PAULI ZACCHIÆ ROMANI,

TOTIUS STATUS ECCLESIASTICI PROTO-MEDICI GENERALIS,

QUÆSTIONUM MEDICO-LEGALIUM

TOMUS TERTIUS,

Quo continentur

CONSILIA ET RESPONSA LXXXV.

Ad Materias Medico-Legales pertinentia;

NEC NON

DECISIONES SACRÆ ROTÆ ROMANÆ,

AD PRAEDICTAS MATERIAS SPECTANTES,

A

Cl. D. LANFRANCO ZACCHIA

collectæ.

Opus omnibus Medicinæ & Juris Utriusque Peritis,
nec non Tribunalium (Ecclesiastici, Civilis) Assessoribus
maximè necessarium.

CUI PRÆTER CONSILIORUM ET DECISIONUM ELENCHOS ACCESSIT
Index Rerum Notabilium accuratissimus.

Cum Gratia & Privilegio Sacræ Cæsar. Majestatis.

FRANCOFURTI AD MOENUM.

Sumtibus JOHANNIS MELCHIORIS BENCARD.

M DC LXXXVIII.

INDEX DECISIONUM S. ROTÆ ROMANÆ.

Juxta ordinem Alphabeticum Causarum digestus.

A.

1. Anconitana Incendii, 30. (*Coram*) Maij 1588. *Comitulo.* 190
2. Auximana Alimentorum, 1. Jun. 1620. *Pirovano.* 231

B.

3. Bononiensis Bonorum de Muletis, 17. Jun. 1602. *Pamphilio.* 202
4. Bonon. de Gargantib. 27. Jun. 1607. *Marcomontio.* 210
5. Bononiens. Professionis, 9. Decembris 1611. *Ubaldo.* 217
6. Bononiensis Fideicommissi de Ramundinis, 15. Febr. 1636. *Dunozetto.* 275
7. Bononiens. Pecuniaria, 10. Januar. 1650. *Otthobono.* 314
8. Bononiensis Hæreditatis, 14. Martii 1651. *Bichio.* 318
9. Bononiensis Fideicommissi de Buccaferris, 24. Maij 1655. *Zarate.* 321

C.

10. Calaguritana Divortii 13. Junii 1584. *Bubalo.* 188
11. Cremonens. Pensionum, 21. Febr. 1614. *Pirovano.* 223
12. Camerinens. Matrimonii, 9. Febr. 1624. *Buratto.* 247
13. Coloniens. Canonicatus S. Ursulæ, 27. Jan. 1627. *Ubaldo.* 256
14. Cordubens. Dimidiæ Portionis, 11. Febr. 1628. *Durano.* 257
15. Calaguritana Beneficii della casa della Reina, 4. Jul. 1646. *Verospio.* 305

E.

16. Eugubina Beneficii, 1. Martii 1619. *Buratto.* 230
17. Elnen. Canonicatus, 6. Junii 1631. *Chisilerio.* 264

F.

18. Faventina Matrimonii, 1. Februarii 1585. *Seraphino.* 189
19. Florentina Oratorii, 18. Martii 1630. *Queipo.* 262
20. Florent. Canonicatus, 3. Jun. 1630. *Verospio.* 263
21. Farfen. Bonorum, 23. Januar. 1647. *Corrado.* 306

G.

22. Giennens. Thesaurariæ, 21. Junii 1621. *Buratto.* 235
23. Giennens. Thesaurariæ, 24. Martii 1624. *Buratto.* 248
24. Giennens. Thesaurariæ, 24. Novemb. 1634. *Verospio.* 268
25. Gerundensis Altius non tollendi, 24. Nov. 1636. *Coccino.* 278
26. Gerundensis Canonicatus & Sacristiæ, 18. Maij 1637. *Verospio.* 282
27. Gerundensis Coadjutoriæ, 27. Junii 1637. *Motmanno* 287

H.

28. Hipporegien. Prætensi Matrimonii. 1. Decemb. 1589. *Comitulo.* 192

L.

29. Leodiensis Fructuum, 31. Maij 1604. *Litta.* 207
30. Lucana Molendini, 18. Dec. 1617. *Coccino.* 228
31. Leodiens. Castri de Mombech. 15. Dec. 1634. *Pirovano.* 273

M.

32. Mediolanens. Bonorum de Vicecomitib. 31. Maij 1591. *Comitulo.* 194
33. Mediolanens. Hæreditatis, 18. Maij 1598. *Seraphino.* 195
34. Melitensis Testamenti, 17. Februarii 1612. *Manzanedo.* 218
35. Melevitana Antianitatis, 1. Julii 1643. *Verospio.* 294
36. Melevitana Antianitatis, 14. Decemb. 1643. *Verospio.* 295

N.

37. Neapolitana Separationis Tori, 26. Maij 1623. *Buratto.* 240
38. Neapolit. Separationis Tori, 28. Jun. 1624. *Buratto.* 249

P.

39. Pampilonensis Abbatiæ de Azagra, 20. Jun. 1603. *Ludovisio.* 206
40. Pampilonens. Matrimonii, 11. Dec. 1615. *Coccino.* 225
41. Perusina Hæreditatis, 12. Jun. 1617. *Buratto.* 226
42. Pampilonens. Matrimonii, 13. Maij 1622. *Coccino.* 235
43. Pampilonens. Matrimonii, 16. Jan. 1623. *Coccino.* 240
44. Pisaurensis Jocalium, 22. Junii 1648. *Arguelles.* 308
45. Perusina Pensionis, 28. Maij 1649. *Peutingerio.* 313
46. Perusina Pensionis, 9. Dec. 1650. *Peutingerio.* 317

R.

47. Romana prætensæ Societatis, 27. Jun. 1569. *Oradino.* 181
48. Romana Causæ obitus, 6. Junii 1580. *Aldobrandino.* 185
49. Romana Hæreditatis de Picchis, 15. Junii 1580. *Vicecomite.* 186
50. Romana Donationis Annuli, 10. Maij 1589. *Mantica.* 191
51. Roman. Hæreditatis, 13. Novemb. 1592. *Pennia.* 193
52. Rom. successionis de Sabellis, seu Restitutionis dotis, 27. Maij 1596. *Pennia.* 199

53. Rom. Societatis, 10. Decemb. 1597. *Lancellotto.* 201
54. Rom. Redhibitionis Librorum, 2. Jun. 1599. *Mellino.* 201
55. Rom. Invaliditatis Matrimonii, 28. Febr. 1603. *Penia.* 205
56. Rom. Invaliditatis Matrimonii, 14. Jan. 1605. *Penia.* 209
57. Rom. Invalidit. Matrimonii, 28. Aprilis 1606. *Penia.* 209
58. Roman. Bonorum, 26. Junii 1609. *Coccino.* 213
59. Rom. Stupri, seu Dotationis, 19. Martii 1610. *Sacrato.* 213
60. Rom. Societatis, 16. Novemb. 1612. *Cavalerio.* 219
61. Roman. Societatis Officii, 8. Martii 1613. *Cavalerio.* 220
62. Roman. Census scutorum 18000. 11. Martii 1613. *Coccino.* 221
63. Roman. Donationis de Gualterucciis, 13. Nov. 1615. *Cavalerio.* 224
64. Roman. Societatis officii, 11. Jan. 1619. *Sacrato.* 229
65. Roman. Bonorum, 17. Maij 1621. *Buratto.* 233
66. Rom. Altius non tollendi, 30. Maij 1622. *Buratto.* 237
67. Rom. Donationis de Gualterucciis, 12. Dec. 1622. *Cavalerio.* 239
68. Rom. Hæreditatis de Arigoniis, 13. Nov. 1624. *Manzanedo.* 250
69. Rom. Donationis de Incasatis, 26. Junii 1626. *Merlino.* 254
70. Rom. Successionis, 19. Jan. 1629. *Durano.* 259
71. Roman. Quarti Dotalis, 26. Nov. 1633. *Dunozetto.* 266
72. Roman. Quarti Dotalis, 20. Novemb. 1634. *Dunozetto.* 267
73. Rom. Dotis, seu Filiationis, 11. Decemb. 1634. *Merlino.* 271
74. Rom. Quarti Dotalis, 15. Junii 1635. *Dunozetto.* 274
75. Rom. seu Tudertina Educationis, 14. April. 1636. *Pirovano.* 277
76. Rom. Officii Mandatariatus, 1. Junii 1637. *Panzirolo.* 288
77. Roman. Filiationis, 1. Julii 1639. *Carillo.* 290
78. Rom. Fideicommissi, 23. Jun. 1642. *Bichio.* 292
79. Rom. Nullitatis Matrimonii, 19. Jan. 1646. *Arguelles.* 300
80. Rom. Nullitatis Matrimonii, 19. Jun. 1651. *Otthobono.* 321
81. Roman. Primogenituræ, 7. Maij 1657. *Dunozetto.* 323
82. Rom. prætensæ Filiationis, 22. Junii 1657. *Verospio.* 325

S.

83. Senogallien. Fructuum, 29. Maij 1595. *Seraphino.* 197
84. Senensis Matrimonii, 17. Maij 1596. *Mantica.* 197
85. Salamantina Coadjutoriæ, 20. Junii 1594. *Peñia.* 198
86. Salamantina Dimidiæ Portionis, 23. Jan. 1609. *Marcomontio.* 211
87. Senogallien. Bonorum, 30. Maij 1644. *Cerro.* 297
88. Senogall. Bonorum, 15. Maij 1645. *Cerro.* 298

T.

89. Taurinensis Dissolutionis Matrimonii, 16. Martii 1590. *Platto.* 195
90. Taurinens. Matrimonii, 2. Decemb. 1611. *Penia.* 214
91. Tiburtina hæreditatis, 22. Jun. 1637. *Carillo.* 284
Sup. 75. Tudertina, seu Rom. Educationis, 14. Aprilis 1636. *Pirovano.* 277
92. Toletana Nullitatis matrimonii, 18. Febr. 1639. *Coccino.* 289
93. Tridentina Matrimonii, 27. Jun. 1646. *Celso.* 304
94. Trident. Matrimonii, 15. Mart. 1650. *Albergato.* 316

V.

95. Ulixbonens. Professionis, 22. Junii 1579. *Cantuccio.* 181
96. Ulixbonens. Professionis, 16. Novemb. 1580. *Cantuccio.* 187
97. Venusina Legati, 28. Junii 1623. *Coccino.* 241
98. Venetiarum Matrimonii, 29. Novemb. 1604. *Penia.* 252
99. Valentina Coadjutoriæ, 12. Jan. 1637. *Coccino.* 280
100. Virdunen. Fructuum, 5. Julii 1604. *Penia.* 208

ELENCHUS

ELENCHUS
TOMI TERTII
CONTINENS RESPONSA SEU CONSILIA
Octoginta quinque, ad materias Medico-legales pertinentia;

Necnon Decisionum Sacræ Rotæ Romanæ, ad easdem materias spectantium, Centuriam.

CONSILIORUM ARGUMENTA.

CONSIL. I.
DE Epilepsiæ & Hydrocephalii miraculosa sanatione, ad invocationem B. Laurentii Justiniani. p. 1
II.
Religiosa Octogenaria membrorum omnium stupore conflictata, ex miraculo sanatur. p. 4. & seq.
III.
Alia Religiosa brachiorum arthritide cum tophis, ad invocationem ejusdem B. Laurentii Justiniani sanatur. p. 6
IV.
Quidam febre & Tetano laborans, in extremo vitæ periculo existens B. Laurentio Justiniano se comendat, & illicò sanatur. p. 7
V.
Alius ejusdem B. Laurentii Justiniani intercessione, sciatica liberatur & sanatur. p. 9
VI.
Monialis dolore sciatico cum stupore & motus impotentia sinistri crucis vexata, invocato B. Laurentio Justiniano sanatur. p. 10. & seq.
VII.
Quidam œdematoso tumore crurum cum ulcere, miraculosè sanatur. p. 12
VIII.
Nobilis mulier cancroso tumore ulcerato laborans, implorato B. Laurentio Justiniano mirabiliter sanatur. p. 13
IX.
Alia, in extrema pariendi difficultate, & jamjam moriens, B. Gregorio X. Pontifici Max. commendata, feliciter enixa. p. 15
X.
In eadem causa objectionibus Sacræ Congregationis Rituum respondetur. p. 18
XI.
Ut valetudinarius quidam esu piscium & ovorum abstineat, semperque carnibus vesci debeat. p. 20. & seq.
XII.
Conjux propinati veneni accusatus defenditur. p. 20
XIII.
De eadem materia. p. 22
XIV.
De eadem re; & utrum Antimonium sit venenum. p. 25
XV.
An quispiam ex propinato veneno, vel ingenito occubuisset, quæritur & resolvitur. p. 26
XVI.
In eadem causa Author à Fiscali Magistratu requisitus pro veritate respondet. p. 28. & seq.
XVII.
An Epilepsia laborans statim post paroxysmum possit validè se obligare. p. 30
XVIII.
An amissa memoria, de necessitate amittatur rationis usus, & ex eo capite possit irritari testamentum. p. 31
XIX.
De signis suffocationis à causa extrinseca, vel intrinseca. p. 33
XX.
De salubritate aëris, & ex quibus dignoscatur an ædificium vicini illi noceat. p. 34
XXI.
De simulato dolore capitis pro obtinendo Coadjutore in beneficio, & ex quibus conjecturis simulatio detegi possit. p. 36
XXII.
De fœmina monstrum brutinam formam referens bis enixa; ubi resolvitur suspectam esse bestialitatis, indiciumque sufficiens ad torturam. p. 37. & seq.
XXIII.
Quod febriculis per intervalla detentus cum articulorum doloribus generare possit; nec ex eo debeat ejus uxor violatæ pudicitiæ, aut suppositi partus adulterini accusari. p. 40
XXIV.
De Obstetricibus, & an illis liceat puerperis, seu prægnantibus aliquid per os exhibere, inconsulto Medico, in casu extremæ necessitatis. p. 42
XXV.
Quod ex soporoso affectu post crapulam subsecuto, deindeque accidente etiam infatuatione, non liceat veneni propinationem arguere. p. 44
XXVI.
De signis Prægnantiæ; & ex quibus judicari possit mulierem ex illa, aut potius ex febre maligna superveniente decessisse, ad lucrum societatis. p. 47
XXVII.
De signis Pestis; & ex quibus dignoscatur hominem ex illa periisse, necne; ad exceptionem, vel lucrum societatis. p. 51
XXVIII.
Excluditur suspicio morbi Gallici ex variis indiciis orta; ratione cujus sponsalia de futuro dissolvere parentes sponsæ volebant. pag. 53
XXIX.
Affectu soporoso, seu lethargo, vel pseudolethargo detentus an pensiones transferre possit. p. 56. & seqq.
XXX.
Puerulus quindecim mensium post menstruam febrem gravissima syncope oppressus, B. Fælici commendatus illicò revivìscit, ac perfectè sanatur. p. 58
XXXI.
Apoplexia laborans morti proximus, cum sui juris non sit, pensiones transferre non potest. p. 59
XXXII.
Puer quinquennis ex variolis strangulatus ac semimortuus, B. Fælici commendatus, illicò vocem magnam emittens reviviscit & sanatur. p. 60
XXXIII.
Pecuniæ in societatem datæ sub periculo vitæ mulieris prægnantis, illa decedente, quando amittantur, vel non. p. 61
XXXIV.
Quidam stupri accusatus à puella, ampla loca habente, & perpetuo fluxu albo humecta, ostendit se membrum obtruncatum & exile habere, & hac ratione se liberavit. p. 62
XXXV.
An auriculæ mutilatio cum cicatrice inducat irregularitatē. p. 63
XXXVI.
An conjux conjugi longa fœdaque scabie detento matrimoniale debitum jure denegare possit, ob periculum infectionis. p. 64
XXXVII.
Ex quibus cognoscatur an partus sit abortivus, necne, ad effectum ut mater illi post aliquot dies decedenti succedere possit. p. 66
XXXVIII.
An fistula in pectore à Chordæ tormento reum eximere debeat. pag. 68
XXXIX.
De Mola; & an absque virili semine generari possit, ad effectum ut mulier hæres instituta sub conditione, *si honestè vixerit*, non obstante molæ ejectione post mortem viri, possit consequi hæreditatem. p. 70
XL.
An Medicus imperitus, ex cujus culpa & imperitia æger periit, subjaceat legum animadversioni. p. 73
XLI.
De relatione & discordia Obstetricum referentium super stupro prætenso, & ex quibus peritia, vel imperitia illarum dignoscatur, ad rei veritatem detegendam. p. 74
XLII.
An ex semine prope uterum ejecto, absque penis intromissione, mulier concipere possit. p. 76
XLIII.
Religiosus quidam ex apoplectico paroxysmo convalescens, an à divinorum officiorum recitatione sit eximendus, ob debilitatem inde contractam, & metum Recidivæ. p. 79

INDEX CONSILIORUM.

XLIV.

Excluditur præsumptio & suspicio veneni propinati, vel strangulationis per vim externam cujusdam incarcerati; qui cum fabas semicoctas comedisset, & præ frigore intenso foculum ex carbonibus excitasset, mortuus ibi repertus est. p. 80

XLV.

Puella duplici vulnusculo forcipibus in oculo accepto ad Corneam penetrante, unde albugineus humor in totum effluxerat, ad invocationem B. Felicis Cantalicii, perfectiorem, quam antea haberet, visum recuperat. p. 82

XLVI.

Mulier prægnans, ex laboribus perpessis in proprio marito curando, in febrem acutam incidit, unde abortivit atque mortua est; quæritur an sit locus exceptioni, vel lucro pecuniarum societatis super periculo illius vitæ initæ. p. 84

XLVII.

An percussio gravior super Renes mulieris prægnantis possit esse causa abortus, hæmorragiæ, & mortis inde sequutæ. p. 85

XLVIII.

Decernitur an Jejunii leges observare possit & debeat is, qui alias ob infirmam valetudinem dispensatus, ex mutione aëris, & labore itineris ita profecit, ut post tres annos reversus optima sanitate fruatur, an verò ex usu ciborum Quadragesimalium Recidivæ periculum incurrat. p. 87

XLIX.

Quod dentur morbi, & alia sanitatis incommoda, veneficiis Diabolicis excitata, qualia considerantur hic. p. 90

L.

Puella rustica muta ac surda à nativitate, à proprio parente compressa, an à pœna sit excusanda ob naturalem intellectus imbecillitatem. p. 93

LI.

Ex duobus eadem ruin.. oppressis quis censeatur prior periisse? ad ornatum *leg. qui duos, §. cum in bello, ff. de reb. dub.* p. 97. & seq.

LII.

Qualis imperfectio intellectus probari debeat ad excludendam monialem à professione solemni. p. 99. & seq.

LIII.

De puerpera, quæ cum à die partus aliqualem sensisset infirmitatem, tandem 90. à partu die, febre acutissima correpta obiit, quæritur an pecuniæ super ejus vitæ periculo in societatem datæ amissæ sint, vel sit exceptioni locus. p. 101

LIV.

De alia idem quæritur, quæ abortum passa, nec benè repurgata iterum concepit, unde post continuas molestias, octavo mense febre correpta iterum abortivit, & ex eo morbo obiit. p. 103

LV.

Idem de alia, cujus puerperia tertia à partu die suppressa sunt deinde febre acuta correpta, tandem septima apoplectica interiit. p. 104

LVI.

Similiter de alia, quæ sexto gravidationis mense Hydrope correpta instante justo tempore partus, cum ipsius Hydropis symptomatibus obiit. p. 106

LVII.

De alia, quæ multos labores circa meritum ægrotantem perpessos, præ nimio mœrore in febrem ardentem incidit sexto mense, & abortivit, & ex ea febre obiit. p. 107. & seq.

LVIII.

An sexagenarius infirmæ valetudinis, sit jure merito solutus ab observantia jejuniorum, seclusa omni indulgentia Medicorum, ita ut cibis Quadragesimalibus vesci non possit absque certo vitæ periculo. p. 108

LIX.

De Epileptico sanato ad sacros Ordines promovendo, & an prægressa Epilepsia illi impedimento sit propter irregularitatem. p. 110

LX.

De probatione filiationis, & qualis ex similitudine præsumptio colligatur ad hunc effectum. p. 111

LXI.

Quæ hominis effigiem immutare possint? ubi de quodam milite per longum tempus absente, cui reverso parentum hæreditatem reposcenti consanguinei restituere recusabant. p. 113

LXII.

An percussor homicidii pœna teneatur, ubi ex Chirurgi imperitia & negligentia percussus periit: & de vulneribus capitis. p. 117 & seq.

LXIII.

Examinantur infirmitates quædam, an præbeant legitimam causam impetrandi Coadjutorem in beneficio. p. 119

LXIV.

De Moniali quæ à clausura dimitti petebat propter morbos quibus se perpetuò conflictari causabatur: & quæ infirmitates ad hunc effectum probari debeant. p. 121

LXV.

An carunculæ inducant sterilitatem sive impotentiam insanabilem, quæ ideo impediat generationē prolis ex Matrimonio, adhoc ut substitutio filii naturalis sortiatur ex nunc suum effectū. p. 124. & seq.

LXVI.

De superfœtatione, sive de muliere cujus vir in rixa occubuerat, ipsa verò cum octavo post mense fœtum edidisset imperfectū, alio mense post, alium etiam perfectum & bene formatum peperit, quem ideò consanguinei mariti defuncti, ab alio viro superfœtatum dicebant, ad excludendum illum ab hæreditate paterna: sed jura ipsius, & pudicitia matris hoc responso defenduntur. p. 125

LXVII.

De Partu naturali & legitimo, & an fœtus ex ventre matris lethali ægritudine defunctæ vivus extrahi potuerit, ad effectum successionis. p. 128

LXVIII.

De dissolutione Matrimonii propter impotentiam coëundi & generandi, ex ætate sexagenaria, & fistula in perinæo præsumptam, non expectato triennio. p. 131. & seq.

LXIX.

Ex quibus dignosci possit, mulierem recenter peperisse, aut potius menstruorum diu retentorum profluvium passam fuisse; ad defensionem cujusdam falsò accusatæ quod fœtum perdidisset. p. 133

LXX.

De debito conjugali, & quod moderatè redditum non noceat viro quantumvis articulorum morbo detento. p. 136

LXXI.

An, & quomodo Medicus cogi possit ad medendum? & quid in tempore pestilenti. p. 138

LXXII.

Membrana matricis collum occludens, parvis foraminibus pervia, non impedit conceptionem; & quamvis liberum mariti congressum non admittat, si tamen amovibilis sit arte Medica, ut contigit in facto, non propterea dissolvitur matrimonium: & de aliis ad materiam pertinentibus, p. 145

LXXIII.

Mortuo marito, mulier quædam, nulla interjecta mora, alium virum, cum quo postea secundas contraxit nuptias, admisit, quæ post 273. dies filium enixa est, & quæritur cujusnam filius censendus sit. p. 147. & seq.

LXXIV.

Mors urgentiori causæ tribuenda est; unde in concursu vulneris accepti, & morbi pestilentis, resolvitur pestem fuisse veram mortis causam, non vulnus. p. 150

LXXV.

Concubina cujusdam Septuagenarii simulq; valetudinarii, concubinatus tempore amasium alium juvenem deperibat, cum quo habuit consuetudinem, quæ cum intra biennium duos filios peperisset, & mortuo illo septuagenario instaret pro alimentis dictorum filiorum tanquam ex illo procreatorum, eluditur ejus petitio ex inhabilitate illius septuagenarii. p. 152

LXXVI.

An Gemellorum imparis sexus fœmina ad generandum inhabilis ex eo censeri debeat. p. 155

LXXVII.

Putredo cadaveris excludit præsumptionem propinati veneni: & ex quibus dignosci possit, quempiam ex veneno ingenito, vel externo periisse. p. 157. & seq.

LXXVIII.

Pactum commorandi perpetuo in loco, in quo quis matrimonium contraxit, an valeat? Quid si necessitas recedendi urgeat ob infirmitatem? Et quid demum, si novum domicilium uxori noxium sit. p. 159

LXXIX.

Revocatio cujusdam juvenis submersi ad vitam examinatur an miraculo tribuenda sit. p. 161

LXXX.

An morbus Gallicus cum bubonibus copiosè fluentibus, potuerit esse remedium naturale sufficiens ad Epilepsiam curandam. p. 163

LXXXI.

An periculum cæcitatis sit justa causa renunciandi Episcopatui, ubi ex aëris malitia immineret. p. 156

LXXXII.

Quod membri virilis detruncati brevitas, & segnities quædam ad coëundum, non impediant matrimonium nec generationem, modo coitus inceptus rectè perfici possit. p. 167

LXXXIII.

Diluuntur causæ quædam ex quibus contendebat Medicus aliquis frigiditatem & sterilitatem mulieris probare, cum qua vir matrimonium contrahere cupiebat secluso hoc impedimento. p. 169

LXXXIV.

Impetrato Coadjutore à quodam Archidiacono ob varias infirmitates quibus detinebatur, Capitulum gratiam impugnavit subreptionis, unde examinantur rationes utriusque Partis, & respondetur hic pro validitate Gratiæ. p. 172

LXXXV.

Cum vir & uxor ruri existentes fungorum veneno extincti essent, nemine præsente, famulis præsidia per villas vicinas requirentibus; Dubitatum fuit quis eorum supervixisset, ad effectum successionis cujusdam in capitulis matrimonialibus contentæ ad favorem superstitis. p. 175

PAULI

PAULI ZACCHIÆ.

QUÆSTIONUM MEDICO-LEGALIUM TOMUS TERTIUS,

Exhibens

Consilia & Responsa, cum annexis Sacræ Rotæ Romanæ Decisionibus,

Ad Materias Medico-Legales pertinentia.

CONSILIUM PRIMUM.

ARGUMENTUM.

Agebatur coram Illustrissimis & Reverendiss. DD. Rotæ Auditoribus de canonizatione B. Laurentii Justiniani, ad cujus sanctitatem magis magisque probandam multa proponebantur opera miraculosa, ejus meritis & invocatione successa: circa quorum tamen nonnulla dubitari contigit, an verè miraculosa dici deberent, necne? Et nos ad instantias Religiosorum, qui hujusmodi canonizationem promovebant, super nonnullis pro veritate scripsimus. Inter hæc autem offerebatur primò puer quinquennis, nomine Laurentius Maphæus, qui sævissima Epilepsia, & Hydrocephalo per plures menses molestatus, Beato Laurentio Justiniano per parentes suppliciter commendatus, illicò à voto emisso, meliùs habuit, & brevissimo Tridui spatio integram sanitatem est consecutus.

SUMMARIUM.

1 *Epilepsia est morbus Pueris familiaris.*
2 *Epilepsia quid sit.*
3 *Hydrocephalus quid.*
4 *Hydrocephali duo pracipua genera.*
5 *Morbi à flatu excitati citò dissolvuntur.*
6 *Epilepsia à flatibus secundùm Hippocratem.*
7 *Hydrocephali aquosi quatuor species.*
8 *Hydrocephali interni non curantur, quod de tertia specie verificatur.*
9. *Motus ab interioribus ad exteriora bonus, contra vero, malus. Declara ut num.* 11.
10 *Sanationes, qua ob aliquam crisim pracedentem referri possunt ad opus Natura, non judicanda miraculosa, quantum est ex hoc.*
11 *Epilepsia quàm gravis morbus.*
13 *Symptomata nullam requirunt per se curationem.*
14 *Pueri ob nimiam frigiditatem, & humiditatem Cerebri Epilepsia tentantur.*
15 *Morbi sanari non possunt, nisi eorum causa tollantur.*
16 *Epilepsia in Pueris sanatur ob Ætatis mutationem.*

DUPLICI morbo laborabat puer hic, de quo agitur, Epilepsia nempè, & Hydrocephalo, licet uterq; ad unam tantum originariã causam referri possit, aut potuerit facili negotio alter alterius esse causa, cum facillimè ab Hydrocephalo potuerit habere dependentiam Epilepsia, vel vice versa Hydrocephalus ab Epilepsia, vel à materia ipsam excitante: quomodocunque tandem tamen sese res habuerit, casus erat humana arte, aut naturæ ope omninò irreparabilis, quod ut probetur, & consequenter constet, puerum hunc ex mero miraculo fuisse sanatum, utriusque morbi natura non tam in abstracto, & in universali, quam in concreto, & in hoc particulari subjecto venit examinanda.

Antè tamen existentiam utriusque morbi remanere oportet clarissimè probatam, quod ex Testium depositionibus ad hoc examinatorum plenissimè habetur: nam de Epilepsia nullum intercedere potest dubium; satis enim apertè illam delineant prædicti Testes, quibus facilis cognitu, ut quibusvis aliis personis esse solet, existebat, cum sit morbus puerulis familiarissimus, teste Hippocr. *in libr. de* 1
morb. sacr. cæterisq; Medicinæ Doctoribus; nam idcircò puerilis vocatur, & cum habeat signa patentissima, nempè casum subitaneum, raptum extra mentem, membrorum contorsiones, spumam ab ore prodeuntem, & alia, quæ vel ipsis mulierculis sunt notissima, quæ omnia ex universali convulsione 2
eveniunt, cum Epilepsia nihil aliud sit, quam universalis corporis convulsio, ut docent Medici omnes. Galen. *lib. 3. de loc. aff. cap. 7.* Avic. *p. 3. tract. 5. cap. 8.* Mercurial. *lib. 1. de morb. Puer. cap. 3. & lib. 1. Pract. cap. 17.*

De Hydrocephalo quoque ex eorundem testium depositionibus patet; nam Decimus Octavus *super 61. in summ. n. 1.* per hæc verba deponit, *se gli gonfiò la testa comme un pallone*, & Trigesimus primus super 3
eodem *in summ. num. eod. Essendogli gonfia la Testa*, &c. At verò Hydrocephalus nihil aliud est, quam Tumor totius capitis, qualem patiebatur hic puer. Mercurial. *lib. 1. de morb. puer. cap. 4.* Marc. Aurelius Severin. (vir non vulgaris aut sellulariæ, sed reconditæ prorsùs doctrinæ, ut suis litterariis laboribus Reipublicæ Medicinæ manifestum facit.) in recondito suo opere, *de recond. abscess. nat. lib. 4. cap. 9.* §. 1. qui morbus etiam, ut superior, est ipsis infantibus, ac puerulis familiaris. Mercurial. *ibid.* M. Aurel. Sever. *loco eodem* in tantùm, ut aliquando ipsis capita ad monstrosam usque magnitudinem augescant, quemadmodum videre est apud Hieronymum Montuum *in Pragmat. de infan. febr. in f.* & apud eundem Severinum eundem Montuum adducentem ibidem. 4

At verò cùm Hydrocephali duo præcipua genera assignentur juxtà materiæ, ex qua generantur, diversitatem, periculo maximè differentia, existente uno omninò lethali, altero verò periculo penè vacante, quorũ ille Aquosus dicitur, quòd ab aquoso humore

humore originem ducat; hic autem ventosus, quòd ex ventositate gignatur, determinare necesse est, cujusnam generis hic, de quo agimus, exiterit. Ac certum quidem est, illum non fuisse ventosum, quia
5 morbi à flatu excitati citò, ac facilè dissolvuntur, Averroës *lib.3. Collig.pag.41.* Quòd maximè locum habet in pueris, qui aut morbis ex ventositate nullo modo tentantur, aut certè facillimè, ac citissimè ab ipsis hi morbi superantur, cùm non solùm flatus in ipsis generati tenues admodum sint, & propterea facilè dissipabiles, ut firmat etiam Mercurial. *loc.sup. cit.* sed etiam ob vegetum calorem non sunt perdurabiles. Quibus addendum, quòd hæc species Hydrocephali ventosi rarissimè observatur, ob rationes, de quibus idem Mercurial. *ibid.* imò, ut docet Dan. Senn. *de infant. curat. part.2. cap.6.* nunquam datur hujusmodi tumor simpliciter ventosus, cùm solus flatus per se sine aquæ admixtione non videatur posse similem tu morem excitare; ac etiamsi daretur hujusmodi tumor ventosus sine aqua, celeri cum facilitate curaretur, ut practicantes omnes unanimiter adnotarunt.

Unde non valet objectio, quæ fieri posset ex Hippocratis auctoritate *in lib. de flatib.* probando, quòd hic Hydrocephalus esset à flatibus ex eo,
6 quòd simul cùm Epilepsia erat productus, cùm ex ea Hippocratis auctoritate pateat, Epilepsiam à flatibus generari, unde colligi potest, utrumque morbum ab una, eademque causa, ac materia originem duxisse, & sic nulla admiratio detinere nos debet, si tam citò hic morbus fuerit sanatus. Sed hæc objectio nihil officit, quia si verum fuisset, hunc Hydrocephalū fuisse ventosum, consequens etiam fuisset, quòd cessante Epilepsiæ insultu, cessaret etiam Hydrocephalus; sed cùm etiam cessante Epilepsiæ insultu permaneret Hydrocephalus, signum erat manifestissimum, quòd materia Hydrocephali non esset ita resolubilis, ut materia Epilepsiæ; licet à ratione absonum non esset, quòd ab eodem ipso aquoso humore producente Hydrocephalum, elevarentur flatus Epilepsiam excitantes, & sic salvari posset Hippocratis auctoritas superiùs adducta.

Cùm ergò constet jam Hydrocephalum, quo affligebatur puer hic, fuisse aquosum, adhuc restat
7 videndum, cujus speciei fuerit; cum hujus ipsius aquosi Hydrocephali quatuor assignentur species, juxtà locorum differentiam, in quibus aqua morbum faciens colligi solet; multùm enim & ad periculi magnitudinem, & ad sanationis difficultatem facit loci conditio, in quo morbum faciens aqua reperitur. Prima igitur species est ea, in qua materia colligitur inter capitis cutem, & Pericranium, membranam nempè Cranium convestientem. Secunda, in qua colligitur inter Pericranium, & Cranium. Tertia, in qua colligitur inter Cranium, & Meninges, membranas scilicet Cerebrum cooperientes, Duræ, ac Piæ matris nomine insignitas. Quarta, in qua colligitur in Meninges, & Cerebrum. Postrema verò hæc species, quia citissimè jugulat, sævissima symptomata excitando, nullam curationem admittit, neque idcirco ulla traditur ab Auctoribus eam curandi regula. Hoc Hydrocephalo non laborasse Puerum hunc, satis liquet, ex temporis diuturnitate, qua morbo afflictus est, neque enim per octo menses, sed ne per totidem quidem dies absque dubio vitam protrahere potuisset; verùm fuisse hunc Hydrocephalum tertiæ speciei, ejus scilicet, in qua humor aquosus inter Cranium, & Meninges continetur, ex sequentibus probatur. Et primò, quia in morbi principio nulla signa ejus morbi apparuerunt, nisi Epilepsia, quæ ab ea materia excitabatur; caput tamen nequaquam tumefactum est, nisi adaucta mirum in modum materia, quod non nisi post octo menses contigit, atque in hoc Hydrocephalo ita evenire docent Auctores, quòd à principio nulla, aut satis modica capitis tumefactio appareat; sed procedente tempore, & adaucto intrà Cranium humore, & ad externas partes regurgitante, tunc ab extra tumor apparere incipit, ut in casu nostro factum est, quemadmodum testantur verba illa Decimi octavi Testis *in summ. num.1. ibi. Questo male gli continuò circa otto mesi, & poi se gli gonfiò la Testa come un pallone*, ubi per illas particulas, *Et poi*, denotare voluit successivum adventum hujus morbi ad extrà qui anteà solummodò in internis partibus vigebat.

Demonstratur secundò, quòd hic Hydrocephalus fuerit internus & tertiæ speciei, ex Medicorum prognostico, qui, ut deponunt Testes, unanimiter judicarunt, morbum hunc esse omninò incu-
rabilem, sed ad interitum terminaturum; quod 8
prognosticum non nisi de hac tertia specie verificatur, quæ interna est; nam aliæ duæ, quæ externæ sunt, curantur aliquandò etiam cum facilitate, hæc verò absolutè ab omnibus pro incurabili pronuntiatur. Galen. *in Introd. cap.18.* Paul. *sua Med. lib.6. cap.3.* Avic. *1. tract.3. cap.10.* Leonell. *de morb. puer. cap.14.* Paræus *lib.1. sua Chirurg. c.1.* Omnibon Ferrar. *de arte meden. infant. lib.3 cap.12.* Hucher. *de Diet. puer. cap. proprio.* Mercurial. *lib.1. de morb. puer. cap.4.* Mercurius *in lib. cui titulus*, la Commare, *lib.3. cap.54.* Forest. *lib.3. observat.5. in schol. & lib.8. observ. 29. in schol. & alii omnes.* Inter quorum dicta, ponderanda præcipuè ad hanc rem veniunt Pauli verba, qui de ejus morbi eventu sic pronunciat. His igitur, inquit, (nempè qui habent aquam intrà Cranium) ceu desperatæ salutis, non est manus admovenda, & Avicenna; In cura hujusmodi non est ingenium: & Paræus; Ex tumore intùs sub Craniò contento neminem convaluisse vidi. Tandemque Omnibonus; Indicatio istius curationis superat humani ingenii vires, & potestatem hominis.

His tamen non obstantibus adhuc insurgere poterat difficultas, nempè, quòd etiamsi tam periculosus sit hic Hydrocephalus, tamen in hoc casu ope naturæ sit sanatus, cùm ipsa facti series hoc manifestissimè patefaciat. Dicitur enim, quòd post nonnullos menses Tumor ad extrà apparuit, ergo supposito quòd Hydrocephalus hic internus fuerit, eo quòd materia intrà Cranium contineretur, jam apparentia Tumoris ab extrà Naturæ virtutem ostendit demandantis materiam morbificam ab interioribus ad exteriora, & volentis exonerare interiores partes tanquam nobiliores, ut posset morbum superare; nam patet experientia, & ab Hippo-
crat. *libro sexto Aphor.25.* comprobatur, motum hu- 9
morum ab interioribus ad exteriora semper bonum esse, contrà verò malum; fit enim, ut dixi, ab ipsa natura prædominante materiam morbificam; unde cùm pateat hoc fuisse opus naturæ, excluditur omninò miraculum, quia manifestum est, hunc Puerum sanitatem recuperasse per Crisim, motum nempè naturæ propellentis materiam morbificam ab interioribus ad exteriora, ad locum quippe magis tutum, & minùs ipsi Naturæ incommodum, vindicando se à periculo, quod illi ex ea materia intùs permanente instabat. Aliàs autem dictum est *lib.4. har. Quæst. tit.1. q.8. num.13.* quòd sanationes,
quæ referri possunt ad opus Naturæ, ut maximè 10
sunt eæ, quæ cum Crisi fiunt, & præcipuè alicujus insignis evacuationis, nō sunt existimandæ de facili miraculosæ, quamobrem neque hæc, quæ per crisim contigit, miraculosa censenda est.

Ad hanc difficultatem respondendum, quod 11
tam experientia, quam Hippocratis auctoritas verificatur, ubi expulsio fiat à validitate Naturæ ex-

pellentis

pellentis noxia, vel quando motus ille ab interioribus ad exteriora à Natura verè est, non à vi, & malitia morbi Naturam stimulantis & cogentis ad motum, ut quando fit à materiæ morbificæ multitudine, quæ ob sui copiam tota in interioribus contineri non potest, & ob id ad exteriora redundat; nam tunc neque experientia respondet, neque Hippocratis dictum veritatem habet. Nec desunt signa, ex quibus certo assequamur; quandonam motus à Natura fit, quando autem à morbo, seu à multitudinæ materiæ morbificæ: quando enim motus à Natura est, subsequitur morbi, & symptomatū ab eo emanantium allevatio, ex qua ipsa natura veluti resurgens, aut illicò, aut non multò post pristinum vigorem recuperat: quando verò motus ex vi morbi, aut ex materiæ multitudine oritur, & morbus invalescit, & symptomata adaugentur. Cùm ergò in casu nostro ex motu materiæ ad exteriora morbus non modò non fit allevatus, sed imò symptomata ab eo emanantia adhuc perseveraverint, certè motus hic non fuit ex validitate Naturæ materiam morbificam prædominantis, sed ex materiæ ejusdem copia, & malitia, & sic non fuit motus criticus, aut non fuit crisis bona, & ad salutem, sed mala, & ad perniciem ex vi morbi, qui indies invalescebat, & majores vires acquirebat. Quòd verò ità sese res habuerit, constat ex dictis Testium manifestissimè: nam decimus octavus super 61. *& poi*; inquit, *se gli gonfiò la Testa grandemente, che pareva un pallone, cadendo dello sesso male*; cui dicto consonat depositio Testis 31. *super eodem*. Et in hoc casu habet locum Avicennæ dictum eo modo, quo à Mercuriali accipitur *lib. 1. morb. puer. cap. 4.* nempe, quòd ubi materia sit ab internis ad externa propulsa, res desperata sit, & ea de causa nullam consulit aggrediendam curationem; tametsi in rei veritate Avicenna contratium omninò asserere videatur, quòd scilicet, si ab externis communicetur ad interna, res sit desperata, & hoc magis consonum rationi est. Sed quomodocunq; tandem Avicennæ dictum accipiatur, habet locum in casu nostro, etiam in hoc posteriori sensu, quia etiam, postquam materia ad externa fuerat propulsa, ad interna remeabat; quod demonstratur ex eo, quia accessiones Epilepticas de novo excitabat, quod certissimum signum erat aut materiam, ut dixi, refluere ab externis ad interna, aut intra cranium adhuc contineri, sed ob sui multitudinem totam recipi non posse, & idcircò ad exteriora refluere, ut in utroque casu militare debent absque ulla hæsitantia Auctorum omnium dicta de inevitabili periculo & omnimoda sanationis repugnantia in via Naturæ hujusmodi Hydrocephali.

12 Secundum morbum, quo detinebatur hic puer, Epilepsiam fuisse, jam ex superioribus patet, qui morbus adeo gravis, & pernecabilis est, ut idcircò ab Hippocrate *lib. 6. de morb. vulg. sect. 6. tex. 7.* per Antonomasiam vocatus fuerit Morbus magnus, quemadmodum declarat Galen. *ibi in comm.* neque aliam ob causam, nisi ob ejus magnitudinem, dictus est communiter *morbus sacer* teste Cæl. Aureliano *libro 1. Chron. capite 4.* & à Cornel. Cels. *libro tertio suæ Med. cap. 23*, dictus est Morbus major, & ob maximam nocendi vim vocatus est etiam morbus sonticus, ut dixi alias *libro 2. quæst. Medico-Leg. Tit. 3. q. 4. num. 33.* ex Plinio *lib. 36. histor. Nat. cap. 19.* existente igitur morbo hoc tam gravi, adhuc gravior in hoc Puero, & multò nocentior, imò gravissimus, & nocentissimus factus fuerat, atque id quidem ob capitis magnam & insuperabilem intemperantiam, ob materiæ peccantis copiam, ob partis patientis debilitatem, quibus accedebat accessionum molestia, vehementia, & frequentia, quæ omnia morbum aliàs contumacissimum, rebellem ac pernecabilem reddebant omninò & Naturæ, & Artis ope incurabilem.

Nec quicquam de hac difficultate demit, si contendamus fuisse Epilepsiam hanc morbum ex se, & ab interno Hydrocephalo independentem; aut contra maluerimus fuisse dependentem ab eodem Hydrocephalo, utcunque enim sese rem habuisse velimus, morbus erat curatu impossibilis; cùm, si Epilepsia ab Hydrocephalo dependebat, certum sit, non potuisse curari, nisi antea curaretur Hydrocephalus; at Hydrocephalus ex jam adductis erat omninò incurabilis; ergò & ipsa Epilepsia, cùm esset symptoma ipsius Hydrocephali, erat incurabilis: symptomata enim curari ac tolli nō possunt, nisi curato morbo, ex quo dependent, & idcircò 13 symptomata nullam per se requirunt curationem, ut demonstrat Galen. *lib. 12. Method. med. cap. 1.* & alibi, & cum eo omnes Medici, ubi de symptomatibus agunt. At verò si Epilepsia erat morbus ex se, & independens ab Hydrocephalo, jam neque sic erat curabilis, primò ob sui naturalem contumaciam, quam peculiariter in casu nostro attestabantur magni, ac frequentes insultus, ac paroxysmi, cùm prehenderent singulis binis hebdomadis, aut etiā frequentius, nempè in conjunctionibus & oppositionibus luminarium, eorumque quadraturis (quod morbum jam in habitu factum ostendit) ut deponunt Testes, & singulariter *18. super 61.* per hæc verba: *Comminciò à cadere di malcaduco; & questo faceva ogni quatuor dici giorni, & qualche volta ogni sette giorni*, & Trigesimus primus super eodem, *Detto male era solito venire ogni quatuordici giorni & qualche volta ogni sette giorni*. Hujusmodi ergo morbum & citò, & facillimè interficere maximè pueros testantur gravissimi Auctores. Paulus Æg. *lib. 3. suæ Med. cap. 13.* Rasis *lib. 1. Continens tract. 13. cap. 1.* Avic. *1. 3. tract. 5. cap. 8.*

Secundò, hæc Epilepsia erat incurabilis ob insignem discrasiam, seu intemperantiam cerebri frigidam, & humidam à nativitate contractam, cùm tam multa materiæ copia: cùm enim ob hujusmodi intemperiem pueri maximè Epilepsia teneantur, 14 Galen. *in lib 6. Epidem. comm. 6. tract. 5.* Avic. *ubi supra*, jam non solum hæc non remiserat, sed majorem in modum vigebat, insuperque ab adscititia intemperie & accidētali fovebatur; alias etenim nequaquam consueverunt pueri tam copioso humore aqueo ex sua natura abundare, cùm multo calore sint prediti, qui facilè excrementitios, & præcipuè tenuiores humores absumere solet. Si ergò, quando Epilepsia ab hac naturali intemperie dependet, ac sola est, nullo modo evincitur, sed tantummodò aliquando fortè fortuna mutatione ætatis, quæ temperiem mutat, superatur, certe accidentali intemperie naturali adjuncta erat omni ex parte in via Naturæ incurabilis.

Tertiò, hæc Epilepsia erat ex sui natura incurabilis, quia erat confirmata, cum jam per octo menses, & ultra Ægrotantem molestasset, & haberet insultus ac paroxysmos fortes, frequentes, & terribiles, neque ullis remediis minima saltem ex parte cessisset. Pars etiam patiens debilis erat, atque omni calore destituta, & è contra multa excrementitia materia gravata, & obsessa; quòd si morbus hic est præ cæteris curatu difficilis in ipso morbi principio, & hujusmodi aggravantibus conditionibus minimè associatus, certè, cum jam est confirmatus, & tot conditiones concurrunt, illum multò magis insuperabilem reddentes, Naturā jam omnimodè prostratā, ex omnium Auctorum consensu concludendum, quòd neque ex Naturæ; neque ex Artis ope, & industria potuerit ullo modo sanari.

Ex quibus videtur satis abundanter probatum,hos morbos, & per se singulos, & multò magis simul junctos in hoc puero habuisse omnimodam sanationis epugnantiam tam ex parte Naturæ, quàm ex parte ipsius Artis; quamobrem venit jam ad majorem miraculi evidentiam probandam,ipse modus sanationis examinandus, cùm hic fuerit omninò præter, ac supra Naturæ ipsius ordinem. In via enim Naturæ,aut etiã si Artis præsidiis curari morbus debeat, quæ semper ipsam Naturam æmulatur, curari non potest, nisi anteà ejus causæ
15 tollantur,quod persuasissimum Medicis est,nec ratione,nec auctoritate eget,ut probetur; nam patet totam morbi curationem in causæ ipsum morbum efficientis abolatione consistere Galen. *lib.* 2. *Aphor.* 22. & è contrà causâ manente manet & effectus,ut est notissimum. Causæ ergo morborum,quibus Puer hic detinebatur, erant, non naturalis solùm,sed & accidentalis, etiam intemperies frigida, & humida ipsius capitis & Cerebri cum materiæ frigidæ & humidæ copia tumorem Hydrocephalicum excitante; relinquo Capitis debilitatem,& alias nonnullas ad morbi procreationem concurrentes. Non poterat ergò sanatio succedere vigentibus, ac permanentibus adhuc prædictis singulis causis in via Naturæ. At permanentia causarum est manifesta, quia quoad intemperiem naturalem non est dubium, cùm Puer hic esse quinquennis, ætatis nimirum in qua maximè ea intemperies viget; sunt enim hujusmodi ætates humidissimæ, & tantò humidiores quantò teneriores,& caput habent valdè frigidum,& humidum, quæ omnia passim ratione, & auctoritate habentur, & maximè, cùm,ut dixi, non nisi ob eam temperiem facilè Epilepsia tententur. Quoad intemperiem accidentalem, patet eam adhuc viguisse ex perseverantia tam insignis tumoris dependentis à materia frigida, & humida, qui non solùm non minuebatur,sed indies augescebat, ut ex frequentia accessionum Epilepticarum probatur; ex quibus etiam apparet materiæ morbificæ utrumque morbum excitantis permanentia. Intemperies porrò naturalis tolli non poterat, nisi ætatis mutatione (licet neque hoc in nostro Puero per ætatis mutationem tam de facili successisset, cùm ea esset nimis excedens) hoc enim tempore E-
16 pilepsia solet in Pueris sanari ob ipsius ætatis conversionem & mutationem temperiei naturalis, ut cum Hippocrate DD. omnes fatentur, præcipuè Paulus, Aëtius, Rasis, Avic. & alii locis superiùs citatis. Ut igitur hæc causa tolleretur, expectandum erat temporis beneficium, non enim tolli poterat, nisi aliquorum annorum circuitu, saltem biennii, non autem spatio paucorum dierum: de Naturæ ergo necessitate perseverante causa in suo vigore, effectus sequi debebat ipsi causæ proportionatus, qui non alius expectari poterat, quàm destructio, & extinctio naturalis caloris,& Individui interitus.

Cæteræ deinceps causæ quatenus fuissent aut Artis industria, aut Naturæ ope amovibiles, aliquam de se omninò significationem dare debebant, Natura enim nõ poterat,cùm jam prostrata, ac viribus esset destituta, eas brevi trium dierum spatio superare; & casu quo superare potuisset, hoc non poterat succedere, nisi per insignem, ac patentem aliquam evacuationem, quia materiæ resolutio fieri absque dubio non poterat nisi à calore valido, ac vegeto, qui omninò aberat; & dato etiam quod potuisset materiam morbum facientem insensibiliter resolvere, quomodò fieri potuit hoc tam modico tempore laborante existente tam languido, ac debili,& ab ipsius materiæ copia penitùs obruto? Addo quòd ad hujusmodi resolutionem subsecuta de necessitate esset Tumoris detumefactio, & symptomatum allevatio, quorum nihil successisse patet, sed contrà nonnisi ab emisso voto ilicò Tumorem detumefactum, & symptomata remissa fuisse.

Verùm neque Artis ministerio succedere potuit causarum eos morbos excitantium amotio, quia præterquam quod medicamenta omnia adhibita suo fine frustrabantur, apparet clarissimè iis attribui non posse sanationem, cùm executioni demandata fuerint jam multo ante tempore; quòd si quicquam profuissent, morbus post eorum usum non esset adauctus, sed remisisset; at contra post eorum usum tumor ulteriùs processit, & morbi accidentia perseverarunt. Cùm ergò causæ morbificæ adhuc vigerent, non potuit morbus ex Naturæ, aut Artis ope superari, undè reliquum est, sanationem hanc fuisse merè miraculosam, quod & respectu modi, ut dixi, patet, cùm nihil in ipsa sanatione successerit, quòd aut Naturæ vigori, aut Artis præsidiis attribui posset.

CONSILIUM II.

ARGUMENTUM.

Religiosa octuagenaria, nomine soror Antonia, membrorum omnium stupore cùm motus impotentia decem annorum spatio per repetitas vices conflictata, Beato Laurentio Justiniano se commendat, & ejusdem Beati mensurâ corporis sibi applicatâ, illicò integram consequitur sanitatem.

SUMMARIUM.

1 *Senes ex confirmatis ac diuturnis morbis convalescere, contra Naturæ ordinem est.*
2 *Morbi curari possunt vel coctione, vel resolutione, vel discussione.*
3 *Senium, & Decrepitas, quæ ætas dicatur.*
4 *Vitia à Iuventute in senectutem provenientia non sanantur, & multò minus quæ à senectute in Decrepitatem perveniunt.*
5 *Morbi à calidis humoribus procreati breves; à frigidis verò longi.*
6 *Senes frigidis morbis corripiuntur.*
7 *Decrepitis stupor membrorum familiaris.*
8 *Natura partis affectæ reddit morbum magis incurabilem, si cum morbo conveniat, & debilis sit.*
9 *Senes conflictantur morbis nervosarum partium.*
10 *Increscentes morbi qui in senibus.*

COntrà Naturæ ordinem undequaque est, senes, 1
& maximè Decrepitos ex diuturnis, & jam per plures annos confirmatis morbis, & præcipuè si eorum ætati sint connaturales, reconvalescere, cùm alia ex parte indies experiamur, ex Naturæ præscripto fieri, ut potiùs semper in deterius labantur, eosque ad mortem usque comites habeant, eorum calore jam debili existente, & indies etiam magis magisque declinante, & est circa hoc omnibus Medicis acceptissima, & comprobata Hippocratis sententia *libro* 2. *Aphor.* 39. dicentis, *Senes Iuvenibus ægrotant minùs, at qui ipsis morbi diuturni contingunt, eos ferè ad mortem comitari solent.* Ubi loci non absolutè dixit, eos ad mortem comitari solere, sed addidit particulam illam, *ferè*, quia quandocunque morbi à causa calida dependeant, quales esse possunt in antecedenti ætate procreati, hi quidem possunt in senectute sanari, quia contraria ipsius ætatis supervenientis temperie sanantur, sed qui à frigidis, humidis, ac crassis humoribus fiunt, & in senectute prehendunt, finiri per aliã ætatem non possunt, & sic concomitantur homines usque ad mortem, quare sunt ex sua natura omninò incurabiles, ut ex Galen. *comm.* 5. *in* 6. *de morb. vulgar. tex.* 6. prosequitur Mercurial. *in cit. Aphor.* 39. *lib.* 2. quam sententiam confirmant Thadd. Florent. Hollerius, & Heurnius *in comment. ejusdem*

ejusdem Aphor. Et ratio est apud omnes eadem, ex
2 natura rei desumpta, quia cùm curari possint morbi vel coctione, vel resolutione, vel discussione, calor, qui in senibus quotidie imminuitur, insufficiens est ad eos ullo ex prædictis modis evincendos, quare remanent omninò incurabiles, Philotheus *cit. lib. 2. Aphor. eodem.* Hollerius, & Heurnius *ibid.* Facto hoc fundamento; jam inde de necessitate sequitur, Monialem hanc, de qua agitur, cùm esset octuagenaria, vel paulò minor, morbo diuturnissimo, ac ex sui natura frigido & contumaci, ac nervorum genus occupante detenta, & qui jam inde à principio sui insultus nullis cesserat remediis, non fuisse ope Naturæ sanatam, nec potuisse ex ejus virtute sanari, sed sanatam fuisse ope, & virtute divina; quod ut concludentissimè probetur, examinandæ veniunt conditiones omnes concurrentes in hoc miraculoso opere, quæ licet plures existant, præcipue tamen sunt Qualitas, & Natura ipsius morbi, ætas ægrotantis, ejusdem morbi diuturnitas, & pertinacia, & repugnantia sanationis: Quoad ætatem namque apertissimè patet, Monialem hanc, cùm primùm à morbo affligi cæpit, jam præcipitate, ac decrepitæ penè senectutis fuisse; erat enim tunc paulò infra septuagesimum annum,
3 quæ ætas propriè senium, aut Decrepitas dicitur tam à Jurisconsultis, quàm à Medicis, quorũ omnium auctoritates congressi *libro 1. Quæst. Medico Legalium Tit. 1. quæst. ult. n. 14. & seqq.* ubi etiam maturius, hoc est in 65. anno homines dici decrepitos ex communi Medicorum sententia, demonstravi; quod maximè ad hunc effectum procedit, quia in pluribus calor hoc tempore est in ultimo suo decremento. At cùm hæc Religiosa à morbo curata est, agebat jam octuagesimum annum, de qua ætate nullus est qui dubitet, quòd multò magis verificetur, calorem esse in ultima declinatione, & ea de causa hoc ulteriori probatione non eget. Causa igitur, ex qua resultat repugnantia sanationis diuturnorum morborum in senibus, multò magis militat
4 in decrepitis; nam si vitia ipsa, quæ à Juventute in senectutem proveniunt, nunquam ex toto sanari possunt, Corn. Cel. *suæ Med. lib. 2. cap. 7.* certum est, quòd vitia, quæ à senectute proveniunt in Decrepitatem in via Naturæ non erunt ullo modo amovibilia, unde incurata ea remanere ex necessitate Naturæ contingit.

De Diuturnitate porrò hujus morbi non potest dubitari, neque alia probatione ad hoc egemus, nisi Testium depositione, ex qua apparet, illum per decem annos perdurasse, nam ægra, ut dictum est, erat quasi septuagenaria cùm morbo affligi cæpit, octuagenaria verò, aut paulò minor, cùm à morbo fuit liberata; quæ omnia habentur ex ipsius quoque sororis Antoniæ depositione *super 61. in summ. num. 2. ibi. Io per lo spatio di diece anni, & più hò patico*, &c. Et Testis sexagesimus super eodem ibidem. *Et detta infermità le durò più anni, & circa à diece anni*; quin etiam alii Testes concordant de morbi diuturnitate, ita ut nullum circa ejus rei veritatem reliquum esse possit dubium.

Præterea qualitas morbi, nempè quod esset ex sua natura frigidus (hæc enim multum operatur ad demonstrandam sanationis repugnantiam) pro-
5 batur ex ipsius morbi natura, de qua infra: probatur insuper ex ejus duratione, quia sicuti morbi à calidis humoribus progeniti, non sunt diuturni, sic ii, qui à frigidis dependent humoribus, maximè diuturni sunt, & nonnisi ab humoribus ejus qualitatis fieri possunt, Galen. *in comm. lib. 2. Aphor 39.*
6 *jam cit.* quod & pluribus confirmat Tadeus *ibidem.* Probatur etiam ex ætate Patientis, quia senes morbis frigidis corripiuntur, ut patet experientia, & docet Galen. ad Hippocr. mentem *in libell. cui tit. brevis denot. &c.* Et licet Averr. *lib. 3. Colleg. cap. 31.* contendat stuporem posse esse à causa calida, hoc præterquam quod posset habere locum in Juvenibus tantùm, & ætate consistentibus, & hoc etiam de rarò, vel ipso Averroë testante, in omnibus tamē secundùm plurimum, & in senibus semper falsissimum est: nam ipse Galen. *lib. 2. de loc. aff. cap. 2.* non solùm apertissimè fassus est, stuporem esse morbum frigidũ, sed addidit quoque, esse insignem partium refrigerationem, cui consentiunt Avic. *2. 3. cap. 13.* Gordon. *lib. 2. Lilii cap. 17.* Vallesc. de Tar. *lib. 1. Philonii, cap. 6.* Mercur. *lib. 1 Pract. cap. 23.* & alii omnes.

Sed quicquid sit de Auctorum opinione circa illud dubium, An stupor esse possit à causa calida, certum est in nostro casu, eum fuisse à causa frigida, cùm esset stupor quidam universalis, vel potiùs semiparalysis quædam cum impotentia ad motum, ut ex ipsius sororis Antoniæ depositione satis liquet, deponit enim per hæc verba. *Io per lo spatio di diece anni, & più, hò patito uno assideramendo per tutta la vita*, qua voce, *assideramentò* (quæ dormitationem, siderationem, seu stuporem importat) declarat formam, & naturam morbi, quo detinebatur; in eo namque vel ex spirituum inopia, vel ex impedimento transitus eorum per nervos, occupantur affectæ partes dormitatione quadam, ac stupore, qualis fit cum diu super aliquod membrum innitimur, vel unum alteri superponimus. Et licet ipsa soror Antonia deponat, quòd curata à Medico fuerit tanquam sciaticâ affecta (tametsi etiam sciatica non minùs quàm hic idem morbus in hac Religiosa fuisset incurabilis) certè non sciatica, sed stupore, ut diximus, laborabat; nam sciatica partem determinatam semper detinet, stupor verò aliquandò totum corpus detinere potest, ut in casu nostro. In sciatica porrò major est dolor, quàm sideratio partis, in stupore contrà; sideratio enim membri est magis conspicua, magisque affligit, quàm dolor, ut in casu nostro.

Præterea sciatica neque sensum, neque motum primò, ac per se, & principaliter lædit, stupor contrà aut alterutrum, aut utrumque, ut in hac Religiosa; aliàs enim, cùm mitior est, sensum tantùm diminuit, aut obtundit; cum verò major est effectus, & sensum lædit, & modum. Ac denique scia- 7
tica non est adeò familiaris senibus, stupor verò maximè familiaris, ita ut Averroès *lib. Collig. cap. 31.* dixerit, decrepitos semper stupore laborare, nec sine ratione evidenti; nam quemadmodum senes omnes reliquos omnes, ac singulos sensus debiles, atque obtusos sortiuntur, sic etiam sensum tactus habent obtusum, ac debilem, hoc autem fit in stupore, aut saltem stupor affectus est sensus tactus debilitati proximus, sed & Galen. *lib. 2. de Temperam. cap. 2.* stuporem inter morbos senibus maximè familiares connumeravit. Quibus addendum, quòd sciatica est morbus articulorum, stupor autem est partium nervosarum, quod nemo inficiatur, & patet ex functionibus, quas obledit, nempè sensum, & motum, quorum utrumque ad nervorũ pertinet genus, quod in hoc casu non oscitanter prætereundum; quippe cùm natura partis affectæ 8
morbum reddat magis incurabilem, quandò scilicet convenit intemperatura cũ intemperie faciente morbum; & quandò debilis est, quorum etiam utrumque militabat in nostro casu, quia cùm morbus esset frigidus, obsidebat partes omnium frigidissimas, hoc est nervos, qui etiam sunt in senibus in extremo debilitatis, unde ea de causa hujusmodi partes sunt in iisdem senibus morbis insigniter ob- 9
noxiæ, quamobrem Apoplexiam, Paralysim, Tremorem, Convulsionem, & Stuporem sæpissimè incurrunt, teste Galeno ubi supra, qui omnes sunt morbi ad nervos pertinentes, & qui ob eandem partium

tium debilitatem in ipsis non solum sanabiles non sunt, sed procedente ætate semper deteriores, & insanabiliores fiunt, atque idcircò increscentes dicuntur, ex eo, quòd vires acquirunt eundo, increscente indies eorũ causa, ut prosequitur Jo. Heurnius *lib. 2. Aphor. in commen. jam cit.* & notavit Rota *in Melevitana Antianitatis, Dec.* 1643 *corã Verospio n. 8.* unde prudenter Oribasius *cit. lib. 2. Aphor. 45.* dicebat, hujusmodi morbus in senibus vocari Convivas, qui cum ipsis commoriuntur.

10 Denique pertinacia morbi, & repugnantia sanationis probatur ex eo, quòd remedia in morbi principio adhibita, atque illa quidem validiora, & quando morbus adhuc debilis erat, atque Ægra adhuc viribus constabat, nullo modo contulerant, ut ex testium depositione liquet, nam quinquagesimus octavus super 61. *in summ. num. 2.* per hæc verba deponit, & est ipsamet infirma. *Ne primi principii jo fui medicata, &c. dalle quali medicine non ricevei beneficio alcuno.* Sed hoc multò magis confirmat ipsa facti series, cùm morbus transactis jam decem annis non solùm nihil diminutus esset, sed adhuc in suo vigore persisteret, quo longo annorum spatio nulla deinceps medicamenta sunt adhibita, ut ipsamet soror Antonia fatetur ibi. *Stando che non mi son servita di medicine, se non nelli primi principii.* Cùm igitur Ægrotante jam in extrema decrepitate existente, morbo jam in habitu permanente, viribus jam languidis, & effætis absque ullo Artis præsidio hæc sanatio tam promptè, ac celeriter contingerit ad solam Beati Laurentii invocationem, & mensuræ ejus corporis simplicem applicationem, certè eam non nisi ex divina virtute meritis servi Dei successam omninò concludendum. Quod ego miraculum tanti fecerim, ut non in postremo miraculorum gradu reponendum existimem. Excedit enim naturæ potentiam, quantum ad id, in quo miraculum factum: nàm aliàs potuisset quidem Deus in subjecto magis vegeto, & calore naturali adhuc non destituto per ipsummet calorem sua potentia operantem, aut acutum morbum illicò fugare, & tunc quidem miraculum esset in infimo gradu reponendum, sed in subjecto, in quo calor jam benè evanuerat, oportuit Deum absque caloris ope ægram ad sensum vigorem restituere, quod penè est, mortuum ad vitam revocare; Itaque juxta doctrinam D. Thom. 1. *summ quæst. 105. art. 8.* hoc erat potiùs in secundo ordine miraculorum reponendum.

CONSILIUM III.

ARGUMENTUM.

Monialis quædam, soror Lucia nuncupata, brachiorum Arthritide opprimebatur, quæ illi eorum, manuumque operam omninò impediebat, jamque per duos annos in eo morbo perseveraverat incurata, tophosque in articulis contraxerat. Mox B. Laurentii Justiniani devotione allecta, ad ipsius altare accedens, ac se illi pro salute recuperanda humiliter commendans, indè recedens dicto citius motũ, ac pristinum membrorum vigorẽ recuperat, ac sana deinceps vivit.

SUMMARIUM.

1 *Arthritis confirmata, & quæ Tophos contraxerit, est invia Naturæ omninò incurabilis.*

2 *Tophi in Arthritide generari demonstrant morbum incurabilem, & n. 4.*

3 *Senilis, aut decrepita ætas ex Articulorum morbis nunquam convalescit.*

4 *Articuli ubi Tophis occupantur, non possunt ad pristinum statum humana arte redire, sed divina ope tantum.*

5 *Sanationes miraculosæ debent fieri in instanti, & esse perfectæ.*

TAm conspicua est sanationis repugnãtia una ex parte in hac Religiosa respectu Naturæ, & Artis, ac tam patens alia ex parte ipsa sanatio, tamque extra omnem spem subsecuta, ut de miraculo dubitandi nullus remanere possit locus. Et quoad sanationis impossibilitatem respectu Naturæ & Artis in casu, qui nobis offertur, nulla præsumptio adesse potest, quòd ipsa natura ex se, aut Artis præsidiis adjuta, quicquam in hac sanatione sit machinata; cùm hac enim Moniales laboraret Arthritide jam confirmata, & quæ Tophos contraxerat; notum est, eam laborasse morbo penitus incurabili. Obside- 1 bat verò hæc Arthritis, ut ex depositione testium liquet, utrumque cubitum, ubi Tophos, vel callos, vel modos, ut dicunt, ex vetustate contraxerat *in summ. num. 2.* cum his autem jungebantur perpetui dolores, & eorundem brachiorum extenuatio, ut in similibus doloribus evenire, cum Avic. *22. 3. tract. 2. c. 5.* testantur Authores quicunque de eo morbo verba facientes.

Ex quibus apertissimè constat, morbum hunc fuisse confirmatam, cùm jam per duos annos ægrã detinuisset, ut ipsamet Testis 16. super 61. deponit *in summ. num. 2. & confirmat. 17.* super eodem ibidem, & partes affectæ præ longitudine morbi essent extenuatæ, & Tophos, seu callos contraxissent, ut evidentissime probatur per testes omnes ad hoc examinatos: nam ipsa soror Lucia ad 61. ibidem ita deponit. *Et Haveva le gomme condurezze nelli gomiti cioè due gomme per gomito*, & 17, super eodem: *Havevo tutta du le braccia marcate per le doglie con due gomme per gomito* Et 25. super eodem: *Haveva le braccia piene di gommo, si come jo stesso le hò vedute.* Vocant autem omnes hi testes callos illos, seu Tophos, vel nodos Articulorum, *le gomme*, quia apparent in Articulis nodosis ex podagra factis tumores quidam veluti gummata, quæ cum apparent, demonstrant jam morbum esse omninò confirmatum, & insanabilem, & de quo illud Ovidii jactatur sæpissimè. 2

Solvere nodosam nescit Medicina Podagram. Morbo præterea ex sua natura contumaci, & prorsùs insanabili accedebat ætas senilis, imò decrepita: agebat enim tunc hæc Monialis, ut ex processu constat *in summ. num. 2.* annum quintum suprà sexagesimum, quæ Ætas ejus conditionis est, ut à morbis 3 hisce afflicta, nunquam ad sanitatem redeat. Facit Hippocr. cujus verba infra referam, & Galen. *lib. 5. de san. tuen. cap.* 8. *& comm. 2. Aphor.* 40. à qua opinione nullus omninò Doctorum est qui dissentiat; Et ratio in promptu est, à quotidiana experientia confirmata, quia cùm hic morbus in senibus dependentiam habeat à materia frigida, & cruda, sitque profundata in parte ex natura sua frigida, & omni calore destituta, nempè in Articulis, jam manifestum est, quòd deficiente etiam calore in toto, & in dies debiliore evadente, ut in senio fit, in quo calor sensibiliter, & evidenter declinat, nulla omnino sperari potest ex Naturæ ope morbi solutio, sed timendum potius in dies ejus incrementum, & major expectanda accessionum frequentia augescente indies tã materiali, quàm agente causa, ac utraque morbũ manifestissime fovente.

Quæ quemadmodum veritatem habent in simplici Arthritide senes exercente, sic multò patentiore, & magis irrefragabilem habent veritatẽ, ubi Tophi, seu calli in Articulis fuerint generari, ut in 4 casu nostro; tunc enim hos morbos omninò esse insanabiles notum vel rudiusculis Barbitonsoribus est, & ab Hippocr. *lib. 2. Prædict. num. 15.* quasi per definitivam quandam sententiam pronuntiatũ, esse humana arte incurabiles, per hæc verba. *Quicunque aut senes sunt, aut circa Articulos callos Tophaceos contractos habent; aut ærumnosè vivunt, ac siccam alvũ habent, hi omnes sani fieri non possunt humana arte, quantum ego novi:* In quibus verbis, notandum Hippocratem divisivè loqui de senibus, & Tophos habentibus istaque tantò magis sentẽtia erit vera in his qui & senes sunt, atque insimul Tophos in Articulis habent; &

huic

huic ſententiæ adſtipulantur DD. omnes, quorum omniũ inſtar ſit unus Gal. *lib. 10 de comp. med. ſec. loc. c. 2.* qui hæc, quæ ſequuntur, de ea re pronuntiavit. *Et poſtquã fuerint producti (Tophi) ne ſperaveris ad priſtinã conſtitutionem exactè redire articulum poſſe.* Accedant etiã Celſi verba *lib. 2 ſuæ Med. cap. 7. Articuli verò,* inquit, *qui ſic dolent, ut ſuper eos ex callo quædã tubercula innata ſint, nunquam liberantur; quæq; eorum vitia vel in ſenectute cæperunt, vel ab adoleſcentia in ſenectutem pervenerunt, ut aliquandò leniri poſſunt, ſic nunquam ex toto finiuntur*, quæ cõditiones ab his Medicæ Artis Proceribus enarratæ cùm maximè adeſſent in hac Moniali, certè nullatenùs hæſitandum eſt, ſed omninò confitendum, eum morbum fuiſſe in illa omninò tam à Natura, quam ab Arte incurabilem.

Nec quicquam facit, quòd Auctores omnes tam Græci, Latini, quàm etiam Arabes, tam recentiores, inquam, quàm vetuſtiores plura præſcribant ad Tophos in Articulis diſſolvendos, & præcipuè Galen. 10. *de ſimpl. Med. fac.* Alexand, Trall. *lib. 11. cap. 1.* Paul, *lib 3. c. 78.* Aët. *ſerm. 12. c. 43.* Celſ. *l. 5. c. 18.* Avic. 22. 3. *tract. 2. c.* 10. Mercurial. *lib. 4. Pract. c. 1.* Mercator *l. 4. de Intern. morb. cur. c. 18.* & alii, & quod multi profiteantur ſe hujuſmodi Tophos ſanare poſſe, ut cum effectu nonnulli ſanati ſunt; & habes peculiariter exemplum unum aut alterum apud Schenck *lib. 5. Obſ. Tit. de Arthritid.* quia præterquã quod notiſſimum eſt ut plurimum in nodoſa Arthritide curanda, nè ſemper dicam Medicos ſuo fine fruſtrari, ſanè ſi quis curatus unquam eſt, nonniſi multis adhibitis medicamentis; & diuturniſſima patientia id obtinuit, ut dolores tolerabiliores eſſent, & motus Articulorum eſſent aliquantò faciliores; at quòd abſq; medicamentis, quòd tam ſubitò, quòd tam fæliciter in ſubjecto decrepito Articuli, jam Tophis impediti in ſuum priſtinum ſtatum, & vigorem redire unquam potuerint, nemo unquã factibile naturaliter concedet, & negatum id aperta fronte eſt ab ipſo Galen. *loco ſupra cit. de comp. Med. ſ. l.* Imò hi ipſi, qui utcunque curati ſunt, ætate adhuc erant vegeta, & vires in illis conveniens robur obtinebant, & multis medicamentis, atque opera Chirurgica, aliisque Artis præſidijs alleviati ſunt quidem non tamen ex toto ſanati, ſed decrepidum in inſtanti ad ſanitatem redire, Tophis diſſolutis, & Articulis ad ſuam agilitatem de repente revocatis, à ſæculo non
5 eſt auditum, & omninò miraculoſum eſt.

Cùm igitur ſatis conſtet de impotentia tam Naturæ, quàm Artis ad hunc morbum in hoc ſubjecto curandum, reſtat ut ejus ſanatio ad Dei potentiam referatur, per quam B. Laurentii Juſtiniani meritis, ad ejuſq; invocationem, Natura repugnante, ſoror Lucia integram ſanitatem recuperavit. De modo autem ſanationis non eſt quod aliquid dicamus; eſt enim per ſemetipſum adeò patens, & evidens, cùm ſanatio ſucceſſerit ſubitò, & in inſtanti, & fuerit perfectiſſima, ut nulla ulteriori probatione indigeat. Requiri autem ad miraculi evidentiam, ut ſanationes ſubitò contingant, & ſint perfectæ, diximus *lib. 4. Quæſt. Medico-Leg Tit. 1. q. 8 n. 7* quod maximè habet locum, ubi alias humores non ſint ſua nutura de facili reſolubiles, aut cauſa morbum faciens non ſit ullo modo, aut ſaltẽ nonniſi longo tempore amovibilis, ut erant Tophi in caſu noſtro, qui dato quòd aliquo modo reſolvi, aut diſcuti potuiſſet, hoc erat impoſſibile, quòd fieret in inſtãti, ut eſt notiſſimum.

CONSILIUM IV.

ARGUMENTUM.

Dominicus Maphæus patria Veronenſis febre laborabat & Tetano, fueratq; iis morbis ex improviſo correptus; perſeveraverat autem in ea afflictione per viginti dies, atque in extremo jam vitæ periculo verſabatur, cum ſe B. Laurentio Juſtiniano commendans, illicò à febre, & à doloribus omninò liber evaſit.

SUMMARIUM.

1 *Non omnia miracula tranſcendunt ſimpliciter Naturæ potentiã.*
2 *Triplex miraculorum gradus.*
3 *Miracula omnia habent aliquid quod admirationem excitat.*
4 *Miracula quomodò aliquandò etiam ex Natura virtute contingere videantur.*
5 *Sanatio miraculoſa in inſtãti fit; & abſq; ulla Naturæ operatione.*
6 *Miraculoſæ ſanationes circa morbos difficiles contingunt.*
7 *Miraculum eſt Opus arduum.*
8 *Tetanus convulſionis ſpecies.*
9 *Tetanus morbus eſt gravis, & exitialis.*
10 *Tetanus à cauſis frigidis generatur.*
11 *Tetanus tertia, aut quinta, aut ſeptima, aut decimaquarta occidit.*
12 *Convulſio inſanabilis, atque mortifera eſt, cujus exolutio cita non eſt.*
13 *Convulſio quibus modis naturaliter ſanetur.*
14 *Febris convulſioni remedio eſt.*
15 *Febris quas conditiones habere debeat, ut convulſionem ſedet.*
16 *Convulſio in febre contingens pernicioſa.*

NOn omnia miracula tranſcendere Naturæ po-
tentiam ſimpliciter, notiſſimum eſt, cùm aliqua 1
excedant tantùm ſecundùm quid, veluti illa ſunt,
quæ excedunt non quantum ad id, quòd fit, ſed quã-
tum ad id, in quo fit, & quod excedit quoad modũ,
& ordinem faciendi juxta doctrinam D. Thomæ 1. 2
part. ſumm. quæſt. 105. art. ult. & ea de cauſa triplex aſ-
ſignatur miraculorum gradus ab eodem D. Thoma
ibid. Evenit ergò interdum, quòd ea miracula, quæ
Naturæ vires tranſcendũt tantùm quoad operandi
modum, & in infimo miraculorum gradu à D. Tho-
ma reponuntur, præ aliis dubitationem excitent,
nec tam manifeſtè pro miraculoſis operibus ſe pro-
dant ex eo quod non videantur aliquando à conſue-
to Naturæ ipſius operandi modo recedere, cùm ta- 3
men miracula oporteat ſemper peculiare aliquid
habere, quod admirationem ex hoc excitet, quod
recedat ab eo modo operandi ipſius Naturæ, &
ſupponat excluſionem cauſarum naturalium om-
nium, ac ſingularum, includatque ſupernaturalium
operationem, ex quà admiratio excitatur, & cujus
reſpectu miracula vocantur, ut latius dixi *lib.* 4.
Quæſt. Medico-Leg. Tit. 1. quæſt. 1.

In nullo vero miraculorum genere major inſur-
gere conſuevit difficultas, quàm in eis, quæ circa
morborum ſanationes contingunt, circa quas ali- 4
quandò ex ſola ipſius Naturæ virtute miracula vi-
dentur contingere, ut protritum apud Medicos eſt,
licet hæc nunquã verè miracula exiſtant neq; cau-
ſam ſupernaturalem opificem habeant, ſed ſimplici-
ter, ac merè ab ipſa Naturæ potentia dependentiam
habeant; & tamen hi ipſi effectus majorem interdũ
nobis admirationem excitant, quàm alia nonnulla,
quæ verè miraculoſa ſunt circa morborum ſanatio-
nes contingentia, cujus rei non alia aſſignari poteſt
cauſa, quàm quòd illa ut de rarò, & præter omnem
expectationẽ contingentia ad Naturæ opus referri
poſſe nequaquam videantur, hæc autem contra ad
Naturæ operationem facilè referantur, & tamẽ ali-
quid ſemper peculiare habent, quod efficientiam
cauſæ ſupernaturalis his non obſtantibus common-
ſtrat. Præcipuè verò modus ſanationis à Naturæ le-
ge omninò remotus illam manifeſtè miraculoſam
declarat, ut cùm maximè ſanatio in inſtanti ſucce-
dit. Rota *in Relat. Canoniz.* S. Andreæ Corſini *mirac.* 5
2. & fit abſq; ulla ſenſibili Naturæ operatione; licet
aliquandò nõ repugnet, ſanationẽ ex miraculo cõ-
tingere, & tamẽ intervenire ſenſibilẽ Naturæ ope-
rationẽ obedientis ad Dei nutũ, ut in illuminatione
cæcitatis Tobiæ, de qua *cap. 11.* dicitur, *& capit albugo
ex oculis ejus, quaſi membrana Ovi egredi.* Sed hæc ipſa
miracula non deficiunt à nõnullis aliis conditioni-
bus requiſitis in opere, quod miraculoſum verè ſit.
Aliarum porrò ſupernaturalium curationem ex-
emplum eſſe poteſt febris valida, ac magna illico

expulsa, nulla Crisi, nec in tempore, quo naturaliter succedere poterat, succedente. Sanationes ergò omnes miraculosæ (ut ex iis, quæ in sacris Litteris enarrantur, evidenter apparet) has conditiones sortiuntur, ut subitò, in instanti, illicò ad Dei & Christi Domini; ejusq; servorum nutum factæ sint, & nulli successerint Naturæ motus, quæ eam cooperantem cōmonstrarent, Natura enim semper sui motus aliquam significationem præbet, neq; operatur in instanti. Rota *in Relat. B. Magdalenæ de Pazzis. Mirac. 3. post mortem.* §. 4.

His non absimilis est casus nobis oblatus, qui à miraculosi operis conditione nulla ex parte deficere videtur: Maphæus enim hic laborabat morbo magno, difficili, & exitiali, ut videbimus: miraculosæ autem curationes circa hujusmodi tantùm mor-
6 bos, non verò circa alios contingunt, qui nimirum vel molestissimi sint, quòd intolerabiles dolores, ac cruciatus excitent; qui noxij, quod membrorum motum, & actionem maximè necessariorum impediant, vel qui tandem exitiales sint, quòd homines manifesto, ac certissimo vitæ periculo exponant, sed tamen omnes summâ cum difficultate curabiles, aut omninò ex ope Naturæ, vel Artis incurabiles existant, ut percurrebam alias *cit. lib. 4. Quæst. Medico-Leg. q. 8. num. 4. & seq.* quia cum miraculum sit opus
7 arduum, D. Thom. *ubi supra art. 7. ad 2.* non potest consistere circa leviores effectus, sed circa graviores, & cum his semper adesse debet sanationis repugnantia aut simpliciter, aut saltē secundum quid tam ex parte Naturæ, quàm etiā Artis. Sed cum hoc, quod morbus hic, quo Æger detinebatur habebat supradictas omnes, ac singulas cōditiones, ejꝰ curatio contingit in instanti, ut ipsemet Maphæꝰ deponit *supra 61. in summ. n. 2.* successitq; nullo secuto Naturæ motu, quòd ex facto ipso evidenter colligitur.

8 Et quoad morbum, Maphæus laborabat ea spasmi, vel convulsionis specie, quam Tetanum vocant Græci, Latini verò generico nomine distentio-
9 nem, Celsus autem Rigorem, qui morbus & gravis, & difficilis, ac molestissimus, & exitialis est, non solùm quia cum evidenti vitæ periculo invadit, & interdum Tertia, aut Quarta hominem jugulat. Hippocrat. *de Judic. num. 8. & lib. 3. de Morb. num. 13.* Cels. *lib. 4. cap. 3.* est enim morbus non modò acutus, ut Galen *in l. 4. c. 3.* est enim morbꝰ nō modò acutꝰ, ut idem Galen. *in lib. finit. Medic.* affirmat; verùm etiam quia cùm terribilibus symptomatibus associatur, scilicet doloribus vehementibus, rigore, hoc est membrorum rigiditate, eorundemq; immobilitate, vigiliis, & id genus aliis, quæ ab ipsomet Ægrotante sunt enarrata, & consimilia sunt iis, quæ ab Hippocrate, & Celso *locis supra citatis*, cæterisq; Authoribus afferuntur *in suis practicis cap. de spasmo, vel Convulsione.* Dicebat ergo Hippocrates Maxillas in hoc morbo rigere, quare non possunt languentes loqui, quod etiam in nostro Ægrotante factum est, qui neque loqui ob id poterat, ut habetur *in summ. num. 2. ibid. Gridai forte, dove prima non poteva parlare.* Addit Hippocrates, quòd infirmi se movere non possunt, & hoc etiam in nostro casu manifestum fuit ibi, *Dove prima non poteva movermi in modo alcuno, &c. cominciai à muover le braccia, & le mani.* de qua etiam immobilitate deponit Trigesimus primus Testis *supra 61. in summ. num. 2. ibi Gli venne un male grande, che, lo fece restare come retirato, che non si poteva muovere.* Dolere insuper eos valde Hippocrates addebat, ut ex facto quoque in nostro Ægrotante evenisse patet. Ex quibus clarissimè elicitur, Maphæum hunc Tetano laborasse, quod etiam insinuatur ab ipsa causa Procathartica, quam ipse Maphæus enarrat, mora nempe in cœmeterio, loco, ut
10 fit, frigido, & humido, similes enim morbi à similibus causis, hoc est frigidis, procreantur. Galen. *in lib. de Tremor Palpit. Convulsf. & Rigor. cap. 6* ex qua stante, jam aliqua corporis dispositione, contractis musculorum capitibus, & nervis, ac prohibita per loci frigiditatem cutis perspiratione facillimè hic morbus est excitatus, à Capitis fortè destillatione fotus, & adauctus.

Cùm ergò morbus hic tam molestus, ac exitialis proportionatis remediis non cesserit, certè ipsius pertinacia, & materiæ morbum excitantis inobedientia arguebatur, itaque mirum videri non debet, Medicos in hoc casu de Ægri salutē omninò desperasse, cùm notam haberent Hippocratis sententiam *loc. cit. lib. 3. de Morb.* Quòd hic Morbus Tertia, aut 11
Quinta, aut Septima, aut Decima quarta occidat. Neq; fidendum erat in hoc Ægrotante iis, quæ addebat inibi Hippocrates, hoc est, quod si Æger prædictos terminos effugerit, sanus evadat; unde videri poterat Æger hic jam periculum evasisse, cùm præscriptos terminos superasset, quia idem Hippocrates docens, quòd si Æger assignatos terminos effugiat, salvus sit, non aliud innuere voluit, nisi, si terminos illos superaverit in melius procedendo; non enim de necessitate in assignatis terminis pereunt sic affecti, sed etiam extra illos, & illis quoque superatis, cùm in pejus, etiam illis trāsactis, labuntur, ut nostro ægrotanti evenire debuit, quia non solùm transacta decimaquarta, sed jā vigesima ineunte in deterius tendebat; unde Jure Medici futuram de proximo mortem expectabant, ut elicitur ex dictis Testium *in summ. num. 2. ibi. Volendo lui conquestē parole inferire, per quanto mi disse mia socera che credeva, ch'io fossi morto.* Neq; præter rationem timebant Medici, si enim (ut Duretus *in Coac. Pranot. tract. 2.* 12
Coac. de morb. mul. partic. 21. dicebat) Convulsio insanabilis atq; mortifera est, cujus exolutio cita non est, quantò magis insanabilis, & mortifera judicanda erat convulsio cum tam malignis symptomatibus ad vigesimam protracta? Et multò magis rationabilem hunc Medicorum timorem faciebat exitialissimum symptomata in hoc morbo apparens, nempe longa obmutescentia, de qua Hippocr. *in Coac. Pranot. sect. 2. n. 265.* dicebat, *In convulsione obmutescere malum.*

Verùm enimverò, si modum jām solutionis hujus morbi cōsiderabimus, manifestissimè videbimus, illum fuisse supernaturalem, ac duo potissimum concurrunt id attestantia, nempè sanatio instantanea, & modus ipse non consuetus sanationis, ac præter Naturæ ordinem totoque cœlo ab eo differens, qui successit. Instantanea enim sanatio ex facto clarissimè elucet, cessante in instanti morbo, & omnibus morborum consequentibus, nempè Obmutescentia, doloribus, immobilitate, regiditate, inappetentia, vigiliis, & febre, & cæteris quibuscunque symptomatibus Ægrotum tam perniciosè molestantibus, ut ex facti narratione in processu apparet; quorum aliqua, licet non habeant dependentiam à principali morbo, hoc est à Tetano, sive convulsione, ita ut etiam convulsione recedente remanere potuissent, insimul tamen recesserunt, ut miraculi evidentia ex effectus perfectione totali majorem in modum elucesceret.

Sed & facili negotio probatur sanationis modum non naturali via processisse, sed supernaturali; quippe cùm Hippocr. *in Coac. Pranot. loco citato, num. 270. & seqq.* tripliciter sanari hujusmodi con- 13
vulsiones firmaverit, resolutione scilicet per acutam febrem facta, urinæ crassioris, & acervatim erumpentis fluxu, & Alvi motu. Addit & quartum, nempe sudores paulatim obortientes, quorum nihil in nostro casu successit, neque ulli prædictorum modorum successa sanatio attribui potuit. De posterioribus enim non est dubium, cùm in processu nulla similis mentio habeatur ex Testium depositionibus,

omnibus, quæ tamen, cum essent notatu maximè digna, non siluissent, si aut omnia, aut eorum aliquod apparuisset, præcipuè interrogati, ut fieri solet.

De febre tantummodò prima fronte non contemnendum insurgere videtur dubium, cùm in casu nostro non solum adfuerit febris; sed convulsio cum febre prehenderit, & per totum morbi progressum perseveraverit: palam verò est, non solùm ex supperiori Hippocratis sententia, sed ex mille aliis ejusdem assertionibus, & ex ipsa experientia,
14 febrem Convulsioni remedio esse, & per eam resolvi materiam omnem convulsionem excitantem; undè cùm hic morbus habuerit remedium consuetum, naturale, ac proprium ex ipsa febre, non videtur ejus sanatio modo aliquo miraculoso cōtigisse.

Cui dubitationi ex ipsiusmet Hippocratis dictis, & auctoritate plenissimè satisfit; cum enim de
15 ea re verba facit, *Convulsionem*, inquit, *sanat exorta febris acuta, quæ prius non fuit*; at in casu nostro febris ab initio cum ipsa convulsione prehendit, ut ex facto patet, imò idem Hippocr *lib. cit. Coac. Prænot.* docens, non omnem febrem remedio esse Convulsioni, declarat deinceps qualis esse debeat, ut proficua sit dicens, *Febris Convulsioni finē affert, quæ aut eodē die, aut postridiè, aut perendiè inciderit, sed si eam, quæ invivit, horam excesserit, neque cessarit, prava est.* At in Ægrotante hoc nostro febris semper perseveravit ex quo prehendit, unde tantùm abest, ut febris huic convulsioni finem attulerit, ut potiùs prava, & exitialis
16 extiterit juxta illam Hippocrat. sententiam *in sæpe cit. lib. Coac. Prænot. sectione 2. n. 29. Convulsio in febre contingens perniciosa est*, & aliam ibidem, *sectione eadem num.* 30. *Cum febre acuta Convulsiones perniciosæ*, & aliam ad rem nostram magis facientem. *Convulsio febri superveniens omnino funesta, perrarò autem Puerulis, qui verò septem annis provectiores sunt, convulsione non tentantur in febre, sin autem, desperati.* Ergo cum febris hæc esset prava, & Convulsionem adjunctam haberet, morti certissimæ hominem adjudicare debuit, nisi supernaturale auxilium præsto fuisset, naturali quocunque omninò deficiente. Ejus ergò sanatio miraculosa fuit, & meritis B. Laurentii Justiniani successit, ad cujus invocationem in instanti, absque ullo motu naturali, & morbus, & omnia consequentia morborum evanuerunt.

CONSILIUM V.

ARGUMENTUM.

Blasius Carpentarius annum agens octavum supra quinquagesimum ex Sciæ dolore tam malè habuit, ut per se ambulare in posterum non potuerit, sed coactis sit fulcris gressus sustinere; ac jam nonnullis mensibus transactis recuperandæ salutis, vel artis, vel Naturæ præsidiis spem omnem abjecerat; cum ad Altare B. Laurentii Justiniani claudicans, & fulcris adjutis se contulit, inibique genuflexus sese illi humillimè commendavit, & momento temporis sanus factus est, ad idem Altare fulcris relictis, nulloque auxilio propriis pedibus domum se confert, & in posterum sanus vivit.

SUMMARIUM.

1 *Instantaneæ sanationes naturaliter non fiunt in morbis longis, sed tantùm in Acutis.*
2 *Crisis est subitus motus in morbis, & mutatio ad salutem, vel ad mortem.*
3 *Sanationes instantaneæ, ut miraculosæ judicentur, quas Conditiones requirant.*
4 *Infirmi pereunt in instanti sine crisi, sed non salvantur in instanti absque crisi.*
5 *Crisis, si interveniat in morbi sanatione, etiamsi in instanti succedat, sanatio à Natura censenda.*
6 *Crisis est Naturæ motus.*
7 *Sciatica inter Articulares omnes dolores molestior, & contumacior.*
8 *Ex Sciatica Ægrotantes sæpissimè claudi fiunt.*
9 *Vitium ab Ætate proveniens durante ea Ætate tolli non potest.*
10 *Sciatica Vere exacerbatur, aut de novo prehendit.*
11 *Crises fiunt ubi calor est vegetus.*
12 *Crisis est Naturæ certamen cum morbo.*

Licet in via quoque Naturæ quædam morborum sanationes tam brevi tempore succedant, ut in 1
instanti factæ videantur (licet naturaliter in instanti non fiant, ut voluit Rota *in Relat. Canoniz.* S. Hiacinthi, & S. Andreæ Corsini *mirac.* 1. & 2. cum ibi allegatis) & ob id miraculosæ existimentur, certum tamen est non differenter in quibuscunque morbis, tam longis, inquam, quàm Acutis, sed in Acutis potissimum secundum naturæ ordinem tales subitaneas, ac celerrimas sanationes contingere, ac tunc quidem non sine manifesta aliqua Crisi motum, & virtutem ipsius Naturæ commonstrante: cùm enim in acutis morbis prædominentur semper, aut saltem secundùm plurimum calidi, & tenues etiam quandoq; humores, & subitaneæ sanationes non possint fieri nisi mediante aliqua Crisi, ut videmus, quæ est subitus motus, & mutatio in morbo ad sanitatem, si bona sit, sin mala, ad mortem, Gal. *comm. 2. Aphor. 13.* certum est huic tam repenti-
næ mutationi non esse de se aptam materiam frigidam, ac crassam, ex qua morbi longi dependent, ut 2
tenuis, & calida est, ex qua dependent Acuti, quemadmodum insinuatur ab eodem Galen. *lib. 2. de Crisib. c. 11.*

Verumenimverò licet subitaneæ mutationes in morbis longis ut plurimum non contingant, sufficit tamen, ad excludendum miraculum, etiam quod de raro, imò rarissimè succederent, ut succedere aliquando posse, cum per Crises judicantur,
ostendit Galen. *lib. 2. de Dieb. decret. cap. 5.* quam ob- 3
rem difficillimum ob id esset naturales sanationes subitò evenientes à miraculosis distinguere nisi duæ de necessitate Naturæ in naturalibus conditiones concurrent, quarum beneficio hæ ab illis internoscantur. Prima autem conditio est, quòd in sanationibus instantaneis, quæ Naturæ ope contin-
gunt, semper præcedat Crisis: nam infirmi possunt 4
quidem derepente, & instanti deficere absque Crisi, sed nullo modo sanari in instanti absque Crisi. Ver-
ba sunt ipsius Galeni *libro 3. de Crisibus cap. 9.* Ubi 5
ergo in sanatione Crisis interveniat, ea etiam in instanti succedens naturalis censenda, quantùm est ex hoc, quia nihil aliud Crisis est, quàm ipsius naturæ motus, ut Galenus ubi proximè docet.

Altera conditio est (& habet multò magis locum 6
in morbis Chronicis, seu longis) ut Crisis facta in via Naturæ semper sit cum aliqua manifesta, & insigni excretione, ut demonstratum est à Galeno *libro 2. de Diebus decret. cap. 5.* quam conditionem maximè requirit in sanatione miraculosa, nempè ut succedat absque ulla insigni evacuatione: dixi alias *libro 4. citat. Quæstion. Medico-Legal. titul. 1. quæstione 8. num.* 13. nam semper è contra judicanda ex naturæ virtute successa, si per insignem aliquam evacuationem contingat, nisi evidenter aliunde constet etiam hoc pacto eveniēte ex supernaturali virtute procedere.

His positis supponitur jam in casu nostro subitanea quædam sanatio cujusdam morbi Chronici, seu longi, & difficillimi, absque ulla apparente Crisi successa, nullaque succedente insigni evacuatione, quare determinari jure posset, eam ex supernaturali virtute evenisse; quod ut magis magisque palam fiat, videtur de necessitate examinanda morbi, qui sanatus est, natura, & status, ac modus deinceps, quo sanatus est.

Et quoad primum certum est, quòd Carpentarius hic patiebatur dolorem Ischiadicum, aut Coxendicum dictum, qui à Barbaris vocatur Sciatica, & quem Chronicum esse ac longum pluries testatus

status est Hippocr. & præcipuè *lib de intern.aff.propè finem partic. 58.* ubi morbum esse gravem, ac diuturnum firmavit, *& lib. 2. Prædict part. 45.* ubi in senioribus vix per annum solere sanari docuit, & idipsum cæteri Medici unanimiter fatentur : unde
7 tam Aretæus *lib. 2. de cur. tard. pass. cap. 12.* quàm Cæl. Aurel. *Chron. lib. 5. cap. 2.* eum inter diuturnas affectiones adnumerant, quod multò evidentiùs ipsa experientia commonstrat : nam inter omnes Articulares morbos, qui & longi omnes ex sua natura, & curatu sunt difficilimi, ut Medicis est notissimum, & adnotavit etiam Rota *in Relat. Canoniz. B. Andr. Corf. mirac. 2.* doloris acerbitatæ afflictionis diuturnitate, sanationis difficultate, & recidivæ promptitudine molestissimus est sciaticus dolor, ita attestantibus Medicis omnibus. Cels. *sua Med. lib 4. cap. 22.* Avic. 12. *tract. 2. cap. 5.* Fernel. *lib. 6. Patholog cap. 18.* non una verò ex causa dependet tanta ejus morbi contumacia, tanta dolorum molestia, ac tam longa Ægritudinis afflictio, ut prosequitur Avic. *ubi proximè.* Nam primò Articuli patientis magnitudo in causa est, ut materia promptiùs, & quantitate copiosior ad illum descendat. Secundò magnorum ligamentorum, aliorumque vasorum multitudo dolorem facit acerbiorem, ex dolore autem majore major sequitur attractio, & ex majore attractione major dolor, & sic quasi perpetuo circulo una causa per aliam fovetur, unde fit, ut in hujusmodi doloribus asserente Avic. *loco cit.* fiat effusio materiæ desuper ex toto corpore ad ipsam patientem particulam. Tertiò dolentis Articuli profunditas impedit penetrationem omnem medicamentorum tam eorum, quæ ad levandum dolorem, aut ad materiæ resolutionem, vel concoctionem exteriùs adhibentur, quam eorum, quæ ad purganda quomodocunque eam ipsam materiam interiùs assumuntur. His aliisq; nonnullis ex causis simul concurrentibus, non mirum est, si morbus
8 hic non solùm ex sua natura sit curatu difficilis, sed etiam multoties insanabilis, quod Medici satis norunt, & non desiit adnotare Rota *in Relatione Canon. B. Cajetani mirac. 2. post mortem;* quia sæpissimè ex eo ægrotantes claudi, ita attestante Hippocr. *lib. 1. de morb. n. 3. & in lib. de intern. affect. num. 54. & 58. & lib. 6. Aphor. ult.* quod nostro huic ægrotandi evenit. Multò minùs mirandum est cùm tot difficultatibus ex ipsa natura provenientibus adjungitur patientis senilis; tunc enim desperata omnino res est ; quia cùm hujusmodi dolores senibus sint familiares, &
9 senectutis maximè vitio contingant, ut idem Hippocr. *libro 3. Aphor. ult.* & Galen. *lib. 5 de sanit. tuend. cap. 8.* docent, jam patet, quòd vitium ab ætate proveniens durante ea ætate tolli non potest, quia causa illud fovens non solùm non est amovibilis, sed indies vires acquirit; unde prudenter Galen. *Comm. 1. Aphor.* 40. dicebat. Arthritidem, & Nephritidem ex eorum morborum numero esse, qui senes comitantur usque ad mortem: quod multo magis habet locum in hac Arthritidis specie, nempè in Sciatica; habet enim hæc inter alias hoc peculiare, ut facillimè revertatur. Avic. *ubi aliàs c. 5. Sciatica,* inquit, *& Podagra, cum curantur & eradicantur earũ materiæ, quæ sunt ex iis, redeunt qualibet ex causa;* hoc est, etiamsi ex toto curentur, ita ut ab radice humores eas producentes evellantur, levi tamen negotio, ac facillimè reversionem faciunt. Non modò ergo morbus hic difficilis curatu est respectu accessionum particularium, sed etiam respectu recidivæ, & præcipuè in senibus, quos ad mortem usque concomitati mox ex Galeno dictum est.

Erat ergò morbus, quo Carpentarius hic detinebatur, diuturnus, molestus, & contumax non solùm respectu sui ipsius, sed respectu etiam sui progressus, & respectu ætatis ipsius patientis, quæ senilis erat; agebat enim Blasius tunc annum octavum supra quinquagesimum, ut deponit secundus Testis super 44. *in summ n...* His addebatur temporis conditio, in quo sanatus est, cùm adhuc vigeret Hyems, aut saltem instaret Ver, nam circa Quadragesimam sanatus est, ut deponit idem Testis ibidem. In his 10
verò temporibus hujusmodi morbi tantum abest ut sanari soleant, quin potiùs aut de novo tunc prehendunt, aut jam facti exacerbantur, ut peculiariter de Vere testatur Hippocr *lib 3. Aphor.* & ibi Gal. *in comm. & lib. 6. Aphor. 55.* Cels. *lib. 4. cap. ult.* & Avic. *ubi aliàs,* & facit Rota *in Relat. Cononiz. B. Felicis à Cantalitio, tit. de Mirac.* Si quæ ergò instantanea sanatio in tam difficili morbo successerit, ut successisse probatur ex testium depositionibus *in summ. num. 1.* nequaquam persuaderi possumus, Naturam quicquam in ea sanatione operatam fuisse; primò, quia nulla in hac sanatione Crisis successit, ut de necessitate debere succedere in subitis sanationibus probavimus. Secundò, quia nulla facta est insignis excretio, nullusq; apparuit motus, qui Naturam operantem commonstrare potuerit. Nam quod nulla successerit Crisis, probatur primò ex Natura morbi, qui cum diuturnus, ac chronicus sit, non solet per Crisim judicari, ut jam superiùs annuimus: licet enim non desit aliquis morbus diuturnus, qui aliquandò per Crisim judicatur, certe Arthritis ex his non est, & maximè Ischias, seu Sciatica, tum propter materiæ conditionem, quæ morbum excitat, tum propter particulæ patientis naturam, quæ calore 11
destituitur ; At Crises fiunt ubi vegetus est calor. Gal. *de Crisib lib. 2. c. 11.* tum propter alias causas.
Probatur secundò, quia cùm Crisis sit naturæ cer- 12
tamen cum morbo, in eo fiunt motus vehementes, & conspicui, qui latere non possunt; unde tales motus plura signa necessario præcedunt; ut prosequitur idem Galenus *ibid. lib. 1.* Cùm igitur nihil constet de hoc in casu nostro, sed potiùs de contrario, quia is motus vehemens, si præcessisset, & hæc pugna cum morbo à natura facta plurimum ægrum exagitasset, & coëgisset etiam decumbere, dicendum est, nullam in hac sanatione intervenisse Crisim. Quòd autem nulla successerit insignis evacuatio, manifestum est, cum Blasius à concepto voto in ipsa Ecclesia illicò sanus evaserit, nec verisimile sit, ibi similem aliquam excretionem successisse, de qua examinati Testes omninò tacuerint. Et ut magis innotescat, Blasium absq; ulla Naturæ ope, & supra omnes Naturæ creatæ vires sanum fuisse factum, non solùm sanatur in instanti ex morbo, qui aliàs à Natura nonnisi longissimo temporis intervallo vix sanari, & ne vix quidem potest, & liber ab eo omni ex parte evadit, nullo relicto morbi vestigio, sed in posterum etiam sanus per multos annos vivit, ut Testes deponunt; contra quàm Natura ipsius morbi ferat, & maximè in senibus, in quibus vel levissima ex causa, ac de se reversionem facere consuevit, ut superiùs jàm firmatum est.

CONSILIUM VI.

ARGUMENTUM.

Affligebatur soror Cæcilia Morosina anno ætatis suæ quinquagesimo tertio febri, cum catarro, à qua in acerbissimum dolorem Coxendicum, seu sciaticum (uterque enim similis est) lapsa est, cum stupore, & motus impotentia sinistri cruris, quæ tamen invocatione B. Laurentii Justiniani, & ejus sanctissimi corporis mensuræ applicatione illicò à dolore libera remanet, ac deinceps brevi integrè etiam à febre sanatur.

SUMMARIUM.

1 *Deus servos suos in peculiari aliquo miraculorum genere magis, quàm in alio interdum illustrat.*

2 Sciatica

2 *Sciatica inter articulares morbos eſt omnium moleſtiſſimus.*
3 *Morbum fieri per decubitum quando dicatur.*
4 *Abſceſſus per decubitum fiunt in parte omnium maximè debili.*
5 *In ætate ſenili dolores coxendici fiunt maximè diuturni.*
6 *Ad celeres ſanationes quæ conditiones requirantur ex parte naturæ.*
7 *Sanatio inſtantanea in morbis diuturnis Naturæ repugnat.*
8 *Satis eſt ad Miraculi evidentiam, ut ſanatio urgentioris morbi ſit inſtantanea, licet remaneant alia morbi accidentia.*

1 IN omni effectuum genere, qui ſupra naturæ creatæ vires fieri poſſunt D. O. M. mirabilem ſe præſtat in Sanctis ſuis, ſed aliquandò eos in peculiari aliquo miraculorum genere illuſtrat, atque uni quidem Prophetiæ donum, alteri poteſtatem ejiciendi Dæmonia, huic occultas hominum cogitationes cognoſcendi, illi verò gratiam viſionum beatificarum, alteri item ſanandi languores, neque virtutes omnes omnibus ſemper, ſed peculiares peculiari ſervo ſuo aliquandò impertitur. Itaque fit, ut unius ſervi Dei invocationem ad febres pellendas, illius ad puerperas levandas, ad Epilepticos ſanandos, ad alioſque particulares generis morbos edomandos valere comperiamus. Beatiſſimi ſervi Dei Laurentii Juſtiniani invocationem ad dolores, & morbos Articulorum, & nervoſarum partium deſperatos efficacem eſſe, jam non uno, aut altero, ſed multiplici miraculo Divus Opt. Max. comprobavit. Sic factum apparet in Moniali, cui ſororis Luciæ nomen erat, nodoſa Arthritide laborante, in Blaſio Carpentario ex moleſtiſſima ſciatica claudicante, in Dominico Maphæo ſæviſſimo Tetano detento, in ſorore Antonia univerſali ſtupore oppreſſa, & in aliis, ac peculiariter nunc in caſu, qui offertur hujus Reverendæ Monialis acerbiſſimo Coxendicis dolore conflictatæ; qui omnes cùm neque ab Arte, neque à Natura quicquam adjumenti ſuis ærumnis expectare poſſent, hujus ſervi Dei invocatione ſanati ſunt; cùm verò de pleriſque jam nonnulla dicta ſint in prioribus poſitionibus, reſtat nunc, ut de hoc caſu aliquid dicamus, ut non ſecus ac alios miraculosè & ipſum contigiſſe non ex Artis, aut Naturæ ope firmis rationibus comprobemus.

2 Jam verò alias dictum, ac concludenter probatum eſt, ſciaticæ morbum inter Articulares affectus eſſe omnium moleſtiſſimum, ſolutu contumaciſſimum, ac præ omnibus facilè recidivam facientem *Celſ. lib. 4. ſuæ Med. cap. 22. Avic. 22. 3. tract. 2. cap. 5. & alii.* Præter naturalem autem ſanationis difficultatem, quam hic morbus ſortitur, equidem ſciatica, qua Reverenda hæc Monialis opprimebatur, habebat quaſdam aggravantes conditiones, ex quarum conjunctione multò gravior, moleſtior, & contumacior, quàm ex ſua natura ſit, facilè evadebat; quarum prima erat, quòd evenerat ab alio prægreſſo morbo per materiæ decubitum. Secunda, quòd materia erat copiâ multa, & qualitate frigida. Tertia, quòd anni tempus morbum mirum in modum fovebat. Quarta, quòd ætas patientis huic morbo & generando, & fovendo erat maximè idonea.

3 Et ut à prima conditione incipiamus, & quid ea ad rem noſtram importet oſtendamus, ſciendum, Medicos tunc firmare, morbum fieri per decubitum, cum morbifica materia ab una parte in aliam tranſmittitur. Galen. *libro 2. de Art. cur. ad Glauc. cap. 7. Nominant autem*, inquit, *hujuſmodi diſpoſitiones (hoc eſt, Decubitus, ſeu Apoſtemata) cum qui prius unum membrum infeſtant humores, eo relicto ad alterum tranſeunt.* Id verò tunc evenit, cum pars expellens, ac ſe exonerans eſt fortis, recipiens autem omnium, quæ in corpore ſunt, maximè debilis: nam omnes corporis partes, cùm in ſuo robore ſunt, expellunt à ſe ſuperflua, ac noxia, quouſque extra corpus protrudantur, vel ad unam partem perventum fuerit, quæ præ debilitate impotens ſit à ſe ea depellere, quod millies explicatum ab eodem Galeno eſt; & ſignanter in *Method. Med. lib. in lib. de ſymptom. cauſ. & de cur. rat. per ſang. miſſion. & alibi.* Cùm ergò materia in parte debili firmata fuerit, ibi cauſat morbum, ac tunc dicitur is morbus factus per decubitum, parte, quæ antea laboraverat, à morbo exoneratâ, ut in hoc caſu, in quo cum hæc religioſa caput multa pituita oppletum haberet, quæ excalefacta febrem quoq; excitaverat, Natura volens ſe ab ea ſuperflua ac noxia materia exonerare, eam ad propinquiores partes repulit, & hæ quidem ad viciniores, quouſque ad magnum articulum oſſis Sciæ perventum eſt, qui cum eſſet, quacunque ex cauſa, maximè debilis, non potuit, ut aliæ partes effecerant, eam à ſe repellere, & ſic doloribi generatus eſt acerbus, qualis ex ſciatica cauſari ſolet; quæ omnia non ſolùm ex rationabili diſcurſu, ſed ex ipſa Patientis depoſitione habentur *in ſummar. num. 1.* ibi: *Mi venne inſieme un catarro, che mi comminciò della Teſta, & mi calò dalla banda ſiniſtra pigliandomi tutto il fianco & la gamba; & mi parue, ch'allora mi calaſſe un acqua fredda, che mi tolſe intieramente le forza di poter movere tutta quella banda.*

Cùm ergo Abſceſſus per decubitum fiant in parte omnium, quæ ſunt in corpore, maximè debili; ut 4 ſuperiùs firmavimus, certè hinc manifeſtiſſima fit inſufficientia, & omnimoda impotentia ejus partis ad talem morbum aliquo modo ſuperandum; cùm morbus ſuperari non poſſit, niſi à validiori partium virtute, ac robore, ut notiſſimum eſt, quòd ſi huic adſcititiæ, ac accidentariæ debilitati conjungatur naturalis ipſius partis debilitas, eo quod minimo calore dotetur, ut eſt Articulus, & inſimul ineptitudo ad remedia excipienda, ut præcipuè inter omnes Articulos eſt Articulus oſſis Sciæ, certè morbum, qui ſic fiat, habere omnimodam ſuæ ſanationis repugnantiam in via Naturæ firmandum eſt, cùm tam Arti, quam ipſi Naturæ omnis præciſa via ſit tales morbus ſuperandi.

Sed adauget majorem multo in modum prædictam repugnantiam, materiæ morbum excitantis multitudo, & qualitas; quantò enim major materiæ copia partem affectam obſidet, & quantò frigidior ea eſt; tantò magis repugnabat, morbum à calore debili poſſe naturaliter ſanari. Quòd verò in caſu noſtro materia eſſet multa, & frigida, patet; nam multa erat, quia non ſolùm cauſabat dolorem, ſed impediebat ſenſum, & motum; multa erat, quia tempus anni eam copioſiorem reddebat, cùm eſſet autumnale, in quo plurima excrementa aggregantur, præterquam quod ætas ipſa eam copioſiorem reddebat; multa erat, quia non modò occupabat articulum, ſed vicinas etiam partes omnes; erat inſuper frigida, quod ad ſenſum patebat, unde eadem ſoror Cæcilia id fatetur ibi: *Et mi pare, ch' allora mi calaſſe un acqua fredda, &c.* Præterea, idem Anni tempus aggravabat morbum, & majorem in modum ſanationem impediebat, cùm morbus hic ex ſua natura frigidus in parte frigida cum multa frigidæ materiæ copia ab Anni tempore frigido nonniſi ſummoperè foveri, & augeri debuiſſet. Quibus omnibus addebatur ætas Patientis jam gravis, cùm annum ageret tertium ſuprà quinquageſimum, qua 5 ætate dolores coxendicos, & ſciaticos maximè eſſe diuturnos & vix per annum ſanari dicebat Hippocr. *lib. 2. prædict. n. 45.* quod multò magis ex ejus ſententia habet locu, ubi torpores & refrigerationes tum Lumborum, tum Crurum fiunt; ut in caſu noſtro, in quo non modo os Sciæ, ſed etiam lumbos, & totum crus ſiniſtrum dolor, ac torpor, & impotentia

ad

ad motum prehendebat, ut ipsamet soror Cæcilia deponit ibi. *Et mi calò dalla banda sinistra, pigliandomi tutto il fianco, & la gamba.* Atq; hæc quidem omnia simul concurrentia (licet unum quodlibet per se idem operari posset) faciebant omnimodam sanationis repugnantiam in via Naturæ. Quod si concedere velimus, his non obstantibus, Naturam utcunq; aliquid machinari potuisse circa hujus morbi senationem, certè eædem conditiones, quæ tantoperè morbum graviorem reddebant, & contumaciorem, non permittebant ullo modo, ut Natura subitaneam hujus morbi discessionem moliri posset, siquidem ad hujusmodi non instantaneas dicam, ut hæc fuit, sed ad celeres morborum sanationes requiritur ex parte Naturæ calor fortis, pars affecta vegeta, ac valida, materia morbum faciens non multa, neq; crassa, qualitas calida, tempus morbo contrarium, ætas juvenilis, aut saltem consistens, hæc enim omnia simul concurrentia, aut saltem eorum plurimum celeres motus in morbis faciunt, unde celeres sequuntur sanationes; at contrariis conditionibus militantibus non solùm fieri non possunt celeres hujusmodi motus, & consequenter neque celeres sanationes, sed impeditur omninò quicunque motus Naturæ, aut si fortè aliquis fiat, is quidem nonnisi temporis diuturnitate succedit, ut docet Galen. multis in locis, ac præcipuè *in lib. de Crisib. & comm. 3. in Hippocr. Prognost. part. 24.* Et

6\.

7\. idcircò cùm repugnet omninò Naturæ morborum diuturnorum instantanea sanatio, & in hoc casu ad invocationem B. Laurentii immediatè post applicationem mensuræ ejus corporis ea fuerit secuta, non ex Naturæ ope, sed ex supernaturali virtute eam successisse asseverandum, quod non destitit etiam ponderare Medicus, qui Reverendæ hujus Monialis curam gerebat; cum judicaret enim hoc fuisse undecunque miraculosum, non aliam suæ assertionis causam attulit, quòd non poterat is morbus in via Naturæ tam brevi temporis spatio superari, ut deponit *super 61. in summ. n 9. ibid. Poiche secondo il mio giuditio quel male non doveva guarire, ne si doveva levare si presto.*

Nihil denique obstare videtur, si post principalis morbi curationem remanserint aliqua consequentia morbum, nec ægrà tam subitò ab iis levata sit; satis enim est, si morbi malitia, & acerbitas ad servi

8\. Dei invocationem, & immediatè post applicationem mensuræ ejus beatissimi corporis, atque in instanti remiserit, ut in similibus dixit Rota in *Relatione Canon. Sancti Caroli par. 1. mirac. 13.* ut in aliis Relationibus alias. Quòd verò acerbissimus, ac molestissimus ille dolor illicò ab applicatione prædictæ mensuræ corporis Beati Laurentii cessaverit, probatur ex dictis Testium. Octavus *super 61. Et subitò mi acquetai, & mi addormentai fino alle nove hore, &c.* Vigesimus nonus super eodem. *La trovai improvisamente in buon stato*, & nonus super eodem ex dicto ipsius patientis. *Et mi è passata subito la doglia.* Et Decimus super eodem ex dicto quoque ipsius patientis, *dicendomi subito messa quella misura, mi sono addormentata*; & concordant alii omnes nemine excepto.

CONSILIUM VII.

ARGUMENTUM.

Detinebatur Joannes Picatus Crurum OEdematoso tumore perpetuo cum ulcere, & jam per quatuordecim annos eo morbo conflictatus fuerat, cùm, ope B. Laurentii Justiniani implorata, brevi integram consequitur sanitatem.

SUMMARIUM.

1 *Tumor OEdematosus qui vocetur.*
2 *Hydrops fieri non potest nisi vitiato Hepate.*
3 *Intemperies omnes, præsertim insignes, virtutem dejiciunt.*
4 *Natura repugnante omnia irrita.*
5 *Ars naturæ ministra, & Medicus ipsius Artis, seu ipsius Naturæ minister*
6 *Morbi longi non possunt naturaliter nisi paulatim, & longo temporis intervallo superari.*

Tumor, quem in cruribus patiebatur hic Joannes Picatus, de cujus miraculosa sanatione modò agitur, erat OEdematosus: vocant autem Medici tumorem OEdematosum illum, qui à materia frigida, & humida, pituitosa nempè, generari solet. Ejus vero naturæ fuisse satis superq; demonstrat & qualitas, & quantitas materiæ tumorem producentis, præter aliam, quæ ab eo per ulcusculum aliquando expurgabatur: erat enim aquosa, & quantitate multa, ut deponit Testis vigesimus nonus super decimo *in summ. num. 2.* ibi: *Poiche essendo solito uscirgli grand aqua da quella gamba*, &c. horum enim utrumque proprium est materiæ frigidæ; præterquam quod & morbi diuturnitas, & gravitas, & impotentia ad motum id ipsum apertissimè significabant, cùm diuturni morbi fiant ab humoribus frigidis, Galen. *libr. 4. Aphor. 44.* & materia frigida ob sui crassitiem gravitatem in parte faciat. 1.

Licet autem hujusmodi Tumor ex se ipso molestus admodum esset, ita ut vitæ tædium ægrotanti inferret, non ita tamen gravis morbus ex sua natura erat, quin multò gravioris, & difficilioris, morbi germen esset: non enim ejus morbi causa ab ipso crurum vitio dependebat, sed multò nobilioris partis vitium subesse in corpore ostendebat, nempe Hepatis; quippe cùm OEdematosi tumores maximè si insignes sint, ex imbecillitate, & defectu sanguificatricis facultatis ipsius Hepathis generentur: cùm enim viscus hoc præ caloris debilitate non possit totam Chylosam materiam ad ipsum transmissam in perfectum sanguinem convertere, remanet ejus portio aliqua semicocta, quæ ad debiliores partes tanquam nutritioni non apta transmissa tumores hujus generis OEdematosos excitat, ut in casu nostro factum est; in quo cum inferiores partes tumefierent, & maximè insigniter sinistræ, apparet hanc affectionem fuisse quandam Hydropis speciem, ejus nempe, quæ Anasarca nominatur, in qua ut plurimum totum corpus, interdum tamen solummodò inferiores partes tumefiunt. Ejus rei unum, aut alterum evidentissimum signum ex Testium dictis elici potest, tumefactio scilicet crurum perpetua, & maximè ægro stante, aut ambulante; & tarditas, ac impotentia ad progressionem, quorum utrumque ab Authoribus ponitur pro signo hujus affectionis; & de priori quidem Aretæus *lib. 1. de caus. diuturn. pass. cap. 6.* his verbis, *stantibus pedes, tibiaque intumescunt*, de posteriori verò Cæl. Aurel. *lib. 3. Chron. cap. 7. Debilitate tardus*, inquit, *ac piger corporis motus cum inflatione inani.* Ac utrumque hoc symptoma in nostro ægrotante adfuisse manifestum est; & de posteriori Testes omnes *in summ. num. 2.* unanimiter deponunt. Ipse Joannes Testis 17. *supr. 10. Et adesso camino liberamente, dove prima poteva à pena movermi, & caminare per due, ò tre Credi, che bisognava, che mi sedessi*, & 33. super eodem, *e stantava assaissimo a caminare*, & 34. super eodem. *Et quando gli conveniva venire giu in bottega, veniva giu con le crocce.* De priori verò 29. *super decimo ibi. Ognivolta che gli se levava in piedi se gli gonfiava la gamba.*

Constituta ergò jam vera hujus morbi Idea, facile erit nunc determinare, an ejus morbi sanatio successa immediatè post invocationem B. Laurentii miraculosa fuerit, necne. Ac videtur dicendum, firmiterque asseverandum, eam miraculosam fuisse, tum quia sanatio ejus morbi superabat Naturæ creatæ vires

vires, tum etiam quia modus sanationis fuit undequaque supernaturalis, & extra Naturæ ordinem. Quadruplici autem ex capite sanatio hujus morbi superabat Naturæ vires; & primò respectu remotionis causæ morbificæ, & correctionis partis mandantis. Secùdò, respectu partis recipientis. Tertiò, respectu diuturnitatis, & cõfirmationis ipsius morbi. Quartò, respectu debilitatis ipsius particularis Naturæ ægrotantis, quæ neque ope Medicâ adjuta per tam longum temporis spatium tantisper resurgere valuit.

2 Et quoad primum caput, norunt Medici nullos Hydropes fieri posse, nisi vitiato Hepate, Gal. *lib.6. de loc. aff. cap.7.* & DD. omnes, ubi de Hydrope verba faciunt; imò non solùm Hydrops, sed neque simplex OEdematosus Tumor, si confirmatus sit, absque Hepatis vitio procreatur. Gal. *lib.3. de sympt. caus. cap.2.* Cùm ergò hic adesset insignis Tumor OEdematosus, certè ejus causa à frigida Hepatis intemperie, & ab imminuto calore originem trahebat; tales enim Hydropes, atque hujusmodi Tumores ab hujusmodi intemperie fieri docent Gal. *loc. cit. de loc. aff.* & cum eo D D. omnes. Ergò ad hunc morbum sanandum, & ad remotionem causæ morbificæ necesse erat, hanc Hepatis intemperiem ad contrarium reducere; quod duplici ex capite erat impossibile; Primò quia vires ipsius particulæ patientis erant invalidæ, & calor ipsius ma-
3 ximè debilis; id enim habent proprium omnes intemperies cum insignes sunt, qualis hæc erat, ut virtutem summoperè debilitent Galen. *cit. lib.3. de sympt. caus. cap.1.* Atsi in principio contractæ hujus intemperiei Natura non potuit eam superare, quid sperandum ab ejus ope erat post tot annos elapsos? Secundò, quia intemperies hæc jam erat confirmata, & in habitu, ac connaturalis evaserat; cum enim Natura non potest in principio partium intemperies emendare, sed indies augescunt, paulatim illis assuescit, & sic illas sibi connaturales facit, easque in posterùm mutare non minùs impossibile est, quàm Naturam ipsam, aut quomodocunque à Natura irrepens vitium.

Quoad secundum caput, non est quòd longioribus immoremur; erant enim partes recipientes humores illos crudos, & excrementitios, Hepatis vitio generatos, omnium corporis partium infimæ, decliviores, & naturâ frigidiores: quod enim essent infimæ, commonstrat ipsas promptissimè recipere ab universis partibus superioribus. Ex eo quòd essent declives, eveniebat, ut difficillimè, imò nullo modo jam receptos humores ad alias partes remittere possent. Ex eo quòd essent frigidæ, evidenter succedebat, ipsas receptos humores neque concoquere, neque resolvere, neque ullo modo exuperare posse. Et licet aliqua dictorum humorum copia per ulusculum expurgaretur, semper tamen remanebat fomentum ab interno viscere, ex quo perenniter novæ materiæ generabantur ad ipsas partes affectas transmittendæ. Hepar enim tanquam perennis fons exassumptis, ob contractam frigiditatem, seu potiùs ob caloris paupertiem, novos humores excrementitios procreabat, neque fieri poterat, ut desineret per aliquod tempus procreare, nisi ad pristinum statum reduceretur, quod erat omninò in via Naturæ impossibile; Quamdiu ergò individuum viveret, & Hæpar suo munere fungeretur, tamdiu necessarium erat illud novos humores affectis partibus subministrare, nisi à sanguificatione desisteret, quod non nisi individuo deficiente evenire poterat.

Quoad tertium caput, manifestissimum quòque est, sanationem Naturæ vires superasse; quia morbus erat jam in habitu, & per tot annos confirmatus, ad quem exuperandum jam nec fortior calor, nec ætas floridior, nec vires validiores, neque aliud quicquam opem ferre poterat; multò ergò magis desperata res erat, ubi calor erat jam debilis, ubi ætas jam declinans, ubi vires jam languidæ; in quo casu sanguis indies frigidior evadebat; & calor imbecillior reddebatur.

Quoad quartum denique caput ex ipsa facti serie elucet Naturæ simul, & Artis Medicæ invaliditas ad ejus morbi sanationem; cùm tot annis neque ipsa Natura, neque ipsa Ars tot adhibitis medicamentis per tres insigniores Medicos, quorum fama, & scripta ad nos pervenerunt, nihil profecerit: censendum verò est, hos clarissimos Medicos omnè lapidem movisse, ut Ægrum à tam molesto morbo vindicarent, sed incassum omnia, aderat enim nimia, & invincibilis Naturæ repugnantia, quâ præsente omnia irrita redduntur. Hippocrat. *in Leg. n. 2.* quia Ars est Naturæ Ministra, & Medicus ipse
Artis minister, vel Naturæ. Id. Hippocr. *lib.1. de* 4
morb. Popul. sectione.2. & notavit etiam ex Legum-pe- 5
ritis Onciac. *lib.2. Colloq. mixt. n.3.* quâ de causa Medicus semper Naturam imitatur, & licet interdum quoque, imò semper coadjuvet, non potest tamen quicquam proficere; si adsit subjecti inhabilitas ad recipiendam sanitatem.

Quòd tandem modus sanationis hujus diuturnissimi morbi fuerit undequaque supra Naturam, patet; quia cùm morbi longi & ob caloris, & Naturæ debilitatem, & ob humorum copiam, & qualitatẽ (sunt enim multi, & frigidi, ut aliàs ex Galen. dixi) non possint nisi per insignes evacuationes, ac paulatim, & longissimo temporis intervallo naturaliter sanari, hic absque ulla excretione, & in instanti ab invocatione B. Laurentii remisit, & brevissimo unius hebdomadis spatio integrè sanatus est, nulla Artis ope interveniente, ut ex processu patet. Quamobrem cùm in hoc casu calor naturalis ad pristinium vigorem, cùm esset jam quasi extinctus, remeaverit, videtur mortui resurrectioni penè opus hoc æquiparandum.

CONSILIUM VIII.

ARGUMENTUM.

Nobilis mulier Veneta, Marina Gritti nomine, septuagenaria affligebatur jam per plures menses Canceroso quodam pectoris tumore ulcerato, cùmque jam in extremo vitæ degeret, ope Beati Laurentii Justiniani implorata: in instanti ab omni morbo liberatur, nullo omninò tumoris, aut ulceris vestigio in parte remanente.

SUMMARIUM.

1 *In miraculosis sanationibus duo de necessitate concurrere debent, ut miraculosa verè sint.*
2 *Cancerosi tumoris signa.*
3 *Cancer ejus Naturæ morbus est, ut nunquam consanescat.*
4 *Natura morbus superat concoquendo.*
5 *Impossibile naturaliter est ex soluta unitate non remanere vestigium in carne.*
6 *Miracula aut sunt præter Naturam, aut contrà Naturam, aut suprà Naturam.*

TOt conditiones in proposito casu concurrunt, manifestissimè declarantes sanationem hanc suprà Naturæ vires undequaque fuisse, ut supervacaneũ videri facilè possit, hoc pluribus rationibus corroborare; tamen breviter hic nonnulla dedu-
cam, ut miraculi evidentia majorem in modum 1
elucescat. Duo igitur mihi maximè videntur in hoc casu ad miraculi efficientiam considerari posse, quæ præcipuè in omni sanatione, quæ miraculosa judicanda sit, ex necessitate concurrere debent, de quibus etiam in superioribus actum est. Ac pri-

primum est repugnantia omnimodo sanationis ex parte ipsius tam Naturæ, quàm Artis. Secundum, modus ipsius sanationis omni ex parte supernaturalis, Repugnantia nam sanationis, quoad Naturam, vel Artem non solùm manifestissima est ex parte morbi, sed etiam ex Parte Patientis, & propterea ex parte multarum conditionum morbum ipsum concomitantium.

Et primò repugnantia ex parte morbi apparet, examinando naturam, & essentiam ipsius morbi: erat enim Tumor Cancerosus cum ulcere in pectore, ut ex signis ab omnibus testibus unanimiter allatis satis patet: nam Tumor hic erat magnus ad instar ovi gallinacei, colore livens, ac nigricans, visu horridus, cum dolore perenni, ac pernecabili, tactu maximè durus; quæ omnia signa conveniunt cum iis, quæ ab Auctoribus pro signis diagnosticis cancri apostemosi afferuntur. *Galen. lib. 2. de Art cur. ad Glauc. cap. 5.* Cels. *lib. 5. sua med. cap. 38.* Paul. *sud. Med. lib. 4. cap. 26.* Aët. *Tetrabil. sermon. 16. cap. 43.* Rasis. *17. Contin. tract. 3. cap. 1.* Av. *c. 3. 4. tract. 2. cap. 15.* Joann. de Vigo *lib. 2. sua Chirurg. tract. 4. c. 3.* Paræus *suor. oper. lib. 6. cap. 26.* Tagaut, *Instit. Chirurg. lib. 1. cap. 15.* Forest. *lib. 4. Observat. 5.* & alii. Licet ergo testes deponant de Gangrena, eo quod eorum nullus Medicorum nominum proprietatem callere potuerit, verè tamen ex signis ab ipsismet allatis, & descriptione ejus tumoris ab ipsis diligenter facta, nullus erit ex Medicis, qui in hoc hæsitaverit, unde decernendum absque ullo dubio est, tumorem illum fuisse apostema cancerosum; neque enim allata signa Gangrenæ convenire possunt, neque remedia à Medicis præscripta, ex arte præscripta viderentur; aliam namque omninò curam requirebat Gangrena ab ea admodùm diversam, qua Medici usi sunt; præterquam quod Gangræna non poterat ad plures menses absque vicinarum partium sphacælos, & corruptione, corrupta prius ipsa patiente particula, perdurare. Cùm Gangræna principium sit, & via in corruptionem, Galen. *ubi supr. cap. 5.* & cæteri omnes. Cùm ergò pateat, morbum hunc fuisse cancrum aposte-
3 mosum, jam patet insimul sanationis ipsius impossibilitas, & repugnantia in via Naturæ: cancer enim hujusmodi naturæ morbus est, ut nunquam consanescat. Et quanquam Gal. *comm. 4. Aphor. 24.* dicit, cancrum in summa parte consistentem aut cum difficultate sanabilem, aut omninò insanabilem esse; tamen absolutè cancros jam accrescentes, qualis hic erat in insignem tumorē sublatus, insanabiles absque ulla hæsitantia esse, notissimum est. Facit ipse Galen. *lib. 2. de Art. cur. ad Glauc. cap. 10.* & multò clariùs Pauli auctoritas, *ubi supra,* cujus verba hæc sunt. *Hoc malum,* inquit, *planè propter succi crassitiem non consanescit, utpote, quod nec repelli, nec discuti queat, nec totius corporis purgationi cedat, vel quod etiam mitiora negligat remedia vehementioribus autem irritetur. & excandescat.* Sed speciatim Aëtius *loc. cit. cap. seq.* de cancro in pectore verba faciens, *Cancros,* inquit, *in pectore obortos omninò deploratos esse scito* Neque idem Galenus id inficiatur, *cum loc. cit. de Art. curat.* solos incipientes cancros sanasse se aliquandò fateatur; jam auctos autem nunquam.

Non dispar sanationis repugnantia considerari potest ex parte subjecti Ægrotantis; erat enim hæc infirma septuagenaria, viribus destituta, ac omninò à progresso morbo dejectis, cùm jam per multos dies febribus, doloribus, vigiliis, inappetentia, & mille aliis symptomatibus fuisset conflictata, ut deponunt testes, & præcipuè *26. suprà 45. in summ. num. 1.* jam verò ad extremum quoque ventum erat, quia nihil per plures jam dies alsumpserat; quinimò & loquela, & voce erat destituta, ut concordant iidem testes *26. super eodem. & 32. super eodem in summ. ibid.* Non modò ergò repugnabat, Ægram sic constitutam morbum tam pertinacem, & rebellem, imò de sua natura insuperabilem superare, cùm neque integris viribus aliàs superari potuisset, verùm etiam repugnabat eam superare posse quemcunque vel mediocrem, & multò mitiorem morbum; quippe cùm Natura
morbus superet concoquendo, concoctio verò fiat 4
per calorem, aut simpliciter fortem, aut saltem respectu morbi concoquendi. At in nostra Ægrotante calor non solùm non erat fortis, sed in extremò debilitatis, & respectu sui ipsius, & multò magis respectu morbi, nempè cancerosi illius apostematis, quod cùm originem habeat à materia crassa, & melancholica, ut Galenus, Celsus, Paulus, Aëtius, Rasis, Avicenna, & cæteri omnes uno ore fatentur, hanc coctionem non admittit, ut iidem DD. prosequuntur, & ut ipsa tumoris essentia commonstrabat; erat enim maximè durus, at duri hujusmodi tumores ab Hippocrate, teste Galen. *comm. 5. Aphor. 67.* pravi, & crudi ea de causa vocantur, nempè quia rebelles sunt coctioni.

Sed & præter commemorata multæ insuper aliæ conditiones reddebant hunc morbum incurabilem, ac deploratum, & manifestissimè repugnantiam sanationis ex parte Naturæ ostendebant, ut quòd hic tam malignus tumor ad febrem esset subsecutus, faciente Natura abscessum, & demandante peccantem materiam ad externas corporis partes non ob sui robur, & virtutem, sed ob malignorum humorum stimulum; quæ Naturæ indicationes quàm exitiales sint, & qualem, ac quantam secum afferant calamitatem, & quàm pessimè semper terminari soleant, præter quotidianam experientiam ex Hippocratis, & Galeni aliorumque DD. decretis ostendit Prosper Alpin. *de Præsag. vit. & mort. lib. 7. cap. ult.* His adde partis humorem excipientis naturam, hoc est pectus, in quo Cor vitæ, & caloris fons situatur: hujusmodi verò abscessus quantò cordi sunt propinquiores, tantò ob eorum malignitatem sunt pejores. Alpin. *ubi proximè,* jam autem ex Aëtii dicto patet, eos tumores in pectore deploratos esse. Neque tandem desunt aliæ conditiones ita morbum aggravantes, ut illum undequaque in via Naturæ incurabilem redderent, quas brevitatis causæ considerare pro nunc supersedebò.

Probata igitur repugnantia sanationis hujus morbi ex parte naturæ, reliquum est, ut sanatio successâ miraculosa fuerit, quomodocunque tandem successerit; sed ultrà prædictam repugnantiam etiam modus sanationis toto genere suprà Naturam idem apertissimè commonstrat. Successit enim sanatio primò absque ullis mediis naturalibus; successit secundò in momento, in instanti; ac tertiò denique sanatio successit perfectissima non relinquendo vestigium prægressi morbi, ut relinquere naturaliter debuisset. Et quoad primum patet, quia Medicus sciens hujusmodi tumores non esse remediis irritandos, & inanem esse, ut patet ex Pauli auctoritate, in iis medendis omnem operam medentis, usus est cura, quam Palliativam vocant, præscribens oleum anodinum, seu mitigatorium ad dolorem tantummodò mulcendum; nam aliàs quid prodesse poterat oleum liliorum alborum ad concoquendum, aut dissolvendum Tumorem renitentem, durum, ac cancerosum? Itaque cùm hoc non sit remedium morbo sanando proportionatum, & reliqua non sint administrata, sequitur, quòd sanatio successerit absque mediis ab Arte administratis, & quòd neque alia remedia

natu-

naturalia huic curæ intervenerint patet ex iis, quæ jam dicta sunt.

Quoad secundum, verificatur ex dicto testium, sanationem fuisse instantaneam, secundus *supra 45. in summ. n. 1. Subito la Gangrena sanò, non vedendo più segno, ne effetto alcuno.* Et 26. super eodem, ad interrogata. *Io medesma un hora prima l'haveva medicata, & visto il male, c'haveva, & poi in un subito guarita senz'ache restasse male alcuno.* Concordant etiam circa hanc momentaneam sanationem Testis 22. *super eodem, & 21. sup eodem in summ. numero eodem.*

Quoad tertium, opus hoc apparuit perfectissimum à superna Dei manu meritis B. Laurentii patratum: non modò enim recessit morbus, & omnia symptomata morbum consequentia in ipso sanationis instanti, sed nè vestigia quidem tumoris, aut ulceris, quæ semper remanere solent, ulteriùs apparuerunt, quod admirationem, & miraculum magis adauget: naturaliter enim hoc quoque erat impossibile, non remanere scilicet in loco affecto signa ulla tumoris, aut saltem ulceris prægressi ex contracto callo in externæ cutis unione apparens, ut Gal. ipse *lib. 14. Method. Med. cap. 10.* prosequitur, quia nunquam quòd generatur ad uniendam continui solutionem est verè ipsum, quod ante erat; at etiamsi quamminima sit continui solutio, semper, ubi uniatur, vestigium prægressæ solutionis retinet: quamvis enim quod de novo generatum est cuti simillimum sit, cutis tamen non est, ut addebat ibidem Galenus, quandò & densior ea particula de novo pululans visu, tactuque inveniatur; imò cicatrices ab hujusmodi pravis tumoribus relictæ terreo quoque colore se produnt, cùm sequantur humoris peccantis conditionem, qui niger, ac teter in his tumoribus est.

5

Insurgere tamen poterat aliqua difficultas, quã, licet minimi momenti sit, dissolvere operæ pretium est: patet enim ex dictis testium, tumorem illum fuisse ulceratum, & per ulcusculum perpetuò pus emanasse; quæ evacuatio videtur huic morbo proportionatissima, neque enim tutius, aut melius tumores, quàm per puris expurgationem terminari possunt, si insensibilem evacuationem excipiamus; potuit ergò tumor hic, ut aliis evenit, per illam Puris emissionem ex Naturæ ope terminari. Cui difficultati ex facto ipso satisfit; Primò, quia Puris illa evacuatio erat modica, & nullius momenti, ut testes deponunt, unde erat insufficiens ad tumorem illum sanandum; Secundò, quia illa materia non erat verum pus, sed ichor quidam, qualis ex malignis ulceribus fluere solet, atque eam ob causam mirum non est, si neque dolores cessabant, neque tumor ab ejus evacuatione minuebatur, nihilque in summa Ægra levabatur. Tertiò, quia cùm tumor per horam ante sanationem, suam adhuc retineret magnitudinem & duritiem, si ad Pueris evacuationem subsidere, ac tandem disparere debuisset, necessarium erat tunc temporis majorem multò, & copiosiorem Puris quantitatem expurgasse, quod tamen factum non est: Itaq; reliquum est, ut nihil omnino contulerit Puris emanatio ad Tumoris illius curationem, cùm verè nulla animadversione digna esset.

6 Et ex his manifestum fit, sanationem hanc fuisse undequaque miraculosam, imò cùm miracula aliquandò sint præter Naturam, alias verò contrà Naturam, interdum autem suprà Naturam, firmandum certè est, miraculum hoc simul & præter Naturam, & contrà Naturam, & suprà Naturam fuisse: cum enim affectus successerit in instanti extra ordinem à Natura datum, quæ operatur in tempore, apparet fuisse præter naturam; cum autem tumor alias ex humoris conditione illum excitantis indissolubilis & qui discuti non sit aptus, ut Paulus dicebat, momento disparuerit, humore in auras attenuato, & evanescentæ, apparet esse contra naturam, ac cùm tandem sanitas introducta est in subjectum non dispositum, nec aptum sanitatem recipere, nullis præviis dispositionibus, apparet, fuisse supra Naturam. Quamobrem licet miraculum hoc in primo miraculorum gradu reponi debeat, in quo reponuntur ea, quæ per naturales causas nullo modo fieri possunt; sed à Deo tantùm imediatè fiunt, ut est mortuornm resurrectio, tamen in hoc primo miraculorum gradu, hoc non infimum locum tenere existimaverim, & ipsi mortuorum resurrectioni æquiparandum.

CONSILIUM IX.

ARGUMENTUM.

Nobis mulier Aretina, Alexandra nomine, summa, ac extrema pariendi difficultate conflictabatur, Puer enim brachium extra uterum porrexerat, cùmque eo modo exitum ab utero invenire non posset, Animam exhalaverat; unde Mater in majorem pariendi difficultatem devoluta, jam præ dolore Animam agebat, ventre mirum in modũ intumescente. Ejus Frater Cathedralis Ecclesiæ Canonicus eam Beato Gregorio Decimo, Sanctæ memoriæ Pontifici maximo, humiliter commendat, atque dicto citius, non reducto Pueri brachio intrò, feliciter parit, nullis omninò relictis prægressæ difficultatis Partus vestigiis.

SUMMARIUM.

1 *In probandis sanationibus miraculosis excludenda est ab effectu Natura, & Ars*
2 *Non dicitur miraculum opus, quod Naturæ vires non excedat.*
3 *Naturæ vires superare aliquem effectum secundùm quid quot modis contingere soleat*
4 *Calore, & Spiritu utitur Natura tanquam instrumentis ad suas actiones exercendas.*
5 *Ad Partus actionem requiritur tam Matris, quàm fœtus vegetus calor*
6 *Sanationes multæ miraculosæ existimantur, & jure de illis dubitatur.*
7 *Quæ conditiones considerandæ in sanationibus, quæ miraculosæ sunt judicandæ.*
8 *Subitâ sanatio crudo existente morbo, naturaliter succedere non potest.*
9 *Iudicationes evenientes crudo existente morbo, bonæ naturaliter nullo modo esse possunt.*
10 *Figuræ partus aliæ naturales, & faciles, aliæ naturales, & difficiles.*
11 *Morbi Augmentum quando dicatur.*
12 *Morbus in Augmento dicitur crudus*
13 *Ars est Naturæ ministra.*
14 *Crisis est Naturæ opus, commonstratque ipsius Naturæ virtutem suprà morbum.*
15 *In Sacra Historia nullus morbus apparet curatus per aliquam crisim.*
16 *Natura operatur per alterationem, & idcircò in tempore.*
17 *Sanatio miraculosa debet esse undequaque perfecta.*
18 *Sternutatio superveniens in partu difficili cur bona.*
19 *Partus difficiles in quos morbos mulieres compellant.*

IN probatione Miraculorum, quæ respiciunt mor- 1
borum sanationes, illud maximè locum habere videtur, Exclusio nempe tam Naturæ, quàm Artis, & utriusque ineptitudo, & impotentia & ejus operis productionem: nam quod pertinet ad Naturam, notissimum est, non dici Miraculosum opus, quod 2
suprà Naturæ facultatem, & ordinem aliquo modo, hoc est, aut simpliciter, aut saltem secundùm quid, non exclarat, D. Thom. *p. 1. quæst 115. art. 7. in princ.* Martin. Delr. *Disquisit. Magic. quæst. 7. lib. 2.* ea enim de re hæc conditio, quod effectus sit supra Naturæ vires, desideratur ab omnibus DD. in effectu, qui miraculosus sit judicandus. Malvet. *de Canoniz. sanct. dub. 3. n. 40.* Chassan. *in Cathal. Glor. mund. par. 3. consid. 49.* Mascard. *de Probat. conclus. 262. n. 34.* Delrius *loc. cit.* Barbos. *de Offic. & Potest. Ep. Alleg. 97. n. 8.*

n.8. Biderman. *in Agonist. cap.* 14. & ex Medicis insinuatur hoc ipsum à Vallesio *in lib. de sacr. Philosoph. cap.* 35. Sed cùm, ut annuimus superius, non necessarium sit ad Miraculi essentiam, ut sit opus supra Naturæ vires simpliciter, sed satis sit, ut secundum
3 quid ejusdem Naturæ vires exsuperet, notandum hoc non unica ratione fieri posse: quia sunt nonnulla miracula, quæ quidem per causas naturales nullo modo fieri possunt, sed alia sunt nonnulla, quæ per easdem causas possunt fieri, in actu tamen per eas nequaquam fiunt, ut Mannæ descensus in deserto, alias enim Manna naturaliter descendit, aut pluvia ad preces Sanctorum accersita, quæ similiter naturaliter producitur. Alia vero miraculosa opera fiunt, quæ verè à causis naturalibus procedunt, sed quæ minimè erant dispositæ ad talem effectum producendum, quale esset mundatio Lepræ in Naaman Syro; siquidem ea sanatio per causam naturalem facta est, per aquam nempe Jordanis, sed quæ minimè habebat eam aptitudinem mundandi corpora à Lepra. Ac denique alia miracula sunt, quæ fiunt per causas naturales, habentes etiam aliquam dispositionem ad agendum, non tamen proximam, neque sufficienti efficacia dotatam, imò valdè remotam ac insufficientem, quale esset fel Piscis ad Tobiæ cæcitatem sanandam, quia id medicamenti erat quidem aptum, & habens hanc dispositionem à Natura ad abigendam cæcitatem provenientem ex crassis humoribus, ob maximam abstersionem & discussionem, quam à Natura sortitur, non tamen ea dispositio erat proxima, & talis, ut tam modico tempore, imò in instanti sanare posset cæcitatem, cùm non modo, non haberet parem efficaciam ad hoc sufficientem, sed neque aliquo modo similem, ut unica vice applicatum posset hunc effectum producere, ut optimè percurrit Vallesius *in sacr. Philosoph. cap.* 42. & notavi ego alias *lib.* 4. *Quæst. Medico-Leg. Tit.* 1. *quæst.* 8. *n.* 50.

His sic se habentibus, ut innotescat, an casus propositus Miraculi nomen mereatur, necne, videndum, quonam pacto dispositæ essent causæ naturales, ex quibus effectus erat expectandus in casu nostro, quæ causæ erant calor, & spiritus: his enim mediantibus tanquam instrumentis utitur Natura ad suas actiones exercendas. Aristot. *lib. 2. de Part. Anim. cap.* 7. Gal. *comm.* 5. *Aphor.* 53. Non videtur autem absolutè dicendum, quòd effectus, de quo agitur, successerit absque ullo harum causarum concursu, quia in miraculis, quæ omninò absq; hujusmodi naturalium causarum concursu eveniunt, apparet evidenter supernaturalis causæ operatio, ut clarè videtur, (quod pro exemplo sit) in socru Petri, quæ morbo crudo existente ad solum Christi Domini nutum confestim surgens ministrabat illis. At hæc sanatio non supergreditur simpliciter Naturæ creatæ vires, sed secundùm quid, ut videbimus: dicendum ergò, effectum hunc à naturalibus quidem causis dependentiam habuisse, sed quæ minimè erant dispositæ ad agendum. Quòd verò hoc ita se haberet, facillimè probatur, quia cùm ad Partus actionem requiratur calor vegetus, & fortis, non modò ipsius Matris, sed etiam ipsius Pueri, Hippocr. *lib. 2. de morb. mul.* & alias alibi Aetius *serm. 16. cap.* 22. & alii omnes; insuperque requiratur ipsius Pueri aut naturalis situs, aut talis, ut saltem quomodocunque exire possit in lucem, patet in nostro casu utriusque calorem omninò fuisse improportionatū ad Partus actionem, nullamque habuisse dispositionem ad operandùm, imò contra ab omni hujusmodi dispositione fuisse remotissimum; quia ex parte Pueri omninò erat extinctus, cùm ille jamdiu esset mortuus, ut unanimiter deponunt Testes omnes *super* 27. Ex parte verò Matris erat in extremo debilitatis, cùm jam animam ageret, ut iidem Testes super eodem deponunt. Situs denique ipsius fœtus erat talis, ut omninò exitum illi impediret; etiamsi & Mater & Puer ipse validissimas sortiri essent vires, nam erat undequaque impossibile, Puerum in eo situ permanentem exire ab utero posse. Cùm ergò calor, qui in hac actione præcipua causa agens est, adeò improportionatus esset respectu tam validæ actionis, qualis est actio pariendi, & pariendi mortuum, (nam tunc præcipuè major requiritur ex parte Matris) & alia ex parte adesset renitentia, & repugnantia subjecti, in quod agebat, tanta; ut nullo modo esset aptum ad pariendum; concludendum est omninò, effectum secutum nequaquam à calore ut causa naturali emanasse.

Quoniam autem effectus quidam admirandi, in quibus naturalium causarum concursum interfuisse ambigitur, eò difficilius pro miraculosis judicantur, quò naturales ipsæ causæ magis aptè videbantur ad effectum illum producendum, ne in his judicandis, & peculiariter in hoc opere, de quo agitur, decipiamur; necessarium videtur per aliquot signa opus à supernaturali causa emanans, & quod miraculosum verè est, ab eo, quod à naturali emanat, interstinguere; hoc enim pacto facillimè in veritatis cognitionem deveniemus.

Inter hæc autem miracula ea præcipuè sunt, ut dixi, quæ circa infirmorum sanationes contingunt, nam hæc & frequentiùs conspiciuntur, & jure de illis dubitatur, quia hominum vulgus in Ægrotis, qui in aliquo manifesto vitæ periculo constituuntur, & mox ab eo periculo evadunt, semper miracula commentatur, cùm tamen pateat, vera miracula de raro fieri; at in his sanationibus ea miracula existimantur, quæ vulgo admirationem excitant, quandò præter spem aliqui ex Naturæ vi mirabiliter sanantur. Avicenn. 4. *tract. 2. c.* 210. Ut ergò natura- 4
les hujusmodi mirabiles sanationes à verè miraculosis secernantur, videntur in miraculosis nonnullæ conditiones adnotandæ, quæ in naturalibus nequaquam adnotantur. Quarum aliquæ ex parte morbi se tenent, aliæ verò ex modo sanationis considerandas se offerunt.

Nam primò ex parte morbi videtur necessa- 7
rium, quòd morbus, ex quo quis per miraculum convalescit, sit sua natura difficilis, quia miraculum non potest in levioribus consistere, cùm sit opus arduum, D. Thom. *p.* 1. *loco cit.*

Secundò, morbus debet esse gravis, nempè aut cum manifestissimo vitæ periculo, aut cum ineptitudine ad reductionem status naturalis, in utroque enim casu faciliùs datur occasio præsumendi, Naturam esse à morbo superatam, neque ullam amplius virtutem sortiri ad sanitatem introducendam; cùm contrà in morbo neque gravi, neque adeò periculo proximo, præsumatur Natura esse superior, & facilè posse illum superare. At secuta sanitate in morbo gravi, & periculosissimo, sanitas non potest ipsi Naturæ accepta referri, quantum est ex hoc, ut omninò alias ad ipsam referenda est, cùm Natura sit morborum medicatrix, & causa sanationis adeò manifesta & evidens, ut frustrà minùs evidentem quæramus. Rota in novissimis *decisione* 706. *par.* 1. & notum est in Philosophia.

Tertiò, videtur necessarium, quòd morbus sit adhuc crudus, & in augmento, quandò accidentia adhuc augentur, & morbus vires acquirit eundo, aut saltem necesse est, ut sit in principio status, quia cùm est verè in statu, & appropinquat declinatio, aliquandò fit repentina, ac momentanea mutatio, etiam præter spem, & cum summa admiratione adstantium ad salutem, quæ à Natura quidem est, quæ morbifica causa in eo agone superata, ac validior red-

reddita, corporis actiones suo libitu exercet, concoctosque humores quocunque libet, expellit, undè bonæ, ac salutares crises emergunt, in quibus subitò, & de repente integra sanitas restituitur. Gal.
8 *comm. 2. Aphor. 13.* & alibi aliàs, & hæc morbo crudo existente naturaliter succedere non possunt,
9 quod idem Galen. firmat, *comm. 1. in 1. Prorhet.* Hippocr. *part. 13.* cum Judicationes evenientes in morbis crudis à Natura esse non possint, nec bonæ idcircò sint; & sic sanatio subitanea facta eo tempore potiùs ex vi supernaturalis, quàm naturalis causæ successa existimatur.

His præmissis, apparet jam in casu nostro prædictas omnes, ac singulas conditiones adfuisse, undè infertur quòd miraculusus fuerit, & non naturalis, quia primò morbus absque dubio erat difficilis, quod patet ex ipsa hujus symptomatis appellatione, dicitur enim Partus difficilis; imò cùm partuum difficilium unus sit difficilior altero, hic erat omnium difficillimus, ut ex dicendis patebit. Patet etiam ex facti narratione, quia cùm figuræ, quæ in Partu conspiciuntur, aliæ sint naturales, ex quibus partus facilis existit, nempè quandò fœtus in caput
10 fertur, Hippocr. *de Nativit. Puer. inf. & lib. 1. de morb. mul. n. 50.* Paul. *lib. 13. c. 66.* Aëtius *lib. 16. cap. 22.* & alii omnes Doctores; aliæ verò sint, quæ non naturales existunt, quarum aliquæ partum mediocriter difficilem faciunt, ut quandò Puer exit in Pedes, Paul. & Aët. *loc. cit.* aliæ tandem, quæ faciunt partum difficillimum: sed constat in casu nostro eam fuisse omnium, ut dixi, difficillimam, quia infans brachium foras porrexerat, quâ figurâ nunquam possibile naturaliter est, ut partus succedat; quia capite in scapulas conduplicato exire cogitur; hoc autem nec tentatum succedit, nec sine summa Matris pernicie tentari posset. Paræus suæ Chirurgiæ *lib. 23. c. 16.* Mercurius *lib. della Commare 2. cap. 3.* Relinquo mille alias conditiones, quæ morbum hunc in extremo difficultatis constituebant; ut Matris erat debilitas, fœtus ipsius interitus, & corruptio, diuturnitas partus, & aliæ multæ brevitatis causa omittendæ. Ex quibus etiam infertur, adfuisse secundam conditionem commonstrantem effectum miraculosum; cum hic morbus non solùm gravis esset, sed gravissimus, & maximè lethalis, Hippocr. *ubi proximè:* neque hoc absque manifesta ratione, quia non una solummodò, atque illa quidem maximi ponderis causa ad Parturientis interitum conspiraret, sed multæ, ac validæ, quarum unaquæque per se poterat occidere, ut dolores vehementissimi, & indefinentes, syncopes, extrema debilitas, fœtus corruptio, & aliæ permultæ.

Constat denique, morbum hunc eo ipso tempore, quo solutus est; perstitisse in suo vigore, quia accidentia in horas augebantur, & fortiora evadebant; ut ex facto patet; hoc autem tempus dicitur
11 morbi Augmentum, Gal. *lib. 1 de Crisib. cap. 2. & alibi sæpe.* At cum morbus est in Augmento, tunc dici-
12 tur crudus (licet hic nulla concoctio expectari posset, sed tantùm reductio Pueri ad figuram naturalem, quod nequaquam successit) idem Gal *ibid. c. 5.* Quod autem accidentia crescerent, patet ex dictis Testium, cùm dolores fierent in horas atrociores, venter majorem in modum tumefieret, & fœtus magis magisque corrumperetur, quare Parturiens jam morti erat proxima, unde septimus Testis *sup. 22.* dicit, *Che stava agonizzando in stravagantissime maniere,* & 15. super eodem, *Stava detta signora per li detti dolori in cattivissimi termini, essendole più dell' ordinario gonfio il corpo, & era ridotta all'ultimo della vita:* & ibidem super eodem testatur, *ch'era messa per spedita, da' Medici, havendo fatto il corpo gonfio, & il parto si era cominciato à corrompere.*

Sed & in modo sanationis, si considerare velimus conditiones omnes, ac singulas ita comitatas, hoc opus inveniemus, ut de miraculo ulteriùs ambigere pervicacis omninò ingenii videri possit.

Et prima conditio est, quod nō præcesserint media naturalia, quibus accepta referri possit sanatio; quemadmodum quòd non præcesserint auxilia ab Arte petita; tantundem est opus aliquod succedere in hisce effectibus ex natura, ac succedere ex Arte,
quia Ars est naturæ ministra, Gal. *comm. 4. Aphor. 2.* 13

Secunda conditio est, quòd morbus sanatus fue- 14
rit absque ulla Crisi, nam Crisis est Naturæ opus, & indicat ipsius Naturæ virtutem suprà morbum, & est mutatio à Natura facta in bonum. idem Gal. *lib. 1. de Crisib. cap. 1.* in qua mutatione maximè, cùm undequaque tuta est, solet Natura semper aliquam insignem evacuationem moliri. Cùm ergò morbi per similes evacuationes finiuntur, satis apertè apparet, Naturam in ea sanatione fuisse operatricem, undè tales sanationes pro miraculosis non facilè acceptandæ, nisi aliundè constat, & hac de causa
noto in Sacra Historia, nullum morbum per hujus- 15
modi evacuationem fuisse curatum, (nisi fortasse objicias Tobiæ cæcitatem in Veteri, & cæcitatem Pauli in Novo Testamento,) at hoc non ob aliud factum est, nisi ut pateret eas sanationes undequaque miraculosas fuisse, neque ullum in ea re posset afferre dubium aliqua præsumpta dependentia ab ipsa Natura.

Tertia conditio est, ut sanatio fiat subitò, & in
instanti; ac præter spem; Malvetius *de Canoniz. sanct.* 16
dub. 3. n. 25. & hoc quia Natura operatur per alterationem, & idcircò operatur in tempore, quia alteratio in instanti fieri non potest, cùm motus in instanti non fiat. Aristot. *lib. 6. Physic. text. 74.* & ibi Averroës *in Parap.*

Quarta conditio est, quòd sanatio sit undequa- 17
que perfecta; Marc. Anton. Genuensis *in prax. Archiepisc. Neap. cap. 59.* Martin. Delr. *lib 3. Disquisit. Magic. quæst. 7.* Ricc. *in Prax. Episc resolut. 487 n. 7.* & ex Medicis Fortunius Licet. *in lib. de his, qui diu sine alim. vivunt, lib. 2. cap. 173 in fin,* & jure, quia cùm miraculum à perfectissima causa emanet, opus perfectissimum sit oportet.

Has omnes ergò conditiones adfuisse in hoc casu manifestissimè patet; Nam quoad *primam*; jam per testium depositionem appetet administrata remedia, & præcipuè manualem machinationem; quæ hic maximè locum habebat, cùm per eam tantùm posset reduci partus ad naturalem figuram, nihil omninò contulisse, ut unanimiter testes deponūt, undè neq; ullis aliis remediis supererat locus; quod apertissimè fatetur testis 17. *sup. 27.* qui Medicus est dicens. *E però ne fecit il Pronostico, che quantò all' Arte della Medicina non ci fosse rimedio;* & probatur evidenter ex facto, quia licet non deessent generosiora remedia, ut balnea, repetitæ concussiones, & tandem exsectio, tamen quia priora hic non habebant locum, & posterius ægra præ debilitate nō admittebat, prudenter quidem prætermittebantur, admonentibus DD. hæc non debere nos machinari, ubi præ debilitate servari non possit patiens, sed eam ut desperatam omninò relinquendam, Aët. *loc. cit.* Avicen. *ibid.* cæterique omnes cum de sectione verba faciunt.

Quoad secundam conditionem nihil est in nostro casu consideratione dignum, quia sanatio consistebat in expulsione fœtus, in quo casu non consideratur cōcoctio, sed benè situs conveniens ipsius Pueri; undè si naturaliter nasci debuisset; dico ex Naturæ ipsius beneficio, necesse erat, ut antè ad naturalem situm reduceretur; & tamen constat de contrario ex Medici depositione testis *sc. 17. ubi Relator*

tornando jo la sera del med, giorno intesi, che la creatura
18 *era morte, è stava ancora nella med. positura.* Addo his, quòd nullum apparuerit signum resurgentis Naturæ, aut aliquo modo invalescentis, ut fieri in his casibus solet, in quibus sternutatio signum salutis est, Hippocr. *lib. 5. Aphor. 7.* at hoc non modò ob concitationem, sed etiam quia Naturæ validioris specimen præbet, bonum esse solet; sed in hoc casu neque supervenit sternutatio, nec si supervenisset, equicquam contulisset, cùm fœtus eo modo positus nullo modo expelli naturaliter posset.

Quod pertinet ad tertiam conditionem, nullum videtur posse intercedere dubium, quia non modò partus, sive expulsio mortui fœtus subitò, & in instanti successit, cùm esset ex parte Naturæ impossibilis, sed etiam præter spem, non imperitorum, inquam, sed etiam peritorum, ut ex ipsorum depositionibus patet. Nam *ibid.* super 27. *Et jo confesso in verità, che in venti quattro anni, che fo questa professione non mi son mai trovato ad accidente simile: & 17. sup. eod. delche jo facendo il segno della santa croce, &c.*

Quoad quartā denique, (quæ per se sola profectò in hoc casu posset hoc opus pro miraculoso cano-
19 nizare) manifestum est; sanationem hanc fuisse perfectissimam, quia cùm similes partus in via naturæ soleant compellere mulieres in hernias, in venarum rupturas, in Arteriarum dilatationes, in uteri inflamationes, aut in irreparabilem ejusdem exitum, & in alios etiam pejores morbos Avicenn. *21. 3. tract. 2. cap. 11.* imò ulteriùs consuescant, cum jam corpus intumuit, ut evenerat huic Puerperæ, vomitum accersere, & cum tremore mortiferam nervorum distentionem, Cels. *lib. 7. cap. 24.* in hoc casu non modò nullum eorum malorum successit, sed mulier fæliciter, ac celeriter à concepto voto per D. Canonicum ejus Fratrem B. Gregorio, peperit, & undique sana permansit, ut ex dictis testium elicitur. Atque etiamsi in tam difficili, ac tam molesto partu debuissent ex necessitate remanere saltem vestigia aliqua prægressi morbi, ut ipsius uteri hiatus & laceratio, & hujusmodi, nihilominus à majorem miraculi evidentiam tam sana Puerpera remansit, ac si naturaliter, feliciter, & absque ulla vi peperisset.

CONSILIUM X.

ARGUMENTUM.

In eadem causa respondetur magis præcisè ad aliquas objectiones ab Illustrissimis Dominis Sacræ Congregationis Rituum propositas.

SUMMARIUM.

1 *Ex Natura vi miracula aliquandò videntur contingere, & quomodò.*
2 *Fœtus in partu, si brachium foràs porrigit, nasci non potest, nisi brachium intrò reduxerit, & n. 4.*
3 *In partus actione causa primariò agentes sunt vires Matris, & fœtus.*
4 *Sanari non dicitur morbus, qui alterum morbum facit.*

1 LIcet plura jam deducta sint ad probandam miraculi evidentiam in casu, de quo agitur, ut tamen quivis excitatus scrupulus omni ex parte removeatur, nonnulla videntur prædictis addenda; nam adhuc dubitatum est, an hoc factum Naturæ vires superaverit; etiamsi enim difficillimum fuerit, & suprà quam dici possit, Dominam Alexandrā eo modo peperisse, ac immediatè benè se habuisse, tamen difficultas hæc, quantacunque sit, non excludit Naturæ potentiam; nam aliquandò etiā ex ejus virtute videntur miracula contingere, & talia, ut ab ejus potentia emanere minimè credantur. Probari autem videtur ex ejusdemmet Physici præsentis testis ad hoc examinati dictis, casum fuisse quidem, & arduum, & difficillimum, non tamen in via Naturæ impossibilem. Ita enim deponit super decimo septimo, *Poi che nel centinajo di quelle, che si riducono à tal termine, à gran fatica una ne scampa.* Satis superque ergò ostendit Naturæ potentiam, si non modò inter centum, sed inter mille, imò inter decem mille una fœmina eo modo constituta sanitati ex ejus virtute restituatur; quemadmodum, etiamsi hominem sine externo cibo vivere rarissimum sit, nec dè facili reperibilē, cùm vix unus, aut alter in innumerabili hominum multitudine sine cibo vivere potuerit, non idcircò suprà Naturæ vires est, si id unus, aut alter facere potuerit. Auget facti possibilitatem quotidiana experientia, cùm in horas videamus Pueros in nates, in ventrem, in latera, divaricatis cruribus, aut brachiis extensis, altero pede tantùm exerto, non tantùm nasci, sed nasci etiam vivos, & incolumes, matre quoque incolumi permanente.

Pro hujus dubii solutione supplicamus, casum hunc non simpliciter, & solùm ut partum difficilem considerari, sed ut talem partum difficilem, hoc est, cum omnibus, ac singulis concurrentibus circumstantiis; nam si hoc modo consideretur, facilè erit determinare, neque Naturam, neque Artem quicquam in eo casu cooperatam; imò non modò nihil alterutram fuisse operatam, sed neque quicquam operari potuisse, & sic Medici dictum non restringitur ad hunc difficilem partum, sed ad statum Ægrotantis, quatenùs erat jam exspiratura animam, undè dicit *di quelle, che si riducono à tal termine;* quæ verba non partus difficultatem, sed, ut dixi, ad statum Parturientis referuntur. Sed quoad Artem probatur ex facti narratione. Cùm neque medicamenta, neq; ulla alia remedia medica quicquam contulerunt; unanimiter omnes testes deponunt, præterquam quòd non dabatur hic locus aliis remediis, quàm manuali machinationi, qua jam frustrà Medici usi fuerant. Neq; dicendū est, quòd etiamsi præsidia Medica adhibita statim non contulerint, potuerint tamen temporis lapsu contulisse, cùm operentur per alteratione, & in tempore, aut saltem potuerint disponere Naturam adagendum, quia, ut dixi, hic nulla Arti remanebat intentio, nisi operari, ut fœtus exertum brachiū intrò reduceret, quia eo modo nasci non poterat, neque à Matre expelli, neque ad hoc quicquam conferre poterant medicamenta ad fœtum expellendum, quamdiu in eo situ permanebat fœtus. Hippocr. *libro pri-* 2
mo de morb. mul. & cæteri omnes Doctores, qui in similibus casibus nequaquam exhibent ea, quæ fœtum expellunt, sed brachium ante reduci intrò consulunt, & si hoc non succedat, amputari brachium volunt, fœtu mortuo existente, & hoc non ob aliud, nisi ob impossibilitatem expellendi, aut per vim quomodocunque extrahendi fœtum, qui brachium foràs porrexerit, quia cùm Puer habeat superiores partes, ac caput præcipuè, crassiores, si brachio exerto ab utero nasci debeat, necesse est, ut caput ad alterum humerum conduplicetur, nec possibile est absque multa laceratione uterum sic exeuntem Puerum excipere posse. Cæterùm reductio brachii, & infantis ad situm naturalem non medicamentis procurari potest, sed opera manuali, concussionibus, agitationibus, & hujusmodi machinamentis, quæ omnia incassum jam fuisse tentata ex depositione testium manifestissimum fit.

Impossibilitatem porrò operandi ipsius Naturæ deducimus ex causarum naturaliū insufficientia, ex ineptitudine, & repugnantia materiæ, & ex operis ipsius successu. Insufficientia causarū satis superq; 3
demonstratur, quia, ut aliàs diximus, in hac actione, quæ dicitur Partus, causa primariò agens calor ipse est, & spiritus, vires nempè tam matris, quàm fœtus. Hippocr. *lib. 2. de morb. mul. & alii omnes.*

Vi-

Vires igitur tantò magis constare debent, quanto difficilior partus est, ex eod. Hippocr. *ibid.* & ex Avic. 21. 3. *Tract.1.cap.14.* At quis calor, qui spiritus, quæ vires considerari possunt in Matre agonizante, in Puero jam mortuo? in illa enim jam omnia deficiebant, in hoc autem jam prorsus defecerant. Sperare igitur ab his causis eo modo dispositis partum facilem, ac tutum qualis successit, profectò magis quid est, quam sperare, mortuum propria virtute resurgere.

Non minor repugnantia erat ex parte materiæ; quam esset ex parte agentis, materia verò in hoc casu Puer erat in utero mortuus cum brachio exerto extra uterum, in quo situ etiam si vivus fuisset; &
4 Matris vires fuissent validissimæ, ac robustissimæ, erat impossibile in via Naturæ, ut nasceretur, quia, ut dictum est, ob impossibilitatem expellendi, aut extrahendi fœtum ab utero eo modo positum, suadent Auctores, ut primò brachium intrò, si fieri potest, retrudatur; sin minus, abscindendum jubent, fœtu existente mortuo, nimirum, quia trahere etiam per summam vim infantem eo modo situm ab utero, succedere non potest, nisi totus uterus dilaceretur, ex qua dilaceratione quam certa; & evidentissima pericula imineant, ostendit Avicen. *ubi supra.*

Sed præter Auctoritatem, etiam Ratione, & experientia id ipsum probatur. Ratione, quia cùm in fœtu, qui alterum brachium extrà uterum porrigat, necesse esset, ut admonet Mercurius *in lib. 2. della Comm. cap. 3.* Caput ad pectus, vel ad scapulas contorqueri, & conduplicari, fiebat, ut secundùm crassiores corpusculi partes simul junctas Puer exire cogeretur; habent enim puelli superiora inferioribus crassiora, & præsertim caput, teste Hippocr. *in lib de Nat. Puer.* Inde fit, ut non possit ullo modo ea ratione situs fœtus ab utero egredi, neq; etiam per vim eo modo extrahi, quia non potest uterus tantoperè hiare, ut has partes simul exeuntes excipiat.

Deniq; ipsa experientia demonstrat facti impossibilitatem, cùm de facto nullus neq; vivus, neque mortuus nascatur eo modo, saltem sine certâ Matris pernicie. Autores enim Gyneciorum, vel de his, quæ ad mulieres spectant, cum difficiles partus plurimos recenseant in nates, in latera, in ventrem, diductis brachiis, aut cruribus, seu etiam ambobus brachiis, aut cruribus natos fuisse, nunquam similem huic casum naturaliter successisse narrant, saltē, ut dixi, sine certo Matris periculo. Cùm igitur satis demonstrata sit tam Artis; quam Naturæ invaliditas operandi in hujusmodi casu, remanet, ut ex supernaturalis causæ virtute successerit; quod quidem non modo ita successisse censendum, sed facta comparatione cum aliis consimilibus casibus, dicendum, hunc nostrum multò magis exuperasse Naturæ creatæ vires, quàm permultos alios ab hac Sacra Rota Roman. pro miraculosis canonizatos, ut patebit clarissimè, si hic cum eo æquiparetur, de quo in Relat. Proc. S. Didaci in ea parte, ubi de mirac. agitur, & cum altero, de quo in Relat. Canonizat. S. Raimundi *part. 2 art. 11. mirac. 3.* & cum alio, de quo in Relat. Cononizat. Sancti Caroli *part. 3. mirac. 14.* Quod si huic simillimum, & in terminis à Rota jam pro miraculo approbatum desideramus, supplicamus considerari secundum omnes suas partes historiam ex B. Francisc. Borgiæ relatione desumptam *part. 3. artic. 2. mir. 1.* & clarissime videbimus, nihil omninò quoad virium Naturæ exuperantiam nostrum hunc casum ab illo deficere.

Videbatur tamen Illustrissimis DD. meis, non esse sufficienter probatum, quod D. Alexandra peperit infantem in ea adhuc figura, ac situ permanentem, in quo testes deposuerant illum permanere in principio partus, unde cessaret absque dubio impossibilitas, quam dicimus, nascendi eo modo, reducto enim brachio potuit puer ad situm naturalem suo ipsius pondere, vel manuali Obstetricis opera converti, & sic ex Naturæ vi ab utero exire: sed evidenter deducitur ex ipsorum Testium depositionibus, Puerum non fuisse unquam ad naturalem situm conversum, nec brachium reduxisse, sed in eo situ permanentem natum fuisse: cùm enim omnes concordent de exitu brachii, nequaquam de reductione quicquam memorant, quod non reticuissent, quia ex Brachii reductione omnis salus patientis dependebat. Ergo si Puerulus brachium reduxisset, Medicus, Obstetrices & Assistentes de salute mulieris non modò non desperassent, sed optimam spem concepissent; at contra omnes illam pro desperata reliquerant, & Medicus præcipuè ibi, *e ne feci il pronostico, che quanto all' Arte delle Med. non vi fosse remedio.* Deinde idem Medicus, cùm redisset vesperi ad invisendum Ægram, deponit de continuatione ejusdem situs ibi, *Ritornando jo di novo la sera del med. giorno intesi, che la creatura era morta, e stava ancora nella med. positura.* A Medici autem visitatione ad horam partus non multum temporis intercessit, cum D. Alex. *hora 1.* noctis ejusdem diei pepererit, & visitatio hæc Medici esset vespertina, imò, ut ipsemet dicit, de sero; itaq; satis probata remanet continuatio fœtus in eo situ usq; ad partũ, & in partu, ut à principio apparuit.

Sed ex consequentibus manifestissimè excluditur Natura ab operatione, nam dato etiam, ut aliàs dixi, quòd per vim mulier hæc eo modo positum infantem ejecisset, aut ipse idem infans per vim ab utero fuisset extractus, nunquam tamen omninò aut hoc, aut illud succedere potuit naturaliter absque notabili uteri laceratione, eo quòd impossibile esset, quod exeunte fœtu, capite ad pectus, vel ad scapulas conduplicato, uterus totus non discinderetur, & exinde immodica sanguinis quantitatis, disruptis, ac laceratis cujuslibet generis vasis, non emanaret; unde summa debilitas consequi debuit, syncopis, extremorum refrigeratio, & alia mille horribilia incommoda, & symptomata, imò & ipsa mors; præterquam quod etiam impossibile erat, ut hoc succederet absque intolerabili dolore, ad quem sequi ulteriùs febrem, inflammationem, & alia permulta id genus, erat omni ex parte necessarium. At D. Alexand absque ullo prædictorum incommodorum peperit, nec quicquam eorum ad ejus partum consecutum est, quod consequi de Natura rei oportebat: nam certè, etiam si peperisset, & tamen aliis morbis conflictata remansisset, non poterat dici sanata, neque enim sanari dicitur morbus, qui alterum morbum facit, Galen. *6. Aphor. 26.* Quod denique oppo- 5
nitur de voto Canonici, de quo ipse solus deponit, & idcircò videtur esse testis singularis, licet ad alios diluere pertineat, tamen si licet mihi quicquam in hoc proferre, non videtur ullo modo obstare: nam præter ea, quæ à doctissimo Jurisconsulto deducta sunt; multũ ad ejus validitate facere videtur, quòd in similibus quotidie Testes singulares admittũtur, aliàs rueret potior miraculorum pars; & præsertim, quæ de Sanctorũ apparitionibus, & his similia celebrantur: sed hæc iis, ad quos spectant discutienda, relinquimus; Mihi satis sit concludenter probasse hoc factum vires Naturæ adeò exuperasse, ut non sine sumã ratione in secundo miraculorum gradu reponendum esse censeam, distinctis miraculis per gradus, ut distinguenda dixi *l. 4. Quæst. Medico-Legal. quæst. 2. num. 12.* ubi in secundo ordine ea collocanda existimavi, quæ Deus operatur nullis medicantibus naturalibus causis, licet alias idem effectus per eas succedere posset.

CONSILIUM XI.

ARGUMENTUM.

Sortitus à nativitate est Illustrissimus ac Reverendissimus D. Alexander Buccabella, Rotæ Romanæ Auditor Meritissimus, naturam imbecilliorem, ex qua causâ valetudinariam vitam, ac frequentibus, multisq; morbis conflictatam perpetuò degit, ita ut cogatur in ratione victus multa cautela uti, nam vel minima ex causa aut potus, aut cibi minus laudabilis, illicò in stomachi dolores, in ventris torsiones, in corporis, ac virium resolutionem, in aliaq; labitur symptomata non aspernanda, quæ illi vitam acerbam faciunt. Et tamen, ut est Christianæ pietatis studiosissimus, non libenter inducitur, ut carnibus, similibusque cibis vesci patiatur in diebus, in quibus, ab Ecclesia Catholica iis vesci nobis non permittitur, vellet enim quantùm est ex se in prædictis diebus Sanctis ejusdem Ecclesiæ præceptis undequaq; obedire. Quæritigitur, an usus Piscium, & Ovorum, & abstinentia ab esu carnium possit adeò notabiliter ejus saluti incommodare, ut eo cogatur perpetuò uti.

SUMMARIUM.

1 *Ciborum, quibus in diebus jejuniorum utimur, vitia.*
2 *Ova se convertunt in pravos humores, si stomachum pravis humoribus refertum offendant.*
3 *Corpora debilia etiam à minimis erroribus in victu læduntur.*
4 *Corpus jejunijs affligere non licet in sanitatis notabile detrimentum.*

AD cujus rei decisionem consideranda primò est Natura ipsius Illustrissimi viri & affectus, quibus molestatur; Secundò, partium præcipuarum, quæ ciborum concoctioni inserviunt constitutionem; Tertiò, naturam ciborum, quibus uti cogimur, ubi carnibus vesci non licet.

Et quoad primam partem palàm est, Virum Illustrissimum Naturâ esse debiliori ob caloris naturalis imbecillitatem & præternaturalis fortitudinem, ob quam facilè resolutis spiritibus melioribus, calor naturalis indies imbecillior fit; atq; hinc succedit, ut facili negotio à quacunque vel leviori causâ detrimentum patiatur, unde valetudinariam vitã, ut præfertur, perpetuò transigit, & multis affectibus præternaturalibus conflictatam, præcipuè verò Hypochondriacis affectibus molestatur, ex quibus mille symptomata maximi facienda pati solet.

1 Quoad secundam partem facilè patere potest ex dictis, quod vir Illustrissimus viscera omnia naturalia sortiatur maximè debilia, ut quæ vix mediocribus ciborum, alimentorumq; atque humorum quoruncumque coctionibus sufficiant, ita ut facilè & ventriculi cruditatibus, & Hepatis, & Meseraicarum venarum, & multo magis Lienis contumacibus obstructionibus, imò & tumoribus sit obnoxius, ut ex ipso tactu, & ex copiosissimis, ac perennibus flatibus cuivis licet deprehendere, quamobrem ultra prædictas symptomatum myriades, quæ Hypochondriacam affectionem concomitantur, facillimè illum indesinenter exagitant, atque in perpetuo agone detinere consueverunt.

Quoad tertiam partem notissimum est, cibos omnes, quibus in jejuniis, aliisque diebus, quibus à carnibus ex Ecclesiæ Sanctæ præcepto abstinemus, utimur, si ova excipiamus, partim esse frigidos, & humidos, ac de facili corruptibiles, partim nimis calidos, partim inflativos, partim generativos humorum excrementitiorũ, & maximè qui crassi sunt, & melancholici, partim etiam duræ concoctionis, ac partim facilè putrescentes, omnesq; deniq; ac singulos esse multum excrementitios, & flatulentos. Ova autem seorsim considerata, non dubium est optimum præbere alimentum, & nihil vitii in se habere, ubi stomachum sanũ offendant, neq; pravis humoribus refertũ, alias si stomachũ offendãt malè dispositũ, & pravis humoribus oppletũ, aut si cum 2
ipso aliquam naturalem contrarietatem habeant, tantum abest, ut bonum præbeant alimentum, ut potius in ipsos pravos, & illaudabiles humores se convertant, quid autem si insimul contrarietatem Naturæ habeant? nam certum est, & testatur id ipsum Gal. *l. 1. de loc. aff. c. 2.* quosdam ova male concoquere, ac in pessimum nutrimentum cõvertere.

His sic stantibus omni procul dubio dicendum est, Illustrissimum Virum tali naturâ dotatum, ac prædictis affectibus conflictatum, non posse aliis alimentis, quam laudabilibus carnibus vitam sustinere, & idcirco ex comestione quorumcunq; aliorum ciborum etiam per diem unicam posse reportare insigne, ac notabile damnum, quia corpora debilia etiam à minimis erroribus in victu læduntur. Galen. *lib. 5. de sanit. tuen. cap. 4.* satisq; esset ad notabile damnum reportandum unica tantum prætermissio carnium, & comestio piscium, aut aliorum similium ciborum: nam, ut experientia ipsa quotidiana Virum Illustrissimum docuit, illico stomacho affligeretur, corpus flatibus repleretur, vires insigniter deficerent, unde facili negotio Natura succumbere posset. indeq; morbo aliquo notatu digno pullulante, in salutis certum discrimen laberetur; quod ne fiat, cogendus est, ut tam diebus Veneris, & Sabbathi, quam quibuscunque aliis, solis carnibus laudabilibus vescatur, ut vitam salubriorem degat, & melioribus operibus vacare possit; nam prohibemur omninò *per c. Non mediocriter, de consecr. dist. 5. in 3. par. decret.* jejuniis corpus affligere, quando in notabile sanitatis præjudicium hoc redundat, cum corporis morbus à melioribus operibus, quam jejunium esse videatur, prohibere nos soleat. 3 4

Admodum Illustri atque Excellentissimo Viro, D. RENATO MONREAU, *Medico Parisiensi, ac Viro Clarissimo.*

PAULUS ZACCHIAS F.

Nonnullas consultationes meas Medico-Legales ad Venenorum materiam pertinentes tuo nomine muneri volui: Tu enim non ob Artis Medicæ tantum præstantiam, sed cum ob Animi virtutes, tũ ob nominis tui claritatem facilè pro Antidoto tuto mihi eris ad obtundendã eorum venenorum malitiam; quæ à maledicentibus contra hæc ingenioli mei monumenta evomuntur. Obsecro ergo, ut mea hæc serio tueri non desinas, ita enim mihi promittit humanitas tua, cujus locupletissimum Testem, atq; instar omnium habeo Naudæum nostrum Virum Clar. & utriusque nostrûm amantissimum, cui multum tum ob alia plura, tum ob id ipsum plurimum debere me ingenuè fateor. Vale & me ama.

CONSILIUM XII.

ARGUMENTUM.

Elizabetha uxor Joannis Baptistæ Gatti puerpera facta, cùm ante partum malè se haberet, & vomitu, & dysenteria molestaretur, à partu iisdem accidentibus majorem in modum est conflictata, nam vomebat assiduè materias valdè pravas, ac diversi coloris, sapore ingratissimas, ex quibus summam corporis debilitatem & extenuationem patiebatur. Accusatus est ejus maritus, quod illi propinasset venenum, unde dubitabatur, an hæc accidentia id attestarentur ita, ut aliis nonnullis conjecturis adjuncta, quas Fiscus, & adhæren-

adhærentes producebant, ullam certitudinem facere possent propinati veneni, & pro dubii solutione aliqua supponenda priùs duxi, ex quibus rei veritas innotescat.

SUMMARIUM.

1 *Puerperæ, nisi in partu ritè expurgentur, multis malis conflictantur.*
2 *Signa communia propinati veneni.*
3 *Quæ accidentia frequentius ad veneni assumptionem consequantur.*
4 *Omnia venena sive mediatè, sive immediatè cor lædunt.*
5 *Accidentia morbi debent esse proportionata ipsi parti affectæ.*
6 *Ex corporis impuritate potest in corpore generari venenum afferens omnia symptomata veneni assumpti.*
7 *Accidentia veneni ingeniti ita similia sunt accidentibus veneni propinati, ut distingui ab invicem non possint.*
8 *In corporis impuritate accidentia provenientia sunt ad ipsam referenda, non ad venenum assumptum.*
9 *Ubi causam habemus certam, & evidentem, frustrà incertam, & minus evidentem quærimus.*

1 SUpponendum ergò primò, Gravidas, & Puerperas tanta corporis impuritate scatere, nisi in puerperio per consuetas vias debitè, & in sufficienti quantitate repurgentur, & ab ea corporis impuritate liberentur, ut facilè in quemvis morbum labi possint, & quovis pravo, & admirando symptomate molestari; sed præcipuè diarrhæa, & dysenteria, Vomitu, febre, modò accuta, modò longa, ciborũ fastidio, stomachi, ventris, capitis, ac totius corporis doloribus, aliisque id genus affectibus, quos prosequitur Hippocrat *lib. 1. de morb. mul. & alibi*, & Auctores omnes Gyneciorum, sive *de morb. mul. cap. de diminut. Puerp. post part.* & videndi præcipuè Mercat. *lib. 4. morb. mul. cap.* 10. & Rodericus à Castr. *morb. mul. lib.* 4. *cap.* 11. *p.* 1.

2 Supponendum secundò plurima esse signa assumpti veneni, & licet alia aliis sint familiaria, habent tamen omnia venena plerumq; hæc comunē, nempe nauseam perpetuam, vomitum molestum, cordis tremorem, seu palpitationem, lipothimiam, sive Animi defectum, & aliquandò etiam syncopem, ventriculi, vel cordis morsum, ventris fluxum, unguium, lividitatem, corporis pallorem, & interdum icteritiam, singultum, ejusdem corporis tumorem, labiorum nigriciem & inflationem, sitim molestam, & inexhaustam, faciei livorem, vertiginem, & alia permulta, quæ diligentissimè recensent Autores de Venenis, inter quos præcipuè videndi Ardoin *lib. 1. & maximè cap.* 4. & Guainer. *cap.* 7. Card. *lib.* 2. & alii quos registratos habes *lib. 2. qu. Medico-Leg. tit. 5. q. 7.*

3 Supponendum tertiò, quod licet omnia prædicta accidentia, possint promiscuè in omni assumpto veneno apparere, de necessitate tamen non omnia apparent; inter omnia vero, his non obstantibus, magis videntur ea accidentia, & frequentiùs, & necessario consequi, quæ ad cor, & vitalem pertinent facultatem: & ratio est, quia omnia venena sive mediatè, sive imediatè, cor ipsum maximè lædunt, Conciliat. *diff* 178 *& lib de Venen. cap.* 1. Guainer. *de*
4 *Venen. respons. ad dub.* 4. Cardin. Ponzett. *lib. 1. de Venen. cap.* 4. Fernel *lib. 2. de Abd. rer. caus. cap.* 15. Matthiol. *in præfat. ad lib. 6.* Dioscor. *de mat. med.* Langius *lib. 1. Epist. 65.* & alii adducti *cit. lib. 2. Quæst. Medico Leg. tit. 2 quæst. 2. num. 26.* imò pleriq; volunt, omne venenum indifferenter imediatè cor petere, ob rationes, de quibus ipsi Nicol. Florentin. *summ.* 4. *cap.* 1. Ardoin. *de Venen. lib. 1, cap. 1. & alii.*

5 Supponendum quarto, in quovis morbo accidentia debere esse proportionata & correspondentia parti affectæ, quia hæc sequuntur ad læsionē facultatem ipsius partis effectæ, quod latè demonstratur à Galen. *in lib. de symptom. caus. & differ. & in lib. de loc. affect. & alibi millies*, & hoc est Medicis omnibus acceptissimum, sed quid inquam Medicis? imò etiam Idiotis quibuscunque, nam stomachum affectum nemo argumentabitur ex Tussi per se, neque affectas spirituales partes argumentabitur ex vomitu, sed potius contra stomachum ex vomitu, dolore ipsius, nausea, & hujusmodi, & similibus affectas judicabit, & sic de cæteris.

Supponendum quintò, ex corporis impuritate 6 facilè evenire posse, ut humores in tantum corrumpantur, ut ex ipsis sic corruptis generetur in corpore vivente venenũ aliquod afferens omnia symptomata veneni assumpti, & externi. Galen. *comm. 2. in 1. Prorhet. tex. 17* Cæl. Aurelian. *Actutor. lib. 3. cap. 9. exemplo Hydrophobiæ.* Averr. *lib. 3. Collig. cap. 29.* & latissimè Petr. Salius ex recentioribus *de affect. partic cap. 19.* & inter Jureconsultos Bossius *in pract. crimin. tit. de delict. num. 5.* Caball. *de omn. gener. homicid. c.... n. 261.*

Supponendum sextò, in tantùm esse similia accidentia, quæ à veneno ingenito eveniunt iis, quæ 7 ex propinato pullulant, ut impossibile sit, certò affirmare ea accidentia unius potiùs, quàm alterius signa esse, cùm distingui verè nullo modo possit. Accepta hæc conclusio est tam Juriscõsultis, quàm Medicis, inter quos vide cit. Bossium, & Caball. *ubi suprà*, Guazzin *ad def. Reor. def. 4. cap. 5. lib. 1.* & ex Medicis, Cæsalpin. *lib. 3 pract. cap. 2. & lib. eodem cap.* 47. Codronch. *in Method. Testif. cap.* 17. & alios quos adduxi *in Quæst. Med. loc. cit. q. 6. per totam.*

His positis dicendum primò, nullã præsumptio- 8 nem desumi posse ex vomitu, & dysenteria, qua Elisabetha uxor Jo. Bapt. Gatti affligitur, propinati veneni. Primò, quia ubi corporis dominatur impuritas, si quæ mala symptomata appareant, ad corporis impuritatem referenda veniunt, non ad venenum propinatum, quia eadem corporis impuritas est causa magis frequens, & evidens, ac certa eorum 9 symptomatum, & ubi causam habemus evidentem, & manifestam, frustià minùs evidentem, ac magis dubiam quærimus. Rota *in novissimis decis 70 cap.* 1. & patet hoc per ultimum suppositum, at in hac muliere fuisse hanc corporis impuritatem, patet, quia erat puerpera, nec benè à puerperio repurgabatur, ac mulieres in eo statu omnes absq; dubio summa corporis impuritate scatent, ut probatur evidenter per primum suppositum: Ergò, si Elizabetha symptomatibus, de quibus conquerebatur, fuit apprehensa, non est mirum, quia omnia, & multò plura, ac pejora poterant à prædicta corporis impuritate procedere, ut in aliis quotidiè animadvertimus; non ergò sunt referenda ad assumptum venenum.

Secundò, quia accidentia, quibus ea mulier conflictata est, non sunt parti affectæ correspondentia, & proportionata, ut deberent esse per quartum suppositum; quoniam in venenis, ut manifestum est ex tertio supposito, semper læditur cor, at vomitus, & dysenteria non pertinent ad facultatem vitalem, sive ad cor, sed facultatem naturalem, & pertinent ad partes naturales: non apparentibus ergò ullis signis demonstrantibus cor esse effectum, dicendum est omninò, singula, ac omnia symptomata in hac muliere à pravis humoribus dependentiam habuisse, non autem à propinato veneno.

Tertiò, quia etiam apparentibus quibuscunque signis veneni malitiam attestantibus, nunquam certò affirmari potest ea ex propinato, aut externo veneno, potiùs quam ex ingenito, & interno provenisse, cùm in corpore ex se, per quintum suppositum, possit à pravitate humorum generari venenum, habens accidentia omnia veneni propinati, & alia ex parte tam interni, quàm externi, veneni accidentia ita similia sint, ut distingui non possint, ut probatum est per ultimum suppositum.

Secundò

Secundò, dicendum in proposito casu contrariã omninò præsumptionẽ militare; nempe ea accidẽtia à veneno non potuisse esse, sed ab humorem pravitate; primo, quia quemadmodùm ea accidentia sunt improportionata veneno assumpto, quia ad cor nullo modò pertinent, ita sunt maximè proportionatã impuritati corporis, & morboso apparatui ex puerperii retentione provenienti; cùm in puerperis ea accidentia ex tali apparatu provenientia sint familiarissima, ut manifestũ est per primum suppositum. Secundò, quia cùm impossibile sit in veneno assumpto cor aliquo modo non affici, necesse erat ex cordis affectu pejora mala consequi, & perseverantibus cæteris veneni assumpti symptomatibus, non solùm perseverare, sed magnum incrementum capere debebant symptomata ad cor ipsum pertinentia, quæ cùm absint, apertissimè demonstrant, cor nequaquam esse affectum, & consequenter ea symptomata ex veneno assumpto non provenisse.

CONSILIUM XIII.

Eidem Domino Renato Monreau.

ARGUMENTUM.

Prætendebat Fiscus, Joannem Baptistam Gattum, ut in superiori argumento dicebatur, propinasse Elisabethæ propriæ uxori pulverem quendam venenosum, ut eam è medio tolleret, & notam habere dicebat se illius pulveris compositionem; dubitatur ergò an pulvis ille verè esset venenum, & aptum occidere mulierem, & Medico docto quidem pro Fisco scribente, & affirmativè respondente, nos contrarium tuebamur.

SUMMARIUM.

1 *Venenum dicitur non solùm noxium, sed etiam salubre medicamentum.*
2 *Antimonium venenositate caret.*
3 *Sabina non est venenum.*
4 *Non sunt necessariò venenosa quæ fœtum aut expellunt, aut etiam occidunt.*
5 *Oleandri folia non sunt venenosa.*
6 *Stercus columbarum non est venenum.*
7 *Borax est species Nitri, & non est venenum.*
8 *Venenum dicitur id, quod semper tale est.*
9 *Totum est aggregatio partium.*
10 *Nihil dat quod non habet.*
11 *Medicamenta sterilitatè inducentia licet aliquandò propinare.*
12 *Temporanea venena nullo manifesto signo se produnt.*
13 *Temporanea venena ex Tabefacientium generè omnia sunt.*
14 *Nulla signa certa antecedentia dantur propinati veneni ad Medicos pertinentia.*
15 *Plura dantur signa antecedentia, quæ symptomatà ab ingenito veneno prodire demonstrant.*
16 *Nulla signa dantur certa distinguentia inter venenum ingenitum, & venenum propinatum.*
17 *Ad venena administrata, maximè si reiterentur, absque dubio mors succedit*
18 *Depilatio est signum familiarissimum assumpti veneni in iis, qui ab ipso veneno evadunt.*
19 *Venena, nisi occidant, relinquunt semper insignem aliquam noxam, & morbos diuturnos.*

NIsi facti evidentia, super qua totùm suæ intentionis fundamentum facit Fiscus, illiq; adhærentes, tam apertè, ac tam perspicuè demonstraret; pulverem illum, quem exhibuisse prætendit Fiscus Joannem Baptistam Gattum propriæ uxori, ad eum finem & affectum, ut eam de medio tolleret, non fuisse venenosum, ego quidem informationi, seu potiùs volumini Physici ex adverso scribentis dato, longioribus satisfacerem, ac singulis quibusq; occurrerem, pluribusq; commonstrarem, pulverem illum, dato, quod à Gatto fuerit, cum effectu propriæ uxori exhibitus, venenosum non fuisse, strictè
1 accepto veneni nomine, quo tamen non modò noxium, sed etiam salubre medicamentum denotatur, ut per *l. Qui venenum, ff. de verb. signif.* & per Nostros, ut per Guainerium *lib. de ven. cap. 1. in princ.* Valerio *lib. 3. loc comm. cap. 18.* & per alios, sed quia experientia ex facto emanans tantùm per se operatur, ut non obstantibus quibuscunque in tam prolixo discursũ deductis, quamlibet ansam contradicendi Fisco, & adhærentibus adimat, brevioribus erit agendum.

Constat autem de experientia prædicta ex iis ipsis, quæ Fiscus, & adhærentes probata, & confessa existimant, nempe quòd pulvis ille non semel, aut iterum propinatus, sed pluries repertus non in una persona, sed in pluribus; non in homine solùm, sed in aliis quoque animalibus, non in sanis tantùm, sed in debilibus & valetudinariis, imò & in infirmis, non modò in saturis, ac cibo repletis, sed in jejunis, ac famelicis, nunquã aliud operari potuerit, quàm vomitũ excitare, & ventrem solvere, quæ accidentia etiam à levioribus, & saluberrimis medicamentis cum anxietudine, & dolore, & animi defectu interdum quotidie excitari observamus. Atque id tantummodò satis superque esse deberet ad probandum pulverem, de quo agitur, non fuisse venenosum; nam qua jam ulteriori experientia uti licet ad id probandum, si toties in usum convocatus in tot personis tot conditionibus inter se differentibus, nunquã veneni effectus producere potuit?

Verumtamen, cùm in informatione pro Fisco data, multa opponantur, contrà prædictum pulverem, & maximopere insistat D. ex adverso scribens in probandã venenositate simplicium medicamentorum, ex quibus pulverem illum constare Fiscus præsumit, idcircò satiùs erit ejus ordine servato probato concludentissimè omnia, ac singula medicamenta pulverem, de quo ambigitur, componentia, quacunque venenositate, ac quacunque deleteria facultate carere, & deinceps talem pulverem ex ipsis compositum non modò posse esse venenum, sed nullo modo posse interimere, si rectè, & cum debita cautione administretur.

Primò ergò præsumit Fiscus in compositione hujus pulveris recipi antimonium, quod & stibium, & stimmi aliàs dicitur, & de hoc plura deducta sunt in informatione aliàs ad hunc effectum data, quam si reassumere Illustrissimus Dominus non gravetur, satis erit pro nunc legendum proponere Baptistam Codronchium non spernendæ auctoritatis Medicùm *de libell de Antim.* in quo acerrimè pro veritate tuetur, Antimoniũ omni venenositate carere, neque occultata, neque manifesta qualitate noxium 2
esse; quod multò melius probat quotidiana experientia, cùm sæpissimè Antimonium etiam non præparatum sine ullo vitæ discrimine exhibeatur, ut Matthiol in *Dioscor. lib. 5 de Mat. Med. cap. 59.* & idem Codronch. *ubi sup.* & alii docent. Quòd si in nonnullis Medicorum celeberrimis collegiis, & Universitatibus Antimonii exhibitio interdicta sit iis, qui quocunque modo Medicinam exercent, dummodò Doctoratus lauream non sint consecuti, id non aliundè factum est, nisi quia hoc medicamentum temerè exhibitum, & absque cautione debita, fortiter suprà, & infra expurgat, ita ut ob id illud assumentes, de vita periclitari possint, non quòd verè venenum sit, ut probatum est.

Sequitur porrò in ordine medicamentorum præsumptum pulverem componentium, herba quædam Sabina dicta; hanc multis nominibus Authores vocitant; nam alii appellant Nerion, alii Arathy, nonnulli Baryton, ut Apuleius, alii Bratheon, ut Æmilius Macer, quam nullus unquam Medicorum, qui de ea verba fecerunt, 3
esse venenosam determinarunt. Videndus Dioscor. *lib. 1. de mat. Med. cap. 88.* Galen. *lib. 6. de simpl. Med. fac. litt.* B. Paulus Æginet. *lib. 7. litt. ead.* & alii: quinimò tum præcitati, tum alii Authores

Sabina ad multa utuntur in potu, ut admenstrua cienda, Trotul. *de morb. mul. cap.* 2. Paul. *ubi suprà.* Montuus *lib. 1. Anascenes morb. tom. 3, cap. 41.* Fumanell *de med. composit. cap. 55.* Piso *lib. 3. de cur. morb. cap. 56.* Mercurial. *lib. 2. de morb. mul. cap. 3.* Balduin. Ronsseus *de hum. vit. prim. cap. 18.* & ne singulos recenseam, dicam omnes Sabina tutissimè ad prædictos effectus uti, imo frequenter ejus exhibitionem laudat Macer, ad mortuum fœtum expellendum, quin & ad Ictericiam, Sabinam cum vino, & melle propinant. Plin. *lib. 24. nat. hist. cap. 11.* Apuleius *de virt. herb. cap. 86.* Ruell. *de nat. stirp. lib. 1. cap. 59.* Barus *lib. 15. cap. 9.* & ejus quoque succum ad facilitandum partum laudat Faventin. *in sua Empir. cap. 45.*

Neque ex eo, quòd abortum faciat, & fœtum
4 vivum aliquando interimat, & mortuum validissimè expellat, urinam, & sanguinem eliciat, deducere possumus, eam esse venenosam; nam mille alia medicamenta sunt, quæ eosdem effectus, & valentiores præstare solent; & tamen non modò ab omni venenositatis suspicione sunt libera, sed inocentissima sunt, quorum silva extat apud Rei herbariæ Scriptores, apud quos Pulegium, Centauream, Artemisiam, Dictamnum, & alia his inocentiora, fœtum expellere valenter comperies; nec tantùm expellere, sed etiam vivum interimere, ut amara omnia, etiam ipsas innocentissimas Amygdales, & in summa omnia menstrua provocantia, ipsumq; in cibis familiarissimum Petroselinum abortum facere docent: neque enim hi effectus expellendi, vel etiam interimendi fœtum, urinam, vel etiam sanguinem per urinæ vias ciendi, veneni propriè operatio est; sed omnia à tenuitate medicamentorũ originem habent, ut omnibus in confesso est, & videndus præ cunctis Galenus *in libro de med. fac.*

Folia præterea Oleandri, qui est tertius in ordi-
5 ne, quæ tam venenosa facit Domin' ex adverso scribens, venenosa non esse classici ipsi Authores manifestum faciunt. Dicitur verò Oleander aliàs Rhododendron, & Rhododaphnes, & Rosago, & Nerion, de quo tam Dioscorid. *lib. 4. c. 77.* quàm Plinius *lib. 16. c. 20.* & alii Antiquiorũ, & ex Recentioribus, Ruell. *de Nat. stirp. lib. 1, cap. 125.* hæc docent, Oleander Jumentis, Capris, & Ovibus Venenũ est; Idem Homini contrà serpentium venena remediũ; Miror, inquit, Plinius, folia ejus Quadrupedum venenum esse, Homini verò contrà serpentes præsidium, Ruta addita, & vino pota. Quòd si Galenus Rhodadaphnen tota essentia venenum esse dixit, aliud quid per Rhodadaphnen intellexisse dicedũ est, quia experientia valere illum ad serpentium venenum, docet Matthiol. *in com. ad lib. 4.* Dioscor. *c. 77.* qui hanc contrarietatem inter hos celeberrimos Medicos solvere idcircò nititur, volens Oleandrum remedio quidem esse his, qui à serpentum veneno sunt infecti, ut experientia fortè confirmavit, sed his, qui non sunt commorsi, venenum esse; hoc tamen gratis à Matthiolo dictũ esse ex ipsomet patet.

6 Cæterum stercus Columbinum ob id, quod cutim exulceret, & calidissimum sit, venenosum putat Dominus ex adverso scribens, at idẽ dicat necesse est de Pipere, de Allio, de Cæpis, de Sinapi, & similibus; cum omnia hæc, & alia his mitiora, & calidissima sint, & cutim exulcerent, sed neq; ob id, quod stercus sit, neq; ex hoc quod sit calidissimum, venenum idcircò est, nam alia stercora Columbino in calore non cedentia per os summa cum securitate assumuntur, ubi morbus id remedii exposcat. Caprinum stercus datur in potu Ictericis. Dioscorid. *lib. 2. c. 71.* Serapio *de simplic. c. 443.* stercus Aprugnum datur ab iisdem ad sanguinis rejectiones: datur item in potu Gallinaceum, Caninũ, Lupinum ad colicos dolores, & alias infirmitates apud eosdem. Stercus quoq; Accipitris datur in potu, quemadmodum & Falconis, ad partum accelerandum; Piso *de cur. morb. lib. 3. c. 55.* datur & Equinum ad eundem effectum, ut tradit Fumanell. *de comp. med. cap. 55.*

Sed quas turbas, Deus bone, de Borace movet idem Dominus pro Fisco scribens? qui tamen hallucinatur cum vult Boracem esse Antiquorũ Chrysocollam, & detegitur ejus hallucinatio à Fallopio *in libro de Metall. & Fossil. c. 31. in fin.* cujus auctoritati multò magis, quam prædicti Domini scribentis pro Fisco deferendum videtur: nam Fallopius concedit quidem Boracem ab effectu vocari Chrysocollam, quia ut Chrysocolla Aurum conglutinat, negat tamen, & probat etiam, non esse Boracem unam, eandemq; rem cum Chrysocolla, nam Borax est species 7
Nitri, & dicitur Borax, quasi Baurach, quod nomen apud Arabes Nitrum significat, Cæsalpin. *lib. 1. de Metall cap. 20.* at Nitrum quotidie per os propinatur absque ullo periculo, & extant pillulæ quædam celeberrimæ Alexandri Tralliani ex Nitro ad morbos tam calidos, quam frigidos juncturarum laudatissimæ. Sed quomodocunq; sit, Borace uti nos Medicos quotidiana docet experientia tutissimè, imò vel in caniculis ipsis parturire non potentibus ipsa Borax aliquandò, & absque periculo datur, ut mihimet ipsi experientia constat. Sed & hoc medicamento audacter utuntur classici Medici Recentiores. Fallop. *de Metall. & Foss. ubi suprà*, Faventin. *in Empir. c. 47.* Montuus *in Anasconc. morb. tomo 3, lib. 1. cap. 4.* Mercurial. *lib. 2. de morb. mul. cap. 3.* Roderic. à Castr. *lib. 4. de morb. mul. cap. 6.* & alii permulti, quos congerere supervacaneum puto. Si qui autẽ Medici dixerunt, Boracem esse venenum, hoc non est, sed de Chrysocolla, aut dicendum, illos voluisse esse venenum, largo modo sumpto veneni nomine pro medicamento valido, & quod incautè sumptum maximè nocere possit, & quia medicamentum est, quo Abortus procurari potest, ad quod est valde potens, & idcircò connumeratum est inter venena, quæ prohibentur vendere Aromatarii absq; Medicorum licentia, ut Antimonium. At non idcircò Borax venenum est, sicuti neq; alia multa prænominata medicamenta, quia eorum aliquando multa utilitas est, venenum autem dicitur, quod semper tale est, idest, semper 8
noxium est; Baccius *in prolegom. Venen. c. seu artic. 6.*

Consideratis verò jam singulis simplicibus, ex quibus pulvis ille, de quo ambigitur, componebatur; jam considerandum venit totum ipsius pulveris compositum; ac certum quidem est, quod cum totum sit aggregatio partium, Aristotel. *lib. 1 Phys. text.* 9
17, & alibi; partes autem hoc totũ componentes ab occultæ venenatæ qualitatis suspicione sint immunes, ut probavimus, totum quoque compositum ea 10
suspicione vacabit, nihil enim dat id, quod non habet. *Facit l. Nemo plus Juris, Digestis, de reg. Iur.* ex nostris Plato *in lib. de Nat. hum.* cum ergò partes nullum habeant venenositatem, non poterunt illam communicare toti, quod ex ipsis componitur: sequitur ergò non obstantibus quibuscunque tam prolixè deductis, pulverem præsumptum nullo modo fuisse venenosum.

Ac profectò si pro veritate, & omni affectu semoto, sententia ferenda sit, non modò ex dictis pronũciabimus, pulverẽ hunc non fuisse venenosum; sed præterea videbimus, à Medico, qui illum cõposuit, ritè, ex parte, & debita cum ratione fuisse compositum, ut eo tanquam salubri medicamento ad nonnullas ægritudines uteretur: Medici enim intentio ea fuit, ut medicamentum componeret valdè exicans, ex quo duos sibi effectus promittere posset, unum juvandi conceptionem in his fœminis, quæ uteros humidiores habent, & ob eã causam nõ concipiunt,

cipiunt, unde ut cōcipiant valida exiccatione egent; cùm pateat non paucas ob excedentē Uteri humiditatem steriles esse, juxta Hippocrat. sententiam *lib. 5. Aphor. 45. & 62.* alterum effectum conceptionem impediendi in iis, in quibus expediebat *ut infrà*. Cùm ergò in cujusvis medicaminis compositione id sibi proponere debeat Medicus, ut aliquod præcipuum medicamentum, ex quo primario effectum, quem intendit, sperare possit, pro basi compositionis constituat, dehinc alia, quæ ad eandem intentionem collimẽt, vel virtutem medicamenti adaugeant, vel vitium, si quod habeat, corrigant, ut Doctores omnes, qui de Medicamentorum compositione agunt, luculenter docent, patet intentionē hujus Medici non fuisse, personas veneandi, quia nullum elegit medicamentū, quod à proprietate, & cum certitudine id operari possit, ut jam probatum est. Neque ejus intentionem fuisse asserendum est, ut homines interimeret, vel irremediabilem vomitum procurando, vel super purgationem exitialem excitando, vel urinam acriter ciendo, vel etiam sanguinem; quia si horum aliquid sibi proposuisset, non miscuisset invicem medicamenta, quæ possent, sibi in iis operationibus impedimento esse; nam in hoc pulvere quædam medicamenta sunt diuretica, & menstrua provocantia; quædam autem ventrem solventia; quædam vomitum proritantia, quæ operationes in tantum sunt sibi contrariæ, ut una aliam omnino impediat, quia Naturam distrahunt ad contraria, & hoc rectè à Medico, quicunque ille fuerit, factum est, quia ex hoc medicamento nullam hujusmodi operationem requirebat, sed solumodò exiccationem, & idcircò cæteras operationes contrariis inter se medicamentis obtundere, ac impedire studuit.

Ulteriùs, si in componendo hujusmodi pulvere Medicus intentionem habuisset utendi eo pro veneno mortifero, celasset quantùm potuisset odoris molestiam, & saporis displicentiam, quæ ex tali medicamento resultare poterat, ut fraudem celaret, neq; addidisset alia pejoris saporis, & odoris, ut ad Antimomum, Sabinam, & Oleandrum, & stercus columbinum, nam non defuissent multa, quæ & saporem minus ingratum, & odorem minùs molestū huic medicamento conciliassent. Præcipua ergo Medici, quæ hunc pulverem composuerat, intentio ea fuit, ut jam dictum est, ut haberet medicamentū validum existens, utrique proposito scopo satisfaciens, nempe & ad exiccandos uteros in iis, quæ præhumidos habebant, & idcircò non concipiebant, & ad impediendam conceptionem, sterilitatemq; inducendam in his, quæ in partu evidenti, ac certissimo periculo exponebantur, ut in casu no-
11 stro, in quo Elizabetha potionata præsumpta ex partu mirum in modum affligebatur, & in vitæ discrimen veniebat; nam licere hæc Medico extra conceptionem præbere, docet abundè Mercurial. *lib. 1. de morb. mul. c. 11.* & alii Antiquiorum, & Recentiorū.

Hanc ergo duplicem intentionem Medico sibi proponente, medicamenta omnia elegit maximè exiccantia quoad passivas qualitates, quoad activas verò partim frigida, ut Antimonium, partim calida, ut cætera, ad hoc ut minor esset caliditas, quàm siccitas, quippe cùm Antimonii frigiditas caliditatem cæterorum contemperaret, unde ex hac compositione medicamentum emergebat valde exiccans, quod effectum sibi propositum Medico promittebat; nam medicamēta valde exiccantia, intemperiei humidæ uterorū facilè per contrariam qualitatem subvenire possunt, & quandocunq; oportunum sit etiam sterilitatem inducere, quia, ut Hippocrat. *lib 5. Aphor. 62.* & Galen *in comm.* firmabant, ubi uterus valde exicatus est, semē in eo ex defectu alimenti corrumpitur, dissipaturque, veluti in fabuloso loco projectum semen nullum fæciliciter nascitur, sed ociosissimè cōtabescit: præterquam quod hujusmodi valdè sicca medicamenta venerem cohibent, & semen extinguunt, eodem Galen. teste *lib. 8. de simpl. med. fact. lit. O.*

Cum ergo pateat ex his, quòd Medicus, quicunque ille fuerit, qui præsumptum pulverem composuit, non habuerit intentionem utendi eo pro veneno malo, & in damnum humani generis, sed tantùm in ejus commodum, & utilitatem, manifestum inde fit, dato etiam, quod Joan. Baptist. Gattus illum Elizabethæ suæ uxori propinaverit, prout Fiscus, ejusq; adhærentes contendunt, non potuisse illum habere intentionem venenandi propriam uxorem, sed tantummodò illam à præsenti ærumna sublevandi, & à mortis discrimine liberandi; nam alias non usus esset hoc medicamento verè non venenoso, sed aliis, ac validis, ac verè venenosis, maximè cùm pluries expertus esset, ut Fiscus præsumit, prima, secunda, ac tertia vice speratum effectū non successisse ex hujus administratione, & ideò, nisi lapide obtusior fuisset, medicamentum mutasset, & valentiùs exhibuisset.

Nec valet adhoc id, quòd Dominus ex adverso scribens objiciebat, nempe quòd Joan. Baptist. desiderabat uxorem lento veneno perimere; nam hoc gratis dictum est, & miror, docto viro, quicunq; ille fuerit, hæc in mentem venisse, & è calamo excidisse, cum pateat venena temporanea non modò non ex-
citare tam sæva symptomata, ut Fiscus ab hoc medi- 12
camento excitata præsumit, sed nullo manifesto signo sese prodere; nisi lentam, ac non remissibilem febriculam inducendo, sensimq; humidum primigenium depopulando, & nativū calorem destruen-
do: nam temporanea omnia, ac singula venena, 13
nempe quæ longo tempore post eorum exhibitionem interimunt, ex tabefacientium genere esse docet Cardan. *lib. 1. de Venen. cap. 22.* & alibi, & ipse Dominus ex adverso scribens.

Præterquā quod Ratio id ipsum suadet, primò, quia cum tam sævis symptomatibus, ut à Fisco, & adhærentibus in casu nostro asseritur, nequaquam potest hominis vita ad longum tempus protrahi. Secundò, quia qui temporanea, & lenta venena propinant, in primis student, ut veneni vis nullo modo detegatur, cum omnia ad fraudem contegendam; tum ut veneni vis non detegatur, alias suo fine frustrarentur, cùm potionati, si id cognoscerent, facilè remediis, & antidotis veneno occurrerent, maximè in principio; at ubi tam terribilia symptomata conspicua fiunt, vis veneni se manifestissimè prodit; & miror Dominum ex adverso scribentem sibimetipsi tam aperta frunte contradicere, volentē Joan. Baptist. Gattum habuisse intentionem venenandi uxorem lento veneno, ut sine signis venenationis occumberet, prout omnia lenta venena operari dicit, cum alia ex parte tam multa accidentia ex præsumpto propinato veneno adfuisse inculcet.

Denique, ut ad ea respondeamus, quæ de signis venenorum pro Fisco adducuntur, distinguamus ea illa eadem distinctione, qua usus est præfatus Dominus ex adverso scribens, hoc est in antecedentia, concomitantia, & consequentia; omnibusque ritè perpensis, clarè patet, ea omnia, & singula, & præsertim quæ evidentiorem probationem facere possunt, prorsùs abesse, & breviter ad ea omnia, quæ pro fisco proponuntur, respondemus.

Quoad antecedentiā, nempè odium Joan. Baptist. versus uxorem, & consuetudinem delinquendi, dicimus hanc considerationē ad Medicum non pertinere, & benè his ij, ad quos pertinet, satisfacient. Illud certum est, quòd quemadmodum nulla signa
antecedentia dantur propinari veneni antè ejus as- 14
sumptio-

ſumptionem, niſi quædam, quæ præſumptiones
propriùs, & conjecturæ ab extra vocanda ſunt, ad
Jurisconſultos pertinentia; ſic è contra plura dan-
tur, quæ ex veneno eſſumpto præſumpta ab ingeni-
15 to provenire demonſtrare poſſunt, ut erat in caſu
præſenti, ſtatus valetudinarius ipſius Elizabethæ,
& morboſus corporis apparatus, & alia aliâs dedu-
cta, quæ operantur, ut potiùs ingeniti, quàm aſſum-
pti veneni præſumptio vigeat, Galen. *lib. 6. de loc aff. cap. 5.* Cardan. *lib. 2. de Venen, cap. 2.*

Quoad ſigna verò concomitantia, licet plura de-
ducantur in informatione pro Fiſco data; certum
tamen eſt, neque omnia, neque ſi plura; & majoris
momenti adfuiſſent, commonſtrare certò potuiſſe,
venenum fuiſſe propinatum; non autem ingeni-
16 tum, cùm non dentur alia ſigna certò diſtinguentia
inter venenum ingenitum; & propinatum, ut con-
cordant tam Jurisconſulti, quàm Medici. Boſſius
in pract. crimin. tit. de del. num. 15. Caball. *de omni gen. homic. num. 621.* Guazz. *in tract. ad def. Reor. def. 4. cap. 5. num. 5. lib. 1.* & inter Medicos Cæſalpin. *lib. 3. pract. cap. 7.* Codronch. *in method. teſtif. cap. 6.* & alii
unde quantumvis ſeſe defatiget, atque exagitet
Dominus ex adverſo ſcribens, ad probanda hæc
accidentia, ſive hæc ſigna, quæ in Elizabetha con-
ſpicua fuiſſe dicuntur, ab adminiſtrato veneno ori-
ginem habuiſſe, nunquam certò reducere poterit
hanc concluſionem, unde ut prolixitatem odioſiſſi-
mam evitemus; hac ſola reſponſione ſatisfactum
volumus quibuscunque ex adverſo adductis circa
ſigna concomitantia veneni.

Tandem circa ſigna conſequentia ſupplicamus,
magnam haberi conſiderationem, hæc enim maxi-
mi momenti ſunt, & ſicuti ubi præſentia ſunt, infal-
libilem faciunt aſſumpti veneni præſumptionem,
ſicubi abſint, omnem adminiſtrati veneni ſuſpi-
cionem adimunt. Ac primò inter hæc ſigna eſt ipſa
mors, hæc enim ut plurimum ſuccedit ad venena
17 adminiſtrata, & præcipuè ſi fuerint reiterata, ut in
caſu noſtro; nam tunc ſuum effectum abſque du-
bio ſortiuntur, ut Cardan. *lib. 1. de venen.* teſtatur. At
Elizabetha ex præſumpto poculo non obiit, etiam-
ſi præſumatur pluries eidem perſonæ, aliisque non
ſemel exhibitum, etiam caniculis, ac felibus, quo-
rum omnium animalium nullum peremptum eſt,
ergo ab hac iterata experientia docemur, hunc pul-
verem venenum non fuiſſe.

Sed etiamſi mors ad propinatum venenum non
ſuccedat, non deſunt pleraque ſigna, quæ ab ipſo
veneno adminiſtrato ſemper relinquuntur, quæ de
neceſſitate adeſſe oportuit in caſu noſtro, in quo
idem venenum præſumitur uni, eidemque perſonæ
toties fuiſſe propinatum, ac primò Nicl. Flor *ſumm.*
18 *4. ſerm. 4. cap. 8.* & Cardin. Ponzert. *libr. 2. de venen. cap. 8.* & alii permulti affirmant, Depilationem eſſe
ſignum familiariſſimum iis, qui à veneno admini-
ſtrato evadunt, & maximè ubi venenum erodentem
habuerit facultatem, ut in hoc veneno propinato
ſupponitur extitiſſe, vel ipſo D. ex adverſo ſcriben-
te id firmante, at hoc ſignum in Elizabetha omninò
abeſt, & in nullo alio ex iis apparuit, quibus idem
venenum pluries propinatum præſumitur, quod
Adverſarii negare non audent.

19 Præterea Cæſalpin. *lib. 3. Pract. cap. 7.* & ali vo-
luerunt: quòd venena, quæ ſuum effectum omninò
non ſortiuntur, quia non occidunt, ſemper inſi-
gnem aliquam noxam, & diuturnus morbos infe-
rant, & hoc quia quatenùs talia, calori noſtro natu-
rali inimiciſſima: non ſolùm cum in corpore exi-
ſtunt, illum deſtruunt, ſed cum exuperantur, relin-
quunt intemperiem aliquam cum impreſſione oc-
cultæ qualitatis nocentem; at in caſu noſtro tan-
tum abeſt, ut ii, qui hunc pulverem aſſumpſiſſe cre-
duntur, morbo aliquo afficiantur, aut aliquam inſi-
gnem adhuc corporis noxam perſentiant, ut è con-
tra omnes, ac ſinguli pancraticè valeant, quinetiam
Martha, quæ per tres continuatos dies pulverem
aſſumpſiſſe dicitur, deinceps utero concepit, quod
valetudinariis, & infirmis mulieribus non facilè
evenire notum eſt. Facit Hippocrat auctoritas *lib. 5. Aphor. 62.* & pluries alibi, & pro Jurisconſultis
facit Rota *in Rom. ſociet. offend. Venen. 11. Januarii 1619 coram Cardin. Sacrato.* Et ex his concludendum,
pulverem, de quo agitur, vel nullo modo fuiſſe ex-
hibitum iis, quibus exhibitus præſumitur, vel ne-
quaquam fuiſſe venenoſum.

CONSILIUM XIV.

Eidem Domino Renato Monreau.

ARGUMENTUM.

Inter alia medicicamenta, ex quibus præſumebatur conſtare pulvis, quem ad venenandam propriam uxorem Elizabetham exhibuiſſe volebat Fiſcus Joannem Baptiſtam Gattum, erat Antimonium, de quo peculiariter dubitabatur, An eſſet venenum, necne? volente eodem Fiſco, & ejus adhærentibus, venenum omninò eſſe, repugnantibus nobis pro parte Joann. Baptiſtæ ex ſequentibus.

SUMMARIUM.

1 *Antimonium nullam habet venenoſitatem.*
2 *Antimonium reſpectu manifeſtarum qualitatum venenum non eſt.*
3 *Antimonium non eſt venenum ab occulta qualitate, vel à tota ſubſtantia.*
4 *Venena à tota ſubſtantia noxia non poſſunt ullo modo ad benignam naturam reduci.*
5 *Antimonium vomitum validè provitat,*
6 *Antimonium non eſſe venenum ab effectu probatur.*

QUia immeritò dubitatur de hoc, cùm nullus 1
Author fide dignus hoc in dubium revocave-
rit, ac nunquam, vel in enarrandis ipſius Antimonii
facultatibus, vel in enumerandis venenis, de ejus
venenoſitate, quicquam muſſitaverint, quod nullo
modo præteriiſſent, ſi haberet vel minimam veneni
ſuſpicionem, vel veneni accidentia aſſumptum
produceret. Imo qui diligentiſſimè omnia, & quæ-
cunque venena etiam minima, & nulla conſidera-
tione digna congeſſerunt, ut ſulphur eſt, Adamas,
Lauri baccæ; Nux rancida, Magnes, Scammonea,
Agaricus, & alia etiam his inferiora, nihil de Anti-
monio meminerunt, quòd omni venenoſitatis ſu-
ſpicione ſit prorsùs exſpoliatum, & ſi libet, videri
poſſunt Galenus *de med. ſimp. & de comp. Medic.* Dio-
ſcorid. *lib. 6.* Plin. *lib. 32. cap. 6.* Paul. *ſua Med. lib. 5. cap. 3.* Aët. *lib. 3.* Avic. 4. *tractat. 1. ſumm. 1.* Raſ. *lib. 8. ad* Manſor. Conciliat. *de venen.* Guain. *de venen. cap. 8.* Ardoin. qui affluentiſſime de omnibus egit *lib. 2. de venen.* & ex Recentioribus Cæſalpin. *lib. 3. ſua pract. cap. 50.* Paræus *lib. 20. cap. 31.* & alii permulti,
ſed & qui de natura Antimonii ex profeſſo loquun-
tur, nullam in eo venenoſitatem animadverterunt,
ut dixi, ſed ſolùm refrigerationem, & exſiccatio-
nem cum adſtrictione. Vide Dioſcorid. *libro quinto cap. 54.* Plin. *ubi ſuprà* Aët. *libro ſecundo, cap. 27.* Paul. *lib. 7. litt. 5.* Cæſalpin. *de Metall libro tertio, cap. 9.* & ad utramque concluſionis partem evidentiſſi-
mè probandam, vide Codronch. *in libell. de Antim.*

Deinde ſi Antimonium venenum eſt, vel lædit
manifeſtis qualitatibus vel occultis, & à tota ſub-
ſtantia (ut prudenter deducit idem Codronch. *ibidem.*) vel ambabus ſimul. Non manifeſtis qualitati 2
bus, cùm hæ in Antimonio non ſint inſignes, neque
in exceſſu, nam frigidum eſt, & ſiccum in gradu ſe-

cundo cum adstrictione, ut patet ex Authoribus jã suprà citatis; adde quòd si his operaretur, apparerent in nocendo earũ effectus, tales essent vehemens adstrictio faucium, & gutturis, strangulatio, urinæ suppressio, ventris stipticitas, stomachi gravitas, & refrigeratio, intestinorum dolores, vocis & respirationis oblæsio, & alia ad hunc modum, at hæc ab Antimonio non provenire satis perspectum est: erga ratione primarum & manifestarum qualitatum, Antimonium non est venenum.

3 Sed neque occulta qualitate, & à tota substantia Antimonium est venenum, quia medicamenta, aut venena hujusmodi non possunt reduci per quamvis præparationem, aut repurgationem ad beni-
4 gnam naturam, neque omittere possunt id, quod ab intrinseca forma sortita sunt, ita ut quomodocunque exhibeantur, & in quacunque quantitate, semper mortifera sint. At verò Antimonium dari etiam sine præparatione ulla, & sine repurgatione, absq; ullo vitæ periculo, & cum præparatione etiam in notabili quantitate ad corpora expurganda, & ad difficiles, & rebelles ægritudines edomandas, non est qui nesciat. Matthiol. *in lib. 5.* Dioscorid. *de mat. med. cap. 59.* Codronch. *ubi suprà*, & omnes, qui de Antimonio ex professo verba faciunt.

Sed neque simul manifesta, & occulta qualitate Antimonium est venenum, quia eædem rationes simul urgent, ac multò evidentiùs probant, nullo modo illud esse venenum.

Verum ex abundanti concesso, etiam cuicunque, Antimonium venenum esse, tamen illud certum est, & negari non potest, non esse ex iis venenis, quibus ad enecandos homines uti quis possit: ratio est in promptu, quia cùm unica spes sit in his, qui potionati sunt, & venenum hauserunt, ut ipsum quàm ce-
5 lerrimè è corpore vomitu expellant: Antimonium vomitum promptissimè, ac validè excitare quivis novit, & notant omnes Doctores, de eo verba facientes; itaq; etiam si venenum esset ob hoc ipsum quòd ad sui expulsionem illicò hominem cogat, non posset hominem interimere, neque enim in stomacho tanto tempore moram trahit, ut ejus virus sanguini pervenas, & arterias communicari possit, & ad cor ipsum pervenire.

Ac denique ab effectu probatur, Antimonium non esse venenum, quia quicunque Antimonium sumpserunt, & ex ejus vi occubuerunt, nunquam mortui sunt cum accidentibus veneni, sed ex simplici tantummodò superpurgatione, ut experientia docet, at si ob hoc, nempè quod superpurgationes lethales excitare possit Antimonium, venenum est, certè & scammonium, & Agaricus, & cætera etiam benigniora, & innocentissima medicamenta venena erunt, cùm omnia possint præter modum usurpatha lethales superpurgationes inducere; nam & ipsum Antimonium tunc solummodò tales excitat superpurgationes, cum in excedenti quantitate assumitur, aliàs nequaquam. Non sufficit ergo hoc ad determinandum, Antimonium esse venenum, sed necesse est, si venenum sit dicendum, ut ab ejus propinatione appareant accidentia illa, quæ ad venenum vel à tota substantia, vel manifestis qualitatibus noxium, succedere solent.

CONSILIUM XV.

Eidem Domino Renato Moreau.

ARGUMENTUM.

Cum N. N. Tonsor sanus degeret, cum amico affluentiùs pransus est. A comestione nonnullis elapsis diebus, sensim in Ictericiam, seu Regium morbum incidit, ac procedente tempore, totum illi corpus virore defœdatum est. Hinc, nullâ curâ adhibitâ, in fatuitatem, & dementiam lapsus est; ac tandem vitam cum morte commutavit. Cadavere ad aperto, Intestina tumefacta apparuerunt, & coloris citrini, Pericardium omni humiditate destitutum, sanguis in Cordis ventriculis congelatus; & ipsius Cordis substantia pravi coloris, caput tumefactum, labia admodum grossa, Pulmones coloris citrini, & secundùm alas nigricantes, ac Mediastino, & Pleuræ adhærentes; Lien mollis, ac diffluens, & alia nonnulla signa attestantia veneni propinationem. P. in quem reatus suspicio cadebat, à fisco in carcerem detrusus est, & quæsitum pro veritate ab ipso fisco est, An N. N. ex propinato veneno, vel ex ingenito, & intrinseco aliquo morbo occubuisset, & respondi.

SUMMARIUM.

1 *Præsumptio propinati veneni ex antecedente statu Ægrotantis est magni momenti.*
2 *Concomitantia signa quomodo propinatum venenum attestantur.*
3 *In veneno propinato accidentia supervenientia nullum ordinem servant.*
4 *In veneno propinato non solet adesse febris, ut in ingenito.*
5 *Venenum aut est corrodens; aut putrefaciens, aut inflammans, aut congelans, adde, & tabefaciens.*
6 *Venena externa vel sunt præsentanea, vel temporanea.*
7 *Temporaneum venenum lentum est, & ex genere Tabefacientium.*
8 *Data causa disposita ad agendum in patiens dispositum ad patiendum, necessariò sequitur effectus.*
9 *Signa assumpti veneni in ipsa assumptione apparentia, sunt magni momenti existimanda.*
10 *Accidentia ex propinato veneno provenientia, cum impetu apparent, contra ex veneno ingenito.*
11 *Fatuitas ex morbo Regio mala.*

NOn immeritò dubitari videtur, an N N. ex propinato veneno obierit, necne, cùm pro affirmativa opinione tot adsint conjecturæ, ac præsumptiones non numero solùm, sed etiam pondere urgentissimæ: nulla enim signa desiderari videntur aut ex antecedentibus, aut ex concomitantibus, aut
ex subsequentibus, quæ propinati veneni suspicio- 1
nem facere, ac mirum in modum augere possint. Ac primò urgentissima videtur ea præsumptio, quæ ex antecedentibus desumitur, ac maximè ex statu ejus, qui venenum hausisse dicitur; si enim status hic secundùm Naturam fuerit, & vires constent, & errata in victus ratione saltem insignia non præcesserint, irrepente subitaneo, præcipiti, ac perniciabili morbo, facit ferè plenam probationem propinati veneni, cùm hac sola conjectura fisus Gal. *lib. 6. de loc. aff. cap. 5.* & cum eo DD. omnes de ejus rei certitudine non hæsitanter pronunciaverint, quæ conjectura cùm in casu nostro vigeat, cùm NN. immediatè ante præsumptam veneni acceptionem optima sanitate frueretur, & viribus constaret, dicendum, eam non modò maximoperè urgere, sed concludentissimam de tali veneni propinatione probationem facere.

Nec minùs urgere firmandum est, eam præsum- 2
ptionem, quàm ex concomitantibus signis elicere possumus, si enim seriem symptomatum, quæ in hoc ægrotante apparuerunt, eorumque naturam, & affligendi modum considerabimus, nonnisi à propinato veneno potuisse emergere fatebimur; quippe cùm primò fuerint perniciosissima, terribilia, & exitialia, naturamque illicò prostraverint, ac superaverint, quod non verisimile sit accidere potuisse ex Ictericia ab interna causa procedente, in qua præter corporis imutatum colorem, non solent adesse hujusmodi prava accidentia, imò neque alia ulla consideratione digna, non quidem alia ex causa, nisi quia humor morbum faciens ab internis ad ex-

terna prorumpit, unde consequens est nobiliores partes à peccante humore liberari, & nullam ex ejus vi noxam percipere.

Secundò si modum adventus horum symptomatum spectemus, ea non sensim, & ordine quodam, ut in morbis ab interno veneno provenientibus
3 evenire solet, apparuerunt: sed potiùs cum impetu, & confertim, nulloque ordine servato, quod in administrato potissimum veneno fieri solet, ut docent Cardan. *lib. 2. de Venen. cap. 2.* & Bacc. *in Prolog. de Venen. c. 17 art. 1.* Ac si denique seriem horũ symptomatum consideremus, id ipsum claré apparebit, quia in veneno ingenito hæc symptomata nun-
4 quam sunt sine febre, contra in veneno administrato, ut in casu nostro, in quo febris adesse non solet, quod ita fieri longioribus probavi *lib. 2. Quæst. Medico-Legal. tit. 2. quæst. 8. num. 5. & seqq.*

His addenda signa ex cadavere post Ægri mortẽ desumpta, quæ & ipsa magni sunt momenti, neque videntur apparere potuisse in cadavere morbo naturali extincto, ut Intestina tumefacta, & caloris citrini, cordis substantia pravi coloris, & alia in historia morbi enarrata, quæ sicuti propinato veneno sunt familiarissima, & proportionatissima symptomata, ita naturali ægritudini, & maximè Ictcritiæ, præcipuè nulla febre cõcomitante, videntur omninò disconvenientia & improportionata. Ex quibus omnibus videbatur certitudinem nos habere posse, quòd N.N. ex propinato veneno, non autem ex ingenito, aut interno aliquo morbo perierit.

Verum enimverò si res penitus consideretur, & effectus omnes in hoc casu apparentes suis causis referantur, contrarium apparebit veriùs, & omnis suspicio propinati veneni evanescet, quod ex sequentibus fundamentis facilè palam fiet. Dicendum ergo primò, quòd licet particularium venenorum difficillima sit cognitio, cum alicui propinantur, ut omnes norunt, tamen ea noscere secundùm suas species non modo non est difficile, sed facillimum, posito, inquam, quod de propinato veneno certitudo habeatur. Demus ergo N. N. cum effectu assumpsisse venenum à P. sibi clam propina-
5 tum, ac per fraudem, tunc dico, quòd hujusmodi venenum, aut fuit corrodens, aut putrefaciens, aut inflammans, aut congelans, adde aut tabefaciens (licet hoc cum putrefaciente conveniat, exsiccatio enim quædam species putrefactionis est) ad has namque species omnia venena reduci possunt; at hic nullum hujusmodi veneni signum apparet, ergo. Et quòd non fuerit corrodens, patet; nihil enim apparuit aut ante, aut post, aut in ipsa assumptione, quod pro signo talis veneni desumi possit; Quòd non fuerit putrefaciens, patet; quia ab hujusmodi veneno maximè patitur primò stomachus, & jecur, cùm tamen in cadavere hæc duo viscera nihil omninò læsa apparuerint; Quòd non fuerit inflammans, patet; quia non modò calor nullus adfuit in ipso potionato, sed etiam à febre fuit immunis; Quòd non fuerit ex genere congelantium manifestum est, non apparente ullo hujusmodi veneni signo; Quod denique non fuerit tabefaciens, ex ipso successu palam est. Ergo restat, N.N. ex morbo potiùs, quodam interno, quicunque ille fuerit, quàm ex propinato veneno obierit.
6 Secundò notandum, quòd venena administrata aut sunt præsentanea, aut temporanea; illa subitò, & maxima cum vehementia, aut paucorum dierum spatio, hæc lentè, ac sensim, & longo post tempore operantur. Modò, quòd N.N. non assumpserit venenum præsentaneum, patet; quia à præsumpta veneni assumptione per plures dies, nempè per unum supra viginti nullum evidens symptoma, nisi mutationem coloris ipsius cutis passus est: deinceps symptomata sensim apparuerunt, cùm primò Ictericus factus sit; post multos verò dies in pejus lapsus fuerit, non fuit ergo venenum hoc præsentaneum. Sed neque dici potest fuisse temporaneum; primò, quia mors nimis properè videretur secuta, temporaneũ 7 autem venenum suum opus ad longum tempus retardat, & lentum est in operando. Secundò quia temporanea venena omnia ex Tabefacientium numero sunt. Cardan. *lib 1 de Venen cap 22.* & alibi, at N.N. nullam emaciationem, nedum Tabem passus est, nec quid simile; remanet ergo, ut non ex propinato veneno, sed ex ingenito, vel potiùs ex aliquo alio interno morbo fuerit sublatus.

Notandum tertiò, quòd datâ causâ dispositâ ad 8 agendum, nulloque impedimento ex parte patientis existente, sed potiùs dispositionibus ad patiendum ex ejus parte requisitis urgentibus, necessariò sequitur naturalis effectus, ut Philosophis est compertissimum. At si supponatur in hoc casu fuisse propinatum venenum, cùm hoc sit causa maximè efficax ad agendum, & nullum supponatur ex parte patientis impedimentum ad resistendum, saltem per tantum temporis spatium, necessariò ad illius assumptionem debuit sequi illius veneni effectus, nempe aut Naturæ succumbentia, aut illius pugna cum veneno, cum tamen neutrum fuerit secutum, eo quod N.N. ab assumptione præsumpti veneni, per plures dies incolumis permanserit; dicendum itaq; illum nequaquã ex veneno, sed ab interna aliqua causa ægrotasse, & ex ejus denique vi periisse.

Notandum quartò, aliqua esse signa in potiona- 9 tis, quæ in ipsâ veneni administratione observantur, & esse multi momenti, quæ tamen omnia in casu nostro desiderantur: notant enim DD. omnes, venena omnia esse mali odoris, & saporis horribilis, & in assumptione semper nauseam, vomitum, gulæ ardorem, stomachi morsum, & mille alia symptomata excitare, quorum nullum hic apparuit, cùm nulla mentio habeatur, quòd N.N. à prandio, vel à cœna præsumpta, de talibus unquã sit conquestus.

Notandum quintò, quòd, ut supra annuimus, ac- 10 cidentia, si ex veneno administrato superveniant, solent cum impetu quodam, ac vehementia apparere, non tolerante Natura vim improvisam ipsius veneni, & procurante summo conatu illud à se repellere, ac superare: contra verò si ab ingenito veneno, & interno morbo eveniant, nam ut plurimũ sensim paulatimque & ordine quodam servato succedunt, juxta illud Hipp. *lib. 2. Aphor 30.* circa principia omnia debiliora, quia Natura interno veneno ob moram in corpore contractam veluti assuescit: hoc autem maximè ostendit venenum fuisse ingenitum, vel morbi causam fuisse internam, quod in hoc casu adeò urgere videtur, ut veritatem omni ex parte detegat; Nam N.N. præsumptus potionatus sensim, paulatimq; flavescere cœpit, nullo alio notabili apparente symptomate; dehinc verò procedente morbo, ac nulla cura adhibita, alia symptomata sese manifestarunt, quæ postmodum exacerbata, tandem morti hominem addixerunt, cum tamen si Icteritia ab externo veneno originem traxisset, contra evenire debuisset, ut primò nempè alia symptomata notatu digna, ut vomitus indefinens, molestia intolerabilis, dolores pernecabiles, lipothymia, syncopes, & alia id genus; dehinc icteritia, & alia majora, & pejora apparuissent; & ratio est, quia ad effusionem bilis à causa interna non gravatur, sed potiùs à levatur Natura, cum ab humore noxio sese exoneret, idcircò potest ex improviso aliquando, nec præcedentibus aliis symptomatibus sese prodere: at in veneno propinato nequaquam; quia primò, & antequam Hæpar læditur, necesse est lædi stomachum, atque etiam Cor, unde præce-

præcedere debent primò accidentia ad insignem stomachi, & Cordis læsionem necessariò consequentia, quod confirmat ipsa experientia, semper enim observamus in venenis administratis Icteritiã nõnullos post dies, & post alia symptomata apparere. Cùm igitur ex prædictis pateat, NN. à propinato veneno non fuisse extinctum, sed potiùs à morbo quodam naturali, ut majorem in modũ veritas innotescat, demonstrandum jam, ex quo verè morbo obierit. Ac profectò si observare velimus Icteritiæ cujusdã descriptionem ab Hippoc. factam *lib.3. de morb. n.12. & lib. de intern. affect. num.38.* apertissimè videbimus NN. non ex alio morbo obiisse, neque ex veneno assumpto fuisse sublatum.

Habent ergo Hippocr. verba in *prædicto lib.3. de morb.* hoc modo. *Hujusce modi morbus Regius acutus est, & citò necat. Color totius mali corium maximè refert ex viridi pallescens, & quales Lacerti virides, similéque ferè corpus est, In urina quod subsidet velut Eruum fulvum est, & febris, & horror levis detinet, quandoque etiam festes ferre non sustinet, sed ab iis mordicatur, & pungitur. Jejuno mane viscera plerumq; lacerantur, & si quis eum excitet aut alloquitur, non patitur. Hic ferè intra dies quatuordecim moritur, quos si effugerit, convalescit.* Eadem ferè habet alio in loco jam cit. *de Intern. affect.* ubi & aliam speciem hujus lethalis morbi, sed longioris describit, quorum morborum signa, si cum morbo, quo extinctus est NN. æquiparentur, nihil omnino eorum desiderabitur, quæ ad ejus morbi naturam constituendam necessaria existimantur: nam & color corporis, & proritus, & anxietudo, ut viscerum lancinationes, & melancholiæ, & delirium in utroque casu sunt conspicua. De febre solùm dubitari poterat, quam in suo morbo adesse vult Hippocrates, cùm tamen in casu nostro non adfuerit. Ad quam instantiã respondetur, quòd primò non fuit, ut oportuisset, in ægro hoc observatũ an aliqua febre detineretur, necne; secundò, quod potuit quidem adesse, sed levis, ut Hippocrates dicit, ac talis, ut facilè medentem falleret, aut ab eodem medente in censu non haberetur propter sui lævitatẽ, præcipuè cum ad ægrotũ accesserit viribus jam dejectis, & non potente virtute illã detegere, unde apparere potuit æger non febrire, & tertiò, dato etiã quòd verè non febriret, hoc non tolleret, quin idem esset morbus, stantibus præsertim tot aliis signis evidentioribus, & si in omnibus tali morbo detentis febris est levis, potest in aliquo particulari esse nulla, vel nulla apparere.

Mirũ ergo non fuit in homine sano, & alias robusto, ac victui salubri assueto de repẽtè ex aliqua externa, ac procatarthica causa, ut ex labore, ex nimia potatione, ex cursu, ex lucta, aut ex alia simili causa (nã aliàs hoc observatum est, & indies observatur) bilem agitatam in ambitum corporis effundi, & nulla cura adhibita, illaque nobilioribus partibus comunicata, alia symptomata, quæ in informatione enarrantur excitari, præcipuè autem fatuitatem, ac dementiam, quæ familiaris est Ictericis, ubi in malũ
11 tendunt, dicente Hippocrate *lib.1. Prorhet n.4. & in Coac. Prænot. n.198. Mala est ex morbo Regio fatuitas.* Licet autem hoc difficultatem facere possit, quomodò nimirum calidissimus, & siccissimus humor fatuitatem excitet, quæ potiùs à frigido, & humido videtur nasci; tamẽ ad hoc respondet Duretus *in comm. prædict. lib.3. Coac.* in hunc locũ dicens, quòd cerebrũ humescit, adde & refrigeratur ex eo, quòd ab humore calido & sicco destituatur, ab omnibus enim partibus bilis ad exteriora effunditur.

Ex quibus facile est videre, quanam ratione in NN. tot symptomata apparuerint, ex effusione enim Bilis ad totum corpus partes omnes externæ virorem illum, ac pallorem, aut alium quemcunq; fœdum colorem contraxere, juxtà naturam, & colore humoris eas inficientis: neque enim Bilis unius ejusdemque coloris perpetuò est, ut norunt Medici, sed modò pallescit, modo nigrescit cum aduritur, modo viret, & sic vario colore partes inficit. Ex effusione verò Bilis ad exteriora cerebrũ humescere, ac refrigerari diximus, unde debile in omnibus suis operationibus redditur; præcipuè verò debilitata ejus retetiva, Pituita ad infernas partes per nervos, venas, & arterias lapsa, varios tumores in variis partibus excitavit; ut alias in his, qui jã morti proximi sunt, evenire solet, cum jã prostrata Natura pituita in cerebro existens ad interiora ruit, & varia excitat symptomata. Cætera quoq;, quæ de anxietudine, & pũcturis in universo corpore habeantur, & alia recensita ab ipsa Bilis effusione facta fuisse notissimũ est. Et ex his concludendum pro veritate videtur, NN. ex prædicto morbo, nempe ex prima illa Icteritiæ specie ab Hippocrate descripta decessisse, non autẽ ex propinato aliquo veneno, cùm accidentia subsecuta, & morbi series naturali, & internæ causæ, non violentæ, & externæ respondeant.

CONSILIUM XVI.

Eidem Domino Renato Monreau.

ARGUMENTUM.

In eadem causa, de qua supra, iterum per fiscum interrogatus, ut pro veritate magis præcisè responderem, an N.N. ex propinato veneno obiisset, respondi, quòd licet ex tam variis, tam incertis, tamq; sibi contrariis testium depositionibus in nono summario datis, nihil certi circa veneni exhibitione in persona N.N. elici possit, cùm non sint inter se constantes; tamen ego, supposito, quòd per eas plenè probata remaneat veneni exhibitio, adhuc tamen in ea sententia sum, illum non ex assumpto prætensa veneno, sed ex interno, ac naturali morbo, aliàs ex Hippocratis auctoritate descripto, vitam obiisse.

SUMMARIUM.

1 *Medicamenta omnia, & venena etiam ipsa administrata interdum suo fine frustrantur.*
2 *Venena, quæ ab excedenti qualitate occidunt, nisi illicò in actum producantur, nullius effectus evadunt.*
3 *Vix ex decem unus perire solet, nisi venenum repetatur.*
4 *Venena temporanea facilè nullius effectus evadunt.*
5 *Icteritia aliquando est effectus assumpti veneni.*
6 *Venenum quodcunque vel mediatè vel immediatè cor lædit.*
7 *Sitis carentia est maximum argumentum ad excludendam veneni assumptionem: declara ut ibi.*
8 *Cadavera eorum, qui externo veneno intereunt, difficillimè putrescunt.*
9 *Singulare signum assumpti veneni est læsio in ventriculo, & lenta febricula.*

NEque novum quid, aut rarum, aut mirum id videri debet, cùm quotidiana experientia compertum sit, non tam in venenis, quàm etiam in aliis quibuscunque medicamentis purgantibus, præci- 1
puè quòd alliquando vel à Natura exuperantur, & nullum effectum producunt, vel simpliciter dejiciuntur, nulla illata ipsi Naturæ vi. Peculiariter autem Gal. *in lib. de simpl. med. fac. cap.18.* de venenis 2
verba faciens, quæ ab excedenti qualitate occidunt, dicebat, quod nisi illicò in actum producantur, nullius effectus redduntur. Ac præterea Cardan. *lib.2. Contrad. Medic. tract. 15. contrad.10. vers. & scias.* serio affirmat, vix unum interrire ex decem, 3
qui venenum haureunt, nisi venenum reiteretur, quod dictum etiam frequenti experientia roboravit, ut ipse ibidem luculenter testatur.

Sed hoc ipsum, nempe venenum suo effectu frustrari evenit peculiariter in venenis temporaneis, 4
hoc est ad tẽpus datis, quale forte præsumitur fuisse hoc, quo N.N. extinctus dicitur, ex implicita quadam P. confessione, & dubiis nonnullorum testium

depo-

depositionibus. Et ratio est maximè in promptu, quia cum hujusmodi venenorũ vis, ad hoc ut lente operetur, contrariis medicamentis sit refracta, facilè inde evenit, ut occurrentia calori naturali, qui saltem debilis non sit, evincantur, vel refringantur, aut in corpore nulla noxa relicta, detrudatur. Hinc tam raras experientias, quæ veræ sint, habemus similium venenorum, quæ ad tempus exhibentur, ut percurrit idem Cardan. *loco citat.* Potuit ergo eodem modo etiam in casu nostro evenisse, quia veneni assumpti nulla certa, & peculiaria signa fuerunt adnotata: quemadmodum enim in superiori consultatione dixi, neque in præsumpta veneni assumptione N. N. quicquam persensit, neque per plures dies post assumptionem de aliquo notabili accidenti conquestus est, ut de stomachi morsu, de Cordis tremore, de Lipothymia, vomitu, sudoribus frigidis, nausea, ructibus nidorosis, ac corruptis, & id genus aliis, quæ omnia, aut eorum saltem plura de necessitate consequi debebant ad veneni assumptionem, maximè supposito, quòd in actum fuisset jam deductum ex adventu Icteritiæ tanquam effectu popinati veneni. Quemadmodũ namque unus ex Medicis deponit. Icteritia aliquando est effectus assumpti veneni, sed nunquam sola apparet, verùm
5 associata aliis symptomatibus, immò post alia symptomata, nam tunc cùm omnē sanguinis massam infecerit, ac corruperit, necesse est talia symptomata apparere, qualia apparent, cum homo jam in mortem certo tramitte tendit.

Sed manifestiùs etiam ultra adducta in priori consultatione ex infra adducendis patere potest, venenum N. N. non assumpsisse, aut assumptum exuperasse, & sic non ex assumpto veneno, sed ex interno quodam morbo obiisse: sunt enim plura accidentia, quæ de necessitate omne assumptum venenum consequuntur: Ac primò, & principaliter
6 exploratissimum Medicis est, omne venenum cor lædere, aut primò, & immediatè, aut saltem secundariò, & mediatè, ita ut nullum omninò venenum assumi possit, quod aut subitò, aut conveniente mora interposita symptomata ad læsionem cordis consequentia non accersat, Conciliat. *diff. 178. & in lib. de Venen. cap. 1.* Nicol. Flor *summ. 4. serm. 4. cap. 1.* Guainer. *de Venen. cap. 1. resp. ad dub. 4.* Ardoin. *de Venen. lib. 1. cap. 7.* Ponzett. *lib. 1. de venen. cap 9.* Fernelius *lib. 2. de Abdit. cap. 15.* & alii omnes. Verum in casu nostro modò patet, Cor nullo modo fuisse læsum, sed ex Medicorum depositione habetur, N. N post dubiam, & suspectam comestionem benè se habuisse, ut per verba illa Medici M. *solo il polso stava bene, pareva che fosse d'huomo sano, & non monstrava mal nessuno*; quod quidem impossibile fuisset, si morbus ex assumpto veneno dependentiam habuisset ex prædictis.

Secundò, Cardan. *loco supra cit. Contrad. Medic.* maximum fundamentum facit ad excludendũ veneni assumptionem, si, qui venenum bibisse præsumitur,
7 sitim non habeat *Sitis*, inquit, *carentia, maximum argumentum est ægrum venenum non sumpsisse*; ex quo habetur mortem ex interna potius causa evenisse; quod quidem verificatur potiùs in calidis venenis; nam frigida, ut Mandragora, succus lactucæ, Jusquiamum, & alia sitim forte non faciunt; sed venena hæc non dantur, neque dari possunt in modica quantitate, quia, cùm exuperante frigiditate interimant, insignem quantitatem requirunt. At venenum, quod assumpsisse præsumitur N. N. fuisse in pauca admodum quantitate, dicitur, nempe quantam caperet moneta illa, quam Julium, seu Paulum vocamus; itaque non potuit esse frigidum, cùm ergo esset calidum, debebat de necessitate sitim magnam & inextinguibilem excitare, ut calida venena omnia faciunt, licet Cardan *loco cit.* etiam frigida sitim facere voluerit. At cùm N. N. hoc symptomate nullo modo fuerit molestatus; dicendum est, aut illum non assumpsisse venenum, aut ex illius vi non periisse, quòd illud exuperaverit.

Tertiò, & hoc quidem videtur maximè notandum; experientia compertum est, cadavera eorum, qui veneno externo sublati sunt, difficillimè putrescere. Cardan. *de subtilitat. lib. 12.* ita ob eam causam verminationem non patiantur. Senec. *Nat. Quæst. cap. 31.* & ratio est introducta siccitas ab ipso veneno, unde ea de causa Alexandri Magni cadaver incorruptum ad multos dies permansit, quod veneno obiisset: contrà verò cadavera veneno interno sublata facillimè corrumpuntur, ut patet in iis quæ ex peste sublata sunt, Paræus *lib. 21. cap. 10.* Ad Cadaver N. N. citissimè putrefieri cœpit, quia ut plures testes deponunt, in horas & momenta tumefiebat signum manifestissimum corruptionis ex interna ebullitione. 8

Quartò, potissimum, ac singulare signum affertur à Cardan. *loco alias citat.* in veneno lento, & ad tempus dato, quale præsumitur id, quo N. N. periisse dicitur; dicebat enim, *Sed singulare signum est læsio in ventriculo cum voluntate evomendi*, quibus addit etiam lentam febriculam, sed neutrum horum animadversum est in ipso N. N. cum in cadaveris inspectione ventriculus nihil, quod suspicionem hujusmodi foveret, habuerit; & illum à febre semper fuisse immunem ipsi Medici testati sint. 9

Et quia urgebat præsumptio quædam assumpti veneni, maximi momenti, quæ desumi videbatur ex Galeno, & de qua etiam Cardan. *loco sæpè cit.* nempè morbus ex improviso adveniens in sano homine sanorum modo vivere assueto, ac bonæ valetudinis, viribusque constantibus, certè eam omninò evanuisse ex testium depositionibus patet. Quia N. N. non vivebat regulariter, nam sæpè, ac sæpiùs cum amicis comessationibus vacabat, exercitio quoque nimio, ac violento utebatur, & intempestivo Pilæ ludo; cibis etiam vescebatur pravis, ut plurimis fructibus, ac post ipsum Icteritiæ adventum sæpè Tincis, quæ succum generare solent crassum, viscidum, melancholicum, & viscera maximè obstruentem, præcipue in jam valetudinario, imò ægrotante homine, sese replevit, itaque tantùm abest, ut hæc præsumptio quicquam afficiat, ut potiùs contraria urgeat.

Licet denique multa symptomata, & pleraque signa in cadavere conspecta possent præsumi ab assumpto veneno originem habuisse, quia tamen hæc sunt æquivoca, & ad suas naturales causas facillimo negotio reducuntur, quibus etiam magis, quàm assumpto veneno sunt proportionata, idcircò ex nihil afficere firmandum est, ad concludendum, vel N. N. nullum venenum assumpsisse, vel si assumpserit, exuperasse, neque ex assumpto veneno, sed ex intimo morbo obiisse.

Per illustri atque Excellentissimo D. D. PETRO CASTELLO, *Medico Romano, & in Messanensi Academia Primario Medicini Lectori, ac V. Cl.*

PAULUS ZACCHIAS MED. F.

Nolo mihi impedimentò sit tanta locorum distantia, quanta inter nos est, ne Te aliquandò alloqui liceat. Scio Te me alloquentem attentò, ac lubenti animo auditurum. Audi igitur nonnulla quæ variis occasionibus mihi oblatis scripsi ad Medico-Legales materias pertinentia, ex tuo penu quædam deprompta hic habebis. Nam & Tu similes mihi occasiones obtulisti: Interim vale, atque operam

ram impende, ut benignus illi Animi affectus, quo me ſemper proſecutus es, abſentia non diminuatur, ſed magis magiſque indies augeſcat.

CONSILIUM XVII.

ARGUMENTUM.

Abbas Gattus patiebatur Epilepſiam, & illam quidem notabilem, ac gravem, & cùm die quodam vix à paroxyſmo ſeſe recolligeret, per inſtrumentum quoddam ſeſe ad quædam exequenda obligavit. Poſt temporis tractum hujuſmodi obligationis illum pœnituit, atq; in ſe reverſus, recordatus eſt, ſe in illius inſtrumenti celebratione nõ fuiſſe ſanæ omninò mentis, ex quo capite obligationem ſuam irritam facere tentavit; & viſum eſt, illum non abſque ſummo jure id expetere.

SUMMARIUM.

1 *Epilepſia quid ſit.*
2 *In mentis oblæſionibus ægri à quorundam civilium actuum celebratione probibentur.*
3 *Graves, vel leves Epilepſiæ quæ dicantur.*
4 *Magna Epilepſia quæ.*
5 *Epilepticus in acceſſione non eſt ſui Iuris.*
6 *In levioribus Epilepſiis ægri neque antè, neque poſt acceſſionem ſunt à mente alienati, contra verò in gravioribus.*
7 *Epileptici gravi morbo tentati poſt acceſſionem, per aliquot dies non ſunt ſanæ mentis.*
8 *Epileptici gravi morbo tentati etiam antè acceſſionem, per aliquod tempus extrà mentem ſunt.*

NAm morbus, quo laborabat, abſque dubio erat Epilepſia, qua etiam nunc laborat; quæ & morbus comitialis, & morbus ſacer dicitur, vulgò verò morbus caducus: quod facilè colligitur ex ſymptomatibus, quibus affligi ſolet, & ex modo acceſſionis ipſius morbi: In quibuſdam enim temporum mutationibus de repentè paroxyſmo apprehenſus ex improviſo cadit, extra mentem rapitur, membris diſtorquetur, ſpumam ex ore emittit, Penis illi aliquando arrigitur, ſemenque genitale involuntariè effundit, quæ omnia, atque alia multa, quæ recenſere opus non eſt, ſigna ſunt demonſtrativa, & pathognomenica veræ Epilepſiæ ab omnibus Medicis recenſità, Hippoc. *in lib. de morb. ſacr. flatibus* Gal. *lib. 3. de loc. aff. c. 7.* Alexand. Trallian. *lib. c. 15.* Paulus *lib. 3. c. 13.* Aëtius *ſerm. 6. c. 23.* Raſis *lib. 7. ad Manſor. c. 1.* Avic. *p. 3. tr. 5. c. 8.* Serap. *pract. tract. 1. c. 23.* Merc. *lib. 1. de morb. int. cur. cap. 16.* Daniel Sennert. *Pract. lib. 1. part. 2. ſect. 4. c. 9.* & patet etiam ex ipſius morbi definitione; nam à Gal. *loc. cit.*
1 definitur, quòd ſit univerſalis convulſio non perpetua, ſed ſtatis temporibus prehendens, cum mentis, ac ſenſuum oblæſione. Talis autem ad amuſſim eſt morbus, quo prædictus Abbas Gattus detinetur, ut ex ipſorum accidentium narratione manifeſtum ſit.

Cæterùm, quia notum eſt, ut colligitur ex prædicta definitione, in hoc morbo mentem, & ſenſus omnes, tam internos, inquam, quàm externos oblædi, & cum pateat apud Juriſconſultos in mentis oblæſionibus Ægrotos non rectè ad celebratio-
2 nem quorundam actuum, civilium admitti, & peculiariter non poſſe obligari, dubitari poteſt, an hoc locum habeat in Epilepſia, & dato quòd locum habeat, dubitari iterum poteſt, an locum habeat ſemper, & quandocunque, an verò durante tantùm acceſſione, aut per aliquod etiam tempus antè, aut poſt ipſam acceſſionem. Cujus dubitationis deciſio facilis eſt, cùm dependeat ab ipſa Mentis læſione, aut integritate; certũ enim eſt, quòd præſẽte ea menti læſione ſemper locum habet inhabilitas celebrandi quoſcunq; actus civiles, & multò magis ſeſe obligandi. Sciendum ergo eſt, Epilepſiam, ut cæteri omnes morbi ſunt, non eſſe ſemper ejuſdem gravitatis, aut levitatis: dantur enim aliquæ Epilepſiæ tam leves, ut vix perſentiantur, fiunt namque à flatu tenuiore, nec valde maligno, nec multo, & has ſolo victu attenuante ſanari dicebat Gal. *in lib. de Atten. vict. rat. cap. 1.* illaſque ſternutationi æquiparant aliqui, quin & ipſam ſternutationẽ parvam Epilepſiam eſſe dixerunt Medici, Marc. *loc. cit.* Sennert. *ibid.* & ipſum Veneris actum eſſe ſimiliter parvam Epilepſiam, dicebat Democritus, ex quo alii. Contra verò Epilepſiæ tàm graves aliquando ſunt, ut terrorem, etiam aſſuetis talia conſpicere, incutiant; ac denique inter has Epilepſiæ quædam ſunt medio modo ſe habentes. Graves autem, vel leves dicuntur ex ipſorum ſymptomatum gravitate, &
lævitate, & Acceſſionum frequentia, ex earundem 3
duratione, & ex ſucceſſivo ſtatu ægrotantiũ; quantò enim accidentia graviora ſunt, quantò acceſſiones frequentiores, & longiores, quantò pejùs ægri poſt paroxyſmum ſe habent, tantò graviores Epilepſiæ dicuntur: contra verò quantò ſymptomata leviora, quantò minùs frequentes & minùs diuturnæ acceſſiones, quantò meliùs ægri poſt acceſſiones ſeipſos habere experiuntur tantò leviores Epile-
pſiæ exiſtimantur. Magnæ namq; dicuntur, in qui- 4
bus ſpuma multa ab ore prodit, & ægri cum clamore, & ejulatu ex improviſo cadunt, & membra peſſimè diſtorquentur, in quibus urina, ſtercus, aut genitale ſemen ejicitur, (hæc enim propter vaſorum convulſionem eveniunt) Gal. *de uſu part. lib. 14. c. 11. & lib. 6. de loc. aff. cap. 6.* Aretæus *lib. 1. Avic. c. 5.* Raſis *lib. 9. ad Manſor. c. 11.* Avicenna *p. 3. tr. 5. c. 9.* ſed in omnibus tandem tamen adeſſe ſemper mentis oblæſionem, & memoriæ amiſſionẽ unanimiter omnes fatentur. Hippocr. *cit. lib. de morb. ſacr.* Gal. *ubi ſuprà, & lib de nat. hum.* Trallian. Paul. & Aët. *locis jam adductis.* Cæl. Aurel. *Chron. lib. 1. c. 4.* Gariopont. *lib. 1. cap. 7.* Avicenna *ibid.* Raſis *ubi ſup. cap. 11.* nam & idcircò Cælius Aurelian. *ubi proximè*, & Gariopont. *ibid.* dicebant, Epilepſiam vocabulũ ſumpſiſſe, quòd ſenſum, atque mentem pariter apprehendat, idemq; habet Theod. Priſcian. *lib. 2. ad Timoth. c. 12.* Mercurial. *Pract. lib. 1. c. 26.* unde firmari
ea concluſio abſque dubio poteſt, Epilepticum in 5
acceſſione non eſſe ſui Juris, neque aliam de eo rationem habendam, quàm ſi abſens, aut mortuus eſſet, per ea, quæ adduxi *lib. 2. Quæſt. Medico-Leg. tit. 1. quæſt. 14. à n. 14. ad ſeqq.*

Tota tamen difficultas circa id verſatur, utrum nimirum per aliquod rationabile tempus antè, aut poſt acceſſionem Epilepticus ſui juris cenſeatur, & mente integra conſtet, ita ut actus ab eo celebrati validi ſint exiſtimandi; & juxta ea, quæ jã ſuppoſita
ſunt dicendum, in levioribus Epilepſiis neque poſt 6
acceſſionem ægrum ita à mente alienari, ut ob eam mentis alienationem actus ab ipſo tunc temporis celebrati invalidi eſſe debeant; contrà verò in gra-
vioribus, & multò magis in graviſſimis Epilepticũ 7
& antè, & poſt acceſſionem quoad mentis ſanitatẽ ita ſe habere per aliquod rationabile tempus, ut actus ab ipſo eo tempore celebrati ab hominæ ſanæ mentis facti non ſint dicendi; & quod pertinet ad tempus ſuccedens acceſſioni, ſaltem per unum, aut alterum, imò in graviſſimo morbo per tres dies, nõ videtur ullus eſſe dubitationi locus; quia & ratione; & experimentis, & auctoritate idipſum firmatur.

Ratione quidẽ, quia turbatis ſuſque deq; violenter agitatis mirum in modũ ſpiritibus intellectioni deſervientibus, impoſſibile eſt illicò turbulentiam illam ſedari, ſed conſequens eſt pro majori, aut minori agitatione, majus, aut minus temporis ſpatium requiri, ut uſus rationis ad ſuum priſtinum vigorem redeat, quod ſpatium aliàs ad tres dies reſtringendum

dum putavi, saltem in morbo gravissimo, *cit. quæst.* 14. *n.* 9. de Apoplecticis verba faciens, quibus assimilari dixi in omnibus Epilepticos. At in magnis, & gravissimis Epilepsiis magna, & multa fit spirituum, & humorum agitatio, ergo consequens est, agitationem hanc, ex qua mentis inconstantia provenit, ad aliquod rationabile tempus perdurare, nec antè tres dies sedari, & hoc ea de causa, quia non ante hoc trium dierum spatium omnes humores quietem habent, nam melancholiæ motus, quæ maximè hic prædominatur, diuturnior est, & ferè ad totidem dies perdurat, antequam quietem habeat, ob ipsius humoris naturam.

Experimento probatur, quoniam indies videmus tam Apoplecticos, quam Epilepticos, qui graviter à paroxysmo exercentur, ab accessione aut per totum vitæ spatium aliquando, aut alias saltem per aliquot dies remanere stupidos, & extra se raptos, neque eo toto tempore sufficere posse ad ea, ad quæ homo sanæ mentis sufficere potest.

Auctoritate demum id ipsum probatur, nempè Epilepticos à fortiori paroxysmo non illicò ad sanam mentem redire. Ita Cælius Aurelian. *Chron. lib.* 1. *cap.* 4. *Post accessionem*, inquit, *aliquibus mentis alienatio, & nulla notorum cognitio*; & Avic. *loco sup. cit. cap.* 9. innuens in omnibus post accessionem remanere mentem læsam, dicebat, *Signum levioris Epilepsiæ est, ut habenti ipsam citò redeat ratio*, ergo in gravioribus tardè ratio redibit, & in gravissimis tardissimè, & difficulter.

8 Sed non succedit solùm ad Epilepsiam Rationis offensa, verùm etiam accessionem antecedit, cùm instat, quod similiter & experimento, & ratione, & auctoritate comprobatur. Experimento, de quo omnes practicantes cum de paroxysmi instantia verba faciunt; narrant enim eo tempore ægrotos obliviosos evadere, præter rationem irasci, mentem illis suspendi, & sensuum accedere obtusionem, ac paulò antè gestorum oblivionem. Ita Cæl. Aurel. *ubi supra*, & Theod. Priscian. *ad Timoth. lib.* 2. *c.* 2. & concordant cæteri Auctores omnes, cùm docent, quanam ratione cognosci debeat instans Epilepsiæ insultus. Sed & rationi consentaneum est ita evenire; nam ad tam validum motum spirituum, & humorum, præcedunt semper aliqua signa ipsum motum præmonstrantia, & sic videmus, quòd quibus per circuitus accessiones fiunt; iis nox præcedens magna ex parte molestior, atq; eodem modo quibus Crisis instat, in antecedenti nocte malè habent, ex celebratis Hippocratis dogmatibus *lib.* 2. *Aphor.* 13. & *lib.* 5. *de morb. popul. sect.* 2. *vers.* 59. quod non aliam ob causam evenire dicendum, nisi ex prævia agitatione humorum, & sic in quibuscunq; morbis, habentibus peculiares accessiones, & insultus, semper solent præcedere accessiones signa quædam veluti prælúdia, quod maximè evenit in magnis, ac gravioribus Epilepsiis, in quibus cùm humor melancholicus dominetur, qui tardissimi motus est; consequens videtur per diuturnius temporis spatium ea signa præsentiri: quæ demonstrant partium, & facultatum læsionem, quæ in hoc morbo lædi solent, quæ sunt cerebrum, & omnes animales facultates; itaq; antequam accessio præhendat, necesse est, eas partes & facultates oblæsionem persentire, & sic mentem, & rationem ante paroxysmum detrimentum pati. Quòd autem Epilepsia excitetur maximè ab humore melancholico, patet, ex omnium Medicorum consensu, & ex commutatione unius morbi in alium; nam ex Hippocratis aliorumque Medicorum auctoritate & ab ipsa experientia habemus, quod Epileptici fiunt Melancholici, & Melancholici Epileptici, hoc est, Epilepticos facilè tentari delirio melancholico, & delirio melancholico tentatos fieri Epilepticos, Hippocr. *lib.* 6. *de morb. Popul sect.* 8. *vers.* 72. Galen. *lib.* 3. *de loc. aff. cap.* 7. Avic. *p.* 3 *tractatu* 5. *c.* 18. prout enim melancholia, hoc est humor melancholicus, aut corpus, aut ventriculos Cerebri occupat, sic aut Melancholici si corpus, aut Epileptici si ventriculos cerebri occupaverit, vicissitudine quadam fiunt Ægrotantes; Auctoritate denique probatur, Epilepticos etiam antè accessionem per aliquod temporis spatium mente non constare per ea, quæ jam adduximus.

Itaque ex his concludentissimè deducitur, quòd cùm Abbas Gattus laboret Epilepsia gravi, ac magna, non potuerit per aliquod rationabile tempus antè, aut post accessionem, actus quosdam civiles celebrare, cùm non fuerit sui Juris; unde si obligatio per ipsum facta probetur eo tempore, certè invalida, & nullius roboris esse debet.

CONSILIUM XVIII.

Eidem D. Petro Castello.

ARGUMENTUM.

Condiderat illustrissima Mulier suum testamentũ, in quo propinquos quosdam suos hæredes instituerat, & elapso biennio, eo annulato, aliud testamentum confecerat, in quo nonnullos alios, prioribus exhæredatis, etiam propinquos suos hæredes esse voluerat, & cum hoc decesserat: Prætendebant primò instituti, se esse veros hæredes, ex eo, quòd ultimum testamentum esset nullum, stante quòd Testatrix non haberet in ejus confectione integrum rationis usum, quod maximè hinc probant, quia nullam, aut valdè modicam habebat rerum memoriam, quod neque ab Adversariis controvertebatur. Quæsitum igitur est, utrum amissa memoria, de necessitate simul amitteretur rationis usus.

SUMMARIUM.

1 *Lapsâ Memoriâ, læditur etiam Ratio, distingue ut ibi.*
2 *Memoria quot modis lædatur.*
3 *Ex particulari non potest formari universalis.*
4 *Memoria lædi post, non læsa ratione.*
5 *Imaginatio læditur illæsa permanente Ratione.*
6 *Memoria, & ratio habent distinctas sedes.*
7 *Ratio, & memoria requirunt instrumenta diversimodè temporata.*
8 *Ratio de necessitate non læditur etiam si memoria in totum sit deperdita.*
9 *Recordari, & Reminisci non est simpliciter idem.*
10 *Reminisci, & recordari quid sint.*
11 *Absque memoria possumus intelligere.*
12 *Definire est proprium opus intellectus.*
13 *Si frigida intemperies in amissa memoria intendatur, simul cum memoria ratio amittitur.*
14 *Actus absurdi ab iis facti, qui Memoriam amiserunt, non fiunt ex Rationis læsione.*

Nitebatur pars adversa eam conclusionem tanquam veram etiam simpliciter prolatam probare, nempe quòd læsa memoriâ, lædatur & amittatur Ratio; cùm tamen dubia admodum sit, & maxima ex parte falsa, nisi rectè accipiatur, & distinctione utamur; varius enim omninò est læsionis modus, quo lædi potest Memoria Medicis compertissimus: læditur enim quandò solùm imminuitur; & hæc quoque læsio habet plures gradus pro majori, aut minori imminutione, quam patitur: læditur etiam Memoria quandò depravatur, ac denique læditur cum deperditur, vel in parte, quandò nonnullarum tantùm rerum memoria perit, vel in totũ, ut quandò omnium, & singularum. Itaq; quemadmodum proposita conclusio potest habere aliquandò locũ in hoc ultimo læsionis genere, sic in aliis tam falsa est, quam quod falsissimum. Unde si ex hoc, quod 1 2

in hoc ultimo læsionis genere simul cum Memoria lædatur Ratio, velimus deducere, in omni læsione simul cũ Memoriâ lædi Rationẽ, turpiter in Logica 3 errabimus, quia ex particulari firmabimus propositionem universalem, ac tantundẽ erit, ex hoc, quod aliquis febriens deliret, omnem febrientem delirare, quod est falsissimum. Probatur autem facillimè id, quod assumpsimus, nempè non in omni Memoriæ læsione lædi simul Rationem, sed posse Memoriam lædi, absq; eo quod lædatur Ratio, quia Me- 4 moria, & Ratio sunt facultates inter se realiter distinctæ, nõ aliter, quàm imaginatio; & Ratio, habentes etiam sedes distinctas; quemadmodũ ergò con- 5 tingit interdum lædi Imaginationem non læsa Ratione, & vice versa, vel ipso Galeno asserente *lib. 4. de loc. aff cap. 2.* ita etiam de Memoria, & Ratione interdum evenire non dubitandum; quod confirmatur deducto exemplo ab aliis facultatibus in aliis partibus residentibus; læditur enim quandoque unius, ejusdemque partis facultas, illæsa manente alia ejusdẽ partis facultate, ut in ventriculo, in quo læditur interdum Coctio; Expultrix verò, & Retentrix salvæ remanent, & sic de cæteris, ut ad rem nostram exemplificat Massaria *lib. 1. suæ pract. c. 21.*

Hoc autem in tantùm veritatem habet, ut non modò procedat, si ponamus has facultates, hoc est Memoriam, & Rationẽ habere distinctas sedes, sed etiam si nõ distinctas habere contendamus: si enim velimus, eas non habere distinctas sedes, jam patet eodem modo, quo Imaginatio, & Ratio sejunctim læduntur, etiamsi unam eandemq; sedem sortian- 6 tur, Memoriam & Rationem etiam non habendo distinctas sedes sejunctim lædi posse: sin autem velimus eas habere sedes distinctas, ut voluerunt plures Medicorum, Aëtius *lib. 6. Tetrabil. cap. 2.* Avic. *p. 1. doctr. 1. cap. 5. & p. 4. tr. 1. cap. 2.* Averr. *lib. 4. Collig. cap* 40. & omnis Arabum schola. Alex. Bened. *lib. 4. de Part. hum corp. cap. 11.* Marcell. Donat *de Med. hist. mirab. lib. 2. c. 3* ex mente Gal. *de cur. hum. corp affect. lib. 2. c. 4.* Marinell *de morb. nobil. part. Anim* etiam ex mente Galen *lib. 1. c. 4.* & alii, tunc tantò magis consentaneum vero erit, quòd una lædi possit, illæsa manente alia, cùm in dies videamus unam cerebri partem lædi absq; eo quod læsio ullo modo alteri parti communicetur, quod Medicis est acceptissimum.

7 Addendum his, quod cum hæ facultates requirant non solùm diversa instrumenta, sed etiam diversimodè temperata, quia Memoria requirit instrumentum moderatè siccum, Ratio autem moderatè calidum, ut Plato in Theæteto, & Arist. *in lib. de Mem. & Remin.* & cum eo Averr. *ibi cap. ultim.* & omnes alii Philosophi sentiunt, facilè inde deducitur, lædi posse unam, non solùm illæsa manente altera, sed potiùs majorem vigorem adepta, quia intemperies, quæ uni nocebit, alteri potius adjumento erit; atq; hinc fit, ut idem Plato, & Aristot. aliiq; statuunt; quod non iidem valent memoria, & ingenio: cùm hæc ergò ita se habeant, cui dubium esse debet, quod una facultas lædi possit absque alterius læsione?

8 Sed hæc, ut objicere, quisquis sit, posset, habent fortè locum in Memoria imminuta, aut ad summum ex parte ablata; pro qua etiam opinione faceret, quòd si diceremus, semper lædi Rationem, ubi læsa sit Memoria, non erit possibile evitare maximum absurdum; cùm enim pateat, primum, in quod Ætas irruit in homine, esse Memoriam, Aristot. *loco cit. cap 2.* Plinius *lib. 7 hist nat. cap. 24.* & Seneca *in præfat. Declam* Consequens erit, omnes homines in primo primi senii principio pati etiam diminutionem Rationis, quia tunc temporis incipit diminui Memoria, at hoc nullus homo, qui integram Rationẽ habeat affirmare audebit, cùm contra, ut experientia docet, tunc maximè homines Ratione, & Prudentia vigeant, quemadmodum non apud Philosophos solum, sed apud omnes in confesso est.

Sed difficultas major est. An in Memoria omninò deperdita, semper de necessitate deperdatur Ratio aut saltem insigniter lædatur; ita enim voluisse Galenũ, Aëtium, Gentilem, Fernelium, & alios dicunt Auctores: alii distinguentes, quòd cum præcitati Doctores voluerunt Rationem lædi, læsa Memoria, intelligendi sint de Memoria omninò deperdita, non verò iminuta. Sed neq; in deperdita prorsus memoria semper, ac de necessitate lædi Rationẽ & Auctoritatibus & Rationibus firmissimis quidẽ, & exemplis ab experientia petitis firmandum est: ista apertissimè sentiunt ex Recentioribus, Capivacce *lib. 1. Pract. cap. 14.* Massaria ex mente Galeni *lib. 1. Pract. cap. 21.* Rudius *de med. hum. corp. aff. lib. 1. c. 6.* & præ cæteris Marcell. Donat. *lib. 2. de Med hist. mirab. c. 2.* qui Rationibus, & Auctoritatibus in contrarium adductis optimè satisfacit.

Probatur autem primò, quia si semper læsa Memoria, vel melius, si semper deperdita Memoria, de necessitate deperderetur Ratio, sequeretur non posse nos sine ope Memoriæ intelligere, unde memorari, & intelligere erunt unum quid; aut saltem non dabitur Intellectio absque Memoria, quod est falsum; licet enim in actu memorandi concurrat aliquando Intellectio, unde consurgit memoria In- 9 tellectiva sic dicta ad differentiã sensitivæ, tamẽ recordari, seu etiam reminisci non est simpliciter Intelligere, sed est quoddam intelligere, nempe hoc, cognoscere præterita, ut præterita aliis conditioni- 10 bus aliquandò adjuncta per aliqua media, illud verò, cognoscere præterita absque ullo medio, ut post Aristotelem, aliosq; Philosophos optimè explicat Hieronym. Fracast. *lib. 1. de Intellectione.*

Probatur secundò, quia si Homo non potest absque Memoria intelligere, sequitur, quòd prius esse debeat memorari, quàm intelligere, hoc autem est falsum, quia in facultatibus datur in agendo aliquis ordo, ut omnes Philosophi sentiunt, Averr. *in lib de Mem. & Remin. Et primum,* ut ille inquit, *sentiens facultas sentit, de hinc Imaginatio recipit Phantasmata, post distinguens, postremò recipit conservans.* Ergò si prius 11 tempore est intelligere, quàm memoria, sequitur inde, nos absq; memoria intelligere, quantumcunq; igitur amittatur Memoria, Intellectus tamen benè ratiocinari potest.

Probatur tertiò, quia definire est proprium opus 12 Intellectus, sed nos definimus etiam ea; quorum nominum non recordamur, ut si expetam à Famulo calamum scriptorium, & ejus nominis nullam memoriam habeam, definiam calamum scriptorium per instrumentũ, quo litteras exaramus, undè manifestũ est, me absq; ope memoriæ definire, nempe sola Intellectus opera ratiocinari, & sic in cæteris.

Sed experientia quoq; confirmatur, homines absque Memoria ratiocinari posse, constat enim per nonnullas historias relatas à Plinio, à Valerio Maximo, ab ipso Galeno, à Cælio Aureliano, & ab aliis; quas recollectas habes per Joann. Schench. *lib. 1. Observ tit. de Memoria,* nonnullos memoriam penitùs amisisse, ita ut etiam sui ipsorum obliti sint, qui tamen vel temporis beneficio, vel medicamentis adjuti omnium cognitionẽ recuperarunt; quod nisi mediante Imaginatione, & discursu fieri potuit; quomodò enim ope Memoriæ id succedere potuisset, si nulla in illis rerum memoria exstabat? concludendum ergo ex his, non solùm non esse necessariũ lædi Rationem, ubi iminuta, aut partim deperdita sit memoria, sed neq; ubi in totũ fuerit obliterata.

Et

Et licet negari non possit, quod in plerisq; evenerit, ut amissa Memoria amissus etiam fuerit omnis Rationis usus, ità ut omninò stolidi evaserint, id tamen non ex eo factum esse dicendum, quia necessariò ad Memoriæ amissionem secuta fuerit Rationis amissio, sed quia frigiditas illa intensa, ex qua Memoria abolita est, communicata fuerit Cerebro quoq; universo, & potuerit etiam spiritus illos extinguere, quibus ad ratiocinandum egebat intellectus, quod manifestissimè apparet ex Galeni verbis
13 *lib. 3. de loc. aff. c. 5.* ibi. *si frigida intemperies intendatur, simul cum Memoria Ratio amittitur.*

Quod si quis objiciat, experientia constare eos, in quibus Memoria periit, actus aliquos absurdos, & homine sanæ mentis non dignos sæpè sæpiùs facere, ex quo manifestum fit, Rationem in illis semper esse læsam; respondendum, quòd considerata actuum hujusmodi qualitate palam fit, eorum absurditatem ex ipsa Memoriæ deperditione tantùm dependere, nullo vero modo à læsione Rationis; quia in illis ipsis actibus peragendis ostendunt se
14 Mente, & Ratione constare, quod mille exemplis patefieri potest, sed unum, aut alterum pro nunc sufficiat. Socrati, exempli gratia, jam à multis añis periit Callias sui amantissimus; non recordatur autem ob memoriæ deperditionem Socrates, Calliam periisse, & alteri amico ob viam factus illum interrogat de salute Calliæ, certè hic actus absurdus, ac stolidus est, hominis non sanæ mentis, si recordaretur Calliam periisse, nunc de ejus salute interrogare, sed cùm Socrates non recordetur omninò, Calliam periisse, prudenter, & humaniter facit, & sanam se habere mentem ostendit, cum interrogat de salute amici sibi devinctissimi. Eodem pacto Socrati, cum hoc mane pransus fuerit, excidit omninò è memoria se pransum fuisse, itaq; secundò, ac tertiò prandere instabat; Insanit quidem Socrates in hoc ob amissam memoriam, sana tamen Ratione utitur, cum prandere expetit posito quòd non pransus fuerit, quia benè Ratione assequitur, prandendũ esse homini, qui sanus vivere velit, & sic in reliquis.

Cum ergo pateat ex his, Memoriam & iminui, & in parte, ac in totum quoq; deperdi integra manente Ratione, facilè inde deduci potest; quod etiã si gratis condonemus Adversariis, Dominam Testatricem tempore, quo secundum condidit testamentum, habuisse memoriam læsam, aut diminutam, aut etiam omninò deperditam, & etiamsi aliquandò ob ejusdem memoriæ læsionem aliquos actus obsurdos, & homini sanæ mentis non convenientes fecisse dicamus, non potuerit tamen inde desumi argumentum ita læsam habuisse Rationem, ut testari legitimè non potuerit. Quare, &c.

CONSILIUM XIX.

Eidem D. Petro Castello.

ARGUMENTUM.

In terra Monticelli in Sabina repertum est cadaver cujusdam Antonii Statii, à duobus Barbitonsoribus recognitum, qui deposuerunt, illud esse cadaver hominis per vim vel manibus, vel laqueo, vel simili quapiam re strangulati; & quia præcesserant inimicitiæ quædam causæ inter prædictum Antonium, & nonnullos homines Palumbariæ, Fiscus prætendebat, Antonium ab iis hominibus fuisse strangulatum, fundans se præter alia indicia super Barbitonsorum relatione; circà quam præcipuè dubitatum est, an rejicienda esset, necne, ob signa, de quibus in ea prædicti Barbitonsores deponebant, & visum est ex sequentibus, prædictas Barbitonsorum depositiones nihil afficere, neque esse recipiendas.

SUMMARIUM.

1 *Suffocatio non fit solùm à causa extrinseca, sed etiam ab intrinseca.*
2 *Mors undè in suffocatione.*
3 *In suffocatione tam ab extrinseca, quàm ab intrinseca causa, eadem penè signa apparent.*
4 *Qui ab intrinseca causa suffocantur, non aliter pereunt, quàm si fune strangularentur.*
5 *Signa quædam in suffocatis adnotata, etiam in his, qui peste vel maligno morbo pereunt, aliquandò adnotantur.*
6 *In pronunciatione de genere mortis in suffocatis non est signis communibus facilè credendum.*
7 *Tria signa magis certa mortis ex suffocatione per vim externam proturata.*

Notissimũ est, & nulla controversione apud Medicos ambiguum, quòd mors per suffocationẽ 1
non modo à causa extrinseca, & violenta aliquandò procedit, ut quandò laqueo, fune, aut alia quapiam simili re collũ constringitur, & respirationis via occluditur, aut cum simpliciter respiratio aboletur ut ab aqua, fumo carbonũ, venenatis exhalationibus, & id genus aliis, sed etiam à causa aliqua intrinseca, & naturali, idq; tam in uno quàm in alio casu brevi quodam temporis lapsu contingit, ut quotidie in Apoplecticis, Epilepticis, Squinanticis, Histericis, & hujusmodi licet animadvertere, quos momento, ac ex improviso mortem obire cernimus, & si in re tam clara auctoritates quærimus, præter Auctores omnes in practicis, cùm de his morbis agunt, videnda allata à Marcell. Donat. *lib. 1. histor. Med. mirabil. cap. 6.* & alibi à Ranchin. *in lib. de mor. subit. cap. 8. & seqq.* & recollecta per Jo. Schench. *lib. 1. Obser. Tit. de Apoplexia, & lib. 2. Tit. de suffocatione.*

Cùm ergò tam ab intrinseca, quàm ab extrinseca causa idem mortis suffocantis genus contingere soleat, certum quoq; est, ac Medicis acceptissimum, in 2
utroque casu mortem non aliundè evenire, nisi ex respirationis prohibitione, spirituumq; interceptione; atque in omnibus his, in quibus aut per vim externam, aut internam spiritus intercluditur, mortem idcircò succedere (ut præcipuè observare licet in Apoplexia, quæ inter omnes similes morbos suffocantes est frequentissima) quia jugulares venæ inflatæ, ac repletæ, respirationem prohibeant, ut probat ex Rasis auctoritate *suprà* cit. Marcell. Donat. *loc. eodem*, & constat etiam ex aliorum Medicorum consensu. Cùm ergò in utroque casu eodem modo via spiritibus, & respirationi intercludatur, consequens est in utroque, casu eadem omninò sequi signa, ac symptomata, nempè livores, & nigredines in facie, in collo, in pectore, & in universo etiam quandoque corpore, sanguinis ex naribus effusiones, linguæ crassitiem; ac nigredinem, & prominentiam extrà oris septa; imò verò non hæc tantùm in utroque casu succedunt, sed his multò magis conspicua, & consimilia signa, ut spuma in ore, quæ ut ex Hipp. colligitur *lib. 3. Aphor. 43.* commune signum est omnibus, qui suffocantur; maximè cùm perituri sunt. Præter spumã autem in ore, pulmones etiam spumoso sanguine oppleti conspiciũtur, oculorum etiam expressio, & prominentia contingit, capitis tumefactio; & nigrities, sanguinis nõ per nares solùm sed per os, & per aures aliquandò, ac per alias etiam partes profusio, & alia permulta; quæ omnia tam in suffocatione datâ operâ per vim procurata manibus, laqueo, fune, & similibus, quàm ex causa intrinseca procedente apparent, nõn aliunde, nisi ex eo, quòd spiritus, & respirationis via intercepta, sanguis ad superiora recurrat, & venas capitis, & vicinarum partium, ac circumstantium opplet, & aliquandò etiam violenter aperit, ac disrumpit, undè nigrities, & livor, & tumefactio, & sanguinis eruptiones, & cætera in utroque casu eodem modo procedunt, ut DD.

ut DD. testantur, & videndi præ cæteris Paræus *in lib. de Renunciat.* Fortun. Fidel. *lib. 2. Relat. Medic. c 3. in fin. & lib. 4 cap. 5.* & notavi etiam aliàs nonnulla *l. 5. Quæst. Medico-Leg. quæst.* 10. *num. 9 & seqq.* unde est, quòd Medici in enarratione hujusmodi historiarum, eorum nempè, qui ex aliqua intrinseca causa suffocantur, id imprimis attestantur, tales non aliter perire, quàm si laqueo, aut fune strangularentur. 4 Marcell. Donat. *lib. 3. tit.... cap. 7.*

Quibus sic se habentibus contra veritatem omni ex parte est quod signa à Fisco adnotata in cadavere Antonii Statii recognito per duos Barbitonsores quicquam non certi dicam, sed neq; probabilis præ se ferant quòd dictus Antonius potiùs violenta morte, manibus, vel laqueo procurata suffocatus interierit, quàm interno aliquo, & repentino morbo, ut Apoplexia, Epilepsia, Squinantia, & hujusmodi, Primò quia signa ab ignaris illis Barbitonsoribus adnotata sunt, æquivoca, & communia pluribus mortis generibus ab interna causa evenientibus. Imò quæ adnotata sunt in Antonii prædicti cadavere; non solùm non sunt propria signa mortis ab externa vi per suffocationem procuratæ, sed neq; propria signa sunt mortis evenientis per suffocationem ab intrinseca causa.

5 Nam quoad primam partem patet, quòd ea signa sunt utriq; casui communia per ea, quæ jam deducta sunt, ergò non sunt propria. Quoad secũdam autem clarissimum est, quòd tam livores, & nigredines in corpore, & linguæ crassities, & nigrities, & sanguinis ex naribus, aliisq; partibus effusio quotidiè apparent non tam in his, qui ex veneno violenter sublati sunt, quàm in illis, qui quotidie vel pestilenti, vel aliàs, maligna, aut quomodocunq; vocemus exitiali febre pereunt, & favet Hipp. *lib. 1. Acut. tex.* 38. *& lib. 4. Epidem tex.* 80. & videnda quæ ex ejusdẽ Hippocratis mente affert Valles. *in lib. 5. Epidem. tex.* 87. & nobis etiam licet, si libet, animadvertere in his, qui simili aliquo morbo, vel febre pereunt, oportere plerumq; nares bombace, vel alia quapiam re occludere, ex eo quòd per eas cruorem, ac tabidos humores ex naribus, & ore profundunt. Sic & alia prædicta signa adnotare, quandocunq; libitum fuerit, possumus etiam tam in aliis mortis generibus, quàm in iis, quæ per suffocationẽ succedere solent.

6 Secundò, quia cùm prædictis signis fidere non liceat in pronunciando de genere mortis, quo hujusmodi personæ perierunt, ex eo, quòd comunia sint, recurrendũ omninò est ad signa magis specialia, ex quibus magis tutò pronunciare possimus de veritate, ut inculcant esse faciendum Paræus *præd. lib. de Renunciat.* & Fortun. Fidel. *ubi supra*, quibus signis in hoc cadavere deficientibus, audacis omninò, ignarissimi, ac omni pietate carentis est, ex communioribus tantùm judiciũ facere violentæ mortis; quod multò magis in casu nostro procedit, quia 7 signa, quæ certiùs violentam mortem manibus, vel laqueo procuratam attestantur, sensui ipsi conspicua esse possunt, & tria potissimum à Paræo, & Fortunato locis citatis adducuntur, nempè rugositas cutis ipsius colli, Capitis Asperæ Arteriæ dilaceratio, vel spondilium colli dislocatio, & spumosi sanguinis in Thorace collectio, hæc enim maximè distinguunt mortem per strangulationem ex vi externa, laqueo, vel alia re procuratam à morte facta ex suffocatione à causa intrinseca, ut iidem DD. prosequuntur, quanquam, ut veritatem fateamur, ultimum illud signum collectionis sanguinis spumosi in Thorace, & pulmonibus, crediderim magis ex comunibus esse, quàm ex partialioribus: sed quomodocunq; sese res habeat, cùm nullum eorum signorum, quæ magis propria sunt, ne per somnium quidem in casu nostro adnotatum sit, dicendum est, prædictum Antonium Statium omninò ex naturali morte, & per suffocationem ab intrinseca causa excitatam, & nõn aliàs periisse: Barbitonsores autem illos falsò ex æquivocis; fallacissimis, & communissimis signis contrarium pronuntiasse. Ad quod magis adminiculandum non minimum momenti habet, quod alii etiam similes casus eodem tempore, & in eodem loco, ubi Antonius prædictus mortuus est, evenerint; imò cùm iidem casus extra prædictum locum Monticelli, ut hic in Urbe non solùm hoc præsenti anno, sed etiam præteritis conspecti sint ejusdem generis mortis, facilè hinc inferri potest, causam aliquam naturalem comunem ab Aëre extrinseco irrepsisse, ex qua non solùm prædictus Antonius, & alii quidam juvenes eodem tempore, & eodem loco, & alii alibi similiter ex eodem morbi, & mortis genere, & cum iisdem prorsus symptomatibus occubuerint.

CONSILIUM XX.

Eidem D. Petro Castello.

ARGUMENTUM.

Construxerant Reverendi Monachi Cistertienses Mediolani propè Ecclesiam Sancti Ambrosii murũ quendam, veteri, qui minùs ad rem faciebat, demolito. Contendebant autem ejusdem Ecclesiæ Canonici, novum murum esse demoliendum, & apud Judices, ut demoliretur, instabant, ac inter ea, quæ opponebant, illud præcipuum erat, novum hunc murum Solis illustrationem, & ventorum perflatum Ecclesiæ impedire, unde ejusdem Ecclesiæ Aër multò minùs, quàm antè muri constructionẽm esset, salubris redderetur; quæ licet minùs afficerent, tamen non reliquerunt Monachi Canicorum objectionibus respondere, ut sequentibus habetur.

SUMMARIUM.

1 *Aëris bonitas ob Orientis Solis illustratione maximè dependet.*
2 *Aër cum in quiete est; non minùs quàm aqua: quæ motu privatur, putrescit.*
3 *Morbi ex Aëris vitio excitati, sunt omnium perniciosissimi.*
4 *Venti Orientales cæteris minùs salubres, Austrinis exceptis.*
5 *Quantò minor est distantia inter unum Ædificium; & aliud, tantò majus incommodum ab uno in aliud emanat, tam quoad Solis illustrationem, quàm quoad ventorum perflatum.*
6 *Aër colatus, quis dicatur.*

DUo sunt, ex quibus maximè DD. Canonici S. Ambrosii Majoris Mediolanensis propriæ Ecclesiæ salubritatẽ per novum parietem à Reverendis Monachis Cistercienfibus ejusdem Ecclesiæ constructum deteriorari, ac cùm effectu diminui contendunt. Primum est impedimentũ ab hoc novo pariete proveniens, ne Ecclesia ex Orientis Solis radiis illustretur, unde Aërem inibi offuscatum, crassum, atq; impurum relinqui necesse sit; neq; absq; multa ratione videntur Canonici de ea re timere cùm omnis ipsius Aëris bonitas ab ipsius Solis illu- 1 stratione in ipso ortu dependeat: oriens enim Sol non modò ipsum aërẽ magis purum, ac magis tenuẽ reddit, sed ipsas etiã aquas Aëre multò impuriores, & crassiores. Hippocr. *in lib. de Aër. aq. & loc. partic.* 8. Consequens ergò est, quòd si novus paries hanc Solis illustrationem impediat, omnis ipsius Aëris bonitas evanescat. Alterum, de quo timent Canonici, est, quòd idem murus eandem Ecclesiam à ventis minùs perflabilem reddat, unde consequenter eundẽ Aërem quasi emortuum in continua quiete permanere contingat, ex quo dubiũ esse nõ potest, quin minùs in Ecclesia comorantes minori Aëris salubritate in posterum sint gavisuri, quia Aër, cum inquiete

1 inquiete est, non minus putrescit quàm Aqua, quæ omni motu careat. Galen. apud Oribas. *lib. 9. Collect.* & ad ipsum Aërem à putredine conservandum nihil magis conducit, quàm ventorum perflatio, Avicen. *1. p. doctr. 2. cap. 8.* Quamobrem jure cavetur *in l. fin. C. de servit. & Aqu.* ne ædificia altius tollentur, si venti excludantur in damnum publicæ utilitatis. Rota *in Rom. altius non tollendi Maii 1622. coram Buratto, n. 3.* Itaq; si Aër præfatæ Ecclesiæ ex novi muri constructione ea perflatione privetur, certè facillimè putrescet, putrescens autem promptissimè iis, qui in eo commorabuntur, noxam suam communicabit, morbosq; non minimæ considerationis, sed graves
3 & perniciosos excitabit, cum morbi ex Aeris vitio progeniti sint omnium perniciosissimi, ut quotidie experientia docet, & ipsa Pestis præ omnibus commonstrat, & facit Hippocr. *in lib. de Humoribus partic. 7.* & alibi. Quamobrem videntur maxima cum ratione Canonici de Aeris insalubritate & sibi, & aliis in Ecclesia commorantibus timere, cùm duplex adsit timoris causa, magni quidem, & non temerè aspernandi momenti.

Verum enimverò licet superfluum sit tam exquisitam Aeris salubritatem in Ecclesia affectare, cum Ecclesia pro domicilio esse non debeat, neq; in ea diuturna mora fieri soleat, & alia ex parte prædicta S. Ambrosii Majoris Ecclesia tam ampla sit, ut nulla necessitas cogat in eam intrantes potius in parte magis suspecta, quam in alia quavis morā trahere: tamen, ut inanis hic Canonicorum timor insalubritatis, provenientis ex novi parietis constructione, omnino diluatur, demonstrandum concludenter est, neq; ex uno, neque ex alio capite Aerem prædictæ Ecclesiæ reddi ulla ratione ex ea parietis novi constructione insalubriorem.

Nam quoad primum caput, patet novum murū, de quo lis est, non posse ullo modo impedire Ecclesiæ illustrationem ab oriente Sole, quia si totum cœli tractum in quatuor partes per puncta cardinalia dividamus, apparebit per totum Orientem ab Æquinoctio verno ad solstitium hyemale, Solem apertum habere aditum ad Ecclesiam illustrandam; novus enim murus protenditur ab ultima Orientis parte, nempe ab ea, in qua Sol oritur in solstitio hyemali ad Meridiem, & tamen etiamsi ad totum orientalem tractum coextenderetur, neque sic impedire posset, quin Ecclesia ab Orientis Solis radiis vel illicò ab ortu, vel dimidia, aut ad summum integra hora transacta illustraretur, quia & multum ab Ecclesia distat, & humilior multò est muro Ecclesiæ, in quo etiam plures fenestræ sunt, per quas Oriens Sol illicò, & nulla interposita mora eam illustrat.

Quoad secundum, patet etiam novum murum non posse impedire ullius venti accessum, neq; reddere aerem Ecclesiæ minus perflabilem, quia cum in quarta Orientali salubriores venti sint spirantes ab ea parte, ubi Sol in Æquinoctio Verno, & solstitio Æstivo vagatur, certè hi minimè omnium à novi parietis constructione impediuntur, cum ab ea parte, maximè post demolitionem muri vetustioris, ob constructionem muri, de quo lis est, nullum adsit impedimentum, & novum murum ad eam partē se non coextendere pateat, ut supra dixi; dato autem, non concesso tamen, quod novus murus aliquo modo ventorum accessum impediret; maximè impediret Eurum, qui cum à parte Orientali versus Meridiem contra Corū Zephiri collateralem moveatur, cæteris insalubrior est, imò in universum venti Orientales minus salubres cæteris existimen-
4 tur, Austrinis exceptis, seu Meridionalibus. Unde non video quanam ratione, Rota *ubi supra num. 13.* voluerit, orientales ventos esse tanquam occidentales valde salubres, cum potius insalubres ex omnium Medicorum consensu sint, & ipsa Rota testatur *in Gerundem, altius non tollendi, Nov. 1636.* coram Coccino, *num. 2.* Et de Septentrionalibus quidem nō est dubium, quod sint orientalibus salubriores, ut ex Hippocr. *in lib. de Aer. Aq. & Loc.* & cæteri omnes Medici, ac Philosophi fatentur. De Occidentalibus auten inter quamplures Medicos testis est Aetius *lib. 3. cap. 163.* qui Orientales facile morbos parere dixit, cum vehementissimi sint, contra autem Occidentales salubriores, unde Zephirus, qui est Occidentalium omnium Coriphæus, dicitur à Plinio *lib. 16. cap. 25.* genitalis mundi spiritus; itaque rectè à Lucretio *lib. 1. de rer. nat.* dictum est.

Et reserata viget genitalibus aura Favoni.

Ergo novus murus aut nullum obstaculum affert ventorum perflatui, quo minus aerem Ecclesiæ perflare possint, aut si aliquo modo impedit, quod non concedimus, potius majori salubritati confert, quam secus, impediendo ventorum insalubrium accessum, ex quo Aer maximè inficitur. Cum his autem omnibus consideranda sese offert distantia intercedens inter novum parietem, & parietem Ecclesiæ, quæ cum sit palmorum sexaginta, non videtur posse desiderari major inter duo ædificia publi- 5
ca; quod si tanta distantia quicquam impedimenti præbere potest aut Solis illustrationi, aut ventorum perflatibus, aut utrisq; simul, ita ut Ecclesiæ nocumento sit, multò magis me hercle obesse poterit minor inter ædificia quæcunq; quarumcunq; civitatum; nam hic Romæ cum tam multa ædificia, & illa quidem amplissima videamus, vix dimidium tantæ distantiæ illa inter se habere conspicimus, & tamen unum alteri impedimento neq; est, neq; esse potest, nec lis unqam ulla ob id orta videtur, nisi major angustia, & quasi imminentia unius ædificii alteri, aut aliud quid fuerit in causa, tunc enim, nimirum quando distantia inter unum & aliud est modica, jure timeri potest de aliquo incommodo, quod tanto majus esse solet, tam circa Solis illustrationē, quam circa ventorum perflatum, quanto minor inter ipsa distantia est, ut satius probavi alias *lib. 5. Quæst. Medico-Leg. quæst. 6. num. 8.*

Ex quibus clarissimè patet, ambientem Aerem inter dictam Ecclesiam, & novum murum, non posse dici, ut adversarii volunt, *colatum*, quemadmodum 6
vulgò loquuntur; quia Aer Colatus tunc verè dicitur, cùm veluti in puteo quodam inter magnorum ædificiorum angustias, aut sublimiorum murorum undique includitur, ita ut neque à Sole illustretur, neque à ventis perfletur, unde & crassus, & obscurus remanet, in perpetuaque quiete, atque inde gravis evadit, & insaluberrimus, adeò ut etiamsi non longa mora in ipso trahatur, & per modicum tempus respiretur, illicò suam malitiam prodat, ut percurrit Galen. apud Oribas. *lib. 9. Collect. cap. 1.* Habemus præterea ex supradictis, Aerem intercedentem inter novum parietem, & Ecclesiam, à ventis salubribus perflari, & à Sole illustrari, ergo colatus dici non potest; præterquā quod novus murus rectè ad murum Ecclesiæ coextenditur, neq; sua flexibilitate, aut tortuositate in causa esse potest, ut hoc spatiū, quod est inter ipsum, & Ecclesiā, malè à Sole Oriente illustretur, qui quasi obliquè incidens, minus possit exhalationes pravas depurare, unde Aer ex hoc magis crassus, & perspiratu difficilior redatur, neq; alia incomoda affert, quæ fluxuosas vias, ac distortas afferre comemorat Oribas. *lib. 9 cit. c. 1.*

Addo his, quod cum Reverendi Monachi veterē murum demoliti sint, qui novo erat multò elatior, certè hic novus nō solùm Ecclesiæ magis quàm vetus nō nocet, sed imò multò minùs, si quid noceret alteruter nocet: nā etiamsi vetustior per decem & octo

octo palmos magis ab Ecclesia distet, quàm novus, tamen, propter majorem, quam habet altitudinem magis obesse potest Ecclesiæ, quàm novus; itaq; nō modò D D. Canonici ægrè ferre nō debet novi muri constructionem, si vetustior sit demolitus, sed potiùs libenter admittere tanquàm Ecclesiæ magis proficuam, nam ultrà hæc vetus murus habebat positum ex Orientali parte, & sic poterat magis Orientis Solis illustrationem impedire.

CONSILIUM XXI.

Eidem D. Petro Castello.

ARGUMENTUM.

Thesaurarius Ecclesiæ Giennensis, exposuerat Sanctissimo in quadam supplicatione ei porrecta, se nonnullos graves morbos pati, ac signanter capitis dolorem quendam acerbissimum, ac talem, ut eum impediret à quovis officio exercendo suæ dignitati convenienti; ut cogi se dicebat ad expostulandum Coadjutorem, cum nulla illi spes remaneret sanitatis recuperandæ. Hanc Thesaurarii petitionem impugnavit Promotor Fiscalis, & gratiam obtentam, eò quòd esset surreptitia, nullam esse volebat. Fundabat autem se præcipuè in hoc, quod Thesaurarius non probaverat, per ulla certa signa, se pati expositum dolorem; contra, Thesaurario volente, dolorem per hæc signa dignosci non posse, & idcirco suæ assertioni, & Medicorum fidei esse standum. Quæsitum ergo est, an prædictus dolor potuerit ex sinis externis comprehendi, ita ut Thesaurarius debuerit probare se pati hunc dolorem per Testes idoneos; An potius standum fuerit ipsius soli assertioni, ut ipse prætendebat.

SUMMARIUM.

1 *Non sufficit levis morbus ad obtinendum coadjutorem.*
2 *Levis morbus non est dignus nomine morbi.*
3 *Coadjutor quibus personis dari debeat.*
4 *Magni capitis dolores magnis, ac gravioribus morbis adnumerantur.*
5 *Magnorum morborum maximè conspicua signa apparent.*
6 *Magni morbi supponunt magnas causas.*
7 *Magnus morbus magnum recessum à naturali statu significat.*
8 *Magnæ causæ magnos morbos faciunt.*
9 *Vbi ex nullis signis apparet adesse causa doloris, dolorem abesse censendum est.*
10 *Ad partes principes affectas plura, & conspicua signa consequuntur.*
11 *Medica experientia sufficientissima est aliquibus conjecturis ad veri doloris cognitionem assequendam.*
12 *Simulati doloris optima conjectura.*
13 *Ad obtinendum Coadjutorem non sufficit unum impedimentum, si plura adesse in supplicatione sit expositum.*

1 IN hoc dubio discutiendo, primum hoc fundamentum ob oculos habendum censeo; ab ipsis Jurisconsultis desumptum, quod non sufficiat levis morbus ad hoc, ut alicui Coadjutor dari debeat, etiamsi perpetuus, esset Rota *in cit. Giennen. Thesauraria, num. 18.* quia levis morbus non impedit hominem, quin possit actiones suas exercere, ut per *l. Quæsitum ff. de re lud.* & per Galenum ex nostris, *in lib. de Constit. Art. cap. 19. in Isagog.* imò levis morbus
2 non est dignus nomine morbi. Argumento *l. prim. §. sed sciend. ff. de Ædil. Ed.* & in terminis nostris loquitur ex nostris Galen. *ubi supra*, quo loco parvum capitis dolorem dicebat non esse ægritudinem; requiritur ergo in hoc casu, ut morbus sit ultrà mediocritatem, imò talis, ut corpus aggravet absque spe futuræ prosperitatis,
3 eadem Rota *ibid. num. 25.* Ricc. *Collect. decis. p. 3. Collectan.* 484. nam coadjutor datur his, qui vel senectute, vel valetudine corporis perpetua ità gravantur, & impediuntur, ut non possint officium suum exercere, ita ad verbum habetur *in c. unico de Cler. Ægrot. in 6.* In præsenti igitur casu ad hoc ut Thesaurarius obtinere posset coadjutorem, dolor capitis debuit esse magnus, acerbus, intolerabilis, ac deniquè talis, qui impediret administrationem officii, saltem cum exacerbationes patiebatur, dummodo essent frequentes, & tunc poterat cum veritate dicere, se pati magnum morbum; quia hujusmodi capitis dolores gravibus, & magnis morbis adnumerat Galen. *lib. 2. de san. tuen. cap. 12.* Rota *in* 4
hac ipsa causa Giennen. Thesauraria 1634. *coram Verospio, n. 3.* Stante igitur hoc fundamento, quod hic dolor capitis, quo affligi se exposuit Sanctissimo Thesaurarius Giennensis, debuerit esse magnus, ego hanc conclusionem firmo, quod potuerit, & debuerit ex quamplurimis signis non Medico solùm, sed cuicunque innotescere, ita ut potuerit, ac debuerit per idoneos Testes illum concludenter probare.

Primò, quia magnorum morborum magna, & 5
maximè conspicua signa apparent, cum symptomata magna ex morbi magnitudine pullulent, Galen. *lib. 2. de symptom. caus. cap. 2.* & alibi, Rota *ubi suprà, num. 6. & 7.* quod etiam declaratur exemplo acutorum morborum, qui cum & ipsi magni morbi sint, magnam etiam notitiam ob multa, & evidentia signa quæ secum afferunt, de se præbent; Unde est, quod etiam in ipso principio, quando nimirum morbi minus sunt cognoscibiles, facilè cognoscuntur non modo à Medicis; sed ab ipsis quoq; idiotis hominibus, ut apertissimè habemus ex eod. Gal. *lib. 1. de Dieb. Decret. cap. 6.*

Secundò, quia magni morbi supponunt magnas 6
causas, effectus enim suæ causæ æquivalens sit oporteat, quamobrem magnus morbus magnum re- 7
cessum à naturali statu demonstrat, Galen. *libro primo de symptom. caus. cap. 2.* Ad magnæ causæ latere ob earum magnitudinem non possunt, hic ergo vel aderat intemperies causans dolorem, quod non credo, & cum esset magna, vel ipsi sensui tactus poterat esse conspicua, ut quia caput præter modum calidum, aut frigidum persentiretur; aut aderat multa materiæ copia, & impossibile erat, ne simul maximam de se significationem præberet per aliquas excretiones, per nares, aut per os, aut per oculos, aut per urinam factas, aut aliter, & per mille alia signa manifestissima. Cognito ergo in capite esse magnam causam, quæ dolorem faceret, concludenter à quovis firmari poterat, Thesaurarium pati magnum capitis dolorē, quia magnæ causæ magnos 8
morbos faciunt, Valles. *comm. 3. tit. 3. Epidem, text. 2. & comm. 2. in 6. ejusdem text. 28.* & posita causa, & dispositionibus requisitis, tam ex parte agentis, quàm patientis, ponitur effectus, ut notum Philosophis est, & notat ex Jurisconsultis Tiraquell. *in tract. cessan. caus. limit. 20. num. 1.* & contra, ubi ex 9
nullis signis apparet adesse causam doloris, dolorem abesse credendum est.

Tertiò, quia pars, quæ morbum patiebatur, erat pars princeps trahens in consensum totum corpus, cùm omnes partes corporis cæteræ etiam principes ad capitis usum referantur, ut demonstrant Medici; 10
Fernel. *libro primo Physiol. c. 6.* ad partes autem principes malè affectas notissimum est signa plura, & conspicua, ac multa, & evidentia symptomata apparere, quæ si non apparent, morbus non debet dici magnus, neq; impedit omninò humanas actiones.

Quartò, his non obstantibus licet concedamus non posse haberi ulla signa nec evidentia, nec scientifica præsentis doloris capitis; tamen quis est, qui negare audeat, nos habere posse signa saltem conjecturalia? At si hæc ipsa fuerint magna, & multa, & simul, eodemq; tempore appareant, procul omni dubio signis certis, & evidentibus erunt comparanda, nam Medica experientia sufficientissima est per 11
aliquas

aliquas conjecturas ad veri cognitionem assequendam, præcipuè, si magnus sit, si fortis (qualis supponitur in casu nostro) verba sunt Galen. *in lib. de his simul de prehend.*

Quintò, magni morbi, ac maximè magni dolores requirunt valida, ac generosissima medicamenta, & sic in hoc dolore capitis, quo Thesaurarius affligebatur, cùm esset tam sævus, tam pertinax, tam diuturnus, ut exposuit, deberet constare de usu horum medicamentorum, ut ustiones sunt, sectiones, vesicantia, sinapissimi decocta exiccantia, & sudorifica. Balnea, stillicidia, & mille alia efficaciora præsidia, de quorũ tamen usu nihil constat: nã Galenus
12 *in libell jam cit. de his qui morb simul.* dicebat, Ægros cùm similibus doloribus cum effectu vexantur, & non simulant, quodvis perpeti promptos esse; quòd si renuant, aut auxilia non quærant, neque admittant, signum est illos vel nullum pati dolorem; vel non magnum.

Dimittam nonnulla alia, quorum consideratio ad Medicum pertinere non videtur, ut quòd non constet de continuatione morbi, quia ex Testibus nullus est qui deponat illum vidisse plusquam bis, aut ter capitis dolore conflictatum, cùm tamen, ut ex fundamento facto apparet, debuerit esse vel continuus, vel multùm frequentior: imò Medicus, qui illum curavit, vix uno anno ejus curam gessisse deponit, cùm tamen jam abhinc octo annis eo morbo laborare se dicat. Quòd etiamsi constare: de dolore capitis; non constat tamen de aliis infirmitatibus, quibus affligi se narraverat Thesaurarius in
13 supplicatione Sanctiss. porrecta. At verò ad effectum obtinendi Coadjutorem non sufficit probare unum impedimentum, si plura sint exposita. Garzias *de Benefic. par. 6. cap 2. num. 195.* Rota *in Malevitana Thesaurariæ.... 1643. coram Verospio.*

Denique nulla adest probatio per Testes, quæ quicquam probet circa doloris essentiam, & magnitudinem; imò etiamsi adesset, nihil probaret; vel ipso thesaurario teste: nam vel ij Testes solùm ex auditu, & relatione ipsius deponunt, & sic nihil probant; vel deponunt ex certa scientia habita ex certis signis, & conjecturis, & sic poterat evidenter cognosci ejus dolor, & per idoneos testes probari, quod non est præstitum.

CONSILIUM XXII.

Eidem D. Petro Castello.

ARGUMENTUM.

Messanæ uxor Aurificis cùm anno elapso Monstrũ Asininam formam repræsentans esset enixa, año sequenti aliud canina specie peperit. Dubitari poterat de infami concubitu cum Brutis hujusmodi, & mulier ob id rea efficiebatur nefandi incestûs, cùm tamen alia ex parte plures Doctorũ potiùs hujusmodi monstra ex Imaginationis vi, aut ex mala uteri, vel potiùs seminum dispositione nata existimarent. Historiam hujusmodi misit ad me Petrus Castellus, cum imagine depicta ultimi fœtûs, & cum Epistola sequenti, ex qua habetur luculentior facti enarratio. Ut ergò ad gravissimum hoc dubium respondeam; antè omnia ejusdem Viri Clarissimi litteras ad me apponam, deinde ad dubium dicam quid sentiam.

SUMMARIUM.

1 *Ex humano semine cum Brutino commixto nulla succedere potest generatio. Contrarium n. seq.*
2 *Nihil impedire potest, quominùs ex commixtione humani seminis cum Brutino, aliqua succedat generatio, quæcunque illa sit.*
3 *Monstro nascente commixta membro humana ac belluina habente, evidenti indicium est contrà Reum.*

4 *Facultates omnes, ac singula in animali sunt ad certum operationem, & non ad aliam destinata.*
5 *Imaginatio cùm sit facultas Animalis, non potest Formatricis, quæ est naturalis, operibus insistere.*
6 *Imaginatio inprægnante dirigit potentiam formatricem ad aliquã suo modo efformandã, ut communis fert opinio.*
7 *Cognitio duplex, una potentiæ cognoscitivæ, altera naturalis; Falsum ibi.*
8 *Operantur omnia quæ potentiam cognoscitivam non habent, ex mera Naturæ necessitate.*
9 *Facultates omnes indigent propriis instrumentis.*
10 *Imaginationis effectus circà fœtus formationem videntur potiùs imaginarii quam reales.*
11 *Formatrix facultas ex quo incipit formare, nunquam quiescit.*
12 *Nihil in principio conceptionis formatur, quod ex semine non sit.*
13 *Non videtur ab omni suspicione liberà mulier quæ fœtus edat Brutinam formam vel in toto, vel in parte referentes, & idcircò ad ulteriora procedendum, ut veritas habeatur.*

Per illustri ac Excellentissimo D. D. PAULO ZACCHIÆ, *Viro Clarissimo, & amico Clarissimo*, Petrus Castellus Romanus, S.D.

QUæ mihi Monstra monstrasti, monstruose Zacchia, te Monstrum demonstras, Monstrorum naturam, differentias, atq; causas exactissimè monstrasti; Animalia nempe, eo quod præter Naturæ morem formata sint, monstratu digna; sed simul cum his te ejus libri Authorem inter illustres viros librorum exaratores monstrũ patefecisti; ab omnibus nosci, & monstrari ob excellentiam dignum, seu monstrabilem, ut cum Plinio Nepote loquar. Porrò, quis quæso inter Medicos, Philosophos, Legum ve-peritos in Europa tota, qui Zacchiam non noscat, & noscens non monstret? utpote qui præternaturalia monstrando, præter naturam, seu potiùs suprà Naturam scripserit, seque de ipso monstra tractando triumphaverit; Legem cũ Medicina, cum Philosophia imperium, brevitatem cum claritate, claritatem cùm gravitate, & cum familiaritatẽ atq; jucunditate majestatem conjunxisti, unde mirabilem Te reddisti, mi Zacchia: Sed quorsùm, dices, tantùm monstritas? attendas, si me amas, paucis Te volo. Laudes tuæ, honor à Te ob præfatum opus acquisitum, Me quasi Tui invidum, reddiderunt amantem (alias quanti Te faciam Tumetipse optimè nosti; inter cætera enim Roma Messanam versùs discedens in mei locum Te apud Eminentissimum, ac Reverendissimum D. meum Clementissimum Cardinalem Risciam conatus substituere, & assequutus intentum fuerim, testatus neminem Te aptiorem inventurum) quapropter etiam de Monstris agendi non levis me incessit cupido; ac data facillimè mihi fuit occasio, verùm omnis præcepta facultas, cùm exactissimè de hac materia scribendo, non me modo, sed alios quoscunq; præoccupaveris. Quare aliud mihi restat nihil, nisi ut tuo volumini, quæ de Monstris à Te Romæ visis veluti oculatus testis confirmans, subscribam, omnia enim simul sæpè (quæ nostra erat juncta amicitia) vidimus, & considetavimus, & ne exordium tractationem excedat, proponam nuperà me cujusdam Monstri observatam historiam ad tuum augendum volumen.

Anno præterito 1635. in festo S. Stephani 26. Decemb. hic Messanæ nobili in urbe, Aurificis uxor Monstrum canina specie peperit, quæ superiori anno alterum Asininam repræsentans formam pepererat: imò aliam nobiliorẽ fœminam tertio ab hinc anno Cyclopem audivi ab ipsis Messanensibus edidisse; quod constat non sine ratione ab Antiquis in Trinacria Cyclopas fuisse positos. Neque hi solùm ibi gigni solent, verùm etiam multi fœtus caudati, ut Brittanniæ etiam insula, sed equidem Ligures etiam vidi cum cauda natos, quam infantibus præcidunt. Ad nostrum tamen Monstrum: Ipsius Pater

mihi visus est triginta circiter annos, corpore, facieque optimè dispositis: Mater autem erat boni aspectus, & formæ, sed validæ, & intensæ Imaginationis, & maximè curiosa. Hæc è fenestra Asinum in via coeuntem observans, ut ipsa retulit, & intentè intuens. Aselli formam posteà peperit. Proximè autem cum venerem cum Marito exerceret, & canis ea observaret, respiciens canem veluti mirabundum Marito indicavit, se observari à Cane, cui respondit ille, quid ad Te canis est; mox utero gestans novem mensibus pluries latrantem in suis visceribus fœtum audivit, quo se canem utero gestare viro suo aliquoties indicavit, tandemque monstruosum Canem, ut describam tibi, peperit, nec secundas nisi decem post dies valdè duras, & coriaceas reddidit, ac benè se habuit, & habet. Delatum ad me tertio ab ortu die cadaver occipite abrupto fuit. Dicebat Pater in exitu ab utero ipsam matrem caput traxisse, & ideò abruptum fuisse. Sed equidem suspicor data opera compressum, eo quòd monstū. Forma ejus erat canina, & os sacrum valde latum, & planum apparebat, sed sine cauda. Pellis, seu potiùs cutis, sine pilis omninò, rubicunda, & tenuissima humanam huc solùm referens, caput autem, si formam, oculorumque positionem consideremus, potiùs Avi, quàm Cani assimilabitur, licet Aures sint caninæ, & dextra oblongior sinistra, sursum erecta. Pro naribus membrana quædam lata, & pendens apparebat, quæ exiccata elevata remansit; os parvum, & rotundum, dentesq; duos incisorios inferiores habebat; pedes verò anteriores caninos referebant, sed sine unguibus, posteriores autem mire monstrosos; quatuor enim fistulis oblongis, æqualibus, & vacuis, sed osseis constabant, quorum aliqua in summo rotundum quoddam obturamentum sortita erant. Abdomen erat inflatum, & lividum; statim evisceravi, & cùm omnia interanea putrida, fœtidissimaque essent, ea attentè considerare non potui. Renem solummodò sinistrum valdè magnum esse observavi, nec dextrum vidi: haud curiosè ob putredinem, & nauseabundum fœtorem investigans; ita pariter neque sexum cognoscere valui, sed fœminini potiùs videbatur. Longitudo Cadaveris à clavicula ad os Coccygis palmaris erat, & à capite ad extremum pedem sesquipalmaris erat mensuræ. Indè adhibita diligentia corpus siccavi, quod in meo musæo integrum, & monstrabile servo. Hoc autem esse Monstrum, omnióq; præter naturam, nullo enim pacto humanam imitatur formam ex paterno maternoque humano genitum semine, nemo unquam inficias ibit. At Matris validam imaginationem præisse constanter ipsa affirmat, nec parùm ad Monstrorum generationem Imaginationem conducere, Jacobi experimentum circa pecudum colorem docet. Vellem aliquid Tecum philosophari, sed vereor, ne sus Minervam, tacebo potiùs. Pinxi quo melius potui Monstrum ad eam magnitudinem, symmetriam, & formam, quomodò conservatur in meo Musæo, gratum tibi futurum sperans, Vale.

NOn tam admiratione dignam historiam litteris tuis mihi enarrasti, vir præstantissime, ac mei amantissime, quàm mile dubiorum ambagibus implicitam, inter quæ tamen illud potissimum maximum facessit negotium, utrum suspicio aliqua irrepere possit, ne mulier hæc cum Brutis sese commiscuerit, quod quia ad mearum Quæstionum Medico-Legalium complementum multùm facere videtur, discutere non desistam; Antè tamen ad priorem tuæ Epistolæ partem responsum dabo. Scito itaq; laudes, quibus tam profusè ex abundanti Animi affectu & ex tua benigna in me propensione, meipsum dignatus es cumulare, mihi eo quidem nomine fuisse gratissimas, quòd à laudatissimo Viro proficiscantur, velim tamen meritis meis magis adæquatas, ac proportionatas esse, quàm sint; quomodocunque tamen sese res habeat, illud non diffiteor, Me tibi tum hac, tum multò majoribus ex causis tantùm debere, ut ne in minima quidem parte me solvendo esse non invitus confitear; at si quæ mihi unquam sese offerat occasio, ut ejus rei vel publicam, vel privatam aliquam attestationem præbere possim, libentissimè quidem eam arripiam, interimque Tu mei Te creditorem adscribe, dum ad propositam quæstionem pertractandam me accingo.

Plurimum controversum est, ut nosti, An ex semine humano cum brutino commixto ulla possit succedere generatio; plures quidem, ne omnes dicam, diffitentur eo maximè nomine, quòd unum de necessitate ob eorum disconvenientiam alterum corrumpet, cùm humanum semen calorem contineat cœlestem, brutinum verò longè ab ea perfectione dissitum. Adde formarum ipsarum diffidentiam tam quoad pleraq; alia, quàm quoad corruptibilitatem; cùm humana de foris adveniat, & immortalis sit, & incorruptibilis, Brutina de potentia materiæ educatur, sitq; mortalis, & corruptibilis; cùm igitur in semine utriusque generantis sit virtus formatrix dependens ab anima utriusque parentis, non potest una cum alia ita uniri, ut concorditer tanquam unum agens operentur; dicerentur enim Animæ, & formæ misceri, si virtutes Animæ commiscerentur, sunt enim, virtutes Animæ certæ virtutes.

Relinquo quæ à posteriori deducuntur, & quæ prima fronte mirum in modum hujusmodi generationem videntur reddere impossibilem, ut est differentia gestationis uteri, differentia adolescendi extrà uterum, differentia alimentorum, & alia id genus, quæ tamen omnia unica responsione refelli possunt, dicendo, quòd facerent singula difficultatem, quandocunque id, quod ex parentibus specie diversis generatur, retineret de necessitate utriusque parentis naturam, & non induceret propriam; at omninò evanescunt ex eo, quia natum ex simili conjunctione tertiam quandam naturam, ac sibi propriam, & peculiarem adipiscitur, requirentem tantam moram in utero, quanta sibi esset necessaria, augescendo eâ ratione quæ sibi conveniret; & ea alimenta exposcendo, quæ suæ naturæ essent magis proportionata, absque eo quod à parentibus ullum eorum de necessitate obtineret, ut observamus in iis monstris evenire, quæ actu conspicimus ex parentibus non tantùm specie, sed genere differentibus generari; nam quandocunq; succedere debeat generatio, necessariò fit perfectissima utriusque seminis commixtio, unde licet quod nascitur, habeat ab utriusque parentis semine dependentiam, non est tamen specie alterum ex parentibus, ac retinens omninò vel alterutrius, vel utriusq; simul naturam, sed est tertium quid habens propriam, & individualem naturam, quoad ea, quæ tam ad corporis formam, & ad propriam constitutionem, & vitam pertinent, quàm ad ipsam intrinsecam formam non magis ab uno semine, quàm ab alio eductam, sed ab utroque simul commixto.

Sed data impossibilitate nascendi ex semine humano, & brutino simul concurrentibus ob id, quod primò dicebatur de formarum diffidentia, certè & hæc mulier, de qua agimus, & aliæ si quæ hujusmodi monstra generarunt, videntur tanquam insontes ab omni suspicionæ liberæ, quæ irrepere potuisset de infami earum cum Brutis concubitu, maximè cùm aliæ afferantur hujusmodi generationis Monstrorum causæ magis universim acceptæ, ut est seminum

minum

minum vitium, & intemperies, & totius quoq; sanguinis massæ non leve vitium, & fortis generantium imaginatio; non enim dubium est, quòd semina malè disposita, & sanguis fœdus, ut nutrimentũ his seminibus facessens, possit maximè desciscens ab humana forma monstrum generare; sic & Imaginatio repræsentando Phantasmata hujus, vel illius animalis, potest in causa esse, ut repræsentato phantasmati similia monstra generentur.

2 Ego tamen aliàs in ea sententia fui, & nunc multò magis in eadem persisto, quòd nihil impedire possit, quin minùs ex commixtione Humani seminis cum Brutino aliqua succedere possit generatio, cujus rei autem, vel cujus animalis generatio succedere possit, non sic temerè determinandum censui.

3 Ex quo deduci facilè potest, hanc Fœminam, & quamcunque aliam, quæ similia monstra generaret, non esse ab omni suspicione liberas, & idcircò nefandi criminis reas suspectas fieri.

Licet enim ob quamplurimas conditiones, quæ concurrere debent, tam ex parte utriusq; parentis, & utriusque seminis, quàm ex parte conjunctionis canalis, & fæminum ejaculationis, difficillimum omninò semper judicaverim ex hujusmodi comixtione succedere posse aliquam generationem, non tamen ob hanc difficultatem ab affirmativa sententia me retraho, quia in semine humano considero materiam, vel considero illud ut materiã, & considero formam, vel ut animatum semen; forma quidem de foris advenit, ita ut materia seminis absque ea forma saltem in ipsa commixtione seminũ consistat; quatenùs ergò ab ea forma est separatum, omninò existimò posse cum brutino semine misceri, & inde aliquam succedere posse generationem animalis, quandocunq; illud sit, quale fortè ab hac muliere jam secundo visum est generatum.

Non enim obstat quod dicitur de caloris differentia, & majori, vel minori perfectione; quia hoc non impedit, quominus semina Humana, & Brutina simul comixta possint aliquod animal generare, cùm tantùm differant secundùm magis, & minùs.

Ad probandum autem, quod diximus de suspicione commixtionis carnalis cum brutis, maximè faciet exclusio quarumcunq; aliarũ causarum; quæ ad hanc generationem concurrere aliquando creduntur, ac præcipuè seminum, & sanguinis alimentalis vitium, & ipsa Imaginatio. Quod enim ad seminum, & sanguinis vitium, non potest in nostro casu considerari, cùm uterque parentum boni habitus, & temperaturæ existant, ut narras, vitam sanam degant, victa utantur laudabili, & ætate adhuc agant juvenilem, præterquam quòd nunquam ad tantum utriusque parentis, aut alterutrius semen, vel Matris sanguinem devenire credendum, ut tale monstrum generare valeant; nam potiùs credendũ, nullam omninò ex tali semine generationem secuturam, & si ulla sequatur, quòd nullum vitium habeat, sed sanguini vitium inhæreat, secutam generationem ad perfectionem non ituram: tametsi enim Molas dicamus ex seminum vitio fieri (quas tamen ego ex solo fœmineo semine procreari censeo) tamẽ semina vitiosa posse perfectũ animal generare (si à generatione hominis desciscere debeant) hoc ego nunquam admitterem.

Quoad imaginationem autem, quam Tu ipse in hoc casu, ac omnes penè docti, pro causa similium monstrorum admittis, mihi videtur omninò ab ea generatione excludenda, tum ob rationes alias à me adductas, tum ob iteratam monstri generationem ab hac muliere factam; non enim verisimile est, effectum tam rarum, ac admirandum, & qui vix semel in mille annis conspici solet, tam brevi temporis spatio in uno individuo potuisse conspici, nisi causam magis ex sua natura aptam ad agendũ, quàm Imaginatio sit, assignemus ejus effectus. Sed libet denuò brevibus eas rationes aut earũ aliquas, quæ Imaginationem tanquam causam generationis Monstrorum excludant, examinare.

Primò ergò, facultates omnes, ac singulæ in Animali, & in Homine maximè sunt ad certam operationem, & non ad aliam destinatæ, Fernel. *lib. 5. Physiol. c. 3.* 4 Concoctrix ad concoquendum, non ad expellendum, aut assimilandum, aut ad nutriendũ: Retentrix ad retinendum, non ad expellendum: Motrix ad movendum, nõ ad ratiocinandũ: Ratiocinatrix ad ratiocinandum, non ad concoquendum, aut ad sentiendum: Visiva ad videndum, non ad audiendum: Auditiva ad audiendum, non ad tangendũ, & sic de singulis, ita ut neq; ulla alterius operationem moliatur, neque moliri ullo modo possit, nisi sint ex famulantibus, coadjuvando ejus operationem, cui famulantur; quod in omnibus quidem maximè locum habet, sed in iis præcipuè, quæ sunt inter se disparatæ, ut Fernel. *ubi supra*, nec ullã convenientiam habent, inter se, ut facultates naturales & Vitales, Vitales & Animales, Animales, & Naturales, quæ nullam habent inter se convenientiam, ut Naturales inter se, Vitales inter se, & Animales inter se. Quemadmodum ergò Naturales facultates non possunt obire munera Vitalium, neq; Vitales munera Animaliũ, sic neque Animales obire poterunt munera Naturaliũ, nec cõcurrere ullo modo in earum operationibus, unde cùm Imaginatio facultas Animalis sit, nõ poterit concurrere in operationibus formatricis, quæ est facultas Naturalis, cùm qua nullam habet convenientiam. 5

Contra quæ non valet dicere, quòd Imaginatio nonnulla causat in fœtu, & concurri in operationibus formatricis dirigendo ipsam potentiam formatricem per species exemplares, ut dicit Thom. Fien. *de Virib. Imag. quæst. 14. concl. 45. & quæst. 15. concl. 46.* quia Imaginatio nullum habet imperium super formatricem, ita ut imperando ipsi formatrici faciat eam hoc, & non alio modo formare. Sed etiamsi vel imperando, seu dirigendo hoc Imaginationem facere dicamus, necesse erit, ut formatrix sentiat imperium, & cognoscat directionem superioris facultatis, ut operari possit secundùm species illas exemplares, per quas Imaginatrix eam dirigit ad operandum, & sic oportebit formatricem habere aliam potentiam, ac virtutem cognitricem, juxta cujus cognitionem operetur, vel saltem cognosceret per seipsam. Cui difficultati non satisfacit destinctio prædicti Thomæ Fieni *ibid.* circa hanc cognitionem quod nimirum duplex sit cognitio, una, quæ vera est cognitio pertinens ad potentias cognoscitivas, alia, quæ est cognitio naturalis, ut cognoscunt corporis animati partes, & ipsæ plantæ, quæ per hanc cognotionem attrahunt ad se, quod sibi convenit, & expellunt, etiam, inquam, quod disconvenit. Sufficere ergò dicit, quòd cognoscantur species repræsentatæ ab Imaginatione per hanc naturalem cognitionem, ab ipsa formatrice, ut juxta earum similitudinem operetur. Nam respondeo, 6 7 quòd præterquam quod gratis adducitur hæc cognitio naturalis, cùm omnia, quæ naturaliter operantur non operentur per ullam cognitionem, sed ex necessitate Naturæ: admissa tamen hac naturali cognitione, hoc valeret in his, quæ sibi convenientia sunt ex sui natura, non autem in his, quæ non modò suæ naturæ non conveniunt, sed maximè disconveniunt, quia destruunt operationes Naturæ. Ergò perverteretur omninò ipsa Natura, si cognoscendo quacunque cognitione formatrix facultas species alienas ab Imaginatione sibi præsentatas sui operis destructivas, tamen illas in sua operatione admittetet, cùm contrà repudiare, ac rejicere debeat, quia à Natura datum est, ut omnes partes, ac virtutes natu-

naturales expellant à se ea, quæ sibi aliena sunt, ac contraria.

Secundò, species à Phantasia formatrici repræsentatæ vel interveniunt in ipsa membrorum, & animalis formatione ut materia, vel ut instrumentum ad ipsa membra, & ipsum Animal efformandum, non ut materia, quia in præsentatione phantasmatum, repræsentantur nudæ rerum imagines, at in Monstris non solùm imprimuntur rerum imagines, sed ipsæ membrorum substantiæ immutantur, ut patet. Deindè non possunt hæ species inservire pro materia, cùm sint merè spirituales; Quonam pacto ergò species illæ in materiam fœtus abeunt? quomodò colorem induunt? quomodò coextenduntur ad corporis dimensionem? quomodò aliis corporeis qualitatibus vestiuntur? non poterunt ergò hujusmodi species concurrere in formatione membrorum, & Animalis, ut materia, sed neque ut Instrumentum, quia instrumentum non comunicat

9 suam formã instrumentato. Deinde facultates singulæ indigent propriis instrumentis ad suas actiones obeundas, Galen. *lib.1. de Caus. Puls. c.4.* & alibi: Fern. *lib.5. Physiol. c.14.* & alibi. Itaq; hæc phãtasmata, vel hæ species intervenient ut Instrumentum vel formatricis, vel Imaginatricis. Nõ formatricis, quia non sunt proprium formatricis instrumentum. Neque Imaginatricis, quia tunc verùm esset dicere, quòd imaginatio formaret, quod est omninò falsum, quia proprium instrumentum ad formandum non habet; alieno uti non potest, ergò nullo modo potest formare.

Tertiò, si imaginatio aliquid cooperatur in formatione, vel operatur sola, & per se, vel conjunctim cum formatrice; non sola, nam tunc formaret, quod esse nullo modo potest, neq; controvertitur à quoquam; neque conjunctim, quia sic daretur omnium confusio, si major foret virtus facultatis operantis per accidens, quàm facultatis operantis ex vi naturæ; & posset facultas, quæ per accidens operatur, formare pedem brutinum, ubi facultas, quæ ex vi naturæ operatur, intenderet formare pedem humanum; ac hoc non est dicendum, quia Natura evitat confusionem, neque permittit, unam Facul-

10 tatem obire munus alterius. Itaq; imaginarios potiùs, quàm reales puto effectus, quos nos tam facilè imaginationi tribuimus, & habere potiùs alias suas naturales causas, ac magis proprias, ex quibus producantur.

Quartò, formatrix facultas ex quo incipit formare semper in operatione est, & nunquam quie-

11 scit, Gal. *in lib. de fœt. format. cap.5.* quomodò ergò Intellectui nostro edæquari potest, quod imaginatio, potentia nimirum, quæ de sua natura formare neq; potest, neque novit, & quæ vel in instanti, vel saltem non longo tempore suum phantasma repræsentando potest formatricem dirigere, ut tamen tale phantasma, formet fœtum, potentior; ac fortior sit ipsa formatrice, quæ de sua natura format, & semper in operatione est? cur non libentiùs admittemus intellectivam ipsam potentiam, imò inquam ipsam voluntatem potiùs hominis magis dirigere posse formatricem, quàm imaginationem? nam hæ quidem activæ sunt, imaginatio verò passiva potentia est, ac recipit tantùm, retinetque phantasmata à sensibilibus elicita.

Denique cùm ut contraria fert opinio, plerumq; imaginatio imprimat suum phantasma in fœtu in hora conceptionis, certum est non posse illud

12 Phantasma nisi in semine recipi, nihil enim in principio conceptionis formatur, quod ex semine non sit; oportet ergò tantummodò partes spermaticas ab eo Phantasmate per imaginationem alterari, cùm è contrà sanguineas potius alterari videamus, ut plurimum enim carnes, & musculosas partes immutari videmus, & alienam formam induere.

Ex quibus, exclusis à causis horum monstrorum, imaginatione, & seminum vitiis, restat ut solùm de seminum diversæ speciei commixtione suspicemur, unde hæc mulier, quæ Monstrum à Te descriptum peperit, de nefando concubitu apud me suspecta est, & ad eliciendam ejus rei veritatem per hæc indicia ad ulteriora esset procedendum. Nisi in ejus 13
defensionem dicamus primò, ad Regionis naturam esse referendam hujusmodi monstrorum generationem, nam Siciliam Insulam feracem esse talium monstrorum, Tu ipse fateris. Aut dicamus secundò, hunc partum fuisse ex Molarum genere, & quæ de latratu referebat mulier, imaginaria potiùs, & ex Timore sibi visus fœtus ille latrare. Ad cujus rei confirmationem faceret ea opinio, quæ convincit, Molas ex solo fœmineo semine generari cum sanguinis confluxu ad uterum; potuit ergò fieri, ut mulier conspiciens. Asinum coëuntem, & canem, in actu coitus semen proprium emiserit, ac conceperit, atque inde tales monstrosos partus ediderit, licet hæc multa difficultate minimè careant. Vale, & me ama.

CONSILIUM XXIII.

ARGUMENTUM.

Aurelius Lingius per biennium diversimodè à febriculis, aliisq; morbis cum Articulorum doloribus conflictatus, modò tantisper à morbo sese colligens, modò in illum relabens; tandem cùm meliusculè per bimestre spatium sese haberet, in acutam febrem incidens, vitam obierat. Ejus uxor, Artemisia nomine, se ex illo gravidam esse diceba, ac sex mensibus à morte Mariti transactis, puerum peperit satis robustum. Mariti propinqui filiũ tanquam spurium ab hæreditate arcere conabantur, & Artemisiam adulterii damnare ex eo, quòd Aurelius jam ab ineunte ultima infirmitate impotens esset non tam ad generandum, quàm etiam ad coëundum; immò per Medicos Testes probabant, Aurelium jam à multo tempore coactum à coïtu abstinere, cùm neq; arrigeret, quod iisdem Medicis idem Aurelius fuerat confessus, postquam ab infirmitate per plures menses fuisset exagitatus. Artemisia alia ex parte non inficiabatur, Aurelium per longum tempus à Venere abstinuisse, sed illum per nonnullos menses ante obitum ad illam rediisse, sesequeque carnaliter iterum cognovisse. Quæsitum est pro veritate, an Aurelius cum prædicta infirmitate coïre potuerit, & generare, atque in affirmativam sententiam veni ex iis, quæ mox subjungam.

SUMMARIUM.

1 *In anno Ætatis sexagesimo virtus est vegeta in viris, & generare possunt.*
2 *Qui articularibus morbis, & maximè Arthritide conflictantur, ad Venerem valde sunt proclives.*
3 *Ad conceptionem non requiritur frequentatio coitus, unicò enim congressu concipitur.*
4 *Ubi sensus viget, inanis est discursus.*
5 *Arthritici plurimi Venerem strenuè exercent, & fœcundissimi sunt.*

PRimò enim Aurelius erat ex sua Natura salacissimus, & hoc plura signa attestabantur, inter quæ conspicuum erat præmaturum calvitium; nam & in juventute optimus, ac strenuus extiterat Veneris miles, unde & uxores duas habuerat, præter concubinas, ex quibus omnibus filios susceperat, quod non contro vertebatur. Ex quo patet non modo excludi in Aurelio naturalem impotentiam coëundi, & generandi, sed probari summam genitalium virtutem, & vigorem insignem, qui licet ex frequentia errorum patratorum potuit remitti, & ex supervenientibus morbis penè deperdi, tamen ex eotundem

dem errorum amotione potuit in pristinum statum redire, & à morbis, nisi summè frigidi fuissent, & calorem naturalem prorsus extinguentes, non facilè potuit superari. Itaque cùm Aurelius per plures menses à coitu abstinuerit, neque hujusmodi frigidis morbis, sed potiùs calidis fuerit conflictatus, non mirum est, si calor naturalis denuò insurgens, illum ad consuetam seminis excretionem impulerit, stante præcipuè quòd ex eorundem morborum caliditate semen ipsum acrius evadere potuerit, & eo pacto hominem magis magisque ad sui expulsionem provocare.

1 Secundò, Aurelii impotentia, ut patet ex dictis, erat accidentalis, & ex morbo contracta, erat ergo amovibilis, maximè cùm ipse esset ætatis adhuc non præcipitatæ, non enim superabat sexagesimum, quæ quidem ætas adhuc vegeta est in pluribus, & ad pugnas venereas adhuc apta, & consequenter apta ad generationem; nam & in sexagesimo quinto etiam plurimos generare tradit Aristotel. *lib. 5. de Hist. Anim. cap. 14.* quod etiam experientia quotidiana confirmatur, ita ut ulteriori probatione non indigeat, licet ex adverso multùm in ætate se fundaverint Scribentes, ex eo, quod gravis esset, & longo morbo, ac difficili associata; nobis tamen satis est, si simpliciter loquendo, Ætas nō erat adeò gravis, ut coitus impotentiam inducere posset: nam de altera parte oppositionis, nempe quòd Ætas esset gravis ex eo, quod associata esset cum morbo gravi, & longo, deinceps videndum. Interim patet Aurelium neq; ex naturali ullo impedimento, neque per ætatem potuisse esse inhabilem ad coeundem; nam quod postmodum etiam generationi habilis esset, non potest ulla intercedere difficultas, cùm viri eo usque generent, quousque coire possunt, quod longioribus prosequitur Laurent. Joubert. *lib. 2. error. Popul. cap. 9.*

Tertiò (& hoc non pertinet ad nos, sed dicitur ex abundanti) Artemisia vivente adhuc Marito suspicabatur se utero gerere, imò & maritum ipsum de ea suspicione pluries certiorem fecerat, quod etiamsi ipsa sola deponat, verisimile tamen est, maritum ejus rei non fuisse ignarum: nam multa signa graviditati in Artemisia apparebant, ac præcipuè inappetentia non mediocris, vomitus, lassitudo, debilitas, & menstruorum retentio; imò etiam fructuum immaturorum summa aviditas, unde per familiares Testes, nempè duas famulas, probatur, Maritum multoties, cùm illam tam frequenter vomere cōspiceret, illi objecisse, se dubitare, quòd esset gravida, quanquā semper adderet, sed ego non credo; quod quidem ob longitudinem prægressæ infirmitatis, & adhuc perseverantis addebat, putans, se ex ea causa inhabilem esse ad generandum, aliàs autem non videtur, quòd sic loqui debuisset, nempè, sed ego non credo, immò potiùs asseveranter affirmasset, sed hoc esse non potest, vel non dixisset, se dubitare de gravitate, non enim dubitamus de his, quæ esse non possunt, sed de his, quæ esse quidem possunt; quomodò enim Aurelius dubitasset de graviditate uxoris, si certus fuisset, illam à se non fuisse carnaliter cognitam jam per biennium? At si hoc fuisset, uxorem, ut erat vir maximè honoris Zelotypus, & odio illicò habuisset, & fortè occidedere tentasset; at contra non modò illam usque in finem unicè dilexit, sed si testamentum condidisset, insigne legatum erat illi relicturus, ut pluries eidem Artemisiæ, & cæteris familiaribus expressissimis verbis significaverat.

Quartò; Artemisia cum Marito semper in eodem lecto cubabat, sic marito volente, eratque fœmina procera, formæ summoperè laudabilis, ac multa sermonum, & actionum venustate, ex quibus ab Aurelio mirum in modum adamabatur; unde non solùm facilè fuit per tantum temporis spatium, nempè duorum annorum, semel atque iterum Veneris stimulos illum sensisse, sed impossibile ferè est non insigniter sensisse; nam & ipsemet Aurelius cum familiaribus Medicis fassus non semel est, se Artemisiam plurimùm adamare, & appetere cum ea conjungi, se tamen esse tunc impotentem; at perseverante Amoris stimulo, & præsentia mulieris amatæ, & perpetua cubandi occasione in eodem lecto, blanditiisque ipsius Artemisiæ, quæ Amoris artibus ultra pulchritudinem erat maximè idonea, omninò impossibile judicandum, quòd illum ad coitum non excitaverit, etiamsi multò pejus ex morbo habuisset, quàm de præsenti haberet. Hæc enim omnia; Amor, pulchritudo, venustas, morum suavitas, blanditiæ, occasio, & id genus alia, non Aurelium tantùm, sed lapideum, vel præmortuum hominem ad Venerem excitassent.

Quintò, & hoc quidem satis ad rem facit, qui ar- 2
ticularibus morbis, & Arthritide præcipuè conflictantur, maximoperè ad Venerem proritari solent; non quidem simpliciter ex morbi natura, sed plerumque ex caliditate defluxionum ad infernas partes per lumbos, & Renes, nec non etiam ob nervosarum partium intentionem. Quibus adde, quòd longus decubitus super spinalem medullam, & venam, & arteriam magnam per eam excurrentes, & ipsos Renes mirum in modum calefaciat. Avicenna 20. 3 *tractat. 1. c. 22.* Holler. *in Pract. cap. 63.* ex quo Joann. Bened. Sinibald. *in sua Geneanthrop. opere quidem consummatissimo, libro secundo tract. 2. cap. decim* & dixi alias ex Levino Lemn. *de occ. nat. mir. libro secundo, cap. 45.* & inter Jurisconsultos ex Farinac. *de falsit. & simul.*

Quæ cùm ita sint, quis inficiari jure potest, Aurelium aliquando fuisse impulsum ad coëundem? & si coire potuit, non est dubitandum, quòd potuerit
generare. Quod tantò magis verisimile est, quantò 3
ad generationem non requiritur frequentatio coitus; sed satis est, ut unica vice mulier cognoscatur; ex unico enim coitu non solùm fit generatio, sed interdum etiam multiplex generatio, cùm videamus ex unico coitu geminos, & trigeminos nasci, Hippocrat. *in lib. de Nat. Puer. num. 14. & lib. 1. de Diæt. num. 25.* Itaque non solùm videtur hoc de facili potuisse succedere in casu nostro, sed mirandum esset, & miraculo adscribendum, si non successisset.

Hic adjiciendum, quòd Aurelius per aliquot menses ante obitum non modò melius se habebat, sed omni ex parte liber à doloribus saltem atrocioribus remanserat, & quòd magis facit ad rem nostram, amplius non febriebat, ita ut videretur tantisper impinguatus, & seipso habitior, & coloratior, ut deponunt ipsi Medici examinati, & hoc multò magis comprobat morbi successus; nam ex eo quod impetus humorū jam non fiebat ad articulos partes, utpotè ignobiliores, ad nobiliores, & vitæ maximè necessarias factus est, unde ipsum è medio sustulit; patet enim, attestantibus omnibus Practicis, quòd quandocunque humorū fluxus ad articulos inhibetur, evenit, ut facto impetu ad partem aliquam nobiliorem, ægrum malè accipiat, & ut plurimum occidat, quæ potissima causa est, cur dolores articulares à Medicis magna cum cautela tractentur, neque solùm in illis abstineant à medicamentis repellentibus, quæ nimirùm valeant materiam retrò repellere, & prohibere, ne ad articulos labatur, sed etiam à siccantibus, & roborantibus; nam roboratis articulis, fluentem materiam non amplius recipiunt, & illa ad nobiliores partes ruit, & mala, quæ diximus, accersit; quod licet in Aurelio

non habuerit locum, quia Medici illum currantes multum in ea re cauti fuerunt, unde nihil penitus eorum consilio ad levandos dolores, vel ad fluxionem minuendam, & inhibendam, articulis applicuerunt, tamen per alios Testes constat, ipsum Aurelium usum fuisse consilio, nescio cujus Chimici, oleo salis ad inungendos ipsos articulos, ex quo quidem meliùs ex doloribus se habuit, & in posterum fluxionem minùs frequentem fuit expertus, quæ causa tandem accelerandæ mortis illi fuit, ex suprà dictis.

Nec valent quæ contra opponuntur, & primò, quod Arthritici morbi, quibus Aurelius exercebatur, essent maxima ex parte frigidi, & ad omne pejus à multa serosa, & aquea humiditate dependerent, quæ apta nata est non solùm vim generativam seminis extinguere; sed etiam ejusdem seminis stimulos ad ejus excretionem omni ex parte compescere, ut clarè patuit in ipso Aurelio, qui, ut jam in confesso est, & ex proprio dicto, & ex Medicorum testimonio probatur, jam per annos nullo modo potuerat arrigere, aut ad Venerem aliquo modo incendi, quæ quidem cum satis evi-
4 dentia sint, frustrà contrarium tueri rationibus contendimus, ubi enim sensus viget, inanis est omnis discursus; cùm debeamus potius discursum ad ea, quæ sensus docet, accommodare, non sensum ad ea, quæ discursus dictare potest, etiamsi maximè rationabilis esset. Non valent, inquam, hæc, nam licet negari simpliciter possit, quòd Arthritis Aurelii à materia, & humoribus frigidis dependentiam haberet, nam simpliciter à materia calida dependebat, ut in aliis evenit, etiam absque miscella aliorum humorum, quia humor calidissimus cum possit esse tenuissimus, & facilè ad articulorum cavitates absque ductu serositatis, aut aquei humoris penetrare, tamen concesso etiam quod ab humoribus frigidis dependeret, vel saltem multam aqueam, ac frigidam materiam adjunctam haberet, patet morbum per aliquot menses antè Aurelii obitum omninò remisisse, & sic concoctis, aut quomodocunque resolutis frigidis humoribus, remanente calore naturali ab iis contrariis libero, potuit ad pristina munia facili negotio redire, & ut solet, cum vegetus est, Aurelium ad seminis excretionem irritare, ut realiter successit.

Sed ex abundanti Arthritis, qua detinebatur Aurelius, erat summè calida, & ab humoribus calidissimis simul, & tenuissimis dependentiam habebat, quippe cùm doloribus conflictaretur acutissimis, & articuli citò rubescerent, & calore adeò intenso inficerentur, ut ad fuscedinem declinarent; quin etiam brevi trium dierum spatio humores resolvebantur, & articulos, quos primò obsederant, omnino liberos relinquebant, ad alios proximiores se conferentes, & eos per totidem dies ad summū molestantes, tandem facili negotio evanescebant, quod nequaquam evenisset, ubi aut naturâ frigidi fuissent, aut saltem multam pituitosam, vel quoquo modo frigidam materiam habuissent commixtam, ut aliis evenire indies observamus.

Sed ad hæc ipsa opponebant Adversarii, quod iidem dolores articulares, etiamsi à calidissimis humoribus originem trahant, nullamque materiæ frigidæ admixtionem habeant, tamen ratione vehementiæ, & acuti ei, quam sortiuntur, multa symptomata accersunt, ut vigilias, & debilitates, quæ coctiones impediunt, & calorem nativum, & consequenter semen, & ejus generativam virtutem labefactant, atq; extinguunt; quamobrem etiamsi ob caloris vehementiam, ex qua sanguis, & semen majorem acutiem acquirunt, Arthritici ad Venerem stimulentur, & aliquando illam strenuè exerceant (summo tamen cum eorum detrimento) infœcundi tamen omninò sunt ex prædictis.

Verumenim verò neque semper, neque in omnibus hæc vera sunt, cum ipsa experientia constet, Arthriticos plurimos Venerem exercere, & semen 5
fœcundissimum ferre, ac quoad Veneris stimulos non est dubium, ut superiùs jam dictum est, & quoad fœcunditatem etiam plures adduci possunt experientiæ, & plura Doctorum Virorum testimonia, ex quibus pro conclusione dici potest, Aurelium potuisse non concumbere solùm, sed etiam generare, nullamque ex morbo, quo detinebatur, infœcunditatis præsumptionem desumi posse, & sic injustè omninò dubitari de Artemisiæ pudicitia, aut de partus suppositione.

CONSILIUM XXIV.

ARGUMENTUM.

Victuria Alfana cum septimestrem fœtum gereret ex sella quadam elatiori surgens, in terram ex improviso cecidit, & fœtum abjecit, & in repentinum sanguinis fluxum, ac tam insignem incidit, ut inde frequenter animo linqueretur, & frigidis sudoribus respergeretur, ac videretur jam animam penè exhalare. Vocata obstetrix præter ligaturas, & alia nonnulla leviora, propinat Puerpere pulverem Chermes cum ovo crudo, & cucurbitulas mammis adhibet, quibus remediis fluentem sanguinem de repentè cohibet. Sed puerpera inde in acutam febrem labitur, & cùm neque iterata sanguinis missione, neque aliis ullis remediis puerperia ad consuetum cursum revocari possent, duodecima à partu die vitam obit. Accusata obstetrix, in carcerem conjecta, ac quæsitum est, an condigna pœna esset mulctanda, cùm menstruorum cohibitio ab ipsa per vim procurata, febris & mortis causa crederetur. Ac visum est mitiùs cum ea agendum; non obstantibus iis, quæ pro Fisco adducebantur, & Primò.

SUMMARIUM.

1 *In medendo suam capacitatem prætergredi, culpa non vacat.*
2 *Obstetrices non possunt quicquam parturientibus, aut gravidis per os præbere.*
3 *Chirurgi, obstetrices, & alii in casibus difficilioribus Physicum convocare tenentur alias puniendi.*
4 *Syncopis quàm formidabile symptoma.*
5 *Mors nihil aliud est quàm syncopis confirmata.*
6 *Medenti satis est omnia cum ratione facere.*

QUod omnino culpa non vacat in medendo 1
suam capacitatem prætergredi, ut latè probatum aliàs est *in Quæst. Medico-Legal. lib. 6. quæst. 1. num. 24. ubi quæstion. 2. n. 19. & seq.* dictum quoque est, semper malitiosam esse prætergressionem eorum, quæ à superiori Artifice præcipiuntur à minori factam, & *quæstion. 9. num. 11. & seq.* determinatum est, Obstetrices omninò esse mulctandas, cum 2
quicquam per os exhibere audent: quod ampliandum, procedere etiam non secuto inde aliquo effectu in præjudicium assumentis, unde tantò magis procedere debet non solùm secuto aliquo malo effectu prejudicium assumentis, sed etiam ipsa morte omnium majorum pessima, ut in casu nostro, in quo manifeste patet ex assumptione medicamenti illius multa adstrictione conspicui, sanguinis fluxum de repentè, ac cum violentia fuisse cohibitum, atque inde febrem acutam accensam, unde postmodum præpropera mors secuta. Venit ergo Obstetricis hujusce temeritas rigorosè punienda, cùm ex ejus temeritate ægra certò certius perierit.

Secundò, tantò magis mulctanda videtur hæc obstetrix, quantò promptiori cum audacia medicũ convocare neglexit, nam hoc non modò in Obste-
3 tricibus habet locum, sed etiam in ipsis Chirurgis, (nisi simul & Physici sint) qui multò magis artem medendi callent, quàm ipsæ obstetrices; ad hoc enim juramento constringuntur, & eorum licentia in medendo hac cautione limitatur, ut in casibus difficilioribus, in quibus Physici opera requiritur, illum convocare teneantur. Quantò magis ergo ad hoc obligari Obstetrices dicemus, quæ nulla medendi capacitate, sed temeraria promptitudine dotantur, & nulla ratione, sed per accidens omnia execuuntur?

At hoc quidem multò magis habet locum in casu nostro, non enim hic erat simplex partus; sed per violentiam procuratus, nempè à causa externa, à casu scilicet: & requirebat idcircò Physici, & artificis majoris curam, nam erat morbus complicatus, cùm esset abortus, violento sanguinis fluxu cõjunctus, & alia ex parte ex casu adesset partiũ contusio, unde etiamsi pernecessariũ existimaretur sanguinem impetuosè fluentẽ compescere, non minùs tamen necessarium erat morbis, qui aderant, & qui inde consequi poterant, & partium contusioni prospicere; prohibendi enim erant Tumores, & inflammationes, & corruptiones partium contusarum, & alia id genus: quamobrem non tanti facienda erat sanguinis illa evacuatio etiam copiosissima, quia poterat pro remedio & prohibitione morborum esse, qui timeri in eo affecto poterant, unde non debebat tam de repentè, ac tanta cum violentia supprimi, etiamsi inde mulier animi deliquium incurreret, subveniri namq; poterat aliis ingeniis, aut si sanguis cohibendus erat, placide & sensim erat cohibendus, ut Medicus fecisset; sed hæc prætergrediebantur Obstetricis capacitatem; unde innata muliercularem audacia manum ad medendum admovit, spreto omni Medicorum consilio, & ægram è medio maxima cum sua culpa sustulit.

Et tantò adhuc magis hæc obstetrix in culpa videtur, quantò satagentibus domesticis puerperæ Medicos convocare, ipsa eorum adventum non expectaverit, sed puerperæ penè invitæ (licet ab aliis mulierculis, & ancillis ad assumendum quod porrigebatur, adhortaretur) pulverem illum ex Chermes propinaverit cum ovo crudo, & cucurbitulas, quòd multò gravius est, mamis applicuerit, nam ipsa puerpera nolebat quicquam absq; Medici, cui multam fidem habebat, præsentia, & consensu assumere; sed adhortante Obstetrice, & certam inde salutem promittente, tandem assumpsit, & licet ab assumptione vires tantisper recuperaverit, & ipsa eadem fassa sit, pulverem illum sibi sanitatem restituisse, tamen nõ multò pòst cognovit & ipsa & assidentes, ex pulvere illo, & applicitis cucurbitulis febrem validam, & acutam fuisse concitatam, nonisi pòst unam, aut alteram horam, purgationibus omninò, ac dicto citiùs ampliùs non fluentibus, ex quo puerpera tota horrescens, ingenti deinceps æstu totum corpus affligi sensit, tanquam si in ignis fornacem, ut illa inculcabat, fuisset projecta; nimirum quia ipse idem sanguis retentus per violentiam calorem præternaturalem concepit, & febrem acutam accendit, unde tandem mors; nam & inflamationem in contusa parte interiùs concitavit, cui sommo remedio erat sanguinis illa etiam violenta excretio, ut dictum est, & ut à posteriori patet, quia repressa illicò inflammationem excitavit.

Sed dato etiã, ut ex adverso dicitur, quòd liceat Obstetricibus aliqua familiaria medicamenta parturientibus, & cæteris mulieribus per os exhibere, & concesso in hoc nullam intervenisse culpam, applicatio tamen cucurbitularum nimis audacter facta dici debet; & nullo modo licebat eas adhibere, quia non poterat Obstetrix ea comprehendere, quæ in hoc casu aut admittere aut prohibere cucurbitularum applicationẽ poterant, cùm hoc esset remedium magnum, & extremum, & violentum, quo nullo modo, nisi summa urgente necessitate, & magna cum cautela prudentissimus, & perspicacissimus Medicus usus esset, timentur enim semper ex subita, ac violenta sanguinis cohibitione, quæ ad amussim in hac puerpera successerunt, hoc est febris acuta, inflamatio interna, & mors, imò etiam mors subita, ac repentina, ergo ad cohibendam cæterarum mulierculaum perniciosissimam humano generi audaciã, ex qua indies mille mala, ac gravissima pericula illi impendent, ut illis hæc pro exemplo sit, videtur magno cum rigore punienda.

His tamen non obstantibus visum est magis secundùm justitiam fore, si cum hac muliere mitiùs agatur. Primò, quia res erat in ancipiti, & indigebat subitaneo, ac repentino auxilio, aliàs si mora ulla intercessisset, & Medicum advocatum expectasset, cùm jam puerpera animo linqueretur, & frigidis, ac tenuibus sudoribus, ut morituris de proximo evenire solet, respergeretur, certè animam exhalasset; quia fortis syncopis superveniebat quæ adeò formidabile symptoma est, ut hominem illicò de medio tollat, quia syncopis fortis præcedit quamcunq; 4
mortem, & nulla mors accidit nisi superveniente syncope, unde mors nihil aliud est, nisi syncopis confirmata, cum sit dissolutio nexus naturæ, ut Areteus dicebat *Acutor. lib. 2, cap. 3.* Quis ergo tam à 5
ratione alienus existat, ut non permittat in simili casu mulieri jam multæ experientiæ in arte obstetricia aliquid machinari? nam etiamsi cum his remediis certo certius perire debuisset, tamen mors per ea retardari poterat, quod satius multò erat, quam de repentè mori tum ob corporis, tum ob Animæ salutem, quod enim de repentè tunc mortua esset Puerpera, satis ostendebant signa ipsam mortem de proximo futuram attestantia, nimirum animi defectus, virium resolutio, corporis refrigeratio, sudatiunculæ tenues & frigidæ circa caput, & pallida mortis imago, quæ in dissolutione ipsa animæ à corpore apparent.

Sed tantò magis hæc licuisse dicendum huic Obstetrici, quantò remedia, quibus usa est, sunt remedia maximè experta, usualia, ac tuta; nam quoad ipsum Chermes propinatum patet, quotidie ipsas Obstetrices passim eo uti, imò etiam absq; Obstetricis consilio ipsas prægnantes mulieres ex se illud assumere ad inhibendas menstruas purgationes, quando ex his abortus timetur, & ad ipsum fœtum roborandum, ac retinendum, cum ad hoc valde efficax censeatur, neq; habeat secum qualitatem aliquam, ex qua sinistrũ quid pertimeri possit, nisi adstrictionem, quæ in similibus casibus est necessaria. Neq; Ovum crudũ habet ullum in se vitiũ, innoxium enim omnino est, & datur in hoc casu ad augendam adstrictionem, & incrassandum sanguinem fluentem; sed ab eo absq; dubio nihil est, quod timeri possit ullum damnum potuisse mulieri emanare.

Remanent tantũ cucurbitulæ mamis applicitæ, quæ cum violentia quadam sanguinem ab utero retrahunt, & videtur quidem hoc remedium capacitatem ipsarum obstetricum superare; quia tamen est remedium in hujusmodi casibus approbatum, & ab Hippocr. ipso canonizatum *Aphor. 50. sect. 5.* dummodò tempore debito, & morbo illud requirente, in usum trahatur, temerarium dici non potest, sed rationabiliter ab Obstetrice fuisse applici-

tum,cum enim morbus esset extremus, requirebat remedium magnum, & extremum,juxta ejusdem Hippocratis præceptum *lib.1. Aphor.5.* & pereunti mulieri succurere debebat non tantum Obstetrix experta, sed quævis etiam ignarissima persona, si quicquam in ejus salutem machinari poterat. Præterquàm quod hoc non erat remedium requirens ullam corporis & humorum præparationem, aut purgationem,aut aliud quid,quod illud præire debuisset.

Et ad ea,quæ in contrarium allata sunt, negatur primò, quod Obstetrix suam capacitatem prætergressa fuerit,quia hoc ipsum remedium inter ea est, quibus obstetricibus uti,ubi opus fuerit, permittit Mercurius *in lib.della Commare lib.2.cap.32.* Quod verò non possit quicquam per os exhibere, falsum quoq; est, nam nonnulla hoc ipso remedio multo efficaciora,ac validiora idem Mercurius *ibid.* concedit Obstetricibus exhibere posse suis mulieribus,in casu maximæ necessitatis, ut hic erat, nam & in hoc ipso morbo ipse idem Mercurius hæc Obstetricibus permittit. Quod vero Medicum non exspectaverit, non est ipsius Obstetricis culpa, sed morbi, qui non dabat inducias nam interim poterat Puerpera perire,tot,ac tantis symptomatibus conflictata. Reliquis verò,quæ opponuntur,ex prædictis satisfactũ omni ex parte est.Quamobrem non modò neq; accusanda, neq; punienda est nostra hæc Obstetrix,sed multum laudanda, quæ sciat in repentinis,ac dubiis casibus rationabilia remedia adhibere; nam etiamsi mors post hujusmodi remediorum usum sit secuta,non ex eorum violentia, sed ex malo corporis statu secutam esse dicendum est. Satis enim est medenti, si omnia cum ratione faciat, dummodo enim tum ratione operetur,de aliis curare non debet, juxta id, quod docet Hippocr. *lib. Aphor.*

CONSILIUM XXV.

ARGUMENTUM.

Nicolaus Copernis à cœna cùm sorore propria celebrata,cùm affluenter comedisset,& bibisset, in profundum somnum, & stertorem lapsus est, à quo nec ab adstantibus,nec à quoquam, ullo ingenio excitari potuit, quousque post horam à cœna vigesimam quartam à somno excitatus quidem est,sed nec ad rem loquebatur, nec quemquam familiarium cognoscebat,admodum impotens tum videbatur,non tamen ullo membro remanserat impeditus: ad mentem tamen nunquam rediit, sed vix anno transacto Apoplecticus perierat. Irrepserat apud Fiscum suspicio venenationis,quæ maximè cadebat in præmortui Nicolai sororem Luciam nomine,quæ marito jam à nonnullis annis orbata cum fratre convivebat. Prætendebatur ergo à Fisco,illam venenum soporiferum in medicato vino fratri porrexisse,ut tutius de nocte cum Amasio commorari posset. De ejus autem impudicitia Fiscus erat persuasus, unde ex hoc contendebat, Nicolaum ex medicamenti venenati violentiâ primò in somnum, ac dehinc in fatuitatem lapsum,ac denique vitam obiisse. Pro veritate ergo interrogatus in eam sententiam veni Nicolaum ex Ebrietate in soporiferum affectum, & inde in Apoplexiam cecidisse, & ab hac recollectum in fatuitatem, ac tandem in Apoplexiam relapsum è medio sublatum, neque verisimile esse, ex vi soporiferi,aut venenati medicamenti periisse.

SUMMARIUM.

1 *Bona valetudo, absque ullis erratis in victu facit præsumptionem veneni administrati in eo, qui potionatus præsumitur.*
2 *Soporifera medicamenta,cum valida sunt, hominem infatuant, aut in Apoplexiam præcipitant. Declara ut num. 14.*
3 *Vapores quidam Apoplexiam concitant.*
4 *Crapula post tres dies dissolvi ad summum solet.*
5 *Ebriosi incurrunt morbos frigidos.*
6 *Vinum per se calefacit.*
7 *Apoplexia terminatur, semper in Paralysim, & num. 15. Falsum num. 16.*
8 *Somni innaturales semper sunt conjuncti cum febre, aut saltem ut plurimum.*
9 *Ebriosi sunt qui frequenter inebriantur.*
10 *Vinum diversos effectus producit in Temulentis.*
11 *Venena omnia sunt sapore, & odore horribili, & abominabili.*
12 *Habitus Athletarum periculosus tunc est, cum ad summum bonitatis pervenerit.*
13 *Ex immodico vini potu Apoplexia interdum excitatur, aut alius similis nervorum affectus.*
14 *Apoplexia aliquando terminatur in fatuitatem absque paralysi exteriorum membrorum.*

PRo contraria tamen sententia multa faciebant indicia ab ipso Fisco in medium adducta, quæ ad nos examinare non spectat. Unum tantummodò maximi momenti adducebatur,eratque,quod alias idem Nicolaus ab ipsamet sorore soporifero medicamento potionatus fuerat,ut ipsemet narraverat, licet medicamentum suum effectum non esset sortitum, quia Nicolaus persenserat in vino sibi inter cœnandum oblato nescio quem saporem minimè gratum,ex quo in suspicionẽ veniens minus quam consueverat in ea cœna bibit,cùm tamen effingeret se valde esse ad somnum proclivem. Vigilans itaq; impedimento fuerat Luciæ,ne Amasium ea nocte in domum admitteret. Dolore verò capitis gravi ea nocte molestatus est, ac tota sequenti die. Quæ omnia licet non essent undequaque,ac integrè probata,erant tamen magna ex parte ipsi Fisco comperta: cum duo testes deponerent de exhibitione somniferi,licet discordes essent de tempore,alii verò duo deponebant de Luciæ requisitione ad inveniendum nonnulla simplicia medicamenta,& præcipuè radicem Mandragoræ,quorum alter dicebat, Luciam ea voluisse uti ad capillorum ornatum,alter verò (qui tamen multas exceptiones patiebatur) assertivè deponebat, Luciam ea voluisse uti cum vino, ut Nicolaum soporaret.

Quæ quidem multum urgebant, ac præterea videbatur,morbum,& fatuitatem Nicolai non posse in alium errorem rejici,sed tantùm in veneni assumptionem,cùm constaret, Nicolaum & optima valetudine frui,neque erratum ullum in victu admittere,& tamen illico à cœna in accidentia prænarrata fuisse lapsum, quæ præsumptio quemadmodum 1 excludit venenum ingenitum, ita multum facit ad probandum hominem fuisse veneno administrato sublatum,ut alias ex Galeno non semel dictum est; & ratio est, quia culpa supervenientis morbi, ac præcipuè morbi magni, non potest rejici in corporis impuritatem, ubi constat, ægrum bona valetudine frui,neq; in errorem comissum in ratione victus,ubi patet illum nullum in ea admittere errorem: nam non potest dici morbum supervenisse ex crapula, quia constabat Nicolaum in ea cœna cibis mali succi non fuisse usum, sed optimis, nec ultra sobrietatem comedisse: nam comederat Acetarium ex cicorea, ferculum ex Vitulina carne cum agresta & parum ejusdem vitulinæ carnis assæ, & nescio quam carnem, ut dicunt,in pasticcio frigidam, caseum, & fructus quosdam horarios, & ante omnia Melopepones, qui quidem cibi omnes, ac singuli nec mali succi sunt, & alias erant ipsi Nicolao familiarissimi unde non erant apti morbum illum soporiferum, ac tantoperè nocentem, ut hominem dementaret, ac tandem occideret, excitare. Quamobrem reliquum est, ut ille ex propinato veneno morbum con-

traxerit,

traxerit, quod fuit somniferum potens, ac validum, quod vaporibus crassis, ac frigidis ab eo elevatis potuerit hominem ad extremam perniciem inducere,
2 nempe in fatuitatem, ac dehinc in Apoplexiam, & tandem in mortem, quod maximè familiare est medicamentis quibusdam soporiferis, ut Solano Moniaco, Mandragoræ, aliisque, de quibus affluenter præ omnibus Ardoin. *lib. 3. de venen. cap. 16. & seq.* præsertim cùm in copia, & frequenter assumuntur, ut notũ est vel ipsi imperitissimo vulgo, extinguunt enim, vel congelant animales spiritus, & sanguinem, ut pluries de Mandragora signanter (qua constat Luciam fuisse cum aliis usam in potionando Nicolao ejus fratre) testatus est Galen. *lib. 5. de simpl. med. fac. cap. 14.* ubi & de aliis somniferis idem profert, *& lib. 8. de comp. med. sec. loc. cap. 3.* ubi talia medicamenta ad immedicabilem, ac deploratam frigiditatem hominem inducere docet, ex qua postmodum perpetua fatuitas.

3 Sed quid mirum hoc, cùm notum præterea sit ipsos vapores quarundam rerum vel data opera, vel ex negligentia inter respirandum admissos in cerebrum & spirituales partes, Apoplexiam concitare? sic videmus fumum Carbonum, calcis evaporationem, Thermarum quarundam exhalationem, immò etiam vini, & Cerevisiæ fumositates Apoplecticos homines facere; quantò magis ergo vapores crassi & venenosi à forti medicamento somnifero deleterio, & Naturæ inimico, poterunt idem efficere, & calorem, & spiritus extinguere? & quod hoc veritatem certiorem habeat, indicio sit, quòd à similibus medicamentis potionati faciem pallidiorem habent, ac lividam, & caput maximè grave, contrà quàm eveniat in Ebriis ex vino, quippe qui, quando in soporem incidunt, facie potiùs rubent, ob ipsius vini spiritus ipsum caput calefacientes; unde tantò magis firmandum, Nicolaum potiùs ex propinato somnifero deleterio, quàm ex ebrietate ægrotasse, & tandem obiisse, quantò evidentiùs apparuit in ipsomet sopore faciem illum habuisse subpallidam ad livorem tendentem, ita ut postquam à sopore expergefactus est, eundem faciei colorem, ac livorem retinuerit non ad aliquos tantùm dies, sed ad mortem usque, quod quidem non
4 accidisset ex nocumento vini, cùm post tres dies ad summum omnis crapula solvatur, evanescente ipsa vini virtute, ut Gal. *in comm. lib. 5. Aphor. 5.* & Holler. & alii testantur.

Et ex abundanti, etiamsi consideremus, Nicolaum ex nimio vini potu in soporem illum incidisse, tamen non verisimile est ab ejus vi, fatuitatẽ potuisse incurrere post ebrietatem, quia hoc rationi & experientiæ est omninò contrarium. Rationi, quia non est possibile à vini calore induci affectum fri-
5 gidissimum, qualis est fatuitas; licet enim ebriosi ex vini vitio incurrant sæpissimè, immò semper ob frequentatam ebrietatem, frigidos morbos ut Apoplexiam, Epilepsiam, Memoriæ jacturam, Tremorem, Paralysim, Podogram, imò etiam Hydropem, atq; ipsissimam fatuitatem, ut Doctores admonent, Gal. *in lib. de caus. morb. cap. 4.* Avic. *p. 3. tract. 2. cap. 8.* unde ejus rei causam quærit Aristot. *section. 3. problem. 5.* tamen hoc non habet locum in his, qui non frequenter, sed de rarò admodum inebriantur, ex unica enim & non frequentata potatione, potiùs calidi morbi producentur, ut febres, diliria, Pulmo-
6 nis Erysipilata, & id genus alii. Hippocr. *de morb. l. 2. sect. 3. num. 53.* notissimumq; est, vinum per seipsum calefacere, & ebrium hominem seipso calidiorem evadere, quis est qui nesciat? Per accidens verò fit, ut vini copiosa potatio iterata, & frequentata ad ebrietatem usque, frigidos procreet affectus, resolvendo excedenti suo calore spiritus meliores, animales præsertim, unde maximè morbos accersit nervis contrarios. Itaq; ex unica ebrietate frigidũ morbum tam insignem procreari posse, contra rationem, & rectum discursum omninò est. Sed & huic rationi suffragatur experientia, cùm in dies videamus eos, qui casu, ac de raro inebriantur, calidiores evadere, febre prehendi, coloratiores, & iratiores fieri, aut iracundiores, sudore multo perfundi, & id genus alia incurrere, non verò evadere frigidiores, neq; ex hoc frigidis morbis tentari. Cùm ergo Nicolaus non esset alias ebrietati deditus, & unica illa vice, qua inebriatus dicitur (gratis etiam concesso, quòd verè fuerit inebriatus) in fatuitatẽ lapsus sit, & tamen nullum signum caloris in ipso apparuerit; non erit verum, illum ab ebrietate, seu potiùs à sola vini virtute in fatuitatem fuisse præcipitatum, sed fatendum est, illum à medicamento narcotico, ac frigido, & venenoso, & potenti soporifero in eum morbum incidisse, cùm effectus secuti magis proportionati sint narcotico huic veneno, quàm vino; nam dato etiam, quòd vinum aliquid in hoc præstiterit, tamen ab effectu dicendum est, vim medicamenti exuperasse vini potentiam, unde secuta fuit fatuitas, non autem ebrietas, ob introductam insignem ipsius cerebri refrigerationẽ ab illo narcotico, non potente vini, etiam usque ad ebrietatem ebibiti, virtute vim medicamenti, non exuperare inquam, sed ne temperare quidem, aut infrigere, quod majorem in modum comonstrat, quam violentũ, ac validum illud somniferum fuerit. Nec mirum, quia Lucia aliàs experta benigniora medicamenta somnum inducentia, & optata fine frustrata, debuit rationabiliter, cum nimio amoris desiderio gliesceret, ad potentissima confugere, ex quibus plus quàm desiderabat, obtinuit, quamquam fortè præsumendum est, illam medicamentũ hujusmodi narcoticũ tam violentum, non tantùm ad somnum inducendum, quam ad hominem dementandum propinasse, ut perpetuò absque fratris respectu suæ libidini satisfacere posset, ad hunc enim finem omnia illa dirigebat, ut satis superque Fisco est compertum.

Ac denique somnum illum innaturalem, quo prehensus Nicolaus est, non fuisse ex vini virtute, palam est, quia excessit limites hujusmodi somni, crapula enim ex vino, licet superius ad tres dies eam perdurare sit dictum, tamen non nisi octo, aut decem horis perseverat; aut ad summum duodecim, quia superatur ab ipso calore nativo concoquente. Neque fuit Apoplexia, quia Apoplexia terminatur semper in Paralysim; at morbus hic non est terminatus in Paralysim, ergo non fuit Apoplexia. Quòd 7
autem Apoplexia in Paralysim terminetur præter testimonium quotidianæ experientiæ, attestantur Medici omnes nullo excepto, Galen. *lib. 2. de loc. aff. cap. 2.* Paul. *lib. 3. cap. 18.* Aet. *lib. 6. cap. 27.* Avicenna *parte 3. tract. 5. cap. 12. & alii*; restat ergo, ut fuerit somnus innaturalis ex vi medicamenti, ob cujus violentiam Nicolaus lapsus in fatuitatem fuerit: 8
nam cæteri somni innaturales sunt semper cum febre conjuncti, ut Lethargus, Caros, Catalepsis, & similes, ut apud Practicos cuilibet constare potest, & durant etiam ad plures dies.

Verumenim verò his non obstantibus, existimavi Nicolaum ex Ebrietate in Apoplexiam lapsum, & ex Apoplexia in fatuitatem, primò, quia non controvertitur in ea cœna Nicolaum multum comedisse; ac plusquàm multum bibisse, ac peculiariter exhausisse vas unum, quòd Flascum nominant, vini Montis Politiani rubri, ac pene aliud Moscatelli præter cyathos nonnullos Domestici Albani, & cùm ex potatione lætior factus esset, sororẽ pluries ad bibendum provocasse, ea tamen semper nimiam potationem redarguente, ac admonente, ne tanto-

perè biberet, ut quatuor Testes examinati unanimiter deponunt; quod quidem valdè contrarium est ipsius Fisci persuasioni, cùm si in animo habuisset Lucia, ut frater per potum illum profundo somno prehenderetur, & tota nocte obdormisceret, neque ullo modo expergisceretur, debebat potiùs illum hortari, & incitare ad bibendum, quàm eum à bibendo dissuadere.

Secundò, quia Nicolaus lædebatur aliquando à nimio vini potu, & ex eo non semel in ebrietatem erat lapsus, ut probatur per idoneos testes; nam licèt non esset verè ebriosus (quia ebriosus dicitur, non qui ebrius est, sed propriè qui frequenter
9 inebriatur, ut alias dictum est) tamen ubi inter comedendum, aliquandò cùm amicis provocaretur ad bibendum; superari se non facilè patiebatur, itaque bibebat ad ebrietatem usque, constatq; in processu ter, vel quater ad minùs spatio duorum annorum illum ebrium extitisse, quod ne ipse quidem Fiscus controvertere potest. Neque valet contra hoc, quòd, concesso etiam, quòd aliàs ebrius fuerit, tamen hac ultimâ vice non fuerit, sed omninò potionatus, stante quòd diversi omninò effectus aliàs in ullo sint conspecti pullulasse ab ebrietate, quàm nunc. Tunc enim dicitur illum inordinato gaudio, ac præter modum fuisse perfusum, faciemque rubicondiorem habuisse, multumque, & absque ulla continentia, etiam præsente propria sorore dicenda, tacenda locutum, dolore capitis prætereà die sequenti tentatum, plurimùm vomuisse, & alia his similia, nunc autem sopore tantùm prehensus ab eo ne recollegit quidem se, nisi transactis viginti quatuor horis, multò pallore vultus illi perfusus fuit, motus postridie impotentiam habuisse, ac demum fatuum permansisse. Non est ergo verisimile ex ebrietate simplici tam diversos nunc effectus ab iis, qui aliàs apparuerunt, illum incurrisse, maximè cùm adhuc esset juvenis, non enim petransibat annum octavuum supra trigesimum.
10 Non valent, inquam, hæc, nam respondetur, vinum diversos effectus producere in temulentis, pro diversitate constitutionis corporis, qui quidem aliquandò non solùm in diversis naturis sunt sibi contrarii, sed etiam in iisdem, quod longioribus docet Arist. *problem. sect. 1. num. 30.* & Andr. Baccius *lib. 9. de Vivorum hist. cap. 18.* Itaque ubi vinum offendat corpus bile repletum, hominem efficit iracundum, clamosum, atque audacem; si sanguine refertum offendat, misericordem, benignum, lætum, atque amori promptum; si melancholia, taciturnum, mæstum, lachrymabundum; si pituita, somnolentum, desidem, pigrum, otiosum, & hoc quidem maximè pro majori, aut minori eorundum humorum abundantia in capite, & cerebro, cùm vinum eos humores insigniter agitet; unde cùm notum sit, Nicolaum jam à multis diebus ante prænominatam cœnam passum fuisse quandam capitis gravedinem, seu dolorem quemdam gravativum (nam & ipsemet inter cœnandum per jocum dixerat, velle se in ea cœna copiosâ potatione capitis dolori mederi) qui dolor à multa pituita, ac frigido humore originem ducebat, non mirum est, si multo vino inebriatus humor ille commotus cerebri ventriculos obstruere omninò potuerit, & hominem in Apoplexiam impellere; hæc enim causa fuit, cur effectus violentæ ebrietatis diversi omninò fuerint ab effectibus, quos aliæ ebrietates in Nicolao concitaverant.

Tertiò, quia ubi vinum, quo inebriatus est Nicolaus, fuisset medicatum, ac venenatum, tantùm abfuisset, ut tam avidè illud ingurgitasset, ut potiùs contrà eo omninò abstinuisset, ut aliàs, licet falsò, præsumitur fecisse ob saporem à medicamento in ipso vino introductum; neque enim fieri potest, ut venenosa medicamenta, quantumvis aliis simplicibus associentur, ut eorum odor, & sapor occultetur, celari possint, quia præterquam quod omnia sunt odore, & sapore horribili, ut ex plurium Doctorum testimonio dixi alias *lib. 2. Quæst. Medico-* 11
Leg. tit. 2. quæst. 7. num. 8. ipsamet Natura inter assumendum eorum abominationem absque sapore, & odore persentit, & assumere renuit, ac displicentia, & nausea, & vomitu illa, si assumpta sint, conante à se expellere; ita ut nec verisimile, nec possibile sit, Nicolaum tot cyathos vini ingurgitasse summâ cum delectatione absque eo quòd ne minimo quidem signo illius displicentiam demonstraverit. Sed fortè dici ab Adversariis posset, non fuisse universum vinum medicamento alteratum, sed tantùm ejus partem: Verum hoc etiam concesso, tamen cùm unius vasis, seu œnophori vinum totum fuerit medicamento somnifero alteratum, nunquam Nicolaus tam avidè, & cum tantâ delectatione totum illud vinum hausisset absque eo, quod ne minimum quidem signum extranei alicujus saporis, aut odoris præsentibus daret. Quibus addendum, quòd Lucia de utroque etiam vase biberit ab ipso Nicolao invitata, nam de vino albo Muscatello dicto deponunt duo Testes, de vino verò rubro Montis Politiani deponit unus quidem tantùm Testis, sed ambo concordes sunt in hoc, quòd Lucia à Nicolao invitata ad bibendum de vino rubro illo bibere recusaverit, cùm diceret se adhuc non sitire; Testis tamen ille, qui deponit de provocatione Nicolai, & de recusatione Luciæ, dicit dehinc: quòd absente alio Teste, Lucia iterum à Nicolao provocata de vino rubro cyathum biberit. Neque valet dicere, quòd Lucia illud multâ aquâ temperaverit, & sic medicamenti efficaciam effugerit, quia cum medicamentum supponatur fuisse potentissimum, etiamsi Luciam non soporasset, ut Nicolaum, tamen aliquem effectum in illa produxisset, aut saltem aliquo modo somnolentam reddidisset; Sed quis dicet illam, quæ fœmina erat, & ob id valde timida, non inquam gustandi, sed vel odorandi vinum illud venenatum, voluisse tamen ex eo integrum cyathum haurire? saltem timere debuit, ne & ipsa somno capta, Amasium postmodum in domum intruducere non posset, aut etiamsi introduxisset, non posset cum illo se delectare, ad quem tamen effectum ad se illum introduxisse præsumitur. Ac deniq; patet, quòd etiamsi somniferum cum eo vino fuisset Nicolao propinatum, fuerit tamen omninò ejus potentia à vini virtute refracta, & sic non potuerit suos effectus prodere, præsertim cùm vinum illud fuerit quantitate multum, & qualitate potens, unde cum somnifera omnia frigida sint, facilè à vini caliditate edomantur.

Et ad ea, quæ in contrarium opponuntur, facilis est responsio, nam Testes deponentes de alia exhibitione somniferi per sororem Nicolao facta, deponunt tantùm de Auditu ab ipso Nicolao, qui inter comessandum cum illis (ac fortè tunc etiam plusculum biberat) jactabat se aliàs à sorore fuisse vino medicato potionatum, quamquam hoc assertivè non affirmaret, sed dicebat tantùm, quòd, cùm suspicaretur sororem in quadam cœna velle sibi porrigere vinum soporiferum ad eum fallendum, ipse sibi optimè cavit, quòd, ut erat homo vanissimi ingenii, & ignorantis quid hoc importaret, dicebat ad ostentandam propriam prudentiam. Sed hæc suspicio in tam crassæ Minervæ homine potuit esse vana, & quod de sapore in vino percepto jactabat, potuit esse quid imaginarium, cùm nihil tale in vino verè adesset, vel esse aliquid à vasis vitio proveniens; nam & eodem tempore ipse Nicolaus conquerebatur, quòd vinū domi haberet nē prorsùs boni odoris, &c

ris,& saporis,ex eo, quòd vas,in quo asservabatur, situm contraxerat, nec à famulis fuerat, ut debebat, curatum de illo mutando, ut deponunt duo Testes pro parte Luciæ examinati: Quòd verò post illam noctem Nicolaus capite malè haberet, non debet, nec potest de necessitate, ad ebibitum vinum medicamentum referri, quia constat illum ob extraneum saporem,quem in vino percipiebat, ab eo abstinuisse. Ergo alia aliqua ex causa capite doluit, & fortè ex nimia vigilia, quia cum plurimum satageret invigilare,ne Lucia ea nocte Amatorem in domum admitteret,nullatenus dormivit, unde facilè fieri potuit, ut inde in eum dolorem laberetur.

Quæ verò subdunt adversarii, quòd Nicolaus benè se haberet,&immediatè post illam cœnam in morbum lapsus sit,nihil omninò facit in hoc casu; quia nec novum,nec infrequens est,homines robustissimos, & Athlethicè se habentes de repente, & ex improviso fieri Apoplecticos; idcircò enim
11 suspectus est apud Hippocrat. *lib. 1. Aphor. 3.* habitus Athletharum cum ad summum bonitatis attingit,eademque de causa Celsus *lib. 2. sua Med. cap. 2.* illud affirmavit, *Si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta bona sua habere debet*, unde nihil relevat; quòd Nicolaus optimè se haberet, & tamen de repentè in Apoplexiam sit lapsus; suspicio enim administrati veneni tunc militat, quando homo se optime habet, & ab assumpto aliquo cibo de repentè labitur in pessima accidentia veneno familiaria; sed accidentia,quæ supervenerunt Nicolao,non fuerunt accidentia veneno familiaria, sed fuerunt accidentia provenientia ex capitis multa repletione, & prægressæ crapulæ proportionata; præterquam quòd verum non est, quòd Nicolaus benè valeret,quia, ut constat,& superiùs etiam dictum est, jam à multis diebus habebat caput valdè gravatum,& multa pituita oppletum, undè facilè fuit, Pituitam à nimia vini copia commotam cerebri ventriculos obstruere, & Apoplexiam concitare,licet & absque hac dispositione,& solùm ex immodico vini potu Apoplexia
13 aliquando,& repentina mors excitetur, Gal. *lib. 3. de Temp.* & ex Hippocr. *sent. lib. 5. Aphor. 5.* Bacc. *lib. 3. de vin. hist. cap.* 17. Ab Apoplexia autem, nisi occidat,solet plerumquè fatuitas vel perpetua, ut in Nicolao,vel ad tempus,ut in aliis succedere: quamobrem cùm morbus, & ejus accidentia proportionata sint errori in victûs ratione patrato, & causis antecedentibus, non est rejicienda culpa evenientis morbi in somniferum, præsertim cùm de erratis in victu omnino concludenter constet; de somnifero verò nihil certi habeatur.

Unde neque ad rem faciunt,quæ ex Medicis adducuntur circa virtutem quorundam somniferorum, quæ tamen etiam usurpata, ut prætenditur, non potuissent unica vice tantam concitare fatui-
14 tatem,& Apoplexiam; nam Medici loquuntur de frequenti usu talium somniferorum, alias enim videmus ipsum Opium, quod est omnium somniferorum potentissimum, affluenter usurpatum à Mauritanis præsertim,ut testatur Garzias ab Hort. *lib. 1. hist. Arom. cap. 4.* neque interimere, neque fatuos homines reddere, sed eos tantum dormitabundos efficere; quin etiam Solanum Maniacum teste Dioscorid. de re Med. *lib. 4. cap. 69.* ad duarum drachmarum pondus haustum (de ejus radice loquitur) ad tres tantùm dies mentis alienationem affert,quemadmodum & alia multa,nec facile inventu est tale venenum, quod de facto hominem dementare possit. Itaque Apoplexiæ potiùs ex ebrietate excitatæ, quàm somniferi cujusdam virtuti, Nicolai fatuitas est attribuenda.

Quod additur de signis attestantibus; potiùs somniferi assumptionem, quàm ebrietatem in Nicolao,inane omnino est,quia,quæ dicuntur, haberent quidem locum, ubi Nicolaus ex Ebrietate in soporem lapsus esset,tunc enim forte & faciei rubor & alia apparuissent ebrietatem attestantia; sed Nicolaus ex ebrietate incidit in Apoplexiam, ex qua opprimi animales spiritus, & calorem capitis ipsius & cerebri suffocari quis non novit? non mirum ergo, si facie appareret subpallida,ad livorem declinante, ob spirituum, & caloris extinctionem, & quod etiam, postquam ad sese rediisset, eundem pallorem retinuerit, impossibile quippe erat post fortem Apoplexiam non remanere gravissima quædam accidentia, ipsius prægressi morbi fortitudinem attestantia,ut semper in quacunque Apoplexia fieri consuevit, à qua relinqui semper membrorum torporem,& Paralysim etiam dictum est, & notum, & in confesso est apud 15
omnes.

Neque aliter respondendum sequenti objectioni,in qua dicitur, non esse verisimile ab Ebrietate potuisse reliqui fatuitatem, cum vinum mirum in modum calefaciat,non refrigeret, fatuitas autem à multa frigiditate originem trahat, quia hoc gratis concesso verificaretur, quando immediatè ab Ebrietate secuta esset fatuitas,sed non quando ab Ebrietate prius concitata est Apoplexia, ac deinde ab Apoplexia fatuitas,quia Apoplexia suffocando,ut dictum est,&extinguendo calorem,ac spiritus, relinquit intensam frigiditatem in cerebro, ex qua provenit deinceps fatuitas.

Ad id quod opponitur; quod sopor ille,quo præhensus est Nicolaus, non fuerit, nec esse potuerit ex vino;conceditur; nam verè fuit ex Apoplexia,neque valet dicere, quod hic morbus non potuit esse Apoplexia,quia terminatus esset in Paralysim,ut solet semper terminari: quia præterquam quod hoc non est perpetuæ veritatis,evenit etiam interdum ut Apoplexia terminetur ad ner- 16
vos inferiores ipsius capitis, vel quod materia faciens Apoplexiam ad cerebri corpus transmittatur, 17
unde postmodum frigiditas intensa emanat,ex qua aut memoria deperditio,aut fatuitas generatur, ut in casu nostro, cui similes historias apud scriptores adnotare licet, & signanter quæ narrantur de Messala Corvino, de Francisco Barbaro,de Georgio Trapezuntio,de Litostene, & de aliis, de quibus vide Schenck. *lib. 1. Observat. rar. tit. de Apoplexia.* Itaque etiamsi velimus impossibile esse, Apoplexiam terminari sine ulla partium Paralysi, tamen dicendum,in hac Apoplexia factam esse læsionem, & quidem insignem ipsius cerebri, ex qua fatuitas est generata. Ex quibus concludendum pro veritate videtur, Nicolai fatuitatem à prægressa Apoplexia originem duxisse, non ab aliquo somnifero, vel venenoso medicamento violento, & ex hac postmodum in Apoplexiam relapsum obiisse. Quamobrem videtur Lucia in hac re esse extra omnem culpam, nec potest tormentis subjici ad ulteriorem veritatem ex illa eruendam, quia indicia urgentia nullo modo suspicionem faciunt quod Nicolaus potionatus fuerit,sed concludenter ostendunt, illum ex Ebrietate in Apoplexiam cecidisse.

CONSILIUM XXVI.

ARGUMENTUM.

In societate scutorum trecentorum inter D. Constantium Constantinum,& D. Vincentium Bar-

dum

dum ſuper periculo vitæ D. Annæ prædicti Conſtantii Filiæ, quæ non multis antea menſibus fuerat deſponſata, & ſuſpicari cœpit prædicta Anna, ſe utero gerere, cum jam per duos menſes parcè admodum purgaretur, & appetentiam haberet dejectam, & è contra extranea quædam appeteret, aliaque ſigna notaret, quæ illam in utero habere commonſtrare poterant. Inter hæc, Febre maligna corripitur, ex cujus malitia interiit, de ejus graviditate nihil aliud certi relinquens. Prætendebat Vincentius eſſe factum locum lucro, contra volente Conſtantino pecunias in ſocietatem datas non eſſe amiſſas, cum illa ex graviditate obiiſſet, ex quo factus eſſet locus exceptioni. Quæ fierunt à me ipſi principales (qui ob arctæ amicitiæ vinculum, quo detinebantur, recuſabant lites inter ſe habere) quid pro veritate ſentiendum eſſet, promittebat enim eorum uterque meæ omnino aſſertioni ſtare.

SUMMARIUM.

1 *Graviditatis potiora ſigna.*
2 *Maſculi fœtus ſigna.*
3 *Pragnantia certò cognoſci non poteſt.*
4 *Signa demonſtrantia mulierem ſuſpectam graviditatis, utero non gerere.*
5 *Signa prægnantiæ etiam ex ſimplici menſtruorum defectu apparere ſolent.*
6 *Aliquæ fœminæ etiamſi utero gerant, primis menſibus purgantur.*
7 *Pluris faciendum ejus dictum, qui magis rationabilia profert.*
8 *In curandis gravidis non licet eas negligere, ut fœtus ſalvetur.*
9 *Motus in utero eſt magnum conceptionis ſignum.*
10 *Motus Embrionis quomodo differat à motu ab alia cauſa excitato.*
11 *Pragnantia infallibiliter cognoſci non poteſt in omnibus.*
12 *Gravidæ aliquando pro non gravidis, & non gravidæ pro gravidis exiſtimantur.*
13 *Non ſufficit ut pragnantia ſit cauſa mediata mortis ad hoc, ut pecuniæ in ſocietatem data non amittantur.*
14 *Non ſufficit, ut pragnantia impediat, ne remedia adhiberi poſſint ad hoc ut pecuniæ in ſocietatem data ſuper periculo vitæ ipſius prægnantis, non amittantur.*

COnſiderabam ergo primò caſum pro parte Conſtantii, pro quo apparebat cujuſdam Medici fides aſſerentis Annam verè utero geſtaſſe, & à ſe ut talem fuiſſe tractatam. Neque videbatur ab re Medicus etiam fidem feciſſe, quia multa apparebant ſigna & potiora graviditatis in ipſa Anna, 1 ut erat Menſtruorum defectus jam per duos menſes, qui in juvencula aliàs rectè purgari ſolita, faciebat non ſolum ſuſpicionem, ſed quaſi certitudinem gravidationis: Juvenes enim ſanguine abundant, & idcircò facilè ab illo repurgantur per menſtrua cum utero non gerunt, nec alia ex cauſa, niſi ex graviditate plerumque ea purgatio in iis retinetur. Adnotaverat inſuper Medicus non modò inappetentiam, quæ D. Annæ ſupervenerat, oſcitationes frequentes, & membrorum laſſitudinem, & alia magis probabilia graviditatis ſigna, ſed etiam mutatum faciei colorem, & papillarum nigritiem, ipſarumque ſitum ſurſum vergentium, & urinam ex qua maximè ſe cognoſcere dicebat mulieres gravidas, & alia quædam leviſſima, indigna prorſus quòd à perito Medico in ullo cenſu habeantur, cùm nugæ potiùs ſint ad mulierculas fallendas inventæ. Sed multum ſe fundabat Medicus præter urinam in motu percepto in ipſo ventre maximè de mane muliere jejuna exiſtente; licet neque ipſa Anna ſciret talem motum adnotare, ſed diceret ſemper interrogata, quòd videbatur quidem ſibi neſcio quid ſentire, ſed ignoraret explicare quidnam verè eſſet; & tamen Medicus aſſeverabat ſe talem motum in utero mulieris non ſemel obſervaſſe. Quin etiam ulterius ad majorem fidem ſibi adſciſcendam, inculcabat eundem motum multò vehementiorem à ſe obſervatum in ipſa mulieris infirmitate, & præcipuè in ipſarum febrium acceſſionibus, quem motum fuiſſe verè Embrionis non dubitabat, unde non ſolùm profitebatur in præallegata fide, Annam utero geſtaſſe, ſed geſtaſſe maſculum huic motui validiori, & papillis denigratis, ac ſurſum vergentibus, & motui magis 2
à dextris, quàm à ſiniſtris conſpicuo confiſus; ex quibus nullum in ea re dubium intercedere poſſe firmavit, ut in eadem fide profitebatur. Quæ omnia cum viderentur ab optimis Medicis comprobari, abſque dubio multum afficiebant.

Accedebat, quòd Anna ab omnibus viciniis mulieribus pro gravida habebatur, aderantque Teſtes ad hoc examinati, qui deponebant, illam pro gravida ab omnibus fuiſſe habitam; quin immò mulieres nonnullæ, quæ audierant, Obſtetricem ab Anna acceſitam de prægnantia valdè dubitaſſe, neque voluiſſe pro certo affirmare *illam* in utero habere, illam ipſam obſtetricem irriſerant tanquam ignaram, parumque expertam, ac multis propriis exemplis ſimiles gravidationes ſe eſſe paſſas, nimirum cum aliquali menſtruorum apparentia in primis menſibus, tandemque fœliciter peperiſſe firmabant: ita ut Anna harum perſuaſionibus animata jam non multò antè febris inſultum ſe certo gravidam eſſe diceret, & ut gravidam ſe tractabat, manens ſemper in multa quiete, imò frequenter decumbens in lecto, nonniſi lentè ac cautè ſe movendo; imò & cum curru veheretur, nonniſi tardè gradiebatur, ex quo tantò certiores de ejus graviditate, & vicini, & noti omnes facti fuerunt. Unde cùm timore quodam perculſa ex alio curru concitatis equis ſibi obviam facto, domum reverſa à febre eſſet correpta, ab omnibus, & ſingulis non aliundè id illi eveniſſe firmatum eſt, niſi ex eo quòd utero gereret; quamobrem timebant illi omnes, ne ab eo timore maximè ſuperveniente febre, quod ſtatim, à principio fuerat acuta, omninò abortiret. Ex quibus videbatur dicendum, Annam utero geſtaſſe, & cùm ob prægnantiæ culpam perierit, locum eſſe factum exceptioni, neque poſſe Vicentium pecunias ſuper ejus vitæ periculo in ſocietatem acceptas lucrari.

Pro parte tamen Vincentii opponebatur, Primò, 3
non conſtare de Annæ graviditate, quia circumſcripta difficultate, immò inquam, impoſſibilitate certitudinis cognitionis prægnantiæ maximè in primis menſibus, de qua infra, producebatur fides Obſtetricis aſſerentis, ſe nunquam pro veritate affirmare potuiſſe, Annam in utero habere, non obſtante Medici aſſertione, & mulierculatum atteſtatione de graviditate, & reddebat ſui dicti rationem, dicens, ſigna graviditatis, quæ apparebant in D. Anna fuiſſe nimis levia, nec connumerari inter potiora; Contra verò adfuiſſe multa, quæ oſtendebant illam nequaquam eſſe gravidam, ut erat præcipuè ipſius uteri conſtitutio, nam ne- 4
que os ipſius internum ullo modo clauſum, aut inverſum apparebat, neque ad tactum ulla ipſius corporis uteri renitentia, aut tumefactio ſe prodebat; neque aliud quid ab expertiſſimis Obſtetricibus in prægnantia vere adnotatum: nam ea ſigna, ſuper quæ ſuum dictum fundabant Medicus, & vicinæ mulieres, eſſe omninò leviſſima confitebatur, ac facilè ad ſimplicem menſtruorum defectum conſequi poſſe.

Secundò conſtabat, neque à Conſtantio in dubium vertebatur, D. Annam, antequam nuptui traderetur, ſemper paſſam eſſe aliqualem menſtruorum defectum, ex quo etiam hiſtericis affectibus moleſta-

molestabatur, unde idcircò à Medicis Patri injungebatur, ut eam quamprimum viro jungeret, cùm sperarent illam ex conceptione convalituram. Interim tamen eadem ipsa symptomata antè nuptias passa est, quæ de præsenti experiebatur; & licet his adderentur motus in utero, papillarum mutatio quoad colorem; earumque retractio ad superiora, & alia id genus, tamen dicebatur, hæc nequaquam tunc fuisse observata, licet verè, & cum effectu adessent, quia nulla suspicio conceptionis aderat; ob quam observari necesse esset. Inappetentiam autem, & rerum extranearum appetitum fuisse quoque à prima menstruorum apparitione D. Annæ familiares, ipsemet Constantius non inficiabatur;
5 nam & hæc ipsa à Menstruorum defectu prodire quotidie experimur; & maximè ipsis Virginibus sub Menstruorum apparitionem, cùm non rectè, & secundùm Naturam repurgantur. Inde quoque & malus corporis color, & oculorum offuscatio, & capitis leviusculi dolores; & vertigines; & vomitus, & alia permulta, quæ in Virginibus, & in omnibus fœminis, quæ menstruorum defectum patiuntur, in dies observamus: omnes enim similes effectus sanguis præter naturam retentus producere est aptus, quos in verè gravidis producere solet, etiam ipsam lactis collectionem in mammillis, ut ab omnibus Medicis docemur; & alias affluenter demonstratum est, *lib. 1. Quæst. Medico-Legal. tit. 3. num. 1. per totum*, & alibi; & licet hæc in D. Anna cessasse viderentur à purgatione celebrata per aliquot menses antequam marito jungeretur, tamen facilè fuit, ut urgente iterum menstruorum defectu, de novo pullularent, cùm ab eo menstruorum defectu corpus pravis humoribus repleretur, ex quibus ea symptomata excitabantur.

Tertiò, constans erat apud utramque partem, D. Annam non omnimodam menstruorum carentiam habuisse, sed per vices, nonnihil sanguinis expurgasse, ut alias antequam viro copularetur, illi evenire consueverat. At verò consentaneum erat, si realiter erat gravida, cùm parcè admodum extra prægnantiam purgaretur, menstrua in præ-
6 gnantia omninò cessare, quia etiamsi in aliquibus mulieribus primis conceptionis mensibus menstrua aliquatenùs apparere soleant; id fit in illis, quæ & benè purgantur, & sanguine multò sunt referta: at in his quæ parcè purgantur, neque multo sanguine abundant, ut in D. Anna eveniebat, non verisimile est, uterum è semine concepto potuisse aliquam sanguinis partem expurgare, cùm eo indigeret pro ipsius conceptus nutritione; Sed hoc gratis, tanquam non multùm afficiens Vincentius Constantio condonabat. Magis urgebat, quòd D. Anna non aliter tunc purgaretur, quàm aliàs, cùm adhuc virgo esset, purgari solebat; nempe per vices quasdam inordinatas, atque admodum parcè, ut eadem D. Anna iis mulieribus confitebatur, quæ in principio præsumptæ graviditatis, illam in utero habere volebant, non obstante quod purgationes menstruas haberet.

Quibus omnibus optimè perpensis in eam sententiam veni, D. Annam utero non gestasse, nec verè unquam prægnantem fuisse: & casu quo verè fuisset prægnans, non esse tamen per ejus mortem factum locum exceptioni sed lucro pecuniarum, quæ super ejus vitæ periculo Vincentius à Constantio acceperat. Nam super Medici fide deponentis de certitudine graviditatis D. Annæ nullum omninò fundamentum fieri potest, cùm constet, illum levissimis quibusdam signis motum, ac confisum asseruisse, D. Annam pro certo utero gerere, potiora, & tutiora non advertentem; Contra autem plurimum tribuendum expertissimæ Obstetricis depositioni, cùm multò magis consona rationi sint, quæ illa deponit, negando D. Annam fuisse gravidam; quàm quæ deponit Medicus asserendo 7
fuisse gravidam: nam pluris faciendum ejus dictum, qui magis rationabilia loquitur.

Nec quicquam me movet, quòd in paritate judiciorum sit magis tribuendum Medico, quàm Obstetrici. Quia, præterquam quòd hoc fortè in his, quæ ad Obstetricem magis spectant, non habet locum; ex facto patet, Medicum fuisse crassæ Minervæ hominem, talemque se ostendisse suamet fide, ac depositione; contrà verò, Obstetricem fuisse expertissimam, & deponere de iis, quæ ad propriam peritiam magis pertinent, reddendo suæ assertionis rationem; quinimò, Medicum insigniter errasse dixerim in ipsa D. Annæ curatione, nam neque sanguinem illi detraxit, cujus habebat summam, & extremam necessitatem, neque alia potiora remedia ulla adhibuit, quæ tamen facere debebat etiamsi D. Annam gravidam existimaret; 8
non enim licet negligere prægnantem, ut fœtus salvetur, ac satis superque est, si nihil ad aborrum excitandum directè adhibeamus, ut alias probavi *lib. 6. Quæst. Medico-Legal. tit. 1. q. 7. num. 16.* Ex qua Medici ignorantia, ac supino errore colligendum est, illum in Arte minimum valuisse, & sic nullam ei fidem esse adhibendam, sed magis Obstetrici deferendum de iis, quæ ad propriam peritiam pertinent deponenti.

Quod porrò de Motu percepto ab Anna in 9
ventre (qui habetur pro valido, ac certo conceptionis signo) ab eodem Medic. affertur, nihil me movere potuit, cùm constans opinio apud omnes doctos Medicos sit; talem motum ab aliis causis, quàm à fœtu excitari posse, ut luculenter probatum est *lib. 1. Quæst. Medico-Legal. tit. 1. quæst. 1. num. 30. & seqq.* & licet concedere paratus sim, quòd hic motus sit ex certioribus signis conceptionis, tamen debet, si quicquam ei fidendum est, cum aliis potioribus signis associari, aliàs nihili faciendum; At in hoc casu tantùm aberat, ut alia potiora signa observarentur, ut potius alia adnotarentur contrariū attestantia, ut jam ex superioribus patet. Præterquam quod motus observatus in D. Anna non erat talis, quòd quicquam ei fidendum esset; sed quia is Medicus erat ex his, qui ad pauca respiciunt, non mirum est, si facile pronuntiaverit: nam non tam facile pronunciasset, si observasset differentiam motus à fœtu excitati, & ejus, qui excitatur ab aliis causis: motus enim Embrionis est aliqualiter ordinatus, blandus, ac lenis in principio, 10
mox etiam validior, non dolorem, non fluctuationem, non sonum pariens: at motus, quem percipiebat in ventre D. Anna erat inordinatus, modo in una, modo in alia parte, neque erat omninò doloris expers, ut ipsamet fatebatur: quinimò ex eo, quod plurimis obstructionibus afficeretur, cùm eodem modo fluctationes quasdam percipiebat; sed maximè sugillanda venit hujus Medici audacia; & ignorantia, quia D. Anna ante exactum tertium gravidationis mensem febre maligna obiit, at motus infantis in utero non tam cito percipi ut plurimum solet, sed in tertio, aut quarto mense, ut docet Hippocrat. *in libr. de Nat. Puer. num. 2. & lib. 1. de morb. mul. n. 97.* & alibi, & cum eo cæteri omnes: ergo motus hic non potuit à Medico tam facile percipi, ut ex eo pro certo deprehenderet, D. Annam esse gravidam.

Nihil præterea facit, quod D. Anna ab omnibus haberetur pro gravida: nam si in hoc decipiebatur ipsamet mulier, & ipse Medicus, ex quorum dicto cæteri in eam opinionē venerant, multò facilius poterant decipi alii; Quemadmodum nihil re-

levat, quod prædicta D, Anna se ut gravidam tractaret, putabat enim se verè gravidam esse, licet non esset; & idcircò tanquam gravida omnia faciebat, quæ ad prægnantiæ custodiam requirebantur; neque erat abs re illam pro certo habere, se utero gerere, cum ejus persuasionis multos auctores haberet, maximè mulieres domesticas, & vicinas in utero gerendo expertas, & ipsum potissimum Medicum, qui ut erat, veluti dictum est, homo ad pauca respiciens, non modò non ambiguè, sed asseveranter omninò, & omni cum certitudine jactabat, D. Annam utero gerere; & hoc tribuebat medicamentis ab ipso eidem D. Annæ exhibitis antè quàm nuptui traderetur, cùm tamen jam promissa esset maritò Alexandri Mariti nomine; sed quia existimabatur, ut verè erat, valetudinaria, & Alexandri propinqui dubitabant, àn apta futura esset conjugio, & proli ferendæ, curarunt, ut antequam Marito jungeretur, per Medicum prædictum curaretur; à quo tamen simpliciter purgata est, & per aliquot dies Rhabarbarum ei exhibitum. Medicus ergo, qui erat Miles quidam gloriosus, & jactabundus, plurimùm se ob hoc facinus extollebat, quòd nimirum ob diligentem curam D. Annæ abhibitam, illicò atque Marito copulata fuerat, utero conceperat.

Verumenimverò concesso etiam, quòd D. Anna verè gravida esset, adhuc nihil probaret Medici assertio, cùm loquatur assertivè, & de certa scientia de iis, quæ nonnisi probabiliter, neque per infallibilia signa, sed tantum per conjecturalia assequi poterat, ut Audaces, & ignari facere consueverunt. Quod enim nihil certi observari possit, nec firmari de graviditate, latissimè probavi *loco supra*
11 *cit. lib.* 1. *Quæst. Medico-Legal. tit 3. quæstion. 1.* eam conclusionem adstruens, prægnantiam nunquam, hoc est, in nullo tempore graviditatis cognosci infallibiliter posse. Et licet Daniel Sennertus *lib. 4. suæ practicæ p. 2. sect. 5. cap. 1.* hanc nostram conclusionem non acceptet, excusatione dignus videtur, nam forte quid mihi voluerim, Vir ille Doctissimus, ac multa laude dignus, non est assecutus, vel forte ego ipse, quid sibi vellet mea conclusio, explanare ignoravi: non enim hoc volui, ut in omnibus generatim impossibile sit infallibiliter prægnantiam cognosci, sed tantum in nonnullis, nam indies videmus, quod etiam *loco cit.* dixi, neque ipse Sennertus diffitebatur, in nonnullis fœminis aliquando Medicos etiam doctissimos, ac longævos, & expertis-
12 simas Obstetrices, ipsasque fœcundissimas mulieres adeò deceptos fuisse, ut gravidas non esse gravidas, & non gravidas gravidas esse, judicaverint; nec ullo ingenio, nec signo quantumvis minus incerto, nec ulla experientia certiorari de veritate potuisse. Mille præstò sunt exempla exploratissima. Hoc tamen unum sufficiat, Excellentissima mulier jam multiplici prole fœcunda, annis præteritis credebat, seu suspicabatur potius, se in utero habere, nam & non multo ante utero gesseret, & masculum pepererat. Advocati quinque primores Urbis Medici, totidemque Obstetrices; quin ex Sicilia obstetricem, cui multum illa tribuebat, hoc advocandam curavit, quæ cum ipsis Medicis, aliisque Obstetricibus eam in utero habere firmarunt; in qua sententia etiam usque ad decimum mensem perseveraverunt, quo transacto, illa aquas tantum multas ab utero emisit, & omnium opiniones, ac suam ipsius fefellit. Contra vero Nobilissima altera mulier à tribus doctissimis Medicis tractata, cum dubitaret se utero gerere (licet jam à quinque annis concipere destitisset) in dolorem coxendicum incidit acerbissimum. Advocate seniores duæ Obstetrices, quæ retulerunt nullam posse haberi suspicionem graviditatis. Medici omnibus diligenti examine perpensis, in eandem opinionem venerunt, quod nullo modo esset gravida, maximè cum singulis mensibus purgationes, licet multo consueto parciores, irent. Itaque & iteratas purgationes, & sanguinis iteratas evacuationes, etiam ex saphena lateris dolentis, & aperientia efficaciora, & decocta etiam exiccantia, ac sudorifica præscripserunt. At illa debito tempore masculum peperit validum, ac fortem, & staturæ, quam alii puelli nuper nati, procerioris, corporisque habitioris; qui adhuc in vivis degit nativa fortitudine insignis. Hoc ergo significare per eam conclusionem volui, quod ubi signa maximè conspicua non sint, & prægnantia non ultra quartum mensem sit progressa, certò, & infallibiliter de ea pronunciari non potest, quinimò in aliquibus ad partum usque infallibilis prægnantiæ cognitio haberi non potest. Vir tamen clarissimus Daniel Sennertus secundum plurimum loquitur, cui libentissime subscribo. Id nobis satis superque sit, Medicum non potuisse in D. Anna conceptionem infallibiliter comprehendere, & nimis audacter ipsum pro certo enunciasse, illam in utero habere.

Cæterum etiamsi D. Anna in utero habuisset, tamen locus lucro pecuniarum factus esset, per ejus mortem, non exceptioni, quod erat secunda pars nostræ propositionis; quippè cum non ex causa prægnantiæ, seu partus obierit, sed ex maligna febre: non ex causa, inquam, immediatè dependente à partu, seu prægnantia, ut requirebatur ad hoc, ut fieret locus exceptioni ex causa partus, & prægnantiæ: non enim sufficit, ut prægnantia, aut partus sint causa mediata, & impulsiva; ut millies
dictum est per DD. à me adductos *lib. 1. Quæst. Me-* 13
dico-Leg. tit. 4. q. 2. per totam & alibi; nam bene in hoc casu, imo & in aliis omnibus prægnantia, & partus vim causæ habent supervenientis morbi, & mortis, sed quando sunt causæ tantum mediatæ, & impulsivæ; non faciunt exceptioni locum, verùm tunc solùm, quandò sunt causæ immediatæ. At in casu nostro prægnantia non fuit causa immediata morbi; non enim causabat per se malignam febrem, quæ à pravorum humorum apparatu, & mala corporis dispositione dependebat, ob quam, etiam extra prægnantiam, D. Anna nec benè se habebat, & poterat facilè eadem febre corripi, si aliqua pro cathartica, & externa causa irrepsisset, ut subitaneus, ac magnus timor, quod etiamsi prægnantia foveret pravam corporis dispositionem, & ipsum supervenientem morbum, erat tantùm causa per accidens, & impulsiva, quæ non attenditur.

Et quod à Constantio tunc opponitur, & à
nonnullis Doctoribus contrarium sentientibus 14
oppositum est, nempe prægnantiam impedire, ne remedia validiora adhiberi possint, nihil demit de difficultate, cùm ne sic quidem intret in censu causæ immediatæ, & per se agentis, & finalis (confundunt enim hæc Jurisconsulti in hoc casu) sed tantũ habeat vim causæ foventis, & facilitantis, ut ita dicam, effectum, nempè mortem, in causa enim est, ut faciliùs succedat, quàm alias extra prægnantiam succederet; quamquam in hoc casu multa à Medico præstari poterant, quæ ob ignorantiam, & Animi ignaviam ab ipso prætermissa sunt; non sine summo damno ipsius Ægrotantis, immò cum ejus morte. Quid enim obstabat prægnantia, quo minus sanguis mitti debuisset? at inquies, periculum erat, ne abortiret, cùm valde debilis esset, & valetudinariam vitam degeret. At fortè, inquam, si abortivisset, non obiisset, ex abortu enim multum putridi sanguinis, ac malignorum humorum expurgasset, ex quo poterat à febre liberari, & licet hoc non

posset

possetMedicus directè operari,tamen cum morbus ille magnus esset, & requireret sanguinis missionem, debebat omninò Medicus illam imperare prospiciens ipsi fœtui per roborantia medicamenta,tam interna,quàm externa; quòd si cum his Anna abortivisset, Medicus extra omnem culpam fuisset, præter ejus enim intentionem abortivisset: at his prætermissis, necesse fuit Annam omninò succumbere. Itaq; in proposita quæstione pro veritate pronuntiandum est,D. Annam non fuisse gravidam,& in omnem casum,quo gravida fuisset, illam immediatè ex febris culpa,non culpa prægnantiæ periisse,& per ejus mortem factum esse locum lucro pecuniarum,non exceptioni.

CONSILIUM XXVII.

ARGUMENTUM.

Sævierat Pestis de anno 1631. & 1632. per Italiam, ac maximè Florentiæ, sed jam nondum prædicto anno completo cessaverat. Sub finem Autumni anni sequentis 1633. Antonius Culmannus juvenis triginta agens annos Roma Florentiam se contulerat, inibique perierat, existimatumque ex quibusdam signis, etiam in prægressa Peste observatis,illum ex Peste periisse. Acceperat Arrigucius Simonellus ab Antonii Patruo scuta mille in societatem jam à tribus annis citra super periculo vitæ ejusdem Antonii. Prætendebat igitur Antonius Antonii patruus prænominatus factum esse locum exceptioni. Pecuniasq; ab Arrigucio acceptas in societatem per mortem Antonii ejus nepotis non esse amissas, cùm obiisset ex Peste. Contra verò Arrigucius contendebat pecunias esse lucratas, quia Antonius ex alio morbo,& non ex Peste perierat.

SUMMARIUM.

1 *Pestis per Hyemem solet remitti,per Æstatem autem, & Autumnum de novo sævire.*
2 *Pestis signa,& num. seq.*
4 *Pestis signa in cadaveribus ex ea extinctis observata.*
5 *Multum interest inter pestem, & morbum pestilentem, & num.* 18.
6 *In instrumento societatum officii excipitur mors ex peste,non ex morbo pestilenti.*
7 *Mors ex peste cur excipiatur in instrumento societatis officii.*
8 *Mors ex partu, & prægnantia cur in eodem instrumento excepta.*
9 *Quæ differentia sit inter Pestem,& morbum pestilentem.*
10 *Pestilens febris datur sine Peste.*
11 *Morbus pestilens cur non excipi debeat in instrumento societatis,ut excipitur Pestis.*
12 *Pestis excipitur ob dependentiam à causâ universali.*
13 *Aër in Peste habet semper se ut causa primò agens.*
14 *Ut Pestis suis privilegiis gaudeat ad effectum faciendi mortis exceptionem in instrumento societatis officii appositam,debet esse contagiosa.*
15 *Contagium in Peste si adsit, multum facit ad periculi certitudinem.*
16 *Pestis particularis non differt ab universali circa quædam.*
17 *Humores ad extremam corruptionem devenientes excitant eadem symptomata,quæ excitare solet pestis.*

Dicebatur autem pro parte Antonii, non posse dubitari,quòd Antonius nepos ex Peste obiisset, quia & Pestis semina adhuc vigebant, & in morbo plura signa Pestis apparuerant. Quòd verò Pestis semina adhuc vigerent, patere dicebant ex hoc, quia anteacta Æstate plures ex simili morbo perierant,neque verisimile est, Pestem per Au-
1 tumnum remisisse; constat enim experientia,quòd quamquam Pestis per Hyemem remittit, tamen per Æstatem,& Autumnum solet de novo, ac maximè sævire. Itaque cum palam sit, Antonium, aliosque cum symptomatibus Pestis occubuisse, non potest affirmari Pestem cessasse,sed potiùs ejus semina adhuc perseverasse, & Antonium verè ex
2 Peste, & non ex alio morbo fuisse vita functum: nam,ut dicebatur, adnotatæ fuerunt in Antonio exanthemata, seu Periculæ per universum corpus lividæ,ac nigræ, apparuerunt animi defectus & lypothymiæ, quotiescunque loco moveretur, quinetiam partium extremarum perpetua frigiditas adfuit,earundemque lividitas, sudores tenues,ac frigidi circa frontem,& alia id genus; quæ nonnisi pestilentis morbi signa ab omnibus existimantur.

Accedebat fides Medicorum deponentium, Antonium ex febre verè pestilenti fuisse sublatum; quinetiam publica vox, & fama irrepserat, imò etiam timor,ne Pestis ipsa de novo propagaretur. Ac profectò maximè urgebat Medicorum fides, quippe qui eū curaverant,& cùm essent docti,& diligentes,& observassent prægressæ febris, ac Pestis more, non oscitanter de ea re eos fidem fecisse credendum,Antoniū nempè ex febre pestilenti obiisse;præcipuè verò, cùm illa ipsa symptomata per ipsos in Antonio fuerint observata, quæ anno præ- 3
terito iis observabantur, qui ex Peste peribant, ut erat lipothymia, seu animi defectus occasione cujuscunque motus etiam levioris,sudores tenues,ac frigidi circa frontem, præcipuè sub mortem, extremorum frigiditas,& interiorum incendium, livores,& periculæ,& alia hujusmodi;Quamobrem nonnisi injuria negari poterat,Antimonium periisse ex Peste; nam omninò standum videbatur fidei per prædictos doctissimos Medicos factæ, cui etiam plurimum ferendum apud Jurisconsultos constat.

Denique in ipso Antonii cadavere apparue- 4
runt etiam aliqua signa pestilentis morbi, ut livor faciei,ac tumor,cruoris rejectatio per os,& nares, cita corporis putrefactio,& alia nonnulla, quæ signanter in ipsis cadaveribus eorum, qui Peste sunt sublati,animadverti solent; de quibus etiam constat per fides Peritorum,& per alios Testes examinatos, ita ut ex his omnibus jure videretur concludendum, Antoniū ex vera Peste obiisse, & per ejus mortem nequaquam esse factum locum lucro pecuniarum super periculo ejus vitæ ab Arrigucio in societatem acceptarum,sed exceptioni,stante clausula in ipso instrumento societatis apposita, excipiente mortem ex Peste,& Epidemia.

Pro Parte tamen Arrigucii Simonelli dicebatur, Antonium ex morbo quidem, ac febre pestilenti obiisse, non autem ex Peste, & ob id nequaquam esse factum locum exceptioni, sed lucro. Multùm enim interest inter Pestem, & morbum 5
pestilentem,ut deinceps apparebit. In instrumen- 6
to autem societatis officii excipi quidem mortē ex Peste provenientem, non verò ex morbo pestilenti:ratio enim exceptionis mortis ex peste alias à me assignata *lib.* 1. *Quæst. Medico-Legal. tit.* 4. *q.* 1. est 7
certitudo periculi,ejusque frequentia, cùm contra periculum debeat esse dubium, nec tam facilè, ac frequens, ut levi negotio incurratur; idcircò enim dictum ibi est, exceptam fuisse mortem ex
partu,& prægnantia,& mortem ex peste, illam qui- 8
dem ob facilitatem incurrendi mortis periculum, hanc verò ob frequentiam simul, & certitudinem ejusdem periculi. Itaque cùm Antonius non obierit ex peste, non potest per ejus mortem esse locus exceptioni,quia morbus, ex quo obiit, non solùm frequens non est, nec de facili homines prehendit, sed de rarò videtur, & difficillimè homines adoritur,nisi ipsa Pestis vigeat, tunc enim contra & frequens est, & de facili prehendit,& facillimè occidit.

Differentia autem, quæ est inter febrem, seu 9
morbum pestilentem,& Pestem,ea est,quòd Pestis universalis ac popularis morbus est, & à causa universali dependentiam habet, quæ causa cùm sit omni-

omnibus hominibus, immò etiam aliquando omnibus animalibus communis, facillimè majorem eorum partem adoritur, atque etiam è medio tollit, quinimo propagatur per contagium (si communi opinioni adhærere volumus) de uno individuo in aliud. At verò morbus pestilens, seu febris pestilens habet semper extra pestem causam particularem ab ipsomet individuo dependentem, & à putredine insigni in proprio ejus corpore ex humorum pravitate originata, & idcircò non de facili propagatur, nec communicatur aliis individuis, nisi frequenter, & multùm ejus exhalationes putridas excipiat; unde cessat in hoc casu frequentia, & certitudo periculi ex causa illa universali; & hoc est
10 quod Galenus dicebat *comm.3. in 3. Epidem. partic. 57.* dari pestilentem febrem sine peste, hoc est dari febrem, quæ habeat eandem omninò malitiam, quam habet ipsa Pestis, absque eo quòd pestis vigeat, aut causa universalis aliqua illam excitaverit. Et si opponatur in febre etiam pestilenti absque peste esse eandem periculi certitudinem, quæ adest in peste. Respondetur hoc nihil referre, quia periculum non imminet ab extra, nempè à causa illa universali, aut à contagio tanquàm causa etiam universali, & propagabili de facili ab uno individuo ad plura; si communi opinioni adhæremus: nam quoad periculum imminens ab ipsa malitia febris pestilentis, quod quidem quasi certum est, quia ut plurimum occidit, dicendum illud non sufficere, quia non militaret tantùm in ipsa febre pestilenti, sed in plerisque aliis morbis, qui habent majorem periculi certitudinem, quàm ipsa febris pestilens; non est ergò excipiendus morbus pestilens ob id,
11 quòd certitudinem periculi adjunctam habeat, quemadmodum non excipiuntur alii morbi, habentes etiam eandem, & majorem periculi certitudinem, ut exempli gratia, Ileos, seu, volvulus ab inflammatione, stomachi quoque inflammatio, fortis
12 Apoplexia, & alii; & in summa pestem excipi ob dependentiam à causa universali, à qua cuicunque individuo indifferenter imminet semper periculum certum, firmavi alias *loco cit.* pro cujus rei veritate roboranda, plura adduxi.

Antonium igitur ex morbo particulari decessisse facilè probatur ex eo, quòd jam pestis cessaverat, cùm jam plures menses transiissent, in quibus ne unus quidem cum signis pestis decesserat, quod manifestissimè demonstrabat causæ universalis influxum jam omninò evanuisse, aëremque, qui sem-
13 per in vera peste habetur ut causa primò agens, remansisse omninò à putredine vindicatum, ita ut postea ab hominibus absque infectionis timore respirari posset. Unde non solùm causæ universalis influxus defecerat, sed cessaverat etiam omnis suspicio, & periculum contagii, cùm jam aditus liber omnibus pateret, & Advenæ etiam absque ullo impedimento in civitatem ad mitterentur, quod secundum communem opinionem, quæ vult Pestem omninò à contagio originem ducere, & ab eo propagari, & incrementum suspicere, erat signum certissimum, & infallibile, omnem pestis suspicionem cessasse: nam etiam de anno præterito notabiliter remiserat, & idcircò postmodum succedente anno, in quo omninò Pestis existimabatur evanuisse, non fiebant ampliùs consuetæ custodiæ, quæ fiunt tempore Pestis, ob prædictam contagii suspicionem; quamobrem inane omnino est, quod ab Adversariis dicitur, Antonium nempè ex seminiis prægressi contagii in pestem incidisse; si hoc enim ullam veritatem habuisset, omni proculdubio propagata in alios esset, &c, si opinioni communi fidem habere volumus, ii, qui Antonium in ea infirmitate tractaverant, aut aliqui saltem eorum, non effugissent periculum contagii: At vero constat, nullum ex illis ipsis contagio fuisse affectum, sed ne levissimo quidem aliquo morbo tentatum. Verum concesso, quòd Antonius ex vera peste obierit, tamen mors ex ea eveniens non poterat excepta censeri ob idipsum, quod contagiosa non esset; ut pestis
enim suis gaudeat privilegiis (quorum unum hoc 14
est, ut mors ex ea eveniens faciat locum exceptioni, nec idcircò pecuniæ in societatē datæ amittantur) debet esse contagiosa, ut firmavi alias *cit. lib. 3. de Quæst. Medico-Leg. tit. 3. q. 2. num. 9.* nam Con-
tagium (præsertim si tantam habeat vim, atq; ener- 15
giam, quantam habere communis opinio sibi persuadet) multum facit ad periculi certitudinem, unde ubi non adsit contagium, mors ex peste eveniens non debet facere, quantum ego existimo, locum exceptioni; At pestis, qua præsumitur fuisse extinctus Antonius, non erat contagiosa, ut ab effectu comprobatum est, quia nullus eorum, qui cum tractarunt, sicut dictum est, & qui absque ulla cautela cum eo commorati sunt, peste fuit correptus.

Et ex his facillimè satisfit iis, quæ ex adverso adducebantur; nam quod pestis seminia non vigerent, jam probatum est. Quod verò Antonius perierit cum signis nonnullis, imò, inquam, omnibus
pestis, nihil relevat, quia nihil habet peculiare 16
circa hoc particularis pestis à peste universali, ac vera, & in utraque eadem prorsus signa, atque symptomata conspiciuntur, utraque enim habet causam deleteriam, & veneficam; universalis quidem aërem putrefactam, & veneni naturam adeptum, aut per contagium, aut quomodocunque respiratum; particularis vero humores putredine insigni corruptos, & ad veneni naturam & ipsi accedentes; quod si possunt humores tam insigniter corrupti, tamque extraneam naturam induere, ut pariant affectus veneni cujusdam particularis, & exitialissimi etiam admirandos, & nonnisi certis venenis proprios, & qui ad substantificam formam tantum subsequi posse videntur, ut plures testantur DD. quemadmodum *lib. 2. Quæst. Medico-Legal. tit. 2. q. 6. n. 11. & alibi*, quanto magis iidem humores possunt æmulari naturam ipsius aëris corrupti, ac venenati? cum autem ad eam corruptionem pervenerint, ea omnia symptomata excitare sunt apti, quæ excitare sunt apti, quæ excitare solet ipsissima
pestis. Itaque nec mirum, nec novum est, Anto- 17
nium cum accidentibus pestis decessisse, non tamen ex peste; & ex morbo pestilenti quidem sed non ex vera peste.

Quoad fidem tandem, & attestationem Medicorum, qui curæ interfuerunt, nihil est, quod nos dubios detinere debeat, est enim conformis veritati; nam deponunt, Antonium ex febre pestilenti decessisse, quod, ut diximus, non est idem ac si dixissent, ipsum periisse ex peste; nam benè norunt Viri illi doctissimi, aliud esse pestem, aliud febrem pestilentem, & idcircò fides hæc nihil afficit, & potius facit ad favorem Arriguci, quam quicquam contra illum probet. Neque obsunt signa in Antonii cadavere observata simillima, vel eadem, quæ observari solent in iis, qui ex peste succumbunt. Quia, ut jam non semel diximus, tam cum vera peste, hoc est universali, & habente causam communem, quam cum morbo pestilenti, hoc est, peste particulari & habente causam particularem, eadem symptomata, ac signa absque ulla omnino differentia apparere solent, ut experientia ipsa manifestissimum est & docent practicantes omnes. Quamobrem ex his concludendum per mortem Antonii Culmani factum esse locum lucro pecuniarum, quæ super ejus vitæ periculo in societatem traditæ fuerunt, cum non perierit ex peste, ita ut casus

ſus debeat haberi inter exceptos,ſed ex morbo peſtilenti,ut probatum eſt.

CONSILIUM XXVIII.

ARGUMENTUM.

Deſponſaverant eorum filiam pulcherrimam quandam virginem nobiliſſimi quidam Parentes cuidam nobiliſſimo ſimul, ac pulcherrimo Juveni N. N. cum interim ſponſus dolore capitis præhenſus eſt gravi,ac de nocte maximè affligente,cùm mutatione coloris faciei, oculorum turbatione,& corporis laſſitudine inſigni; ejusque morbi occaſione Medicis curandum adhuc Hyeme non prægreſſa (inſtabant enim Kalendæ Menſis Martii) ſe tradidit; atque inter purgandum eruperunt illi puſtulæ quædam rubræ in univerſo corpore, atque etiam in facie; quod cùm Parentes ſponſæ reſcirent, Medicum domeſticum de ea re conſuluerunt, qui pro certo affirmavit,ſponſum morbo Gallico affici,atque illo quidem inſigni: qua re moti parentes ſponſæ, negabant ulterius eorum filiam N.N. nuptui tradere ob imminens infectionis periculum, quod non ſine magna & ſponſæ & eorum triſtitia fiebat;idcircò requiſitis duobus excellentiſſimis Medicis, qui Sponſum ab ineunte pueritia curaverant pro oblatâ occaſione, retulerunt illi, ſponſum nullam unquam ſuſpicionem Gallici morbi habuiſſe. Cum his tamen plura relata fuerant ipſis,ex quorum cognitione in multò majorem timorem venerunt. Itaq; omni ex parte dubii alios Medicos conſulere in ea re voluerunt. Conſultus ergo ipſe exiſtimavi, ſponſum morbo Gallico nequaquam laborare.

SUMMARIUM.

1 *Dolor capitis gravativus abſque febre affligens magis de nocte, quàm de die,eſt inter præcipua ſigna morbi Gallici: Contrarium n.10.*

2 *Mutatio coloris faciei,cum oculorum turbulentia, & deſœdatione,ſunt ex potioribus ſignis Luis Gallicæ.*

3 *Puſtulæ latæ,ac rubræ parumque eminentes, in univerſo corpore apparentes morbum Gallicum ſignificant. Declarat ut n.12.*

4 *Laſſitudines quædam, & gravitas in corpore univerſo, abſque ulla aut imminentis, aut præſentis, aut prægreſſæ febris culpa, morbi Gallici ſigna ſunt. Falſum numero 18.*

5 *Concurſus plurium ſignorum morbi Gallici, ipſius morbi Gallici faciunt certam cognitionem. Contrarium num. 16.*

6 *Timor infectionis ab uno ſponſo in alium eſt juſta cauſa dirimendi ſponſalia, etiam juramento firmata.*

7 *Si Medici curent ægrotum medicamentis Gallico morbo convenientibus, cenſendum eſt, ægrum morbo Gallico affici.*

8 *Morbus Gallicus habet quandam peculiarem venenoſitatem, quæ communibus remediis vinci non poteſt, ſed requirit antidota propria.*

9 *Si quis commercium habeat cum muliere infecta, & deinceps ægrotet, ſuſpectus eſt de morbo Callico.*

11 *Color faciei,& oculorum in quibuſcunque morbis, maximè ſi doloribus aſſocientur, immutatur.*

13 *Spontaneæ laſſitudines morbos prænunciant.*

14 *Symptomata omnia Gallici morbi apparent aliquando in perſonis,qui eo morbo non laborant.*

15 *Medicamenta contra morbum Gallicum ultra qualitatem occultam, habent ſuas manifeſtas qualitates, quibus aliis morbis contrariantur.*

17 *Gallicus morbus latet aliquando ad plures menſes.*

19 *Morbus Gallicus à principio neglectus, altas emittit radices.*

PRò parte affirmante dicebatur primò,quòd nullum intervenire poterat dubium, quin ſponſus morbo Gallico laboraret, nam ipſamet infirmitatem,qua in præſentiarum detinetur,Gallicam eſſe, ſymptomata, quæ eam concomitantur, ſatis
1 apertè demonſtrant: nam dolor capitis gravativus abſque febre affligens magis de nocte, quàm de die,eſt inter præcipua ſigna hujus morbi.Fernel. *lib. 2. de Abd. rer. cauſ. c. 14.* Fracaſt. *lib. 2. de morb. contag. cap. 1.* Bened. Victor. Favent. *de morb. Gal. cap. 3.* Maſſa. *eod. tract. cap. 7. tract. 1.* Euſtach. Rud. *de morb. occult. lib. 4. cap. 10.* Daniel. Sennert. *lib. 6. pract. part. 4. cap. 6. & alii omnes.* Quod tantò majorem veritatem habet,quantò hic dolor non eſt aliis doloribus ſimilis in modo affligendi: alii namque dolores capitis à ſimplici humore abſque Gallica pravitate producti, dant aliquam humoris prædominantis ſignificationem, & ſecundum ejus naturam magis una hora,quam alia ſunt moleſti:at dolores Gallici à quovis tandem humore dependeant, ſemper affligunt magis de nocte, quàm de die; dolor autem eſt cujuſdam particularis naturæ,neque poteſt magis uni,quàm alteri humori tribui,quia non ab humorum qualitate,ſed ab occulta malignitate Gallica originem trahit. Ita neque in ulla dolorum communium ſpecie reponi poteſt, cùm neque pungitivus ſimpliciter ſit, neque ſimpliciter pulſans, neque ſimpliciter gravativus, neque extenſivus, aut alterius ſpeciei, ſed inter has habet particularem quemdam affligendi modum cum inſigni moleſtia,& mala tolerantia; qualis videtur eſſe dolor,quo D. N.N. detinetur, ob cujus moleſtiam coactus eſt,non expectata temporis opportunitate,corpus purgare, & alia medicamenta aſſumere ad morbum facientia.

Non minorem ſuſpicionem præbent mutatio coloris faciei, & oculorum turbulentia,ac defœdatio, in qua multum inſiſtunt Authores omnes, reputantes illam pro ſigno evidentiſſimo Gallici morbi,unde Fallopius *de morb. Gal. cap. 23. Tertiò,* inquit,*incipiente morbo, & aliquantiſper ingraveſcente, immutatur color faciei; videbitis angelicam vivacem, ſplendidam faciem juvenis mutatam in deterius ſpatio trium, aut quatuor dierum;* & quæ ſequuntur, de quo etiam ſigno poſt vetuſtiores omnes Sennert. *loc. cit.* unde Hieronym. Fracaſt. *lib. 1. Syphlidis.* 2

Ille etiam ſuus ex oculis vigor, & ſuus ore
Dejectus color haud læta de fronte cadebat.

Et paulò pòſt de quodam juvene eo morbo malè affecto verba faciens,

Paulatim ver id nitidum, flos ille juventæ
Diſperiit, vis illa animi.

Et licet Euſtach. Rud. ex malo corporis, aut alicujus partis colore, nolit poſſe deduci morbi Gallici præſentiam,tamen excipit Naſi,& vicinarum partium ruborem,& oculorum turbulentiam,ſive turbidum eorum ſplendorem: hæc enim maximè vult Gallicæ infectionis vera eſſe ſigna; nec injuria,cùm venenum Gallicum ſpiritus meliores obturbet, & extinguat, qui maximè in oculis fiunt conſpicui, & per quos elucet ille vivaciſſimus eorum fulgor, ac ſplendor,ut notum eſt.

Accedunt puſtulæ per univerſum corpus ſparſæ,latæ,& rubræ, parumque eminentes, quas in ſimili morbo Gallico apparere præcitati quique, & omnes alii Authores profeſſunt, immò has ipſas puſtulas demonſtrare morbum jam confirmatum iidem omnes conſenſu unanimi aſſeruerunt, Mathiol. *de morb. Gall. in princip.* Fallop. *loco proximè alleg.* Proſper Borgaruccius *de morb. Gall. cap. 4. & 7.* Euſtach. Rud. *ubi ſup.* Sennert. *ibid.* Immò Julian. Palmar. *de lue vener. lib. 1. cap. 4.* ex quo etiam repetit Sennertus, hujuſmodi puſtulas tertium gradum morbi Gallici oſtendere, & morbum altas radices egiſſe firmat; nec abſque ratione: demonſtrant enim totam ſanguinis maſſam eſſe infectam, & idcircò natura à veneno abhorrens, quod ſanguinem inficit,ejus partem ad cutim expellit & hujuſmodi puſtulas, atque his ſimiles tuberculos excitat, 3

citat, quibus idcircò totum corpus scatet ex eo, quod totum corpus, & undequæque ipsius pars sanguine indiget ad sui nutritionem, unde cùm quælibet pars attrahat sanguinem si infectus sit, illum respuit tanquam nutritioni ineptum, & sibi noxium, & hæc differentia est inter Gallicas pustulas & infectiones cutaneas, quæ Gallicæ sunt, & eas pustulas, & infectiones, & Gallicæ non sunt: nam Gallicæ plerumque indifferenter quamlibet partem defœdant, etiam ipsum caput; non Gallicæ alias partes determinatas, ac ferè nunquam caput, & faciem; quia vitium seminii Gallici inficit universam massam sanguinis, & ipsum etiam ultimum membrorum alimentum, eaque de causa undequaque se prodit; in cæteris infectionibus non Gallicis semper remanet aliqua portio sanguinis non infecta, & saltem ultimum alimentum nulla, infectione conspurcatur.

Ac denique pro signo infallibili Gallici morbi adnotatum est in D. N. N. adesse lassitudines quasdam, ac gravitatem in toto corpore, absq; ulla aut imminentis, aut præsentis, aut prægressæ febris causa; quæ à somno majorem etiam in modum augebantur, ut in Gallico morbo fieri solet; has enim hujus generis lassitudines pro signo certo ejus morbi afferunt præcitati omnes, & alii quique Auctores, quod etiam non prætergressus est Fracastor. *loc. cit.* dicens.

Interea tamen insolito sopore gravati,
Sponteque languentes animis, & munera obibant
Ægrius, & toto segnes se corpore agebant.

Non solùm autem hujusmodi lassitudines morbum Gallicum præsentem esse ostendunt, sed etiam morbum sævissimum minantur, ut Fallopius *loc. supra cit.* testatur, & cæteri adnotarunt; nec præter rationem, ostendum enim corpus totùm malè affectum, ac pravis ubique humoribus scatens.

5 Et licet unumquodque horum signorum per se multum faciat ad testificandum, Ægrum morbo Gallico laborare, tamen plurimum urgent, cum simul omnia apparent, quod omnes DD. qui de hac materia scripserunt concorditer adstruunt, non obstante quòd eorum aliqui profiteantur, nullum posse dari certum signum Gallici morbi proprium, & inseparabile, ut præcipuè vult Eustach. Rud. *loco suprà cit.* tamen plures, imò penè omnes huic signorum syndromi, & concursui plurimùm tribuunt, voluntque, illum esse Gallici morbi certissimum testem, & assignantes diversorum gradum ejus morbi signa, in unoquoque plura considerant, horumque præcipuè concursu morbum hunc demonstrari magnum, ac penè confirmatum unanimi consensu determinant, & inter omnes vide Joan. Bapt. Silvaticum *in lib. de his qui morb. sim. deprehend. c. 20.* Ergo res est clara, quòd D. N. N. morbo Gallico vero, & non levi laboret.

6 Quibus stantibus cum adsit rationabilis timor infectionis à sponso in sponsam, videtur justam causam offerri dissolvendi sponsalia ut ex Romano *in rubr. ff. solut. matrim. 2. lect. n. 12.* & ex Alciato *ibid. n. 16.* dicit Sannafar. *de matrim. cap. 3. artic. 16. n. 45.* & alios retuli *lib. 3 Quæst. Medico-Leg. tit. 3. q. 1. num. 14.* quod procedit etiamsi juramento firmata sint, ut ex Sanchez. & Joan Andrea *ibid.* dixi. Ex quibus etiam Rota *in Venusina Legati Iunii 1623. coram Coccino num. 72.* licet voluerit morbum Gallicum esse minùs gravem, quàm Lepram, quod, quam veritatem habeat, notum feci *lib. 9. tit. 5. quæst. 4. n. 9.*

7 Ad majorem porrò veritatis roborationem adducebatur suspicio Medicorum Ægrum curantium; qui illum tractarunt tanquam morbo Gallico affectum, præbentes decocta exiccantia, & alia Antidota ad eum morbum facientia, unde producebantur in medium etiam Receptæ, ut dicunt, ab ipsis Medicis præscriptæ, quæ quidem conjectura potissima est, & facit morbi Gallici certitudinem Joann. Baptist. Silvaticus *loco citato cap. eod.* 8 quia cum morbus Gallicus habeat quandam peculiarem malitiam, ac venenositatem, quæ communibus remediis edomari, ac vinci non potest, proprium expostulat Antidotum, quod à tota substantia sit ipsi veneno, ac malitiæ morbi contrarium, habeatque proprietatem quandam occultam ad eam evincendam, ut Lignum Guajacum, salsa parilla, China, sassafras, & si quæ alia his similia sunt, ut enim millies in dies observamus, non satis est in hoc morbo curando humores, in quibus morbus subjectatur; diversimodè per medicamenta communia è corpore educere, sed oportet omninò per propria antidota qualitatem illam venenatam in toto prædominantem infringere, ac edomare. Ubi ergo pateat talia Antidota à Medicis in Ægroto curando in usum trahi, ex eo quod de necessitate ad talem morbum curandum requirantur, pro certo existimandum est, eum morbum ab ea venenositate dependere, & consequenter Gallicum esse.

Ac denique pro prædictorum omnium consummata roboratione, notum erat D. N. N. per 9 nonnullos annos habuisse commercium cum quadam Laura Mosella, quæ hujusmodi morbo tam malè infecta erat, ut etiam in Hypocausto se curare, atque inibi per quadraginta dies ex decocto Ligni sancti sudare coacta fuerit: quin etiam constabat prædictam Lauram tam malè à morbo fuisse acceptam, ut ob indefinentes artuum, & capitis dolores, & tumores quoque gummosos tibiis exortos, aliosque morbos ejus generis sudorificis Guaci, & salsæ parillæ decoctis minimè cedentes, necesse habuerit ad Hydrargiri, seu Argenti vivi, hoc est Mercurii inunctiones transire, quarum ope tandem sanata videbatur. Ex commercio ergo cum fœmina eo morbo insigniter affecta habito per longum tempus non potuit D. N. N. ab eo morbo liber evadere: nulla enim major conjectura, immò nulla magis certa præsumptio, immò verò cognitio haberi potest infectionis, quàm hæc, de ea, namque Medici omnes verba facientes, eam plurimi faciunt, & videndus præ cæteris jam *cit.* Joan. Bapt. Silvaticus *loco eod.*

Verumenimvero omnibus ritè perpensis, & amotis iis, quæ perperam, ac falsò dicuntur, clarè patebit D. N. N. nec morbo Gallico laborare, nec unquam ejus morbi suspectum fuisse, non obstantibus tot symptomatibus etiam simul concurrentibus, cùm omnia suas causas manifestas, ac pro catharticas habuerint; ad quas referri debent. Quæ ut manifestiora fiant, in memoriam revocandum primò, D. N. N. ab ineunte ætate, & à teneris unguiculis capitis doloribus fuisse obnoxium, ita ut, antequam pubesceret, vel in ipsa pubescentia, anno nimirum 14. coactus fuerit fonticulum in brachio excitare, & illum adapertum ad multum tempus gestare, scilicet ad decem annos, & ultra, ex quibus materiam crassam, ac flavam, & interdum cruorem expurgabat, nigrum, ac densum; quem fonticulum cùm uxorem ducere in animo haberet, immò jamjam ducturus esset, occludi permiserat anteacto Autumno, & quod pejus fuerat, nulla præcedente corporis purgatione. Sciendum ulteriùs, eundem D. N. N. sanguinis eruptiones ex naribus pati consuevisse, ex quarum causa capitis dolores illi remittere solebant, quæ nisi apparuissent, necesse habebat sanguinem iterum,

iterum, atque iterum ex venis, & per cucurbitulas, & aliquando etiam per hæmorrhoides ex hæmorrhoidalibus venis detrahere, ut ipsi Medici, qui illum ab incunabulis tractaverant, ipsos sponsæ Parentes certiores fecerant, quæ & aliunde eadem nota habebant. Imò aliàs, cùm aliquando illi ex naribus sanguis erumperet, & propinquæ Mulieres timentes copiosissimam sanguinis effusionem, illum reprimere voluerint, non solùm capitis dolor iterum recruduit, sed iisdem pustulis, quibus in hoc postremo morbo scatebat, totum ejus corpus illicò refertum est, unde denuò sanguinem ex venis detrahere fuit coactus, quousque à capitis dolore liber omninò evaderet.

Quæ omnia cùm veritatem haberent, & ipsismet sponsæ Parentibus persuasa, ac comprobata etiam per non fucatam Medicorum attestationem, cum juramento asserentium D. N. N. nunquam ulla suspicione Gallicæ Luis fuisse affectum, sed infirmitates omnes, quibus spatio 24. annorum in universo vitæ curriculo, interpolatim tamen, molestatus fuerat, dependentiam habuisse à capitis intemperie cum copia sanguinis pituitosi, & quæcunque symptomata passus fuerat, habuisse omnia suas manifestas, ac patentes causas, ad quas referri debuerint, absque eo quòd de ulla occulta, aut venenata qualitate ex morbo Gallico contracta suspicionem facerent. Quæ Medicorum dicta cùm sint conformia iis, quæ in hoc Ægrotante de præsenti contingunt, & veritati consona, non sunt ullo modo respuenda, opponendo, quòd ij Medici sint amici, & familiares ipsius infirmi; præsertim cùm ea, quæ ex adverso dicuntur, neque veritati consona sint, nec rationi conformia.

10 Et primò non est verum absolutè, quòd quicunque dolor capitis absque febre, cujuscunque tandem speciei sit, etiam affligens magis de nocte, quam de die, conjecturam faciat, illum dependere à pravitate Gallica; cùm passim apud Auctores hujusmodi dolores ex morbo Gallico minimè dependentes occurrant: quod enim talis dolor sit gravativus, evenit à materia frigida, & pituitosa, ac crassa, qualis prædominatur in capite prædicti D. N. N. juxta medicorum attestationem illum curantium, & ex hac eadem causa evenit, ut magis affligat de nocte, quàm de die, nocte enim prædominatur ipse humor pituitosus, ut apud Medicos omnes est compertissimum: & idcircò ex sui natura suos insultus omnes noctu facit; quamobrem nihil certi ex hoc haberi potest, quòd dolor de nocte affligens magis, quàm de die, sit Gallicæ luis germen. Non enim hoc est ita proprium signum dolorum Gallicorum, ut nullus alius dolor eodem tempore exacerbetur. Neq; verum est, quòd dolor, quo affligebatur D. N. N. non potuerit reduci ad aliquam certam speciem dolorum communium quia ex attestatione Medicorum constat, ipsum fuisse merè gravativum cum aliquo pulsu, sed leni, quoniam à materia sanguinea, sed pituitosa, frigida, & crassa prædominante dependentiam habebat.

11 Nec majorem suspicionem facit mutatio coloris faciei, & oculorum; cum in quibuscunque morbis, & præcipuè in iis, qui doloribus associantur, color faciei, & oculorum vigor remittatur, ut vel ipsis idiotis hominibus est notissimum: quòd multò magis habet locum, ubi caput ipsum dolet, in quo fons est & origo spirituum animalium, qui de facili & à materiæ morbificæ copia obruuntur, ab acerbitate doloris labefactantur, & à vigiliis, aliisque molestis symptomatibus dissipantur; quibus obrutis, labefactatis, ac resolutis, succedit pro vivido, ac optimo faciei colore, emortuus, ac teter color, lumenq; oculorum apparet velut extinctum. Quibus addenda alia symptomata, ad graves, & perennes dolores consequentia, ut vigiliæ insuperabiles, deploratæ inappetentiæ, lassitudines molestissimæ, & id genus alia, ex quorum violentia tantò magis spiritus omnes dissipantur: quæ omnia tam clara sunt, ut pudeat me ulterioribus rationibus, & auctoritatibus ea confirmare.

Majorem multò suspicionem facere potuissent pustulæ rubræ, ac latæ, in D. N. N. universo corpore apparentes, nisi habuissent causam nimis patentem, ex qua pullularent, neq; aliàs ex simili causa apparuissent. Sed constabat, ut jam annuimus, D. N. N. antea &o Autumno fonticulum, quem gestabat in humero, occlusisse, nulla purgatione corporis peracta; mox autem ineunte Vere, hoc est in fine Mensis Februarii, in hunc dolorem, atq; in eo symptomata incidisse, cujus occasione prædictæ pustulæ emerserant; ex eo enim quod materia morbifica consueverit per fonticulum illum expurgari, factum est, ut via occlusa, dolorem capitis & pustulas illas generaverit, ut aliàs eidem evenerat ex suppressione fluentis sanguinis ex naribus; cum namq; Vere ineunte humores agitentur, & in motu sint, non mirum si magis eo, quàm alio tempore, sui motus significationem præbuerint. Neq; difficultatem auget, quòd hæ pustulæ, non solùm universum corpus, sed ipsum etiam caput in D. N. N. occupaverint, (nam in hoc multum se fundabat Medicus contrarium sustinens, dicendo, hoc tantùm in morbo Gallico evenire;) quia cùm in capite abundaret materia morbifica, secundùm rationem factum est, ut hæ pustulæ etiam in capite apparuerint. 13

Lassitudines item adnotatas in adventu morbi, & per totum etiam morbum in D. N. N. quis dixerit non posse ab alio morbo, quàm à Gallico provenire? an non lassitudines in morbis quibuslibet evenire consueverunt? certè notissima est Hippocrat. sententia *libro secundo, Aphor. quinto. Spontaneæ lassitudines morbos prænuntiant.* Quid mirum ergo in hoc Ægrotante adfuisse has lassitudines, iminente tam molesto morbo, qualis erat capitis dolor insignis, & qui de facili non erat cessurus, cùm haberet magnam causam, ac perennem, nempè ipsius capitis naturalem intemperantiam, & plenitudinem? Præterquam quod notum est omnibus his, qui vel de limine Medicinam salutarunt, humorem pituitosum in corpore superabundantem facere præcipuè hujusmodi corporis lassitudines, & tunc maximè cum in capite stabulatur: inde enim ad totum corpus, & ad nervosas partes, & capita musculorum transmissus, eas relaxat, & has lassitudines causat. 14 15

Concursus porrò omnium prædictorum symptomatum non potest inservire pro signo certo, imò, nec probabili, Gal. licæ Luis: quia hoc fortè procederet quando prædicta symptomata simul, & unumquodq; per se, non possent referri ad suas causas patentes, unde liceat de latente suspicari. Sed in hoc casu hic concursus secundum rationem videtur factus, quia ad capitis diserasiam, & repletionem est consecutus ob clausum fonticulum importuno tempore, & impurgato corpore, præcedente ejusdē capitis debilitate, & consuetudine incurrendi in similia symptomata, imò plura, & pejora. 16

Sed circumscripto etiam hoc Ægrotantis statu, & dato, quòd nihil eorum, quæ diximus, verè antecesserit, sed quod D. N. N. de repente in hæc symptomata inciderit: adhuc non facerent conjecturā per se prædominantis malignitatis venereæ: nam, si Medicis expertissimis fidem habeamus, hæc ipsa symptomata, & his multò magis suspecta, observantur interdum in personis, quæ ab om-

omni ſuſpicione Gallici contagii ſunt liberæ: unde factum eſt; ut quidam Medici opinati ſint, non eſſe neceſſarium contagium ad contrahendum hunc morbum, ſed aliquando ex cœli ſtatu, & ex conditione humorum in corpore putreſcentium, aliquos in illum incurrere. Unde Bened. Victor. Favent. *de morb. Gall. cap. 3. Sanè, inquit, occurrerunt mihi quandoque honeſta, ac ſanctæ Moniales, fortiſſimis clauſuris obſerata, ſub ardua quippe, & inviolabili cuſtodia, quæ ex præſentis cœli ſtatu, atque ex ſtatu humorum in eis putreſcentium, cum ſtatu imbecillium membrorum, malo fato in Gallicum cecidere morbum*; quod quidem Medicus hic expertiſſimus ideò dicit, quia hæ Moniales conflictabantur plurimis ſymptomatibus, quæ in Morbo Gallico vero, & ex contagio contracto adnotantur, abſq; eo quod ex contagio talem morbum contraxiſſent. Quamobrem etiamſi concurſus, ac ſyndromes eorum ſymptomatum non eſſet proportionatus, ac reſpondens patenti cauſæ, non poſſet facere ſuſpicionem, quòd ſubſit aliqua alia cauſa latens ipſa ſymptomata producens.

Cæterùm ſuſpicio Medicorum, quòd D. N. N. pateretur morbum Gallicum, eſt omninò falſa, & diluitur ex ipſorum atteſtationibus fideliſſimis, qui cum ipſum ab incunabulis curaverint, fatentur, illum nunquam habuiſſe morbum, qui Gallicus judicari poſſet. Nec obſtat, quod in eo curando uſi ſint illis ipſis medicamentis, quibus talis mor-
17 bus curari expedit: Nam iis uſi ſunt ad excitandam exuperantem humiditatem, non ad debellandam Gallicam pravitatem: habent enim hæc medicamenta ſuas manifeſtas qualitates, ut cætera omnia, ultra occultam illam, & Alexiteriam, qua contrariantur lui venereæ, & quæ à tota ſubſtantia dependentiam habet; manifeſtis autem qualitatibus calefaciunt, & exiccant, quarum reſpectu etiam in aliis morbis uſurpantur, ut norunt omnes. Atque hinc patet, nequaquam fuiſſe hæc remedia, ut Alexiteria contra Morbum Gallicum, à Morbo, quo D. N. N. afficiebatur, requiſita, ſed tantùm ut manifeſtis qualitatibus calefaciendi, & exiccandi operantia, ad quam etiam intentionem quotidiè in Virginibus, in Pueris, in Religioſis ab omni ſuſpicione Gallicæ infectionis liberis in uſum trahi ſolent. De commercio habito à D. Sponſo per plures annos cum Laura Moſella judicare oportet ſecundum veritatem, & diſtinguenda ſunt tempora commercii ipſius ſponſi, & infectionis ipſius Lauræ. Nam ſponſus habuit quidem commercium per plures annos cum Laura, ſed tunc temporis Laura erat ab omni ſuſpicione Gallici morbi libera, & alii etiam juvenes nobiles cum ea habebant commercium, quorum nullus fuit infectus: nam hi nobiles juvenes ſimul cum ſponſo reliquerant ejus conſuetudinem, omnes ſimul indignati, quòd illa lanionem quendam adamaret, & cum eo ſæpè ſæpius delectaretur; tranſactis ergo pluribus menſibus, à quo hi juvenes illam reliquerant, illa morbo Gallico eſt infecta, nam D. N. N. ejus conſuetudinem habuit ab anno 1620. ad annum 1623. Laura vero ab año 1624. cœpit eo morbo affligi, eoque moleſtata eſt per plures annos ſequentes. Non potuit ergo Laura, antequàm inficeretur, morbum D. N. N. communicare. Neque valet dicere, quòd etiamſi contagium, quo Laura afficiebatur, non eſſet palam
18 factum de anno 1623. in quo adhuc D. N. N. cum ea rem habebat, potuerit tamen deliteſcere, ut fieri dicunt plures Auctores, qui teſtantur aliquando hunc morbum ad menſes occultari, & dehinc palam fieri. Leon. Botal. *de Lue ven. cap. 2.* & alii omnes; quia etiamſi hoc ita eveniat, non eſt tamen quòd per aliqua ſaltem obſcuriora ſigna non appareat ejus inſtantia, ut per triſtitiam non conſuetam Ægrotantium, per deperditionem coloris vividi, per diminutionem alacritatis, & virtutis & alia id genus. At verò Laura per totum annum 1623. & majorem partem Anni ſequentis ſuam non facilè ſuperabilem pulchritudinem, vividum faciei & oculorum colorem, ſuetam alacritatem, & robur, & motus concinnitatem ſemper retinuit, ut ex iis, quæ ejus cognitionem habuerunt, non dubitanter cognoſcere potuerunt ipſius ſponſæ Parentes. Poſtmodum autem ineunte Hyeme Anni 1624. cœpit leniter à morbo affligi, nam decolor tantummodò facta eſt, gonorrhæâ contractâ, dehinc Vere ſequenti ulcera in pudendis fuit paſſa, & curatâ convaluit uſque ad Hyemem ſequentem, in qua doloroſis tumoribus in capite, & artubus fuit moleſtata, quia non fuerat cum neceſſaria *diligentia* curata; ea eſt enim hujus morbi natura, ut à prin- 19
cipio neglectus, aut leviter tractatus, vires acquirat. Itaque cùm Laura morbo eſſet infecta, poſtquam D. N. N. ejus conſuetudinem non habebat, non potuit illum inficere. Et ex his concludendum, D. ſponſum abſque ullo ſponſæ periculò poſſe matrimonium conſummare, nullamque juſtam cauſam habere ſponſæ Parentes recedendi ab obligatione per ipſos ſolemniter facta.

CONSILIUM XXIX.

ARGUMENTUM.

Deceſſerat Illuſtriſſimus ac Excellentiſſim. D. N. N. ex affectu quodam ſoporoſo, Subet ſcilicet, vel Lathargo, vel Pſeudo-lethargo, aut ſimili, ac paulò ante obitum nonnullas penſiones juxta facultatem, quam habebat, tranſtulerat; dubitabatur ergo de validitate hujus tranſlationis, eo quod præſumeretur à parte, illum non fuiſſe in actu tranſlationis ſui juris.

SUMMARIUM.

1 *Soporoſi affectus omnes conveniunt in ſenſuum internorum læſione.*

2 *Soporoſi affectus omnes hominem Rationis, & Memoriæ uſu expoliant.*

3 *Somno naturali oppreſſus non habet Rationis uſum, & comparatur dementi, aut mortuo.*

4 *Affectus ſoporoſi Apoplexiæ finitimi ſunt, & tunc interficiunt, cum in Apoplexiam terminantur.*

5 *Apoplexia eſt ſenſuum omnium tam exteriorum, quàm interiorum ruina.*

6 *Ratio multo magis læditur in ſoporoſis affectibus, quàm in Phrenitide.*

7 *Ad actum tranſlationis penſionum requiritur mens ita ſana, ut abſque ullo errore diſcurrere poſſit.*

8 *Dementes, & alii Mentis defectu laborantes, licet aliqua ſecundùm rationem agant aut dicant, non cognoſcunt tamen dictorum, vel factorum qualitatem.*

9 *Nutibus ſi poſſit transferri penſio, mens debet eſſe ſana ipſius transferentis.*

Conſtat in facto ex depoſitione trium Peritorum, ita ut extra omnem controverſiam ſit, Illuſtriſſimum, & Excellentiſſimum D. N. N. periiſſe ex morbo quodam ſoporoſo, qui utrum Lethargus, vel Coma, vel Subet, vel Cataphora, vel Catoche, vel Caros, aut Sopor appelletur, parum, aut nihil ad rem noſtram facit, hi enim omnes, ac ſinguli affectus finitimi ſunt: Galen. *libro tertio de loc. aff. cap. 18. & comm. 2. de articul. text. 18.* ex quo Altimar. *ſua practica capit. ſecund.* Foreſt. *libro decimo Obſervat. numero trigeſimotertio in ſchol.* & maximè conveniunt in eo, quod præ- 1
cipuè negotium noſtrum reſpicit, hoc eſt in ſenſuum interiorum læſione, quæ in ſingulis apparet, ita ut circa hoc vix differant ſecundum magis, & minus.

Hoc ſuppoſito ſequitur abſque dubio, quòd

prædictus Excellentissimus Dominus in eo morbo, ex quo decessit, non fuerit sanæ mentis, neque habuerit Rationis usum, unde inhabilis omninò extiterit ad quemvis actum, qui sanam mentem requirat, celebrandum, quòd facilè probatum remanet ex seqq.

3 Primò, quia hujusmodi omnes ac singuli morbi ejus naturæ sunt, ut hominem Rationis, & Memoriæ usu exspolient, ut omnibus Medicis in confesso est, & notant Practici omnes in propriis Capp. & videndi peculiariter Alexand. Benedict. *Practic. lib. 1. cap. vigesimosecundo.* Massaria *libro primo Practic. cap. decimoquarto* Altimar. *de Meden. hum. corp. morb. cap. 2.* Mercat. *lib. 1. Practic. cap. 12.* Mercurial. *lib. 1. cap. 7.* Cæsalpin. *lib. 1. cap.* 33. Daniel Sennert. *lib. 1. part. 2. cap. 18.* & cæteri omnes.

Sed notanda præcipuè sunt Galen. verba *lib. 3. de loc. aff. cap. 5.* dicentis. *In lethargo atque omnibus soporosis affectionibus, utraque, hoc est Ratio & Memoria, pereunt, atque dispositionem ipsarum ejusdem esse generis necesse est.* Idem quoque affirmant ex vetustioribus, Paul. *lib. 3. cap. 9.* Trallian. *lib. 1. cap. 14.* Cæl. Aurelian. *Acut. lib. 2. cap. 1.* & alii. Ergo cùm controverti non possit Excellentissimum Dominum N. N. soporoso affectu laborasse, & ex eo periisse, controverti nequaquam potest, illum Rationis, & Memoriæ omnem usum cum eo morbo amisisse, & idcircò nullum actum potuisse validè facere, ut cæteri sanæ mentis homines facere possunt.

Secundò, homo somno naturali oppressus non habet Rationis usum, ut in confesso est. Menoch. *de Arbitr. Jud. Cas.* 327. *num.* 5. & idcircò comparatur dementi, imò mortuo, ex Platon *lib. 7. de Leg.* idem Menoch. *ibid.* & ex Med. Cæsalp. *Art. Med. lib. 5. cap. 12.* sed causa excitans somnum præter naturam, ac soporem multò major est, quàm causa excitans somnum naturalem, quia somnus naturalis fit à vapore placido, ac benigno, somnus autem præter naturam fit à vapore, aut humore crasso, ac turbido, Avic. 1. *pract.* 4. *cap.* 1. Ergo multò aptior est somnus nonnaturalis ad turbandam Rationem, ejusque usum impediendum, quàm somnus naturalis; unde si somnus naturalis turbat Rationis usum, non naturalis omni ex parte lædit ac devastat; modò si ob eam causam, turbatæ nimirum Rationis, actus à dormiente facti invalidi sunt, Menochius *ubi suprà*, quomodò validi esse possunt actus ab homine facti sopore, ac lethargo detento, qualis erat Excellentissimus Dominus in eo morbo, ex quo decessit.

Tertiò, hi affectus soporosi non solùm Apoplexiæ finitimi sunt, ita ut ab Hippocrate omnes
4 uno nomine comprehendantur, ut notat Dan. Sennert. *lib. 1. Pract. p. 2. cap. 33.* sed tunc interficiunt, cum in Apoplexiam terminantur Capivacc. *lib. 1. pract. cap.* 10. & cæteri Practici *in propriis capp.* quod etiam quotidiana experientia constat; & ratio est, quia humor obsidens cerebrum, & excitans soporem, communicatur ipsius Cerebri ventriculis; unde facta in ipsis obstructione, & impeditâ primò ob Animalium spirituum interceptionem Respiratione, ac morbo augescente in totum abolitâ, hominem perire necesse est, quia respirare non potest. Modò certum est in Apoplexia perire omnem Rationis usum, ut Medici omnes unanimiter fatentur, cùm sit sensuum omnium, tam exteriorum
5 quàm interiorum, ruina. Alexand. Trall. *libro primo suæ Medicinæ cap.* 16. Paul. *lib.* 3 *cap.* 18. Rota Roman. *in Perusin. Pension.* 28. *Maij* 1644. *coram Pentingerio.* Itaque facilè ex his deducitur, actus propè mortem maximè celebratos ab homine, qui ex soporoso affectu deficiat, non secùs ac ab Apoplectico celebratos esse habendos, & irritos, atque invalidos omninò esse.

Præterea certum est, Phreniticos non esse mentis compotes, neque idcircò posse quicquam validè agere ob Rationis læsionem, ut videndum à Jurisperitis, quæ ad hoc adduxit Menoch *lib. 1. consil.* 81. *à num.* 198. *ad plures seqq.* At verò Ratio multò magis læditur in soporosis affectionibus, quàm in Phrenitide, Cæl. Aurel. *Acut. lib. 2. cap.* 1. Piso *lib. 1. Pract. c.* 20. ita ut idem Cæl. Aurel. eam differentiam agnoscat inter Phrenitidem, & soporem respectu læsionis Rationis, quæ est inter depravatam, & abolitam actionem, in his verbis. *Et est comparatione (sopor) gravior Phrenitide, non aliter quàm negatus in toto visus ab ex parte impedito, vel silentium ab impedita locutione, aut surditas ab auditus falsitate, vel hebetudo sensuum à difficultate.* Non aliud quid innuere his verbis volens, quam in Phrenitide Rationem aberrare, in sapore omninò deperire; unde benè Galen. *loco suprà citat.* dicebat, Rationem in soporosis affectionibus unà cum Memoria perire, non tantùm aberrare, aut diminui, ut ex ejus supra relatis verbis clarè constat. Sequitur ergo ex his, quòd si Phrenitus non potest quicquam validè agere, multò minùs possit is, qui soporoso affectu detinetur, qualis erat excellentissimus D. N. N. in actu celebrato translationis Pensionum. 6

Ex abundanti autem consideranda est Actus celebrati qualitas, qui fuit Pensionum translatio, ad 7
quem actum requirit, ut Mens ita sana sit, ut perfectè, & absque ullo errore discurrere possit; quia transferens Pensionem cognoscere debet hujus actus gravitatem, personæ, in quam transfertur, conditionem, ejusdem personæ meritum, causam insuper, ob quam movetur ad transferendum, & alia plura, in quæ mentem reflectendo, ac veras propositiones formando, easque ad invicem componendo, ex præmissis veris possit elicere veram conclusionem, ac perfectè; & sine ullo errore syllogyzando ratiocinari. At in soporosis affectibus tantum abest, ut homo ad hæc sufficiat, deficiente, ac emortuo jam rationis usu, ut ne ad formandas quidem simplices enunciationes sit habilis, quæ sola simplicium apprehensione fieri potest.

Nec quicquam contra hæc facit, quòd Excellentissimus Dominus ad interrogata interdum annuendo, vel tenuendo, responderet, prout res expostulabat, quia ex hoc non potest argui Rationem in ipso integram servari, cùm tales actus, & responsio- 8
nes observemus quotidiè fieri ab aliis dementibus, quos etiam plura secundùm rationem agere, ac dicere videmus, sed ipsi non cognoscunt ob mentis alienationem suorum factorum, ac dictorum conditionem, quia operantur, & loquuntur plura ex consuetudine operandi, & loquendi, ut monet ex nostris Valles. *in 3. Epidem. sect. 2. Ægrot.* 11. & notavit inter Jurisconsultos Menochius *citat. consil.* 82. *num.* 234. & Rota *in noviss. decisione* 107. *num.* 23. *& decis.* 129. *parte* 2. nam, ut dicebat Cæsalpinus *lib. 5. Pract. cap.* 12. commiscentur somni, & vigiliæ variis modis, ut aliquando contingat in somniis moveri, & sentire.

Multò minùs obstat id, quod objici posset, nempè quòd liceat infirmo per nutus Pensionem transferre (licet non undequaq; vera sit hæc conclusio) si enim ipsis potest nutibus, multò meliùs poterit voce, & verbis; Respondetur enim bene procedere, quòd nutibus quis transferre possit pen- 9
sionem, si sanus mente sit; nam idcircò non simplices nutus ad hoc sufficiunt, sed tales, ut certi, & indubitati sint, ex his enim sana mens transferentis arguitur. Rota *in prædict. Perusin. Pension. coram Pentingerio.* At verò non benè procedit, quòd tantò magis

trans-

transferri possit Pensio voce, & verbis, ubi transferrens sanam mentem non habeat; at in nostro casu, ubi Excellentissimum D. N. N. Rationis nullum usum habuisse constat, nec voce, nec verbis, & multò minùs nutibus fieri potuit Pensionis translatio.

Denique non obstat oppositio, quæ ex adverso fieri posset, dicendo, quòd omnium morborum dantur quidam gradus levitatis, & gravitatis, ita ut etiam respectu accidentium unus graviora habeat, quàm alius, ut in nostro casu soporosi affectus: verum est unum esse adeò gravem, ut tollat omnem Rationis usum, sed tamen dari alterum minùs gravem, & ita levem, ut parùm aut nihil rationem lædat, ut hic, in quo Excellentissimus D. N. N. respondendo ad rem ad ea, de quibus interrogabatur, ostendit, morbum non ademisse illi Rationis usum, neque in totum, neque magna ex parte. Respondetur enim, quòd gratis dato, posse dari soporosum affectum adeò levem, ut non tollat rationis usum, tamen hoc non applicari casui nostro, in quo eventu apertissimè patet, affectum illum fuisse gravem, immò gravissimum, cùm hominem è medio sustulerit, & tantò magis urget hoc, quantò translatio Pensionis facta fuit prope mortem, non Majori spatio, quàm paucarum horarum, ut in facto constat.

CONSILIUM XXX.

ARGUMENTUM.

Puerulus quindecimmensium post menstruam febrem gravissima Syncope oppressus Beati Fælici commendatus, illicò revivíscit, ac perfectè sanatur.

SUMMARIUM.

1 *Symptomata alia præter Syncopen, hominem omni sensu & motu privare solent.*
2 *Apoplexia est morbus senilis, & desinit in Paralysim.*
3 *Epilepsia quid.*
4 *Syncopis est præceps virium lapsus.*
5 *Cordis morbi statim atque inceperint, hominem perimunt.*
6 *Necessariò pereunt qui post alium morbum magno morbo prehenduntur.*
7 *Morbi longi sanantur per concoctiones.*
8 *Naturaliter si quis subitò à morbo liberatur, aliquam insignem evacuationem habet.*
9 *Qui syncope sæpe prehenduntur, de repente moriuntur.*

Ut miraculosi hujus affectus evidentia nobis innotescat, decernendum Primò, quonam
1 symptomate opprimeretur hic puer; nam alia sunt symptomata præter syncopem, quæ hominem omni sensu & motu privare solent, & sunt præcipuè Apoplexia, & Epilepsia. Ad Apoplexiam autem revocantur omnia suffocationum genera, ut ex laqueo, ex aqua, ex fumo carbonum, ex utero, & id genus alia. Ergo symptomata, quo prehensus hic puerulus est, vel erat Apoplecticum, vel Epilepticum, vel Syncopticum. Sed non fuisse illud Apoplecticum, patet ex natura morbi, & ex natura
2 infirmi, cùm Apoplexia morbus sit senilis, Hippocrat. *lib. 6. Aphor.* 57. *& ibid.* Galen. *in com.* & alii omnes, neque Pueros ullo modo infestare soleat. Patet ulteriùs, quia Apoplexia desinit in Paralysim. Galen. *lib. 4. de loc. aff. cap.* 2. Dan. Sennert. *lib. 1. Pract. Part. 2. cap. 33. in prognost. num. 8.* at verò hic morbus absque Paralysi est sanatus, non enim quicquam de Miraculo detraxisset, etiamsi Paralysis esset secuta. Denique patet, quia in Apoplexia membra relaxantur, & molliores fiunt in Syncope Ægri dentes, atque os arctissimè claudunt. Idem Sennert. *ubi proximè*, ut factum est in hoc puero, de quo duodecimus testis, qui pater ipsius Pueruli erat, ad Vigesimum interrogatorium ita deponit, *subito mi restò in braccio, senza moto, ne respiro, negro, freddo, cum gli occhi, & denti serrati.* Ex quibus satis patet symptomata hoc non fuisse Apoplecticum. Sed neque Epilepticum fuisse clarius etiam fit; quia in Epilepsia adest membrorum convulsio, cùm ipsa Epilepsia nihil aliud sit, quàm universalis convulsio, Galen. *lib. 1. de sympt. caus. cap. 8.* & alia sunt signa distinguentia 3
inter unum accidens, & aliud, quæ hic omninò absunt, de quibus certè à Testibus fuisset facta mentio, cùm sint signa nimis notabilia, & manifestissima. Reliquum ergo est, ut hoc symptomata fuerit Syncopis, quemadmodum concludentissimè elicitur à signis apparentibus, & à Testibus commemoratis, quæ concordant cum iis, quæ adducunt Practici in propriis capitibus de Syncope, & videri possunt, si libet, Recentiores, Massaria *lib. 2. cap 9.* Mercurial. *lib. 1. cap. 10.* Capivacc. *lib. 9. cap. 9.* Mercat. *lib. 2. cap.* 10. Eustach. Rudius *lib. 1. Art. Med. cap. 56.* Sennert. *lib. 2. part. 4. cap. 6.* Forest. *Observ. lib.* 17. *observ. 7. in schol.*

His sic constitutis, consideranda venit symptomatis magnitudo & pernicies: supervenientia ipsius alteri morbo diuturno, ac gravi; celeritas, ac perfectio sanationis; & modus, quo sanatus puer est. Et quoad primum, notum est, Syncopem 4
esse præcipitem virium lapsum, & ruinam, Gal. *lib. 12. Method. med. c. 5.* tamque sævum, atque horribile symptomata hoc est, ut rectè dictum sit, syncopem esse incipientem mortem, mortem verò esse consummatam syncopem, nam syncopis transitus est ad mortem, idcircò à Græcis *oxyntona* dicitur, hoc est cito jugulans, ut ex Aretæo *lib. 2. Acut. cap. 3.* dixi alias *lib. 4. Quæst. Medico-Leg. tit. 1. quæst. ult.* unde non datur in hoc affectu locus remediis, Paul. *lib. 3. sua Med. cap. 34.* & hoc quia nimis celeriter jugulat, cùm sit morbus ipsius Cordis; & morbi ipsius Cordis, statim atque incepe- 5
rint, hominem perimunt; Galen. *lib. 5. de loc. aff. 2. & comm. 2. Aphor.* 41.

Accedit his, supervenientia tam feralis morbi morbo jam diuturno, & gravi; laboraverat enim jam per mensem febre continua, ut unanimiter deponunt Testes omnes ad vigesimum interrog. itaq; æger & ob ætatem, quia erat puerulus quindecim mensium, & ob morbum ex sua natura gravem, & quo jam per mensem erat exagitatus, in summa debilitate positus, à sævissimo & maximo morbo correptus, ex Naturæ necessitate animam exhalare cogebatur; cùm quotidiana experientia constet, necessariò eos perire, qui magno morbo post alium 6
morbum corripiuntur; effætis enim jam viribus, ac spiritibus melioribus absumptis, ampliùs cum morbo luctari natura non potest, atq; ea de causa morbi recidivantes magis, quàm ab initio urgent, Hippocrat. *lib. de intern. aff.* Avic. 2. 4. *tract.* 1. *cap.* 95. Ulteriùs celeritas sanationis manifestissimè concurrit ad hunc supernaturalem effectum, cùm puerulus illicò à commendatione ipsius B. servo Dei Fælici facta in vi tam redierit, & sanatus sit; quæ sanatio naturaliter procedere tam modico tempore nō poterat, quia puer detinebatur morbo chronico, ac longo; qui non nisi concoctione, & longo tempore sanari naturaliter poterat. Morbi enim 7
hujusmodi sanantur per concoctiones, & abscessus, quæ sanatio diuturno, tempore succedit; Galen. *num. 6. Aphor. 36.* & ut magis magisq; hæc sanatio appareat miraculosa, fit undequaque absoluta, ac perfecta, non relicto ullo prægressi morbi, licet tam ferocis, ac pernecabilis, vestigio, ut ex facto, & ex Testium depositione colligitur.

Denique modus, quo sanatur hic puer, recedit omninò à consueto naturæ more, exceditq; omninò ejus vires: Natura enim, si quis subitò à morbo liberatur, omninò huic aliqua evacuatio effatu digna

8 digna contingit, vel per vomitum, vel per ventris exonerationem, vel sudores, vel sanguinis è naribus profluvium; aut ex sede per hæmorroidas, &c. quæ verba sunt Gal. *lib. 3. de Crisib. cap. 7.* cùm ergò hic puer à morbo magno, & à symptomate maximo sit subitò, & in instanti liberatus, & à morte ad vitam revocatus, absq; ulla simili evacuatione, & absq; ullo Naturæ motu, certè firmari debet, illũ non naturaliter, sed supernaturaliter sanitatem recuperasse.

Quod ut magis magisque innotescat, notandum, quòd in syncope, ut jam dictum est, fit præceps virium lapsus ob præcipitem, ac repentinam spirituum vitalium resolutionem; & prohibitum eorum influxum à Corde ad cæteras corporis partes; hinc fit, ut si qui à syncope sese recolligant, per longum tempus summam corporis debilitatem experiantur, neque tam facilè ad pristinum vigorem restituantur, neque enim tam citò, ac tam celeriter fieri potest spirituum deperditorum regeneratio, unde qui sæpè eâ prehenduntur, non modò viribus sunt semper dejectis, sed aspectu sunt illaudabili, & vultu pallido, ac emaciato,
9 undè etiam de repente moriuntur, ut Hippocrat. docet *lib. 2. Aphor. 41.* Hic tamen hujusmodi prægressi morbi reliquiæ nullæ apparent, sed puer ad pristinum vigorem intercessione B. Fælicis illicò rediit. Quare, &c.

CONSILIUM XXXI.

ARGUMENTUM.

Cardinalis Benedictus Ubaldus morti proximus ex Apoplexia, pensiones aliquas transtulisse prætendebatur, parte contraria asserente translationem non fuisse validam, cùm Cardinalis sui Juris non esset.

SUMMARIUM.

1 *Apoplexia quid.*
2 *In Apoplexia omnis discursus, & ratiocinatio perit.*
3 *Si qua pars ante morbum laboraverit, ibi firmatur morbus.*
4 *Apoplexiæ fortitudo unde cognoscatur.*
5 *Apoplectici cur moriantur.*
6 *Ex Apoplexia sese recolligentes ad pristinum mentis vigorem non facilè redeunt.*
7 *In transferendo pensiones non sufficit, transferentem habere modicam cognitionem, sed requiritur discursus omninò sanus.*
8 *In conficiendo testamento modica cognitio sufficiens est.*
9 *Difficilius conceditur translatio pensionis, quàm impositio nova.*

SUpponendum est, Eminentissimum Cardinalem Benedictum Ubaldum bo. me. decessisse ex Apoplexia, quòd non solùm probatur ex depositione plurium Testium, quam diligentissimè perlegi, &
1 ex publica voce, & fama, sed neque controverti inter partes existimo. Est autem Apoplexia privatio sensus & motus, cum abolitione omnium Animalium facultatum, præcipuè autem Rationis, & Memoriæ, ita asseverantibus Medicis omnibus, ne uno quidem excepto, ut videri potest apud Auctores infrà citandos, & notavit Rota *in Perusina Pensionis Maij 1649. coram Peutinger. n. 12.* idcircò enim dicitur Morbus Attonitus, quòd homines attonitos reddat, & extra se positos. Gal. *lib. de differ. morb. cap. 5.* Cels. *lib. 3. suæ Med. cap. 26.*

Supponendum ulteriùs, quòd Apoplexia, ex qua prædictus D. Cardin. extinctus est, ad alium morbum successit; nempè ad Melancholiam, hoc est, delirium melancholicum, vel insaniam, hac enim illum per plures annos detentum fuisse, non modò ex plurium Testium depositionibus liquet, sed ex publica voce, & fama, quæ etiam ad extraneos pervenit, ita ut credendum sit, neq; de hoc ullam inter partes posse oriri controversiam. His sic stantibus, dicendum est, actus quoscunque, juridicos à præd. D. Cardin. factos, post ultimum Apoplexiæ insultum, esse undequaque irritos, tanquàm ab homine jam mortuo essent patrati, qui neque assensum, neque dissensum habere potest, & si qui tales actus in medium à quoquam producerentur, risu potiùs essent excipiendi, quam ulla probatione repudiandi. Ratio autem ejus rei est in promptu, & evidentissima, quia in Apoplexia omnis discursus, & ratiocinatio omni ex parte, & in totum perit, 2
non enim, ut in aliis effectibus diminuitur, aut depravatur, sed in totum abolertur, quod tam in confesso est apud quoscunque Medicos, ut superfluum videatur ad eam conclusionem probandam Auctores congerere; si cui tamen libet, videat Galen. *3. loc. aff. cap. 5. & 10. & alibi.* Cels. *loco cit.* Aretæum *de acut curat. lib. 1 cap. 4.* aul. *lib. 3. suæ Med. cap. 18.* Aët. *serm. 6. cap. 27.* & ex recentioribus Capivacc. *lib. 1. pract. c. 17. in princ.* Massar. *lib. 1. c. 13.* Mercurial. *lib. 1. Pract. cap. 19.* & post omnes alios Daniel Sennert. *lib. 1. Pract. part. 2. cap. 32.* neque absque firmissima ratione id unanimiter Medici adstruunt, quia norunt in hoc morbo obstrui spirituum Animalium fontem, & sic, impedito eorum influxu ad partes, nulla actio ex animalibus celebrari potest, unde cum his & Memoria, & Ratio penitùs occumbunt, ut omnes Medici *cap. de Apoplexia* percurrere consueverunt.

Sed tantò magis habet locum in casu nostrò prædicta conclusio, qua diximus actus à D. Cardin. factos esse omninò irritos, quantò jam ex prægresso morbo principes Cerebri facultates erant vitiatæ, cùm mente jam non constaret, quod patet ex secundo supposito. 3
Receptissimum autem apud Medicos est ex Hippocrat. auctoritate; quòd si quæ pars ante morbum laboraverit, in ea firmatur morbus; Modò in D. Cardin. laborabat cerebrum secundùm principes facultates, maximè Ratiocinatricem; ergò morbus superveniens firmatus est in eadem parte, ac magis magisque ejus facultates oblæsit, unde si antea diminuta, ac depravata erat ratiocinatio, per novi morbi adventum est in totum ablata, & sic non potuit sufficere ad ullum actum, qui sanam mentem requireret, faciendum; cùm non distingueret agendorum bonitatem, aut malitiam, & esset omninò à mente alienatus.

Objicere tamen facilè pars adversa posset, quòd Apoplexia non esset fortis, cùm observaretur D. Cardin. aliquandò oculos attollere, & quosdam gestus facere, & ad interrogata per nutus respondere, quæ omnia evidens signum dabant in ipso adhuc servari aliquo modo rationem, ita ut sufficeret ad celebrandum actum illum translationis pensionis, quem fecit nutibus assentiens Notario, & aliis illum interrogantibus.

Sed hæc inania sunt, & ex successu falsitatis omninò insimulantur, quòd enim hæc Apoplexia fuerit fortis, imò fortissima, probatur, quia fortitudo hujus morbi sumitur ex difficultate respira- 4
tionis; quantò enim hæc major est, tantò Apoplexia est fortior, Galen. *de loc. aff. loc. cit.* sed hæc non solùm fuit magna, sed maxima, & extrema; quia ad extremum deveniens tandem omninò cessavit, & abolita est, hominemque è medio sustulit; non enim alia ex causa, eodem Galeno teste, moriuntur Apoplectici, nisi quia in illis cessat respira- 5
tio, sine qua animal vivere nequaquam potest. Quomodò autem non erit dicenda fortis Apoplexia, quæ hominem spatio duorum, vel trium dierum occidit? bene igitur Rota *in suprà citatâ Perusina Pensionis num. 11.* dicebat, Apoplexiã gravantem infirmũ ante obitum, fortem esse reputandam.

Nec quicquam facit, quòd D. Cardin. moveret oculos, & caput, & nutus aliquos faceret, quia hujusmodi

modi gestus etiam in his, qui de proximo morituri sunt ex hoc morbo, aliquandò observantur, & tamen rationis nullo modò compotes sunt; neque intelligunt quid agunt, aut quid illis dicatur, succumbente omninò ante alias facultates ipsa Ratiocinatrice, ut omnium Medicorum auctoritate satis constat.

6 Sed ulterius; si ægri, qui aliquandò in Apoplexiam inciderunt, & ab ea resurgunt, nunquam pristinum mentis vigorem recuperant, sed tanquam stupidi plerumq; manent, Aëtius *loc. cit.* Sennert. *ibid.* & alii permulti, quid decernendum censemus de homine, qui per anteactum tempus mente non constabat, & aliàs ab Apoplexia fuerat vexatus? Sed dato etiam, quod D. Cardin. aliquam, licet valdè modicam, adhuc servaret mentis sanitatem, quæ sufficeret ad respondendum per nutus interroganti, dico adhuc id nihil adversariis suffragari:
7 & ratio est, quia non sufficit quæcunque cognitio, & modica mentis sanitas, ubi agitur de translatione pensionis facienda, non enim sufficit ad hunc actum celebrandum, in quo requiritur mens omninò sana, & ratiocinatio integra, ac libera, non ut in testamento conficiendo, in quo actu satis est, ut æger non sit à mente alienatus, etiamsi non sit omninò sanæ mentis, ut dicunt Jurisconsulti. Joseph. Ludovic. *decis. Perus. par.* 1. *decis.* 1. *num.* 14. ex Corneo *cons.* 261. *lib.* 2. Rota *in Meliten. Testam.*
8 *1612. coram Manzanedo num.* 9. quia in conficiendo testamento modica cognitio sufficiens est, natura ipsa adminiculante, & dictante, sua bona potius relinquenda filiis, quàm amicis, & potius amicis, quam extraneis, undo ipsa natura supplet aliquo modo rationis defectum; At in translatione Pensionis facienda nō concurrit hoc naturæ dictamen, sed ejus actus deliberatio dependet merè ex discursu libero sanæ mentis, quo is, qui Pensionem transfert assequi debet, an hic actus sit laudabilis, necne, cùm fiat in præjudicium Tertii, propter oneris continuationem, quæ est evitanda, Gigas *de Pens. quæst.* 12. *num.* 2. nam idcircò difficiliùs conceditur translatio pensionis, quàm impositio no-
9 væ, Gigas *ibid.* Gratian. *discept. For. c.* 397. *num.* 8. ultrà quod cognoscere debet qualitatem personæ, in cujus favorem pensionis translatio facienda est, & causam propter quam pensionem in illum transfert quæ debet esse gravis, & legitima At verò ad hunc discursum cùm tot concurrentibus formandum, non modò non erat sufficiens D. Cardin. post insultum Apoplexiæ præsertim, sed neq; ad ullum assensum dandum, cùm Ratio in illo in totum periisset, nec minima quidem ex parte assequi posset, quæ erant assequenda, ut actus ille Translationis validus futurus esset.

Undè mirandum profectò est, quonam pacto quis tueri possit, hominem, qui jam à multis annis erat à mente alienatus, ab Apoplexia aliàs vexatum, & nunc de præsenti ab ea detentum, in ipso morbi vigore, morti jam proximum potuisse actum illum translationis pensionis, qui sanam omninò, & nulla ex parte læsam mentem requirit, validè facere; Ex quibus, &c.

CONSILIUM XXXII.

ARGUMENTUM.

Puer quinquennis ex variolis strangulatus, ac semimortuus per horam jacens, B. Fælici commendatus, & oleo ejus lampadis inunctus, illicò vocem magnam emittens reviviscit, & sanatur.

SUMMARIUM.

1 *Variolæ quandò salutares, & quando exitiales.*
2 *Morbi status quandò dicatur.*
3 *Variolis detenti quandò moriantur.*
4 *Variolæ non solum externas, sed internas etiam partes obsident.*
5 *Oleum morbillis, & Variolis est adversum.*
6 *Miraculum clarius elucescit ex consequentibus ipsam sanationem.*

Plura concurrunt ad demonstrandum sanationem hujus pueri fuisse undequaq; supernaturalem, cùm manifestissimè excesserit omninò ipsius naturæ vires: quod ut concludenter demonstretur, repræsentandus ante omnia videtur totius morbi decursus, & status, qui sic habebat. Laborabat puer hic variolis, atque illis quidem pravæ, ac malignæ naturæ, quia puerum tam malè acceperant, ut ex earum sævitie de proximo moriturus videretur, ut unanimiter deponunt Testes 16. 17. & 18. ad vigesimum, ibi, *Venne à termini di morte à segno tale era*, nam variolæ hujusmodi, præterquam quod essent malignæ naturæ, obsederant partes internas, ac præcipuè spirituales partes, unde puer, ut iidem testes deponunt, *Più non respirava.* In hoc rerum statu supervenit puero suffocatio, & strangulatio, & pro mortuo habetur, cum absque motu, absque pulsu, & absque respiratione jaceret, ut concorditer deponunt iidem Testes super eodem.

His generaliter consideratis, modò peculiariter de singulis partibus hujusmodi narrationis veræ, & per idoneos Testes probatæ, considerandum; ac primò perpendenda venit ipsius morbi natura, 1
quo puer detinebatur, qui morbus erat variolarum, qui certè puerilis morbus est, & plerumque salutaris, sed quando habet secum conjunctam malitiam, & pravitatem, plerumque, ne semper dicam, interimit. Avic. *p.* 4. *tract.* 4. *c.* 6. Mercurial. *lib.* 1. *de morbis puer. cap.* 2. nam tunc variolæ pestis naturam induunt, & tanquam Pestilentis infestæ sunt, ut idem Avic. *ibid.* & Mercurial. *loco cit.* asserunt: & de similibus pestilentibus videatur Forest. *lib.* 6. *Observ. n.* 41. *& seq.* Has autem variolas tales fuisse patet, quia tam magnis symptomatibus concomitabantur, ut ex earum vehementia puer ad mortem usq; ægrotaret, ut ex historiæ narratione patet.

Jam verò puer in statu morbi degebat, cùm accidentia essent in summo vigore, & summa vehementia, summumque augmentum essent sortita, hic 2
enim dicitur morbi status, Galen. *lib.* 1. *de Crisib. c.* 3. *& alibi*, unde jam ex ordine Naturæ morbus vel puerum interimere debebat, vel declinare; verùm enimverò non declinabat, quia non modò accidentia persistebant, sed supervenerunt nova, ac funestissima, nempè tot aliis præfocatio, & strangulatio; ergo naturaliter mori incipiebat, vel fortè mortuus erat, cum pateat tunc mori eos, qui variolis oppri- 3
muntur, cum supervenerit prædicta strangulatio, sic enim Avic. *loc. cit. Et plurimi eorum, qui moriuntur per variolas, moriuntur præfocati ex squinantia.* Igitur in via Naturæ hic puer non modò de necessitate perire debebat; sed jam fortè perierat, cùm omnia processissent ex Naturæ ordine, immò ex violentia morbi, & supervenissent ultima, ac lethalissima symptomata, quæ morienti homini supervenire ex præscripto naturæ, & ex vi morbi solent; nam puer strangulatus, & suffocatus relictus est, ut ex depositionibus Testium clarè patet.

Cæterùm rebus sic se habentibus, videndum utrùm puer in eo statu Artis præsidiis, vel Naturæ ope, aut ex miraculo potius sit ad vitam restitutus; Ac profectò certum est, illum nullis Artis præsidiis fuisse adjutum, nam omninò de iis mentio habita fuisset ab ipsis Testibus: sed demus etiam Artem aliquid machinasse pro pueri hujus salute, jam nihil aliud Ars in hoc operari poterat, quàm pectus, & spirituales partes ab inflamatione contracta liberare, & saniosas materias ab ipsis variolis emanantes aliquo modo emundare, quod maximè 4
per screatum succedere potuisset, vel fortè per secessum:

cessum: Nam variolæ,ut annuimus,non solùm carnosas & externas partes occupant,sed etiam internas omnes, & maximè Pulmones. Avic. *ubi suprà*, Fernel. *de Abdit. Rer. causs. lib. 2. c. 12.* Paræus *lib. 19. cap. 1.* Dan. Sennert. *de morb. infan. par. 2. cap. 2.* Oportebat ergò,ut dixi,has partes à sanie liberari, ut puer ad sanitatem restituerentur, quod & multi remediis,& multo tempore indigebat;at neque ulla remedia sunt adhibita, neque tempus multum in sanatione consumptum est,quia sanatus est,& liberatus à pernecanti suffocatione, immò inquam ab ipsa morte,subitò, & in instanti, ut ex processu,& ex depositione Testium clarè patet; ergò excluditur omninò Ars ab hac sanatione,cùm nihil operata sit, & omninò insufficiens esset ad aliquod rectè pro salute pueri machinandum. Sed & ipsa natura etiam excluditur, quia ubi ex ejus præscripto puer sanandus fuisset,necesse erat,ut eodem modo, quo de Arte diximus,pectus,& pulmones ab inflammatione,& incendio contracto liberarentur, & à variolarum sanie emundarentur, vel persputum, vel per aliquam aliam excretionem, licet nulla alia conveniens extitisset, quàm per sputum; quæ si succedere debuissent, non poterant succedere nisi in tempore, ut patet; at cùm puer sanetur absque hujusmodi inflammationis amotione,& absque saniei expurgatione & in instanti revivisçat, excluditur omninò etiam ipsa Natura ab hoc opere, quod omni ex parte supra Naturam & miraculosum remanet.

Ex superabundanti autem in considerationem quoque veniat, morbum hunc non solum fuisse sanatum absque ullo naturalium remediorum usu, sed sanatum fuisse remedio in Naturæ via, aut inani, aut contrario; nam sanatur applicatione & inunctione olei lampadis ipsius B. Fælicis, quod quid conferre posset homini moribundo & ex vi morbi
5 suffocato,unusquisque consideret; sed adhuc remedium hoc erat omninò contrarium; quia oleum morbillis, & variolis est adversum, unde cavetur à Medicis, ne corpora hujusmodi oleo tangantur, adauget enim oleum inflammationem, & putredinem, & tamen hic applicatum puerum à more revocat,undè certè dicendum, ad majorem miraculi evidentiam, nullam hic habitam fuisse Naturæ rationem,cùm applicetur res adversa,& noxia, ut factum alias tam in Veteri, quam in Novo Testamento,dicit Vallesius *de sacr. philosoph. cap. 34.*

Præterea multò clariùs elucescit miraculum ex consequentibus ad ipsam sanationem: habemus enim puerum ita malè habentem ex læsione spiritualium instrumentorum, ut neque amplius respiraret,neque in vita jam permanere posset, quia vel suffocabatur,vel suffocatus jam erat; applicatione olei sanatur illicò, & respirat, ac clamat fortiter, quòd nulla via,ac omninò nullo modo naturaliter succedere potuit, quomodò enim ex tam morbifico statu, & ex tanta læsione, ad statum naturalem illicò partes redire potuerunt, ut ad efformandam vocem sufficientes essent? constat enim partes fuisse in summo debilitatis,& non solum fuisse insufficientes ad vocem formandam,sed ad ipsam respirationem. Hæc ergò omninò ex miraculo procedunt,non ex naturæ ope. Quare,&c.

CONSILIUM XXXIII.

ARGUMENTUM.

Pecuniis in societatem datis sub periculo vitæ alicujus mulieris prægnantis, & illa decedente, quando amittantur,quandò verò non.

SUMMARIUM.

1 *Acceleratio mortis ob causam prægnantiæ, & partus non sufficit ad excipiendum lucrum pecuniarum.*

2 *Nullus casus mortis datur in prægnantia, & partu, in quo ipse partus,& prægnantia culpari non possint.*

3 *Causa accelerans mortem in prægnantia,& partu, non est sufficiens causa exceptionis.*

4 *Causa, ex qua emanet effectus, est multò magis efficax, quam causa accelerans.*

5 *Prægnantia,& partus non sunt causæ mortis per se.*

6 *Non satis est pro exceptione, prægnantiam, & partum esse causas mortis impulsivas.*

7 *Causa impulsiva,& coadjuvans non attenditur.*

8 *Vt contractus societatis sustineatur, necesse est dari in prægnantia,& partu aliquos casus pro lucro.*

ILlustrissime & Reverendissime Domine: Rotæ 1
illa conclusio, quòd acceleratio mortis ex culpa prægnantiæ,aut partus facta,sufficiat ad hoc, ut lucro pecuniarum, quæ datæ sunt in societatem super periculo vitæ alicujus mulieris, non fiat locus, sed casus inter exceptos sit recensendus, subsistere nullo modo potest: necesse enim est,ut causa mortis primaria dependeat ab ipsa prægnantia aut partu independenter ab alia,unde febris adveniens in prægnante sana ex causa fortè extrinseca, erit primaria causa, & independens ab alia succedentis mortis; at si febris succedat prægnanti jà malè dispositæ, & multa ab ipsa prægnantia perpessæ, febris erit causa secundaria dependens à priori indispositione: facit Rota *in Rom. prætensæ societ. Iun. 1569. coram Oradino n. 3.* non subsistit igitur illa conclusio.

Primò, quia destruit omninò justitiam ipsius contractus & reddit illum usurarium, quia cùm nullus unquam casus dari possit evenientis mortis in prægnante,aut parturiente, in quo ipso prægnantia, & partus culpam non habeant hujusmodi ac- 2
celerationis mortis, ut in confesso est apud omnes Medicos, & latè probatum est *lib. 1. Quæst. Medico-Leg. tit. 4. Quæst. maxime 8.* casus omnis semper erit pro exceptione, nullusque unquam erit pro lucro, & sic toto gravidationis & puerperii tempore, percipientur fructus salvo capitali, quod est usurarium, & controverti non debet.

Secundò, quia repugnat omninò æquitati, nam 3
si acceleratio mortis est sufficiens causa pro exceptione, dummodò dependeat à prægnantia, vel partu, idem erit de aliis causis extrinsecis in aliis casibus: & ponamus aliquem pati pleuritidem: vel squinantiam acutissimam, quæ sufficientissima causa mortis est, & hic æger bibat vinum meracum, certè hoc vinum accelerabit illi mortem, & si pecuniæ currerent periculum ejus vitæ salvæ erunt; quia mors accelerata est à causa extrinseca, quæ violenta est, & excipitur in instrumento societatis officii.

Tertiò, quia culpa mortis attribueretur semper 4
in his casibus causæ minus efficaci, nam non est dubium, causam primariam, ex qua emanet effectus, esse multò magis efficacem, quàm causam accelerantem, & facientem effectum citius emanare; modò, febris maligna est causa primaria mortis, ex ea enim sequitur primariò mors, prægnantia autem, & partus accelerant tantùm, ut dicitur, mortem; sunt ergo minus efficaces causæ, neque effectus ullo modo ad illas referri potest.

Quartò, quia effectus mortis tribueretur non 5
causæ, quia neque prægnantia, neq; partus ex se occidunt, aut sunt causa mortis, quemadmodũ enim non potest dici ferrum occidisse aliquem, quia erat à ferrugine liberum, sed quia erat per se habile ad occidendum, sic non dicendum, malignam febrem occidisse mulierem, quia erat gravida, sed quia ipsa maligna febris est habilis ad occidendum absque prægnantia, & semper, quando occidit, est vera & adequata mortis causa, & denuò advenientia accidentia, sive ad ipsam prægnantiam, aut partum pertineant, sive non, sunt soboles, & effectus ipsius-

met febris malignæ, ut in casu nostro, in quo & abortus,& diarrhæa, & cætera subsecuta, fuerunt effectus malignæ febris præcedentis,ut patet.

6 Denique non desunt Doctores inter Jurisconsultos,qui re optime perpensa docuerunt, non satis esse in casibus exceptionis prægnantiæ, & partus, ipsam prægnantiam & partum esse causas impulsivas mortis, sed debere esse causas efficientes, primarias,ac proximas: Castrac *de societ.cap 18.n.19. & seqq.* Boccat. *de societ. n.35.* Zacchias *prad. tract. n.425.* Modò non est dubium, causam accelerantem mortem, non esse primariam, ac proximam, sed secundariam, remotam, ac impulsivam, & coadjuvantem tantùm, quæ non debet attendi, in consideratione haberi, Malvas. *consil. 126. n.81.*
7 *vol.1.* Gratian. *discept. for. cap.558.n.23.* Pro coronide autem illud addam, quod si contractus societatis in suo robore manutenendus est tanquã justus, necesse est dari casus aliquos mortis in prægnantia, & parturiente, qui pro lucro faciant, & si ullus unquam casus similis dari debet, ut dari necessariò debet, certe nullus dari potest, qui minus dubium faciat an pecuniæ sint lucratæ, necne, quam præsens casus, in quo sola maligna febris fuit primaria adequata causa mortis, prægnantia vero, & abortus tantùm accelerantes,& impulsivæ.

CONSILIUM XXXIV.

ARGUMENTUM.

Stephanus Nocettus accusatus est,quòd virginem violaverit; in carcerem conjectus,& examinatus,ostendit se membrum obtruncatum,ac exile habere, virgo autem,quæ violata præsumebatur, loco habet ampla, ac perpetuo fluxu albo humecta. Dicebam ergò.

SUMMARIUM.

1 *Membri brevitas impedit, quò minus vir possit penetrare ad violationem virginitatis.*
2 *Signa violationis virginitatis æquivoca sunt, & communia tam violationi facta per membrum virile, quàm facta olio quocunque modo.*
3 *Virgines stuprantur absque ulla ampliatione locorum, cum loco habent humecta,ut immediatè post menstruam purgationem.*
4 *Rubor observatus in virgine stuprata cessat per quindecim ad summum dies,& cur.*
5 *Virgo corrumpi potest absque Hyemis dilaceratione, si virga virilis exilis est,& vulva muliebris ampla,& humida.*
6 *Rugarum obliteratio in virgine constuprata quandò, & quomodò fiat.*

NUllum fundamentum prorsùs habet Fiscus, & adhærentes, in quo fundare suam intentionem possint circa probationem prætensæ violationis Mariæ Franciscæ Gismundæ per Stephanum Nocettum patratæ; nam neque in ipsa muliere ulla prædictæ violationis signa apparent, aut apparere possunt, neque ipse D. Nocettus ob sui
1 membri constitutionem habilis esse potest ad virginem violandam.

Et primò,quoad hanc secundam partem, quæ ipsum Nocettum respicit, apparet manifestissimè ejus membrum esse exile,breve,flaccidum ac mutilatum; unde ob exilitatem stante etiam prætensæ mulieris stupratæ amplitudine vasorum, & eorum perenni humectatione à muliebre fluxu, potuit introduci absque ulla violatione,quod tamen nequaquam fieri potuit ob ejus brevitatem, ex qua nullo modo potuit pervenire ad disrumpendam conjunctionem caruncularum illarum, quæ constituunt signum virginitatis,ut ex inspectione ipsa apparet; sed neque potuit Nocettus Mariam Franciscam violare ob membri flacciditatem, cùm non habeat vigorem naturalem ad hoc requisitum, cumque ipsæ obstetrices pro Fisco examinatæ, quæ omnia futilia,ac falsa deponunt,dicant verè se cognoscere violationem fuisse factam à membro flaccido, & minimi vigoris; quæ depositio continet insanabilem contrarietatem,quia quomodò esse potest, ut membrum parvum, ac flaccidum tantam violentiam faciat in virgine stupranda, quæ vasa ampla, & humidissima habebat, ut post quatuor menses à violatione signa manifesta, ut apparentia per umbram in pudendis relinquantur, hoc quidem omninò falsum, & inverisimile est.

Denique D. Nocettus non potuit Mariam Franciscam violare ob ipsius membri mutilationem, & contractionem, quia à multis annis ex morbo superveniente necesse habuit illud præcidere & cauterizare, ut ex relictis vestigiis apparet, unde callum contraxit,neque in erectione multùm extendi ampliùs potest, quæ omnia probatione ulteriore non egent.

Quoad prætensam mulierem stupratam, non possunt,ut dixi,ulla signa expiscari prætensæ violationis; quia nulla prorsùs, & omninò in generalibus sic constitutis signa violationis apparere possunt,quod concludentissimè probatur ex sequentibus.

Nam relinquam primò,quòd signa violationis 2
communia sunt,& æquivoca, tam violationi factæ à membro virili, quàm factæ ab ipsa muliere propriis digitis,vel instrumento aliquo, ut virgines lascivientes aliquandò facere solent; hoc universæ scholæ Medicorum est receptissimum, & audacissimi mendacii insimulat obstetricum pro parte Fisci examinatarum depositionem, dum volunt cognosci per quædam signa,prædictam Mariam Franciscam fuisse devirginatam à membro virili, & non aliàs,quod falsissimum est, & contra præcipuorum Medicorum auctoritatem, inter quos videantur præcipuè Joubert. *lib.5. error. popul. cap. 4.* Ambros. Paræus. *lib. de renunciat.* Augen. *lib.1. Epist. tom. 2.* Fortunat. Fidel. *de relat. Med. lib. 3. cap. 1.* Codronch. *cap.11. in Method. testif.* Valles. *de sacr. Philosoph. cap.25.* & inter Jurisconsultos Cujac. *lib. 27. Observat. cap.20.* Sanchez. *de Matrimon. lib. 17. disput. 113. n. 10.* quos omnes adduxi cum aliis alias *lib 4. Quæst. Medico-Leg. tit 2. q 1. n.14.* Sed neque hoc diffitentur ipsæ obstetrices examinatæ pro parte Fisci,ut Felix Campanella juxta 5. interrogatoriũ.

Secundò,signa violationis quæ ab obstetricibus adducuntur, non potuerunt ullo modo verè observari in dicta Maria Francisca. Primò, quia jam pertransierant quatuor,seu quinque menses,à quo violata præsumebatur:& quoad id quod deponunt de apertura, prout in violatis observatur, ad rem non facit in casu nostro; quia aliàs notum habent 3
Medici, quòd ubi mulier loca ampla, & humecta habeat,ut habet prædicta Maria Francisca,loca apparent per seipsa ampla, & disjuncta,ita ut aliquæ virgines devirginentur absque ulla ampliatione vulvæ, & hoc contingit maximè ubi devirginantur post menstruam purgationem immediatè, hoc est, uno aut altero die;quæ omnia optimè observantur à Capivacc. *loc.cit.*& à Severiono Pineo *lib.1.de not. virgin. cap.6.*

Quod deponunt de quodam rubore observato in ipsa vulva Mariæ Franciscæ,falsissimum est, quia 4
hujusmodi rubor, seu color mutatus, observatur primis diebus,& non ultrà septem,aut quindecim, ut omnes Medici fatentur,& ratio ipsa dictat: nam impressio facta à stupratore, & concursus sanguinis ad loca ob violentiam passam omninò oblitterantur prædicto dierum spatio ad summum: ita ut nimis à vero absit,quòd obstetrices talem ruborem potuerint in Maria Francisca observare,quòd si aliquis fortè rubor apparuerit, is ex alia multum diversa causa apparere potuit, quàm ex stupro. Et tan-

tantò minùs observari potuit hic rubor in Maria Francisca, quantò magis illa loca ampla, & humidissima habet, & prætensus stuprator membro dotatur, ut dixi, brevi, exili, flaccido, & mutilato.

Sed profectò jam non potest harum obstetricum petulantia absque excandescentia tolerari, cum dicunt, orificium vulvæ esse dilatatum, ita ut illa violata appareat, sed insimul fuisse violatam à membro minimè crasso & flaccido; dum nimis enim affectant Fisci prætensionibus satisfacere, non vident, se omnia deponere inverisimilia, ac falsa; si enim membrum, à quo stuprata est Maria Francisca, erat tenue, & flaccidum, non potuit, ut dixi, vulvæ tam amplæ, & humidæ illam violentiam facere, aut illam dilatare, ullamve in illam impressionem relinquere; si enim, cum virga virilis tenuis est, & orificium Hymenis ampliusculum, absque Hymenis dilaceratione virgo corrumpi potest, ut testa-
5 tur luculenter Capivacc. *loc. cit.* & alii: quid dicendum in casu nostro, ubi mulier valatam ampla, & humida habet, & prætensus stuprator virgam habet brevem, exilem, ac flaccidam, & erigi, ac distendi non potentem? Hæc quidem sunt adeò absona, absurda, & inverisimilia, ut mirum sit, Fiscum permittere ea in judicium deduci.

Quod denique deponunt de oblitteratione rugarum quam observasse se dicunt in prædicta Maria Francisca, non minùs vanum est, quàm cætera ab ipsis attestata: si quid enim potest oblitterare prædictas rugas, id poterit faciliùs perennis fluxus muliebris, quo Maria Francisca detinetur, quàm violatio per virile membrum facta, sed quænam obliteratio rugarum fieri potuit à membro tam tenui, brevi, flaccido, & mutilato per unicum antecedentem iteratum coitum? hæc quidem rugarum obliteratio fieri non potest, nisi à membro forti & crasso, & quod cum multa violentia conterat ipsas rugas, & per vim iteratam pluries aditum sibi ad interiora paret: sed jam ex ipsarum obstetricum confessione, membrum, à quo illa est violata, est exile, & flaccidum: non potuit ergò prædictas rugas ita cõterere, ut omninò obliterarentur, ita ut ne vestigium quidem earum sit observatum. Abeant ergò obstetrices hæ ignarissimæ, & audacissimæ, quæ enim deponunt, omnia meræ nugæ, & deliramenta ipsarum sunt, nec quicquam contra prætensum stupratorem probare possunt. Quare, &c.

CONSILIUM XXXV.

ARGUMENTUM.

Clericus, cui in rixa superior Auriculæ pars abscissa fuerat, ac vulnere in capite accepto insignis in ea parte cicatrix remansera, cùm minoribus Ordinibus jam esset initiatus, postulabat ad sacros promoveri; opponebatur tamen ob prædicta, irregularitas; unde quæsitum est, an ex Auriculæ abscissione, & ex cicatrice ulla insignis noxa, vel turpitudo emanaret, ex qua ad scandalum evitandum deberet repelli ab admissione ad sacros Ordines.

SUMMARIUM.

1 *Membrorum mutilatio inducit irregularitatem.*
2 *Auris membrum est ad nobilissimam operationem, & ad decorem fabricatum, & n. 5. Falsum n. 11. & 13.*
3 *Membra officiorum gratia constant.*
4 *Auris ad audationem facta.*
6 *Auris mutilatio facit hominem irregularem.*
7 *Membro ad certam operationem destinato deficiente, necesse est eam operationem unà deficere.*
5 *Cujuscunque partis mutilatio decori officit.*
8 *Auriculæ totalis abscisso auditionem reddit deteriorem.*
10 *Mutilatio totalis membri facit irregularem, non autem mutilatio particulæ ipsius membri.*
12 *Auditio est operatio Auris internæ, non externæ.*
14 *Auriculæ abscissio non inducit irregularitatem.*

PRo parte affirmativa dicebatur, membrorum mutilationem & decori, & operationibus, quibus illa sunt destinata, maximè obesse, præcipuè verò eorum, quæ magis conspicua sunt, ut quæ ipsam faciem constituunt, inter quæ Auris est, talem au- 1
tem mutilationem facere hominem irrugelarem, Majol. *de Irregul. libro* 1. *cap.* 2. *in princ.* Aurem ve- 2
rò esse membrum, & non solùm ad nobilissimam operationem fabricatam, sed etiam ad decorem; quòd enim sit membrum, patet, quia habet distinctam operationem, ac sibi propriam, Galen. *lib.* 1. 3
Method. cap. 6. nam membra officiorum gratia constant, Arist. *de part. Anim. lib.* 1. *cap. ult.* Auris au- 4
tem ad auditionis operationem fabricata: idcircò Auris eidem Aristot. *lib.* 1. *de hist. Animal. cap.* 11. dicitur pars illa capitis esse, qua audimus, & Avic. 4. 3 *tractat. unico cap.* 1. *Auris est membrum creatum auditui*, unde illud in sacris, *Psalm.* 113. *vers.* 6. *Aures habent, & non audient*, & alias ex Galen. *in lib* 1. *de* 5
Instrum. odorat. Aurem esse propriè membrum dixi, quamobrem ex meliori, aut pejori ejusdem Auris conformatione, perfectiùs, aut imperfectiùs audimus, hinc dicebat Aristot. *lib.* 5. *de Gener. Anim. cap.* 2. Auriculas longas, & imbricatas meliùs audire; quinimmò idem Aristot. *de hist. Anim. lib.* 1. *cap.* 11. *jam cit.* dicebat, Aurium alias leves esse, alias pilosas, alias medium tenere, & has ad audiendum esse aptissimas. Ex quibus Doctorum auctoritatibus clarè patet, ipsam externam auriculam fabricatam esse ad audiendum, & sic, cùm habeat propriã & distinctam operationem, esse membrum. Quòd vero Aures ad decorem sint fabricatæ ultra utilitatem, quam ex illis reportamus, satis apertè declarat earum mutilatio, quippe quæ hominem insigniter deturpet, ut luculentius demonstrat Gasp. Talliacot. *de Curt. Chirurg. lib.* 1. *cap.* 11. neque enim aliam ob causam Auriculæ proditoribus amputantur, nisi ut enorme peccatum enormi turpitudine manifestum fiat, atque ea cæteri homines admoniti ab eorum fallaciis cavere possint. Ex quibus inferre li- 6
cet, quòd cùm Auris mutilatio tantam turpitudinem afferat, absque dubio inducere debeat irregularitatem, & hominem à Sacris ordinibus arcere.

Præterea fieri nullo pacto potest, quin ex Auris præcisione non resultet insignis læsio in auditione, 7
quia ubi membrum aliquod ad certam operationẽ destinatur, eo deficiente, deficit operatio, non tantùm universim, sed etiam in parte, si in parte tantùm deficiat; itaque cum Auris ad auditionem sit destinata, & in hoc Clerico ex parte deficiat, necesse est etiam auditum deficere, & non modicam noxam ab ea deficientia illum reportare.

His addebatur deformitas, quæ emanabat ex magna cicatrice prope ipsam Aurem in capitis cute relictam, quæ quidem, cùm glabra remansisset, non tam facilè abscondi potest, quin suam illicò deformitatem non prodat; unde cùm super unam deformitatem alia advenerit, tantò magis videtur ex illis irregularitatem induci, maximè cùm in celebrando utraque deformitas conspicua de necessitate sit oporteat.

Quibus tamen non obstantibus, visum est dicendum in casu præsenti ex hujusmodi Auris abscissione neque insignem turpitudinem, neque ullam insignam noxam oriri posse, quarum altera, vel utræque etiam simul junctæ scandalum aliquod excitare debeant, cujus intuitu clericus hic à promotione ad Sacra sit repellendus.

Quod enim dicitur membrorum abscissionem, seu mutilationem decori, & operationibus quibus destinata sunt, obesse, declarandum videtur, ac determinandum de quibus membris, & de qua mutilatione sermo sit: nam quoad decorem, non du- 8
bium

nium quidem est, omnem mutilationem non membrorum solùm, sed quarumcunque etiam particularum, maximè visui conspicuarum, deformitatem inducere, non esse tamen omnem deformitatem talem, ut ejus causa irregularitas incurri debeat, palam est, sed debere esse insignem, ac notatu dignam: Modò, insignis deformitas oritur ex insignis membri mutilatione, & maximè membri totius, & tanto major, quantò membrum majus, & magis conspicuum, & majoris usus est; At contrà parva mutilatio, neque omnimoda, sed tantùm particulæ alicujus membri insignem deformitatem afferre non potest, sed parvam, & tantò minorem, quantò membrum minus est, & minùs conspicuum, & minoris usus, ut in casu nostro, in quo mutilatio est modica, & tantùm partis ipsius Auriculæ, quæ quidem particula est pusilla, & minùs conspicua, cùm ad latera ipsius capitis, non in facie sit posita, quinetiam, si qua inde emanat turpitudo, facilè contegi capillis potest, ac præterea nullius usus sit, ut deinceps probabimus. Itaque respectu turpitudinis nullum impedimentum notatu dignum in hoc Clerico apparet.

9 Quòd autem neque ulla inde noxa insurgat, patet; quia auditus nullo modo deterior est factus, licet negari non possit totalem Auriculæ abscissionem auditum facere aliquo modo deteriorem, ut notavi aliàs ex Hieronym. Fabric. *libro quinto, haud. 11.* ipse *Tit. 3. quæstione 4. numero quarto*, sed hoc in casu nostro non habet locum, in quo, ut dictum est, & observari propriis oculis potest; modica est, & partialis Auriculæ amputatio, & maximè ejus partis quæ minùs ad meliorem soni perceptionem facit, nempe partis superioris, quam Dinnam Medici vocant. Ruff. Ephæs. *de corp. Hum. part. appell. libro primo, capite sexto*, vel Helicem, ut placet Joan. Veslinoio, *in syntagm. Anatom. cap. 16.*

10 Neque obstant in contrarium adducta, quia licet verum sit, membri abscissionem inducere irregularitatem, hoc habet locum in totali abscissione, quia partis mutilatio non facit irregularem, Barbo-
11 sa *de off. & potest. Episcop. alleg. 42. num. 12. par. 2.* præterquam quod falsum est, quòd Auris sit membrum, cùm non habeat distinctam operationem, non enim Auris, hoc est Auricula, vel Auris externa est instrumentum auditus, neque ad ipsam refertur auditio, quod patet, quia sine ipsa, eaque penitus abscissa auditus tamen fit, & notum est, nonnulla alia animalia, quæ optimè audiunt, auriculis omninò carere; nam auditus est operatio internæ Auris, & pertinet maximè ad nervum Acusticum, sive audi-
12 torium: Aristoteles autem, Galenus, Avicenna, aliique DD. dicentes, Aurem esse auditus instrumentum, de Aure interna intellexerunt, non de externa, seu de Auricula; quòd si aliquando ob Auriculæ rectam conformationem dicatur Animal meliùs audire, non idcircò dicendum, Auriculam esse auditus instrumentum, sed potiùs ejus bonam conformationem denotare, Auris quoque internæ optimam conformationem, licet & ipsa Auricula faciat, ut sonus ad Aurem internam magis unitus accedat, unde melior, ac falior auditio insurgit, sed ipsa auditio in Aure interna fit; & quomodò fiat,
13 ante omnes explicavit Hippocrat. *libro de Carnibus numero decimo sexto*, ex quibus clarè infertur, Auriculam membrum non esse, neque à quoquam inter membra connumerari, unde jure optimo à Canonistis sancitum est, Auriculæ abscissionem non in-
14 ducere irregularitatem, Covarr. *Relect. par. 3. tit. de Homicid. n. 8.* quòd si totius Auriculæ abscissio non facit hominem irregularem, certè multò minùs irregularem faciet abscissio partis ipsius, maximè si contegi potest capillis. Neque obstat insignis cicatrix, ac glabra, quæ propè ipsam Auriculam detegitur, quia adhuc propè alia latera Auriculæ capilli supersunt, quibus contegi potest, & Auriculæ, & ipsius cicatricis deformitas; quamobrem cùm nullum usum corporis fecisse deteriorem pateat Auriculæ abscissionem in hoc Clerico, neque eandem abscissionem, aut magnam illam cicatricem decori ita obesse constet, ut commodè celari deformitas non possit, non videtur, quòd respectu earum causarum hic Clericus à promotione ulteriori ad sacros Ordines sit repellendus. Quare, &c.

CONSILIUM XXXVI.

ARGUMENTUM.

Negabat nobilissima mulier marito, longa, ac fœdissima scabie detento, matrimoniale debitum reddere; cum autem timeret conscientiam suam in hoc gravare, postulabat à Confessario, an tuta conscientia negare debitum posset ob infectionis timorem. Quæsitum ergo à me est à Reverendo Confessario, viro Doctissimo, ac Prudentissimo; An mulieris illius maritus (quem sub alio quodam prætextu mihi inspiciendum produxerat) ejus gravitatis scabie laboraret, ut inter lepras esset connumeranda, & quodnam infectionis periculum mulieri impenderet ex carnali conjunctione cum ejus viro; ac respondi.

SUMMARIUM.

1 *Marito Lepra detento tenetur uxor reddere conjugale debitum.*
2 *Non sufficit solus timor contagii ad denegandum dubitum, maximè si morbus sit absque periculo.*
3 *Non potest cogi sanus conjunx ad reddendum debitum, si adsit periculum magni morbi, ex quo vita periclitetur, & n. seq.*
5 *Contagium in nullo actu promptius communicatur, quam in actu coitus.*

Videtur quidem prima fronte, teneri omninò mulierem hanc ad debiti redditionem ex præcepto Ecclesiæ; nam etiamsi tam fœda esset scabies, qua maritus detinetur, ut ipsius Lepræ nomine insignienda esset, & in veritate Lepra esset, tamen non posset uxor illi denegare debiti redditionem ut per *cap quoniam, de conjug Leprosor.* cùm autem hæc scabies non sit verè Lepra, tantò magis tenebitur reddere. Quòd enim non sit Lepra, clarè patet ex ipsius qualitate, & ex omnimodà absentia signorum Lepram concomitantium, quia hæc scabies est quædam scabies ulcerosa æqualiter universum corpus defœdans, facie, & capite exceptis, cum pruritu, quidem, non tamen magno, & cum abundantia pustularum, quæ facilè saniem generant, emittuntque crassam quandam, ac fœtidam materiam ex virore pallescentem; partes autem, quæ à scabie immunes servantur, suum penè naturalem colorem servant; nulla adest notabilis quorundam corpusculorum decisio veluti squammæ piscium; nullus adest color malus, nec sudor aliquis malè olens ex corpore emanat, nec ulla adest cutis ariditas, seu asperitas, quæ omnia in vera Lepra observantur, ut apud quoscunque Medicinæ Doctores palam est. 1

Nec quicquam obstat, quòd hæc ipsa scabies sit maximè contagiosa: quia non sufficit ad denegandum debitum solus timor contagii, si morbus ex contagio contrahendus sit salutaris, & periculo omni vacet, qualis morbus est scabies, ità ut eam Hippocrat. *libro de Affect. num. 35.* vocaverit potiùs turpitudinem, quàm morbum, quia cùm sit purgatio quædam pravorum humorum à Natura per cutem facta, ac per eam illaudabilis sanguis expurgetur, potiùs ad salutem tendit, quàm ad ullum vitæ periculum: quinetiam à multis morbis præservat, præsertim in ætate juvenili, ut omnes Medici unanimiter 2

nimiter firmant; quamobrem etiamsi uxor timeat infici ex coitu cum marito hujusmodi scabie infecto, non sine ratione, non tamen idcircò potest denegare debitum, etiamsi esset certa, quòd non possit evitare infectionem, sed de hoc non potest esse certa, quia non necessariò unusquisque à morbo contagioso inficitur; requiritur enim quædam corporis inficiendi dispositio ad contrahendum contagium, aliàs absente hujusmodi dispositione non inficitur, ut in dies observamus in aliquibus, qui cum scabiosis non modò commorantur, sed una cibum capiunt, atque uno in lecto dormiunt absque eo quod inficiantur, imò & idipsum in morbo Gallico observamus, cùm eveniat non semel, quòd plures cùm muliere infecta rem habeant, & tamen unus aut alter inficiatur, ut in casu de quo Gabr. Fallop. *in tract. de morbo Gallico cap.37.* de conjugibus morbo Gallico infectis, qui cum suis conjugibus juncti non sunt infecti, ita ut ille ad miraculum hoc referat, quod tamen naturale est, quia sæpissimè id fit, ut commistus cum infecta morbo Gallico non inficiatur, quod etiam iterum haberi refert Sperell. *de rit. & potest Eccles 14.num.31. & seq.* qui etiam Fallopium, & alios Medicos ad id adducit.

Addendum his, quod præter corporis inficiendi dispositionem ad contrahendum contagium, requiritur etiam mora aliqua notabilis cum persona infecta, & pluries iterata, aliàs non tam facilè inficitur sanus; unde cùm coitus brevi tempore absolvatur, neque in hoc casu debeat multum frequentari, quia maritus contentum se dicit, si singulis hebdomadis debitum exigat, inanis omninò, ac irrationabilis videtur uxoris timor, ne per coitum inficiatur, compellenda ergò, ac cogenda sub pœna peccati, ut debitum reddat, ne justitiæ vis fiat.

Verùm enimverò pro contraria opinione nonnulla sunt, quæ valdè quidem ponderanda videntur, ac primo loco, quòd mariti scabies dependentiam habeat ex prægresso morbo Gallico, & quidē maligno, & contumaci, ex cujus reliquiis hæc scabies pullulavit, quæ non alia ex causa tam pertinaciter hæret, ut nè per integros duos annos jam transactos quicquam adhuc remiserit, licet cætera Gallici morbi accidentia quieverint, stante quòd natura omnem morbificam materiam per cutim expurgare inceperit: quibus sic se habentibus non de solo scabiei contagio timendum uxori est, sed
3 etiam de morbo Gallico sævo, & atroci, qualem maritus ipse passus est, pustulis & ulceribus malignis insignem, quæ etiam internas gurturis partes lacerare, ac devastare cæperant, cùm ergò ex hujusmodi morbo Gallico adsit rationabilis timor magnorum malorum, atque etiam periculi ipsius vitæ, certè nullo modo cogenda nobilis mulier, ut marito debitum conjugale reddat: ad quam sententiam firmandam faciunt adducta novissimè, ab Episc. Sperello, *de rit. & potest. Eccles. cap.140.n.29. par.2.* Secundò, maximè augere poterat uxoris timorem, illumque magis rationabilem reddebat, quòd marito unà secum in eodem lecto cubante, postquam utcunque à prægresso morbo reconvaluerat, cæpit illa primò intenso capitis dolore molestari, ac mox infensissimo totius corporis pruritu prehensa est; quinetiam nonnullæ illi pustulæ in diversis corporis partibus emanarunt, ita ut, nisi sibi cavisset lecto maritali sibi interdicens, promptissimè in eandem scabiem, & in multò pejora symptomata incidisset; imò cùm non satis fuisset torum separare, necesse habuit subitanea corporis expiatione, & Antidotorum, qualia morbus requirebat, assumptione ipsam munire, quibus auxiliis irruentis morbi impetus sedatus est: si ergò ex sola paucarum noctium commoratione in eodem lecto cum marito, uxor tam malè accepta est, certè si illi debitum reddere cogatur, in sanitatis inevitabile discrimen, & in vitæ etiam periculum illam conjiciemus.

Itaque non valet dicere, quòd cum hæc scabies non sit inter Lepras connumeranda, uxor teneatur reddere marito debitum, ita determinantibus Canonistis: Quia quandocunque ex contagio imminet grave sanitatis periculum, non tenetur sanus conjunx debitum reddere, iisdem Canonistis ita 4
sentientibus, quorum plures vide relatos per Barbos. *in Collect. Doct. in lib.4. Decret. cap. propriam 2. n.2.* quem cum aliis retuli aliàs *lib. 7. mearum quæst. Tit.3.q.3. num.1.* Licet autem hæc scabies per se non posset forte afferre grave periculum, ubi mulier ea inficeretur, tamen ex eo quod retinet seminarium morbi Gallici, & quidem gravis, non est ab eo periculo immunis: quod satis superque declaravit infectio ex simplici mora cum marito in eodem lecto per paucos dies facta, ex qua non tantùm pruritu insigni molestata est, sed intenso etiam capitis dolore, qui infallibile signum erat communicatæ infectionis ex Gallica lue provenientis. Unde cessant ea, quæ in contrarium adducuntur, quòd nimirum scabies sit morbus salutaris, & maximè in juvenibus, & quòd præservet à quamplurimis morbis: nam hæc locum habent in simplici scabie, & quæ pullulat ex Naturæ vi tentantis se vindicare ab interna infectione, & demandantis noxios, corruptosque humores ad externas partes, non verò in scabie Gallica, aut Gallico morbo associata; hæc enim si contagio communicetur non modò ipsa scabies pullulabit, sed etiam quæcunque accidentia prava, & maligna solent à morbo Gallico communicari, ut capitis, & artuum dolores acerbissimi, pustulæ, & gummata, & ulcera maligna, & Cacoëthica, membrorum omnium abscessus, & cranii ipsius caries, & alia etiam his pejora; quæ via maximè rationabili timorem excitare in uxore possunt, nè si cum marito rem habeat, manifestissimo periculo se subjiciat.

Et at id, quod additur, necessariam esse corporis inficiendi dispositionem ad contrahendum contagium, respondetur, hanc dispositionem de facili introduci per commorationem cum persona infecta, maximè si aut longa, aut continuata, aut iterata esse debeat, immò non solùm per commorationem, sed etiam per cohabitationem in una eademque domo, ita ut sanus exspirationem infecti excipiat, eamque evitare non possit, cogentur enim ambo eundem aërem inspirare, cumque ex corpore infecto fumidæ, ac putridæ exhalationes elicitæ ipsum aërem inspirandum inficiant, impossibile nequaquam est, sanam conjugem illum inspirando non infici.

Quod verò instando dicitur, ad suscipiendum contagium requiri etiam notabilem moram sanæ conjugis cum infecto, quæ tamen in redditione debiti conjugalis est modica, neque potest dici notabilis, dicendum, quòd, etiam si concedamus requiri hujusmodi moram, tamen ea, quæ in reddendo debito absumitur, est quidem parva, si ad temporis quantitatem respiciamus, sed tamen est maximè notabilis ratione laboris, qui in ipso actu coitus impenditur, in quo tota sanguinis massa calefit, & tam mulier quàm vir crebriori respiratione indigent, unde idcircò,

Ciet omni pectore fluctus.

Notum enim cuicunque est, ob eam causam in 5
nulla alia occasione promptiùs communicari posse contagium ab infecta persona in sanam, quam in ipso actu coitus, ut dixi alias *loc. cit. num.3. inf.*

Quibus omnibus addi poterat qualitas ipsius sca-

scabiei, quæ cum humida sit, & pluribus ulceribus scatens, putridoque tabo manantibus, facillimè per contactum communicatur hærentibus ipsis putridis humoribus in sano corpore; quin etiam eliciantur ab hujusmodi scabie (quæ Lepræ finitima est) putridæ exhalationes naturam ipsorum humorum morbum excitantium æmulantes, quæ non solùm corpori obvio maximè per contactum, sed & vestibus & ipsius domus parietibus adhærere solent, unde in veteri testamento ubi habitationes, in quibus hujusmodi infirmi commorati fuerant, expiabantur, etiam ipsi parietes emundabantur, ut notum est. Quare, &c.

CONSILIUM XXXVII.

ARGUMENTUM.

Lucretio præmortuo marito ab intestato filium pepererat, qui per octo dies supervixerat, mater prætendebat se esse filii sui hæredem, contra opponentibus mariti propinquis, ad quos hæreditas, non extantibus filiis, pertinebat; filium natum esse Seximestrem, & abortivum, neque Patri in bonis succedere potuisse, nec consequenter ad ea transmittere. Quæsitum ergo à judice est, an hic Posthumus esset verè Seximestris, & abortivus.

SUMMARIUM.

1 *Natus sexto mense abortivus dici debet.*
2 *Abortivus quando dicitur lato modo.*
3 *Abortivus stricto modo quando dicatur.*
4 *Quantò pluribus conditionibus destituitur partus, requisitis ad partum naturalem, tantò magis meretur nomen Abortus.*
5 *Septimestris pro ratione natus est.*
6 *Quisnam Septimestris ab Hippocrate dicatur pro ratione natus.*
7 *Acuti morbi per Lunæ motum, Chronici per motum Solis judicantur.*
8 *Mulieres ut plurimum desinentibus menstruis concipiunt.*
9 *Prægnantia in nullo tempore certo cognosci potest, universaliter loquendo.*
10 *Septimestres ut plurimum intereunt, ex multisque pauci servantur.*
11 *Septimestres omnes inabsoluti nascuntur, & nullam firmitudinem habent.*

Videbatur in hoc dubio nullam posse intervenire hæsitantiam, quin in prima facie partus hic dici debeat abortivus, quocunque enim modo accipiatur nomen Abortus, non solùm, inquam, la-
1 tè, sed etiam strictè, certum est, quòd natus sexto
2 mense abortivus dici debet, nam lato modo quicunque fœtus, qui ante nonum, vel decimum, imò & in ipso nono, & decimo ab aliqua causa præternaturali ab utero ejiciatur, abortivus dici potest, quia non ex vi naturæ, sed ex violentia illius causæ præternaturalis ab utero exit ante tempus ab ipsa natura illi destinatum, etiam si id fieret per diem tantùm, immò etiam per horam ante, ut latè pro-
3 bavi *lib. 1. Tit. 2. quæst. 10. n. 10. & seqq.* strictè autem fœtus ille dicitur abortus, qui à causa præternaturali ejectus ita nascitur, ut nullo modo vivere possit, ac tantundem est ac si non natus esset, & rectè dicitur Abortus, hoc est non natus, quia nascitur ità, ut vita frui non possit. Itaque quòd hic partus, ut dicitur in sexto mense natus dici debeat non solùm lato modo abortivus, quia à causa præternaturali est ejectus, & idcircò natus sit per tres menses ante terminum nascendi omnibus communem, & naturalem, sed etiam stricto modo, quia ante septimum nullus fœtus vivere potest, ut ex Hippocrate, aliisque Medicis, & Philosophis, & Jureconsult. dixi *loc. cit. quæst. 2. n. 12.* ubi etiam *num. seq.* idem firmavi; esse nempe talem partum, ac debere propriè dici Abortum, ea maximè ratione, quòd semper immaturus nascatur, non immaturus, inquam, tantùm quoad membrorum conformationem, & vigorem, sed immaturus etiam quoad vitæ operationes, quia tales fœtus nati ante septimum non sunt sufficientes ad lac sugendum, ut nutriri possint. Gal. *lib. 15. de usu part. cap. 7.* & licet hæc evidentissima causa sit, ut vivere non possint, tamen etiam si lac sugerent, ut suxisse aliquos Seximestres observatur, tamen non possunt vivere ex defectu vigoris, quo defraudati sunt ejecti ab utero materno ex vi præternaturalis causæ.

Præterea quantò pluribus conditionibus de- 4
stituitur natus requisitis ad partum naturalem, tantò magis meretur nomen Abortus, imò quantò majoris ponderis sunt requisitæ conditiones, tantò magis natus ab illis deficiens debet Abortus nominari, sed præcipua conditio est, quæ respicit tempus in quantitate, quo fœtus in utero commorari debet; dehinc quæ respicit tempus in qualitate, prout nempe septimanas, menses, quadragenaria complere debet; ab hac quæ respicit absentiam cujuscunque causæ præternaturalis; deinceps quæ respicit corporis firmitudinem, & absolutionem, & si quæ aliæ conditiones sunt his adjiciendæ: at hic partus primò deficit insigniter à prima conditione, ut patet, & à secunda, quia deficit etiam à temporis qualitate, cum non attingat septimum & à tertia, quia Mater à morbo prehensa, & ex animi angore ob mariti mortem conflictata abortivit, & à quarta, quia inabsolutus erat, & nullam firmitudinem habebat, hiantibus suturis capitis, & articulis ab osse veluti distractis, & qui neque ullo modo diducere os valeret, & qui in nascendo nè ploratum, aut vocem quidem ullam ediderit, sed vix ejulare perciperetur, neque lac sugere posset, sed necesse fuerit illud in os ipsius instillare, neque fæces reddiderit, ac ne urinam quidem, quæ omnia tam apertè ostendunt illum fuisse abortivum, ut superfluum videatur de ea re ulterius hæsitare.

Neque opponi potest quorundam gravissimorum Doctorum auctoritas volentium, fœtum etiam in sexto mense vivere posse, quos adduxi *loco suprà cit. q. 2. n. 5.* ex ipsius quoque Rotæ Romanæ *decis. in Auximana Alimentorum. 1. Iunii 1620. coram Pirovano*, pro quorum opinione adduci poterat satis evidens ratio, quæ subsequens est: Septimestris, 5
ut receptissima, ac communissima omnium Sapientum opinio ex Hippocratis, & legum auctoritate, pro ratione natus est, & vivit, ac Septimestris potest ita nasci, ut sex menses non compleat; nam Septimestris potest nasci minori spatio, quam 182. dierum: quod probatur, quia cum in computatione mensium partus satis sit ex Hippocratis sententia, primum mensem esse inceptum, & deficientem, sufficiatque, quòd ex quindecim diebus constet, aut forte paucioribus, & ultimum eodem modo esse deficientem, ac constantem ex totidem diebus nempe quindecim, & fortè paucioribus, palam est diebus 178. & forte 175. posse nasci Septimestrem, in quo termino erit quidem fœtus Seximestris, ac vivere poterit; sed hoc non obstat, quia licet Septimestris dicatur ab Hippocrate pro ratione natus, tamen hoc non simpliciter protulit, ac universaliter; ita ut de omni Septimestri veritatem habeat, quia restrinxit se ad Anni dimidium, & eos demum 6
pro ratione natos pronuntiavit, qui non minori spatio, quàm centum octoginta duobus diebus dimidio addito nascuntur, quæ tota hæc summa, ut ille addit, est anni dimidium, quod tempus, inquit, principium perfectionis fœtibus affert, neque minori spatio eos perfici posse dicit; quia certum est deberi de necessitate in hoc assignari quoddam tempus determinatum, à quo si fœtus deficiat, non possit

possit esse vitalis, quia alias quandocunq; nasceretur, posset esse vitalis, quod non est dicendum, neque est verisimile. Itaque hunc terminum nascendi inter legitimos computatum omnium minimum docebat esse ibidem idem Hippocrates dierum 182. & idcircò nempe quia minimus est, plurimos eorum interire narrabat, ex multisque paucos esse superstites, quia sunt omnium Septimestrium, ob termini, in quo nascuntur, brevitatē imperfectissimi, & qui principium tantum perfectionis in utero sint assecuti, non majorē, aut totalem perfectionem, unde, ut dixi alias *loco cit. quæst. 2. n. 36.* nulli penè observantur nati diebus 182. ac vix ipse Galen. unum observavit natum diebus 184. ut narrat *in lib. de septim. par.*

7 Addamus his proportionalem motum partus ex motu Solis; quia quemadmodum acuti morbi per Lunæ motum, sic Chronici, & longi per Solis motum judicantur, atque hoc pacto quemadmodum crises in decimaquarta die fiunt in morbis acutis, qui terminus est medietas motus circularis Lunæ, sic partus, qui movetur ut morbus chronicus, qui motus; ut Galen. 3 *de diebus decret. cap. 6.* dicebat, æquiparatur motui Solis, tunc salvus erit, cum dimidio anni nascetur; at Anni dimidium non minori spatio, quam 182. dierum dimidio addito completur. Ex quibus manifestè deducitur, fœtum hunc natum diebus 177. pro ratione non esse natum; neque vitalem potuisse esse, cùm sit obortivus.

Ad quod etiam magis concludenter comprobandum, notanda venit tam exquisita temporis, ac termini hujusce, nempè medietatis anni supputatio ab Hippocrate facta volente assignare brevissimum inter omnes nascendi terminum in homine, qui pro ratione natus esse dici possit, non modò enim dies, & dierum notabiles partes, sed etiam minimas particulas hoc termino comprehendi voluit dicens: *Septimestres autem nascuntur centum octoginta diebus, & dimidio, insuper accedente diei particula*; unde etiam deficiente non solùm dimidio, sed hac ipsa diei particula partus Septimestris dici non debeat, nec sit pro ratione natus, nec vitalis; quamobrem cùm partus, de quo agitur, ab assignato termino deficiat per quinque dies cum dimidio, certè ex sententia Hippocratis, quam D. D. omnes unanimiter amplectuntur, nec pro ratione natus est, neque est vitalis, sed abortivus.

Ex parte tamen Matris dicebatur. neque partum hunc esse Seximestrem, nec consequenter dici posse abortivum, & potuisse esse vitalem. Quòd non esset Seximestris, nec consequenter abortivus, patet, quia licet à contraria parte supponatur natum esse diebus 177. ex eo quod totidem dies intercesserint à die præcedente morbum mariti, & ipsum partum, tamen hoc nullatenus probatur; quia non major ratio est, cur mulier conceperit in ipsa nocte præcedenti morbum Mariti, quàm per plures dies, & fortasse per decem dies ante; immò verisimilius hoc est, quia per totidem dies ante mulieri Menstrua desierant, & maximè eve-
8 niat, quod statim desinentibus menstruis mulieres concipiant, Galen. *lib. 1. de sem. cap. 2. & alibi.* Nec contra hoc valet dicere, quòd maritus ab illo tempore jam non benè se haberet, & non erat habilis ad coitum, & quod ex congressu cum uxore per diem ante morbum ægrotaverit, ut ipsemet maritus in infirmitate Medicis fassus est, quia si jam ante per decem dies erat ad coitum inhabilis, multò magis fuisset post decē dies, & in suma nullo modo ex hoc deduci potest, quòd cum uxore rem habere non potuerit, & quod illa non multò facilius tunc, desinentibus menstruis, quàm post prædictos decem dies potuerit concipere.

Quibus addendum, quod cùm maritus ante prædictos decem dies bene se haberet, & post habitam rem cum uxore se debiliorem factum dixerit; ac per totum illud spacium decem subsequentium dierum non omninò bene se habuerit, licet non febricitaverit, certè major præsumptio, immò fortior esse debet, quòd mulier ex eo conceperit ante decem prædictos dies, quam post, quia ex alia mala dispositione, & in illo statu præternaturali (dato etiam quòd non propriè in statu præternaturali, sed in statu neutro fuisse tunc illum dicamus) consequens fuit semen genitale in illo minùs calore, & spiritibus abundasse, & consequenter minùs fœcundum fuisse; quòd enim jam esset in statu præternaturali, vel saltem neutro, satis demonstrat decidentia in statum manifestè præter naturam, & in morbum maximè lethalem.

Neque obstat præterea, quòd mulier multo tempore tacuerit, nec de conceptione quicquam effata fuerit, quia palam est neque ipsas mulieres tam citò posse cognoscere, & pro certo affirmare, se in utero habere, præsertim si mul. ùm conceptionibus non sint assuetæ, ut in casu nostro evenit, nam Lucretia vix semel, aut iterum conceperat, unde non mirum, si nihil de prægnantia mussitaverit, neque alia mulier ex domesticis tam citò nempè in primis quindecim diebus illam gravidam judicaverit, cùm maximè potiora signa, ex quibus mulier in utero habere cognoscitur, neque in principio appareant, neq; si quæ appareant tantum habeant firmitatis, tantumq; illis mulieres fidant, ut ex illis audeant pro certo affirmare se gravidas esse; imò hæsitabundæ semper, ac verecundæ in primo mense semper permanere solent; atq; id non immeritò, cùm pateat; & apud Medicos sit communiter acceptum, in nullo gravidationis tempore de 9
certo cognosci posse prægnantiam universaliter loquendo, quamquam plura evidentissima signa & tertio, & quarto mense apparere solent, ut abundè probavi alias *lib. 1. harum quæst. tit. 3. q. 1.* quomodò ergo intra terminum decem, vel quindecim dierum potuit Lucretia, & ex ipsa familiares cognoscere illam remansisse ex marito mortuo gravidam?

Neque iterum valet, quòd ipsa mater ante tres, vel quatuor dies quàm pareret, fateretur se esse in sexto gravidationis mense, & quòd etiam domestici omnes, ac propinquitam mares, quàm fœminæ ipsam in sexto mense gravidationis esse faterentur, quia & ipsamet Lucretia, & cæteri omnes in computatione mensium dupliciter decepti sunt. Primò relinquendo fortè decem priores illos dies, à quo tempore illa conceperat, cùm præcisum conceptionis tempus non solùm extraneos quoscunque lateat, sed etiam ipsas mulieres prægnantes; quamobrem computantes partum à die præcedente morbum mariti, absq; dubio illam in sexto mense gravidationis degere putabant, licet deciperentur, quia non obstante quòd illa pepererit die 177. à conceptione, tamen si primum mensem intercisum accepissent ex quindecim diebus constantem, poterant firmare illam in septimo mense esse, cùm centum quinquaginta dies constituant quinque integros menses, & primus mensis constituatur ex quindecim diebus, unde remanebant dies duodecim septimi mensis, licet hic fœtus fuisset ex septimestribus imperfectissimus, & non vitalis ex Hippocratis sententia, qui, ut dictum est,

non minori spatio nasci septimestres; qui futuri sint vitales, voluit, quàm anni dimidio, nempe centum octoginta duobus diebus cum dimidio, tametsi hos ipsos omnium septimestrium imperfectissimos esse firmaverit. Secundò decipiebantur etiam computantes decem priores illos dies, accipiendo integros menses, nam eo modo deficiebat hic partus à termino septimestri finito quasi per mensem,cùm desiderarentur ad complementum septem mensium dies viginti tres; cùm tamen si accepissent primum mensem intercisum,& constantem ex quindecim diebus, qui additi centum quinquaginta diebus, constituentibus menses quinque, constituebant sex menses, clarè vidissent remanere duos supra viginti dies constituentes septimum mensem.

Ex quibus cùm pateat, hunc fœtum non fuisse seximestrem,sequitur etiam,illum non fuisse abortivum,sed fuisse septimestrem,& vitalem; & non habuisse ullam cum vita repugnantiam, quod satis ostendit, illum vixisse per octo dies: licet enim, ut opponitur, non sugeret, neque perciperetur ullo modo ejulare, neque fæces, neque urinas redderet,hæc quidem primis tribus diebus evenerunt, nam postmodum & fæces,& urinas reddidit, & ejulare auditus est, & leniter nutricis mammas sugere observatus, ut ex Testium depositionibus patet,unde constat, illum fuisse sufficientem ad vitæ operationes, & licet decesserit octavo die, non ex hoc dicendum,quòd non potuerit esse superstes, cùm etiam ex septimestribus plurimi vel
10 citiùs,vel seriùs intereant,ex multisque pauci serventur,ut suprà ex Hippocrate dictum est,& tamen licet plurimi ex septimestribus moriantur, universaliter septimestres pro vitalibus habentur ex ipsarum Legum Hippocratis assertioni inhærentium auctoritate.

Neque obstant quæ objiciuntur ad probandum, hunc fœtum fuisse abortivum ex defectu conditionum, quæ requiruntur ad verum, & naturalem partum; Nam quoad primam respicientem moram fœtus in utero, jam patet, illum ab ea non deficisse,cùm,ut probatum est,natus sit spatio centum octoginta octo dierum, & sic possit connumerari inter perfectissimos septimestres,ex quo evanescit etiam defectus ex alia conditione,nempè ex temporis qualitate,habuit enim hic omnem perfectionem ex numero dierum progredientem, quam habere possunt septimestres, & quam illos habere voluit Hippocrates. Quoad tertiam autem conditionem,dicimus hanc non esse de essentia partus,qui vitalis,& legitimus existat, nam aliquando & Decimestres, & aliqui Nonimestres, & secundùm nostram sententiam plenissimè probatam *lib. 1. tit. 2, quæst. 1. & seqq.* & octimestres omnes,& singuli septimestras,à causa præternaturali manumittuntur; nam tam illi aliquando,quàm ij semper,ante tempus sibi debitum, vel ante tempus à natura illis destinatum nascuntur, neque tamen idcircò omnes non naturales,non vitales, non legitimi judicandi,ac satis superque est,si hic partus ab ea conditione non deficiat, cùm septimestris sit,quia natus est tempore opportuno,& pro ratione,aut si manumissus à causa præter naturam sit, in hoc cum aliis septimestribus convenire illum dicamus.

Quoad quartam conditionem respondetur,illum neutiquam ab ea deficere,si de perfectione loquamur,quæ in septimestribus haberi potest; patet enim omnes inabsolutos nasci,& nullam firmi-
11 tudinem habere,ut probavi aliàs *loco suprà cit. quæst. 1. num. 85*, & alibi, hoc enim omnibus septimestribus idcircò eo modo evenit,quia non sufficientem moram in utero traxerunt, unde non potuerunt beneficio temporis corporis perfectionem sibi debitam acquirere; ex septimo enim mense initium perfectionis,non complementum habent, ut ex Hippocr. verbis in principio libri *de septim. partu*, citatis clarè patet.

Cætera denique quæ opponuntur ad probandum,partum hunc defecisse à conditionibus partus naturalis,& sic fuisse abortivum,communia illi sunt cum omnibus septimestribus,ut videre licet ex iis, quæ adduxi loco sæpè citato, præterquam quod plura eorum, quæ supponuntur perpetuò extitisse in hoc partu,hoc est toto eo tempore,quo vixit,nequaquam semper durarunt, ut jam supra dictum est.

Ex quibus videbatur concludendum, partum hunc abortivum non esse, strictè sumpto nomine Abortus,pro eo nimirū,quod est,partum ita nasci, ut nullo modo naturaliter vivere possit,quod natus sit ante septimum, neque dignari debeat nomine septimestris,sed esse verè septimestrem,& habuisse eandem aptitudinem, & habilitatem ad vivendum,quam habere solent omnes perfecti septimestres, qui licet ut plurimum intereant, non habeant tamen cum vita talem,ac tantam repugnantiam,ut vivere nullo modo possint,qualem habent nati in sexto mense.

CONSILIUM XXXVIII.

ARGUMENTUM.

Servus quidam notabilis furti reus,quod Illustrissimo Domino Angelo Andosillæ factum fuerat, in carcerem detrusus est, & urgentibus indiciis ad torturam, jamjam erat tormento subjiciendus,cum ille opposuit, se esse tormento funis inhabilem ob fistulam, quam in pectore habebat,cujus respectu torqueri absque evidenti vitæ periculo non poterat: convocatus ad Reum inspiciendum, & ad determinandum, utrum fistula illa in pectore illum à chordæ tormento eximere deberet?

SUMMARIUM.

1 *Morbo recedente habendus Æger ac si nunquam ægrotasset.*
2 *In tenerioribus ætatibus non solùm vulnera, & ulcera facilè sanantur, sed ipsa ossa, quæ in aliis ætatibus verè non consolidantur, in iis verè consolidantur, & n. 7.*
3 *Pectoris partes, & musculi maximè in chordæ tormento aguntur, & distenduntur.*
4 *Cauteria in brachiis debent servare Reos à chorda tormento immunes.*
5 *Qui thorace sunt angusto à chorda tormento servandi immunes.*
6 *Partes callum contrahentes potiùs disrumpuntur, quàm distenduntur.*
7 *Fistula quid sit; non datur sine callo.*

Visum est primò,fistulam, quam Reus in pectore habebat,esse vetustissimam,& jam à multo tempore obseratam,ita ut non videretur alicui impedimento esse posse, quin minùs illi tormento exponeretur,præsertim cùm fistula esset parvi momenti,& super costas ipsas non in spatiis intercostalibus. Quibus addebatur; quòd fistula illa nullam molestiam jam à multis annis afferebat; neque ullum dolorem, neque difficilem respirationem,aut aliud notabile incommodum, & in summa erat talis conditionis,ac si nunquam extitisset; & ad omne pejus poterat de ea re experimentum sumi,alligando Reum chordæ,illumque extollendo, observantes an pectus,& vicinæ partes livorem aliquem contraherent, ut in similibus casibus faciendum monebat Fortun. Fidel. *de Relat. Med. lib. 2. cap. 3.* nam si nullus livor, aut coloris

ris mutatio in parte appareat, signum est eos ad chordæ tormentum esse aptos, neque ab eo ullum damnum reportare: contra verò, ubi partis color in lividum immutetur, signum est futuri periculi, atque illicò Rei solvendi à chorda sunt, neque ulterius eo tormento torquendi.

Prætereà licet fistula de foris sanata esset, poterat tamen opponi, quòd ejus vestigia intus in pectoris cavitate remansissent, sed in hoc casu non videbatur hæc oppositio habere locum, quia quandocunque res eo modo se habet, nimirum, ut humores per fistulam expurgari consueti ob ipsius fistulæ obseruationem quoad externum orificium intùs remaneant, facilè de se significationem aliquam, neque dubiam præbeat, ut internos dolores, puncturas, impotentiam ad motum, exitum saniei, vel ichorum per alias quascunque vias, & alia impedimenta, & præcipuè in casu nostro, difficultatem respirationis, tussim, purulentæ materiæ expurgationem per os, febriculam lentam ex hecticarum genere, & alia ad hunc modum: At cum nihil horum in hoc Reo animadvertatur, dicendum est, fistulam perfectissimè fuisse sanatam, ita ut nullo impedimento esse possit in chordæ tormento infligendo, cùm nullum ex eo expectari possit periculum, sed Reus ab illo servari possit immunis, & per illud cogi
1 ad veritatem propalandam, & idcircò cùm post sanatum morbum homo habendus sit tanquam si nunquam ægrotasset, *L. Quod sanatum, ff. Ædil. edict.* Reus hic non aliter quàm quivis sanus homo potest chordæ tormento exponi.

Omnium maximè urgebat, quòd Reus hanc fistulam in pectore passus fuerat in teneriori ætate, & antequam in ætate provectus esset, hoc est pubes factus, ab ea sese liberaverat, unde conjectari licebat, ob vividum, laudabilemque illius calorem, & humorum æqualitatem non modò fistulam fuisse sanatam, sed partes ab ea molestatas ad suum pristinum vigorem, & robur rediisse, cùm hujusmodi ætates teneriores non modò id genus morbos, nempè qui ex vulnerum, ulcerumque malitia procedunt, superare optimè soleant, ac perfectissimè
2 sanare, sed ipsas quoque ossium fracturas, quæ aliàs in adultis nunquam verè sanantur, nec consolidantur, Galen. *lib. 6. Method. Med. cap. 5. & comm. 1. in lib. de fract. text. 41.* Avicen. *lib. 4. fen 5. tract. 2. cap. 1.* quia tantùm per porum, aut callum uniuntur, Id. Galen. *loc. citat.* in tenerioribus ætatibus redeunt ad loca sua, & ad veram, & perfectam sanationem deducuntur, Avic. *ubi proximè.* Ita ut non aliter quàm ipsa solutio continui in carne facta, etiam facta in osse reuniatur; quamobrem non aliter talia membra dudùm fracta, & consolidata tractari possunt, quàm si nunquam fracta fuissent, non secùs quàm ipsa membra sana nunquam tale quid passa. Quòd si ita se res habet in fracturis ossium in teneriori ætate contingentibus, quantò magis hoc eveniet in solutione continui in carne facta, aut in aliis partibus ossibus mollioribus quæ à fistulis occupantur? Itaque ex his videbatur deducendum, Reum hunc absque ullo periculo posse chordæ tormento subjici ad eruendam ab illo veritatem.

Quibus tamen non obstantibus, visum est determinare, non vacare notabili periculo de hac re experimentum sumere, quia fistula erat in pectore, cujus musculi, ac omnes reliquæ partes maximè in
3 chordæ tormento anguntur, & distentuntur, neq; solùm in eo tormento multùm præ labore & dolore patiuntur, sed etiam ob id, quod cum respirationi inserviant, multò magis agitari, & lancinari, atq; angi eas consequens est: unde etiam multò magis, quàm quæcunque aliæ partes continui solutionem passæ ab eo tormento periculum minantur; si enim, ut tam ex Medicis, quàm ex Jurisconsultis dixi aliàs *l. 6. har. quæst. tit. 2. quæst. 4. n. 13.* etiam parvula ul- 4
cuscula ex cauteriis excitata in musculosa brachiorum parte debet servare Reos ab hoc tormento immunes, quantò magis ulcus in pectore, parte nimirū, quæ tantopere in eo tormento defatigatur, & maximè si penetrans sit, ut fistula, nam ulcus fistulosum non solùm ostendit externas partes malè affectas, sed etiam internas, unde tanto majus periculum iminet ex distentione membrorum, in quibus fistula reperitur, per vim facta, quàm ex distentione membrorum, quæ simplici ulcere detineantur, quantò magis periculosum est distendi, ac per vim avelli tam internas partes, quàm externas.

Quæ tantò magis locum habent in casu nostro, 5
quantò Reus erat pectoris valde angusti, hujusmodi autem homines à chordæ tormento omninò immunes servandos docet, ac monet Fortun. Fidel. *loco suprà citat.* Ob rationes, de quibus ibi per eum, inter quas potissima illa est, quia cùm multo aëre ad cor refrigerandum, in tormenti illius labore indigeant, qui thorace sunt angusto, ac debili, & idcircò thoracis morbis afficiuntur, ut huic Reo eveniebat, non possunt tantum Aëris refrigerantis attrahere, quantum cordis calori temperando sufficiat, unde diutiùs in tormento detenti, calor eorum extinguitur, Reusque perit. Nec quicquam relevare visa sunt quæ opponebantur, etiamsi enim fistula esset vetustissima, & jam à multo tempore, ut dicebatur obserata, dubium tamen non est, illam callum contraxisse, qui prohibeat omninò eas partes distendi, iminente ex violenta distentione evidenti periculo dilacerationis earum, quæ dilaceratio, quia non tantùm fieri poterat in parte externa, 6
sed etiam in interna, erat evidenter periculosa; callosæ namque partes duræ evadunt, & distentioni in quamcunque dimensionem omninò ineptæ, cùm potiùs disrumpantur, quàm distendantur. Nec de periculo quicquam demebat, quòd fistula esset super costas ipsas, & non in musculis intercostalibus, quia non idcircò excludebatur, quòd ulcus intrò progrediendo penetraret etiam ad musculos intercostales, unde eædem quoque partes callum contraxissent.

Neque ulteriùs ex eo, quod nullo dolore, nulla- 7
que respirationis difficultate, & nullo alio notabili symptomate hæc fistula esset molesta, idcircò firmari poterat, nullum imminere periculum ex tormento funis, quia periculum non imminebat solummodò ex dolore, ex difficultate respirationis, aut ex alio symptomate concomitante ipsam fistulam, sed ex callosa duritie ab ipso ulcere contracta, ut superiùs dictum est. Ex quo etiam capite dicebam nihil relevare, quòd fistula ita in totum sanata esset, ut neq; exterius neque interius ullum vestigium solutionis continui reliquisset: quia dato, quòd hoc ita in veritate esset, semper tamen remanebat callosa illa durities, ex qua potissimum imminebat periculum in expositione Rei ad tormentum, unde cùm non posset tutò servari à tormento immunis, non erat tormento exponendus.

Neq; instantia, quæ fieri poterat de absentia illius callosæ duritiei, quicquam urgere videtur; nam quemadmodum ipsa quoque ossa fracta in pueris, ac tenerioribus ætatibus absque callo uniuntur, non secus ac ipsæ continui solutiones in partibus carnosis, sic, inquiunt, in nostro casu hæc fistula absque callo sanari potuit, cùm patiens esset in puerili ætate. Ad hanc enim instantiam facilis est responsio, si dicatur, verum esse continui solutiones in tenerioribus ætatibus etiam in ossibus factas sanari absq; callo, sed hoc verificari quando non in longum protrahuntur, ut in ipsis ossibus, quæ spatio quadraginta ad

ad summum dierum consolidantur, at ubi in longum protrahuntur, & maximè ad annos, ut in fistulis evenit, hoc non habere locum, præterquam quod ipsa fistula nihil aliud est quàm callosum ulcus. Galen. *in lib. finit. Med.* & alibi, Celsus *lib. 5. sua Med. cap. 28. rubr. de fistulis.* Paræus. *lib. 12. cap. 21.* Tagault. *institut. Chirurg. lib. 3. cap. 18.* Pigræus, *Chirurg. lib. 5. cap. 3.* Aquapend. *libro 3. capite 11.* & alii omnes. Neque datur fistula, in qua non adsit callus. Etiamsi ergo gratis concedatur, fistulam in hoc Reo fuisse sanatam, non potest negari ab ejus sanatione non remansisse callum; sed fistulam hanc esse sanatam, falsum apparebat ex eo, quòd adhuc statis temporibus ex illa quidam ichores prodibant, ostendentes illam non esse perfectè sanatam, quod apertè patuit premendo ipsam partem, in qua ulcus erat, nam coram omnibus adstantibus similis ichor emanavit: & sic ex his conclusum est, Reum tormento chordæ esse ineptum.

CONSILIUM XXXIX.

ARGUMENTUM.

Reliquerat Marianus Albentius in suo ultimo testamento uxorem suam, quam unicè amaverat, etiamsi ex ea filios non suscepisset, universalem hæredem omnium, ac singulorum bonorum suorum, dummodò ad secundas nuptias non transiret, sed vidua permaneret, ac castam, & ab omni inhonestatis suspicione liberam vitam degeret: quòd si vel ad secundas nuptias transiret, vel inhonestè viveret, & non etiam ab ejus rei suspicione libera, jussit eam omnibus hæreditariis bonis exspoliari, quæ ad Religiosos quosdam devolvi voluit. Transactis jam duobus añis à morte mariti, Religiosi illi Violantem ut in honestè viventem in judicium vocarunt, instantes mariti hæreditatem ad ipsos esse devolutam. Inter quam plura ergo quæ deducebant ad probandam Violantis in honestatem, erat ipsius prægnantia, quam celare illa non poterat tumente mirum in modum ventre; dejerante tamen illa, se gravidam esse non posse, cum nunquam alium virum admisisset. Interim Religiosi tempus partus instare credentes illam in custodia habendam instabant, quod denegari illis non potuit. Transierant autem jam omnes menses, qui ad gestationem requirebantur, cum ecce præcedentibus nonnullis doloribus mulier multam aquæ copiam cum sanguine coagulato ejecit, venter detumefactus est, ac subsedit, & illa benè habuit. Non tamen his acquieverunt Religiosi illi, cùm firmarent, illam molam peperisse, quæ cum non possit absq; viri usu generari, jam inde manifestum erat, Violantem inhonestè vixisse, instabantque in hæreditatem immitti. Violans cum omnibus, ac quibuscunque, quæ contra suam honestatem opponebantur, apud Judices satis fecisset, ita ut ij nihil eorum, quæ opponebantur, contra illam facere determinassent, mandavit Judex ut de hac ipsa re per Medicos doctos veritas patefieret. Quæsitum ergo à nobis est, utrùm Violans molam ejecisset, & dato quod ejecisset, utrùm potuerit absque viri usu illam generari.

SUMMARIUM.

1 *Mola quid.*
2 *Caro nihil aliud est, quam sanguis concretus.*
3 *Mola est falsa quædam conceptio.*
4 *Mola quomodo generetur.*
5 *Mola absque semine virili generari non potest Contrarium numer. 10. Declara, ut num. 17.*
6 *Formationis omne principium à Maris semine: dic ut num. 11. & seqq*
7 *Membranæ cum sint partes spermaticæ, non aliunde, quam ex spermate generari possunt, & n. 14.*
8 *Molæ, conceptus est præter naturam, & idcirco non habet statutum tempus gestationis.*
9 *Molæ nutriuntur, & augescunt per umbilicum.*
13 *Fœmina habet in se utrumque semen, nempè Masculeum, & fœmineum.*
15 *Sanguis coagulatur ob fibras.*
16 *Membranæ in fœtu ex semine muliebri generantur.*

ET quoad primum punctum pro parte Religiosorum dicebatur, Violantem molam ejecisse, ejecerat enim frusta quædam sanguinis coagulati, quæ carnea videbantur, quia majorem duritiem præ se ferebant, quam simplex sanguis coagulatus habere soleat; quin & membranæ quædam unà cum prædictis carneis frustis expulsæ conspiciebantur, quæ nonnisi molæ, seu molarum involucra esse poterant. Mola autem nihil aliud est,
quam caro informis in utero generata ad modum
fœtus, ut dicitur ex Hippocrat. *in lib. de steril,* & 1
ex Gal. *lib. 14. Method. med. cap. 13.* At vero caro nihil aliud est, quam sanguis constantem ha-
bens substantiam, & non fluidam, Galen. *lib. de* 2
Nat. facult. cap. 10. Itaque cum sanguis hic esset constantis substantiæ, & non fluidæ, nihil aliud erat, quam caro, & cum esset caro informis, nihil aliud erat, quam Mola.

Atque magis patere potest ex accidentibus concomitantibus, quæ apparuerunt in hujus molæ gestatione, quia cum mola sit falsa quædam con-
ceptio, in plerisque veram conceptionem æmula- 3
tur, ut in retentione menstruorum, in ventris tumefactione, in symptomatum, quæ gravidis familiaria sunt, excitatione, in lactis generatione, ac ut plurimum in temporis gestatione, & in aliis, quæ omnia, ac singula erant in hoc casu conspicua, quippe cum Violanti menstrua in totum destitissent, venter tumefactus esset, & omnibus symptomatibus fuerit vexata, quibus verè gravidæ vexari solent, tandemque debito tempore utero gestata mola, illam ejecisset. Unde dubitari non poterat, hanc fuisse veram molam, & sic cum non potuerit absq; virili semine generare, eandem certitudinem facit, quod Violans viro se miscuerit, quam faceret verus, ac naturalis partus.

Præterea hæc non poterat esse simplex quædam menstrui sanguinis coacervatio, quia cum in dies conspiciamus quam plurimas mulieres menstruorum omnimoda retentione non tam per menses, quam per annos laborare, non tamen videmus eas secundum ventrem saltem in primo anno intumescere, neq; alia symptomata, & maximè tam similia prægnantiæ pati, qualia passa est Violans; hæc enim à simplici sanguinis coadunatione procedere posse non est verisimile, sed benè verum est procedere ad
falsam conceptionem, hoc est molam, quæ nonnisi 4
ex semine virili morboso fermentante ipsum semen vel sanguinem muliebrem, ut inde aliquid generetur, fieri solet; cum enim virili semen ob morbosam constitutionem agens in semen muliebre, verum conceptum generare non possit, falsum conceptum, ac præter naturam generat, quæ mola est: nam absente hac fermentatione, quæ nonnisi à semine virili, à quo est omne principium motus, haberi potest, nullus fit motus in semine, vel sanguine muliebri, & sic nulla sequitur generatio, ut indesinenter observatur in quamplurimis fœminis, in quibus licet sanguis menstruus in ætate habili per plures menses, & annos retineatur, nulla tamen sequitur mola, deficiente semine virili à quo fermentatio excitatur, quæ principium generationis est: nullum enim habet sanguis menstruus eo modo retentus principium, unde aliquid generet, & idcircò ex simplici ejus retentione, licet in dies sæpe sæpius contingat, nunquam generatur mola, ergo ubi

aliqua viget conceptio, licet mendosa, ut mola est, firmandum non aliunde generatam; quam à virili semine, ex quo pullulavit fermentatio, ad quam tandem generatio, quæcunque tandem illa sit, secuta fuit, nam absque eo ut dictum est, neque ulla fermentatio, neque ullus motus, neq; ulla mutatio, neque ulla generatio producere potest.

Quoad secundum punctum pro parte Religio-
5 sorum dicebatur, dubium non esse, quod cum Violans molam ejecerit, & ex semine virili fuerit generata, cum absque eo nullatenus generetur, ut est communis Medicorum opinio, Hippocratis, Aristotelis, Galeni, cæterorumque magnorum virorum auctoritate firmata, quorum plures registratos habes *lib. 1. harum quæst. tit. 3. parte 3. quæst. 6. n. 2.* quæ opinio videtur urgentissimis, firmissimisque ratio-
6 nibus comprobata, ac maxime illa, de qua superius; nempe quod omne principium formationis à Maris semine existat, Galen. 14. *de usu part. cap. 1.* atque ea de causa nunquam visa est mulier, quæ absque usu viri Molam gestaverit, eodem Galen. teste *ibid. cap. 10.* cum ex solo fœmineo semine ea generari non possit, quia non habet ullum principium motus: quibus addebantur aliæ rationes desumptæ omnes ex *quæst. hisce nostris*, ubi *supr. q. 6. in princip. ad plures n. 7. seqq.* quæ etiam experientiis nonnullis confirmabantur.

Urgebat insuper pro hac parte membrana-
7 rum generatio, quæ in hac mola observabantur, patet enim hujusmodi membranas partes esse spermaticas, neque ullo modo aliunde, quàm ex semine generari posse, quod satis declarat earum substantia, & color; neque dicendum ad earum generationem sufficere semen muliebre, quia Galen. teste *eod. lib. 1. de Nat. fac. cap* 10. nulla spermatica pars potest absque utroque semine generari, in qua re nulla videtur controversia. Itaque etiamsi concedi posset molam absque utroq; semine, aut ex fœmineo tantùm generari, membranas certè, quæ spermaticæ partes sunt, nullus unquam dixerit, posse absque utroque semine generari. Unde ex hoc concludenter probatum remanet, Violantem cum viro se miscuisse, & concludentissimè probata inde remanere videtur ejus inhonestas, concurrentibus maximè alia ex parte tam multis indiciis, & præsumptionibus ejus impudicitiam attestantibus.

Sed pro parte Violantis multò potiores rationes visæ sunt militare, quæ facile persuadere poterant, ipsam neque veram molam gestasse, nec dato, quòd veram molam gestasset, posse de ejus honestate hæsitari ex eo, quod ex alieno viro molam conceperit; nam dato etiam, quod molæ nonnisi ex virili semine conflari possit, adhuc nihil ex hoc de Violantis honestate ambigi posset; Quoad hoc enim extremum punctum patet apud Medicos omnes, quòd cum mola sit conceptus quidam præter naturam, non habet ut conceptus naturalis statutum tempus suæ gestationis, quia interdum gestatur à quibusdam mulieribus per plures annos teste
8 Hippocrat. *lib 1. de morb. mul sect. 3 num 97.* & Aristot. *lib 4. de Gener Anim cap 7.* Avicen *lib. tertio, fen. 21 tract. 2 cap 18.* Daniel Sennert *lib. 4. Pract. part. 2. sect. 4 cap. 9.* Roderic à Castro *lib. 3. de morb. mul. cap. 7* Mercat. *lib 3 de steril & Pragn affect cap. 8.* imo & per totam vitam, eodem Aristot & Avicen. aliisque testibus. Cùm igitur Violans molam pepererit transactis duobus annis à mariti morte, potuit molam adhuc vivente marito ex ejus commixtione procreari, & post prædictum terminum duorum annorum, ab utero ejici, quod tantò magis verisimile erit, quantò notius est, ejus maritum semper sterilem extitisse, nec cum violante, nec cum alia uxore, quam ante Violantem habuerat, unquam filios procreasse; ex qua conjectura deducere possumus, illum habuisse fortè semen morbosum, & ob id nunquam generarit, at ex hujusmodi semine morboso molas generari docebat Hippocrat. *l. 1 de morb. mul. sect. 3. n. 97.* & sic, etiamsi dicamus, Molam non fieri absque virili semine, omnis inhonestatis suspicio in Violante cessat, cùm ex marito proprio molam conceperit, non ex alieno viro.

Neque contra id opponi potest, quòd vivente marito nulla graviditatis vel veræ, vel mendosæ suspicio in Violante adfuerit, nisi inordinata quædam menstruorum, & consueto minor expurgatio, quæ in consideratione habenda non videbatur; si enim ab eo tempore molam in utero habuisset, comparuissent aliqua signa ejus præsentiam attestantia, qualia comparere solent in aliis, quæ fecissent in ea suspicionem prægnantiæ; cùm signa prægnantiæ tam veræ, quàm mendosæ, nempè tam naturalis fœtus, quàm molæ, coincidant, ut Hippocrat. *loco cit. & lib. de steril.* & Aristot. & Avicen. & Paul. & Aët. & alii omnes docent.

Sed huic objectioni facilis, ac præsto erat responsio, nimirum quòd quemadmodum verus conceptus aliquando nullam de se significationem præbet, & interdum tertio, & quarto mense transacto, immò & quinto, & sexto, adhuc nulla omninò de se certa signa ostendit, sic etiam, immò multò frequentiùs, & facilius in mola evenire, quòd nulla signa hujusmodi conceptionis compareant, aut si quæ apparere, observentur, ea aut in verum conceptum, aut in diminutam, vel in totum cohibitam menstruorum retentionem referantur, ut in casu nostro evenit: Violans enim cùm nunquam concepisset etiamsi pluribus annis cum Mariano cohabitasset, nullam de prægnantia, & multò minùs de mola suspicionem habere poterat; & si quæ symptomata patiebatur ex molæ conceptione, ea in diminutam, ac depravatam menstruorum evacuationem rejiciebat, non in prægnantiam, neq; in molam, quia tam prægnantiæ, quàm molæ, & retentionis menstruorum signa similia sunt, ut luculenter probatum est *lib. 1. tit. 3. quæst. 1.* & alibi, & superiùs ex Hippocrate dixi: Quæ quidem satis superque convincere videbantur, sed ex abundanti addebatur, Violantem nequaquam molam peperisse, sed multam concreti sanguinis copiam ejecisse, qui per multos menses stabulaverat in ipsis uteri venis ex eo, quod jam à multo tempore per menstruam evacuationem insufficienter expurgaretur, & mox etiam per plures menses omninò esset suppressus, & licet hic sanguis esset coagulatus, non tamen erat verè caro, quia non habebat substantiam constantem prout caro habere consuevit, quod etiam ex Medici, & obstetricum depositione clariùs probatum remanebat, cùm unanimiter omnes deposuerint, Violantem ejecisse in partu frustra quædam sanguinis coagulati, quæ carnea videbantur, at sanguis coagulatus caro videri quidem potest, sed non est, nisi insimul substantiam constantem, acquisierit, qualem caro habere debet: immò non satis fuisset ad hoc, ut hic sanguis coagulatus mola diceretur, illum habuisse consistentiam carni familiarem, sed oportuit illum habuisse consistentiam, qualem habere solet caro molæ; hæc enim secundum id, quod omnes Auctores dicunt, tam dura est, ut neque ferro scindi possit; ita Aristot. *supra citato lib. 4. de part. Animal. cap. 7.* & quotquot Medici de ea re experientiam fecerunt, ita ut in molæ definitione hoc epithetum prædurae carnis addatur.

Non ergo satis est ad determinandum h nc fuisse

molam

molam id, quod tam Medicus, quàm obstetrices addebant, nimirum quod frustra illa sanguinis à Violante ejecta viderentur majorem duritiem sortita, quàm sanguis sic concretus habere soleat: præterquam quod si hæc fuisset vera mola, jam necessarium erat per eam venas, & arterias disseminari, fortè etiam & umbilico dotari, vel parte quadam
9 umbilico æquivalente, per quam nutriretur, & augmentum capesseret, ut in aliis fieri solet, quemadmodum observatum est, & in dies à Medicis observatur, aliàs neque nutriri, neque augescere potuisset; at in hac sanguinis massa nullæ aderant venæ, neque Arteriæ, neque nervi, neq; umbilicus, neque pars umbilico proportionalis, sine qua fieri non potuit, ut in tantam molem cresceret, & in dies augmentaretur, ut fœtus ipse naturalis, ad cujus similitudinem mola procreatur, & augmentum capit.

Præterea dato etiam quòd hæc esset vera mola, adhuc nulla certitudo formari potest de Violantis inhonestate, quia opinio asserens molam non generari absq; semine virili, est controversa, neq; verum est, eam opinionem esse Medicorum communem,
10 quia sunt pro contraria sententia Auctores gravissimi, & numero non pauciores, qui experientiæ à Galeno observatæ volente nullam vidisse mulieré absq; viri usu molam gestasse, proprias experientias opponunt mulierum, de quarum pudicitia non poterat dubitari, quæ absque viri comercio molas gestaverant, quarum nonnullas historias recollegit Schenck. *lib. 4 suar. observ. tit. de Mola.* Quin etiam rationes validiores pro parte affirmante molam procreari etiam absque viri usu adduxi aliàs *loco citato à n. 7. ad sequentes.*

Et ad rationem illam, quam validissimam credunt contrariæ sententiæ fautores, nimirum, quod omne generationis principium à maris semine fit, & idcircò absque eo nulla succedere possit genera-
11 tio, dupliciter responderi potest, Primò dicendo, quòd conclusio procedit, & veritatem habet in naturali, ac perfecta generatione: at in præternaturali, imperfecta, ac mendosa nequaquam: nam idcirco non succedit generatio, ut deberet, quia deficit naturale, ac primum principium generationis, hoc est, semen virile; unde semen fœmineum eo destitutum non potens perfectum conceptum generare, molitur quod potest, & generat quod illi posse generare conceditur.

Secundò respondetur, quòd conclusio illa, quòd omne generationis principium à maris semine fit, non de maris semine, sed de masculeo semine sit in-
12 telligenda: modò, fœmina habet in se tam masculeum, quàm fœmineum semen, si Hippocrati credimus *in lib. de Genit, num. 7.* unde & ipsa non sòlum ut patiens, sed etiam ut agens in generatione concurrit: quod jam duplici demonstratione firmavi *lib. 7.*
13 *tit. 3. q. 1. n. 25. & seqq.* ergo & à semine fœmineæ posse esse principium generationis, nempè ab ea seminis fœminæ ipsius parte, quæ calidior, ac fortior est, & idcircò masculei nomen assumit, quemadmodum ea pars seminis in viro, quæ debilior, & frigidior est, fœminei seminis nomen habet, ut benè seipsum explicat Hippocrat. *loco cit.* qui ab utroque semine masculeo à mare, & à fœmina progrediente, mares generari docet, & ab utroq; semine fœmineo à mare, & à fœmina progrediente generari fœminas. Quid mirum ergo, quòd semen masculeum fœminæ tantam activitatem habere ex se possit, ut valeat generare rudem quandam, & imperfectam molem, si potest non solùm naturalem fœtum, sed marem generare? an non probatum jam à posteriori est, *loco* sæpius citato, fœminam suo semine concurrere tam active ad generationem, ut superet activitatem seminis ipsius maris? observavimus enim fœtus nascentes ex animalibus diversæ speciei characterem specificum formæ à fœmina communicari, cùm ex soli dungula matre, & patre ruminante fœtus solidungulus nascatur, & fœtus insupernascentes, ex animalibus diversæ speciei, & inter se postmodum coëuntes filios generent in matris speciem tandem redeuntes, ex ipso Aristotele, tandemque muli semper matris naturam sequantur, unde ex aqua nascentes, fortes ac boni: nascentes ex Asina, pusilli, & vitiosi.

Ex quibus etiam facilè deducitur inane esse id, 14
quod addebatur, nempè quod sanguis ille à Violante ejectus esset membranis convolutus, cumq; membranæ partes sint spermaticæ, nonnisi ex utroque semine conflari possunt ex Galeni dogmate ab ipsis adducto: ad hoc enim dicebatur, nequaquam constare, quòd hæ membranæ includerent sanguinem illum, quia non hoc deponebant Periti, sed asseverabant unà cum sanguine exiisse quasdã pelliculas, ut Medicus præcipuè, (cui maximè in his est credendum) seu membranacea corpora, vel filamenta, quæ multum distant à membranis, at si hæ membranæ sanguinem, vel molam, quam dicunt, in se inclusissent necesse, fuisset, per eas sibi locum fecisse umbilicum, ut dictum est, per easq; disseminari venas & arterias, unde nutriri, & augescere posset, quæ omnia hic desiderabantur: erant ergo quæ hæc Periti vocarunt Membranas, seu membranacea corpuscula, potiùs filamenta, & fibræ ipsius sanguinis, & idcircò non circundabant ipsum sanguinem, sed cum ipso miscebantur; hæ namq; fibræ, ac filamenta in quolibet sanguine laudabili in dies observari solent, eæque in causa sunt, ut docet Hippocr. 15
in lib. de Carn. n. 9. ut sanguis coaguletur.

Sed neq; verum est, membranas hujusmodi ex semine virili, aut ex utroq; generari, quia ipse Galen. *libro primo de Nat fac. cap. 7.* Fernel. *lib. 7. Physiol. libro septimo, cap. ult.* Andr. Laurent. *Anatom. lib. 8. quæ-* 16
stion. 16. & alii existimant, eas nonnisi ex muliebri semine conflari, unde concesso, quòd essent veræ membranæ, nequaquam inde deduci posset quicquam, quod probet seminis virilis admixtionem hic adfuisse, & sic nihil deducitur, quod contra violantis pudicitiam faciat: nam etiamsi sanguis ille coagulatus, esset verè carnea quædam moles, & fibræ illæ, seu filamenta essent veræ membranæ; immò etiamsi hæ membranæ involvissent carneam illam molem, aut molam ipsam, & ulteriùs conspicuus fuisset umbilicus, tandemq; molam veram Violans ejecisset, nihil contra Violantem concludi potest, cùm mola ipsa cum omnibus suis involucris, & cohærentiis potuerit absque conjunctione viri generari, ut cum effectu fuit generata.

Denique neq; ipsi adversarii negare audent, hanc non fuisse veram molam, sed bene corpus quoddam molæ similem, quæ neq; ipsa potuerit absque virili semine generari: dato igitur quòd eo modo se res habuerit; tunc, dico; quòd, quandocunque à quibusdam Medicis firmatur, molam non posse 17
absq; viri usu, & absq; ejus semine generari, intelligatur de vera mola, nempè carnea quadam mole dura, & informi, venis, arteriis, nervis etiam forte, suisque involucris munita ab umbilico, vel à parte umbilico proportionali nutrimentum habens, & augescens, non tamen posse habere locum in falsa hac mola sanguinea, forma carnis, duritie, venis, arteriisque, aliisq; partibus carente, ac quacunque parte destituta, quæ potuerit dici ex semine procreata. Et ex his concludendum nullum ex ea re indicium desumi posse contra Violantis honestatem.

CON-

CONSILIUM XL.

ARGUMENTUM.

Ægrotabat juvenis quidam boni habitus, ac febriebat, non tamen intensè, & dolebat in latere dextro, neque tamen multum; tussiculam habebat non magnam, ac modicam spirandi difficultatem. Accersitus imperitus Medicus, qui parvi pendens dolorem, firmavit juvenem laborare febri catarrhali, & vix quicquam effatu dignum illi præscipsit; secunda die febris, & dolor, ac cætera symptomata sensim sunt adaucta, neque tamen Medicus magnifecit morbum, sed incuratum penè Ægrum sinebat. Tertiâ vocatus alter Medicus, febre, & dolore adhuc magis augescente, dicit illum pati pleuritidem, atque esse eadem die sanguinem mittendum, superveniens primus Medicus, qui senior erat, juniorem contemnens, Ægro medicamentum ex Manna propinat, adaugætur febris, sputum non comparet, dolor magis molestus, neque tamen sanguinem mittere jam transactâ quartâ in animum inducit suum. Quintâ, omnia exacerbata; supervenientibus aliis duobus Medicis sanguis detrahitur. Sextâ, in pejus lapsus, pus, nec consideratione dignum, cruentum tamen expuebatur; dolor acutus urgebat. Octavâ vitam cum morte commutavit. Quærebatur à viro Doctissimo, qui curæ in extremis diebus interfuerat, an in hujus Medici ignorantiam, & malitiam à Legibus animadverti debeat.

SUMMARIUM.

1 *Historia ex Galen. mulieris, quæ ob omissam sanguinis missionem extincta est.*

2 *Medicorum quidam errores à divina, & humana Lege sunt punibiles, sed eventus mortalitatis Medicos non imputandus.*

3 *Medicus tenetur in medendo sequi sententias certas, ac securas.*

4 *Recedere à communissima Peritorum opinione absque firmissimis rationibus, est error gravissimus, & omninò punibilis.*

5 *Ex omissione, vel etiam retardatione detractionis sanguinis, ægri aliquando sublati.*

6 *Qui à sanguine detrahendo abhorrent, à Medicina facienda sunt perhibendi. Amplia ut num. seq.*

8 *Interna inflammationes non sunt solventibus Medicamentis tractanda nisi aliquid urgeat.*

9 *Ignorantia affectata habet secum latam culpam, unde puniri potest.*

10 *Medicus ex dolo in medendo delinquens, ægro moriente, videtur Reus homicidii.*

11 *Magna negligentia culpa est, & magna culpa dolus est, ergo & magna negligentia dolus est.*

NOvum non est, aliquos Medicos sanguinis humani adeò avidos esse, ut sola repetita, ac indesinenter reiterata sanguinis missione quoscunque morbos etiam ab extrema frigiditate provenientes, & in quibus evincendis calore, ac spiritu eget Natura, curare posse se credant, & non aliter; contra verò alios esse, qui à sanguinis missione ita abhorrent, ut piaculum committere se putent sanguinem mittendo, etiam urgentibus quibuscunque indicationibus; sed de prioribus aliàs ad propositum casum devenio. Galenus *lib. de Venæ sect. contra Erasistr.* adversùs hujus farinæ Medicos à sanguine mittendo tam religiosè se abstinentes acerrimè in-
1 vectus est, ubi loci c. 1. historiam narrat cujusdam Mulieris annum agentis primum supra vigesimum, menstrua purgatione destitutæ, quam illi curabant; Hi enim renuentes huic mulieri sanguinem detrahere, illam in spirandi difficultatem lapsam, ac subindè suffocatam magno cum eorum de decore viderunt. Horum Medicorum errores hujusmodi, & à divina, & ab humana lege videntur ex-
piandi; licet enim eventus mortalitatis Medico 2
non sit imputandus, *Leg. Illicicitas. §. sicuti Medico, ff. de off. præsid.* imputandum tamen illi est, quod per imperitiam delinquit, neque impunè debet esse hujusmodi delictum sub prætextu fragilitatis humanæ, ut ibidem habetur. Itaque in casu proposito videtur Medicus ex crassa, ac supina ignorantia deliquisse, deferendo plus insulsæ suæ opinioni, quàm communissimæ omnium Medicorum, imò omnium hominum, unde ob id Ægrum interfecisse dici potest: quia Medicus tenetur in medendo se- 3
qui sententias certas, ac securas, & majori, ac potiori Doctorum parti acceptas, & canonizatas, neque mederi potest secundùm proprias, aut etiam alienas particularium Medicorum hæreses potiùs, quàm opiniones à communi, & à ratione tantoperè distantes, ut ex Sum. Aug. *in verb. Medicus num.* 1. ex aliisque Canonistis dixi alias *lib 6. tit. 1. quæst 7. n. 2.* consequens enim est, communem, vel saltem communissimum Peritorum consensum veritati esse magis consonum, quàm quorundam particularium persuasiones, quas in medendo quotidie ipsis Ægris cerniciosissimas experimur; dum enim eas non dictis solùm, sed opere, & nova tentata experientia tueri satagunt, quam plurimis eorum certo exitio sunt, ut in enarratis casibus observare licet.

Igitur in medendo recedere à communissima 4
Peritorum & omnibus comprobata opinione, contraria faciendo iis, quæ illa dictat, ac docet, error gravissimus est, & digna cum severitate punibilis, cùm tantoperè in hominum perniciem redundare soleat. Quod tantò magis procedit, quantò major, ac magis antiquatus est hominum consensus, ut in hoc casu; in quo examinando palam fit, quantoperè hic Medicus ad Ægri mortem cooperatus fuerit recedendo à communissima omnium sententia, cum pateat à Medicinæ incunabilis à quibuscunque gravissimis, & expertissimis Medicis sanguinis missionem tanquam summoperè necessariam in quamplurimis morbis, ac signanter in inflamationibus internis, ut Pleuritis est, pro remedio tuto, utili, ac maximè proficuo fuisse acceptam, 5
& in usum indesignenter protractam, ita ut ex ejus omissione, vel retardatione multos Ægrotos è medio sublatos fuisse in dies fuerit observatum, ut in casu proposito evenisse certum est; nam si à principio morbi Ægros sanguis fuisset detractus, facili negotio sanari poterat; quia cùm inflammatio non esset magna, facillimè sanguinis detractatione extinguebatur.

Mirandum autem est, quòd quicunque ab hujusmodi tam facili, tam proficuo, necessario, ac tuto remedio in curandis morbis abhorrent, nullam unquam solidam, ac veram, aut saltem verisimile, & apparentem rationem adducere norunt, ex qua 6
moveantur, sed irrationabili mentis errore, aut phrenesi detinentur, à qua nec persuasionibus, nec rationibus dimoveri possunt, idcirco videtur firmandum, eos à medendo prohibendos esse, quòd si medeantur, ægrique ob hujusmodi errores pereant, severissimè puniendos esse. Atque hæc non solùm procedere dixerim, ubi sanguis nullo modo in morbo, qui eum requirat, detrahatur, sed etiam ubi nimis parcè, ac diminutè detrahatur, aut ejus detractio procrastinetur, ut in hoc casu. Quis au- 7
tem non dixerit unum idemq; esse sanguinem non detrahere, & detrahere nimis parcè? ut bardus quidam Medicus, de quo loco citato mentionem habui, qui in morbis ex sanguine, & sanguinis missionem de necessitate indicantibus in robustissimis juvenibus, nullis neque per somnium quidem contra indicantibus præsentibus, unam, aut alteram

unciam

unciam sanguinis extrahi jubebat,eò,quia putabat hoc modo effugere aliorum detractiones, & suæ ipsius opinioni satisfacere,tam modicum sanguinem extrahendo, ex quo nullum damnum suos ægros reportaturos autumabat, ut reportaturos putabat ex copiosissima missione,quam alii Medici suadebant. Eodem quoque pacto idem esse censendum est, sanguinem non mittere, aut illum in tempore non mittere, sed temporis opportunitate transacta;nam quid prodest inflammationibus internis sanguinem mittere transacto morbi principio, & jam inflammatione multùm aucta, omissa ejus extractione in principio? certè in casu nostro nihil profuit sanguinis missio in quinta jam morbo gliscente,cùm ex sola ejusmodi retardatione Æger perierit,ut manifestum est.

Verumenimverò in hoc casu non militat solùm contra Medicum crassa ignorantia, ob cujus culpam non cognovit morbum, sed detegitur etiam dolus,quia majoris fecit propriam existimationem, quàm Ægri salutem,cùm ne videretur junioris Medici opinionem sequi, qui cognoverat morbum, quem ipse non cognoverat,data opera, & ex malitia sanguinem detrahere noluit, unde pessimo consilio medicamentum Ægro exhibuit ex Manna, quod non solum non erat in principio morbi requisitum,sed fortè prohibitum, stante multò evidentiore necessitate mittendi sanguinem; quia internæ inflammationes non sunt medicamentis ventrem solventibus tractandæ, cum hujusmodi inflammationes semper habeant febrem acutam adjunctam, in qua secundum Hippocr. auctorita-
8 tatem *lib.1. Aphor.29.* raro purgandum,& cum magna præmeditatione; quod majorem in modum procedit in Pleuritide, in qua medicamenta solventia sputum intercipiunt, cujus expurgatio in eo morbo summoperè affectatur,ex ejus enim expurgatione tota spes salutis emanat, cùm ex ejus retentione ægri succumbant. Sed dato etiam quod leniens hic conveniret,ex communissima tamen Medicorum sententia Galeni,Pauli,Rasis,aliorumque Medicinæ Procerum auctoritate firmata, semper debet sanguinis missio præcedere.

Et ex his deduci facilè potest, quòd hic Medicus vel ex ignorantia non cognovit morbum, vel ex dolo non adhibuit remedium tantoperè ad eum evincendum requisitum.Si ergo ex ignorantia deliquit,non cognoscens morbum,puniendus est, quia affectata ignorantia hæc est, quæ secum habet
9 latam culpam, quæ punibilis est ex jam *cit. L. illicitas,§. ficuti,ff. de off. Præsid.* ignorabat enim hic Medicus ea,quæ communiter sciunt,ac scire tenentur omnes Medici non excellentissimi,aut etiam excellentes, seu populares, & inferioris notæ, & sine quorum cognitione non possunt Medici officium
10 exercere, quæ affectata ignorantia dicitur, ut palam est.

Sed multò severiùs puniri debet hic Medicus ex dolo patrato, renuendo ex malitia sanguinem mittere, ne videretur,à juniore Medico morbum cognoscere didicisse, nam Medicus dolo delinquens in medendo, Ægro moriente, Reus est homicidii. Nec quicquam illi prodesse potest, si dicatur illum potiùs ex negligentia,quàm ex dolo deliquisse,quia cum hæc fuerit magna negligentia, & tantò major, quantò evidentior,erat necessitas mittendi sanguinem, & quantò magis à juniore Medico id fuerat inculcatum, absque dubio nullam excusationem
11 meretur,nam magna negligentia culpa est, *Leg. Magna ff. de rer. & Verb. significat.* magna verò culpa dolus est, *L. ead. ibid.* ergò à primo ad ultimum magna negligentia dolus est,quia coincidit in hoc casu negligentia cum dolo, venit igitur Medicus hic tanquam ex dolo delinquens puniendus; unde licet Medicus ex ignorantia etiam affectata in ægrotum delinquens pœna corporali nunquam sit puniendus,ut ex Jurisconsultorum auctoritate dixi *cit. lib. 6. tit. 1. quæst. 2. n. 1.* tamen hoc non habet locum ubi ex dolo delinquat, maximè si Æger ex hoc perierit;an autem hic debeat dici verus dolus,vel præsumptus,ad Jurisconsultos relegabo.

CONSILIUM XLI.

ARGUMENTUM.

Erminius accusatus est constuprasse Virginiam,& in carcerem conjectus est;voluit Fiscus ut Virginia obstetricibus se inspiciendam offerret. Vocatæ tres Obstetrices, quarum duæ retulerunt, Virginiam esse violatam, altera inviolatam esse asseverante. Priores suum dictum fundabant in disgregatione pellicularum uteri, in viis patentioribus, quàm in virgine reperiri consuescant, in colore mutato ipsius uteri, aliisque quibusdam levioribus indiciis. Posterior neque ex his, neque ex aliis quicquam deprehendi inculcabat, quod Virginiam fuisse violatam ostenderet,sed contrarium potiùs ex tenuitate Nympharum, ex ipsius uteri siccitate, ex corporis exspirante odore, & voce nullo modo mutata, ex aliisque,quæ solent integras Virgines concomitari. Ex hac Obstetricum discordia factum est, ut Judex Medicorum sententiam exposceret; adhibitus igitur cum alio Collega meo, viro in Anatomia versatissimo, Obstetricũ relationibus examinatis, respondendũ duximus, ut sequitur.

SUMMARIUM.

1 *Nulla pellicula naturaliter in Virginibus reperitur, quæ virginitatem attestetur.*

2 *In muliere pluries compressa possunt aliquando ea virginitatis nota adnotari, quæ ex Hymenis integritate habentur.*

3 *Ex viarum latitudine non potest inferri Virginem esse violatam, neque ex earum angustia esse inviolatam.*

4 *Vteri, & partium ejus color non immutatur ex unico congressu, sed ex iterato per plures vices.*

5 *Quando Virgo comprimitur immediatè post menstruas purgationes, nulla signa violationis apparere possunt. Declara ut ibi.*

6 *Vox crassior in Virginibus defloratis non fit ex unico, ac leni coitu, sed ex violento, & sæpius iterato.*

7 *Livor papillarum non apparet in violata juvencula ex unico, sed ex pluries iterato congressu cum violatore.*

8 *Colli venæ in deflorata Virgine crassiores fiunt aliquando, & quando id succedat.*

9 *Virginitas est qualitas quædam à Natura permanens, & idcircò præsumitur adesse.*

MAgis credendum in hoc casu est unicæ obstetrici affirmanti, Virginiam non esse defloratam, quàm duabus aliis volentibus, eam esse defloratã; Et ratio est, quia unica illa obstetrix magis verisimilia, & doctorum omnium opinioni magis consentientia deponit; nam quæ ad contrariũ probandum allata sunt à duabus aliis, nihil nos movere debent, eo quod partim falsa, partim inania, ac futilia, partim minus certa sint; nihilquè tandem afferant, quòd concludenter probet.

Quoad disgregationem enim pellicularum uteri, ut illæ ajebant, certum est, illas potiùs, ut secundùm communem mulierculærum modum quid dicerent, quàm ut quicquam in Virginia in rei veritate circa eas agnoscerent, sic fuisse locutas; cùm pa- 1
teat, pelliculam illam Hymenem dictam, de qua multa obstetriculæ deblaterant, in virginibus naturaliter constitutis nullo modo reperiri, ut ex communi Medicorum, ac præcipuè Anatomicorum recentiorum opinione probavimus alias *lib. 4. harum quæst. tit. 2. quæst. 2.* Quòd si per Hymenem, sine pelliculam illam prædictæ Obstetrices verum Hymenem intellexerint, nempè qui ex cohæren-

tia,

tia, ac coalitu quatuor caruncularum post Nymphas in utero existentium fit, adhuc dicimus, illas non potuisse ex earum laceratione cognoscere Virginiam esse defloratam; certum enim est, Erminium (quod neque ipse fiscus controvertit) dato quod Virginiam verè defloraverit, vix semel cum ea congredi potuisse; nam cum tertia hora noctis in Amici domo commoratus esset, quarta jam domum propriam repetierat, ut ex testium depositionibus habetur, stuprum autem præsumitur commissum post tertiam noctis horam, unde verisimile non est, si omnia rectè ponderentur, ut plus quàm unica tantùm vice Erminius Virginiam cognoverit; licet ergo illam nullo modo cognoverit, dato quod semel tantùm cognoverit, non potest ex unico congressu ulla earum caruncularum violatio apparere, unde neq; affirmare ex ea possunt Obstetrices, Virginiam fuisse defloratam; quia si concubitus non fuerit reiteratus, disjunctæ illæ carunculæ per primum congressum adeò mediante sanguine, quem effundunt, reuniuntur, ut nullam violationis de se significationem præbeant, ita ut optimè Severin. Pinæus, Anatomicus expertissi-
2 mus *lib. 1. de not. virginit. cap. 6.* dixerit de hoc, posse etiam in muliere, quæ utero gerat, conspicuas apparere Virginitatis notas, eas scilicet, quæ ex earum caruncularum integritate desumuntur; unde dicendum est, Obstetrices has nequaquam cognoscere verum Hymenem, qui ex harum caruncularum connexu constituitur, sed somniare pelliculam illam, quam communis, sed falsa hominum opinio pro Hymene acceptat, quæ nunquam in ullis Virginibus, quæ uterum naturaliter constitutum habent, reperitur, ut probatum est. Sed dato etiam, quòd hæ Obstetrices tam doctæ, ac experte fuerint (quod non crediderim) quòd cognoscant verum Hymenem, hoc est conexionem prædictarum caruncularum; adhuc non poterant in Virginia earum lacerationem observare, quia cùm Virginia, ut supponitur, fuerit ab Erminio semel tantùm cognita, & Erminius parvula mentula docetur, recognitio autem facta sit vigesima die transacta à præsumpta defloratione, procacissimæ mierculæ est, præsumere se violationem in Virginia cognoscere.

3 Inane porrò omninò alterum indicium judicavimus desumptum ex laxitate viarum ipsius uteri in Virginia animadversa, cùm neque ex earum angustia argui possit Virginis integritas, neque ex laxitate defloratio, quia patet in uteri constitutione angustiam, & amplitudinem, & quoad parvitatem, & magnitudinem non minùs differre fœminas inter se, quàm differant Mares quoad exilitatem, & crassitiem, & brevitatem, & longitudinem Penis; unde reperies ex ipsis virginibus, in quibus nulla suspicio deflorationis imaginari potest, nonnullas tam patentes, ac laxas vias habere, imò etiam tam humectas, ut ne scortum quidem subagitatissimum tam patentes, aut laxas, & humectas habeat, ita ut si majores factæ viro jungantur exili mentula dotato, concipere vix possint, non solùm propter enarratam viarum laxitudinem, ob quam ad continendum, & amplectendum virile semen sunt ineptæ, sed quia etiam voluptas ipsius coitus in utroque insigniter diminuitur, unde minùs promptè conceptio sequi potest. Contra verò nonnullæ ex fœminis utero tam angusto, & exucco dotantur, ut, etiamsi millies in dies exagitentur, tamen ne vestigium quidem compressionis servare solent, quin & earum aliæ, si à coitu per multum tempus abstineant, facilè ad eum statum penè revertuntur, quem, cùm virgines essent, obtinebant, & non secus ac si tum primùm devirginarentur, sanguinem in coitu effundunt, si de novo à viro compriman-tur, ut in viduis castam vitam degentibus, & quæ multis annis absque viro permanserunt, animadverti potest, non obstante etiam quòd plures filios fuerint enixæ. Sed ab his obstetricibus tam futilia indicia corruptæ Virginitatis in nostro casu afferuntur, quia potiora observare non poterant, & quia sunt ignarissimæ, meliora non habebant.

Quamobrem non minùs inane indicium deflorationis deducunt ex colore mutato ipsius uteri, & facilè ostendunt, nescire se ex hoc, & ex superioribus de ea re, ut oportet, judicare, de qua ut pronuncient, tanquam peritæ sunt vocatæ. Palam autem est, colorem Uteri, & partium ipsius non tam 4
de facili immutari, ex unico tantùm, & non iterato coitu, & maximè ubi mulier ampliores vias obtineat, ut in Virginia observatur, & vir exiliori mentula dotatus sit, ut Erminius. At ubi hæc contrario modo eveniant, tunc ob iteratam attritionem, & aliqualem saltem in primis congressibus passam violentiam, facilè & labra, & Nymphæ, & cæteræ partes ipsius uteri colorem suum ex rubicundo in dilutiorem immutant. Sed dato etiam, quòd non obstante viarum laxitate, & virilis membri exilitate ex unico tantùm congressu uteri partes suum naturalem colorem mutent, certum est, hanc coloris mutationem permanentem non esse, sed vix transactis primis diebus obliterari, nisi coitus reiteretur, ac recognitio violationis in Virginia facta fuit die vigesima ab eo die, in quo deflorata præsumitur, nec postmodum fuit ampliùs ab Erminio cognita: non potuerant ergo hujusmodi Obstetrices ullam coloris mutationem in partibus uteri ipsius Virginiæ observare, neq; inde ullam ne levissimum quidem indicium deflorationis desumere.

Addamus his, quòd quandocunq; defloratio Virginiæ secuta esset immediatè post memstruam purgationem, ut in casu nostro evenisse patet, non modò nulla immutatio coloris observari potest, in partibus obscœnis ipsius mulieris, sed neque ipsa membranarum dilaceratio, neq; aliud quicquam, quod signum ullum deflorationis commonstrare possit, nisi vir esset Pene nimis magno respectivè ad uterum ipsius mulieris, quod contra evenit in hoc casu, aut nisi coitus in dies sequentes fuisset iteratus.

Sed prædictis multò leviora sunt alia indicia, quæ ab his ignarissimis Obstetricibus in medium afferuntur, ut quæ ex voce crassiore, ex livore papillarum, & ex colli venis crassioribus deducuntur. Nam quoad vocem crassiorem certum est, id evenire, quod de colore mutato partium uteri evenire dicebamus, nempè eam non ex simplici, ac unico, nec violento coitu, sed ex iterato, multiplici, ac violento crassiorem evadere; præterquam quod Vir- 5
go hæc crassiuscula voce à natura fuit dotata, ut deponunt testes pro Erminio examinati, & ipsa etiam Virginiæ mater; quod maximè vero consentaneum erat, cùm partes colli, ipsiusque venas Virginia sortita esset crassiores, unde cùm hæ Obstetrices nunquam aliàs audierint Virginiam loquentem, non mirum est, si audiendo nunc illius vocem aliquantò crassiorem, quàm in aliis Virginibus observari soleat, ex ea indicium deflorationis conatæ sint desumere; quod nequaquam fecissent, si qualitatem naturalem vocis ipsius Virginiæ cognitam habuissent. Quibus addo, quòd vocis crassities non tam dependet ex coitu, quam ex generatione, & emissione seminis; unde deducimus, quòd etiamsi in virginia observatum esset, vocem fuisse immutatam, & ex subtiliori, & exiliori crassiusculam evasisse, id non ex defloratione provenisse, sed ex proventu seminis, aut ex ejus emissione fortè in somnis facta.

Quoad papillarum livorem, quem etiam in hac

Virgine ſomniant hæ Obſtetrices, dicendum eas omninò cæcutire; cùm etiam illa, quæ hic non adſunt, neque adeſſe poſſunt, adeſſe tamen ſeriò affirment. Nam livor etiam cùm aliis ſuperiùs adnotatis ſignis, in papillis non apparet ex unico, ac levi
7 congreſſu cum viro, aut ex ſimplici defloratione, ſed maximè ex multoties reiterato congreſſu, & ſignanter cum impetu, & violentia celebrato, fit enim hæc coloris immutatio ex concurſu ſanguinis ab uteri venis ad mammas, nam cùm uterus habeat maximum cum mammis conſenſum, ex iterata commotione, & excalfactione per coitum facta, facilè vel ipſe ſanguis, vel vapores calidiores ab ipſo utero elevati ad mammas ſe conferunt, atque eo pacto capitula mammarum colore magis fuſco, quàm ex natura ſortiuntur, inficiunt. Quòd ſi tantùm ex unico congreſſu id fiat, non multò poſt, niſi coitus reiteretur, omninò obliteratur, ac mammarum capitula ad ſuum naturalem colorem revertuntur, evaneſcente vapore, aut tenuiore ſanguine, qui ad ipſas confluxerat; quomodocunque tamen ſeſe res habeat, certum eſt, indicium hoc deflorationis adeò leve eſſe, ut nihil ſuprà.

8 Colli venas ulterius in defloratis craſſiores fieri non abs re dicitur, id tamen ſuccedit tantùm cùm congreſſus pluries fuerit iteratus, aut defloratio ſucceſſit cum multa violentia, & anxietudine, quæ in noſtro caſu, ut ex ſuperioribus patet, non habent locum. At verò quomodò poſſunt Obſtetrices hæc affirmare; quòd Virginia venas colli craſſiores habeat, quàm per anteactum tempus habuerit, ſi nunquam eam de facie cognoverunt? hæ enim venarum craſſities debet referri ad conſtitutionem, quàm obtinebat ante præſumptam deflorationem; nam quemadmodùm nonnulli hominum habent membra, & partes craſſiores, quàm alii, ita & colli venæ in aliquibus Virginibus tenuiores ſunt, in aliis craſſiores, ut in Virginia, quæ non alia ex cauſa habuit etiam vocem pinguiorem, quàm communiter Virgines habere ſoleant. Et ex his apparet affectata harum Obſtetricum depoſitio, cùm ex inanibus ſignis, & ex his, quæ verè non ſunt, elicere conentur, Virginiam fuiſſe defloratam.

His igitur Obſtetricum depoſitionibus falſitatis, & futilitatis convictis, remanet unicè, alterius Obſtetricis depoſitio vera, ac veris fundamentis fulta, cùm peritiorem ſe, ac magis expertam aliis duabus commonſtraverit, unde ejus aſſertio pro veriori accipienda eſt, nempè quòd Virginia non ſit deflorata; cùm nulla animadvertatur, aut animadverti poſſint in ea caruncularum, ſeu membranarum lacerationes, nulla viarum per vim facta dilatatio, ſed tantùm quæ à Natura tributa illi eſt, nullaque adſit coloris ipſarum partium uteri immutatio, ſed appareat, omnia ſuum naturalem colorem ſervare, cùmque nulla vocis pinguitudo noviter facta, nullus livor in mammarum capitulis, nulla nova venarum colli craſſities adnotari potuerit; ſed contra ex Nympharum tenuitate, ex ipſius uteri ſiccitate, ex corporiſque exſpirante odore, & ex aliis permultis à peritiore Obſtetrice deductis, Virginiam non fuiſſe defloratam concludi poteſt, unde cùm virginitas ſit quædam qualitas à Natura permanens, & idcircò præſumatur adeſ-
9 ſe, Maſcard. *de Probat. concl.* 1410. *n.* 1. *tom.* 3. Rota *in Rom. ſtupri ſeu Dotationis* 19. *Martii* 1610. *coram Sacrato n.* 1. Patet, quòd cum nihil firmi in contrarium adducatur, Virginia debeat præſumi Virgo, neque ab Erminio, neque ab alio quoquam manumiſſa, aut deflorata, juxta depoſitionem unicæ Obſtetricis aliis duabus multò peritioris.

CONSILIUM XLII.

ARGUMENTUM.

Leander Reus deflorationis in Lucretiam patratæ, in carcerem conjectus eſt; & de defloratione quidem non ambigebatur, cum Lucretia jam utero gereret; Leander tamen tormento expoſitus, confeſſus eſt, ſe prope uterum Lucretiæ, utriſque ſtantibus, ſemen ejeciſſe abſque ulla omninò Penis in uterum intromiſſione, negando ſemper aliter ſe cognoviſſe carnaliter Lucretiam. Huic Leandri confeſſioni concordabat ipſiusmet Lucretiæ depoſitio: unde quæſitum eſt, utrùm Lucretia potuerit ex Leandro eo modo ſeminante abſque ulla penis intromiſſione in uterum concipere? & ego quidem in eam ſententiam veni, quòd nullo modo potuerit Lucretia ex Leandro ea ratione ſeminandi concipere, ſed vel Leander verè illam defloraverit Penis intromiſſione, vel illa ex alio conceperit.

SUMMARIUM.

1 *Ex ſemine prope uterum emiſſo abſque Penis intromiſſione mulieres conceperunt, quod in æquabus experimento non rarò conſtat.*
2 *Vterus habet ex Natura quandam virtutem ſeminis attractivam, qualem habet Magnes ferri.*
3 *Velatæ mulieres abſque violatione panniculi uterum claudentis concipiunt.*
4 *Non minori attractione uterus ſuo collo utitur ad deglutiendum ſemen Maris, quàm ventriculus gulâ ad deglutiendos cibos.*
5 *Vterus, quandocunque fœmina libidine exardeſcit, os etiam externum ad deglutiendum propè ſe effuſum ſemen inſurgit.*
6 *Seminis tenuiſſimi ſpiritus ne per momentum quidem poſſunt in aëre externo conſervari.*
7 *Conjunctio Maris, & fœminæ per membrorum approximationem, & membris virilis in fœmineum intromiſſionem cur à Natura intenta.*
8 *Seminis à Mare effuſio, & attractio ab utero non ſufficiunt ad hoc, ut conceptio ſequatur.*
9 *In coitu membrum quàm penitiſſimè debet intrudi, aliàs difficilius ſequitur conceptio.*
10 *Penis brevitas, & longitudo cur conceptionem impediant.*
11 *Si effuſio ſeminis propè vas fœmineum eſſet ſufficiens ad conceptionem, ſupervacanea eſſet Maris & fœminæ conjunctio per Penis intromiſſionem in uterum.*
12 *Velatæ mulieres quomodò concipiant.*
13 *Ex parte tantùm ſeminis fieri poteſt conceptio.*
14 *Gemelli ex unico coitu procreantur.*
15 *Seminis attractio fit ab ipſo utero appetitu ſenſitivo moto ad ipſum attrahendum.*

De hac materia uberiùs egimus *lib.* 3. *Quæſt. Tit.* 1. *quæſt.* 8. *per totam.* Ubi concluſionem illam firmavimus validiſſimis rationibus ſtabilitam, non poſſe mulierem ex ſimplici pollutione viri propè ipſius uterum concipere; ubi rationes contrarium perſuadentes attuli, iiſque ſufficienter, quantùm mihi perſuadeo, ſatisfeci; quarum potiores erant quæ ſequuntur, quas brevioribus percurram.

Primò, igitur doctiſſimorum hominum au- 1
ctoritate, & experientiis adductis probabilis videbatur contraria concluſio, nempè quòd poſſit mulier ex ſemine virili propè vas effuſo concipere; narrantur enim quædam facti exempla à viris fide digniſſimis, quæ mirum in modum tanquam vera confirmabant id, quod de equabus narrant aliqui, quas cùm nolunt cuſtodes à maribus iniri, quoddam inſtrumentum vulvæ admovent introitum Peni furentis equi interdicens, & tamen equas eo modo compreſſas concipere experiuntur, Annulatas eas vocant.

Sed hoc mirum videri non debet, cum no- 2
tum ſit, quanta aviditate uterus teneatur maſculei

ſemi-

fœminis, ob quam non minori attractatione dotatur ad illud attrahendum, quàm dotari conspiciamus Magnetem in attrahendo ferrum. Itaque possibile est, imò fortè non difficile, ut ex superioribus exemplis elici potest, quòd simplici pollutione Leandri extra quidem, sed propè Virginiæ uterum, potuerit uterus Virginiæ emissum semen attrahere, atque ad se allicere, & ex eo concipere, non obstante quòd membrum in uterum non fuerit intromissum à Leandro; & sic potuit Virginia utero concipere.

3 Sed & alia ad hoc confirmandum non desiderantur; nam experimur in iis fœminis, quas Velatas nuncupamus, absque eo quod virile membrum in uterum penetrare possit, conceptionem succedere. Siquidè in iis fœminis panniculus quidam crassiusculus ante uteri iternum osculum obtenditur, qui introitum virili membro prohibet, ita ut devirginari nulla vi possint; Has autem ex simplici viri pollutione concipere notum est, & adnotavi aliàs ex Hippocratis, & Avicennæ, & aliorum auctoritate; quas eam ob causam idem Hippocrates in partu perire asseverabat ex eo, quod panniculus ille, qui introitum virili peni prohibebat, nõ potest ob sui crassitiem, ac duritiem disrumpi, ut exitum nascenti fœtui concedat; unde consequens est tandem & puerum, & matrem perire.

4 Quod magis urgebat, illud erat, quod firmarunt Aristot. *lib. 2. de Gener. Anim. c. 4.* & Gal. *lib. 1. de sem. c. 4.* & D. Thom. referente Sanchez. *de Matrim. lib. 7. disput. 113. num...* nimirùm tanta attrahendi facultate uterum esse dotatum, ut collo proprio tanquam manibus utatur ad attrahendum semen masculeum, non aliter quàm gula, seu stomacho, vel œsophago (hoc est via, vel ductu illo, qui ob ore ad ventriculum tendit, & per quem cibi, & potus ad ipsum ventriculum permeant, qui stomachus ab aliquibus, & œsophagus nominatur, Hippocrat. *lib. de Cord. num. 1. & lib. de Cor. rec. n. 2.*) tanquam manibus utatur ventriculus ad ingerendos cibos, & potus: neque enim necesse est, ut Animal cibum usque ad ventriculum transmittat, aut illum superiori ventriculi ori, quod stomachus appellatur à Græcis, apponat; sed satis est, ut ori admoveat, quia deinceps, atque illicò ventriculus ab ore illum attrahit per œsophagum, qui ad hunc finem fibris dotatur circularibus, & transversis. Simili ergo modo in ipsa conceptione celebranda satis est, ut semen masculeum propè uterum effundatur, nam illicò per collum uterius illud ad se mira aviditate attrahit, unde sequitur postmodum conceptio.

Neque dicitur quòd hoc impossibile ex eo sit, quia os uteri externum, nisi Maris veretro dilatetur, per se conniveat, neque ex se aperiatur, ita ut semen excipere possit, undè etiam si semen propè ipsum effundatur, & uterus vim faciat, ut illud ad se attrahere possit, hoc incassum ob prædictum impedimentum illud tentare, quia quandocunque fœmina ardet desiderio coitus, & uterus deglutiendi semen, jamque in fermento est, ac multa, & inexplebili tentigine tenetur, ipso etiam externo ore hiante, & dilatato, non aliter quàm aviculæ faciant, cum cibum illis à matre exporrigitur ad illud ingerendum, currit; videtur enim uterus sensu quodã cognitivo, ob quem ab aliquibus animal est dictus, notam habere suam indigentiam masculei seminis, ad illamque expellendam idcircò se opportunè movere, occurrendo irruenti semini Maris, hiante etiam ore externo illud admittendo.

Quibus tamen omnibus non obstantibus, conclusionem jam à me in discursus principio firmatam, veritatem potiùs habere demonstrabitur, non solùm ex sequentibus rationibus, sed etiam ex plena satisfactione ad rationes in contrarium: Nam primò impossibile est, semen masculeum in aëre externo integrum conservari posse, cùm necesse sit tenuissimos illos spiritus, à quibus omne principium generationis procedit, statim evanescere, ut ex Aristotelis auctoritate dixi *lib. 3. quæst. 8. num. 16.* quibus evanescentibus, semen infœcundum evadit, remanente tantùm ejus materia crassiori, quæ ad conceptionem tam inepta est, quàm esset merus humor pituitosus, si in uterũ reciperetur. Atque non alia potiori ex causa voluit Natura marem, & fœminam tam arctè conjungi; quia ne semen masculeum quicquam ab aëre externo pateretur, voluit illud à mare per tubum usque ad internum uteri os immitti, imò eorum aliqua arctissimè per eadem membra hærere in coitu voluit, neque contenta fuit, ut mas propè vas fœmineum semen effunderet, quod si sufficeret ad conceptionem, frustra tàm arctam conjunctionem Maris cum fœmina esset machinata; cùm tamen natura nihil frustra faciat, imò semper ad melius respiciat. Aristot. *de Animal. incess. cap. 10.* & alibi sæpe: necessaria ergò omninò est ad conceptionem conjunctio Maris, & fœminæ per intromissionem penis in matricem, aliter nulla sequi potest generatio.

Secundò, concessa tam valida uteri attractatione, & facta effusione seminis masculei propè os uteri externum; adhuc multa desiderantur ad perficiendam conceptionem; præ cæteris autem omnibus desideratur impulsus, & ejaculatio ex parte Maris, quæ omninò cessat, ubi effusio fiat extra uterum, cùm vis illa ejaculationis terminetur ad extra in ipso externo uteri orificio, in quod impingit; unde ubi dicamus, hanc ejaculationem nequaquam esse necessariam; imò neque ipsa vasa ejaculantia, & sic natura inani omninò labore masculeum membrum, & prædicta vasa fabricasset, immò & ipsum uteri collum, seu vaginam, in quam membrum immittitur, cùm posset absque tanta defatigatione, & multò faciliori via per simplicem approximationem Maris & fœminæ secundùm genitales partes fœtus generare, & animalium species propagare; expediebat ergò, nos absque virili membro fuisse formatos, quemadmodum etiam cætera quæcunque animalia; quæ per similem conjunctionem voluit natura suas species propagare.

Tertiò, cùm dentur quidam viri, qui non possunt membrum arrigere, & tamen semen prope uterum externum effundunt, vel si arrigant, non possunt tamen illud in uterum intromittere, sed coguntur vestibulum ante ipsum, primoque in limine semen projicere, quos inter frigidos connumerandos esse probavi *libro 3. tit. 1. quæstion. 5. numero 12.* verisimile est hos viros generare posse, quia eadẽ est ratio virtutis attractricis ipsius uteri, per quam semen ad se alliciet, & concipiet: cùm ergò hi possint principali fini in matrimonio intento satisfacere, qui est filiorum procreatio, summa injuria à matrimonio contrahendo repellentur, cùm tamen non solùm à contrahendo repellantur, sed etiam contractum dissolvere per canones cogantur: facit *c. Laudabilem, de frig. & malef.* cum iis, quæ adducit Sanchez *de Matrimon. lib. 7. disput. 92. num. 7.* sed hæc ex abundanti.

Quartò, si in coitu celebrando non sufficit, ut conceptio sequatur, ut mas intromittat membrum in matricem, sed necesse est, ut illud quàm penitissimè intrudat, ut semen propè, & quàm proximè ad internum uteri osculum effunda-

fundatur, aliàs non secuturâ conceptione, ex Hippocratis præcipuè aliorumque Medicorum auctoritate, quantò magis non sequetur conceptio, si semen propè externum uterum ejiciatur? & si præterea constat eos, qui breviori pene dotantur, ea tantùm ex causa non generare, quia non possunt scilicet eorum instrumento usque ad internum uteri osculum pervenire, & sic semen aliquantò longè ab ipso osculo effusum, non fœcundum evadit, eò quia alteratur illicò antequam ab utero attrahatur, quantò magis impedietur conceptio semine ab extrà effuso? Et si ulterius membri longitudo nimia reddit semen infœcundum eo quod in via refrigeretur, ut Aristotel. *lib. 1. de generat. Anim. cap 6.* dicebat, quantò magis refrigerabitur semen aëri externo omninò expositum, antequam ab utero intrò attrahatur? Liceat ergò pro veritate loquentem contra figmenta quorundam, ac credulitatem prorumpere, & meras ineptias ne ipsis pueris persuadendas.

Qui nondum ære lavantur.

Denique cùm attractio seminis masculei ab utero fiat per collum ipsius mediantibus villis, & fibris, quibus dotatur, aut dotari ad hunc finem deberet, jam patet os externum uteri neque ea attractione vigere, neque villis, vel fibris ullis componi, non poterit ergò semen masculeum propè se effusum attrahere, dicendumque ipsum uterum per collum, semen etiam ad distans ejectum, non obstantibus uteri externis partibus ejus introitum impedientibus ad se attrahere, quod an ineptire sit, necne, videant qui hæc sibi persuadent, & ab aliis sibi imponi hujusmodi absurditates permittunt.

Sed non relinquam subsequentem etiam rationem superaddere, etiam si ad Medicum negotium non faciat. Dico ergo, quòd si ad hunc matrimonii finem assequendum, qui præcipuus est, & est filiorum procreatio, sufficeret approximatio tantùm membrorum generationis utriusque conjugis, & effusio seminis virilis propè, & extra vas fœmineum, incassum ad matrimonii validitatem requireretur talis conjunctio, ut vir possit penetrare ad interna uteri, & ibi seminare, quod tamen requiri ad matrimonii validitatem firmant unanimiter Canonistæ omnes; & confirmatur ex eo, quod seminatio extra vasa, peccatum mortale inducit, ut ex omnium Canonistarum auctoritate indubitatum efficitur, Pontius *de Matrim. lib.* 10. *c. 11. n. 6.*

Ad rationes in contrarium facillima est responsio, & quoad experientias, & historias à quibusdam enarratas, dicendum, eas non esse probatæ veritatis; duo enim personarum genera hæc pro veris admittunt: Unum quarundam, quæ sua malitia aliis imponere volunt, ut Hæbrei sua fabula de semine in balneo ejecto, Averroës, & Amatus Lusitanus suspectæ fidei, immò conclamatæ mendacitatis viri: Aliud piorum, imò sanctorum quorundam virorum Theologorum nempe, & Canonistarum, qui ut minùs experti in venereis, & Medicarum Anatomicarumque rerum non undequaque gnari, hisce fabulis aures præbuerunt, & pro veris acceptarunt, quas tamen à vero tantopere distare certum est, quantopere distat cœlum à terra.

Sed esto, admittamus has experientias, quas non excedere ternarium numerum à primo mundi decursu patet, & pro veris acceptemus, tamen nihil faciunt ad rei negotium, quanam enim fiducia ex una, aut altera experientia adhuc incerta, & infirma conclusionem eam firmabimus, & pro vera canonizabimus, possibile esse, ut mulier concipiat ex semine virili propè vas effuso, absque Penis intromissione in uterum? certè si hæc conclusio vera est, jam & hæc erit verissima, quam etiam superiùs attuli, nimirum, non esse necessariam ad conceptionem 11
conjunctionem Maris, & fœminæ per membra generationis, & omninò inanem, ac superfluam esse, & à Natura incassum ordinatam, cùm absque ea potuerit animalium species propagare: Sed Natura & Deus nihil frustra faciunt, ut notum ex Aristot. *1. part. t. 12.*

Ad id, quod de annulatis æquabus additur, dicendum ex ipsius facti narratione falsitatis convinci, quia si æquarum custodes eas commemorato instrumento muniunt, ne à maribus iniri possint, & concipere, jam patet omninò inanem esse hanc eorum industriam, cùm, etiamsi adsit instrumentem impediens, ne fœminæ à maribus comprimantur, & concipiant, eo non obstante concipiunt; hinc ergò sequitur vel non esse veram, aut in usum trahi hanc custodum industriam, ne equæ concipiant, vel verum non esse, quòd, ubi annulatæ fuerint, concipiant, nisi aliud quid interveniat.

Quod de velatis mulieribus dicitur, nó habet parem rationé; Primò enim Penis magna ex parte in uterum recipitur, quia panniculus ille non adest propè os externum, sed intrò progrediendo propè os internum ipsius uteri obtenditur, unde fit, ut Penis partim in uteri vaginam intromissus semen ejaculetur propè ipsum os internum, unde promptiùs ab utero attrahitur, & minùs ab aëre alteratum: adde quòd in his, quæ concipiunt, panniculus ille vel aliquo foramine dotatur, per quod semen ejaculatum vi sua, & Penis impulsu ad uterum pene- 12
trare potest, vel est totus porosus, & foraminulis pervius, unde per ea semen impetu facto coadjuvante uteri attractrice ad ipsum penetrat, & concipitur, & quanquam eo modo non universum semen ad illum perveniat, tamen non idcircò non fit conceptio, neque enim necesse est, ut totum semen ab utero excipiatur, ut conceptio sequatur, nam aliquandò ex parte tantum seminis fit, quod satis su- 13
perque declarat Geminorum, & Trigeminorum, & cujuscunque multiplicis conceptionis eventus, excepta tantùm superfœtatione, quæ quidé ex diversis conjunctionibus Maris cum fœmina evenit; at Gemellorum, & aliæ numerosæ conceptiones ex unico congressu fiunt, ita suadente experientia, & attestante Hippocrat. *in lib. de Nat. Puer. n. 44. & in lib. de superfœtat. n. 7. & lib. de Diæt n. 25.* ex quo colligitur, fœtum aliquandò non ex tota seminis massa, sed ex parte tantùm procreari. Adde his, quod ad conceptionem satis est, ut tenuior seminis pars, ac magis spirituosa ad uterum perveniat, ut fœmineum semen fermentare possit, neque necesse est partem crassiorem, & magis materialem simul pervenire; tanta ergo facilitate potest pars seminis magis spirituosa intra uterum per panniculum illum penetrare, quanta facilitate eadem pars spirituosa extra uterum solet in auras evanescere.

Quod de attractione uteri dicitur per collum facta, non aliter quàm ciborum attractio à ventriculo per œsophagum, aut gulam, nihil ad rem facit, quemadmodum enim gula, aut ventriculus per ipsam non attrahit cibos ori externo oblatos, nisi ipsi gulæ rationabiliter approximentur, & ridiculum esset, si quis ori externo tantùm cibos offerret, expectans ut ventriculus per œsophagum illos attraheret, essetque id experiendum per mensem illi, qui id sibi persuaderet, sic, immò multo magis ridiculum est, persuadere sibi quod uterus possit per collum attrahere semen masculeum suo externo

terno ori oblatum, quia attractio est actio ipsius uteri, licet fiat per ejus collum, undè non satis est semen propè os externum effundi, ut ab utero attrahatur, quia cùm uterus attrahat semen sensu quodam appetitivo, ex quo movetur ad illud attrahendum, non potest hæc sensatio fieri extra uterum, hoc enim credere esset maximum absurdum, fieri sensationem à sensibili distante, tanquam si uterus divinaret semen effusum fuisse ab extra, & ex hac divinatione moveretur ad illud attrahendum. Ex his ergò pro veritate concludendum mihi videtur, ut in argumento dixi, vel Leandrum verè deflorasse Lucretiam penetratione membri ad uteri intimiora, vel Lucretiam ex alio viro, qui eam defloravit, concepisse.

CONSILIUM XLIII.

ARGUMENTUM.

Cùm Religiosus quidam annos natus quinquaginta ex Apoplectico Paroxysmo evaderet, ac nonnullos post dies utcunque sese recollegisset, conquerebatur tamen adhuc de insigni capitis, ac membrorum omnium debilitate, peculiariter autem memoriam habebat labilem, ac fluidam, nec videbatur quicquam tempore proficere. Æstate transacta (nam Vere præterito ægrotaverat) cùm corporis purgationem institueret, & pro sua salute Medicos consuleret (ab hyeme enim proximè futura malum sibi timebat) inter quamplurima ad victûs rationem pertinentia, quærebat, an à divinorum officiorum recitatione esset eximendus, cumque in affirmativam sententiam cæteri Collegæ ivissent, contrariam ipse amplexus sum.

SUMMARIUM.

1 *Lectio continua, & iterata, plurimos absumere potest spiritus, & hominem debiliorem reddere. Contrarium n. 5.*
2 *Earundem rerum, quarum in victus ratione est utilitas, cùm rectè adhibentur, damnum est, cum non rectè adhibentur.*
3 *Attentio in legendo spiritus dissipat.*
4 *Lectio exercet caput, & pectus, earumque partium calorem excitat.*
6 *Debilitatis duo genera.*
7 *Quando conveniat in debilitate evacuare, & quando non.*
8 *Clara lectio, & exercitium per lectionem factum morbis frigidis convenit.*
9 *Lectionis exercitium, ut utile sit, fieri debet cum aliqua attentione.*
10 *Attractio fit à calore excedente.*

MOvebantur Collegæ ex eo, quod recitatio divinorum officiorum debeat fieri voce intelligibili, ita ut homo se ipsum recitantem, ac verba
1 proferentem intelligat. Suarez *de virt. & stat. Religios. lib 5. cap. 7.* nec satis est mentaliter tantùm recitare, Roderic. *quæst. Canonic. & Regul. 43. art. 4. num. 1.* hoc fit quidem legendo; at Lectio assidua, & iterata plurimos absumit spiritus, & corpus exsiccat, ut fatetur Hippocr. *lib. 2. de Diæta num. 27.* ac cum hoc etiam hominem debilem reddit, ac præcipuè secundùm caput, cùm vocis exercitatio, immò ipse simplex sermo facultatem habeat replendi caput, & gravitatem afferendi. Oribas. *lib. 6. Collect. cap. 7.* imò peculiariter sensus hebetare apta nata est vocis exercitatio, ut Idem *ibid. cap. 8.* addit, unde idcircò affectibus capitis non esse idoneam docet: quæ cùm ita se habeant, & observetur in hoc Religioso caput jam gravatum ac pessimè affectum, dicendum videtur, non esse compellendum ad divinorum recitationem, cùm ob corporis ægritudinem quicunque obligati ad recitationem legitimè excusentur. Suarez *de Virt. & Stat. Religios. lib. 4. cap. 27. n. 19.*

Licet autem vocis exercitatio inter res ad sanitatem conferentes adnumeretur, certum tamen est, earundem rerum, quarum est utilitas, cùm 2 rectè adhibentur, esse etiam noxam, cùm non rectè adhibentur, quamobrem licet Lectio adhibita morbis, in quibus convenit, utilis sit, in morbis, in quibus non convenit, inutilis, & damnosa est, itaque cùm pateat jam ex superioribus, sermonem, & lectionem non esse in capitis affectibus idoneam, & Religiosus hic Apoplexiam passus sit, & ab ea Apoplexia adhuc sentiat caput debile, & gravatum, dicendum, Lectionem, quæ fieri debet in recitatione divinorum, illi maximè perniciosam futuram, cùm caput aggravando, & debilius reddendo, possit denovo Apoplexiam excitare, & hominem è medio tollere.

Ulterius, Lectio longa, assidua, & iterata, qualis in divinorum recitatione fieri solet, non modò ob laborem, quem in ea homo patitur, corpus debile reddit, & caput aggravat, ac sensus obtundit, sed etiam majorem in modum & debilitat, & caput aggravat ob attentionem, quæ necessariò requiritur in satisfactione hujus obligationis, Navar. *de orat. cap. 12. num. 39.* ut cæteri etiam Canonistæ docent, quæ attentio multò magis potest caput aggravare, illudque calefaciendo magis exsiccare, & consequenter magis spi- 3 ritus absumere, & corpus, atque ipsum præcipuè caput, consequenter magis debile reddere, quæ omnia quanto cum periculo succedere possint, satis superque novimus Medici, qui idcircò tenemur in similibus casibus homines à recitatione hujusmodi dissuadere.

Ex abundanti autem addendum, quòd in Lectione, sensus visus maximè defatigatur, qui stante prægressa Apoplexia, ac stante adhuc primi sensorii debilitate, non poterit evitare, quin in assidua, & iterata Lectione, quæ in divinorum recitatione fit, insignem læsionem contrahat; nam & depravari, & diminui, & aboleri etiam potest; quia cùm Apoplexia morbus sit nervis ipsis infestissimus, absque dubio, quòd si qui nervi præ cæteris debiliores erunt, ii maximè læsionem persentient, cumque ex quotidiana Lectione facta in recitatione divinorum visus ejusque partes præcipuè debilitentur, ac præ cæteris Nervi Optici, consequens erit hos præ debilitate resolvi, & hominem visu orbari, ut non infrequenter evenire in Apoplexiæ insultibus adnotamus, à quibus Ægri sese recolligentes semper in paralysim incidunt, aliquando externorum membrorum, aliquando verò nervorum internorum, unde aut cœcitatem, aut surditatem perpetuam incurrere, vel ex resolutione nervorum opticorum, vel acusticorum eos observamus.

Verum enimverò his non obstantibus in ne- 4 gativam sententiam inclinavi, quia cùm Lectio exerceat præcipuè pectus, & caput, earumque partium calorem excitet, ac vivificet, ut ex Celso, Cælio Aureliano, & aliis aliàs dixi, patiens autem hic eas partes & multis frigidis superfluitatibus refertas habeat, & nativo calore depauperatas, certè Lectio lenis, voce submissa facta, & multo magis clara, Lectio etiam longa, & quotidie reiterata eas excrementitias superfluitates absumet, calorem partium excitabit, & partes ipsas debiles, ac torpentes mirum in modum confirmabit, ac robustiores reddet; unde sequitur, quod non solùm non sit excusandus ab ea divinorum recitatione, ad quam est obligatus,

ſed etiam, ſi nulla obligatione ad hanc reci-
tationem teneretur, ad eam eſſet cogendus, vel
ad ſimile vocis exercitium ob ſanitatem recuperan-
dam, cùm ab ea multam utilitatem, nullum autem
damnum reportaturus eſſet; de qua re videnda ea
ſunt, quæ attuli *lib. 7. harum quæſtionum, tit. 2. quæſt.
2. num. 9. & ſeqq.*

Neque obſtant quæ in contrarium deducuntur,
5 & primo veritatem nullam habet, quod Lectio aſſi-
dua corpus debile reddat, ubi modus adhibeatur,
& leniter fiat, neque tanta ſit, ut ſua longitudine id
efficere poſſit: quod in divinorum recitatione
non habet locum; quia etiamſi ſimul, & conjun-
ctim accepta, ita ut Lectio, ſeu recitatio, quæ fit
per vices, unum tempus continuum conſtituat, re-
citatio divinorum longa dici poſſit, & fortè labo-
rioſa, tamen cùm diſcontinua ſit, & inter unam, &
aliam recitationem interſit tanta quies, vel in-
tereſſe poſſit, ſi ita libet, ut per eam recitantes vires
à prægreſſo labore diminutas (ſi modo hic ullum
laborem notabilem commentari velimus) reaſſu-
mere poſſint, nec longa, nec ullo nomine laborio-
ſa dici poteſt, ita ut ſua longitudine, & labore
poſſit laudabiliores, ac tenuiores ſpiritus abſume-
re, unde poſtmodum corpus debile reddatur; ſed
ita tandem longa, & laborioſa dici poteſt, in quan-
tùm ſua longitudine, & labore corpus ita poteſt
defatigare, ut excrementitias quaſdam pectoris, &
capitis ſuperfluitates abſumat, & ipſas ſpirituales,
& capitis partes moderatè calefaciat, nativumque
calorem excitet; nam hoc modo clara Lectio, &
ipſa etiam ſubmiſſa, ipſaque divinorum recitatio
inter ea reponi poſſunt, ac debent, quæ noſtrum
corpus aliquo modo exercendo, ad ſanitatem con-
ferunt præſentem conſervandam, & amiſſam recu-
perandam: Facit Celſ. *lib. 1. ſuæ Med. cap. 2.* Plu-
tarch. *de curanda bon. valet. inter med.* Orib. *lib. 6.
Collect. cap. 7.* Cel. Aurel. *Chron. cap. 1.* Mercur. *de
Art. Gymnaſt. lib. 6. cap. 6.*

Sed dato etiam quod recitatio divinorum ſit
omni ex parte laborioſa, corpusque ita defatiget,
ut debilibus corporibus non videatur convenire,
tamen dico, noſtro infirmo omninò convenire:
non obſtante, quæ opponitur, debilitate: ſiqui-
6 dem certum eſt ſecundùm Medicos duo genera
debilitatis dari (relictis pronunciis, quæ de variis
imbecillitatis cauſſis tradit ex Hippocr. Gal. *comm.
2. de Vict. rat. in Acut. partic.* 47. & Valleſ.) unum,
quod ex multa reſolutione ſpirituum, & ex inani-
tione fit, aliud, quod ex multa ſanguinis, vel alio-
rum humorum repletione naſcitur ipſam naturam
7 gravantium, & opprimentium; quemadmodum
autem quomodocunque evacuare, medicamentis
ſcilicet, vel ſanguinis detractione; vel detractio-
ne ciborum, & potuum vel laborum, quocunque
genere periculoſum eſt in debilitate primi generis,
ita in poſteriori eſt maximè proficuum, & ſalu-
tare, & è contra maximè damnoſum, & exitiale
eſt, non evacuare ob eam debilitatem; unde eo-
rum Medicorum inſcitia notanda venit qui ne-
ſcientes inter unam, & aliam imbecillitatem diſtin-
guere, in quacunque indifferenter ab evacuationi-
bus, & laboribus non ſolùm abſtinent, ſed ipſos
ægros copia, & multitudine humorum gravatos
novis cibis, & oblationibus non ſine eorum perni-
cie refocillare ſatagunt, ita ut gravi utrorumque
ſarcina oppreſſos eos de medio non ſine culpa tol-
lere conſueverint. Ad exonerandam ergo natu-
ram humoribus gravatam, maximè cum frigidi exi-
ſtunt, nihil magis opportunum quàm illam aliquo
laboris genere defatigare, quæ ſimul, & ſemel hu-
mores illos concoquat, & digerat, & abſumat, par-
tes roboret, ac firmet, & nativum calorem augeat.
Cùm igitur in caſu noſtro caput maximè humo-
rum frigidorum copia gravatum reperiatur, to-
tumque corpus illis obſeſſum, profectò non ſo-
lùm lenis, ac ſubmiſſa Lectio, qualis in recitandis
officiis divinis fieri ſolet, ſed etiam clara illi mirum
in modum opitulari poteſt; nam multa cum ratio-
ne hujusmodi exercitium in legendo iis ad ſalutem
recuperandam proponitur, qui capitis morbis frigi- 8
dis conflictantur, ut in ſomnolentia non naturali,
in memoriæ defectu, & in quibusdam ſpeciebus
dolorum ipſius capitis à frigida cauſa dependen-
tiam habentium, & in aliis ſimilibus affectibus, ut
videre eſt apud Oribaſ. *loco ſupra cit.* & apud Cæl.
Aurel. *ibid.* unde patet ex his, quod tantùm abeſt,
ut ex recitatione divinorum officiorum propoſitus
Æger poſſit imbecillitatem ullam capitis, aut cor-
poris incurrere, ut potiùs è contra majorem firmi-
tudinem, ac robur inde expectare poſſit, atque eo
modo omne periculum evitare, quod à *novis* Apo-
plexiæ inſultibus ille timere poſſet.

Eandem meretur reſponſionem quod obiicitur
de Attentione neceſſaria in divinorum officiorum
recitatione, nam & hæc poteſt iisdem de cauſis eſſe
proficua, & quandò à Medicis imponitur Ægrotan-
tibus Lectio ſimplex, aut ſubmiſſa, vel clara ad eos-
dem fines, nempè ad capitis, & pectoris emunda- 9
tionem, & ſuperfluitatum abſumptionem, & ad
calorem earundem partium excitandum, certè non
imponitur, quòd fiat absque attentione; aliàs e-
nim imponi poterat aut ſimplex ſermo, aut ſimplex
vociferatio; imponitur ergo Lectio cum attentio-
ne aliqua eo fine, ut utroque medio nempè voce, &
attentione, hoc eſt voce externa pectus, & interna
caput exerceant, & ejus calorem excitent, ex quo
ſuperfluitates abſumantur, & homo priſtinæ ſani-
tati reſtituatur.

Quod additur dicendo, poſſe hanc attentionem 10
caput calefaciendo multa excrementa ab inferiori-
bus attrahere, & eo modo caput majorem in mo-
dum gravare, facilè diluitur reſpondendo, non tan-
tam ex hac attentione ſequi poſſe capitis excalfa-
ctionem, ut per eam poſſit humores ab inferioribus
attrahere, cùm ea non acuat, aut præter modum
augeat calorem nativum, ſed tantùm illum excitet,
ac vividiorem reddat, attractio verò fit à calore
excedenti, ac quaſi præternaturali, & parti mi-
nimè proportionato, & ſic attentio nullo modo
in recitandis officiis divinis poteſt eſſe noxia.

Denique quod de timore deperditionis viſus
dicitur, vanum eſt, & vix reſponſione dignum, di-
cendùm tamen, quòd cùm primi ſenſorij imbecilli-
tas, à qua poteſt dependere imbecillitas ſenſus vi-
ſus, ab eadem cauſa dependentiam habeat, à qua
dependentiam habuit Apoplexia, iisdem auxiliis
ſuperari poterit, quibus ſuperari poſſe monſtravi-
mus jam affectiones ab ipſa Apoplexia relictas:
Unde concludendum, Religioſo huic permitten-
dam eſſe divinorum officiorum recitationem
(quàm & ipſe maximè affectat) non ſolùm, ut de-
bito ſatisfaciat, ſed ut etiam amiſſam ſanitatem re-
cuperet.

CONSILIUM XLIV.

ARGUMENTUM.

Joſeph Tocchus in carcerem detruſus cùm optimè
ſe haberet, & in prandio fabas ſemicoctas come-
diſſet, & rigore intenſo pro temporis ratione
premeretur (vigebat enim Hyems rigidiſſima)
foculumque ex carbonibus in terra excitaſſet,
in occaſu Solis mortuus ex improviſo reper-
tus fuit: jacebat autem pronus in faciem & ex

comeſtis

comestis fabis partem evomuerat. Cadaver à Peritis recognitum, nullaque in parte læsum, aut ullum violentæ mortis signum præbere compertum est. In gula tantùm, vel in ipso jugulo sanguinis quædam extravenati quantitas adesse dicebatur, neque tamen id sectione constitit. Prætendebat fiscus prædictum Josephum per vim externam fuisse suffocatum, & quia Nucetinus Gubernator illum in carcerem conjecerat ob contumeliosa verba contra ipsum Gubernatorem ab ipso Josepho prolata, fiscus in ipsum culpam mortis rejiciebat. Periti in primo examine deposuerant, Josephum neque ex veneno interno, aut externo, neque ulla ex causa violenta extinctum fuisse: mox quasi sententiam mutassent, multo pòst tempore, denuò examinati, retulerunt dictum Josephum potuisse per violentiam extrinsecam esse suffocatum, quorum dictis fiscus maximè innixus, prædictum Gubernatorem ejus delicti Reum esse volebat, nonnullis aliis insuper conjecturis ad id persuasus. Requisitus ergo de ejus rei veritate, respondi, ut sequitur.

SUMMARIUM.

1 *In suspicione veneni præsumptio desumpta ex statu Ægrotantis ante suspectam venenationem multum urget.*

2 *Venenum mixtum est Naturæ summè contrarium.*

3 *Cujuslibet veneni dantur præter communia, propria, ac peculiaria signa.*

4 *Venenorum maximè exitialium signa nimis patentia sunt.*

5 *Sanguis extravenatus in jugulo repertus non solùm ex strangulatione per vim externam facta, sed etiam ex ea, quæ per vim internam fit, adnotari solet.*

6 *Signa animadversa in cadavere hominis per vim externam strangulati.*

7 *Strangulatio per vim externam procurata præcludit vias spiritui vitali, unde animal suffocatur.*

JOsephum Tocchum neque ex veneno, neque ex aliqua violenta causa ab intrinseco periisse, tam concludenter probari potest, ut fisco, ejusque adhærentibus omnis scrupulus, qui contrarium persuadere posset, è mente eradatur, quo præstito, ex Arte commonstrari potest quanam ratione tam paucarum horarum spatio obierit, ut evidenter pateat immeritò ejus mortem in Gubernatorem, aut aliam quamcunque personam rejici.

Quòd ergò ex veneno Josephus non perierit, sive ab externo dicatur, sive ab interno, credo jam inter partes non controverti; & id summa cum ratione. Nam de ingenito nè per somnium quidem dubitatur, quia ex depositione Peritorum patet, in cadavere ipsius defuncti nè minimum quidem indicium hujusmodi veneni fuisse observatum, præterquam quod urget in hoc casu præ-
1 sumptio à Gal. *lib. 6. de loc. aff. cap. 5.* tanti æstimata, quæ desumitur ex statu ipsius ægrotantis ante mortem, quippè cùm Josephus optimè valeret, & integra sanitate frueretur, neque ea de causa ullo modo dubitari potuerit, quòd momento temporis in ejus corpore potuerit tam exitiale venenum reperiri, quod paucarum horarum spatio illum interimere potuerit, absque eo quod nihil omninò commonstraverit, undè futura ægritudo, aut mors conjiceretur; hoc enim est impossibile: Fortun. Fidel. *lib. 4. de relat. 15. method. cap. 3.*

Sed & eadem certitudo habetur de veneno administrato, cùm nulla prorsùs signa in dissectione cadaveris apparuerint, quæ ex hoc, aut illo externo veneno sublatum fuisse commonstrarent, cùm ta-
2 men hujusmodi signa in administrato veneno semper de necessitate apparere soleant; quia cùm venenum sit mixtum quoddam naturæ summè contrarium, & ipsam violenter corrumpat, ut ex Gal. & Avic. Cardanus *lib. 1. de Venen. cap. 1.* Valeriol. *loc. comm. lib. 3. cap. 15.* impossibile est suæ violentiæ in pugna contra naturam nullam significationem dare, aut nullos ejus violentiæ effectus in venenato corpore apparere. Unde videmus cujuslibet veneni dari propria, ac 3
peculiaria signa, ultra, & præter communia, de qua re videndi auctores de hujusmodi materia scribentes, ac præcipuè Ardoinus, Cardanus, & alij. Ergò cùm in cadavere Josephi nulla observata sint administrati veneni signa, dicendum absque ulla hæsitantia est, illum ex tali veneno non periisse.

Urget prætereà summoperè facti series, cùm Josephus hora decimaoctava optimè se haberet, & ante occasum Solis spatio nimirum quinque, aut sex horarum obierit; hoc enim procedere non potuisset à quolibet veneno, sed de necessitate debuit esse venenum præsentaneum, & omnium venenorum exitialissimum, Guainer. *de Venen. cap. 1.* Ardoin. *lib. 1. de Venen. cap. 3.* hujusmodi autem 4
venenorum signa nimis patentia sunt, & cuilibet advertenti patefiunt, cùm celari nequaquam possint, quia confestim, & cum impetu adveniunt. Card. *lib. 2. de Venen. cap. 2.* non apparentibus ergò ullis signis ante mortem, quia ex violentia & impetu symptomatum Josephus clamasset, & operam imploraset, neque postmodum in cadavere remanentibus ullis signis prædicti veneni, luce meridiana clarius est, illum ex tali veneno non periisse. Sed hæc ex abundanti dicta sunt, cùm non hoc in dubium vertatur.

Sed illud maximè negotium facessit, quod fiscus prætendit, nimirum Josephum per vim externam non quidem percussionibus, aut vulneribus, sed laqueo fuisse strangulatum; duobus autem indiciis præsumit fiscus id concludenter probare; primò per sanguinem in gula, ac propè jugulum extravenatum repertum, secundò per sericam vittam repertam in ipso carcere in tres partes laceratam, ac divisam; nam sanguis circa jugulum extravenatus non aliundè adesse potuit, quàm ex strangulatione per vim procurata, ut quotidiè observamus in iis, qui suspenduntur; nam ex violentia à strictura in collo per chordam, aut aliud quid facta, sanguis ad ipsum jugulum concurrit, inibiq; sui significationem præbet à venis ibi contentis ejectus. Jam verò ipsa serica vitta commonstrabat se fuisse strangulationis instrumentum, quo Josephus suffocatus est.

Hæc tamen ab iis; qui secundùm rectam ratio- 5
nem judicare satagunt, facilè diluuntur, quia sanguis extravenatus in jugulo repertus, non una tantùm ex causa, ex sola nempe violentia per strangulationem procurata apparere solet, & sic est signum æquivocum, & commune tam mortis per vim externam laqueo, vel alio quovis instrumento procuratæ, quàm mortis, quæ procedit à violentia interna, ut à vomitu cum maximo conatu, vel ab Apoplexia, & id genus aliis. Modò, ubi sanguis per vim externam inibi fuerit collectus, nequaquam ulla ratione fieri potest, quin alia evidentissima signa appareant denotantia mortem procuratam per violentiam externam, quæ omninò desiderantur, ubi mors ex volentia interna evenerit. Licet ergò hic sanguis in Josephi cadavere fuerit utcunque adnotatus, non potest deduci ex hoc solùm signo, illum à violentia extrinseca suffocatum fuisse; imò hoc idem signum, deficientibus aliis evidentioribus mortis ab extrinseco procuratæ, apertissimè demonstrat, Josephum à violentia intrinseca, non ab extrinseca suffocatum fuisse.

Et ut omnia, ac singula magis pateant, non ab re fuerit ea signa, quæ ab Authoribus recensentur, examinare, & accuratissimè

ponderare

ponderare, ut faciliùs cognoſcamus, an eorum ullum in Joſephi cadavere per imaginationem fuerit animadverſum; Sunt ergò funis, vel laquei, quo quis fuerit ſtrangulatus, veſtigium in collo, & jugulo, quod rubore, aut nigredine, vel livore ſe manifeſtum facit; adnotatur inſuper livor crurum, & brachiorum, ſpuma ex ore, muccuſque ex naribus prodiens, pulmones ipſi purulenta ſpuma turgent, adeſt oculorum prominentia, & aliquando alterutrius, vel amborum à ſuo loco dimotio, interdumq; linguæ exitus extra oris ſepta, quæ & ipſa nigricans apparet, totũ corpus lividis maculis reſperſum, & alia nonnulla, quorum aliàs cum Ambroſ. Paræo *de Renunciat.* & Fortun. Fidel. *lib. 4. de Relat. Med. c. 4.* recenſui *lib. 5. quæſt. Medico-Leg. n. 2. quæſt. ult. n. 5. & 6.* Quæ omnia cùm ſint ſigna maximè notabilia, & tamen in Joſephi cadavere ne unum quidem eorum fuerit obſervatum, clarè patet nihil nos remorari debere, quin liberè fateamur, Joſephum non fuiſſe à violentia aliqua externa ſuffocatum.

Præterea convincit omnem adverſariorum inſtantiam urgentiſſima quædam conjectura, quæ deſumitur ex ſucceſſo vomitu ante mortem, nam ſi ſtrangulatio per laqueum, aut per aliam quam-
7 cunque vim externam procurata præcludit, viam ſpiritui vitali, unde de repente animal ſuffocatur, quomodò non intercepiſſet viam etiam materiæ craſſæ & indigeſtæ, ita ut ea per vomitum rejici potuerit? Nam vitalis ſpiritus aëre tenuiſſimo tenuior eſt, & tamen à vi externa impeditur in ſtrangulatione quò minùs per conſuetas vias tranſitum habeat, quantò magis ergò impediri debuit, quin per gulam tranſitum habere poſſent fabæ illæ ſemicoctæ per vomitum à Joſepho rejectæ.

Denique indicium quod à vitta ſerica deſumi contendit fiſcus, tam inane eſt, ut non ſolùm ex dictis evaneſcat, ſed diluitur prorsùs ex facti impoſſibilitate, & inveriſimilitudine; quomodò enim tam infirmum inſtrumentum ſufficiens eſſe poteſt ad ſtrangulandum non dicam hominem, ſed ne pullum quidem gallinaceum? Sed dato quòd ſufficiens fuerit ad ſtrangulandum hominem, jam neceſſe eſſet ea ſigna in cadavere fuiſſe obſervata, quæ obſervata eſſent, ſi à validiſſimo funiculo fuiſſet ſtrangulatus, quia eadem violentia in utroque caſu intervenire debuit, ſi tam vitta ſerica, quàm validus funiculus potuit hominem ſtrangulando ſuffocare.

Ut ergo patefaciamus quomodò in rei veritate Joſephus de repente obierit, dicendum, illum ex Apoplexia obiiſſe à fumo carbonum excitata, atq; in ipſo morbi inſultu, vomitu volente ſe natura exonerare, illum multò citiùs ſuffocavit vias ſpiritus eadem vomitus materia majorem in modum intercludens, ex qua violentia ſanguis ad jugulum, & partes vicinas ſe conferens, inibi ſui ſignificationem reliquit.

CONSILIUM XLV.

ARGUMENTUM.

Bernardina Panimolla, duplici vulnuſculo forcipibus in dextro oculo acceptoad Corneam penetrante, indeque albugineo humore in totum effluxo, viſum penitùs amittit, quem paucorum dierum ſpatio ad invocationem B. Fælicis à Cantalicio, & adhibito ejus lampadis oleo, integrè, ac perfectiorem quàm antea recuperat.

SUMMARIUM.

1 *Cicatrices oculorum viſioni maximoperè officiunt.*
2 *Viſio fieri non poteſt ſine ope humoris Aquei, vel Albuginei dicti.*
3 *Viſus omninò deperit ex cicatrice, & corrugatione Corneæ membranæ.*
4 *In ſenibus viſus hebetatur ob Corneæ corrugationem.*
5 *Affectus oculorum diuturni ſemper ſunt, & cur.*
6 *Humoris Aquei deperditio, licet aliquandò reparari poſſit, tamen naturaliter nonniſi longiſſimo temporis ſpatio id ſuccedere poteſt.*
7 *Particula,* Vix, *difficultatem, ac raritatem rei demonſtrat.*
8 *Quod vix fit, factibile tamen eſt, licet cum difficultate.*
9 *Facilius eſt repleta evacuare, quàm evacuata replere.*
10 *Medicina eſt appoſitio eorum, quæ deficiunt, & ablatio eorum quæ ſuperfluunt.*
11 *Pars cicatrizata in via naturæ, nunquam poteſt ad priſtinum ſtatum redire.*

DUplici ex capite, Eminentiſſimi Domini, ſanatio hæc miraculoſa cenſenda eſt; primò ex capite inhabilitatis ipſius partis infirmæ ad recipiendum ſanitatẽ, ſecundò ex parte celeritatis ſanationis. Et quoad primum plura concurrunt, concludenter probantia prædictam inhabilitatem.

Primò, debilitas quaſi connaturalis ipſius partis, quam patiebatur infirma, ut ipſamet fatetur, quæ primus Teſtis eſt ſuper 13. contraxerat enim hanc debilitatem ab ætate quinque annorum ex variolis, quæ in ipſo oculo (ut in aliis quoque uſuvenit, & experientia docet, & notat Mercurial. *lib. 1. de morb. Puer. cap. 2.*) cicatricem reliquerant, cujus veſtigia adhuc obſervari eadem mulier ſuper eodem fatetur; cicatrices autem membranarum ipſorum oculorum, ac præcipuè Corneæ, ob contractam
denſitatem viſum intercipere norunt Medici, & te- 1
ſtatur Galen, *lib. 1. de ſymptom. cauſſ. cap. 2.* & Paræus *ſua Chirurg. lib. 12. cap. 13.* Evaſerat ergò hæc oculi debilitas, ob tantum annorum ſpatium connaturalis, & habitualis, & idcircò naturaliter removeri non poterat.

Secundò, concurrebat effluxus, & deperditio 2
humoris Aquei, ſive Albuginei dicti, ſine cujus ope viſio fieri non poteſt, quia cùm ſit pars eſſentialis ipſius inſtrumenti viſorii, ut demonſtrat Andr. Laurent. *ſuæ Anatom. lib. 11. quæſtione 10 in f.* neceſſe eſt, ut illo deperdito, in totum etiam deperdatur viſio, quemadmodum idem Laurentius ibidem teſtatur, & ante, & poſt illum Anatomici omnes nullo excepto.

Tertiò, concurrebant ulcera, & corrugatio membranæ Corneæ dictæ ob effuſionem prædicti humoris Aquei, qui intra dictam membranam includitur, de qua corrugatione etiam ipſa infirma deponit ſuper 5. in his verbis, *Et dicto humore egreſſo ad nudam pellem oculum fuiſſe redactum ab aliis audivi, & etiam in ſpeculo me ipſam vidi*: at ex ci-
catrice, & corrugatione Corneæ viſum omninò 3
deperire neceſſe eſt; quia Cornea fabricata eſt à Natura diaphana, & pellucida, ut ſic majorem in modum inſerviret ad viſionem, Gal. *lib. 8. de uſu part. cap. 6* Hieron. Fabric. *de viſ. org. part. 3. cap. 2.* Joan. Wisling. *in ſyntagm. Anat. cap. 15.* at tam ex cicatricibus, quàm ex corrugatione, denſa, & opaca
redditur, offuſcatur, & diaphaneitatem amittit, ut 4
in ſenibus contingit, in quibus ob ejus membranæ corrugationem etiam ſimplicem viſus in dies magis magiſque hebetatur, Galen *lib. 10. de uſu part. cap. 5.* Dan. Sen. *lib. 1. pract. part. 3. ſect. 2. cap. 16.*

Cæterum ex ſecundo capite, ex celeritate nempe ſanationis; non minùs miraculoſa apparet hæc viſionis reſtitutio, quia præterquam quod affectus
oculorum diuturni ſemper ſunt ob indeſinentem 5
effluxum ad ipſos ex capitis vacuitate, & ob ſpirituum viſilium tenuitatem, ac puritatem, ob quam facilè ad ipſos fit ſanguinis concurſus, immò etiam incurabiles, Mercur. *de aff. ocu. cap. 1.* vitium hoc peculiariter, hoc eſt Aquei humoris effluxus, ac deperditio, licet aliquandò, raro tamen, ſit emendabile, ut Mercurial. teſtatur *de Affect. Ocul.*

Ocul. cap. 5. & ex plurium D. D. Auctoritate
6 Daniel. Sennert. *ubi supr. cap. 34.* veritas tamen est, quod non nisi longissimo temporis intervallo illud emendari contingit per ejusdem deperditi humoris regenerationem, ita ut ipse Galen. *lib. 1. de sympt. caus. cap. 12. propè finem*, tanquam incredibile quiddam, casum enarrat restitutionis visus post prædicti humoris Aquei deperditionem in his verbis: *Cæterum incredibile quiddam, nec fieri vulgò solitum in puero vidimus, qui stilo in Pupilla loco fuerat compunctus; nam cùm statim effluxisset aquosus humor, tum pupilla ipsa minor esset reddita, cum tota Cornea apparuisset nigrior: Cæterum sanatus posteà rectè vidit, collecto scilicet paulatim eo, qui effluxerat, humore.* Ex quibus verbis clarè patet, quòd licet Aqueus humor deperditus regenerari interdum possit, sed admodum infrequenter, tamen hoc non nisi longo temporis tractu succedere potest, & paulatim, ut Galenus dicebat: quod etiam apud cæteros Anatomicos persuasissimum est, asserentes, hunc humorem deperditum visum omninò extinguere,
7 ac vix regenerari posse, Andr. Laurent. *Anatom. lib. 11. quæstione 8.* illa enim particula, *vix*, difficultatem, ac raritatem rei factibilis demonstrat, licet enim quod vix fit, factibile tamen sit, semper
8 fit cum magna difficultate, Alberic. *in diction. in voce, (vix)* Abb. *in cap. contracto, de Cognat. spirit. num. 13.* Morbi ergo, qui vix sanantur, sanantur quidem aliquandò, cum magna tamen difficultate, & non nisi longo temporis tractu, idque maximè habet locum in casu nostro, in quo præter naturam ipsius morbi visum occupantis, reddebatur ulteriùs multò magis curatu difficilis, quia dependebat ab inanitione, visus enim deperditus fuerat ob effusionem humoris Aquei, ut ergò recuperaretur, oportebat hanc causam inanitionis tolli per novam regenerationem ejusdem humoris, quod erat difficillimum, nam ut ex Gal. Mercur. *de Ocul. affect. cap. 5.* facilius est consumere hu-
9 miditatem supereffluentem, quàm deficientem restaurare, ac reficere, tritumque illud est, faciliùs est repleta evacuare, quàm evacuata replere. Requirebatur ergò ad hanc sanationem, ubi naturaliter fieri debuisset, ob prædictas caussas longissimi temporis tractus, neque erat in via Naturæ possibile, quòd ille humor trium tantummodò dierum spatio regeneraretur, & visus ad suam naturalem perfectionem rediret; quia si in evacuandis humoribus peccantibus trium dierum spatium fuisset nimis breve, quantò magis breve est idem spatium trium dierum ad regerandum humorem tam necessarium ad visum deficientem, si hoc multò magis difficile absque dubio est, quàm illud? Cùm ergo hic humor tam brevi fuerit regeneratus, opus hoc Naturæ tribui non potest, sed tantùm supernaturali causæ, ac potentiæ divinæ.

Quod tantò magis probatum remanet, quantò visio restituta est absque ullo remediorum naturalium præsidio; nam quæ à Chirurgo applicata sunt, non solùm non conferebant ad visus reparationem, sed illi omninò contraria erant. Chirurgus enim ad evitandam inflammationem applicuit oculo medicamentum defensivum, ut fatetur ipsa infirma super 7. hujusmodi autem medicamenta repellentia sunt, ac frigida, & stiptica, & adstringentia, Gal. *lib. 6. de comp. Med. sec. loc. cap. 1.* at frigida, stiptica, & adstringentia incrassant, unde magis apta erant ad multò magis corrugandam ipsam corneam membranam, & magis opacam reddendam, ex quo visus magis obscurabatur, deperdita in totum, si quæ remanserat, exigua Corneæ diaphaneitate.

Neque contrà hæc quicquam facit, quod ab Illustrissimo Domino Fidei Promotore opponitur, quòd scilicet, cùm præcesserint multa alia præsidia, ac præcipuè corporis purgatio, facilè fuerit in via Naturæ oculum visum recuperare, cùm pateat aliquandò ex simplici purgatione, aut ex sola remotione insignis alicujus doloris ægrum affligentis, conciliato somno, nonnullorum qui visum omninò amiserant, illum recuperasse, & in terminis nostris non desunt aliqui casus huic simillimi, in quibus ægris ex vulnere universo Aqueo humore effluxo, & visu ob id in totum deperdito, ad pristinum statum mediantibus purgationibus regeneratione illius humoris rediisse, & præter casum à Galeno allatum videndi casus à Benivenio, Langio, Columbo, Paræo Coiterio, & aliis enarrati, quin etiam nos ipsi, ut veritati opitulemur, duos homines vidimus, qui incendio in segetibus, & in silvis debacchante, illud extinguere tentarunt, & ex magno caumate visum omninò amiserunt, quem tamen multis post diebus integrè recuperarunt, regenerato interim humore aqueo, qui à nimio calore fuerat quasi penitus absumptus.

Sed hæc minùs afficiunt, quia primò certum est, quòd in nostra Ægrotante, si quæ medicamenta in usum fuerunt protracta, respexerunt omnia corporis emundationem, non autem visus deperditionem, & sic non potuerunt in aliqua re cæcitati conferre. Secundò corporis expurgatio sive spontanea sit, sive ab Arte procurata, tunc conferre potest in cæcitate, cum cæcitas irrepserit ex aliquo humorum concursu ad ipsos oculos, & ex nimia corporis, & capitis præsertim repletione; at in casu nostro, ubi causa cæcitatis erat inanitio facta ex effusione humoris Aquei, tantum abest, ut purgatio quæcunque posset utilitatem afferre, ut è contra mirum in modum læderet, spiritibus per illam magis, magisq; resolutis, nam curatio non dependebat à remotione humoris effluxi, sed à restauratione humoris deperditi, unde cum Medicina nihil aliud sit quàm adjectio, & detractio; Hippocr. *lib.* 10
de flat. n. 3. Galen. *in Introd. cap. 6.* adjectio scilicet eorum, quæ deficiunt, & detractio eorum, quæ superfluunt: in nostro casu certè ad removendam cæcitatem adjectione, & regeneratione deficientis humoris opus erat, non detractione superfluentis.

Multò minùs contra nos facit, quòd naturaliter aliquando acciderit, visum deperditum ex vehementi capitis dolore, aut ex longis, & insuperabilibus vigiliis, sola doloris remotione, aut somno conciliato, brevissimo temporis tractu fuisse recuperatum: quia non est par ratio, quia cæcitas in casu nostro neq; ex perenni vigilia, neque ex vehementi dolore ortum habuerat, sed ex effusione humoris aquei, & ex vulnere, ulcere, & corrugatione Corneæ Membranæ; ad rem ergo non faciebat satagere somnum conciliare, aut anodinis Medicamentis dolorem levare, sed oportebat aqueum humorem restituere, vulnera consolidare, ulcera sanare, & Corneæ corrugationem complanare, illamque ut antè puram, ac pellucidam reddere, & in naturalem statum reducere. At quis audebit firmare Artem, aut Naturam hæc omnia brevi trium dierum spatio posse perficere, quæ neque longissimo annorum decursu adimpleri possunt? Quare videtur concludendum, sanationem hanc fuisse absque ullo dubio miraculosam, reponendamque esse inter miracula, quæ respiciunt Naturæ obedientiam ad divini Nominis invocationem: quippe cùm (dato etiam quòd regeneratio humoris Aquei naturaliter succedere possit) nullo modo posset oculus eo modo obcæcatus ad pristinum statum redire, nisi longo, ut dixi, multorum dierum, ac mensium spatio. Sed non sufficiebat hic Aquei humoris regeneratio, ut visus ad pri-

stinum

stinum statum remearet, sed oportebat, Corneam Membranam corrugatam complanare; sed hæc etiam libenter concedamus, nempe Aqueum humorem trium dierum spatio, vel etiam minori potuisse naturaliter regenerari, & ex ejus generatione Corneam denuò complanari, rugis amissis ex tumefactione, quæ faceret Aqueus humor regeneratus, sed impedimentum à cicatricibus proveniens quomodò in via Naturæ, vel Artis præsidio removeri poterat, etiam longo non annorum, sed sæculorum ambitu? Pars enim cicatrizata nun-
11 quam ad naturalem, ac pristinum statum redire potest, ex cicatrice enim exsiccatur magis, & incrassatur, ac callum contrahit, unde Ars, quæ semper Naturam imitatur, ad inducendas cicatrices Medicamentis utitur exsiccantibus, & adstringentibus Gal. *lib. 1. Comp. Med. per gen. cap. 12. & lib. 2. ejusd. cap. 21.* hæc verò indurant, & incrassant, quæ operatio est de directo contraria visioni, quæ instrumentum requirit purum, tenue, ac pellucidum. Hæc igitur impedimenta omnia, quæ neque ab Arte, neq; à Natura amoveri poterant, Divina potentia brevi removentur, & ut pateret hoc ab ipsa Divina potentia, & non aliunde emanasse, voluit illa opus hoc apparere perfectissimum, quale Miraculum debere esse dixi, alias *lib. 4. quæst. Medico-Leg. tit. 1. quæst. ... num. 9.* unde non solùm Deus O. M. meritis hujus beati removeri voluit impedimenta, quæ de novo ex accidente emerserant, sed etiam ea, quæ jam à multo tempore visum diminuerant, ut ipsum visum redderet ab omni labe liberum, & magis perspicacem, quàm antè vulnusculum inflictum consisteret.

CONSILIUM XLVI.

ARGUMENTUM.

Contracta fuerat societas scutorum trecentorum super periculo vitæ D. Angelicæ Patroniæ de Accorambonis cum Illustrissimo D. Abbate Maffæo, cùm prædicta Domina Angelica ex laboribus perpessis in proprio marito curando, & ex mœrore ob ejus mortem contracto, in febrem acutam incidit, ex cujus vigore abortivit, & vitam cum morte commutavit. Prætendebat D. Abbas, pecunias esse lucratas, contrà instantibus DD. de Accorambonis casum esse inter exceptos, cum D. Angelica mortua fuerit ex partu, & replicante D. Abbate non fuisse mortuam ex partu, sed ex febre.

SUMMARIUM.

1. *In instrumento societatis non possunt comprehendi omnes casus mortis in partu, aut prægnantia evenientes.*
2. *Duo mortis genera in prægnantia, & partu evenientia.*
3. *Abortus quando faciat exceptioni locum, quando verò non.*
4. *Semper debet attendi causa primaria, & immediata mortis in casibus exceptis.*
5. *Abortus per se non aptus natus est causare febrem.*
6. *Causa fovens, mediata, & impulsiva mortis, in nullo censu habenda.*

1 Tametsi in instrumento societatis officij quando pecuniæ dantur in societatem super periculo vitæ alicujus mulieris, excipiatur mors ex prægnantia, & partu, & causa partus, non possunt tamen sub hac exceptione comprehendi omnes, ac singuli casus mortis in prægnantia, & partu evenientes, sed tantummodo ij, in quibus prægnantia, & partus sunt causæ primariæ, immediatæ, & per se succedentis mortis; ubi verò habeat se prægnantia, aut partus tanquam causa secundaria, mediata, impulsiva, & per accidens mortis subsequentis, casus pro lucro est, neque in exceptione comprehenditur: quæ omnia satis superque declararunt Jurisconsulti de hac materia scribentes, nempè Virgin. de Boccatijs, Franc. Castracan, & Sylvester Zacchias Frater meus. His ità positis duplex morborum genus considarari debet in muliere prægnante, vel parturiente, unum proprium ipsius prægnantiæ, & partus, & est eorum morbo- 2
rum, qui à prægnantia, & partu independentium, sed qui cum prægnantia, & partu associantur. Ubi ergò ex morbo primi generis mors succedat, pecuniæ nequaquam amittuntur, cùm talis casus intelligatur exceptus in ipso instrumento in illis verbis, excepta morte partûs, causa partûs, & prægnantiæ: at verò ubi mors ex morbo secundi generis eveniat, pecuniæ amittuntur, neque ex eo quod morbus, & mors in partu, aut prægnantia advenerit, censetur exceptus, cum à partu, & prægnantia sit independens. In casu ergo proposito morbus, ex quo Domina Angelica Patronia Accorambona decessit, non recensetur in primo genere à prægnantia, vel partu dependente, sed in secundo à prægnantia, & partu independente: quia licet Domina Angelica utero gereret, non contraxit morbum ex prægnantia, sed ex alia causa evidenti, ac Procatharctica, ex laboribus scilicet in assistendo Mariti curæ perpesso, & animi mœrore ob ejus mortem, his enim ex causis in ardentem febrem lapsa, ac postmodum abortiens vita functa est.

Nec quicquam valet, quòd ex adverso dicitur, prægnantiam fuisse in causa, ut in morbum illum laberetur; Quia hoc verum nullo modo est, neq; enim prægnantia ex sui natura causat febrem, sed bene causant febrem immodicus labor, vigiliæ, intempestivus cibus, mœrores, & hujusmodi; & concedi quidem potest, prægnantiam esse causam, ut faciliùs mulier in febrem labatur, sed habet se tunc semper ut causa fovens, & impulsiva, non autem ut causa primaria, & per se, veluti labor & mœror, quæ causæ habent per se habilitatem ad causandam febrem non in prægnante solùm, sed in quacunque alia persona, ubi modum excesserint, ut in casu nostro.

Verùmenimverò replicatur à contraria parte, mortem in hoc casu ex abortu evenisse, & sic à Prægnantia omninò dependere, & exceptionem lucro facere: sed respondetur, quòd licet Abortus per semetipsum sufficientissima causa esse aliquando possit & morbi, & mortis ab illo dependentis, tamen in illis tantùm casibus locum exceptioni facit, in quibus mors ab ipso abortu immediatam 3
dependentiam habet, ita ut abortus non debeat ad aliam priorem causam referri, ad quam referri debeat etiam ipsa Ægrotantis mors. At verò ubi præcessit alia evidens causa, nempè alius morbus, non solùm habilis per se ad provocandum abortum, sed etiam ad mortem accersendam, tunc nullus locus potest esse exceptioni, quia prior illa causa, unde provocatus est abortus, causavit etiam mortem: nam quicquid est causa causæ, est causa causati: si ergo in hoc casu febris ardens procuravit abortum, provocavit etiam mortem, maximè cum, ut supra dictum quoq; est, multò habilior causa ad asciscendam mortem sit febris ardens, quàm abortus; est enim febris ardens præ cæteris omnibus morbus lethalis; Hippocr. *lib. 3. Epidem. tex. 3.* Cùm igitur morbus, ex quo D. Angelica primò decubuit, tandemque decessit, fuerit à prægnantia, & à partu, & ab abortu, & à quacunq; harum rerum omninò independens, non ad prægnantiam, aut partum, aut ad abortum, vel ad aliquam eorum causam referenda est mors, sed ad ipsum morbum, à quo cætera, ut à primaria & originaria causa, per se dependentiam habent, non ipse

ipse ab ulla eorum: semper enim attendi debet causa primaria, & originaria, & immediata, non autem secundaria, impulsiva, & mediata.

Quemadmodum ergo si ad abortum secuta esset febris, attendendus esset abortus ut causa primaria, ex qua poterat originatam fuisse febrem, sic modò quod abortus consecutus est ad febrem, febris tanquam primaria causa est attendenda. Quod autem sic se res habuerit, patet ex depositione Testium, & præcipuè ipsius Medici, qui curæ interfuit, hic enim juxtam decimum deponit, prædictam Dominam Angelicam ex labore nimio in curando marito perpesso, & ex animi mœrore ob ejusdem mariti mortem incidisse in febrem acutam cum intensissimo capitis dolore, aliisq; accidentibus, quæ solent acutam febrem concomitari, quæ febre invalescente invaluerunt & ipsa, ità ut infirma die tertia Renum molestissimo dolore prehensa abortiverit; qui morbi progressus satis superque declarat nullam in hoc casu adfuisse culpam prægnantiæ, cùm nulla accidentia comparuerint usq; ad tertiam ad ipsam prægnantiam pertinentia; cùm igitur accidentia à principio apparentia maximè habilia essent ad occidendam infirmam, & ad prægnantiam non pertinerent, quonam pacto firmabimus, prægnantiam, & abortum fuisse causam mortis? Nam etiam si prædicta accidentia causaverint abortum, non causarunt mortem propter abortum, sed propter eorum vehementiam, & malignitatem quæ ad ipsum abortum non pertinebant; immò consequens erat abortum in hoc casu potius potuisse morbum, & accidentia morbi allevare, per purgationem puerperii ab ipso factam, quam ullum notabile damnum afferre ut aliàs experimur; unde etiam aliquando Abortus dicitur salubris ut apud Hippocr. *lib. 2. Epidem. sect. 2. num. 14.* ibi: *Abortus masculus sexaginta dierum in partus suppressionibus salubris*, ut enim Vallesius *in comm.* dicit, sine Matris periculo fit, & videmus etiam non rato prægnantes aliquo morbo etiam acuto, & lethali correptas per abortum liberari.

Neque valet dicere, quod hæc febris potuit dependere ex instantia Abortus: nam prætérquam quod necesse fuisset præcedere quædam signa, quæ hanc instantiam Abortus portenderent, quæ tamen usque ad tertiam nequaquam fuerunt observata (nam tertia dolore Renum prehensa abortivit) illud compertissimum est, Abortum non esse aptum natum causare febrem, hoc

5 est Abortum ex sui natura non causare febrem, cum ex mille fœminis abortientibus, vix una, aut altera, & hæ quidem per accidens, non ex natura abortionis, febre corripiantur. Ergo cum præcesserit febris acuta, quæ per se causare poterat abortum, & mortem, & successerit Abortus, & mors, dicendum est, Dominam Angelicam ex febre, non ex abortu periisse, & sic cum febris illa acuta esset morbus independens à prægnantia, & partu, & nihil cum alterutro, vel cum eorum utroq; commune haberet subsecutæ mortis, tota culpa in febrem rejicienda, unde casus pro lucro debet esse, non pro exceptione.

Non obstat quod Abortus fuerit causa majoris morbi, & ipsam etiam mortem acceleraverit: quia his non obstantibus non potest recenseri inter causas primarias, sed inter secundarias, & habuit hoc tantùm vim causæ foventis, & impulsivæ, & mediatæ, quæ in nullo censu est habenda, ut latè alias diximus *lib. 1. quæst. Medico-Leg. Tit. 4. quæst. 6. per totam.*

CONSILIUM XLVII.

ARGUMENTUM.

Mulier ætatem agens trigintaquinque annorum, cum utero gereret, percussa est à Clerico N. N. super dorsum quodam baculo satis graviter. Inde Renum dolore per iteratas vices prehensa, post tres menses decursos à tempore, quo vapulaverat, narium hæmorrhagiâ tam copiosâ, & impetuosâ apprehensa est, ut cohiberi non potuerit, ex quo illa abortivit, & septima interiit: fiscus Clericum in carcerem conjecit, tanquam homicidii reum: quæsitum ergo est, an percussio illa super Renes fuerit verè causa Abortus, hæmorrhagiæ, & mortis.

SUMMARIUM.

1. *Abortus ex percussione super Renes in gravida muliere facilè evenit, & cur.*
2. *Vena, & Arteria magna sunt sanguinis promptuarium.*
3. *Subitaneæ animæ passiones, ac præsertim Ira, & Timor, multorum periculorum causa existunt.*
4. *Animi passiones vehementes in gravidis etiam multò post tempore ob earum repetitam memoriam periculum afferunt. Declara ut num. 10.*
5. *Causa evidens in agendo (nisi sit immanens) semper in principio est fortior, quàm procedente tempore.*
6. *Effectus debet esse proportionatus, ac respondens sunt causa.*
7. *Causa proxima & evidente alicujus effectus præsente, frustrà remotam, ac minus evidentem quærimus.*
8. *Fatui hominis est, quod clarum est ac evidens, pro vero non recipere.*
9. *Renum dolor gravidis est familiarissima.*

Quod ex gravi percussione super Renes accepta mulier in utero habens abortiverit, novum non est, sed ipsis etiam mulieribus compertissimum: cùm enim venæ, & arteriæ per lumbos transeuntes ob menstruorum retentionem occasione prægnantiæ factam repleantur, & ligamenta quoque, quibus uterus alligatur, à fœtu distendantur, fit ut ex motu, & multò magis ex percussione gravi lumborum venæ ipsæ, & ligamenta lædantur, ac debilitentur, relaxenturq; unde facili negotio Abortus sequitur: quod satis superq; in proposito casu evenisse demonstratur, quia ex percussione cum baculo super Renes mulier hæc dolore in ea regione cœpit, ac deinceps toto gravidationis tempore indesinenter eodem dolore oppressa, tandem post tres menses abortivit, quod non nisi ex Renum debilitate à percussione contracta evenisse ambigi non potest. 1

Verum enimverò in casu præsenti non solùm ex læsione, & relaxatione ligamentorum uteri succedere potuit abortus, sed etiam ex hæmorrhagia, hoc est copioso sanguinis fluxu ex naribus, quam ex eadem percussione originem habuisse existimandum est, quia ex superexcalfactione, & inflammatione ob percussionem concepta ab ipso sanguine in vena, & Arteria magna, quæ per medium 2
ipsorum Renum pertranseunt, & sunt veluti promptuarium totius massæ sanguineæ, sanguis attenuatus, & acutiem acquirens, ac sursum repens ob clausuram inferiorum venarum ex prægnantia factam, hæmorrhagiam excitavit, quæ ob ejusdem sanguinis tenuitatem, & acutiem cohiberi nunquam potuit unde ad extremam debilitatem muliere deveniente, Abortus concitatus est, ex quo tandem mors fuit subsecuta.

Addendum his, quòd hic non modo militat causa habilis ad abortiendum ex ipsa percussione super Renes, & ex sanguinis superexcalfactione, & attenuatione, sed etiam militat causa ex vehementi Animi passione, ex ira scilicet ob

injuriam à percutiente sibi illatam,& ex timore majoris læsionis sibi imminentis, scimus enim quas turbas,& quot,ac quanta accidentia in gravidis excitent hujusmodi subitaneæ passiones, maximè si vehementes sint, ut in præsenti eventu fuerunt;
3 nam plerasq; in dies ex earum violentia abortum facere quotidiana experientia comprobat, & adnotatur etiam ab omnibus Gyneciorum Auctoribus,inter quos,si libet,vide Recentiores,præcipuè Mercat. *de sterilit. & Pregn. aff. lib. 3. cap. 21.* Roderic. à Castro *de morb. mul. lib. 3. cap. 22.* Hucher. *de sterilit. lib. 3 cap. de conservat. Concept.* Varandæum *lib. 2. de aff. Mulier. c. 3.* Dan. Senn. *Pract. lib. 4. par. 2. sect. 5. c. 2.* Bald. Ronf. *de hum. vit. primord. cap. 14.*

Neq; valet dicere, quòd hujusmodi passiones Animi tunc aptæ sint magnam commotionem in sanguine excitare , cùm subitæ, ac vehementes sunt,tunc enim per illam commotionem abortum causare facilè possunt,at ubi suum impetum, suamque violentiam remiserint, ut in casu nostro, sanguine refrigescente, ac ab excitata commotione quiescente, non amplius talem effectum producere sunt aptæ; Quia hoc procedit quando hujusmodi vehementes passiones omninò recedunt, absq; eo quod denuò per recursum phantasmatum excitentur; sed quando relinquunt post se memoriam fixam eorum , quæ ab illis passionibus perpessæ sunt, ut factum est in casu nostro, in quo ex ira ab accepta injuria excitata, assiduè fieri debebat recursus phantasmatum ad memoriam , tunc ex hoc ipso recursu novus motus, & nova sanguinis agitatio fit,quæ non solùm præsente Iræ causa,sed multo
4 pòst tempore perdurans eosdem effectus ac principio excitare potest, quod maximè evenit in mulieribus, ut sunt ex sua natura iracundæ & vindictæ avidæ ; unde permanente, ac durante causa commotionis sanguinis,mirum non est, si concitatus ad superiora habuerit recursum , & sanguinis fluxu excitato mulierem abortire coegerit, illamque tandem è medio sustulerit.

Cæterùm cum hæc omnia magna ex parte à veritate aliena sint,videtur dicendum , neq; hæmorrhagiam,neq; Abortum, nec deniq; ipsam mortem à percussione Renum per Clericum facta ullam ori-
5 ginem,aut dependentiam habuisse. Primò, quia cùm causa evidens,extrinseca præsertim in agendo, nisi immanens sit, in suo principio sit multò fortior,quàm progrediente tempore, quia in dies suum vigorem,& activitatem amittit, impossibile est ejus effectum,nisi subito se prodat,interjecto tempore,& maximè si multum sit,successivè apparere : cùm ergo percussio super Renes à muliere perpessa fuerit causa maximè evidens , & activa, si debuit causare hæmorrhagiam,vel abortum, debuisset illicò à principio id præstare, cùm multò majorem activitatem tunc haberet, quàm procedente tempore; si ergo tales effectus non sunt ad illam tunc, cum violentior erat, consecuti, multo minùs consecuti sunt ab ea, cum omnem jam violentiam, & activitatem amiserat,& sic neq; hæmorrhagia,neq; Abortus, neque mors ad percussionem sunt referenda,sed ad alias causas.
6 Prætereà effectus debet esse proportionatus, ac respondens suæ causæ,cum non quilibet effectus ex qualibet causa indifferenter produci possit, quod exemplificabo in Medica Arte sic: Ac violentum exercitium sequetur exempli gratia febris, ad commorationem sub Aëre frigido , ac nocturno,membrorum paralysis, quia febris est effectus proportionatus, ac respondens exercitio violento,& paralysis commorationi sub Aëre frigido nocturno: nunquam autem ordine naturæ ad violentum exercitium sequetur paralysis, & ad commorationem sub Aëre frigido febris,nisi per accidens: & in summa,ad causas excalfacientes necesse est ex sui natura sequi effectus caloris,& ad refrigerantes frigiditatis , non è contra: at hæmorrhagia , seu sanguinis eruptio ex naribus non est effectus proportionatus, ac respondens percussioni super Renes factæ , sed potius fluxus sanguinis ab utero, quod tantò magis veritatem habet quantò effectus est remotior à sua causa; si ergo hæc sanguinis eruptio non fuit causata a percussione , neq; subsequens Abortus, neque mors ad percussionem referri potest : quia quemadmodum hæmorrhagia non est effectus proportionatus , ac respondens percussioni per tres menses antea factæ super renes,sic Abortus, & mors sunt effectus proportionati, ac respondentes ipsi hæmorrhagiæ , cum ex ipsa,debilitato calore naturali, & facultate retentrice labefactata , facili negotio sit subsecutus Abortus,& ad Abortum mors.

Igitur ubi causam alicujus effectus habeamus proximam,& evidentem,frustrà magis remotam, & minus evidentem quærimus, Rota *in noviss. 15. decis. 101. part. 1.* quia æquum non est in causarum investigatione discedere ab iis , quæ evidenter apparent: Galen. *lib. 2. de mot. musc. cap. 5.* cùm ergo hæmorrhagia sit causa proxima, & evidens, immò evidentissima abortus subsecuti, eodemq; modo hæmorrhagia , & Abortus sint causæ proximæ, & evidentissimæ subsecutæ mortis , ab omni ratione alienum profectò est , culpam mortis rejicere in percussionem super Renes per tres mensas antea prægressam,quæ si ullo modo potuisset esse causa aut hæmorrhagiæ,aut Abortus,certè nonnisi remotissima causa, & solùm per accidens esse potuit, licet nullo modo rationem causæ in his effectibus habuerit : Ne ergo illud Galeni loco allegato nobis objiciatur, quòd scilicet ex eorum numero simus,qui dubitationibus objectantur, ubi ea, quæ clara sunt, suspecta habeamus , fateri cogimur, Abortam tanquam à sua proportionata, evidenti, ac proxima causa ab hæmorrhagia, mortemque ab hæmorrhagia,& abortu simul causatam fuisse. 7

Ac denique cùm illud dubium sit, & controversione multa ambiguum, utrum nempè percussio super renes prægnantis cum baculo facta potuerit post tres menses sanguinis fluxum excitare (quod tamen non modò ambiguum est,sed ambiguitatem inanem excitat) clarum autem sit, & nulla controversione ambiguum , sanguinis fluxum potuisse causare Abortum,& consequenter mortem , certè fatui omninò existimandi erimus, ut Galenus ibidem dicebat, nisi id , quod evidens, ac clarum est, pro vero recipiamus: pervicacis enim ingenii , impudentisq; hominis est , atque ab omni modestia alienum, veritati non libenter assentiri. Inconcussa ergo remanere debet nostra opinio , quòd percussio ab illa muliere prægnante super Renes perpessa,nihil commune habuerit cum hæmorrhagia post tres menses subsecuta, ac consequenter neq; Abortum, neque mortem ab ea percussione ullam dependentiam habere potuerit , & idcircò clericus ejus criminis reus venit omninò absolvendus.

Ad ea verò, quæ opponuntur , non est difficile plenissimè respondere dicendo, quòd verum quidem sit, percussionem super Renes à muliere gravida acceptam posse esse evidentem, ac præsentaneam Abortus causam, quando maximè ita gravis est, ut per eam illicò ligamenta relaxentur, venæque adaperiantur: sed ubi, hæc non illicò, & immediatè à percussione succedant, signum est percussionem non fuisse sufficientem ad causandum Abortum. Et si non potuit causare Abortum illicò, & immediatè , quomodò potuit causare Abortum

post

post tres menses? Sed veritas est percussionem in hac muliere non solùm non fuisse gravem, cùm neq; ligamenta disrumpere, neq; venas adaperire sua violentia potuerit, sed neq; fuisse notabilem, cùm nullam penè læsionem post se reliquerit; nam ipsa mulier nullo incommodo fœtum per tres menses subsequentes gestavit.

Neque obstat quod post acceptam percussionem mulier semper doluerit in regione renum, quousque tandem abortiverit: quia etiamsi concedamus, dolorem hunc renum à percussione remansisse, tamen certum est, Abortum non ad dolorem Renum, sed ad hæmorrhagiam fuisse subsecutum, quomodò enim firmabimus, dolorem illum, cùm quo à muliere per tres menses innoxiè fœtus gestatus est, fuisse magis proximam, & æquatam Abortus causam, quam tam copiosam sanguinis ex naribus eruptionem? Quod tantò magis videtur afficere, quantò hic Renum dolor gravidis solet esse magis familiaris, ut omnes Authores Gynæciorum
9 testantur, & vulgo notum est, Varand. *libro secundo, de Morb. mul. cap. tertio*, ita ut nonnullæ per totum gestationis tempus eo molestissimè afficiantur, neque eâ ex causa videmus eas faciliè Abortire; etiamsi ergo obstinato animo velimus hunc Renum dolorem à percussione fuisse relictum, tamen cùm multò habilior causa abortiendi fuerit tam copiosa sanguinis per nares expurgatio, ac multò etiam evidentior, Abortum ab hæmorrhagia, non autem à dolore Renum fuisse causatum determinandum.

Inanis porrò speculatio illa videtur, quòd ex percussione potuerit sanguis excalfieri, & attenuari, & ad motum excitari, & sic cùm per inferiores vias ob prægnantiam exitum non haberet, impetum fecerit ad caput, unde hæmorrhagia fuerit excitata, ex quâ Abortus, & mors; nam hæc benè utcunque procederent, quando immediatè à percussione subsecuta essent, sed cum inter percussionem, & hæmorrhagiam intervenerit spatium tam diuturnum, trium scilicet mensium, quânam ratione adstruere audebimus ex motu à percussione in sanguine excitato causatam fuisse hæmorrhagiam, cùm hoc neque verum, neque verisimile ullo pacto esse posse sanæ mentis homini videatur?

Nec minus inane est, quòd velimus ex injuria accepta remanere semper impressam memoriam,
10 ita ut ex recursu ad ipsam injuriam per memoriam facto denuò ira accendatur, & sanguis ad motum excitetur. Non enim hic motus in sanguine fit quandocunque ab animi passionibus, sed cùm subitæ, ac vehementes sunt, tunc enim susque deque omnia confundunt, totamq; sanguinis massam vehementer agitant, ita ut facillimè succedat, gravidas in ea concitatione abortire; at verò ubi ille motus, & calor iracundiæ refrixerit; etiamsi prægressa phantasmata acceptæ injuriæ menti repræsententur, & circa ea mens obversetur, nullus insignis motus excitatur, licet sic etiam aliquo modo nocere possint, sed nonnisi sensim, & progrediente tempore.

CONSILIUM XLVIII.

ARGUMENTUM.

Illustrissimus ac Reverendissimus D. N. N. ab ineunte pueritia, vix pubertate egressus stomachum sortitus est imbecilliorem, ac tantoperè morbis obnoxium, ut valetudinariam vitam sine intermissione degens, coactus fuerit perpetuò indifferenter singulis diebus, ac temporibus tam Quadragesimæ, quàm cujuscunque jejunii, carnibus vesci, atque illis quidem tenerioribus, ac coctu facilibus: quâ de causa progrediente ætate, Breve à F. R. Urbano Octavo obtinuit, ut posset adhibito utriusque Medici consilio perpetuò carnibus vesci. Intereà longum iter facere ob urgentissima negotia coactus, extra patriam per tres penè annos commoratus tantoperè in corporis valetudine profecit, ut in alium hominem degenerasse visus sit. In patriam tandem reversus, cùm pancraticè se habere observaret, ac stomacho optimè valere, Religionis zelo motus ad Quadragesimæ, aliorumque jejuniorum observantiam se obstringi existimans, ad Medicorum consilium recursum habuit, postulans, an sine recuperatæ sanitatis dispendio posset ad jejuniorem observantiam redire; nam cùm per duos, aut tres dies ejus rei experimentum sumpsisset, observaverat, se non bene prorsùs habuisse. Convocatis igitur quinque primoribus Medicis petiit, ut maturè re discussa, determinarent quid illi salvâ conscientiâ esset agendum; ac volentibus cæteris, non posse illum absque notabili sanitatis periculo jejunii leges observare, ne ad pristinum statum valetudinarium remearet, in contrariam sententiam abij rationibus, de quibus infrà.

SUMMARIUM.

1 *Quæ vitia à natura sunt, removeri non possunt.*
2 *Aëris mutatione corpora sensibiliter, & evidenter mutationes recipiunt.*
3 *Ætatis mutatio quantùm possit in superandis morbis longit. & contumacibus.*
4 *Ex labore, & exercitio crescit virilitas.*
5 *Ignavia corpus hebetat, labor firmat.*
6 *Facilius removentur vitia ex accidenti evenientia, quàm quæ à natura sunt.*
7 *Morbi incurabiles aliquando sola Aeris mutatione curantur.*
8 *Caro testudinis coctu difficilis, & Melancholica est.*
9 *Curæ hominem exiccant, ac debilem faciunt.*
10 *Aer Patrius, magis naturæ nostræ amicus; quàm alienus.*
11 *Aeris mutatio quibus corporibus proficua, & quibus damnosa sit.*

NOn absque firmis rationibus determinandum censebant Collegæ, Illustrissimum Dominum non debere obstringi ad jejuniorum observantiam, etiamsi de præsenti optimè valere comperiretur; & primò quia licet ab itinere, & ab Aeris mutatione videatur laudabiliori temperamento dotari, & stomacho perbellè valere, tamen cùm ejusdem stomachi imbecillitas sit illa connaturalis, habeatque insuper contrarietatem quamdam, & naturalem antipathiam cum piscibus, aliisque cibis, quibus in jejuniis vesci consuevimus, certum est hæc amoveri ita non posse, quin ex minima occasione recurrant, ut experientia jam demonstraverat: nam vitia, quæ à natura sunt, removeri non possunt, & idcircò rationabilis insurgit timor, ne ex 1
jejuniorum observantia denuò ad pristinam, ac naturalem redeat imbecillitatem, ac iterum valetudinariam vitam degere perpetuò cogatur.

Præterea cùm Illustrissimus Dominus ex servata ad hoc usque tempus victûs ratione sanus vivat, & viribus satis constet, contra Medicum præceptum omninò erit, illum ad aliam victûs rationem cogere, cùm protritum illud sit, Modum, qui sanitatem facit, non mutato: neque enim dicendum est, illum ex Aeris tantùm mutatione, & ex itinere patrato majores vires acquisivisse, & stomacho meliùs habuisse, quàm anteà haberet, sed multò magis id illi successisse ex servata hactenus victûs ratione, fugiendo ea in cibis assumere, quæ stomacho erant inimica, & ex quibus ob eam causam parum vel nihil corpus enutriri poterat, unde quoties-

cunq; illis utebatur, licet semper minùs noxia seligeret, in imbecillitatem notabilem relabebatur, ita ut, licet summa diligentia uteretur, ut illis assuescere posset, nunquam tamen id ex voto successit, ac nunquam superare potuit naturalem illam antipathiam, quam cum similibus cibis sortiebatur; & quam etiam de præsenti retinere illum satis superq; demonstrare potest nova de ea re desumpta experientia, de qua in relatione. Timendum insuper dicebant Collegæ, ne cùm cogatur in futurum Illustrissimus Dominus in patria commorari, in qua semper non benè se habere est expertus, etiamsi diæta uteretur saluberrima, ac prout sua natura, & valetudo exposcebat, si ad jejuniorum observantiam revertatur, tantò faciliùs in pristinam imbecillitatem casurus sit; quia tantundem poterit Aër nativus aliàs, ac semper sibi infestus, vires, & stomachum ipsius lædere conjunctus cum victu minus laudabili, quantùm potuit Aër externus ac sibi magis proficuus cum recta victus ratione suis viribus, ac stomacho opitulari: & quemadmodum ex mutatione Aëris Patrij in externum mutavit corporis temperamentum in multò melius, ac validius, sic ex mutatione Aëris externi in Patrium timendum est, ne ad antiquam corporis valetudinem redeat, unde jure optimo cavendum est, ne in victûs ratione delinquat, quod facillimè eveniret, si in jejuniis cibis uti cogeretur sibi à natura contrarijs, ex quo ille ad opera meliora, quibus perpetuò vacare solet, in posterum inhabilis omninò redderetur.

2 Illud certum esse, addebant, quòd mutatione Aëris, maximè ejus, in quo quis diu commoratus est, in Aërem quemcunque ab eo longè distantem, corpora sensibiliter, & evidenter mutationes & in malum, & in bonum recipere, & adnotatur ab Hippocr. *in lib. de octim. Par. n.3.* & alibi, & à Corn. Cels. *lib.1. sua Med. cap.3.* & à Lucret. *lib.3. de Rer. nat.* ibi:

Nonne vides etiam cœli novitate, & aquarum,
Tentari procul à patria quicunque, domoq;
Adveniunt?

Quod non solùm verificatur in mutatione Aëris melioris in deteriorem, sed etiam in mutatione deterioris in meliorem, ut ex ipsius Celsi verbis patet. Quemadmodum ergo Aëris mutatio in bonum maximum sanitati Illustriss. viri emolumentum attulit, ita certiores fieri debemus quòd mutatio in malum nocumentum notabile allatura sit, nam si etiam mutatio in bonum nocua est, quantò magis mutatio in malum nocua erit? Quòd si huc eidem mutationi Aëris boni in pejorem addatur mutatio victûs laudabilioris in minùs laudabilem, tunc in sanitatis, ne vitæ dicam, inevitabile periculum certo certius illum conjiciemus. Sufficienter igitur videtur excusari Illustrissimus Dominus à jejuniorum observantia, cùm periculum ex ea emanans ex supradictis sit certum, & maximè notabile.

3 Verumenimverò prædictis omnibus pro contraria opinione allatis non acquiescens, existimavi, Illustrissimum Dominum posse tutò, & sine ullo notabili periculo, ut Religionis zelo obsecundare valeat, jejuniorem obligationi satisfacere abstinendo à carnibus aliisq; cibis in jejuniis ab Ecclesia interdictis, assumendo cibos alios quoscunque, dummodò modus adhibeatur: quia Primò Illustrissimus Dominus non tantum profecit, ut supponitur, ab itinere, ab Aëris mutatione, & à servata victus ratione, abstinendo à piscibus, & aliis cibis jejuniorum, qui aliàs videbantur illi summopere contrarij, quantùm profecit mutatione ætatis, quæ quantùm possit in superandis, & profligandis morbis longis, & contumacibus, norunt etiam ij, qui vix de limine Medicinam salutarunt: & patet sit exemplo epilepsiæ, aliorumque quorundam morborum difficillimorum, qui mutatione ætatis maximè abiguntur, juxta Hippocrat. sententiam *Aphor. sect.3. num.28. & sect.5. Aphor.7.* ubi Galen. *in comm.* cùm ergo hactenus in ætatibus calidioribus versaretur, juventute nempè, ac ætate consistenti, & virilitate, nunc autem ad senium properet, factum est, ut temperamenti mutatione, sanitatem, quam prægressa temperamenta suo excedente calore exagitabant, affatim recuperaverit: In prægressa, namque ætate tanto Hepatis calore flagrabat, ut stomacho frigidiusculo dotaretur, absorbente Hepate, & alliciente ad se universum calorem, ita ut ne cibos quidem facillimæ concoctionis conficere posset; præter quam quod superexcedens ille Hepatis calor, & in præter naturam degenerans, meliores spiritus ventriculi, aliarumque partium dissipabat, unde coctiones pessimè succedebant, & Æger in dies in pejorem statum decidebat, unde etiam extenuari, ac secundùm solidiora membra absumi videbatur, ex eo quod corpus suo debito nutrimento defraudabatur.

His addendus labor in itinere perpessus 4 maximè admodum longo, ut illud fuit, ex labore enim, & exercitio crescit virilitas, hoc est corporis vigor, Hippocrat. *de Aër. aq. & loc. num.54.* & hoc jure optimo, quia ut idem Hippocr. *libro secundo, de Diet. num.24.* labor siccat, & corpus ro- 5 bustum facit, cui adstipulatur Cels. *libro primo, sua Medic. cap.1.* dicens: Ignavia corpus hebetat, labor firmat: illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit. Non mirum ergo est, si Illustrissimus Dominus à multis, & non consuetis laboribus in itinere, & in negotiis gerendis perpessis, majorem corporis firmitudinem acquisiverit, viresq; recuperaverit, cùm antea ex otio, & ignavia ad corporeas functiones hebes, & ineptus esset, ita ut ne deambulare quidem satis tutò posset, & idcircò nullo exercitii genere uteretur. Neq; dicatur id succedere non potuisse, quia erat habitus tenuis, & ita exiccati, ut ad tabidam maciem videretur accedere, quia hæc corporis exiccatio, & extenuatio non tantum eveniebat ab excedenti calore, quantùm ab eo quod corpus nequaquam, ut opus erat, nutriretur. Ab exercitio autem duas maximas utilitates reportavit: primam, quòd absumptis excrementitiis humoribus calor naturalis minùs impeditus ad suas operationes obeundas habilior evasit, unde etiam præternaturalem calorem debellare potuit, & coctiones quascunque meliùs, ac faciliùs celebrare: secundam, quod membra ipsa, quæ prius debito alimento defraudabantur, nativo eorum calore robustiora facta, ad se debitum alimentum allicere in posterum potuerunt, & corpus impinguare, ac in multò meliorem statum perducere, magis vividum colorem, animique alacritatem conciliando. Quæ omnia tam evidenter apparent, ut affirmare pro veritate cogamur, stomachi debilitatem, & totius corporis extenuationem, aliaque accidentia, quæ in prægressis ætatibus patiebatur, non ex naturæ imbecillitate, sed potiùs ex accidenti illum fuisse perpessum, cùm à natura aliàs sua principia vegeta, ac robusta fuerit sortitus.

Nec quicquam afficiunt quæ in contrariu m deducuntur, & primò quod supponitur, hunc Illustrissimum Dominum à natura sortitum esse temperamentum non laudabile, cum corporis totius, sed præsertim stomachi imbecillitate, non est

omninò

omninò verum, quia licet post pubertatem id successerit, ut dictum est, tamen in pueritia usq; ad decimum quartum annum temperamento erat optimo, & eurato, & stomacho valido, ita ut etiam plurimo alimento usus optimè concoqueret, nec unquam stomachi dolores, aut alia accidentia à stomacho provenientia pateretur, ut ipsemet testatur, non obstantibus iis, quæ in contrarium Collega ejus familiaris Medicus proferebat, ut & illum, & Medicos alios Collegas in suam sententiam alliceret. Ex accidenti autem, aucto per ætatem calore, & primigenia humiditate sensim decrescente, ex erroribus in victus ratione patratis, ac maximè in studiis, quibus indesinenter, ac sedulò, & extra temporis opportunitatem incumbebat, stomacho malè habere cœpit, ac malè concoquere, & ructus plurimos ob ore interdum acidos emittere, aliàs etiam nidorosos, necesse habuit in victûs ratione cautiùs se gerere: & quia à piscibus, oleo, salsamentis, aliisq; cibis in jejuniis adhibitis sensibiliter, ac magnoperè se lædi experiebatur, itemq; ab ovis quocunq; modo comestis, etiam tremulis, aut sorbilibus, coactus fuit ad carnium usum perpetuò transire, ut dictum est, licet & inter has teneriores, & coctu faciliores eligere cogeretur, & in parva quantitate assumere. Ex quibus apertissimè patet, illum non à nativitatis primordiis, & à Natura, sed ab accidenti ea omnia passum fuisse, quæ illum ad carnium perpetuum usum coëgerant: ex mutata deniq; victus ratione, jure ea impedimenta cessarunt; superaddita mutatione Aëris, & desidia in laborem conversa, studiisque parciùs incumbens, tantumq; debitis, ac opportunis horis, immò ab illis interdum omninò vacans, atq; eo pacto naturalem, ac pristinum, illiq; à naturæ primordiis concessum vigorem recuperavit; quamobrem inaniter timemus, ne ex jejuniorum observantia iidem affectus repullulent, quinimmò cùm faciliùs sit removere affectus, qui ex accidenti fiunt, quàm qui ex natura insunt, 6 dicendum est, Illustrissimum Dominum, superatis jam magna ex parte iis, quibus afficiebatur, symptomatibus, facillimè cautione adhibita, quæ remanent superaturũ, si quæ modo remansisse cõspiciemus, tantùm abest, ut timeamus, ne ad pristinam valetudinem revertatur.

Ad illud, quod additur Illustrissimum Dominum ex observata victus ratione abstinendo à piscibus, aliisq; cibis sibi contrariis tantoperè in sanitate profecisse: Respondetur, id falsum facilè apparere ex eo, quod ea victus ratione usus fuerat in patria per plures annos, & tamen semper iisdem affectibus est conflictatus, ergo cùm ex ea per longum plurium annorum decursum nihil profecerit, dicendum est, non ex illa, sed ex alia nova, & evidenti causa sanitatem recuperasse; cumq; hic adfuerint causæ novæ tam evidentes, ut longum iter, labores, Aëris mutatio, & id genus aliæ, quarum unaquæq; per se magnoperè efficax censetur ad longos morbos, & contumaces superandos, confitendum est, ab iis tantùm in sanitate profecisse, non ab illa servata victus ratione, quæ aliàs in tam longo tempore nihil omnino contulerat; 7 contulit ergo plurimum Aëris mutatio, qua sola incurabiles morbi aliquando sanantur, nec minimum operatus est etiam labor, nam ut Hippocrat. *lib. de Nat. hum. n. 17. & lib. de flat. n. 2.* dicebat, *morbi longi superantur, si quis desidiæ deditus laborare cogatur, aut contra labore plurimo defatigatus quiescere permittatur.* Quod si his omnibus addatur mutatio temperamenti ex mutatione ætatis proveniens, ex qua excedens ille calor remissus est, apertissimè videbimus minimam, ac forte nullam habuisse partem in recuperatione sanitatis Illustrissimi Viri abstinentiam à cibis Quadragesimalibus tam longo tempore observatam.

Nec majorem veritatem habet, quòd Illustrissimus Vir habuerit naturalem contrarietatem, & antipathiam cum piscibus, aliisque cibis Quadragesimalibus, immò hoc gratis dictum fatetur ipsemet asseverans, quòd ante pubertatem illis libenter, & sine noxa vescebatur, neque de præsenti illos abhorreret, nisi timeret de propria salute, quin etiam libentiùs illos admissurum se promittit, quàm carnes; ergo permittendum sine timore videtur, ut illis, quando opus fuerit, utatur. Minus afficit, quòd per experientiam factam ex comestione Piscium per duas, aut tres vices, certificati sumus, illum adhuc retinere cum illis eandem contrarietatem, quam à natura supponitur habuisse; quia, si rectè omnia ponderentur, videbimus apertissimè, non fuisse pisces in causa, ut stomacho malè haberet, sed potiùs nimia ciborum copia, ac præcipuè quorundam, qui ex sua natura cuivis stomacho laborem faciunt, ut fungi sunt, Ostreæ, Testudines, quas tanquam cibum laudabilem copiosè assumpserat, cùm ex sua natura nutrimentum præbeant melancholicum, ac pravum, & coctioni sint 8 multùm rebelles: præterquam quod illis ipsis diebus multis curis, & gravissimis negotiis implicitus fuerat, quæ hominem exiccare ac debilem facere testatur Hippocrat. *libro secundo, de Diæt. 9. numero* 9 *vigesimo sexto*, quorum occasione coactus fuerat immediatè à cibo domo exire, aut lectioni, & applicationi rerum arduarum vacare, quæ quantopere nocumentum afferant stomacho, & ciborum concoctioni non est, quòd multis verbis explicemus, cùm satis superque id notum sit, & quotidiana experientia comprobatum.

Inanis insuper timor ille est, quem conceperunt Collegæ, ne ex reditu in Aërem patrium, quem semper sibi infestum expertus fuit, addita victus ratione minùs laudabili, maximè cùm jam per tres annos tam optimo Aëri assueverit, denuò in veteres affectiones, & anteactam valetudinem, aut etiam multò pejorem delabatur: Quia licet negari non possit, Aërem, in quo per prædictum trium annorum spatium commoratus est, laudabiliorem, salubrioremque esse, quàm nativum, tamen duplici ex capite dicendum est, ac certò sperandum, illum in Aëre patrio magis sanum esse victurum; Primò, quia potest jam viribus recuperatis, illisque pollens, Aëris patrij injurias, si quæ inde emanant, sustinere, ac ita superare, ut ne minimum quidem inde incommodum percipiat; præterquam quod neque id, quod supponitur, omnimodam veritatem habet, quia in eodem Aëre patrio ad pubertatem usque sanus semper vixit, neque ab ipsius malitia ægrotare cœpit, sed ab aliis causis, ut superius dictum est, quibus addi potest Aëris patrij sympathia, 10 cùm habeat semper latentem quandam energiam, ob quam semper magis amicus nostræ naturæ esse solet, quàm alterius cujusvis, etiamsi ex sua natura non multùm laudabilis sit, quod non ex temperamenti ratione evenit, ut probat Fortun: Fidel. *libro primo, de Relat. Med. cap. 2.* sed ut dixi, ex convenientia quadam, & sympathia, quam cum nostra habet natura. Secundò quia post hac diversa vivendi ratione utetur, & ex vita otiosa & deside, ac nulli labori, & exercitio assueta, in magis laboriosam, & exercitio defatigatam transitum faciens, à prægressa debilitate vindicabitur, & omnem morbum superabit juxta supra citatam Hippocratis sententiam; unde si quam læsionem ab observatis jejuniis timeremus, à meliori valetudine jam confirmata, & à robustioribus viribus superatum

iri in dubio non est ponendum. At verò mutatio-
11 nem Aëris melioris in deteriorem periculosam esse, & idcircò non deberi hanc causam adaugeri mutatione victus melioris in deteriorem, non habere locum in casu nostro dicendum, quia hujusmodi Aëris mutationes tunc parere solent morbos, cum corpora debilia existunt, & præ debilitate novi Aëris contrarietatem sustinere non possunt, at cum corpora viribus sunt integris, nequaquam potest illa mutatio obesse; quod tantò magis habet locum in mutatione facta ab Aëre alieno in patrium, quem licet ex sua natura malum, aliquando esse diuturnorum morbum remedium dicebat Cornel. Cels. *sua Med. lib. 2. cap. 1.*

Admodum Illustri, admodumque Excellenti Domino D. JACOBO ALBANO GIBBESIO, *Medico, ac Viro Doctissimo.*

PAULUS ZACCHIAS F.

Quæ abstrusiora in Arte Medica aliquando occurrunt, sicco, ut ajunt, pede à plerisque transiguntur. Id inter cætera de morbis Dæmoniacis evenisse palam est, cùm de iis, quod inter abstrusa sint abstrusissima, pauci quidem ex nostris Medicis ex professo verba fecerint. Ego aliàs de illis nonnulla scriptis consignavi in hisce Quæstionibus meis, ac denuò nunc ex oblata mihi, quam in argumento habes, occasione, alia quædam exaravi, eaque ad Te, cui præ cæteris omnibus Naturæ arcana, ac magis recondita opera videntur cordi esse, transmittere volui, ut si quid addendum judices, addas insimulque cognoscas in quanta apud me ingenium, ac judicium tuum æstimatione sit; Vale, & me ama.

CONSILIUM XLIX.

ARGUMENTUM.

Vagabantur in civitate N. morbi quidam, tam raris, horrendis, ac mirabilibus symptomatibus concomitati, ut cùm in eodem loco morarentur personæ quædam maleficii suspectæ, facilè occasionem dederint dubitandi, an illi ipsi morbi ex natura, an potius diabolico maleficio fuissent excitati: Inter complures autem, qui hujusmodi morbis affecti aut perierant, aut pessimè excepti fuerant, *Sempronia*, cùm aliàs optimè valeret, & in summo cujusdam scalæ moraretur, visa sibi est ab externa quadam vi cum magno impetu impelli, ac præcipitari, ac deinceps sævissimis symptomatibus conflictata tandem perierat. Præterea *Titius* ætate juvenis, integrisque viribus, repentina genitalium ignavia adortus ad venerem omninò inhabilis evaserat. Non defuerant autem ibidem multi qui (cum menstruo sanguine potionati crederentur) fœdissima scabie, atque horrida lepra inquinati, nihil conferente ope humana, vitam cum morte miserrimè commutaverant: quin & alij (inter quos specialis querela de Sticho habetur) Tabe, Marasmo, & Atrophiâ consumpti; Pleræque insuper mulieres fuerunt, signanter autem Donata, quæ miris, horrendis, ac nunquam in aliis animadversis symptomatibus conflictatæ perierant. Alij denique cum morti proximi essent, ab uno cubiculo in aliud translati (mirum dictu) illicò reviviscebant, in illudque denuò reportati confestim ad idem periculum proximæ mortis remeassent, nisi cubiculi mutatione sibi cavissent. His moti quibus Justitiam ministrare convenit, Veneficas mulieres suspectas in carcerem conjecerunt, interimque à peritis Medicis, qui prædictorum Ægrorum curam gesserant, petierunt, utrum eos ex naturali causa, an potius ex supernaturali, ac Diabolico opere ægrotasse putarent, qui non absque firmis rationibus responderent, eos ex Diabolica malitia in morbum cecidisse; quorum opinionem consultus non solùm probavi, sed subsequentibus rationibus confirmavi.

SUMMARIUM.

1 *Dantur morbi, & alia sanitatis incommoda veneficiis Diabolicis excitata.*
2 *Morbi quidam magni habent aliquando fortes, ac repentinos insultus à Natura.*
3 *Apoplexia unde dicta.*
4 *Uteri morbi aliarum principum partium morbis associati, tam admirabilibus symptomatibus concomitantur, ut supernaturales existimentur.*
5 *Plures mulierum uteri morbis conflictatæ à Dæmone obsessæ existimantur.*
6 *Spontaneæ lassitudines morbos prænuntiant, & qua ex causa, num. seq.*
8 *Ipsa corporis valetudine animalia excitantur ad coitum.*
9 *Atrophia. & corporis consumptiones extremæ naturalem causam ut plurimum habent.*
10 *Mulieres Dæmoniacæ existimatæ naturalibus remediis aliquando perfectè sanatæ.*
11 *Tam naturalis, quàm Dæmoniacus morbus ab iisdem causis naturalibus dependet.*
12 *Morbi Dæmoniaci licet difficulter cognoscantur, à multis tamen simul junctis signis cognosci possunt.*
13 *Signa morborum Dæmoniacorum communia sunt morbis quoque naturalibus.*
14 *In morbis naturalibus adsunt signa dependentia à causis, quæ inter se sunt compatibiles, in Dæmoniacis contra.*
15 *Intemperies non potest introduci in instanti.*
16 *Nihil nos magis perducit ad cognitionem morbi Dæmoniaci, quàm ipsius morbi mos.*
17 *In via naturæ non fit transitus subitaneus de uno extremo ad aliud.*
18 *Repentinæ, & inspiratæ mutationes, & crises nunquam in via Naturæ absque signis concoctionis fiunt.*

TAmetsi circà magicas, ac veneficas operationes, plura enarrentur, quæ vana, ac futilia, & falsa magna ex parte sunt, tamen dari morbos, & alia sanitatis incommoda per veneficia à Magis inducta, 1
ac excitata, acceptissima est omnium Doctorum opinio, innumerabilibus eventibus, & experientiis confirmata, ejus rei veritatem adstruens, de qua præter alios, Sprenger. *in malleo malef. lib. 2. q. 11. & seq.* Martin. Delrius. *lib. 3. Disquisit. Magic. sect. 2. quæst. 4.* apud quem vide legum, & SS. Patrum auctoritates, Torrebl. *Demonolog. lib. 2. cap. 40. & seqq.* qui plures quoque Patrum, ac Conciliorum auctoritates in medium profert, ubi etiam Poëtarum nonnullorum carmina habentur id attestantia, & inter Medicos, Joan. Baptist. Codronch. *lib. 1. de morb. venef. per totum.* Joan. Hucher. *de sterilit. lib. 4.* qui est *de Malef.* Cæsalpin. *in Dæmon. invest. Peripat.* Daniel Sennertus *Pract. lib. 6. part. 9. cap. 5.* & ex aliis Professoribus Joan. Jacob. Boissard. *de Magia. cap 8.* Non obstante ergo antiquorum Philosophorum, & Medicorum, præcipuè verò Hippocratis, Aristotelis, Avicennæ, aliorumque sententia, ac falsa nonnullorum Recentiorum, & Hæretica opinione, adstruendam dari Dæmoniacos morbos.

Sed dubio non vacat, utrum enarrati morbi vagantes in civitate N. fuerint verè à causa naturali, an potiùs à causa Dæmoniaca, & ex maleficio; ac primò videbatur dicendum symptomata, seu accidentia quibus sese manifestabant morbi, de quibus dubitatur, nihil in se habuisse, quod ad supernaturalem, seu Dæmoniacam virtutem referri debere putent, sed omnia, ac singula à naturali causa dependentiam habuisse, & naturalibus causis respondisse, cùm naturalem ordinem undequaque servaverint: nam si examinemus singulas

gulas conditiones eorum morborum, quas examinati Medici retulerunt, facilè comperiemus, id omnimodam veritatem habere; & incipientes ab insultu morbi, quo apprehensa est Sempronia (quem quidem ita admirandum putant prædicti Medici, ut nonnisi ad vim Dæmoniacam referri debeat) non videtur adeò elongari à quibusdam morborum insultibus; quin familiaris sit naturali-
2 ter illis qui de repente, & cum impetu hominem adoriuntur, ut in Apoplexia evenit, in Epilepsia, in syncope, uteri præfocatione, & similibus, vapor enim quidam teter, ac malignus, vel malignus, ac teter aliquis humor cerebri ventriculos, aut ipsum cor de repente feriens, Imaginationi ipsi repræsentat aliquod externum phantasma hominis, vel vetulæ, vel ipsius Dæmonis, vel nigri cujusdam animalis sibi vim inferentis, ac impellentis, ita ut homo concidat, & experrectus narrat; sibi visum fuisse, se ab externa vi in terram impulsum, vel ab alio præcipitatum, cùm tamen ab interna, & naturali causa id totum acciderit: simile quid in moribundis adnotamus, quibus ater aliquis canis, vel Dæmonium ipsum pone lectum versari videtur, cum id ex fumis tenebrosis, ac malignis in cerebrum versantibus illis appareat. Sed in prædictis morbis, & maximè in Apoplexia id frequentiùs evenire palam est, nam Apoplectici propriè sibi videntur ab externa vi in ruinam agi, ac percuti, & præcipitari, ea enim ex causa à fulmine ictos esse sibi persuadent, quamobrem dicitur hic morbus Apoplexia, ea enim prehensi non aliter
3 quam à fulmine percussi concidunt: unde Lucret. *lib. 3. de Rer. nat.*

Quin etiam subita vi morbi sæpè coactus
Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu
Concidit.

Vel tanquam victimæ ante altare uno ictu corruunt, ut dicebat Forest. *lib. 10. Observ. 96. in schol.*

Quòd verò ad hoc symptoma tam magnum, ac violentum in muliere illa secutus sit morbus magnus, ac cognitu difficilis, aliisque miris symptomatibus notabilis, nec mirum, nec insuetum quid est: sive enim illud primum symptoma fuerit Apoplecticum, vel Epilepticum, vel syncopticum, vel præfocativum ab utero, aptum erat magnum morbum portendere, & accersere; quandocunque enim uteri morbi associantur magnis morbis capi-
4 tis, vel cordis, vel alicujus nobiliorum partium, ut in muliere hac facillimum eventu fuit, tam rara, ac diversa accidentia secum afferunt, tamque insueto more ægrotantes exagitant, ut eorum causam non ad naturalem vim, sed ad supernaturalem, ac plerumque ad ipsum Dæmonem referamus, ut in hac ipsa muliere eventu facile fuit, ex quo fit, ut plures
5 earum à spiritu potius maligno, quàm ab aliqua naturali causa exagitatas credamus, ut præter quamplurimos Doctores, testantur ex Medicis plures Auctores *Gynetiorum*, seu *de Morbus mulierum*.

Sed difficiliùs ad suas naturales causas referri potest insultus morbi, ex quo ægrotavit Titius, de quo narratur, quòd per nonnullos dies, antequam ægrotare inciperet, adeò ad Veneris exercitia de repente impotens factus est; ut ne minimò quidem igniculo ad eam stimularetur, ac volens de ea re experimentum sumere, ignavum se, ac omninò frigidum factum cognovit, cùm tamen nulla occasio præcessisset, & ipse esset in ætate juvenili, atque aliàs strenuè in Venereis congressibus dimicasset, ita ut summa cum ratione suspicari potuerit, ex improvisa ac repentina hac genitalium ignavia se ligaminis maleficio esse obstrictum. Sed hoc inaniter videtur & ipse, & quicunque alius fuerit, suspicatus, cùm præter Naturæ consuetudinem non eveniat, ut ante magnorum morborum insultus, per nonnullos dies præcedat quædam totius corporis ignavia, ac membrorum lassitudo, juxta sententiam Hippoc. *lib. 2. Aphor. 5.* ubi spontaneas lassitudines morbos prænunciare docet, ex eo quod, quæcunque lassitudo sit, & ex quacun- 6
que lassitudinis specie, ex tribus speciebus à Gal. *in comm. ejus Aphor.* assignatis, semper præsupponitur aut copia vitiosorum humorum, aut plenitu- 7
do, aut utrumque: non mirum ergo est, si imminentibus morbis, ac præcipuè magnis, præcedant hujusmodi lassitudines, ac totius corporis torpores; & gravitates, membrorumq; hebetudo, & ignavia, ac quoddam vitæ tædium ac tristitia, persentiente natura superabundantiam humorum se gravantium, indeq; sibi malum pertimescente, ex quibus facile est, ut simul quoq; genitalium ignavia, & alienatio à venereis, & impotentia ad ea sequatur, ex corporis enim alacritate venerei stimuli exoriuntur, & ipsa corporis valetudine animalia excitantur ad coitum, Aristot. *lib 8. de Histor. Anim.* 8
cap. 18. aliàs ab ejus usu alienissima.

Cæterum in casu infirmitatis, ex qua dicitur sublatus fuisse Stichus, nihil est, quod persuadere possit adfuisse veneficium, ac supernaturalem, seu Dæmoniacam causam, quippè cùm, ut ipsemet Stichus fatetur, Testis examinatus, Atrophiæ, & corporis consumptiones hujusmodi, facilè ad naturales causas referantur, cùm in dies plures ægrotos offendamus hujusmodi Atrophiis, & marasmis 9
absumptos, in quibus, ne per imaginationem quidem supernaturalem, vel Dæmoniacam aliquam causam quicquam operatam esse suspicari licet. Non debemus ergo plus tribuere publicæ voci, & famæ, quòd hujusmodi morbi essent ex veneficio, quàm tribuamus naturæ ipsi, ex cujus vi tales morbi facile excitantur; non existentibus ergo aliis indiciis, publica vox, & fama, quæ aliquando ab ignarissimo ac maximè credulo vulgo originem habet, nihil operari debet, & frustra videmur alias causas inquirere, ubi naturalium causarum efficientia est manifesta. Neque ulterius ullam admirationem afferre debent quædam aliæ infirmitates per eandem civitatem vagantes ob id, quod tam multis, tamque variis, tamque inter se contrariis accidentibus ac maximè insuetis, fuerint conspicuæ; nam si ad quotidianas observationes nosmetipsos convertamus, & mulieres hystericis passionibus exagitatas contemplabimur, nihil eorum, quæ Donatæ, aliisque fœminis evenerunt; tam mirabile accidisse dicemus, quàm multò mirabiliora in aliis quotidie naturaliter accidere non observemus. An non ob eam causam plurimas earum, ut alias dixi, à Dæmonibus obsessas existimamus, & tandem tamen naturalibus remediis eas curatas conspicimus, quòd in illis naturalis tantùm causa suam vim exerceret? Geminas ego sorores novi pro Dæmoniacis habitas, & à Religiosis pluries exorcismis incassum expiatas, à Cynthio Clemente Pauli V. P. M. 10
olim Medico exquisita, ac repetita corporum expurgatione, ac vesicantibus infernis partibus adhibitis perfectè sanatas. Non ita ergo nos moveat symptomatum insuetorum frequentia, ut supernaturalibus causis tribuamus, quod à naturalibus originem habet.

Idemque quod de superioribus infirmis dictum est, de aliis nonnullis, ut de Publio, firmari potest; quia febris, ex qua ille ægrotavit, associata erat cum aliqua mala, & insigni Hipochondriorum affectione, cum inæquali partium intemperie, & contrariis, ac inter se pugnantibus distemperantiis, ut in similibus affectibus usu venit, ex quibus non mo-

dò enarrata symptomata, quæ Publium, aliosque molestarunt, sed multò plura, & multò admirabiliora pullulare solent, ut signanter Recentiores omnes, qui de simili argumento scripserunt testificantur, inter quos videndus Daniel Senn. *Pract.* 1. *p.* 5. *sect.* 1. *cap.* 4. & si libet, percurre quæ nos ipsi attulimus *lib.* 1. *de morb. Hipochondr. cap.* 6. *per totum.* Quorum symptomatum admiratio tantoperè excrevit, ut nonnulli Medici ea ad supernaturales, ac Dæmoniacas causas referant, nescientes sibi persuadere tam mirabiles effectus ab alia causa quàm à Dæmoniaca malitia, & virtute produci posse, ut forte in casu nostro evenit; & tamen omnes, ac singuli hujusmodi effectus, quantumvis rari, & admirandi, ad suas naturales causas referuntur, & illis respondere comperiuntur. Denique ad omne pejus nunquam de certo affirmari potest, morbum aliquem esse potiùs Dæmoniacum, quàm naturalem, quia tam naturalis, quàm Dæmoniacus,
11 mobus ab iisdem causis, & ab iisdem prorsùs humoribus excitantur, ac consequenter eosdem omninò effectus ambo producent, & iisdem prorsùs signis conspicui erunt. Quòd autem tam Dæmoniacus, quàm naturalis morbus ab iisdem causis dependeant, patet, quia tam Dæmoniacus, quàm naturalis morbus melancholicus in melancholico humore fundatur, ut DD. omnes unanimiter fatentur, Vallesf. *de Sacr. Philosoph. cap.* 15. *& 18.* Codronch. *de morb. venef. lib.* 2. *cap.* 9. Martin. Delrius, *lib.* 2. *Disquisit. Magicar. q.* 29. *sect.* 3. & alij, qui omnes in hoc conveniunt, quòd Dæmon melancholicos, pravos, ac tetros humores agitando (iis enim ille gaudet, & delectatur) morbos Dæmoniacos excitat, quod similiter à natura fit, unde ex iisdem humoribus sive à Dæmone, sive à natura exagitatis iidem omninò effectus prodibunt, unde & eadem prorsùs signa uterque morbus habebit, nec unquam certò firmari poterit, morbum esse potius Dæmoniacum, quàm naturalem.

Verum enim verò licet supra dicta omnia non omninò præter rationem adducantur, pro veritate tamen determinandum videtur, omnes, ac singulos ægrotantes, de quibus dubitari contigit, an ex naturali, vel supernaturali causa ægrotaverint, ex maleficio, & Diabolica læsione ægrotasse, ac periisse.
12 Nam primò quoad difficultatem cognoscendi, ac distinguendi Dæmoniacos morbos à naturalibus, non tantam esse censendum, quin ex multis simul junctis cognosci, ac distingui inter se non possint.
13 Et licet verum sit, quòd signa morborum Dæmoniacorum communia sint etiam cum signis morborum naturalium, ut DD. fatentur, Andr. Cæsalpin. *in Dæmon. invest. Peripat. cap.* 22. Codronch. *de morb. Venef. lib.* 3. *cap.* 13. tamen id veritatem habet si ea signa divisim, & unum quodque per se, non autem si copulativè, ac simul omnia accipian-
14 tur; ac præterea in morbis naturalibus signa adsunt à causis dependentia, quæ licet contrariæ inter se, sunt compatibiles: at in morbis Dæmoniacis signa hæc causas ostendunt inter se non compatibiles; exempli gratia, signa in morbo naturali ostendentia caloris, & frigiditatis pariter effectus, dependent ab humoribus partim calidis, partim frigidis, qui licet contrarij, se tamen in humano corpore compatiuntur: sed signa in morbo Dæmoniaco ostendentia casum, & debilitatem pariter, & vigorem, ac virtutem ipsius naturæ, dependent à causis incompatibilibus, cùm nequaquam sese compatiantur extrema debilitas, & extremus vigor, ac robur, quod evenit in morbis Dæmoniacis, in quibus aliquando de momento ad momentum ægri in extremo debilitatis sunt, & morti proximi, ac dicto citiùs vigorem summum ostendunt, reviviscentes, ac si nunquam quid mali persensissent.

Præterea mala tolerantia remediorum, ita ut Ægri neque calida, neque frigida, neque rationabiliter, aut aliàs, administrata admittere possint, commune signum est tum naturali, tum Dæmoniaco morbo: sed ubi huic malæ tolerantiæ associetur ignorantia causarum, & ipsi expertissimi Medici suo rationabili discursu eas reperire non valent, tunc quidem hæc duo signa copulativè accepta, non dubiâ semita nos ad Dæmoniacorum morborum cognitionem perducent. Exemplificari licet hæc, relictis aliis ægrotantibus hic propositis, in Titio, qui nulla infirmitate, ac nulla procatharctica causa prægressa, genitalium repentina ignavia, ac inexcitabili torpore correptus est, ad quem secuta est, febris, ex qua periit. Nam & ignavia genitalium ex se, & febris ex se potuerunt referri ad suas naturales causas, sed hæc simul juncta, morbus scilicet ex summa frigiditate una ex parte, aliaque ex parte morbus ex summa caliditate ad priorem consequens, non possunt ad naturales causas referri: quomodò enim naturaliter ad frigidissimum morbum potest succedere morbus calidissimus, aut si ex accidenti id fiat, quomodò morbus calidissimus non erit remedium morbi frigidissimi? An non hoc semper in rerum natura evenit, ut febris sit remedium præcedentis morbi, siquidem ille frigidus fuerit; jam hoc ab Hippocrate canonizatum *in lib.* 2. *Aphor.* 26. & ab omnibus Commentatoribus *ibi*: Exemplo febris convulsioni supervenientis. Nam ut Hollerius *ibi in Schol.* dicebat, calor quicunq; etiam præter naturam curat morbos frigidos. Ergo omninò extra naturæ opera fuit insultus frigidissimi morbi, nempè ignaviæ repentinæ genitalium in Titio, & supervenientia febris remanente priore morbo in suo vigore, nec quisquam vel Doctissimus Philosophus noverit hæc ad naturæ actionem referre, unde coactus ad Dæmoniacam, & supernaturalem causam ea attribuet. Quod, ut multò magis confirmetur; considerandum, ignaviam illam genitalium aut ab intemperie originem duxisse, aut ab obstructione; si ab intemperie, hæc vel erat simplex, vel cum materia: at neutra induci potest in instanti naturaliter, imò requiritur conveniens aliquod temporis 15
spatium ad hoc, ut indroducatur, quod Dæmon ita breve reddere potest, ut appareat operari in instanti, veluti factum est in casu nostro. Si autem hæc ignavia orta est ab obstructione, necesse erat simul & semel contiguarum partium symptomata apparere, immò cùm aliquæ earum partium deserviant simul ad ejaculandum semen, & ad mejendum, oportebat utriusque actionis læsionem apparere, & in summa, naturaliter non potuit de repente ea ignavia emergere ex obstructione, ergo ex aliqua causa supernaturali, nempè ex Dæmoniaca malitia.

Præterea nihil est, quod ad cognitionem morbi 16
supernaturalis, & Dæmoniaci certò certiùs perducere possit, quàm ipsius morbi mos, aut modus affligendi, in quo tam conspicuum ille se reddit, ut bene Dæmonis malitiam pro sua origine cognoscat, & ab ocularis, & prudentibus Medicis cognosci se patiatur. Nam incipientem, ac vix incipientem morbum in summo vigore persistere aliquando observamus, absque ullis ne minimis quidem concoctionis signis, subitaneas, ac perfectissimas crises, subitaneas quoque & completas morbi remissiones absque ulla insigni evacuatione, terribilium accidentium omnimodam, & irrationabilem cessationem sola cubiculi, sola lecti, sola indumentorum mutatione; repentinam corporis maciem,

maciem, & extenuationem, & præproperam genitalium flaccescentiam absque ratione, summas virium jacturas, earundemque de momento ad momentum completam recuperationem, vitæ, & mortis uno eodemque tempore ac vicissitudine quadam spem ac desperationem, & alia hujusmo-
17 di, quæ quidem in via naturæ eo modo contingere non possunt, in qua nunquam fit transitus subitaneus de uno extremo ad aliud, ut à summa debilitate ad virium validitatem, & sic de cæteris: verum etiamsi in morbis consimilia observemus, ut summum æstum ac summum rigorem, simul & semel invadentes, summam virium dejectionem, ac quasi subitaneam earundem refectionem, vigilias aliquando insuperabiles, ac non multò post somnos inexcitabiles, & alia ad hunc modum, semper tamen hæc habent suas causas patentes, ad quas referantur, nempè materias heterogeneas, vapores, & flatus diversæ, ac contrariæ naturæ, humores item sibi contrarios, & affectarum partium diversitatem, cùm enim illæ materiæ, vel flatus heterogenei à diversis partibus elevati diversas partes molestabunt, effectus producent, ob contrarietatem eorum admirandos, & qui naturæ consuetum operandi modum excedere videantur. Quantoperè distent effectus à bile, calidisque & exustis humoribus causati ab effectibus productis ab Atrabile, vel Pituita, norunt omnes: & tamen licet tam contrarij sint hi ab illis, apparent aliquando simul, cùm simul moti fuerint humores unde dependentiam habent: at verò hi ipsi humores ubi à natura vinci, ac expelli debent, id nunquam nisi in tempore, & præcedente concoctione fit, ut in crisibus, quod fallit in Dæmoniacis morbis, in quibus Dæmoneos humores ad libitum agitat, impellit, vincit, regit, exuperat, & à corpore expellit.

Cùm ergo enarratione historiæ prædictorum Ægrotantium, hæc, & his plura observata sint, ab Auctoribus in Dæmoniacis morbis adnotata, jure firmandum est, eos ex Dæmoniaca malitia ægrotasse, ac perijsse. Et ad ea, quæ in contrarium adducuntur, respondetur primò, quòd verum est, quosdam morborum insultus, ac progressus succedere posse, ut successerunt in Sempronia, in Titio, in Sticho, & alijs, non tamen concomitari iisdem conditionibus, quibus dotati fuerunt morbi, ex quibus infirmi, de quibus agitur, ægrotarunt, & perierunt, ut jam ex superioribus patet. Et ad id, quod additur, non posse distingui per certa signa morbum Dæmoniacum à naturali ex eo, quod uterque dependeat ab iisdem humoribus agitatis à Dæmone, licet tam hi, quàm illi sint unius, ejusdemque naturæ, ut patet ex iis, quæ in superioribus adduximus, dicendum satis distingui ex motu, & agitatione non naturali ab ipso Dæmone facta, ut in præcitatis casibus patet.

Reverendissimo Patri Abbati, D. FERDINANDO UGHELLIO MONACHO CISTERCIENSI, *Triumfontium Abbati Dignissimo.*

PAULUS ZACCHIAS MED. F.

Licet labores, quos in Italia Sacra insumpsisti, totum Orbem admirabundum reddiderint, ac tuorum meritorum testem non mendacem fecerint, optabam tamen ipse pro ea, quâ te prosequor benevolentia, ac reverentia, aliquod ejus rei testimonium ex me prodire, ut universa doctorum hominum Respublica quanti Te, ac tua merita faciam, agnosceret. Nihil mihi moliri hactenùs licuit; una tantùm sese mihi obtulit ex hisce quæstionibus meis occasiuncula, quæ eas tuo Nomine exornare mihi persuasit, ut facio. Tu æqui bonique id consulas, ac me ama. Vale.

CONSILIUM L.

ARGUMENTUM.

Puella rustica, muta ac surda à nativitate, à proprio parente compressa est, eoque in Justitiæ manus veniente, ad ultimum supplicium damnatus est. Quærebatur an eidem supplicio esset filia quoq; damnanda, an potiùs ob naturalem intellectus imbecillitatem esset excusanda. Eam Historiam communicavit mihi D. Angelus Colius Senensis Medicus Doctissimus, qui ad Justitiæ mandatum pro veritate nonnulla scriptis consignavit; unde nos etiam ad ejus viri contemplationem hæc, quæ sequuntur, exaravimus.

SUMMARIUM.

1 *Muti & surdi à nativitate apti ut plurimum sunt ad apprehendenda plura, quæ cæteri hominum apprehendunt licet imperfectiùs, ac tardiùs.*
2 *Muti & surdi à nativitate magis proficiunt in quavis disciplina nutibus per diem unum, quàm bruta ex auditu per totam vitam.*
3 *Muti & surdi à nativitate assequuntur multa, quæ Bruta assequi non possunt.*
4 *Muti & surdi à nativitate an puniri in delictis debeant, nec ne.*
5 *Muti & surdi à nativitate à matrimonio non arcentur.*
6 *Muti & surdi possunt tanquam impuberes apprehendere vim, & finem Sacramenti ipsius matrimonii.*
7 *Muti & surdi non magis excusari debent in delictis, quàm excusari deberent advenæ, ubi in extera regione commorantes, neque sermonem intelligentes, delinquerent. Vide num. 15.*
8 *Muti & surdi omnes cùm pueris, & amantibus pari passu apud leg. incedunt.*
9 *Muti & surdi non majorem intelligentiam habere videntur, quàm habeant ipsa Bruta.*
10 *Per loquelam, & scientiam Homo à Brutis distinguitur.*
11 *In pejori conditione sunt muti & surdi à nativitate, quàm cæci à nativitate.*
12 *Bruta ex electione, & ex virtute non operantur, & in eis virtus, & vitium non habet locum, sic etiam in Mutis & Surdis.*
13 *Bruta nonnulla parentibus non miscentur, & conjugalem fidem assequuntur. Vide num. seq.*
16 *Muti & surdi differunt inter se majori, aut minori intellectus perfectione. Vide n. 17. 18, 19. & 20.*
21 *Quinam muti & surdi puniri possint in delictis. & in quibusnam delictis, dummodò omninò levia non sint.*

NOn existimandum videtur, quòd, etiamsi Muti & Surdi à nativitate non habeant integrum, ac perfectum intellectus usum, sint Brutis comparandi, ut aliqui voluerunt, quia ex natura intellectus 1
humani, quo & ipsi dotantur, ad aliqua sunt sufficientes, ad quæ homines tantùm sunt sufficientes, non verò Bruta; immò cùm tales Muti & Surdi inter se distinguantur pro majori, aut minori intellectus perfectione, fit interdum, ut aliqui eorum tantoperè in omnibus proficiant, ut non secùs ac cæteri homines; qui nullo vitio laborant, omnia assequantur, ac perfectissimè disciplinentur, apprehendendo quæcunque à cæteris apprehendi possunt. Quinam autem eorum minùs, qui magis in eâ re notandi veniant, in discursus calce patefaciam. Universaliter autem pro nunc loquendo videtur, quòd omnes hujusmodi Muti & Surdi apprehendant exempli gratia turpitudinem actus venerei, & Patris reverentiam, unde his duobus terminis conjunctis facile erit formare discursum, quòd res turpissima sit, & debito supplicio expianda, cum proprio Patre rem veneream habere. Nec quicquam obstat ad hoc auditus privatio, quia præterquam quod utrumque à natura nobis insinuatur, videmus etiam ipsa Bruta hæc apprehendere, ut inferius patebit. Adde quòd per nutus, & consuetudinem ob eandem intelle-

ctus humani capacitatem adimpletur facilè auditus, carentia: quod facilè patet, quia magis eruditur
2 Mutus & Surdus à nativitate nutibus in quavis disciplina per diem, quàm Brutum per annum, non obstante quòd Brutum Domini vocem audiat; non ergo ex auditu, sed ex sufficientia intellectus humani, quo, ut dixi, prædicti Muti & Surdi non carent, erudiuntur, & apprehendunt quæcunque penè alii sani homines auditu, & sermone dotati apprehendere, apti sunt. Quod etiam ut magis pateat, ad Mutos illos, & Surdos te converte, qui ex Industria cujusdam Monachi illos erudientis, loquelam humanam didicerant, ut alias ex Vallesio retuli; ex quo illud facilè deducitur, non impedire auditus privationem intellectus discursum: unde Muti, & Surdi à nativitate habebunt integrum rationis usum, ut cæteri homines, & apprehendent facillimè quæ vitanda, & quæ sequenda sint: quæ item pœna, & vituperatione, quæ præmio, & laude digna existant quamobrem, & pœnæ, & meriti erunt absque dubio capaces.

His adde, quod etiamsi concedamus, mutos, & surdos à nativitate, non habere, ut cæteros homines, integrum Rationis usum, tamen negari nullo modo potest, ipsos multò perfectiorem habere, quam Bruta, non tantùm inquam circa ea, quæ externis sensibus objiciuntur, & circa quæ postmodum existimativa suo modo speculatur, sed circa ea quoque, quæ ex speciebus insensibilibus eliciuntur, & ex quibus in homine formatur discursus, quæ Bruta assequi non possunt. Cùm ergo Bruta assequantur Parentum reverentiam in plerisque, & in
3 hoc peculiariter, nempe in actu venereo, ut probabimus, & ulteriùs in hoc ipso actu assequantur nonnulla fidem conjugalem, quantò magis hæc omnia assequentur muti, & surdi à nativitate, qui intellectu humano dotantur, & possunt ex speciebus sensibilibus elicere, & inde conceptus in mente efformare, & ex conceptibus discursus? At ex his sequitur, optimè illos cognoscere vitium esse fugiendum, virtutem esse sequendam, cùm optimè possint distinguere inter actus virtutis, & eos qui sunt contra virtutem, unde facilè sciunt exempli gratia distinguere inter hoc, quod est parentes venerari, & eos injuria afficere, unde primum tanquam actum virtutis sequuntur, à secundo tanquam ab actu contra virtutem abhorrent, & sic videntur præmii & pœnæ capaces esse. Neque absque ratione determinatum videmus à Jurisconsultis, surdos & mutos à nativitate ubi delinquant (si intellectus
4 sani existant, quatenus eorum conditio patitur) puniri debere, maximè si adsint testes de visu, & ipsi nutibus delicta confiteantur, ex Bald. & aliis pluribus Farinac. *in Pract. crimin. quæst. 98. num. 160. seqq.*

Præterea si muti, & surdi ad plura existimantur habiles à Legibus, ad quæ intellectus perfectio requiritur, ut ad testamentum condendum, *l. Discretis, C. qui testam. fac. poss.* & ad contrahendum, *l. Item quia, ff. de Pactis*, ubi Gloss. & quod fortè magis est,
5 ad matrimonii Sacramentum, secundùm communiorem opinionem, de qua præcipuè Brunell. *de spons. & matr. concl. 14. num. 3.* & ad quam adducitur *l. mutus ff. de Iur. dot & cap. cum apud, de sponsf.* per Farinac. *ubi sup. num. eod.* cui etiam opinioni adhæret Sanch. *de Matrim. lib. 1 q. 8. num. 12.* non dicendum, illos à perfectione intellectus humani omninò deficere, alias hæc à legibus illis non permitterentur, præcipuè autem non viderentur admittendi ad contrahendum matrimonium, quia in hoc actu necesse est, illos assequi vim, & finem ejus Sacramenti, aliter incassum contraherent, Sanchez *ubi proximè, num. eod.* sed ad hanc vim, & ad hunc finem assequendum requiritur aliqua intellectus perfectio, ergo non destituuntur hac intellectus qualicunque perfectione: sed multò minori perfectione opus est ad assequendam gravitatem, & turpitudinem hujus delicti, nempè conjunctionis carnalis cum proprio patre, quæ quidem vel ipsa natura dictante est detestabilis, ergo puella, de qua agitur, sufficiens erat ad cognoscendum hujus delicti enormitatem: cumque ab eo hoc non obstante, non abstinuerit, non secùs ac ipse Pater, ejusdem delicti omninò rea censenda, & merita pœna mulctanda.

Adde his, quòd, cùm idcircò ad matrimonium admittantur muti & surdi à nativitate, quia non multo, aut difficili discursu opus est ad apprehendendã
vim, & finem hujus Sacramenti: quod patet, quia 6
etiam impuberes, quorum intellectui comparatur intellectus eorum, dummodò sint doli capaces, ad matrimonium admittuntur, cumque major, ac magis perfectus discursus requiratur in matrimonii fine apprehendendo, quàm in apprehendendo enormitatem coitus cum proprio parente, quam, ut toties inculcavimus, etiam Bruta apprehendunt, veluti apertiùs demonstrabimus, certum est, puellam hanc mutam & surdam à nativitate sufficientem fuisse ad cognoscendam ejus delicti pravitatem, qua non obstante, volens in delictum lapsa videtur & digna pœna idcircò videtur punienda. Illud certè controverti non potest, similes puellas mutas & surdas à nativitate, verecundas esse, & à virorum licentioso congressu, & allocutione per nutus tanquam à re turpi abstinere, quod certè non eo modo succederet, nisi cognoscerent honestatis pretium, quod minuitur ex debito commercio cum viris, quantò magis ergo cognoscere illas dicendum turpitudinem conjunctionis carnalis, & præcipuè cum proprio parente?

Denique si ob auditus defectum excusanda sunt delicta muti & surdi à nativitate, eodem modo viderentur excusandi Advenæ ad aliquam regionem se conferentes, ejusque regionis loquelam non intelligentes: at hi nullo modo excusarentur, ac maximè in atrocioribus, ergo neque muti & surdi ex 7
eo, quod loquelam non possint apprehendere, ubi delinquant, & præcipuè in gravioribus, ut in casu nostro, ullo modo excusandi; nam non secus ac ipsi Advenæ, ubi Regionis sermonem non intelligunt, nutibus edoceri possunt quæ facere, quæ omittere debeant, & sic omissionis, & commissionis pœnas reportare jure debent.

Neque obstat, quòd muti & surdi à nativitate apud Leges (ut dixi alias *lib. 1. tit. 1. quæst. 8. n. 20.* ex pluribus *ibi* citatis;) pari passu incedant cum pueris, 8
amentibus, & furiosis, & idcircò non possint apprehendere delictorum gravitatem, unde non videntur doli capaces, nec consequenter pœnæ: Quia leges, cum tales tales æquiparant pueris, & furiosis, intelligunt quoad favorabilia in civilibus, non autem quoad delicta, ob quæ nõ debeant puniri; præsertim ii, qui magis discursu vigent, & cujuscunque doli capaces videntur; ubi enim intervenit dolus, ibi etiam associatur culpa, quæ sociam pœnam habet, quia propter culpam injungitur pœna, D. Thom. 2. 2. qu. 180. art. 4.

Obiici tamen potest ulteriùs, quòd non solùm pueris, & Amentibus æquiparandi videntur Muti, & Surdi à nativitate, sed firmandum, non habere eos, majorem intelligendi aptitudinem, quàm habeant 9
ipsa Bruta irrationalia; patet enim duo maximè esse, per quæ præcipuè homo à Brutis distinguitur, nempè scientiam, & locutionem, quorum utroque 10
Muti, & Surdi omninò sunt orbati, quippe qui ob privationem sensus Auditus, neq; locutionem, neq; scientiam addiscere possunt, nullus enim ob surditatem eos præceptis necessariis imbuere potest.

Nec

Nec ratione docere ulla, suadereque surdis.
Quid sit opus facto.

ut Lucret. diceb. *lib. 5. de Rer. Nat.* & sic eorum intellectus naturali ruditate remanet impeditus, unde ineptus fit ad ea apprehendenda, quæ propriè intellectus humanus apprehendere solet, & ad quæ apprehendenda insufficientia sunt omninò ipsa Bruta irrationalia; undè si ut bruta ad hæc sunt insufficientia, ut Bruta videntur existimandi, sed Bruta in delictis non sunt alicujus pœnæ capaces, ergò nec hi sunt in delictis puniendi.

Quòd verò hujusmodi Muti, & Surdi sint insufficientes ad apprehendendam quamcunque scientiam, ac disciplinam, patet ipsa experientia, per quam videmus, eos in multò pejori conditione esse, quàm cæcos à nativitate, quia cæci à nativitate, si disciplinentur, artes nonnullas, ac scientias quasvis apprehendunt; nam plerique noverunt, & nos ipsi novimus insignes Concionatores, Poetas, & alios viros in omni scientiarum genere instructos à nativitate cæcos: Quin etiam Plastem quendam cæcum hic commoratum superiori anno viderunt nonnulli effigiem quorumcunque æmulari solo tactu magnitudi-
11 nem, & figuram investigans. De eo mentionem habet vir nulli alteri Doctrina secundus D. Joannes
12 Nardius Florentinus *in suo Lucretii perpolitissimo commentario. lib. 4. non admodum longè à prin.* sed hoc in mutis, & non Surdis à nativitate non esset mirandum, sed quoad scientias nihil tale de Mutis & Surdis à nativitate commemorant.

Præterea non videntur Muti, & Surdi ex electione posse agere, dum Brutis æquiparantur, quæ ex virtute, & ex electione ab intellectu determinata, & ex libera voluntate in iis, quæ vitia, & virtutes respiciunt, non operantur, & idcircò neque pœnæ, neque præmii capacia sunt, eodem modo Muti, & Surdi à nativitate in iis, quæ vitia, & virtutes respiciunt, ex virtute, & electione operari non existimandi, & sic neque meriti, neque demeriti capaces esse, nec præmii, nec pœnæ, quamobrem puella hæc videretur esse absolvenda.

Multò verò magis urget, quòd etiam si condonemus, Surdos, & Mutos à nativitate posse apprehendere, & assequi ea omnia, quarum materiæ existunt, & cæteris saltem sensibus, Auditu excepto, comprehenduntur, tamen certum est, Abstractorum nullam posse formare in se ipsis speciem, per quam ea intelligant, quia cùm ad intelligentiam requirantur propriæ rerum species, vel saltem species quædam alienarum rerum, ex quibus fiat intellectio, abstractorum autem nulla sit species, quæ possit ab illis, ut à cæteris hominibus concipi, qui per similitudines quasdam aliarum specierum etiam abstracta apprehendunt, certum est, Surdos, & Mutos à nativitate non posse ullo modo abstracta concipere, cùm non possint ut cæteri homines instrui per disciplinam ad concipiendum species illas similitudinarias, per quas abstracta intelliguntur; at comprehendere Patris reverentiam, & turpitudinem actus venerei potuerit forte Mutus & Surdus à nativitate, non poterit tamen hæc duo simul conjuncta apprehendere, nempe turpitudinem Actus venerei cum Patre proprio esse damnandam, ac maximè fugiendam, quia ad hoc intelligendum requiritur apprehensio abstractorum, quorum illi nullam concipere possunt speciem, ex qua formare possint conceptus, atque inde discurrere, & veras conclusiones elicere: cùm ergò hi Muti & Surdi non possint per species prædictas ratiocinio uti, dicendum, esse ob eam intellectus imperfectionem non esse in delictis pœnæ alicujus capaces, cùm in illis non adsit dolus, quo absente, culpa omnis etiam abest, ut alias dictum est.

His tamen non obstantibus pro contraria sententia maximoperè urgebat, quod toties de Brutis inculcavimus, nempe eorum aliqua, quæ magis existimativa pollent, & ad humani ingenii capacitatem per eam nonnihil accedunt, cognoscere Patrum Reverentiam, & actus venerei turpitudinem, & idcircò parentibus non miscentur; quin ulteriùs eorum aliqua castitatem servant, & conjugalem fidem agnoscunt, ab eaque nullo tempore recedunt. Et quamvis concedi possit, hæc, & similia ab illis fieri ex instinctu Naturæ, tamen in ipsis Mutis & Surdis idem debere succedere ad omne pejus ex instinctu naturæ asset dicendum, sed per naturæ instinctum possunt cognoscere delicti ejus turpitudinem, ut faciunt Bruta, ob quam ab eo abstinent, ergò videntur omninò in his delictis puniendi.

Quòd verò Bruta, ut toties dictum est, hæc, quæ diximus, assequantur, patet expressè ex naturalibus historicis; nam equum cum parentibus non misceri apud ipsos compertum est, unde ut narratur ab Ælian. *lib. 4. de hist. anim. cap. 7.* cùm aliquando admissarius equum cum matre per fraudem conjungi coëgisset, re cognita, uterque sese præcipites agentes, sibi mortem consciverunt. Quin & Camelus eadem versus Parentes reverentia utitur, neque enim in matrem supervenit; quamobrem apud eundem Ælianum *lib. 3. ejusd. cap. 47.* Camelus eodem modo fraudulenter ad matrem ineundam impulsus, ubi idem cognovit, Camelarium interfecit. De castitate, & conjugali fide Tuturum, & Columbarum, quam suis conjugibus servant, patet ex Aristot. *lib. nono de Hist. Anim. cap. 1.* & eod. Ælian. *lib. 3. ejusd. cap. 44.* & de eadem castitate in Alcione observata mentio habetur à Plutarch. *in lib. de indust. Animal.* & de Elephantorum castitate, Ælian. *lib. 8. Anim. cap. 17.* & post alios Matthiol. *in lib. 2. Dioscorid de Mat. Med. cap. 50.* Quin etiam nonnulla Brutorum cognoscere apertissimè actus venerei turpitudinem, testatur ipsorum verecundia, cùm palam nunquam coeant, sed in loca secretiora secedant, ut cujuscunque animalis conspectum fugiant; ita de Elephanto, Aristot. *lib 5. de Histor. Anim. cap. 2.* & Ælian. *ubi proximè*, & de Camelis idem Arist. *ibid.* qui non patiuntur quemquam ipsis coeuntibus præsentem adstare, nisi Pastorem, quem tamen etiam secedere, cum coituri sunt, dicit Ælian. *lib. 6 de Animal. cap. 60.* Quæ quidem, si vera sunt, quemadmodum & plura alia hujus generis, quæ apud suprà citatos, & alios Auctores requirere quivis potest, jam non ambigendum, surdos & mutos à nativitate, facilè posse actus virtutis ac præcipuè eos qui ad res venereas, & alias naturales pertinent, tanquam bonum, & honestum quid apprehendere, & sequi, actus verò contrarios tanquam quid malum, & inhonestum, ac pœna dignum fugere, unde in casu nostro concludendum videtur, puellam hanc, cùm potuerit assequi per sufficientem discursum, quòd rem veneream cum proprio Patre exercere, res esset enormissima, ac summoperè mala, ac multa pœna digna, & tamen non abstinuerit, esse severissimè, non secùs ac fuerit ipse Pater, mulctandam.

Sed neque hæc videbantur ita afficere, ut ad pœnam esset ob hæc transeundum, quia videntur omnia objecta convenientum responsionem admittere, & quoad ea, quæ ultimo loco de Brutis dicebantur, nempe quòd nonnulla eorum sufficiunt ad cognoscendam turpitudinem conjunctionis carnalis cum propriis Parentibus, & quòd aliæ noverint fidem conjugalem servare, eamque nullo in tempore violare, Respondetur, hæc non satis comperta esse, & quotidiana experientia falsitatis redargui; neq; etiam si omnem veritatem haberent, quicquam afficere. Quòd enim non satis comperta sint, pater, quia ipsi iidemmet naturalium rerum scriptores

hæc

hæc infirmarunt: unde licet Ælianus narrat equos parentibus non miſceri, tamen ex Ariſt. *lib. 6. de Hiſt. Animal. cap.* 12. cui ſuffragatur experientia, patet illos matres, & filias comprimere; idemque etiam de Camelis, aliiſque Brutis, ſi quæ ſunt, de quibus ſimilia jactentur, videtur aſſeverandum. Similiter etiam de Turturum, Columbarum, & Halequorum caſtitate, & conjugali fide reſpondendum, atque eſſe quidem hæc dixerim ſpecioſum quoddam Scriptorum naturalium commentum, neque unicum, nam plura ſimilia effingunt. Quantopere, obſecro, celebrata eſt Apum munditíes, & caſtitatis virtus, de qua aliàs *lib. 4. tit. 2. quæſt.* 3. abunde locutus ſum? nam, ut ibi dixi, Plutarchus non ſemel, & alii de ea peculiarem mentionem habuerunt: quin etiam Virgil. *lib. 4. Georg.* eam celebravit: antè quos etiam Ariſtot. *lib. 3. de Gener. Anim. cap. 10.* de ea verba fecit, eaque de re Pallad. *lib. 3. de re Ruſt. c. 14.* Apum cuſtodem caſtum, & purum requirit. Hoc tamen in dubium revocat Collumell. *de re Ruſt. lib. 9. c. 2.* immò Scalig. *in Card. exerc.* 195. & poſt ipſum, & ex ipſo Licet. *de Spont. viv. ort. lib. 4. c. 57.* omninò hanc caſtitatem ab Apibus ablegant, tandemque Recentiores minùs creduli, hæc miracula, ut plurimum, non admittunt.

Sed concedamus, & pro vero admittamus quæcunque de ſupradictis Auctores afferunt, certum eſt, ea animalia non operari ex aliqua præexiſtenti cognitione, ac propter virtutem, ſed ſolo inſtinctu naturæ; at maximoperè differt operari ex virtute, & ex inſtinctu naturæ, quia operari ex virtute non poteſt ullum animal, niſi cognoſcat finem, ad quem ſuam operationem dirigit, propter quem operatur: contrà verò ex inſtinctu naturæ operari, ſit abſque ulla finis cognitione, neque adeſt in hac operatione operantis libertas, ut in opere virtutis, & idcircò neque meritum, neque pœnam ex tali operatione pro naturæ inſtinctu facta animal reportare debet, neque ex ea, quæ contra naturæ inſtinctum fit, nam ſi nulla cognitio finis reperitur in operatione facta ſecundùm naturæ inſtinctum, nulla quoque reperiri poteſt in operatione, quæ fit contra naturæ inſtinctum. Ad

15 id tandem, quod de advenis dicebatur, Regionis ſermonem non intelligentibus, dicendum eſt, non eſſe parem rationem, immò maximè diſparem, cùm advenæ intellectus perfectionem ſortiantur, & poſſint vel ipſius nutibus, & conſuetudine ſtatim ita inſtrui, ut facilè apprehendant quæ facere, quæ omittere in ea Regione conveniat, & præcipuè quæ inter cætera ſunt magis animadvertenda, ut delicta magis enormia; non ſic autem evenit de Mutis & Surdis, in quibus non ſolùm adeſt impedimentum Auditus, ex quo loquelam intelligere, aut addiſcere poſſint, ſed adeſt inſuper intellectus imperfectio, ob quam à re-

16 cto diſcurſu deficiunt, & ſic non poſſunt ex virtute, neque contra virtutem operari, cùm non ſatis cognoſcant finem ſuarum operationum.

Verum enimverò pro veritate videtur dicendum, debuiſſe in caſu noſtro conſtare de ſufficientia intellectus ipſius Puellæ, cùm pateat, Mutos & Surdos à nativitate multùm differre inter ſe quoad intellectus perfectionem, eorumque plures ſpecies conſtitui, pro majori, aut minori intellectus perfectione: & quia omnis culpa imperfectionis ipſorum eſt penes ipſa in-

17 ſtrumenta; & quadrupliciter poſſunt hæc inſtrumenta oblæſa exiſtere, quatuor ſpecies jure hujuſmodi humorum conſtitui debent.

In prima ergò ſpecie reponemus illos, in quibus intellectus inſtrumentum, cerebrum nimirum, inſigniter, & ſecundùm principales partes, mancum, & oblæſum eſt, fortè etiam ſecundùm nervos acuſticos, ſive auditorios (nam & abſque horum læſione poſſe hominem ob ſimplicem cerebri ſecundùm ſuam ſubſtantiam depravationem Mutum permanere ex imbecillitate intellectus, & ineptitudine addiſcendi, ego quidem abſurdum eſſe, affirmare non exiſtimaverim.) atque hos quidem Brutis ipſis comparandos quoad Rationis uſum jure dixerim, eoſque abſolutè nullius meriti, aut demeriti capaces eſſe aſſeverandum.

Secunda ſpecies eorum eſt, qui habent quidem ipſum cerebrum ſecundùm principales partes benè à natura conſtitutum, debitaque proportione, ac perfectione dotatum, ſed læſionem aliquam ſortiti ſunt juxta principium nervorum Acuſticorum, & in ipſiſmet nervis auditoriis, qui ad ipſum cerebrum deferunt ſenſibiles ſpecies; in his conſtat apparere quandam intellectus humani ruditatem, unde nonnulla quidem apprehendunt, ſed imperfectiùs quàm faciant pueri Septennes, & ob Auditus impedimentum loqui non addiſcunt, nec majorem unquam capacitatem habent, quàm iidem pueri Septennes cognoſcentes, ſi quæ cognoſcunt cognitione quadam confuſa, ac turbida, & maximè ea, quæ reſpiciunt actus ex virtute, vel contra virtutem, & vitium, nempe præmium, ac pœnam, honorem, & vituperium, unde neque in hoc, veluti neque in pueros Septennes poteſt cadere dolus, & conſequenter neque culpæ, neque pœnæ ſunt capaces, niſi fortè aliquo modo in atrociſſimis.

Tertia Mutorum & Surdorum à nativitate ſpecies 19
ſequitur, eoſque comprehendit, qui non ex ullo vitio inſtrumenti ipſius intellectus, cerebri nimirum, loqui non addiſcunt, ſed quia ex vitio, & læſione ductuum, & nervorum Acuſticorum, auditu privantur, & hi quidem ſupradictis in apprehendis rebus, quæ illis commonſtrantur, ſunt aptiores, quin etiam cognitione evidentiori intellectus dotantur, & poſſunt, licet imbecilliùs quàm qui in quarta ſpecie reponuntur, ſed meliùs quàm qui prænominati in ſecunda ſpecie comprehenſi, aſſequi quamplura, quæ neque Bruta, neque alii Muti & Surdi prædicti aſſequi valent; quod tantò magis in illis habet locum, quantò longiùs oblæſio nervi ſenſorii à cerebri principio recedit; nam quantò propiùs ad illud vitium accedit; tantò magis læſum eſſe cerebrum vero conſentaneum eſt. Sunt ergò hi abſque dubio doli capaces, unde poſſunt ex virtute, & ex malitia operari, præmiumque ac pœnam ex operationibus ſuis aliquatenùs reportare, licet ratio habenda ſit etiam in his imperfectionis ſui intellectus; quia ob auditus impedimentum plene erudiri non poſſunt.

Quarta denique ſpecies eos Mutos & Surdos com- 20
prehendit, qui nullum in cerebro, neque in nervis auditoriis vitium habent, ſed non audiunt ob interpoſitionem cujuſdam tunicæ craſſioris ante membranam, quam tympanum vocant, & ex eo impedimento loquelam non addiſcunt. De hac Surdorum ſpecie alias memini ex Hieron. Fabric. *de org. Audit. part. 1. cap. 4. lib. 2. quæſt. Medico-Leg. tit. 1 q. 18. n. 6.*

His comparandi ſunt, qui in ipſa infantia ex accidenti obſurdeſcunt, ut ex caſu, ex fragore, & rumore ingenti & ex improviſo percepto, ut ex ictu bombardæ, & ex morbo etiam gravi quales caſus recitat Guillelm. Fabrit. Hildan. *obſ. Chirurg. cent. 3. obſ. 5. 6. & 7.* nam & hi ob contractam ſurditatem ab infantia loqui non diſcunt, licet à natura nullum vitium in cerebro, ut in aliis inſtrumentis habeant; quod eveniſſe cuidam Puero, qui octennis graviter ægrotavit; & incuratus convaluit, recenſet idem Fabrit. *cent. 5. obſ. 26.* Tametſi enim Puer ille loqui tantiſper jam didiciſſet, tamen ob morbi vehementiam, obſurdeſcens, obmutuit, etiam in perpetuum, quia loqui diſcere ulteriùs non potuit; hi autem cùm habeant, ut dixi, inſtrumentum intellectus ab omni vitio expeditum, nihilo imperfectiùs quam cæteri omnes homines

homines ratiocinari possent, si per auditum possent erudiri; nam hos ego putaverim potuisse Monachum illum sermonem docere de quo ex Valles. *lib. de Sacr. Philosoph. cap. 3.* mentionem habui *loco cit.* Cùm ergò hi præ omnibus ad perfectionem intellectus humani accedant, erunt consequenter cujusvis doli capaces, quemadmodum meriti, &
11 pœnæ, quia ex virtute, & ex malitia operari possunt, hi ergo præ omnibus in delictis puniendi, non secùs ac perfecti homines in atrocioribus præsertim, nam in aliis aliqua fortè ratio habenda est eorum imperfectionis, quæcunque tandem illa sit. Itaque constito de sufficientia ratiocinatricis hujus puellæ, & de ejus malitia, & dolo, facilè Judex arbitrari potest, utrum ultimo supplicio ob delicti atrocitatem sit damnanda, an contrà ejus miseratio habenda.

Admodum Illustri atque Excellentissimo Viro Domino,

HERCULI RONCONIO,

In Romana Curia Advocato celeberrimo,

Ac V. Cl.

PAULUS ZACCHIAS MED. F.

Quæ tuo impulsu circa sequentem casum in proximo Consilio exaravi, videtur jure merito tibi deberi, atque utinam alia quamplura pro tua humanitate mihi communicasses, non diffiterer enim opellas hasce meas multò ornatiores in lucem prodituras; ex tuo enim ingenio non parum splendoris potuisse illis accedere, certo certiùs novi. Quod hactenus non præstitisti, si in futurum præstiteris, majorem me in modum tibi devinxeris, licet jam arctissimè obligationum vinculis me tibi devinctissimum noverim. Vale.

CONSILIUM LI.

ARGUMENTUM.

Proponitur casus non dissimilis ab eo, qui habetur *in l. Qui duo, §. cum in bello, ff. de reb. dub.* qui est hujusmodi. Inter quamplures, qui simul sub cujusdam veteris Ædificii ruinis fuerant oppressi, perierant Titius Pater sexagenario major, habitus obesioris, ac frigidioris temperamenti, ac Sempronius ejus filius ætatis triginta annorum, habitus gracilioris, & temperamenti calidioris. Dubitabatur quisnam priùs fatis cessisset, nam Stichius Titii Frater ejus hæreditatem postulabat ex eo, quod Titius Sempronio supervixisset: Contrà verò Seja mater Sempronii filium Patri supervixisse inculcabat. Inventum autem fuerat utrumque cadaver post decem horas ab Ædificii ruina, verùm Titii cadaver nullatenus labefactatum cernebatur, unde constabat, illum sola cæmentorum, trabium, ac saxorum pondere fuisse suffocatum. At verò Sempronii cadaver non solùm idem passum fuisse videbatur, sed vulnus etiam in occipite acceperat lethale quidem, non tamen ex primo capite. Quæsitum ergò est pro eo, quod ad Medicam speculationem spectare potest, quibus indiciis cognosci posset, Patrem filio supervixisse, vel filium Patri, cui quæsito sequenti responso satisfeci.

SUMMARIUM.

1 *Materia de pariter defunctis tantundem difficilis, quantùm nobilis.*
2 *Lex præsumit semper filium puberem Patri supervixisse, ob præsumptionem majoris roboris.*
3 *Præsumptio desumpta à viribus, omnibus aliis præsumptionibus anteponenda.*
4 *Ob virium robur aliquando homines in morbis diutius vivunt, quàm deberent, & è contra.*
5 *Leges semper in his rationem habent roboris, vel imbecillitatis morientium.*
6 *Duæ caussæ ad agendum potiores, & efficaciores sunt quàm una tantùm.*
7 *Duæ conjecturæ multò magis stringunt, quam una.*
8 *In paritate causarum præsumi semper debet, occubuisse priùs imbecilliorem.*
9 *Nullum Animal moritur absque syncope.*
10 *Ratione ætatis in subito insultu causæ interimentis unus potest diutiùs vivere, quàm alius, etiam si ambo ab eadem causa æqualiter patiantur.*
11 *Ratione majoris, vel minoris vigoris unus eidem causæ magis, aut minùs resistere potest, quàm alius.*
12 *Robur senectuti adjungi non potest.*
13 *Ex Naturæ ordine fit, ut juvenis majoribus viribus dotetur quàm senex.*
14 *Senis sanitas non est absolutè sanitas.*
15 *Iuvenes sanos ne vehemens quidem causa afficit, senes aliter vel minima causa malè accipit.*
16 *Ratione habitus corporis quomodò in paritate causarum interimentium unus præsumatur priùs decedere, quàm alius.*
17 *Obesi faciliùs intereunt quàm graciles.*
18 *Ratione tẽperamenti quomodò unus præsumatur supervivere alteri.*
19 *Efficacia violentioris caussæ non permittit debiliorem causam quicquam efficere.*
20 *Cessante vulneris gravitat, cessant de necessitate omnia accidentia ad vulnus grave consequentia.*

Difficilis quidem, sed tantundem nobilis proponitur materia discutienda in hoc casu, ut in similibus testatur Petegrin. *cons. 99. lib. 6. num. 11.* 1
quæ si apud Jurisconsultos judicatur difficilis, multò difficilior à me judicanda. Illi enim habent Antesignanos quosdam, ipsas, inquam, Leges, quarum vestigia in ea resequantur; cùm ego simili auxilio omninò sim orbatus. Utcunque tamen sit, partim ex rationabili discursu, partim ex ipsarum legibus, & DD, auctoritate rem non omni ex parte intermiatam relinquere confido.

Nisi ergo aliud quid obstaret, & nonnullæ peculiares conditiones in proposito casu concurrerent, satis superque videretur ea res per ipsas leges 2
decisa *in l. Qui duos, §. Cum in bello, & l. si Lucius Titius, ff. de reb. dub.* quibus in locis lex præsumit, filium puberem Patri supervixisse, non aliam, ut deinceps ostendam, ob causam, nisi ob majorem filii vigorem ætati suæ convenientem: at Patrem contra ob majorem imbecillitatem præsumit filium morte prævenisse. Unde cùm Titius in nostro casu esset sexagenario major, Sempronius verò esset juvenis, & in summo vigore virium, credendum est ac jure præsumendum, Sempronium Titio Patri supervixisse: nam hæc præsumptio desumpta à majori, vel minori virium robore, est adeò considera- 3
bilis, ut aliis, ac quibusvis præsumptionibus validior sit habenda: non modò enim operatur in paritate causarum, ut in casu nostro, ubi ambo Titius, & Sempronius ex ruina murorum sunt extincti, sed etiam in earundem causarum imparitate; nam exempli gratia proponantur nobis duo infirmi, quorum primus viribus sit valentibus, firmoque corpore, atque hic febre maligna, ac in primo capite pernecabili detineatur, secundus verò viribus constet imbecillibus, ac corpore debili, atque hic febre continua non maligna, sed lethali, non tamen in primo capite laboret, resistet quidem primus ille multò longiori tempore contra morbum multò majorem, ob magis virium robur, & fortassè ab eo evadet, quàm secundus contra multò minorem, ex cujus etiam vi succumbet ob earundem virium imbecillitatem; & ad hoc optimè facit Galeni auctoritas *in lib. 3. Epidem. Ægrot. 2. part. 11.* quam adduxi etiam aliàs ad hanc ipsam sententiam comprobandam *lib. 5. Quæst. Medico-Leg. Tit. 2. quæst. 12. n. 18.* ubi Galenus in morbis lethalibus nonnul-

los asserit diutiùs vivere, quàm deberent, ob viri- 4 um robur, unde è contra nonnullos ob virium imbecillitatem citiùs interire, quàm deberent, est dicendum : ac in summa semper leges in his casibus 5 rationem maximè habuisse vigoris, aut imbecillitatis morientium testatur etiam Bartol. *in l. quod de pariter, ff. de Reb. dub.* Neque alia ex causa prudentissimè decisum à Mariano Socino seniori testatur Socinus Jun. apud Menoch *de Præsumpt. lib. 5. Præsumpt. 50. n. 27.* in quodam casu, in quo Pater cum filia tredecim annorum perierat, Patrem supervixisse filiæ, quia, non obstante quòd Pater esset senex, & filia esset pubes, pater erat robustus, filia autem natura imbecillis, & valetudinaria, unde licet ubi Pater cum filio pubere simul ex eadem causa decedat, præsumatur à Lege Puberem Patri supervixisse, ut ex *l. Quidnos, §. cum in bello, ff. de reb. dub.* supra dixi: tamen contraria militat præsumptio, ubi Pater fuerit robustus, filius autem licet pubes imbecillis, ut in casu à Socino adducto, quantùm enim potuit virium robur in Patre mortem procrastinare, tantùndem potuit in filia virium imbecillitas mortem accelerare. Quæ omnia cùm maximè habeant locum in casu nostro, dicendum videtur, illum priùs decessisse, qui imbecillior erat, ac senem juvene esse imbecilliorem quis in dubium revocabit? præsumendum ergo est, Titium Patrem celeriùs decessisse, & Sempronium filium illius remansisse hæredem, cùm Patri supervixerit.

Verum enimverò non deficiebat pro contraria sententia urgentissima quidem conjectura ex majori, ac evidentiore læsione ex Ædificii ruina, quam præseferebat cadaver Sēpronii, cujus non erat particeps Titius: Sempronius enim non modò fuerat à murorum ruina oppressus, sed remanserat etiam in capite lethaliter vulneratus Consequens autem est, illum, qui majorem, ac graviorem læsionem ex ruina perpessus fuerit, citiùs exspirasse; cùm duæ causæ ad agendum æqualiter efficaces, quarum 6 unaquæque per se eadem efficacia dotetur, multò faciliùs, ac promptiùs effectum producere possint, quàm una sola: Modò, in casu nostro in Sempronio concurrunt duæ causæ, & unaquæque per se efficax ad illum occidendum, cùm & ruina per se, & capitis lethale vulnus per se Sempronium posset occidere; at in Titio una causa tantùm concurrit, nempè ruina; ergò superadditio novæ causæ in Sempronio certò commonstrare potest celeriùs il- 7 lum occubuisse, quàm Titium, duæ enim conjecturæ quæ locum habent in casu Sempronii, multò magis stringunt, quàm una, Peregrin. *lib. 6. consil. 99. n. 169.* præterquam quod duo de necessitate consequi debuerunt ex vulnere in Sempronio, primò quòd accepto vulnere in syncopem, vel Apoplexiam, vel ad minus in cerebri commotionem inciderit, secundò quòd ob copiosam sanguinis effusionem ad extremam illicò devenerit debilitatem, & 8 sic ex eodem fundamento nimirum, quòd ob virium imbecillitatem in paritate causarum debeat præsumi priùs decessisse una persona, quàm alia, quæ virium robore non destituitur, deducendum jure videtur, Sempronium prius decessisse, quàm Titium.

Præterea cùm pateat, quamplures, qui à similibus infortuniis sunt sublati, præcipuè verò à ruina, eò maximè interire, quod respirare prohibeantur, ut probavi *lib. 5. quæst. Medico-Leg. Tit. 2. quæst. ult. à num. 2. ad plures seq.* quia respiratione prohibita, necesse est, vitæ fontem illicò extingui, certum est, in hoc casu multò plures, & evidentiores causas concurrere in Sempronio respirationem abscindentes, quàm in Titio: nam licet uterque ab ædificii ruina fuerit oppressus, & ab ejusdem violentia respirare prohibitus, tamen Sempronius ex percussione accepta in capite, & ipsius capitis concussione, & ex qua vulnere ob copiosam sanguinis effusionem syncopem est passus; ex quarum utraque caussa respiratio non solùm mirum in modum impeditur, sed etiam in totum abscinditur, ab Apoplexia verò imminere summam respirationis difficultatem aliàs ex Hippocratis, & Galeni aliorumque D.D. auctoritate probavi; sed multò major, ac celerior suffocatio imminet à syncope, quæ idcircò terminus est, & finis ipsius suffocationis, quemadmodum & cujuslibet caussæ interimentis, cum nullum Animal unquam moriatur absque syncope, unde idcircò syncope convertitur cum ipsa morte, est enim mors syncope confirmata, ut aliàs dixi. Itaque cùm Sempronius non à ruina solùm, & 9 à murorum oppressione respirare impediretur, sed etiam ab accidentibus ex ipso vulnere provenientibus, quæ per se etiam absque alia causâ, aut ruina apta erant hominem quamprimum jugulare, videtur certè dicendum, Sempronium in morte Patrem prævenisse, cùm pater ob minorem violentiam perpessam diutiùs potuerit vivere, ut patet.

Sed his non obstantibus videbatur potiùs, contrarium esse determinandum, & Primò ratione Æ- 10 tatis, cujus respectu diutiùs potuisse resistere caussæ suffocanti Sempronius præsumendus est, quàm Titius; quantumvis enim violenta causa hominem adoriatur, qui juvenis adhuc sit, & decenti robore dotetur, semper poterit diutiùs pugnare cum inimica caussa, quàm constitutus in ætate provectiori, ac maximè in secundo senio, ut erat Titius: neque hoc asseritur sine evidenti ratione, quia in juvene corpus laudabilibus humoribus refertum, neque ab ulla præternaturali causa oppressum reperitur, unde calor, & spiritus promptior, atque expeditior ad resistendum cuicunque obvianti causæ inimicæ: contra verò senile corpus multis excrementis, humoribusque supervacaneis refertum, atque aggravatum, ut experientia constat, & docent Medici, ut Gal. *pluries*, & maximè *lib. 3. Aphorism. 76.* mirum in modum ad pugnandum contra irruentem hostilem caussam reperitur præpeditum, maximè ubi illa vehemens sit, & ex improviso hominem adoriatur, ut in casu nostro.

Secundò, præsumendum est, Sempronium Ti- 11 tio supervixisse ratione majoris vigoris, ac fortitudinis: quæ conditio, tantoperè prævalet ex Sempronij, quantoperè succumbit ex parte Titij: nam ab ipsa ætate juvenili robur, à senili imbecillitas arguitur, cùm robur senectuti adjungi non possit: Galen. *lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 9.* & idcircò 12 senex dici non potest, qui virium robur non habet, id Galen. *Meth. med. lib. 11. cap. 9.* Nam ætates virtutis robore metiendæ, non annorum numerò; unde homo triginta annorum, si vires habeat imbecilles, quales seni conveniunt, senex dicitur: contra, homo sexagenarius, aut etiam major, viribus robustis & valentibus, quales juveni conveniunt, adhuc juvenis est dicendus; nam secundùm naturæ ordinem fit, ut juvenis majoribus viribus dotetur, quàm senex; unde stantibus Sempronij viribus 13 integris ætati juvenili proportionatis, præsumendum est, illum supervixisse Titio patri jam seni, & viribus non undequaq; constantibus, etiam qualibus dotari debet senex, absque eo quod aliqua alia conditio accedat, quæ ultra ætatem magis dejicere virtutem possit, ut in casu nostro, in quo præsupponitur Titius fuisse habitus pinguioris, de qua re infra. Interim verò Titius respectu Sempronii non 14 poterat dici sanus, quia si sanitas senis per se non est absolutè sanitas, ut pluries testatum reliquit Galen. præcipuè autem *lib. 5. de loc. aff. cap. 4. & lib. 6. de sanit.*

sanit.tuen.cap.2. quantò minus debet dici sanus, juvenis comparatione? contra verò juvenum sani-
15 tas perfecti sanitas est, quam idcirco idem Galen. vocari dicit καθ' ἕξιν: eorum autem, qui hac sanitate, perfecta nempe, fruuntur, ne vehemens quidem causa corpus alterat: contra verò seni, cujus sanitas non est perfecta, ex ætatis ratione, vel minima causa maximæ mutationis occasio est: ita ad verbum Galen. *lib.5. de san. tuend. cap.4.* cùm ergò sanitatem metiri rectè omnes dicant ex virium robore, & ex actionum ipsarum validitate, senes autem licet omnes actiones exerceant, nullam tamen validam habeant, Galen. *lib.6. de san tuen. cap.2.* certum est, eos minus multò resistere posse violentæ causæ, quàm juvenes, & sic concludendum, eam ob causam potissimè præter alias Titium ante Sempronium filium animam exhalasse.

16 Tertiò, ratione habitus ipsius Titii præsumi debet, illum celerius occubuisse, quàm Sempronium, non modò enim ex naturali constitutione evenit, ut obæsi faciliùs intereant quàm graciles, juxta
17 Hippocrat. sententiam *lib.2. Aphor. 44.* sed etiam ex causa præternaturali; cùm pluribus ex causis obæsa corpora minùs resistant violentiæ præternaturalis causæ, quàm gracilia, vel mediocriter habituata; inter quas prima est, quia in obæsis calor naturalis à pinguedine obruitur, unde imbecillior fit, & minorem activitatem sortitur; secunda, quia vasa, ac viæ ob eandem pinguedinem luxuriantem redduntur multò angustiora, atque inde fit, ut non possit calor liberè permeare. Tertia, quia difficiliùs respirant, & calor minùs omnino eventatur, unde superveniente nova causa, quæ respirationem quoquo pacto impedire, ac remorari possit, ut in plerisque mortis eventibus, & præcipuè ex ruinis evenit, absque dubio citiùs strangulantur obæsi, quàm graciles, aut mediocriter habituati, ob contrarias omninò causas violentiæ resistentes.

18 Quartò denique, ratione temperamenti præsumi debet, Sempronium filium Titio Parenti supervixisse, ex eodem enim utriusque habitu manifestissimè conjicitur, Sempronium fuisse temperamento calido, & sicco, Titium vero temperamento frigido, & humido; quemadmodum autem Sempronii temperamentum feracissimum est caloris, & spirituũ, sicè contra Titii temperamentũ caloris, spirituumque parùm abundans reperitur: at ubi major calor, & major spirituum copia, majus etiam virium robur adesse necesse est; contra ubi calor remissus, & parva spirituum copia, minus etiam virium robur adesse arguitur: unde cùm Titius tum ratione ætatis, tum ratione habitus, tum etiam deniq; ratione temperamenti multò minori virium robore dotaretur, quàm Sempronius, præsumi etiam debet multò citiùs violentæ causæ cessisse, & multò ante Sempronium occubuisse.

Neque obstant, quæ in contrarium opponuntur, & primò quò ad majorem læsionem in Sempronio ex vulnere observatam, respondendum nihil afficere, quia licet vulnus Sempronii non præ se ferret omni ex parte salutare, tamen non erat ex primo capite lethale, ut supponitur; itaque cùm agatur de morte subitanea, & repentina à multò violentiori causa illata, in nulla consideratione ejus respectu videtur habenda causa procedens ex vulnere, ex cujus læsione non solùm poterat Sempronius ad multum tempus vitam protrahere, sed etiam ab eo sese recolligere, & in totum etiam sanari. Neque valet instantia, quòd vulnus se habuerit saltem, ut causa coadjuvans, & faciens effectum citiùs, ac promptiùs succedere, nempe suffocationem ab ipsa ruina imminentem, quia ipsius temporis angustia non permittebat illud quicquam operari; præterquam quod efficacia multò violentioris causæ non per- 19
mittebat debiliorè causam quicquam efficere; distrahebatur enim natura ab illa, ne huic ullo modo opitularetur, antequam autem debilior causa quicquam agere posset, violentior suum effectum produxerat, hominem suffocando.

Secundò, ad omne pejus tunc liceret asserere, quòd vulnus Sempronii fuisset causa coadjuvans, & accelerans ipsius mortem, cùm fuisset simpliciter, & ex primo capite lethale, quia hæc vulnera ob terribilia accidentia, quæ secum afferunt, illicò naturam prosternunt, & alios effectus produnt iis familiares, qui ex proximo morituri sunt, unde cum hoc vulnus ex horum numero non fuerit, nequaquam necesse fuit ad illud sequi vel syncopem, vel Apoplexiam, vel aliud quid simile, quod potuerit priorem illam, ac violentiorem causam coadjuvare.

Tertiò, quia qualitas hujus vulneris, quo Sempronius fuit lauciatus, non potuit tantam sanguinis effusionem causare, ut ex ea in syncopem laberetur, ob collabentes vires, in extremo debilitatis gradu existentes; quod ex observatione cadaveris patuit, cùm enim vulnus esset in occipite, neq; majores venas violasset, licet magnũ esset quoad quantitatem, non verisimile est sanguinis magnam copiam effluxisse, & sic neque verisimile est, ea accidentia fuisse subsecuta, quæ alias ad nimias sanguinis effusiones consequuntur; cessante ergò vulneris magna gravitate, ac pravite, cessare etiam necesse fuit, aut potius nullo modo apparere prava illa, ac horribilia symptomata, quæ ex pravis vulneribus procedunt, & ex quorum supervenientia præsumi potuisset in Sempronio mortem fuisse acceleratam, ita ut celeriùs à ruina fuerit suffocatus, ex eo quod ob eorum accidentium violentiam vires prosternentium non potuerit diutiùs resistere; unde cum Sempronius vires haberet integras, & esset juvenis, habitus boni, & temperaturæ laudabilis, Titius autem viribus esset effœtis, in ætate senili, habitus obæsioris, ac non boni, & temperamenti minus probi, præsumendum est, non obstante læsione ex vulnere, Sempronium Patri supervixisse.

CONSILIUM LII.

ARGUMENTUM.

Soror Cypriana Nanni susceperat in Monasterio Sanctæ Claræ Arimini habitum Religionis, elapsoq; anno probationis, recusabant Moniales illam admittere ad Professionem ex eo, quod non haberet, ut dicebant, integrum rationis usum, & esset veluti Amens: recusabant, inquam, Moniales illam admittere ad Professionem, nisi illi Dos, ultra consuetum, & concordatum augeretur. Dubitabatur ergò, an prædicta soror Cypriana tam fatua esset, ut meritò repelli deberet à professione emittenda, an potius haberet tale judicium, ut immeritò ab ea repelleretur

SUMMARIUM.

1 *Ad professionem emittendam non requiritur perfectus usus, & n.9.*
2 *Ad impediendam professionem, intellectus imperfectio debet esse talis, ut auferat integrum rationis usum, sicut & in contractu matrimonii.*
3 *In professione emittenda, non magnus, nec omnino perfectus necessarius est discursus.*
4 *Voti essentia per quanam compleatur.*
5 *Demens dici non potest qui circa difficiliora malè ratiocinatur, si circa faciliora benè ratiocinetur.*
6 *Dementia, seu stultitia, est intelligentiæ amissio.*
7 *Amentes, & furiosi aliquando prudenter loquuntur, & interrogata optime respondent.*
8 *Dementes licet aliquando prudenter loquantur, ex factis tamen convincuntur.*

Videtur dicendum, ſororem Cyprianam Nanniam eſſe habilem ad profeſſionem emittendam;& injuſtè à Monialibus prohiberi,ne emittat, ſub prætextu, quòd non habeat integrum rationis uſum,ita ut non ſit ſufficiens, ut aliæ Moniales, ad onera Monaſterii exercenda:qui tamen prætextus, etiam ſi verus eſſet, non eſſet tamen ſufficiens ad impediendam ſororem Cyprianam, quò minùs ad profeſſionem emittendam admitteretur, cùm pateat ad hoc non requiri integrum, ac perfectum rationis uſum,ut infra dicetur, præterquam quod in
1 Pubertate conſtituti,etiam ſi hanc rationis perfectionem adhuc non ſint ſortiti, non tantùm unusquiſque ratione ſui ipſius, quantùm reſpectu ætatis,quam agunt,voto tamen ſolemni validè ſe obſtringunt,D. Thom. *2. 2. q. 88. art. 9. in c. & quaſt. 189 art. 5. in c.* & ipſæ mulieres, quæ maximè à virilis intellectus perfectione deficiunt,in ipſa Pubertate ad Profeſſionem admittuntur,quando vix rudimenta aſſecutæ ſunt perfecti diſcurſus, quem etiam in provectiore ætate debiliorem ſortiuntur, quod tam Medicis, quàm Juriſconſultis eſt perſuaſiſſimum.

Quinetiam non modò ſufficit ad votum ſolemne profeſſionis emittendum rudis hic,ac imperfectus Rationis uſus, ſecundùm communem puberum, tam marium,quàm fœminarum capacitatem, ſed adhuc magis rudis,& imperfectus, & idcircò quærentes DD. qualiſnam debeat eſſe hæc intelligentiæ imperfectio, quæ poſſit impedire Profeſſionis emiſſionem cùm imperfectionis ſit maxima latitudo,determinarunt, eam ſolùm ad hoc eſſe ſufficientem, quæ auferat rationis uſum, ut firmat Rota *in noviſſimis deciſ. 134. num. 1. par. 2.* quod eſt etiam
2 de mente D. Thom. *in utroque loco ſupracitato*,nam & in ſimilibus,ut in Matrimonialibus, dementia impediens contractum Matrimonii debet eſſe talis,ut auferat rationis uſum, eadem Rota *deciſ. 107. n. 29. part. 2.* Et ratio eſt, quia diſpoſitum in mente capto,& furioſo,non procedit in fatuo ſimplici,& ſubſtupido, & hebetis ingenii, ut dicebat eadem Rota,*ibid. n. 28.* Ac profectò non abſque evidenti ratione videtur hoc habere veritatem, quia ad hoc ut quis poſſit Profeſſionem emittere non requiritur magna ratiocinatio,& perfectus diſcurſus, ſed
3 ſatis eſt, ſi ille finem ſuæ actionis cognoſcat, ad quod ſufficit communes quaſdam rerum differentias aſſequi,ut bonitatem,& malitiam,conjungendo enim hanc bonitatis, aut malitiæ qualitatem cum aliqua actione, qualis eſt profiteri Religionem, & ad eam voto ſolemni ſe obſtringere, ſatis eſt,ut vel exemplo,vel enthimemate deducat,quòd profiteri Religionem ſit actus ex ſe bonus,& ſic de cæteris,ad quod genus diſcurſus tam modicus ſufficit mentis vigor, ut etiam Bruta ad hoc ſufficere voluerint nonnulli, Fracaſtor. *lib. 1. intellect. in prin.* cognita namque actus bonitate, aut malitia, jam facile eſt deliberare, & actionem bonam ſequi, à mala verò abſtinere per volitionem, poſt volitionem autem actionem complere; unde cognita bonitate profeſſionis,quæ facilis eſt,jam facilis eſt pariter deliberatio, & volitio, & poſt volitionem promiſſio,quæ tria complent ipſam voti eſſentiam:
4 D.Thom. *loc. cit. 4.* & quorum omnium, etiam qui non habent integrum rationis uſum, ſunt omninò capaces.

Sed tantùm abeſt,quòd ſoror Cypriana ſit adeò tardi intellectus, ut hæc aſſequi non poſſit, ut ad difficiliora etiam aſſequenda è contra ſit apta;patet enim ex fide Confeſſarii,de qua *in ſumm. n. 12.* illam eſſe valde ſagacem, ac vafram in ratiocinando de rebus mundanis;ex qua atteſtatione elicitur primò, ejus intellectum non eſſe à natura inhabilem ad perfectum ratiocinium,nam ſi natura ipſa nec perfectè, ac ex propoſito ratiocinatur circa faciliora, educatione, diſciplina, & ætate perfectè poterit ratiocinari circa difficiliora, ut in cunctis homini-
bus evenit, qui paulatim, & non illicò,& rudiori 5
exiſtente intellectu in ratiocinio proficiunt. Elicitur ſecundò,quòd quemadmodum habilis eſt in diſcurſu circa res mundanas,quia majore applicatione in illis utitur, poſſit etiam applicatione facta ad res ſpirituales maximè habilis fieri in diſcurſu, qui in iis requiritur,& in ſumma ſatis eſt,ſi illa perfectè diſcurrat circa ea,in quibus majore attentione utitur,nam ſi id verum eſt,falſum omninò erit propoſitio contraria, quòd non habeat perfectum rationis uſum.

Sed dato etiam,quòd ſoror Cypriana ſit ingenii tardi,& lenti,ex hoc non convincitur,illam eſſe dementem,& nullum habere rationis uſum;neq; demens dici poteſt,qui circa difficiliora malè ratiocinatur,ſi circa faciliora bene ratiocinari poteſt.Fracaſt. *loc. cit. lib. 2.* eſt enim Dementia,quæ & ſtultitia appellatur,intellectionis amiſſio, Gal. *lib. 3. de loc. aff. cap. 5.* qui autem intellectum amiſit,in nullo genere rerum benè ratiocinari poteſt; dummodò ergò ſoror Cypriana circa faciliora ſit apta ratiocinari, non poterit dici demens, & ſic neque à profeſſione emittenda tanquam demens prohiberi debet.

Ac profectò cùm hactenus nihil deducatur in contrarium, quod vel ex factis, vel ex verbis demonſtrare poſſit,ſororem Cyprianam non habere rationis uſum tantò promptiùs, & clariùs ex factis, & verbis,quæ deducuntur,contrarium omninò remanet probatum: Conſtat enim,illam multa peragere,ac prægreſſa ætate peregiſſe,quæ non niſi ſanæ mentis homines peragere norunt: Quantùm enim ex ſe fuit, dum in Monaſterio per quinquennium vixit,omnia ea ſervavit,quæ ceteræ Moniales ſervare tenentur; fœminea quoque exercitia nonnulla,licet non exquiſitè, tamen aliquomodo eſt executa, & exequitur,orationes etiam permultas didicit, & memoria tenet, & ſuo tempore recitat; quæ omnia in illa uſum rationis ſervari ſatis confirmant.

Quin etiam,ſi aliqua ejus dicta,& reſponſiones ponderare velimus,id multò magis verum eſſe exiſtimabimus; interrogata enim per Viſitatores adhoc transmiſſos,*ut in ſumm. n. 5.* ſemper ad rem reſpondit, & interrogata per Vicarium Generalem, quid ſibi vellet hoc,quod votum Religionis appellamus? reſpondit Caſtitatem, Paupertatem, Obedientiam,ac perpetuam clauſuram promittere. Alias 6
etiam per Confeſſarium interrogata, *ut in ſumm. n. 13.* an benè, vel malè, faceret, ſi quis diceret, *Demonio ajutami.* Reſpondit, *Farebbe male,* & ulterius interrogata,an benè,vel malè faceret, ſi quis diceret, *Dio ajutami* reſpondit, *Farebbe bene raccommandandoſi à Dio,* in quibus reſponſionibus non ſolum manifeſtè apparuit,illam noſſe bonum à malo diſtinguere,cùm bonitatem, & malitiam propoſitarum propoſitionum diſtingueret, ſed etiam illam uti optimo diſcurſu,cum cauſſam ſuæ reſponſionis adderet, dicens; *Farebbe bene uno à dir, Dio ajutami, raccommandandoſi à Dio.* Hæc enim perfectiſſima ratiocinatio,& continet ſyllogiſmum hoc modo. *Il raccommandarſi à Dio, è bene il dir, Dio ajutami, è raccommandarſi à Dio; adunque il dir, Dio ajutami, è bene.*

Neque obiici poteſt contrà prædicta, quòd nequaquam his reſponſis ita ſit fidendum, ut per ea determinetur, ſororem Cyprianam habere perfectum diſcurſum, cùm prudenter prolata ſint, quia patet,etiam Amentes, & furioſos aliquando pru- 7
denter loqui,& ad interrogata appoſitè reſpondere,ut

re, ut ex Jureconsultis dicunt Menoch. *cons. 82. n. 234. vol. 1.* Rota *in novissim. decis. 107. num. 22. & decis. 129. num. 23.* & ex Medicis Valles. *in lib. 3. Epidem. sect. 2. Ægr. 11.* quia respondemus primò Dementes ut plurimum, ac ferè semper dementire, ac de raro admodum, & per accidens, non autem ex intellectus majori incolumitate ad rem respondere, nam si centies, imò millies interrogentur, vix semel, aut iterum prudenter respondent, & si causam suæ responsionis afferre laborent, ad dementiam redeunt, neque in prudentia, quam in responsione
8 ostenderant, perseverare sciunt; at soror Cypriana quotiescunque interrogata fuit, ad rem respondit, & causam suæ responsionis reddidit. Secundò dementes, licet interdum prudenter loquantur, & ad interrogata apposité respondeant, ex factis tamen convincuntur, ut præcitati DD. ibidem testantur, at hic nulla omninò facta videmus deducta, ex quibus convinci possit, Cyprianam esse dementem: ergò cùm ex factis non convincatur contrarium, dicendum est, ejus dicta, & responsa ex integra intellectus sanitate emanasse.

Neque obstare videntur quæ ex adverso opponuntur, & primò, quod soror Cypriana nunquam receperit à Confessariis Sacramentalem absolutionem, nec unquam permissum illi fuerit, assumere sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum: quia hoc ex sinistra opinione à Monialibus de ipsa concepta, quòd esset stulta, factum est; nescientibus illis distinguere inter stultitiam veram, & ingenii tarditatem, undè & Confessarii hanc sinistram Monialium conceptionem secuti, eam eo modo tractarunt.

Secundò, non obstat fides Patris Seraphini in qua testatur de inhabilitate sororis Cyprianæ ad emittendum solemne Religionis votum, ex eo, quia non habeat perfectum rationis usum, ut necessariò requiritur: quia respondetur, quòd concesso etiam, quòd soror Cypriana non habeat perfectum ratio-
9 nis usum, satis est ut habeat perfectum rationis usum, satis est ut habeat aliquem rationis usum, licet non perfectum; quia hic sufficit ad votum emittendum, ut jam in superioribus probatum est.

Præterea contra attestationem prædicti Patris Seraphini ad instantiam fortè Monialium emanatam, ad sunt plures attestationes contrariæ, nempè ipsius D. Vicarii, duorum Visitatorum, qui ad hoc præcisè fuerunt transmissi, & duorum Patrum Jesuitarum, ut *in summ. n. 5. & 6.* qui omnes uno ore testantur, sororem Cyprianam aut absolutè, aut aliquo modo esse capacem emittendi solemne Religionis votum, quorum dictis major fides habenda, quàm unicæ assertioni prædicti Patris Seraphini, ut patet.

Deniq; ex ipsarum Monialium attestatione probatum concludentissimè remanet, sororem Cyprianam habere habilitatem ad emittendum solemne professionis votum: nam si hoc non haberet veritatem, incassum Moniales majorem dotem expeterent, nam ex majori dote non redderetur illa magis habilis, quam sit; ergò si cum majori dote Moniales illam admittere volunt ad Professionem, signum est, illam non esse inhabilem ad eam emittendam, & sic cogendæ sunt, ut illam ad eam amittant.

CONSILIUM LII.

ARGUMENTUM.

Cæcilia Blancaria filium legitimo tempore, ac fœliciter pepererat, & puerperia benè, ut moris est, processerant. Interim tamen ex mœrore ob Mariti proprii infirmitatem, puerperia tantisper sunt diminuta; & illa inferioris ventris doloribus, leviter tamen, est conflictata. Cum his verò domo exibat, & omnia, quæ alias sanæ mulieres obire solent, obibat. Stato etiam tempore illi menstrua fluxerunt. Nonagesima à partu die febre acutissima correpta obiit. Quæsitum est, an per ejus mortem pecuniæ, super ejus vitæ periculo in in societatem datæ, fuissent lucratæ; an potiùs casus esset pro exceptione?

SUMMARIUM.

1 *Prægressæ, ac jam cessanti in totum causæ nullus effectus tribui potest.*
2 *Partus sanus ex quibusnam cognoscatur.*
3 *Ex naturali partu nullus morbus succedere potest.*
4 *Ex nulla re naturaliter se habente dependere potest morbus, qui res est præter naturam.*
5 *Menstrua, ac puerperia si fluant, ex mœrore, & tristitia, vel diminuuntur, vel in totum retinentur.*
6 *Magni morbi ex magnis causis fiunt.*
7 *Mulieres lactantes ut plurimum non menstruantur.*
8 *Personæ sanæ quando dicantur.*
9 *Cessante causa cessat effectus.*
10 *Morbi acuti fiunt ab humoribus calidis, chronici ab humoribus frigidis.*
11 *Causa morbi, & mortis in prægnante, aut parturiente, debet esse primaria, & immediata, si locus exceptioni esse debeat.*
12 *Infra quem dierum terminum dici possit mulier ex partu, aut caussa partus obiisse.*

PEr mortem D. Cæciliæ Blancariæ uxoris Francisci Blancarii puto factum esse locum lucro pecuniarum, quæ à marito super ejus vitæ periculo fuerant in societatem datæ Domino Christophano Corro, ita ut mirari subeat, quomodò in ea re ullus scrupulus excitari ab adversariis possit, cùm illa neque ex partu, neque ex causa partus, aut prægnantiæ ægrotaverit, ex quo ambigi possit, an aliquo modo firmandum sit, factum fuisse locum exceptioni in instrumento societatis appositæ: nam etiam si ex partu, aut ex causa partus ægrotasset, adhuc incassum de hoc dubitaretur, quia à partu ad mortem usque nonaginta tres dies pertransierunt, & sic si quæ causa à partu militabat, ex qua in morbum incidere potuisset, eam jam omninò per tam diuturnum temporis tractum omnem vim, ac energiam 1
amisisse firmandum sit, cùm prægressæ jam, ac cessanti causæ, nullus subsequens effectus tribui possit, quia causa in actu simul est cum suo effectu, Arist. *lib. 2. Phys. tex. 37.* & *ibi* Aver. *in comm.*

Sed quod Cæcilia Blancaria neque ex partu obierit, neque ex ejus culpa ægrotaverit, patet, quia partus fuit undequaque, & omni ex parte sanus, ac naturalis, ut unanimiter deponunt testes examinati, & signanter Secundus juxta nonum ibi. *Partori felicissimamente un figlio maschio*, & idem Testis super primo, *Sò, che la signora Cæcilia haveva partorito felicissimamente*, quo adverbio, *felicissimamente* denotare voluit, omnia, ac singula ad partum pertinentia, benè, ac naturaliter, & ex voto processisse, ac sic ostendit, tempus pariendi, & laborem brevem fuisse; dolores tolerabiles, & consueto non majores, fœtum ipsum naturali situ, nempe in caput, venisse 2
in lucem, secundas facilè eductas, & puerperium facilè fluxisse, & omnia ad puerperium pertinentia: ergo partus quantùm est ex parte sui, nullo modo potuit aliquem morbum causare, ita enim in quibusvis casibus evenit naturaliter, nunquam enim hujusmodi partus morbum excitant, Mercu- 3
rial. *in Prælect. in lib. 1. Epidem. sect. 3. Egr. 4.* Augen. *lib. 2. Epist. Medicin. Tom. 2.* Roderic. à Castr. *lib. 4. de morb. mul. cap. 12. in schol.* quemadmodum ex nul- 4
la alia re, quæ naturaliter procedat ullus morbus dependere potest, Hippocr. *in lib. de dieb. decret. in prin.* Plato *in Tymeo versus fin.* cùm morbus sit quid præter naturam, & contrarius rebus naturalibus. Ergò Cæcilia ex culpa partus non ægrotavit, & sic

cum obierit, non poteſt dici ex culpa partus obiiſſe, unde neque ejus mors locum exceptioni facere debet.

Sed neque ex cauſa partus dici poteſt obiiſſe; licet enim pars adverſa ex eo, quod Cæcilia diminutione puerperii, & quibusdam uterinis doloribus poſt partum vexata fuerit, velit eam ex cauſa partus ægrotaſſe, tamen ex facto apertiſſimè patet, hæc ex cauſa partus non eveniſſe, neque etiam ſi ex ea cauſa eveniſſent, fuiſſe ſufficientes cauſas ſubſecutæ febris acutæ: nam quoad primum palam eſt per ea, quæ jam deducta ſunt, partum fuiſſe maximè naturalem, unde culpa ſubſequentis morbi non poteſt rejici in partum, ſed in externam cauſam eidem morbo adæquatam, nempe mœrorem magnum, quo parturiens affecta fuit ob gravem proprii mariti ſuccedentem infirmitatem, ut Teſtes ipſi unanimiter deponunt, ut Primus juxta nonum, & ſecundus juxta eundem, & ſuper primo; Tertius,
5 Quartus, & Quintus juxta nonū: ex qua cauſa nempe inquam ex mœrore non modo puerperium, ſed etiam menſtruas purgationes fluentes diminui, ac in totum aliquando retineri, vel Aniculæ ipſæ ſatis norunt; unde retento in parte puerperio ob prædictam cauſam, mirum non fuit, ſi uterini dolores conſecuti ſint, qui tamen etiam abſque puerperii ulla retentione, vel diminutione ſunt puerperis adeò familiares, ut nihil ſuprà: cùm ergò habeamus cauſam evidentem, & extrinſecam, ac procatharticam diminutionis Puerperii & conſequentium dolorum, fruſtra in partum omni ex parte innoxium culpam rejicienius.

Sed præter hæc, puerperii hæc ipſa diminutio, & ipſi dolores hyſterici non ejus gravitatis erant, ut poſſent cauſam dare morbo acutiſſimo, & lethali, qualis eſt ſubſecutus, quia conſequens erat, eam diminutionem, eoſque dolores, ſi alicujus gravitatis fuiſſent, aliquod etiam notabile incommodum, ac gravem aliquam noxam, illi afferre debere; cùm tamen adeò leves fuerint, ut neque coegerint illam in lecto decumbere, aut ſaltem ſe domi
6 detinere, & Medicum convocare, aut aliquo competenti remedio illis ſuccurrere; ſed quia tam diminutio puerperii, quàm hyſterici, ſeu ventris dolores nullius erant momenti, nihil horum factum eſt, quemadmodum neque ſanguis eſt extractus, ut extrahendus erat, urgente neceſſitate diminutionis puerperii: ſtante ergo levitate, & exiguitate harum cauſarum, non erant ex conſequenti ſufficientes, ad excitandam febrem acutam, & lethalem, qualis conſecuta eſt, quia magni morbi non niſi, ex magnis cauſſis excitantur, ut eſt commune Medicorum axioma, Mercat. *lib. 3. de morb. mul. part. 2. claſſ. 1. quæſt. 118. art. 1. n. 12.*

Sed demus Adverſariis, hujuſmodi Puerperii diminutionem, & prænominatos dolores potuiſſe eſſe, & cum effectu fuiſſe cauſas alicujus magni morbi tamen apertiſſimè patet in caſu noſtro earum ſufficientiam omninò ceſſaſſe per reditum ipſius puerperæ ad ſtatum naturalem: non modò enim Cæcilia in ſingulis naturalibus actionibus per multum ſucceſſivum tempus à partu ſe tanquam ſanam geſſit, domeſtica negotia obeundo, & domo quandocumq; libuit, exeundo, per ea, quæ deponunt Teſtes, Primus juxta decimum, & ſecundus juxta eundem, ſed etiam ſanam ſe undequaque oſtendit quoad actiones naturales, & præcipuè quoad eas, quæ ad ipſum uterum pertinebant, cùm poſt conveniens temporis ſpatium menſtruas purgationes abſque ullo impedimento, & difficultate perpeſſa fuerit, ut deponunt iidem Teſtes, Primus ſuper primum, & ſecundus juxta nonum. Quod tantò magis
7 urget, quantò conſtat, Mulieres lac ſuis puerulis præbentes, ut dicta Cæcilia faciebat, non conſueviſſe menſtruis purgationibus ſaltem primis menſibus affici, ſed quia jam ad ſuum ſtatum naturalem, & priſtinum vigorem perfectè redierat, vegeta natura proſpicere ſtudens fortè diminutioni puerperii jam prægreſſæ, menſtruas purgationes, non obſtante quòd lactaret, provocavit: quæ quidem evidentiſſimè docent, omnem efficientiam cujuscunque morbificæ cauſæ prægreſſæ (ſi quam prægreſſam forte fuiſſe velimus) omni ex parte ceſſaſſe, & Cæciliam undequaque ſanam eſſe factam, cùm naturales optimè obiret, tunc enim ſanas perſonas vocamus, Gal. *de ſympt. cauſſ. cap. 1.* Ergò quantumvis accuſare ſtatuamus puerperii diminutionem 8
tanquam cauſam morbificam, per ſupervenientiam tamen menſtruæ purgationis ſuo tempore, ac modo convenienti factam, patet cauſam jam omninò ceſſaſſe, & ſic evanuiſſe ac ceſſaſſe quemcunq; effectum, qui ex ea dependere potuiſſet, ceſſante enim cauſa ceſſat effectus: Tiraq. *eo tract. limit. 2. n. 1.* ut 9
ceſſante cauſa febris, ceſſat febris, Gal. *lib. oct. Met. med. c. 1. inf.* cùm igitur in Cæcilia ceſſaverit omnis efficientia cauſæ prægreſſæ, hoc eſt diminutionis puerperii, neceſſe fuit ceſſare omnem effectum ab illa dependentem, & ſic ſubſecuta febris ejus diminutionis effectus eſſe nullo modo potuit.

Cæterùm ſubſequentem morbum Cæciliæ non potuiſſe originem habere à diminutione puerperii, demonſtrare apertiſſimè poteſt ipſa morbi natura, fuit enim morbus acutiſſimus, ac peſtilens; hujusmodi autem morbi ab humoribus acutiſſimis, & 10
calidiſſimis excitantur, Hippocrat. *de Vict. rat. in acut. num. 1.* at verò diminutio puerperii oſtendebat affluentiam humorum frigidorum, craſſorum, ac tenacium, qui quemadmodum ſunt tardi motus, & chronicos morbos ob eorum craſſitiem, & rebellem viſciditatem excitant, ſic humores calidi, & acuti ſunt motus velociſſimi, & morbos excitant celeres, & acutos; quam ob rem cùm ſubſecutus morbus fuerit celerrimus, & acutiſſimus, non potuit dependere ab humoribus craſſis, lentis, & frigidis, quales in puerperio abundare ſolent.

Ulteriùs etiamſi concedamus, gratisq; Adverſariis condonemus, quòd diminutio puerperii præbere potuerit fomentum aliquod ſubſequenti morbo, tamen ex hoc deduci non poteſt, Cæciliam ex cauſa partus obiiſſe, quia diminutio puerperii tunc, & eo caſu habuiſſet ſe ut cauſa remota, ſeu 11
potius ut cauſa fovens, non autem ut cauſa primaria, & efficiens, at ubi mors ex cauſa partus dici debeat ad hoc, ut ſit locus exceptioni, cauſa debet eſſe proxima, & immediata, Caſtracan. *de ſociet. cap. 18. n. 15.* Zacchias *de Societ. off. n. 425.* at verò diminutio puerperii in hoc hoc caſu vix, ac ne vix quidem meretur nomē cauſæ, quod ſatis ſuperq; convincere poſſumus ex diuturnitate intercedente inter hujusmodi Puerperii diminutionem, & ipſius morbi adventum, quæ tanta fuit, ut omnem, ſi quam habuiſſet efficientiam, de neceſſitate amiſerit.

Nam & alias quicunque mordicus eam ſententiam tueri conati ſunt, quòd omnes morbi in partu evenientes, dici debeant ex cauſa partus eveniſſe, ut Marſil. Cagnat. *in libell. de mort. cauſſ. part.* & Hieron. Perlin. *eod. tract.* terminum tamen certum præfigi voluerunt quadraginta duorum dierum in partu fœmineo, & triginta in maſculeo, intrà quem terminum mulier decedens ex cauſa partus obiiſſe dicenda ſit, quo termino tranſacto non amplius ex partu, aut ejus cauſa deceſſiſſe dici poſſe voluerunt, non aliam certè ob cauſam, niſi quia & Partum ipſum, & omnia ad partum pertinentia omnem vim, ac efficientiam cauſæ amiſiſſe firmari poteſt: unde 12

cum

tùm in casu nostro nonaginta tres dies à partu sint transacti, extra omnem rationem videtur dubitari, an subsecuta mors ex causa partus fuerit, necne. Itaque remanet undequaque probatum, pecunias in societatem datas super periculo vitæ Cæciliæ Blancariæ esse superlucratas, nec per ejus mortem factum esse locum exceptioni.

CONSILIUM LIV.

ARGUMENTUM.

D. Diana Grotta abortum fecerat, & non benè ab eodem abortu repurgata iterum conceperat; unde à prima usq; conceptionis die multas molestias in prægnantia perpessa, tandem affectante mense octavo febre correpta iterum abortivit, & ex eo morbo obiit, cumque super ejus vitæ periculo multæ pecuniæ à diversis personis in societatem essent datæ, quæsitum est, an per ejus mortem factus fuisset exceptioni locus.

SUMMARIUM.

1 *Signa graviditatis sunt indifferentia, & communia tam graviditati, quàm simplici menstruorum retentioni.*

2 *Vbi morbus interimens fit primò, & per se culpa graviditatis, alia causa non est quærenda.*

3 *Mulieres fluxu albo detentæ si concipiant, in partu pereunt.*

4 *Morbus extra graviditatem si non sit aptus occidere, & cum graviditate occidat, graviditas sola est culpanda.*

5 *Mulier ex utero laborans & concipiens, si ex abortu, vel in partu decedat, casus exceptioni fit.*

6 *Diminutio purgationis in puerperio morbum excitans, ex quo puerpera decedat, casum pro exceptione facit.*

CAsus hic comprehenditur inter exceptos in instrumento societatis officii, & videtur frustra dubium aliquod circa hoc excitari: patet enim Dominã Dianã Grottam, super cujus vitæ periculo societas erat fundata, gravidam extitisse per Testium Peritorum testimonia ad hoc examinatorum, contra quæ nullatenus valent quæ ex adverso deducuntur ad probandum, illam non fuisse gravidam:
1 Licet enim signa graviditatis sint indifferentia, & communia tam graviditati, quam simplici menstruorum retentioni, ut latissimè probavi *lib. 1. quæst. tit. 3 q. 1 per tot.* Et facillimè non solùm Medicos, ipsasque expertissimas Obstetrices, sed etiam ipsas mulieres utero gerentes deludant: hoc tamen fallit, ubi sumus in muliere, quæ assueta sit concipere: ipsæmet enim mulieres, Hippocrate teste in libris ad mulieres spectantibus, cum semel, atque iterum conceperunt, facile agnoscunt se utero gerere; ita ut signa graviditatis tunc solummodò dubia, & incerta se produnt, cum mulier ob inexperientiam non potest cognoscere & patefacere accidentia, quæ ex graviditate patitur: quod dubium multò magis augetur, cum mulier non solùm non est experta; sed est annosa, vel infirma, & in primis mensibus, juncta viro seniori vel infirmo, & quæ non benè per menstruas purgationes repurgari solet; hæc enim omnia & alia quædam falsam graviditatem excitando, signa parturiunt, quæ etiam veræ graviditati associantur; contra verò in muliere assueta utero gerere, in ætate florida, (sana, & viro juncta sano, ac fœcundo, cum quo singulis annis concipere solet, transacto jàm septimo mense quis scrupulus falsæ gravidationis excitari potest? Itaque dubitare de graviditate in casu nostro, in quo omnia ult. loco commemorata concurrunt, videtur omninò irritus, & inanis labor.

Igitur cùm dubitari non possit de D. Dianæ prœ-
2 gnantia, jam patet ejus culpa mortem successisse, & sic casum inter exceptos recensendum; quia quandocunque morbus interimens, primò, ac per se culpa graviditatis provenit, frustra quærimus culpam in alium morbum rejicere, si ille sufficiens sit ad interimendum; at in hoc casu omnem morbi culpam originatam fuisse ex graviditate patet ex progressu ipsiusmet graviditatis, quæ à principio usque ad finem fuit mulieri molestissima, ut aliis etiam fœminis maximè esse solet, quæ extra præ-
gnantiam pravis humoribus scatent, ac præcipuè 3
uteri morbis exercentur exemplo earum, quæ apud Hippoc. *lib. de morb. mul. num. 6.* fluxu albo uterino detentæ concipiunt, quæ postmodum in partu pereunt; quod etiam aliis plerisque evenire in dies satis superque notum Medicis est, & ratio est; quia occasione graviditatis majorem in modum pravi humores augescunt, neque quomodò expurgentur habentes, facilè ipsam naturam obruunt; unde putrescunt, & febres accendunt, aut fœtum corrumpunt, aut abortum denique faciunt, aut alias suam noxam utero gerentibus communicant.

Neque valet id, quod contra objicitur, nempè in hujusmodi casibus non esse primò culpandam graviditatem, sed potiùs pravorum humorum abundantiam, & sic tales casus non esse inter exceptos, quia culpa residet primò, & per se in ipsis pravis humoribus superfluentibus, præcipuè autem hujusmodi non esse propositum casum ex eo, quia omnis culpa subsequentis morbi, & consequenter etiam ipsius mortis rejicienda est in diminutam purgationem ex abortu, non autem in graviditatem, cùm pateat evidentissimè, nullam ex graviditate molestiam D. Dianam fuisse percepturam, ubi ex abortu, ut debebat, benè fuisset repurgata; cùm igitur reliquiæ purgationis in abortu jam per multos dies ante graviditatem retentæ, & transacto jam termino periculi, quod ex abortu imminere potuit, fuerint causa malæ gravidationis, certè culpa omnis rejicienda videtur in diminutam purgationem post abortum, non autem in prægnantiam; & sic cùm terminus
periculi ex abortu jam esset transactus, & gravidi- 4
tas non possit culpari, certè casus pro lucro erit, non pro exceptione.

Non valet, inquiam, hæc argumentatio; quia quandocunque morbus extra prægnantiam non est aptus per se ad interimendum, etiam si postmodum graviditati adjunctus fiat ad interimendum aptus, tunc culpa mortis non residet penes morbum hujusmodi, sed penes graviditatem: At D. Diana cum tali morbo extra prægnantiam poterat vivere, quod cum prægnantia non potuit, & hoc quia diminutio purgationis in abortu non erat apta ad interimendum, cùm in dies videamus plures mulieres & in abortu, & in partu diminutè expurgari, & tamen adeò sanas, atque illæsas inde permanere, ut nullam noxiam ab ea diminutione reportasse videantur; ergò morbus præcedens graviditatem non erat hic in censu habendus, & sic omnis culpa succedentis mortis residet penes ipsam graviditatem, quæ cùm fuerit molestissima, sola influit in mortem.

Sed quid pluribus contendimus, cùm jam apud 5
omnes canonizata existat regula illa, quod mulier ex utero laborans, & concipiens, partu, vel abortu secuto, si decedat, locum exceptioni faciat; ita Caghat. *in libell. de mort. caus. part. inf.* & Perlin. *eod. tract.* ac satis superque hunc casum nos etiam discussimus *lib. 1. quæst. Medico-Leg. Tit. 4. quæst. 4. num. 71. & q. 7. num. 1. & seqq.* & pro illo firmavimus regulam eorum casuum, qui excipiuntur causa graviditatis, quæ est regula nona *num. eod.* & ad omne pejus, etiam si concedamus diminutionem purgationis ex abortu fuisse veram, ac primariam causam mortis D. Dianæ; cum ex ea omnia incommoda, & molesta symptomata in ejus graviditate provenerint, tamen adhuc casus esset inter exceptos per regulam à nobis positam, & suis fundamentis

mentis stabilitam *citat. lib.* 1. *quæst. eod. num.* 47. quæ ampliatur *num.* 63. & accepta est tam Cagnato, quàm Perlino locis jam supra citatis: nam verum non est, ut ex adverso supponitur, quòd ab abortu D. Dianæ ad novam conceptionem pertransierit terminus periculi, quod ex abortu iminebat, nempè quadraginta dierum, si Cagnato adhæremus, cùm ex depositione Testium constet de contrario; deponunt enim, quòd D. Diana antequam benè esset expurgata ex abortu, quem fecerat, utero conceperat. Ita Quartus Testis juxta sextum, & Quintus juxta secundum, & patet, etiam pluries ex dictis aliorum Testium. Itaque vel tota culpa morbi, & mortis residet penes diminutionem puerperii ex abortu, vel residet penes prægnantiam, & in utroque casu locus est exceptioni.

Ac profectò in materia tam clara incassum videntur plura adduci in contrarium ab adversariis; & idcircò cùm nihil quod relevet possit in medium afferri, mirum non est, si ad cavillationes confugiunt, dubium excitantes in re certissima, nempè, an D. Diana gravida verè fuerit, necne; cùm pateat illam non solum gravidam fuisse, sed Octimestrem fœtum gestasse; quæ cùm satis superque per idoneos Testes, artisque peritos, qui ægrotantem tractaverint, remaneant probata; puto Adversarios non esse ulteriùs audiendos, & non permittendos contra tam patentem veritatem ampliùs obloqui.

CONSILIUM LV.

ARGUMENTUM.

Inita est societas officii scutorum trium millium super periculo vitæ D. Catharinæ Malvetiæ, quæ prima Februarii anni 1631. cùm utero gereret, masculum suo tempore fœliciter est enixa, sed tertia à partu die puerperia suppressa sunt, & doloribus imi ventris acerbissimis illis quidem est conflictata, diarrhæa quadam secuta die sequenti, quæ erat quarta à partu; febre acuta correpta est cum intenso capitis dolore, cui delirium successit, post soporosa facta, septima Apoplectica interiit. Dubitabatur, an casus pro lucro esset, vel pro exceptione.

SUMMARIUM.

1 *Partu existente naturali, succedens morbus, aut mors, ex partu dici non potest.*
2 *Partus naturalis quando dicatur.*
3 *Partus naturalis quinque conditiones.*
4 *Verba* Ex partu, *in instrumento societatis apposita quid importent.*
5 *Verba,* Ex causa partus, *in instrumento societatis apposita, quid importent.*
6 *Tempus Puerperii secundum Hippocratem ad quem diem extendatur.*
7 *Partus, etiam retentis puerperiis, quando debeat dici naturalis.*
8 *Partus in casibus exceptis, debet esse primaria, immediata, & finalis causa mortis.*
9 *Contractus societatis officii unde reddatur licitus.*
10 *Vulnus aliàs salubre in corpore morboso potest fieri lethale.*
11 *Prægnantes omnes sanguinem habent deteriorem, & non purum.*
12 *Partus reddit ipsas mulieres magis sanas.*
13 *Quicquid est causa causæ, est causa causati.*
14 *Effectus Causæ secundæ reducitur in primam.*

VIdetur dicendum in casu nostro lucro factum esse locum per mortem D. Catharinæ Malvetiæ, cujus vitæ periculum currebant pecuniæ in societatem datæ, lucro enim absque dubio locus est
1 quandocunque morbus superveniens in partu, ex culpa ipsius partus non succedit, at cum partus est naturalis morbus, ac mors in partu eveniens ex partu dici non potest, ut longioribus explicant Conciliator *diff. 106. vers. Propter tertium*, Valles *in 1. Epidem sect. 3. Ægr. 4.* Mercurial. *in Prælect. 1. lib. Epidem. sect. 3. Ægrot. 4.* Augenius *lib. 2. Epist. Medic. tom. 2.* Roder. à Cast. *lib. 4. de Morb. mul. cap. 12. in schol. Part. 2.* & alii ubi eam quæstionem agitant, *An dies Critici à partu, vel à principio morbi sint computandi?* & dixi ego aliàs *lib. 1 qq. Medico-Leg. tit. 4. q. 4. & 5.* & alibi sæpe.

Partum autem in casu proposito naturalem fuisse, luce meridiana clarius est, tum ex depositione Medici, qui curæ præfuit per ea verba, *& il parto fu felice*, quibus non solùm fuisse naturalem insimul, sed etiam ab omni molestia, & anxietudine etiam consueta liberum; tum ex conditionibus ad natura- 2
lem partum requisitis, quas ex Hippocratis, Galeni, & aliorum Præceptorum Doctrina enumerant Auctores Gyneciorũ, seu *de morb. mul.* inter quos præcipuè videri possunt Mercat. *de Puerp. & Nutric. aff. c. 3.* Roderic. à Castr. *de morb. mul. lib. 4. cap. 1.* Mercurial. *eod. tract. lib. 2. cap. 1.* Mercurius *in libro della Commare lib. 1. cap. 2.* & alii.

Quæ conditiones quinque potissimum cùm sint, omnes in hoc partu adfuisse constat. Prima enim est, ut partus debito, ac justo tempore fiat. Secun- 3
da, ut fœtus in exitu in lucem, suum naturalem situm servet. Tertia, ut dolores non sint nimis acuti, & acerbi. Quarta, ut brevi tempore absolvatur, ita ut non pertranseat spatium viginti quatuor horarum. Ultima, ut secundæ & Puerperia in ipso actu pariendi rectè procedant. Medicus ergo curæ inserviens, volens significare partum D. Catharinæ à nulla ex his conditionibus defecisse, usus est illis verbis, *& il Parto fù felice*, quibus usus non esset, si partus immaturus extitisset, si fœtus in pedes, vel alio situ in lucem exiisset; si doloribus acutissimis molestata esset; si longo tempore in pariendo laborasset, ut per duos, aut tres dies, & si denique secundæ difficulter essent eductæ, vel Puerperia in partu non expurgata essent, unaquæq; enim harum conditionum per se partum non naturalem reddidisset, nec Medicus ob id affirmasset, illum fuisse fœlicem.

Cum igitur partus fuerit naturalis, & ob id mors subsequens ex partu dici non possit, sequitur, quòd casus hic non pro exceptione sit, sed pro lucro. Ac profectò palam esse videtur, quòd cùm in contractu societatis excipiatur mors ex partu, & causa par- 4
tus, in casu nostro mors subsecuta, nec ex partu fuerit, neque ex causa partus: Non ex partu, quia per hæc verba intelligitur actio ipsius partus, immediatè proveniens; ut quando dolores sunt acerbissimi, & ex eorum acerbitate succedit inflammatio, & mors, vel quando ipsa pariendi actio summa cum difficultate succedens fœtum, aut matrem, aut utrumque interimit, vel quando fœtus, & Mater simul debiles existunt, & licet non multùm illam dolores agitent, partus tamen non succedit, & sic de cæteris.

At neque ex causa partus dici potest mors ex hoc casu evenisse, quia per hæc verba, *ex causa partus*, ij casus comprehendentur, qui dependentiam habent ab iis, quæ partum concomitantur, ut à secundis, & Puerperio, ut quando secundæ difficulter extrahuntur, & inflammatione excitata mulierem occidunt, vel idem præstant cum in totum, vel in parte retinentur, & sic de cæteris. At cum in casu nostro nihil eorum apparuerit, dicendum est, partum omninò fuisse nuturalem, & D. Catharinam Malvetiam neque ex partu, neque ex causa partus obiisse, & sic factum esse locum lucro, non autem exceptioni.

Neque

Neque obstat, quòd hic partus dici non possit naturalis ex defectu ultimæ conditionis, nempè insufficienti Puerperii purgatione, ut ex facto appa-
6 ret; quia constat experientia, & ex Medicorum graviorum auctoritate, quorum omnium instar sit Hippoc. *in lib. de Nat. Puer. num. 13. & lib. de morb. mul.* quòd hoc tempus extenditur ad triginta dies in masculo, & ad duos suprà quadraginta in fœmellis; cùm ergo Puerperium D. Catharinæ nonnisi ad biduum duraverit, defecit ab ultima partus naturalis conditione, quæ inter alias est necessariissima, & sic hujusmodi partus non potest dici naturalis, sed è contra morbosus, & præter naturam. Respondetur enim, quòd quamquam Puerperii retentio in hoc partu successerit absq; dubio, non successit tamen ex culpa partus, & idcircò ad partum referri non potest, unde neque partus dici potest vitiosus, & præter naturam. Tunc enim id habet locum,
7 quando retentio Puerperii ex immediata culpa partus dependet, ut quando ex ejus difficultate uterus inflammatur, ac ex ejus inflammatione Puerperii purgatio retinetur, ut fieri aliquando solet eodem Hippocrat. docente *lib. 1. cit. de morb. mul. n. 60. & seqq.* at retentio puerperii in casu nostro non fuit facta ex culpa immediata partus, sed alia quadam ex causa, quam deinceps patefaciemus. Restat ergo, ut partus fuerit omninò naturalis, & consequenter, ut mors ex partu, aut ex causa partus non fuerit, & sic casus pro lucro erit, non pro exceptione.

8 Nam partus in casibus exceptis debet esse primaria, immediata, & finalis causa, ut Juristæ dicunt, ipsius mortis, nec sufficit, quòd fuerit causa tantùm secundaria, mediata, & impulsiva; Castracan. *de societat. cap. 18. num 16.* Zacchias *eod. tract. num. 425.* quia cùm in omni casu succedentis mortis in partu, vel prægnantia, semper partus, & prægnantia culpam participent, quia semper habent se saltem ex parte causæ secundariæ, mediatæ & impulsivæ, quam coadjutricem vocant Medici, Galen. *in introd. cap. 8.* Sequeretur, si hoc esset sufficiens pro exceptione, quod nullus casus ullo in tempore pro lucro esset, & ita cùm omnes essent
9 pro exceptione, contractus societatis manifestè illicitus, & usurarius evaderet, quia cùm in tantùm ille contractus sit licitus, in quantùm pecuniæ in societatem datæ currunt periculum amissionis ex periculo vitæ illius, super cujus vita datæ fuerunt, Seraphin. in quodam voto apud Zacchiam *ubi sup. decis. 73. num. 1.* jam hoc periculum omninò cessaret; ex necessitate igitur contractus, si licitus esse debeat, sequitur, quòd non omnes casus mortis in prægnantia, & partu evenientes debeant excipi, sed aliqui esse debeant pro lucro. Castracan. *ubi sup. num. 19.* unde nullo modo est acceptanda Caghati *in libell. de mort. caus. par.* & Perlini *eod. tract.* eum secuti, opinio, volentium omnes, ac singulos casus pro exceptione esset, nullumque omninò pro lucro, cùm tandem concedere cogantur, non unam, eandemque vim, ac efficaciam causæ perimentis habere semper partum, & prægnantiam, sed aliquando habere vim causæ primariæ, & immediatæ; aliquando verò secundariæ, mediatæ & impulsivæ, ut in casu nostro, in quo propterea locus lucro esse debet, non autem exceptioni.

10 Nam quemadmodum salutare vulnus in corpore morboso, humores pravos excitando potest præbere causam morti tanquam causa solùm impulsiva, & irritans, cùm tamen per se sit salutare, & idcircò ab Hippocr. *lib. 5. Epidem. text. 16. in fin.* hujusmodi vulnus in simili casu dictum sit, nullius mali causam esse, eodem etiam pacto prægnantia, & partus non semper tanquam causa primaria, & efficiens, cum ex se salutaris est, sed ut secundaria, & impulsiva morbum, & mortem excitare, potest ac profectò tunc temporis mors non ex culpa partus, aut prægnantiæ dici debet, quemadmodum neque mors in corpore morboso in vulnere salutari adveniens, ex culpa vulneris primaria evenisse est dicenda.

Ex depositione enim Medici, qui D. Catharinæ curæ præfuit, patet apertissimè, quòd partus in hoc casu in tantùm culpari potuit, in quantùm dedit motum pravis humoribus in parturientis corpore stabulantibus, unde partus non debuit esse, neque fuit ex se causa immediata retentionis puerperii, quin potiùs debebat ejus expurgationem sollicitare, & augere suâ naturali violentia, cui tamen morbosus corporis apparatus, & humorum pravorum multitudo, & qualitas, motum à partu excitatum impedivit, & sic puerperia sunt retenta.

Unde apparet malè inferri, quòd mortis culpa idcircò ad partum sit referenda, quia partus motum humoribus præstiterit; nam non idcircò partus fuit præter naturam, quia ex sui natura partus debet motum puerperiis, & quibuscunque superfluentibus humoribus conciliare, ut facilè è corpore Puerperæ detrudantur; quòd bene plerumque succedit, si Puerpera sana sit, & humores nullam habeant secum pravam qualitatem, quæ hujusmodi motum remoretur, quod si eveniat, tunc nulla culpa evenientis mortis referenda est ad partum, quia quantùm in se est, suo munere, ad quod à natura instituitur, functus est, sed si quæ culpa in illum rejicienda est, certè nonnisi ut impellens, irritans, ac coadjuvans causa culpandus. Quia si partus dando motum pravis humoribus, naturalem tamen conditionem non excedentibus, esset primaria, ac efficiens causa morbi & mortis, in omnibus, ac singulis parturientibus idem succedere deberet, quod in D. Catharina successit, cùm in omnibus 11
prægnantibus reperiantur multi humores pravi, & sanguinem omnes habeant deteriorem, & non purum, ut experientia docet; & non siluit Hippocr. *lib. 1. de morb. mul. num. 51.* & alibi *ibi*, & *lib. de nat. puer.* & Galen. *in 2. Epidem. Ægr. 2. & lib. 1. de San. tuen. cap. 9.* & alii omnes, eamque ob rem prægnantes omnes quosdam peculiares morbos pati consueverunt, enumeratos ab eodem Hippocr. *lib. 3. de morb. mul. & alibi*, & Arist. *lib. 3. de hist. anim. cap. 4.* si ergo motus à partu in humoribus excitatus esset causa primaria, & efficiens morbi, & mortis, semper, aut plerumq; parturientes graviter ægrotare, ac periclitari deberent, cùm absq; prædicto motu parere non possint; at hoc tantùm à vero abest, ut potiùs contrario modo eveniat, plerumq; enim mulieres per eum motum à partu in humoribus concitatũ, à pravis humoribus in Puerperio expurgantur, & magis sanæ deinceps vivunt, ut multoties firmatum 12
est à nostro Hippocr. *in lib. ad muler. pertin.* & ab omnibus aliis Auctoribus Gyneciorum, Cagnat. *in cit. lib. de mort. caus. part propè principium.*

Præterea constat ex communi consensu, & nostro, inquam, & Medici, qui curæ præfuit, in D. Catharina fuisse retenta Puerperia, ut superiùs diximus, ex morboso corporis apparatu, non ex aliqua causa ad partum spectante; ex retentione autem puerperii generatam fuisse febrem, quia sanguis ille exitum non habens per inferiores partes, ac naturæ convenientes, & consuetas, primùm excalfactus febrem accendit, deinceps ad superiora recurrens capitis dolores, delirium, soporem, tandemque Apoplexiam, & mortem causavit. Ergo si morbosus corporis apparatus fuit causa retentionis puerperii, ut verissimum est, idem morbosus apparatus fuit causa morbi, & mortis; nam quicquid est causa causæ, 13
est causa causati, D. Thom. *par. 1. summ. quæst. 49. art. 2. ad*

2. *ad* 2. nam effectus causæ secundæ reducitur in primam, idem D. Thom. *ibid.* mors ergo D. Catha-
14 rinæ ad apparatum morbosum, non ad partum referenda. Atque aliàs quidem ita me pro veritate sensisse patet *lib. 1. quæst. Medico-Leg. tit. 4. quæst. 5. in princ.* ubi enarrans casus pro lucro facientes, inter cæteros connumeravi casum quemdam in terminis nostris ab Hippocrate desumptum, quem animadverti supplicamus, ut appareat in similibus semper locum fieri lucro, non exceptioni.

CONSILIUM LVI.

ARGUMENTUM.

Datis in societatem nonnullis pecuniis super periculo vitæ D. Agnetis Buccapaduliæ, illa conceperat, & sexto gravidationis mense Hydrope correpta fuerat, atque eo morbo usque ad justum tempus partus adaucto, in partu cum ipsius Hydropis symptomatibus obierat. Medicorum, qui curæ præfuerunt, alter, crassæ Minervæ homo, deposuerat examinatus illam ex Hydrope quidem obiisse, ex causa tamen partus: alter verò, qui fuerat curæ supervocatus, deposuit illam non ex partu, sed ex Hydrope interiisse. In hac Medicorum controversia, nostra sententia requisita est.

SUMMARIUM.

1 *Quinam mortis casus in partu excipiantur in instrumento societatis.*
2 *Hydrops nullam habet cum prægnantia aut partu cognitionem.*
3 *Mulieres ob menstruorum, & Puerperii retentionem, ut plurimum in calidos morbos labuntur.*
4 *Quandonam menstrua retenta Hydropem excitare consuescant.*
5 *Morbo lethali in prægnantia, vel partu succedente, dummodo ex prægnantia, vel partu immediatè non dependeat fit locus exceptioni.*
6 *Casus mortis ex morbo evenientes, ad prægnantiam, & partum non pertinente, locum exceptioni non faciunt.*
7 *Causa prima, & immediata semper attendi debet, si sufficiens sit ad effectum producendum.*
8 *Mors illi morbo tribuenda, cui accidentia supervenientia sunt magis cognata.*

ACcepta prioris Medici depositione in casu, de quo agitur, per mortem D. Agnetis Buccapaduliæ, factus est locus lucro pecuniarum, quæ super ejus vitæ periculo fuerant in societatem datæ.
1 Palam enim est in instrumento societatis eos tantùm casus esse exceptos, qui ex immediata culpa prægnantiæ, aut partus eveniunt, in quorum numero comprehendi non potest casus hic, qui ex alia causa, quàm ex prægnantia, & partu successit, licet velimus ipsam prægnantiam, & partum culpa non vacare: Castracan. *de societ. off. cap. 18. num. 19.*

Deponit namque Medicus prior ad curam vocatus, D. Agnetem ex Hydrope interiisse, quo sexto gravidationis mense detineri cœperat, at Hydrops
2 nullam habet cum prægnantia, aut partu cognationem, neque ex morbis est ad prægnantiam, aut partum pertinentibus, est enim morbus Hepatis ab ejus refrigeratione, & læsa sanguificatione originem habens. Galen. *lib. 2. de nat. fac. cap. 2.* & cum eo omnes Practici *in proprio cap. de Hydrope*: unde vanum, & ridiculum omninò est quod ex adverso dicitur; Hydropem nempe idcircò fuisse factam, quia occasione prægnantiæ menstrua fuere retenta, quia nunquam id accidisset, nisi hepar jam malè affectum, & ad Hydropem excitandam non fuisset dispositum, quemadmodum in aliis mulieribus evenit, quæ etiamsi menstruis occasione prægnantiæ destituantur, non tamen in Hydropem labuntur, ast de necessitate laberentur, si sola retentio menstrui esset causa excitandi Hydropem absque prævia illa, ac prava Hepatis dyscrasia, & caloris naturalis imbecillitate; at verò tantùm abest, ut mulieres ex retentione simplici menstruorum facta occasione prægnantiæ in Hydropem labantur, qui frigidus affectus est, ut potiùs in contrarios morbos deci-
dant, ita ut ad eos curandos aliquando opus habeant non tantùm medicamentis refrigerantibus, quàm sanguinis iterum, atque iterum repetita evacuatione. Quòd etiamsi aliquando œdematosis corporis, & præcipuè pedum tumoribus detineantur, in partu tamen ab iis liberantur, Valles. *in 7. Epidem. Ægr. 7.* Rodericus à Castr. *de morb. mul. Part. 2. lib. 3. cap. 17.* quia hujusmodi tumores non ex Hepatis debilitate, & præternaturali refrigeratione in gravidis excitantur, sed ob exuberantiam crudorum humorum, quæ vel ipsis fit connaturalis, vel quæ ex erroribus, quos in victus ratione patrare consueverunt, accumuletur.

Nec quicquam relevat, immò non minùs ridiculum est, quod ex adverso dicitur, nempe in casu nostro idem evenisse, quod Harpalidis sorori apud Hippocrat. *in Epidem. l. 7. ægrot. 7.* quæ ut ille narrat, ex retentis menstruis in Hydropem lapsa est; immò nec Galeni, & Vallesii auctoritas, quæ adduci poterat *loc. citat.* illis quicquam favere potest, ubi inter causas Hydropem excitantes recensent menstruo- 4
rum retentionem: quia hoc intelligendum quando menstrua ex præscripto naturæ non retinentur, ut fit extra prægnantiam, quando verò retinentur ex præscripto naturæ, tunc etiamsi in hujusmodi œdematosos tumores, immò & in ipsum Hydropem labantur, si salvus sit Hepatis calor naturalis, non solùm in partu non pereunt, sed ab ipso partu liberantur, ut prædictæ sorori Harpalidis apud Hippocratem evenisse constat, à partu enim omnia symptomata in illa cessarunt, & fœmellam peperit. Morbus ergo, ex quo decessit D. Agnes Buccapadulia non erat ex prægnantia, aut partu, quia non ex simplici menstruorum retentione genitus est, sed ex debili Heppatis calore, ac frigida ejus intemperie. Regula autem est, de qua *in quæst. Medico-Leg. lib. 1. tit. 4. quæst. 2. & seqq.* quòd quandocunque morbus 5
in prægnantia, & partu eveniens est per se lethalis, nullamque ex prægnantia, aut partu immediatam dependentiam habens, mors ex eo morbo succedens, non faciat locum exceptioni, etiamsi aliquo modo prægnantia, & partus concurrere possint, ad fovendum morbum, & accelerandam mortem; tunc enim habent se tanquam causæ foventes, coadjutrices, impulsivæ & mediatæ, quæ in considerationem in hujusmodi casibus non veniunt: quia si res se aliter haberet, nullus casus daretur pro lucro, sed omnes essent pro exceptione: ex quo fieret, quòd pecuniæ in societatem datæ nullum currerent amissionis periculum, & sic conditio sociorum evaderet inæqualis, quia altera ex parte Dominus officii curtit periculum amissionis ipsius officii, atque inde contractus evaderet usurarius, & illicitus, quæ ut evitentur absurda, dicendum est, non omnes casus mortis in prægnantia, & partu evenientes debere excipi: sed eos tantùm, qui ex im- 6
mediata tantùm culpa partus, & prægnantiæ fiunt, non verò qui ex morbo gignuntur ad prægnantiam, & partum primò, & per se non pertinente, licet in ipsa prægnantia, & partu fiant, & à prægnantia, & partu aliquod fomentum, & impulsum sortiantur.

Certum enim est debere semper attendi causam primam, & originariam, nempe morbum, qui primò sese prodit, si sit sufficiens ad interimendum, 7
Rota *in Roma. societ.* apud Zacchiam *de societ. decis. 89. num. 3.* Boccat. *eod. tract. num. 35.* hic enim semper

semper influit in mortem; non obstante, quòd subsequentia ad prædictum morbum ad aliam pertineant causam, & sic si morbus ille, qui primò apparet, lethalis erat, & ad prægnantiam, & partum non pertinebat, dehinc autem subsequantur alii morbi, & symptomata ex prægnantia, & partu, non debent ii morbi, & symptomata attendi, quia sunt germina prioris morbi primò moventis, ut longioribus explicavi *cit. titul.* 4. *à num.* 85. *ad seqq.* Quemadmodum è contra, si morbus ex prægnantia, & partu fiat, ut exempli gratia, si ex difficili partu accendatur febris, non attenditur febris, sed partus ipsa difficultas primò movens; & in summa semper prior morbus, si sit sufficiens influit in effectum, ut in casu nostro, in quo cùm Hydrops sexto gravidationis mense sit excitatus, omnia quæcunque supervenire huic morbo poterant, etiamsi ad prægnantiam, & partum pertineant, ad primam illam causam nempè ad Hydropem tanquam ejus effectum sunt referenda: ex Hydrope enim enasci potuit fœtus, & prægnantis debilitas, partus difficultas, secundinæ difficilis eductio, puerperiorum retentio, & alia quæcunque imaginari licet, & sic tota culpa mortis primò, & per se ad Hydropem refertur. Secundariò verò ad subsequentes morbos ex ipsa prægnantia, & partu originem habentes. Quamobrem certò certius firmari potest, nullum unquam casum in prægnante, aut parturiente evenientem dari posse, qui pro lucro sit, si hic talis non sit judicandus, tam extra omnem controversiam hujus rei veritas esse videtur.

Quæ confirmari multò faciliùs possunt, si examinare libeat regulas pro exceptione traditas *in cit. tit.* 4. *lib.* 1. *Quæstionum Medico-Leg. quæst.* 4. *per totam*, quæ cum duodecim numero sint, apertè patet in nulla earum posse casum hunc connumerari: at contra si examinabimus casus pro lucro facientes, patebit hunc casum pertinere ad historiam *Ægr.* 13. narratam ab Hippoc. *lib.* 1. *Epid.* & pro exemplo inibi à me adductam inter casus pro lucro facientes: licet enim mulier illa apud Hippocratem ex enarrato morbo convaluerit, tamen posito, quòd ex eo morbo obiisset, qui febris ardens fuit, locum lucro fecisset, ejusque exemplo etiam præsens casus esset decidendus.

Denique quòd mors in casu nostro nullam dependentiam habuerit ex prægnantia, vel partus, manifestissimè declarant accidentia, quæ in morte supervenerunt, quæ sicuti Hydropi fuerunt familiaria, & cognata, ita prægnantiæ, & partui neque familiaria, neque cognata erant, unde consequens absque dubio est, mortem illi morbo tribuendam esse, cui supervenientia symptomata sunt magis
8 cognata. Cùm ergo D. Agnes mortua sit cum accidentibus Hydropis, licet perierit in partu, tamen ex Hydrope periisse dicenda est, quia Hydropis accidentia ex partu potiùs debebant leniri, & remitti, ut fieri aliàs solet, ex ejusdem Hippocrat. testimonio *in Prænotion. num.* 8. *vers.* 180. *& in Coac. sect.* 3. *vers.* 8. *& in lib. de Intern. aff. num.* 2.

CONSILIUM LVII.

ARGUMENTUM.

D. Angelica de Accorambonis, super cujus vitæ periculo datæ fuerunt quædam pecuniæ in societatem, cùm circa maritum ægrotantem, ac ex eo morbo pereuntem plurimùm laborasset, & in extremum Animi mœrorem incidisset, cùm gravida esset, sexto mense gravidationis in ardentem febrem lapsa abortivit, & ex ea febre obiit, quæsitum est, an dici debeat ex abortu, vel potiùs ex febre periisse, ita ut per ejus mortem locum lucro, vel exceptioni factum esse, sit determinandum.

SUMMARIUM.

1 *Duo morbi genera in prægnante, vel parturiente consideranda.*
2 *Abortus quando faciat locum exceptioni.*
3 *Causa primaria semper attendi debet.*
4 *Abortus per se non causat febrem.*
5 *Causa mediata, fovens, seu impulsiva, non est in censu habenda.*

In mulieribus prægnantibus, & parturientibus duo potissimum morborũ genera observari possunt: alterum prægnantiæ & partus, & eorum, quæ ad prægnantiam, & partum spectant, propriã & immediatã ab illis dependentiam habens; alterum verò neq; ad prægnantiam, neque ad partum, neque ad ea, quæ ad prægnantiam, & partum spectant, immediatè, ac primariò, sed ab aliis causis immediatè, & primariò dependens; quod ut magis perspicuum fiat, exemplo commonstrandum: Sit igitur homo aliquo morbo detentus, ut puta febre, aut Hydrope, qui vulnus accipiat in capite lethale, in hoc certè duo genera affectuum licebit adnotare, alterum eorum, qui ad febrem, aut Hydropem consequuntur, alterum verò eorum qui ad vulnus spectant: Modò, ubi febris acutissima, & maximè lethalis esset, aut Hydrops jam confirmatus, si is decedat post acceptum vulnus, quod non fuerit ex primo capite lethale certè non ex vulnere, sed vel ex Hydrope, vel ex febre decessisse erit dicendus; contra vero si febris fuerit mitis, vel Hydrops adhuc in suo principio, vulnus verò maximè lethale, quis tam crassæ minerva homo fuerit, qui illum ex febre, aut ex Hydrope potiùs, quam ex vulnere decessisse affirmare voluerit? Itaque consideranda in prægnantia, & partu ipsa prægnantiæ, & partus essentia, aliaque ex parte morbus in prægnantia, & partu superveniens. Ubi prægnantia, & partus fuerint maxime præter naturam, quia ipsam naturam summoperè defatigaverint, & ad ipsam prægnantiam, & partum sequatur febris, & mors, certè non febris est culpanda sed prægnantia, & partus naturæ statum non servantia; Contra verò, si prægnantia, & partus naturaliter se habeant, & in illis consequatur febris, aut aliàs gravis morbus lethalis, qui mulierem è medio tollat, extra Mercurium omninò esset affirmare, hujusmodi mulierem ex prægnantia, aut partu, non ex subsecuto morbo decessisse, non secus ac de vulnere in primo capite lethali accepto à leviter febricitante diceremus, illud non fuisse causam subsecutæ mortis, sed febrem. In casu ergo proposito manifestissimè patet, Dominam Angelicam de Accorambonis ex prægnantia, aut partu primò non ægrotasse, sed ex febre ardente, ac maligna, quæ non ab ipsa prægnantiã, vel partu ortum habuit, sed ex laboribus in curando proprio marito perpessis, & ex animi mœrore, quæ quidem sunt veræ, & proportionatæ, ac adæquatæ causæ prædicta febris, ex qua obortivit, & vita functa est: mors ergo ad febrem, & abortus quoque ad ipsam febrem, febris autẽ ad causam externam, non ad prægnantiam, aut partum est referenda, & sic cùm mors neq; ex prægnantia, neque ex partu, neque ex eorum causa successerit, casus nequaquam inter exceptos connumerandus videtur, sed pro lucro omninò esse.

Nec quicquam obstat, quòd post abortum mors subsecuta sit: quia tunc casus esset pro exceptione, quando mors ex abortu esset, sed in hoc casu mors subsecuta est ex febre ardente, & maligna, quæ sua malitia inter alia quamplurima symptomata etiam abortum concitavit, neque mors suo-

successit ex abortu, quia non est abortus tam habilis ad adsciscendam mortem, ut habilis est maligna febris; hæc enim semper pessima est, & ut plurimum hominem interficit: abortus autem neque semper malus est, neque secundum plurimum interficit, immò aliquando est salubris, Hippocrat. *libro secundo Epidem. sectione 2. text. decimoquarto.* quemadmodum etiam partus, quo mulieres aliquando à prægressis morbis liberantur, exemplo Harpalidis apud Hippocrat. *lib. 7. Epidem. Ægr. 7.* immò etiam ipse abortus aliquando à præcedentibus morbis mulieres judicare solet, ut notum ipsis Medicis est.

3 Cùm igitur febris ardens, qua primò prehensa est D. Angelica ab abortu nullam originem habuerit, sed bene ipse abortus ab ipsa febre fuerit excitatus, dicendum est, casum hunc pro lucro esse, quia debet semper attendi causa primaria, & immediata, non autem secundaria, quæ semper à primaria dependet. Quòd autem febris fuerit causa abortus, non verò è contra, præter rationem superiùs adductam, patet ex depositione Testium, & præcipuè ipsius Medici, qui eam curavit; hic enim juxta decimum deponit, prædictam Dominam Angelicam ex labore in curando marito perpesso, & ex animi angore in febrem ardentem cum capitis intensissimo dolore incidisse, & sic ad tertiam usque nulla alia symptomata apparuisse, nisi quæ ad febrem acutam consequi par erat, contra quàm succedere debuisset, ubi Abortus fuisset prima, & originaria causa morbi, & ipsius febris, debuissent enim apparere signa instantis abortus, ut dolor Renum, gravitas, ac pondus in imo ventre, aliqua sanguinis per uterum expurgatio, vel aquarum eductio, & alia ad hunc modum: tunc enim bene affirmare licuisset, ex agitatione, & instantia abortus febrem fuisse excitatam, sed hæc signa nullo modo apparuerunt, sed ea tantùm, quæ ad febrem ardentem pertinebant, postmodum autem nempe in tertia ex violentia ipsius febris, dolore renum prehensa abortivit, & sic rationabiliter morbus processit, quia bene valet, quòd febris acuta facili negotio causet abortum, sed non è contra, quòd abortus causet febrem acutam, nisi sit summoperè laboriosus, alias enim non consuevit simplex abortus causare febrem, & maximè acutam: nam ex mille mu-
4 lieribus abortientibus vix una, aut altera febricitare solet, & hæc quidem non ex abortus ipsius culpa, sed ex alia quadam accidentali causa. Cùm ergo febris fuerit morbus independens ab abortu, & ex ejus vi D. Angelica obierit, non autem ex prægnantia, aut partu, vel ex eorum causa, locus lucro esse debet per ejus mortem, non autem exceptioni.

Neque obstat, quòd abortus non modò fuerit causa majoris morbi, sed etiam mortem acceleravit: quia symptomata ad morbum sequuntur, & ad ipsum morbum referenda est mors, non ad accidentia, nam convulsio in febre succedens, symptoma est lethale, mors tamen non ad convulsionem, sed ad febrem refertur, eodemque modo, dato, quòd abortus sit symptoma magnum, & lethale, tamen cum ex vi febris procedit, non ad abor-
5 tum, sed ad acutam febrem refertur subsequens mors, quia semper causa primaria attenditur, secundaria verò, mediata, fovens, & impulsiva in nullo censu habetur: causa autem primaria in hoc casu fuit febris, secundaria, & imediata, abortus: unde casus pro lucro esse debet, non pro exceptione.

CONSILIUM LVIII.

ARGUMENTUM.

Eminentissimus, ac Reverendissimus D. Berlingerius Cardinalis Gypsius annum agens quartum supra sexagesimum, licet valetudinariam vitam degeret, ita ut absque ulla hæsitantia, & absque ullo scrupulo posset justissima ex causa carnibus singulis diebus etiam Veneris, & Sabbathi, & Vigiliis, aliisque Jejuniis indifferenter uti, etiam ex ipsius Ecclesiæ sanctæ indulgentia, vera tamen pietate Christiana ductus his non acquiescens; sciens contraria aliquando esse divina cognitioni Medicinæ præcepta, *cap. Contraria, de Consecr. dist. 5. 3. part. Decret.* petit, ac jubet, ut diligenti examine perquiramus, an in hoc sanitatis statu, ac in ea ætate constitutus, ita ab observantia jejuniorum ob piscium comestionem, & abstinentiam à carnibus lædi possit, ut jure merito ab ea observantia solutus esse omninò, ac undequaquè censeatur, renuens in hoc vel tantisper sibi indulgere.

SUMMARIUM.

1 *Ecclesia in impositione jejuniorum non intendit corporea saluti præjudicare.*
2 *Iejunii observantia si communem hominum tolerantiam excedit, illaudabilis existimatur.*
3 *Iejunans si ex jejunio notabile corporis detrimentum incurrit, tenetur à jejunio abstinere.*
4 *Experientia est rerum magistra.*
5 *Pisces ratione ætatis senilis sunt maximè noxii.*
6 *Ætas declinans est humorum frigidorum, & humidorum fœcundissima.*
7 *Piscium usus ratione morbi articularis est noxius, & idcirco fugiendus.*
8 *Olera omnia pravi sunt nutrimenti.*
9 *Legumina flatuosa sunt, melancholica, & articulis noxia.*
10 *Pisces malè concoquuntur, & facilè putrescunt.*
11 *Nonnulli faciliùs carnem bubulam, quàm optimos pisces, & ova concoquere solent.*
12 *Senibus parùm offerri debet, sed optimi succi, ob caloris imbecillitatem.*

SUperfluum ex mea sententia est dubitare, an Eminentissimus Cardinalis Gypsius in secundo senio constitutus, & pluribus affectibus tam ab ætate, quàm ab imbecilliori natura provenientibus molestatus debeat à jejuniorum observantia arceri, & ad carnium comestionem cogi, etiam ovis interdictis, ob rationem, de qua suo loco, nam apertissimè patet plures prædominari in Eminentissimo Domino causas, illum ab omni jejunii observatione eximentes, ut evidenter ex sequentibus constabit.

Ante omnia tamen illud pro fundamento nostræ 1
assertionis ponamus Ecclesiã scilicet in impositione jejunii, & cujuscunq; abstinentiæ, nunquam intendere humanis corporibus detrimentum afferre, aut cum notabili læsione naturæ nos ad ejus observantiam obligare: facit *C. Quadragesima*, ibi, *nisi quem infirmitas impedierit*, & *C. Quia die Sabbathi, de consecr. dist. 5. 3. p. Decret.* Lessius *de Iustit. & jur. lib. 4. cap. 6. dub. 6. vers. ob impotentiam* Vincent. Filiuc. *Moral. quæst. p. 2. tract. 27 cap. 16. num. 115.* & alii Canonistæ, cum de jejunio agunt; & ex nostris Medicis id
ipsum adnotat Jo. Alphons. à Fonsech. *in spec. Med. Christ. lumin. 2. pag. 51. ver. sequitur tertiò.* Quam- 2
obrem ubi jejunii tolerantia comunem hominum facultatem excedat; ea ab Ecclesia sancta tanquam Deo minùs accepta illaudabilis reputatur, & de facto reprobatur, ut per text. *in c. Non mediocriter, de consecr. ubi supr.* in illis verbis: *De rapina verò.* D. Thom. *in 4. sentent. dist. 51.*

Ex hoc igitur fundamento elicitur hæc firmissima, ac irrefragabilis conclusio, quòd quandocunq; ex quavis abstinentia, vel in jejunio, vel in reliquis
diebus, tenemur à carnibus abstinere, aut propter 3
qualitatem ciborũ, aut propter eorum insufficientem quantitatem, jejunans, vel abstinens incurrit notabile corporis detrimentum, non modò legitimè à jejunii & abstinentiæ obligatione solutus censetur

ſetur, ſed tenetur omninò à jejunio, & abſtinentia quacunque ſeſe retrahere.

Quibus ſic ſtantibus, cùm pateat in caſu noſtro Eminentiſſimum Dominum pluribus moleſtari infirmitatibus, & ætatem ſenilem degere; earumque rerum occaſione inſignem noxam percipere poſſe, ſi aliis cibariis uti cogatur, quàm carnibus, non modò licitè diſpenſari poteſt ad carnium comeſtionem etiam in diebus, in quibus ex præcepto Eccleſiæ ab illis eſt abſtinendum, ſed ne hæc abſtinentia illaudabilis, & reprehenſibilis evadat, cogendus omninò eſt, ut Medicorum utrorumque conſilio acquieſcat, & à piſcibus aliiſque cibariis ſibi noxiis perpetuò abſtineat.

4 Apertiſſimè enim patet ab eſu piſcium, & ipſorum etiam ovorum Eminentiſſimum Dominum inſigniter lædi, primò experientia, quæ eſt rerum magiſtra, *c. Quam ſit, in 6. decret. lib.* 1. *tit.* 6. nam certiſſima eſt omnium rerum judicatrix, Gal. *lib.* 1. *de ſimpl. Med. fac. c.*38. per hanc enim certiores eſſe poſſumus, quòd quotieſcunque Eminentiſſimus Dominus Chriſtiana pietate ductus conatus eſt ob jejunii alicujus obſervantiam à carnibus abſtinere, & ſolis piſcibus, aut etiam ovis contentus eſſe, ſemper ſubſequentibus diebus magnam corporis imbecillitatem, ſtomachi ſubverſionem, & conſuetorum ſymptomatum recrudeſcentiam expertus eſt; ita ut ex hac una cauſa lecto ſe continere per plures dies coactus fuerit; quæ tamen omnia incommoda alias evitavit, cùm impulſu, & perſuaſione noſtra carnibus, melioribuſque cibis uſus eſt.

Licet ergo hæc ſola experientia ex ſe ſufficientiſſima ſit ad perſuadendum Viro Eminentiſſimo, ſe eſſe legitimè ab omni obſervantia Jejuniorum excuſatum, tamen ut majorem in modum ſuæ conſcientiæ ſtimulo ſatisfiat, Phyſicis inſuper rationibus, & Medico diſcurſu probabimus, Eminentiam ſuam ex quolibet uſu piſcium, aliorumque ciborum, quibus utimur in jejuniis, & abſtinentiis quibuſcunq; , etiam ovorum, reportaturam notabile ſanitatis detrimentum, ut facilè dehinc à ſpirituali Medico perſuaderi poſſit, ut relictis prædictis cibariis, ad carnium uſum quolibet tempore indifferenter ſe conferat, tanquam ſuæ ſanitati adæquatum, & multò magis conducentem.

5 Primò ergo Piſces & alii ſimiles cibi, ratione ætatis, quam degit Eminentiſſimus Dominus, ſunt
6 maximè illi noxii: Ætas enim ſenilis, & maximè declinans, eſt humorum frigidorum & humidorum fœcundiſſima, ut docent Medici omnes cum Gal. *in lib. de Salubr. Diæt. partic.* 2. *& alibi*, quamobrem quemadmodum à piſcibus, & frigidioribus cibis maximopere læduntur, ita contrariis, ut ſani, quantum fieri poteſt, degant, ſunt nutriendi, ut Hippocr. & Galen. *lib. cit.* docent. Idcircò enim præcipitur ab omnibus practicantibus, ut abſtineant ab iis, quæ phlegma, & melancholiam generare poſſunt, Gal. *lib.* 5. *de ſanit. tuend. cap.* 6. Avic. 1. *doct.* 3. *cap.* 2. at hæc duo maximè vitia Piſces habent, nã frigidi, & humidi ſunt: Paul. *l.* 1. *ſuæ Med cap.* 9. & alii omnes. Deinde ob id quod multum excrementi habeant, obſtruentes ſunt, à quibus cibis maximoperè cavere debent Senes, admonente Galeno *loco ſupr. citat. de San. tuend* Et licet ipſe Galenus, & alii, piſces ſenibus conceſſerint, hoc fecerunt in ſenibus ſanis, & robuſtis, non vero in valetudinariis, qui facilè à quavis minima cauſa, & errato in victu lædi conſueverunt, idem Galen. *ubi ſup. cap.* 4. at Eminentiſſimum Dominum valetudinariam vitam degere, patet apertiſſimè, nec ulteriori egemus teſtimonio ad hoc probandum, ergo neque piſcibus, neque ſimilibus cibariis tutò uti debet, quia tam ſenes, quàm valetudinariã minima cauſa læduntur, cùm contra juvenes, & ſani à magna etiam cauſa non lædantur. Galen. *lib.* 5. *de San. tuend cap.* 6. ergo Eminentiſſimus Dominus etiam ex unica comeſtione Piſcium, cum ſenex, & valetudinarius ſit, lædi inſigniter poterit.

Secundò uſus Piſcium, & prædictorum ciborum, eſt maximè noxius Viro Eminentiſſimo quandocunque, ratione morborum, quibus perpetuò 7
detinetur; & primò ratione morbi articularis, cujus reſpectu piſces eſſe noxios, & idcircò omninò evitandos cenſent Medici omnes, & præcipuè conſulentes, Montagn. *conſil.* 241. & alii. Secundò ratione flatulentiæ Hypochondriacæ majorem in modum noxius eſt; & eorum uſus in hac ægritudine ab omnibus Medicis evitatur. Montan. *conſil.* 4. & alii. Tertiò ratione debilitatis Stomachi piſces ſunt evitandi, debilitas enim ex coloris paupertie emergit, unde cibi frigidiores eundem calorem magis obtundunt.

Neque etiam alii cibi, quibus in jejuniis uti conſuevimus, tutò Eminentiſſimo Viro adminiſtrari poſſunt, quia primò olera omnia ſunt modici, ac pravi nutrimenti. Galen. *in lib. de ſucc. bon. & vit.* 8
Card. *de mal. Med uſu cap.* 5. Legumina præterea flatuoſa ſunt, & articulis obſunt, experimento deſumpto ab iis, qui in aeno iis veſcebantur apud Hippocr. *lib.* 6. *de morb. vulg. ſect.* 4. præterquam quod 9
etiam quocunque modo comeſta noxia ſunt, idem Hippocr. *de vict. rat. n.* 59. Salſamenta vaporoſa ſunt, & melancholicũ ſanguinem gignunt: Oribaſ. *lib.* 2. *Collect. cap.* 58. ac denique omnia cibaria, quibus utimur in jejuniis, melancholica ſunt, modici, ac pravi nutrimenti, coctioni rebellia, flatuoſa, & mille aliis vitiis ſcatentia, quæ maximè Viro eminentiſſimo noxia eſſe poſſunt.

Tertiò Piſces, & ova in caſu noſtro noxia ſunt 10
ratione quoque cujuſdam individualis naturæ ipſius ſtomachi, nam piſces malè concoquit, & facillimè ea de cauſa in eo putreſcunt, (quod vitium ſemper piſcibus ineſſe probant, Mercurial. *var. lect. lib.* 1. *cap.* 25. & Alex. Petron *de vict. Roman lib.* 3. *cap.* 10.) ova autem peſſimè tranſmutat, quia in eo aduruntur, & nidorem contrahunt, neque hoc novum eſt, quia teſte Galeno *de ſucceſſ. Bonit. & vit. cap.* 1. hoc uſu venire ſolet nonnullorum ſtomachis, ita ut facilius carnem bubulam (quæ coctioni maximè rebellis eſt) quàm optimos piſces, & ſucci laudabilis, & ipſa ova concoquant.

Denique ratione imbecillitatis virium, & caloris naturalis alia cibaria præter optimas carnes in caſu noſtro noxia omni ex parte ſunt, quia cùm ſenibus ob ejuſdem caloris imbecillitatem parum offerri debeat, idque optimi ſucci, & facillimæ coctionis, ut Galen. docet *cit. lib. de ſan. tuend.* 5. in caſu autem noſtro imbecillitas non modò adſit reſpectu ætatis, ſed etiam reſpectu particularis naturæ, & reſpectu morborum, quibus ille eſt obnoxius, patet, quòd à piſcibus, aliiſque hujuſmodi cibis nunquam tantum nutrimenti elicere poterit Vir Eminentiſſimus, quanto natura ejus indiget, unde ex eorum uſu etiam per diem vires jam debiles ſuccumbent, morbi repullulabunt, ſymptomata moleſtiora evadent, atq; eo pacto in lecto decumbere cogetur, & à melioribus operibus vacare, præter vitæ periculum inde manifeſtè imminens. Ex quibus concludentiſſimè probatum remanet, debere Virum Eminentiſſimum carnibus perpetuò uti, nec ſine conſcientiæ ſcrupulo poſſe illum jejuniorum obſervantiæ ſeſe obſtringere, & cauſam præbere alicui morbo, qui illum periculo notabili exponat.

Et ita pro veritate ſentio, ſalvo ſemper, &c. ego Paulus Zacchias Medicus Rom.

Ita quoque ego Joannes Jacobus Ubaldus, de Apro Picenus Physicus Romanus, temperamenti, & affectuum præter naturam, quibus Eminentissimus Dominus, sollicitatur, & de quibus non oscitanter excellentissimus Zacchias ratiocinatus est, optimè informatus, statuo, ac sentio in hac re determinandum, quomodò Vir Doctissimus statuerit, & senserit. Datum Romæ 21. die Octobris 1629.

CONSILIUM LIX.

ARGUMENTUM.

Instante Dom. Joanne Baptista de Symeonibus promoveri ad sacra, oppositum est, illum habere irregularitatis impedimentum ex capite Epilepsiæ, qua detineri præsumebatur. Palam autem erat illum aliquando Epileptica symptomata passum fuisse, quod neque ipse controvertebat, asserebat tamen, se jam integrè convaluisse, neque ab illis ulteriùs impedire posse, quin ad sacra promoveretur. Duo ergo determinanda veniebant. Primò an perfectè ab Epilepsia esset sanatus. Secundò an prægressa Epilepsia esset illi impedimento, ne promoveretur.

SUMMARIUM.

1 *Epilepticus non potest promoveri.*
2 *Epilepsia est morbus turpis, & excitat pessima symptomata*
3 *Epilepticus etiam sanatus non debet incautè promoveri, & cur.*
4 *Epilepsia duplex genus.*
5 *Epilepticus, si sit perfectè sanatus, potest promoveri.*
6 *Levis Epilepsia quando dicatur.*
7 *Frequens Epilepsia quando dici debeat.*
8 *Sanatus quis dicatur.*
9 *Sanatus quandonam quis dici debeat.*
10 *Quomodò experiri liceat, an Epilepticus sanatus sit, necne.*

1 Videtur prima facie, Dom. Joannem Baptistam de Symeonibus repellendum esse à promotione ad sacros Ordines, cum aliàs Epilepsia laboraverit; id enim expressè cavetur *in cap. in tuis litteris, quæst. 2. caus. 7. & c. seq.* Rota *in Salamantina dimidiæ portionis 23. Januar. 1609. coram Marquemontio, n. 6.* nam, ut ibi habetur, & indecens & periculosum est, ut quis sacra administrans huic morbo sit obno-
2 xius, ita ut in Eucharistiæ consecratione hujusmodi morbo victus in terram cadat; est enim morbus hic turpis, & excitans turpia & pessima symptomata, quorum aliqua in prædicto textu connumerantur, ut repentinus lapsus, clamor confusus, spuma in ore, corporis, membrorumque distorsiones; seminis, & fæcum, & urinæ involuntaria ejectio, & alia hujusmodi, quæ recensentur à Medicis in proprio tractatu *de Epilepsia*, inter quos præcipuè videndi, qui de ea ex professo egerunt, ut ante omnes Hippocr. *in lib. de morb. sacr.* Arnald. de Villanova, Hieronymus Gabucinus, Joannes Fernelius, Jason Praten. & ultimo loco scribens Bouche *in lib. de morb. scelest.* præter alios tam vetustiores, quàm recentiores in suis practicis.

3 Neque solùm prohibetur Epilepticus promoveri dum adhuc prædicto morbo affligitur, sed etiam si sanatus videatur, quia hic morbus de illorum numero est, qui nonmodò accessiones, & exacerbationes insultusque incertos, aut etiam certos habent, sed in eorum censu, qui facilè reversionem faciunt, unde fit, ut etiam multos post dies, immò multos post menses, & annos aliquando ex improviso hominem adoriatur, quando omne periculum recrudescentiæ evanuisse existimamus, unde prudentissimè à Canonibus præcipitur, ut antequam eum, qui aliquando Epilepsia tentatus est, ad sacra promoveamus, plura experimenta, ac longa de ejus recuperata in totum sanitate sumamus, cùm evenerit interdum ex quadam non magna causa illum in morbum reincidere, ut ex comestione pravorum ciborum, ex animi vehementi passione, ex aëris non boni perceptione, & id genus aliis extrinsecis causis.

Quibus tamen non obstantibus in casu nostro decidendo pro eo, quod ad Medicum spectat, dicendum videtur, immeritò repelli D. Joannem Baptistam de Symeonibus à promotione ad sacros Ordines, quia cum ad mentem *præcitati tex. cap. in tuis litteris*, Epilepsia sit duplicis generis, & unum 4
quidem sit frequens, & grave, alterum verò de raro prehendens, ac leve, certum est, impedimentum ad promotionem ad sacra, & ad celebrationem in jam promoto, esse tantùm in primo genere Epilepsiæ, non in secundo, ut ibi deciditur; & ratio, quæ à Medicis est expetenda, illa censetur, quòd gravis, ac frequens Epilepsia fit ex defectu organi, *& per essentiam*, & per causam jam habituatam *in ipso cerebro*, quæ licet intermittere videatur, tamen facilè revertitur, & incurabilis est; at verò levis Epilepsia fit ut plurimum per consensum, & ex causa sæpè extrinseca, unde amovibilis est; præterquam quod symptomata illa turpia, quibus scatet Epilepsia gravis, non associantur Epilepsiæ levi, unde cessat indecentia, quæ maximè ob ea symptomata habet locum. Cùmque Dom. Joann. Baptista passus fuerit levem Epilepsiam, & ex causa semper extrinseca, & per consensum, ut ex dictis Testium palam est, non debet prohiberi à promotione ad sacra.

Sed & idem Textus supracitatus alia utitur distinctione ex statu Ægrotantis desumpta, & est, quòd vel Epilepticus sit perfectè sanatus, vel non; & in primo casu non vult prohiberi à promotione ad sacra, sed tantùm in secundo; quæ quidem distinctio necessaria omninò est, & undequaque ac- 5
ceptabilis, ut absurdum maximum evitetur: Nam si quicunque qui aliquando Epilepsiam passus est, sit irregularis, & promoveri ob id non possit, perpauci, ne ulli dicam ab ea irregularitate erunt immunes, cùm perpauci sint, ne nulli dicam, qui Epilepsia saltem in pueritia non fuerint tentati, ut non modò nobis Medicis, sed & lippis, & Tonsoribus notum est. Et licet nonnulli velint Puerorum morbum illum, quem infantilem vocamus, non esse propriè Epilepsiam, certum tamen est, & esse morbum non absimilem, & pueros Epilepsia propriè dicta facilè tentari, Hippocr. *in lib. de morb. sacr. n. 9. & 10.* ejusque rei causa redditur à Galen. *in lib. 6. Epid. comm. 1. text. 5.* & ab Avic. *lib. 3.* ex quibus Mercurial. *lib. 2. de morb. puerorum, cap. 3.* ergo juxta hanc secundam Textus divisionem, D. Jo. Baptista non debet à promotione ad sacra arceri, cùm ab Epilepsia jam perfectè convaluerit.

Utrumque autem assumptum, hoc est, quòd Epilepsia, quam passus est prædictus D. Joann. Baptista, fuerit levis, & quòd ab ea perfectè sit sanatus, facilè probatur; quia quoad levitatem Testes deponunt, illam non fuisse associatam ullo symptomate consideratione digno, ac notabili: Nam erat omninò quædam quasi vertigo, neque repentè, & ex improviso in terram cadebat, sed cuicunque ob- 6
viæ rei innixus paulatim concidebat, nulla membrorum distensione tortus, nullam ex ore spumam emittens, nullum clamorem edens, nulla commaculatione se deturpans, & vix per quartam quadrantis horæ partem in paroxysmo permanens, à quo liberatus neque paralysim ullam, neque mentis obtusionem, neque fatuitatem, aut amentiam, neq; membrorum torporem, neq; ullam memoriæ jacturam ex morbi insultu patiebatur, sed tantùm symptomatis prægressi verecundiam,

Nec

Nec solùm levis erat hæc Epilepsia respectu symptomatum, sed etiam respectu raritatis accessionem, patet enim ex testium depositionibus, prædictum D. Joann. Baptistam admodum de raro consuetum esse eo morbo molestari; at frequens Epilepsia dicitur, quæ ob cerebri, & capitis multam imbecillitatem ex quavis etiam leviori causa insultum facit, maximè verò qui ex conjunctionibus, & oppositionibus luminarium, & magnis temporum
7 mutationibus, & ex quocunque errore in victus ratione intercedente, ex vehementi animi passione, ac denique ex gravi quodam odore, & similibus occasionibus molestat; contra verò si semel aut bis in anno præhendat; quia quemadmodum accessionum frequentia virtutem ostendit debilem, ac vitium jam factum esse connaturale, & in habitu, & idcircò morbum non solùm facilè reversionem facere posse, sed nullo modo esse curabilem, sic raritas accessionum morbum ipsum ostendit debilem, & facilè à natura superabilem.

Ex quibus apertissimè patet, quòd hic morbus non proveniebat à mala & insigni capitis, & cerebri dyscrasia, aut ab instrumentorum vitio, ex quibus nonnisi graves, & incurabiles Epilepsiæ fiunt, atque hoc ipsum multò magis confirmatur ex eo, quia semper in hoc ægrotante insultus morbi apparebat ob aliquam extrinsecam causam, cùm tunc maximè ab eo molestaretur, cùm venatum procederet, aut aëri inclementi, ac soli, ventisque sese minus exponeret, quibus occasionibus remotis nunquam hujusmodi symptomate molestatus est, ut patet ex eorundem testium depositionibus; quamobrem tantò magis ad sacra promoveri poterit D. Jo. Baptista, quantò ipsa promotio ad sacra erit causa, ob quam à venatione abstinens, in morbum nequaquam in posterum labetur.

8 Denique quòd D. Joann. Baptista jam sit à morbo perfectè sanatus, palam est; nam sanatus dicitur qui in pristinum, ac naturalem statum rediit, *L. Quod ita sanatum*, *ff. de Ædil. Ed.* ex Medicis Galen. *lib. 9. Method. cap. 15.* quòd verò in naturalem statum redierit, ostendit ipsa natura incolumitas, cùm neque aliqua parte corporis ampliùs laboret; neque ad vitæ munera obeunda sit impeditus,
9 tunc enim homo sanus dicitur, idem Galen. *lib. 6. de san. tuend. cap. 5. & lib. de differ. morb. cap. 2.* præterquam quod unusquisque dici debeat sanus, etiam si aliàs ægrotaverit, cùm nulla prægressi morbi vestigia in se conservat, aliàs enim, cùm nullus homo sit, qui aliquando non ægrotaverit, nullus deberet dici sanus, itaque *quod ita sanatum est* (ut Textus verbis utar) *ut in pristinum statum redierit, perinde habendum est, quasi nunquam morbosum fuisset.* Non ergo præjudicare debet D. Jo. Baptistæ, quòd aliquando Epilepsia laboraverit, si ad præsens in pristinum statum illum reversum esse constat.

Quod ulteriùs firmatur, quia cùm Epilepsia, remanente adhuc prava dispositione, & morbi seminio, facillimè ex erroribus in victus ratione excitetur, palam jam est, quòd, si hujusmodi errores præ-
10 gressi multoties fuerint, & tamen Epilepsia nullam de se significationem dederit, dici possit, eam in totum evanuisse: Nam non aliam ob causam in *c. Nuper. caus. 7. quæst. 2.* imponitur à Gelasio, quod ei, de quo suspicio insurrexerat, an Epilepsia laboraret, offerrentur carnes omnes indifferenter, volens ex oblatione ciborum non salubrium & Epilepsiæ contrariorum experimentum capere; an ab eo morbo convaluisset, quia facile erat ex comestione hujusmodi ciborum, eum in Epilepsiam relabi, ubi perfectè non esset sanatus. Quin non per unum tantùm aut alterum diem de ea re capi volebat experimentum, sed per triginta, tunc enim si à prægressis erroribus in cibis commissis non læderetur, dubium non erat; illum fuisse ab Epilepsia undequaque liberatum. Cùm ergo in casu nostro jam spatio duorum annorum morbus quieverit, & non obstantibus multis erroribus in victus ratione patratis, nunquam ab eo fuerit molestatus, dicendum est, D. Joannem Baptistam ab illo jam esse perfectissimè sanatum, nec jure posse à promotione ad sacra repelli, sed ad ea debere admitti tanquam ægrotasset.

CONSILIUM LX.

ARGUMENTUM.

Cùm ageretur coram Illustrissimo Merlino, Rotæ Romanæ Auditore meritissimo, de probatione filiationis D. Margaritæ ex Flavia à D. Joann. Baptista Victorio susceptæ, inter alia, quæ à DD. scribentibus pro ipsa D. Margarita in medium afferebantur, erat, similitudo ipsius D. Margaritæ ad prædictum D. Joan. Baptistam, ex qua cùm prætenderent haberi debere urgentissimâ probationem, inanem illam, ac nullius momenti adversarii asseverabant: Consultus ergo respondi.

SUMMARIUM.

1 *Natorum similitudo secundum communem opinionem dependet ab imaginatione matris.*
2 *Similitudo nati ad præsumptum parentem nihil relevat, & cur.*
3 *Experientiæ plures comprobantes similitudinem natorum esse ab imaginatione: remissivè.*
4 *Similitudo duplex naturalis, & accidentalis.*
5 *Nunquam determinari potest, an similitudo, de qua agere contingit, sit naturalis, vel accidentalis.*
6 *Similitudo est effectus patens ad suas naturales causas referendus.*
7 *Causæ naturales semper eodem modo procedunt, & sunt certæ, & determinatæ: contra, accidentales.*
8 *Effectus omnis ad naturales causas referendus.*
9 *Causa in actu simul est cum effectu.*
10 *Imaginatio, dato quòd sit causa similitudinis natorum, est solùm accidentalis causa.*
11 *Assimilatio est opus facultatis formatricis.*
12 *Similitudo non consideratur solùm inter parentes, & filios, sed etiam inter fratres, & inter alias personas.*
13 *Causatorum consimilium causæ debent esse consimiles.*
14 *Causæ per accidens sunt posteriores causis per se.*
15 *Similitudo semper probare debet filiationem.*
16 *Similitudo ad nullam aliam causam referri potest, quàm ad facultatem formatricem residentem in semine progenitorum.*

Persuasissimum est non apud Philosophos solùm, 1
sed vel apud ipsum imperitissimũ vulgus, natorum similitudinem provenire ab imaginatione genitricis, ex qua cum fieri possit, si ad aliam personam, quàm ad verum genitorum convertatur, ut filius nascatur similis imaginatæ personæ, non autem vero genitori, sequitur inde, quòd nullam præsumptionem filiationis desumere liceat ex similitudine cujusdam nati ad aliquem præsumptum genitorem; ad quod multò magis comprobandum faciunt quamplurimæ DD. hominum auctoritates, inter quas illa maximè ad rem facit, quam adduxi aliàs, & est Theocriti *Idyll. 17.* hoc est.

Impiæ enim mulieris animus semper apud virum alienum,
Et faciles quidem partus sunt, sed liberi nequaquam similes sunt Patri.

Dum ergo in casu nostro nititur probare filiationem D. Margaritæ ex similitudine, quam habet cum Joanne Baptista Victorio præsumpto patre, nihil hæc probatio relevare videtur: Nam Flavia, ex qua Margarita nata est, potuit cum aliis viris se commiscens, & in actu maximè venereo Joann. Baptistæ Victorii sui Amasii imaginem præ mente ha- 2

bens, concipere Margaritam, quæ non patris, sed imaginati similitudinem referret, ut alias non semel evenisse notissimum est, & sic falsa omninò, & inanis erit quæcunque præsumptio dici possit ex similitudine Margaritæ ad Joann. Baptistam Victorium, cum stante etiam similitudine, ex alio congressore concipi potuerit: ex superioribus.

Neque auctoritatibus tantùm nititur hæc communissima hominum opinio, sed, quod multò magis urget, ad eam canonizandam mille in medium producuntur certissimæ experientiæ, quarum plu-
3 res recensitas habes apud Auctores per me adductos *lib. 1 qq. Med. leg. tit. 5. q. 2.* non solùm Medicos, & Legumperitos, sed & alios quoque Profes-
4 sores. Licet autem Andr. Laurent. *sua Anatomia lib. 8 q. 20.* distinguens similitudinem accidentalem à naturali determinaverit, naturalem semper à formatrice facultate dependere, accidentalem verò ab imaginatione tantùm: hoc tamen non tollit, quin dubium semper irrepere debeat, an similitudo, de qua ambigitur, accidentalis sit, aut naturalis, hoc enim in idem recidit; cùm de hoc non constito, non prohibeatur, quin ea similitudo referri possit ad personam, quæ nihil in generatione contulit, neque verè genitor fuit, & sic nunquam ex similitudine nati ad aliquam personam poterit desumi
5 conjectura filiationis, quia nunquam patere poterit, an ea similitudo accidentalis sit, & ab Imaginatione dependentiam habens, an verò naturalis, & à formatrice facultate, quod cum habeat omnimodam veritatem, neque ex aliis quibusdam, neque ex similitudine filiatio remanet probata, omninò militare debet illud Homeri *Odiss. lib. 1.*

Nondum aliquis suum genitorem ipse novit;

Hoc est, nullus est, qui certò possit affirmare, se esse filium ejus, cujus jactatur esse.

Sed contra prædicta militat ipsa Ratio; nam
6 cùm similitudo sit quidam effectus patens, ac evidens, & habens suas naturales causas, quæcunque tandem illæ sint, inaniter omninò, & extra omnem Mercurium ad accidentales causas refertur, cumq; causæ accidentales non sint finitæ sed infinitæ, contra quàm sint naturales, quæ finitæ sunt, Aristot. *lib. 2. Phil. text. 50.* sequitur quòd hujus effectus, nempe similitudinis, possint cum Imaginatione dari infinitæ aliæ causæ, quod est maximum absurdum; &
7 cùm præterea causæ naturales in operando semper eodem modo procedant, quia sunt certæ, determinatæ & definitæ, contra quàm sint accidentales, quæ sunt incertæ, indeterminatæ, & indefinitæ, idem Aristot. *ibid.* & *ibi* Aver. *in comm.* sequeretur contrarium, nempè, quòd causa accidentalis, ipsa nempe Imaginatio in operando, & producendo hunc similitudinis effectum, ordinatè, & uniformiter procederet, naturalis autem causa, nempe ipsa formatrix facultas mediante temperamento, inordinatè, & non uniformiter operaretur, cùm aliquando extraneæ personæ, non autem semper ge-
8 nitoribus, aut illis, cum quibus temperamenta conveniunt natos, & individua quæque assimilaret, quod est non minus absurdum.

Ulterius cùm naturales affectus ad suas naturales causas sint referendi, & similitudo fratrum inter se, & extranearum personarum, aliorumque individuorum inter se sit effectus naturalis, & non possit ad imaginationem referri, sequitur inde, quòd neque similitudines natorum ad parentes ad imaginationem referri possint, tanquam ad suam causã naturalem; cùm igitur aliam habeamus causam, nempè formatricem facultatem pro convenientia temperamentorum, quæ communis esse potest omnibus similitudinem speciebus, dicendum, omninò est, imaginationem pro causa alicujus similitudinis non esse admittendã, ubi viget naturalis & magis ædequata causa omnibus similitudinem speciebus accomodata, nempe calor ipse ingenitus, vel formatrix facultas efformans individua diversa sibi similia pro convenientia gradus cujusdam particularis calidi, & frigidi, humidi, & sicci, quæ causa, ut dictum, in omnibus similitudinem speciebus est communis: quod de Imaginatione nequaquam firmari potest.

His addendum, quòd posita causa naturali pro- 9
ximè disposita ad agendum, necessariò debet sequi effectus, quia causa in actu simul est cum effectu. Aristot. *citat. lib. 2. Physic. text. 37.* & *ibi* Aver. *in comm.* si ergo ponatur imaginatio pro causa naturali similitudinis natorũ; semper filii nascentur similes personæ imaginatæ, quia impossibile est causas naturales in actu operari, & effectum ipsis respondentem non sequi; at contra est, quia admodum de raro filii nascuntur similes personæ imaginatæ, imò pro monstro est, si quis dissimilis à parentibus nascatur, ergo imaginatio naturalis causa similitudinis esse non potest, sed tantùm accidentalis, si modò unquam hic effectus similitudinis ab ea dependere potest.

Evidentius porrò probatur imaginationem non 10
posse esse nisi causam accidentalem similitudinis natorum, ex ipsa eorum sententia qui pro similitudinis causa eam adducunt, quia Imaginationi ex sua natura non convenit assimilare, est enim assimilatio opus formatricis facultatis quæ inter naturales computatur, ergo non potest pertinere ad Ima- 11
ginationem, quæ ad animales facultates pertinet: unde si contendamus imaginationem esse causam assimilationis, formatrix facultas etiam ad animales facultates pertinebit; at hoc est confundere ipsas facultates, & opera unius alteri tribuere, & tantundem esset dicere, quòd etiam nutritio, ac cæteræ naturales facultates ad ipsam quoque imaginationem pertineant. Deinde facultates operantur propriis instrumentis, sibique à natura dicatis; quonam igitur instrumento Imaginario efformat unum individuum in effigie alteri simile? proprium certè non habet, alieno eam uti firmari possit, videant qui eam opinionem tuentur.

Jam verò dictum est, quòd cum necessariò debeat assignari aliqua universalis causa similitudinis unius individui ad aliud, ad quam hic effectus referri debeat, hanc causam imaginationem esse non posse, quia cùm similitudo non consideretur solum inter filios, & parentes: sed & inter fratres, & in- 12
ter extraneas personas, & inter individua ejusdem regionis, & inter gentem, & gentem; non potest in aliis similitudinibus imaginatio assignari pro earum causis, ut assignari utcunque potest pro causa similitudinis consideratæ inter filios, & parentes: at verò cum causatorum consimilium causæ debeant esse consimiles, ut ex Arist. habemus *l. 2. Cœli, text. 86.* consequens est tam similitudinis natorum 13
ad parentes, quàm fratris ad fratrem, & individui ad individuum, & gentis ad gentem, consimilem causam esse assignandam, quæ quidem erit formatrix facultas, seu calor naturalis, prout in temperamentorum gradibus convenit magis cum uno, quàm cum alio; quæ causa multò magis adæquata videtur, & magis omnibus speciebus similitudinum communis, quàm sit Imaginatio.

Cùm igitur (concesso etiam quòd imaginatio possit utcunque aliquando esse similitudinis natorum ad Parentes causa) non possit recipi nisi in censu causæ per accidens, certum inde fit, quod ubi causã naturalis ad eundem effectum producendum, & per se, concurrat cum proxima dispositione ad agendum, non possit præveniri à causa accidentali,

dentali, quia causæ per accidens sunt posteriores
14 causis per se, idem Aristot. *lib. 2. Physic. text. 66.* & *ibi Averr. in comm.* & *8. Metaphys. c. 7.* si ergo formatrix facultas, quæ residet in seminibus genitorum, disposita est ad efformandum conceptum simili effigie ad parentes tanquam causa primaria, & per se, non poterit præveniri ab imaginatione, quæ neq; causa primaria, neque proxima, neque per se est, sed tantùm per accidens: Similitudo ergò filiorum semper proveniet à causa naturali, nempe à facultate formatrice residente in seminibus genitorum, quæ pro temperamenti ratione, & majore convenientia in gradibus primarum qualitatum cum parentibus, efformat ipsos natos effigie ad parentes similes, & sic similitudo erit præsumptio filiationis magni momenti, & probabit natum debere dici filium illius, cujus effigiei similis est, quia hic simili-
15 tudinis effectus non nisi ad formatricem facultatem seminis illius referri potest, cui natus magis assimulari videtur; Non obstante universali conclusione, quod similitudo non faciat conjecturam filiationis, ut millies firmavit Rota, *& ultimis decis. in Rom filiationis, prima Julii 1639. coram Carillo num. 14. & in Farven Bonorum 23. Ian. 1647. coram Emin. Conrado n. 9.*

Ex quibus facilè deducitur in casu nostro, quòd ex similitudine, quam habet D. Margarita cum Joann. Baptista Victorio, maxima, & urgentissima præsumptio desumi debeat filiationis, concurrentibus maximè tot aliis adminiculis, & conjecturis, frustraque Adversarios, ut hanc probationem irritent, recurrere ad imaginationem; contrà enim, similitudo Margaritæ ad Joannem Baptistam Victorium non ad aliam causam referri potest, quàm ad formatricem facultatem seminis ipsius Joannis
16 Baptistæ Genitoris, quæ sola naturalis, & adæquata est similitudinis causa, ac proximè disposita ad assimilandum conceptum ipsi seminanti, ad quod & imaginatio, & quæcunq; alia causa hactenus assignata minimè disposita, & omninò inepta est judicanda.

Et ad ea, quæ in contrarium afferuntur, patet ex dictis responsio, ex quibus omninò excluditur imaginatio à causa assimilationis, quia assimilatio opus est formatricis facultatis, & ad naturales facultates tantum spectat, non ad animales, qualis est imaginatio, quæ neque instrumenta habet, quibus formare aliquid possit, nec quicquam cum facultate formatrice commune habet: & ad experientias, quæ adducuntur, si singulæ per se examinentur, facilè apparebit, eas nihil omninò probare, & si pro veris acceptentur, esse monstrificos quosdam effectus in natura, ex quibus nulla regula firmari potest.

CONSILIUM LXI.

ARGUMENTUM.

Andreas Casalius, nobilis Bononiensis, ætate florente ad bellum profectus, in eo inter pugnandum occubuisse ferebatur, unde ejus propinqui, ad quos hæreditas pertinebat, eam adeuntes, longo annorum decursu in possessione permanserunt; post quorum lapsum appulit in Italiam, ac mox Romam se contulit vir quidam, qui se Andream Casalium esse affirmabat, & hæreditatem ab iis, qui eam occupaverant, reposcebat. Non obstante autem, quòd plura evidentissima signa, ac non contemnendas conjecturas pro se afferret, in carcerem tanquam falsarius conjectus est; dumque ejus causa discuteretur, inter quamplurima, quæ contra illum facere videbantur, maximè ponderabatur nimis excedens dissimilitudo à vero Andrea Casalio. Itaque ab Illustriss. Domino quæsitum est, atque ab ipsa Congregatione in ea causa destinata, an possibile fuerit in tantùm Hominis effigiem immutari, & tantoperè à naturali differre, ut per eam pro eodem homine recognosci non possit? cui dubio sequenti responso satisfeci.

SUMMARIUM.

1 *Hominis effigies quas potissimum ob causas insigniter immutetur*
2 *Ab Ætate quantopere effigies immutetur.*
3 *Pulchritudo non consideratur nisi in magno corpore.*
4 *Barba non semper decus, & ornamentum affert.*
5 *A natura est cum Ætate effigiem mutare.*
6 *Aeris insignes mutationes effigiem immutant.*
7 *Victus ratio multùm à consuetâ diversa, effigiem mirum in modum immutat.*
8 *Animi passiones quantam vim habeant in immutanda naturali effigie.*
9 *Morbi qui, quantum, ac quomodò naturalem effigiem immutare consuescant.*
10 *Mores etiam ab Ætate immutantur.*
11 *Mores pro mutatione temperaturæ ipsius corporis immutari solent.*
12 *Ob Aeris evidentes, ac insignes mutationes mores etiam immutantur.*
13 *Vitæ genus maximè à naturali & consueto alienum, mores mutat.*
14 *Mores quomodò ab animi passionibus immutentur.*

CUm tot, ac tantæ, tamque evidentes causæ in promptu sint, ob quas homines in dies faciei effigiem, & totius personæ dispositionem immutant, ita ut mirum in modum à priori effigie, & corporis dispositione differant in tantum, ut pro iisdem hominibus non existimenrur, qui antea existimabantur, inaniter in hoc casu dubium excitari videtur, in quo evidentiores, & majoris momenti causæ ejus mutationis, ac tot numero concurrunt. Ut tamen Illustriss. Domino pro viribus satisfaciam, eam rem sicco pede non transigam, sed ex Medica speculatione commonstrabi, potuisse Andreà Casalium à sua prima effigie per tam longam annorum decursum, ac tot, ac tantis in unum confluentibus causis ita degenerare, ut ex ea in nulla parte pro Andrea Casalio reconoscatur.

Causæ igitur tantæ mutationis restringi possunt 1
ad Ætatem, ad insignes Aeris mutationes, ad vitæ genus maximè à consueto diversum, ad Animi vehementes, improvisas, ac repentinas, vel etiam longo tempore detinentes passiones, ad morbos aut maximè acutos, & malignos, aut maximè diuturnos, & in summa ad omnes causas, quæ corporis temperamentum insigniter immutare aptæ sunt.

Et quoad Ætatem, quis est qui nesciat, quantopè- 2
rè à seipso dissimilis fiat, qui ex pueritia in Adolescentiam, vel ex Adolescentia in Juventutem, & ex quavis ætate in aliam grandiorem migrat? imò quantò magis distat una Ætas ab alia, tantò magis à se ipso dissimilis homo evadit, ita ut non facilè pro eodem homine agnoscamus, quem puerum vidimus, si senescentem conspiciamus. Juvenalis audiendus *Sat. 10. vers. 190. & seqq.*

Sed quàm continuis, & quantis longa senectus,
Plena malis! deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesque genas, & tales aspice rugas:
Quales umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit jam mater simia bucca.

Sed id præ omnibus maximè in mulieribus observatur, quæ in recentioribus ætatibus habitiores sunt, & succi plenæ, corporisque formâ speciosissimæ, mox vetulæ, non solùm prioris decoris, ac pulchritudinis omne vestigium amittunt, sed deformissimæ evadunt, corpore ex humidiori habitu in sicciorem verso, & ubi carnes habebant molles, le-

nes, ac bene coloratas, rugosæ fiunt, ac ſiccæ, & duræ, atque aſperæ, colore vivido in pallorem mutato, atque ex luteo nigricante: atque inde fit, quod uxores in juventute ob pulchritudinem adamatæ, ac prætermodum dilectæ, ſeneſcentes odio habeantur. Ad rem Juvenal. *Sat.6. verſ.141.*

Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugæ ſubeant & ſe cutis arida laxet;
Fiant obſcuri dentes, oculique minores,
Collige ſarcinulas, dicet Libertus, & exi,
Jam gravis es nobis, & ſæpe emungeris, exi
Ocyus, & propera; ſicco venit altera Naſo.

Quod etiam multò faciliùs evenit de Amaſiis, unde Terent. *in Heautuntim Act. 20. ſcen.3.*

Quippe forma impulſi noſtra nos Amatores colunt,
Hæc ubi immutata eſt, illi ſuum animum alio conferunt.

Univerſaliter autem à natura eſt, ut pleriquè à pueris facie, & corpore perpulchri, ac venuſti exiſtentes, in juventutem progrediendo, deformes, ac invenuſti evadant, contra verò quidam in puerili ætate formæ ſunt illaudabilis, & indecoræ, in ætate verò procedentes pulchritudine evadunt, inſignes; quamobrem naturaliter abſque dubio factum eſt, quòd Ariſtonis uxor Ageto priori marito per fraudem adempta apud Herodot. *in orat. ſeu lib.6.* ex turpiſſima ſpecioſiſſima evaſerit, quod ille ad miraculum refert ex eo, quod ejus nutrix ſingulis diebus puellam ad Helenæ templum bajularet, unde ipſa Helena caput ejus demulcens, nativa deformitate ablata, inſignem pulchritudinem conciliavit.

Sed præter frequentiſſima, ac quotidiana exempla, illud extat Liviæ uxoris Druſi apud Tacitum *lib.4. Annal. in prin.* de qua ille ſic: *Quæ ſoror Germanici forma initio ætatis indecora, mox pulchritudine præcellebat.* Id quomodo eveniat non eſt difficile determinare: nam qui ætate puerili faciem habent partibus benè quidem conſtructis, ac diſpoſitis, exiguis tamen, pulchritudinem, ac venuſtatem in ea ætate non mediocrem præſeferunt, dum corpus totum adhuc puſillum eſt, cui facies eo modo concinnata proportione reſpondet: at verò corpore augeſcente, & mole grandiori facto, jam facies ab illa proportione deviat, atque apparet tunc hujuſmodi corpus capite non ſuo dotari, præterquam quod ipſe faciei partes inter ſe non concordare videntur; Adde quòd capite exiſtente parvo, corpus non magnoperè incrementum ad ætatis convenientiam ſuſcipit, & ſic deperdita totius proportione deperditur ipſa pulchritudo, quæ teſte Galeno *lib. 5. de Plac. Hipp. & Plat. cap.3.* ex omnium Medicorum, Philoſophorumque ſententia in membrorum apta connexione ſita eſt.

Contrarium evenit de iis, qui pueri facie, ac capite grandiore dotantur, quibus corpus ætate procedente in decentem molem attollitur, unde etiam caput, & facies corporis proportioni accommodatur, & partes ſingulæ ad totum magis proportione reſpondent, & ſic ex deformibus pulcherrimi fiunt. Quando enim in Homine partes ſunt perplures diſtinctæ, figuris difformes, naturis diſſimiles inter ſe, & ad totum proportionis rationem habentes, ejus corpus pulchrum natura eſt, atq; formoſum, ut dicebat Ang. Niphus *lib. de Pulchr. cap.37.* Naturale, ac inſigne exemplum habemus de Chinenſibus, qui referente Patre Alvar. de Mend. *par.1. Relat. Chin. cap.34.* oculis ſunt à Natura parvis, & exiguo naſo, unde fit, ut ille addit, quòd dum in ætate puerili degunt, pulchriores appareant; procedente autem ætate omnem membrorum ſymmetriam amittunt, remanentibus oculis, & naſo in ſua parvitate, cæteris membris in majorem molem accreſcentibus. Hinc eſt, quod tales etiam, dum pueri ſunt, non dignantur nomine *Pulchri*, ſed potiùs *Belli*, ac *Venuſti*, cùm pulchritudo non conſideretur in 3 parvis corporibus; ſed in magnis, ut omnes ſentiunt: ad quod non præter rem Cæl. Rhodigin. *lect. Antiq. lib.9. cap.24.* illud Martialis *in Cottam*, in medium affert.

Bellus homo, & magnus, vis idem, Cotta, videri;
Sed qui bellus homo eſt, Cotta, puſillus homo eſt.

Non tamen hæc ſola cauſa eſt, ob quam Homo à ſe ipſo diſſimilis in ſuccedente ætate evadit, ſed interdum ex minima quadam re ea diſſimilitudo reſultare poteſt. Videmus quotidiè adoleſcentes forma minimè laudabili, dum barba carent, barbam autem emittentes omnem illam deformitatem exuere: Contra, alii dum imperbes permanent, non ſolùm deformes non ſunt, ſed pulchritudine excellunt, emiſſa autem barba nullum prioris pulchritudinis veſtigium ſervant. Unde non verificatur ſententia illa Cicer. *lib.3. de finib. Bon. & Mal.* & Galeni *lib.11. de uſu part. cap.14.* quibus aſſentitur etiam D. Auguſtin. *lib.22. de Civit. Dei, cap. 24.* à Marc. Ant. Ulmo cum ſupradictis relatus *in lib. de Barb. hum. ſect.2. cap.3.* 4 qui Barbam decus, & ornamentum afferre voluerunt; quod non ſemper ita ſe habere prædicti eventus demonſtrant.

Sed his prætermiſſis, omnibus profectò com- 5 mune eſt, ut ætatem mutantes effigiem quoque immutent, ut dixi, non ſolùm prædictis ex cauſis, ſed quia cum ætate etiam temperamentum, & cum temperamento etiam corporis habitus immutatur: nam aliqui ex calido temperamento in frigidum labuntur, qui ex virilitate in ſenectutem abeunt; alii ex humidiori in ſicciorem, ut qui ex adoleſcentia, ſeu pubertate juventutem attingunt; unde & ex habitu tenuiori alii pinguiorem induunt, alii tenuiorem ex pinguiori; & ſic de ſingulis: nam calidum, exempli gratia, temperamentum corpus & membra dilatat, foras impellit, in longum potiùs, quàm in latum corpus abire facit, habitum tenuiorem conciliat, ſi cum ſicco adjungatur: contra, frigidum, corpus & membra coarctat, partes intro retrahit, in latum magis, quàm in longum corpus producit, & ſi cum humido ſit adjunctum, habitum pinguiorem efficit; ex quibus effigies non ſolùm alteratur, ſed notabiliter in contrariam ſpeciem immutatur.

Jam verò Aeris inſignes mutationes huic rei 6 evidentem occaſionem præbent: ſcimus, quoſdam tenuiſſimi habitus, & ad Maraſmũ, vel Hecticã, vel Phtiſim pronos, aeris mutatione impinguari, ac tam benè habitos evadere, ut effigiem in aliam immutent, in tantùm ut per eam pro iis non agnoſcantur, per quam antea erant noti. Aliis porrò contrario modo evenit, & hoc quidem rationabiliter, quia pro aeris qualitate corpora pinguiora, aut tenuiora; molliora, aut rudiora, ſtatura procera, aut puſilla, & ſic quoad reliquas conditiones evadere certũ eſt; & hoc non modò ex nativi aeris qualitate, ſed etiam ex aere per accidens extra patria loca, ac maximè diſtantia, & à nativi aeris qualitate diverſa inſpirato (longo tamen annorum decurſu) evenire certum eſt, quod experientia quotidiana veritatem habere confirmat. Inde fit, ut qui corpore puſillo, tenui, deformi, illaudabili, carnibus duris, & colore fuſco, vel ex pallido nigricante in aerem melioris conditionis ſe transferens, ſi per conveniens tempus in eo comoratur, ſtatura evadat proceriori, pinguiori, habitiori, ſpecioſa facie, carne molliori, & laudabilioris coloris, ita ut priorem effigiem in contrariam, ac maximè diſſimilem ab ea immutet evidenter. Ad hæc enim omnia plura collimant, quæ in ipſa aeris mutatione concurrunt: nam præter Aerem, Aquarum, & potuum immutatio

multum

multum momenti in ea re habet; Accedunt ventorum diversi perflatus, qui & ipsi corpora insigniter immutant. Ciborum item differentes qualitates, & alia permulta, quæ recensere supervacaneum omninò est.

7 Cum aeris quoque mutatione, pari incessu procedit victus ratio, quam si quis aut coactus, aut volens insigniter immutaverit, non minùs, quàm cæteras jam commemoratas causas, corporis effigiem immutare posse certum est; eam autem in usu sex rerum non naturalium consistere novimus Medici. Jam verò de aëre locuti sumus, & de cibis aliquid diximus, his si quis aliis qualitatibus insignibus utatur per longum annorum spatium, quàm fuerint ii, quibus per anteactum tempus usus est, non mediocrem imò ultra mediocrem vim habere comperiet immutandi hominis temperamentum, habitum, effigiem; & si qui lautè, & affluenter vivere suetus, parcè ac duriter vivere in posterum cogatur, vel si quis parcè, ac duriter vivens, postmodum lautè, & affluentiùs vivat, & temperamentum similiter, & habitum, & effigiem dubio procul insigniter imutabit, ipsa quotidiana experientia id comprobante: sed & uni ciborum generi assuetus, exempli gratia carnibus, ovis piscatu electili & id genus aliis, de hinc pane tantùm, herbis, fructibus, aliisve similibus cibis vitam pertranseat, vel è contra; eidem rei evidentē occasionem dabit, & sic de singulis; ne tædio enim Illustrissimo Viro sim, cætera percurrere non necesse habeo.

8 Animi passiones præterea quantùm momenti habeant, in hujusmodi effigiei mutatione, vel Pueri ipsi norunt: subitos imminentis mortis, ac repentinos timores momento hominem de una in aliam figuram transmutare frequens experientia commonstrat. Extant infinita eorum exempla, qui morti adjudicari antecedenti nocte cani toto capite evasêre; & faciei aspectum adeò immutatum præ se tulerunt, ut non pro iis ipsis personis, quæ antecedenti die erant, sed potiùs pro suppositiis reputari sint; quod commune esse omnibus, qui morti de proximo damnati sunt, ij testificantur, qui eos pietatis causa ad patibulum concomitantur. Extant plures hujusmodi casuum enarrationes, quarum nonnullas recollegit Joann. Schenchius *lib. 1. suar. Obs. in prin.* Insignis valdè illa est, quam referre non pigebit, ex Levino Lemnio *lib. 2. cap. 2. de complex.* ab ipso relata, quæ sic habet: *Juvenis quidam nobilis ac generosus, cum in aula Cæsaris versaretur, virginis cujusdam, quam deperibat pudicitiam expugnavit; itaque in carcerem conjectus est postridie capite plectendus*, &c. *Cum autem ea nocte tædio, ac mœrore conficeretur, ex angore mentis, conceptaque mortis formidine, ita immutatus est, ut sequenti die, cùm pro tribunali consisteret à nemine eorum, quibus cum familiariter vixerat, ne à Cæsare quidem agnosci potuerit, adeò illi mortis horror, vitæque desperatio paucarum horarum spatio colorem vigoremque corporis ademerat, ut omnis species, formæque decor, ac venustas defluxisse appareret, sic ut suprà quàm credi posset squalida sit effecta facies, color ex florido lividus ac cadaverosus, aspectus horridus, indecora canities, barba situ, & pædore, fœdaque illuvie deformata: Cæsar cum in illum defigit oculos, suppositititium esse suspicatus, ac fucum sibi factum, explorari jussit, an is ipsus esset, & an ementita, aut adulterina canities, barbaque medicato aliquo liquamine oblita forte, ac delibuta; cum autem nihil tale subesse animadverteret, aspectu viri attonitus, atque obstupefactus, ex vindicta in commiserationem animum deflexit; itaque satis pœnarum dedisse ratus, culpam illi remisit, ac violatæ, ereptæque crimen pudicitiæ condonavit.*

Refert etiam idem Schenchius *ibidem* casum Ludovici Bavari Imperatoris, qui post damnatam morti propriam uxorem, horrendam visionem nocturnam habens, ea ipsa nocte totus canus est factus, ex Cuspiniano, *in Cæsaribus*, & ex Crantz, *lib. 9. Metropol. cap. 47.* Uviperti successum magnæ virtutis juvenis, in Episcopum Raceburgensem à suis fratribus electi, qui cùm Romam, ut ætatis dispensationem à Pontifice obtineret, se contulisset, ab eodem Pontifice ob immaturam ætatem rejectus, proxima nocte totus incanuit, ita ut à Pontifice non ampliùs pro eo, qui pridem confirmationem petierat, cognosceretur; itaq; jussit illum in Episcopum consecrari, quem evidenti signo Deus probasset.

His addam ego casum ex manuscriptis cujusdam Antiquarii excerptum, & est hujusmodi, Ballus quidam ex oppido Columnæ Architectus, cum laquear quoddam destrui curaret ob novum reficiendum, in periculum lethalis casus ex improviso lapsus, illicò canus evasit, ea maximè parte, in quam casus imminebat. Non sine risu autem, & admiratione simul audivi D. Joannem Baptistam Mongilardum Mediolanensem optimum senem, ac optimum Medicum narrantem, quòd villicus quidam, qui duos mulos habebat ad vitam suam tuendam, cùm comperisset, illos sibi furto fuisse ablatos, totus ex mœrore incanuit, mox verò, duobus annis transactis, mulos reperit, ac denuò canos pilos in nigros commutavit. Non desunt autem alia quamplura exempla eorum maximè, qui ex in opinato timore imminentis mortis non modò cani subitò facti sunt, sed effigiem ita immutarunt, ut pro iisdem personis agnosci nequirent. Sed & ex aliis animi passionibus idem nonnullis evenisse, non minùs frequenti experientia innotescit. Sit mihi fas Ludovici Areosti quædam carmina huc transferre; in quibus Jucundum juvenem formosissimum, ex mœrore, & zelotypia, paucorum dierum spatio, speciositate omni amissa, turpissimum evasisse narrat: habent ergo ita, *Cant. 28. str. 25. & seqq.*

Nè posa dì, nè notte, il sonno lunge
Fugge colgusto, e mai non si raccoglie,
E la faccia, che dianzi erasi bella,
Si cangia si che piu non sembra quella.
Par, che gli occhi si ascondan nella Testa,
Cresciuto il Naso par nel viso scarno,
De la Beltà si pocaghene resta,
Che ne potrà far par agone in darno.
Col duol venne una febbre si molesta,
Che lo fè soggiornare all' Arbia, all' Arno,
E se di bello havea lasciato cosa,
Tosto restò com' al Sol colta Rosa.
Vltre ch' a fausto increscia del fratello.
Che vede à simil termine condutto,
V'è più gl' increfce, ché bugiardo à quello
Principe, à chi lodollo, parrà in tutto.
Mostrar di tutti gli huomini il più bello
Gli havea promesso, e monstrera il più bruto.

Sed quemadmodum ex mœrore, ac dolore homines insigniter faciei effigiem immutant, ita ut ex formosis deformes evadant: sic ex contrariis passionibus, nempe ex gaudio, & animi alacritate ex deformibus in speciosos, & formosos evadunt, ut patet in eodem Jucundo, qui mœrore objecto, cùm animo lætior factus esset, ad naturalem pulchritudinem remeavit, ut Poëta addit *ibid. str. 38.*

A si strano spettacolo Giocondo
Rasserena la fronte, è gli occhi, e'l viso,
E quale in nome diventò giocondo
D' effetto ancora, e tornò il pianto in riso.
Allegro torna, e grasso, e rubicondo,
Che sembra un Cherubin di Paradiso;

Ch'il à Re, il fratello, e tutta la famiglia
Di tal mutation ſi meraviglia.

Ac profectò id ipſum ſibi voluerunt Poëtæ, cum nonnullas perſonas ex humana figura in belluinam; vel humanum corpus in plantas, in fontes in ſaxa abiiſſe fabulantur, ut Lycas in ſcopulum ex timore, Niobem ex animi angore in ſaxum, Hecubam ex rabie in Canem, de qua Juven. *Sat. 6.*

------Sed torva canino
Latravit rictu, qua poſt hunc vixerat uxor.

Et alios permultos, ut apud ipſos percurrere unusquiſque facilè poteſt.

9 Denique quàm, & quàm certam habeant vim immutandi effigiem inſigniter morbi, maximè longi, vel acutiſſimi, unusquiſque ex ſe frequenter obſervare poterit: nam ſi qui ex hujusmodi morbis ſuperſunt, non facilè ex effigie pro iis innoteſcunt, qui ante morbi inſultum apparebant: ſed & alii quidam morbi tantoperè in ea re operantur, ut homines ex humana effigie in monſtrificam, ac brutinam abire cogant. Notum eſt quid ab Elephantiaſi, nempe à confirmata Lepra, homines patiantur, quæ non alia ex cauſa Elephanthiaſis nomine eſt inſignita, niſi ob transfigurationem faciei humanæ in Elephanticam, vel potiùs in Satyricam; *Reſimatur enim naſus* (inquit Galen. *in lib de Cauſ. morb. cap. 7.*) *& labra craſſa fiunt, atque aures extenuata videntur his, qui Elephantiaſim patiuntur, atque hi omninò Satyrorum effigiem præ ſe ferunt.* Et *lib. 2. Meth. med. cap. 2.* dicebat, hanc Lepram ſic vocari ad ſimilitudinem Elephantis. *Vocatur* etiam idem morbus, *Satyriaſis, ſimilitudine quadam* (inquit Aëtius *ſermon 13. cap. 120.*) *ad picturas Satyrorum.* Hac eadem ex cauſa dicta eſt hæc eadem Lepra Leonina, ex Aëtio, ubi proximè, *Leonthiaſis ad ſimilitudinem pellis flexilis ſuperciliorum Leonis.* Unde Avic. *3. 4. tract. 3. c. 1.* *Et dicitur*, inquit, *Leonina, quoniam terribilem facit aſpectum & faciem patientis eam, & ponit eam in forma Leonum.* Et Bauer. de Bauer. *conſ. 22.* *forma*, inquit, *fit fœda, & facies fit horribilis propter organa, & inſtrumenta faciei, qua permutantur aut ad aſpectum Leonis, aut ad modum Satyri.* Quinetiam Bertrucius *in Collect. lib. 2. tract. 4. c. 4.* deſcribit ipſam formam hominis Leproſi ex Lepra confirmata his verbis: *Secundum ſignum eſt diſpoſitio oculorum & palpebrarum, & ſuperciliorum, quoniam oportet, ut ſint rotundi cum groſſitie, & duritie Palpebrarum, & nuditate ſuperciliorum vehementi, & perturbatione in albuginibus ipſorum ex livedine, aut fuſcedine commixta cum venis rubris plurimis in angulis ipſorum, velut in cane rabido, vel Leone.* Nec diſſimilia afferunt quicunque de Lepra confirmata ex profeſſo ſcripſerunt: ex quorum dictis facilè apparet, quam vim habeant quidam præcipuè morbi in immutanda hominis effigie.

At non hæc ſola Lepræ ſpecies in ea re ſummam vim habet, ſed & alii etiam morbi, de quibus omnibus verba facere præ tædio non vacaret. Novos certè quosdam morbos ad id plurimum valere tam notum eſt, quàm quid notiſſimum, & facilè obſervare licet in iis, qui morbo Gallico ſævo, ac contumaci detinentur. Placet ad hoc Hieronymi Fracaſtorii carmina *ex lib. 1. ſua ſyphilid.* referre, in quibus cum narraſſet, nobiliſſimum quendam, ac pulcherrimum ſimul Juvenem eo morbo fuiſſe correptum, ſubdit:

Paulatim ver id nitidum, flos ille juventa,
Diſperiit vis illa animi, tum ſqualida tabes
Artus, horrendum, miſeros obduxit, & alte
Grandia turgebant fœdis abſceſſibus oſſa.
Vlcera (proh Divum pietatem!) informia pulchros
Paſcebant oculos, & dira lucis amorem,
Paſcebantque acri corroſas vulnere nares.

Subſcribunt Auctores omnes de morbo Gallico agentes, concordes aſſerendo morbum hunc maximam vim habere in immutanda effigie: Fallopp. *de morb. Gall. cap. 25.* *Videbitis*, inquit, *Angelicam, vivacem, ſplendidam faciem juvenis mutatam in deterius ſpatio trium, aut quatuor dierum, ita ut toto cœlo diſtet facies poſterior à priori*: & quæ ſequuntur. Undè non injuria alii comparaverint hunc morbum Elephantiaſi. Bernard. Tomitan. *lib. 2. de morb. Gall. c. 15.* *Conſonat item*, inquit, *lues hac cum Elephanthiaſi, quoniam cum utroque hoc morbo puſtula fiunt horrida, qua cutim in aqualem, & aſperam reddunt, pili, & capilli de fluunt, efficiturque homo utrinque ad ventu deformis aſpectuque horribilis.* Nec minus efficaces ad id ipſum alii nonnulli morbi novi, ut Scorbutus, Brunnus Gallicus, Plica Polonica, lues Moraviæ, quam cum aliis prænominatis (Plica Polonica excepta) Stomachacem, & Scelectirbem, aliosque Antiquorum morbos repræſentare volunt nonnulli: nam de Lue Moraviæ Thom. Jord. *in eo tract.* *Nonnullis*, inquit, *univerſum corpus puſtulis conſperſum, facies informis, triſte ſupercilium, horridus vultus.*

Verùm, his omiſſis, notiſſimum eſt, acutiſſimos quandoque morbos homines ita transformare, ut eorum forma contraria omninò evadat ei, qua ſani dotabantur; ex quo peſſimum eventum augaratur Hippocr. *in Prænot. n. 2.* ibi *ſi maximè contraria facies ſimili fuerit, horrendiſſima eſt.* Sed quid plura, Peſtis ita effigiem hominis immutare ſolet in ipſo primo inſultu, ut horrorem incutiat, nec facilè homo pro eo ex effigie cognoſci poſſit, qui ante horas aliquot videbatur. Sed non modò effigiem hujusmodi morbi immutant, ſed ipſa corporis ſtatura ab iis elongatur, & abbreviatur: obſervamus enim in dies juvenes in longis, vel acutis morbis, mirum in modum in longum protendi; contra ſenes ita contrahi, ut ex proceris puſilli fiant.

Verum enimverò prædicta reſpiciunt effigiem, & exteriora; ſed quid, quod eædem ipſæ res, quæ corporis formam inſigniter immutant, animum 10
etiam, & Mores immutare, internosque ſenſus aut alacriores, aut ſegniores in certis maximè quibusdam rebus reddere poſſunt? Ipſa ætas quam vim in hoc habeat, norunt omnes; unde appoſitè admodùm Horat. *in Art. Poet.*

Reddere qui voces jam ſcit puer, & pede certo
Signat humum, geſtit paribus colludere, & iram
Colligit, ac ponit temerè, & mutatur in horas
Imberbis juvenis tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibusque, & aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus proviſor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusque, & amata relinquere pernix.
Converſis ſtudiis ætas, animusque virilis,
Quærit opes & amicitias, inſervit honori,
Commiſiſſe cavet quod mox mutare laboret.
Multa ſenem circumveniunt incommoda, vel quod
Quærit, & inventis miſer abſtinet, ac timet uti,
Vel quod res omnes timidè gelidèque miniſtrat.
Dilator ſpe longus, iners, avidusque futuri.
Difficili querulus, laudator temporis acti,
Se puero cenſor, caſtigatorque minorum.

Superfluum autem duco ad hoc alia teſtimonia adducere, cum res ſit lippis, & tonſoribus notiſſima: nam mores pro corporis temperatura immu- 11
tantur, ut luculenter docet Gal. *in lib. Quod Anim. mor.* temperatura autem mutatur ætatis mutatione unde naturaliter fit, ut mutatione ætatis etiam mores immutentur: hinc fit, ut Adoleſcentes lætabundi ſint, Amoribus facilè dediti, deliciis irretiti; Juvenes iracundi, magnanimi, & audaces; Viri cauti, ac prudentes; Senes triſtes, ac ſegnes, animique demiſſi, &

avari: & quoad internos sensus, Adolescentes sunt benè apprehensivi, Juvenes perspicaces, Viri optimi discursus, Senes memoria defecti, & ingenii acumine destituti.

12 Aëris porrò insignes mutationes quemadmodum temperamentum naturalæ aptæ sunt immutare, ita etiam & mores, cùm hi, ut dictum est, corporis temperaturam sequantur; certum enim est in Aere laudabiliori, & cui personæ maximè conveniat, sanguinem generari optimum, unde & mores placidi, animus pacatus, ad bene faciendum pronus, amicitiæ avidus. In Aere calidiori sanguinem gigni similiter calidiorem, ac plurima bile permixtum, unde audacia, iracundia prompta, actionum promptitudo, & hujusmodi. In Aere frigido, & humido, plurimam oportet aggregari pituitam, ex qua segnities, torpor, animi demissio, & cætera ad hunc modum. In Aere tandem frigido, & sicco Melancholiam abundare necesse est, atque inde fit tristitia, ac mœror indesinens, animus à pietate alienus, mores difficiles.

13 Sed & vitæ genus à prægresso notabiliter dissimile, dissimiles quoque à prægressis mores fortè præ omnibus aliis prænominatis causis parere solet. Ad hoc autem caput non pertinent solùm ea, quæ victum ipsum, puta cibum, & potum respiciunt, & quæ ad qualitatem, & quantitatem, sed etiam quæ cæteras res non naturales, quæ inter vivendum homini occurrunt, & præter cibum, & potum, & otium, & laborem, & animi permanentes passiones, & id genus alia, quæ moribus quoque contrariis hominem in posterum imbuere solent; unde si ingenuus, ac liber homo in Barbarorum servitutem redigatur, pro animi ingenuitate, servilem, abjectum, ac demissum animum induet, & quantum ex libertate alacritatis, confidentiæ & imperii in alios habebat, id omne prorsùs amittet, & si longo tempore in eadem servitute commoratus fuerit, à nativa nobilitate omninò degenerabit, neque ullum illius vestigium servare poterit, quin ab ipsa servitute timiditatem, pusillanimitatem, calumniarum tolerantiam, vilem patientiam, & injuriarum omnium abjectissimum contemptum, & alia id genus acquiret.

14 Nec minùs à prægressis dissimiles mores conciliant animi vehementes, ac diuturnæ passiones, ut tristitia est, animi angor, metus, & hujusmodi; sed & morbos acutos, vel diuturnos mores immutare quis negabit? Ipsos Ægros in infirmitate positos contemplemur, atque sine ulla mora patefiet nobis morum prægressorum à præsentibus dissimilitudo: nec mirum, nam morbi ipsi quantoperè temperamentum immutent, unusquisque novit.

Cùm ergo tot, ac tantæ causæ concurrere possint, ac ex naturæ necessitate concurrant ad immutationem effigiei, habitus, & morum, atque omnes, ac singulæ necessariò se univerint in Andrea Casalio, quid mirum si jam senex à se ipso adolescente tantoperè dissimilis existat? Certum enim est, illum triginta, ac pluribus fortè annis à patria abfuisse, ex libertate in duram servitutem redactum, tanto tempore ærumnosam vitam traxisse; Aeris quascunque injurias graves, ac sibi maximè contrarias passum fuisse, toties, ut verisimile est, mare illi mutandum fuisse.

------*Lateque sonantem*
Ionium Fluctum constanti pectore.

tolerasse; omnis generis cibis illaudabilibus, ac propriæ naturæ adversissimis uti coactum; injuriis, verberibus, plagis, ac mille aliis non corpus solùm, sed animum quoq; malè, ac graviter afficientibus ærumnis, in dies à Barbaris, quibus serviebat, malè acceptum mortis instantis, ac pluries imminentis periculis obnoxium, ejusque mortis timore toties perculsum, morbis Denique plurimis exagitatum, neque, ut necessitas requirebat, curatum; cum his omnibus, inquam, mirum est, Illum potuisse vitam ad hoc usque tempus protrahere; nec minùs mirum est, quonam pacto inter tam graves, & numerosas causas potuerit humanam effigiem retinere. Itaq; nihil omninò contra præsumptum Andream Casalium desumi potest, quòd vel minimam conjecturam faciat falsitatis ex dissimilitudine ipsius inpræsentiarum senis, ac ærumnosa vita conflictati ab Andrea Casalio tunc juvene specioso, vitæque liberæ assueto.

CONSILIUM LXII.

Ad Titulum II. Libri V. Quæst. Medicoleg.

ARGUMENTUM.

Percusserat nobilis juvenis N. N. Salsinum quemdam sibi procaciter insultantem in capitis parte, ac vulnus inflixerat cum ossis fractura, ex quo in terram cecidit, retuleratque Chirurgus vulnus esse ex primo capite lethale; & tamen, nulla de ossis fractura cura habitâ, cùm Æger benè se haberet, neque febriret, neque ullum dolorem, aut malam aliquam sensationem persentiret, vulnus consolidari permisit. Decimaquarta convulsiones supervenêre, valida febre accedente; unde vulnere adaperto, Chirurgo tunc ossis fracturæ mederi tentante, nihil profectum est, nam ante vigesimam, vitam obiit: Instabat Fiscus, ut percussor tanquam homicida damnaretur, nullatenùs admissa exceptione opposita de Chirurgi negligentia: Consultus ergo, ut sequitur, respondi.

SUMMARIUM.

1 *In vulneribus capitis sæpè Ægri ex Chirurgi ignorantia periclitantur.*
2 *Vulnus aliquando est periculosum, etiamsi non sit lethale, & num. 4.*
3 *Vulnera capitis cur præ cæteris facilem errandi occasionem Chirurgis præbeant.*
5 *Cœli salubritas quantum conferat in curatione vulnerum capitis.*
6 *Ex symptomatum sævitie arguitur vulnerum lethalitas*
7 *In vulnere capitis lethali accidentia sæva primis diebus se manifestant.*
8 *Vulnera ex primo capite lethalia quæ sint.*
9 *Capitis vulnera etiam cum ossis fractura non sunt ex primo capite lethalia.*
10 *Vulnerato ob Chirurgi ignorantiam decedente, vulnerans de occiso non tenetur.*

Licet vulnus, quod in capite Salsinus accepit, non potuerit dici, omni periculo caruisse; tamen ex his, quæ in medium afferemus, patebit, illud non modò fuisse indifferens ad mortem, & salutem, sed magis ad salutem, quàm ad mortem declinasse; unde deducendum certo certius est, mortem non ad vulneris qualitatem, sed omninò ad Chirurgi ignorantiam, ac negligentiam esse referendam: 1
quemadmodum evenire docet Hippocrat. *lib. de cap. vulner. num. 1.* dicens, *Quare si non singula hæc* (quæ animadvertenda docuerat) *diligenter Medicus curaverit, sæpè mortis caussa existit.* A contrario ergo sensu deducatur, quod si Medicus diligenter omnia curaverit, à morte Ægrum vindicabit; hoc enim illud est, quod admonet, & sibi volunt Auctores o- 2
mnes, cũ vulnera hujusmodi periculosa quidē esse, non tamen lethalia pronuntiant. Fallopp. *in libros Hipp. de c. vuln. c. 24.* quam propositionem ipsemet Fallopius declarans, subdit; *Si nihil ex his accidat, nunquam*

nunquam denuncietis pro mortali vulnere, sed periculoso; id est tali, quòd si rectè non tractetur, pronuntiate mortem. Habent enim id speciale præ aliis vulneribus, alias corporis partes obsidentibus, ea, quæ
3 caput obsident, ut facilem errandi occasionem ipsis Chirurgis, etiam in Arte peritissimis, & exercitatissimis præbeant, atque id quidem pluribus ex caussis, quas enumerat Fortunat. Fidelis; *lib. 4. de Relat. Med. capite vigesimo, rubr. de cap. vuln.* in quam sententiam inclinant etiam Chirurgi omnes, Tagault. *lib. 2. Institut.* Chirurg. *c. 3.* Amat. Lusit. *Curat. Medic. lib. seu Cent. 6. cur. ult.* quod tam familiare est in horum vulnerum curatione, ac tam eventu facile, ut non puduerit Hippocratem, *lib. 5. de morb. vulg. num. 14. in Historia Autonomi in Omilo*, proprium errorem ingenuè confiteri, his verbis: *Autonomus in Omilo ex capitis vulnere mortuus est die decimasexta in media Æstate lapide ex manu ictus in suturas in medio sincipite; quare non animadverti ipsum secari opus habere, deceperunt enim me suturæ habentes in se ipsis jaculi læsionem; postea enim conspicuum id fiebat.*

Duo ergo concurrunt in hoc casu, quæ cogunt nos pro veritate affirmare, Salsinum non ex qualitate vulneris obiisse, unum quidem ex parte ipsius vulneris, alterum ex parte facilitatis errandi à Chirurgo curante.

Nam quoad primum, jam probatum pluribus auctoritatibus est, hujusmodi vulnera non esse simpliciter lethalia, sed periculosa; lethalia tamen
4 evadere ex accidenti, quandò nimirum diligens, ac debita cura à Chirurgo non adhibeatur, vel quod hoc ex mera Chirurgi ignorantia, vel quod ex difficultate vitandorum errorum processerit; aliàs enim per se vulnera hujusmodi, si rectè, & ex Arte tractentur, curationem indubiè recipere possunt: Tagault. *ubi suprà.* Quin etiam Fortunat. Fidelis, *loco citato*, tam secura facit hæc vulnera, maximè si cœli salubritas eorum pericu-
5 lum minuat, ut addiderit; *Tunc quodcunque capitis vulnus, modò membranæ affectæ non sint, etiam osse perfracto, ac perforato, nequaquam inter multum periculosa repones.* Imò ubi Aeris salubritas huic negotio favorabilis existat, tantam securitatem in hisce capitis vulneribus promittit, ut etiam lethalissima à salute recuperanda non elongentur. Unde Amat. Lusit. *loc. cit.* de Ragusia Civitate verba faciens,
6 *In hoc verò*, inquit, *saxo Ragusæo contrarium evenit, vix enim ex fracto, & comminuto capite Ægrotus decedit, imò plerumque convalescit.*

Id ipsum autem Romæ evenire quotidiana experientia docet, quod nonnisi ob Aeris qualitatem evenit, qui tam favorabilis capitis vulneribus est, quàm contrarius est contraria temperatura dotatus; nam ob sui crassitiem ille ad intima non penetrat, hic ob tenuitatem penetrando officit; ut de Bononia, & Florentia idem Amatus testatur, de quibus ille *ibidem* sic: *Florentiæ, & Bononiæ ita capitis vulnera periculosa sunt, ut rarò capite vulneratus sanetur.* Idemque & de eadem Florentia, & de Perusia testatur Joannes Andreas à Cruce *lib. 1. suæ Chirurgiæ cap. 6 rubr. de Aere*; qui etiam Venetiis, & Ferrariæ, & in similibus Civitatibus, & locis insignia capitis vulnera mirum in modum sanitati reddi testatur: De Florentia quoque idem refert, Vid. *lib. 6. de curat. membr. cap. 4.* Contrarium autem de Pisis, & Lugduno affirmat ob cœli crassitiem, qualis etiam Romæ viget, Paræus etiam ex Guidone *lib. 10. suorum oper. cap. 8.* firmat, capitis vulnera esse longè contumaciora Lutetiæ, quàm apud Avenionenses, apud quos contra tibiarum vulnera difficilius ad sanitatem perveniunt, quàm Lutetiæ, utrumque autem etiam Romæ contingere, quotidiana experientia, & communis persuasio confirmat.

Concurrebat ergo hic ad securitatem vulneris, Aeris quoque salubritas, stante maximè ipsius vulneris qualitate, quod licet esset cum ossis fractura, tamen omnem securitatem promittebat, cum neque esset magnum, neque membranas ullo modo læsisset, neque aliud quid mali intulisset notatu dignum, quod satis superque attestabatur absentia cujuscunque gravis symptomatis, cùm in vulneris acceptione Salsinus neque in terram ob id cecidisset, neque vomuisset, neque illi febris supervenisset, nec magna inflammatio, nec insignis dolor, nec convulsio per totam decimam quartam; quorum symptomatum absentiam summam securitatem promittere uno omnes ore, ipsum Hippocratem, ac diuturnam experientiam secuti, docent.

Addendum his, quòd neque ulla alia causa, quæ vulnus ex dubio periculo in certius labi cogeret, hic considerari potuit, ut exempli gratia, Armorum qualitas, quibus vulnus est inflictum, fuit enim nudus gladius nulla mala qualitate imbutus, conditio ipsius Ægrotantis, erat enim juvenis sanus, ac robustus, optimique temperamenti, ac ejus ad amussim naturæ, qualem desiderat Hippocrates, cum securitatem ex vulnere nos promittere posse determinat; quam securitatem majorem faciebat ipsa ætas. Insuper in victu nulla errata sunt commissa, in quæ lethalitatis culpa conjici potuerit; nam cùm Salsinus in Hospitali Sancti Spiritus decubuerit, non potuit ullum in victu erratum per ipsum perpetrari, cùm non proprio arbitrio, sed ministrantium cura infirmi regantur; hi autem non nisi secundùm Chirurgorum præcepta omnia exequuntur. Cùm ergò nulla omninò irrepserit causa, ob cujus culpam vulnus Salsini, quod ex sui natura curabile non magno negotio erat, factum fuerit lethale; ut fieri aliquando notant omnes Practici, eas causas enumerantes, quas apud ipsos videre licet; remanet ut tantùm ex Chirurgi incuria, & ignorantia id evenerit.

Quod quidem mirum non est; cùm pateat, ut jam superius annuimus, etiam Doctiores, imò Doctissimos, expertissimosque Chirurgos in curandis capitis vulneribus interdum falli, ob facilitatem deceptionis concernentem cognitionem fracturæ ipsius Cranii, nam, ut Hippocrati evenit, aliquando à Chirurgo judicatur quòd fissura Cranii sit aliqua commissura, & sic nullam de ea curam suscipiens, non dilatat vulnus, neque os ipsum, ut deceret, tractat, & sic vulneratus ejus culpa moritur, ut in casu quoque præsenti factum est, unde tota mortis culpa in chirurgum rejicienda, & in ipsius negligentiam, & imperitiam: nam cùm perquirere debuisset, an os, aliquo modo læsum esset, nullam in ea diligentiam adhibuit, sed simplicis vulneris curam suscipiens, ipsum antè tempus consolidavit, undè postmodum symptomata sævissima supervenerunt, ac denique ipsa mors.

Prætereo multa, quæ evidentissimè commonstrare possent, vulnus hoc fuisse ex maximè salutaribus, quantùm promittere potest capitale vulnus cum aliquali ossis fractura, cum absentia cujuslibet symptomatis, quod posset demonstrare vulneris dubietatem, & minuere, aut in ancipiti ponere ejus securitatem, satis superque id attestetur; nam usque ad decimamquartam Salsinus tam benè habuit, ut vix ullum incommodum à vulnere reportare videretur, unde ipse Chirurgus illum tanquam sanum jam tractabat, diætam relaxando, & alia ad rationem victus pertinentia tanquam sano præscribendo.

Ex

Ex quibus irritatur omninò conjectura, quam desumi posse Fiscus contendit, quòd hoc vulnus fuerit ex se lethale, immò maximè lethale, quam conjecturam vult elici debere ex sævitie symptomatum,
6 quæ vulneri supervenerunt; nam adeò sæva fuerunt, ut illum quatuor dierum spatio è medio sustulerint; fuerunt enim febris acuta, convulsiones, dolores, & alia id genus, quæ tamen non ex suâ natura huic vulneri supervenerunt, sed ex mala curatione; nam cùm Chirurgus, ut dictum est, debuisset ossi fracto opem ferre, viam sternendo sanguini, & puri jam maturo, consolidando vulnus, utramque materiam inhibuit, ita ut ad Cerebri substantiam se conferens, & inflammatione excitata, febrem, convulsiones, & dolores peperit, quod non ante terminum quatuordecim dierum factum est; quia vulnus, quantum erat ex sua natura, erat benignum & minimè lethale: contrarium enim evenisset ubi ex sua natura, malignum & lethale fuisset; nam eadem ac-
7 cidentia, & alia quamplura in principio, aut ad summum tertia excitasset, & hominem multò citiùs sustulisset. Itaque nulla conjectura elici potest lethalitatis, & malignitatis ipsius vulneris ex supervenientibus symptomatibus; cùm non à vulneris natura, sed à sanguine, & pure retento ob Chirurgi negligentiam in secando, & nimis citam ejus consolidationem, dependentiam habuerint.

Non obstat præterea vis, quam facit Fiscus in ejusdem Chirurgi relatione deponentis, vulnus fuisse ex primo capite lethale; nam ipsemet Chirurgus in ipso vulnere curando satis superque commonstravit, vulnus realiter non solùm non fuisse ex primo capite lethale, sed vix fuisse periculosum; ita autem periculosum, ut lethale evadere posset, nisi rectè curaretur, aliàs ab omni periculo tutum: nam ille nec remedia adhibuit necessaria, neque operationes ullas fecit, neque ulla in re ita se gessit, ut se de vulneris lethalitate timere ostenderet; ex qua curandi ratione satis apparet, illum in sua relatione falsum pronuntiasse, cùm è contra in curando demonstraverit se judicare vulnus esse salutare, non lethale. Sed id factum ab ipso est, more aliorum Chirurgorum imperitorum, qui etiam vulnera nullo periculo insignia, referunt esse periculosa, & lethalia; hoc enim ex re illorum est, & sibi eo modo cavent; nam si ex non recta curatione vulneris vulneratus decedat, ipsorum ignorantiæ mors non tribuatur, sed potiùs naturæ ipsius vulneris, ut ad amussim evenit huic homini, cujus ignorantia, & negligentia tam palam est, ut ne ipse quidem sese excusare sciverit, sed coactus suam sententiam opere ipso retractavit, dum vulnus post decimamquartam de novo aperuit, sed frustra, non solùm enim nihil opis secando attulit, sed Ægrum certissime interfecit.

8 Ex quibus patet, tantam fuisse ejus insciciam, ut apertissimè commonstraverit, nescire se, quid sit vulnus ex primo capite lethale; hujusmodi enim vulnus dicitur illud, quod paucarum horarum, aut dierum spatio necessario Ægro mortem infert, nec ulla Arte sanari potest, Daniel. Sennertus *libro quinto Pract. par. 4. capite tertio.* In his autem necesse est subitò in ipsa vulneris accepione, aut non multò post apparere symptomata magna, & horribilia proximam, & inevitabilem mortem attestantia, unde eliciendum, quantùm distaret vulnus à Salsino acceptum ab ea natura, ex qua pro lethali in primo capite erat judicandum, cùm non solùm in ipsa vulneris acceptione nullum eorum symptomatum apparuerit, sed nè per totam quidem decimamquartam, quia vix periculosum erat, & nullo modo lethale. Unde neque unquam Hippocrat. *in Aphor. libro sexto Aphor. 18. & in Coac. partic. 509. neque alicubi*, nec Celsus *suæ med. libro quinto capite vigesimosexto*, nec aliùs quisquam inter vulnera ex primo capite lethalia reposuerunt capitis 9 vulnera, etiam cum ossis fractura; immò ut ex superioribus patet, potiùs ad salutem ea terminari voluerunt, quam ad mortem, nisi error aliquis notabilis inter curandum interveniat.

Nec quicquam denique ad probandum vulnus fuisse lethale, facit casus ipsius Salsini in terram in ipsa vulneris acceptione, in quo maximum Fiscus fundamentum facit; nam casus non successit ex violentia & gravitate vulneris, sed ex accidenti, eò quod Salsinus volens evitare percussionem, se retrahendo in terram cecidit; nam si ex vulneris gravitate casus successisset, de necessitate consecuta essent alia plura symptomata, non casus solus, qui ad symptomata succedit, neque ea præcedit, unde secutus esset ad vertiginem, ad vomitum, ad vocis abscissionem, ad oculorum tenebricositatem, & ad alia id genus accidentia, quæ tamen nullatenus apparuerunt nec in ipsa vulneris acceptione, nec post ipsam usque ad decimamquartam, ut dictum est.

Itaque cùm pateat, Salsinum ob Medici negligentiam, & ignorantiam periisse, certè percutiens de occiso non tenetur; ut per *l. si ex plagis, Digestis ad l. Aquiliam* quam ex nostris adducit Fortunat. Fidel. *lib. 4. de Relat. Medic. cap. 2.* Gloss. *in l. si ab hostibus*, §. 2. *Digestis*, *sol. matrim.*

CONSILIUM LXIII.

ARGUMENTUM.

Desiderabat Illustrissimus ac Reverendissimus D. Episcopus N. N. impetrare à Sanctissimo Coadjutorem, sed antequam supplicationem super ea re porrigeret, me cum Collega meo, Viro Doctissimo, ac ætate venerabili consulere voluit, ut determinaremus, an causæ, ex quibus movebatur ad postulandum Coadjutorem, essent legitimæ, & sufficientes. Erant autem hujusmodi causæ, Ætas gravis, cùm jam sexagesimum primum annum attingeret, corporis perpetua invaletudo ob insultus podagricos, Stomachi imbecillitas, ob quam matutino somno indulgere cogebatur, aliàs ejusdem Stomachi anxietatem per nonnullas horas passurus; & urinæ ardor ob arenulas, quas frequenter emittebat; & contendente Collega meo, has causas non solùm simul junctas esse legitimas, & sufficientes, sed unamquamque per se posse esse & legitimam, & sufficientem; Ego contrariam sententiam amplexus sum ex sequentibus.

SUMMARIUM.

1 *Causæ, ob quas Coadjutor dari debet.*
2 *Senium cur sit legitima causa obtinendi Coadjutorem.*
3 *Decrepitus quis potest dici aliquando seriùs, aliquando verò citiùs.*
4 *Quibus Decrepitis concedatur Coadjutor.*
5 *Ex constitutionibus Pontificiis ad obtinendum Coadjutorem requiritur impedimentum perpetuum.*
6 *Stomachici qui remissivè apud Galenum.*
7 *Vesicæ calculo laborans meritò potest petere Coadjutorem.*
8 *Cùm causæ morborum sunt amovibiles, non potest jure peti Coadjutor.*
9 *Podagra quando non sit legitima causa postulandi Coadjutorem.*
10 *Coadjutor non datur nisi morbo præsente.*

Optime, ac diligenter ponderatis verbis constitutionis Pontificiæ *in c. unico, de Cler. agrot. in Sexto*, patet sequentes conditiones, aut causas tantùm legitimas esse ad obtinendum Coadjutorem, nempe

nempe Senium, seu Decrepitatem, perpetuam invaletu-
1 dinem, gravem ac perpetuum morbum, & futuræ prosperitatis omnimodam desperationem.

Et primò, quoad Senium ideò reputatur justa causa
2 obtinendi Coadjutorem, quia absque dubio corpus aggravat, ac debilitat, impeditque, ne in ea ætate degentes possint officia consueta exercere, nullaque spes illis superest futuræ prosperitatis, cùm vires in dies notabiliter deficiant; sed Senium in hoc casu annorum numero definiri non debet, sed corporis viribus: ut enim aliàs diximus, potest quis dici in senio, vel decrepitate constitutus, & multò aliquandò seriùs, & aliàs multò maturiùs, quàm communiter determinetur; itaque licet Decrepitatem anno sexagesimo quinto incipere universaliter statuatur, evenire tamen potest, ut
3 quis in quinquagesimo tam fractis, ac diminutis corporis viribus dotetur, ut jure pro Decrepito sit habendus. Contra autem tam validus, ac robustus esse potest quis in septuagesimo, ut neque eo anno pro Decrepito sit existimandus. Quando ergo quis verè Senex, aut Decrepitus dici debet, virium robore destitutus esse debet, quia senes nulli robur habent, Galen. *lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 9.*

In casu igitur nostro cùm Illustrissimus Vir viribus sit adhuc integris, non obstantibus iis, quibus ex accidenti affligitur, affectibus, non meretur nomen Decrepiti, imò etiamsi contendamus illum ob annorum numerum esse Decrepitum, tamen non habet legitimam causam postulandi Coadjutorem, quia constitutio Pontificia non promiscuè omnibus Decrepitis
4 concedendum esse Coadjutorem determinat, sed iis tantùm, qui senio sunt gravati, & adeo impediti, ut officium suum nequeant exercere: at hoc non habet locum in illustrissimo Viro, qui etiam si annum degat sexagesimum primum, non tamen ætate est gravatus, nec ita debilitatus, ut non possit aliquando suum officium exercere; nam licet aliquandò non possit,
5 aliàs tamen potest; in constitutione autem requiritur impedimentum perpetuum.

Quoad secundam autem causam, quæ est valetudo perpetua, non possum videre, quomodo locum habere debeat in casu nostro; nam nullus ex narratis affectibus, quibus Illustrissimus Dominus detinetur, talem illum reddit, ut perpetua valetudine illum molestari jure firmare debeamus: si enim de Podagra loquamur, certum est, illam non impedire indesinenter, ac perpetuò prædictum Illustrissimum Episcopum, sed habere tantùm annuos insultus in temporum mutationibus, ac Vere tantùm insigniter ab illa molestari, aliis verò tempestatibus leviter, ac de raro, nisi mala, & inordinata victus ratione utatur, ut ipsemet ingenuè confitetur.

Quod si de Stomachi imbecillitate sermonem habeamus, neque ipsam talem esse patet, ut reddat illum valetudinarium; quia, ut ex ipsius Illustrissimi Domini confessione habetur (nam ut Vir est Religiosissimus, in nulla re conscientiam suam gravare vellet) de Stomacho conqueri non cogitur nisi quandocunque vel cibo plurimo, & maximè minùs laudabili utitur, vel quandò seriùs multo, quàm necessitas requirat, cibum capit, vel quando cibis quibusdam utitur suæ naturæ contrariis, ut legumina sunt, præcipuè verò lentes, carnes animalium sylvestrium, ac præcipuè Aprinæ, Melopepones, & radices quælibet etiam jure excoctæ, lacticinia, & hujusmodi: aliàs autem nec Stomacho malè valet, nec malè concoquit, nec vividum faciei colorem in pallidiorem mutat, nec ructus acidos, aut malè olentes emittit, nec vomitibus molestatur; sed benè, & valenter se habet, unde patet, illum non esse connumerandum inter Stomachicos, ut Doctissimus Collega existimat, neq; comprehendi inter illos, quos Stomachicos appel-
6 lari docet Galen. *libro octavo de compend. Pharm. sec. loco capite secundo.* Cùm nullum eorum symptomatum patiatur, quæ ille narrat pati eos, qui *Stomachici* appellantur, nisi sit levis quædam anxietudo ex causa externa, ut jam dictum est, non ex causa interna, ut præcipuè est ipsius Stomachi imbecillitas, quali dotantur Stomachici.

Quoad urinæ porrò ardorem, manifestum est, neque ex se gravem esse affectum, cùm ab arenulis tantùm originem habeat, neque ullo impedimento esse, quin homo suum officium exercere liberè possit; præterquam quod neque perpetuum vitium est, sed per vices molestans; & licet frequenter molestum sit, tamen molestia magna non est, & cessat illicò excretis arenulis, unde aberrare omninò putaverim Collegam meum, qui dubitat, hoc ex vesicæ calculo provenire, quod tam à vero abest, quàm quod maximè; cùm nullum eorum signorum in Illustriss. Viro animadvertatur, quæ vesicam calculo laborare attestantur, posita ab Hippocrat. *libro de Aer. Aq. & loco, num. 22. & sequent. & libro quarto de Morb. num. 29.* à Galen. *libro primo, de loc affect. capite primo*, à Paulo Ægin. *lib. 6. cap. 60.* & ab aliis quibusque Practicis: nam ardor ille urinæ, quem persentit in mingendo, non est magnus, neque perpetuus, quia non semper cum urina arenulas reddit, unde ut plurimum absque illo ardore, ac dolore mingit; quod nunquam eveniret, ubi calculus vesicam obsideret: & multum differt hic urinæ ardor ab eo, qui causatur ex calculo vesicæ; nam hic vehemens est, ex Hippocrat. *loco citato de Aer. & loc.* at Vir Illustriss. confitetur, se nullum dolorem in urina reddenda percipere, sed tantùm molestiam quandam, & aliqualem ardorem, quando cum urina arenulas emittit, vel quandò se ultra consuetum exercet, vel quando cibos calidiores, vel multis aromatibus conditos assumit, & in summa tam leve hoc vitium est, ut ipsemet Patiens illud in nullo censu habendum esse dicat; nam nisi alii affectus pro legitima causa postulandi Coadjutorem admittantur, ingenuè fatetur, nosse se, hunc non esse sufficientem. Incassum ergò peritissimus Collega tantoperè se fundat in hoc urinæ ardore putans à calculo originem habere, ac valdè metuens, ne in dies major fiat, nam tunc, & eo casu pro legitima causa admitti posset, non modò respectu præsentis molestiæ, sed etiam respectu vale- 7
tudinis futuræ, cùm omninò timendum esset id ipsum quod Collega timebat, nempe Virum Illustrissimum in dies magis, magisque molestatum iri absque ulla spe futuræ prosperitatis.

Neque valet instantia ab eodem Collega meo in medium producta, nimirum, quòd etiam si prænominatæ causæ singulæ per se non essent sufficientes, neque legitimè moverent Illustrissimum Episcopum ad expetendum Coadjutorem, tamen omnes simul junctæ sunt plusquam sufficientes ad id præstandum: quia conjunctæ multò magis hominem molestant, & in perpetuam valetudinem conjiciunt, maximè eùm senile jam, imò decrepitum corpus obsideant, unde ante tempus fortè in decrepitate illum constituunt: Non valet, inquam, hæc instantia; quia omnes, & singulæ commemoratæ causæ, si Podagram excipiamus, sunt facilè amovibiles, vel non 8
sunt alicujus momenti, & sic non sunt legitimæ: nam jam ætatem non esse ita gravem diximus, ut ad postulandum Coadjutorem sit in aliqua consideratione habenda; Stomachi autem imbecillitas facilè amovibilis est, quia non est ex sui natura imbecillis sed cum plurimo cibo gravatur, vel cibis difficilis coctionis repletur, obruto vel quantitate, vel qualitate, nativo ejus calore, imbecillis evadit, itaque remotis his erroribus in victu, ut paratus, ac promptus removere est Illustrissimus Patiens, removebitur insimul

Stomachi

Stomachi imbecillitas. Eodem quoque pacto si in victu cautiùs se gerere posthac velit idem Illustrissimus Episcopus, & exercitio moderato uti, rebusque sanguinem excalfacientibus, & exurentibus abstinere, urinæ quoque ardor vel in totum, vel magna ex parte cessabit, & in summa nullo modo illum impediet, quin officium sum exercere valeat.

9 Jam verò de Podagra diximus nequaquam esse ejus gravitatis, ut possit ad effectum, de quo agitur, pro legitima causa reputari: nam præterquam quod semel, aut iterum ad summum in anno toto hominem ita adoriatur, ut cogat illum in lecto decumbere, non alios adhuc articulos, quàm pedum molestat; neque firmari potest, illum non Podagra tantùm, sed arthritica passione detineri, quod licet velit Collega firmari posse, tum ob naturam, & facilitatem hujus morbi, qui primò pedum articulos, ac procedente tempore articulos manuum, & quarumcunque partium obsidere solet, imò & quascunque ossium compositiones, tum quia alias de dolore articulorum manus, est conquestus; veritas tamen est, Illustrissimum Patientem de præsenti simplici Podagra laborare: & quod opponitur de facilitate, & consuetudine hujus morbi communicantis se tempore procedente quibuscunque corporis articulis, in casu nostro non habebit locum, quia cùm patiens à Quadragesimo anno Podagra molestari inceperit, in tam longo annorum decursu nunquam de aliorum articulorum doloribus conquestus est: ex quo manifestissimum signum habemus validitatis cæterorum articulorum, quos sperandum est non molestatum iri hujusmodi doloribus præ eorum fortitudine, maximè si in ratione victus non peccabitur.

Quod autem dicitur de dolore perpesso in articulis sinistræ manus, non pertinet ad Podagram, aut ad Arthritidem, quia hic dolor à causa Procathartica ortum habuit, nam cùm vellet quoddam magnum volumē nescio cujus Doctoris dextra arripere, ex loco alto cecidit super manum sinistram, in qua dolorem, tumorem, & inflammationem excitavit, absque eo quod articulis quicquam officeret: quod mirum fuit in homine jam per plures annos Podagra detento; unde inaniter ex ea re elicere satagit eruditissimus Collega promptitudinem, & facultatem in nobiliss. Præsule incurrendi dolores Arthriticos; cùm contra, ex hoc majorem spem concipere liceat non incurrendi in hujusmodi dolores, quia si à Natura habuisset talem aptitudinem, jam ex ea causa omninò illos non effugisset.

Et ad omne pejus, Coadjutor, ut ex constitutio-
10 ne Pontificia clarè patet, non datur, nisi de præsenti morbus affligat, & aliæ requisitæ conditiones simul concurrant; Atque hinc est, quòd cessante causa, ob quam Coadjutoria fuit concessa, cessat Coadjutoria: Rota *in Elnen. Canonicatus 1631. coram Ghislerio, num. 6.* Unde timor futuri mali non est legitima causa flagitandi Coadjutorem, etiamsi rationabilis undequaque esset, imò fortè, quantùm ego existamaverim, etiamsi timor hic justus esset, & ab ipsa officii exercitatione dependeret, non afficeret: quamobrem cùm Illustrissimus Episcopus de præsenti Arthriticis doloribus nequaquam molestetur, non potest legitimè Coadjutorem petere ob rationabilem timorem incurrendi in prædictos dolores, cùm ut plurimùm evenire soleat, ut qui Podagra laborare cœperint, procedente tempore etiā Arthriticis doloribus conflictentur; satis enim superque est, si de præsenti tales dolores non vigeant, neque antehac ullam de se significationem dederint; quod etiam si de proximo prehenderent, aut etiam de præsenti molestarent, adhuc non esset necesse illum perpetuò ab illis molestandum esse, cùm ii ipsi dolores suas habeant remissiones, quibus non impediuntur Ægri ac munia quæcunque exercenda, non secùs ac cum sani sunt, facere consuescant. Et sic dici non potest, hoc impedimentum, esse legitimam causam postulandi Coadjutorem, cum non sit perpetuum, ut ex constitutione Pontificia requiritur.

Atque hæc pro veritate ad petitionem Illustrissimi Præsulis exaravi, cui magis cordi veritas est, quàm assentatio: jussit enim hæc diligenter examinari, ut conscientiam suam exoneraret, & nè id succederet, si gratiam à Pontifice obtineret, visus esset injusta, & contra æquitatem petere.

CONSILIUM LXIV.

Ad Titulum Tertium Libri Octavi.

De Clausura Monialium.

ARGUMENTUM.

Soror Anna Gertruda Lætitia in Monasterio Sanctæ Claræ de Urbe Professa in Religione Sancti Francisci, Tertii Ordinis, petebat à Clausura dimitti duplici ex capite; Primò, quòd ipsius professio esset nulla, stante quòd facta fuisset, ut concludenter probare se offerebat, ob paternum timorem, & reverentiam. Secundò, quòd morbis perennibus, ac gravissimis, ita conflictaretur, ut ad recuperandam sanitatem necesse haberet extra clausuram se curare, cùm aliter sanari non posset, ut ex Medicorum fide constare dicebat. De primo ergò capite nihil ad nos; de secundo consultus sententiam meam protulit, ut in sequentibus.

SUMMARIUM.

1 *Pontificum indulgentia in dimissione Monialum à clausura, non respicit salutem particularem.*
Contrarium num. seq.
3 *Aeris mutatio efficacissimum remedium in diuturnis morbis.*
4 *Quæ conditiones requirantur in morbo, cujus causa Monialis dimitti debeat à clausura, & num. 9.*
5 *Vnicuique licet vitam suam de jure naturali tueri.*
6 *Vnusquisque tenetur evitare ea, quæ vitam propriam in periculo ponunt.*
7 *Qui ægris in morbis longis assistunt, non evitant ob incommoda, quæ patiuntur, adversæ valetudinis insultus.*
8 *Morbus si non sit contagiosus, non est justa causa dimittendi Monialem à Clausura.*
10 *Epilepsia interdum à vapore excitatur.*
11 *Morbus, ob cujus causam Monialis dimittitur à clausura, debet probabiliter esse curabilis.*
12 *Vitia naturalia emendari non possunt.*

ALias in quæstionibus hisce meis Medico-Legalibus, *tit. de Clausura Monialium*, iterum atque 1
iterum inculcavi. Pontificum indulgentiam quoad dimissionem Monialium à clausura, non extendi ad salutem alicujus particularis ex Monialibus, sed respicere omninò salutem tantùm universalem totius cætus; ita ut si quando contingat, ut aliqua Monialis ex gravissima quadam infirmitatis causa dimittenda sit à clausura, egeat speciali Pontificis Brevi, cùm universali illa determinatione se tueri non possit, ac per eam, clausuram relinquere, & idcircò jure in consuetudinem abiit, ut ab ipso Pontifice requiratur licentia hujusmodi, ut ex Campanil. *diversf. jur. canon. rubr. 12. cap. 16. n. 23.* refert Ventriglia *in Annot. Pract. Annot. 5. §. 1. n. 19.* hoc itaq; punctum, quantùm in me est, jam decisum reliqui, ac necessarium puto ob rationes *loco citato* adductas ipsam sororem Annam Gertrudam, à Pontifice licen-

licentiam impetrare, ut extra clausuram se curare possit,& ad sanitatem devenire.

Sed videndum,utrum Monialis hæc habeat justam,ac legitimam causam petendi, & obtinendi à summo Pontifice hujusmodi licentiam? quod ut rectè determinetur, ante omnia ipsius Monialis status valetudinis est aperiendus. Constat ergo, illam à nativitate adversæ valetudini fuisse obnoxiam,ac maximè fuisse perennibus distillationibus à capite molestatam, ex quibus, cùm ad lumbos, & coxam sinistram decumberent, claudicationem contraxit, ejusdemque partis contractionem.

Ad Pubertatem accedens,menstruorum defectu semper succedente tempore laboravit, ex qua occasione in mille affectus præternaturales,& gravissima symptomata lapsa est: nam & insultibus Epilepticis,& sanguinis rejectionibus per os,& cordis tremore(ex quo etiam sinistræ costæ sublevatæ fuerunt)& febris perennibus, & Stomachi anxietudine, & doloribus,aliisque symptomatibus fuit indesinenter vexata: quæ omnia aut de novo accesserunt, aut magna ex parte exacerbata sunt, postquam habitum Monachalem sucepit, & professionem emisit; tunc enim animi vehementibus passionibus exagitata,& alienatione à vita religiosa plurimum vexata, multoties mortis periculo fuit obnoxia: ita tamen ab ea symptomatum sævitiæ sese momento temporis recolligebat, ut nihil mali illam perpessam fuisse dixisses; unde non defuerunt ex Monialibus,quæ illam vel plurima simulare dicerent, vel à malo spiritu exagitari, cum tamen nos omnia ad suas naturales causas referenda esse judicaremus.

Perseverantibus igitur tot,tantisque affectibus, postulabat à clausura dimitti,vel quòd hoc illi liceret ex universali indulgentia à Pontificibus,Monialibus elargita, quandocunque intra clausuram curari non possunt,vel quòd posset à vivente Pontifice licentiam super ea impetrare, ubi universali illa indulgentia munire se non posset: non defuerunt
2 enim ex Canistis aliqui, quos adduxi *lib. 8. har. Quæst. tit. 3. quæst. 2.* qui voluerint permissionem Pontificum Monialibus factam, ut possint relinquere clausuram, non respicere tantùm salutem universalem, sed extendi etiam ad particularem salutem alicujus ex Monialibus, quandocunque tali morbo laboret, (etiam si non sit contagiosus) ut judicio Medicorum non possit nisi extra clausuram curari: at talis quidem videtur esse morbus,ac mala valetudo,qua soror Anna Gertruda detinetur.

Quòd enim non possit intra clausuram curari, patet ex progressu morbi, & decursu tot annorum, & ex inani, ac frustrata applicatione plurium, ac maximè efficacium auxiliorum, cum quibus nihil quicquam profectum est.

Quòd autem curari possit beneficio mutationis Aeris,& dimissione à clausura,patet; quia nullam efficaciorem causam habemus in Arte Medica,nec magis accommodam ad curandos morbos
3 longos,difficiles,& contumaces,quàm ipsam Aeris mutationem,ut alias *loco citato* dixi; & est communis Medicorum omnium sententia, qui omnes uno ore in hujusmodi morbis,tanquam unicum, ac singulare, certumque præsidium Aeris mutationem suadent,& idcircò non præter rationem ejus rei fidem fecerunt duo doctissimi Medici, quam hæc Religiosa promptè exhibere, ac judicio producere se offert.

Videtur ergo soror Anna Gertruda habere justam causam exeundi à clausura,ob morborũ, quibus molestatur, ferociam,& contumaciam, ut experientia patet; & videantur intra clausuram non admittere curationem, unde certo vitæ periculo patientem exponunt; hæc enim conditio præ aliis desideratur à Doctoribus,ut causa exeundi à clausura legitima sit existimanda: Navarr. *comm. 4. de* 4
Reg. n. 49. Sebastian. de Soto *in tract. de infirm. ob quas Monial propositione 3.* ejusque rei evidentes rationes apud ipsos videndæ.

Potissima autem ea est,quòd unicuique licet vi- 5
tam suam de jure naturali pro viribus tueri, aliàs, ubi id negligeret,peccaret contra propriam charitatem,ob quam quemadmodum non licet seipsum lædere notabiliter, & multò minùs seipsum interimere, sic obligatur unusquisque pro viribus 6
evitare ea,quæ vitam propriam in manifesto periculo ponunt,qualis est hujusmodi morbus,ex quo Monialis fit certò interitura, nisi sibi caveat procurando suam salutem extra clausuram,intra quam non potest eam recuperare, quantumvis multis, & efficacissimis præsidiis eam recuperare procuraverit: meliora ergo,ac securiora inquirenda, inter quæ potissimum est Aeris mutatio, ut jam probatum est.

His addi potest,quòd licet morbi,quibus indesinenter affligitur soror Anna Gertruda, non sint contagiosi, ita ut ob contagii timorem sit separanda ab aliis Monialibus, quæ sanæ sunt,& dimittenda à clausura, tamen non sine omni periculo infectionis, & maximi incommodi aliarum Monialium poterit in clausura detineri,quia licèt Moniales,quæ circa ejus curam assiduè versantur,non debeant timere quicquam ob contagium, possunt tamen propriæ sanitati timere ob assiduam, & maximè diuturnam operam in ea curanda impensam: 7
nam novum non est, sed experientia quotidiana confirmatum, quòd ii, qui Ægrorum curam habent,ubi morbus magnus sit, & diuturnus, etiam si non sit contagiosus,facilè in aliquem non contemnendum morbum labantur ob assiduum laborem, & plurima incommoda,quæ in eo opere perpetiuntur.

Itaque satis apparet,quòd dimissio hujus Monialis à clausura, non solùm concedi debeat respectu sui, sed respectu etiam totius cœtus ipsarum Monialium, cùm non respiciat tantùm ipsius salutem,sed cæterarum omnium, unde meritò poterit inniti Summorum Pontificum Indulgentiæ facta respectu universalis salutis, & sic duplici ex capite, & utroque quidem justo, ac legitimo, debet soror Anna Gertruda à Clausura dimitti, primò ut suam vitam tueri possit, alterò ut à timore contrahendæ alicujus insignis infirmitatis alias Moniales vindicare liceat.

Verumenimverò,si omnia ritè,ac rectè considerentur,non habet Soror Anna Gertruda justam causam ex hoc capite deserendi Clausuram: nam 8
primò patet,morbos,quibus affligitur,non esse ullo modo contagiosos,nec posse ob timorem aliarum Monialium contrahendi hujusmodi morbos,iisve quoquo modo infici,illam à clausura dimitti: cessat enim respectu universalis salutis totius Monasterii, & idcircò non potest hæc causa inter eas comprehendi, ob quas Pontifices dimittendam voluerunt Monialem à Clausura, ne aliæ inficiantur, cùm non solum morbus hujus Monialis non connumerari possit inter eos, ob quos similis dimissio conceditur,cum neque Pestis sit, neque Lepra,neque alius quisquam contagiosus morbus, sed à contagio sit adeò alienus, ut nulla earum Monialium, quæ per tot annos illi inservierunt, offerendo,ac ministrando cibos,& medicamenta,& indesinenter circa corporis illius curam versantium, unquam sit simili, aut congeneri morbo tentata; unde reliquum est, superfluum esse quicquid circa

hoc

hoc caput addatur. Dato igitur, quòd infirmitas hujus Monialis esset talis, ut Aër Monasterii ita esset illi infensus, ut mutatione Aëris posset recuperare sanitatem; tamen non esset sufficiens causa ducendi clausuram: Ventriglia *in Pract. Annotat. n. 5. §. 2. n. 37.* & allegati ibi per eum.

Secundò si respiciamus, quòd reliquum est, salutem ipsius tantùm, & concedamus posse illam legitimè petere, ut à clausura exire permittatur, ad effectum, ut propriæ, sanitati, ac vitæ prospiciat; adhuc morbi, quibus tentatur, non sunt ejus conditionis, ut suam petitionem justificare possint, quia deficiunt ab aliqua conditione necessariò in his morbis requisita, ut præbeant legitimam causam
9 exeundi à clausura: debent enim morbi *primò* esse cum manifesto vitæ periculo, tunc enim urget obligatio suæ vitæ prospiciendi, & excusatio ab obligatione, & voto perpetuæ clausuræ. *Secundò* debent esse tales, ut extra clausuram probabiliter curari possint, nam aliàs incassum concederetur licentia exeundi à clausura, cessante fine, ob quem ea licentia conceditur. *Tertiò*, ejus naturæ sint oportet, ut judicio Medicorum nonnisi extra clausuram curari possint: aliàs si suppetant ad curationem alia præsidia intrà ipsam clausuram adhibenda, non esset concedenda ea licentia relinquendi clausuram.

Quoad primam ergo conditionem satis patet, quòd non obstante symptomatum sævitie, quibus Monialis hæc conflictari solet, satis apparet à periculo maximè præsentaneo omninò abesse; & hoc duplici ex causa, *prima*, quia affectus hujusmodi non sunt proprii, & Idiopathici partium principium, sed ab utero omnem originem habent, à quo scimus ex quotidiana experientia Mulieres aliquando tam malè accipi, ut pro mortuis appareant, & interdum pro mortuis efferantur; ut non semel evenisse constat; & si libet, videri possunt plures hujusmodi casus à plerisque Auctoribus enarrati, quorum plures recollegit Schenchius *lib. suar. Observat. 4. rubr. de uter. suffocat.* & extat apud Joan. Boccat. *in Decamer. Diat. 10. Nov. 4.* non dissimilis historia à veritate non aliena. *Secunda* causa est, quia ut plurimum à vapore, aut spirituosa aliqua materia ea symptomata excitata, faciliùs, ac promptiùs discutiuntur, quàm si ab aliqua materia humorali originem ducerent. Neque mirandum est, quòd à vapore, flatu, aut spirituosa quadam exhalatione tanta, ac tam gravia symptomata excitari possint, cùm persuasum habeamus auctoritate Hippocratis *lib. de flatib. num. 21. & seq.* Aristotel. *lib. 1. de somn. & vig. cap. 4.* quibus adhæret Cardinal. *in Aphor. lib. 2. Aphor. 45.* aliorumque Doctissimorum Medicorum, Epilepsiam, morbum, ac symptoma omnium gravissimum à vapore, à flatu, ab aura quadam, aut alia spirituosa materia
10 sæpè excitari. Quòd etiam confirmat ipsa experientia; nam à simplici quarundam rerum odore Epileptici in morbum recidunt; unde fit, ut quandocunque experimentum de aliquo viro sumere volumus, an Epilepticus sit, nécne, aut an à perpessa aliàs Epilepsia sit sanatus, similium rerum odore id facimus; ut passim apud Practicos habemus, inter quos vide ex Recentioribus Sennertum *libro 1. Pract. part 2. cap. 31. quæst. 3.* Itaque cum causa, quæ morbos excitat, quibus Soror Anna Gertruda molestatur, sit materia vaporosa, & facilè dissipabilis, non potest esse legitima ad obtinendam licentiam deserendi clausuram; nam etiamsi pluries reversionem morborum pariat, facilè tamen terminantur, ut sumpta de eadem Moniali experientia satis superque testatur, cùm de momento ad momentum ita à prægressis symptomatibus relevari, ac in totum vindicari comperiatur, ut ne per somnium quidem ullo morbo illam de proximo affectam affirmares, ut ex relatione ipsa habetur.

Secunda conditio erat, ut morbus extra clausuram probabiliter sit curabilis, nam ubi de hoc non constet, immeritò Monialis à clausura dimitteretur, cessante causa, ob quam dimitti deberet, privilegii namque causa cessante, cessat privilegium. Tiraquell. *in tract. cess. caus. part. 1. n. 203.* ergo si infir- 11
mitas curabilis non esset, cessaret causa, quæ movit Canones ad concedendum hoc privilegium exeundi à clausura, quæ erat, ut curari posset, & sanari: Necessarium ergo est, ut saltem probabiliter morbus, ex quo Monialis curari postulat extra clausuram, sit curabilis. In casu autem nostro, cùm de contrario constet, causa evadit invalida, & illegitima; nam morbi, & symptomata, quibus hæc Monialis affligitur, neque extra clausuram curationem recipere possunt; non solùm quia hi morbi sunt habituati, & jam connaturales facti, sed quia verè à Natura sunt, cùm illa ab ortu iisdem penè symptomatibus, & morbis fuerit obnoxia, ac tantummodò omnia exacerbata sint ex diminuta menstruorum purgatione, & aliquando ex eorundem totali suppressione; vitia autem naturalia inemendabilia esse 12
vel ipsi Pueri norunt.

Nec contra hoc quicquam facit Medicorum fides attestantium, illam pati tales morbos, qui intra clausuram nunquam curari poterunt, sed bene extra clausuram, ob rationes ab illis adductas: quia Medici illi nullam veram, ac certam notitiam habuerunt historiæ morborum, quibus illa conflictatur, quæ reticendo; quòd ab ortu iisdem ferò morbis semper fuerit vexata, exposuit tantùm illis, se ob clausuræ incommoda in eos morbos incidisse; unde adduci se passi sunt illi Medici ab Ægrotantis precibus, ut fidem prædictam facerent, cui ipse subscribere recusavi, cùm rei veritatem multò meliùs notam haberem, quàm prædicti Medici haberent.

Ex his quoque patet, morbos à Sorore Anna Gertruda perpessos deficere à tertia conditione, quæ erat, ut tales morbi non per alia præsidia, quàm per dimissionem infirmæ à clausura curabiles existant, nam eo ipso quod à Natura sunt, neque per alia præsidia, neque per exitum infirmæ à clausura sanari possunt; præterquam quod dato etiam, quòd non haberent hanc sanationis repugnantiam ab ipsa Natura, adhuc neque certò, neque probabiliter constare potest, quòd per exitum infirmæ à clausura sanabiles existant. Et ratio est, quia omnes hujusmodi affectus dependentiam habent ab ipso utero, qui munere suo nequaquam rectè, & ut natura requirit, fungi solet in expurgando seipsum, & universum corpus à sanguinis colluvie, quæ indesinenter in ipso corpore accumulatur, & hoc non tantùm ex vitio sanguinis, sed ex vitio, & mala dispositione ipsius uteri, ac præsertim ex coxæ sinistræ osse ad intrò retracto, & partes internas simul cum utero premens, ac coarctans, quæ vitia non possunt Aëris mutatione, & exitu à clausura ullo modo emendari, egent enim reductione ipsius uteri ad situm naturalem, & amotione impedimenti, quod habent ex coxa ad intrò retracta, cui reductioni, & amotioni nihil opitulari potest quæcunque Aëris mutatio.

Et ex prædictis facilè quoque occurritur difficultatibus, quæ ad favorem Sororis Annæ Gertrudæ in medium afferuntur, ad legitimandam causam, ob quam dimitti debeat à Clausura: nam de causa nullitatis professionis, quam cum prædicta adducit, Canonistæ determinabunt quid sentiendum.

CONSILIUM LXV.

Ad Titulum, De Impotentia coeundi & generandi.

ARGUMENTUM.

Cùm Franciscus Maria Bucca ferreus instituisset hæredem fideicommissarium primum filium legitimum & naturalem Hyacinthi Buccaferrei ejus fratris germani, & decedente Hyacintho absque filiis legitimis & naturalibus, substituisset primum filium naturalem tantùm ejusdem Hyacinthi: mortuo testatore, instituit Hyacinthus declarari bona fideicommissaria spectare ad Philippum ejus filium naturalem, cùm ipse inhabilis esset ad alios filios procreandos ob carunculas, quas in genitali membro patiebatur; de quo impedimento quæsitum est, an esset certum & sufficiens & absque remedio, & ad petitionem Jureconsulti Doctissimi, sequens responsum, ad satisfaciendum huic quæsito, exaravi.

SUMMARIUM.

1 *Ad generationem requiritur, ut Viri semen habeat liberum transitum per virga meatum.*
2 *Carunculæ quomodò impediant, ne Viri semen liberè ad mulieris uterum permeare possit.*
3 *Carunculæ supsequuntur ad Gonorrhæam, & maximè Gallicam.*
4 *Gonorrhæa reddit hominem infœcundum multis ex causis.*
5 *Carunculæ sterilitatem insanabilem excitant.*
6 *Contrarium num. seq.*
7 *Carunculæ quando impediant generationem.*
8 *Carunculæ licèt ut plurimùm difficulter curentur, aliquando tamen fœliciter curatæ.*
9 *Generandi sibi simile à natura inest, & est proprietas inseparabilis.*

NOn omninò abs re vertitur in dubiû, an carunculæ in meatu urinario, quibus detinetur Hyacynthus Buccaferreus, ita reddant illum sterilem, & infœcundum, ut omnem spem abjicere cogatur ex seipso in posterum filios generare: nam & ratione, & experimento, & auctoritate, affirmativa sententia remanet probata.

Et primò ratio est evidentissima, quæ hanc veritatem nobis persuadere facilè potest, nam ad generationem requiritur, ut semen viri (præter alias
1 conditiones ad ejus substantiam, & qualitatem pertinentes) habeat per proprium meatum, liberum & expeditissimum transitum; nam ubi vel momento restitare, ac remorari cogatur, illicò spiritus illi tenuissimi, quibus dotatur, evanescunt, & ipsum infœcundum remanet; refrigeratur enim, & ad generationem undequaque ineptum redditur; ac multò faciliùs id evenit ob hoc caruncularum impedimentum remorantium liberam seminis ejaculationem, quàm ubi idem ex longitudine nimia ipsius Penis fiat, ex qua, si naturalem proportionem excedat, accidit, ut ex Aristotele alias dixi ut semen ob itineris longitudinem refrigeretur; sed multò promptiùs, ut dixi, refrigerari illud contingit, ubi ob carunculârum impedimentum remorari cogitur, ut evenire testatur Ambros. Paræus *lib. 18. suor. oper. cap. 22.*

2 Præterea ob easdem carunculas meatum urinarium obstruentes fit, ut semen nô possit necessario impulsu ad interna uteri subjacêtis mulieris transmitti, per eundem enim meatum (ut hoc obiter dicam) tam semê, quàm urina prodeunt, ut omnes Anatomici docent: Andr. Laurent. *Annat. libro 2. cap. 7.* Joan. Vuesling. *in syntagm. Anat. cap. 6.* Hinc evenit, ut ipsa experientia quemlibet docere potest, ut semen nullo impetu, sed guttatim effluat, & propè externum uteri ostium moretur, incassum ab utero attrahendû, quantûcunque valida attractrice facultate dotetur, quia omni spiritu illicò depauperatur, cujus rei manifestissimum signum est, quòd semen non ut fieri solet naturaliter in ipsa ejaculatione, & exitu à meatu urinario delectationem pariat, sed post delectationem; non simul cum ea emittatur, quin & aliàs fit, ut tam semen quàm urina bifurcatim reddantur, & transversim, non rectà ejaculentur: *Immò etiam pars ipsius seminis, & urinæ post coitum, & mictum, ad carunculârum salebras restitat, ita ut æger Penem comprimere cogatur ad ejusmodi exprimendas reliquias.* Verba sunt Paræi *ubi supr.* Quid quòd etiam urina ob earundem carunculârum impedimentum in totum supprimitur? idem Paræus *ibid.* & Petr. Forest. *obs. lib. 25. observ. 10.* ergo si carunculæ possunt in totum supprimere urinam, quæ tenuiori materia constat, quantò faciliùs poterunt in totum supprimere semen crassioris consistentiæ, & sic in totum abscindere generandi facultatem, & habilitatem?

His addendum, quòd carunculæ subsequuntur ad Gonorrhæam Gallicam, cum enim hæc ab humore fiat maligno, & erodenti, ab eo excitatur ulcus in urethra, cui postmodum accrescit caro excitans prædicta symptomata; at Gonorrhæa ipsa per se reddit hominem sterilem, & infœcundum multis ex causis, quas ad ternum usque numerum reducit Ludovic. Mercat *de steril. aff. libro tertio, cap. quinto*, ergo si Gonorrhæa per se reddit hominem infœcundum, multò magis infœcundum reddent carunculæ genitale obstruentes, quæ ab ipsa Gonorrhæa & generantur, & foventur: itaque firmandum videtur, ob has ipsas causas, Hyacinthum Buccaferreum esse extra omnem spem, ut habilis sit in futurum ad generandum. 3 4

Sed experientia non minùs, sed multò magis quàm ratio id ipsum confirmare potest, cùm in dies videamus homines aut Gonorrhæa tantùm, aut Gonorrhæa cum carunculis detentos, infœcundos esse, de qua re exemplo cujusdam rustici aliàs fœcundi, & post Gonorrhæam sterilis facti testatur Jul. Cæs. Claudin. *Respons. Medic. num. 41.* & mille alia occurrunt exempla apud Auctores, quæ referre superfluû videtur; sed qui plures experientias ad hoc desiderat, Consultores adeat, apud quos plures offendet casus eorum, qui propter Gonorrhæam & carunculas in meatu urinario existentes generare non poterant, res autem est adeò clara, ut nihil supra.

Denique ex Medicorum auctoritate satis patet, & Gonorrhæam, & carunculas sterilitatem inducere, quæ sanabilis nullo modo est, cùm pateat, ipsam sterilitatis causam, quæ ipsemet carunculæ sunt, non solùm difficillimè, sed nonnisi cum periculo, & absque exitu fœlici curari possunt: Gabr. Fallop. *de Tumor. tract. 1 cap. 33.* Paræus *ubi supr.* Alphons. Ferr. *in libell. de Carunc. cap. 4.* Joan. Hucher. *lib. 1. de sterilit. rubr. de tuber. carn.* Ludovic. Mercat. *de morb. Gall. lib. 2. cap. ult.* Gulielm. Fabric. *Obs. Chirurg. cent. 4. observ. 54.* & alii quos recensere supervacanium puto. 5

Ex quibus deducendum jam nobis certo certius videtur, prædictum Hyacinthum Buccaferreum esse omninò inhabilem ad prolem generandam, cum carunculæ, quibus molestatur, omnem illi spem generandi adimant, unde quantum est ex hoc, videtur ejus petitio justa, nempè quòd bona fideicommissaria relicta à Francisco Maria Buccaferreo ejus fratre in defectum filiorum legitimorum

rum & naturalium, adjudicari debeant Philippo filio naturali tantum ipsius Hyacinthi, ut in testamento prædicti Francisci Mariæ disponitur, quotiescunque Hyacinthus absque filiis legitimis & naturalibus decedat, ut illum decedere necesse est; stante prædicto impedimento illum reddente omninò inhabilem ad generandum.

Consideratis tamen considerandis, revera Hyacinthus non adeò extra spem habendæ prolis existimandus, cùm adhuc sit in ætate habili; nec quicquam opponat, quòd illum decerto reddat absque omni spe habendæ prolis. Nam quod in medium profertur de impedimento carunculacarum in meatu urinario, facilè dilui potest, si rem penitus examinemus.

6 Quòd enim prædictæ carunculæ impediant generationem ex parte viri, non est semper verum, quia quotidiana experientia constat, plures eo morbo detentos generare, ac nos ipsi novimus, virum non mediocriter eo divexatum fœcundissimum extitisse, licet semper fœmellas generaret: itaque non potest certò firmari quascunque caruncu las impedire generationem. Unde causa adducta ab ipso Hyacintho suæ inhabilitatis ad habendum novam prolem, non est sufficiens ad hoc, ut hujus inhabilitatis respectu obtinere debeat suam petitionem: requirebatur enim ad hoc, ut suam petitionem justificaret, quòd probaret, carunculas, quas patitur, ejus conditionis esse, ut

7 omninò generationem prohibeant, veluti si sint plures, si sint inveteratæ, si sint duræ, & callosæ, si urinæ difficultatem, ac stillicidium faciant, & multò magis si illius, ac seminis exitum in totum removentur; tunc namque justiorem causam haberet suæ petitionis; nam cùm eo pervenerit hic morbus, absque ulla hæsitantia firmari potest, nullam spem reliquam esse ampliùs ex se generandi, restitante semine in media semita, ac refrigerato, spiritibusq; omnibus denudato, ac inepto omninò ad conceptionem, non minùs quam esset quæcunque alia materia, quæ seminis naturam non haberet.

Sed neque etiam probata gravitate morbi, nempè carunculárum multitudine, & antiquitate, & callositate, urinæ exitum, & seminis impedientium; adhuc Hyacinthus suam petitionem justificasset: quia neque hæc omnia simul juncta possunt ob curationis difficultatem, ipsum extra omnem spem habendæ prolis constituere; cùm licet, ut

8 jam dictum est, ex Medicorum, & Chirurgorum celebrium auctoritate, difficillima sit harum carunculárum sanatio, ita ut Fallopius *loco citat.* fatetur à nullo Medico vidisse se curatas carunculas; tamen excipit Petrum Gallum Chirurgum expertissimum, quem medicamentum quoddam composuisse narrat, quo carunculárum quantumvis duram, callosam, & contumacem citissimè absumebat, & brevissimo temporis intervallo ulcus sanabat, cicatricemque inducebat. Quinetiam Amat. Lusitan. *curat. Medic. cent. 4. cur. 19.* cujusdam medicamenti mentionem habet à se inventi (licet quidam Philippus illud sibi adscriberet) ad has carunculas tutò, ac citò curandas, quod medicamentum à Lacuna Medico insigni & probatum, & laudatum summoperè dicit, & nonnullas historias Ægrotantium, qui eo medicamento ab ipso curati sunt, in medium affert.

His accedit Petrus Forest. qui *lib. 25. Obs. suar. Observat 10 & lib. 26 observat. 2.* historias alias enarrat quorundam virorum longis, antiquis, callosis, ac contumacissimis carunculis affectorum, qui ab ipso non solùm curati sunt, sed cùm steriles ob ejus morbi impedimentum essent, fœcundi facti, filios post curationem procrearunt: & in summa, curari hujusmodi carunculas, etiamsi maximè ob prædictas conditiones curationi resistant, tradunt omnes prænominati Auctores, & cum his etiam alii, ut Petrus Pigræus *sua Chirurg. libro octavo, cap. octavo*, & præ omnibus jam citatus Alphonsi Ferrus *in proprio libello*, & Lacuna apud Amatum *loco citat.* Ludovic. Mercat. *de morb. Gall. libro 2. cap. ult.* Vict. Trincavell *lib. 3. consi. 66.* & alii.

Oportuit ergo antè omnia Hyacinthum Buccaferreum ostendisse carunculas illas, quas pati se dicit, non esse ullo modo amovibiles: quod ostendere non potest, nisi experimento facto, supponendo se Chirurgorum curationis, quam ne ulla quidem ratione illum tentasse constat.

Cùm autem sperari possit per curationem amoveri omne sterilitatis impedimentum, frustrà petit declarari, bona fideicommissaria Francisci Mariæ Testatoris pertinere ad Philippum ejus filium naturalem, ex eo quod sit extra omnem spem obtinendi alios filios legitimos, & naturales: nam oblato impedimento, quod satis superque demonstratum est auferri posse, præsumendum illum habilem futurum ad prolem aliam generandam, ut alii quicunque homines ad id habiles præsumuntur: ut ex Alciato dixi alias *libro tertio harum quæstion. quæst. nona, numero decimo*, quia proprietas hæc generandi sibi simile, 9

à Natura inest, & idcircò semper præsumitur adesse: unde non potest Hyacinthus firmare, se hac proprietate orbatum, nisi evidens impedimentum afferat nulla arte amovibile, ob quod hac naturali dote privetur, & impediatur, ne illa uti possit: quod enim adducit, non est adæquatum, nec perpetuum, cum per Artem sit amovibile, ut satis probatum est.

CONSILIUM LXVI.

Ad Titulum, De Prægnantia, Superfœtatione & Mola.

ARGUMENTUM.

Joannes Nicolaus Sobrejus in rixa occumbens reliquerat Lauretam Polymniam ejus uxorem, mulierem optimi habitus, et staturæ prægrandis in utero habentem, quæ stato tempore, nempè octavo à Mariti excessu filium peperit, & non detumescente ventre, & obstetrice alium fœtum adesse firmante, non potuit quantocunque nixu illum ab utero tunc expellere: sed transacto integro ferè mense, imò uno, aut altero die adjecto, denuo partus doloribus conflictata, illum edidit, qui & bene validus, ac optimè formatus prodiit, cùm prior in ipso ortu decessit, & nullum vitæ signum præbuisset, ita ut ne baptizatus quidem fuerit, ac præterea esset malè conformatus, & non omninò absolutus. Oppositum est à Joannis Nicolai propinquis, qui ejus hæreditati inhiabant, quòd secundus hic conceptus esset superfœtatus, & ex alio viro, quàm ex Joanne Nicolao conceptus, & idcircò non deberet ad Patris putativi, nempè prædicti Joannis Nicolai hæreditatem admitti, unde Lauretæ pudicitia mirum in modum deturpata remanebat. Duo ergo puncta discutienda offerebantur; Primum, an hic secundus fœtus superfœtatus esset: Secundum, an Lauretæ honestas ex hoc esset suspecta, & instan-

ſtantibus iiſdem Joannis Nicolai propinquis reſpondi,ut ſequitur.

SUMMARIUM.

1 *Superfœtati partus naſcuntur per aliquot dies, vel etiam hebdomadas poſt primum conceptum.*
2 *Partus undecimeſtres ſunt de rarò contingentibus, quæ non adaptantur in Iure.*
3 *Decimeſtres integris decem menſibus naſcentes rariſſimi.*
4 *Vndecimeſtres rejecti per text.* in §. Unum ſiquidem, Authent. de Reſtit.
5 *Vndecimeſtres ab Aſtrologis rejecti.*
6 *Vndecimeſtres quales admiſerit Hippocrates.*
7 *Tam Decimeſtres,quàm Vndecimeſtres Hippocrati eodem dierum numero naſci,quomodò fiat.*
8 *Simul concepti ſimul naſcuntur,& n.* 12.
9 *Vndecimeſtres qui non vitales.*
10 *Eandem diſtantiam ſervant in naſcendo fœtus, quæ intervenit inter primam conceptionem, & ſuperfœtationem.*
11 *Superfœtati non adoleſcunt ex Ariſtotele.*
13 *Fœtus quando dicantur ſimul concepti.*
14 *Simul concepti una,eademque ſecundina includuntur, niſi ſexu ſint diſtincti, concepti autem diverſo tempore,unuſquiſque propria includitur.*
15 *Simul concepti non ſemper eodem die naſcuntur.*
16 *Octimeſtris fœtus non eſt vitalis.*

SI quis eſt,apud quem hujuſmodi caſus ob ſui admirationem fidem non inveniat, illum ad Gaſparum Bahuinum Medicum,ac Chirurgum expertiſſimum remittam: hic enim *in Append. ad lib. Rouſſeti, de Part. Cæſar. tit. de ſuperfœt.* plures habet hiſtorias,& ſignanter tertiam, huic etiam caſui fidem conciliantes; ac profectò dicta hiſtoria tertia Bahuini eſt huic noſtræ in omnibus perſimilis.

Ad rem ergo accedens,dico, quoad primum
1 punctum, nullam intervenire difficultatem, quin dicamus, ſecundum fœtum fuiſſe ſuperfœtatum, cùm per tot dies poſt priorem natus fuerit, ut ſuperfœtati naſci conſueverunt: nam ſi ſimul cum priori conceptus fuiſſet, jam in utero manſiſſet ultra plures dies poſt decimum: ſi enim novem menſibus completis, vel potius ducentis ſeptuaginta diebus, & fortè pluribus addantur alii triginta dies, hic fœtus fuiſſet undecimeſtris, non qualem Hippocrat. *in libell. de Octimeſtr. par. num. ult.* admittit,ſed qualem omnes rejiciuntur,ut deinceps videbimus.

2 Sed hujuſmodi partus tam ſerotini ſunt de
3 rarò contingentibus,quæ non adaptantur in jure, nam & Decimeſtres, maximè qui ultra decem menſes perfectos per unum,aut alterum diem na-
4 ſcuntur,rarò admodum viſuntur. Et apertiſſimè Undecimeſtres reſpuit text. *in Authent. de Reſtit. & ea quæ par.* §. *Vnum ſiquidem*,& *ibi* Gloſſ. unde etiam ex Hippocratis, & Ariſtotelis ſententia, Ludov. Mercat. *de morb. mul. lib.* 4. *num.* 10. dicebat, eos, qui nonniſi duos dies ſupra decimum menſem attingunt,eſſe quam rariſſimos:quam etiam opinionem,licet Undecimeſtres admittat, ſequitur Vict. Trincavell. *Epiſt. Med. num.* 5. idcircò veteres Romanos has quaſi monſtroſas raritates non recepiſſe,teſtatur Gel. *Noct. Artic. lib.* 3. *cap.* 16. ab ipſo quoque Mercatò adductus: reſpiciebant enim ea, quæ frequentius,& ut plurimum contingunt, cùm hæc tantùm à Naturà ſint: Ariſtot. *lib.* 4. *de Gener. Anim. cap.* 4. ſed in rei veritate videtur hic fœtus juſto tempore natus, & poſt mariti mortem conceptus,quod ſatis ſuperque teſtatur tam longa mora in utero Matris poſt primum partum,quam moram ideò dicendum,illum traxiſſe, quia non compleverat eam perfectionē, qua dotari debebat, ut vitalis eſſet,cum eſſet maximè robuſtus,ut poſt ortum oſtendit: perfici ergo illum oportuit in utero, & ad nonum menſem pervenire antequam naſceretur,aliàs interiturus.

Sed quoad Undecimeſtres à Philoſophis, & Medicis rejectos,etiam Aſtrologi illos rejecerunt, 5
ut firmat Nicol. Nancel. *in Analog. Microc. ad Macroc. lib.* 7. *part.* 3. *problem.* & rectè,quia,ut idem addit,hic partus non eſt omninò naturalis; imò non ſolùm naturalis non eſt, ſed omninò præter naturam,& monſtroſus: Bonaventura *de Octim part. lib.* 3. *cap.* 34.

Neque opponatur hic Hippocratis *lib. de* 6
Octim part. in fin. auctoritas mox adducta,dum vult, quoſdam partus eſſe Undecimeſtres: nam hos ipſos,quos ille Undecimeſtres vocat,non pluribus diebus in utero commorari firmat, quàm Decimeſtres, cum utroſque ſeptem quadragenariis naſci doceat, nempè diebus ducentis octoginta, unde rectè Proſper. Martianus *in ejus loci comm. verſ.* 49. dicebat,non ideò dici Undecimeſtres fœtus natos ſeptem quadragenariis, quemadmodum Septimeſtres natos dimidia parte Anni, quia verè Undecimeſtres notabilem undecimi menſis partem attingunt, ut Septimeſtres notabilem primi,& ultimi menſis partem, hoc eſt majorem,quàm dimidiam, ſed id conſiſtere in ſola denominatione,cùm realis computatio in uno aliter
ſe habeat,quàm in alio; & idcircò tā Decimeſtres, 7
quàm Undecimeſtres eodem dierum numero naſcuntur, ut explicat etiam Bonaventura *de Octim. part. lib.* 7. *cap.* 130. & quando fœtus conceptus eſt, exempli gratia, initio menſis, hoc eſt in Novilunio,& naſcitur ſeptem quadragenariis,dicitur Decimeſtris; ſi verò concipiatur poſt initium menſis per aliquot paucos dies, hoc eſt poſt Novilunium,& naſcitur etiam ſeptem quadragenariis,dicitur Undecimeſtris, quia dies primi menſis deficientis conſtituunt initium undecimi menſis, & ſic non excedit Undecimeſtris numerum dierum ducentorum,& octoginta,niſi fortè per unum,aut alterum diem; nam longiſſimum naſcendi terminum Hippocrates poſuit ducentos octoginta duos dies. Itaque licèt Undecimeſtres non conſtantes pluribus,quàm diebus ducentis octoginta, aut ad ſummum diebus ducentis octoginta duobus (qui dies nequaquam conſtituere poſſunt decem perfectos, & abſolutos menſes) admittendi ſint, tamen verè Undecimeſtres qui decem menſibus integris, & inſuper aliquot diebus menſis undecimi naſcantur (qui dies perveniunt ad minùs ad numerum trecentorum) non ſunt admittendi ob rationes, de quibus Medici, ac Philoſophi, apud ipſos requirendas. At fœtus natus diebus trecentum & ultra, veluti natus eſt hic poſt primum partum per triginta & plures dies, quomodo ſit admittendus, non video; oportuit ergo ſecundum hunc partum ſuperfœtatum abſque dubio fuiſſe, natumque poſt priorem juſto tempore,nempè nono,aut decimo menſe.

Præterea ſi hic ſecundus fœtus unà cum priori
conceptus fuiſſet, neceſſario una cum illo debuiſ- 8
ſet naſci, ut aliàs evenit, ubi Gemelli in utero ex uno, eodemque congreſſu concipiuntur, nam cùm in utero tantundem temporis permanſerit, ut primus, debuiſſet etiam ut primus ſuam totalem perfectionem adeptum eſſe nono, aut decimo menſe; imò omninò nono, & cum priori debuiſſet in lucem exire; nam ſi perfectionem à Natura requiſitam adeptus fuerat, fruſtra in utero per tri-
ginta,& plures dies moram traxiſſet, immò non ſi- 9
ne ſui, & Matris quoque pernicie: unde videmus,Undecimeſtres ipſos, ſi aliquando Undecimeſtres ſint,non eſſe vitales,quia cæteris imperfe-

ctiores existunt. Bonaventura *de Octimestr. par. libro tertio, cap. 61.* & jure æquiparat illum Octimestri. Quòd si firmavere velimus, hunc secundum fœtum esse verè Undecimestrem, qui simul cum priori conceptus fuerit, & propter debilitatẽ non potuerit unà cum priori in lucẽ prodire: hoc facilè diluitur ex eo, quòd hic secundus fœtus non solùm vixerit, sed vegetus, ac robustus extiterit, contra quàm debuisset evenire, si ob debilitatem tamdiu in utero commoratus esset, ut firmat ipse Hippocrat. *cit. lib. de Octim. part. num. 1.* per hæc verba, *Nam perfectissimus est fœtus in primis quadraginta diebus: ubi verò plures accesserint, perit*: & in sequentibus, causam addit hujus eventus.

Quoad secundum punctum, nempè an ex hac superfœtatione argui possit Lauretam impudicè vixisse; & ex alio viro, etiam marito vivente aut post ejus mortem concepisse, res clara videtur;
10 etenim cùm constet eandem distantiam servare in nascendo fœtum superfœtatum à fœtu primo loco concepto, quam habuit cum conciperetur. Fernel. *lib. 7. Physiol. cap. 12.* Mercat. *de steril. & Pregn. aff. lib. 3. cap. 6.* Joan. Hucher. *de Sterilit. libro tertio. titul. de superfœt.* & à partu prioris fœtus ad partum secundi pertransierint triginta, & plures dies, necessariò hic secundus fœtus conceptus fuit triginta, ac pluribus diebus post priorem, & sic non potuit esse conceptus, nisi post mariti mortem: nam Laureta peperit, ut ex relatione habetur, priorem filium octavo mense post Mariti obitum, ex quo habetur, quòd illa in ipsa Mariti morte menstruum fœtum gereret; sic enim justo tempore peperit, nono scilicet mense, ut plerumque evenire solet; atque hoc pacto secundus fœtus ex superfœtatione conceptus est post Mariti mortem, cum natus fuerit nono mense exacto postquam Maritus decessit; immò si rectè tempora computentur, non solùm nono, sed decimo post prædictam Mariti mortem natus est, quia Laureta primum partum enixa est octo mensibus exactis, atque illis quidem solaribus post Mariti obitum, unde fieri potuit, ut dies primi mensis non pertransierint numerum quindecim, aut viginti; nam hoc pacto prior partus erat nonimestris, & perfectissimus, cùm constaret diebus ducentis quinquaginta quinque, aut etiam sexaginta. At verò secundus fœtus nono mense exacto à morte Mariti natus est, immò si conceptus fuisset post Novilunium, natus esset mense decimo: si enim primum mensem ex quindecim diebus constantem accipiamus, & addantur his quindecim diebus dies ducenti quadraginta, fient dies ducenti quinquaginta quinque, quibus complebitur Nonus mensis, relinquuntur ergo quindecim alii dies, qui erunt mensis decimi: erit igitur hic partus omninò Decimestris, & nonnisi post obitum Mariti conceptus: nam ubi ante conceptus fuisset, iis symptomatibus associari illum oportuit (absque quod adolescere potuisset) quæ docet observari in omnibus Hippocrat. *lib. de superfœt. num. 1.* & Aristot. *lib. 7. de gen. Anim. cap. 4.* nam & idem Aristot. *lib. 4. ejusdem cap.*
11 *5.* superfœtatos adolescere non posse scribit, sed abigi utrosque conceptus.

Adde quòd si secundus hic fœtus ante conceptus fuisset, necesse fuerit, illum in utero permanere suprà decem menses exactos per plures dies, & verè extitisse Undecimestrem, hoc est, natum post decem menses exactos (etiamsi primum constituamus ex quindecim diebus) & quindecim dies undecimi mensis, nam constaret diebus tercentum; quod præterquam quòd tam raro evenire solet, ut nihil suprà, adhuc tam validis, integrisque viribus nasci non potuisset, cùm tales, ut dictum est, vitales non sint.

Verumenimverò, vel quòd secundus hic fœtus fuerit superfœtatus, vel non, (nam sit pro nunc utrumque possibile) nihil suspicandum firmaverim de Lauretæ honestate, cùm potuerit simul cum priori fœtu concipi, nec non potuerit vivente marito superfœtari.

Quòd enim potuerit simul cum priori fœtu concipi, patet, quia cùm natus sit post novem menses à mariti morte, & Laureta potuerit concipere per quindecim, aut pauciores etiam dies ante mariti obitum, non fuisset natus nisi ducentesimo octuagesimoquinto ad summum, & fortè ducentesimo octuagesimo tantùm, & sic consequens fuit, illum & vitalem, & maximè vegetum extitisse, ut hujusmodi fœtus esse testatur Hippocrat. *loco cit.* sed si superfœtatum eum dicamus, adhuc potuit superfœtari ante mariti mortem, quia si Laureta jam per mensem utero gerebat, cum ejus maritus occisus est, potuit in primis conceptionis diebus hic fœtus superfœtari, ita ut etiamsi per quindecim dies post priorem conceptum fuisset superfœtatus, non excederet terminum Decimestris partus, licet, cum maritus non perierit ex morbo aliquo, cujus causa coactus fuerit à coitu abstinere, sed in rixa occubuerit, ut constat in facto, potuit nocte ipsa illius mortem præcedente cum Laureta rem habere, quæ ex eo congressu potuit superfœtare, & sic fœtus hic superfœtatus esset Nonimestris, ac perfectissimus, & hoc videtur magis tenendum, cum sit magis verisimile; quia natus est integro mense post priorem, nam etiam per mensem post priorem fuerat conceptus; unde nulla suspicio intervenire potest de Lauretæ pudicitia, cùm ex mariti congressu superfœtaverit.

Quod verò opponi poterat contra id, quod dictum est, potuisse nimirum hunc secundum fœtum cum priore concipi, illud est, quod ex communi opinione Hippocratis auctoritate firmata, fœtus simul concepti simul nascuntur, ut jam superiùs dictum est: non potuit ergo hic secundus fœtus 12
natus tanto tempore post priorem, simul cum priori esse conceptus. Cui difficultati satisfieri potest dicendo, dupliciter posse dici, duos fœtus esse simul conceptos; nempe aut uno, eodemque coitu, aut una, eademque nocte, sed replicato coitu, & sic firmandum secundum hunc fœtum, non ita dici simul cum priore conceptum, ut ex eodem congressu conceptus fuerit, ex eodemq; semine in 13
illo congressu ejecto, sed eodem tempore, nempe eodem die ex replicato, & successivo congressu, & ex novo semine, ut fieri aliquando solet: cujus rei signum evidens est, quòd ambo, tam prior, inquam, quàm posterior fœtus suis secundinis separatis involvuntur, quod nequaquam fit, cùm ex eodem congressu eodemque projecto semine sunt concepti; quia tunc una eademque secundina in- 14
cluduntur, nisi sexu distinguantur; ut ex authoritate Medicorum omnium, eorum præsertim, qui jam adducti sunt superiùs, manifestum est. Præter- 15
quam quod etiamsi fœtus sint simul concepti, non semper eodem die nascuntur; ut testatur Laurent. Joubert. *lib. 3. error. Popular, cap. 1.* qui nasci tradit aliquando plures fœtus, etiamsi simul concepti fuerint, per quinque, aut sex, aut octo etiam dies, unum post alium.

Huic tamen assertioni opponi facilè potest, quod id possibile quidem sit per aliquot dies, ut ad summum octo, sed per triginta, & plures dies posteriorem tardare exitũ ab utero, nec verisimile, nec possibile esse; cùm hoc non nisi ex summa ipsius fœtus debili-

debilitate evenire possit; & tam longa mora in matris ventre non possit non esse, & fœtui, & matri exitialis.

Sed profectò ex falsa suppositione, quod prior fœtus fuerit ante conceptus, & secundus post, & quod secundus fuerit superfœtatus, error omnis in hoc casu emanat: nam ubi facti seriem diligenter examinemus, facilè contrarium apparere poterit veritati magis consonum, nempe neque priorem partum fuisse ante conceptum, neque posteriorem fuisse superfœtatum, sed priórem fuisse superfœtatum, ac posteriorem natum fuisse ante conceptum, licet contrarium plerumque evenire consuescat, nempe ut post primò conceptum superfœtatus edatur: Hippocr. teste *lib. cit. de superfœtation. n. 1.* ibi, *Posterius ipsum insuper parit non vitalem*, & patet in historis relatis per Marcell. Donat *lib. 4. histor. Med. mirab. cap.* 10. & per Joan. Schench *lib. 4. obser. tit. de superfœt.* Hoc tamen perpetuum non esse patet ex historia, de qua And. Laurent. *lib. 2. Anatom. quæst.* 32. & in aliis quibusdam historiis enarratis per Gaspar. Bahuin. *in Append. ad Rousset. de part. Cæsar.*

Non absque ratione autem firmaverim, eum, qui priùs natus est in hoc casu fuisse superfœtatum, quia nec benè habitus, nec benè formatus, nec perfectus erat, ut in facto habetur, unde rationabiliter concludere licet, illum in utero sufficienter non permansisse, sed superfœtatum fuisse, ac conceptum fortè diem mortem mariti præcedente, & sic non nisi octimestris fuerit, qui

16 ut omnes norunt, vitalis non est; secundus autem fœtus ob sui fortitudinem in utero remansit usque ad complementum, quod requirebat, & natus est decimestris, ut ex enumeratione dierum patere potest. Eodem enim pacto *in historia supra cit.* ex Bahuino prior fœtus mortuus natus est, & calvaria carens, manifestissimum signum, quòd, quia superfœtatus erat, non potuerit perfectè formari; posterior autem natus post priorem per decem hebdomadas, perfectus fuit, ac vixit, cùm ob sui fortitudinem, non obstante prioris abortu, se in utero continuerit usque ad debitum nascendi tempus, ut bonam ac completam formationem adipisceretur, quemadmodum fœliciter successit.

Itaque extra omnem æquitatem, & veritatem est de Lauretæ honestate dubitare: cùm hic secundus fœtus, ut dictum est, verè ex ipsius marito conceptus fuerit ante priorem quidem, & justo tempore natus sit, ut ex vero computu dierum gestationis colligitur, dato quòd etiam per quindecim dies ante mariti mortem conceptus fuerit.

CONSILIUM LXVII.

Ad Titulum Quintum Libri Primi, *De Partu legitimo & naturali.*

ARGUMENTUM.

Anna Maria Matthæi Bracci uxor, cùm gravida esset septimo mense ex lethali ægritudine decessit, ac post horæ quadrantem, ventre illius per Chirurgum execto, inde fœtus extractus est, de quo dubitatum fuit, an vivus esset, nécne, cum per nonnullos testes constaret, illum quosdam motus edidisse, oculos elevasse, & alia quædam vitæ signa, sed nullius momenti commonstrasse, ut in summario patet: huic dubio sequenti responso satisfeci.

SUMMARIUM.

1 *Septimestris fœtus ex Communi est vitalis.*
2 *Fœtus imperfecti non sunt vitales.*
3 *Septimus mensis initium perfectionis fœtibus affert.*
4 *Motus principium est ipsa anima.*
5 *Tantundem damni infert morbus acutus brevi tempore, si occidat, quantum morbus Chronicus, sed lethalis tempore diuturno.*
6 *Vt valet mater, ita & puer in utero manens.*
7 *Fœtus vivit vita matris.*
8 *Signa vitalis fœtus absentia non vitalem denotant.*
9 *Gravida lethali morbo laborans, fœtus, quos gestat, mortuos parit, aut non vitales.*
10 *Proprietas nascendi in septimo est aliquorum fœtuum, non omnium.*
11 *Septimestres fiunt à fortitudine virtutis.*
12 *Dies conceptionis ipsasmet matres latere solet.*
13 *Ad vitam traducendam necessarium est virium robur.*
14 *In cadaveribus observantur aliqui motus.*
15 *Fœtus ad respirationem matris respirat per vasa umbilicalia, & n. 18.*
16 *Privatio respirationis est ipsa mors.*
17 *Respirationis & pulsus, est una eademque necessitas.*

EX triplici fundamento nititur deducere Matthæus Braccius, quòd fœtus, de quo agitur, vivus extractus sit à matris utero, & quòd vitalis esse potuerit, ut ejus hæreditatem consequatur. *Primò*, ex eo quòd esset Septimestris. *Secundò*, quòd esset perfectus, & omnibus membris absolutus; ac *Tertiò*, denique ex eo, quòd aliquos motus ediderit, & alia manifesta vitæ signa commonstraverit; unde etiam tanquam vivus baptizatus à Parocho fuerit.

Nam quoad primum, patet ex communissimo omnium hominum consensu; fœtum septimestrem esse vitalem, unde ipsæ leges ex Hippocratis auctoritate *in lib. de septim. part. & alibi*, qui illum pro ratione natum pronuntiavit, vitalem illum, ac legitimum declararunt, ut habetur in citata quotidie *lege septimo mense, Digestis de stat. homin.* Unde non videtur de ea re ullum dubium excitari posse. 1

Quoad secundum autem clarè patet per membrorum illam undequaque perfectam absolutionem, concludenter probari vivendi aptitudinem; nam contra, qui membris inabsoluti, & imperfecti nascuntur, non possent in vita perdurare: ea enim membrorum imperfectio satis superque commonstrat, non tamdiu in utero materno fœtum permansisse, quamdiu permanere illum oportuit, ut vitalis nasceretur. Unde idcircò Septimestres vivunt, non verò Seximestres, quia septimus mensis initium perfectionis fœtibus ipsis conciliat; ut idem Hippocrat. *in lib. de Octimestr. Part. numero septimo*, testatur: ac deficiente hac membrorum perfectione, apparet manifestè sic nascentes fœtus deficere non à totali solùm, sed ab initiata illa perfectione, quam in Septimestribus tam exquisitè adesse vult Hippocrat. *loco citato.* 2 3

Ac tandem quoad tertium negari non potest, fœtum hunc vivum fuisse ab utero Matris exectum, cùm plures motus ediderit, brachia, & crura extendendo, os aperiendo, atque oculos attollendo, qui omnes ac singuli motus viventem fœtum apertissimè ostendunt, cùm nonnisi à vivido ipsius calore fieri potuerint, eorumque principium sit ipsa anima: Galen. *in Plat. Tymæum in pr.* ita ut ubi tales motus apparent, præsentem animam esse sit asserendum. Cùm ergo fœtus hic per eos motus vivum se commonstraverit, poterat absque dubio vitalis esse, cùm natus esset septimo mense, de quo nullus, nisi qui imperitus judicari vult, ex sententia Hippocr. *in lib. de Carn. num. ult.* dubitare debet, an nasci possit vitalis, maximè cùm idipsum quotidiana experientia confirmetur. 4

Sed

Sed his, aliisque objectionibus in contrarium facientibus, non obstantibus, cum facilè dilui possint, multò solidioribus, ac firmioribus fundamentis pars nostra innititur ad demonstrandum, fœtum hunc neque vivum ab utero Matris fuisse exectum, neque potuisse ullo modo vitalem esse. Et *primo*, ex prægresso Matris morbo: *Secundò*, ex deficientia signorum, quæ vivum, ac vitalem fœtum commonstrare solent; ac *Tertiò* denique ex intempestiva, ac violenta ejus extractione à Matris utero.

Et quoad primum, ex depositione omnium, ac singulorum testium patet, & in confesso etiam est apud partes, Annam Mariam ex lethali morbo de-
5 cessisse Chronico; vel acuto, utrum vis, nam de hoc nihil miror, tantundem enim damni infert Chronicus morbus spatio plurium hebdomadarum, aut mensium, quàm acutus brevi aliquorum dierum spatio, cum uterque vel lentè, vel celeriter Ægrum ad interitum deducat. Cùm igitur Anna Maria lethali morbo ægrotaverit, fœtum etiam cum illa ægrotasse necesse est, ut enim valet mater,
6 ita & puer: vel ipso Hippocrate teste *lib. de Nat. Puer n.* 21. *& seq num trigesimoquinto*, nec id sine evidentissima ratione; nam mulierem utero gerentem morbo acuto conflictatam, necesse est sanguine deterrimo abundare, & hoc ipso sanguine puerum in utero enutriri; unde de necessitate Naturæ puerum unà cum Matre ægrotare opus est. Præterquam quòd non modò sanguine pravo nutritur ob Matris morbum, sed vivit ea ipsâ vitâ ipsius Ma-
7 tris, ut habetur *loco eod. n.* 21. Unde necesse est, eosdem affectus puerum pati, quos patitur ipsa mater, & si Mater malè concoquat, necesse etiam est, ipsum puerum malè respirare, & malè concoquere. Ergo Matre morbo lethali afflicta, necesse fuit etiam ipsum puerum morbo lethali affligi; & si Mater, quæ viribus firmioribus dotabatur, quàm puer, ex eo morbo periit, quis non firmabit etiam ipsum puerum ex eodem morbo, superveniente etiam molestia sectionis ab utero, perire debuisse? aut dato, quòd non illicò cùm Matre perierit, ex ejusdem morbi violentia, certè oportuit illum ad extremam debilitatem deduci, ita ut ab utero extractus per Matris sectionem, nullo modo, ne per momentum quidem vivere potuerit. Quonam ergo modo firmabimus, puerum in septimo mense lethali morbo conflictatum, & à Matris utero per ejus sectionem violenter extractum posse esse vitalem? at neque de Nonimestre, aut Decimestre, jure id firmari liceret: certum autem est præsumptionem militare immaturi, intempestivique partus, cum mater in puerperio decessit, ut ex Parisio, & Alciato dicit Menochius *de præsumptionib. lib.* 6. *præsumt.* 52. *num.* 8. licet ipse Menochius hanc præsumptionem invalidam contendat ex eo, quod aliquando mulieres in partu pereuntes filios vitales, imò etiam & robustos ediderunt: Sed non consideravit Menochius id evenire in iis quæ ex simplici partus violentia, ac difficultate pereunt; at in iis quæ longa, aut maligna infirmitate detentæ in partu pereunt, ex naturæ ipsius more fit, ut etiam filii, quos edunt, non vitales existant, unde præsumptio prædicta existimanda est validissima, & auctoritate frequenti Hippocratis confirmata, qui ubique testatus est, utero gerentem morbosam, ac malè coloratam, fœtus gestare debiles, & minimè vitales, ut infrà.

Ex hoc igitur capite, fœtus, de quo agitur, non poterat ullo modo esse vitalis, etiamsi utcumque vivus ab utero fuisset extractus.

Secundò satis ostendit, illum non potuisse esse vitalem, deficientia eorum signorum, quæ vitales fœtus ostendunt: nam & ex parte sui ipsius, & ex parte ipsius matris, & ex parte eorum, quæ partum concomitantur, omnia quæcunque signa adduci possunt, ac præcipuè 8
potiora defecisse constat. Nam fœtus ipse neque vocem ullam emisit, aut ejulatum, nec respirare observatus est, nec sternutare, neque fæces, aut urinam reddere, neque se movere saltem ita ut clarè observari posset, neque aliam ullam notabilem vitæ significationem præseferre: quibus signis absentibus, fœtus vitalis esse non potest Avic. 21. 2. *tract. 1. cap. ult.*

Et ex his eludendæ veniunt affectatæ Chirurgi, & Obstetricis depositiones ad partis adversæ requisitionem emanatæ, cùm data opera, prædicta omnia signa vitalis fœtus sub silentio pertransierint, & leviora, ac minùs ad rem facientia tantùm adduxerint.

Sed & signa ex parte matris omnia commonstrarunt, fœtum hunc non potuisse esse vitalem, quia illa, ut dictum est, lethali morbo decessit, & ex prægresso matris morbo illud pronunciat Hippocrat. 9
in lib. de superfœt. num. 8. eam fœtus, quos gestat, mortuos parere, aut vivos malè habentes, neque vitales. Cùm igitur signa ex parte matris apparentia omnia attestata sint manifestum fœtus interitum, non potest pro vitali acceptari.

Sed & signa, quæ in partu apparere solent, & fœtum vitalem esse ostendunt, omnia hìc defecerunt; nam neq; mater tanta virtute dotata fuit, ut parere potuerit, neq; puer tantũ vigoris fortitus est, ut posset propria virtute sibi viam ad exitum parare, & in lucem prodire, quare neq; matrem peperisse constat, neque fœtum natum esse, sed per vim à matris utero extractum; nam & mater, & puer omni virtute destituebantur, ita ut neque illa parere, neque hic nasci posset.

Denique ex intempestiva hujus fœtus extractione ex materno ventre, manifestè deducitur, illum non potuisse esse vitalem; nam etiamsi gratis condonemus, illum fuisse septimestrem, tamen non ob id firmare possumus illum ex hac una conditione potuisse esse vitalem, quia non qui septimo mense per violentiam à materno utero extrahitur, est fœtus vitalis, sed qui sponte septimo mense nascitur, est enim proprietas hæc nascendi in septimo mense 10
aliquorum fœtuum tantùm, non omnium; & est maximè eorum, qui validiores sunt; at hunc non fuisse hac proprietate dotatum patet, quia neque existens in utero matris ullum motum edidit, per quem tentaret in lucem exire, neque ullo modo natus est, sed manu chirurgica extractus; itaque non erat hic fœtus ex sua natura septimestris, hoc est non debebat naturaliter nasci septimo mense, neque idcircò inter verè Septimestres fuerat commemorandus, etiamsi natus esset in septimo, quia non fuisset vitalis, stante quòd non ex fortitudine virtutis, & ex natura sua in septimo natus fuisset, sed potiùs à violenta aliqua causa manumissus: licet sciam omnes, qui in septimo nascuntur, pro vitalibus, & legitimis acceptari, ne uni per alium injuria fiat; & tamen hoc non deberet ita procedere, stante quòd hæc proprietas maturius nascendi sit aliquorum fœtuum, ut aliquorum fructuum, qui præcoces sunt, & ante alios suæ ipsorum speciei maturantur, ut exempli gratia, aliqui ficus sunt, qui mense Junio propè æstivum solstitium maturantur, unde tunc collecti, esui apti sunt; qui verò ex sua natura præcoces non sunt, sed serotini, si eodem tempore cum præcocibus colligantur, nequaquam esui apti esse possunt: Idem ergo de fœtibus firmandum, si modò communis opinio veritatem habet, nempe quod à natura fit, quosdam in septimo

septimo nasci; quod ego non facilè admitto, & naturaliter existimo, pueros nasci tantum nono, & decimo: sed prævaleat nunc communis opinio; qui ergo ex sui natura septimestres nascuntur, quia cæteris fortiores sunt, ut Hippocrat. *lib. de septim. part. n. 1.* dicebat, vitales esse possunt: at verò qui à sua natura hoc non habent, ut septimo nasci debeant, si septimo nascantur, nullo modo possunt esse vitales, sed tanquam abortivi, & per vim ab utero ejecti ante tempus sibi à Natura destinatum nascentes pereunt.

Sed sint per nos Septimestres omnes vitales, illud certum est, ut mox diximus, Septimestres se-
11 cundùm Hippocratem, & Medicos universos, fieri à fortitudine virtutis, ob quam validè se in septimo moventes, & exagitantes ligamenta dirumpunt, atque eo pacto nascuntur, unde ob eam violentiam plurimi eorum intereunt, licet ex multis aliqui serventur. At quàm virtutis fortitudinem effingere possumus in hoc fœtu, à sævissimo ac lethali morbo antequam ab utero extraheretur, conflictato?

Sed ne hoc quidem nobis suffragari quicquam volo, sed concedere paratus sum, omnes, ac singulos fœtus, qui in septimo nascuntur, posse esse vitales, sed tunc hoc admittendùm concedo, cum ex se nascuntur, non cùm per vim ab utero matris extrahuntur; quanquam enim, etiam qui è matris ventre exectus est, nasci dicatur, ut per textum *in leg. quod dicitur, Digestis de liberis & posthumis*; tamen ita hoc procedit, si vivus nascatur, ut idem textus habet; nam si confestim moriatur, nasci dici non potest, Abb. *in c. Nam & ego, de verbor. signif* hic autem fœtus cum mortuus exectus sit, ut constat, vel ad omne pejus semimortuus, ità ut confestim exspiraverit; non potest dici, quòd natus fuerit, cùm non nasci, & natum mori paria sint: §. *Dubitatum, Auth. de incest. Nupt.* & sic non potest comprehendi inter eos Septimestres, qui verè nascuntur, nec quòd de illis Septimestribus dicitur, huic fœtui applicari potest: unde non suffragatur adversariis, quòd hic fœtus fuerit Septimestris, quia verè Septimestris non fuit, sed cum non potuerit ob debilitatē, & imperfectionem ex se nasci, per vim ab utero præmortuæ Matris, mortuus, aut nullo modo vitalis est exemptus.

Licet autem ex his, quæ jam dicta sunt, facillimè corruant fundamenta omnia partis adversæ; tamen, ut veritas majorem in modum elucescat, iis quæ ad ejus favorem adducuntur, plenè satis faciendum.

Ad id ergo, quòd dicitur, fœtum hunc potuisse esse vitalem, ex eo quod esset Septimestris, Respondeo primò, hoc non probari, nisi per testes de auditu ab ipsa Matre; at hoc neque ex dicto ipsius Matris certò firmari potest, cùm etiam ipsæ Matres maximoperè in hoc decipiantur; quia dies con-
12 ceptionis ipsas quoque latere potest, immò latere solet: Aristotel. *libro septimo, de hist. Animal. cap. 4.* & docent etiam ipsi Jureconsulti: Gloss *in cap 1. §. in Lege, verb Quadrag distinct. 5.* Cagnol. *in leg 1. ff. si certum petatur, numer. 199.* Mascard. *de Probation. conclusion. 805. num. 6. volum. 2. & conclusion. 1146. num. 31. volum. 3.* Altograd. *consil. 52. n. 39. & sequentibus*, & hoc summa cum ratione: quia ubi frequenter, ut solet, maritus cum uxore congrediatur, exempli gratia, singulis, vel alternis diebus, mulier nescit ex quo congressu conceperit, cùm in omnibus, vel in pluribus eadem delectatio, eademque signa conspicua fiant, ex quibus mulier suspicari possit, se concepisse; unde de hoc certa nunquam esse potest, si de die ipsa conceptionis loquamur. Anna Maria igitur potuit cum aliis decipi, nesciendo præcisè diem conceptionis, & sic asseverare, se esse gravidam septem mensium, cùm esset tantùm in sexto, vel fortè pertransisset septimum, & esset in octavo, quod verisimilius est, & deponitur à quadam obstetrice pro parte nostra examinata, quæ asserit, se audivisse à Lucretia prædictæ Annæ Mariæ sorore, & ab alia fœmina, Annam Mariam gravidam esse octo mensium: quod evidentius probatur ex depositionibus testium à parte adversa inductorum, qui omnes unanimiter deponunt, fœtum hunc fuisse perfectum, omnibusque membris absolutissimum; at Septimestres nunquam habent eam membrorum, & corpulentiæ absolutionem, immò semper aliqua corpusculi imperfectione, & alicujus membri non absoluta constructione pro Septimestribus se produnt, ut pluribus ex Medicorum omnium auctoritate probavi *libro 1. Quæst. Medico-Leg. tit. 2. quæst. 3. per totam.* Ergo cùm hic fœtus haberet sufficientem corpulentiam, & membrorū omnium absolutionem, non Septimestris, sed Octimestris potius erit judicandus; nam Octimestris Septimestri proculdubio est magis absolutus.

Nec multò stabilius est secundum fundamentum, cui pars adversa innititur dicendo, quòd ex membrorum perfectione conjiciebatur, fœtum hunc fuisse vitalem: Nam si hoc esset simpliciter verum, multò magis vitalis esset Octimestris, cùm majorem membrorum perfectionem in utero acquisierit, quàm Septimestris; qui nunquam habet decentem corpulentiam, ut dictum est, & confirmat quoque Horat. Augen. *lib de Part. hum. cap 4.* qui tamen acerrimus est Septimestrium defensor: at ad vitam protrahendam non satis est membrorum absolutio, sed necessarium est robur; quo ab- 13
sente, ut in casu nostro, nihil omninò operatur absoluta membrorum perfectio, quæ ne in Nonimestri quidem, aut Decimestri quicquam operatur sine sufficienti virium robore, & tamen hi perfectissimi sunt, nihilque à requisita ex sui natura perfectione deficiunt, ut deficere semper consueverunt Septimestres; & ut defuit fœtus; de quo agitur.

Et cum prædictis corruit etiā testium fundamentū desumptū ex motibus in hoc fœtu, ut dicitur, observatis: nam vel adeò debiles fuerunt, si qui observari potuerunt, ut in considerationem ullam venire non mereantur, quales fuisse observatos in casu, de quo Baldus, cujus mentionem habet Rota *in Rom. successionis de Sabellis seu Romana restitutionis Dotis, 27. Maij 1596. coram Pennia num. 16.* vel nullo modo, ut verisimilius est, observari potuerunt. Nam qui motus, quæ vitæ signa, Deus bone! in medium producuntur pro motibus & signis viventis fœtus? Hi motus, hæc signa morientis fœtus sunt, non viventis, immò non morientis, sed jam mortui; 14
cum in ipsis mortuorum cadaveribus similes motus, & his evidentiores observentur, ut notavi aliàs ex nonnullorum Doctorum observatione, *libro quarto, Quæst. Medico-Legal. titulo primo, quæst. 10. num. 36.* & firmat etiam Fortun. Fidel. *libro quarto, de Relat. Medic. cap. 2 in fin.* Fiunt enim hujusmodi motus ex convulsione à putredine excitata, vel à flatu, vel ab Aëre externo, ut inibi dixi; & hoc multò faciliùs succedere potuit in hujus fœtus corpusculo à flatibus erumpentibus ex aquis in Matris utero contentis, & ab Aëre ipso externo, cujus rigiditate respectu loci, ex quo puellus prodibat, potuerunt facillimè excitari motus, seu potiùs membrorum contractiones. Jam verò os aperire, animam exhalantibus, estne quid novum? oculos attollere in ipso mortis momento estne quid inusitatum? Profectò

ejus

ejus rei causam quærit Aristotel. *Probl. libro quarto, probl.* 1. Itaque omnes ij motus, si qui in hoc fœtu observati sunt, vel mortui motus erant, non à calore, & virtute naturali, sed à violenta causa excitati, vel erant motus morientis, & animam exhalantis, licet verisimilius sit, fuisse motus cadaveris, & fœtus jam extincti, quàm secùs, ut apertius deinceps monstrabimus. Et si comparare velimus casum hunc, cum casu Baldi, de quo Rota *ubi sup.* evidentiores viæ demonstrationes in illo apparuerunt, quam in hoc, cum ille transpiraret, & respiraret, quod in hoc non fuit indubiè observatum: & tamen eadem Rota *ibid. n.* 17. voluit, quòd in his, qui secto Matris ventre extrahuntur ad effectum, ut rumpant testamentum, vel aliquam dispositionem inducant, ex eo quod asseruntur vivi extracti, majores & urgentiores probationes (unde addam ego) etiam evidentiora vitæ signa requirantur: unde eadem Rota *ibid. num.* 6. ex evidentioribus motibus, & signis in Puella, de qua *ibi*, observatis, judicavit illam verè vixisse.

Non mirum ergo est, si à Religioso illo, qui fœtum hunc baptizavit, ægrè, & nonnisi sub conditione fuerit baptizatus, ut in facto constat, & ipse idem deponit: cognoscebat enim apertissimè non posse ex ullo certo, & evidenti signo simpliciter tanquam si viveret baptizari, ex quo multò magis se prodit invaliditas, & inanitas eorum signorum, & debilitas, immò nullitas eorum motuum, quos observatos fuisse à testibus pro parte adversa examinatis deponitur, cùm impossibile fuerit, non potuisse prædictum Sacerdotem comprehendere, an viveret, néc ne, stante veritate depositionis eorundem testium, quòd nimirum vixerit post exectionem per horæ quadrantem; in quo temporis spatio non est verisimile tam exiles, & infrequentes motus Puellum edidisse, ac tam dubia vitæ signa præstitisse, ut certo certius à quocunque adstante comprehendi non potuerit; illum pro certo vivere.

Cæterùm quæcunque hactenus allata sunt, licet omninò convincant, fœtum hunc vivum non fuisse exectum, & non potuisse esse vitalem; tamen omnia ex abundanti dicta sunto, quæ enim restant dicenda, falcem ad radicem ponunt, & omnem contradicendi ansam adversariis adimunt; quippe cum ex testium depositionibus concludentissimè probetur (qui testes pro eorum parte sunt inducti) fœtum prædictum in utero ipsius Matris suffocatum fuisse, & mortuum inde à Chirurgo extractum: nam testes omnes prænominati in hoc sunt contestes, quòd cùm Anna Maria animam exhalasset, antequam à Chirurgo ejus venter sectus fuerit ad fœtum inde extrahendum, pertransierit spatium unius quadrantis horæ. Modò, per totum hoc spatium, nec respirare, nec transpi-
15 rare potuit, quia cum fœtus ad Matris respirationem, non ex se respiret, seu potius transpiret (non enim per nares, aut os, dum in utero est aërem attrahere potest) quod succedit illi per vasa umbilicalia, ut notissimum Medicis, & Philosophis est, & deponit etiam ipse Chirurgus interrogatoriis, Mater autem jam per horæ quadrantem ampliùs non respiraret, quia erat jam mortua, nec fœtus respirare am-
16 pliùs poterat, ergo erat mortuus; quia privatio respirationis est ipsa mors: Averr. *libr.* 2. *Collig. cap.* 39. nec vita sine respiratione consistere potest, Galen. *lib.* 6. *de Loc. aff. cap.* 5. *& lib.* 1. *diffic. Respir. cap.* 12. Gordon. *in Lil. p.* 7. *c.* 10. Vallesc. *in Philon. lib.* 3. *cap.* 14. & impossibile est, viventem non respirare: Mercat. *lib.* 1. *de intern. morb. cur. cap.* 12. Hieron. Fabric. *de Respir. lib.* 1. *cap.* 1. & quòd verè fœtus hic non respiraret, ipse Chirurgus confitetur ad interrogatoria respondens, ibi: *Non hà havutto nissuna respiratione, nè ejulato.* Neque dicatur, quòd hoc spatium quadrantis horæ fuerit ita breve, ut possibile fuerit absque respiratione illum potuisse vivere: quia ne per minimam quidem diei partem, ac ne per momentum animal à respiratione cessare potest, ut in confesso est apud Medicos, Hippocr. *in lib. de Flatib. num.* 6. Gal. *ubi sup. & lib. de utilit. respiration. cap.* 7. *in princ.* Hieron. Fabric. *loco cit.* Marcell. Donat. *lib.* 7. *Hist. Med. mirab. cap.* 10.

Et cum his deluditur etiam affectata depositio ipsius Chirurgi volentis in hoc fœtu etiam abscissa respiratione, sensatum fuisse pulsum, quod est falsum, & omninò impossibile, quia respirationis, & pulsus est una eademque necessitas & ratio: Galen. *de usu* 17
Puls. cap. 3. neutrumque perire in totum possibile est, donec superfuerit Animal: idem Galen. *lib.* 1. *de Diffic. respir. cap.* 8. unde pereunte respiratione, necesse est etiam simul & pulsum perire, ut *ibi*, atque *alibi* prosequitur idem Galenus.

Neque valet contra hoc dicere, quòd etiamsi in puello hoc non servaretur respiratio, tamen servari potuit transpiratio, & per illam in vita perdurare: nam, ut jam dictum superius est, fœtus in utero non respirat, quia aërem per nares, aut per os attrahere 18
non potest, sed transpirat ad Matris respirationem per vasa umbilicalia, unde pereunte in Matre respiratione, necesse est etiam in fœtu perire transpirationem, & illum vita destitui.

Ex quibus sufficienter, ut videtur, & concludentissimè probatum remanet, fœtum, de quo agitur, non solum non potuisse esse vitalem, sed in ipso Matris utero ante sectionem fuisse suffocatum, cum respirare, mortua matre, nullo modo potuerit, & sic non potuisse esse hæreditatis capacem succedendo Matri, neque hæreditatem Patri transmittere.

CONSILIUM LXVIII.

Ad Titulum, de Impotentia coëundi, & generandi, Libri Tertii.

ARGUMENTUM.

Sexagenarius quidam duxerat Virginem uxorem, quam per mensem, & ultra in cassum exagitans, nunquam mulierem facere potuit. Re patefacta, instítit Sponsæ pater pro matrimonii dissolutione, nullo termino expectato, cum Sponsus & ob ætatem, & ob valetudinem, & ob fistulam in Perinæo esset notoriè impotens ad consummandum matrimonium. Contra autem opponente Sponso Virginis arctationem, & animi à se aversionem, ob quorum causam instabat, ut quoad arctationem Virgo à peritis Matronis inspiceretur, & quoad animi aversionem, ut triennium expectaretur; nam poterat Sponsa quoad arctationem habere aliquod impedimentum amovibile, & quoad animi aversionem tempore in melius immutari.

SUMMARIUM.

1 *Pro dissolutione Matrimonii stante evidentia impedimenti, non est necessaria Triennii expectatio.*

2 *Sexagenarii & ætate majores coire, & generare possunt. Declara, ut n.* 7.

3 *Natura imbecillis non potest dici valetudinarius.*

4 *Debilitas potest stare cum statu naturali.*

5 *Senes sani dicuntur, licet debiles sint.*

6 *Longitudo membri non potest impedire erectionem, licet impedire possit generationem.*

8 *Ætates non annorum numero, sed viribus determinantur.*

9 *Decrepi-*

9 *Decrepitus non præsumitur potens ad coëundum.*
10 *Stomachi qui dicantur.*
11 *Genitalium non recta conformatio connumeranda inter causas impotentiæ coëundi.*
12 *Fistula in Perinæo impotentiam coëundi adauget.*

NEutram Sponsi petitionem justam esse existimaverim, cum neque necessaria videatur Virginis
1 inspectio, atque inanis triennii expectatio, stante evidentia impedimenti ex parte ipsius, maximè cùm facilè ea omnia diluantur, & inania omninò appareant, quæ in sui tutelam in medium profert, restringenda ad sequenta capita.

Nam primò quoad ætatem, non esse dicit ita gravem, ut ex ejus gravitate judicari debeat impo-
2 tens ad copulam carnalem: non modò enim senes sexagenarii coitum facilè exercent, sed etiam ætate multò majores, ut notum est; nec solum coire, sed etiam generare senes ultra sexagesimum annum constat per ea, quæ adduxi *lib.* 1. *Quæst. Medico-Leg. tit.* 1. *Quæst.* 9. *num.* 50. *& seqq.* quin etiam *lib.* 7. *Quæst.* 7. *num.* 13. *& seqq.* coëundi potentiam extendi ad septuagesimum probavi, & præter omnem rationem præsumi ante hunc terminum aliquem esse impotentem: ergo nihil, quod officere possit integritati Matrimonii opponi potest respectu ætatis ipsius Sponsi, licet sexagenarius sit.

Secundò, neque respectu valetudinis quicquam affertur, quod ad matrimonii dissolutionem faciat; licet enim Sponsus non sit robustus, nec validæ complexionis, non est tamen adeò imbecillis, ut ex hoc
3 argui possit, illum esse ad coitum impotentem; & dato etiam, quòd esset naturæ imbecillis, non posset tamen jure dici valetudinarius, quia quomodocunq; accipiatur *Valetudinarii* nomen non potest homo debilis dici valetudinarius, cùm in valetudinario semper consideretur status quidam præternaturalis, in debili vero
4 nequaquam, quia debilitas potest cum statu naturali conjungi, quod firmari non potest de statu valetudinario, quia homines in hoc statu degentes integra sanitate frui non possunt dici, unde sunt aliqua ex parte in statu præter naturam; at debiles sanitate quidem fruuntur, licet debiliter actiones suas exer-
5 ceant, idemque usu venit de senibus, qui tametsi debiles sint, ita ut nullus senex virium robur habeat, ut pluries aliàs dixi; dicuntur tamen sani esse, nam fruuntur ea sanitate qua illos frui ætas senilis permittit: Galen. *lib.* 6. *de sanit. tuend. cap.* 2.

Tertiò præterea cùm partes genitales sint benè conformatæ ex parte sui, excluditur omne impedimentum respectu earum partium; nam membrum habet justæ magnitudinis, cùm neque tam exigua molæ sit, neque tam magna, ut ex alterutro ejus vitio judicari debeat minus potens ad erigendum, & matrimonium consummandum: quoad longitudi-
6 nem etiam non videtur quicquam peccare, præterquam quod longitudo non potest impedire erectionem, licet gratis detur, quòd possit impedire generationem, ut volebat Aristotel. *lib.* 1. *de Gener. Anim. c.* 6. Quod tamen si aliquam veritatem habet, non in omnibus verificatur, sed tantùm fortè in iis, qui expultricem maximè debilem habent; nam contra in iis, qui expultricem habent validam, inaniter hoc pro generationis impedimento affertur, idque satis firmant Bruta quædam longissimo Pene dotata, cum quo tamen sunt fœcundissima: sed ad membri constitutionem redeundo, Sponsus dotatur membro colore naturali, & laudabili existente, neque flaccidum apparet, & nullum impedimentum præsefert, quod oculis pateat. Testes insuper propendentes sortitur magnitudinis non aspernendæ, & licet fortè consueto exiliores appareant, hoc non tollit quin & coëundi, & generandi potentiam Viro concilient, & in summa nihil adnotatur in genitalium partium conformatione, quod pro evidenti, ac patenti impedimento coëundi afferri possit. Neque fistula, quam in Perinæo patitur, videtur tale impedimentum afferre posse, cum non sit notabilis qualitatis, & parum materiæ effundat, nec in tanta quantitate, ut inde argui possit, ipsas genitales partes refrigerari, & sic inhabiles reddi ad coitum exercendum, præterquam quod ea ipsa materia non est pravæ qualitatis, cum non sit fœdita, neque mali odoris nullumque dolorem, aut impedimentum afferat in meiendo, neque dum exit, virum malè afficiat, aut torpidum reddat.

Neque obstat experientia per mensem sumpta, in quo termino non potuit sponsam virginem mulierem facere: quia obfuit repugnantia ipsius Sponsæ non permittentis virum liberè suo fungi munere; nam vix ab ipso tangi se permisit, & aversa semper ab ipso jacuit; immò vix à viro glandem in uterum immitti permittens, illicò resilit, hominemque aversatur, atque odio habet, ut ipsamet negare non audet, id enim propriæ parenti interrogata, ac jussa rei veritatem propalare, confessa est; quemadmodum uterque, tam Pater, inquam, quàm Mater diffiteri non possunt.

Unde ex his omnibus videtur omninò expectandum esse triennium, antequam matrimonium dissolvatur, interimque Virgo per expertas matronas inspicienda est, ut si quod impedimentum habet, per quod virum admittere non possit, si amovibile sit, amoveatur; adesse autem certum est, cum nullum ex parte viri adsit, ut ex superioribus satis superque videtur patefactum.

Nihil tamen eorum, quæ ipse Sponsus pro se adducit, afficere quicquam potest, ita ut alterutram, vel utramque suam ipsius petitionem justam esse determinandum sit: cum impedimentum, immò impedimenta omnia non consumandi matrimonium ex parte ipsius Sponsi sint, adeòque patentia existant, ut nulla probatione indigentia, nullo quoque temporis spatio indigeant, neque ullo modo remorari debeant matrimonii dissolutionem.

Et primò quoad ætatem, licet diffiteri non debeamus, quòd non modò Sexagenarii senes, sed Septuagenarii, atque etiam majores non solùm Veneri sint apti, sed etiam generationi: tamen hoc de senibus robustis intelligendum, qui neque eo annorum 7
numero senes dici possunt, cùm vires habeant integras, nulloque modo ab annorum multitudine labefactatas. Sed quemadmodum non obstante annorum multitudine hujusmodi senes robusti, senes dici non possunt, ita è contra non obstante multò minori annorum numero ij, qui natura debiles sunt, etiam in quinquagesimo ac maturius & senes dici debent, & ad munia juvenilia, aut virilia, aut etiam senilia, quæ robustis senibus propria sunt, judicandi impotentes, cum ætates non annorum numero, sed viribus determinentur: Galen. *lib.* 6. *de sanit. tuen. cap.* 2. Ubi 8
ergo vires constant, ac validæ sunt, senectus ad Septuagesimum, & ultra protrahitur; ubi verò imbecilles, quinquagesimum potius, quam ulteriorem, imò interdum maturiorem terminum habet, unde & in ætate ipsa juvenili, nempè in qua homines ut plurimum juvenum viribus dotati reperiuntur; immò etiam in ea, in qua Puberes dicuntur, potest quis esse senex, imò decrepitus; ut ex Hippocratis, Aristotelis, & Galeni auctoritate dixi alias *lib.* 1. *har. Quæst. Tit.* 1. *quæst.* 7. *n.* 34. *& seqq.* Cum hic igitur vir, naturæ semper fuerit admodum imbecillis, ut neque ipse, neque ij, qui ei favere satagunt, abnuere audent, etiam sexagesimo anno major sit, non modò Senex dici debet; sed Decrepitus, & tan-

quam

quam Decrepitus impotens ad Venerem est præsumendus; unde, quantum est ex parte ætatis impedimentum coëundi in hoc viro est patens, & est
9 absque remedio, quia frigida intemperies, ex qua redditur ad coitum inhabilis, non solùm non est emendabilis, sed eam in dies magis, magisque augeri necesse est.

Quoad valetudinem porrò, etiamsi gratis concedatur, virum hunc non esse valetudinarium, sed tantùm naturæ imbecillis, tamen hæc ipsa imbecillitas naturalis Senectuti, imò Decrepitati associata, est potissima causa, atque evidentissima impotentiæ coëundi, & dato quòd per anteactam ætatem coire potuerit (quod neque satis, neque concludenter probatum est) accedente annorum multitudine, & ipsa senectute, omninò remanet ad coitum impotens, & maximè cum Virgine.

Verum enimverò, nullo modo salvare se potest hic vir, quin inter valetudinarios sit connumerandus, cùm per totum vitæ curriculum morbis longis fuerit conflictatus, & colore semper fuerit illaudabili, ut qui Stomachi imbecillitate, & anxietudine perpetua laboraverit, unde rectè inter Sto-
10 machicos venit recensendus, cum appetitū semper habuerit dejectum, ægrè semper concoxerit, ructus multos inter concoquendos cibos cum molestia quadam, & anxietudine emiserit, & animæ fœtorem assiduum patiatur, aliisque symptomatibus perpetuò exagitetur, ex quorum causa homines Stomachicos vocari docet Galen. *libro octavo de Comp. med. secund. loc. capite secundo*. At quis dixerit, Stomachicos non esse valetudinarios? immò non modo valetudinarii sunt dicendi, sed omninò morbosi cum undequaque sani non sint. At pro potissima causa impotentiæ coeundi adducitur à Practicantibus omnibus, Stomachi naturalis imbecillitas, & frigiditas, ut apud ipsos videri potest. Unde cùm adeò evidens impotentiæ causa adsit in hoc Viro, inanis omninò est alterius impedimenti ad consummandum matrimonium perquisitio.

11 Quamobrem inanis quoque erit quævis expectatio, aut procrastinatio ad declarandum matrimonium nullum, cùm non modo causa impediens matrimonii consummationem sit evidens, sed amovibilis non sit, quia quo magis in ætate progredietur, quæ jam summè frigida est, eo magis Stomachi intemperiem frigidam, & imbecillitatem intendi, & augeri necesse est.

Præterea quod pertinet ad partium conformationem, nempè genitalium, patet, eas ob non rectam, ac bonam conformationem concurrere ad caussandam coitus impotentiam: nam virga longa, & subtilis præter consuetum est, ita ut stante spirituum paupertate, quæ in hujusmodi subjecto patens est, erigi sufficienter non possit; præterquam quod flaccidæ supstantiæ illam esse refert Chirurgus in sua relatione, qui & ob prædictam longitudinem, & prænominatam flacciditatem credit non posse erigi, & tantam duritiem acquirere, dum utcunque intumescit, ut possit Sponsam Virginem deflorare, & mulierem facere; quæ ea omnia manifestæ falsitatis arguunt, quæ Sponsus ipse, eique faventes, ac pro eo scribentes in illius tutelam afferunt; immò cùm, quæ ille in sui favorem affert, non solùm dubia sint, sed omninò à vero absint; quæ verò contra illum producuntur vera, & evidentia sint; manifestè demonstrant, impedimentum coëundi omne esse ex parte ipsius, ac tale esse, ut non sit necesse ullam temporis moram expectare ad declarandum, an tale impedimentum sit sufficiens, necne pro dissolutione matrimonii: ultra quod patet, illud non esse amovibile, immò etiamsi contendat quis à Natura non esse, tamen in hujusmodi subjecto, in quo Totius frigiditas in dies, ne in momenta dicam, succrescit, superabile nullo modo est, deficiente calore nativo; cujus beneficio tantùm hujusmodi impedimentum naturalibus auxiliis amovendum esset.

Considerabilis maximoperè inde est fistula in Perinæo, quam hic vir patitur, quippe quæ quantumvis exigua esset, tamen majorem in modum genitales partes refrigerando, impedimentum coëundi mirum in modum adauget; licet non solùm exigua non sit, sed sit ultrà mediocritatem, & jam per quamplurimos annos hominem vexet, cùm relicta fuerit ex iterata apertione cujusdam Apostematis in ipso Perinæo excitati, & quod magis nos afficere potest, illud est; quòd ichor inde perpetuò in notabili quantitate effluit pravi odoris, & coloris non laudabilis; quæ omnia veritatem habere Chirurgi relatio ad hæc referenda deputati testatur, contra ea, quæ ipse de hac quoque fistula falsò asserebat, & cum eo qui in ejus favorem causam tuentur. 12

Cùm ergo hæc sola causa evidens sit, & nullo modo amovibilis, impotentiæ hujus viri, incassum alias causas ex parte Sponsæ perscrutari desiderat, cùm etiam si aliqua ejusmodi causa ex parte Sponsæ urgeret, tamen hæc ex parte Sponsi tam patens est, ut per se sufficientissima sit existimanda pro dissolutione Matrimonii non expectato triennio, neque alia causa ex parte Sponsæ quæsita, etiamsi aliquam adesse suspicaremur, licet suspicio hæc inanis omninò sit, & affectata, nullumque reale fundamentum habeat.

Quæ denique pro ipso Sponso afferuntur circa repugnantiam ipsius Sponsæ non patientis se ab ipso iniri, immò non permittentis Sponsum sibi appropinquare, falsa omnia existimanda sunt, & ex eo falsissima declarantur, de quo Sponsa apud Matrem non sine rubore conquesta est, nimirum, quòd cùm videret ille, non posse se Sponsam devirginare ob membri proprii flacciditatem, quæritabat manu, & digitis claustra virginalia disrumpere, unde factum est, quòd licet in primis matrimonii diebus, & per plures etiam subsequentes, Sponsa exagitari se à viro inaniter permisisset, postquam advertit, illum tam malitiosè procedere, ut tentaret digitis virginale signum devastare, recusavit, & jure, in posterum se ab illo ullo modo tangi.

Itaque satis superque de sua impotentia virum hunc experientiam sumpsisse existimandum, illamque sufficientem esse ad Matrimonii invaliditatem ob impotentiam consummandi declarandam, nullo tempore, & multò minùs triennio expectato, & omninò præter necessitatem, & inane esse in Sponsa ullum impedimentum quærere, dum tot patentissima impedimenta se manifestè produnt ex parte viri.

CONSILIUM LXIX.

Ad Titulum Secundum Libri Tertii,

De Morborum simulatione.

ARGUMENTUM.

Matthia del Bello, cujus maritus, nescio quod ob facinus, extra ditionem Ecclesiasticam ab anno citra

citrà exulabat, à pessima muliercula ex vicinia, quæ illam intestino odio prosequebatur, accusata est, quòd ex adulterio concipiens, post multa ad abortum provocandum tentata, ad propriam impudicitiam celandam, ob Propinquorum metum, & multò magis ipsius mariti, fœtum, quem pepererat, vivum in latrinam abjecerit, cujus vagitus illa se persensisse deponebat. Jam verò Matthia observata fuerat ab aliis vicinis mulieribus ventre præter consuetum tumenti, apud quas illa de suppressione menstruorum jam per plures menses pluries conquesta fuerat. Postridiè à præsumpto partu Fiscus latrinam perlustrandam primò curavit, ad inveniendum puelli corpusculum, quod nusquam apparuit, sed tantummodò propè latrinam solum sanguine defœdatum reperit, domi autem plures pannos plurimo cruore madidos adhuc offendit, ejusdemque cruoris grumos aliquos continentes. Mox mulierem tribus Obstetricibus unà cum Chirurgo inspiciendam exposuit, quarum Obstetricum duæ deposuerunt, Matthiam de recenti peperisse, cùm uteri labra adhuc tumerent, venter autem detumefactus esset, & puerperia adhuc fluerent in magna copia. Alia Obstetrix cum Chirurgo retulit, ex nullo signo deprehendi Matthiam peperisse, sed potius menstruorum profluvium passam ob diu retentos menses. Itaque re dubia existente, consultus ita respondi.

SUMMARIUM.

1 *Tumor labiorum uteri qualis esse debeat in recente enixa.*
2 *Purgationes menstruæ quomodo distinguantur à purgationibus puerperii.*
3 *Pectus, & mammæ in Puerperis qualiter se habeant.*
4 *Ventris detumescentia in Puerperis qualiter eveniat.*
5 *Vterus in pregnantia, quantò magis tumesit, tantò crassior evadit.*
6 *Ex simplici retentione menstruà mulieres aliquandò se gravidas existimant, cùm non sint.*
7 *Conjectura desumpta ex corporis statu in Muliere, quando significet illam de recenti peperisse.*
8 *Fluxus sanguinis in Puerpera qualis, ac qualis in menstruata.*
9 *Lactis absentia excludit omnem suspicionem recentis partus.*

DUabus illis Obstetricibus deponentibus de Matthiæ partu, nulla fides est adhibenda, licet in propria arte peritæ habeantur, cùm de re tanta levioribus, & æquivocis signis, ac conjecturis fisæ pronuntiaverint, potioribus, quæ contrarium evidenter attestari poterant, aut non animadversis, aut neglectis.

Nam quæ de tumore labiorum uteri, & de Puerperii purgamentis, ac detumescentia ventris afferebant, omnia, ac singula facilè deluduntur. Et quoad tumorem ipsorum labiorum uteri satis apparet, eas hoc signum satis superficialiter observasse: non enim solus prædictarum partium, ac simplex tumor commonstrat mulierem de recenti pe- 1
peperisse, sed tumor quidam œdematosus, qui universa pudenda occupet, ut ex Severino Pinæo *libro 1. de not. virg. cap. 7.* dixi *libro tertio Quæst. Medico-Leg. Tit. 2. quæst. 9. numero 18.* Quin etiam in partu adeò ea loca tument, ut carunculæ quædam ab Anatomicis *Myrtoides* appellatæ, hinc inde in uteri parietibus existentes omninò obliterentur, ut ex eodem Pinæo *loc. cit.* & ex Riol. *Anthroprograph. lib. 2 cap. 32. ibid.* dixi, quod à Chirurgo observatum, ignarissimas Obstetrices præteriit, cùm tamen signum hoc ex potioribus habeatur, & quibuscunque aliis fortè certiùs sit: nam Chirurgus reddens causam suæ depositionis, inter alia fatetur, Matthiæ uterum & partes omnes pudendas naturaliter, ut decet in iis, quæ neque gravidæ sunt, nec de recenti pepererunt, se habere, nisi quod tumentiores essent ob fluxum menstruum, sed non ita tumerent, ut in partu fieri solet, in quo carunculæ prædictæ delitescunt ob eandem partium tumescentiam, quæ tamen carunculæ in Matthiæ utero nullo modo erant obliteratæ, nec diminutæ, sed palam intuentibus se dabant; unde patet, Obstetrices prædictas tanquam proprii exercitii parum peritas ad pauca respicientes facilè pronuntiasse, ad ea, quæ majoris momenti erant, animum non advertentes, fortè quia hæc potiora signa illis erant omninò incomperta, cùm tamen tertia Obstetrix, quæ cum Chirurgo convenit, non oscitanter Matthiæ uterum observans deposuerit ex nullo signo deprehendi posse Matthiam peperisse, innuens & hoc, de quo loquimur, & cætera, quæ potiora in ea re detegenda habentur.

Multò verò magis ostendit prædictarum Ob- 2
stetricum ignorantiam signum, quod desumunt ex puerperii purgamentis: nam nescierunt distinguere inter purgationes menstruas, & purgationes in Puerperio procedentes, inter quas tamen magnam esse differentiam norunt etiam mulieres, quæ majorem practicam in Obstetricia exercenda habent: nam & quoad sanguinis, qui purgari solet, substantiam, & quoad ea, quæ cum sanguine purgari solent, maximè differunt, in simplici enim menstrua purgatione, sanguis ipse purus, nisi mala valetudo mulieris obstet, expurgatur co-lore laudabili, & quantitate moderatâ; quòd si mulier non admodum sana sit, sanguis qui singulis mensibus expurgatur, aliis humoribus commixtus apparet, ac sensim vel inordinatè procedit, quantitate vel modica, & diminuta, vel superflua, & excedenti. At verò in Puerperio sanguis affatim expurgatur, & qualis ex victima prodit, ut Hippocr. *lib. de Nat. Puer. num. 11. & lib. 1. de Morb. Mul. sect. 3.* docet, & cum sanguine ipso ante, vel etiam deinceps aqua effluit; & quod magis attendi debet in hoc negotio, etiam Lac cum Puerperio, aut cum urina commixtum apparet, ut Medici fatentur. Holler. *comm. 7. Aphor. 3. in scholiis*, & Laur. Joubert. *lib. 4. error. Popul. cap. 11.* & Severin. Pinæus *loco citato*, quos omnes alias ad hoc adduxi.

Sed ulterius ponderandum, quàm negligenter se gesserint Obstetrices illæ in observandis potioribus signis, ex quibus clarè in veritatis cognitionem venire poterant, utrum Matthia verè peperisset, necne; nam neque pectus, aut mammas obser- 3
varunt, quæ licet non nisi tertio die, ut plurimum, lacte turgeant, tamen illicò à partu magnoperè tument, ac solidiores fiunt; quas si observassent, comperissent illas valdè flaccidas & perpendentes, nihilque cum Matthiæ pulchritudine cohærentes, nam nihil fortè ejus formositatem, ac vultus venustatem magis deturpare poterat, quam mammarum illa constitutio, quandocunque eam observare aspicientibus licuisset. Quid certitudinis ergo haberi potuit ab Obstetricibus, hæc signa etiam à mulierculis Obstetriciam artem non exercentibus maximoperè observata, sicco pede transeuntibus? quænam ergò fides illis adhibenda est?

Denique afferebant Obstetrices prædictæ pro evidenti signo recentis partus, subitam ventris detumescentiam ipsius Matthiæ, & maximè se fun- 4
dabant in ea ratione, quod in menstruis purgationibus, si quæ corporis tumescentia præcesserit, ea sensim ac paulatim diminuitur; in partu verò illicò venter subsidere solet, ut in nostro casu eve-

nerat:

nerat: nam cùm Matthia ventrem satis tumentem haberet, momento secuta expurgatione subsedit, unde non à retentis menstruis dicendum, tumorem illum fuisse excitatum, sed à fœtu in ventre commorante, quo ejecto, venter illicò detumefactus est, ut in parturientibus omnibus evenire solet.

Sed neque in hoc satis se expertas ostendunt hæ Obstetrices, vel malitiosè supponunt id, quod non est; nam in partu tantum abest, ut illicò venter subsideat, ut ipse uterus, qui unà cum fœtu ventris
5 tumorem procreat, tanta crassitie etiam à partu dotetur, non obstante ejus assidua dilatatione per incrementum fœtus inclusi facta, ut duorū digitorum crassitiem undique, ac circumcirca æquare soleat, ut testantur Anatomici, Andr. Laur. *lib. 5. Anatom. cap. 21.* Joan. Vvesling. *in syntagm. Anatom. cap. 7.* quæ crassities non illicò à partu disparet, sed sensim in dies decrescit, prout mulier à puerperio expurgatur. Hoc non norunt hujusmodi Obstetrices, quod mirum non est, cùm etiam ex Medicis sint, qui id ipsum ita evenire ignorent, existimantes uteri membranas, vel, ut melius dicam, uteri corpus eò magis attenuari, quò magis à fœtu in dies grandiori facto distenditur, atque hoc pacto hi ipsi facilè credent, uterum à partu illicò detumefieri, ut ostendunt se ita credere hæ Obstetrices. Sed contrarium omninò evenit eorum determinationi; dum existimant in menstrua purgatione ventrem, si quo modo ex retentis menstruis turgeat, sensim detumescere, in partu verò illicò decrescere; nam contrà, ob rationem prædictam fieri solet, cùm in menstrua purgatione venæ illicò vacuæ à sanguine remaneant, venterque illicò subsidet, & detumescit, nam corpus ipsius uteri in tantum tumebat, in quantum venæ turgidæ sanguine reperiebantur, cum in prægnantia corpus uteri secundum suam substantiam tumefiat.

Cum igitur vana omninò, & futilia sint ea omnia, quæ pro signis partus, quem Matthia ejecisse præsumebatur Obstetrices duæ adducunt, deducendum inde est, earum depositioni nullo modo esse fidendum, sed potius depositioni magis expertæ Obstetricis, & non indocti Chirurgi standum esse, ac concludendum; non posse ex ullis signis comprehendi, quod Matthia pepererit; cùm gravida nunquam fuerit, ut manifestè ex absentia signorum prægnantiæ deduci potest, sed tantùm quòd longa menstruorum retentione laboraverit, ex qua mirum non est, illam ventrem transactis nonnullis mensibus tumidum habuisse, ut in gravidis evenire solet: hoc enim novum non est, imò in dies observamus, mulieres nonnullas sola menstruorum retentione laborantes gravidas se existi-
6 mare; nec solùm ex ventris tumescentia post aliquot menses facta sibi persuadere, sed ex omnibus symptomatibus, quibus eæ, quæ verè in utero habent, molestantur, nam & ipsæ iisdem detinentur: cùm tamen Nono, vel Decimo mense, vel etiam serius, aut maturius, Natura impetum faciente, menstruum sanguinem per totum illud temporis spatium retentum ejiciant, & sic à tumore ventris, & ab omnibus perpessis symptomatibus liberæ evadant, ut Matthiæ evenit: in quo casu non minimam conjecturam innocentiæ ipsius Matthiæ faciunt panni domi asservati, & à fisco reperti sanguinem grumosum continentes, eodemque sanguine madentes, quos, ubi illa in culpa fuisset, potius celari oportuit, ac illicò abluendos muliercuIis tradere. Ad quod etiam facit ipsius Matthiæ procedendi modus; nam ubi gravida fuisset, debuisset celare omninò quæ patiebatur, cùm possent ignominiam patefacere, nempe ventris tumescentiam, & menstruorum retentionem, quæ tamen illa liberè vicinis muliercuIis, ac propinquis etiam patefaciebat, quia certa erat, se ab omni noxa liberam esse, neq; egere, ut ventris tumorem, & menstruorum suppressionem alias fœminas celaret, cùm apertissimè sciret, hæc non à prægnantia potuisse sibi evenire.

Et ex his satis manifestum fit; Fiscum nullum posse fundamentum facere in solo sanguine defœdato prope latrinam invento, quia non mirum est; si Matthia fluentibus impetuosè menstruis, ad latrinam ut ventrem fæcibus exoneraret se conferens, sanguinis aliqua portio in terram deciderit, & solum deturpaverit; non enim ex hoc deducere Fiscus potest, quod ad latrinam se conferret, ut partum in eam abjiceret; præterquam quod ipsamet mulier, ubi tale facinus patrasset, ut erat integris viribus, & nullatenus debilitata, talem sanguinem in solum defluentem poterat facillimè subitâ ablutione removere, ne ex hujusmodi cruore facinus deprehenderetur: quod tamen non præstitit, cùm nihil sibi timeret, stante quod esset tuta conscientia, nec ullam de se suspicionem quemquam concipere posse certò sciret.

Sed ut magis magisque prædictarum Obstetricum oscitantia, seu potius crassa ignorantia in apertum veniat, notandum, illas de potioribus signis attestantibus mulierem de recenti peperisse, ne verbum quidem mussitasse, sed ea silentio obvolvisse, cùm fortè scirent ex eorum absentia satis contra earum opinionem Matthiæ innocentiam probari; nam conjectura, quæ desumi potest de muliere ex sui corporis statu, magni momenti est; quippe cum mulier in primis partus diebus ob labores, & dolores in parturiendo perpessos, quantumvis validæ naturæ existat, insigniter debilitetur, ita ut decumbere per multos dies cogatur, 7
quin ut plurimum pallidior fit, ac omninò languet, non solùm ob prædictos labores, & dolores, sed etiam ob multam sanguinis copiam, quæ in partu effunditur: at verò in Matthia nihil horū observare potuerunt dictæ Obstetrices, cùm illa colore esset laudabili, & integris viribus, ac consuetam alacritatem præ se ferret; cùm tamen non nisi per diem à præsumpto partu distaret, itaque ut Fisco assentirentur potiùs quàm ut veritatem detegerent, ad leviora signa conversæ, falsò, & contra omnem veritatem pronuntiarunt; Matthiam verè de recenti peperisse.

Præterea, Obstetrices non observarunt, ut decebat, curiosius ipsius uteri statum; nam ubi san- 8
guis fluat occasione partus, & puerperii, venæ omnes ipsius uteri, atque illæ quidem majores, & magis conspicuæ hiant, & adaperiuntur; at in fluxu menstruali, non ita, sed minores tantùm licet negari non possit, quòd ubi retentio menstruorum longa, ac diuturna exstiterit, etiam ampliores, majoresque venæ adaperiantur; in partu tamen simul cum ea venarum apertione fit maxima partium distensio, quæ non observatur in fluxu menstruali, etiamsi menstrua per multos menses fuerint retenta, absente causa, quæ illas partes apta erat distendere, nempè ipsa prægnantia, & fœtu in utero existente.

Ac tandem omne dubium excludit absentia lactis in mammis, quod in iis, quæ fœtum de recenti sunt enixæ, tertia à partu die maximè luxuriat; & licet mulieres nonnullis remediis illud compescant, atq; exiccent, ejusq; generationem omninò medicamentis prohibeant, tamen nullo ingenio effugere possunt, quin mammæ turgeant, & lactis ipsius impetum in partu non excipiant: cùm ergo Obstetrices possent ex hoc sequenti die certiores fieri,

fieri, & tamen non noverint, aut neglexerint, quia talis conjectura ne per somnium quidem adfuit, eaque suam depositionem roborare illis non licebit, eam cum aliis potioribus signis, & conjecturis prætermiserunt, levioribus fisæ, quibus nihil certi poterant contra Matthiæ innocentiam probare.

CONSILIUM LXX.

Ad Titulum, De Debito Conjugali, Libro Septimo.

ARGUMENTUM.

Vir Illustrissimus N. N. temperaturæ sanguineæ integrisque viribus, licet doloribus articularibus, sed levioribus aliquando esset obnoxius, viduam uxorem duxerat, divitem quidem, ac pulchritudine insignem, trigesimo anno non majorem: statim autem à celebratis nuptiis, consuetis doloribus molestari cœpit, sed tantò atrocioribus, ac vehementioribus, ut, acutissima febre superveniente, de vita notabiliter periclitatus fuerit: sanus tamen post quadragesimam factus, pristinas vires recuperavit, tanto tamen prægressi morbi timore perculsus, ut à Veneris usu, in quem omnem culpam prægressæ infirmitatis rejiciebat, omninò in posterum sibi abstinendum in animo obfirmaverit suo. Hoc tamen non sine præjudicio redditionis debiti matrimonialis fieri posse cùm apertè videret, Illustrissimum ac Reverendiss. D. Episcopum, & celeberrimum Canonistam sibi sanguine, & arctâ amicitiâ devinctum consulere voluit, qui pro eo, quod ad vitæ discrimen pertinet, Medicorum sententiam audire voluit: itaq; duobus aliis Collegis adhibitis, & altero eorū dubio in ea re permanente, altero verò acriter firmante, non posse Illustrissimum Dominum sine manifesto vitæ discrimine debito matrimoniali in posterum satisfacere (nam & ipse omnem culpam prægressi morbi in coitum rejiciebat) ego in contrariam sententiam abii, ob rationes, de quibus infrà.

SUMMARIUM.

1 *Venus articularibus doloribus inimica.*
2 *Venus Arthritim, & Podagram excitat.*
3 *Venus summoperè calorem naturalem debilitat.*
Dic ut num. 13.
4 *In veneris usu robustissimum quid excernitur ex Hippocrate.*
5 *Ipsa coitus voluptas per se vitales vires dissolvit.*
6 *Post veneris usum tristitia, ac mœror unde.*
7 *Cruditates sunt causa materiales morborum omnium Articularium.*
8 *In Arthriticis quando timenda Apoplexia, & cur: & num. 15.*
9 *Coitus quando, & ex quibus dicatur moderatus.*
10 *Leges de Ætatibus locuta non distinxerunt Iuventutem à Virilitate.*
11 *Ipsa coëundi potentia Virilitas dicitur.*
12 *Quale temperamentum Veneri magis idoneum.*
14 *Coitus moderatus calorem nativum exsitat.*

Supponendum Illustrissimum Dominum N. N. sortitum fuisse temperaturam sanguineam, & ob errores in victus ratione patratos incidisse primò in levem podagram, ac procedente tempore, dolores cæteris articulis fuisse communicatos, qui tamen illum semper leviter afflixerunt, Vere tantùm reversionem facientes, & post copiosam sanguinis missionem, leni medicamento antè assumpto, recedentes, ita ut nunquam integris quatuordecim diebus illum in lecto detinuerit: doloribus autem intra dictum terminum sed datis, neq; articuli debiles remanebant, neque ad motum ullo modo impediti, neque illum à consuetis exercitiis, & laboribus abstinere coëgerunt; quin & ad familiarem victus rationem, quæ non Artis Medicæ præceptis, sed ex propria libidine instituebatur, absque ulla noxa, quæ vel ad articulos, vel ad aliam quamlibet partem attineret, redire potuit, ita ut dolores illos suos articulares mitissimos hostes appellare solebet.

Supponendum præterea, eundem Illustrissimum Dominum uxore ducta, comessationibus & conviviis indesinentem operam dedisse, ac Veneri præter modum indulsisse, sponsæ pulchritudine, & comitate, ac venustate, actionumque omnium lenitate allectus; ex quibus omnibus nō modò cruditate, ac excrementitios humores cumulavit, sed articulos etiam majorem in modum debiles reddidit, unde factum est, ut acerbiores, ac diuturniores dolores passus sit: immò etiam febri acuta, neque undequaque benigna conflictatus fuerit, & in vitæ discrimen lapsus sit.

His sic se habentibus, videndum modò, quibus rationibus motus doctissimus Collega firmiter pronuntiaverit, non posse Illustrissimum Virum absque manifesto vitæ periculo in futurum Venere uti, etiam moderata, ut debito matrimoniali aliqua ex parte satisfaciat.

Movebatur ergo primò ex prægressis dispositionibus, ex quibus, ut constabat, articularibus doloribus maximè erat obnoxius, unde arguebat ille
summam, & quasi connaturalem articulorum imbecillitatem, cui, quantum inimica sit ipsa Venus, 1
notissima res est, ac tonsoribus ipsis persuasissima;
& si ad eam rem testimonia requirimus, videndi
Practici omnes Medici in proprio tractatu *de articularibus doloribus*: & si Jureconsultus aliquis singillatim prolixam eorum Auctorum recensionem desiderat, adeat Tiraquellum *de legib. connub. lib. 15. Gloss. 1. p. 15. num. 44. & seq.* atque hoc tantùm per se satis est ad probandum, quòd Venus (ut ibidem addebat Tiraquellus) omnia membra dissolvit, inter quæ præcipuè articuli languent, quòd cæteris partibus sint frigidiores: ac denique ex ipsa sui natura
Venerem, Arthritidem, & omne genus articularis morbi excitare ex Hippocratis doctrina plu- 2
ribus probat Joan. Benedict. Sinibal. *infra* citandus, *lib. 9. Geneantrhrop. tract. 2. cap. 13.*

Secundò addebat idem Collega, Veneris usum 3
summoperè calorem naturalem diminuere, quod controverti nullo modo potest; quippe cùm ipsa materia seminalis maximè spirituosa sit, unde ea ex corpore expulsa, meliores spiritus, subtiliores, & qui præ ceteris naturalis caloris materia existunt, dissipantur, & evanescunt; unde summa cum ratione ab Hippocrate *in libell. genit. in prin.* dicebatur,
in Veneris usu robustissimum quid excerni, quòd 4
adeò paucula re emissa, animalia imbecillia reddantur; præterquam quod ipse labor in Venere exercenda impensus, spiritus ipsos ulteriùs exhau-
rit, unde lassitudo, ac membrorum languor succe- 5
dit: sed quid quòd ipsamet voluptas in seminis emissione gliscens, per se idonea est ad vitales vires dissolvendas, ut ex Gal. *lib. 1. de sem. cap. 16.* dixi aliàs *lib. 7. harum quæst. tit. 3. quæst. 1. num. 22.* nam ut *ibi* addidi ex Athenæo *lib. 12. Dipnosophist. cap. 1.* idcircò res eo modo fit, quia voluptates, quæ ad rem veneream spectant, omnium maximæ habentur, unde quò major voluptas est, eò magis vires dissolvi
necesse est, & meliores spiritus exinaniri: hinc post 6
Veneris usum tristitiam, ac mœrorem sequi, notum est, & cuilibet homini persuasum, quod pluribus testimoniis prosecutus est Joan. Benedict. Sinibald. *in præcit. opere. lib. 10. tract. 1. cap. 12.* apud quem plura videnda de ea re ab ipso, ut sui moris est, multa doctrina, & plurima eruditione exagitata. Ergo deducendum ex his, Veneris usum non modò articulares morbos excitare, sed vitæ etiam insidiari; unde

de etiam si quis contenderet, non esse justam causam non reddendi matrimoniali debitum; ipsam arthritidem, certe negare non potest, justissimam causam esse, vitæ ipsius discrimen, & abbreviationem ex coitu secuturam.

7 Tertiò afferebat idem Collega in medium cruditates occasione usus ipsius Veneris mirum in modum accumulatas, quæ omnium morborum, ac signanter arcularium materialis causa existunt: licet enim dolores Arthritici ab omni cujuscunque generis materia concomitari soleant, tamen præcipua causa, & sine qua nulla materia ad articulos penetrare potest, est humor quidam tenuis, ac serosus, qui veluti dux quidam alios semper humores præcedens, & ob sui fluxibilitatem, & tenuitatem ad articulos penetrans, alios, quicunque sunt, humores secum ducit, illisque viam parat, ut optimè docet Daniel Sennertus *in tract. de Arthrit. cap. 2.* hic autem humor serosus germen, ac soboles cruditatum est, ut omnes norunt, unde cruditatibus accumulatis, accumulantur simul multæ serositates, & homores aquei & crudi, qui ut dictum est, suâ tenuitate ad articulos se conferentes, alios quoscunque humores secum trahunt, & in causa sunt, ut dolores in iis excitentur non unius semper rationis pro diversitate humorum, quos secum serosa illa humiditas duxerit.

Adjiciebat his Vir doctissimus, non tantùm ab usu Veneris imminere Viro Illustrissimo articulares dolores crebriores, & molestiores, sed, quod magis nos deterrere debet; imminet etiam repentinus humorum impetus ad Cerebri ventriculos, unde

8 Apoplexia, & mors; fit enim aliquando ut Natura non semper ejus roboris sit, ut valeat noxias humores ad partes infirmas, & ignobiliores à supernis, & nobilioribus deturbare; unde dum conatur ad consueta loca eos detrudere, in causa est, ut ipsas superiores ac nobiliores partes adoriatur, & hinc Apoplexia & alii perniciosissimi affectus excitantur: satis autem superque Natura à Veneris usu debilitari notum est; & sic facilè quod narravimus succedere contingit, nempe non noxios honores ob naturæ debilitatem ad articulos demandari, & sic agitatos, nobiliores partes summo cum periculo occupare.

Quamobrem tum ratione dolorum, qui ex Veneris usu frequentiores, & atrociores, & multò magis non contemnendis symptomatibus associati excitari possunt; tum ratione imminentis periculi ex Apoplexia, vel alio quocunque subitaneo, & exitiali morbo Illustrissimus Vir justam causam habet abstinendi in totum à Veneris usu, & excusandus omninò jure merito est, si debito matrimoniali non satisfaciat, ad quod, licet teneatur ex justitia, non obligatur tamen ad illud cum notabili, & evidenti damno, ac propriæ salutis detrimento, ut ex Canonistarum decretis probavi aliàs *lib. 7. Quæstion. Medico-Leg. tit. 3. quæst. 1. n. 3.*

His tamen non obstantibus in eam opinionem veni, quòd Illustrissimus Dominus possit absque timore majoris mali, & multò magis absque timore imminentis Apoplexiæ, & mortis, debito matrimoniali satisfacere, & ad hoc ex justitia teneri, si modus adhibeatur: nam quæcunque de Veneris usu in medium à doctissimo Collega allata sunt, in immodico, immoderato, & vires hominis excedente, non de moderato, & hominis viribus proportionato verificantur: mo-

9 deratio autem, & excessus respiciunt ætatem, temparamentum, & præ cæteris omnibus vires, & conditionem personæ Venere utentis; cùm immoderatus dici possit coitus etiam de raro factus respectu senis, imbecillis, temperamenti frigidi, & valetudinarii, cùm alia ex parte moderatus futurus sit etiam frequentatus in juvene robusto, temperamenti sanguinei, & maximè sano: nam, exempli gratia, immoderatus erit coitus usus in prædicto sene si semel in hebdomada eum exerceat, qui tamen moderatus erit in prædicto juvene, si alternis diebus exerceatur.

Itaque considerata ætate, temperamento, viribus, & valetudine Illustrissimi Viri, dico, quòd absque ulla sanitatatis, & vitæ dispendio, poterit aliquando, ut exempli causa, singulis hebdomadis semel debito matrimoniali satisfacere: nam primò ætas est vegeta, cùm in virilitate degat, non enim pertransit annum quadragesimum; in qua ætate homines non minus, quàm in juventute posse strenuè Veneri operam dare, omnes Medici concedunt; idcircò enim leges, ut notavi aliàs *libro 1. harum Quæstionum, titulo 1. quæst. 8. num. 10*
7. non distinguunt Juventutem, & Virilitatem, & rectè; quia, ut Epiphan. Ferdin. *libro 1. Theorem. 12.* testatur, in hac ætate adhuc permanet vivacitas caloris, & perfectio operationum; licet prædictus Epiphanius nolit hanc ætatem extendi ulteriùs, quàm ad trigesimum quintum annum, tamen Galeno adhærere magis secundùm rationem est; qui eam à trigesimo quinto anno ad duos sequentes septenarios extendit, ut docet *libro 3. Aphorism. comm. 30.* Et 11
in tantùm verum est, hanc ætatem præ cæteris Veneri esse idoneam, ut ipsa coëundi potentia ab ea Virilitas denominetur ex Plinio *lib. 6. Natur. Histor. cap. 4.* qui de Arescusa in Arescontem versa locutus *Mox barbam*, inquit, *& Virilitatem pervenisse, uxoremque duxisse*; & ex Val. Martial. *lib. 9. Epigram. 7.*

Non puer avari sectus arte Mangonis,
Virilitatis damna mœret ereptæ.

Unde *Evirati* dicuntur coire non potentes; idem Martial. *lib. 5. Epigr. 42.*

Spandone cum sis eviratior fluxo.

Quin etiam ex hoc, ipsa corporis firmitudo, ac robur Virilitas appellatur, Hippocrat. *in libro de Aër. Aq. & Loc. num. 45. Ab exercitio verò, & laboribus crescit Virilitas.* & ibid. num. seq. *Virilitas autem, & tolerantia laborum non æquè ipsis à Natura inest.*

Vires deinceps in Illustrissimo Viro sunt firmæ & constantes; & quanquam à perpesso morbo post magna errata in victus ratione labefactatæ fuerint, non multo pòst tempore pristinum vigorem adeò recuperavit, ut ne per somnium quidem ægrotasse videretur: unde factum est, ut irrideret pene Collegæ mei doctissimi timorem, cùm se ob recuperatam virium firmitudinem, ad Venerem non secùs ac ante, quam ægrotaret, consueverat, tam vegetum experiretur, ut à Veneris stimulis indesinenter exagitatus, vix se continere posset, licet Collega hoc non à virium robore, & à turgentia seminis, sed ab aspectu, & indesinenti præsentia peramatæ uxoris id evenire contenderet.

Itaque cum vires etiam in majoribus ætatibus ejus momenti sint, ut in ipsa postrema senectute homines ad coitum stimulent, ac potentem reddant, & omnem noxam, quæ ab ejus usu emanare posset, ipsæ per se removentur, & avertant, concludendum, Virum nobilissimum posse non solùm absque periculo, sed cum Naturæ ipsius sublevamine moderato coitu uti, & matrimoniali debito aliqualiter, ac quantum ejus incolumitas permittit, satisfacere.

Adjiciendum his optimum hominis temperamentum, quod inter cætera est laudabile, & præ 12
omnibus ad Venerem sufficiens, nam plurimo san-

ſanguine, & conſequenter plurima materia ſeminali abundat, hujuſmodi autem temperamentum, nempè calidum & humidum, maximè cùm tantiſper calor humiditatem exuperat, & temperamentum in calore parumper excedit, in humiditate autem ad moderationem vergit; tùnc enim cùm affluentiæ materiæ ſeminalis calor vegetus, ac fortis aſſocietur, abſque ulla virium jactura, immò cum notabili ſanitatis incremento, tales Naturæ Venere pro libito uti poſſunt, Unde cùm in caſu noſtro res clara ſit, nec ſolùm apud Medicos, ſed apud imperitiſſimum vulgus perſuaſiſſima, ulteriori probatione, & auctoritate non indiget.

Nec ſilentio prætereunda ipſius perſonæ conditio, ac vivendi ratio: ſiquidem cum nobilitate emineat, & divitiis affluat, pro ſuæ nobilitatis ratione, & divitiarum affluentia, vitam in deliciis agens, victu plurimo & electili perpetuò utitur, unde multam ſanguinis copiam in dies accumulari neceſſe eſt, maximè cùm optimè concoquat, & valetudine proſperrima utatur; ſi inſultus tantum podagricos excipiamus; unde tot, ac tantis conditionibus, quæ illum ad Venerem maximè habilem, ac potentem faciunt, concurrentibus; nequaquam contendimus, illum ab ejus uſu in totum retrahere; imò tantundem erit id præſtare, ac illum in morbos explethoria, & quidem periculi plenos conjicere, ut palam eſt.

Quibus ſic ſe habentibus, facilè ſatisfieri poteſt oppoſitionibus quibuſcunque, ab eruditiſſimo Collega in medium allatis, è quibus tantoperè timet Veneris uſum in Illuſtriſſimo hoc Viro etiam moderatum; imò inquam, etiam pluſquam moderatum.

Et ad primam oppoſitionem de naturali debilitate Articulorum, reſpondendum, nequaquam verum eſſe, articulares dolores eſſe illi connaturales, ſed excitari ex erratis in ratione victus; cùm maximè non poſſit hic morbus eſſe illi hæreditarius, nullus enim in ejus progenie tali morbo laboravit; imò quòd à natura ſortitus non ſit articulos debiles, ipſe morbi exitus commonſtrat, cùm hominem deſerat abſque eo quod ullam in illis debilitatem, aut impotentiam ad motum, aut malam aliquam ſenſationem experiatur, ita ut materiæ ad articulos transmiſſio in hoc ſubjecto fiat ob fortitudinem virtutis expellentis ſuperflua ad partes ignobiliores, quod ſtato tempore facit, nempe quolibet Vere, quando maximè ſanguis luxuriat.

Neque argui poteſt ab experientia articulorum debilitas ex eo, quia ob Veneris uſum, ducta uxore, majorem in modum ex articulis ægrotaverit, quia major ſanguinis accumulatio, & excrementorum ſuperabundantia ob comeſſationes, & alia errata in victu, in cauſa fuit, ut non modò dolores atrociores fuerint, ſed etiam ut febris valida, & acuta fuerit excitata, quod ſatis ſuperque denotare poteſt illud, quòd à morbo non remanſerint articuli ullo modo debiles, aut ad motum impotentes, immò, morbo remittente, illicò etiam articuli priſtinum vigorem recuperarunt: quod nequaquam eo modo ſuccedere potuiſſet, ubi Articuli naturali debilitate dotarentur; ut in iis, qui ſimilibus morbis conflictantur, evenire obſervamus; in quibus poſt dolorum receſſum, Articuli remanent per multum tempus ad motum impotentes, & inepti, ac debiles, ac veluti ſenſu orbati, & torpore obſeſſi.

13 Nec quicquam præterea contra noſtram opinionem facit ſecunda objectio, quòd nimirum Veneris uſus nativum calorem diminuat; nam hoc tantùm à vero abeſt, ut potiùs contrarium ſit verius, cùm nativum calorem excitet: Hippocrat. *lib. 2. de Diæt. verſ. 22.* ſi de moderato verba fiant; nam ſi de immoderato loquamur, non ſolùm nativum calorem diminuere fatemur; ſed illum omnino extinguere dicimus; quia quemadmodum in coitu moderato excernitur quod naturæ ſuperfluit, & quod illam potius gravat, quàm ſecus; ita in moderato excernitur id, cujus maximè natura indiget, quod eſt ipſiſſimum ultimum membrorum alimentum: ſed quemadmodum ex coitu immoderato natura ſuccumbit, quia naturalis calor evaneſcit, ac diſſipatur, ita ex coitu moderato natura exhilaratur, & alacrior evadit, & ipſe nativus calor magis excitatur, quia deoneratur natura ab eo, quod illam gravat, & quod ad ſui alimoniam ſuperfluit.

Quod autem Veneris uſus ſit in cauſa, ut plurimæ cruditates accumulentur, quæ dolores articu-
lares excitant, non controvertitur, ſi (ut ſuprà di- 14
cebamus) de immodico uſu loquamur; at ſi de
moderato uſu verba faciamus; tantum abeſt, ut
cruditates generet, ut potiùs concoctiones ju-
vare poſſit; cùm, ut dictum eſt, calorem excitet,
& augeat, & idcircò corpus exhilaret: Celſ. *libro
primo ſuæ Medicinæ, capite primò*, moderatus autem,
& immoderatus dici poteſt coitus reſpectu vi-
rium coëuntis, ut jam dictum eſt: unde cùm Vir
illuſtriſſimus vires adeò conſtantes habeat, ut ad
moderatum coitum maximè ſufficere poſſit; non
eſt ab ejus uſu eliminandus in præjudicium debiti
matrimonialis, ad quod reddendum ex juſtitia te-
netur: quia neque ejus uſus cruditates generare
poterit, & inde doloribus articularibus materiam
præbere; neque ejus vitæ quicquam obeſſe; niſi
excedat tolerantiam propriæ virtutis.

Ex quibus facilè elici poteſt; quàm præter
rationem timeat doctiſſimus Collega; ne Vir
Illuſtriſſimus ex uſu coitus in Apoplexiam; alioſ-
que pernicioſiſſimos morbos labatur; hic enim
timor tunc erit rationabilis, cùm coitus fuerit ex- 15
cedens, & immoderatus, ex hoc enim Natu-
ræ viribus labefactatis, non ſufficiet ad expel-
lendos noxios humores à partibus nobilioribus,
& præcipuæ à Cerebro ad partes conſuetas,
& ignobiliores, nempe ad articulos, & ſic fa-
cilè poterit excitare Apoplexiam; ſed irrationa-
bilis omninò evadit hic timor; ubi de mode-
rato coitu, & non excedente vires ipſius coëun-
tis loquamur; immò cùm ſatis ſit ad ſatisfacien-
dum debito matrimoniali; ut Vir Illuſtriſſimus
infra mediocritatem coitu utatur; tantùm ab-
eſt, ut inde aliquid mali ipſi evenire poſſit, ut
potius non parvam utilitatem inde ſit conſecu-
turus, nam ex totali coitus dimiſſione timere po-
teſt aliquid mali, cùm ei ſit aſſuetus, & tempera-
mento, ac habitu dotetur Veneris uſui maximè
apto.

CONSILIUM LXXI.

Ad Titulum, de Peſte, & Contagio, & Tit. de Error. Medicorum.

ARGUMENTUM.

Vigente peſte hîc in Urbe anno præterito 1656. & copia infirmorum mirum in modum adaucta, neceſſe fuit quædam loca illis aſſignare, ut ab aliis nõ infectis perſonis ſequeſtrarentur, ac ſeorſim, ne alios inficerent, manerent; cumque ageretur de conſtituendo Medico, qui illis inſerviret, viſum

ſum

ſum eſt ſacræ Congregationi ſanitatis, idoneum aliquem eligere, pretio ultrò oblato, qui id muneris exequeretur: res ſorti demandata eſt; unde coactus eſt, qui ſorte electus eſſet, infirmis contagio detentis inſervire, etiam cohabitando in eodem loco. Hac occaſione quæſitum eſt, an, & quando Medicus cogi poſſit ad medendum, & quid in tempore peſtilenti? pro veritate igitur, ſequenti diſcurſu illuſtriſſimi Viri petitioni ſatisfeci.

SUMMARIUM.

1 *Medendi officium eſt munus publicum, quod quilibet etiam invitus exercere tenetur.*
Dic ut num. 35.
2 *Medicus tenetur mederi ægroto in periculo exiſtenti, alias, ſi moriatur, tenetur de homicidio.*
3 *Medicus tenetur lege præcepti etiam in vitus mederi.*
Dic ut num. 36.
4 *Peſte infectus dicitur poſitus in articulo mortis.*
5 *Poſitus in articulo mortis quando quis dicatur.*
6 *Interficere videtur Medicus, qui, cum poteſt ægrum ſanare, renuit illi mederi.*
7 *Medicus tenetur mederi etiam nolentibus, & invitis.*
Amplia, etiam ingratis, num. ſeq.
Dic ut num. 39.
9 *Medicus gaudet multis privilegiis, ut publicæ ſalutis curam gerat.*
10 *Artis liberæ libera opera eſſe debent.*
11 *Medicus recepit mercedem pro honorario.*
12 *Medicus non poteſt compelli ad ea, ad quæ per propriam Artem non obligatur.*
13 *Peſtis eſt morbus incurabilis, & divinitùs immiſſus.*
Dic ut num. 44.
14 *Medicus contra ſuæ Artis dogmata Medicinam exercens, graviter errat.*
15 *Medicus non tenetur deſperatis mederi.*
16 *Iureconſultus non poteſt cogi ad ſumendum patrocinium cauſæ deſperatæ; idemque dicendum de Medico quoad morbum deſperatum.*
17 *Medicus ſuſcipiens curam morbi deſperati, nemini facit injuriam, & num. 44.*
18 *Nullus tenetur cum periculo propriæ, alienæ ſaluti proſpicere.*
Dic ut num. 42. & 45.
19 *Primum Charitatis opus eſt propriæ ſalutis curam gerere.*
20 *Accedens ad locum peſte infectum dicitur tentare Deum.*
21 *Medicus à publico non conductus non poteſt quandocunque cogi ad medendum.*
Dic ut num. 46. & 47.
22 *Medicus à publico conductus non tenetur ad caſus inſolitos.*
23 *Non tenetur Medicus, exiſtentibus in loco aliis Medicis, infirmis mederi.*
24 *Medicus non tenetur mederi pauperi, ſi alii adſint Medici, qui idem facere poſſint.*
25 *Medicus cogi poteſt quandocunque ad medendum, ubi non ſit alius Medicus, qui opem ferat.*
26 *Peſtis tempore Medicus etiam non conductus, non exiſtentibus aliis poteſt cogi ad medendum.*
Contrarium etiam in conducto.
Dic ut num. ſeq.
28 *Tempore peſtilenti, ubi plures Medici in loco exiſtunt, quorum nullus mederi velit, unus, aut plures cogi poſſunt ad medendum, prout ſors tulerit.*
29 *Pluribus vulnerantibus hominem, illoque decedente, nullus eorum condemnatur in pœnam homicidii, ſed in extraordinariam.*
Declara ut num. ſeq.
31 *In Peſte ſine contagio poteſt quilibet Medicus cogi ad medendum, non exiſtentibus aliis.*
32 *Medicus licèt aliquando cogi poſſit ad medendum peſte infectis non poteſt unquam cogi ad cohabitandum in loco infecto.*
33 *Medicus tempore Peſtis poteſt ſervire per ſubſtitutum.*
34 *Medicus non poteſt cogi ad medendum abſque ſalario, quod peſte debet eſſe majus conſueto.*
35 *Munera publica ſunt in duplici differentia.*
37 *Salus publica privatæ ſaluti anteponenda.*
38 *Medicus quando ſit reus mortis ægrotantis, ſi illi ſuccurrere neglexerit.*
39 *Medicus non tenetur mederi nolentibus, & invitis, niſi eſſent dementes.*
40 *Medicus quando, & quatenus teneatur mederi ob privilegia, quibus gaudet.*
41 *Nihil demit de libertate Artis coactio Artificis ad Artem exercendam, neceſſitate publicæ ſalutis urgente.*
42 *Publicæ ſalutis intereſſe præponderat cuicunque exceptioni in contrarium.*
43 *Medicus quando poſſit licitè curationem ſuſcipere morborum incurabilium.*
48 *Quæ habent locum in Medico Phyſico, habent etiam locum in aliis, qui veniunt nomine Medici, & in quibuſcunque ejus miniſtris.*
49 *Medici non per violentiam, & per minas cogi debent ad medendum, ſed blandè alliciendi, mercede ſufficiente oblata.*
50 *Ad Medicos exhortatio.*

QUamplurima ſunt, quæ adduci poſſunt ad demonſtrandum, Medicum teneri, ac cogi poſſe ad medendum; ſed & quamplurima ſunt, quæ contrarium perſuadere poſſunt; videndum ergo ſeparatim quæ pro negativa, quæ pro affirmativa ſententia facere videntur, ut dehinc ſingulis objectis ad trutinam revocatis, rei veritatem aſſequamur.

Pro parte igitur affirmativa dicitur primò, Me- 1
dicum teneri, ac cogi poſſe ad medendum, quia medendi officium eſt munus publicum, quod quilibet etiam invitus ſubire tenetur, ut in hoc ipſo propoſito dicit Ripa *in tract. de Peſte, part. 2. partic. ultim. num.* 90. Caroccius *de loc. & cond. part. 2. quæſt. 8. num. 16. & ſeq. ad interpr. l. Ne cui, C. loc.* Poteſt igitur Medicus compelli per Judicem ad operas ſuas præſtandas. Ad quid enim, inquam, munera publica certis perſonis demandantur, niſi ut ea publico intereſſe urgente exerceant? Incaſſum ergò deſtinarentur certæ perſonæ ad hoc peculiare habiles, & ad publica munera, niſi quandocunq; ſaltem neceſſitas requirit, ea exercere etiam inviti tenerentur: nam niſi cogi poſſint, non videretur ſufficienter proviſum publico intereſſe.

Secundò, Medicus tenetur mederi cuicunque 2
perſonæ in periculo ex morbo aliquo exiſtenti, in tantùm, quòd ſi negligat, ac nolit curare, & ille decedat, teneatur ac ſi ipſum occidiſſet: idem Ripa *ibidem num.* 78. nam, ut Seneca dicebat, ex quo Joan. Bapt. Codronch. *de Chriſt. med. rat. lib. 1. cap. 33.* qui ſuccurrere perituro poteſt, cum non ſuccurrit, occidit. Immò non ſolùm tenetur Medicus mederi infirmo in periculo exiſtenti, ſed indifferenter,
ac ſimpliciter lege præcepti tenetur etiam invitus 3
mederi, alias mortaliter peccat; ita Ripa *loco citato num.* 88. Quod maximè procedit, ubi alius Medicus non ſit, cujus opera infirmis ſubveniri poſſit: tunc enim nulla Lex, nulla ingratitudo, aut quævis alia cauſa à peccato mortali excuſat, ſi ægrotantes deſeruerit, ut teſtatur ex Medicis Joan. Baptiſt. Silvatic. *in ſuo Med. cap. penult.* unde ſtante hac rei veritate, poterit etiam Medicus per Epiſcopum compelli ad medendum, ut à peccando deſiſtat, ut addit Ripa *ubi proximè.* Ergo ſi Medicus ita tenetur mederi, ut cogi quandocunque poſſit ad medendum, multò magis cogi poterit, quando infirmi in manifeſto vitæ periculo ſunt poſiti; at quandonam in majori vitæ periculo infirmi verſantur, quam cum peſte detinentur? certum namque eſt hoc pericu-
lum hujuſmodi eſſe, ut ſumma cum ratione peſte 4
infectus dicatur poſitus in articulo mortis: Ripa
ubi infrà, num. 46. Pariſ. *de Reſign. Benefic. lib. 12.* 5
quæſt. 6. num. 13. & jure optimo, quia in articulo mortis poſitus dicitur quis, quàndo in proximo ac manifeſto mortis periculo poſitus eſt. Ripa *in tract. de Peſt. part. 2. partic. 3. num.* 47. Navarr. *in 2 part. Decretal. cap. 26. num.* 31. Barboſ. *de offic. & poteſtat. Epiſcop. alleg. 25. num. 52. part. 2.* qui autem peſte detinetur, in tam manifeſto mortis periculo poſitus eſt, ut vix ſperare poſſit ab eo evadere, quippe cùm ex peſtis violentia vix unus inter decem; imò inter multò plures ſalvari ſoleat, quia peſtis nulli parcit, ut alias dixi, *lib. 3. Quæſt. Medico-Legal. tit. 3. quæſt. 2. num.*

num. 15. *& seqq.* Rodericus à Castro *libro 3. Medic. Polit. cap.* 18. quod etiam ita esse testantur quotquot Jureconsulti, ac Medici aliique Professores de Peste verba facientes, nam hic characterismus est ipsius Pestis; per quem à simplici Epidemia distinguitur, ut quamplurimos perimat: Galen. *lib. 3. in tertium Epid. cap. 20.*

6 Tertiò videtur data opera interficere, qui cum potest sanare non vult, ut dicit ex authoritate 1. *Regum*, Rodericus à Castro, *loco citato, cap. 15.* Codronch. *de Christ. med. rat. lib. 1. cap. 34.* Immò cùm ex lege Charitatis omnis particularis persona teneatur alium defendere, si in periculo est, ne ab aliquo occidatur, aliter mortaliter peccat, ita Alphons. Vivald. *in Candel. Aur. part. 3. tract. de Irregul. §. 6. de Homicid. num. 5.* multò magis tenebitur Medicus mederi infirmo maximè in manifesto vitæ periculo existenti, ut quando peste detinetur. A fortiori etiam id probatur, quia etiam hostibus mederi, & auxilium porrigere Medici tenentur opem implorantibus, nec non & Barbaris, & quibuscunq; hominibus etiam ab humanitate, & Religione omni alienissimis, ut idem Rodericus à Castro *loco citato* addit; quanto magis tenebimur mederi concivibus, ac fratribus nostris in extremo periculo mortis positis, ne ex peste mortem obeant? Quòd si id recusamus, jure contra nos impietatis nota nos lacessentes, quilibet insurgere poterunt, ac non sine ratione firmare, nos illos data opera interfecisse, unde homicidii rei efficiemur, ut superius dicebatur.

Sed vide quorsum evadat lex charitatis, ut extendatur etiam ad subveniendum ipsis Brutis: nam *Deuteronomii cap. 22. vers.* 4. præcipitur filiis Israel subvenire Asino, aut Bovi, qui ceciderit, ibi, *Si videris Asinum fratris tui, aut Bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo*: quantò magis ergo Charitatis eadem lex nos obstringet ad subveniendum proximo, qui non casu, aut aliter periclitatur, sed certa mortis inevitabilis ruina, nisi citò succurratur, premitur?

7 Quartò Medicus tam arcto obligationis vinculo obstringitur ad medendum, ut non solum volentibus, & auxilium exposcentibus, sed etiam invitis; ac recusantibus, opem ferre ac mederi teneatur. Abb. *in cap. ad aures, de ætat. & qualit. num.* 7. Ripa *de Peste part. ult. partic.* 2. *num.* 103. Navarr. *in Manuel. cap. 25. n. 64.* & alii ex Canonistis apud Codronch. *ex Medicis loc. cit.*

8 Nec solum tenetur mederi iis, qui mercedem solvunt, sed etiam ingratis, & solvere renuentibus, quod etiam ipsa Ars illis injungit. Hippocrat. *libr. de Præcept. num. 4. Nam multò melius*, inquit, *est à morbo convalescenti exprobrare, quàm calumniosè affectos deserere.* Majore ergo obligatione adstrictus censendus est ad medendum ægris contra instantem mortem ab ipso opem implorantibus.

Ex quibus profectò nullo modo effugere posse videtur Medicus, quin ex summa justitia cogi debeat languentibus mederi, & maximè in evidenti periculo positis, ut peste laborantibus, qui multò majore necessitate premuntur, ac tanta, quòd nisi subitò illis succurratur, de illis acta res sit.

9 Ac denique Medici Doctoratus lauream consequendo, non aliam ob causam multis privilegiis decorantur, nisi ut publicæ salutis curam gerant, *l. 1. §. 1. de variar. & extr. cognit.* Immò teste Galen. *lib. 1. de Decret. Hippocr. & Plat. cap. 5. in princip.* hoc illud est, propter quod multi ad exercendam medicinam invitantur, nempè ob sibi concessam à Legibus immunitatem ac Reipublicæ vacationem. Ad quod etiam habetur lex à Juliano Imperatore lata, quæ extat inter ejus opera post *Epist. 25. edit. Paris.* cujus verba hæc sunt: *Artem Medicam Hominibus salutarem esse, usus ipse demonstrat; quare eam à cœlo delapsam non immeritò Philosophi prædicant; etenim Naturæ nostræ infirmitas, & valetudinis offensiones, quæ quotidiè incidunt, per hanc corriguntur: quamobrem sicut æquitatis ratio postulat, nos superiorum Regum auctoritatem, & vocem secuti, pro nostra humanitate jubemus, vos Senatoribus muneribus liberos in posterum vivere.* Ergo etiam ob hanc ipsam causam teneri videntur Medici vel nolentes ægrotis mederi. Unde cum ex causa propriæ utilitatis sese ad id obligaverint, nullo modo, ac nulla excusatione ab ea obligatione sese eximere possunt; sed omninò cogendi, maximè in summa rerum necessitate, ut sæviente peste, ægrotis medendo opem ferant; præterquam quod medentes tempore pestis, aliis privilegiis, & immunitatibus ditantur, & mercedes quoque illis augentur; & jure, quia propriam vitam manifesto periculo exponunt, multò plus ergo meretur opera Medici medentis tempore pestis iis, qui peste infecti sunt, quã si medeatur aliis infirmis: Corneus *consil. 347. num. 6. in fin. vol. 1.* Videntur autem Medici uno, eodemque passu cum militibus procedere; nam & hi multis privilegiis gaudent, sed tenentur semper etiam inviti militare, nisi dimissionem impetraverint: Similiter ergo dicendum de Medicis postquam Doctoratus lauream sunt assecuti, & privilegiis sibi concessis frui volunt.

Alia tamen ex parte non desunt totidem rationes, nec minoris ponderis contrarium persuadentes, nempè Medicum non posse cogi ad medendum.
Et primò, Ars Medica est Ars libera, & Artis liberæ 10
opera, etiam libera esse debent: Hippocrat. *in Epist. ad Abderit.* & quanquam Medicus recipiendo mercedem, Artem servire cogit, ut Hippocrat. *ibid.* addebat; tamen id tunc tantummodò habet
locum, cum Medicus ratione mercedis id, quod 11
ipsi offertur, recipit, illudque tanquam quid sibi debitur, morosè, ac per vim exigere studet; non verò quando aliquid recipit honorarii loco, & in grati animi signum; nam tunc si quid datur, recipit, & nisi detur, non postulat, ita enim ex Artis præceptis facere tenetur. Itaque cum Medicus nullo modo se obligaverit alicui medendo inservire, non potest ad hoc ulla ex causa cogi, quòd si simpliciter loquendo non tenetur mederi; multò minùs tenebitur tempore pestis.

Secundò, deveniendo ad particulare punctum 12
circa pestem, Medicus non potest compelli ad ea, ad quæ ex sua Arte non tenetur; sed ex sua Arte non tenetur Medicus, nec debet curam morborum incurabilium suscipere, ut ex Hippocratis præcepto, omniumque Medicorum consensu refert Rode-
ricus à Castro *in Medic. Polit. lib. 3. cap. 18.* Modò, 13
pestis est morbus incurabilis, ut probat idem Rodericus *ibid.* quia Pestis morbus est divinitùs immissus, ut omnes de Peste verba facientes fatentur, & idcircò dicitur, Bellum Dei cum Hominibus, cui nequeunt humanæ vires resistere; Ripa *de Pest. part. 1. num.* neque enim tales morbi humana Arte, vel naturalibus remediis curari possunt, ergo neque potest, neque debet Medicus compelli ad medendum peste infectis; immò ipse ex se abstinere debet ab eorum curatione, si secundum suæ Artis dictamen operari velit, alias contra Artis præcepta faceret, quæ prohibet eorum, qui à morbo victi sunt, curam suscipere. Medicus autem con-
tra suæ Artis dogmata Medicinam faciens, graviter 14
errat; ut probavi alias *lib. 6. hær. quæst. tit. 1. quæst. 7. n. 2.*

Sed neque desperatis tenetur Medicus auxilium 15
ferre

ferre, ex præcepto Hippocrat. *in lib. de Arte, num. 4.* & Cels. *lib 5. sua Medic. cap. 16.* & ex ipsorum auctoritate Zacutus Lusitan. *in introit. ad praxim, Præcept.*
16 *16.* & ipsi Jureconsulti in hoc conveniunt dicentes, quòd quemadmodum Jurista non potest compelli ad sumendum patrocinium causæ desperatæ, sic neque Medicus potest compelli ad medendum desperatis, ita Rip. *de Peste, part. 2. partic. ult. num. 92.*
17 & licet contrarium dicat verius *ibid.* & ratione ductus, quòd Medicus suscipiens curationem morbi desperati, memini facit injuriam, ut facit Advocatus suscipiens patrocinium causæ desperatæ; tamen certum est, inaniter Medicum eis, qui à morbo desperati sunt, opem ferre, cum non sint remediorum capaces; ac satis superque injuriam publico interesse facit Medicus medendo iis, qui jam desperati sunt, dum in causa est, ut Ars in posterum ludibrio habeatur, & remedia infamentur in præjudicium aliorum ægrotantium, qui desperati non sunt, nam ij possent ab iisdem remediis, incassum illis adhibitis, juvari, quæ tamen adnotantes frustratoria fuisse, abhorreant. Ergo cum ij, qui Peste laborant, à morbi ferocitate, & summa malitia desperati sint, Medicus non debet cogi ad opem illis ferendam, ex prædictis.

18 Tertiò nullus tenetur cum proprio, & præsentaneo, ac certo vitæ periculo alterius saluti prospicere; quia unusquisque ex charitate proprii corporis magis est sibi obligatus ad tuendam propriam
19 salutem, quàm alienam; & licet etiam alienæ saluti prospicere sit opus charitatis, majus tamen opus videtur prospicere saluti propriæ; at Medicus curando peste infectos propriam salutem manifesto, ac præsentaneo vitæ discrimini exponit; experientia enim quotidiana videmus, plerosque Medicorum, qui lucro inhiantes pestifero morbo affectos curandos suscipiunt, facili negotio perire, ac satis superque id experti sumus in pestilentia anni præteriti, in quo plures Medici infirmorum curæ destinati, vitam cum morte commutarunt. Itaque si ac-
20 cedens tantum ad locum pestilentem quis dicitur tentare Deum, ut ex Ripa, Mascardo, & aliis dixi *lib. 3 titul. 3. quæstione 1. numero 8.* ex eo quòd facillimè, imò certò, & absque dubio ad talem locum accedens mortis periculo se exponit; quantò magis tentare Deum dicemus, & certo mortis periculo se exponere Medicum, qui ad ægrotos peste infectos curandos, tangendos, observandos, eorumque expirationi recipiendæ se committit? non tenetur igitur Medicus ob propriæ salutis zelum peste infectis mederi, unde neque potest adhoc ab aliqua persona cogi.

21 Denique si Medicus à publico non conductus nunquam potest cogi ad medendum, Carrar. *de Med. part. 2. numer. 91.* multò minùs cogi poterit tempore Pestis, cum id fieri non possit absque manifesto, & evidenti propriæ salutis periculo, ut di-
22 ctum est; immò si Medicus etiam à publico conductus, non tenetur ad casus insolitos, nec obligatur ad medendum tempore pestilenti, ut ex Corneo dicit idem Carrar. *loco cit. part. 3. num. 60.* quantò minus obstringi debet Medicus non conductus eodem tempore Pestis ad medendum!

Jam verò id habere veritatem facto ipso, ac duplici exemplo, & utroque quidem insigni demonstrari potest: Primum est Galeni, viri de Medicina optimè meriti, qui grassante in Urbe sævissima peste, in patriam se recepit, ne peste infectis mederetur, ut ipse narrat *in lib. de libr. propr. cap. 2.* Alterum, quod magis ad rem nostram facit, est Hieronymi Fracastorii Medici nulli Medicorum postponendi, qui, referente Petro Sfortia Pallavicin *lib. 9. Histor. Concil. cap. 13. part. 1.* ob sui nominis celebritatem à Concilii Patribus in Medicum electus, ac Tridenti, ubi Concilium coadunatum erat, peste grassari incipiente, discedendi veniam impetravit, asserens, se non teneri, licet esset conductus ad medendum, vigente Peste.

Cæterùm pro rei veritate eruenda, cujus amore non minus, quam favore Medicorum motus hanc provinciam suscepi, eo fine, ut eam pro viribus tueri coner, nonnulla sunt mihi præmittenda. Et primò præmittendum, Medicum nunquam, & in nullo 23
casu, simpliciter loquendo, cogi posse ad medendum; Ratio est, quia assumendo Doctoratus insignia, injurejurando, quod præstat, nulla obligatione se obstringit ad medendum; nam obligatio emanens ad medendum pauperibus gratis, & ad hortandum ægrotos ad Pœnitentiæ Sacramentum suscipiendum, non obstringit illum ad medendum; sed ad gratis medendum pauperibus, quandocunque iis medebitur; sicut & ad hortandum ægrotos ad Sacramentalem Confessionē se obligat, quandocunq; ægrotis medebitur; itaq; simpliciter loquendo, nulla obligatione se obstringit ad medendum.

Secundò idem suadere potest ratio desumpta à si- 24
mili. Medicus nō tenetur simpliciter mederi pauperi, sed tunc solùm, cum alius Medicus nō sit, qui mederi possit, Navarr. *in Manual. c. 25. num. 64.* ex Medicis Codronch. *de Christ. med. rat. lib. 1. cap.* 53. si ergo, existentibus aliis Medicis, non tenetur Medicus ad medendum pauperi, qui in majori necessitate positus est, quàm cæteri ejusdem loci habitatores, multò minùs tenebitur mederi, ubi alii existant Medici; unde neque per Judicem, & multò minùs per Episcopum cogi poterit ad medendum; & sic in practica observari censendum; neque enim scio, nec unquam audivi, Medicum coactum fuisse etiam invitum ab alterutro eorum ad medendum.

Tertiò præmittendum, Medicum, ubi non sup- 25
petat copia aliorum Medicorum, teneri, ac cogi posse ad medendum. Quod non solum verum esse judico, si de ægrotis gravi morbo laborantibus verba fiant, sed etiamsi de ægrotis loquamur non graviter laborantibus: Et in primo casu res plana est, per ea, quæ adducta sunt superius *num. 3. & seqq.* In secundo verò casu distinguendum; nam vel ægritudo, licet de præsenti levis sit, potest ita augeri, ut hominem vitæ periculo exponat, idque rationabiliter timeri potest ex eo, quia tales morbi ex sui natura solent ita procedere; & tunc dico, Medicum teneri, & cogendum esse ad medendum; cum tantundem sit non succurrere ei, qui in proximo mortis periculo positus est, & non succurrere ei, qui licet non in proximo periculo sit, tamen de proximo eidem periculo rationabiliter subjacere potest; immò cùm faciliùs sit ægrum à periculo præservare, dum extra periculum est, quam eum à periculo eximere, cum in illo versatur, Medicus magis fortè errabit negligendo primum, quam secundum; & multò prudentius facit qui periculum præcavet, antequam in illud incidat, quam si se à periculo vindicat, cum illud præcavere posset; nam qui amat periculum, peribit in illo. Ergo si, exempli gratia, levi squinantia detentum, facili, ac prompta sanguinis missione curare potes, illum curare renuas, fauciū apostema ita adaugeri poterit, ut nullo postmodum præsidio adjuvari possit, & ægrum suffocet; & si simplici Tertiana, maximè Autumnali, laborantem curare neglexeris, poterit ex intermittenti duplex fieri, & ex duplici continua & maligna; & ubi in principio non difficulter illum sanare poteras, mortis periculo expositum videbis, tandemq; etiam morte ereptum. At ubi ægritudo tuta, ac levis est, Medicus non tenebitur, cum absit omne salutis ipsius Ægrotantis periculum.

Præmittendum quartò in casibus insuetis, ut in Peste, Medicum, non existentibus aliis Medicis,
26 qui infirmis opitulentur, etiamsi non sit à publico conductus, posse cogi ad medendum, quia cum ponatur in periculo publica salus, renuente Medico, qui subvenire potest, ægrotantes curare, fiet reus mortis eorum omnium, qui incurati pereunt, per ea quæ superiùs adducta sunt *n.3. & seqq.*

Nec quicquam valet ex mea sententia, id quod
27 Carrar. *de Medic. part. 3. num. 60.* dicebat, non teneri nimirum Medicum conductum, neque obstringi posse ad medendum peste laborantibus, quia non tenetur ad casus insolitos: quod aliis quoque persuasum video, quoniam Medicus cùm conducitur, non excipit (ut facere teneretur) casus insolitos nec tacitè excipere illum censendum; nec in litteris patentibus, quæ consueverunt Medicis à publico conductis expediri, idipsum unquam exceptum reperitur; & tamen, ubi hæc exceptio suum effectum sortiri debeat, debuisset aliqua ejus mentio alicubi fieri: quod cum nullo modo fiat, talis exceptio nihil Medico conducto suffragari debet; nisi huic difficultati consuetudinem opponamus.

Difficultatem tamen augere potest, quòd ubi locum habere deberet hæc exceptio de casibus insolitis, necesse esset exprimere quinam sint, & qui intelligi debeant casus insoliti; non enim sola Pestis est casus insolitus, sed dantur etiam alii morbi, qui non minus, quam ipsa Pestis, insoliti sunt; ut exempli gratia esset Lepra, & maximè Elephantiasis, Scorbutus, Cancri, Aneurismata, & alii morbi, simpliciter Epidemici, quorum nonnulli tam insoliti sunt, quam ipsa Pestis. Sed quia hujusmodi morbi populares non sunt, nec multos, sed per paucos infestant, cessat in hoc omnis difficultas. Putaverim igitur Medicum conductum, nisi cum conducitur, excipiat casus insolitos, ac signanter Pestem, teneri ad omnes casus.

Illud tamen veritatem habere crediderim, & maximè æquitatem respicere, quòd non teneatur pro consueto salario; ut ex Jureconsultorum opinione dictum est, quod non solum in Medico etiam conducto, sed in quibuscunque aliis Ministris locum habere debet.

28 Præmittendum quintò, quòd ubi plures Medici in loco existant, vigente Peste, nec eorum ullus velit, quantavis mercede oblata, peste infectos curare, debeat res sorti demandari, & ille, in quem sors ceciderit, compelli possit ad medendum; nam alias ægris absque præsidio succumbentibus, omnes
29 Medici fierent rei mortis pereuntium. Contra quod tamen opponi hic posse videtur; dicendo, quòd quemadmodum ubi plures hominem vulneraverint atque occiderint, nullus eorum damnatur in pœnam ordinariam, sed in extraordinariam, quia nullus eorum est Reus homicidii, ut in casibus, de quibus Julius Clarus §. *Homicid. numer. 3. libr. 5. sentent.* ita dicendum quoque sit de Medicis recusantibus concorditer mederi peste infectis, quòd nullus eorum teneatur de morte ægrotantium; tamen dicendum est, disparem esse rationem, quia non semper, & in omni casu verificatur illa con-
30 clusio de pluribus vulnerantibus, & occidentibus aliquem, sed in casu tantùm, ubi non constet, quis vulnerantium illum occiderit; unde quia non omnes sunt in pari culpa; ne minùs nocentes damnentur, omnes in pœnam extraordinariam damnantur, sed in nostro casu omnes sunt in pari culpa, & omnes pariter nocentes, unde omnes eadem pœna multandi, ac tanquam homicidæ puniendi; qui cùm possent, renuerunt homines in extremo periculo vitæ positos ope medica redimere.

Neque suffragari illis debet, quòd etiamsi curati per ipsos fuissent ægrotantes, tamen ob morbi summam violentiam, & malitiam periissent: quia non necesse est, neque semper accidit, ut omnes peste affecti pereant, quantumvis sæva, & maligna illa sit, satisque est ad Medicos renuentes mederi culpâ irretiendum, si minima pars ægrorum, ubi curati fuissent, salvari potuisset.

Sextò præmittendum, quòd si casus detur 31
ut Pestis vigeat sine contagio (ut fieri posse jam probavi *libro tertio harum quæst. tit. 13. quæst. 2. num. 21. & seqq.*) quemcunque Medicum posse cogi ad medendum, etiamsi non sit à publico conductus, dummodò alij Medici in loco non sint, qui medeantur, ut teneri dixi in aliis quibuscunque morbis, nulla differentia observata inter unum, & alium casum: si enim alicujus rei respectu posset excusari Medicus renuens mederi contagiosa peste detentis, ea esset præsentaneum periculum contrahendi per contagium eandem pestem, & de vita periclitandi, at hic respectus cessat in Peste non contagiosa; itaque in iisdem casibus, in quibus potest Medicus cogi ad medendum in aliis morbis, poterit etiam cogi ad medendum in casu pestilentiæ non contagiosæ.

Præmittendum septimò, quòd licet possit Medicus cogi ad medendum in prædictis casibus
etiam peste infectis, nunquam cogi debet ad co- 32
habitandum in loco, ubi tales ægrotantes detineantur: nam satis superque gravari Medici videntur, ac plenissimè suo debito satisfacere, si ipsos ægrotantes bis, aut saltem semel in die visitaverint, neque ulla lex, vel ulla ratio obligat illos ad excedendum in hoc casu suum consuetum visitandi morem; unde perperam factum judicandum; nec solùm cum ipsorum Medicorum exitio, sed etiam cum damno manifesto ipsius publicæ utilitatis, cogere Medicos ad cohabitandum in ipso eodem loco, in quo Peste infecti detinentur; promptissimè enim & ipsi inficiuntur, ac pereunt, ita ut alij Medici omninò renuerent inservire; & qui præsunt, in dies cogerentur novos Medicos substituere, qui inservirent: unde durante Peste per longum tempus, facile futurum sit, ut omnes succumberent. Magis ergo secundum æquitatem, & humanitatem, immò & secundùm justitiam est, permittere Medicis, ut post quotidianam ægrotantium visitationem, sibi prospiciant, in domum, & locum minimè infectum se conferentes, seorsim tamen habitando à sanis, & non suspectis personis sejuncti, interimque omni ingenio se contra contagij violentiam muniant, ut tantò meliùs, ac libentiùs, absque timore infectis inservire valeant; aliàs, ut recens experientia commonstravit, cohabitando in loco infecto, facillimè inficiuntur, ac deficientes majorem provinciam exhibent iis, qui de Medicis providere debent, interimque ipsi Medici cohabitare ibidem coacti, innocentes morti destinantur.

Octavo præmittendum, Medicum tempore Pe- 33
stis posse servire per substitutum, quandocunque cogatur servire, absque eo quod esset conductus; nam ubi esset conductus ad hoc specialiter, nempè ad medendum Peste infectis, teneretur ipse per se servire, quia conducta censetur ipsiusmet personæ industria, cui nunquam censetur æquiparari industria substituti. Sed quando Medicus non est ad hoc specialiter conductus, non obstringitur

gitur servire per se, sed admitti potest, ut serviat per substitutum; quia si Medicus non tenetur mederi etiam in casu necessitatis, ubi alij Medici existant, qui idem facere possint, multò magis videtur solutus ab obligatione serviendi ex propria persona, dummodò serviat per substitutum, cui ipse de mercede satisfaciat, & sic observatum videmus de præsenti hìc in Urbe, & alibi in hujusmodi casibus Pestilentiæ.

34 Præmittendum nonò, Medicum nunquam posse cogi ad medendum sine debito solatio, & decenti mercede, nisi in casu paupertatis, & ubi non sit, qui pro paupere mercedem solvat, ut ex Navarra superiùs dictum est. Quæ conclusio amplianda, ut nullus Medicus, etiam conductus, cogi possit ad medendum tempore pestis pro consueto, & convento salario, nam debet decenter augeri, ut suprà ex Corneo dicebant.

35 Atque ex his patere potest, quid respondendum sit oppositionibus utrinque factis: & primò ad id, quod pro parte affirmante dicebatur, Medicum teneri, ac cogi posse ad medendum, quia medendi officium est munus publicum, quod quilibet etiam invitus subire tenetur, respondendum; Munera publica esse in duplici differentia, nam aliqua habent adnexam obligationem exercendi munera personæ commissa, ut exemplificare licet in Episcopo, in Parocho, in Milite, & aliis; nec non in Medico à publico conducto, alia verò non habent eam obligationem annexam, ad ea acta exercenda, sed conferunt tantùm dignitatem, & habilitatem ea exercendi, cuicunque personæ libuerit aut quandocunque occasio, aut necessitas ei se obtulerit. In priori ergo casu, ut in Episcopo, in Parocho, in Milite, in Medico à publico conducto, dicendum, posse cogi hominem ad munus exercendum, etiam invitum; in posteriori non posse cogi, nisi necessitate urgente: quæ necessitas emergit ex parte personarum, quæ indigeant opera alicujus muneris publici, & ex inopia alterius, qui idem munus in hominum utilitatem exercere possit, ut in eodem Parocho exemplificare iterum licet, qui non tenetur extra suam Parochiam Sacramenta ministrare, & tamen in casu necessitatis, & in defectu, seu absentia proprij Parochi, posset cogi extra suam parochiam Parochi officio fungi; nam in casu necessitatis non solum Parochus alienæ Parochiæ posset cogi ad id agendum, sed etiam Clericus potest Sacramenta ministrare, ut vigente Peste, quo tempore si potest quilibet Sacerdos audire confessionem, & absolvere excommunicatum, quantò magis æquum ac secundum decentiam erit cogere posse Parochum ad eam functionem, licet sit extra suam Parochiam? quod in fortiori casu docet Ripa *in tract. de Peste part. 2. partic. 3. num. 46.* Sed quis dixerit, Doctorem Jureconsultum posse cogi quandocunque ad sumendum patrocinium alicujus causæ, ubi nulla necessitas, nec defectus alterius Doctoris esset, qui hujusmodi patrocinium sumeret? pari pacto ergo dicendum de Medico, qui licet accipiens Lauream Doctoratus, habeat munus publicum; non habet tamen annexam obligationem illud exercendi, nisi urgente necessitate publici interesse, ut de Jureconsulto quoque licet affirmare.

36 Eodemque modo dicendum, non teneri Medicum mederi cuicunque ægroto in periculo existenti, ubi adsit copia aliorum medicorum, sed teneri tantùm, non existente alio Medico, qui curam assumat; nam tunc veritatem habebit, teneri illum mederi lege præcepti, aliter mortaliter peccare, & tunc poterit per Episcopum compelli ad medendum, ut à peccando desistat, quemadmodum dicebat Ripa, & cogi etiam poterit per Judicem, ut ille addebat; & in summa Medicus, qui solus in aliquo loco commoratur, obligatur ex lege Charitatis, & ex præcepto ad medendum cuicunque personæ in vitæ periculo existenti, etiamsi peste esset infecta.

Nec obstat, quod major sit obligatio emergens ex charitate proprij corporis; ob quam tenetur primò saluti suæ prospicere, quàm obligatio emer- 37
gens ex charitate salutis sui proximi, quia interesse publicæ salutis est omninò præferendum interesse salutis particularis, & sic tempore Pestis etiam cum præsentaneo periculo propriæ salutis videtur Medicus obligatus ad medendum infirmis peste detentis, ubi alius non adsit, qui illis in ea necessitate subvenire possit.

Neque alia responsione satisfaciendum tertiæ instantiæ pro parte affirmativa in medium allatæ; 38
siquidem absque dubio elici potest, quòd Medicus hominem occidat, qui non potest ab alio Medico curari, nec aliunde salvari, quàm ab ipso, & ejus ope; sed quando Medicus idcircò negligit, aut etiam renuit infirmo, de vita periclitanti, mederi, quia potest is ab alio Medico curari, & à mortis periculo vindicari, nullo modo adstringi potest ad opem ferendam tali ægroto, ut exemplificavi in paupere, & firmavi ex Navarræ, & aliorum auctoritate.

Ad quartum porrò argumentum pro parte af- 39
firmativa respondetur, non esse undequaque acceptam, ac veram conclusionem illam, quòd medicus teneatur mederi etiam invitis, allatamque fuisse à Canonistis, & à Medicis ex abundanti, cùm beneficium non conferatur in invitum. *l. Invito, Digestis, de reg. jur.* & per sacram Scripturam monemur petere, ut accipiamus; unde bene ex mea sententia monet Rodericus à Castr. *lib. 3. Med. Polit. cap. 14.* non esse accedendum Medico ad ægrotos, nisi rogarint.

At quomodo curabit Medicus ægrotum invitum? An non pro recta cura requiritur summa ipsius ægrotantis obedientia? An non hoc in primis movet summus Præceptor Hippocrat. *lib. 1. Aphor. 1.* qui autem invitus curatur, quanam ratione præstabit se Medico obedientem; immò omnia præposterè, & contra ipsius Medici mandata faciet, & quicquid Medicus pro ipsius salute molietur, ille inobedientiâ destruet, ac irritum faciet. Ac profectò miratus sum, quomodò Canonistæ tam ultrò in hoc processerint, ut facilè commonstraverint, se non sufficienter in Artis difficultate instructos, & in iis, quæ in curandis ægrotis summè necessaria existunt. Mirandum tamen multò magis de nonnullis Medicis, qui tam rigorosæ opinioni adhærent, quod nisi eo fine, & studio præstiterint, ut piè, ut ex Christiana charitate in hoc negotio procedendum determinent, certè nimis affectati rigoris essent insimulandi, nisi infirmi dementes essent, & ob id Medici opem recusarent.

Ad ultimum, pro affirmativa sententia, dicen- 40
dum, Medicum ob privilegia sibi concessa, & immunitates, quibus gaudet, teneri quidem mederi concurrentibus conditionibus, de quibus sumus locuti, ac satis superq; est, si necessitate urgente, publicæ saluti insistat, ejusq; curam suscipiat; quæ necessitas tunc temporis, & non aliàs videtur urgere, cum non adsunt alij Medici, qui huic necessitati opitulentur, sed in manu tantùm ipsius est opem ferre. Dummodò igitur Medicus paratum se præ-

beat

beat, urgente prædicta necessitate, ad subveniendum iis, qui in ea necessitate sunt positi, sufficienter suo muneri satisfacit, & potest jure privilegiis, & immunitatibus sibi provenientibus ex gradu Doctoratus liberè gaudere.

Cæterùm ad argumenta pro parte negativa respondere potest fortè una, eademque distinctione, qua usi sumus in satisfaciendo argumentis pro parte affirmativa propositis.

Ad primum ergo dicendum, conveniens quidem esse, ut Artis liberæ libera etiam sint opera;
41 sed necessitatem non habere Legem, *cap. sicut non alij, de consecrat. distinct. 1.* & idcircò nihil demere de Artis libertate, quæ ex necessitate fiunt, qua urgente cogi possunt etiam liberi Artifices ad operas suas præstandas, absque eo quod quicquam præjudicetur eorum libertati, quia si necessitas non habet Legem, ad usum consuetum non restringitur: *l. 1. de*
42 *off. Consul.* cùm salutis publicæ interesse præponderet cuicunque exceptioni in contrarium adducendæ; immò non solùm publicæ salutis interesse, sed etiam interesse salutis alicujus particularis eadem necessitate urgente; quia licet concedatur, Medicum nulla obligatione esse adstrictum ad medendum, simpliciter loquendo; tamen ubi salus proximi periclitatur, obligatur saltem ex lege Charitatis subvenire, quæ multò magis obligat, quàm quævis alia obligatio; & exceptio ab illa procedens, omnem contrarietatem dirimit.

43 Ad secundum dicendum, eam propositionem, quòd nimirum Medicus non teneatur, suscipere curam morborum incurabilium, non esse simpliciter veram, quia nunquam sunt deserendi infirmi, etiam in ultima desperatione positi, dummodò Medicus prædicat talem morbum non esse curabilem;
44 hoc enim pacto suscipiendo curam hujusmodi morbi nulli jacit injuriam, satisque ipsa prædictione Artis præceptis satisfacit.

Neque obest, quod dici potest contra prædicta, nempè frustratoriam omninò esse Medici operam curando morbos incurabiles, & idcircò meliùs esse eos non curandos suscipere: quia non est omninò frustratoria Medici opera in curandis hujusmodi morbis, stante quòd possit conveniente Diæta, & præscriptione aliquorum remediorum lenium, curaque palliativa, ut ajunt, & assidua ægrotantis solatione morbum lenire, & quandoque etiam ipsam mortem in longum protrahere. Ac præter hæc, verum non est, Pestem esse morbum incurabilem, sed tantùm esse difficillimum, perniciosum, & exitialem, cùm ex eo multò plures infirmorum succumbant, quàm salventur, cùm tamen alia ex parte nonnulli salventur.

Neque item verum est, Pestem semper esse morbum divinitùs immissum, nam licet constet, aliquando Pestem à Deo fuisse immissam, ut non solùm sacræ, sed etiam profanæ historiæ testantur, idque ob inexpiabilia hominum scelera interdum evenire; tamen ut plurimum procedit cursu naturali, & à naturali causa originem habet; & licet, ut dictum est, secundum plurimùm homines ob sui summam malitiam perimat, naturalibus tamen remediis aliquando superatur. Idemque dicendum est ad instantiam, quòd Medicus non debeat suscipere curam eorum, qui à morbo victi jam desperati sunt, ultra quod verum non est, Peste detentos esse desperatos, cùm experiamur, eorum nonnullos remediis convenientibus salvari, & ab instante morte vindicari.

Ad tertium dicendum, quòd licet Medicus medendo Peste infectis propriam salutem in periculo ponat, id non excusat illum à medendo, quia
45 hoc facere tenetur intuitu publicæ salutis, cui salus particularis est postponenda; præterquàm quòd multis ingeniis Medicus sibi prospicere potest inter medendum, ita ut nullam sanitatis noxiam incurrat, quæ ingenia satis norunt Practici omnes Medici, & si ea in usum protrahat debitis cautelis adhibitis, se sua diligentia tueri poterit, & ipsa experientia constat, Medicos illos, qui prudenter se gerunt, temperantiam in victu servantes, opportunisque antidotis, cautè tamen se, ac moderatè munientes, non modò seipsos, sed & ægrotorum suorum aliquos ab imminenti Pestis & mortis exitio liberasse. Contra verò, illos periclitari, qui intemperantur vixerint, aut nullis, aut pluribus, quàm par esset, & importunis antidotis usi fuerint absque modo, & mensura illas ingurgitantes, in cautè nimium ad ægrotos visitandos accedentes; hos enim sua culpa periisse patet.

Itaque etiamsi negari non possit, quòd mederi peste infectis, sit seipsum manifesto vitæ discrimini exponere, tamen cùm non sit unde tale discrimen declinare possit, idque ob interesse publicæ salutis fieri contingat, Medicus cogi potest ad medendum, non existente alio Medico, qui in ea re operam suam præstare possit.

Ad ultimum respondendum, quòd licet ve- 46
rum sit, Medicum liberum non posse cogi ad medendum, tamen necessitas imponit etiam non obligato medendi obligationem; quæ necessitas emergit, ut dictum est, ex imminenti vitæ periculo ipsorum ægrotantium, & ex absentia, & inopia alterius Medici, qui opem ferre possit, quæ maximè vigent tempore pestis.

Et ad exempla adducta de Galeno, & Fracastorio deserentibus civitatem peste infectam, dicendum jure utrumque potuisse sibi fuga prospicere, quia tam Romæ, quàm Tridenti non deerat copia aliorum Medicorum, qui peste infectis mederentur, Fracastorium autem, licet esset à Concilio conductus, potuit tamen recedere, cùm non teneretur ad casus pestilentes ex communi Jureconsultorum sententia; licet contrarium ipse senserim *supra, num. 28.*

Unde ex his, ut multa in unum recolligam, 47
dicendum, Medicum liberum, ac non conductum, non posse cogi ad medendum, nisi quando in eodem loco aut Civitate, in qua commoratur, nullus alius reperiatur, qui Ægrotis in periculo mortis positis, & maximè peste laborantibus mederi possit; imò tunc, & eo casu adeò veritatem hoc habet, ut etiam Medicus, qui nunquam Medicinam exercuerit, sed tantùm Doctoratus lauream consecutus fuerit, imò etiam Medicinæ studiis incumbens, ut suo tempore illam exerceat, possit ad idem cogi, ob inopiam aliorum Medicorum, & ob interesse publicæ necessitatis.

Illud tamen controverti non debet, quòd non possit cogi, nisi debito, ac convenienti honorario, ac mercede consuetâ majori constitutâ: quod procedit non solùm in Medico libero, sed etiam in conducto.

Pro corollario autem addendum, quòd hæc ea- 48
dem locum multò magis habent in personis, quæ sub nomine Medici etiam largo modo comprehunduntur, ut Chirurgi sunt; Barbitonsores, Aromatarij, Seplasiarij, Obstetrices, & id genus alij: hi namque omnes, ac singuli non secùs ac veri Medici cogi possunt ad sua opera præstanda, necessitate urgente. Sed quid, inquam, de Medicis tantùm hæc determinantur? certû est unamquamq; personâ urgente necessitate publici interesse, teneri pro suo munere ad opera sua præstanda in publicam utilitatem.

Illud tamen non prætereundum, non deberi 49
Medi-

Medicos per vim, ac omnino invitos cogi ad medendum, quia non minimum damni ex hoc ægrotis emanare potest, ut notavit Ambros. Paræus *lib. 21. suæ Chirurg. cap.* 11. potius ergo blandè alliciendi, non contemnenda mercede oblata, & in Domino hortandi, ut tam piæ operæ libenter, ac Christianæ charitatis amore invigilare se accingant, non à terreno Principe solùm, sed ab ipso DEO omnium bonorum datore, dignam mercedem reportaturi; nam certè perperam factum existimandum, ut Medici ad medendum peste infectis destinati, tanquam Rei supplicio damnati, summa violentia per satellites ad loca, ubi peste infecti detinentur, conjecti, inibi commerari, ac mederi inviti, animoque ob mortis timorem, & ob illatam vim, & injuriam perturbato, cogantur. Quòd si lenioribus exhortationibus, ac blanditiis tentati, nollent obedire, tunc eorum culpa sic requirente, quomodocunque ad medendum impellantur.

50 Ipsi autem Medici admonendi, quod etiamsi propriæ vitæ periculum subeant medendo peste laborantibus, tamen non tantoperè horrescere debent in eo Charitatis operæ se exercere, sed se promptè in manus Dei remittere, in eoque sperare; Ipse enim, in cujus manibus vita, & mors est, & qui solus languores curat, illos ab imminenti periculo præservabit, ut nonnullis successisse novimus, qui ipsius Dei misericordia fisi, non abstinuerunt à curando ægrotos peste detentos, non tantùm ipsis medendo, quantùm ipsos contrectando, & quæcunque ad curam pertinebant, oculatis, ac propriis sensibus observando, ut de seipso narrat Ludovic. Septal. *libro de Peste*, Vir, ut Medici norunt, omni laude dignus, & de re Medica optimè meritus; hic enim Mediolani jam tertium ipso vivente Peste obsessi, curam ægrotantium ex peste semper suscepit, & ab ea se immunem semper, Deo adjuvante, servavit.

CONSILIUM LXXII.

Ad Titulum, de Impotentia coëundi, & generandi.

ARGUMENTUM.

Parisiis in Ponte Nummulariorum Aurifaber quidam honestam Puellam in uxorem duxerat, cum qua, licet non semel congressus esset, tamen liberam congressum habere non poterat, cùm illa non posset sine multa angustia & dolore illum admittere, itaque Maritus impeditus, quò minùs debitum matrimoniale exigere posset, Matrimonii dissolutionem intentavit, non obstante, quòd sponsa se utero gerere affirmaret. Accersiti ergo doctissimi quidam Chirurgi, qui loca scrutarentur, & de qualitate impedimenti referrent, membranam duram, atque callosam offenderunt, Matricis collum occludentem, parvis tamen foraminibus perviam, incisâ igitur prædictâ membranâ, ac diligenti curâ adhibitâ, Maritus in posterum liberiorem aditum ad congressum habens, de dissolutione matrimonii ultrò verbum non movit; illa post sex menses à membranæ incisione Puellum sanum, ac maturum edidit. Historia hæc habetur apud Guillelm. Fabrit. Chirurgum expertissimum *Observat. Chirurg. Cent.* 3. *Observat.* 60. *exempl.* 2. de qua etiam mentionem feci *in supplem. ad libr.* 3. *titul.* 1. *quæst.* 1. ejusque occasione nonnulla dubia notatu digna, quæ fieri possent, in medium afferam, & pro viribus dissolvere tentabo.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonii dissolutio intentari non potest, nisi constito, quod impedimentum illud consummandi non sit amovibile.*
Declara ut num. seq. & n. 7.

3 *Etiamsi, cognito impedimento, maritus copulam pluries con-*

tinuet, tamen, non remoto impedimento. potest matrimonii dissolutionem petere.

4 *Naturaliter unusquisque præsumitur sanus, nisi contrarium probetur, unde etiam ad coitum habilis.*

5 *Stante impedimento ex quo vir non possit loca penetrare, etiam semine ejaculato, matrimonium non dicitur consummatum.*
Dic. ut num. seq.

8 *Ad valorem matrimonii, ut consummatum dici possit, requiritur potentia penetrandi vas fœmineum.*

9 *Quandocunque conjuges assequi possunt Matrimonii finem, Matrimonium dicitur validum, & consummatum.*

10 *Finis Matrimonii est filiorum procreatio.*

11 *Penetratio vasis muliebris quatenùs sit necessaria, ut matrimonium dicatur consummatum.*

12 *Matrimonium non dicitur consummatum per solam vasis penetrationem, sed per seminis effusionem intra uterum.*

13 *Valor Matrimonii non potest pendere à casu raro.*

14 *Absque intromissione, & sine ulla penetratione vasis muliebris, sed sola seminis effusione prope uteri ostinm aliquando sequitur conceptio.*
Falsum, num. seqq.

16. *An permanente impedimento penetrandi vas fœmineum, secuta tamen conceptione per seminationem, maritus possit petere matrimonii dissolutionem.*

17 *An impedimento non amoto, & secuta conceptione, uxore parere non potente, & se sectioni Cæsareæ tradente, atque inde evasa, maritus possit petere matrimonii dissolutionem.*

PLures dubitationes occurrere possunt ex prænarrata historia, nec minimi quidem momenti, quarum ego eas tantùm proponam, quarum solutionem tradere mihi ut Medico non disconveniat: cæteras, si quæ insuper inde consurgere possent, ad Canonistas pertinentes non attingam.

Dubitari igitur primò potest, an præfatus Aurifaber in congressu cum sponsa, animadvertens adesse in illius utero impedimentum prohibens illi penetrationem vasis fœminei, ab ulteriori coitu, antequam seminasset, se retrahens, jure intentare posset judicium de matrimonii invaliditate.

Secundò, an post cognitum impedimentum, non abstinens ab ulteriori coitu, sed semen emittens, absque eo quod in uterum muliebrem receptum fuerit, justa fuisset ejus instantia de matrimonii dissolutione.

Tertiò, an si ex hujusmodi congressu secura esset conceptio, ut in casu nostro, posset tamen maritus idem judicium intentare?

Quartò denique pro corollairo, dubitari posset, 1
an secuta conceptione, nec tamen amoto impedimento, si mulier instante partu, nec parere potens sectioni Cæsareæ se subjecisset, atque inde deliberata esset, fœtu extracto, maritus matrimonii irritationem tentare posset.

Quoad primam igitur dubitationem, clara res est; nã non satis est ad matrimonii dissolutionem adducere impedimentum prohibens ejus consummationem, sed necesse est probare impedimentum esse tale, ut
nullo modo sit amovibile: nullum enim impedimen- 2
tum quantumcunque sit, potest dara justam causam dirimendi matrimonium, ubi aut si amovibile, aut non sit perpetuum, sed temporale; ut canonizatum apud Canonistas est: Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 92. *num.* 2. Rota *in Pampilonens. Matrim.* 1622. *coram Coccino.*

Circa quod tamen notandum, quod impedimentum hujusmodi vel potest esse defacili amovibile, vel nonnisi cum magna difficultate; & ab omni periculo abesse, vel contra; licet sit amovibile, non est tamen sine ma-
gna, & evidenti difficultate, nec sine magno pericu- 3
lo: nam in primo casu conclusio de non dirimendo matrimonio habet locum in secundo verò, nequaquam, ut aliàs ex Joan. Andrea *de spons. & matrim. num.* 16. dixi: Rota *in Pampilonens. Matrim.* 13. *Maji* 1622. *num.* 18. *coram Coccino. supra cit.*

Quoad secundam dubitationem, videretur prima fronte, non esse præter justum, & æquum, quod maritus instaret pro dirimendo matrimonio, etiamsi
4 impedimento cognito, à coitu se non retraxisset, sed copulam non semel atque iterum, sed per multas vices continuasset, etiam cum seminis effusione; quia licet cognosceret impedimentum, bona fide ducebantur, ut illud posset continuatione copulæ superare: neque vana erat ejus credulitas, cum quemadmodum naturaliter unusquisque præsumitur sanus, nisi contrarium probetur, Rota apud Farinac. *decis. 715. num. 2. part. 1. tom. 2.* ita unusquisque præsumitur habilis ad coëundum: Alciat. *de Præsumpt. reg. 1. præsumpt. 41. num. 1.* Rota *in Bononinens. fidei comm. de Buccaferris 24. Maji 1655. coram R. P. D. Zarate.* Quod multò magis præsumendum de mulieribus, quam de viris, quia rariùs, & ex paucioribus causis mulieres fiunt ad coitum impotentes, quàm viri: nam in Mulieribus id accidit tantùm ex membrana quadam præternaturali, vel ex Hymene ipso duriori occludente loca muliebria, ut omnibus in confesso est
5 (licet alia impedimenta ego adnotaverim suo loco.) Accidit ergo ut ob duritiem prædictæ membranæ, vel Hymenis, nec in primo, neque in secundo, & ulteriori congressu illud impedimentum tolli possit, quod tamen continuatione coitus penitùs aliquando adimitur: unde idcircò non sufficit ad exclusionem validitatis matrimonii, quòd vir non potuerit unica vice cum sponsa coire: Rota *in Pisaurens. localium 22. Iunii 1648. coram Arguelles, vers. Nec se excusare potest.* Sed expectandum conveniens tempus, ut ibi. Quod verificatur tam si impedimentum sit ex parte viri, quàm si sit ex parte mulieris. Si ergo ut placet Thomæ Sanchez. *lib. 7. de Matrim. disp. 99 sub num. 37.* etiam semine per ejusmodi coitum emisso, & à Matrice attracto, matrimonium tamen non dicitur consummatum, sed irritum evadit, ut latiùs infrà; multò promptiùs affirmandum, quòd irritum sit, &
6 non consummatum, semine tantùm emisso, sed à matrice nullo modo attracto. Si ergo hoc modo matrimonium non est consummatum, & adhuc viget impedimentum prohibens consummationem, jure poterit Maritus instare pro ejus irritatione.

7 Verùm non undequaque acceptum est, an viro absque penetratione vasis muliebris seminante ob commemoratum impedimentum, matrimonium ita invalidum sit, ut dirimi debeat, & in nostro casu nihil certi determinari potest, quia hujusmodi determinatio dependet à possibilitate, vel impossibilitate amotionis præfati impedimenti; unde nequaquam potuit Aurifaber instare pro dissolutione matrimonii, antequam pateret, an impedimentum prohibens penetrationem esset amovibile, necnè.

Major multò difficultas est circa solutionem tertiæ dubitationis, & pro parte Aurifabri opponi potest, quòd non obstante copula celebrata non solùm cùm
8 seminis emissione, sed cum receptione ejusdem seminis ab utero muliebri facta, & secuta conceptione, tamen matrimonium non possit dici consummatum, quia ad ejus valorem, & ut consummatum dici possit, non sufficit potentia seminandi, sed requiritur simul potentia penetrandi vas fœmineum: Sanchez *de Matrim. lib. 7. disp. 92. n. 9.* ergo ubi deficiat hæc potentia penetrandi vas fœmineum, matrimonium non potest esse validum, quia non est consummatum. Cum igitur Aurifaber impediatur penetrare vas fœmineum, jure potuit instare pro invaliditate matrimonii non obstante mulieris conceptione.

9 Sed contra, quandocunque Conjuges assequi possunt præcipium Matrimonii finem, videtur matrimonium esse validum, & consummatum, sed Aurifaber consecutus est præcipuum matrimonii finem, qui est
10 procuratio filiorum, ut notum est, Rota *in jam citata Pisaur localium coram Arguelles, vers. & forte, & vers. præterquam quod,* ergo ejus matrimonium est validum & contra omnem justitiam est, instare pro ejus irritatione.

Oppositio autem, quòd non sit validum, quia vir vas fœmineum non penetravit, facilè diluitur ex eo, quòd penetratio vasis fœminei in tantùm est necessaria, in quantùm destinatur ad potiorem finem, & tendit ad aptam seminis emissionem in uterum, ad hoc ut ipse uterus facilè illud attrahat, & recipiat, ut inde sequatur conceptio, quæ est verus, ac primò intentus Matrimonii finis: ergo si haberi potest hic finis etiam absque ea penetratione vasis fœminei, quæ ratio est, quin debeat Matrimonium validum, & consummatum dici? Certum autem est, conjuges fieri unam carnem, quod est de essentia Matrimonii, non per penetrationem vasorum, sed per commixtionem seminum ex parte utriusque effusorum: Sanchez *l. 2. de Matrim. disp. 21. num. 5. & lib. 7. disp. 92. num. 7.* quandocunque igitur reperitur, sponsam habere impedimentum prohibens penetrationem membro virili, nempè membranam intersepientem vias ipsius uteri, quæ tamen sit aliquo, vel pluribus foraminibus pervia, per quæ uterus semen virili attrahere possit, ut cum proprio commisceatur, unde succedat conceptio (quod non semel factum scimus) videtur quod matrimonium sit consummatum, quia non per penetrationem vasis fœminei, sed per receptionem seminis virilis ab utero factam matrimonium consummatur, & validatur. 11 12

Nec contra hoc facit, id quod dicebat Sanchez *eod. lib. 7. disp. 99. num. 37.* nimirum, quòd valor matrimonii non potest pendere à casu raro, & fortuito, & sic non potest matrimonium validum dici, etiamsi semen per uterum sit attractum; non amoto impedimento prohibente viro penetrationem vasis fœminei: quia licèt, fœminas habere tale impedimentum, sit quid rarum, non est rarum, sed naturaliter evenit, ut existent emembrana impedimentũ faciente, foraminibus pervia, per ea semen virile attrahatur: unde non tam liberè videtur pronunciandum in hoc casu, quòd etiam secuto ex coitu conceptu per receptionem seminis virilis intra uterum, matrimonium debeat pronunciari irritum, & invalidum, dum per eam seminis receptionem Conjuges facti sint una caro, & præcipuum matrimonii finem ex tali copula consecuti sint. 13

Sed neque obstare quicquam potest oppositio, quæ sequitur, nempè, quòd si matrimonium debeat dici consummatum per solam seminis virilis receptionem intra uterum, sequeretur, quod ex sola effusione seminis virilis propè ipsum uteri ostium, dato quod ab utero attraheretur, ut fieri posse aliqui tradunt, & ut factum aliquando affirmant, absque ulla intromissione, & penetratione membri virilis, non solùm virgo deflorata diceretur, sed matrimonium esse consummatum: 14
quod tamen non videtur dicendum: Respondetur enim, attractionem seminis virilis ab utero fieri non posse, nisi virile membrum adeò penetraverit, ut in 15
emissione prope se illud habeat, etiam aliquo medio interposito, ut in casu nostro, & non possit ullo modo ab ære externo alterari, ob quod tenuissimi ipsius seminis spiritus momento, ac dicto citius evanescant, ac dissipentur, unde est falsum, ac anicularum deliramentum est suppositum, quòd ex simplici effusione seminis propè os externum uteri, unquam conceptio fuerit secuta; ut latè probavi *lib. 3. tit. 1. q. 8. num. 10. & seqq.*

Sed in omnem casum illud certum esse debet, ut 16
aliàs supra dictum est, non potuisse Aurifabrum jure petere matrimonii irritationem, nisi constito per debitum tempus ad hoc requisitum, quòd impedimentum esset perpetuum, & nullo modo amovibile. Quod dupliciter constare poterat, nempè vel per in-

spe-

ſpectionem à Chirurgis faciendam, ut in caſu præſenti factum eſt, qui, cognita qualitate impedimenti, denuntiarent, illud non eſſe amovibile; vel, ſi amovibile eſſet, illud amoverent; ut præſtiterunt in hac muliere; vel id ipſum conſtare poterat expectato tempore parturiendi; nam ipſius partus occaſione, vel impedimentum ceſſaſſet disrupta membrana uteri aditum occludente, vel ipſa mulier in partu periiſſet, ut aliàs evenire diximus, Hippocratis auctoritate, licèt ætate noſtra per ſectionem cæſaream plures mulieres à morte ſervatæ ſint, fœtum per dictam ſectionem excludentes, quem parere ob impedimentum prænarratum non poterant, ut conſtat ex pluribus hiſtoriis apud Franciſ. Rouſſetum *in lib. de Part. Cæſar.* & apud alios.

17 Denique circa ultimam dubitationem adhuc non videretur poſſe Maritum prohiberi ab inſtantia diſſolutionis matrimonii; quia etiam poſtquam mulier ſectioni Cæſareæ ſe ſubjecit, & reconvaluit, non habet maritus liberum aditum ad coitum, quia per illam ſectionem non removetur obſtaculum membranæ impedientis aditum membro virili, at in uſu matrimonii neceſſe eſt, ut vir habeat liberum aditum ad congreſſum, ita ut liberè penetrare poſſit vas fœmineum, alias videtur defraudari altero Matrimonii fine, qui eſt remedium concupiſcentiæ: Sanchez *de Matrim. lib. 2. diſputat. 29. num. 14.* cùm non poſſit liberè matrimonio uti; videtur ergo jure poſſe maritum ejus diſſolutionem petere.

Sed neque in hoc caſu mariti inſtantia videtur juſta, quia etiamſi non habeat liberum aditum omninò ad congrediendum, habet tamen ex parte, dum non ſolùm ſeminat, ſed etiam per ejus ſeminationem generat; quod videtur ſufficere ad hoc, ut poſſit conſummare matrimonium, & in poſterum matrimonio uti, & fieri unam carnem, filioſque procreare. Et quod additur, hujuſmodi coitum, quo non liberè vir penetrare poteſt vas fœmineum, non poſſe eſſe remedium concupiſcentiæ, falſitatis convincitur, quia remedium concupiſcentiæ habetur ex ſeminis emiſſione per licitam conjunctionem carnalem; dum igitur vir non impeditus emittere ſemen quandocunque cum uxore congreditur, habet abſque dubio ſufficiens remedium concupiſcentiæ.

Cæterum pro ſatisfactione prædictorum dubiorum ego ea tantùm adduxi, quæ ad me tanquam Medicum ſpectare videbantur; optimè alia ex parte cognoſcens, nihil me ulterius ſtatuere, ad determinare poſſe; ſed ſi quid dubii adhuc reſtat, ad Canoniſtas recurrendum eſſe, quibus non ingratam rem me feciſſe autumo, dum caſus hujuſmodi non adeò eventu raros, qui in apud ipſos rariores non reperiantur, examinandos propono.

CONSILIUM LXXIII.

Ad Titulum Quintum Libri Primi, Quæſt. Ult.

ARGUMENTUM.

Cum Neapolis clam, ac furtim vagari Peſtis inciperet Tonnus, ſive Antonius pulcherrimam virginem in uxorem duxerat, nomine Jommam, ſive Hieronymam, ac poſtridie à conſummato matrimonio peſte perculſus obierat. Aniellus, ejus propinquus, & in eadem domo cohabitans, qui mutuo amore Hieronymam diu proſecutus fuerat, cum ea (quæ Antonio ob id invita nupſerat) nulla mora interjecta ab Antonii exceſſu, ſe commiſcuerat, tandemque à Romano Pontifice diſpenſatione impetrata, illam in matrimonium duxerat: ducentis ergo, ac tribus ſupra ſeptuaginta diebus tranſactis à primo concubitu cum Antonio, ac ducentis ſexaginta octo à ſecundo concubitu cum Aniello, Hieronyma filium enixa eſt, de quo dubitatum eſt, cujuſnam filius verè eſſet, Antonii, an Anielli, & ad petitionem amiciſſimi Jureconſulti, huic dubio ſequentibus ſatisfacere conatus ſum.

SUMMARIUM.

1 *Coitum, & generationem maximè impedit improſpera valetudo.*
2 *Natus ſuſceptus præſumendus ex viro magis ſano, potius quam ex valetudinario.*
3 *Ætates non annorum numero, ſed viribus menſurantur.*
4 *Filius junioris potius, quàm ſenioris viri, exiſtimandus.*
5 *Frigidæ & humidæ naturæ ad generationem minùs habiles; contrà, calidæ & humidæ.*
6 *Amor inter conjuges facit ad faciliorem conceptionem; contra odium generationem impedit.*
7 *Mares ex calidiori ſemine, fœminæ verò ex frigidiori procreantur.*
8 *Amor inter conjuges debet eſſe mutuus, & reciprocus, ut facilius ſequatur.*
9 *Conceptionis ſignum ex ſanguinis apparentia poſt aliquot dies à concubitu, quanti faciendum.*
10 *Fœminæ ſerius naſcuntur, quàm mares.*
11 *Fœtus fortiores ortum accelerare ſolent.*
12 *Septimeſtres ob eorum fortitudinem ortum in ſeptimo accelerant.*
13 *Mulieres eodem tempore, quo menſtruari ſolent, ſolent etiam parere.*

UT ſecundùm veritatem hic punctus decidatur, nonnulla ex facto annotanda ſunt tum reſpectu utriuſque ſponſi, quàm reſpectu ſponſæ, & prolis ex ea natæ: Nam ante omnia ſciendum, Antonium, priorem ſcilicet ſponſum, fuiſſe quadragenario majorem, Aniellum verò, poſteriorem nempè, non attigiſſe annum trigeſimum. Ulteriùs Antonium valetudinariam vitam traxiſſe; Aniellum verò proſperrima ſanitate frui, & pancraticè habere. Præterea Antonium fuiſſe habitu præpingui, calore non laudabili, ac carnis mollioris, Aniellum contra, habitu eſſe mediocri, colore rubicundo, ac vivido, & carni s ſolidioris.

Item ſciendum utrumque amore Jommæ fuiſſe detentum, & Antonium duxiſſe in uxorem Hieronymam, ob amorem, quo illam proſequebatur, modica dote contentum; cùm multò melius dotatam aliam virginem ducere poſſet. Conſtat inſuper Hieronymam invitam Antonio nupſiſſe, & ab eo ſemper averſo animo fuiſſe, cùm ne poſt deſponſationem quidem ab amore, quo Aniellum proſequebatur, unquam recedere potuerit, ut ex ipſius præpropera cum Aniello commixtione argui poteſt.

Denique ſciendum, Puellam, quem illa enixa eſt, vividum, ac robuſtum, quantùm ætatis patitur teneritudo, extitiſſe, ac optime formatum, & licet ad neutrius ſponſi ſimilitudinem acceſſerit, ſed genitrici magis aſſimiletur; tamen quoad habitudinem, & vivacitatem magis aſſimilari Aniello, quàm Antonio.

Præterea conſtat, Hieronymam ab Antonio cognitam fuiſſe prima vice, dum ipſamet nocte conſummationis matrimonii putavit menſtrua conſueta quatuor, aut quinque dies ante conſuetum tempus ſibi fluxiſſe, unde exiſtimatum eſt ſanguinem illum non fuiſſe menſtruum, ſed ob violentiam in devirginatione paſſam, apparuiſſe: nam non continuavit, ut ſui moris erat, per tres ſequentes dies, ſed tamen ob ipſius mœſtitiam, & animi angorem, menſtruum ſuppreſſum fuiſſe, ipſamet ſibi perſuadebat, ut interrogata aſſeruit. Poſtquam autem ſe Aniello abutendam præſtitit, denuò illi ſanguis in modica quantitate fluxit: interfuerunt autem inter primum concubitum cum Antonio & ſecundum cum Aniello quinque, aut ſex dies. Affectante tandem tempore novæ menſtruationis nempè vigeſima ſeptima die à copula habita cum Aniello, ſanguinis quædam maculæ Hieronymæ apparuerunt, ex quibus in utero ſe habere cognovit.

His omnibus ac ſingulis, quæ ex facto habentur, conſideratis, videtur prima fronte dicendum, ſuſceptam prolem fuiſſe Antonii non Anielli: Primò, quia Antonius ob excedentem amorem ipſius Hieronymæ eam in uxorem duxerat; notum autem eſt, quanto-

topere conjugum amor faciat ad procreationem filiorum, ut infra subjungemus Secundò, quia ab Antonii copula cum Hieronyma, menstrua illicò sunt suppressa, cùm tamen jam instaret tempus eorum fluxus, imò cùm jam fluere incœpissent; quo signo nullum fortè aliud evidentius habere licet; per hoc unum enim ipsæ mulieres utero gerere se cognoscunt, neque facile credunt, ubi menstrua aliquo modo appareant, se concepisse, imò illis etiam non in magna quantitate apparentibus, semper dubiæ de gravitate persistunt.

Sed quantoperè adnotata in Antonio operantur contra ipsum, hoc est, quòd filius ex eo non sit susceptus, tantoperè adnotata in Aniello, in Hieronyma, & in Puero ex ea nato, pro Aniello faciunt: nimirum quòd suscepta proles ex Aniello sit, non ex Antonio.

Certum namque primò est multùm impedire non
1 modò generationem, sed etiam coitum, improsperam viri valetudinem, quod persuasissimum Medicis est, ad quod faciunt quæ aliàs attuli *lib. 1. Quæst. Medico-leg. tit. 5. q. ult. n. 2. & seqq. & lib. 3. tit. 1. quæst. 4. n. 6.* ubi pro Jureconsultis nonnullas auctoritates adduxi, quas illi facilè apud suos Auctores reperire possunt; inter quos proposui Surd. *decis. 83. numero tertio, & sequentib.* Cum ergo Antonius non frueretur integra sanitate, sed potius valetudinarius esset, ita ut pluries illum amici dehortati fuissent à sumenda uxore; contra verò, Aniellus optima frueretur, na-
2 tus præsumendus potiùs Anielli magis sani, quàm Antonii valetudinarii.

Sed etiam quoad ætatem eodem modo videtur determinandum, licet enim Antonius quadragesimum annum adhuc non complevisset, ita ut non potuerit dubitari, quòd ille ob graviorem ætatem minùs habilis esset ad coitum, & ad generationem, non minùs fortè quam ipse Aniellus, si ad annorum numerum respi-
3 ciamus; tamen cùm ætates non annorum numero, sed viribus mensurentur, & homines pro virium robore, non pro annorum numero juvenes, aut senes dici debeant, & consequenter magis, aut minùs habiles ad generandum, & Antonius valetudinarius esset, & viribus imbecillibus; contra verò Aniellus sanus, ac viribus firmis, & validis, tantò magis urget præsumptio pro parte Anielli supra Antonium, quantò magis urget præsumptio pro parte Juvenis supra senem.

Neque obstat, quod etiam senus, & valetudinarii
4 coitum exerceant, & semen ejaculentur, & aliquando etiam generent: quia his non obstantibus, in concurrentia senis, & juvenis, semper filius potiùs junioris, quam senioris est præsumendus, ut notum cuilibet est: Surdus *decisione 83. numero decimo octavo.* Et ratio ex ipsa rei natura depromitur, quia senes, ut etiam de valetudinariis fieri solet, semen aquosum, crudum, subtile, ac fluxibile generare, quod non facilè utero adhærere potest, & sic ad generationem filiorum est invalidum: quod contrario modo evenit de semine juvenili, quod & multo spiritu turget, ac crassum, ac concoctum est, de facile utero adhæret, unde facilis sequitur conceptio; quòd si aliqui senes interdum generant, id certè nonnisi robustioribus succedit, qui inter juvenes potiùs ob virium robur connumerandi, quod de Antonio nequaquam firmari potest.

Prætereà considerato habitu ipsius Antonii, ex quo etiam corporis temperamentum internoscere licet, patet, illum fuisse temperamenti frigidiusculi, & humidioris, quæ quidem naturæ ad generationem minùs
5 habiles sunt, quia semen generant intemperatum in frigidate; unde tales naturæ infœcundæ sunt: Galenus *in libro quinto Aphorism. 63.* & maximè ubi, ut fit, testes eandem temperaturam sortiantur: Idem Galen. *Art. Medic. capit. quadragesimo octavo,* Avic. 20. *Fen. libro tertio, capit. septimo tractat 1.* Sed tantundem eminet temperamentum Anielli, quòd calidum sit, & in humiditate temperatum, in fœcunditate, quantùm ab ea recedit temperamentum Antonii.

Si proinde consideremus quæ ex parte Hieronymæ consideranda esse diximus, facile pronunciabimus, eam difficulter admodum ex Antonio potuisse concipere, cùm illi nupserit invita, illumque odio haberet, licet coacta matrimonium cum illo consummaverit; satis autem persuasum est, odium inter conjuges impedire generationem: & notavi aliàs *libro primo* 6
Quæstion. Medico-legal. titulo quinto, quæstione ultim. numero decimo, ac tantundem conspirat ad faciendam conceptionem amor inter conjuges, quantoperè illam prohibere solet odium: Ergo si Hieronyma ab Antonio alieno erat animo, illumque odio habebat, quòd illi impedimento fuisset, ne cum Aniello, quem plurimum amabat, matrimonium contraheret (quia Parentes illam potiùs Antonio tanquam ditiori tradere voluerunt) certum est non facile ex Antonio potuisse concipere, ex Aniello autem facillimè.

Denique si consideremus conditionem, & qualitatem prolis, quam Hieronyma enixa est non facilè asseverare licebit, illam ex Antonio fuisse susceptam, stante ejus imbecilliori natura, & frigidiori temperamento, quibus ex causis universale non videtur, illum potuisse generare prolem bene habitam, ac robustam, immò neque sexus virilis, ad hoc enim requiritur semen optimum, calidum, ac spiritu multo turgens, quale in Antonio non possumus conjectare potuisse 7
ulla via procreari: constat enim Mares ex calidiore, ac robustiori, ac magis spirituoso semine gigni, fœminas vero ex frigidiori, debiliori, ac minùs spirituoso, hoc autem illud est, quod Hippocrat. *libr. de Genit. numero septimo,* dicebat, nempe tam virum, quam mulierem semen producere, utrumque masculeum nimirum, & fœmineum; & ex parte illa seminis tam virilis, quàm muliebris, quà masculeum est, mares generari, ex ea quà fœmineum est, fœminas: pro masculeo accipiens calidius, ac robustius; pro fœmineo frigidius, ac imbecillius. Consentaneum ergo est. Antonium habuisse semen minùs robustum, ac frigidius, minusque spirituosum & ob hæc magis habile ad gignendam fœmineam, quàm masculeam prolem; contra verò, Aniellum robustissimo semine, ac masculeo: & calidiori turgere, ex quo nonnisi mares procreari certum est. Quòd si his addamus amoris fervorem, quo Aniellus Hieronyma potitus est, quid ulteriùs pro certificando cujus fuerit suscepta proles, quærere satagimus?

Nec contra prædicta faciunt quæ videntur opponi posse: & primò, quòd Antonius nonnisi ferventissimi amoris stimulis inductus Hieronymam in uxorem duxerit, unde non minùs, immò multò magis suspicari licet susceptam prolem fuisse ejus sobolem, non Anielli, cùm Antonius primò cum ea matrimonium consummaverit; maximo tempore instantis menstrui: & si quid ad conceptionem amor juvare potuit, non minùs potuit juvare conceptionem ex Antonio, quàm ex Aniello, quia ob amorem multi spiritus ad genitales partes concurrunt, unde semen faciliùs fœcundatur, præterquam quod etiam in ejus ejaculatione major vis, & impulsus in uterum muliebrem intervenit, quæ omnia non modò ad facilem conceptionem faciunt, sed etiam, si quæ impedimenta ex parte Antonii vigebant, ea omninò removere poterant.

Respondetur enim, quòd amor, ob cujus fervorem 8
dicitur faciliùs succedere conceptionem, debet esse mutuus, & reciprocus inter conjuges; nec satis est, ut alter tantùm amore exæstuet: immò ubi unus tantùm amet, alter autem non modò non

amet,

amet, sed comparem suum conjugem odio habeat, nihil amor ad conceptionem operatur, tantundem enim, immò multò magis impedimento est conceptioni odium alterius, quantùm facit ad conceptionem amor alterius, quia habilior semper est causa ad destruendum, quàm ad ædificandum. Modò, in casu nostro licet Antonius Hieronymæ amore arderet, ipsa Hieronyma è contra illum odio habebat, & coitus inviti, maximè ex parte mulieris, steriles sunt. Aët. *libr. ultim. suæ Med. cap. 26.* Roderic. à Castr. *de Nat. mul. libro 3. cap. 4.*

Neque Antonij causam quicquam promovere potest, quod dicitur, illum cum Hieronyma concubuisse instantibus menstruis, quo tempore faciliùs succedit conceptio, nã vel incipientibus, vel desinentibus menstruis, ut plurimùm mulieres concipiunt, Gal. *in libell. de dissect. vulvæ.* Quia nõ indifferenter quandocunque, & in quibuscunq; hoc eo modo evenit, sed in aliquibus; immò inquàm in pluribus desinentibus menstruis fit conceptio, sic docente experientia, & ipso Hippocrat. *in lib. de Nat. Puer. num. 7.* & Aristot. *libr. 7. de Histor. Anim. cap. 2. & libro 4. de Gener. Anim. cap. 4.* Mercat. *libro primo de comm. mul. affect. cap. 3. & lib. 3. de Steril. & Pragn. aff. cap. 6.* Joan. Hucher. *de Steril. rubr. 1.* in aliis autem, nempè in iis, quæ sicciores uteros habent, succedit interdum conceptio aut adhuc non desinentibus menstruis, quia ab eorum humiditate temperatur naturalis aviditas, quod etiam succedere potest ubi vir semen nimis fervidum habeat, & siccitate pollens, eodem enim modo ab uterorum humiditate siccitas, & fervor virilis seminis emendatur. At verò in casu nostro nulla ratio suadere potest, quòd Antonius semine nimis fervido, ac sicco turgeret, cum esset temperamenti potius frigidiusculi, & valetudinariam vitam degeret, ut supponitur, quibus ex causis nonnisi humidius, ac frigidius semen ferre potuit: quod tantùm abest, ut ab humiditate uteri Hieronymæ ita temperaretur, ut esset ad conceptionem habilius, ut contra illud omninò redderet ad conceptionem ineptius. Sed & quod dicebatur de amore, quòd posset faciliorem reddere conceptionem, verum quidem est, si loquamur de homine sano, & robusto, sed quid operari potuit amor in viro valetudinario, & naturæ imbecillimæ?

Minùs etiam contra jam determinata facere potest, quòd Hieronyma postquam primò ab Antonio cognita fuisset, menstruari cœperat, ac post copulam, vel non multò post, menstrua desierant, quod manifestum conceptionis signum existimatur; atque hoc ipsum signum multò evidentiùs confirmat, quòd instantibus postmodum menstruis sequentis mensis, non fluxerunt, sed tantùm nonnullæ sanguinis guttæ apparuerunt, quæ prægressæ conceptionis signa
9 esse solent, ut notum est: Joan. Hucher. *de Sterilit. libr. 3. rubr. de concept legit. signis*, neque injuria, quia Natura assueta singulis mensibus purgationi menstruæ, non oblita ejus evacuationis, eam aliquo modo tentare solet, ut consueto muneri satisfaciat, maximè cùm in primo mense, (aliquando etiam secundo, & tertio) sanguis in conceptus alimentum cedens illi superfluat.

His tamen in contrarium objectis non difficulter satisfieri potest, si dicamus, menstruorum defectum (si verè menstrua erant) post primò consummatum matrimonium cum Antonio, nequaquam intervenisse ob factam conceptionem, sed aut ob ipsius Hieronymæ mœstitiam, & animi angorem, ut ipsamet fassa est, quod fieri in plerisque mulieribus solet, dum menstrua fluunt, si vehementi aliqua animi passione perturbentur, ut quotidie ipsæmet experiuntur, ac nos Medici ab ipsis elicimus, dum causas defectus menstruorum ab eis inquirimus. Non ergo suppressa sunt à viri consuetudine, nam viri consuetudo euntibus menstruis celebrata, potiùs menstrua ipsa ciere solet, quàm secus: Galen. *lib. 7. de san. tuend. cap. 9.* aperiuntur enim frictione facile oscula venarum, unde menstrua fluunt.

Aut menstrua potuerunt quidem supprimi ex ipso concubitu cum Antonio, sed non ob factam conceptionem, sed ob aliquem motum in utero Hieronymæ excitatum, qui fortè se in receptione seminis retraxit, non tamen concipere potuit, cùm illa nullam ex eo congressu delectationem perceperit; & idcircò verisimile est, illam semen non emisisse, unde nequaquam succedere potuit conceptio, ad quam (ut millies jam dixi, & passim docent omnes Medici harum rerum multò magis quàm Peripatetici, aut quivis alij Philosophi, experti) requiritur utriusque conjugis semen simul, & eodem tempore effusum; quod potiùs remoratam fuisse Hieronymam credendum, quàm illius concursum accelerasse ob aversionem animi ab ipso Antonio.

Sed neque quod in medium affertur de apparentia menstruorum post mensem à concubitu cum Antonio, magis facit pro Antonio, quàm pro Aniello, cùm tale signum conceptionis non habeat determinatum tempus suæ apparentiæ; nam etiam postridie à facta conceptione solet apparere, vel quandocunque in primo, aut secundo mense: sed nova sanguinis effusio post coitum cum Aniello videtur, quodcunque in contrarium opponitur, diluere, quia apertissimè commonstravit, Hieronymam à prægressis menstruis non fuisse repurgatam, forte quia extra tempus prodierant. Unde occasione novæ copulæ cum Aniello naturam tentasse illam integrè repurgare, quod nullo modo contigisset, ubi Hieronyma ex Antonio jam gravida esset, præterquam quod non apparuissent denuò menstrua guttatim, ut fecerunt, sed cum post nonnullos dies à copula cum Antonio occasione novæ copulæ cum Aniello se se proderent, non tam citò denuò apparuissent, sed potiùs exitum ad diuturniorem terminum remorata essent.

Cæterùm præ cunctis, quæ in hoc casu observari possunt, illud videtur observandum, quod pertinet ad numerum dierum gestationis ipsius fœtus, qui ubi velimus computare à prima conjunctione Antonij cum Hieronyma, erit ducentorum septuaginta, ac trium dierum, nempè menses novem Solares, ac tres insuper dies, & si Lunares accipiamus, erunt ferè decem menses completi: ubi verò computemus à primo concubitu cum Aniello, numerus erit ducentorum sexaginta duorum dierum, menses nimirum Solares novem non completi, deficiunt enim per octo dies; quod si menses Lunares accipiamus, erunt menses novem completi, uno, vel altero die addito. Itaque verisimilius videretur, Hieronymam uterum gestasse novem menses completos, non diminutos.

Et licet opponi posset, quòd non sit verisimile, 10
hunc fœtum tam vegetum, ac vividum, exitum retardasse ultrà novem menses per tres dies, hæc enim retardatio arguit potiùs imbecillitatem Naturæ; nam idcircò fœminæ seriùs nascuntur, quàm mares, ut dixi aliàs *libro 1. quæst. tit. 2. quæst. 5 num. 8.* ex Aristotelis auctoritate, tamen hoc non est perpetuum, quia etiam fortissimi fœtus aliquando ortum retardant, & decimo nascuntur, ut de Hercule hominum robustissimo, & de Cæsare Augusto, & de Salomone tradunt, veluti adnotavi aliàs *loco cit. quæst. ead. num. 18. & seqq.* non repugnat ergò, quòd hic fœtus ob retardationem ortus potuisset ex Antonio concipi.

Sed contrarium, nempe quòd partus hic fuerit ex 11
Aniello susceptus, verisimilius videtur; primò quia fœtus

fœtus, qui fortiores sunt, ortum accelerare solent; ut ex adverso dicebatur, quod secundum plurimum, & secundum naturæ ordinem succedit; Et hoc in tantùm verum est, ut Septimestres non nisi ob eorum for-
11 titudinem septimo nascantur, & ortum per duos menses accelerent, ob eam enim fortitudinem, quam in septimo primùm experiuntur: validè se se agitantes, ligamentis, quibus utero adhærent, disruptis, ante alios in lucem prodeunt: ita Hippocrat. *in lib. de sept. part. num.* 1. Alex. *lib.* 2. *problem.* 48. Avic. 21. 3. *tract.* 2. *cap.* 1. Quod videtur etiam secundum rationem factum, quia fortiores citiùs alimentum in matre subministratum absumunt, & ob vegetiorem calorem liberiori aëre multò maturiùs indigent: ob sui ergo fortitudinem hunc fœtum natum fuisse anre nonum mensem completum, quàm per aliquot dies post, & sic ex Aniello, quàm ex Antonio fuisse conceptum, præsumendum est.

Secundò id ipsum verisimilius fit ex eo, quod tempus ortus ipsius pueri, si ex Aniello eum fuisse conceptum dicamus, rectè coincidit cum tempore, quo Hieronyma menstruari consueverat: secundum na-
13 turam enim fit, ut mulieres eo tempore secundùm plurimum pariant, quo menstruari solebant, quod in juvenculis solet esse in novilunio, vel paulò post, in provectioribus autem Luna decrescente. Modo, Hieronyma peperit in novilunio, quo tempore purgari solebat, fuit igitur hoc novilunium principium mensis decimi, acceptis lunaribus mensibus, & computando conceptum, seu gravidationem factam ab Anielli copula cum Hieronyma, nam copula cum Antonio præcesserat per pinque, aut sex dies, qui erant ultimi dies præcedentis mensis, Luna decrescente; quod tempus nullo modo coincidebat cum tempore, quo Hieronyma menstruari solebat; nam juniores crescente Luna, provectiores decrescente menstruantur, unde illud:

Luna vetus veteres, juvenes nova Luna repurgat.

Et sic non videtur puerum potuisse concipi ex coitu cum Antonio, sed benè ex secuta copula cum Aniello.

CONSILIUM LXXIV.

Ad Libri quinti Titulum secundum, De Vulneribus.

ARGUMENTUM.

Urgente Peste in Urbe, Silvius Amorinus adorsus ex improviso Ansovinum quendam urbinatem, à quo, nescio quam, injuriam acceperat, illum in capito percusserat, vulnere quidem quoad quantitatem notabili, tamen neque ossis ruptura, neque alia ulla conditione, si ejusdem ossis discoopertura excipias, grave judicatum. Tertia ab accepto vulnere die, Ansovinus magna febre correptus cum capitis acutissimo dolore, & biliosarum materiarum vomitu, vertigine, & insigni partis vulneratæ inflammatione, qua die sequenti in gangrænam abeunte, totus periculis, lividisque maculis respersus, ac de dolore inquinis conquestus; Sextâ è vivis discessit, totusque nigricans, maximè secundùm caput, & spatulas, apparuit. Fiscus in vulnus omnem interitus causam rejiciens, Silvium tanquam homicidij reum ultimo supplicio damnandum contendebat; contra cujus injustam, & importunam instantiam ad Amici petitionem sequentia exaravi.

SUMMARIUM.

1 *Capitis vulnera quàm magni momenti sint.*
2 *Magis tutò negliguntur vulnera magna aliarum partium, quàm levissima ipsius capitis.*
3 *Causa primaria est attendenda, quia per se movet,*
4 *Causa prima magis influit in causatum, quàm secunda.*
5 *Causa primaria, ac proxima eadem cum immediata.*
6 *Causa immediata qua ?*
7 *Causa immediata sola attendenda.*
8 *Vulnere lethale existente semper viget præsumptio, quòd vulneratus ex vulnere obierit.*
9 *Vulnerans infirmum non lethaliter, tenetur de homicidio vulnerato decedente.*
Contrarium num. 20.
10 *Tantundem est defacto ægrotare, & habere proximam dispositionem ad ægrotandam.*
Vide num. 21.
11 *Causa causæ, & causa causati.*
12 *Effectus causæ secundæ reducitur in primam.*
13 *Eventus tribuitur causæ proximæ.*
14 *Morbus est proxima causa mortis, non accidentia morbi, nisi in quantum à morbo dependent.*
15 *Capitis vulnera supplicia non sunt ex primo capite lethalia.*
16 *Pestis est magis sufficiens causa mortis, quàm quædam capitis vulnera, etiam lethalia.*
17 *Causa primaria, vel secundaria non dicitur respectu temporis anterioris, vel posterioris, sed respectu tantùm efficientiæ.*
18 *Ubi causa est magis evidens ad agendum, non est conveniens ab ea discedere, quærendo alias causas.*
19 *Ulcera in corpore excitata præservant à Peste.*
22 *Accidentia, si non sint connaturalia morbo, non sunt ad morbum referenda.*
23 *Celeritas mortis, facta comparatione inter pestem & vulnus simpliciter lethale, commonstrat mortem ex peste, non ex vulnere successisse.*

ANsovinum non ex vulneris malitia, sed ex peste obiisse certum est, & idcirco contra omnem justitiam est, mortis culpam omnem in vulnerantem rejicere ipsumque tanquam homicidij reum ad ultimum supplicium condemnare, inania enim sunt, & nulla ratione fulta, quæ Fiscus, eique adhærentes in medium afferunt, dum probare nituntur contrarium: nam facilè apparet, eorum rationes nullius momenti esse, ut clarè patebit, si ad trutinam revocentur, quæ sequentes sunt.

Primò dicitur, quòd Ansovini vulnus fuerit ex sua
natura lethale, non modò quia erat magnum, sed ob
partis vulneratæ præstantiam, quæ tanta est, ut quod- 1
libet vulnusculum, quantumvis minimum, caput læ-
dens, ex Practicantium doctrina sit magnifaciendum;
unde ea de causa magis tutò, negligi dicunt vulnera
etiam magna aliarum patrium, quàm levissima ipsius 2
capitis, ut ex Hippocratis auctoritate monent Do-
ctores aliàs à me adducti, *lib. 5. Quæst. Medico-leg.*
tit. 2. quæst. 9. num. 1. Cùm ergo hoc vulnus fuerit ex
sui natura lethale, non est attendenda superveniens
causa tanquam inducens mortem, quia causa prima- 3
ria semper est attendenda, cùm per se moveat; non
verò secundaria, quæ movet per accidens: Galen.
de sympt. causs. cap. 1. trans med. at causa primaria mor-
tis in hoc casu vulnus fuit, secundaria verò superve-
niens febris; nam vulnus satis aptum erat ad adsciscen- 4
dam mortem, quia ut causa prima magis influebat
in causarum, quàm secunda, Tiraq. *in tract. ces-*
sant causs. limitat. 20. num. 6. frustra ergo aliam 5
causam quærimus, quia causa primaria, ac pro
xima eadem est cum immediata: *l. socium qui in eo. ff.*
pro socio. Immediata autem causa est, qua posita po- 6
nitur effectus, & qua cessante cessat effectus: Tiraq.
loco tit. limitat. ead. num. 1. & idcirco ea sola est atten-
denda: *l. sed si plures*, §. *in arrogat. ff. de vulg. &*
pupill. ergò cùm mors subsecuta sit ad vulnus, quod
erat sufficiens mortis causa, illud fuisse immediatam 7
mortis causam concludendum, quia sicuti mors non
fuisset secuta non inflicto vulnere, sic vulnere inflicto,
est subsecuta.

Secundò, accidentia, quæ consecuta sunt ad ipsum vulnus, fuerunt ipsi vulneri proportionata, & cognata; nempe quia secundùm Naturæ ordinem evenit, ut ad vulnera præsertim magna, & in parte nobili, superveniat inflammatio, & ad inflammationem Gangræna, Necrosis, & partium mortificatio, &

alia

alia symptomata, quæ in Ansovino sunt adnotata; unde consequens est, quòd amoto vulnere, neque inflammatio, neque illud quicquam mali supervenisset; immò dato, quòd superveniens morbus fuerit Pestis (quod non facilè admittendum) ipsum vulnus Pestis causam fuisse asseverandum; ex eo enim humores omnes moti, & corruptionem deinceps ex vulneris corruptione contrahentes symptomata produxerunt, iis, quæ Pesti familiaria sunt, quàm simillima. Ergò cùm vulnus ex sua natura lethale, in malignum, & magis lethale degeneraverit, ob supervenientiam symptomatum, quæ ab ipsius vulneris natura non erant aliena, semper vigere debet præsumptio, quòd vulneratus ex vulnere decesserit, & non
8 ex alia caussa: *l. Ait Lex* § *quòd si mortiferè, ff. ad leg. Aquilam.* quia ab ipsa prima vulneris lethalis acceptione vulneratus dicitur statim interfectus: Alciat: *de præsumpt. part. 1. num. 8.*

9 Tertiò vulnerans infirmum non lethaliter, si tamen infirmus decedat, tenetur de homicidio, per ea, quæ refert Thom. Aëtius *de infirm. par. 2. vers. vulnus, num. 1. & seqq.* Modò, certum est tempore pestilenti unumquemque existimandum esse pro infirmo, quia
10 unusquisque habet proximam dispositionem ab Aëre, quem inspiramus, ad concipiendam Pestem, ac tantundem est de facto morbo aliquo tentari, & habere proximam dispositionem ad concipiendum talem morbum. Unde jure Horat. *lib. 1. Epist. num. 7.* Mœcenatem sic præcatur,

Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mœcenas, veniam.

cùm in utroque casu reperiatur corporis impuritas, & coinquinatio, unde morbus pullulare solet: quapropter mirum non est, si vulnera tempore pestilenti facilè Gangrænam concipiant, & cacoëthica, ac maligna evadant, ut factum est in casu nostro, in quo Ansovinus, etiamsi vulnus acceptum non fuisset lethale, tamen illius occasione periit, ob dispositionem proximam ad contrahendam Pestem: si ergò
11 caussa caussæ est caussa caussati, D. Thom. *part. 1. summ.*
12 *quæst. 49. art 2. ad 2.* quia, ut idem D. Thom. addit, effectus causæ secundæ reducitur ad primam, benè hinc sequitur, quòd cùm ex vulnere suscitata sit inflammatio, & ex ea febris maligna, & pestilentialis, vulnus fuerit vera & immediata causa effectus secuti, nempè mortis, non autem febris pestilentialis.

13 Quartò eventus tribuitur causæ proximæ, non remotæ: Bald. ex quo Tiraq. *in tract. Sess. caus. limitat. 20. num. 20.* at morbus est causa proxima succedentis mortis, accidentia verò morbi sunt caussa remota; sed in hoc morbo, hoc est in hoc vulnere, Pestis, (si Pestis nomen febris illa meretur) fuit accidens, & symptoma consequens ad ipsum vulnus, non enim symptomata accidunt sine morbo, immò sequuntur morbum, ut umbra sequitur corpus, omniumque symptomatum morbi sunt caussa: Gal. *lib. de sympt. differ. cap. 4.* & idcirco symptomati non debetur curatio, sed affectui ipsum creanti: Gal. *in lib. 6. de morb. vulg. comm. 2. text. 9.* ergò ad evitandam mortem in Ansovino oportebat tollere symptomatum supervenientium
14 causam, quæ fuit vulnus, ad quod tanquam ad morbum secuta sunt prædicta symptomata; unde vulnus fuit proxima, ac vera causa mortis; non accidentia, vulneris nisi in quantum à vulnere dependebant.

Cæterùm si veritatis indagandæ æquum desiderium nos premere debet, apertissimè parebit, summa injuria, ac contra justitiam Fiscum instare pro condemnatione Silvij tanquam homicidij rei, cùm Ansovinus verè ex peste, non ex vulnere obierit; nam licet gratis concedamus, Ansovini vulnus fuisse utcunque lethale, negari nullo modo potest, non fuisse ex primo capite lethale, ut patet apertissimè ex sufficienti enumeratione similium vulnerum per nostros Auctores recensita *in tractatu proprio de vulneribus*, & quorum enumerationem attuli ipse etiam *lib. 5. Quæst. Medico-Leg. Tit. 2.* 15
quæst. 2. ubi nulla habetur mentio de simplicibus capitis vulneribus, & non habentibus ullam conditionem gravantem, ut ossis fracturam, aut fissuram, aut contusionem, & id genus alias; licet ergò hoc vulnus esset lethale, ut vult Fiscus, ad omne pejus erat indifferens ad salutem, vel mortem; & sic, hac veritate stante, non erat, nec esse poterat sufficiens, certa, ac dubitata causa mortis: quamobrem mors ad magis sufficientem, 16
magis certam, ac magis indubitatam causam, est referenda, nempè ad ipsam Pestem, quam quis non affirmabit esse magis sufficientem causam ad consciscendam mortem, quàm vulnus etiam lethale non ex primo capite?

Neque obesse quicquam potest id, quod Fiscus in medium affert, quòd tale vulnus esset maximè considerabile, & lethale ob partis præstantiam, nempè capitis. Quia Caput est membrum principale continens multas partes diversæ naturæ, quarum nonnullæ etiam insigniter vulneratæ ob læsionis levitatem, non magni fiunt, ut pericranium, licet aliarum partium vulnera summoperè sint æstimanda, quòd plena periculi sint: & quando additur, quòd etiam minima capitis vulnuscula præ aliarum partium vulneribus sint consideratione, & animadversione digna, id adstruitur ex eo, quòd facilè Chirurgi in vulneribus capitis decipiuntur, ob id, quòd aliquando ex levissimo vulnere os rumpatur, aut findatur, idque Chirurgi non animadvertant, quos in curandi capitis vulneribus facilè errare eam ob causam monet *in lib. de vuln. capit. num. 1.* ipse Hippocrates. Periculum ergo non est æquale in omnibus vulneribus capitis, nec omnia capitis vulnera ob partis præstantiam sunt lethalia, quia quædam capitis partes nullam habent præ cæteris præstantiam. Fallit ergo omninò Fisci ipsius discursus, dum ex gravitate supposita hujusmodi vulneris deducere conatur, illud fuisse causam primariam mortis, secundariam autem fuisse febrem; quia primaria, nempè vulnus, movit per se, secundaria autem nempe febris movit per accidens: Sed non animadvertit ad denominandam causam aliquam, quòd primaria sit, vel se- 17
cundaria, non attendi temporis prioritatem, aut posterioritatem, sed tantùm ipsarum causarum efficientiam; nam quæ est efficacior, ac magis sufficiens ad agendum, ea primaria dicitur, ac per se, ut in casu nostro, in quò licet vulnus fuerit prius tempore, quàm Pestis, tamen quia non habebat sufficientem efficaciam ad causandam mortem, non meretur nomen causæ primariæ ipsius mortis, superveniente peste, quæ multò magis sufficiens causa erat ad interimendum; *ubi ergo causa est* 18
magis evidens ad agendum, non est conveniens discedere ab ea quærendo alias causas: ut dicebat Galen. *l. 2. de mot. muscul. cap. 5.*

Ex quibus sequitur, mortis causam in casu nostro non ad vulnus, quia non erit evidens, ac sufficiens causa, sed ad pestem, causam nempe sufficientissimam, esse referendam.

Immò si libere, & secundum rei veritatem disserendū est, vulnus in hoc casu nullam ullius causæ rationem habuit, cùm effectus subsecutus esset omni ex parte ab eo disparatus: violentia autem causæ supervenientis nempè

nempè peſtis, omnem vulneris efficientiam ademit, nec quicquàm operari permiſit, cùm maximè vulnus eſſet benignæ naturæ, unde facilè omnem efficientiam violentiſſimæ cauſæ ſupervenienti ceſſit.

Atque ex his inſimul deduci poteſt, quàm falsò Fiſcus, & pro eo ſcribentes ſupponant, vulnus fuiſſe cauſam peſtis, quomodo enim vulnus non lethale, & omni malignitate orbatum ea terribilia accidentia producere potuit, quæ ex ſola peſtis violentia emanare ſolent? quinimmò tantùm abeſt, ut vulnus potuerit cauſare peſtem, ut potiùs potuerit eſſe remedium peſtis, quia per illud deonerari poterat natura, ac pravi humores ea occaſione expurgari; ſcimus enim ad prædictum effectum, nempe ad præſervandos homines, & curandos etiam à Peſtilen-
19 tia, Medicos ulcera in diverſis corporis partibus excitare; quin etiam conſtat, in ipſo tempore peſtilentiali eos ab ea facilè præſervari, qui ulcera quædam patiuntur, ex quibus corpus ab immunditie humorum expurgatur: Ambroſ. Paræus *lib. 21.* qui eſt *de Peſt. cap. 3.*

Sed quantopere, DEVS bone, affectare videtur Fiſcus, & pro eo ſcribentes, ut Anſovini vulnus pro lethali, & pro vera cauſa mortis ipſius determinetur, ut poſtmodum Silvius tanquam homicidij reus ultimo ſupplicio damnetur? falſam enim primò, & à multis reprobatam concluſionem proponit, nimirum, quòd vulnerans infirmum non lethaliter, teneatur de homicidio, infirmo decedente; & ut magis appareat ejus affectatio alteram propoſitionem producit, ex qua probare nititur, Anſovinum reputandum eſſe infirmum ex eo, quòd moraretur in loco peſte infecto, unde de proximo eſſet diſpoſitus ad infirmandum, & concipiendam peſtem.

20 Sed neque priorem, neque poſteriorem ſuppoſitionem veritatem habere patet; & de priori quidem conſtat apud citatum Aëtium *loco citato*, ubi contrariæ ſententiæ fautores, & ſecundùm meliorem rationem ſentientes adducit. De ſecundæ verò falſitate facilè habebimus non modò Doctores omnes, ſed omnes
21 homines faventes. Sed dato etiam, quòd idem ſit cum affectu ægrotare, & habere proximam diſpoſitionem ad ægrotandum; tamen id haberet locum, quando cauſa proximè ægrotandi eſſet homini intrinſeca: at diſpoſitio proximè ægrotandi in iis, qui tempore peſtilenti commorantur in loco eo morbo infecto, eſt ab extrinſeco, cùm dependeat ab Aëris infectione, vel à contagio, ut communiter volunt; vel ab utroque, ut ego ſentio. Non poteſt ergo firmari Anſovinum fuiſſe exiſtimandum pro infirmo, quia habebat proximam diſpoſitionem ægrotandi concipiendo peſtem, quia hæc proxima diſpoſitio non erat illi intrinſeca, ſed extrinſeca; neque idem eſt habere diſpoſitionem illam intrinſecè, & habere extrinſecè; veluti non habet eandem diſpoſitionem lignum ardendi ſi propè ignem ſit, quam habet in igne poſitum.

Sed & alterum falſum ſuppoſitum in medium profert Fiſcus, nempè febrem (non enim vult eam fuiſſe veram peſtem) fuiſſe accidens ipſius vulneris, & ex hoc probare, mortis cauſam ad morbum, hoc eſt ad vulnus, non ad ejus accidentia eſſe referendam.
22 Sed hæc ſuppoſitio benè procederet, quando accidentia fuiſſent proportionata, & cognata morbo, ſeu vulneri, ut ſuperiùs annuimus, ut quando de natura ſua ad talem morbum conſequi ſolent, & quando cum ipſo morbo incipiunt, tunc enim dicuntur propria ejus morbi: Galen. *lib. 1. de Criſ. cap. 6.* ſed accidentia, quæ apparuerunt in hoc vulnere, non incœperunt cum ipſo vulnere, ergo non erant accidentia propria ipſius vulneris, ſed alterius morbi, cui erant magis proportionata: nam quam proportionem effingere nobis poſſunt pro Fiſco ſcribentes inter vulnus benignum, aut ad omne pejus non malignum, & accidentia, quæ ſunt ſubſecuta? quisnam unquam vidit, aut quiſnam tam perfrictæ frontis homo eſt, qui contendat ad vulnus ſalutare conſequi de neceſſitate ſymptomata terribilia, & interimentia? ſumma profectò rigore videtur procedere Fiſcus in hoc diſcurſu, & præter omnem æquitatem, & rationem ex falſis ſuppoſitionibus velle deducere, Silvium tanquam homicidam eſſe puniendum, non obſtantibus tot, ac tantis rationibus, ſiniſtram de ea re opinionem deſtruentibus.

Cæterùm ut Fiſco, & adhærentibus omnem tergiverſandi anſam adimamus; ad hiſtoriæ veritatem intùs, & in cute examinandam recurrendum cenſeo. Anſovinus ergo à Silvio in capite vulneratus, auxiliantibus duobus amicis, qui caſu adfuerunt, domum ſe contulit, ac die ſequenti ab Andreotio altero ex prædictis amicis viſitatus eſt, qui cùm iterum tertia die de mane illum viſitaſſet, poſtquam à Fiſco ſuper caſu Anſovini fuiſſet examinatus, domum reverſus peſte correptus eſt, & quarta interiit: ergo ex ea facta ſerie clariſſimè patet, Anſovinum ab Andreotio peſtis contagium contraxiſſe, & ex ejus violentia, non ex vulnere periiſſe.

Neque valent contra hanc veritatem quæ Fiſcus opponit, volens Andreotium ab Anſovino peſte fuiſſe infectum, non verò Anſovinum ab Andreotio, ſupponens, quòd Anſovinus ea die, quæ fuit tertia ab accepto vulnere, peſte, vel febre peſtilenti, ut dicit, laborare cœperit, quia conſtat, Andreotium viſitaſſe Anſovinum tertia die de mane ab examine expeditus, ubi jam capite dolore cœperat, & jam fatebatur ſe malè habere, in tantùm ut totus facie immutatus eſſet, ut deponunt teſtes pro parte Silvij examinati, qui liberè ad Anſovinum inviſendum accedebant tanquam vulneratum ac nullo modo de peſte ſuſpectum. Anſovinus deinceps veſpere, magna febre affligi cœpit cum ingenti capitis dolore, ſubſequentibus aliis ſymptomatibus, quæ in eo morbo ad finem uſque illum exagitarunt, & ex quorum violentia tandem ſexta animam exhalavit. Cùm igitur pateat, Andreotium multò ante Anſovinum peſtem contraxiſſe, neque verum eſt, neque veriſimile, illum ab Anſovino fuiſſe infectum, ſed potiùs è contrà, luce meridiana clarius apparet, Anſovinum ab Andreotio labem contraxiſſe, cujus violentia tantùm, & non ex culpa vulneris vitam cum morte commutaverit.

Quomodocunque autem ſe ſe res habeat, vel quòd Anſovinus poſt vulnus die tertia peſte ex ſe fuerit correptus, vel quòd ab Andreotio illam contraxerit, exiſtente, aut non exiſtente vulnere lethali, nullam habet vulnus mortis culpam, ſtante ſupervenientia cauſæ multò efficacioris, & habilioris ad conciſcendam mortem; ad quem effectum inhabile omninò erat vulnus etiam lethale, maximè in tam brevi dierum ſpatio: unde ipſa celeritas ſuccumbendi, cùm aliena omni ex parte fuerit à vulneris ipſius natura, & qualitate; 23
& è contra, maximè conſueta & familiaris peſtilentiæ, ſatis clarè oſtendit, & ſine ulla hæſitantia determinandum cogit, mortem Anſovini ex peſtilentia tanquam cauſa habili & efficaci, non ex vulnere cauſa inhabili, & minùs efficaci ſucceſſiſſe, cùm effectus abſque dubio cauſæ habiliori ad agendum ſit tribuendus, ut jam oſtenſum eſt.

CONSILIUM LXXV.

Ad Titulum primum Libri tertij, De impotentia coeundi & generandi.

ARGVMENTVM.

Angela Beverentia Veneta, cùm Romæ ſui corporis quæſtum faceret, occaſione vicinitatis biennio, aut alio veriori, & diuturniori tempore familiaritatem, ac

ac commercium habuerat cum D. Joanne Baptista Verallo, tunc temporis biennio septuaginta annos exuperante; sed uno eodemq; tempore Veneris consuetudinem habuerat cum Joanne Jacobo Ferrario, juvene ætatis vigintiquatuor annorum benè habito, ac formoso, & capillitij rubri, quem unicè, & impensè deperibat, ut in processu apertissimè constat; bis autem in hoc biennii spatio illa conceperat, duosque pepererat filios, Matthæum nempe effigie, & capillitio rubro, Joannem Jacobum prænominatum referentem, & Eugeniam eodem capillitio dotatam. Defuncto Domino Joanne Baptista anno ætatis quatuor supra septuagesimum, illa in patriam se contulit, ac post quindecim annos Romam reversa, agitavit contra Dominam Mariam Verallam Marchionissam Spatam uti filiam, & hæredem Domini Joannis Baptistæ, pro consequendis alimentis, & dote dictorum filiorum tanquam ex eodem Joanne Baptista susceptorum; sed cum nullam haberet sufficientem rationem ad hoc fundamentum probandum, à Sacra Rota, coram hujus Tribunali lis pendebat, rejecta, eam tamen denuò adire conata est: sed existente inhabilitate D. Joannis Baptistæ ad generandum nimis patente, visum est pro eo, quod ad Medicam speculationem pertinet, sequenti discursu demonstrare, rem ad impossibile deducendo, prædictum D. Joannem Baptistam non potuisse in via naturæ generare.

SUMMARIUM.

1 *Senes generare possunt quandocunque possunt coire.*
2 *Non est quid rarum & insuetum, sed naturale quod senes etiam in ætate decrepita generare possint.*
3 *Homo ut in nascendo nullum habet determinatum tempus, sic & in coëundo, & generando.*
4 *Vir generare pôst, ut Proverbio fertur, quousque furfuris quartarium potest elevare.*
5 *Generandi habilitas à natura est.*
6 *Animalia ex seminis copia stimulantur ad coitum.*
7 *Coitum natura instituit ad generationem ob specierum propagationem.*
8 *Ex potentia ad coitum elicitur potentia etiam ad generationem.*
9 *Senes multiplici ex causa sunt inepti ad generationem.*
10 *Ex ipsa rei natura fit, ut senes transacto anno quinto supra sexagesimum, non sint amplius apti ad generandum.*
11 *Ex qualitate carnium senilium habetur qualitas seminis senilis.*
12 *Semen est sanguis exquisitè coctus.*
13 *Cautoria gestantur ad curandos morbos, & ad præservandos homines ad ipsis morbis.*
14 *In Valetudinario neq; generandi, neq; coëundi potentia præsumitur.*
15 *Ex valetudine ipsa homines fiunt infœcundi.*
16 *In decrepito valetudinario præsumi debet conclamata genitalium ignavia.*
17 *Cauteria diu gesta reddunt homines infœcundos.*
18 *Cauteria in Senibus improbantur, & cur?*
19 *Præsumptio potentiæ generandi in Sene, vel Decrepito, habet locum in Sene robusto, non valetudinario.*
20 *Ætates non annorum numero, sed viribus mensurantur.*
21 *Vires in Senibus non præsumuntur.*
22 *Habilitas generandi adest vigentibus viribus, cessantibus autem cessat.*

TAmetsi generandi impotentia in D. Joan. Baptista Verallo adeò conspicua esset, ut nullo modo nisi cavillis, ac falsis suppositionibus, effictisque miraculis oppugnari potuerit, tamen non relinquebat Angela Beverentia instare pro favorabili sententia, plura in medium adducens ad jus suum sustinendum.

Nos permultis, quæ ad rem nostram pertinent, silentio transactis pluribusque aliis, quæ jam satis superque discussa, & elusa sunt, rem ad impossibile deducere facilè possumus, ante omnia nonnulla adducentes, quæ præter ea, quæ in ejus favorem Scribentes adduxerunt, de novo adduci possent, ut his quoque integrè satisfiat.

1 Ac primò dici poterat, quoslibet homines, non inquam
ætatem ante senectutem degentes, sed ipsissimos senes, immò
verò etiam decrepitos, quandocunque ad Venerem apti sunt,
esse aptos etiam ad generationem, ut mille exemplis ac quo-
tidianis experientiis probatur; ex quibus habemus senes non
modò septuagenarios, sed jam decrepitos & octogenarios, ac
nonagenarios, & ætate majores, filios genuisse; atque id non
esse quid rarum, & in via naturæ insuetum; sed immò esse
quid naturale, & pluribus hominum commune, non desunt
2 ex optimis Medicis qui adstruant, acriterque tueantur; &
præter quamplurimos Avenz. *lib. 2. Theis. tract. 3. cap.* 1. Lau-
rent. Joubert. *lib. 2. Error. Popul. cap.* 11. Felix Plater. *Centur.
posth. Quæst. Medic. Paradox. & Endox. in Patholog. num.* 21.
& id ipsum admisit Rota *in Rom. pratensis filiationis coram Ve-
rospio num.* 12, & alij, quos recensere pro nunc supersedeo.

Nec videtur à conditione hominis id alienum, qui & in 3
nascendo nullum habet determinatum tempus, ut communis fert opinio; sic & in coëundo: ut Hippocr. *in epist. ad Damagetum* dicebat, unde & in generando non habere illum determinatum tempus ex sui natura verisimile videtur. Nihil ergo obstare potest ætas senilis Dom. Joannis Baptistæ Veralli, quin filios procreare posset, cùm haberet coëundi potentiam, & cum ipsa Angela ad libitum congrederetur, nam si potuit coire potuit etiam generare, ut inferiùs clarè ostendendum.

Secundò, si, quæ proverbio jactantur, pro probatis verbis
habentur, jam proverbium quoddam, de quo Laurent. Jou-
bert. *loco cit.* meminit, ejus rei veritatem apprimè comproba-
bit; est autem illud proverbium quod sequitur, Hominem 4
quemcunque filios procreare posse, quousque furfuris quar-
tarium potest elevare: at hoc nullo labore indiget, ita ut
nunquam tam effœtæ vires in aliquo sene reperiantur, quin
ad elevandum furfuris quartarium sufficiant. Ex qua paræ-
mia deduci absque ulla hæsitantia debet, quòd naturaliter
homo etiam in senectute grandi aptus est ad generandum;
quod si id omnibus Senibus est commune, absque omni ra-
tione ea aptitudo Dom. Joan. Baptistæ adimitur.

Tertiò, id ipsum roboratur ex Jureconsultorum assertione,
qui volunt generandi habilitatem à natura esse, & idcircò 5
semper præsumi: Alciat. *de Præsumpt. num.* 1. *præsumpt.* 41.
reg. 1. Menoch. *eod. tractat. lib.* 6. *præsumpt.* 9. *n.* 1. quæ autem
à natura sunt, non removentur à subjecto, cujus sunt; unde
non potest firmari eam habilitatem in Sene cessare, non de-
ficientibus præsertim iis annexis, quæ ad eam operationem
requiruntur, ut maximè corporis vigore, & sufficientia ad
coitum, nam certum est, quòd stante coëundi potentia, na-
tura sit valida, & seminis procreatrix, cum Animalia ad coi-
tum stimulentur, & ad illum sufficiant ob ipsius seminis co- 6
piam in corpore manentem: quam cùm expellere nititur Na-
tura, ne ejus expulsio sit frustratoria, genitales partes spiritu
à corde transmisso erigit, ut aptè ipsum semen in fœmineum
uterum ejaculentur. Itaque quotiescunque videmus Na-
turam ad hoc sufficere per genitalium erectionem, & seminis
ejaculationem, de necessitate sequitur talem coitum non esse
frustratorium, sed esse ex sui natura genitivum. Cum igitur
prædictus D. Joan. Baptista per spatium plurium annorum
cum Angela carnale commercium habuerit, negari nullo pa-
cto debet ex tali conjunctione potuisse Angelam concipere,
ut verè concepit, & filios parere, ut cum effectu successit.

Quartò multò fortiùs habet locum in D. Joan. Baptista
præsumptio illa naturalis habilitatis ad generandum, quia ex
sui natura fœcundus erat; nam licet ex prima, ac tertia uxore
filios non habuisset, fortè ob earum culpam, ex secunda plu-
res filios susceperat, inter quos ipsam Dominam Marchionis-
sam Mariam; cumque coitus ad procreationem filiorum 7
Natura instituerit, & ex ipso tantum sit generandi spes, pro
certo existimandum, ipsum D. Joan. Baptistam alias poten-
tem ad coëundum, & generandum, adhuc in ætate proce-
dentem ad eandem potentiam fuisse habilem, maximè cum
habilis esset ad coitum, qui, ut dictum est, terminatur ad ge-
nerationem.

Hæc & alia levioris momenti in favorem Angelæ afferri
poterant, ex quibus sequebatur, D. Joan. Baptistam habuisse
habilitatem generandi; stante maximè habilitate ad coëun-
dum; & cum constet, ipsum coitum exercuisse cum ipsa 8
Angela, de necessitate sequitur possibilitas procreationis
filiorum ex ipsius coitu.

Si rem tamen penitiùs expendamus, ac statum, & conditionem D. Joan. Baptistæ rectè examinemus, apertissimè patebit, ipsum non potuisse unquam eo tempore, quo Angela dictos filios concepit, habilem esse ad coitum. & multò minùs ad generationem, sed habuisse ad utrumque tantam inhabilitatem, ut impossibile fuerit, eum in via naturæ potuisse generare.

Quod ut omnimodè pateat, sciendum, ut ex processu constat, Dom. Joan. Baptistam septuagenarium, immo septuaginta duobus annis majorem cæpisse cum prædicta Angela familiaritatem habere: erat autem temperamenti biliosi, cum subdominio pituitæ, pectore non admodum lato, distillationibus perennibus obnoxius, vocis exilis, ac penè muliebris; symptomatibus quamplurimis ita molestatus, ut valetudinariam vitam non adhuc declinante per annos ætate degeret; quamobrem quatuor cauteriis, uno scil. in singulis bracchiis, & singulis cruribus, infestantibus morbis occurrere procuraverat. Uxores tres duxerat, neque ex priore, neque ex postrema filios susceperat, sed tantum ex secunda, cum qua tamen post annum suæ ætatis tertium suprà quinquagesimum generare desiit. Has ergo hujus subjecti conditiones si ponderemus, luce meridiana clarius apparebit, non solum omnes simul acceptas, at earum singulas per se de necessitate reddidisse illum non modò ad generationem, sed ad coitum etiam omninò impotentem. Quibus

ſi addas ætatem jam decrepitam, ac præcipitatam, facilè id,
quod dictum ſuperius eſt, deduces, generationem ex parte,
ipſius fuiſſe in via Naturæ impoſſibilem.

Et ut de ætate ante omnia aliquid dicamus, notiſſimum
eſt, Senes licet viribus conſtantibus, prout ſenilis fert ætas,
9 eſſe ex ætate ipſa ad generationem impotentes ſecundũ plu-
rimum, ut eſſe ſolent, quæcunque ſecundum Naturæ ordi-
nem procedunt, licet in particularibus aliquando, ſed de rarò
is ordo non ſervetur. Hæc autem generandi impotentia in
10 Senibus non ex unica, ſed ex multiplici cauſa dependet. Na-
turaliter ergo ultra ſexageſimum quintum annum ut pluri-
mum non generant, calore naturali deficiente, ex cujus de-
fectu illi excrementis pluribus, ac frigidioribus ipſummet
calorem obruentibus ſcatent, ſanguinem habent ſpiritibus
orbatum, ex cujus materia ſemen aut non generatur, aut in-
eptum ad opus generationis procreatur, unde & quantitate
paucum, & ſubſtantia liquidum, fluidum, & aquoſum, con-
ſueto odore privatum ac nulla cohærentia ſubſiſtens.

Hæc ita ſe habere Medici fatebuntur; ſed neque ij qui
Medici non ſunt, negabunt, ſi ad ea, quæ ſubjungam, ani-
mum advertant. Conſideremus obſecro omnes, ac quaſ-
cunque ipſorum Senum actiones quantoperè à prægreſſa illa
alacritate deficiant, & firmabimus quantopere deficere ſimul
debeat coëundi actio, & multò magis generandi.

Sed omittamus hæc, & alia permulta: conſideremus
tantum ſenilis corporis partes, quam ineptæ ad officia ſua
obeunda exiſtant, ac pro certo determinabimus, quam in-
epta eſſe debeant genitalia ad ea officia, ad quæ ſummus na-
turæ vigor requiritur.

11 Sed ne de hoc quidem verba fiant, carnes ipſas ſeniles con-
templari non pigeat, ac ex earum conditione facilè elicies
qualem ſanguineum, ac quale ſemen Senes intra ſe generent.
Quod ſi facias, carnes eorum conſpicies flaccidas, ac emor-
tuas, calore palleſcentes, vel albicantes, tactu marmoreas, ac
omni calore emunctas: at verò talis caro generatur, qualis
ſanguis eſt, ex quo generatur, ac tale etiam ſemen ex ſangui-
ne producitur, qualis eſt ſanguis, ex quo producitur, cum
12 ſemen ipſum ſanguis ſit: Galen. *lib. 16. de uſu Part. cap.* 10.
& lib. 2. de ſem. c. 2. & alibi.

Hanc veritatem ſenſus ipſe exterior nobis perſuadere po-
teſt, ac verè determinare, Senum ſemen non ſolum infœcun-
dum, ac nullius valoris eſſe, ſed ſeminis naturam non am-
plius ſervare. Quæ omnia ſecundum plurimum in omnibus
Senibus verificantur: quod ſi in quibuſdam pertranſeunti-
bus annos, qui in aliis conſtituunt ſenectutem, non habent
locum, hos non adhuc Senes eſſe aſſeverandum; ſed tan-
dem tamen hos ipſos ad idem, ad quod communiter alii de-
veniunt, licet ſerius devenire, quis eſt qui negare audeat? na-
turaliter calor nativus eundo decreſcit, licet id decem, aut
viginti annis ſeriuſ, aut citius eveniat, ad ſenectutem tan-
dem pervenitur, quæ nihil aliud eſt, quam ipſius caloris ma-
nifeſtum decrementum, ad quod ea omnia incommoda ſe-
quuntur, quæ ſenectutis propria eſſe dicebamus.

Cæterùm, ſi hæc naturaliter verificantur in quibuſvis ſeni-
bus, quid dicendum de Sene decrepito valetudinario, ut erat
D. Joan. Baptiſta quando cùm commemorata Angela com-
mercium haberet? Quòd enim eſſet valetudinarius, immò,
inquam, omninò infirmus, egemuſne adhuc teſtibus? cum
quatuor cauteria geſtaret, quæ non niſi ad curandos morbos
13 graviſſimos, eoſque evitandos excitari ſolent, & ſi unum aut
alterum cauterium indicium certum facit adverſæ valetudi-
nis ejus, qui illud geſtat, quodnam indicium malæ valetu-
dinis facient quatuor cauteria uno, eodemque tempore ge-
ſtata? Satis ergo ſuperque conſtat ex his D. Joan. Bapti-
ſtam fuiſſe valetudinarium. Quonam pacto igitur poſſumus
præſumere, illum fuiſſe habilem ad generandum, ſi in vale-
tudinario non præſumitur potentia ad coëundum? Maſcard.
14 *de probat. concl.* 312 *n.* 10. *vol.* 1. ſed dato quòd præſumi poſ-
ſet in illo habilitas ad coëundum, extra omnem veritatem
eſt, præſumi conſequenter poſſe habilitatem generandi, quia
ex valetudine ipſa homines evadunt ſteriles: Lud. Merc. *lib.* 3.
15 *de ſter. & prægn. aff. c. 5. n.* 373. & idcircò Senex valetudina-
rius inhabilis reputatur ad generandum: Rota *in Romana
prætenſæ filiationis, 22. Iunij 1657. coram Veroſpio n. 6.*

Hinc igitur facilè deducitur facti impoſſibilitas, nempè,
quòd Angela, de qua agitur, ex ipſo D. Joan. Baptiſta filios
ſuſceperit, quia non modo is redditus erat per ætatem, & per
valetudinem impotens ad coëundum, ſed tantoperè in illo
naturalem vigorem ſuccubuiſſe dicendum, ut ne ullum qui-
dem appetitum, neque ullum carnis ſtimulum in eo ſtatu
illum expertum fuiſſe ſit firmandum; ſed non ſecus ac aliis
Decrepitis, illi eveniſſe dicendum, de quibus Juven. *ſat.* 10.
verſ. 104.

----- Coitus jam longa oblivia, vel ſi
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus,
Et quamvis tota palpetur nocte jacebit.

16 Jure ergo in D. Joan. Baptiſta jam decrepito, & valetu-
dinario debet præſumi conclamata genitalium ignavia, cum
in illo & per ætatem, & per valetudinem, omnem nativi ca-
loris vel minimam ſcintillam extinctam eſſe fateri cogamur;
Unde ad impoſſibilitatem reducitur, quod potuerit gene-
rare.

Sed ad ulteriora properandum; nam præter gravem æta-
tem, & vitam tam adverſæ valetudini obnoxiam, D. Joan.
Baptiſta, ut diximus, quatuor cauteria à multo tempore
aperta geſtabat; quæ ſola per ſe evidentiſſima cauſa infœ-
cunditatis, ac conſummatæ impotentiæ generandi eſſe po-
terant; nam cum per ea fiant perennes, ac quotidianæ hu-
morum evacuationes, neceſſe eſt, corpus & ſanguinem inde
omninò refrigerari, omnemque vigorem amittere: nam no-
tiſſimum apud Medicos eſt, evacuationes, omnes ſi copioſæ
fuerint, aut continuatæ, & perennes, etiamſi non ſint copioſæ
ſpiritus abſumere, & calorem naturalem extinguere, ſed
ſignanter de ea quæ per cauteria fieri ſolet, id verificatur eo 17
maximè nomine, quia corpus inſigniter debilitat; unde ea
de cauſa in Senibus cauteria improbantur: Card. *de ſan. tuen.* 18
l. 4. c. 5. ſed inſuper ea homines infœcundos reddere, vel
Hippoc. *in lib. de Aër. Aq. & loc. text. 42.* auctoritate con-
ſtat: nam adducens exemplum Scytarum, hæc habet: *Scy-
thæ omnium hominum minimè ſunt ad coitum valentes, eo quod
humoris detractiones ex peruſtione cauteriorum ſemper habent,
&c.* Sed & Lud. Merc. *lib. 3. de ſter. & prægn. affect. c. 5. n. 375.
verſ. cujus rei exemplum,* apertiſſimis verbis id ipſum teſta-
tur, ponens inter evidentes cauſas infœcunditatis in viris
fontanellam, ſeu cauterium in occipitio, vel in brachiis diu
apertum, & plurimum fundens. Quod confirmat etiam Fort.
Fidel. *lib. 2. de Rel. Med. c. 2. n. 61. valdè obæſos, &c.* Itaque
ſi cæteri hominum in ætate vegeta, & viribus valentibus,
atque ex ſui natura fœcundi ex uno, aut altero cauterio in
brachiis geſtato ſteriles efficiuntur, quid pronuntiandum in
Sene decrepito, ac maximè valetudinario, quatuor cauteria
adaperta, uno eodemque tempore geſtante? facilius ex mea
ſententia (medius fidius) eſt ex marmorea ſtatua Angelam
ſuſcipere potuiſſe prolem, quam ex ipſo D. Joan. Baptiſta.

Sed ne objecta in contrarium abſque reſponſione
relinquantur, dicendum ad primũ, quòd admiſſo, ho-
minem poſſe in quacunque ætate etiam in decrepita
generare, idque non eſſe quid rarum, ſed naturale, &
conſuetum, de Senibus, ac decrepitis hoc aſſeveran-
dum firmis, ac benè valentibus; non de debilibus & 19
valetudinariis: Rota *in ſup. cit. Rom. prætenſæ filiatio-
nis, num. 6.* nam quemadmodum illi, qui ſani, ac ro-
buſti ſunt, etiam octogeſimum annum attingentes, Se-
nes, aut Decrepiti verè non ſunt, ita qui valetudinariam
vitam degunt, & viribus ſunt imbecillibus, ante ſexa-
geſimum Senes, & Decrepiti jure appellandi; nam ut
paſſim apud Medicos jactatur, Ætates nõ annorum nu-
mero, ſed viribus menſurantur, quæ ex actionum vir-
tute, & energia ſe manifeſtè produnt; unde Octoge- 20
narius, vel Nonagenarius, qui coire & generare eſt
aptus, quæ actiones viris robuſtis, ac juvenibus ſunt
connaturales, non eſt verè Decrepitus; cùm contra,
Quinquagenarius ad eas operationes ob corporis im-
becillitatem inſufficiens, verè decrepitus eſt, & ſic nun-
quam cum veritate dici poteſt, Decrepitum hominem
poſſe generare, quia Decrepitus non vocandus, neque
verè eſt, qui annos habet alios homines Decrepito, de-
clarantes, ſi præ aliis hominibus viribus conſtent, ſed
qui in prædicto annorum termino vires jam amiſit, ne-
que enim Senex poteſt eſſe, qui vires habet integras, ut
ex Galeno *lib. 1. Method. med. cap. 9.* aliàs dixi, quia
illicò atque quis ſit Senex, omni robore privatur: idem
Galen. *lib. de cur. rat. per ſang miſſ. cap. 9.* & in ſumma
naturaliter cum ſenectute virium robur ſtare non po-
teſt, ita ut quouſque viriũ robur durat, etiam ſi id fieret
ultra centeſimum annum, Senex homo neque eſt, ne-
que dici debet. Abſente ergo ergo vigore naturali, &
calore nativo deficiente, dicendum verè Senem eſſe;
nempè qui ob ætatem corporis robur amiſit, naturali-
ter generare non poſſe. Quinimmò verum non eſt ſup-
poſitum in contrarium factum, nempe quòd homo
generare poſſit; quandocunque poſſit coire, quia coi-
tus Senum inanes ſunt, neque enim ad generandum
ſufficit coëundi potentia, ſed requiritur ſemen fœcun-
dum, ſubſtantia laudabili, ac ſpiritu multo turgens,
quale in ſenibus non reperitur, qui licèt aliquando ſti-
mulentur ad coitum, id fit à copia flatuum, non à tur-
gentia ſeminis, unde coitus ipſis eſt maximè noxius.

Non

Non dissimili responsione satisfit secundæ instantiæ, quandocunque enim dicamus, Senem, si ad coitum potens sit, esse etiam potentem ad generationem, id non de vere Sene, nempe qui cum ætate vires corporis
21 ris amisit, sed de Sene habente quidem annos senectutis, sed vires juveniles, & corpus firmum, ac robustum, ac integras vires, quæ in verè Senibus, ut diximus, non adsunt; quod si adsint, verè Senes non sunt. 22

Ad tertiam objectionem dicendum, verum quidem esse generandi habilitatem à Natura esse, quæ à sufficienti corporis robore: & viribus dependet; at iis cessantibus, eam simul cessare, ut alia permulta faciunt; an non ciborum concoctio à Natura est? ea ubi calor viget, optimè succedit, at calore per ætatem diminuto, etiam concoctio diminuitur, & sic de cæteris; unde non sequitur ex hoc, quod Dom. Joann. Baptista alias fuerit habilis ad generandum & hanc habilitatem à Natura habuerit, ut alii homines, idcircò semper sit præsumendus habilis ad idem.

Quæ respo nsio satisfacere etiam potest ultimæ instantiæ; quia licet ille fuerit fœcundus in ætatibus, antecedentibus senectutem, vel ex ipsius senectutis, vel ex adversæ valetudinis vitio, vel ex aliis evidentibus causis infœcundus factus est; quæ ad hoc ita concurrunt, ut illum adeò sterilem reddiderint, adeoque ad generandum inhabilem, ut in via Naturæ amplius generate non potuerit.

Ex quibus satis superque facti impossibilitas, nempe conceptionis Angelæ ex Domino Joanne Baptista factæ, probata remanere videtur.

CONSILIUM LXXVI.

Ad Titulum primum Libri tertii, de impotentia coeundi, & generandi.

ARGUMENTUM.

Cùm destinasset Excellentissimus Dominus Princeps N. N. ducere in uxorem Excellentissimam Virginem, boni profectò habitus, ac viribus integris: excitatus est à quodam, nescio quo, Medico scrupulus circa ejus fœcunditatem, asserendo, quòd Gemellorum imparis sexus, fœmina, qualis erat destinata sponsa, inhabilis sit ad generandum. Hinc factum est, ut Princeps de ea ducenda anceps existens, nullam in ea re eam ob causam rosolutionem caperet, Consultus ergo sequentibus satisfeci.

SUMMARIUM.

1 *Gemelli in humana specie contra Naturæ legem nascuntur.*
2 *Gemellos nasci disparis sexus, magis contra naturam est, quàm ejusdem sexus.*
3 *Mas multò citius ortum accelerat, quam fœmina.*
4 *Sicut res se habet ad esse, ita ad operandum, & num. 6.*
5 *Gemellorum partus sexu disparium magis contra naturam quàm partus octimestris.*
7 *Ad generandum unusquisque à Natura præsumitur habilis.*
8 *Partus geminatio in homine periculi plena.*
9 *Experientia unica rerum magistra.*
10 *Non est perpetuum quod quotiescunque sunt gemini mas & fœmina, moriatur fœmina.*
11 *Multum interest ex librisne, an experientia loquamur.*
12 *Septimestres licet ut plurimùm non vivant, non omnes rejiciuntur tanquam non vitales.*
13 *Ubi naturæ vigor emineat, societas gemelli diversi sexus, non reddit illos ad ulla Naturæ opera inhabiles.*

NOn sine omni fundamento prima fronte visum est, dubitari de fœcunditate Excellentissimæ Virginis, ex eo quod nata sit cum gemello disparis sexus,
1 quippe cùm acceptissimum omnibus sit primùm, Gemellos humana in specie contra Naturæ legem nasci: Aristot. *l. 4. de Generatione Animal. c. 6. & l. 7. de Histor. Animal. cap. 4.* Plin. *lib. 7. Natur. Histor. cap.* Avic. *21. tertii tractat. 1. cap.* 17. unde idcircò debiliores, quam ut ad vitam traducendam sufficiant, nascuntur; ac semper evenit, ut alter geminorum multò magis alterò debilis existat; ob rationem assignatam ab Hippocrate *lib. de Natura Puer. num. fin.* in hæc verba: *Et non semel, & simul genitura procedit, sed & bis, & ter ebullit, & ejaculatur, & non est possibile omnem esse fortem, tum quæ prius exivit, tum quæ posterius, &c.* Cùm autem fœmina ex minùs forti seminis portione compaginetur, evenit semper, ut vel citò succumbat, vel si superfit, vitam brevem ac valetudinariam, & ad opera Naturæ insufficientem traducat. Addendum his, quòd non modò mas ex seminis fortiore portione formatur, sed tanquam robustior, ac calidior, dum simul cum fœmina in utero materno permanet, omnem alimenti, ac laudabiliorem, & uberiorem portionem ad se allicit, unde fœmina ex reliquiis sanguinis materni malè, & insufficienter nutritur, & sic nascendo vel illicò decedit; vel si aliquantisper vivat, vitam valetudinariam, ac morbis obnoxiam traducit.

Sed non modò Gemellos ejusdem sexus nasci, con- 2
tra Naturam est, sed multò magis contra Naturam esse Gemellos nasci disparis sexus, ab iisdem Sapientibus non sine ratione firmatum est; idem Aristot. *lib. 10. Problem. 29. & ibi* Conciliat. *in comm.* & Ludovic. Septal. cui omnes Doctores assentiuntur, indesinenti experientiæ innixi; ac profectò multò plura inconvenientia interveniunt, existentibus gemellis diversi sexus, quàm cùm sunt ejusdem sexus; nam circumscripta insufficientia matris ad subministrandum duobus alimentum, quòd uni tantùm sufficere debuit, ubi sexus diversi sint, intervenit varietas in tempore conformationis, cùm mas citiùs, fœmina seriùs conformetur, & idcircò non possunt eodem tempore maturescere: Aristot. *loco citato, de generatione Animalium,* ad quod etiam facit id, quod suprà dicebamus, nempe vis major, ac magis vegetus calor ipsius matris, (vel fortè etiam fœminæ quæ ex prima seminis ejaculatione orta est) ex quo fit ut attrahens calidiorem, ac puriorem sanguinem pro se, fœmina (vel fortè mas, qui ex debiliori portione seminis compaginatus est) parciori, ac deteriori nutrita, non facilè ad debitam perfectionem perveniat, & si modò nascatur, omninò debilis, & ad naturæ opera inepta perpetuo existat.

Hinc etiam fit, ut in nascendo quoque non mini- 3
mum interveniat inconveniens, quippe cùm mas multò citiùs ortum acceleret, quam fœmina, ergo vel fœmina cum mare ipso nascitur, & deficiens à sibi debita perfectione vitam obit; vel si in utero remaneat, ob puerperiorum purgamenta occasione ortus ipsius maris prodeuntia, omni alimento defraudatur, ac marcescit, & in summa quocunque modo fœmina cum mare gemello concipiatur, semper ac de Naturæ quasi necessitate extremæ debilitatis est, & ad opera ipsius Naturæ, si vivat, insufficiens; quia ut dicitur, sicut res se habet ad esse, ita ad operandum; cum autem inter opera Naturæ maxima, ac præcipua sit, & 4
quæ majus robur in fœmina requirit, similis generatio ad speciei conservationem, certum est quòd quemadmodum in esse fœmina nata cum mare gemello, malè omninò, ac debiliter se habet, ita etiam, immò multò magis ad hoc generationis opus malè omninò, ac debiliter se habebit; & sic aut nullo modo generabit, aut cum summa difficultate, aut tandem fœtus emittet malè habitos, & minimè vitales, vel defectuosos, vel etiam monstrosos, ut experientia ipsa compertum est.

His igitur sic se habentibus, non videtur præter rationem Frideric. Bonaventura *lib. 3. de Octimestr. Part. cap. 69.* firmasse, Gemellorum partum, qui sexu dispares sint, magis contra Naturam esse, quàm Partum Octimestrem; licet scire debuerit, quòd Octi- 5
mestris semper nascitur præter Naturæ intentionem, & à causa violenta manumittitur; in partu verò Gemellorum, etiam sexu disparium, concurrere aliquando ipsam Naturam, ob Genitorum robur, ob quod & ipsa

ipsi Gemelli etiam sexu differentes non modo vitales nascuntur, sed non secùs ac alii quicunque homines robusti sunt, ac longam vitam, & sanam degunt, ut clariùs ex afferentis experientiis patebit.

Res ergo non ita superficialiter transigenda, sed secundùm subjecti, circa quod dubium versatur, conditionem decidenda. Quòd enim ita in rei veritate eveniat, ut nascentibus Gemellis disparis sexus, ut plurimum minimè vitales, aut saltem summæ debilitatis, ac maximè fœmina existat, non negandum: unde neque inficiari licet, quòd ubi res eo modo eveniat, nimirum, ut summam debilitatem, & ineptitudinem ad vivendum præseferant, fœmina & valetudinaria, & infœcunda futura sit: sed ubi convenienti robore dotentur, & nullam debilitatem, aut repugnantiam ad vivendum præseferant, inferre quòd fœmina ex hoc quod cum mare nata sit, ad generationem sit inhabilis, neque rationi consentaneum est, neque auctoritate ulla munitum, neque ulla experientia confirmatum; quinimò & rationi contrarium est, & auctoritati adversatur, & experientiæ non respondet.

6 Et quod rationem, assumpto Adversariorum dicterio illo, de quo suprà, quod sicut res se habet ad esse, ita etiam ad operandum, certum est, quòd quandocunque fœmina nata cum mare Gemello bene se habet ad esse, bene se habebit ad operandum; cum igitur excellentissimi Virgo non bene tantùm, sed optimè se habeat ad esse, quia & optimè conformata est, & optimum obtinet temperamentum, & vires sortitur integras, optimè quoque se habebit ad quamcunque Naturæ operationem, ac præcipuè ad generandum;

7 ad quod unusquisque ex sui natura præsumitur habilis: Andr. Alciat. *de præsumpt. Reg. 1. præsumpt. 41. numer. 1.* Rota *in Bononien. de Buccaferreis 27. Maii 1657 coram Zarate*, & jure, quia quæ à Natura sunt semper præsumuntur adesse, ut est notissimum.

Præterea nulla assignatur, vel assignari potest ratio, cur fœmina, quæ cum mare gemello nascatur, inhabilis existimari, immò damnari debeat ad generandum, ubi neque debilis à nativitate, neque ullo vitio se labefactam præseferat; sed è contra in ea vigeat firmum Naturæ robur, & emineat aptitudo ad omnes alias Naturæ operationes. Incassum ergo, & inaniter omninò dubium de ejus infœcunditate excitatur, huic tantùm fundamento innixum, quòd cum mare gemello nata sit.

Adde his, quòd non major ratio est, cur, ubi mas & fœmina in utero materno concipiantur, fœmina tantùm ex maris societate hanc generandi inhabilitatem contrahere debeat, non autem mas ex societate fœminæ; & tamen constat aliquando marem, aliàs etiam fœminam, aliasque utrumque fœcundissimos fuisse, ut illustribus experientiis confirmatum inferius ostendemus.

Sed neque ulli auctoritati hæc opinio, ut diximus, innititur; nam etiamsi fusque, deq; quotquot volumina Classicorum Auctorum lucem viderunt, revolvantur, nusquam in ea re dubium aliquod excitatum

8 comperiemus, non obstante, quòd omnes optimè noverint, partus geminationem in homine periculi plenam esse, ac falsi sint, id ipsum multò magis habere locum, ubi nati sexus disparis existant, ac frequenti experientia firmatum esse asseveraverint, in hoc partu & matrem simul, & pueros ut plurimum periclitari; & si fortè fortuna nati supersint, vitam valetudinariam, maximeque morbis obnoxiam traducere; quin & corpore aliquando mutilos, ac malè formatos, & monstrosos esse, cùm tamen de hac repugnantia, & inhabilitate ad generandum, nullus, quod sciam) at scire me certò profiteor) unquam, autusquam ne verbum quidem.

Sed ad experientiam accedamus unicam rerum magistram ac certissimam omnium rerum judicatricem, Galen. *lib. 1. de simpl. Medicam facul. cap. 38.* 9

quæ apertissimè nobis ostendet, Gemellos disparis sexus aliquando non tantùm adolevisse, sed incolumi sanitati vitam ad senium usque produxisse, quin & ex illis marem & fœminam fuisse fœcunditate insignes.

Ac primò exstat testimonium D. Augustini *lib. 5. de Civit. Dei, cap. 5.* in quo plures similes fœtus & vixisse, & robustos extitisse testatur; aliique ex Medicis id ipsum firmant, ac proprias observationes in medium afferunt, ut inter recentiores Frederic. Bonavent. *loc. supr. cit.* & Jul. Gustavin. *in comm. lib. 10. Problem. Aristot. num. 29.* *Ego*, inquit, *novi geminos natos marem, & fœminam incolumi matre adolevisse, & juventuti proximos etiamnum vivere.* Præterea Joan. Gallego della Serena Philippi Tertii & Quarti Regum Hispaniarum Archiater *l. 3. de Princip. generat. tract. 1. cap. 34.* suum testimonium adducit his verbis: *Et ideò non perpetuum, quod quotiescunque sunt gemmini* 10

mas, & fœmina, moriatur fœmina; cognovimus enim geminos marem & fœminam viventes adhuc satis robustos, aguntque jam quinquagesimum annum.

Sed ut ad immediata accedamus, nec solùm ad longum tempus vivere incolumes gemellos disparis sexus constat, sed alterutrum aliquando, interdum etiam utrosque esse fœcundos. Audiamus primò D. Augustinum *loco cit. cap. 6.* *Novimus*, inquit, *geminos diversi sexus ambo adhuc vivunt, ambo ætate vigent adhuc, quorum cùm sint inter se similes corporum species quantum in diverso sexu potest, instituto tamen & proposito vitæ ita sunt dispares, ut præter actus, quos necesse est à virilibus distare fœmineos, &c. ille conjugatus, illa virgo sacra est; ille numerosam prolem genuit, illa nec nupsit.* Denique, ne longa Auctorum recensione tædio Lectori sim, satis sit Roderic. à Castr. *lib. 3. de nat. Mul. cap. 13.* exemplum retulisse. Cum ergò Auctor hic omni fide dignus communis opinionis circa hoc dubium mentionem habuisset, hæc verba subdit: *Attamen amantissimus frater meus Franciscus à Costa gemellus est cum charissima sorore Leonora Paex, quorum uterque summo Dei beneficio quadragesimum ferè agit annum, atque ille non solùm viribus corporis, verum etiam (quod citra invalidiam dictum velim) Animi ornamentis, virtute, prudentia, & morum integritate conspicuus; soror vero, quæ illum uno die tantùm prævenit, numerosam habet prolem, &c.* quibus alios similes geminos D. *Augustinus vidisse refert, ut etiam contra Aristotelem colligas, multùm interesse ex libris, an experientia loqui.*

Non ergo ex eo, quod nonnulli, qui nascuntur 11

Gemelli, & sunt disparis sexus, non facilè vivant, & imbecilles sint, & ad opera naturæ parum habiles, deducendum necesse esse, ut omnes, qui sic nascuntur, iisdem vitiis laborent: nam quemadmodum Septimestrium, licèt plurimi non vivant & imbecilles sint, ut ex ipsiusmet Hippocrat. *in lib. de Septim. & Octim. Part. & de Carnib.* & ex aliorum omnium auctoritate, & consensu probavi *lib. 1. Quæst. Medico-leg. tit. 2. quæst. 3. & alibi.* aliqui tamen viribus firmioribus & 12

vivunt & adolescunt, & non secùs ac cæteri quicunque homines ad opera Naturæ sunt sufficientissimi: ita etiam ex iis qui Gemelli sunt, aut etiam disparis sexus, licèt plurimi intereant, & si vivant, imbecilles sint, & valetudinariam vitam traducant, aliqui tamen ob Genitorum robur ipsis quoque communicatum & vivunt, & adolescunt, & ad opera Naturæ sunt, ut cæteri quicunque homines, sufficientes, etiam ad generandum, cùm societas Gemelli diversi sexus non id possit, ubi vigor Naturæ emineat, ut illos ad opera Naturæ, & præcipue ad generandum inhabiles faciat.

CON-

CONSILIUM LXXVII.

Ad Titulum secundum Libri secundi, & ad Titulum tertium Libri tertii.

ARGUMENTUM.

Olympia, uxor Tiberii Pantoschi, & vigente Peste, cùm febre correpta esset cum vomitu, capitis dolore, siti, ac ingenti inquietudine, & spatio quatriduì decessisset, ac pridie quàm decederet, in inguinibus parumper doluisset, non apparente tamen insigni tumore, nec rubore, à Peste ipsam fuisse sublatam dicebatur: cum alia ex parte defunctæ propinqui; eam non ex peste, sed ex veneno à marito porrecto decessisse firmarent. Itaque cadaver domi per aliquot horas detentum putrescere incipiens (dum Fiscus illud recognoscere vellet per Medicos ad hoc destinatos) elatum est in locum, in quo cætera cadavera peste sublata reconduntur. Maritus, hoc non obstante, in carcerem conjectus, cùm mirum in modum propinati veneni suspicionem augeret similis delicti aliàs intentatio, quo tandem uxorem è medio tollere satagebat. Hæc à Tiberio satis confidenter respuebantur. Unde relictis, quæ ad rem Medicam non faciunt, sequenti discursu, rei veritatem indagare rogatus, eam detegere breviter, sed dilucidè procuravi.

SUMMARIUM.

1 *Non datur secundum aliquos certitudo, hominem ex propinato veneno obiisse.*
2 *Certa cognitio haberi potest, hominem non fuisse veneno externo sublatum, sed interno.*
3 *Eadem omninò symptomata possunt apparere ex veneno assumpto, quæ ex veneno intus genito.*
4 *Venena intùs genita possunt referre naturam venenorum externorum.*
5 *Venena externa non possunt omnia accidentia veneni interni excitare.*
6 *Tumores in Inguinibus nonnisi ab interno veneno excitantur, & cur.*
7 *Bubones sunt signa Pestis demonstrativa.*
8 *Inguinum tumores leviter apparentes Naturam invalidam ad pugnam cum morbo denotant.*
9 *Victus sanorum modo institutus, & accidentia magna illicò ab assumpto cibo apparentia, propinati veneni suspicionem faciunt.*
10 *Pestis venenum, ut venena externa sanos homines adoritur.*
11 *Pestis venenum magis juvenes, & robustos inficit, quàm senes, ac debiles, & valetudinarios.*
12 *Pestis venenum externum est quoad modum nocendi.*
13 *Vomitus materiarum corruptarum Pesti familiaris.*
14 *Differentia inter vomitum in Peste excitatum, & vomitum excitatum à propinato veneno.*
15 *In veneno intùs genito febris illicò ab initio apparet, non sic autem in externo.*
16 *Veneno externo sublato cadavera non facilè putrescunt, & cur.*
17 *Venena omnia majori ex parte calida, & sicca.*
18 *Pestis venenum quanam ratione tam inter externa, quàm inter interna connumerari possit.*
19 *Pestis venenum cur tam citò putrefactionem avertat.*
20 *Venena putrefacientia, cur non facilè administrari possint.*

1 Licèt nonnulli Medici in ea opinione perstiterint, quòd determinari non possit ex certis signis, an homo vita functus, interno, vel externo veneno obierit, quam opinionem aliqui etiam Jureconsulti sunt secuti, ego eam rem *lib. 2. Quæst. Medico-leg. tit. 2. quæst. 6. per totam*, examinans, in eam sententiam veni, quòd licet universaliter loquendo hoc maximè
2 operosum sit, tamen *num. ult.* eam conclusionem firmavi, nimirum haberi posse certam cognitionem, atque infallibilem Hominem ex veneno propinato non obiisse, quia tametsi omnia penè accidentia, quæ pul- 3
lulant ex veneni externi assumptione, apparere possint ex veneni interni violentia, quia venena in nostro
corpore generata possunt ad amussim referre naturam, 4
& malitiam venenorum externorum, tamen non è converso fit, quòd venena externa omnia accidentia excitare valeant, quæ excitare solent quædam venena
interna; ut Pestis venenum; hoc in casu nostro mani- 5
festissimum fit? quia etiamsi vomitus materiarum corruptarum, ingens ille capitis dolor, sitis ardens, anxietudo, morbi acuties, ac mortis celeritas, & apparentes denique in cadaveribus periculæ, & exanthemata pessimi coloris, & livores potuerint ex veneno propinato pullulare, Bubones tamen in inguinibus nonnisi à veneno interno originem habere potue-
runt, neque unquam in potionaris tale quid observa- 6
tum memini me legisse: & ratio evidens est, quia apparentia hujusmodi tumorum fit ob id, quod Natura ipsa per consuetas vias, nempe emunctoria exonerare se procurat, ubi corruptos, ac noxios humores in corpore stabulantes persentit; at verò ubi veneno externo est irritata, per proximiores ductus illud expellere conatur, hoc est per ventriculum vomitum excitando, aut per intestina (licet minùs tutò) excitando ventris fluxum. Quibus adde, quòd venenum externum extra venas permanens non potest per ipsos ductus venales expelli, ut venenum internum, quod natura ad emunctoria per eosdem ductus ubicunque existant, sæpissimè, ne semper dicam, demandare satagit. Ergo apparentia hujusmodi tumorum vel pone Aures, vel sub axillis, vel in inguinibus, semper facit certitudines, quòd venenum, ex quo Æger sublatus est, internum fuerit, non externum; unde idcircò dicitur, Bu-
bones esse signum Pestis demonstrativum. Lud. Septal. 7
lib. 3. de Pest. cap. 5. nempè signum, quod soli Pesti, non ulli morborum convenit: quod in casu nostro manifestissimum fuit, cùm Olympia, ut in processu habetur, tertia ab invasione morbi in inguinibus dolorem passa sit, in illisque levis tumor apparuerit.

Neque contra hoc quicquam facit quod adversari opponunt, nempè dolorem illum, ac tumorem, qualescunque fuerint, non apparuisse ex violentia Pestis, sed tantùm ex humorum agitatione à veneno propinato facta, & ex nimia febris non pestiferæ, sed tamen malignæ incalescentia, ut alias evenire, nec de raro observamus, at in Peste & tumores, & dolores ubicunque fuerint, multò evidentiores sunt, cum Natura ob majorem morbi malitiam conetur noxios humores vi, ac valide ad eas partes expellere.

Respondetur enim, quòd tantùm abest, ut hujusmodi tumores, cùm solùm leniter apparent, ex alio morbo, quàm ex Peste eveniant, ut tunc maximè
& Peste fieri certiùs commonstrent, quia arguunt, Na- 8
turam stimulatam quidem à pestilentium humorum malignitate ac pernicie ad se exonerandum, sed præ debilitate succubuisse, nec ad opus perficiendum sufficisse; & sic quantoperè potest, nos utcunque fidentiores reddere, ac spem aliquam salutis promittere, cum tumores foras prosiliunt, ac de se manifestam cognitionem præbent, ex eo quod validam Naturæ virtutem expultricem, ac ejus supra materiam morbificam, ac pestilentem dominium ostendunt; tantoperè cum leviusculam, aut nullam de se significationem præbent, ipsam Naturã jam prostratam & à morbi malignitate evictam portendunt: nam tales pestiferæ febres adeò exitiales sunt, ut illicò cordi vitæ fonti insidientur, & spiritus omnes, ac nativum calorem, obruant, & penitùs extinguant, ita ut ipsam Naturam ne insurgere quidem momento permittant contra irruentem humorum perniciem, quæ ægrum in citissimam, ac quasi repentinam mortem præcipitat.

Multò minùs contra faciunt, quæ de novo ab Adversariis objiciuntur, atque illud præcipuè, quod à Galen. *lib. 6. de loc. aff. cap. 5.* & ab aliis tam Medicis, quàm Jureconsultis, quos adduxi *lib. 2. Quæst. tit. 2. quæst. 1. num. 6.* firmatum est, nimirum quod si aliquis cum sanus, ac robustus degeret, victus ratione sanorum modo instituta, ab assumpto cibo in prava symptomata incidat; certitudinem propinati veneni faciat, Cum ergo Olympia sana omninò degeret, & repente ab assumpto cibo in cœna in tam pernecabilem morbum, tàm horrendis symptomatibus associatum inciderit, eam certè non ex internorum humorum corruptione, sed ex administrato veneno ægrotasse, ac succubuisse firmandum.

Sed hoc nihil omnino afficit, quia Galeni, aliorumque Medicorum assertio, licèt aliàs in cæteris casibus locum habeat, nequaquam habet locum in Peste:
10 quia ut notavi aliàs *lib. 2. Quæst. tit. 2. quæst. 7. num. 5.* Pestis venenum non aliter quam quæcunque potentiora venena externa homines sanos, ac robustos, suisque negotiis graviter incumbentes adoritur, immò
11 multo faciliùs sanos & robustos; quam debilis & valetudinarios, & idcircò semper magis infestum est juvenibus, quàm senibus, ut ex Plin. *lib. 7. Nat. hist. cap. 50.* Rasi *lib. de Peste, cap. 1.* Fernel. *lib. 2. de abd. rer. caus. cap. 11.* & aliis notavi *lib. 3. Quæst. tit. 3. quæst. 1. num. 52.* etiam Jurisperitorum auctoritate firmavi. Quamobrem humorum naturalis constitutio hominisque bona valetudo, ac vigor, certum indicium præbent propinati veneni, si ab assumpto cibo ille terribilibus symptomatibus prehendatur; sed hæc in Peste non habent locum ob rationem jam enarratam; cui adde quod ipsissimum Pestis vene-
12 num externum est, quoad modum nocendi, quia ab extra hominem adoritur, & ab aere putrido ægris communicatur, vel ab ipsismet ægris sani inficiuntur per contagium, unde non secùs ac alia venena externa homines sanos & robustos adoritur, & ad citam mortem perducit.

Neque item pro adversariis quicquam facit, quòd Olympia illicò atque cœnata esset, & dormitum se conferret, de stomachi dolore, & anxietudine conquesta sit, & plura per vomitum rejecerit sapore abominabili cum cibis assumptis commixta, quæ quidem nihil aliud fuisse firmari potest quàm ipsius propinati veneni portiones.

13 Verùm hoc symptoma maximè familiare esse solet in primo Pestis insultu, ùt Auctores omnes *in tractatu de Peste*, unanimiter testantur; & si quid potest differentiam facere inter vomitum, qui ex propinato veneno excitatur, & illum, qui fit ob violentiam veneni interni, illud est, quòd ubi fiat, à veneno assumpto, hominem potiùs sublevat, quàm secùs; ita
14 ut plurimum illud à morte vindicet, undè est, quòd nisi repetantur venena, non occidant, quod peculiare esse erodentium, & putrefacientium venenorum docet Galen. *lib. 3. de simpl. Med. facult. cap. 25.* at vomitus, qui ex corruptione humorum fiat, nec facilè, nec citò sedatur, nec proficuus est, sed interdum per totum morbi decursum durat, ita ut ægros vix ullo cibo, aut potu refici permittitur, quemadmodum in Olympia factum est, quam constat ita pertinaci vomendi voluntate fuisse detentam, ut non potuerit unquam sine molestissima nausea cibum ullum, vel potum capere; unde ex circumstantibus nonnulli, ac præsertim mulieres firmabant, illam prædebilitate succubuisse.

Sed præter hæc non leve indicium facit, quòd
15 Olympia ex veneno interno, non ex propinato objecerit, febris ab initio morbi invadens, quæ sicuti cùm venen o externorum facilè, & maximè tam subitò associatur, ita nonnisi ab interno veneno origmem in primo insultu morbi habet, & cum aliis formidabilibus symptomatibus se prodit, in veneno autem externo licet symptomata ejusdem gravitatis appareant, cum febre tamen non illicò associantur, Daniel Sennert. *lib. 6. Pract. part. 5. cap. 3.* Ergo cum Olympia illicò à febre, & magnis symptomatibus simul conflictata fuerit, non ab externo veneno, sed ab interno morti adjudicata fuit. Sed ex his facilè unusquisque conjectari poterit, Pestem nonnisi ex summa humorum putredine excitari, venenum autem propinari absque ulla putredinis præsentia.

Præterea, ut majorem in modum adversariorum sinistra opinio convincatur, adnotandum, quòd Olympiæ cadaver, fisco sic jubente, ut de delicto præsumpto certior fieret, & domi per nonnullas horas servatum, antequam efferetur, summæ putredinis indicia commonstravit, cùm tam brevi tempore fœtorem magnum emitteret, & manifestissimè corrumpi observaretur, quod de directo contrariatur effectibus veneni externi, cujus proprium est cadavera, ut 16
plurimum, a putrefactione servare, ita ut difficillimè putrescant, nec verminationem patiantur, teste Seneca *lib. 2. Natur. quæstion. capit. trigesimo primo.* cujus rei causam, quantum ergo conjicio, veram, ac propriam eam attuli *eod. lib. 3. quæstionum loco citato, num. 20.* quòd venena omnia siccitatem corporibus conciliant, quæ contraria putrefactioni est. Hinc etiam fortè evenit, quòd non tam promptè febris ad propinatum venenum consequi solet, nam febris esset indicium putredinis, & ab ea originem duceret, & tamen cum venena penè omnia calida, & sicca sint, perpaucis, quæ frigida sunt exceptis, certum est 17
frigida contrariari febri; cùm ergo calida venena, quæ majorem multò activitatem habent, plerumque non soleant febrem accendere, manifestum inde signum deducitur, ea à putredine corpora venenata potiùs præservare, quàm illa ad eam disponere. Non contemnendum ergo indicium habendum ex cita putrefactione cadaveris ipsius Olympiæ, eam non ex propinato veneno, sed ex interno, 18
nempè ex Pestis veneno occubuisse, quod in quantum ab aere ipsa putrido, vel à contracto contagio dependentiam habet, externum certè est, ac externum dici meretur, licet in quantum insignem illicò in corporibus excitat putredinem, absque eo, quod per os sit administratum, inter ingenita connumerandum. 19

Cur ergo, inquies, Pestis venenum, si externum est, non eodem modo, ut alia venena externa corpora à putrefactione non præservat, immò non modò non præservat, sed illa quam citissimè corrumpit? an non & hoc ipsum venenum calidissimum est, ut omnia venena externa esse jam superiùs firmatum? Respondeo, quod Pestis venenum nihil aliud est, quàm ipse aer corruptus, unde & corruptivum ex sua natura est, & genere eorum venenorum recensendum, quæ putrefacientia dicuntur. Ergo, de novo instabis, hoc veneni genere Olympia potuit potionari, & inde procedere 20
tam cita corporis putrefactio. Ad hoc tamen dico, quòd talia venena neque administrari facilè possunt, neque administrata celari, cùm facilè se manifestissimis signis prodant ob eorum horrorem, & abominationem: præterquam quod si evomantur, ut plerumque fieri superiùs dictum est, non occidunt, itaque cùm Olympia illicò à cœna evomuerit, si vomitus ex administrato veneno excitatum esset, debuisset ei proficere, eamque à morte vindicare, quod cum non successerit, dicendum venenum, ex quo decessit, non fuisse externum, ex quo decessit, non fuisse externum.

Adde his, quòd Pestis venenum immediatè, ad cor, ad cerebrum, & ad majores venas per respirationem se insinuat, venenum autem propinatum à stomacho recipitur, ubique interdum remoratur absque eo, quòd febrem tam promptè excitare possit: quin & substantia ipsius veneni pestilentis, quia tenuis est,

in

in causa esse potest, ut promptiùs, quam quodvis aliud externum venenum (quæ omnia densa, & crassioris omnino absque dubio substantiæ sunt) ad cor, & propinquas venas, & ad cerebrum se conferat. Ex quibus luce clarius patere existimandum, Olympiam ex Peste obiisse, non ex propinato veneno, ac Tiberium ejus maritum tanquam innocentem esse absolvendum.

CONSILIUM LXXVIII.

Ad Titulum quartum Libri quinti.

De Aëre, Aquis, & locis.

ARGUMENTUM.

Mutius Rabilius duxerat Terracinæ (quæ Anxur antiquitùs dicebatur) virginem uxorem, unicamquè filiam, atque hæredem satis divitem, nomine Clementiam, ac se obligaverat in perpetuum cum ea inibi commorari, neque in alium locum illam unquam traducere. Transacto anno, cùm Mutius venationibus, ac comessationibus absque modo vacaret, neque aliis gravioribus erratis in victu abstineret, in imi ventris rebelles obstructiones, ac deinceps in lentas, ac longas febres lapsus, in cachexiam lapsurus videbatur; unde ex Medicorum consilio, Tibur locum aeris laudabilioris, ac patrium se contulit, ibique in victu cautiùs se gerens, ejus beneficio ita profecit, ut ad pristinam sanitatem reversus sit. Omnem igitur prægressæ infirmitatis culpam in pravitatem aeris Terracinensis rejiciens, animum à reditu ad uxorem omninò abalienavit, unde illam, ex qua jam puerum susceperat, & quæ iterum utero gerebat, ad se accersit: illa Marito obediens Tibur se contulit, ibique vix per mensem commorata in tussim, & sanguinis sputum lapsa, timore perculsa Terracinam reversa est, renuens cum marito diutiùs inibi commorari; quam rem ægrè ferens Maritus, instabat pro ejus reditu, contrà instante uxore, ut ille ad se rediret, juxta obligationem in Matrimonii contractu factam. In ea re sententiam meam pro eo, quod ad Medicum spectat, dicere ab Excell. Canonista rogatus, sequentibus satisfeci.

SUMMARIUM.

1 *Pactum de commorando perpetuò apud uxorem non tenet, ex aliquorum DD. opinione.*
2 *Ubi adest justa causa prohibens cohabitationem cum uxore, etiamsi pactum de sua natura teneret, irritum evadit.*
3 *Sanguinis sputum semper malum.*
4 *Ex Matrimonii vinculo uxor tenetur sequi virum, & cum illo cohabitare.*
5 *Pactum quòd Maritus teneatur cohabitare perpetuò in loco ab uxore destinato, est contra jus divinum.*
Contrarium num. 12.
6 *Pactum prædictum est omninò licitum ex communi DD. opinione; & num. 15.*
7 *Aër frigidus, ac tenuis iis, qui ad Phtisim sunt propensi, est contrariissimus.*
8 *Uxor non tenetur sequi maritum, ubi illa se exponat vitæ periculo.*
9 *Ex sanguinis sputo homines in Phthisim labuntur.*
10 *Ex Phthisi Pulmonis ulcera insanabilia consequuntur.*
11 *Obstructiones partium naturalium, etiamsi rebelles & contumaces sint, minus vitæ periculum habent, quam habent Phtisis.*
13 *Obligatio Mariti ad dotandam uxorem, quam indotatam duxit, valida est, licet sit contra rei naturam.*
14 *Pactum inter conjuges non petendi, nec reddendi debitum, est validum.*

Duo præcipuè puncta discutienda in hoc casu ex Canonistarum Decretis videntur: & primò, an Maritus cogatur stare obligationi per ipsum factæ de commorando Terracinæ, inibique cum Clementia uxore cohabitando, non obstante pravitate aeris ejus loci sibi maximè infesti. Secundò an alia ex parte, Clementia, non obstante ægritudine secuta ob mutationem aeris patrii in aerem Tibertinum, teneatur sequi maritum, & cum eo Tibure cohabitare.

Et quoad primum, nulla hæsitatio videretur intervenire, si nonnullis Doctoribus adhærere libet volentibus, Maritum non teneri, neque hoc pacto obstringi ad commorandum perpetuò cum uxore; hoc enim pactum est invalidum: ita dicunt Doctores nonnulli, quos citat Rota *in Tridentina Matrimonii 27. Junii 1646. coram Celso, vers. Nam licet, & in eadem coram & Albergato 1650. n. 6.* quia de jure naturali, divino, positivo uxor tenetur cohabitare cum marito, Rota *in Pisaurens. localium 1648. coram Arguelles, num. 51.* Quinimo etiamsi tale pactum de sui natura esset validum, in casu nostro non teneret, præsente causa justa, & legitima, ob quam Mutius in loca convento inhabitare non potest, ob vitiosi aeris malitiam, ob quam in tam longam, ac periculosam, ægritudinem lapsus est; irritatur ergo ex hac causa hujusmodi pactum, ita ut ei stare ulteriùs Maritus non teneatur: Ead. Rota *ibid. vers. certum est tamen, & in ead. coram Albergato 1650. num. 7. & in ead. coram Roias 14. Martii 1652. vers. Et quamvis.* Licet enim Mutius ab ea ægritudine sese optimè recollegerit, & ad pristinam sanitatem redierit, tamen justa causa illum movet, ad non redeundum Terracinam, ob timorem scilicet reincidentiæ in eundem morbum, qui tandem terminare possit in mortem, cùm Aer illius loci de sua natura sit maximè insanus, ac vitiosus, illique summoperè inimicus. 1 2

Quoad secundum punctum dicendum videbatur, Clementiam teneri maritum sequi, non obstante secuta infirmitate Hæmoptoica, hoc est sanguinis sputo, quia licet sanguinis sputum semper malum portendat, cum hominem ostendat Phthisi obnoxium, & licet sanguis quocunque modo sursum feratur, malum, ex Hippocrat. *lib. 4. Aphor. 25.* pessimum autem sit, ubi sputo rejiciatur, tamen quia Clementia ob uteri gestationem eo symptomata molestatur, non adeò ex eo periclitari potest, ut alias posset, quia ob menstrua retenta occasione prægnantiæ, Natura aliquam sanguinis ejusdem partem ad superiora demandando, eam per sputum ejicit exonerando se per eam viam, cùm per consuetas, & infernas non possit: neque adeò infrequens hoc symptoma in mulieribus utero gerentibus, ut de raro observandum se præbeat; & tamen experimur hujusmodi mulieres absque ulla ipsius pectoris noxa, & absque eo quod in Phthisim labantur à partu fœliciter evadere, incolumesque omninò vivere, à sputo etiam sanguinis liberatas. Cum ergo Clementia ex vitio Aeris Tiburtini, in quo cum Marito commorari debet non ægrotaverit, sed ex culpa tantùm graviditatis, non potest se eximere ob obligatione, qua tenetur sequi Maritum quocunque eam vocaverit; maximè cum satis superque pateat, ipsam non incidisse in sputum sanguinis, ut sibi persuadet ob rigiditatem Aeris Tiburtini, quia etiam in patrio Aere Terracinensi eadem graviditatis occasione in idem symptoma lapsa est, & innoxia evasit, cùm fœliciter pepererit, & à partu sputum sanguinis omninò cessaverit. Debet ergo omninò sequi maritum suum, & cum eo, ubi jusserit, cohabitare, ut ex matrimonii vinculo eam teneri palam est, Rota *in Sen. Matrim. 1696. coram Rattan. 1.* 3

Neque absque summo jure dicebant Doctores, qui pactum hujusmodi, quo Maritus se obligat cohabitare cum uxore, non esse validum voluerunt, quod hoc esset contra jus divinum. Sannaz. *de sponsal. & matrim. lib. 1. Interp. cap. 4. num. 38.* quia hoc pacto Maritus esset sub potestate uxoris, contra quam jubeat 5

uxoris, contra quàm jubeat prædictum jus divinum præcipiens, uxorem esse sub potestate Viri: Sanchez *de Matrim. lib. 1. disput. 41. n. 1.* Igitur cùm Mutius non teneatur stare pacto de cohabitando Terracinæ cum Clementia, & è contra Clementia teneatur sequi Maritum, cogenda est, ut non obstante inani ejus timore, Maritum sequatur, & cum eo perpetuò cohabitet.

6 Sed contra prædicta omnia ad Clementiæ favorem dicebatur primò, pactum de cohabitando Terracinæ cum uxore inter conjuges emanatum, esse validum, ipsumque Mutium teneri ad ejus observantiam, ut ex communi DD. opinione testatur Rota *citata decis. coram Royas, vers. Iniustitia enim:* præsertim cùm nulla justa causa offeratur, quæ illum ab observantia hujusmodi obligationis eximere possit: nam licet ille in Aere Terracinensi ægrotaverit, nec sine vitæ periculo, tamen non potest, nec debet suæ ægritudinis causam in malitiam Aeris illiusmodi rejicere, sed potiùs in malam, immò pessimam victus rationem, qua usus est inibi commorando, cum qua victus ratione licèt deberet post modicum tempus pejus multò ægrotare, quàm ægrotaverit, tamen per multos menses in eodem Aere sanus, ac pancraticè vitam traduxit; sed quid mirum, illum tot commessationibus deditum, tam frequenti, ac intempestivo exercitio defatigatum, totque multiplicatis erroribus in victus ratione deviantem, postmodum tantoperè ægrotasse? immò multò magis mirum videri debet, quomodo potuerit mortem effugere. Itaque stante pacto de cohabitando cum uxore in suo robore, redire tenetur ad illud adimplendum, cùm excusatio, quæ se tueri contendit, quòd Terracinensis Aer sit maximè noxius, ac sibi summoperè contrarius, nullius valoris existat, *ex prædictis.*

Quod multò fortiùs procedit, stante impedimento ipsius Uxoris propter superveniens sanguinis sputum, quod illam prohibet cum Marito in Aere sibi infestissimo cohabitare; nam experientia ipsa satis superque ostendit, Aerem Tiburtinum esse ipsi maximè inimicum, nec sine evidenti ratione, cum frigidior, ac tenuior sit, quàm hoc symptoma requirat; & naturalis ipsius uxoris propensio ad Phthisim, quia, ut patet, habitus est tenuis, ac gracilis, colligi oblongi, spatularumque elevatarum, angustique pectoris; qui habitus est eorum, qui ad Phthisim à Natura propensi sunt, ut Medici omnes *in propriis Practicis* testantur. Hujusmodi autem corporis constitutioni Aer frigidus, ac tenuis est omni ex parte contrarius, ut iidem omnes Practici unanimiter docent, cum de electione Aeris ad hujus morbi curationem facientis verba faciunt: nam Aer istiusmodi pectus, & spirituales partes angustare solet, sputum restringere, & in ejus vicem sanguinis sputum excitare, & in summa Phthisim accersere, præterquam quod Cerebrum exprimendo distillationes irritat, quæ ad pectus præcipitatæ morbum accelerant.

Unde corruit Martii assertio, ac instantia pro eo scribentium; quòd Clementia in sputum sanguinis inciderit ob culpam tantùm graviditatis, maximè quia ejusdem graviditatis culpa alias in patrio Terracinensi eodem sanguinis sputo fuerit molestata: nam contra probatur ex natura & propensione potiùs, quàm ex culpa graviditatis, id illi evenisse, quia aliàs, cùm nondum Marito juncta esset, eadem Hæmoptoica passione, seu sanguinis sputo tentata fuit ex minima occasione data, exponendo se aeri Boreali, ex quo errore primò in pectoris dolorem, ac post siccam tussiculam in sanguinis sputum lapsa est, unde opus habuit sanguinem sibi detrahere, & aliis remediis se munire, ad sanguinis sputionem compescendam, ne in pejus laberetur, quod tunc facilè successit: quæ omnia satis probata remanent per Testes ad hoc adductos.

Quamobrem ex his clarissimè constat, Clementiam non ex culpa graviditatis, sed ex naturali dispositione sanguinis sputo esse subjectam; licet autem negari non possit quòd quando hoc symptoma ex culpa tantùm graviditatis evenit, minùs periculi afferat, & fortè ab omni periculo absit, tamen id locum habet in mulieribus sanis, & nulla pectoris labe infectis; contra verò in Muliere Phthisi obnoxia, ut 8 Clementia est, etiamsi ad graviditatem culpam sanguinei sputi referendam esse contendamus, non solum non est absque periculo, sed ipsa graviditas accelerat morbum, qui alias ex sola naturali dispositione pullularet.

Ex quibus concludenter educitur, quòd cùm Clementia non possit sequi Maritum proprium; nisi cum imminente, ac proximo vitæ periculo, nullo modo teneatur illum sequi: Ita Summa Sylvestr. *verb. uxor n.* 8. Summa Angel. *verb. eod. num.* 9. Sanchez. *de Matrimon. lib. 1. disput. 41. num. 4.* Nam palam est, quòd homines ex sputo sanguinis in Phthisim incidant, & mortem denique obeant, ut clarè docet Hippocrat. *lib. 7. Aphor. 9.* ibi, *A sanguinis sputo, Puris* 9 *sputum, à Puris sputo Tabes, & mors.* Quod multò magis facit Clementiæ timorem rationabilem, quia Phthisis morbus est incurabilis in iis maximè, qui à natura ad eam disponuntur, *ex ea enim Pulmonis* 10 *ulcera insanabilia consequuntur.* Galen. *lib. 7. Aphorism. 16.* Cels. *sua Medic. lib. 3. cap. 22.* jure igitur optimo excusatur Clementia recusando cohabitare Tibure, ne ejus aeris regiditate in Phthisim labatur.

Neque in contrarium facit oppositio, quæ fit circa Mariti infirmitatem: opponitur enim, quòd quemadmodum Clementia ex contrarietate aeris Tiburtini potest incurrere in infirmitatem mortalem, sic Mutius ex malitia aeris Terracinensis in idem periculum labi possit, ut de facto aliàs lapsus est, & sic eodem modo excusatur Mutius à cohabitando Terracinæ cum propria uxore, ut excusatur Clementia à cohabitando Tibure cum proprio Marito, unde non poterit adstringi Mutius ad cohabitandum Terracinæ, quemadmodum non vult Clementia adstringi ad cohabitandum Tibure.

Sed videtur omninò disparem esse rationem, & quoad morbi alterutrius qualitatem, & quoad obligationem: quoad morbum enim, si comparentur obstructiones viscerum naturalium, & inde enatæ febriculæ, etiam natura tendente ad malum habitum, 11 cum Phthisi, multò minùs periculi habere illas comperiemus, cum non tam promptè vitæ insidientur, neque adeò nobilem partem obsideant, ut Phthisis, immò neque tam difficulter sanantur, ut sputum sanguinis, & inde orta Phthisis, quæ semper in mortem terminatur, & si aliquando Æger meliùs habere videatur, cùm nunquam integrè convalescat, promptissimè recidivam facit, contra quàm eveniat de prædictis obstructionibus, & morbis eas consequentibus, quia aliquando, & ut plurimùm omnino superantur, neque, si cautione ægri utantur, de facili revertantur.

Magis ergo dicemus excusari Clementiam à cohabitando Tibure cum Mutio ejus marito, quàm Mutium à cohabitando Terracinæ cum Clementia ejus uxore respectu periculi, quod uterque ex cohabitatione hujusmodi subire potest.

Quoad obligationem autem, videtur Mutius non habere justam causam se eximendi ab obligatione cohabitandi cum uxore, quam multò magis justam causam habere constat eximendi se ab obligatione cohabitandi cum marito, quæ causa id insuper operari videtur, quòd Mutius magis teneatur ad reddendum uxori debitum cohabitando cum illa, quàm teneatur Clementia ad reddendum debitum cohabitando cum marito, cum majori periculo illa se subjiciat, cohabitando cum Marito, quàm Maritus cohabitando cum uxore, ut jam probatum est.

Non

Non desistendum autem, quin difficultati respondeamus adversus Mariti obligationem de cohabitando cum uxore factæ, quæ irritari vult talem obligationem ex eo, quod sit contra jus divinum, ex quo habetur, Mulierem esse debere sub potestate Viri, cùm per eam obligationem Vir potius fiat sub potestate mulieris. Respondetur enim primò, hoc in tantùm ha-
12 bere posse veritatem, in quantùm Vir contra propriam voluntatem cogeretur cohabitare ubicunque uxori liberet, sed non procedere, cum Vir ex propria voluntate remittit de jure suo, ac contentum se dicit in hoc uxori obsecundare; favori enim suo unusquisque potest renuntiare, Rota *in Bonon. fidei com. de Ramundinis 15. Febr. 1636. coram Dunozetto num.* 13. cum maximè id nunquam facere soleat absque proprio interesse, & utilitate, qua allectus ad matrimonium est, cum licitè possit quis ad matrimonium allici spe lucri, Rota *in Venusina Legati Iun. 1613. coram Coccino n. 2. 31. & 41.* in cæteris autem omnibus mulierem sibi subjectam habere velit. An non alia permulta ex pa-
13 cto inter conjuges fiunt, quæ aliàs contra rei naturam sunt? ut cùm Vir, exempli gratia, uxorem indotatam ducit, & ipse se adstringit ad eam dotandam, cùm secundum jus, & æquitatem, uxor marito dotem tribuere debeat ad onera matrimonii sustinenda. Ducere ergo uxorem indotatam adeò contra naturam est, ut reputetur summa dementia & miseria: Fontan. *de pact. nupt. clauf. 5. Gloss. 1. part.* 1. *num. 8. ad. seqq.* quem sequitur Hector Capyc. *consil. 72. num 31.* unde ex generali consuetudine matrimonium non præsumitur contractum sine dote: Ludovisi. *in Roman. Dotis, seu pecuniaria*, quæ est *decis. 6*0. *inter ejus impressas num.* 4. quia etiam dicitur apud eundem Fontanell. *ibid. num.* 15. ex Luca de Penna peccare, qui sine dote matrimonium contrahit, quod Canonistæ viderint; Satis nobis sit, quòd prædictis non obstantibus, ducere uxorem indotatam, & pactum de eam dotando, non esse illicitum; unde neque est peccatum.

Quin etiam alia per multa pacta fieri inter conjuges, illicitum non est, neque contra jus divinum, aut humanum, quæ tamen aliàs ipsum Matrimonium destruere viderentur, ut esset, gratia exempli, obligatio non petendi, neque reddendi debitum matrimoniale;
14 tamen hujusmodi pactum validum esse adstruunt Canonistæ: Sanchez *de Matrimon. lib. 9. disputatione trigesimaseptima, numero decimooctavo.* Et in summa, nihil violenti in pacto de cohabitando cùm uxore intervenit, cùm obligatio illa à libera voluntate ipsius Mariti dependeat, à qua propter propriam utilitatem recedere, neque ab ulla Lege, neque ab ullo Canone prohibetur: quod nequaquam ita procederet, si tale pactum contra jus divinum esset, quia per illud destrueretur omninò Matrimonii contractus, qui ipso facto evaderet illicitus.

Videtur ergo vero magis consentaneum esse, pactum de cohabitando cùm uxore, nempè in loco, in quo uxor
15 ipsa Maritum adstringit, esse licitum, ac validum, & maritum teneri ad ejus observantiam, ubi nullam justam, ac legitimam causam habeat recedendi à facta conventione.

CONSILIUM LXXIX.

Ad Titulum primum Libri quarti, *De Miraculis.*

ARGUMENTUM.

Inter nonnulla opera, à devoto quodam Dei servo patrata, quæ miraculosa existimabantur, erat præsumpta Juvenis cujusdam aqua submersi, ac suffocati, in vitam revocatio, quam multiplici testimonio tam evidenter probatam inculcabat Religiosus quidam, qui eam rem promovebat, ut nullum de ea dubium fieri posse firmaret. Ego plurium Testium depositiones circa hoc factum revolvens, in eam sententiam veni, hujusmodi resurrectionem non esse ullo modo probatam, ex iis, quæ sequuntur.

SUMMARIUM.

1 *Qui vult probare mortuum resurrexisse, tenetur ante probare illius mortem.*
2 *Mortis probatio est difficilis, immò impossibilis probationis, antequam signa putrefactionis cadaveris se prodant.*
3 *Finitæ vitæ certæ notæ non sunt.*
4 *Ex violentia aliquorum morborum homines mortui apparent, etiamsi adhuc vivant.*
5 *Vivi pro mortuis aliquando elati.*
6 *Non distinguitur verè mortuus ab homine aliquo morbo suffocaute detento, & n. 20.*
7 *Qui morbo aliquo suffocante pereunt, non ante tertiam diem efferendi, & cur.*
8 *Signa mortis æquivoca sunt, ita ut etiam in viventibus appareant.*
9 *Non probata morte, non potest probari resurrectio.*
10 *Resurrectio mortis tantùm hominibus competit.*
11 *Bruta mortua non sunt capacia resurrectionis.*
12 *Crisis quid.*
13 *Crisis in sanatione morborum semper excludit miraculi efficientiam, quantùm est ex hoc.*
14 *Homo ne per momentum quidem potest sine respiratione vivere.*
15 *Viventem non spirare est impossibile.*
Dic ut num. 16.
17 *Potest quis sine apparente respiratione vivere, nunquam autem sine transpiratione quæ non apparet.*
18 *Respiratio quarum partium officio fiat.*
19 *Quomodo fiat, ut sine apparente respiratione homo per aliquod tempus vivat.*
20 *Mortuum esse hominem nonnisi ex cadaveris putredine pro certo deprehendi potest.*

PRobationem Resurrectionis prætensæ Juvenis, de quo agitur, non esse sufficientem, & ex ipsa testium depositione invalidari ex hac una conditione manifestè elicitur, quòd qui vult pro veritate testificari, mortuum aliquem resurrexisse, tenetur ante certò scire, 1
ac indubiè deponere, illum verè fuisse mortuum, quòd non modò est difficile pro certo deponere, an- 2
tequam cadaver putrescere incipiat, sed est omninò impossibile; quia ut dicebam *lib. 4. quæst. tit. 1. quæst. ult. n. 54.* ex Celsi auctoritate *lib. 2. suæ Medic. cap. 6.* 3
Ne finitæ quidem vitæ satis certæ notæ sunt; unde non modò personæ vulgares, & idiotæ, quales sunt omnes adducti Testes, in hoc possunt decipi, putando, aliquem mortuum esse, qui adhuc vivat, sed etiam ipsi Philosophi, quin & ipsissimi Medici expertissimi, qui cum aliunde non possint ejus rei certitudinem habere, ut certiores de veritate fiant in tam abstrusa dubietate ad nonnulla experimenta confugiunt à me *loc. citat.* recensita, quæ tamen leviora sunt, & fallacia esse plures Medicorum testantur. 4

Neque hoc mirum esse debet, quia ex violentia aliquorum morborum homines ita extra omnem vitæ sensum rapiuntur, ut ne minimum quidem vitæ superstitis signum præseferant, ex quo pro vivis existimari possint, quorum morborum recensionem habes *præd. lib. 4. loco eod.* & alibi. Atque hinc factum aliquando 5
est, ut vivi pro mortuis elati sint, ut patet ex historiis relatis per Schenckium *lib. primo, Observat. titul. de Apoplexia, & alibi*, & ex aliis relatis per Domin. Terill. *de caus. rep. mort. sectìon. 6. cap. secundo*, quibus ego aliam annectam nulli alteri minus admirandam, quæ sequens est.

Juvenis quidam in Archihospitali S. Spiritus ægrotis inserviens anno præterito 1656. Peste correptus est,

ex cujus violentia in syncopem lapsus pro mortuo elatus est, ejusque corpus inter cadavera peste sublata ejectum, cum quibus dum vespillones parant illud navicula per Tiberim ad destinatum locum asportare, ille vitæ aliquem sensum præbuit, unde ad Hospitale relatus, & utcunque ab eo symptomate sese recolligens post duos dies in novam syncopem lapsus, unde iterum ejus corpus inter cadavera peste sublata conjectum est, cum illis Terræ demandandum, sed denuò reviviscens, aptisque medicamentis recreatus tandem à morbo in totum liberatus adhuc in vivis degit. Sed in hac eadem peste hic Romæ alios non adhu c vita destitutos pro mortuis sepulchro demandatos esse scimus.

6 Quæ historiæ satis superque ostendunt nullo modo posse hominem non adhuc vita functum à verè mortuo cognosci, ubi aliquo morbo attonito, puta Apoplexia, syncope, aut aliqua suffocationis specie detineatur. Quamobrem optimo consilio suadent Medici, ne hujusmodi morbis oppressi, ac mortui existimati, ante tres dies efferantur: Avicenna 1. *Tertii,*
7 *tract. quinto, cap. duodecimo*, & ex vetustioribus alii plerique Domin. Tertill *loco citato*, Franciscus Ranchinus *de morb. subitan. cap. primo*, quia per totum hoc spatium, tridui nempè, eos, ubi mortui verè non sint, reviviscere posse dicunt. Et ratio assignationis termini prædicti ex Medicorum auctoritate aliàs à me assignata est *loco citat. n.* 50.

Ex quibus facilè deduci potest, Testes examinatos non potuisse de certa scientia deponere, quòd juvenis ille ex suffocatione in flumine fuisset verè mortuus; sed tantùm, quòd apparebat mortuus, & talis ab ipsis existimabatur, quia ut omnes unanimiter deponunt, nullo modo movebatur, nec ullo modo respirabat, frigidus erat, oculis obscuris, facie subtumida, ac lethali pallore insigni.

8 Sed hæc signa omnia æquivoca sunt, & communia sunt cum non verè mortuis, sed ab aliquo ex commemoratis morbis detentis, nempè forti Apoplexia, syncope, vel aliqua suffocationis specie, unde non pro-
9 bant, hominem esse verè mortuum, & sic, non probata
10 morte per eorum præsentiam, non potest probari re-
11 surrectio, quæ tantum mortuis hominibus competit, quia cætera animalia mortem obeuntia, non sunt resurrectionis capacia, eorum forma in morte corrupta, nec capaci de non esse redire ad esse, ut explicavi aliàs *loco citato.*

Non modò autem Testium depositiones nihil omninò faciunt ad probandam Juvenis illius resurrectionem, sed ipsa facti series plurimùm facit ad probandum contrarium, nempè illum, cùm nequaquam mortuus esset, sed adhuc in vita utcunque uperstes esset, à morbo, hoc est à suffocatione oppressus, morbo à Natura superato, revixisse.

Narratur enim, Juvenem illum in flumine submersum, post horam ab Aquis exemptum, post quatuor subsequentes horas ab ore mucositates multas emisisse unà cum aliqua Aquæ copia, & dehinc ad preces devoti illius Dei servi revixisse, licet testes non concordent de tempore, quo materias illas ab ore ejecit, nam alii deponunt antequam motum ullum ederet, id factum, alii, postquam de vita manifestum signum præbuisset. Quomodocunque tamen sit, certum esse debet, non modò hoc miraculosum non esse, sed neque inter ea eventa connumerandum, quæ multam admirationem audientibus excitare consueverunt: quippè cùm pateat, alios permultos non post aliquot horas tantùm, ut iste Juvenis, sed etiam post diem integrum, imò etiam post triduum, cùm in aquis, vel alia ratione suffocati essent, revixisse; & hoc ideò, quia intercepta in Aquis respiratio, spiritibusque oppressis, & Apoplectico affectu excitato, pro mortuis reputabantur, cùm tamen adhuc viverent, servata vita per transpirationem, quæ sensim succrescens in liberam respirationem terminata, illos adhuc in vivis esse manifestum fecit, quod in hoc Juvene eodem modo successisse apertissimè commonstravit egressio mucositatum, & aquæ ab ore, post quarum exitum Natura sublevata, ac liberè respirare permissa ægrum ad vitam revocavit. Quod profectò factum multò evidentiùs patefacit opus hoc ipsi Naturæ tribuendum esse, quia non sine crisi successit, quæ nihil aliud est, quàm motus ab ipsa Natura excitatus ad depellendas 12
extra corpus morbificas materias, & morbificas materias, & morbos superandos, quando bona est, & subitò fit, Galen. *lib. 3. de Crisib. cap. 1.* Jam autem aliàs *loco citato, quæstione quarta, numero 13 & sequentibus*, probavi, motum hujusmodi, cùm à Natura sit pugnam instituente cum morbo, Galen. *ibid.* semper excludere Miraculi efficientiam, quantum est ex hoc; 13
unde constat tam in iis miraculis, quæ in utraque historia sacra recensentur, nempè nova, & veteri, & in aliis ab Ecclesia sancta canonizatis, nunquam intervenisse similes Naturæ motus ad manifestè docendum, effectus illos à sola divina virtute absque ulla dependentia à Natura emanasse.

Neque contra hoc facit illud, quod ad probandum Juvenem illum fuisse verè mortuum, opponunt contrarium sentientes, dicendo, non posse hominem ne per momentum quidem absque respiratione vivere, 14
quia ut Galenus *lib. 6. de loc. affectis, cap. 5.* dicebat, viventem non spirare est impossibile; unde cum Juvenis, de quo sermo est, per tot horas non respiraverit, ut 15
omnes Testes unanimiter deponunt, firmandum omninò est, ipsum jam vita excessisse, quia vita à respiratione est inseparabilis: Galen. *ibid.* 16

Cui tamen difficultati respondetur, veram quidem esse propositionem illam, quod non possit quis sine respiratione vivere, si de quacunque respiratione intelligatur, est enim respiratio duplex, una quæ nota nobis est, per motum apparentem pectoris, aliarumque partium, quæ propriè *Respiratio* dicitur; alia quæ imperceptibilis à nobis est, quæ Arteriarum Cordis- 17
que officio conservatur, & hæc *Transpiratio* dicitur. Modo sine illa nobis nota respiratione, quæ Pectoris, & Pulmonum evidens motus est, potest quis non ad 18
horas tantùm, sed ad dies etiam vivere, nunquam autem sine transpiratione: ita Galen. *loco sup. cit.* Avic. 19
1. Tertii tract. 5. cap. 11. Idque eam ob causam ita contingit, quia calor nativus ad extremam debilitatem deveniens ob alicujus morbi violentiam, non indiget tanta refrigeratione, ut necesse habeat Pectoris, & Pulmonis officio refrigerari: Avicen. *ibid.* ergo quia transpiratio nullo externo signo nobis innotescit, cùm tamen ea durante adhuc homo in vivis degat, non possumus, neque potuerunt adducti Testes firmare, juvenem illum esse mortuum, ex eo, quod observassent illum non respirare quia hujus respirationis privatione non potest distingui mort⁹ homo ab homine vivente.

Pro certo ergo concludendum, hominem verè 20
mortuum non nisi ex incipiente putredine cadaveris certò cognosci posse, hac enim præsente in Lazaro, cujus cadaver fœtebat, cùm quatriduanus esset, non potuit ullo modo dubitari, an mortuus esset, necne; quod ad manifestandam tanti miraculi evidentiam, ut aliàs dixi, factum est.

Hæc autem conclusio tam certa esse debet, ut neque ullis experientiis ad cognoscendum, an homo vivat, necne, standum sit, cùm omnes fallaces sint, & fidem non mereantur, plures id genus ab Auctoribus in medium producuntur, quibus fidem aliquam habent, cum habere non debeant: nam & lana carpta tenuissimè ori admota, & aquæ poculum pectori impositum, & speculum ad excipiendum ab ore spiritum ex respiratio-

ratione emissum, & inustiones, & sternutatoria, & si quę alia sunt, omnia suo fine frustrantur: nam post ea in usum protracta, & determinato, hominem esse mortuum, & compertum est, illum adhuc vivere. Fortun. Fidel. *lib. 4. de Relat. Med. cap. 1.* sternutatoriis plurimum tribuit, cùm tamen quotidie observemus, sternutato ria incassum adhiberi etiam homini superstiti, & manifestè vivo.

Itaque cùm hoc putredinis signum, quod tantummodo mortis certitudinem facit, in hoc Juvene non adfuerit, aliaque ex parte neque ex diuturnitate temporis, quo tanquam mortuus jacuit, neque ex ullo alio certo, & evidenti signo pro mortuo secundum veritatem judicari potuerit, non potest consequenter firmari, illum resurrexisse.

CONSILIUM LXXX.

Ad Titulum primum Libri quarti. *De Miraculis.*

ARGUMENTUM.

Michael N.N. à puerili ætate usque ad decimum quintum annum Epilepticis symptomatibus frequenter vexabatur, ac procedente à pueritia ætate morbus tantùm incrementi susceperat, ut singulis noviluniis, vel paulò maturiùs, aut seriùs illis prehenderetur. Medicus, cujus curæ commissus fuerat, multa per plures annos machinatus, nihil profecerat, unde prognostico facto, quòd non esset ampliùs curabilis humana Arte, Parentes illum devoto cuidam Dei servo, de quo in responso præcedenti, tunc in vivis degenti, commendarunt; qui cùm eum invisisset, pomum benedictum à se ipso illi obtulit post recitationem Salutationis Angelicæ jejuno comedendum, quod ille executioni demandavit. Interim cùm domestica famula se commiscuit, & in gravem luem Gallicam lapsus, cujus occasione bubones in utroque inguine se prodidère, qui adaperti ad longum tempus copiosissimas materias, putridasque emiserunt, nec postmodùm jam à pluribus annis decursis Epileptico symptomate molestatus est. Hoc factum Religiosus, qui illius servi Dei Beatificationem promovebat, Miraculo adscribendum esse pertinaciter contendebat, producta Medici, qui ægrum curaverat, fide; Ego contra, illud merè naturaliter processisse, ex sequentibus demonstravi.

SUMMARIUM.

1 *Morbus in habitu idem est ac connaturalis.*
2 *Morbi in habitu non sunt amovibiles, quia veluti naturales affectus sunt.*
3 *Naturales dispositiones ad aliquem morbum contrahendum, superari non possunt.*
4 *Epilepsia ubi diu duraverit, non est ampliùs curabilis.*
5 *Epilepsia in pubertate secundùm plurimum solet sanari.*
6 *Quæ locum habent in Epilepsia per essentiam, non habent locum in Epilepsia per consensum.*
7 *Unus morbus alterius est remedium, ut Quartana, ex qua Epilepsia quandoque sanatur.*
8 *Cessante causa cessat effectus, quemadmodum manente causa tolli non potest effectus.*
9 *Frequentia accessionum quando reddat morbum habitualem.*
10 *Morbus non potest dici habitualis durante consensu, nisi jam in parte fixatus sit.*
11 *Epilepsia mutatione ætatis removetur, nisi magnoperè in victûs ratione delinquatur.*
12 *Morbus in habitu solidas partes occupat.*
13 *Habitus, & Natura, una eademque res esse videntur.*
14 *Epilepsia dependens à causa extrinseca nunqam dici potest esse in habitu.*
15 *Ubi Natura ex se operatur, non possumus miraculum imaginari.*

ANtequam ad facti veritatem detegendam accedam, rationes adducere præstat, ex quibus Religiosus ille, & Medicus, qui fidem fecit, moventur ad firmiter credendum, & determinandum opus hoc, seu prænarratæ Epilepsiæ sanationem miraculosam fuisse, non naturalem. Medicus ergo in fide, quæ producitur, testatur morbum illum ob accessionum frequentiam, & temporis diuturnitatem factum fuisse habitualem, ac si dixisset, morbum esse jam factum connaturalem, & idcircò nullo modo naturaliter fuisse sanabilem.

Nec omninò hæc gratis firmavit, quia protritum
est, & experientia multa canonizatum, hujusmodi 1
morbos, qui habent insultus, & accessiones molestantes principes partes, & præcipuè Cor, & Caput, ex ipsa accessionum frequentia fixari in ipsis partibus, earumque dominium capessere, Natura omninò exclusa, in posterum nullo modo naturali via amovibiles; unde rectè hi morbi in habitu facti dicuntur.

De frequentia autem accessionum molestantium 2
ipsum Adolescentem, constat, cùm per tam longum tempus à morbo fuerit affectus, ac maximè cùm esset pubertati proximus, hoc est anno duodecimo, & sequenti, in quibus singulis Noviluniis paroxysmum patiebatur, ut in facto constat, qui licet non esset ita gravis, ut morbus *magni* nomen mereretur, tamen non erat omninò levis, & frequentia recursus magis ferociebat, unde & stomachi anxietatem post se relinquebat, & tristitiam, & impotentiam quandam ad motum, & capitis dolorem, & visus offuscationem, quin & in ipso paroxysmo brachiorum, & crurum, cæterarumque partium convulsionibus tentabatur, & in fine accessionis materiam plurimam crudam, ac pituitosam vomebat, quæ non minori tempore, quam per horæ quadrantem durare ut plurimùm solebat.

Non dubium ergo est, quòd morbus hic à pueritia originem habens, ab procedente ætate violentia, & multitudine symptomatum auctus, manifestissimè commonstraret naturalem quoque dispositionem ad eum morbum, quam removere Arti non licet; imò ex minima occasione reddit illum promptum ad
morbum incurrendum, ut ipse rei exitus commonstravit: 3
unde Hippocrt. *in lib. de morb. sacr. num. 13.* dicebat, hunc morbum, ubi diu duraverit, non esse ampliùs sanabilem, & Aretæus *lib. 1. Chron. cap. 4.*
jure firmavit, hunc eundem morbum, ubi altiùs ra- 4
dices egerit, neque Medicum remediis, neque Naturam ætatis mutatione submovere posse, sed cum ægrotante vivere, ac commori.

His addendum, quod Adolescens hic, ante septennium morbo affligi cœpit, nec in ipso septennio, neque post ipsum, ullam mutationem in meliùs fecerat, ut facere debebat mutatione ætatis, si curabilis à natura fuisset: imò non solum morbus perseveravit, sed ut dictum est, majorem in modum est adauctus; ex communi ergo Medicorum consensu Hippocratis auctoritate *lib. 5. Aphor 7.* confirmato, hic morbus insanabilis erat, cùm ætatis mutatione, quæ singulis septennis accidit, mutationem non receperit, nec sanatus fuerit; quod maximè in casu nostro videbatur ponderandum, in quo non solùm in septennio, aut post septennium morbus non cessavit, sed nec in ipsa pubertate, ut secundùm plurimum succedere solet, Avicenna *lib. 3. Fen. 1. tractat. 5. cap. cap. 8.* nempè de-
cimoquarto anno, in quo ob seminis proventum, & 5
evacuationem, & ob insignem corporis, & temperamenti mutationem, morbi, qui sanabiles, sunt sanari solent, qui verò sunt insanabiles in posterum nequaquam hominem relinquunt. Cùm igitur hic Adolescens transacta pubertate, & per aliquot menses decimum quintum annum transgress⁹ Epilepticis symptomatibus adhuc vexaretur, ut in relatione habetur manifestissimũ inde fit, Epilepsiam jam transiisse in morbum habitualem, & non esse ampliùs vel remediis, vel ætatis mutatione, sed tantum divina virtute sanabilem.

Cæterùm nimis debili fundamento innititur Religiosi hujus opinio, dum illam ex fide Medici tueri conatur, quæ tamen duplici vitio, atque utroque quidem gravi laborat.

Et primò quod Epilepsiam per consensum à stomacho factam, pro facta per essentiam in capite accipiat, nullamque inter unam, & aliam differentiam posuerit: nam quæ locum habent in Epilepsia per proprium capitis affectum excitata, nequaquam locum habent in Epilepsia per consensum facta. Epilepsia verò hujus ægrotantis fiebat per consensum à stomacho; non per proprium capitis affectum; imò quod multò magis urget, Epilepsiæ hujus insultus originariam causam trahebant semper, & ut plurimum à causa externa, ut ex Testium aliquorum dicto constat, deponentium, adolescentem hunc fuisse maximè edacem, & in victus ratione mirum in modum, ac graviter delinquentem, unde cùm cibi multum indesinenter ingurgita-
7 ret, stomachus superfluis, ac pravis humoribus replebatur, & si per tres, vel quatuor dies ante Epilepticum insultum de dolore stomachi conquerebatur, & nauseam, ac inanem vomendi voluntatem patiebatur, quousque symptomate ingruente, tandem vomeret copiosissimè, eoque modo à symptomate levaretur. Unde verum non est, illum in quolibet Novilunio, morbo prehendi, quia constat & multò antè aliquando, interdum etiam multò pòst, eo fuisse vexatum pro majoribus aut minoribus erratis in victus ratione patratis, & pro majori, vel minori stomachi repletione.

Secundò nihili facienda Medici fides, ad probandum hunc adolescentem miraculosè fuisse sanatum ob alterum vitium, quo laborat, nempè negligentiam in considerando novi morbi adventum, cujus occasione potuit corpus per tam copiosas putridorum humorum evacuationes, etiam à malignis humoribus Epilepsiam excitantibus emundari: constat autem quotidiana experientia, unum morbum alterius esse remedium: Avic. *fen.* 2. *lib.* 1. *doctr.* 1. *cap* 8 ut de ipsa Epilepsia firmat Galen. *in lib.* 1. *Epidem. sect.* 3. *comm.* 4. & idem Avic. *ibid.* quæ interdum ex Quartana superveniente sanatur, non aliam ob causam, nisi quia humor excitans Epilepsiam, qui Atrabiliarius est, per quartanarios insultus caput deserit & per vomitum, aliasque evacuationes expurgatur, quemadmodum in casu nostro factum est, in quo ex bubonibus in inguinibus obortis tanta puris copia per quadraginta dies, & ultrà emanavit, ut ipse Chirurgus vir expertissimus desistere non posset, quin eam summa admiratione prosequeretur.

Ex hoc ergo Naturæ opere nullatenùs mirum est, Adolescentem hunc ab Epilepsia liberum evasisse, quam ab ipso stomacho originem duxisse, & non fuisse propriam, & Idiopathicam Capitis ostendit sanatio, cessatio nempè omnimoda angustiæ, & doloris ventriculi, quo ante Epilepsiæ accessionem molestabatur,
8 cessante enim causa cessat effectus, ut protritum est; quemadmodum enim manente causa non potest morbus sanari, Galen. *lib.* 7. *Method. med. cap.* 12. sic, causa ablata, cessat morbus: unde sanatio naturaliter procedit, ut in casu præsenti. Ergo si Epilepsia, cessante stomachi plenitudine, cessavit, Epilepsia erat effectus plenitudinis stomachi.

Quod tantò magis veritati consonum existimandum, quantò Adolescens hic, licet tantisper, à se replendo contineret, non omninò tamen ab ingurgitandis cibis quibuscunque clam, & cum à nemine observari se crederet, abstinebat; ut ex familiarium relatione habetur, & tamen neque stomachi anxietudine, neque vomitu, neque Epilepsia in posterum molestatus est, quia natura per adapertos tumores omnes superfluitates expurgabat, unde & stomachus, & caput ab earum molestia evaserunt.

Ex quibus pro veritate concludendum est, sanationem hujus Adolescentis omninò ad Naturam referendam esse, nullamque in ea miraculi apparentiam imaginari non posse.

Et ad ea, quæ in contrarium dicuntur, non est difficile respondere, cum considerata, & optimè perpensa facti serie ex se ipsa evanescant.

Et primò ad id, quod in Medici fide habetur, quòd hic morbus esset factus habitualis, & idcircò non magis sanabilis, quam si ab ipsa Natura ortum habuisset; 9
Dicendum, falsum omninò esse, quia licet frequentia accessionum reddere possit morbum habitualem, id verificatur quando morbus est proprius ipsius Capitis, sed quamdiu est sympathicus, & per consensum aliarum partium, nequaquam hoc locum habere potest. Et ratio evidens est, quia partes ex propria affectione patientes ab ipso morbo, & à violentia accessionum, & à præsentia materiæ morbificæ absque ulla intermissione, & indesinenter oppressæ, nunquam sublevare se possunt, sed ex naturæ necessitate à morbo ipso subjiguntur, Natura ipsa omninò succumbente; at verò quæ ex aliena affectione malè habent, nec tam violenter patiuntur, nec à morbo, ut in primo casu, indesinenter infestantur, sed per vices quasdam, ita ut Natura vires resumens, dum quietem habet, contra causam morbificam insurgens illam subigat, nec permittat se à morbo vinci; itaque nunquam quousque mor- 10
bus per consensum tantùm fit, nec in parte per consensum patiente fixatur, potest dici, morbum factum fuisse habitualem. Et sic cùm hæc Epilepsia, ut evidenter commonstratum est, per consensum semper provocaretur à stomacho, non erat habitualis, sed naturalibus, remediis, & naturali via sanabilis.

Quòd autem hic morbus, ob id, quod à pueritia affligere incipiens, semper augescendo commonstraret ejus pertinaciam, hæc repugnantia suæ remotionis non eveniebat nisi à causa extrinseca, qua remota morbus cessasset; quod facilè succedere poterat, si ille præceptis Medicis paruisset: sed quia, ut dictum est, hic ægrotus multùm, & assiduè se replebat, & omne ciborum genus indifferenter ingurgitabat, necesse erat, ut causa manente perseveraret effectus, nempè ipse morbus ut ex Galeno superiùs annuebam. Quòd si imperata Diæta usus esset, repletionem stomachi facillimè evitando, evitasset etiam Epilepsiæ insultus, qui ab eâ repletione excitabatur, ut probatū est: removentur enim hujusmodi morbi, ætatis certè mutatoine, sed competenti Diæta servata: illud enim docere nos voluit Ga- 11
len. *in* 6. *de morb. vulg. comm.* 1. *partic.* 26. & Avic. *p.* 1. *tr.* 5. *cap* 8. dum concedit uterque eos morbos sanari, nisi magnoperè in victus ratione delinquatur.

Contra ergo ubi magnoperè in victus ratione delinquatur, ut in casu nostro indesinenter fiebat, amovibilis nullo modo est, neque ullis remediis cedit, neque ætatis mutatione ullam in melius mutationem recipit, sed & Naturam, & Medicum deludit, & in pejus quotidiè ruit Quod huic adolescenti eo modo successisset, nisi Natura à supervenientia novi morbi stimulata, illum à majori illo, & vetustiori morbo liberasset, demandando ad partes inferiores, & totius œconomiæ naturalis emunctoria superfluitates, & excrementitios humores, unde vapores à stomacho ad caput elevabantur, & Epileptica symptomata excitabant. Cùm ergo morbus non ex intrinseca aliqua causa, & mala Cerebri, & Capitis naturali dispositione dependeret, erat omninò amovibilis, contra quam evenisset, si idem intrinsecas, & naturales causas habuisset, tunc enim Medici depositio veritatem habuisset, quòd morbus non esset humana Arte, aut Naturæ opera amovibilis, cùm jam esset in habitu, quia tunc solidas partes occupasset, ut 12
morbus

morbus quilibet in habitu facere ſolet: Galen. *in* 1. *Hippocrat de morb. vulg. comm* 2 *partic.* 46. Quod idem eſt ac ſi dicas, talem morbum ſolidarum partium ſubſtantiam, & formam ipſam devaſtaſſe: quia quemadmodum Natura, cùm animal bene valet, pro ſua voluntate corpus, ejuſque partes gubernat, ita &
13 morbus in habitu; habitus autem, & Natura idem in corporibus operantur, & una eademque res eſſe videntur. Galen. *finit. Medic.* At verò cum Epilepſia in hoc adoleſcente, ut dictum ſæpiùs eſt, dependeret à cauſa
14 extrinſeca, nunquam potuit dici eſſe in habitu, cum morbus in habitu non ſolùm habeat de neceſſitate cauſam intrinſecam, ſed habeat fixam, & in ſolidis partibus radicatam, ut ex præmiſſa Galeni auctoritate patet; & idcircò morbus hic poterat præſidiis Medicis, ac naturalibus, aut ab ipſa Natura ſuperari, nec exigebat ad ſui remotionem divinam potentiam, quæ ad
15 hoc ſpecialiter concurreret; & ſic omnis miraculi ſuſpicio evaneſcit; ubi enim Natura ex ſe operatur, effectus nunquam pro miraculoſo determinandas, ut patet: quia miraculum eſt effectus vel ſimpliciter vel ſecundum quid à naturali cauſa independens.

CONSILIUM LXXXI.

Ad Titulum quartum Libri quinti *De Aëre, Aquis, & locis.*

ARGUMENTUM.

Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Dominus Epiſcopus Cluſinus viſûs debilitatem patiebatur, ejuſque affectionis culpam in craſſitiem Aëris illius civitatis (quæ *Camers* olim dicta eſt, ut teſtatur A.bbas D. Ferdinand. Vghel. *in ſua Italia ſacra. tom.* 3 *tit. Cluſini Epiſcopi*) conjiciebat. Videbatur autem procedente tempore eam viſûs debilitatem non modò augmentum capeſſere, ſed viſum in dies offuſcari, unde timens, ne in ejus ſenſûs totalem deperditionem, ac conſummatam cæcitatem laberetur, Epiſcopatui renunciare determinavit: an autem id ex juſta cauſa faceret, in dubium vertebatur: quod tamen pleniſſimè diluı poſſe, ex ſequentibus commonſtravi.

SUMMARIUM.

1 *Si ex cauſa morbi renunciare liceat Epiſcopatui, videndum primò an morbus ſit ſanabilis, necne.*
2 *Auſtri viſum, omneſque ſenſus hebetant.*
3 *Renunciatio eſt res gravis, nec de facili admittenda.*
4 *Non ex omni infirmitate Epiſcopus poteſt Epiſcopatui renunciare, ſed ex illa, ex qua redditur inhabilis ad exercenda munera Epiſcopatus.*
5 *Aëris intemperies eſt juſta cauſa renunciandi Epiſcopatui: & num.* 14.
6 *Periculum incidendi in morbum idem operatur ac ipſe morbus.*
7 *Si cæcitas eſt cauſa renunciandi Epiſcopatui periculum cæcitatis erit eodem modo cauſa juſta.*
8 *Parte aliqua corporis debili exiſtente ab omnibus ſanis partibus ſuperfluitates recipit.*
9 *Viſus ſenſus multo, ac puro, lucidoque ſpiritu indiget.*
10 *Ex ſenectutis culpa viſus præ omnibus ſenſibus detrimentum recipit.*
11 *Auſtri viſum reddunt caliginoſum.*
12 *Viſus obtuſus ſenibus familiaris.*
13 *Ex ſola ſtomachi culpa aliquando viſus hebetudinem contrahit.*

Licet Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Dominus Epiſcopus admodum rationabili timore moveatur, ne ex commoratione in propria Cluſii Eccleſia, viſionis ſenſum ita oblædi contingat, ut illum omninò amittat; non videbatur tamen extra rem dubitare, quòd poſſet ejus timor non ſine remedio eſſe, ita ut renunciare in poſterum eam ob cauſam non cogatur: nam hæc viſus debilitas, qua de præſenti afficitur, adventitia eſt, & ut ipſe fatetur, à craſſitie, & nimia humiditate Aëris Cluſini dependente; unde antequam Epiſcopatui renuntiet, videtur teneri dare operam, ſi fieri poſſit, ut Aëris illius craſſities, & humiditas ſuperfluens aliquo modo emendetur, quemadmodum ſi ex cauſa morbi liceat Epiſcopatui renunciare, ante inquirendum, ac determinandum, an morbus ſanabilis ſit, necne; nam ubi ſanabilis exiſtat, non eſt ju- 1
ſta cauſa renunciandi, ut in confeſſo eſt. Ergo ſi Cluſinæ Civitatis Aër emendari quoque pacto poteſt, & ejus malitia evitari, vel viſum per aliqua remedia ab ejus læſione tueri, & in ſuo naturali eſſe conſervare, nulla juſta ex cauſa moveretur Illuſtriſſimus Dominus ad renunciandum.

Quod autem Aëris iſtiuſmodi inſalubritas emendari aliqua ratione poſſit, palam eſt, quia vel quòd ex ſua natura humidior ſit, vel quod à pravorum ventorum incurſibus illaudabilis efficiatur, impediendo eorum ventorum impetus, aditumque ventis melioribus aperiendo, poteſt & humiditas ex parte ſaltem exuperari, & ventorum pravorum malitia evitari; ut ſi, exempli gratia, Auſtri, ut volunt, Cluſinum Aërem inficiant, poſſunt impediri ne Epiſcopi habitationem perflent claudendo feneſtras, adituſque alios Auſtrum reſpicientes & aperiendo ventis Septentrionalibus, qui omnino Auſtrorum malitiam obtundere poſſunt: unde quemadmodum hi ſenſus hebetant, & viſum 2
præcipuè caliginoſum reddunt, Hippocrat. *lib.* 3. *Aphor.* 5 ob id quod Aërem craſſiorem faciant; ſic illi Aërem puriorem reddentes, viſui maximè opitulari poſſunt, & hoc pacto non ſolum viſus debilitas in Illuſtriſſimo Epiſcopo augmentum non recipiet, ſed ſi quæ de præterito adeſſet ea cautela ceſſabit, ac ſimul ceſſabit cauſa renunciandi Epiſcopatui, ut patet.

Sed dato etiam, quod hujuſmodi Aëris emendatio ſit impoſſibilis, non deſunt naturalia remedia ad viſus debilitatem conferentia, eumque ſenſum clariorem ac puriorem reddentia, ad quem effectum multa, & quidem proficua à Practicis proponuntur, cùm de ea re verba faciunt; his enim conſuevimus oculorum vigorem non modò conſervare, ſed etiam acuere, ut in ſenibus quotidie experiemur; quibus nonnulla ocularia medicamenta, ut ſtillatitias aquas, & liquores, collyria, id genus alia non ſine effectu præſcribimus, ac præter quamplurimos Medicos, qui de morbis ſenum ſcribunt, multa ad viſus debilitatem, quæ proprium ſenum ſymptomata eſt, proponit Franc. Ranchin. *de morb. partic. ſenum, claſſ.* 1. *cap.* 5. quæ licèt omnia à nonnullis inania, ſed male exiſtimentur, tamen videbatur, teneri Illuſtriſſimum Epiſcopum antequam renunciationem meditaretur, omnia experiri, cùm renunciatio Epiſcopatus ſit res gravis, 3
nec facile admittenda. Pariſ. *de Renunc. Benef. quæſt.* 3. *num.* 5. *lib* 5. Cùm ergo hactenùs nihil ad removendam, ac ſuperandam eam viſus debilitatem Illuſtriſſimus Dominus machinatus ſit, non poſſumus certi eſſe, an amovibilis ſit, necne; & ſic non habet juſtificatam cauſam renunciandi; nam ſi fortè remediis ea debilitas removeri poteſt, ceſſat illicò legitime cauſa re- 4
nunciationis, quia non ex quacunque infirmitate poteſt Epiſcopus renunciare, ſed ex illa tantum, ex qua redditur in poſterum inhabilis ad ſui Paſtoralis officii executionem: Pariſ. *ubi ſup. num.* 18. quæ talis item ſit oportet, ut omni ſalutis, & ſanationis ſpe deſtituatur. Modò Epiſcopus non redditur inhabilis, niſi fortè ad tempus, ex infirmitate, quæ ſanabilis ſit, & ſic ceſſat juſtitia ipſius cauſæ, quæ debet renunciationem legitimare.

Neque obſtat, quòd ſimpliciter Aëris intemperies 5
ſit juſta cauſa renunciandi; ut per eundem Pariſ. *loco*

loc. citat. num. 244. qui hanc esse opinionem Doctorum communem inibi testatur. Quia hoc verificatur, quando prædicta Aeris intemperies vitæ insidiatur, & est naturæ ipsius Episcopi contraria, ut *ibi* Parisius, at non videtur habere locum, ubi alios quosdam morbos excitare posset non lethales, neque hominem impedientes, quin suo muneri possit satisfacere; ut exempli gratia, si capitis facere gravitatem, aut dolorem, non quidem perpetuum, aut molestam distillationem, non tamen periculosam excitaret, aut quemadmodum in casu nostro, visum obtusiorem, ac debiliorem redderet, aut etiam Auditum incrassaret; nullus enim horum morborum, aut symptomatum hominem vitæ periculo exponit, aut impedimentum ad exercenda Episcopatus munera præbere potest, & sic nequaquam justificatur causa renunciationis ab Episcopo facienda per solam, ac simplicem Aeris intemperiem.

Sed ut rei veritas detegatur, considerandæ sunt nonnullæ concurrentes conditiones tam ex parte ipsius Illustrissimi Episcopi, quam ex parte ipsius civitatis Clusinæ. Nam *primò*, Illustrissimus Dominus à nativitate parum acutè videt, ex quo arguendum, hunc sensum sortitum à nativitate esse satis debilem. *Secundò*, est jam in ætate declinante, cum sit Sexagenarius. *Tertiò*, non est omninò sanus, quia stomachi cruditates aliquando absque extrinseca ulla causa patitur. *Quarto*, caput maximè distemperatum, ac nimis humidum habet, ex quo distillationum materiæ perenniter ad internas partes subministrantur. His additur intemperies notabilis ipsius Clusinæ Civitatis, quæ non solùm Austrinis flatibus est maximè obnoxia, sed à Clani fluvio alluitur, unde redditur tantoperè in humiditate distemperata, ut nihil supra.

His sic se habentibus, firmandum omninò pro veritate est, Illustrissimum Dominum habere illustrissimam causam renunciandi Episcopatui ob imminens cæcitatis periculum, quod urgentissimam causam habet à singulis prædictarum conditionum per se; unde tantò urgentiorem habebit ab omnibus simul junctis. Satis ergo tuetur Illustrissimum Dominum Episcopum hoc rationabile, ac instans periculum, ut licitè possit renuntiare: idem enim operatur periculum incidendi
6 in morbum, ac ipse casus in morbum; & tam periculum illud, quàm præsens morbus hominem jure excusare debent à residentia: nam si cæcus impeditur ad exequenda munera Episcopatus, & ob id debet Epi-
7 scopatui renunciare, quia per cæcitatem evadit, ut patet irregularis: Rota *in Valentina Coadjutoris Ianuar. 1637. coram Coccino, num. 14.* idem poterit rationabile periculum incidendi in cæcitatem: & sic, stante ejus periculi evidentia, licite illustrissimus Dominus Episcopus renunciare potest Episcopatui.

Porrò periculi evidentia satis superque probatur primò ob naturalem debilitatem sensus Visus, ob quam, si quæ causa est ab extra, quæ illum lædere possit, promptissimè læsionem experitur; naturaliter
8 enim fit, ut si quæ pars debilis à Natura existat, facilè præ cæteris corporis partibus superfluitates recipiat, quæ semper ad ipsam potiùs quam ad aliam quamcunque confluere solent: Galen. *lib. 13. Method. med. cap. 5. & alibi sæpè.* Modo, nulla causa evidentior dari potest, quæ visui officiat, quàm Aer crassior, & humidior, cùm enim hic sensus multo, ac puro, lucidoque spiritu indigeat, ut benè fiat; idem Galen.
9 *lib. 16. de usu part. cap. 3. & lib. 7. de Plac. Hipp. & Plat. cap. 5.* Aer ejus naturæ illum offuscat, incrassat, & inturbidat, & ad visionem reddit omninò oculos inhabiles, etiamsi aliàs sani sint; qui ergo si à Natura sint debiles? certè cùm eo casu spiritibus paucis, & impuris, ac crassioribus oculi sint referti, facilè ab evidenti quacunque causa, & indesinenter agenti, qualis Aer est, spiritus illi non solum incrassantur, magisque inturbidantur, sed prorsùs extinguuntur, unde homo in consummatam cæcitatem de necessitate labitur.

Accedit huic causæ Ætas jam gravis, cum Illustrissimus Episcopus sit sexagenarius, cujus culpa visus 10
præ omnibus sensibus detrimentum patitur, ea potissimum ratione, quia spiritus crassiores, & minus lucidi indies evadunt, cùm tamen sensus visus, ut dictum est, spiritus requirat maximè tenues, puros, ac pellucidos; sed & nimia excrementitia humiditas, qua caput senile abundat, reddit ipsum oculum visionis instrumentum, & præcipuè corneam, humidiorem, ex cujus exuperante humiditate visus non modò hebetior evadit, sed quasi per caliginem, aut nebulam, aut fumum fieri solet, ac tandem omninò evanescit: Galen. *lib. 1. de sympt. caus. cap. 2.* Ubi ergo Aeris malitia concurrat ad spiritus inturbandos, & incrassandos, certo certius visionis totalis deperditio, ac consummata cæcitas expectanda est.

Præterea Aer Austrinus, qualis est Aer Clusinæ civitatis, mirum in modum adversatur caput humidum habentibus, ut habent Senes, ut multò humidius habet Illustrissimus Dominus Episcopus, Galen. *in Art.* 11
Med. cap. 19. Unde ob id, ipsi Austri reddunt visum caliginosum: Hippoc. *lib. 3. Aphor. 5.* & ibi Ga- 12
len *in primum de Morb. vulg. com. 1. text. 18.* Cùm igitur visus obtusus sit Senibus familiaris ob jam commemoratas causas, idem Galen. *comm. 3. Aphorism. 31.* & Aer caliginosus, turbidus, crassus & Austrinus visum hebetet: ut ex superioribus patet, & omnes Practici testantur; Mercurial. *de morb. ocul. cap. 1.* certum est, quod commoratio in hujusmodi Aere, potest non longo mensium decursu Illustrissimo Domino ita obesse, ut visum in totum amittat; & sic jure optimo ad evitandum hoc periculum jam instans, sibi cavere satagit Vir Illustrissimus Episcopatui renunciando.

Nec minorem occasionem huic periculo præbere potest ipsius Illustrissimi Domini Episcopi valetudo, cùm maximè stomachi querimoniis subjaceat, ob cruditates ab imminuto calore procreatas: inde enim facilè, & vapores crassos, & excrementitias materias Capiti indesinenter subministrari necesse est; cùm constet sola ipsius stomachi culpa aliquando visus obscuritatem, & hebetudine excitari, Joann. Bapt. Montan. *consf. 45.* 13
ex quo Petr. Forest. *lib. 11. observat. 32.* Quod mirum non est, cùm in dies à stomacho multò majora mala Capiti communicentur: quantoperè igitur Aer civitatis Clusinæ visui officit, tantoperè valetudo ipsius Illustrissimi Domini Episcopi, & stomachi præcipuè imbecillitas ipsam Aeris causam fovet, ac vires perpetuò illi subministrat, ita ut hinc periculum amittendi omninò visionem jam imminere pateat, nisi ab eo recedendo sibi caveat.

Denique capitis frigida, & humida intemperies quam à Natura Illustrissimus Dominus sortitus est, & quam ipsa senectutis ætas mirum in modum adauxit, tam indesinenter materias superfluas, ac crassos turbidosque humores ad oculos dimittere apta nata est, ut mirum sit, quonam pacto, cum hoc vitio, ex prægressa comoratione in tam contrario Aere evitare Vir Illustrissimus potuerit consummatam cæcitatem. Ecquis sanè non firmabit, Virum hujusmodi temperamento dotatum, oculosque à primordiis nativitatis maximè debiles sortitum, ætate jam declinante, ac stomacho multis cruditatibus perpetuò referto, non nisi ex miraculo servari potuisse, quin jam à multo tempore Clusii commorando in omnimodam cæcitatem lapsus fuerit? Quòd si hactenus, qualiscunque causa illum ab hoc infortunio servaverit; certè perseverante commoratione in eo Aere, qui tantoperè Capiti, & oculis inimicus est, illud evitare nullo pacto poterit.

Cùm

Cùm igitur ex sola Aeris intemperie liceat Episcopo renunciare Episcopatui, ut superiùs ex adductis per Parisium dictum est, quantò justitiorem causam habet Illustrissimus Dominus renunciandi Episcopatui, ubi tot conccurrunt conditiones periculum amittendi visionem tantoperè urgentes, ut nullo modo illud evitare possit, si perseveret commorari in Aere Clusino? immò crediderim teneri ipsum ex propria conscientia sibi prospicere, tamque efficaces, ac imminentes infortunii causas evitare, nec visu amisso, à multis bonis operibus cessare cogatur.

CONSILIUM LXXXII.

Ad Titulum Primum Libri tertii.

De Impotentia coëundi & generandi.

ARGUMENTUM.

Cogebatur Vir Illustrissimus N. N. à suis, ne ejus Nobilissima Familia extingueretur, ut uxorem duceret, ipso magnoperè tergiversante, ac timente, ne ob nonnullas non aspernandas quidem causas, impotens futurus esset ad consummandum matrimonium, aut inhabilis ad Liberorum procreationem: Inter eas causas præcipuam existimabat genitalis membri brevitatem. Cùm tamen Suis satisfacere magnoperè desideraret, jubet de ea re consilium ineam cum altero Medico Collega meo doctissimo, ac cum alio Medico, & Chirurgo expertissimo. Ante omnia ergo genitale membrum observavimus, ipsumque ob perpessa ulcera Gallica, tota ferè glande detruncatum vidimus, cæterum verò optimè constitutum. Inter illum autem invisendum narravit, sed ad coeundum segniorem factum, licèt tandem incœptum coitum optimè absolveret. Collegis ergo meis ancipitis sententiæ existentibus, ac inclinantibus potiùs ad dissuadendum, quàm ad suadendum, ut uxorem duceret; Ergo illi, bono animo esset, imperavi, & uxorem duceret, ac sui, suorumque desiderii compotem futurum prædixi. Ille meis monitis obtemperans, matrimonium cum lectissima ac Nobilissima pariter Virgine contraxit, & plures liberos suscepit.

SUMMARIUM.

1 *Membri brevitas impedit generationem. Vide num. 8.*

2 *Ignavia Venereorum quando sit sine remedio.*

3 *Morbi seniles vires tempore acquirunt.*

4 *Ætates non annorum numero, sed viribus mensurantur.*

5 *Senectus retardatur, aut acceleratur pro majori, aut minori virium robore.*

6 *Sterilitas à morbo Gallico facile inducitur. Vide num. 10.*

7 *Glandis, & Præputii privatio coitus delectationem ex parte Mulieris diminuit.*

9 *Ignavia in Venerem, aut segnities quædam non potest dic frigiditas.*

NOn absque evidentissimis rationibus, dubii in hoc negotio permanebant tam Medicus, quam Chirurgus ad consulendum convocati: Et *Primò*, ob virgæ brevitatem; *Secundò* ob enarratam ignaviam, & segnitiem ad Venerem exercendam; *Tertiò*, ob ætatem; *Quartò* denique, ob Gallicum morbum.

1 Et quoad Membri brevitatem certum est, illam impedire generationem: Avic. 20. *tertii tract. cap. 2. 44.* Ludov. Mercat. *de steril. & prægn. aff. lib. 3. cap. 5.* Joan. Hucher. *de steril. lib. 1. cap. de col. parvit.* Fortun. Fidel. *lib. 2. de Relat. Medic. cap. 2.* Nam ut dicebat idem Hucherius, neque idonea titillatione Venerem in Muliere accendere satis potest, ut simul cum Viro semen suum effundat, neque (addam ego) pervenire potest ad uteri intimiora: unde neque virtutem ad sponsam devirginandam habere potest, atque inde consequens est ob uteri occlusionem naturalem, ab Hymene, vel quomodocunque factam, Mulierem Viri semen in suum uterum non recipere, maximè cùm longè ab ore interno effundatur, in quo casu consequi insimul videtur, quòd virile semen refrigeretur priusquam ad destinatum locum pervenire possit; etiamsi admittatur uteri ipsius vehemens attractio, ob quam etiam à longè virile semen deglutire, & avidè ingurgitare solet; sed hæc attractatio non tam facilè succedit, ut persuasum habemus; nam Medici tanti faciunt penis longitudinem, ad hoc, ut conceptio sequatur, ut eam æqualem esse voluerit Oribas. *collect. lib. 24. cap. ult.* ipsi cunno, alias non sufficere penem vult ad semen in os vulvæ ejaculandum.

Sed etiamsi tam facilè succedere supponatur hæc attractio, hoc haberet locum ubi consueto impetu semen in uterum ejacularetur, quod in hoc casu sperari non potest, ob membri brevitatem, & detruncationem, quam pro causa sterilitatis agnoscit etiam Fortun. Fidel. *lib. 2. de Relat. Medic. c. 2.*

Sed neque sperari id potest ob partium genitalium ignaviam de qua Vir Illustrissimus conqueritur, & quæ erat secunda causa; dubios, & ancipites detinens Collegas meos in capienda hujus negotii resolutione: atque erat profectò hæc causa maximè considerabilis, & de qua ipse patiens magnoperè timebat, ob eam enim præcipuè magis, quàm ob prædictam membri brevitatem, ægrè se persuaderi permittebat, ut uxorem duceret.

Augebatur hic timor tam in Patiente, quàm in Collegis ex eo, quòd illam ignaviam judicarent à morbo Gallico relictam; præterquam quod jam in ætate procederet, cùm quintum supra quadragesimum annum agere se diceret, quanquam triennio minor esset.

Ex his Venereorum ignavia illa respectu utriusque conditionis judicari poterat absque remedio esse; 2
nam quoad morbum Gallicum certum erat, eam ab illo morbo tanquam ejus characterem relictam, & ideò mirum non erat, si morbo jam in totum sanato, & patiente ad pristinas vires remeante, cum faciei aspectu laudabili, & vivido carnium colore, tamen illa ignavia non cessaverit, signum manifestissimum, morbi prægressi malitiam genitales maximè partes labefactasse.

Quoad ætatem, autem quæ erat tertia causa, ob quã Collegæ magis in negativam, quam in affirmativam partem inclinabant, videbatur eam posse magnoperè obstare remotioni ejus symptomatis, quia cùm illud à refrigeratione dependentiam habeat, & calor nativus ætate procedente in dies diminuatur, quo præcipuè & in primis opus est in congressibus Venereis, 3
certum est, ignaviam illam in dies majorem fieri, ac vires eundo acquirere, ut omnes morbi seniles facere consueverunt. Licet autem ætas quadraginta quinque annorum non videantur ex naturæ ordine diminuere notabiliter potentiam coeundi, calore adhuc vegeto existente; id locum habet in sanis hominibus, ac integras adhuc vires conservantibus, non in debilibus, & valetudinariis, & idcircò aliàs probatũ est, Ætates non annorum numero, sed viribus mensurari, eaque de 4
causa Senex quis dici potest in ætate etiam consistente, aut etiam juvenili, non excedente annum trigesimum: quemadmodum è contra, juvenis adhuc dici quis poterit etiamsi superaret annum sexagesimum; & hoc 5
quia senectus retardatur & acceleratur pro caloris nativi majori, aut minori robore, & virtute: quamobrem ubi vel à Natura, vel ab accidente, veluti à prægresso aliquo morbo vehementi calor diminutus est, senectus maximo perè acceleratur, ita ut ubi aliàs quinquagesimoquinto, aut sexagesimo aliquis senesceret, per plures annos senectutem præveniat, ut

in casu

in casu nostro, in quo Nobilissimus Vir potest dici jam senex, licet quadragesimum quintum annum non exuperet, cùm ex prægressis morbis plurimum nativus color sit diminutus, quod evidenter commonstrant illum non sufficere ampliùs ad opera Naturæ celebranda, quæ quadragenario Viro convenire videntur.

Ac tandem ipse Gallicus morbus; cùm notabilis ac vehemens est, qualem passum fuisse constat Illustrissimum Virum, ignaviam illam genitalium, ut dictum est, accersere potuit, ac dato quòd non fuerit causa ad hoc sufficiens, licèt contrarium de facto appareat, saltem hominem sterilem facere potuit, quia refrigerato nativo calore, refrigeratur consequenter genitale semen, & infœcundum evadit: quod satis superque ita evenisse ostendit ignavia ad coeundum; nam ubi calore sufficienti, ac spiritu viget, ut naturaliter fieri solet, hominem Veneris stimulis facilè irritare consuevit, & fœcundum est: quamobrem etiamsi coëundi ignavia in Illustrissimo Viro remedium admitteret, vigebit tamen, & sine remedio erit inhabilitas generandi, quare cùm non ad alium finem Vir Nobilissimus ad ducendam uxorem sibi persuaderi permittat, nisi ad procreandos liberos, ne tam conspicuæ nobilitatis Familia extinguatur, incassum ducet uxorem stante impotentia generandi, quam à morbo Gallico maximè gravi, quo ipse affectus est, facilè induci testantur Ludov. Mercat. *loco citato, cap. 5. versic. Contingit procul dubio.* Fortun. Fidel. *lib. 2. de Relat. Medic. cap. 2.* 6

His oppositionibus nihil motus, in ea opinione sui ut Vir Illustrissimus posset, ac deberet uxorem ducere cùm quantum est ex parte sui, quod certam spem procreandi filios frustratoriam futuram minetur, observata genitalis membri constitutione, nihil visum est, quod vel coitum, vel generationem remorari possit; licèt enim detruncatum esset, ac tota ferè glande orbatum, quod reliquum ipsius erat, tanta longitudine dotabatur, ac tam benè affabre factum erat, ut sufficeret absque dubio ad delectandas satis Mulieres secum congredientes, omnes enim dimensiones optimè adimplebat, neque flacciditate, neque frigiditate, neque coloris pravitate etiam extra erectionem culpari poterat, unde in erectione, ut ipsemet Patiens seriò referebat, sufficienter perdurabat, licèt seriùs, quàm anteacto tempore erigeretur.

Præterea ad corporis constitutionem me convertens, Virum observabam temperaturæ sanguineæ cum Bilis subdominio, habitus inter pinguem & gracilem mediocris, carnibus naturalis coloris, ac decenti rubore perfusis, non flaccidis, neque rugosis, sed requisita soliditate laudabilibus; principes omnes partes naturali vigore pollentes, ac nulla, in summa, præternaturali affectione labefactatas: staturæ ultra mediocrem non excedentis, actionis vivacis, ac debitam alacritatem præseferentis; ætatis, ut dictum est, consistentis, ac potius juvenilem aspectum ostendentis, & requisito Totius robore dotatum. Testes insuper observabam decenti magnitudine conspicuos, tactu calidos, pilos in partibus omnibus, ac singulis, locisque consuetis copiosos; semen, ut interrogatus retulit, optimæ conditionis, crassum, album, ac consueti odoris, ac copiæ mediocris, quale optimum à Medicis judicatur, & ut uno verbo omnia restringam, corpore erat eucrato, ac benè compacto, quale ad liberos gignendos desiderari debet.

Cum his omnibus prægressæ luis Venereæ qualitatem requirens, constabat, illam neque curationis difficultate, neque symptomatum multitudine, aut sævitie fuisse notabilem, sed tantùm ulcusculis in glande ipsius membri molestam, quæ facili negotio curata fuissent, nisi ille præ rubore nonnullis diebus ea occultasset, & incurata relinquens occasionem non dedisset, ut malignitate contracta, pars corrumpi inciperet; unde postmodum coactus Chirurgum serò in auxilium convocavit, qui corruptam partem, nempe totam ferè glandem, ne malum ulterius serperet, resecavit. Hinc verò ob contagii suspicionem; exquisitæ corporis expiationi se subjecit, ac debitis antidotis, & decoctis sudorificis in usum protractis, omnem Luis Gallicæ radicem extirpavit, eoque pacto ad naturalem, ac pristinum statum remeavit, tanquam si nunquam ex ea lue ægrotasset.

Neque veritatem ullam habet, segnitiem illam in Venerem ab ea lue fuisse relictam: quia post prædictam curationem, per plures menses solitam in Venere alacritatem retinuit, cujus deperditionis culpam ille in triplicem causam, atque illam quidem evidentem rejiciebat, nempè in immodicum Veneris usum per nonnullos dies factum cum pulcherrima juvencula quam amare occeperat: in gelidissimi potus abusum, & in balneationem in Tyberina aqua, quam frigidam nimis experiebatur, ita ut superveniens Venereorum ignavia, novus morbus videri posset ab insignibus illis erroribus in victu patratis suam originem habens, aptis medicamentis removendus, si ejus remotioni animum addixisset. 7

His uterque Collega permotus, in meam sententiam manibus, pedibusque venerunt, maximè cum oppositionibus ex adverso propositis plenissimè satisfecissem: nam quoad membri brevitatem, eam non esse talem ipsa autopsia convincebatur, aut coitus usum, vel generationem remorari posset.

Neque obstabat instantia, quæ fieri poterat ob glandis privationem, firmando, quod ejus privatio coitus delectationem ex parte Mulieris insigniter minueret, & hoc pacto impediret generationem, cùm constet ex sola præputii abscissione eam delectationem notabiliter minui, ut Hæbrearum mulierum exemplo patet, & testatur Reald. Columb. *suæ Anatom. lib. 11. cap. 16.* & Joann. Riolan. Fil. *in Enchirid. Anatom. l. 2. cap. 31.* Atque hinc evenire dicunt, ut illæ mulieres libentiùs congrediantur cum Christianis, quàm cum propriis Hebræis; ut idem Riolan. *ibid.* addit, & cum eo alii Anatomici. Quia respondetur neque ex præputii, neque ex glandis abscissione tantoperè in mulieribus minui Veneream delectationem, ut illas minùs generationi aptas efficiat, ut ipsæmet Mulieres Hebrææ facto ipso convincunt; quæ non solùm ex ea causa steriles non evadunt, sed fœcunditate alias Mulieres quandoque exuperant, quod majorem in modum firmare potest Hebræarum in Ægypto degentium exemplum, de quibus sacra *Exodi* pagina *cap. 1.* mentionem habens, fœcunditate insignes fuisse memorat. In casu ergo nostro dicendum, membri brevitatem, de qua Medici testantur, quòd diminuat coitus delectationem, & generationem, debere esse talem, ut ob eam brevitatem non possit pervenire ad intimiora loca muliebria, ubi ex frictione congredientis Viri major viget delectatio, at in Viro Illustrissimo etiamsi membrum sit aliqualiter decurtatum, decentem tamen, ac sufficientem adhuc longitudinem servat, ita ut non minùs, quàm si integrum esset, possit compressam Mulierem satis superque delectare. Immò etiam si brevius esset quàm sit, non idcircò absolutè illum sterilem esse affirmare possemus, cùm pateat experientia, aliquos etiam sic constitutos generasse, & hoc factu possibile testatur Fortun. Fidel *lib. 2. de Relat. Medic. cap. 2.* 8

Quod ulteriùs circa ignaviam opponebatur, facto ipso facilè diluitur, nam licèt Nobilissimus Vir post insignes errores in victu jam commemoratos seriùs in Venerem accendatur tandem tamen operam egregiè navare solet, ita ut omninò existimandum sit, ubi hæc coeundi ignavia Veneri, ac liberorum procreationi posset quicquam officere, eam esse de facili superabilem, non enim ex naturali, aut forte habi-

habituali frigiditate partium genitalium originem habet, sed ex adscititia frigiditate eorum errorum causa contracta; unde non abscindit in totum, sed remoratur tantùm stimulos in Venerem; cujus rei evidens signum est, quòd ubi blanditiis, ac mutuis amplexibus, atque osculis à mulieribus excipitur, tandem alacriter cum ipsis congreditur, ut ingenuè fatetur.

De ætate quod opponitur, adeò frivolum est, ut ex se omninò evanescat; nam Nobilissimus Vir ætatem degit, ut dictum est, consistentem, robore sufficienti, ac quale dictæ ætati convenit, dotatur, aspectum habet juvenili propinquiorem, quàm senili, vitam traducit ab omni morbo liberam, nec valetudini ulli obnoxiam, ita ut inaniter, & absque ullo fundamento dicatur, illum in ea ætate debere dici senem ob
9 solam illum Venereorum segnitiem, aut ignaviam, si modò ignavia vocari meretur tarditas quædam, & non consueta in aliis hominibus mora ad coëundum, quæ non ex frigiditate partium, sed ex calore remissio earum procedit, & neque ignaviæ, neque frigiditatis nomen habere debet.

De Gallico tandem morbo jam diximus, non potuisse morbum ab Illustrissimo Viro perpessum inter
10 graves morbos Gallicos connumerari, & sterilitatem inducentes; immò verum non est, morbum Gallicum simpliciter, & ex sui natura facere hominem sterilem, sed tantùm cum aliquibus symptomatibus associatur, crasim principum membrorum destruentibus, & nativum genitalium partium calorem extinguentibus, quod symptoma non convenit morbo Gallico, ut Gallicus morbus est, sed illi per accidens interdum adjungitur; quam veritatem ipsa experientia quotidiana confirmat, ex qua assiduè videmus homines utriusque sexus Gallica lue, etiam gravi, vexatos fœcunditate esse insignes; at talis non erat lues, quam passus est Vir Illustrissimus, immò erat levis, & facilè sanabilis, cùm illicò se per penis ulcuscula prodidisset, quæ facilè ob id sanari testantur Auctores, Leonard. Botallus, *de Lue Venerea, cap. 2.*

CONSILIUM LXXXIII.

Ad Titulum Primum Libri tertij.

ARGUMENTUM.

Desiderabat Illustrissimus Dominus N. N. ducere in uxorem Illustrissimam pariter, ac pulchritudine insignem Mulierem Dominam SS. viduam ætatis annorum viginti biennio addito, multùm id dissuadente Eminentissimo Domino ejus viri patruo, eo tantùm nomine, quòd præfata Domina esset inhabilis ad generationem, ita enim persuadebat illi Medicus domesticus, non magni pretij vir, qui eam in quodam Monasterio degentem ad educationem curaverat, antequam marito priori nuberet. Instante ergo prænominato Eminentissimo Domino, Vir Illustrissimus me cum tribus aliis selectissimis Medicis, ætate, doctrina, & experientia insignibus, convocavit, ut cum Medico ejusdem Eminentissimi Domini consilium iniremus, ac determinaremus, an dubium aliquod intervenire posset, quòd præclarissima Mulier ob causas à Medico illo allatas, futura non esset generationi apta, ac illo à nobis audito, acriter suam sententiam defendente, concordes omnes fuimus nullam ex narrantis ab ipso causis, neque aliud quicquam, dubium in ea excitare posse, quin generationi maximè habilis futura esset. Ego igitur, ita jussus, scriptis meam sententiam probavi, ut sequitur.

SUMMARIUM.

1 *Viscerum contumaces obstructiones in fœminis conceptionem impediunt.*
2 *Mulieres admodum pingues non concipiunt.*
3 *Medicamentorum frequens usus conceptionem impedire solet.*
4 *Cauteria diu gestata tam Viros, quàm Mulieres steriles faciunt.*
5 *Mulieres frigidos viros habentes non concipiunt.*
6 *Experientia est rerum magistra, unde magis illi fidendum, quàm rationi.*
7 *Mulieres nimis crassæ, vel nimis tenues, non concipiunt.*
8 *Obstructiones in virginibus Marito jungendis non semper impediunt conceptionem, immò aliquando per concubitum superantur.*
9 *Virgines Viro maturæ, ac pessimè habentes, quamprimum nubere debent, ex Hippocrate.*
10 *Mira Chalybis vis in adjuvanda conceptione.*
11 *Antimonium steriles facit Mulieres. Falsum, ibid.*
12 *Cauteria diu gestata quando sterilitatem inducant.*
13 *Experientia, ut si bona, quas conditiones habere debeat.*
14 *Virgines sponsæ cur non illicò, sed aliquando, immò ut plurimum post aliquot menses, concipiant.*
15 *Sponsi interdum ex nimis frequentato coitu non generant.*
16 *Coitus nimis frequens conceptioni obest.*
17 *Sponsi aliquando non generant ob disconvenientiam naturæ, & seminis.*

Operæ pretium est, antequam ad patefaciendam Collegarum, ac meam met opinionem accedam, causas enarrare, ob quas Medicus ille inculcabat, Illustrissimam Mulierem non esse habilem ad generationem: quarum potissimæ fuerunt subsequentes.

Pro prima ergo causa afferebat contumaces ac rebelles obstructiones, quibus lectissima Mulier per plures annos fuit detenta, & de præsenti etiam detinebatur, quas generationem certo certius impedire omnes Medici uno ore fatentur, & vivendi; 1
si libet, Auctores Gynæciorum, ad quas removendas, ut addebat, jam tertiùm chalybem assumpserat, & præter ipsam plura alia medicamenta à se cum aliis doctissimis duobus Medicis præsentibus exhibita; quin etiam cùm jam nupsisset, Tecturcianam aquam ad plures dies, ut subjungabat, ebiberat, quibus tamen & ante, & post nuptias repetitis, nihil omninò profecerat; licèt negare non posset, illam, postquam priori Marito tradita in uxorem fuit, faciei colorem in multò laudabiliorem immutasse, & pinguiorem habitum acquisivisse, quod tamen, dicebat ille, ad sanitatem quidem prodesse, ad generationem autem potiùs obesse; cùm, non obstante quod habitior multò, quàm cum virgo permaneret, evaserit, eadem menstruorum diminutione laboraret, non aliam profectò ob causam, nisi quia Natura desueta jam à transmissione superfluentis sanguinis ad vias uterinas, ut menstruo tempore expurgaretur, totum in corporis alimentum convertebat, ex quo futurum esset, ut Domina Illustrissima majorem in modum in dies pinguefacta, sterilis omninò redderetur, cùm pateat Auctoritate Hippocrat. *lib. 5. Aphor. 46.* Mulieres admodùm pingues non concipere. 2

Secundam causam inhabilitatis generandi in nobilissima hac Muliere contendebat esse contentiosus hic Medicus, frequentiam assumptorum medicamentorum, ex quorum tam sæpè iterato usu, maximè cum validissima sunt, qualia ipsam assumpsisse constabat, sterilitatem induci vel ipsæ Mulieres norunt; certum namque erat, illam, cùm nullo momo ferre posset pallidum illum propriæ faciei colorem insignem ejus pulchritudinem defœdare, consilio cujusdam Chimici semel, atque iterum Stibium, hoc est Antimonium assumpsisse, ex cujus assumptione faciei pristinum nitorem tantisper recuperavit, licèt priori marito nupta adhuc pallorem illum integrè non deposuisset. At verò Pharmaca, & medicamenta hujus- 3

hujusmodi violenta, inter quæ præcipuum locum obtinet Antimonium, uteri ipsius crasim, ac virtutem dejiciunt, & ad quascunque naturales actiones obeundas, & maximè ad conceptionem illum ineptum reddunt, ut Medici omnes testantur, poteratque signanter adducere testimonium Ludov. Mercati *libro tertio, de steril. & prægn. aff. cap. 3.*

Pro tertia causa in medium afferebat idem Medicus fonticulum ab ipsa nobilissima Muliere in coxa per biennium gestatum, quem tantoperè exaggerabat potuisse uterum refrigerare, illumque debilitare; ut omninò conceptionem prohiberet, cùm in ipsis quoque viris hæc emissaria diu gestata pro aliquorum morborum curatione, vel præservatione, sterilitatem inducant, eodem Mercato teste *loco citat. cap. 5.* Quòd si in Viris, qui multò calidiores sunt, quam mulieres ob inductam frigiditatem causare possunt sterilitatem, quantò magis id ipsum causare poterunt in mulieribus? immò multò facilius in mulieribus morbosis, quàm in sanis, quia ab ipsa morborum diuturnitate refrigeratis, & quasi in Cachexiam lapsis, nativi caloris summam debilitatem præseferunt, ut in casu nostro, in quo pallidus ille, immò potiùs albicans faciei, & totius corporis color satis superque in ea læsam fuisse sanguificationem ob hepatis evidenter diminutum calorem testatur; unde si principale viscus ad sanguificationem destinatum tantoperè refrigeratum fuit, quantò magis refrigeratum fuisse dicemus ipsum uterum? non mirum ergo si ad sua munia obeunda neque de præsenti sufficiat, & maximè ad
5 concipiendum, cùm ex auctoritate Hippocratis *lib. 5. Aphor. 62* omniumque Medicorum consensu pateat, mulieres frigidos uteros habentes non concipere.

Denique certissimum signum inhabilitatis ad concipiendum hujus Illustrissimæ Dominæ desumi posse, dicebat, ab experientia: cùm enim per triennium cum priori Marito Viro fœcundissimo (nam ex priori uxore plures liberos susceperat) concubuisset, nunquam tamen concepit; immò cùm plura medicamenta ad conceptionem juvandam in usum protraxerit, nihil omninò profecit, etiamsi prudentissimorum Medicorum consilio omnia imperata executioni demandaverit; quod tantò magis considerabile est, quantò magis profecisse in sanitate videbatur, postquam nupsisset. Ergo quid, addebat ille, ulterius indagare restat, an hæc Domina apta, ineptave generationi futura sit, si experientia facta, quæ est rerum
6 magistra, rerumque evidenter apparentium judex, non ratio, quam sibi unusquisque verisimiliter commentus fuerit, Galenus *in lib. 6 de morb. vulg. comm. 3. partic. 19.* unde magis illi credendum, quàm Rationi, ejus inhabilitatis certum nobis subministravit testimonium? incassum ergo laborabimus, si rationibus probare velimus contrarium.

Hæc & alia incautus ille Medicus procaciter deblaterabat, quæ senior ex Collegis, Vir prudentia, doctrina, & experientia insignis, ulteriùs ferre recusans, propria auctoritate, & ætate fisus, cùm & ipse præclarissimam Mulierem, de qua agebatur, cum præfato Medico, & aliis Collegis pluries curasset, & antequam Viro nuberet, & postquam nupsisset, acriter in illum invectus est, & iræ calore impulsus multa illum mentitum esse asseveravit, ac sermonem protrahendo (licet ut senior ultimo loco verba facere debuisset) evidenter demonstravit nihil eorum, quæ ille opponebat, obstare Illustrissimæ Dominæ, quin facilè posset, si Marito jungeretur, liberos generare, super quo propriam fidem obstringebat, & de fœlici successu certissimam spem promittebat.

Congressu dissoluto postquam unusquisque nostrûm Collegæ seniori assensus esset, ad propalandam propriam unusquisque opinionem, ut imperatum erat, se accinxit, unde & ego meam ipsius, his, quæ sequuntur, patefeci.

Ut autem non sine fundamento hujusmodi opinioni adhæsisse viderer, nonnulla ad eam stabiliendam in præfata Domina, quam benè noveram, observanda censui. Et primò & ex prægresso mulieris statu, & ex relatione senioris Collegæ observabam, obstructiones, quas illa, cùm adhuc virgo esset, passa fuerat, non tam ultrò processisse, ut illam in cachexiam lapsam esse ex veritate firmari posset, quia tantummodò colorem faciei in pallidiorem mutaverat ob diminutam menstruorum purgationem. Cæterum neque ullum viscerum naturalium tumorem, neque insignem ullam tensionem, neque ullum earundem partium dolorem, sed tantummodò Mesenterij, ac sinistri Hypochondrij obstructionem passa fuit, ut ipse senior Collega affirmabat, qui cùm timeret, ne adauctis obstructionibus in Chlorosim, hoc est, febrem albam, morbum quoque virgineum dictum, laberetur, illi chalybem (non ampliùs in vino, ut bis ad modicum tamen tempus assumpserat) potabilem in jusculo aperitivo ad triginta dies exhibuit, unde nativum faciei colorem penè recuperavit. Tantùm ergo abfuit, ut illa in cachexiam lapsa fuerit, ut nullum ejus affectionis signum apparuerit, nam neque malo corporis habitu, nec tumida facie, nec œdematoso pedum, crurumque tumore, nec motus difficultate in ascendendo præcipuè, nec alio hujusmodi accidenti molestata fuit, ut cæteris mulieribus, quæ ex contumacibus obstructionibus & menstruorum cessatione in morbum prædictum decidunt, evenire consuevit.

Observabam secundò, Nobilissimam Mulierem viribus semper constantem, etiam ipso morbo, ejusque symptomatibus vigentibus, semper actionum naturalem alacritatem, & promptitudinem conservare, quin & ad oblata, seu illa alimenta fuerint, seu medicamenta, optimè se habuisse, ita ut, vix illis, quantùm morbus requirebat, assumptis, incontinenter meliùs se haberet, nec postmodum, nisi ob aliqua errata in victu, & præcipuè in Aquæ frigidæ potu, in easdem obstructiones reincideret; unde iterum, iterumque opus habuit ad chalybis usum redire, quamquam per duas priores vices, cùm illum in vino assumeret, per octo dies continuos illum evomuit, ita ut ab ulteriori assumptione desistere coacta fuerit, & tamen in sanitate aliquid profecerit: sed cùm de novo illum potabilem Medici illi propinassent per triginta dies, in ejus usu perseverans ita profecit, ut nuptui jam apta existimata priori Marito in uxorem tradita fuerit; cum quo triennio absque ulla valetudinis querela commorata est, stomachi tantùm dolorem ex consuetis erratis in potu aquæ frigidæ, coacta fuit aquam Tettucianam per triduum ebibere, quod fœliciter successit, cessante illicò dolore, neque ampliùs affligente, licèt nunquam concepisse potuerit.

In mentem porrò redigebam quæ de Marito senior Collega retulerat, nempe illum fuisse virum quadragenarium, eumque vix à consummato matrimonio transacto mense ob gravissima errata in Veneris usu in stomachi languorem, ac frigiditatem incidisse, ita ut nec cibum nisi in modica quantitate assumere, nec sufficienter retinere, nec benè concoquere posset; cui affectioni ut succurreret plurimis medicamentis usum fuisse, ac post biennium tandem, vomitu represso, in gravissimum capitis dolorem, & majorem corporis extenuationem, quam jam ex frequentato vomitu contraxerat, lapsum fuisse, unde Apoplexia post annum ferè à represso vomitu correptum decessisse.

In hac temporis intercapedine cum uxore, quam, morbo tam diuturno, ac gravi non obstante, ardenti affectu prosequebatur, vix singulis mensibus semel congressus, à coitu mirum in modum, ut par

erat,

erat, angebatur; ſemen autem, ut Medicis referebat, abſque ullo vel cum modico ſenſu emittebat, quod ſubſtantia erat liquidum, ac fluidum, nullamque conſiſtentiam habens, quin & cum his ſtomachum frigidum perſentiebat, licèt plura quam opus haberet, appeterat, & aſſumeret, ſed non niſi longo tempore, concoqueret, & in ſumma in frigidam totius diſcraſiam lapſus, ejus rei culpam omnem in immoderatum Veneris uſum rejiciebat; nam pulchritudine, ac morum ſuavitate novæ ſponſæ allectus continere ſe nullò modo potuit, quin multò frequentiùs, quàm ejus vires, & ætas ferrent, illius concubitum exquireret. His acceſſerat frigidiſſimi potus abuſus, à quo ne urgente quidem morbo, neque ipſa Hyeme ſæviente in totum abſtinere voluit.

Cum his omnibus, conſiderato præclariſſimæ Mulieris habitu corporis, non facilè aptiorem inveniri ad liberos procurandos conjiciebam; eſt enim qualis in fœminis fœcunditate inſignibus deſiderari ſolet à Medicis, & qualem docemur ab Hippocrate *libro 2. prædictorum*, & alibi, mediocritatem quippe in quibusvis conditionibus præſeferebat, cùm extrema improbentur: nimis enim craſſæ, ut jam dicebatur, ac nimis tenues, conceptioni non ſunt aptæ, idem Hippocrates *libro quinto Aphoriſm. quadrageſimoſexto*, ſic infrigiditate, in humiditate, in ſiccitate exuperantes ſteriles ſunt: idem Hippocrates *ibidem Aphoriſm. ſexageſimoſecundo*, & ſic de cæteris. Venas inſuper Medici requirunt apparentes, lumpos latos non adſtrictos, ſtaturam mediocrem, licèt parvam magis habilem affirment; quæ omnia in Mulieri Illuſtriſſima conſpicua intuentibus erant, & à ſeniori Collega jam diligenter obſervata, ita ut ubi de ejus fœcunditate hæſitaretur, ne Momum quidem Judicem recuſaret.

Et his ergo, omni dubio remoto pronunciandum pro veritate judicavi, Mulierem Nobiliſſimam connubio maximè habilem eſſe, nullumque præſeferre notabile impedimentum ad concipiendum; non obſtantibus iis quæ contrà à malè affecto Medico procaciter nimis objiciebantur, quæque de novo objici poſſent.

8 Nam primò (ut etiam ea, quæ falsò opponuntur, tanquam ſi vera eſſent, diluantur) dicamus obſtructiones etiam rebelles, & contumaces non ſemper impedire in Virginibus Marito jungendis conceptionem, perpaucæ enim Virgines nubentes conciperent, cùm perpaucæ quoque ſint, quæ hujuſmodi obſtructionibus non ſint obnoxiæ; & tamen quotidiana experientia conſtat; illas ut plurimum concipere, nempe quia ipſe Veneris uſus eas ab illis obſtructionibus liberat.

Sed quid plura? ipſe omnium Medicorum præceptor optimus Hippocrat. *in libello de Morb. Virgin. in fine.* Virgines ipſas ab iiſdem obſtructioni-
9 bus peſſimè habentes, & terribilibus ſymptomatibus inde conflictatas, non alio conſilio ſuadere, ac juvare ſe profitetur, niſi ut quamprimùm nubant; ſubdens, *Si enim concipiant, ſanæ fiunt*; quod multò faciliùs ſuccedit in Virginibus, quæ non ob id, quod multis, ac pravis humoribus ſcateant, ſanguinemque vitioſum habeant, diminutè purgantur, ſed quia Natura ipſa ſeriùs aſſueſcit ſanguinem per menſtrua expurgare, vel fortè ob viarum anguſtiam, quæ ubi viro junguntur dilatatæ, menſtrua liberiùs procedunt, & ſic concipientes ſanæ fiunt: ut eventurum certò certiùs promittere licèt in caſu noſtro, in quo jam maxima ex parte obſtructiones ablatæ ſunt, & ipſa mulier ſanguine optimo abundat, ut ex qualitate ejus qui per menſtrua expurgatur, licèt quantitate modici, ſenior Collega obſervavit.

Non obſtat ergo menſtruorum diminutio in caſu noſtro conceptioni, licèt, ſi veritati ſtudemus, nulla jam illam obſtructiones exerceant; nam non idcircò diminutè purgatur, quia viæ ſint ut anteà, maximè obſtructæ, ſed quia Natura jam prægreſſis affectionibus exuperatis, omne ſtudium in corporis reſtaurationem impendens, ſanguinem in eo opere abſumit, nec multùm illius ſuperfluit, quod debeat menſtruis expurgari, & ita in veritate ſe rem habere oſtendit purgatio ritè, & ſuo tempore procedens, nullum dolorem in exitu ciens, & ſanguinis conditio laudabilis.

Sed neque frequens medicamentorum uſus anteactus, quem impedire poſſe conceptionem Medicus ille exaggerat, quicquam huic rei obeſſe poteſt, & ſignanter nihil omninò obfuit triplicata Chalybis exhibitio, immò neque ipſius Antimonii: nam quoad Chalybem, quem ille tam frequentatum vituperabat, non moderatè exhibitum, experientia ipſa quotidiana docet, illum ad conceptionem juvandam dari non ſemel, atque iterum, ſed multò frequentiùs, neque ideo unquam ſuo fine defraudari; ſed eſto, ut inaniter jactat, quòd chalybis nimius uſus obſit generationi, falſum eſt in facto hanc nimietatem in caſu noſtro adfuiſſe, nam, ut ſuprà dictum eſt, & ex atteſtatione ſenioris Collegæ habemus, per duas vices per octo, aut decem dies tantùm fuit exhibitus, & tunc vomitu rejectus; reſtat igitur, ut per triginta ſolùm dies illum aſſumpſerit, unde ejus uſum non fuiſſe nimium, ne ipſe quidem Medicus negare poteſt, cùm quotidie ad quadraginta, & ſexaginta dies Practici ad conceptionem juvandam exhibeant, & ubi unica vice quod intendunt, non ſuccedat, iterum, atque iterum cum optato ſucceſſu propinent.

Et ut mirum quid de hujus medicamenti efficacia in promovenda conceptione enarrem, ſequens experimentum proferam: Virgo erat obſtructionibus 10
valdè conflictata, quæ ditiſſimo Viro nubens, per annum non concepit. Hinc optimè purgata, & chalybe ad quadraginta dies aſſumpto concipiens, debito tempore marem peperit, qui anniculus ex variolis deceſſit, at muliere ulteriùs non concipiente, in prægreſſas obſtructiones culpa omnis conjiciebatur; itaque iterum purgata, iterumque per totidem dies Chalybe aſſumpto, denuò concepit, & femellam peperit, per duos ſequentes annos non ampliùs concipiens, unde ad Chalybis potum rediens tertiò concepit, atque eo pacto etiam quarta, & quinta conceptione fœcunda fuit non niſi ante ſingulas chalybe adjuta.

Sed quoad Antimonium, in cujus exhibitione maximè ſe fundat Medicus ille, ſeriò affirmans ſterilitatem inducere, inaniter omninò loqui videtur, atque 11
ab illo libenter ſciſcitarer, quos Auctores ejus rei habeat? nam ego in contrarium multas experientias adducere poſſum: proprias ante alias in medium afferam.

Curabat Petrus Caſtellus Medicus inſignis, & in chymicis exercitatiſſimus uxorem cujuſdam Dominici Vantagii peſſimè habentem, multis ſymptomatibus, ac terribilibus, necnon acerbiſſimis interdum doloribus, & Epilepticis inſultibus divexatam; quæ nihil ſuſpicans de uteri geſtatione, Medicum de ea re admonere non potuit, unde ille multa, ac diverſa, & valida remedia exhibuit, ac denique Antimonium propinavit, cumque in quinto gravidationis menſe degeret, fœtum ad nonum uſque optimè geſtavit, ac femellam fœliciter enixa eſt, à cujus partu, vix anno tranſacto, marem peperit.

Medicos amicos doctrina, & experientia inſignes in teſtes convocare poſſum, inter quos eminet Franciſcus Santucius communi omnium calculo ſumma cum laude hic Romæ Medicinam exercens, qui omnes affirmant, ſe aliquando ad tollendas contumaciſſimas obſtructiones, quarum cauſa mulieres aliquæ non concipiebant, illis Antimonium exhibuiſſe, unde per illud ad admirationem uſque purgatæ, poſtmodum conceperunt.

Quin etiam idem præstitisse alius Medicus amicus affirmabat in Muliere, quæ jam quinto, ac trigesimo anno major nunquam conceperat, & ad extirpandos stomachi dolores, quibus frequentissimè molestabatur, Autimonio assumpto præter intentionem gravida effecta marem justo tempore edidit.

Notum insuper habemus, Marco Cornachino id narrante *in præfatione sui libelli, & ibid. cap. 7.* Mulieres nonnullas gravidas tutò suo pulvere, quem *Cerberum* nominavit, purgasse, qui ex Antimonii tribus partibus, ex duabus Scammonii & una Tartari conflatur; quòd si Gravidis Antimonium ritè præparatum tutò exhibetur, cur non etiam absque ulla noxa, & absque eo quod steriles eas faciat, Mulieribus extra prægnantiam exhiberi non poterit? sine noxa igitur, & sine impedimento Conceptionis dicendum, potuisse Illustrissimam Dominam Antimonium assumere, maximè ritè præparatum, ut in prædictò pulvere ab illa assumpto fieri solet.

De cauterio in coxa per biennium gestato cùm referret Medicus, risum movit omnium Collegatum, qui per seniorem certiores fuerant facti, nunquam Mulierem Illustrissimam illud gestasse, nec Medico illi in hoc unquam obtemperasse, sed ut illius tædium effugeret, quotidie inculcantis, non posse eam sine hujusmodi remediò sanari, immò nisi assentiretur, in multò pejorem sanitatis statum ruituram, simulavit se illi obtemperasse.

Sed demus illam cauterium in coxa ut ille supponit, per biennium gestasse; certum tamen est neque temporis diuturnitate, neque nimis excedenti eva-
12 cuatione potuisse illud conceptioni obesse, præterquàm quod verum non undequaque est, quòd cauteria ex se sterilitatem inducant, nisi multò longiori tempore gestentur, & multam materiam expurgent, & in corporibus valetudinariis, ac senilibus indantur. At quando ad supplendam naturalem aliquam evacuationem, aut aliàs consuetam, cauteria excitantur, ut in menstruorum diminutione, maximè in subjecto juvenili, atque aliàs non morboso, non modò corpus non refrigerant, aut minùs habile ob hoc ad conceptionem reddunt, sed potiùs illud à superfluentibus humoribus repurgando, natura in hoc deficiente, magis habile ad conceptionem efficiunt. Sed de hoc satis, nam ipsa sagacissima Domina Medici importunitatem satis superque delusit.

Experientiam denique, quam pro sua fulcienda, ac stabilienda opinione, idem Medicus afferebat, inanem esse, unusquisque, ipso excepto, cognoscere potest: nam si sciret, quid sit experientia, nequa-
13 quam ex solo Mulieris nobilissimæ conjunctione cum uno Viro experientiam colligeret; nam experientia, est ejus, quod sæpiùs & eodem modo visum est observatio atque memoria, ut docet Galen. *in libro de optima secta cap. 11.* si ergo experientiam habere velis per viri conjunctionem, an mulier sterilis sit, necne, non satis est, quod cùm uno tantùm se conjunxerit, quia potest ex dissidentia seminis virilis cum muliebri impediri conceptio, unde deducere ex hoc non potes, mulierem esse sterilem.

Præterea non est necessarium, neque ut pluri-
14 mum consuetum, ut sponsæ primis diebus nuptiarum, aut etiam primis mensibus concipiant, unde pessimè infert Antagonista ille, *Sponsa primo mense non concepit, ergo experientia constat, illam non esse habilem ad concipiendum.* Sed non absque evidenti causa evenire solet, ut sponsæ, maximè virgines, Marito junctæ, primis mensibus non concipiant; quia primi illi congressus non absque omni dolore, & displicentia fiunt ipsarum nuptarum, ob violationem locorum in devirginatione factam. Et postmodum ex coitus frequentatione viæ magis dilatantur, ac semen liberiùs, & affluentiùs, ac cum majori delectatione prodit; nam in principio, multæ vix eam delectationem percipiunt, quæ deinceps in ejus emissione fit, nam ex tenuiori crassiusculum evadit, & majorem delectationem affert.

Accedit his, quòd sponsi, & peculiariter junio- 15
res, & qui mutuo amore incalescunt, magis quàm oporteat Veneri indulgent, & ex nimis frequentato coitu non generant, hoc enim impedimento esse 16
generationi, Medici quotquot de simili argumento verba faciunt, admonere non desistunt. Mercurial. *lib. 1. de Morbis mulierum, cap. 2.* Mercat. *de steril. & Prægn. aff. cap. 2. lib. 3.* Massaria *lib. 4. Pract. 6.* Plutarch. *lib. 5. de Plac. Philosophor. c. 9.*

Sed concedamus huic Medico Maritum præclarissimæ fœminæ fuisse ex se fœcundum, non idcircò, ut superiùs annuebam, inferre licet *Ergo ut uxor,*
cùm ex eo non conceperit, non est fœcunda: Quia, 16
hoc non obstante, mulier ex se potest esse fœcunda, sed non concipere ex hujusmodi viro ob Naturæ disconvenientiam: quod satis superque propter Medicorum & Philosophorum auctoritatem facilè testatur experientia, cùm pateat, eandem mulierem cum secundo marito concipere, quæ cum priori concipere non potuit: eodemque pacto eundem virum cum priore uxore non generasse, cum posteriore verò maximè.

Sed ut veritatem rei consequamur circa hoc factum, determinandum, Mulierem Illustrissimam ob mariti inhabilitatem non concepisse, eamque ex sui natura ad generationem esse aptissimam, ut ex iis, quæ in illa quoad corporis institutionem observata diligentissimè sunt, manifestissimè elicitur.

CONSILIUM LXXXIV.

ARGUMENTUM.

Reverendissimus Dominus N. N. Archidiaconus Ecclesiæ N. exposuerat Sanctissimo se non esse habilem ad suæ dignitatis munia exercenda, eamque ob causam instabat, ut sibi Coadjutor concederetur cum futura successione, gratiamque ab eodem Sanctissimo obtinuerat, concedente illi pro Coadjutore Dom. A. ejusdem Domini Archidiaconi ex fratre nepotem, tunc vix per ætatem habilem ad eam Dignitatem obtinendam: quod ægerrimè ferentes ejusdem Ecclesiæ Canonici, obtentam ab eo gratiam tanquam subreptitiam impugnabant, opponendo, quòd causæ ab ipso enarratæ ad gratiam obtinendam, non essent sufficientas, nec talis gravitatis, qualis fuerant enarratæ. Pro sufficientia igitur earum causarum firmanda, ad instantiam Procuratoris prædicti Reverendissimi D. Archidiaconi, quæ sequuntur, scriptis mandavi.

SUMMARIUM.

1. *Homo quando senescat ante terminum naturalem.*
2. *Ætates retardantur, & accelerantur, pro virium robore.*
3. *Ad impetrandam Coadjutoriam omnes enarratas in supplicatione causas justificare oportet.*
4. *Singulæ causæ per se debent esse sufficientes ad Coadjutoriam obtinendam.*
5. *Qualibet expressio falsa vitiat gratiam.*
6. *In expressione causarum, ob quas petitur gratia, requiritur, ut ejus qualitatis sint, qualis fuerit narratum in supplicatione.*
7. *Gratia subreptitia evadit, si, narratis pluribus impedimentis pro obtinendo Coadjutore, omnia non probentur.*
8. *Impedimenta pro optinenda gratia debent esse perpetua.*
9. *Valetudo pro obtinenda Coadjutoria debet esse talis, ut sit absque ulla spe futuræ prosperitatis.*
10. *Cessante causa, ob quam Coadjutoria fuit concessa, cessat Coadjutoria.*
11. *Obstructiones, & longa febriculæ ab ipsis dependentes quando judicandæ pro causa sufficienti obtinendi Coadjutorem.*

12, Ex-

12 *Expertis, & peritis in Arte magis credendum, quàm rationibus in contrarium.*
13 *Experientia est Iudex rerum evidenter apparentium, non Ratio.*
14 *Nullus tenetur ob corporis salutem recuperandam, remedium admittere asperum, & summi cruciatus.*
15 *Ipsa sanationis incertitudo excusat ægrum ab admissione remediorum.*
16 *Calculo vesicæ extracto per incisionem, non cessat causa justitiæ ad obtinendum Coadjutorem.*

TRiplici ex causa supplicaverat Sanctissimo, Dominus Archidiaconus, ut sibi Coadjutor concederetur. *Prima* erat Ætas gravis, cùm vix perpaucos menses ab anno sexagesimo distaret. *Secunda*, erant obstructiones viscerum naturalium, ex quibus frequenter lentas quasdam febriculas patiebatur, quæ illum in lecto ad plures dies decumbere cogebant. *Tertia causa* erat vesicæ calculus, cujus occasione creberrimis & attrocissimis doloribus vexabatur. Unaquæque igitur prædictarum causarum sufficiens visa est ad obtinendum Coadjutorem.

Nam quoad ætatem satis, gravis judicari potest in hoc subjecto, etiam si sexagesimum annum non excedat, quia Dominus Archidiaconus à duplici morbo jam à multo tempore conflictatus, viribus consuetis est destitutus, ita ut uon pro sene tantùm sed pro Decrepito, & annis confecto reputari debeat, nempe quibuscunque sanitatis incommodis obnoxius, quæ Decrepitas, & extremum senium in cæteris afferre solet, ut aliàs evenit ubi vitam morbis
1 exagitatam quis degit senescens ante terminum naturalem, & in pluribus consuetum.

Licèt ergo Decrepitas multò seriùs advenire determinetur, nempe sexagesimoquinto, aut etiam septuagesimo anno, tamen, ut passim apud tam Legumperitos, quàm Philosophos, & Medicos habetur, & ut frequenter à meipso occasione oblata dictum est, Ætates retardantur & accelerantur pro virium ro-
2 bore, ita ut qui senesceret, exempli gratia, sexagesimo, virium robore sive ex morbis, sive quacunque ex causa deficiente, senescat quinquagesimo, aut etiam maturiùs, & vix sexagesimum attingens senio conficiatur, ut in casu nostro, in quo Dominus Archidiaconus longa corporis valetudine, & molestissimo urinæ ardore ob vesicæ calculum excruciatus, hoc ipso ætatis anno sexagesimo jure senio confectus dici debet, & illi ex justitia Coadjutor dandus est.

Sed ætati gravi additur secunda causa originem habens à diuturnis, & contumacibus obstructionibus, & à frequentibus febriculis inde dependentibus, quibus Dominus Archidiaconus sæpè molestatur, quippe cùm hujusmodi affectiones tam malè, & tam frequenter hominem exerceant, ut illum in malum corporis habitum, cachexiam Græci vocant, ac tandem in Hydropem præcipitare valeant: qui affectus in quavis persona, sed maximè in sene summoperè est timendus, cùm enim à diminuto calore originem trahat, & in sene calor ob ætatis ipsius conditionem quotidie diminuatur, evitare nullo modo potest, quin idem calor quamprimùm ad extinctionem properet, & hominem de medio tollat.

Tertia denique causa videtur præ aliis justa ad petendum, & obtinendum Coadjutorem; non modò enim illum impedit, ne suis muniis fungi possit, sed ejus vitam miserabilem reddit: nam cùm evacuatio per urinam frequenter fieri debeat, & ob calculi præsentiam, quem Natura foras detrudere indesinenter conatur, stimulus urinæ reddendæ majorem in modum adaugeatur insuperque summum ardorem, & angustiam in ea reddenda experiatur, vitam ducit perpetuis cruciatibus conflictatam, absque ulla spe futuræ prosperitatis, immò ne diminutionis quidem tam carnificini symptomatis; unde hæc sola causa sufficientissima reputanda ad justificandam gratiam per Dominum Archidiaconum à Pontifice obtentam, etiamsi aliæ non essent sufficientes.

Sed contra prædicta, Domini Canonici insurgentes, contendunt, gratiam esse subreptitiam, & idcircò revocandam; nam, inquiunt, oportet supplicantem
plures causas suæ petitionis exponentem, omnes, ac 3
singulas justificare, ita ut unaquæque per se sit sufficiens ad gratiam obtinendam, nam ubi insufficiens ali- 4
qua earum esset, supplicatio contineret falsitatem, & quælibet expressio falsa vitiat gratiam: per ea, quæ
adducit Garzias *de Benef. par. 6. cap. 2. num. 197.* quia 5
in gratiosis omnia narrata sunt verificanda: Idem *ibid.*
num. 189. immò in expressione causarum, propter 6
quas gratia expetitur, requiritur, ut ejus qualitatis sint, qualis narrata est in supplicatione, ut, exempli gratia, si narratum sit, supplicantem pati stomachi imbecillitatem cum dolore perpetuo, & vomitu, & dolor non sit perpetuus, aut vomitus non adsit, gratia dicitur subreptitia. Rota *in Giennen. Thesaurariæ 24. Novembris 1634. coram Verospionum. 1. & in Melevitana Antianitatis 1. Julii 1643. coram eodem num. 9.* tantò magis ergo gratiam faciet subreptitiam, si narratis pluribus impeditis, ob quæ petitur gratia, non omnia probentur: Garzias *de Benef. ubi*
suprà, num. 195. Cùm ergo Dominus Archidiaconus 7
præter calculum in vesica, narravit se esse Decrepitum, cùm vix sexaginta annos natus sit, & pati obstructiones, & febriculas, ut exponit, neque ætas sexaginta annorum sit Decrepita, neque obstructiones, & febriculæ narratæ, sint ita graves, ut earum respectu concedi illi debeat Coadjutor, gratia evadit omninò subreptitia, ac absque dubio revocanda.

Quod enim ætas sexaginta annorum non possit dici Decrepita, probatione non eget; & licèt, ut ex adverso dicitur, evenire possit, ut præ caloris nativi imbecillitate, ac defectu naturali, vel adventitio, aliqui per nonnullos annos antequam alii senescant, & decrepiti evadant, & tamen id non in casu nostro habet locum, quia Dominus Archidiaconus non obstante lapidis vesicæ morbo, quo tantoperè affligi se dictitat, vires adhuc habet integras, ut ex aspectu ipso, & ex motus promptitudine, & omnium actionum alacritate conjici potest.

Sed & obstructiones, & febriculæ, quibus detinetur, non sunt tales, quales enarravit, cùm vix semel, aut iterum ex earum causa decumbere sit coactus ad decem, vel quindecim ad summum dies, easque facilè corporis purgatione, tam per medicamenta, quam per sanguinis detractionem non magno negotio superavit.

Sed quoad vesicæ calculum clara est falsitas enarrationis, cùm licèt Dominus Archidiaconus urinæ ardorem patiatur, adhuc tamen certam cognitionem non habet, an ille urinæ ardor à calculo procedat, necne, cùm possit procedere ex aliis causis, ut ex solis arenulis, aut ex pituita salsa urinam reddente acriorem. Et non habere in rei veritate illum in vesica calculum, satis testari potest molestia, quam in reddenda urina experitur, quæ neque tam magna est, neque tam frequens, ut narravit, utque magna ac frequens esse solet in iis, qui calculo vesicæ laborant: quin nec multùm angitur, si curru vehatur, nec pondus ullum inibi persentit per gradus descendendo, quæ manifestè in hoc morbo se produnt.

Atque ex his clarè patet, gratiam à Domino Archidiacono obtentam, esse subreptitiam, cùm in supplicatione falsa enarraverit, neque talia, qualia in veritate sunt.

Detur tamen Domino Archidiacono, ut undequaque vera enarraverit, adhuc gratia non debet habere locum, quoniam impedimenta, quæ narrantur

8 tur à supplicante ad obtinendam gratiam, debent
esse perpetua, ita ut amoveri nullo modo possit: &
9 quoad corporis valetudinem specialiter patet debere
esse talem, ut sit extra omnem spem futuræ prospe-
ritatis. At causæ enarratæ à Domino Archidiaco-
10 no pro obtinendo Coadjutore, si æratem excipiamus
(quam non esse ita gravem, ut mereatur inter causas suf-
ficientes connumerari, jam probatum est) sunt omninò
amovibiles, & sic cessare debet Coadjutoria, ces-
sante causa, ob quam fuit concessa; Rota *in Elnen.*
Canonicatus, *6. Junii 1631. coram Ghisilerio num. 6.*
Nam quoad obstructiones, & febriculas enarratas,
jam experientia ipsa docuit, esse sanabiles, cùm in
seipso expertus sit aliàs leni corporis purgatione amo-
tas esse; sed & ipsum etiam vesicæ calculum, si modò
adsit, eximi posse notum est; unde ipse ad integram
sanitatem redire valet, ut quotidie in aliis fieri vi-
demus per ipsius vesicæ incisionem.

Sed profectò nimis transportari se Domini Cano-
nici permittunt, à mala, quam contra Dominum
Archidiaconum exercent, voluntate, unde non modò
causarum, ex quibus motus est ad petendum Coad-
jutorem, gravitatem verbis summoperè extenuant,
ac diminuunt; sed, quod detestabile est, plura falsò
supponunt; & quæ factibilia nullo modo sunt, fa-
cilia esse pro nuntiant.

De ætate nos, quid verè sentiendum, ultimo lo-
co manifestabimus; de morbis agamus Dominum
Archidiaconum exercentibus: & primò non nega-
mus, obstructiones, & febriculas, quas ille pati-
tur, ex se, & cùm solæ hominem detinent, non
difficulter superari, cùm non admodum inveteratæ
11 sunt, & subjectum, quod occupant, juvenile est,
aut saltem non dejectis viribus: sed si alteri morbo
gravi associentur, si morbo huic contraria remedia
ad illas tollendas sint necessaria, si diuturnæ & con-
tumaces fuerint, si in subjecto senili, & viribus de-
jectis, tantùm abest ut curari possint, ut incuratæ
de necessitate sint relinquendæ, ne curatione major
ille morbus irritetur, quia incuratæ non tam citò
præcipitare poterunt hominem ad interitum.

Pro exemplo sint eædem obstructiones & febriculæ
in homine Hæmoptoisim, hoc est sanguinis sputum
ex venæ ruptura in pectore patiente; certum enim
erit, hunc procurando sanguinis sputo egere medi-
camentis obstruentibus, incrassatis, & astringen-
bus, prò curandis autem obstructiouibus & febri-
culis ab iis dependentibus, egere deobstruentibus, at-
tenuantibus, & relaxantibus, si ergo obstructiones
curare labores, ægrum quamprimùm jugulabis, pe-
ctoris venis magis adapertis, & vitam cum sanguine
fundentibus: at si incuratas illas reliqueris, in lon-
gius vita protrahetur, licèt tractu temporis ab ipsis
aut habituales febres, aut cachexiam, aut hydro-
pem expectare certus fueris.

Simili modo ad amussim in casu nostro evenire
necesse est, in quo obstructiones, & febriculæ, ut
in superiori exemplo dictum est, aperientibus, &
attenuantibus tolli deberent, ardor autem urinæ
dolorem lenientibus, atque incrassantibus diminui
aliqua ex parte poterit; quòd si in incidentibus, ape-
rientibus, & attenuantibus obstructiones curare ve-
limus, urinæ ardorem majorem in modum auge-
bimus, calorem febrilem ea ipsa occasione nocen-
tiorem faciemus, vesicæ inflammationem præ do-
lore majori excitabimus, ægrumque tandem defi-
cere videbimus.

Cùm ergo obstructiones, & febriculæ, de qui-
bus verba facimus curari nec possint, nec debeant,
& non solùm de præsenti sint molestæ, sed quoti-
die magis molestæ non curatæ futuræ sint, gratiam
à Pontifice concessam habendi Coadjutorem, quantum
est ex hoc capite, justificatam esse, determinandum.

Quod tantò verius est, quantò magis falsum
quod Domini Canonici supponunt, nempè Do-
minum Archidiaconum raro ab his morbis mole-
stari, nam per idoneos testes constat illum per an-
teactum quinquennium bis quolibet anno ex præ-
dictis febriculis coactum fuisse in lecto decumbe-
re: de præsenti autem tam malè à lapide vesicæ
exerceri, ut neque obstructiones, neque febriculas
ullo in censu habeat, præterquam quod ob ejusdem
lapidis morbum coactus sit à medicamentis deob-
struentibus, & aperientibus in totum abstinere, qui-
bus tamen longo tempore usum fuisse ad obstructio-
nes illas tollendas præter examinatos testes, fidem fa-
ciunt Medicorum Receptæ apud Aromatarium, ut
fieri solet, asservatæ.

Sed quod Canonici de essentia lapidis vesicæ con-
trovertunt, clarè ostendit illos, ne facti quidem ve-
ritati velle acquiescere, sed ipsam quocunque pejori
modo se paratos esse impugnare. Constat enim Do-
minum Archidiaconum ante supplicationem Sanctis-
simo porrectam pro obtinendo Coadjutore, exper-
tissimo Chirurgo advocato, curasse, ut omni majori
diligentia scrutaretur, an in vesica lapis adesset, nec-
ne; qui experimento facto, ac singulis, quæ observai
oportuit observatis, denunciavit, illum lapidem in
vesica habere considerabilis magnitudinis; quod
etiam propria fide postmodum comprobavit.

Neque obstant oppositiones in contrarium à Do-
minis Canonicis factæ quoad gravitatem doloris, &
ardoris in mingendo, quem multò majorem esse con-
tendunt ubi ex lapide excitetur, alia objiciendo, ra-
tiunculis quibusdam in medium allatis: quia exper-
tis, & peritis in Arte magis credendum, quam ratio- 12
nibus in contrarium: Rota *in Elnen. Canonicatus su-*
prà citata, num. 22. & in Romana officij mandataria-
tus, 1. Julij 1637. coram Panzirolo, num. 15. quia ex- 13
perientia est judex rerum evidenter apparentium, non
Ratio: Galenus *in 6 de Morb. vulg. comm. 3. partic.*
19. Quamobrem si Peritus in Arte facta experientia
deponit, Dominum Archidiaconum habere calculum
in vesica, Dominorum Canonicorum rationes om-
nes in contrarium evanescunt.

Qui, ut evidentiùs ostendant, quàm malè affe-
cti sint contra Dominum Archidiaconum; conten-
dunt, quòd etiam existente lapide iu vesica, non ha-
beatur causa sufficiens ad obtinendum Coadjuto-
rem; *Primò*, quia non adeò molestum causat dolo-
rem, nec tantam angustiam, ut ab ipso narra-
tum est *Secundò*, quia est per extractionem amovi-
bilis.

At quod primo loco Canonici objiciunt, falsum
esse ipso facto convincitur, quia licèt dolores & ar-
dores in mingendo non sint perpetui, nec frequen-
tissimi, afferunt tamen cruciatum intolerabilem: &
licèt minùs frequenter illum molestent, quam so-
leant, quia nonnulli centies in die urinam cum ma-
gno cruciatu reddere coguntur, sunt tamen frequen-
tes respectu naturalis consuetudinis, cum enim qua-
ter aut una, vel altera vice plus urinam reddere con-
suesceret, nunc aliquando vigesies cum carnificino il-
lo dolore mingere cogitur.

Quod autem secundo loco firmant, calculum esse
amovibilem per vesicæ incisionem, negari non po-
test; sed nullo modo obligatur Dom. Archidiaco-
nus tale remedium experiri, nemo enim tenetur
etiam ob recuperandam corporis sanitatem reme- 14
dium admittere, quod sit maximè asperum, & sum-
mos cruciatus inferens: Sotus *lib. 5. quæst. 2. art. 1.*
Lessius *de Justitia & Jure, lib. 2. cap. 9. dubitatione de-*
cimaquarta, num. 96 Pater Theophil. Raynaud. *de*
Ortu infant. contra Naturam, cap. 6 n. 2. cum aliis
ibi cumulatis. Quod tantò magis habet locum, quan-
tò minùs tantum remedium est; nam ipsa incertitudo 15
sana-

sanationis excusat infirmum ab ejus remedii admissione: idem Pater Raynaudus *ibid: num.* 4. *& seq.* & dixi etiam. *lib.* 8. *quæst. tit.* 2. *quæst.* 1. *n.* 16. ac profectò experientia patet, in ipsa hujusmodi remediorum executione (licèt aliquando per ea saluentur) Ægros expirare; ut fit, exempli gratia, in putridorum membrorum excisione, in Thoracis inustione ad pus extrahendum, in paracentesi ad educendam aquam Hydropicorum, & id genus aliis, & in ipsissima lapidis vesicæ extractione.

Verumenimverò, dato etiam quod hujusmodi lapidis extractio certam salutem promittat, & ab omni mortis periculo absit, tamen non idcircò cessaret sufficientia hujusmodi causæ ad postulandum, & ob-
16 tinendum Coadjutorem, quia præterquam quod post incisionem vesicæ ad lapidem extrahendum, homines ob vulneris gravitatem maximam virium jacturam faciunt, & ob fistulas interdum irremediabiliter aliquando relictas, vitam in posterum valetudinariam degunt, nec possunt certò sibi promittere, quin de novo alii lapides generentur, ob lapidificam illam facultatem à Natura inditam, quæ nullo humano ingenio inhiberi, aut impediri potest; jam verò non uno, aut altero eventu comprobatum est, nonnullos post lapidis extractionem tractu temporis alios lapides procreasse, unde de novo excisioni se committere coacti sunt.

Ex quibus patet apertissimè, causas omnes, & singulas à Domino Archidiacono in supplicatione ad Sanctissimum enarratas ad obtinendum Coadjutorem fuisse omninò sufficientes; neque in earum enarratione ullam contineri falsitatem, quæ obtentam gratiam subreptitiam reddat.

Et quod denique de ætate non decrepita objiciebatur, facillimè diluitur per existentiam aliarum causarum, quæ ætati associantur.

CONSILIUM LXXXV.

ARGUMENTUM.

Occasione Vindemiarum cùm vir, & uxor ruri commorarentur, in cœna fungis, aliisque pravis edulis sese ingurgitaverant, famula, ac famulo, necnon villico eodem cibo se replentibus. Dormitum euntes, à somno non multò pòst expergefacti, stomachi dolorem & anxietatem, cordis pressuram, anhelitusque difficultatem, aliaque prava symptomata passi, villicum, ac famulum in proximiora rura petitum auxilium expediunt; quorum uterque inter eundum iisdem accidentibus, ac vertigine prehensi in terram cecidère animam exhalaturi, nisi ex proximis ruribus homines accurrentes opem tulissent, vomitum provocando, & antidota quædam ministrando. Interim ex symptomatum sævitiæ vir & uxor, cum famula, omni ope destituti vitam obierunt. Inierant conjuges à biennio citrà, pactum quoddam inter se, nimirum quòd altero eorum decedente, superstes conjux scutorum duo millia ultra Quartum dotale lucraretur. Dubitatum ergo est, quisnam eorum ultimo loco vita fructus esset, & instante doctissimo, ac perspicacissimo Amico Jureconsulto, ut meam sententiam in ea re propalare non gravarer, ejus desiderio satisfeci, ut sequitur.

SUMMARIUM.

1 *Venena serius lædunt mulieres, quàm viros,*
Reprobatur, sub num. 13.
2 *Calor nativus quò imbecillior, eo citiùs à veneno superatur.*
3 *Senectus ætati consistentiæ comparata, viribus illi omninò cedit.*
Consistentes jam declinare incipiunt.
Senes nulli robur habent.
6 *Venena omnia vel mediatè, vel immediatè Cor petunt,*
7 *Pro majori, aut minori Cordis fortitudine, magis, aut minùs veneno resistitur.*
8 *Frigidum venenum citiùs extinguit debilem calorem, quàm fortem.*
9 *Homo natura frigidus assumens venenum frigidum, citiùs moritur, quàm qui natura calidus est.*
10 *Fungorum venenum est strangulatorium, & respirationem abscindens: & num.* 21.
11 *In respiratione magis læduntur viri, quàm mulieres.*
12 *Mulieres insultus Asthmaticos faciliùs superant, quàm Viri.*
13 *Virum fortiorem esse Muliere controverti non potest.*
14 *Potissima causa, ex qua homines citiùs senescunt, quàm deberent, sunt morbi magni, & diuturni.*
15 *Corpora strictos, & angustos meatus habentia, seriùs à veneno læduntur.*
16 *Præstat, homines magis graciles esse, quàm crassos.*
17 *Obæsi citiùs intereunt, quàm graciles.*
18 *Malus est ad crassitudinem excessus.*
19 *Cordis fortitudo major in gracilibus, quàm in obæsis.*
20 *Alimenta, medicamenta, & venena nonnisi à calore actuantur.*
22 *Vbi pars aliqua in corpore debilis est, causæ violentæ accedentes eam præ aliis infestant.*
23 *Si quæ pars ante morbum laboraverit, ibi firmatur morbus.*
24 *Venenum quò in majori quantitate assumitur, eo citiùs occidit.*
25 *Vbi vis major est, celeritatem etiam operationis esse oportet.*
26 *Vbi plures, & evidentiores causæ concurrunt, effectum citiùs sequi necesse est.*

NOn contemnendæ prima facie videbantur præsumptiones, ex quibus haberi posset, Maritum ante uxorem obiisse, quæ desumi poterant ab utriusque sexu, ab ætate, à viribus, à fortitudine, & imbecillitate cordis, à qualitate veneni, & ab ejus effectu.

Nam quoad sexum, fuit nonnullorum Docto- 1
rum opinio, de qua signanter Cardinal. Ponzett. *lib.* 1. *de Venen. cap.* 13. quòd venena tardiùs lædant mulieres, quàm viros; neque videtur hujusmodi opinio sine fundamento, quia venena ubi à persona frigidiori temperatura dotata assumpta fuerint, vel à contraria qualitate obtunduntur, si calida sint; vel non tam citò actuantur, si sint frigida; maximè cùm à temperamento frigidiori vasa angustiora, & exiliora procedant idcirò venenum non tam promptè admittunt, ut fit existentibus vasis apartis, & amplioribus. Cùm igitur Mulieres frigidioris temperamenti sint, quàm viri, pro ratione factum videtur, ut seriùs uxor à veneno læsa fuerit quam Vir, & hoc pacto Vir ante uxorem fato cesserit.

Ab ætate etiam desumi potest non invalida præsumptio; nam cùm vir provectiorem multò ætatem degeret, quàm mulier, quia ille sexagesimo anno proximus erat, uxore quadragesimum non excedente, calor naturalis, cujus fortitudine veneno resisti oportet, quò imbecillior est, eo citiùs à veneni vio-
lentia superabitur, & extinguetur; esse autem calo- 2
rem prædictum imbecilliorem in senectute, quàm inanteacta ætate consistentiæ, per quam Mulier à senectute, sui Viri per viginti annos distabat, tam clarum est, ut nulla probatione indigeat. Itaque deducendum hinc est, Maritum obitu prævenisse uxorem.

Sed & vires utriusque conjugis invicem comparatæ, non postponendam præsumptionem ejusdem
successus nobis subministrant; palam enim est, se- 3
nectutem ætati consistenti comparatam, quoad virium robur tantùm illi cedere, ut inanis undequaque ea comparatio evadat; licèt namque consisten-
tes jam declinare incipiant, ut colligitur ex Galeno *in* 4
lib. 3 *Aphorism.* 30. tamen ad labores non ita ut antè, sed quoquo modo sufficiunt, viribus adhuc ex parte saltem in suo esse conservatis: At senes nulli
robur habent, idem Galenus *libro de Curat. ra-* 5
tion. per sanguinis missionem, cap. 9. minùs ergo resistere eos necesse est causæ violentæ, ac veneno præsertim, quod violentissima causa est, quàm qui

in consistenti ætate versetur; unde ex veneni fungorum vi citiùs succubuisse virum, quàm uxorem determinandum.

Eandem præsumptionem, ejusdemque ponderis elicere possumus ex majori, aut minori Cordis im-
6 becillitate: cùm enim venena omnia aut mediatè, aut immediatè Cor adoriantur, ut est communis Medicorum sententia, de qua testatur Conciliat. *different. 178. & libro de Venen. cap. 1.* certum est pro fortitudine, & imbecillitate ipsius Cordis, ma-
7 jorem, aut minorem resistentiam contra venenum fieri posse: unde pro eadem fortitudine, imbecillitate assumens venenum citiùs, aut seriùs succumbet. Majorem ergo Cordis imbecillitatem reperiri in sene, quàm in eo, qui ætatem consistentem degit, non est dubium; citiùs ergo vita functum dicendum virum tanquam seniorem, & corde imbecilliori dotatum, quàm uxorem ætatem vegetiorem ducentem, & cor robustius obtinentem, quia tantò minor esse debuit resistentia ex parte viri, quantò major ex parte mulieris.

Neque validitate cedit præcedentibus præsumptio, quæ sequitur desumpta à veneni qualitate: veritati enim maximè consonum videtur, frigidum vene-
8 num, quale est venenum fungorum; citiùs ac faciliùs extinguere debilem, quam fortiorem calorem, Modò senes calorem debilem habent, & frigidiori temperamento ob hoc dotantur: *Cùm hæsitatur ergo,* dicebat Cardinalis Penzett. *lib. 1. de Venen. cap. 6. an homo calidæ temperaturæ sumens venenum frigidum citiùs moriatur, quàm homo naturæ frigidæ? videtur, quòd, cæteris paribus, citiùs moriatur iste, quia in eo est minor resistentia.* Et in summa, juvenes minùs læduntur à frigidis, eodem Ponzetto dicente,
9 ob majorem caloris fortitudinem; & sic quò magis distat homo à Juventute, magis læditur à frigidis venenis; consequens ergo est, Maritum qui multum à juventute distabat, citiùs ac promptiùs à frigiditate veneni ipsorum fungorum superatum esse, quàm uxorem, quæ tantò fortiorem calorem viro obtinebat, quantò minùs quàm ille à juventute distabat.

Denique ab effectu ipsius veneni desumi quoque potest non levis præsumptio, suadens virum an-
10 te uxorem obiisse: nam venenum fungorum est strangulatorium, & prohibens respirationem: Avicenna *lib. 4. Fen. 6. tractat. 2. cap. 10.* Cardinalis Ponzett. *lib. 2. de Venen. cap. 33.* & est communis Medicorum opinio, qui ergo minùs in respirationis actio-
11 ne pati est consuetus, seriùs à veneno hujusmodi strangulabitur, citiùs qui magis lædi solet, at in respirationis actione multò minùs læditur mulier, quàm
12 Vir; cujus rei manifestissimum signum præbet, quod mulieres ab Asthmate multò minus exercentur, & multò faciliùs ab ea liberantur, quàm viri: Mesues *de Medic. partic. summa secunda cap. 1.* Savonar. *in Practic. magn. tractat. 6. cap. 10. rubric. tertia in Prognostic. & in dubitat. n. 1.* Piso *lib. 2. Pract. cap. 5.* Et ratio est, quia Natura efformavit mulieres pectore lato, & amplo, ad mammas continendas, in quibus lac generari ac conservari, quo puerulos lactare deberent; neque aliam ob causam evenire existimandum, quòd mulieres chordæ tormento expositæ faciliùs illud sustineant, quàm Viri, non enim à respirationis læsione adeò molestantur, ut aliàs dixi ex Fortunato Fidel. *lib. 2. de Relat. Medic. cap. 3. rubric. Qui thorace sunt, &c.* Itaque assumpto hujusmodi veneno strangulatorio, Vir citiùs, ac graviùs in respirando læsionem patitur, ac citiùs, crescente symptomate deficiet, respiratione vi ipsius veneni penitùs abolita.

Verumenimverò multò urgentiores præsumptiones militare pro contraria sententia patebit, si particularia quædam in hoc facto expendamus. Nam nonnulla ab ipso villico, & famulo, jam meliusculè habentibus, & ritè interrogatis propalata sunt, quorum cognitio omninò necessaria est ei, qui judicium in re dare voluerit.

Primò ergo sciendum, virum, de quo agitur, fuisse sexagenarium, sed viribus adhuc constantibus, nullaque prægressa ægritudine labefactatis: corporis habitu fuisse mediocri ad tenuiorem potiùs, quàm ad pinguiorem tendente, in. victu liberaliter quidem se perpetuò gessisse, excessus tamen magnos semper evitans, omni eduliorum genere usus, idcircò neque à mortiferis illis fungis se abstinuit, sed parciùs quàm uxor in eorum comestione se gessit, uxorem increpans, quæ absque modo, ut erat ejus cibi avidissima, eos ingurgitabat. Erat autem uxor quadragenaria, habitu præpingui, in victu notabiliter, & indesinenter delinquens, ut fœminarum mos est; valetudine inprospera semper conflictata, ac insultibus asthmaticis sæpè vexata, qui uterina suffocatione interdum excepti illam omni pulsu depauperatam relinquebant. In postrema cœna fungos indiscretè in nimia copia comedit, deinde vino recenti, totisque castaneis, aliisque pessimæ conditionis edulilis se replevit: quæ omnia famulæ etiam Dominæ exemplum secutæ exitio fuisse, tam villicus, quàm famulus retulerunt.

Ex his facilè patet, urgentiores præsumptiones depromi pro contraria opinione determinante, Maritum uxori supervixisse. Ac primò potest urgentissima præsumptio desumi à sexu: quis enim controvertere audebit, an Vir sit fortior Muliere? 13
majorem ergo resistentiam veneno facere potest Vir, quàm mulier; nam opinio illa, quòd mulieres tardiùs à veneno interficiantur, quàm Viri, neque ulla insigni auctoritate, neque communi calculo accepta, neque experientia est confirmata; immò in casu nostro, in quo venenum fuit sua natura frigidum, sexus augere valde potest eam præsumptionem; nativa enim sexus virilis caliditas majorem resistentiam facere potuit veneno frigido, quàm nativa sexus fœminei frigiditas.

Neque contra hoc valet oppositio, quæ fieri posset, dicendo, quod major caliditas in causa esse potuerit, ut venenum citiùs in venas penetraverit, citiusque virum ingulaverit; hoc enim haberet locum in veneno calido, & ubi contrarium assumentis temperamentum non manifestè impediret veneni frigidi actionem, ut in casu nostro.

Idem commonstrare potest præsumptio desumpta à viribus, licèt enim controverti non possit, majus robur habere degentem in ætate consistenti, quàm senem sexagenarium; tamen id locum habet cæteris paribus, & si ad ipsum tantùm annorum numerum respiciamus; sed si ad ea, quæ ætati accidunt, animum convertamus, certum est, neque eventurarum apparet, posse robustiorem esse senem sexagenarium quàm virum quadragenarium si senex vitam traduxerit sanam, ac nulla ægritudine labefactatam, Quadragenarius verò vitam traduxerit valetudinariam, ac morbis gravibus, & summæ malitiæ obnoxiam; potissima enim causa, ob quam citiùs multò, quàm deberent, homines senescant, morbus est. 14
Cum ergo virum habeamus in casu nostro, qui sanus vixerit, & in sexagesimo anno adhuc viribus constaret, aliaque ex parte mulier offeratur quadragenaria, asthmate, & uterinis suffocationibus molestata, ab eorumque morborum sævitia enervata, nonne magis secundùm rectam ratiocinationem est, senem viribus superasse mulierem, quibus majorem resistentiam contra veneni malitiam facere potuerit, quàm mulier.

Accedit his alia præsumptio, tertia in ordine desumpta à corporis utriusque conjugis constitutione: 15
nam

15 niam corpora, quæ strictos, & angustos meatus habent, multò seriùs à veneno læduntur, quàm eosdem meatus latos, ac patentes habentia: hanc enim rationem reddebat Galenus *libro tertio*, *de simplic. medic. fac. capit. decimooctavo*, ex quo Avicenna *libro quarto*, *Fen. 6. tractatu primo*, *capite secundo*, cur Sturni à Circuta non lædantur, homines verò maximè? Ergò cùm senes ob introductam ab ætate siccitatem simul cum frigiditate meatus strictos, & angustos habeant, his autem comparati ætate Consistentes multò amplioribus dotentur, consequens est, senem nostrum magis resistere potuisse violentiæ assumpti veneni, quàm uxorem, unde seriùs multò, quam uxorem obiisse illum oportuit.

16 Urgentissima porrò est præsumptio desumenda ab utriusque corporis habitu: siquidem notum est ex Galeno *Comm. secundo*, *Aphorism. quadragesimoquarto*, præstare, homines magis graciles esse, quàm pingues, non modò eam ob causam, quam affert *in dict. Aphorism.* Hippocrates, quòd citiùs in-
17 tereant, hoc est, vitam breviorem traducant admodum pingues, quàm graciles; sed etiam quia causis violentis ab extra occurrentibus minùs resistere possunt, ut addebant etiam Joannes Heurnius *in commen.* & Hollerius *in scholiis ad prædict. Aphorism.* malus enim est ad grassitudinem excessus, ut *ibi* Galenus: ejusque
18 rei potior ratio censenda, quia *angustæ sunt in his Arteriæ, & venæ, atque ob id paucum omninò sanguinem spiritumve habent.* Minùs ergo resistere violentæ causæ potuit mulier pinguedine turgens, quàm Vir mediocri, aut potiùs graciliori habitu dotatus; unde oportuit illam multò ante Maritum exspirasse.

Licet autem dixerimus, virum habuisse meatus angustos ob ætatis siccitatem & frigiditatem, nunc autem mulierem eodem vitio ob pinguedinem laborasse, non idcircò contradictionem dictum hoc involvere dicendum; quia quantum angustia meatuum ab ætate sicciori, & frigidiori introducta confert ad resistendum veneno, tantundem eadem angustia ex pinguedine proveniens obest resistentiæ contra venenum faciendæ, ubi Natura illud superare laboret.

Superiorem præsumptionem excipit quinta non
19 minoris momenti, & ab eadem causa dependentiam habens, & desumitur à fortitudine Cordis, quam majorem esse in gracilibus, quàm in pinguibus patet ex *eodem comment.* Galeni, & aliorum Doctorum, neque enim aliam ob causam citiùs intereunt obæsi, nisi quia Cor imbecillum habent, & minimo calore munitum, idcircò & Arterias, & venas angustas habent, & spiritu modico calentes; quæ omnia cum in uxore ob ejus præpinguem habitum locum habeant, absque ulla hæsitatione pronuntiandum, illam ne momento quidem potuisse veneni violentiæ resistere; contra quàm de Marito evenerit, qui ob contrarias causas, non tam citò à veneni malitia subjici potuit: supervixerit ergo per multas horas prædefunctæ uxori, ut dictum est.

Sed & ab ipsa veneni qualitate desumpta sexta, quæ sequitur, præsumptio, clare ostendit virum ultimo loco mortem obiisse, ut enim mox dictum est, oportuit mulierem maximè debili calore dotari, qui ab ingruente frigido veneno, vel ictu oculi extingui potuit; quantumvis enim imaginemur ipsum quoque virum sortitum fuisse debilem calorem ratione senectutis, nunquam comparatione facta inter Viri calorem, & mulieris, potuit esse minor calor Viri, qui non reperiebatur à ruina, & pinguedine, ac pravis humoribus obrutus, ut calor mulieris, quam eam ob causam necessariò ante Maritum succubuisse asseverandum.

Neque valet oppositio, quæ ex adverso fieri posset dicendo, quòd imbecillitas caloris in muliere non poterat tam cito actuare ipsum venenum; cùm certum sit, alimenta, medicamenta, & ipsa venena 20
nisi à calore actuentur, otiosa permansura, neque ullam utilitatem, aut noxam corpori allatura: cùm ergo in muliere non sufficeret calor adeò imbecillis, ad dandum veneno motum maximè celerem, ac subitaneum, videtur potiùs dicendum, illam seriùs à veneno sublatam, quàm virum; in quo calor sufficiens reperiebatur ad actuandum subitò venenum. Non valet, inquam, hæc oppositio; quia ubi calor verus, ac fortis est, insurgit contra venenum, ut illud superare possit, vel extra corpus protrudere, at ubi imbecillis est, illicò succumbit, & à veneni violentia extinguitur, ut in casu nostro factum est.

Sed præ omnibus narratis præsumptionibus, illa plurimi facienda, quæ ab effectu ipsius veneni emanat, ut enim jam superiùs dictum est, fungorum ve- 21
nenum strangulatorium est, & respirationem abscindens; unde cùm mulier, de qua agitur, Asthmati & respirationis difficultati esset maximè obnoxia, consentaneum est, illam ab ingestis fungis, non alio magis pravo symptomate molestatam fuisse, quàm summa, & extrema respirationis difficultate, quæ illam celerrimè strangulaverit: quia quandocunque in corpore inveniatur aliqua pars ex sua natura, vel ex accidenti debilis, unaquæque causa violenta supervenienes illi parti præ aliis omnibus molesta est, 22
unde fit, ut ab Hippocrate *lib. 4. Aphorism. 33* dictum est, *quod si qua pars ante morbum laboraverit, ibi firmetur morbus.* Itaque cùm in hac muliere spirituales partes tam malè ex prægressis morbis haberent, consentaneum est ingruens venenum ad illa, & 23
ad Cor ipsum quamprimùm destruendum se contulisse, ac modico temporis spatio respiratione intercepta, ægram mori coegisse; unde Maritum per aliquot saltem horas illi supervixisse concludendum est, in quo nulla labes spirituales partes vexaverat.

Non ommittenda denique alia præsumptio desumpta ab ingesti veneni quantitate, quæ quidem urgentissima & ipsa est: nam venenum quo in majori quantitate assumitur, eo citiùs occidere, non est controvertendum: *Persuasum enim omnibus est*, inquit Mercurialis *loco supra citato*, *in majori quantitate majorem vim positam esse*; *at ubi vis major est*, *necessariò quoque celeritatem adesse ipsius operationis*, *& propterea qui plus veneni sumunt*, *necessariò quoque citiùs interimuntur.* In casu igitur hoc, ultra præsumptionem desumptam ex veneni qualitate, militat mirum in modum præsumptio desumpta ex veneni quantitate, quòd mulier multò citiùs perierit quàm maritus, nam illa tantam fungorum copiam ingurgitavit, ut etiamsi venenosi non fuissent, à sola quantitate potuerit suffocari, unde mirum est, quomodò potuerit illa per illud modicum tempus vivere tanta copia venenosorum fungorum obruta, accedente ulteriùs nova repletione pravorum eduliorum, & potu vini novi: quamobrem ex his credere debemus illam non multò post villici, & famuli discessum ab ipsa villa, momento animam exhalasse, locumque Marito supervivendi per aliquot horas reliquisse. 24 25

His omnibus ratio annectenda, quæ prædictas omnes præsumptiones urgentiores faciet. Dico igitur, quòd ubi plures, & evidentiores causæ concurrunt ad aliquem effectum producendum, effectum citiùs sequi necesse sit; sed in muliere hac, & plures, & evidentiores causæ mortis à veneno inductæ 26

concurrerunt, quàm in Viro, citiùs ergo illam deceſſiſſe, quàm Virum decernendum; quòd enim ita ſeſe res habeat, clarè patet examinando tam cauſas naturales, & ab ipſius mulieris ſtatu procedentes, quàm accidentales, & ante mortem ſupervenientes, quas ſi æquiparabimus cum cauſis concurrentibus in Viri interitu, & numero, & evidentiâ ſuperiores illas eſſe palam fiet.

Et ad ea, quæ pro contraria opinione afferri poterant, facilis eſt reſponſio, & facilè omnia retorquentur ad favorem ultimæ ſententiæ. Unde & quæ ab ætate, & quæ à ſexu, & quæ ab habitu, & quæ à fortitudine Cordis, & quæ à veneni qualitate, & ab ejus effectus præſumptiones deductæ ſunt, oſtendentes Virum ante uxorem obiiſſe, nullius valoris eſſe determinandum; ſed pro contraria parte potiùs facere, maximè evidentioribus præſumptionibus commonſtrantibus rei veritatem, nimirum Maritum uxori ſupervixiſſe.

Finis Conſiliorum.

DECISIONES

DECISIONUM SACRÆ ROTÆ ROMANÆ,

AD MATERIAS PRÆCEDENTIUM QUÆSTIONUM MEDICO-LEGALIUM PERTINENTIUM,

CENTURIA:

In quibus plurima ab Authore in prædictis Quæstionibus pertractata confirmantur.

DECISIONES SACRÆ ROTÆ ROMANÆ,

IN QUIBUS PLURIMA AB AUTHORE IN HIS *Quæstionibus Medico-legalibus pertractata confirmantur.*

Romana Prætensæ Societatis 27. Iunii 1569.

Coram R. P. D. Oradino.

SUMMARIUM.

1 *Lucro Societatis officii non est locus in casu excepto in instrumento.*
2 *Societas officii non est lucro, si mulier, cujus vita periculum fuit electum, moriatur ex partu stante pacto.*
3 *Mulier quando dicatur decedere ex partu.*
4 *Mulier in dubio præsumitur decessisse ex partu ad evitandum lucrum societatis Officii.*

DECISIO I.

1 FUit dubitatum an Societas per obitum Virginiæ censeretur extincta taliter, quod pecuniæ sint deperditæ? Et fuit tentum non esse extinctam; quia evenit casus exceptus
2 in instrumento Societatis, qui erat, quod si Virginia moreretur ex causa partus, non perderentur; & mortua est ex causa partus, quia ante adventum
3 febris, erat malè disposita, & propter ventrem passa fuit multa incommoda, ut dicunt Obstetrices: Tum quia Medici asserebant, quod duo acciderunt ad causandam mortem, febris, & partus; unde cùm partus fuerit abortivus, & secutus fuerit post febrem, & non potest dignosci an ex febri decesserit, est attribuendus obitus ab ortui: per *leg. huic scripta 2. Digestis, ad leg. Aquil.* Quia occurrente duplici causa, illa prævalet, quæ, ex cujus parte est ille, qui vult evitare damnum, & præfertur illi, qui tractat de lucro potius, quam de damno, cui in dubio favendum est.

Non obstant adnotata *in cap. si quis presbyterum, de Homicid.* Quia procedunt ubi accidens provenit à prima causa, ut eramus in vulnere; sed hic abortus processit non à febri, sed à ventre, &c.

Ulixbonensis Professionis Lunæ 22. Iunii 1579.

Coram R. P. D. Cantuccio.

SUMMARIUM.

1 *Furiosus, & mente captus in quibus differant, & quis uterque sit, num 59.*
2 *Mente captus quis dicatur ad differentiam furiosi.*
3 *Testi deponenti de dementia, seu mentis captione, non creditur, nisi reddat rationem dicti sui, etiamsi non fuerit interrogatus, cum num. seq.*
4 *Furor est difficilis probationis.*
5 *Furor, & dementia probantur ex factis: ex Communi.*
6 *Iudex adhibere debet Medicos, qui furorem, & dementiam cognoscant.*
7 *Furor & mentis captio sunt passiones cerebri, quas Physicus cognoscit.*
8 *Religiosi magnam præstant auctoritatem ad probandam dementiam.*
9 *Demens præsumitur qui proprium nomen ignorat.*
10 *Tempus probationis potest arbitrio judicis restringi, & ampliori ex rationabili causa, cum num. 11.*
12 *Testes singulares admittuntur ad probandum quid in genere.*
13 *Professio Religionis facta à demente nulla est.*
14 *Furiosus non potest contrahere matrimonium carnale; imò nec spirituale.*
Ampliatur etiam in mente capto, ibid.
15 *Argumentum à matrimonio carnali ad spirituale, validum est.*
17 *Furiosus & mente captus æquiparantur.*
18 *Mente captus non potest Regionem profiteri.*
19 *Argumentum de reputatione ad non reputationem, vel contrariam reputationem, validum est.*
20 *Confessionis actus, & communicationis excludunt dementiam.*
21 *Actus loquendi ad propositum non excludit dementiam, quando demens est in conspectu umbratæ quietis constitutus.*
22 *Dementes quandoque ex factis convincuntur, licet ex verbis prudentes appareant.*
23 *Furiosi & mente capti faciunt multoties signa, & loquuntur ut prudentes.*
24 *Professio Religionis ut nulla dicatur ex capite dementiæ, debet probari eam tempore emissionis professionis adfuisse.*
25 *Dementia medio tempore præsumitur; probatis extremis.*
26 *Demens & furiosus post, præsumitur etiam fuisse furiosus & demens retro.*
27 *Conjectura aliqua vel præsumptio; si concurrat ultra statum præsentem inferens retro præsumitur ex præsenti in præteritum.*
28 *Dispositum in mente capto, vel furioso non procedit in fatuo simplici seu stupido, & hebetis ingenii.*
29 *Dementia impediens contractum matrimonii, debet esse talis ut auferat usum rationis.*
30 *Testis volens probare privationem intellectus in aliquo, debet reddere rationem dicti sui.*
31 *Animi qualitas si debeat probari, testes debent testificari per actus exteriores, quos viderint.*
32 *Exteriora indicant secreta animi.*
33 *Testes quando dicantur judicare, non autem testificari.*
34 *Testis deponens de furore ob projectionem lapidum, quomodo deponere debeat.*

DECISIO II.

DUbitavi in una Ulixbonensi professionis, an ex probationibus factis pro parte D. Ludov. Alvares sit probata ejus intentio circa nullitatem professionis & dementiam D. Margaritæ in casu, & ad effectum de quo agitur. Quod dubium Domini resolverunt ad favorem D. Ludovic. nempe ejus

ejus intentionem satis probatam esse, tam circa nullitatem professionis quam circa dementiam D. Margaritæ.

Et pro majori hujus resolutionis dilucidatione, quia informantes hinc inde copiosè scripserunt, & multa inculcarunt, potest destingui materia in quatuor difficultates, ut *Prima* sit, qualis sit dementia D. Margaritæ, furorne, vel mentis captio. *Secunda*, an sufficienter probetur. *Tertia*, an sit talis, ut professionem per eam in Monasterio *de Odivellas* emissam annullaverit. *Quarta*, versabitur circa responsionem, & remotionem eorum, quæ pro parte D. Antonii Telles deducuntur.

Quoad primam difficultatem, Domini dixerunt D. Margaritam fuisse & esse mente captam, non autem furiosam, quia signa, verba, & actus particulares, de quibus deponunt testes, quorum summarium pro parte D. Ludov. datur, non probat rabiem & impetum furoris, sed carentiam mentis, intellectus & animi judicii absque alia extrinseca furoris demonstratione, vel non probat furorem pa-
1 tentem, sed latentem. In hoc enim differunt furiosus, & mente captus; quod furiosus est, qui rabie vel impetu furoris concitatur, vel qui furorem
2 habet patentem. Mente captus vero is est, cui mens & animi judicium deest, & extrinsecus nullum furorem ostendit, vel qui furorem habet latentem: ita Baldus *in leg. cum furiosus, num. 2. ante num. 1. Cod. de curat. fur.* & *in l. humanitatis, n. 15. Cod. de impuber. & aliis substitut.* sequitur Alexand. *cons. 54. n. 2. lib. 2.* Jason. *in leg. furiosum, num. 1.* & ibi Dec. *num. 1. & 2.* Rimin. *num. 1. Codic. qui testament. facer. poss.* Gramm. *consil. crimin. 16. num. 14.* Guilielm de Benedict. *in cap. Raynutius, in verbo, adjecta impuberi, num. 76. de testam.* idem Dec. *in leg. humanitatis, sub num. 1. vers. 2. accipitur*, ubi etiam subdit differentiam istam potius procedere ex communi usu loquendi, quam de jure, & *ibi* sequitur Coras. *sub n. 1. Cod. de impub. & aliis substitut.*

Circa secundam difficultatem conclusum fuit dementiam sive mentis captionem D. Margaritæ ex dictis testium, de quibus *in Summario D. Ludovic.* sufficienter probari. Nam licet furor sive dementia sit quid invisibile, quod non sensu corporis, sed judicio intellectus percipitur, etiamsi in facto consistat, & propterea in ejus probatione perspicax inquisitio requiritur, quia testes facilè possunt errare, & ideò eis non creditur, nisi suum
3 dictum manifestum faciant, ut inquit Baldus *in leg. solum, columm. 1. vers. & idem dicitur, Codic. de testib.* idem Bald. *in d. l. furiosum, circa medium, vers. est*
4 *autem difficile, Cod. qui testament. fac. poss.* dicens furorem esse difficilis probationis, nec testibus super eo deponentibus credendum esse, nisi assignent rationem dicti sui, etiamsi non fuerint interrogati: Et Baldum sequuntur Doctores *in dict. leg. furiosum*, Fulgos. *ad fin. vers. Quinimmò*: Castr. *num. 3. vers. ideo testis* Jason *num. 6.* Decius *num. 28. vers. quod quidem non videtur*: Socin. *cons. 42. num. 4. lib. 4. cum consil. 21. num. 5. lib. 2. consil. 216. num. 10. lib. 3. & consilio vigesimo secundo, num. 23. & 10. consequentib. lib. 4.* benè Alexand. *consil. 147. num. 76. lib. 7.* Decian. *cons. 448. num. 31. & 32.* Curt. jun. *cons. 151. num. 1. 2. & 8.* Bertrand. *cons. 48. num. 29. vers. tum quia, & num. 30. & 31. lib. 2. part. 1.* latè Pa-
5 ris. *consil. 88. n. 54. 55. 56. & 57.* ubi de Communi, *l. 3.* & insuper Doctores communiter dicunt furorem & dementiam probari ex factis, *leg. quidam in suo, Digestis, de condition. n. 54. 55. 56. & 57.* ubi de Comun. *in principio, Digestis, de ædilit. edict. cap. legimus, 93. distinct.* & exemplificant signa, & actus particulares, quibus furor ostenditur, in eo, qui fatua, vel deridenda loquitur, qui lapides projicit, qui habet memoriam inordinatam, ut quia unum dicit, mox contrarium, qui habet loquelam inordinatam nesciens exprimere quid velit, vel non velit, qui vel à Patre, vel ab aliis Conjunctis, vel communiter ab omnibus reputatur pro furioso, vel demente, qui jubet corpus suum in mare projici, qui nomen suum ignorat, qui in compedibus, sive custodia retinetur, qui in infirmitate non vult curari. De quibus signis, & actibus per Alexand. *dict. consil. 54. num. 2. consil. 141. num. 2. circa medium lib. 1. & consil. 86. num. 10. lib. 2.* bene Barbat. *in cap. fin. num. 8. de success. ab intestat.* latiùs idem Alexand. *in l. si cum dotem, §. si Maritus, num. 7. ff. solut. Matrimon.* Corn. *consil. 22. num. 6. & 7. lib. 4.* Socin. *consil. 42. num. 2. & 6. lib. 1.* Bertrand. *consil. 48. num. 20. 21. 22. & 23. lib. 2. part. 1.* Gulielm. de Benedict. *cap. Raynutius, in verbo, adjecta impuberi, num. 27. usque ad 81.* Decius *consil. 86. num. 7.* & latiùs *consil. 448. num. 1. 2. 3. & 4.* Jason. *in dict. leg. furiosum, num. 4.* & *ibi*, Decius *num. 28. & 29.* & Rimin. *propè finem*: Marant. *in repetit. leg. is potest, num. 128. Digestis de acquir. hæredit.* Baver. latè *in §. item furiosi, columna penult. vers. extra gloss. Institut. quibus non est permiss. facere testament.* plenè Paris. alios citans *consil. 87. num. 4. 5. 6. & 7. & consil. 88. num. 1. 2. 3. 4. & 5.* & benè Ferret, *consil. 207. numero 12. lib. 1.*

Nihilominus testes in casu nostro non dicunt simpliciter D. Margaritam fuisse stultam, dementem, vel mente captam, nec aliis utuntur verbis ex quibus posset dici eos judicare, sed assignant bonas rationes, & referunt quamplurima signa, & actus particulares, concludentes ad dementiam, & mentis captionem Margaritæ.

Quod autem res ita se habeat, multifariam ostenditur. Inprimis ex verbis fatuis, & deridendis; quia D. Margarita dicebat se esse infirmam in uno capillo: *tertius super 9. interrogatorio*, dicebat, sibi apparere quamdam faciem in uno foramine, quæ sibi videbatur Maurus incantator. Idem tertius *sup. 13.* dicebat se nescire an iret ad communicandum, vel ad abluendam faciem, aut ad recitandam Primam. Duodecimus *super 2.* dicebat etiam alia insulsa & ridicula, de quibus infra.

Secundò probatur ex pluribus factis, & gestis clarè dementiam, & insaniam ostendentibus, quia ibat ad Chorum in camisia. Septimus, Nonus, Duodecimus *super 7.* implebat faciem luto, dicendo se ideò ita facere, quia nares sibi multùm fulgebant. Septimus 8. 9. 10. 11. 12. & 13. *super septimo*, verrebat domum manica tunicæ. Quintus *super 1.* ponebat excrementa narium in uno baculo; & postea illa comedebat. Idem Quintus *super primo*, urinabat in una patina, & illam publicè omnibus ostendebat, & illis dicebat, quod illis veniebant Medullæ. Tertius *super 7.* & Quartus *super 9.* projiciebat cucullam & habitum. Vigesimus octavus *super 8.* utebatur pro speculo uno pitali immundo. Secundus *super 9.* ridebat sæpè sæpiùs sine proposito. Tertius *super 7.* Sextus *super primo.* Trigesimusquartus *super 10.* ponebat carnem crudam in sinu & cibum in manica, Secundus *super 9.* vociferabatur tempore silentii. Nonus *super 7. in fine*, transmittebat ova per filum, vel per lignum. Secundus *super nono*, non comedebat per duos vel tres dies. Idem Secundus *super nono*, spuebat in una patina parva, dicendo quod ibi recipiebat medullam. Idem Secundus *super 9.* post acceptum syrupum volebat ire ad sumendum Sacramentum Eucharistiæ. Tertius *super 7.* id quod dabat, illicò & eodem instanti repetebat. Idem Tertius *super 7.* accipiebat lapides & baculos, & cum illis percutiebat, quos inveniebat. Quintus

super 1. existebat in porta unius Cameræ in camisia sine velo, & cum mitra in capite: Idem Quintus *super primo.*

Tertiò probatur prædicta dementia,& insania D. Margaritæ ex eo, quia in domo ab omnibus tenebatur, & reputabatur pro insana & demente. Sextus *super 1.* Decimusseptimus *super 1.* & in Monasterio *de Speranza* erat habita generaliter ab omnibus pro muliere stulta; Decimus, Undecimus, & Decimustertius *super 2. in fin.* & in Monasterio *de Odivellas* publicè tenebatur & reputabatur insana. Decimusoctavus *super 10.* Decimusnonus *super 8. & super 14.* Vigesimus *super 8. in fin.* & Vigesimussecundus *super 18. in fin.* Non est dubium de jure, furorem, sive dementiam probari etiam ex communi reputatione, ut supra dictum fuit.

Quartò ista dementia D. Margaritæ probatur judicio duorum Physicorum, qui sunt testes 29. & 30. *super decimo*, qui facta congregatione, & communicato invicem colloquio, una cum aliis Physicis decreverunt, & judicaverunt D. Margaritam insanam: quorum Physicorum judicio standum est: quia, ut inquit Bald. post Jacob. de Aret. *in l. obser-*
6 *vare. ff. de cur. furios.* Judex debet adhibere Medicos, qui furorem, & dementiam cognoscant: per *l. semel*, *C. de re milit. lib. 12.* sequitur Alex. *consil. 86. n. 5. in fin. lib. 2.* Matant. *in l. furiosi, num. 6. ff. de reg.*
7 *jur.* Pet. à Plaz. alios citans *in Epitom. delict. lib. 1. cap. 29. n. 2.* furor enim & mentis captio sunt passiones cerebri, quas Physicus cognoscit, ut inquit Barbat. *in cap. fin. n. 8. in fin. de success. ab intestato.*

Et eodem modo standum est judicio duorum Patrum Societatis Jesu, qui sunt Testes 33. & 35. *super 10.* qui seorsim, particulariter, & per spatium temporis, Margaritam allocuti, judicarunt eam incapacem Confessionis, & aliorum Sacramentorum, usum rationis requirentium. Quod idem judicavit Fr. Anton. Ordinis S. Bernardi, qui est testis 36. *super 6.* dicens audivisse D. Margaritam in Confessione, & invenisse illam non genuflexam, sed stantem, & spuentem, & ridentem versus Moniales, & propterea judicavit illam incapacem su-
8 sceptionis Sacramenti Eucharistiæ, qui tres Religiosi cùm sint multùm timoratæ conscientiæ magnam præstant auctoritatem ad credendam dementiam Margaritæ: ut in his terminis rectè considerat Rodericus Suarez *allegat. 1. sub n. 13.*

9 Quintò comprobatur etiam dementia prædictæ Dominæ Margaritæ, ex eo quod nomen proprium ignorabat: juxta *l. fin. C. de hæred. instituend.* prout attestantur duo Notarii, in interrogatoriis illis factis de mandato D. Vicarii Ulixbonens.

Sextò præmissa confirmantur ex eo, quod Moniales Monasterii *de Speranza*, post annum Novitiatus in circa D. Margaritæ, noluerunt eam ad professionem admittere, rejicientes illam tanquam inhabilem, & incapacem professionis propter ejus insaniam & dementiam, non obstante quod eam in Monasterio recepissent ad instantiam, & intercessionem Serenissimi Regis Portugalliæ, tunc temporis Cardinalis Infantis, cujus voluntati obtemperare valde verisimile est eas summoperè desiderasse, quia erat Monasterii Superior, id quod non fecisse eas ob meram impossibilitatem, & dementiam Margaritæ provenientem dicendum est.

10 Septimò accedit nimia brevitas temporis trium dierum ad profitendum ipsi Margaritæ indulti. Licet enim tempus probationis quod regulatur ad annum, *cap. ad Apostolicam, & cap. statuimus, de Regular.* possit restringi ut *in cap. ex publico, de conversion. conjug.* & hæc restrictio possit arbitrio Judicis fieri major, vel minor bimestri; ut per Gloss. *ibi in verbo, jura duorum*, & *ibi*, Innocent. *vers. licet credamus*: Host. *colum. 2. vers. Hoc ergo fatemur.* Joannes Andr. *columm. 2. vers. Innocent. verò dixit*: Henrich Boich *num. 1. vers. fatemur*
ergo. Butrius *num. 12.* & Abb. *num. 11.* Nihilo- 11
minus hæc restrictio secundum Doctores prædictos non fit sine rationabili causa, prout *in dict. cap. ex publico*: ubi sponsæ volenti Religionem ingredi tempus bimestre ad profitendum conceditur, ne sponsus, qui fortè carnis stimulis resistere non poterat, & propterea cupiebat matrimonium contrahere, cogeretur expectare lapsum anni: Et hinc est, quod prædicti Doctores dicunt; quod si sponsus consentiat sponsæ, circa ingressum Religionis, dabitur regularis terminus anni, quia cessat causa illum restringendi: ut bene Abb. *in dict. cap. ex publico, num. 11. prop. fin.* Sed in casu nostro nulla suberat causa restringendi annuum tempus professionis, immò maxima vigebat ratio illud integrum indulgendi, ut scilicet Monasterium posset mores Margaritæ experiri, juxta text. *in dict. cap. Apostolicam*, & tanto magis quod Priorissa illius temporis exclamavit, ne Margarita in Monasterio reciperetur, quia erat insana, & tanquam talis fuerat rejecta à Monasterio *de Speranza*, & insania Margaritæ ab initio ante professionem cœpit manifestari in Monasterio *de Odivellas*, Decimusnonus *super 17.* Duodecimus *super 8.* Unde restrictio ista præsertim tam magna, & extraordinaria non aliam ob causam fieri potuit, nisi ne magis detegeretur insania & dementia Margaritæ, & sic ne excluderetur à professione, prout accidit in Monasterio *de Speranza.*

Nec obstant testes, de quibus *suprà*, in dictis esse singulares; Quia ad probandum furorem, sive dementiam, tanquam ad probandum quid in ge-
nere testes singulares admittuntur: ut in terminis 12
tradit Alexand. *consil. 141. num. 2. lib. 1. consil. 91. n. 20. lib. 5. & consil. 147. num. 20. lib. 7.* Decius *in d. l. furiosum, num. 30.* Bertrand. *consil. 48. num. 22. lib. 2. part. 1.* Boerius *decis. 23. num. 44.* Paris. *consil. 87. num. 8. lib. 3.* Ruinus *consil. 67. num. 9. lib. 1.* Marant. *in l. is potest. num. 130. ff. de acquir. hæred.* bene Pet. à Plaz. *in cap. delict. lib. 1. cap. 29. num. 9.* Gabr. *lib. 3. de test. concl. 2. num. 44.* Et hæc quoad secundam difficultatem.

Quantum autem ad tertiam, resolutum fuit, pro-
fessionem per D. Margaritam in Monasterio *de O-* 13
divellas emissam, nullam fuisse, tum per text. *in cap. sicut tenor, de Regular.* qui licet loquatur in eo qui positus erat extra mentem, & extra seipsum propter gravissimam infirmitatem, ut innuunt verba illa, *de præsenti vita desperet*, & in his terminis intelligit Abb. *ibi*: Tamen ratio text. fundatur in privatione mentis: quæ ratio cùm sit generalis, ampliat decisionem textus etiam in eo, qui non ex morbo,
sed aliunde, mente caret: ad *l. cum Pater, §. dulcis-* 14
simis, ff. de leg. 3. Tum etiam quia quemadmodum furiosus non potest contrahere matrimonium carnale, *cap. dilectus, de Spons. cap. neque furiosus, 32. quæst. 7. l. Patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni juris: leg. furor, ff. de spons. l. oratione, §. fin. ff. de ritu*
nuptiarum. Ita nec spirituale, cum valeat argumen- 15
tum à Matrimonio carnali ad spirituale: *cap. quoniam frequenter, §. Porrò, ut lit. non contest.* Doctores, *in auth. nisi rogati, Cod. ad Trebell.* latè Everard. *in lo-*
co, à Matr. Carnali ad Spirituale. Et in specie, quod fu- 16
riosus nequeat Matrimonium spirituale contrahere, sicut nec carnale, tradit Præposit. *in dict. cap. dilectus, num. 3.* Alexand. *consil. 54. in principio, lib. 1.* Everard. *ubi supra in 6. exemplo.*

Et quod dicitur de furioso, procedit etiam in 17
mente capto, cùm inter se æquiparentur: *§. hoc dicimus, in auth, ut hi qui oblig. se hab. l. 2.* ubi Bald. *C. de curat. furios. l. si furiosi*, & *ibi* Doct. *C. de nupt.* Scri-

Scriben. *in l. ex facto, ff. de vulg. & pupillar.* Alexand. *conf. 54. in princip. lib. 2. & l. si cum dotem, § si maritus, ad fin. num. 8. ff. sol. matrim.* Corn. *conf. 22. num. 7. lib. 4.* latè & egregiè Fulgos. *conf. 79. n. 1. 2. & 3.* & benè Præposit. *in c. dilectus, n. 4. de spons.* fusè Socin. *conf. 47. n. 8. lib. 3.* & plenè Jas. *in l. patre furioso, num. 3 ff. de his, qui sunt sui vel alieni juris.* Dec. *conf. 112. post princ. & in d. l. furiosum, n. 7.* ubi alios citat Parif. *conf. 87. n. 21. & conf. 88. n. 6. & 7. lib. 3.* Curt. Jun. *conf. 151. num. 9. post med. vers. ita quia: & num. 10.* Gramm. *conf. crim. 16. n. 13.* Et in terminis quod text. *d. cap. dilectus*, loquens in furioso procedat etiam in mente capto, firmat Præposit. *ibi num. 3. vers. numquid sequitur*, Socin. *conf. 47. num. 8. lib. 3.* Alexand. *conf. 54. in princip.* Dec. *conf. 112. in princip.* Curt. Jun. *dict. conf. 151. n. 9. vers. Hinc dicimus* Co-
18 var. *in 4. Decretal. p. 1. cap. 2. n. 9.* Et in specie, quod mente captus non possit Religionem profiteri, ponit Jas. *in d. l. patre furioso, ante num. 3.* Dec. *conf. 86. n. 7. vers. Et ista omnia*: per text. *in d. cap. sicut tenor, cap. fin. de success. ab intest. cap.* Gonsald. *17. quæst. 2.* & latiùs And. Sicul. *conf. 59. lib. 2. n. 5. in fin. vers. & si quispiam, & num. 6.* ubi allegat prædicta tria jura, & paulò post *in vers. licet ergo*: inquit; mente captum existentem in Monasterio, licèt fecerit actus congruentes personæ sanæ mentis, non propterea censeri fecisse professionem, quia mente captus reputatur mortuus: *d. l. furiosum, & l. Divus, ff. de off. Præsid.* Ergo non potest in eum cadere professio; quia Deus ad aliquem sibi obligandum, animum & cor respicit: *c. si quid invenisti, 14. q. 5.* & mente captus nec animum, nec cor habet: & postea *num. 7.* post D. Thom. & Joan. Andr. subdit, ad obligandum aliquem ex voto tria requiri, videlicet deliberationem, propositum, & promissionem; eaq; non cadere in furiosum, vel mente captum: & per consequens, nec etiam votum intrandi Religionem; & sic sublatis principiis, tolli principiata: prout latiùs per eum.

Circa quartam & ultimam difficultatem, quod non obstent, quæ pro parte D. Antonij allegantur, deducitur in primis quoad illud quod D. Ludovicus procuravit ut Domina Margarita ejus soror Monasterium *de Speranza* ingrederetur, ibiq; professionem faceret; deinde ut Matrimonium contraheret, ut deponunt testes D. Ludovici; quod quidem facere non potuisset, si habuisset illam pro demente: unde oportuit ipsum credere illam non esse stultam: & quemadmodum reputatio Consanguineorum, ut supra diximus, operatur probationem dementiæ, ita etiam contraria reputatio debet trarium operari: & ita videtur argumentari Dec.
19 *conf. 448. num. 35. & 34.* dicens: quod si Pater in casu suo filium mente captum reputasset, verisimiliter aliam provisionem ei fecisset: ergo in contrarium, ut ipse subdit, non facta alia provisione, magna insurgit præsumptio, quod non fuerit mente captus. Sed pro responsione dicitur negando, Dom. Ludovicum credidisse Dom. Margaritam non esse stultam, cùm ante ejus ingressum in Monasterio *de Speranza*, in Domo Dom. Beatricis sororis consobrinæ ipsius Domini Ludovici tenebatur & reputabatur ab omnibus pro insana & demente. Nec obstat quod scribit Dec. *ubi suprà.* Quia, ut videri potest, loquitur in terminis longe diversis à nostris.

Secundò non obstat, quod Margarita quando existebat in Monasterio *de Speranza*, faciebat multos actus convenientes personæ sanæ mentis, videlicet confitebatur, communicabat, canebat in Choro, legebat, scribebat, suebat, acu pingebat, & ad propositum loquebatur; ut in terminis actus Confessionis ad excludendam dementiam, ponderat Dec. *d. conf. 448. n. 20. in fin.* Non respondetur, quantum ad actum confitendi, & communicandi, Margaritam fuisse incapacem, prout plures Viri Religiosi judicarunt, & fuerunt etiam illi denegata Sacramenta. Vigesimussecundus *super 18. & 23. juxta interrogatoria.* Quò verò ad actum cantandi, & legendi, scribendi, suendi, ac u pingendi, Respondetur istos actus non consistere in intellectu, sed in sensu, ut benè deducunt Informantes Domini Ludovici. Demum circa actum loquendi 21
ad propositum, respondetur non mirum si Margarita interdum ad propositum loquebatur, quia erat constituta in conspectu umbratæ quietis, ut inquit text. *in l. quod in eo: §. si furioso, ff. de acquir. possess.* Gloss. *in d. cap. dilectus, in verb. furore, vers. sæpe enim, & ibi* Card. *ante num. 2.* & dementes quandoq; ex 22
factis convincuntur; licèt ex verbis prudentes appareant: ut inquit Card. *conf. 69. num. 12. vers. ma-* 23
ximè quia, lib. 1. ubi dicit furiosos, & mente captos facere multoties signa, & loqui ut prudentes, & tamen non propterea desinere esse furiosos, & mente captos: quia etiam infantes sæpè ac sæpiùs verba prudentia loquuntur, & faciunt actus convenientes prudentibus, & tamen non sunt: Etidem Corn. *conf. 73. num. 3. post med. vers. tamen attentio lib. 1.* inquit furiosos & mente captos sæpenumerò respondere ad propositum, & immiscere verba & facta convenientia homini sanæ mentis, prout pupilli faciunt: & hoc expresè firmat Bertrand. *conf. 48. num. 31. vers. nec moveri debet, lib. 2. part. 1.* Gramm. *conf. criminal. 16. num. 9.* Parif. *conf. 82. n. 44. lib. 3.* Immò, ut inquit Roder. Suarez, *alleg. 1. num. 17. circa med.* nullus est ita stultus, qui aliqua verba non proferat, quæ judicentur hominis sanæ mentis.

Tertiò non obstat, quod dementia Margaritæ 24
non probatur de tempore emissionis professionis per eam factæ in Monasterio *de Odivellas*, prout de jure requiritur, *d. cap. sicut tenor*, ibi, *si tamen eo tempore, de Regul.* Siquidem omissa illa difficultate, an & quando præteritus furor, vel dementia præsumatur? Respondetur in casu nostro constare de dementia Margaritæ, tam antè, quàm post dictam professionem: nam testes deponunt de ejus insania in pluribus, & diversis temporibus: videlicet de tempore ante ingressum Monasterij *de Speranza.* Item de tempore, quo ibi per annum in circa permansit. Item de tempore multorum annorum post dictam professionem. Unde ex probatione 25
utriusque dementiæ tam præcedentis, quàm consequentis dictam professionem, præsumitur dementia medio tempore ipsius professionis: quia probatis extremis, præsumuntur media probata: ut in terminis furoris argumentatur Anchar. *conf. 5. num. 5.* sequitur Ruin. *inter Consil. Curt. Jun. conf. 292. num. 26. lib. 3.*

Accedit etiam quod furiosus, & demens post, 26
præsumitur etiam fuisse furiosus & demens retro, & sic etiam tempore actus: ut in terminis firmat Alexand. *conf. 92. num. 23. & 24. lib. 5.* Motus ea ratione, quod ex præsenti præsumitur in præteritum; quando præsens status potest concurrere cum naturali veritate ipsius originarii status; quia potuit nasci demens. Meritò, &c.

Et licet de hac opinione Alexand. possit dubitari, ex eis quæ scribunt Castr. & Aretin. uterq; *in princip. in l. qui testamento. §. furiosus, ff. de testament.* prout animadvertit Ruin. qui illam non firmat, *d. conf. 292. num. 22. vers. sed plus: cum seqq. juncto num. 25.* Nihilominus in casu nostro opinio Alexand. optimè procedit; quia quamvis in illa materia, an & quando ex præsenti præsumitur in præteritum, variæ à Doctoribus Regulæ tradantur, ut per

Alciat,

27 Alciat. *reg. 2. præsumpt. 26.* quando tamen ultra statum præsentem concurrit aliqua conjectura, vel præsumptio inferens retro, tunc absq; dubio ex præsenti præsumitur in præteritum: ita Salyc. *in l. ex persona, prope fin. C. de probat.* Alex. *cons. 16. num. 3. lib. 5.* Socin. *cons. 79. num. 19. lib. 1.* Alciat. *ubi supra, n. 5.* idq; tempore meo fuit tentum in Rota *in pluribus causis.* At in casu nostro ultra præsentem statum in casu dementiæ, recurrit recusatio Monialium Monasterii, *de Speranza*, quæ recusarunt admittere Margaritam ad professionem. Item concurrit nimia & extraordinaria brevitas temporis trium dierum ad profitendum in Monasterio *de Odivelas.* Itemq; concurrit plena probatio dementiæ ante ipsam professionem: Meritò, &c.

Quartò non obstat, quòd Margarita erat puella simplex, parum prudens, & non erat insana, nec stulta, in totum, ut deponunt Primus *super septimo,*
28 Nonus *super secundo,* Decimus *super tertio,* & Duodecimus *super primo*: Unde intrat communis conclusio, ut illud quod dicitur de mente capto, vel furioso, non procedat in fatuo simplici, substupido, & hebetis ingenii, qui intellectu non caret, licet integrum animi vigorem non habeat, ut per Castr. *in l. si frater, in princip. C. qui testam. fac. poss.* Faber. *in §. præterea,* & ibi Aretin. *n. 3. Instit. quibus non est permiss. facere testament.* Vigl. *in §. item furiosi, num. 2. Instit. eod. tit.* Dec. *cons. 112. num. 2. cons. 448. num. 21. & 22.* Jas. *in d. l. furiosum, num. 2. & in 5. limit.* & ibi Dec. *num. 8.* latè Paris. *d. cons. 88. n. 37. 38. 39. & 40.*
29 Et quod dementia, quæ impedit contractum matrimonij, debeat esse talis, ut auferat usum rationis, tradit Socin. *cons. 47. num. 9. lib. 3.* per ea quæ scribit Henric. Boich. *d. cap. dilect. n. 4.* Galliaul. *lib. 1. in princip. num. 69. ff. de verb. obligat.* Paris. *d. cons. 88. sub num. 40.* Ergo talis quoq; debet esse dementia impeditiva professionis Religionis, arguendo à Matrimonio carnali ad spirituale, ut supra dictum est. Nam pro responsione dicitur, prædictis testibus credendum non esse, cùm non assignent rationem aliquam dicti sui, cur Margarita erat mu-
30 lier simplex, nec in totum stulta; testes enim volentes probare, debent reddere rationem dicti sui, alias eis non creditur, ut inquit Bald. *in d. l. furiosum, circa med. vers. est difficile,* quem *ibi* communiter Doctores sequuntur.
31 Accedit, quod quando agitur de probanda aliqua qualitate animi, prout in casu nostro, tunc te-
32 stes debent testificari per actus exteriores quos viderint; nam exteriora indicant secreta animi; Glos. *in l. is qui, §. Divus, in verb. sermonibus,* & *ibi* benè Bart. *in fine,* Bald. & Cuman. *ff. de tut. & curat. dat. ab his:* Socin. *cons. 42. sub num. 2. lib. 1.* Alexand. *d.*
33 *cons. 157. num 16. circa med. lib. 7.* Unde prædicti testes cùm nullam assignent rationem, nec etiam referant aliqua signa vel actus extrinsecos ex quibus appareat Margaritam fuisse simplicem, & non stultam in totum; dicuntur judicare; non autem testificari: ut in terminis post Butr. tradit Socin. *cons. 42. sub n. 5. lib. 1.* Dec. *cons. 448. ante num. 32.* Paris. *d. cons. 88. num. 59.* Imò prædicti testes testificantur per quosdam actus exteriores concludentes ad totalem insaniam & stultitiam: nam Nonus *super septimo,* dicit Margaritam quadam die ingressam fuisse in Chorum in Camisia, & semel vidisse illam vociferantem tempore silentij. Decimus *super septimo,* inquit, sæpè vidisse Margaritam existentem cum facie immunda, & naribus plenis luto. Duodecimus, *super secundo,* deponit Margaritam dixisse quod nesciebat si iret ad communicandum, aut abluendam faciem, aut ad recitandam Primam: & *super septimo,* quod Margarita haberet faciem immundam luto; quodq; ideò ita faciebat, quia sibi lucebant nares; & quod ibat ad Chorum in camisia.

Quintò & ultimò non obstat quod Margarita non sit judicanda demens, nisi clarè constet ipsam fecisse actus, de quibus suprà, tanquam dementem: Nam dicunt DD. quod non sufficit testem deponentem aliquem esse furiosum, dicere *eò quia lapides* 34
projiciebat, nisi diceret lapides projecisse *more insanorum:* quia etiam prudentes aliquando projiciunt lapides pro tuitione corporis sui, vel alia rationabili ex causa: ita post Bald. *in d. §. item furiosi,* tradit Alexand. *in l. si cum dotem, §. si maritus, n. 7.* Jas. *in d. l. furiosum, n. 5.* & *ibi* Dec. *n. 19. circa med.* Paris. *d. cons. 88. n. 68.* idem Dec. *d. cons. 448. n. 33.* Gabriel. *de testibus, part. 7. n. 97.* & est text. *in l. ob quæ vitia,* ibi, *more insanorum, ff. de ædil. edict.* Siquidem respondetur objectum procedere in actibus æquivocis, qui possunt convenire tam personæ sanæ mentis, quàm furioso & dementi; prout est dejectio lapidum, quæ si fiat cum causa, putà pro tuitione corporis, tunc deponat prudentiam & sanam mentem; si verò fiat sine causa, tunc arguit insaniam & dementiam. Sed in casu nostro actus probantes dementiam Margaritæ, sunt tales, ut non nisi dementibus convenire valeant. Et propterea oportuit Margaritam illos fecisse tanquam dementem.

Et ita, &c.

Romana causæ Obitus, Lunæ 6. Junij 1580.

Coram R. P. D. Aldobrandino.

SUMMARIUM.

1 *Mulier ex partu decessisse dicitur, si ante partum benè se haberet, & post partum inciderit in infirmitatem.*
2 *Infirmitas, quòd sit mortalis, benè probatur ab eventu.*
3 *Exitus acta probat.*
4 *Obitum provenisse à causa diversa ab ea, quæ apparet, probandi onus incumbit alleganti.*
5 *Infirmus quando dicatur convaluisse, ita ut, si decedat, non ex primo morbo, sed ob novam infirmitatem decessisse dicendum sit, & n. 11.*
6 *Recidiva brevi tempore superveniens præsumitur ex prima causa.*
7 *Laborare in extremis ille dicitur, qui obiit ex illa infirmitate, nullis sanis intervallis.*
8 *Symptomata primi morbi si concomitentur febrim supervenientem, ipsa febris dicitur provenire à primo morbo.*
9 *Infirmitatis prima causa si præponderet culpæ infirmi, mors superveniens tribuitur primæ causæ.*
10 *Allegans errorem infirmi prævalere primæ causæ infirmitatis, tenetur probare.*
12 *Morbi primâ, vel secundâ causâ, an quis obierit? Arbitrarium est Iudici decernere.*
13 *Infirmitatis causæ quando non possunt probari nisi per testes domesticos, & familiares, contra illos non sunt admittendæ leves exceptiones*
14 *Mulieres nobiles & honestæ, etiam infirmæ, non admittunt nisi domesticos & consanguineos.*
15 *Periti non sunt eligendi, quando ex probatis clarè resultat veritas facti.*
16 *Probatio probationem non excludit.*

DECISIO III.

Domini tenuerunt, Paulum probasse incumbentia, nempe Victoriam ex causa partus obiisse: cùm enim ante partum benè se haberet, & post partum malè se habuerit, ut habetur in *prima, & tertia conclusione*; cùmq; manifestè liqueat de causa infirmitatis, quia scilicet in aliis puerperiis solita erat multò plus purgari, quàm in isto purgata fuerit, ut habetur *in sexta*; quo factum fuit, ut semper varios dolores totius corporis passa fuerit, quodq; genua, manus, & crura tumefacta ei fuissent, ut in *dicta tertia conclusione*, quæ in aliis puer- 1

periis,in quibus plus,ut dictum est,solita erat purgari,pati solita non erat; ut habetur *in quarta*. Et hinc exortæ fuerunt illæ pinguedines, de quibus *in nona*; coagulatio lactis,& alia de quibus *in decima, & undecima conclusione*;consequenter manifestè ap-
2 paret ex dicta infirmitate eam obiisse. Quia, quòd
3 fuerit mortalis,eventus docuit: exitus enim acta
4 probant. ita dicit Socin.*conf.*178.*num.*1.*lib.*2. Qui igitur vult dicere decessisse ex alia infirmitate, id probare debet: quod sentit. Bal. *in cap.*1.*n.*9. *quib. mod. feud. amitt.* Socin. *in cap. presbyterum, de homicid. num.*9. & clarè ac benè Sarnen. *de Infirm. quæst.* 11.*n.*405. ubi ait etiam id resolutum fuisse in infirmitate regulariter non mortali, ut in morbo Gallico.
5 Non obstat, quòd convaluerit: Quia id non probatur; licet enim aliquando ita melius se habuerit,ut Medici visitationem intermiserint,ut habetur in *septima conclusione*; tamen apparet, quòd quando è domo exiit,sana non erat,cùm non posset ambulare; nec cùm genuflexisset, surgere. Et tertia vice quando exiit domo, fuerit febri correpta,ex qua obiit,quo casu adhuc præsumitur obiisse ex prima causa; ut per Sarnen. *dicta quæstion.* 11. qui distinguit: Aut infirmus ita convaluit,ut ageret ea,quæ sani agunt; & tunc præsumitur ex alia causa: Aut integraliter non erat redditus sanus,sed ambulavit cum baculo, & visus est extra periculum, tunc præsumitur ex eadem causa: & dicenti ex alia causa obiisse,incumbit onus probandi: & ita vult etiam Jo. Villamar. *in l. Divus n.* 122. *ad leg. Cornel. de sicar.* ubi exemplificat quando febris recessit, & ille in operationibus naturalibus non impediebatur.
6 Quòd comprobatur ex illa communi conclusione, quòd recidiva brevi tempore superveniens,ut in hoc casu, præsumitur ex prima causa: Bart. Bal. Soc. & Fulgos. *in l. maritus ff. locati*: Soc. *in cap. presbyterum, num.* 13. *&* 14. *de Homicid.* & *ibi* Jo. de Anania *similiter num.*13. *&* 14. *in fine*, Fel. *num.*40.

Quod etiam confirmatur ex traditis à Bal. *in cap.* 1. *num.* 11. *de pact.* quem sequitur Jas. *in l.*1.§.1.*num.*
7 10 *ff. si quis jus dicen. non obtemper.* Cremen. *sing.* 12. Quòd ille dicitur in extremis laborare,qui obijt ex illa infirmitate, nullis sanis intervallis. Idq; tanto magis,quia quando supervenit febris, superveneru-
8 runt multa ex pristinis symptomatibus, quæ ostendunt identitatem causæ.

Et huc tendunt tradita ab Excellentissimo Mercuriali,qui in primis admittit, quòd illæ efflorescentiæ,& alia provenerunt à menstruis retentis; sed ipse præsupponit, quòd ex quo domo exiit de licentia Medicorum,sana reddita esset, & quòd denuo fuerit febri correpta: sed cùm ex testibus appareat,eam nunquam convaluisse; cessant quæ ipse dicit,& subintrant præfatæ conclusiones.
9 Nec facit,quòd nisi domo exiisset,reliquiæ morbi potuissent fortè curari; Quia fortè etiam non potuissent. Non enim apparet,quòd culpæ hæ,causæ primæ præponderaverint: alioqui si prima causa prædominatur culpæ, dicitur mortua ex prima
10 causa: Bal. *in cap.*1.*n.*9.*quib. mod. feud. amittat.* Cùm igitur onus probandi incumbat Lentulo, ut dixi, tenetur ipse probare,quod hæc culpa præponderaret primæ causæ: quod etiam verisimile non est: modica namq; fuit agitatio,cùm curru semper lentè gradiente vecta fuerit,ut in *octava, & ultima conclusione*.
11 Non obstat Glos. *in l.* 1. *de emend serv.* Quia indistinctè non tenetur; & quamvis Marsil. *in l. in rixa, ff. ad Leg. Cornel. num.* 16. *& in pract.* §. *& quia, num.*56. limitet illam,quando infirmus procedit de malo in pejus: per doctrinam Abb. *in cap.* 2. *de cleric. percuss.* Hoc non obstat: quia *Abb.* illud dicit exempli causa: sed vera distinctio est ea,quam tenet *Sarnen.* & sequuta est *Rota*,quòd aut infirmus convaluit,aut non.

Cùm itaque hæc materia sit arbitraria ex cir- 12
cumstantijs, Abb. *in cap.* 2. *num.* 1. *de Cleric. percuss.* Socin. *in d. cap. presbyterum, num.* 8. *de homicid.* Marsi. *conf.*70. *num.* 27. Florian. *in l. ait lex, num.* 4. *ad leg. Aquil.* Clar. *in praxi, in* §. *homicidium, vers. sciat autem, in fine.*

Inspectis supradictis circumstantiis, visa fuit Dominis sufficiens hujusmodi probatio: sicuti 13
etiam visæ fuerunt contrarietates, & exceptiones contra testes, debiles; attenta materia, de qua agitur; quæ non admittit probationem nisi per valde domesticos,& familiares.

Nec facit, quòd infirmitas mulieris possit pro- 14
bari per alios: Quia nobiles,& honestæ mulieres, etiam infirmæ, non admittunt, nisi domesticos, & consanguineos.

Quibus sic firmatis, Domini dixerunt, non esse 15
deveniendum ad electionem Peritorum; quia ex probatione formiter facta, resultat probatio obitus ex causa partus, per supradicta: & quia cum supradictis necessariò standum non sit, ut dicit Clar. *in d.* §. *Homicidium, vers. scias antem*, & habemus hinc inde dicta plurimorum Medicorum, & eorum etiam,qui infirmitati illius intervenerunt,qui notã habuerunt infirmitatem, & complexionem ægrotæ, eorum opinio conveniens cum probatione formiter facta per testes videtur Dominis taliter adminiculata,ut alteri sit præferenda. Et propterea dixerunt superfluam videri Peritorum electionem. Dixerunt tamen, quòd cùm probatio probatio- 16
nem non excludat, si Lentulus, & lites consortes volunt probare formiter aliquid in contrarium, datis articulis ad examinandum testes, Medicos, vel alios; id facere poterunt.

Et ita,&c.

Romana Hæreditatis de Picchis Mercurii,15. Junij 1580.

Coram R. P. D. Vicecomite.

SUMMARIUM.

1 *Testes ut probent aliquem actum, sive dispositionem, debent ad illam specialiter vocari, & rogari.*
2 *Scriptura testamenti facta per testatorem debet à Notario legi & publicari coram testibus.*
3 *Medico attestante de non sana mente infirmi standum est tanquam Perito in arte.*
4 *Testamentum corruit ob defectum non sanæ mentis testatoris.*
5 *Testamentum imperfectum non dicitur propriè testamentum, sed præparatio ad illius confectionem.*

DECISIO IV.

IN dubium revocabatur,an ex depositionibus testium,& aliis in actis productis induceretur aliqua legitima dispositio quondam Achillis,quæ haberet vim legitimi testamenti? Et fuit responsum per Dominos non induci; Nam licet testes deponant de his quæ sunt disposita per testatorem, tamen cùm de tali voluntate nullibi per instrumentum testamenti appareat, debuerant ad illum actum specialiter vocari,& rogari,ut docet Bart. *in l. Divus, in fine, C. de milit. testam. & in l. hac consultis-* 1
sima,ubi Jas. *col.*1.*C. eodem.* Alexand. *conf.*57.*n.*4.*vol.* 2. Jul. Clar. *lib.*3. *sent. quæst.*58. *vers. scias tamen quod nullibi constat.* Imò de non rogatu omnes testes fatentur,cum deponant, non audivisse, quòd Achilles

les testator rogaverit Notarium, aut testes, ut intercessent testamento.

2 Præterea cùm testator elegerit solemnitatem scripturæ faciendo ejus voluntatem in scriptis per Notarium, debuit talis scriptura coram testibus legi, & publicari; ut tradit Castren. *in l. si is qui, num. 3. ff. de testamen.* Ruin. *cons.* 1. *num.* 7. *cum pluribus seq. vol.* 3. quæ solemnitas minimè servata fuit. Imò testes deponunt, se nescire quid in ea scriptura contineretur.

Imperfecta quoque talis dispositio animadvertitur, cùm non potuerit perfici, & absolvi ob non sanam mentem, quæ in ipso actu testandi super-
3 venerat, ut asserit Aromatarius, & Franciscus del Pino testes, & attestatur Medicus, cui tanquam Perito standum est, juxta doctrinam Bart. *in l. 1. n. 3. ff. de testamen.* Et Notarius prudens, & sibi consulens, talem non sanam mentem animadvertens, testa-
4 mentum rogare non est ausus: ideò ex defectu imperfectæ voluntatis corruit, ut in fortioribus terminis tradit Boer *decis.* 240. *n.* 5. Jul. Clar. *lib. 3. senten. quæst. 7. vers. aliquando.* Et cùm non fuerit perfe-
5 ctum, & absolutum, quidquid actum est, tanquam testamentum considerari non potest, sed tanquam præparatio ad futurum testamentum: Oldrad. *cons.* 119. *per tot.* Dec. *cons.* 159. *col.* 2. Covarru. *in c. relatum. n. 9. de testament.*

Et ex ista consideratione Dominorum, tollitur omne fundamentum ex adverso adductum; quod scilicet ad interrogationem Notarij, quos vellet instituere, responderit *Meneto, & Levò.* Et præter supradicta respondetur quoque quod talis interrogatio Notarij fuit facta non ad effectum tunc conficiendi testamentum, sed ut exploraret Notarius, an scriptura dictata per Hieronymum de Picchis esset juxta mentem suam, vel ne; ideò nihil operatur talis responsio: Castrens. *cons.* 137. *in fine, vol.* 2. & Dec. *cons.* 477. *num.* 14.

Ulixbonensis Professionis, Merc. 16. Novemb. 1580.

Coram R. P. D. Cantuccio.

SUMMARIUM.

1 *Dementia impediens professionem Religionis, debet esse talis, ut usum rationis auferat.*
2 *Testes deponentes de sana mente, debent concludenter deponere de actibus & signis multiplicatis, & successivis excludentibus dementiam.*
3 *Testis deponens de insania, vel dementia alicujus, debet de proprio auditu, & visu deponere.*
4 *Negativa furoris, quomodo sit probanda per testes: & n seq.*
5 *Furor non probatus per aliquod tempus continuum, arguit dilucida fuisse intervalla.*
6 *Dementia præsumitur probatis extremis.*

DECISIO V.

1 Licet in causa Ulixbonensis professionis; in qua die Mercurij 16. Novembris 1580. dubitavi, an probentur dilucida intervalla Margaritæ? Aliqui ex Dominis tenuerint pro validitate professionis ejusdem Margaritæ, non quia probentur dilucida intervalla, sed quia existimabant, illam non fuisse taliter insanam, ut esset incapax professionis; Nam ejus dementia non erat talis, ut auferret ei usum rationis, prout de jure requiritur ad impediendam professionem, juxta tradita per Socin. *consilio* 47. *num.* 9. *lib* 3. Galliaul. *in l. 1. in principio, numero* 69. *Digestis. de verb. obligation.* Paris. *consilio* 88. *sub num.* 40. *libro* 3.

Et istis Dominis placebant deducta per informantes in facto pro parte Dom. Antonij, & præcipuè actus Confessionis, Communionis, legendi Breviarium, & emittendi professionem: qui actus durant per multas horas; quia cantatur, charta votorum legitur, & multæ interveniunt ceremoniæ, quam cantationem, & ceremonias omnes Margarita cordatè fecit, prout reliquæ, quæ eandem professionem simul emiserunt.

Nihilominus major pars Dominorum persiste- 2
bat in resolutionibus jam factis, ex fundamentis & considerationibus in illis deductis; & fuit allegatus Aretæus *de caus. & not. divers. affect. libro primo, cap. sexto,* & strictè ad dubium resolutum fuit, dilucida intervalla Margaritæ minimè probari: quia testes Domini Antonij, non deponunt de actibus & signis sanæ mentis Margaritæ multiplicatis, successivis & continuatis per aliquod tempus considerabile, ita ut non possint convenire dementibus: 3
juxta text. *in leg. cum alijs, Codic. de Curat. furios.* prout latiùs deducitur *in decis. facta 9. Maij vers. nec testes Dom. Antonij.*

Nec obstant multi testes ponderari pro parte Domin. Antonij, ad probandam negativam furoris: Quia nullus testis dicit Margaritam non potuisse dicere, nec facere aliquid insaniæ, quin audivisset, vel vidisset: ut in terminis deducit Alexand. *consil.* 141. *numero decimo, libro primo, & consil.* 140. *numero decimoquinto, in principio, & numero 16. propè finem, lib.* 7.

Nec obstat replicatio, quæ extemplò fit, quod te- 4
stes deponentes super Negativa, si deponunt taliter, ut id quod dicunt, sit eis verisimiliter cognitum, prout videntur deponere testes prædicti, tunc non est opus quod dicant non potuisse aliter fieri quin vidissent: ut per Aretinum *in capit. 3. loco n. 9.* quem sequitur *ibi* Fel. *num. quinto,* Decius *n. 9. vers. sed Aretin. ad hoc respondet, extra. de probat.* Paris. *consil.* 162. *numero* 14. *lib.* 4.

Quia hæc replicatio potest dupliciter tolli: in primis, quod *Aretin.* requirit quod testes deponentes super Negativa, dicant implicitè, vel explicitè se fuisse præsentes, vel vidisse fieri, per text. *in §. hinc notis, propè finem,* ibi, *testium dicentium se adfuisse his, quæ gesta sunt, & vidisse quæ tunc agebantur: in authent. de hæred. & falcid.* prout idem Aretin. se declarat *in cap. cum num. 19. de testibus:* Et tamen in casu nostro ex tot testibus, qui conantur probare negativam furoris, nullus dicit se fuisse præsentem omnibus dictis, & gestis Margaritæ per tempus considerabile necessarium ad inducenda dilucida intervalla. Unde possibile fuit, quod Margarita ea hora, qua testis fuit præsens, non dixerit vel fecerit aliquid insaniæ, sed bene alia hora, qua testis non fuit præsens.

Præterea hæc replicatio potest & alio modo evitari, considerando, quod non sumus in Negativa valde coarctata, putà ad diem, vel ad horam, sed sumus in Negativa coarctata ad longum tempus, nempe ad tempus considerabile necessarium ad inducenda dilucida intervalla, quo casu aut testis debet deponere per medium Affirmativæ incompatibilis cum Negativa, ut post Baldum *in cap. 1. §. si quis per 30 num. 2. circa med. vers. tu dicis: si de feud. fuer. controvers. inter dom. & agnat.* & bene declarat Aretinus *in dict. cap. cum causam, numero 20. vers. aut negativa non est ita coarctata, de testibus.* Unde in proposito, aut oportebat testes prædictos dicere, Margaritam non potuisse dicere, vel facere aliquid insaniæ, quin audivissent, vel vidissent,

aut debebant dicere quod Margarita per totum illud tempus, quo intendunt probare Negativam, vel per aliud tempus considerabile ad constituenda dilucida intervalla, semper locuta fuit ad propositum, & fecit actus sanæ mentis, specificando illos, ne aliàs generaliter deponendo censerentur judicare: nam ista Affirmativa dictorum, & gestorum Margaritæ per totum illud tempus, fuisset incompatibilis cum Negativa furoris: sed nullus ex testibus prædictus, si eorum dicta inspiciantur, deponunt per medium Affirmativæ incompatibilis cum negativa.

5 Non obstat quod in casu nostro dilucida intervalla probantur ex eo, quod testes, qui conantur deponere de furore ante professionē, non probāt de furore per aliquod tempus continuum: Bartol. *in l. 2. in fine, Digestis, de bon. possess. infant. fur. compet.* Doct. *in leg. furiosum, Codic. qui testament. facer. poss.* Paris. alios citans *consil. 87. numero 12. & 13. libro tertio, & consil. 15. sub numere 11. lib. 4.* Alciatus *de præsumpt. reg. 2. præsumption. 18. numero 1.* Covarruvias *in Epitom. parte 2. cap. 3. num. 6 vers. procedit tamen.*

6 Quia ista conclusio non applicatur casui nostro, in quo est probata dementia Margaritæ ante & post professionem, quo casu media dementia præsumitur: Ancharanus *consil. 5. numero 5.* Ruinus *consil. 67. numero 11. prope fin. libro 1.* idem Ruin. *inter consil. Curt. Jun. consil. 292. num. 25. libro 3.* Alex. *consil. 54. num. 2. lib. 1.* Purpur. *consil. 254. numero 12.* Tunc autem intraret objectum, si dementia Margaritæ fuisset probata solùm ante professionē: nam eo casu ut præsumeretur durasse usq; ad professionē, opus fuisset probare dementiā per aliquod tempus continuum; at secus, quando dementia est probata ante, & post actū, nam tunc præsumitur durasse tempore intermedio; quia probatis extremis præsumuntur media.

Atque ita, &c.

Calaguritana Divortij, Mercurij 13. Junij 1584.

Coram R. P. D. Bubalo.

SUMMARIUM.

1 *Virginem esse mulierem probatur ex relatione septem matronarum expertarum, & ex publica voce, & fama. & n. 4. & 7.*
2 *Virginitas mulieris probatur ex confessione mariti asserentis se eam cognoscere non potuisse: & num. 5.*
3 *Testis singularis licet non probet, inservit tamen pro adminiculo.*
6 *Impotentia coëundi probatur ex eo, quòd quis pro tali impotentia medicamenta quærit.*
8 *Relatione Peritorum emanata, quando aliæ relationes sint perquirendæ.*
9 *Virginitas quomodo à peritis matronis sit exploranda.*
10 *Testes singulares, & infames non probant.*
11 *Cohabitatio triennalis conjugum ad sumendam experientiam habilitatis coitus non sufficit, nisi etiā concurrat concubitus.*
12 *Cohabitatio triennalis conjugum ad effectum probandi potentiam, vel impotentiam coëundi, quando currere incipiat?*
13 *Solemnitas præscripta per Canones conjugibus circa triennalem cohabitationem, est servanda.*

DECISIO VI.

IN hac causa pronunciaverat Rever. D. Archiepiscopus Calaritanus in prima instantia ad favorem Dom. Eleonoræ Sirnensis, declarando divortium esse faciendum inter ipsam Dom. Eleonoram, & Dominum Ephesum Sarrochum ejus Virum, ob illius impotentiam, & dictam mulierem esse liberam: à qua sententia cùm fuisset appellatum, & causa mihi commissa, dedi dubium generale, præsumpto summario jurium, & testium utriusque partis, an sententia Domini Archiepiscopi sit confirmanda, vel revocanda, vel iterum uxor viro restituenda ad effectum cohabitandi per triennium, ut constare possit de potentia, vel impotentia viri.

Pro cujus resolutione Domini distinxerunt hanc materiam in plures difficultates. *Prima* erat, an probetur quod Eleonora non fuerit cognita ab Epheso suo viro toto illo novennio; quo duravit matrimonium ante motam litem. *Secunda*, an probetur impotentia generalis coeundi cum mulieribus. *Tertia*, an ex parte Eleonoræ probetur cohabitatio, & condormitio per triennium, & an hoc sufficiat ad effectum, ut in casu, de quo agitur, matrimonium sit dirimendum.

Quoad primam difficultatem, Domini concluserunt sufficienter probari Eleonoram non fuisse cognitam ab Epheso, & consequenter probatum, esse ipsam adhuc Virginem. Et *Primò*, movebantur ex relatione septem Matronarum expertarum in opere nuptiali, quæ omnes concorditer retulerunt Eleonoram esse Virginem: hic est omnis modus probandi Virginitatem, *cap. fin. de frig. & malef.* ubi Butr. *num. 3.* & Card. *num. 1.* & *ibi* passim omnes Doctores. 1

Secundò ex confessione ipsiusmet Ephesi, de qua deponunt Cosmus Tola, & Hyeronymus Torella, qui sunt contestes, qui confessus fuerat, quod non poterat cognoscere Dom. Eleonoram, & ex alia confessione de qua deponunt Petrus, Honorius, & Isabella uxor Dom. Petri; quæ confessio comprobatur ex dicto Jacobi Vitalis, & ex alijs confessionibus, de quibus per Franciscum Tappatum, Bernardum Pico, & Petrum Portalem, qui licet sint singulares, tamen deserviunt pro adminiculo. 2 3

Adminiculatur etiam probatio prædicta ex fama virginitatis, & non deflorationis Eleonoræ, de qua benè deponunt Antonius Meltes *super quarto*, & Bernardus Pico, *ibidem*, & probatio famæ coadjuratur ex dicto Casparis Bencasi *ibidem*, qui dicit quod pueri Neniani canebant de ista impotentia Ephesi: & ex dicto Francisci Tappata *super tertio*, dum deponunt de fama præsenti. 4

Coadjuvatur etiam hæc probatio ex eo, quod ipse Ephesus non articulavit cognovisse Eleonoram, sed quod semper ipsa renuit; quod an sit verisimile, aliorum sit judicium. 5

Item ex eo, quia ipse quærebat medicamenta, ut deponunt Cosmus Tola, *super sexto.* Petr. Honophrius *ibid.* & Bernard. *ibidem*, & comprobatur ex dicto Joan. Andr. de quibus *in summario Ephesi num. 8.* ubi dicit, quod quærebat remedium, ut posset rem habere cum uxore, quia sibi contingebat quædam defectio, & exinanitio. 6

Et hæc etiam adminiculantur ex his quæ habentur *in summ. Ephesi, num. 6. 17 & 18.* ex quibus apparet quod dicta Eleonora ostendebatur fuisse crudelis & inquieta.

Non obstat prima relatio, quia ultra quod prætenditur nulla, & tres tantùm mulieres retulerunt: In hac secunda fuerunt septem matronæ peritæ, ut apparet ex *supradictis*; & hæc secunda relatio est magis adminiculata. 7

Nec obstat quod stante prima relatione non esset deveniendum ad secundam deputationem Matronarum, quæ inspicerent an Eleonora esset virgo, quia in hac materia plurimum exuberat officium Judicis; immò Judices de N. admonentur, ut adhibeant peritiores, ut per Glos. fin. & *ibi* Cardinal. *num. 3.* benè Hostiens. *in cap. fraternitatis*, §. *licet autem*, *eodem tit.* ubi consuluit, quod Judices 8

quærant

quærant, quantùm potuerint, peritiores & diversas, & de vicinia, & de civitate expertas, & non sint nimis juvenes propter experientiam, & nimis
9 antiquæ propter defectum visus, nam & cum manu, & cum oculo sunt talia probanda à diversis & à pluribus. Et licèt Hostiens. *ibi* velit quod debeat priùs lavari cum aqua calida, & ibi diu retineri ad dissolvendum medicamenta, quæ essent apposita, ut *ibi* dicit Abb. *n.* 4. *in fin.* tamen videtur loqui in muliere arcta: & quidquid sit, præsumendum est, istas mulieres uti expertas benè exercuisse officium suum.

Quoad secundam difficultatem Domini inclinabant non esse probatam generalem impotentiam coëundi ipsius Ephesi: quamvis enim Isabella, & Simona videantur deponere; quod dormierunt cum Epheso, & quod non potuit eas cognoscere;
10 & aliæ etiam deponant de auditu; tamen sunt singulares & infames, & in contrarium habent plures alios, de quibus *in summario Ephesi*, contrarium deponentes; quorum dicta comprobantur ex eo quod Ephesus fuit curatus à morbo Gallico, *ut ejus summ. n.* 13. *&* 24. & ex relatione Medicorum, qui referunt ipsum habere membra apta ad coëundum.

Super tertia difficultate non potuit capi aliqua
11 resolutio, & videndum esset particulariter: nam quamvis ultra triennium cohabitaverint; tamen quia non solùm requiritur cohabitatio in domo per triennium, sed etiam in lecto; ut inquit Hostiens. *in d. cap. finali post princip. de frigid. & malefic.* & dicit *ibi* Joann. Andreas quod requiritur condormitio; hic non videtur probari condormitio per triennium, quia Anna *super quarto*, & Hieronymus Sancius, & Antonius Loangocei non videntur rectè concludere de integro triennio; & quamvis Antonius Xinta de quo *in summ. Ephesi, num.* 22. dicat quòd à quatuor annis citrà, simul non dormiebant; tamen non concludit à contrario sensu quod antea insimul condormirent.

12 An autem in casu de quo agitur, sufficiat hæc condormitio per triennium, vel potius incipiat currere post peractam pœnitentiam, & postquam Judex illum terminum statuit, Domini in hoc habebant difficultatem; & esset particulariter discutiendum. Nam Innoc. *in d. cap. fin. ibi*, Card. *in fine*, & Abb. *num.* 12. tenent sufficere triennium sive ante, sive post motam litem. Hostiens. verò *in d. cap. fin.* quem sequitur *ibi* Joan. Andreas, Butr. *num.* 9. Henric. Boich. *in principio*, tenent quod triennium incipiat à tempore peractæ pœnitentiæ, & injunctionis factæ per Judicem; quæ ultima opinio videbatur aliquibus ex Dominis satis æqua, & verior; nam Ecclesia considerat aliquando propter peccata supervenire similia impedimenta: imponit ergo pœnitentiam, ut videatur an ex bonitate & misericordia Dei omnipotentis placati, post peractam pœnitentiam ipsi conjuges reddantur habiles ad consummandum matrimonium: & nondum peracta ergo pœnitentia non potest dici, quod triennium præcedens suffragetur, cùm non probetur remotio obicis peccati: & saltem placebat istis Dominis temperamentum Abb. *in d. cap fin. n.* 12. quem sequitur *ibi* Præp. *n.* 4. quòd post pœnitentiam peractam injungatur cohabitatio per aliquod tempus, arbitrio Judicis præfigendum.

Ex quibus Do. Archiepiscopi Calaritani sententia sustineri non potest; tum quia non fuit indicta pœnitentia, juxta formam *d. cap. fin.* à qua non licet recedere, ut admonet *ibi* Hostien. tum etiam, quia non fuit adhibita septima manus propinquorum. Et quamvis Glos. fin. *in d. cap.* dicat, quod sententia nihilominus teneat; tamen Hostiens. *ibi in fin.* Anchar. *n.* 10. tenent illam solemnitatem esse servandam.

Faventina Matrimonij Veneris 1. Februarij 1585.

Coram R. P. D. Seraphino.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium si prætenditur nullum ob impotentiam viri, ante illius dissolutionem præcedere debet cohabitatio triennalis conjugum, injuncta prius per Ecclesiam salutari pœnitentia.*

2 *Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam potentiam coëundi non est necessaria, quando constat per alias probationes de frigiditate viri.*

Declara ut num. 6.

3 *Frigiditas & impotentia viri probari potest per testes.*

4 *Frigiditas & impotentia viri quando non est visibilis & per alterum ex conjugibus negetur, tunc cohabitatio triennalis est omninò necessaria ad probandam impotentiam.*

5 *Impedimentum coëundi visibile non adesse in viro, probatur ex relatione Medicorum.*

7 *Impedimentum, seu impotententia coëundi non benè probatur ex assertione conjugum.*

DECISIO VII.

Fuit dubitatum an sententia in partibus lata, sit confirmanda? Et difficultatem faciebat contra sententiam; quod non fuit servata forma *c. laudabilem, & cap. fin. de frigid. & male. fin.* in quibus disponitur, ut conjuges cohabitent per triennium, injuncta priùs per Ecclesiam salutari pœnitentia. 1

Ex adverso tamen prætendebatur hoc non fuisse introductum de forma, quando per aliud genus 2
probationis constat de frigiditate: ut videtur probari *d. c. laudabilem*, & *ibi* Glos. & Innocent. *in princip.* Anchar. *n.* 2. Abb. *n.* 2. Collect. *in cap.* 1. *in princ. eod. tit.* & *ibi* Card. & Abbas: Specul. *eod. tit.* §. 1. *n.* 3. & *ibi* Joann. Andr. *in addit.* Angel. de Claus. *in verb. Matrimonium, impedim.* 16. *num.* 10. Sed per 3
testes hujusmodi frigiditas probari dicebatur, non solùm de tempore matrimonij, sed etiam ante matrimonium: quæ probatio in hac materia admittitur, ut per Card. & alios *in d. cap.* 1. & ex eo tempus triennij necessarium non est, quod solùm datur ad cognoscendum an frigiditas sit perpetua, cùm satis ex eorundem testium depositione colligi possit: & hæc probatio coadjuvatur ex Obstetricum inspectione deponentium Do. Victoriam non fuisse defloratam; cùm tamen vir affirmet se eam cognovisse, & in hoc reperiatur mendax: Ad Anchar. *in d. c.* 1. *n.* 4. *ad fin.* & ideò benè fuisse sententiatum super separatione per Ordinarium Faventinum.

His tamen non obstantibus, Domini unanimiter 4
censuerunt, sententiam esse revocandam. Et præcipuum fundamentum hujus opinionis fuit, quod quando vitium frigiditatis & impotentiæ non est visibile, ita ut sensu oculorum percipi possit, & negatur per alterum ex conjugibus impotentia, tunc dispositio *laudabilem*, *& c. final.* est de solemnitate probatoria, eamque observare est necesse, cùm fieri possit ut tale impedimentum non sit naturale, sed temporale, proveniens ex aliquo maleficio; & sperari possit, quod acta pœnitentia Deus misertus conjugum tale impedimentum sit sublaturus.

Quod autem impedimentum non sit visibile, 5
constat ex relatione Medicorum: Unde hoc casu statuendus erat terminus ab Ecclesia præfinitus, ut tradit D. Thom. *in sum. part.* 3. *q.* 58. *art.* 1. Sylvest. *in verb. Matrimonium.* 8. *n.* 16. Ang. *in verb. Matrimoniũ* 3. *n.* 10. Pisanell. *in verbo, Matrimonium* 15. Rosell. *in verbo, Matrimonium* 15. *n.* 3. Summa Confes-

Confessor. *lib. 4. tit. 16. q. 16.* Tabien. *in verbo, Impedimentum, n. 12.* Gottifred. *tit. de frigid. & malefic. n.* 10. Jo. Andr. *tit. de consanguin. & affin. n.* 83. Turrecremata 33. *quæst.* 1. *c.* 1. *n.* 7. *&* 9. Anchar. *d. c. laudabilem, n.* 7. & *ibi* Abb. *num.* 5. & ferè omnes alij.

Non obstant deducta in contrarium: & primò ad auctoritates allegatas, quod possit probari frigiditas per aliud genus probationis; id verum
6 est, quoties vitium est tale, quod per visionem detegi possit, & quoties conjuges fatentur impotentiam accedente septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ, *de cap. laudabilem:* habent enim Canones has probationes pro concludentibus: sed ubi vitium non est visibile, & maritus negat impedimentum, tunc servanda est forma *suprad. c. laudabilem, & cap. fin.* & ideò non sunt attendendi testes, cùm ex eorum dictis non probetur naturalis & perpetua frigiditas seu impotentia: maximè cùm ex adverso adsint aliæ probationes per testes, quorum tamen in præsentiâ nulla fuit habita ratio.

Non obstat quod Obstetrices dicant eam non fuisse cognitam, quia & hujusmodi probatio adhuc est incerto, neque accessit septima manus; sed dato etiam quod probaretur concludenter, non ideò ob mendacium dirimendum est Matrimonium, licèt de fide conjugis multùm detrahatur ex
7 hac causa: nam in hac materia asseveratio conjugum non est vera probatio: ut tradit Abb. *in d. c. laudabilem, n.* 5.

Quare ex his conclusum, quod cùm agatur de periculo animæ, & Sacramenti diremptione, neque vitium directa probatione & concludenti probari possit, servandam fuisse temporis ab Ecclesia statuti prædefinitionem. Et hac ratione sententiam Ordinarij esse revocandam.

Anconitana Incendij 30. Maij 1588.

Coram R. P. D. Comitulo.

SUMMARIUM.

1 *Incendij nocturni origo probatur per conjecturas, & præsumptiones.*
2 *Probatio plena resultat in ambiguis, ex conjecturis.*
3 *Fumus est subjectum ignis.*
4 *Opinio, & rumor communis facit præsumptionem, si cum ea concurrat verisimilitudo.*
5 *Peritis standum est.*
6 *Peritis standum est, licet rationes non afferant.*
7 *Nocturno tempore gesta expresse sciri non valent.*
8 *Probationes claræ ubi haberi non possunt, sufficit, quod Iudex ex vehementi opinione habeat informationem.*
9 *Incendium plerumque præsumitur culpa inhabitantium. Declara ut num.* 10.
11 *Verisimile, & non possibile, venit attendendum.*
12 *Testis de auditu non probat.*
13 *Ignis quò semel accensus pervasit, fert casus ut iterum accensus non pervadat.*
14 *Testis prima depositio attenditur.*

DECISIO VIII.

Juxta communem parietem distinguentem Pavesij domum combustam, à domo Mascellæ; habebat Pavesius in cella vinaria supra dolia tabulatum, & in eo sarmentorum fasciculos, & alia ligna: Ex alia parte, Mascella fabricaverat fornaculam cum caldario ad lixivium, & mustum coquendum, excavatam in eodem pariete & gula camini. Cùm autem constaret pridie illius noctis, qua primum sub auroram erupit ignis à cella vinaria Pavesij, accenso per famulas Mascellæ igne in fornacula, unum, & alterum caldarium lixivij ebullivisse usque ad occasum Solis. Proposui dubium stante summario jurium, ac testium utrinque dato, an incendium domus Pavesij processerit à domo mascellæ, negligentia, culpa, vel dolo ipsius, vel suorum familiarium, ita ut ipse teneatur ad emendationem damni? Et Domini ad primam partem dubij respondentes (circumscripto effectu) tenuerunt incendium è domo Mascellæ provenisse.

Nec enim dubitarunt principium causamque 1
nocturni incendij, per conjecturas, indicia, & verisimilia in jure probari: Bal. *cons. 174. n. 20. & 3. lib. 2.* Alex. *cons.* 50. *n.* 6. *lib.* 1. Afflict. *decis.* 57. *n.* 6. Bero. *cons.* 215. *n.* 1. *in* 3. Menoch. *de Arbitrar. jud. cas.* 390. *n.* 16. ex quibus in ambiguis casibus con- 2
flantur plenæ probationes, ut P. Aret. *in l. indicia, C. de rei vendicat.* Alexand. *cons. 53. lib. 2.* Jas. *in l. si quis ex argentarijs, §. prætor, n.* 20. *ff. de edend.*

Inducebantur autem Domini in hanc sententiam per ea, quæ incendium antecesserunt, & ipso incendij tempore observata sunt, ac postea consecuta fuerunt: materia namque apta accendi in cella vinaria Pavesij præexistens, ignis propinquus, intermedio pariete à quatuor pedibus supra, debili, ac peritorum judicio, ut postea apparuit, parum tuto; fumus qui secundùm Aristot. *de part. anim. lib.* 1. *cap.* 2. est subjectum ignis, è fornacula in 3
domum Pavesij lixivio ebulliente penetrans; Querela de eo cum uxore, & famulabus Mascellæ, probabilem ingerebant suspicionem ex hoc igne ortum fuisse incendium; *ad l. si servus servum, §. si fumum, ad leg. Aquil. l. quidam Hiberus. de servit. urban. præd.* Cæpoll. *eod. tit. cap.* 64.

Augebatur suscipio ex eo, quod tempore incendij opinio erat illud ortum sumpsisse ex fornacula: nec vana conjectura, quæ ipsum quoque Mascellam commovit ad inspiciendum, num in forna- 4
cula adesset ignis; unde talis opinio & rumor etiamsi è domo Pavesij originem habuisset, faceret præsumptionem propter verisimilitudinem, cui innititur: Bal. *cons.* 78. *n.* 2. *lib.* 3.

Quæ verò post incendium subsecuta sunt, probationem compleverunt, Periti namque à Partibus nominati, Judicis auctoritate ad locum accesserunt, factisque diligentiis jurati retulerunt incendium à præfata fornacula provenire potuisse, probabilibus valdè moti rationibus; maximè quia animadverterunt parietem communem, & supra fornaculam contusum, & perforatum, calcemque superinductam detrahentes observarunt in eo la- 5
pides fumosos, quorum attestationi standum videtur, per ea quæ habentur & traduntur *in c. signifi-* 6
sti, de homicid. & in c. proposuisti. de probat. etiamsi rationes non afferrent, Dec. *in d. c. proposuisti, n.* 53. post Aret. & Butr. *in c. cum causa, de testib.* cùm sint potius Judices & arbitratores, quàm testes, præsertim ubi à partibus fuerunt electi: Natt. *cons.* 40. *n.* 3. *lib.* 1.

Comprobatur horum relatio ex quodam quasi præjudicio ipsiusmet Mascellæ, qui post incendium, antequam deventum esset ad loci inspectionem, advocavit fabrum murarium, qui de nocte parietem illum communem in quo apparuerunt foramina, & rimulæ, aptaret, & calce obtegeret, accenso mox ibidem igne ex paleis, quò recens crusta fumo denigraretur, ne experimentum fieret, num adhuc fumus inde exiret; unde quædam saltem præsumpta confessio resultat, facilè apparere potuisse, quod inde incendium exortum esset.

Concurrunt aliqui testes de auditu, & fama; aliqui de proprio

proprio judicio, aliqui de verisimili, & possibili; ex quibus verisimilior redditur origo incendij: Alex. *cons.* 67. *n.* 4. *lib.* 1. Dec. *cons.* 82. *n.* 1. Cùm alias
7 expressè sciri non possint quæ contingunt de nocte: Bald. *cons.* 174. *n.* 3. *lib.* 2. Alex. *cons.* 24. *n.* 6. *& seq. lib.* 2. ubi post Bart. *in lib.* 1. *de verb. oblig.* dicit,
8 quod quando non possunt haberi liquidæ probationes, sufficit, quod Judex ex vehementi opinione habeat informationem; Jal. *in d.* §. *prætor. n.* 21.

9 Non obstat, quod incendium plerumque præsumitur culpa inhabitantium evenisse, *lib.* 3. *de offic. Præf. Vigil.* Alex. *cons.* 50. *n.* 1. *lib.* 1. Quia id verum,
10 nisi ex conjecturis probetur aliunde initium habuisse, Bald. *cons.* 174 *lib.* 2. *& cons.* 442. *lib.* 3. Afflict. *dec.* 57. *n.* 3.

Nec movet, quod possibile sit, ignem casu fortui-
11 to, vel aliter per inhabitantes accensum fuisse. Quia attenditur id quod verisimile est, non quod possibile: Bald. *in l. scriptura, n.* 6. *C. de fide instr.* Soc. *cons.* 28. *n.* 9. *lib.* 3. Dec. *cons.* 176. *in princip.*

Non obstat quòd dicitur, fumum in cella vinaria Pavesij visum fuisse per tres, aut quatuor dies ante incendium, qui tamen fumus ex fornacula provenire non potuit, in qua tunc temporis ignis non fuerat accensus: unde arguitur incendium aliunde causari potuisse, & insuper negligentia Pavesij in exqui-
12 renda causa fumi; Quia de tali fumo unicus testis deponit, & quidem de auditu, ideò non probat. *l. jurisjurandi, & l. testium, C. de testib. cap. licet, & cap. veniens, eodem tit.*

Non obstat experientia, quam Judex pro informatione animi sui fieri jussit, accenso igne in eadem fornacula, ex qua apparuit vix calorem, nedum ignem, qui succenderet stupam, penetrasse foramen studiosè relictum in pariete, unde incendium dicitur ortum habuisse. Quia præterquam quòd tentata fuit citra præjudicium partium, probatur vana ex rationibus in conspectu ejusdem Judicis allegatis, stante præsertim recenti crusta calcis, & innovatione facta in pariete, & tuba camini; fert etiam
13 casus, ut quo ignis pervasit semel, sæpius iterata experientia non pervadat.

Non obstat quod aliqui ex testibus repetiti aliter
14 deponant quàm primò. Quia attenditur eorum prima depositio, Rot. *de probat. in novis. decis.* 19.

Alia, quæ adducuntur, licuisse Mascellæ fornaculam eo in loco fabricare, ignemque accendere, deque diligentia per eum adhibita, & ejus bona fama, respiciunt effectum dubij, quem Domini in hac resolutione circumscripserunt, &c.

Romana donationes annuli, Mercurij 10. Maij 1589.

Coram R. P. D. Mantica.

SUMMARIUM.

1 *Donatio facta à demente non valet.*
2 *Testibus peritis magis quàm alijs credendum est.*
3 *Phreneticus, qui est mente alienus, non potest de suis bonis disponere.*
4 *Demens ut possit disponere, habere debet dilucida intervalla perfectissima.*
5 *Sanus mente quilibet præsumitur.*
Declara ut num. seq
6 *Demens qui semel fuit, talis præsumitur fuisse de tempore dispositionis, nisi contrarium probetur.*
7 *Stulti quandoque ad propositum loquuntur.*
8 *Phreneticus præsumitur perseverare in alienatione mentis, licèt quandoque ad propositum loqui videatur.*
9 *Testis singularis non probat.*
10 *Institutio hæredis facta ad suggestionem alterius, ab eo qui est in articulo mortis, non valet.*
11 *Sana mentis non præsumitur is, qui est in articulo mortis constitutus.*
12 *Morbi acerbitate vexatus, interrogatus solet semper sibi respondere.*

DECISIO IX.

Conclusum fuit bon. mem. Cardinalem Vastavillanum, tempore quo fecit donationem, non fuisse sanæ mentis, & consequenter eam non 1
posse subsistere.

Nam primus testis, qui est Medicus, *juxta* 13. 14. *&* 15. *articul.* & Tertius qui est Chirurgus *juxta* 4. *&* 5. & Secundus qui erat assistens, & pro Dom. Ænea asserto donatario inductus est, *juxta* 28. & 26. apertè deponunt de alienationi mentis à nocte Sabbathi, quæ fuit 8. mensis Augusti, & antecessit diem Dominicum, quo fuit facta donatio; & similiter de continuo furore usque ad extremum vitæ exitum deponunt. Idemque testificatur Aromatarius *juxta* 26. Atque his testi- 2
bus tanquam peritis magis quàm aliis credendum est, Cyn. *in l. senium, C. qui testam. fac. poss.* Bart. *in l.* 2. *n.* 3. *ff. de testam.*

Constat autem phreneticum, qui mente alie- 3
nus est, de bonis suis non posse disponere: *c. cum dilectus*, §. *quia verò*, *de succes. ab intest. & l. ob quæ vitia, in princip.* ibi, *qui propter febrem loquitur aliena: ff. de ædil. edict.* Et ut dementis dispositio valeat, debet habere dilucida intervalla & quidem 4
perfectissima: *l. furiosum*, *C. qui testam. facere poss. conjuncta leg. cum aliis*, *C. de curat. furiosi.*

Et quamvis quilibet in dubio præsumatur esse 5
sanæ mentis, *l. ult.* & *ibi* Bald. not. *C. de hæred. instituend. l. nec codicillos*, *C. eodem*, tamen quandò 6
constat aliquem in furorem incidisse, ei, qui dicit ipsum fuisse sanæ mentis tempore, disposuit, onus probandi incumbit: Glos. *in d. cap. cùm dilectus, in verb. compotem, de success. ab intestat. & in cap. indicas. in verb. ostenderis,* 3. *qu.* 9. Anch. & Card. *in Clem.* 1. *de homicid.* Alexand. *in cons.* 141. *n.* 3. *&* 6. *lib.* 1. *& in cons.* 45. *num.* 6. *&* 14. *& cons.* 86. *num.* 5. *lib.* 2.

Non obstant testes, qui dicunt Cardinalem die Dominico in proposito loquutum fuisse. Quia ex hoc non sequitur tunc sanæ mentis fuisse, nam stulti quandoque ad propositum loquuntur, & qui ex 7
morbo phrenesis alienationem mentis patitur, in 8
eo statu præsumitur perseverare, licèt aliqua verba sanæ mentis loqui videatur; neque enim phrenesis dicitur cessare, sed aliquo modo latere, ut ex Medicorum sententia scribit Suarez *allegat.* 1. *num.* 19. *cum seqq.*

Neque etiam obstat, quòd hujusmodi donatio tanquam à sapiente facta debet intelligi, propter servitia Cardinali longo tempore à Dom. Ænea præstita; & quia Cardinalis habebat animum remunerandi; quemadmodum deponit secundus testis *juxta* 6. quia est singularis, & ideo non pro- 9
bat: *l. jurisjurandi, C. de testibus.* Et si Cardinalis talem animum habuisset, ei in testamento aliquid in specie legasset, sicuti quibusdam aliis legavit, & tamen nihil ei specialiter reliquit. Quamobrem donatio tanquam facta ab eo, qui mente erat alienus, non potest valere.

Quod multo magis Dominis placuit; quia hæc donatio non fuit facta motu proprio Cardinalis, sed ad interrogationem & suggestionem asserti donotarij; Nam similiter institutio hæredis facta ab 10
eo, qui est in articulo mortis, ad interrogationem 11
alterius, non valet; quia intelligitur sanæ mentis 12
non fuisse, & quia ad interrogationem alterius, quilibet morbi acerbitate vexatus, solitus est respon-

respondere *si si*, Ruin. *cons. 8. num. 9. & 14. ad fin. lib.* 3. qui dicit hanc esse receptiorem, æquiorem, & magis rationabilem opinionem; idemque consuluit Lanfr. de Orian. *int. cons. divers. adult. volunt. cons.* 128. *lib.* 1. & hanc sententiam magis communem testatur, & sequitur etiam Socin, jun. *cons.* 183. *num.* 32. *&* 33. *lib.* 2.

Et ita, &c.

Hipporegien. prætensi matrimonij Veneris 1. Decembris 1589.

Coram R. P. D. Comitulo.

SUMMARIUM.

1 *Minor decem annis non potest contrahere matrimonium tam ex defectu naturalis vigoris ad coëundum, & generandum, quàm ex defectu consensus.*
2 *Malitia supplet ætatem.*
3 *Malitia non est admittenda nisi in ijs, qui sunt proximi pubertati.*
4 *Pubertati proximi illi dicuntur, qui ab ea solùm distant per sex menses.*
5 *Discretio præsumitur adesse in majore septennio quæ sufficit ad validanda sponsalia de futuro.*
6 *Discretio quæ præsumitur in majore septennio ad validanda sponsalia de futuro, non est talis, quæ sufficiat ad validitatem matrimonij.*
7 *Discretionis anni ad validitatem matrimonij pro annis pubertatis interpretantur.*
8 *Testes verisimiliora deponentes præferuntur alijs in concursu.*
9 *Testes verisimiliora deponentes tunc maximè sunt aliis præferendi quando sunt numero plures.*
10 *Testes exceptionem non habentes, aliis præferendi veniunt, qui exceptiones patiuntur.*
11 *Testibus affectantibus effectuationem actus, domesticis, & dependentibus, fides minuitur.*
12 *Copula subsecuta præsumi facit habilitatem ad matrimonium.*
Intellige ut numeris seqq.
13 *Copula subsecuta tunc facit præsumi habilitatem ad matrimonium, quando intervenit cum iis qui à natura habiles sunt ad generandum, vel concipiendum.*
14 *Matrimonium ut dicatur validum, non solùm requiritur usus rationis, sed etiam, quod corpus sit aptum generationi.*
15 *Aptitudo corporis ad generationem non dicitur adesse in imbecillo, & gracili.*
16 *Dolor, quem mulier sentit in actu copulæ, inducit præsumptionem quod non sit apta ad generandum, concurrente ætate tenera, & immatura.*
17 *Mulieris confessioni statur magis, quàm viri, quoad aptitudinem ad generationem.*
18 *Confessio emissa à puella minori duodceim annis, non attenditur ad validitatem matrimonij.*
19 *Matrimonium ut valeat, requiritur copulativè potentia ad carnalem copulam, & prudentia rationis discernentis vim contractus matrimonij.*
20 *Matrimonium esse validum in dubio pronunciandum est. Declara, ut num. seq.*
22 *Matrimonium non debet celebrari tempore Quadragesimæ.*

DECISIO X.

DOmina Veronica Malgrata, cùm esset pupilla major novem, & minor annis decem, fuit ex agro, ubi propter pestem custodiæ agebantur, in oppidum Scarmagni ad domum D. Genevræ amitæ traducta, ibique sponsalia per verba de præsenti coram Parocho, & testibus cum D. Emmanuele Venusto annorum circiter quindecim contraxit, postque statim inter eos subsecuta fuit cohabitatio per duodecim dies continuos, & in eodem lecto concubitus, donec Domini de Aladio uti Tutores adversus hujusmodi factum reclamantes, pupillam sequestrari obtinuerunt.

Exinde causa super dissolutione sponsaliorum introducta coram Reverendissimo Dom. Nuncio, per sententiam declaratum fuit, assertam desponsationem, & concubitum inter prædictos Emmanuelem, & Veronicam, matrimonium minimè fecisse.

A qua sententia pro parte D. Emmanuelis extitit appellatum; & causa appellationis mihi commissa, dubitatum fuit, concordatis nonnullis præsuppositis, an constaret de copula: cumque in disputatione excitatæ essent difficultates, propter quas non videbatur capienda resolutio, circumscripto effectu tendente ad firmandum matrimonium, & voluntas ipsius puellæ in dubium vocaretur, quippe quæ seducta prætendebatur detineri in loco suspecto; provisum fuit, ut puella, quæ pubertatis annos jam excesserat, adduceretur Mediolanum, ut ibi per Reverendissimum Dominum Episcopum in Monasterio neutri partium suspecto collocata, juxta Rotæ ordinationem interrogaretur.

Quo facto, & per Reverendissimum Dom. Episcopum provida, & sufficienti relatione ad Rotam transmissa; Rursus dubitavi præsuppositis depositionibus testium hinc inde examinatorum, & depositione D. Veronicæ, an constaret de copula ad effectum validitatis matrimonij.

Et quamvis copula qualisqualis præsupponeretur, etiam ex confessione jurata Veronicæ deponentis credere se, quod Emmanuel aliquoties intus immiserit, ipsa dolorem citra voluptatem sentiente, nec intelligente quam rem ille ageret: Domini tamen concluserunt ex ea non inferri validitatem matrimonij. Cùm enim ex processu 1
satis constet, quod Veronica tempore sponsaliorum, & assertæ copulæ non pervenerat ad annos decem, imò non excedebat annos novem, & menses duos completos, stat regula pro nullitate matrimonij, tam ex defectu præsumpto naturalis vigoris ad coëundum, & generandum, quàm ex defectu conjugalis consensus: *c. tua de sponsal. c. à nobis, c. de illis, tl.* 1. *c. finali. de despons. impub. &c. unic.* §. *idem quoque, eodem tit. lib. 6.*

Exceptio autem, quod malitia suppleat æta- 2
tem, *d. c. à nobis, & c. finali, cum similibus*; præterquam quod vix admittenda videtur, nisi in
iis, qui proximi sunt pubertati, quales intelli- 3
guntur, qui ab ea solùm distant per sex menses: 4
Glos. communiter recepta *in c. continebatur, verb. proxima*, ubi Innoc. & Abb. *in c. attestationes, versic. circa finem de despensat. impuber*, Card. *cons.* 4. Staphil. *de var. mod. vacat. tit. benefic. satus contrahens, vers. sed tenendo*: Put. *decis.* 65. *lib.* 2.
nequaquam concludenter probatur: Nam esto, 5
ut post septennium Juris præsumptione adsit illa discretio, quæ sufficit ad validanda sponsalia de futuro, *l. si sponsalibus* 2. *de sponsal. c. litteras, de*
desponsat. impub. Jo. Andr. & Abb. *in c. juvenum,* 6
de sponsal. Alia tamen & quidem major, quæ exigitur ad validandum matrimonium, in quo perpetua in dissolubritate corpus traditur, ut post D. Thomam concludit Turrecremat. *in c. non est,* 30. *quæst.* 2. *ad* 2. Abb *in c. de illis, num.* 4. *de despons. impub.* non præsumitur ante annos pubertatis ad-
venire: *c. de illis, c. à nobis, & c. finali, cum similibus*: Et 7
hoc respectu anni discretionis interpretantur pro annis pubertatis: Jo. Andr. *in c. duo pueri, eodem tit.* post Gofred. *in summ. eod. num.* 3.

Probationes autem, quæ pro sagacitate, & prudentia Veronicæ, ex parte Emanuelis factæ sunt, eliduntur ex concordi dispositione triginta, & amplius testium, qui de simplicitate ejusdem,
& infirmitate intellectus, ac judicij ad cogno- 8
scendum

scendum vim matrimonialis vinculi plenè testantur; & cùm verisimiliora dicant, præferuntur in concursu: Innoc. & Abb. *in c. auditis, de rescript.* Socin. jun. *consil.183. col.2. lib.2.* Arm. *consil.6. num.66.*
9 Rolan. *consil.24. n.55. lib.1.* præsertim cum numero
10 sint plures, *ad l. ob carnem*, §. *si testes, de testib.* Gabr. *de testib. conclus.4. num.50.* Nec patiantur exceptiones, quibus subjacent testes ex adverso examinati,
11 qui ferè vel affectant matrimonij effectuationem, vel sunt eorum domestici, & dependentes, ut per informantes in facto pro Veronica, quorum depositionibus fides minuitur: Felin. *in c. super eo. ad finem, de testib.* Paris. *consil.15. num.30. lib.1.* Arm. 287. *num.4.*
12 Nec obstat dicta copula subsecuta, ex qua præsumi solet habilitas ad matrimonium, *d.c. à nobis,*
13 *& c. de illis, cum similib. de despons. impub.* Quoniam dicta jura non verificantur in omni defloratione, sed in ea, quæ intervenit cum iis, qui à natura habiles sunt ad generandum, vel concipiendum: *c. puberes, ad finem, eod. tit.* Turrecremat. *ubi suprà art.2 ad*
14 *2.* qui ait tempore matrimonij requiri non solùm usum rationis, sed etiam ex parte corporis requiri, ut illud sit aptum generationi. Idem sentiunt Abb. *in c. continebatur, num 7.* Præposit. *num.3.* Ancha-
15 ran. *num.2.* & Alij. Quæ aptitudo non probatur concludenter pro parte Do. Emanuelis; quin potius ex habitu corporis imbecilli, & gracili ipsius Do. Veronicæ, inhabilitatem ad talem copulam
16 concludunt omnes testes pro Veronica examinati: & patet ex dolore quem Do. Veronica sentiebat, nedum in primo actu copulæ, sed etiam in aliis subsecutis, quem non sensisset, si naturalem jam adepta fuisset vigorem, & aptitudinem ad generandum, cùm dictus dolor non aliunde appareat successisse
17 quàm à tenera, & immatura ætate; & quoad hunc actum à puella solùm dignoscibilem, ejus confessioni magis credendum est, quàm Do. Emmanueli: ad Glos. *in c. vidua, vers. licet, de Regul.* Joan. Lopez. *in c. per vestras*, §. *4. de donat.* maximè cùm habeat præsumptionem pro se, Præposit. *in c. tua nos, n.2. de sponsal.*

Nec fiat vis in alia confessione Veronicæ prius in lecto post sequutam copulam, malitiosa, quatenus refertur hilariter mandasse, ut sibi solveretur cingulum brachio alligatum, quasi jam explevisset opus matrimonij. Quia non colligitur ex ultima depositione Veronicæ talia verba prolata
18 fuisse in eam significationem, & nihilominus confessio emissa à puella minore duodecim annis parum attenditur ad probandum matrimonium: ex Put. *dec.65. lib.2.*
19 Sed & quatenus alterum prædictorum duorum, videlicet potentia ad carnalem copulam, vel prudentia rationis sufficienter discernentis vim contractus matrimonij, continentis perpetuam & indissolubilem cum viro societatem, probaretur; adhuc non sufficeret ad validitatem matrimonii, cùm utrumque copulativè requiratur, ut malitia suppleat ætatem: ex Covarr. *lib.4. Decret. par. 2. cap.5. n. 3.* In specie autem proposita, quia neutrum concludenter probatur, nec adsunt indicia, ex quibus contra communem definitionem locus sit arbitrandi, quod esset Veronica proxima pubertati, ex Covarru. *ubi suprà, col. final.* quin potius conjecturæ, & probationes urgent in contrarium; Domini judicarunt prædictam copulam, vel magis deflorationem, ad text. *in l. si quis aliquid, §. si nondum viripotentem, de pœnis*, insufficientem ad inducendum matrimonium.
20 Nec eos movit, quod in dubio pro validitate
21 matrimonij pronunciandum est, juxta *c. ult. de re judic.* Nam stantibus prædictis, sumus extra probabilem dubitationem: nec proclives esse debemus in favorem hujusmodi contractus alieno impulsu potius, quàm propria inductione tempore Quadragesimali contra Canonum prohibitionem celebrati: *c. Capellanus, de ferijs,* 22
c. ult. sess.24. de reformat. matrimon. Concil. Trident. *& c.2. de desponsat. impub* ut ex Purpurat. *consil. 579. n.16. lib.2.* fuit dictum etiam *in causa Toletana matrimonij, 27. Octobris hoc anno coram R.P.D. Seraphino.*

Romana Hæreditatis, Ven. 13. Novembris 1592.

Coram R. P. D. Pennia.

SUMMARIUM.

1 *Hæredi datur immissio bonorum hæreditatis, ex* l. fin. Cod. de edict. Divi Adriani, *& num.9.*
2 *Testes deponentes, quem non esse sanum mente ad faciendum testamentum, etiam non rogati reddere debent rationem, ut probent.*
3 *Testes deponentes de insania testatoris per signa, & actus, non probant, nisi rationem explicent.*
4 *Testamentum facere non potest mente captus, vel furiosus, qui sunt omninò mente privati, nam si omninò mente non sunt privati, possunt illud facere.*
5 *Furiosi, fatui, & mente capti, qui omninò non sunt mente privati, possunt facere testamentum.*
6 *Matrem hæredem instituere filiam, non est à ratione alienum.*
7 *Exceptio quod quis non potest testari, non impedit immissionem in possessionem bonorum hæreditatis.*
8 *Actus celebratus secundùm leges, voluntarius, & licitus potius, quam illegitimus debet præsumi.*

DECISIO XI.

Lucretia Milonia annos duodecim & menses novem nata, Lucidam matrem hæredem instituit, cui petenti immissionem in bona hæreditaria ex remedio *leg. fin. Cod. de Edict. Div. Adrian.* multa opponebantur, in quibus hæc erant præcipua: Primum, quod non esset talis mentis & judicij vigore prædita, ut testamentum condere potuerit. Alterum, quod metu, & suasionibus maternis inducta testamentum fecerit. Proposito ergo dubio an Lucidæ matri esset danda immissio? Domini censuerunt esse dandam.

Nam cùm Lucida ostenderet testamentum, servatis debitis requisitis, conditum, & omni vitio visibili carens, ex remedio *dict. leg. fin.* erat immittenda, non obstante quod testes contra eam examinati pro Europa Milonia, Lucretiæ sorore, hæreditatem prætendente, testificarentur, Lucretiam non potuisse concedere testamentum; ex quo judicio illorum videbatur simplex, & inepta, & in quamvis partem facilè mutabilis: cùm in hac materia non sufficiat dicere quempiam esse insanæ mentis, vel furiosum, vel non idoneum ad condendum testamentum; nisi testes, etiam non rogati, sufficientem rationem reddant; aliàs enim pro sana mente præsumendum erit: Bald. *in l. furiosum, num.3.* & Paul. de Castr. *num.3. C. qui testamenta facere possunt*, more item furiosorum tales actus gestos fuisse dicere oportet, Bartol. *tractatu de Testimon. num.94. vers. opposita prudentia*, Alexand. *consil.54. num.2. libro primo*, Herculanus *tractatu de Probanda Negativa, num. 157. vers. secundus modus est.* Licet enim testes referant signa, vel actus exteriores, ex quibus possit colligi furor, vel insania, nisi rationem explicent, cùm potius tunc dicantur judicare quam depo-

(1 and 2 marginal numbers at "Nam cùm Lucida" and "quamvis partem"; 3 at "Licet enim testes re-")

deponere, nihil probant: Socin. *consil.* 42. *num.* 5. *lib.* 1. Parif. *consil.* 88. *num.* 59. *lib.* 3. Decius *consil.* 448. *num.* 31. & fuit firmatum, *in una Vlixbonen. professionis 22. Iunij anno* 1579. *coram bon. mem. D. Cantuccio, sup. relata.*

Unde testes deponentes quod Lucretia *era di poco giuditio, sciocarella, & che credeva ogni cosa, & senza malitia, & semplice*: non probant eam inhabilem ad condendum testamentum: quam-
4 vis enim mente captus, vel furiosus testamentum condere non possit; §. *Præterea, Institution.*
5 *quibus non est permiss. facere testamentum.* Simplices tamen & fatui, & qui hebetiori sunt intellectu, dummodo omninò mente privati non sint, testamentum facere possunt. Paul. de Castr. *in leg. si frater, num. secundo, Codic. qui testament. facere possunt.* Faber *in d.* §. *præterea, num. secundo, Institut. quibus non est permissum facere testament.* Dec. *respons.* 127. *incipien. Circa primum, num.* 49. *& sequentibus.* In casu proposito; tametsi Lucretia simplex esset, non probatur fuisse insanæ mentis; immò quidam ex testibus *juxta 20. interrogatorium*, dicebat, quod Lucretia non erat *matta, & era di giudi-*
6 *cio*, id quod actus etiam testandi satis indicat, cum non sit à ratione alienum, matrem hæredem facere, Gulielm. Benedict. *in capit. Raynutius, in prima parte, in verbo, adjectæ impuberi, num.* 67. *de testament.* Baldus *in lege furiosum, num.* 2. Socin. *dict. consilio* 42. *num. undecimo libro* 1.

7 His accedit, quod ista exceptio, quod quis testari non possit, non impedit immissionem: Angel. *consil.* 135. *num.* 2. Decius *consil.* 84. *numero primo, vers. ad ista*: Boerius *quæst.* 23. *in fine, numero* 103.

Alterum, quod Lucretia metu & suasionibus maternis inducta testamentum condiderit, ex his, quæ proponuntur, non probatur pro parte Eu-
8 rope, cui id jure incumbebat. Unde cum actus esset celebratus juxta legum præscripta, voluntarius & licitus potius quàm illegitimus præsumendus est: *leg. merito, Digestis, pro socio*: Parif. *consil.* 5. *num.* 168. *libro* 4. Licet enim conjecturis & præsumptionibus ista probari soleant, & Dominis viderentur suspectæ artes & diligentiæ quædam Lucidæ Matris, quibus & Lucretiam filiam à domo tutoris abduxerat, eamque ei restituere aliquandiu distulerat, & aliæ similes: Ex his tamen quæ proponuntur, non apparent fuisse tales, ex quibus possit colligi, metum aut minas intestando in-
9 tervenisse. Unde cum nullum vitium visibile testamenti patenter probaretur vitium invisibile (si quod erat) non poterat impedire hæredem mitti in possessionem: *l. 2. Cod. de edict. Divi. Adrian.*

Quapropter ut decerneretur in quorum bonorũ hæreditariorum possessionem esset immittenda, fuit obiter dictum, ut Lucidæ rationes administrationis redderentur, &c.

Mediolanensis Bonorum de Vicecomitibus, Ven. 31. May 1591.

Coram R. P. D. Comitulo.

SUMMARIUM.

1 *Cæcus codicillos faciens tenetur servare solemnitates* l. hac consultissima, Cod. qui testam. fac. poss. *& num.* 6.

2 *Cæcitas in eo, qui habet oculos apertos, sed demortuos, probatur per testes, & ex actibus, & signis, unde liqueat aliquem ea facere, quæ videns non faceret.*

3 *Cæcitas probatur per testes deponentes de actibus, qui nonnisi cæcis conveniunt.*

4 *Cæcitas probatur ex patientis querimonia.*

5 *Cæcus licèt quis non sit à nativitate, sed per accidens, adhuc continetur sub dispositione,* leg. hac consultissima, Cod. qui testam. fac. poss.

6 *Cæcus per accidens propriè cæcus dicitur; licet non fuerit talis à nativitate.*

DECISIO XII.

Dominus Joannes Paulus Vicecomes cum anno 1575. mense May, condito testamento Dominum Joannem Franciscum Filium arrogatum pro tertia parte, & pro aliis duabus Tertijs Domin. Hyeronymum Fratrem germanum hæredes instituisset: Anno sequenti & mense Octobri, Codicillos fecit, quibus Domino Joanni Francisco multa prælegavit, eundemque pro dimidia declaravit hæredem.

De nullitate horum Codicillorum oppositum fuit per Reverendum Domin. Octavium Domino Hieronymo hæreditatem repudianti substitutum, eo quod dicerentur conditi tempore quo Dominus Joannes Paulus luminibus & mente ca- 1
ptus erat, & non servata solemnitate *leg. hac consultissima; Cod. qui testament. facere possunt, & §. cœcus, Institution. eodem & concordat text. in leg. furiosum, Cod. eodem.*

Quare dubitavi an constaret de amentia, & cœcitate Domini Joannis Pauli tempore dictorum Codicillorum, ita ut sint nulli, nec derogent præcedenti dispositioni testamentariæ.

Et Domini, quia caput amentiæ visum fuit difficilioris esse probationis, & ea, quæ testes super illa deponunt, non omnibus æquè concludebant; eo omisso convenerunt, sufficienter ex testibus, quorum summarium datum fuit, constare, quod Dom. Joannes Paulus Codicillorum tempore lumen oculorum prorsus amisisset.

Etenim cæcitas in eo, qui habet oculos aper- 2
tos & claros, sed demortuos, quales asseritur habuisse Dominum Joannem Paulum, probatur per testes ex actibus, & signis, unde liqueat aliquem ea facere, quæ videns non faceret: Bartol. in *l. 2. numero 3. Digestis, de bon. poss. fur. vel infan.* Jason. *in dict. leg. hac consultissima numero 8.* & *ibidem* Decius *numero 45.* Angel. *in §. cæcus, numero 1. Institution. eodem titul. qui testament. fac. poss.* Imol. *in l. 1. §. ultimo, de verb. obligation,* Natt. *consil. 210. in princip.* Anguissol. *consil.* 269.

Ex testibus autem datis, Primus, & Secundus *su-* 3
per tertia positione. Tertius *super quarta, septima & nona.* Quartus *super tertia, quarta, quinta & Septima.* Item Sextus *super tertia*, concorditer affirmant Dominum Joannem Paulum in Festo S. Joannis Baptistæ anno 1576. usque ad ejus obitum, intra quod spatium includitur tempus Codicillorum, prorsus luce oculorum orbatum mansisse: cumque ut plurimùm sint domestici, qui ejus sic infirmi, & & obcœcati curam gesserunt, probabiles & legitimas suæ assertionis rationes exponunt: præsertim *super 4. 5. & 6. positionibus*, nempè quod manu duceretur etiam per domum, quod non agnosceret familiares præsentes, nisi interdum ex voce; quod res ab ipso petitas & in conspectu positas, ut acciperet admonitus, manibus attentans quæreret; & ea, quæ ante oбversabantur in Solis, aut candelæ clara luce nõ adverteret, sed sibi adferri exposceret; quod cibos necesse erat illi in os inferrere & potum ori admovere simulque significare quidnam illud esset, quod ei offerebatur.

Accedit quod iidem testes specialiter Primus, 4
Tertius, & Quintus *super septima*, deponunt quod Do-

Dominus Joannes Paulus dolenter querebatur se penitus oculorum lucem perdidisse.

5 Quare conclusum fuit observationem *l. hac consultissima*, quæ locum habet non solum in eo, qui cæcus natus est, sed & in eo, qui ex morbo, aut accidenti utriusque oculi visu careat; cùm is propriè
6 cæcus dicatur: Aristotel. *Metaph. cap. 22. de privation. & l. 1. Cod. qui morb. se excus. libro 10.* adhibendam de jure communi fuisse in Codicillis Domini Joannis Pauli, ad text. *in dict. l. hac consultissima, vers. quæ in eundem modum.* Speculat. *in tit. de instr. edit. §. 12. n. 42.*

Unde conclusum fuit, per dictos Codicillos, utpote nullos, dispositioni testamentariæ præcedenti nequaquam derogatum, nisi jure aliquo speciali, vel ex vi clausulæ salutaris adjectæ sustineantur, &c.

Mediolanensis Hæreditatis Lunæ 18. Maij 1598.

Coram R. P. D. Seraphino.

SUMMARIUM.

1 *Filiatio probatur per actus proportionatos patri erga filios, quando præsumptio juris non repugnat.*
2 *Legitimatio dicitur actus proportionatus patri erga filios.*
3 *Filiatio probatur ex nominatione parentum, & num 5.*
4 *Sororitas, vel fraternitas probatur ex eo, quod pater nominet talem, & talem, suos filios.*
6 *Filiatio probatur ex confessione patris, & num. 10.*
7 *Articulans non fatetur.*
8 *Articulans licèt non fateatur, potest inservire pro adminiculo ad informandum animum Iudicis. Amplia ut num. 9.*
11 *Actu, quem quis impugnat, quando possit se juvare?*
12 *Filiatio ad effectum successionis probatur lenioribus probationibus.*
13 *Insuccessibilis quis non dicitur, quia natus ex damnato coitu, quando non agitur de succedendo patri, sed fratri.*
14 *Proximior quis probatur, quando non comparet, qui proximiorem se esse probet.*
15 *Natus ex coitu reprobato, sed non punibili pœna temporali, non excluditur à successione transversalium de jure Communi.*
16 *Cognationis incertitudo dari non potest in fratribus uterinis.*
17 *Partus editus quinto mense non est vitalis.*
18 *Fratres uterini succedunt inter se, licet à diversis patribus ortum duxerint.*

DECISIO XIII.

Fuit dubitatum, an constet Susannam, quæ post ingressum Monasterij fuit nominata Soror Davia de Bellano, fuisse sororem quondam Joannis Jacobi de Bellano, ad effectum ut ipsa, & Moniales succedere possint in bonis Domini Jacobi? Et fuit per Dominos, nemine discrepante, conclusum constare ex pluribus.

1 Nam cùm non simus in materia, quæ habeat contra se Juris præsumptionem, de qua *in leg. miles. § defuncto, ad leg. Iul. de adulter.* & per Paleott. *de Noth. & spur. cap. 22. numero 3. & cap. 24. per tot.* filiatio probatur per actus proportionatos Patris erga filios, qualis est legitimatio, quæ hic adest
2 Joannis Antonij Patris Jacobi, & Susannæ vocan-
3 tis eos filios suos, ex Maria ejus Ancilla, Gozzad. *consil. 13. num. 44.* Paris. *consil. 10. num. 67. lib. 7.* Ro-
4 landus *consil. 96. num. 87. lib. 3.* Ex qua nominatione probatur etiam, Susannam esse Sororem Joannis Jacobi: Aymon. *consil. 249. num. 2.* & hoc genus probationis fuit pluries admissum per Rotam, ut *in Romana à Bordesia, & in Romana de Stoch.* in qua plures allegantur.

Probatur secundò, ex testimonio ejusdem Joan- 5
nis Antonij Patris, in quo adest eadem nominatio, Anton. de Butr. *in cap. transmissæ, columm. 2. qui fil. sint legitim.* Parif. *consil. 13. numero 29. lib. 2.*

Tertiò, ex confessione Dominorum de Taber- 6
nis, facta in articulis in actis productis.

Nec obstat quod articulans non fateatur: quia in- 7
servire potest pro adminiculo ad informandum 8
animum Judicis, etiam quod revocaretur, in casu quo revocari potest, puta quando articuli dati sunt 9
per procuratorem: Rota *decision. 2. de confess. in nov.* 10
Sed magis concludenter ex eorundem confessione 11
facta in transactione, hoc idem probatur, quæ quamvis impugnetur per Moniales, tamen non impugnatur in hac parte, neque ratione falsitatis contentorum in ea, sed ratione defectus solemnitatis: ideò locum habent deducta ex Bartol. & alijs *in leg. si ita stipulatus, §. Chrisogonus. de verb. obligat.* Riminaldus *consilio 94. num. decimoquinto, libro primo.* Puteus *decision. 6. de confess.* Ruinus *consil. 68. num. octavo, libro secundo*, & maximè cùm hæc confessio ex prædictis sit geminata.

Accedunt testes Dominorum de Tabernis citati in facto, junctis depositionibus, Decius *consil. 534. num. 4.* & testes earundem Monialium, licet opponatur de nullitate examinis, cùm non inserviant nisi pro adminiculo: non est dubitandum, hanc 12
probationem sufficere ad effectum successionis, in qua leviores probationes admittuntur: ad *consil.* Gemin. 27. sæpius in Rota approbatum.

Neque ideo Soror Daria potest dici insuccessi- 13
bilis, quia nata ex damnato coitu, cùm non agatur de succedendo Patri, sed fratri: ut per Grass. *de Success. quæstione 34. in fin.* & probatur proximior, ex quo non apparet alium adesse qui proximiorem se 14
affirmet; Tiraquell. *de retract. lignag. §. 11. gl num. 1.*

Adest etiam legitimatio, quæ hanc exceptionem inhabilitatis excludit; maximè cùm de jure com- 15
muni, illi, qui ex coitu, licèt reprobato, sed non punibili pœna temporali, nascuntur, non excludantur à successione transversalium: Socin. *consil. 148. num. 2. lib. 1.* Paleottus *de Noth. & Spur. cap. 42. num. 11.* Royas *in Epitom. success. cap. 10. num. 16.* Quod 16
maximè procedit respectu uterinorum in quibus non potest dari incertitudo cognationis: *leg. si spurius, ff. unde cognat.*

Nec obstat, quod Maria fuerit nuptui tradita ante nativitatem Joannis Jacobi, quia cum jam concepisset eum, qui postea quinto mense editus est, non potest esse locus præsumptioni *dict. §. defun-* 17
cto, nemo enim vitalis nascitur mense quinto: ut notatur *in leg. septimo mense, de stat. homin.* Plin. *lib 7. 6. quinto*, quamvis in uterinis non relevet quod ex di- 18
versis Patribus sint nati: ideò non obstat quod Joannes Jacobus fuerit institutus à Patre, sive esset filius, sive non; hoc enim fuit factum ad cautelam pro validitate institutionis: *leg. testamentum, Cod. de testament.*

Et ita conclusum probari Sororem Dariam fuisse Sororem Joannis Jacobi, & ei succedere potuisse in bonis de quibus agitur, &c.

Taurinensis Dissolutionis Matrimonij Ven. 16. Martij 1590.

Coram R. P. D. Platto.

SUMMARIUM.

1 *Habitatio triennalis requiritur ad probandam in conjugibus impotentiam coeundi.*

2 *Impotentia coeundi in conjugibus, si est manifesta, statim dissolvitur matrimonium: secus si non est manifesta.*
3 *Viro asserenti uxorem cognovisse magis creditur, quàm uxori neganti.*
4 *Impotentia signis dubiis existentibus, non statim devenitur ad dissolutionem matrimonij.*
5 *Impotentia coeundi apparere potest ex signis externis apparentibus in membris virilibus.*
6 *Impotentia coëundi in viro non probatur ex eo, quod per horas jacuerit cum muliere, & illã cognoscere non valuerit.*
7 *Impotentia coeundi in conjugibus, ut dirimatur matrimonium, debet esse naturalis, perpetua, & insanabilis.*
8 *Frigidus, & impotens naturaliter non putatur qui ad copulam anhelans, eam non perficit, sed virgam saltem arrigit, & emittit semen.*
9 *Sententia non est præcipitanter ferenda in his quæ concernunt periculum animæ.*
10 *Obstetricum relatio, quòd mulier sit virgo, fallax est.*
11 *Cohabitatio triennalis præfigitur conjugibus ad experiendam potentiam coëundi, licet per aliquot jam annos antea cohabitaverint.*
12 *Cohabitationis terminus præfigitur conjugibus ad experiendam potentiam coëundi Iudicis arbitrio.*
13 *Cohabitationis ratio, & modus statuenda sunt à Iudice, quando est facienda experientia potentiæ coëundi, ne alter ex conjugibus damnum aliquod patiatur.*

DECISIO XIV.

PEtente muliere dissolutionem Matrimonij ob Viri impotentiam, nisi hujusmodi impotentia
1 per justum judicium fuerit priùs probata, certum est deveniendum esse ad cohabitationem triennalem, & probationes impotentiæ, de quibus agitur *in cap. laudabilem, de frig. & malefic.* ubi de hoc est textus clarus, & Gloss. & apertè notat Innocent. *in cap. 7. dict. tit.* & *ibi* Anton. à Butr. *vers. quod si velit probare se Virginem*: & in *dicto cap. laudabilem, num. 9. & 17.* & *ibidem* Abb. *circa fin. vers. & ideo intellige quæ sequuntur*, & alij communiter, conclu-
2 dentes, quod aut de impotentia viri constat per signa evidentia, putà, quia caret genitalibus, aut habet membri virile siccum aut aridum, aut quid simile, & tunc potest statim deveniri ad separationem: aut non constat nisi per signa æquivoca, & tunc non est statim deveniendum ad separatio-
3 nem, maximè si vir, cui in hoc magis creditur *cap. 1. eodem tit.* copulam asserat intervenisse, sed debet præfigi terminus, in quo conjuges operam copulæ conjugali dantes, curent eam perficere.

4 Quapropter cum in casu proposito non adsint aliqua evidentia signa impotentiæ in Domino Horatio, cùm Medici ad illum inspiciendum per Judices in partibus de consensu partium electi, dicant se in eo reperiisse partes genitales naturaliter bene dispositas, cum etiam ipsa uxor confiteatur Dominum Horatium aliquantulum erigere virgam, & semen emittere: ex his satis apparet nulla in eo esse evidentia signa frigiditatis, sed potiùs dubia; & propterea non posse devenire ad dissolutionem, nisi clarior, & manifestior probatio impotentiæ afferatur.

Quod manifestò colligitur ex relationibus eorundem Medicorum ad id electorum, dum affirmant, difficile, immò impossibile esse ex sola partium Veneri dicatarum inspectione facere judicium de Domini Horatij potentia vel impotentia. Si
5 enim in virilibus membris Horatij essent signa apparentia impotentiæ, vel ob nimiam brevitatem, vel ob aliam quamvis causam, utique non esset impossibile nec difficile ex eorum inspectione de impotentia judicare.

Nec obstat quod Domini Periti asserant pudendum Domini Horatij visum fuisse paulò brevius & gracilius quàm consueverit esse hominibus justæ magnitudinis, & propterea necessarium esse dixerunt facto ipso de potentia Domini Horatij periculum facere, & ea de causa solus cum sola, nudus cum nuda in communi lecto jaceat.

Nec tamen movit Dominos, quod duarum circiter horarum spatio cum uxore in lecto jacuit, & illam carnaliter cognoscere non potuit: Quia animadvertebant multas potuisse intervenire causas, etiam naturales & accidentales, quæ citra naturalis potentiæ defectum illum impedire potuerunt, ne tam brevi tempore venereum opus perficeret, quas latè prosequuti sunt illi Domini Medici, qui pro Domino Horatio scripserunt: & propterea experientia hujusmodi non fuit sufficiens: ut apertè dicit Innocent. *in dict. cap. 1. de frigid. sub num. 1. vers. Item non deficit*: ubi ait non sufficere, quod per totum diem mansit mulier cùm viro; sed necesse esse ut ad minus per mensem manserit in experientia copulæ conjugalis. 6

Addo quod experientia hujusmodi facta de Domino Horatio, ubi posset aliquo modo aliquid inferre ad ejus frigiditatem, seu impotentiam; solùm potest facere aliquam probationem respectu illius temporis, quo factum est experimentum, non tamen ex eo concluditur quod talis impotentia sit naturalis, perpetua, & insanabilis; & tamen ad hoc ut dirimatur matrimonium, debet constare, 7
quod perpetua sit, & insanabilis humano remedio: *cap. fraternitatis, d. titulo de frigid. & malefic.* ubi omnes Doctores, & Abb. *in dict. cap. laudabilem, sub num. 5.* ubi dicit, quod cum dubitatur an frigiditas sit naturalis & perpetua, an verò accidentalis, deveniendum est ad triennalem cohabitationem, ut ex cursu temporis, cum aliter probari non possit, appareat qualis erit; temporalis, an perpetua: quod tamen in casu isto nullam videtur habere difficultatem, ex quo etiam ex confessione uxoris constat, Dominum Horatium aliquantulum erigere pudendum, & semen emittere: quo casu 8
dici non potest constare de evidenti & naturali frigiditate, quin potius eum, qui simili modo ad capulam moveatur, semenque emittat, sed non perficiat copulam, dicit Hostiens. *in summ. dict. titul. sub numero 10.* non esse naturaliter frigidum: & *numero decimotertio*, dicit hoc casu, si uterque confiteatur, & post triennium uxor appareat virgo, posse forte matrimonium dirimi.

Ex his dicebant Domini superfluum etiam fore ad novam Horatij inspectionem, pro qua instabant informantes pro uxore, devenire. Quia tam ex relatione Peritorum, quàm ex confessione puellæ, constat inspectionem nihil conferre ad judicandam viri impotentiam, sed omnino ad experientiam rerum Magistram esse deveniendum: illam autem sufficientem aptamque experientiam fore ajebant, quam Romanus Pontifex in similibus casibus statuisset, ac Sacrorum Canonum Interpretes docuissent; qui omnes uno ore 9
exclamant in re tanta, in qua animæ periculum agitur, præcipitanter non esse agendum; ut dicit Hostiens. *in summ. dict. titul. numero 13. vers. sed si Iudex*: Innocent. *in dict. cap. 1. num. 2.* Abb. *num. 5.*

Neque hujusmodi restitutionem ad cohabitandum ad dictum effectum experiendæ conjugalis copulæ potest impedire, quòd puella inspecta ab Obstetricibus fuerit reperta Virgo: Tum quia 10
judicium hujusmodi est fallax, oculusq; sæpè fallitur, ut in proposito dicit Innocent. *dict. cap. 1. n. 5.* Tum quia non valet consequentia, *Vxor reperitur intacta, ergo Vir est impotens impotentia naturali, & perpetua, quæ sufficiat ad dirimendum matrimonium.* Nam ad hunc effectum solet dari triennium,

nium, ut videatur an interim possint effici una Caro,& matrimonium consummare, ac perficere quod antea non potuerunt: *dict. cap. laudabilem*, ubi Abb. *numero 5.* Quod si post triennalem cohabitationem non potuerint matrimonium consummare, tunc benè intrat præsumptio, quod impedimentum sit perpetuum: idem Abb. *in cap. fraternitatis, numero decimo quinto, dict. tit.*

11 Unde etiam non obstat quod Dominus Horatius undecim mensibus cum uxore cohabitavit, & non potuit illam cognoscere: quia, ut habetur, *in cap. 15. dict. titul.* etiam post octo annos, quibus simul conjuges habitaverant, præfixi fuerunt novi, & plures termini ad faciendam experientiam copulæ conjugalis. Quapropter erit etiam in casu nostro præfigendus terminus Domino Horatio & uxori, quo dantes operam carnali copulæ, experiantur si Deo favente simul possint conveniri, & una caro, & unum corpus effici.

12 Reservarunt Domini videre qualis debeat, ac quantus esse hujusmodi terminus, cùm pluribus in casibus Doctores illum Judicis arbitrio relinquant; & propterea discutiendum erit, an in aliquo ex illis casibus versemur, quo minor triennnio sit

13 statuenda cohabitatio: Præterea decernendus etiam erit modus, & locus hujusmodi cohabitationis, ac ratio ineundæ copulæ, per quam sit puellæ cautum, ne à Viri sævitia detrimentum aliquod patiatur.

Senogalliensis fructuum Lunæ 29. Maij 1595.

Coram R. P. D. Seraphino.

SUMMARIUM.

1 *Fructus non residenti non debentur.*
2 *Distributiones quotidianæ non debentur non residenti.*
3 *Distributiones quotidianæ non dantur nisi intervenientibus divinis officiis.*
4 *Infirmitas, seu corporis necessitas, vel evidens Ecclesiæ utilitas excusant à residentia.*
5 *Necessitas corporis ut excuset à residentia, debet esse rationabilis, & talis quod per alias personas non possit tractari.*
6 *Absens à residentia ob negotium, quod geri potest per procuratorem, non excusatur, nec ei distributiones, vel fructus debentur.*
7 *Infirmitas non excusat appellantem non redeuntem pro apostolis, quia potest appellans illos petere per procuratorem.*
8 *Causa non residendi non sufficit pro excusando non residentem, nisi concurrat licentia Superioris.*
9 *Lis quando sit legitima causa absentiæ, & lucrandi fructus ea durante.*

DECISIO XV.

1 Fuit resolutum, fructus non deberi Decano, cùm ei obstet exceptio non residentiæ; ut per Abbat. & Anan. *in cap. conquerente, numero 4. de Cleric. non resident.* cum aliis allegat. *in causa Cauriensi coram R. P. D. Orano*, quibus accedit Concilium Trident. *sess. 24. cap. 12. §. præterea.*

2 Quod maximè procedit in distributionibus
3 quotidianis, quæ non dantur nisi intercessentibus divinis Officiis; *cap. 1. de Cleric. non residentibus, libro 6.* Abbat. *in capit. licet, notab. 4. de præbend.* Gemin. *cons. 85. num. 18.*

4 Neque obstat excusatio, cum non allegetur infirmitas, neque corporis necessitas, vel ejusdem Ecclesiæ utilitas, juxta text. *in cap. unico de Cleric.*
5 *non resident.* Ultra enim quod corporis necessitas debet esse rationabilis, & talis ut dici possit justum impedimentum, ut per Archidiacon. *in dict. capit. 1.* & Prob. *ibid. numero 25.* quod cessare videtur, ubi negotium est tale, ut possit tractari per alias personas, putà per Procuratores: ut per Bartol. *in leg. sed si, §. 1. quibus ex caus. major.* Baldus *in leg. eos. § Apostolos, in principio, Codic. de appellation.* Boerius *decis. 43. numero 9.* Aymon. *consilio 179. numero 9. in fine*, & fuit aliàs dictum *in una Forolovien. fideicommissi 21. Aprilis 1581.* in qua noluerunt Domini ob infirmitatis impedimentum excusare appellantem, qui non redierat pro Apostolis, cum hoc posset exequi per procuratorem: Requiritur etiam, ut concurrat licentia Superioris, ac fuit decisum *coram Illustrissimo Platto in una Burgensi residentia, 4. Iul. 1586.* 6 7 8

Non obstat quod *in Salamantina censurarum coram me* Lis habita fuerit pro legitima causa absentiæ, & lucrandi fructus, ea durante: Quia 9 hoc procedit ex eo, quod litigabatur contra idem et Capitulum, quod denegabat dare fructus Canonico seu Portionario; & ideo non debebat ex Propria contumacia sentire commodum.

Quòd verò dicitur de causa criminali: posset forsan haberi pro justa causa; sed hæc non probatur, cum testes, qui deducuntur, fuerint examinati nulliter in partibus lite in Curia pendente; & non probant etiam talem criminalitatem, propter quam prohiberetur residere: Et ideò conclusum, fructus de quibus agitur, non deberi.

Senensis Matrimonij Ven. 17. Maij 1596.

Coram R. P. D. Mantica.

SUMMARIUM.

1 *Uxor tenetur cohabitare cum viro, eique matrimonialia obsequia præstare.*
2 *Matrimonium contrahens dicitur alienare propriam personam, quia non habet amplius sui corporis potestatem.*
3 *Impotentia coëundi non resultat ex impedimento aperitionis mulieris.*
4 *Impotentia, vel frigiditas non inducitur ex impedimento aperitionis mulieris.*
5 *Impotentia coëundi non dissolvit illicò matrimonium, sed debent conjuges cohabitare per triennium, & experiri an impedimentum sit perpetuum.*
6 *Merito asserenti carnaliter cognovisse uxorem credendum est, quamvis uxor contradicat.*

DECISIO XVI.

Domini, altera parte tantum informante, censuerunt sententiam Vicarij Archiepiscopi Senensis esse confirmandam: nam cùm sit contractum matrimonium inter Adrianum de Julianis, & 1 Flaviam de Guidarellis, jure optimo declaravit eam esse cogendam ad cohabitandum cum Viro, & obsequia matrimonialia ei præstanda: *capit. cum literas*, & *ibi* Abb. *numero 7. de restitut. spoliat. cap. 1. de sponsalibus*, Innocent. *in cap. ex parte, numero 4.* Hostiens. *num. 11.* Anton. de Butr. *numero 31. de restitution. spol.* Raph. Cum. *in consil. 1. numero 1. & sequent.* Covarruvias *in Epitom. lib. 4. Decret. 2. part. cap. 7. in principio*, quicunque 2 enim Matrimonium contrahit, dicitur quodammodo propriam personam alienare: quia non habet amplius sui corporis potestatem: *cap. non debet, de consanguinitate & affinitate*, Abbas, *in cap. 2. numero 21. vers. & puto, de restitut. in integrum.*

Non obstat impedimentum aperitionis, quod 3 à Flavia Uxore ei objicitur: quia etiamsi id verum 4 sit,

sit, non tamen inducit frigiditatem, vel impotentiam. Præterea quamvis Maritus non possit co-
5 gnoscere mulierem, non propterea statim dissolvitur matrimonium, sed debent conjuges cohabitare per triennium, & interim dare operam, & experiri an impedimentum sit perpetuum: juxta *cap. laudabilem, de frigidis, & malefic.* & sæpius fuit resolutum in Rota; & maxime *coram R. P. D. meo Blanchetto in Bononiens. separationis.*

6 Hoc amplius in casu proposito, ipse Adrianus asserit se Dom. Flaviam uxorem suam carnaliter cognovisse, cujus assertioni credendum est; quamvis ipsa contradicat: *cap. continebatur, de desponſ. impuber. cap. si quis acceperit, 33. quæstion.* 1. Innocent. *in dict. cap. ex parte, numero* 4. *in fine*, Joannes Andr. *numero* 9. Anton. de Butr. *numero* 35. *vers. quandocunque probantur, de restitut. spol.* Abb. *in cap.* 1. *numero* 3. *de cland. desponſ.*

Ex his ergo conclusum fuit dictam sententiam esse confirmandam.

Salamantina Coadjutoriæ, Lunæ 20. Junij 1594.

Coram R. P. D. Penia.

SUMMARIUM.

1 *Coadjutus, ægrotante vel impedito Coadjutore, lucratur distributiones quotidianas.*
2 *Coadjutor datus cum plena potestate, lucratur Coadjuto quidquid ipse lucraretur.*
3 *Coadjutor repræsentat in omnibus Coadjutum.*
4 *Coadjutor, vel Coadjutus lucratur distributiones tempore infirmitatis ejus, qui actu ante infirmitatem residebat.*
5 *Distributiones lucratur infirmus, quia per fictionem residere dicitur.*
6 *Fictio non habet locum, ubi non est æquitas.*
7 *Coadjuto excommunicato non lucratur Coadjutor pro eo.*
8 *Excommunicatus, qui non potest lucrari & exercere per se, nec per alium facere potest.*
9 *Coadjutor inservit nomine proprio, quando est impeditus Coadjutus.*
Declara ut num. seq.

DECISIO XVII.

Die Veneris 25. Junij anni 1593. quando ista causa de consensu partium extra Rotam fuerunt decisa duo dubia, ut apparet ex decisione tunc facta; deinde causa fuit commissa in Rota; & in hac positione obtuli Dominis declarandas duas alias difficultates.

Prior est, an Coadjutore ægrotante, carcerato, vel aliquo alio legitimo impedimento detento, haberi debeat pro præsente, & perinde sit computandus; & lucretur Ecclesiæ emolumenta, sicut computaretur, & lucraretur Antonius Canonicus proprietarius & verus.

Altera est, utrum existente Antonio Canonico proprietario & vero, excommunicato, posset tunc inservire & lucrari Joannes Coadjutor.

1 Ad Primam Domini affirmativè respondentes pronunciarunt; Coadjutore ægrotante, vel aliàs legitimè impedito, lucrari Coadjutum distributiones quotidianas, aliosque sui beneficij fructus. Cum enim forma Coadjutoriæ sit consideranda, Innocent. & Joannes Andr. *in cap. fin. n* 9. *de Cleric. ægrotan.* ubi etiam Ancharanus *num.* 13. & Imol.
2 *numero* 12. & Joannes Baptista Polancus esset datus Coadjutor Antonio tam in spiritualibus quàm in temporalibus cum plena, & libera, & omnimoda potestate, consequens erat, ut posset coadjutor quæ poterat coadjutus: *cap. is cui, de elect. libro sexto*, Oldradus *consil.* 44. *num.* 2.

Sed coadjutus infirmus, vel corporaliter impeditus; potest lucrari distributiones quotidianas, quas sanus lucraretur si præsens esset, *cap. unico, de Cleric. non residen. lib.* 6. ubi Geminian. *in §. qui vero, notab.* 1. & Probus ad Joannem Monachum *num.* 13. & Abb. *in cap.* 1 *num.* 7. *de Cleric. ægrotan.* & Covarruvias *libro* 3. *var. resol. cap.* 13. *num* 8.

Igitur idem statuendum erat respectu Coadjutoris, qui ex forma Coadjutoriæ in omnibus, & per omnia coadjutum repræsentabat, cùm in ejus
locum esset subrogatus, *l. si cum. §. qui injuriarum, ff. si quis caution.* 3

Hoc tamen dicebant Domini intelligendum 4
quando sanis divinis interesse solebat, ita ut infirmitas fuisset immediata causa non interessendi: Joannes Andr. Zabarella & Abb. *in cap. ad audientiam, de Cleric. non resident.* Abb. *in dict. cap.* 1. *numero* 6. *de Cleric. ægrot.* Covarr. *præcit. loco vers.* 6. *hoc ipsam.*

Idemque constituendum esse in impeditis quolibet corporali impedimento, censuerunt *in dict. cap. unico, de Cleric. non resident. l.* 6. Archidiac. & Joann. Andr. & Ancharanus *not.* 6. & Gem. *in d. §. qui vero, num.* 5. & Franch. *num.* 4. & Prob. ad Monach. *num.* 10. & nominatim de injustè carcerato, tenuit Probus ad Monach. *in dict. cap. num.* 22. & Covarr. *præcit. loco*, & Paris. *consil.* 102. *num.* 4. *l.* 4.

Neque supradictis refragatur, quod dum Antonius coadjutus esset sanus corpore, & mente; tunc Coadjutore ægrotante, aut legitimo impedimento detento, Ecclesiæ foret deserviendum per Antonium; quoniam formula Coadjutoriæ tollebat difficultatem: nam Papa dederat Coadjutorem Antonio sive non valenti, sive inservire nolenti.

Quod dicebatur de fictione, quod ideò
infirmus lucratur distributiones, quia fingitur 5
residere: & propterea fictionem non habere locum ubi non est æquitas: Bartol. *in l. si quis pro emptore, num.* 6. *ff. de usucapion.* Verall. *decis.* 198.
num. 9. *p.* 2. Ab hac verò facti specie æquitatem 6
abesse, quæ suadere non poterat ut Coadjutor infirmus vel carceratus reputaretur præsens, ad effectum ut coadjutus sanus, si non inserviret Ecclesiæ, lucraretur. Respondebatur istam non esse juris fictionem, sed infirmitatis, aut alterius legitimi impedimenti Excusationem, *cap.* 1. *de Cleric. non residen. lib.* 6. ibi *exceptis illis, quos infirmitas, seu corporalis necessitas excusaret: & capit. primo de Cleric. ægrotant.* ibi, *ægritudo sua non debeat impedire.*

Textus autem *in capit. de cætero, de Clericis non residen.* qui ex adverso ponderabatur, non loquitur de infirmo, sed de sano, & in servitio Episcopi existente, qui propterea Ecclesiæ inservire censetur: quod à themate proposito longè distabat.

Ad aliam difficultatem negativè fuit re-
sponsum, Antonio scilicet Coadjuto excommu- 7
nicato, non lucrari Coadjutorem pro eo: cùm enim in literis Coadjutoriæ diceretur, quod inservire deberet Coadjutor pro Coadjuto, & pro ipso Coadjuto lucrari; jure consequebatur, ut hoc privilegium intelligeretur competere Coadjuto, dummodo esset habilis & capax: excommunicatum autem non lucrari fructus aut emolumenta beneficiorum, explorati juris est, *capit. pastoralis, §. verum, de appellation.* Rota *decision. octava, numero decimo, de sent. excommunicat. in antiquis*, Puteus *decision.*

280.

280. *libro primo*, & qui non potest propter ex-
8 communicationem per se aliquid agere, neque poterit per alium ad suam utilitatem: ut notant omnes *in capit. finali*, *ubi* Joannes de Imola *numero decimonono*, *de Procuratoribus*, & satis esset indecorum, ut alieni propter demerita à communione fidelium & suffragiis Ecclesiæ, per hanc viam de patrimonio Ecclesiæ, cui nollent obedire, alerentur: *capit. commissa*, *de elect. libro sexto*, Baldus, *in capite secundo*, *in secunda lectura*, *numero 12. de Iudic.*

Quibus non obstabat quod Coadjutor non
9 ageret nec serviret nomine excommunicati, sed nomine proprio, aut nomine Ecclesiæ, ex traditis per Innocentium *in cap. fin. in fine*, *de Procurator.* Oldradus *consilio quadragesimo quarto*, & Compostellan. *in cap. fin. numero decimoseptimo, de*
10 *Cleric. ægrotant.* Quoniam Innocentius hoc tantum affirmat, excommunicationem adjuti non nocere Coadjutori, quominus vel suo, vel Ecclesiæ nomine agere possit, & non censet eum quidquam posse lucrari ad commodum, & utilitatem coadjuti excommunicati, quem sua demerita ab istius commodi participatione meritò excluserunt.

Romana successionis de Sabellis, seu Romana Restitutionis Dotis Lunæ 27. Maij 1596.

Coram R. P. D. Penia.

SUMMARIUM.

1 *Intentionis suæ fundamentum quilibet probare tenetur.*
2 *Nativitas filij probatur per fidem Parochi testantis se illum baptizasse.*
3 *Mors alicujus bene probatur per testes de illa deponentes.*
4 *Superviventia probatur per testes deponentes de obitu alicujus certo tempore, & de vita alterius.*
5 *Filius ut parentibus succedat, satis est quod nascatur vivus, & perfectus, licet statim post parentes moriatur.*
6 *Vitæ signa quænam sint.*
7 *Vivere is dicitur, qui & motus, pulsus, & vitæ capacis spiritus est compos.*
8 *Testes non dicuntur singulares, si depositiones eorum tendam ad eundem finem, licet diversimodè deponant.*
9 *Vita alicujus benè arguitur ex signis vitalibus editis post horas viginti quatuor à nativitate.*
10 *Vitæ evidens signum filij nascentis est superviventia ipsius post matris obitum.*
11 *Cassan.* consil. 19. *declaratur.*
12 *Clericus dicitur testis integer & qualificatus.*
13 *Subjectus solum ratione jurisdictionis, est testis idoneus pro Domino.*
14 *Vasallus non habens particulare interesse in causa, potest pro Domino, & contra ipsum testimonium ferre.*
15 *Testes etiam minus idonei admittuntur ad probationem facti, quod non potest per alios probari.*
16 *Partui mulieris homines interesse non solent.* Declara ut num. 19.
17 *Testibus inverisimilia deponentibus non est credendum.*
18 *Inverisimile habet falsitatis imaginem.*
20 *Testis deponens de vita alicujus, rationem rationis sui dicti reddere tenetur, ut ejus depositio probet.*
21 *Vita infantis ut probetur, non est necessaria vocis emissio, aut ploratus, cum sine istis ex alijs actibus & motibus vita deprehendatur.*
22 *Bald.* consil 69. lib. 5. *declaratur.*
23 *Natus, execto matris ventre, ut probetur quod fuerit extractus vivus, quomodo testes deponere debeant.*
24 *Natus execto matris ventre ut probetur vivus ad effectum rumpendi testamentum, urgentes & concludentet probationes requiruntur.*
25 *Filius supervivens matri, etiam per breve tempus, liberat patrem d restitutione dotis.*
26 *Partus editus in sexto, vel octavo mense non est vitalis.*
27 *Alleganti partum non esse vitalem incumbit onus probandi.*

DECISIO XVIII.

Dominus Lucius Sabellus anno 1595. uxorem duxerat Dominam Antoninam Cinciam, Domini Francisci Cincij filiam, cui Franciscus pater dotem scutorum 10. m. numeravit, quam Lucius restituere promiserat si Antonina sine filiis moreretur: cùm verò Antonina die Sabbathi 19. mensis Septembris ejusdem anni in Oppido Arignani filiam peperisset, & mox die sequenti Antonina mater, & Francisca filia mortem obiissent, & Franciscus prater prætenderet sibi dotem restituendam, vel quia filia esset matri præmortua, vel quia non esset ætatis legitimæ; ita ut quamvis matri fuisset superstes, nihilominus tamen pro non nata habenda foret: Contrà autem Lucius Antoninæ maritus probare conaretur, nempè fi- 1
liam matri supervixisse; hoc enim erat suæ intentionis fundamentum, cujus propterea ad ipsum pertinebat probatio, Paulus de Castro *consil. 101. num. 1. lib. 2.*

Dubio proposito an constaret de superviventia Franciscæ filiæ, ita ut esset, vel non esset factus locus dotis restitutioni, utraque parte informante, ex his quæ nunc proponebantur, Rota censuit de superviventia filiæ ad prædictum effectum dotis non restituendæ constitisse.

Primum enim, puellam fuisse natam vivam 2
& Sacro Baptismatis fonte ablutam docebat fides Baptismi, de quo primus etiam testis asserebat dicens se vidisse baptizari puellam & secundus testis, qui erat Parochus, fatebatur quoque se illam baptizasse, & *Francisca* nomen imposuisse: ad text. *in cap. nam & ego, de verbor. significat.*

Antoninam Matrem mox die Dominico sequen- 3
ti 10. Decembris obiisse testificabantur primus, & tertius testis, asserentes illam vita functam fuisse die Dominico eadem hora, qua, die antecedenti, filiam pepererat; & post obitum populo de more vocato cadaver fuisse delatum ad Ecclesiam Arignani, & traditum Sepulturæ, probabant conformiter omnes testes.

Quod autem Francisca filia supervixisset matri, 4
qui erat potissimus causæ articulus, hac ratione informantes pro Lucio probare nitebantur. Nam primus testis *juxta septimum* dicebat se post obitum Antoninæ, ab aula, in qua depositum fuerat illius cadaver, post duas, vel tres horas recessisse, & se contulisse ad locum vocatum, *la Cucina piccola*, ub Francisca à mulieribus custodiebatur ibidemque illam vivam, & se moventem vidisse, & tetigisse.

Idem deponebat Parochus secundus testis, qui dicebat se commendasse Deo animam Antoninæ donec expiravit, & paulò pòst, cùm iturus esset ad Ecclesiam, transivisse per eundem locum, ubi erat puella, quam viderat moventem labia, caput, & viventem. Tertius quoque testis consentiebat dicens se in prædicto loco vidisse puellam viventem, & caput moventem, & insinuantem velle plangere, quia edidit motum quemdam instar plangere volentis.

Atque ex his pronunciavit Rota, puellam 5
per aliquot horas supervixisse matri, cùm tamen ad effectum successionis satis sit vivam & perfectam nasci, quamvis statim post matrem moriatur: *l. uxoris*, *l. quod certatim*, *Codic. de posthum. hæred. instituend.* Dec. *consil. 625. num. 1.* Franciscus Marcus *decis. 169. p. 2.* Bartholom. Cæpola *consilio civili 50. incipien.* *In causa quæ vertitur*: *num.* 8. Baldus *in l. 1. §. in novissimo*, *C. de caduc. tollend.* & dicit communem Ursillus apud Afflict. *decis. 236.*

Vitam autem illius puellæ colligebant Domini
6 ex actibus & signis, quæ nonnisi per viventes exerceri solent: qualia sunt motus capitis & labiorum, & insinuatio voluntatis flendi; de quibus deponebant testes: Ex his enim motibus intelligebatur, puellam naturaliter habuisse veras
7 vitæ functiones; cùm eum viventem intelligere oporteat, qui & motus, & pulsus, & vitæ capacis spiritus est compos, atque etiam sensus, ut optimè explicat Joannes Brechæus *in leg. qui mortui num. 2. & sequent. ff. de verbor. significat.*

Quibus non videbantur obstare deducta per in-
8 formantes pro Francisco Cincio, & primùm, quod testes essent singulares, ex quo non omnes simul, sed unus post alium viderat ista vitæ signa, ut de illis testificabatur. Nam ex quo omnia ista signa tendebant ad unum, & eundem vitæ finem probandum, non dicebantur singulares: Cæpol. *dict. consilio 30. numero quarto, vers. tam ex quo ista omnia.* Bartol. *tractat. de testibus, numero 36.* Cravet. *consil. 73. num. 33.* Gabriel. *tit. de testibus, conclus. 2. num. 46.*

9 Et eo potissimùm nomine ista signa vitam puellæ arguere videbantur, quia nedum dicebantur edita per aliquot horas post partum, sed etiam post 24. horas & amplius, cùm mater probaretur defuncta
10 uno die præcedente postquam pepererat, & puella per duas vel tres horas post mortem matris à testibus esset conspecta edere supradictos vitæ actus &
11 motus: atque ita etiam putabatur potuisse responderi ad Cassaneum *consil. 19. incip. Nobilis Dominus: dub. 5. num. 16. & seq.* ubi licet requirere videatur evidentiora vitæ signa; non obstat, quia videtur loqui in eo, qui non multo tempore post partum mortuus fuit.

Rursus non obstabat, quod isti testes essent vasalli, & ideo non probarent pro Domino Lucio: quia præterquam quod duo ex illis non subjace-
12 bant illius dominio, & ex ipsis alter esset Clericus, nempè Parochus, & sic integer, & qualificatus; tertius solum ratione jurisdictionis erat ei subjectus,
13 & sic testis idoneus pro Domino: Afflict. *decis. 304.* Gabriel. *de testib. cuncl. 10. num. 21.* idonei etiam pu-
14 tabantur, ex quo non habebant in causa aliquod interesse, nec particulare, nec universale; quo casu testis Vasallus idoneus esse censetur ad ferendum testimonium pro Domino, vel contra Dominum: Chisanens. *decision. 189. incip. Testes si sunt subditi:* & fuit resolutum coram me in *causa Farfen. Villæ Caprolæ, die* 12. *Februarij* 1593. *& in una Spoletana bonorum, die* 18. *Maij* 1590.

15 Quibus accedebat, quia versabamur in facto, quod non facilè poterat probari nisi per famulos, vel vasallos; quo casu admittuntur testes aliàs minus idonei: *cap. veniens, cl. 2.* ubi Felin. *num. 21. de testibus:* Marsil. *singulari 73. incip. Plures sunt* Gabriel. *de testibus, conclusion. 7. & 10. num. 33.*

Ad illud, quod testes loquerentur inverisimilia,
16 dum dicebant se vidisse Antoninam parturientem,
17 & illius etiam crura, quibus interesse homines non
18 solent, & ideo istis testibus non fuisse fidem dandam, cùm inverisimile imaginem habeat falsitatis: Socin. jun. *consilio 86. numero quadragesimo secundo, libro 2.*

19 Respondebatur considerata qualitate facti, & oppidi, ista non videri inverisimilia in tanta præsertim rerum perturbatione, ubi Domina erat in gravissimò vitæ periculo, quod primus testis satis explicuit dicens: *Che si haveva poca cura al resto perche il Senor attendeva à salvar la vita della Signora.* Itaque non erat multùm mirandum, si & magna populi multitudo confluerer, & indistinctè in cubiculum, ubi Antonina laborabat ingrederetur.

Præterea non obstabat dicere, quod nullus ex testibus asserebat vidisse puellam vocem emittentem, nec reddebat rationem rationis, prout 20
videtur requirere Baldus *consil. 69. incip. Factum tale est, lib. 5.*

Quia dicebatur primò ad probandam vitam 21
infantium, non esse necessariam vocis emissionem, aut ploratum; cum sine istis ex aliis actibus & moribus vera vita deprehendatur: ut explicat Joannes Brechæus *in d. leg. mortui, num. 2. & seq. ff. de verbor. significat.* & tenet Bartol. *in leg. quod dicitur num. 2. ff. de lib. & posthumis.*

Secundò considerabatur, causam, super quo 22
consuluit Bald. longè differre, ab hac facti specie: Nam Baldus loquitur in eo, qui fuerat extractus de secto matris ventre, & quatuor testes dicebant fuisse extractum mortuum, & deponebant de visu reddentes rationem, quia puer nullum actum viventis fecerat; duo verò testes dicebant pue- 23
rum fuisse extractum vivum, & reddebant rationem per visum; sed non reddebant rationem rationis, verbi gratia, quod audiverint vocem pueri, sed solùm dicebant quòd viderant puerum moventem labia & brachia, & aspirantem & respirantem: ideo Bald. prudenter consuluit illos duos testes deponentes de vita illius pueri, non probasse nisi reddidissent etiam rationem rationis, cùm quatuor testes conformiter deponerent de non vita pueri.

Rursus animadvertebatur, quod in his qui 24
secto matris ventre extrahuntur, ad effectum ut rumpant testamentum, vel aliquam dispositionem inducant, ex eo quod asseruntur vivi extracti, majores, & urgentiores probationes videntur requirere Doctores; ut Alciatus, Brechæus, & alij indicant *in prædicta leg. qui mortui, ff. de verbor. significat.*

Sed in casu proposito istæ duæ qualitates, quæ intervenerant in casu Baldi, aberant, nam neque puella fuerat extracta de cæso matris utero; neque testes aliqui deponebant illam editam fuisse mortuam.

Atque ex supradictis fuit conclusum ex his 25
quæ proponebantur, extitisse probatum, puellam supervixisse matri, & ei postmodum decedenti Lucium Patrem succedere debuisse: ita ut non foret locus restitutionis dotis: juxta opinionem Martini *in leg. dos à Patre, Cod. solut. matrimon.* Thesaur. *decis. 290.*

Nam illa controversia quam excitaverant in- 26
formantes pro Francisco Cincio, quod licèt puella nata esset visa, cum tamen non esset vitalis, non poterat impedire dotis restitutionem: ad quod probandum allegabatur Epistola Domini Lucij: quæ non erat hujus speculationis, cùm in hoc articulo solùm quæreretur de puellæ superviventia; unde cùm esset nata viva, præsumitur, illam natam tempore idoneo, & habili; & propterea Francisco, qui allegabat defectum temporis, & asserebat natam in sexto, vel octavo mense, & sic vivere non potuisse, juxta *decisionem* Afflict. *236.* & tradita per Tiraquell. *in l. si unquam, in verbo, susceperit liberos, num. 205. Cod. de revocand. donat.* incumbere onus probandi: Decius *d. consf. 623.* Boërius *decis. 220. in fine,* Bursat. *consilio 63. num. 21.* Alciat. *consil. 13. num. 5. tom. 3. libro 9.* cum aliis allegatis per Menochium

dict. præsumpt. libro 6. præsumpt. 52. Et de hoc articulo particulariter fuisse agendum.

Romana Societatis Mercur. 10. Decembris 1597.

Coram R. P. D. Lancelloto.

SUMMARIUM.

1 *Nominandi facultatem habens infra certum tempus, potest eo durante quandocunque nominare.*
2 *Injuriam nemini facit qui jure suo utitur.*
3 *Dolus considerari non potest in eo, qui utitur jure suo.*
4 *Nominatio periculi vitæ facta à graviter ægroto, qui facultatem nominandi habebat, non dicitur dolosa & in fraudem.*
5 *Infirmitas an sit periculosa vel ne, Medici judicio standum est.*
6 *Infirmitas verisimiliter non creditur periculosa quando ægrotans non est confessus sua peccata.*
7 *Translatio periculi vitæ si fiat ab eo, qui de morte non dubitat, fraudulenta dici non potest.*
8 *Translatio periculi vitæ facta ab eo qui mortis timorem non habebat, non dicitur fraudulenta, licet realiter lethali morbo laboraret.*
9 *Infirmitas periculosa per se non est sufficiens ad inducendam suspicionem fraudis in translatione periculi vitæ, nisi aliæ concurrant conjecturæ.*
10 *Mors imminens arguit potius desiderium salutis, quàm cogitationem fraudis.*
11 *Fraus nec dolus probatur ex eo quod fiat translatio periculi vitæ ne pecuniæ amittantur.*

DECISIO XIX.

Die 14. Februarij præsentis anni 1598. mira fuit societas scutorum 2500. ad foverem bon. mem. Reverendi Patr. Domini Riccij super periculo vitæ personæ, seu personarum in ratificatione dictæ Societatis infra 15. dies nominan. & interim periculo vitæ ejusdem R. P. D. Riccij in forma.

Eadem die officialis mandavit dictas pecunias solvi Domino Equiti de Crescentijs, qui eas deinde recepit.

Die 21. ejusdem mensis, D. Riccius ratificando Societatem nominavit periculum vitæ Illustrissimi & Reverendissimi Domini Cardinalis Aldobrandini, & demum die 26. ex hac vita migravit.

Verùm quia dubitatur an dictus Eques talem Societatem lucratus fuisset, ex quo D. Riccius tempore nominationis graviter ægrotabat, & post quatuor dies decessit, ita ut nominatio non sustineretur tanquam facta in fraudem Domin. Equitis: Ideo dubio hujusmodi per me in Rota proposito, Doctores censuerunt non esse locum lucro pecu-
1 niarum. Quia cùm Dominus Riccius ex pacto haberet facultatè nominandi infra 15. dies poterat durante illo tempore quandocunque nominare:
2 *leg. quod jus. Digestis. de act. & obligat. leg. stipulatio ista, §. inter certam. ff. de verb. obligat.* & qui jure suo utitur nemini injuriam facit: *leg. injuriam, ff. de in-*
3 *juriis cap. cum Ecclesia, de elect.* Neque in eo dolus considerari potest, *leg. nullus, ff. de injur. cap. cum Eccles. de elect.*
4 Nec obstat quod cum nominatio ipso graviter ægrotante facta fuerit, dicatur facta dolo, & in fraudem Domin. Equitis, per ea quæ tradunt Canonistæ *in capit. 2. de renunciat. in 6.* & Legistæ *in leg. filia ff. de solut. matrimon.* Quoniam fuit responsum quod nullus ex testibus deponit, quod D. Riccius dubitasset de sua salute, vel sciret in-
5 firmitatem esse periculosam; imò Medicus, ad cujus judicium recurrendum esse dicit Anton. *consil. 388. num. 2.* Secundus prætereà contrarium deponit: & Tertius deponit se non credere quod unquam de tali periculo fuerit certioratus; quod etiam est valde verisimile; cùm ante nominatio- 6
nem peccata sua non fuerit confessus, & tamen ad hunc effectum deberet probari ejus scientia: nam cùm nominatio ab ipso facta fuerit, non potest con- 7
siderari fraus, si ipse de morte non dubitabat; & in hoc attenditur potius ejus opinio quam veritas *l. is qui parat. ff. de acquir. hæredit. leg. quo loco, §. 1.* ubi Imol. *ff. de hæredib. instituend.* Aymon. *consil. 88. num.* 15. & hoc videtur fuisse de mente DD. *in causa Romana Societatis 20. Junij 1583. coram illustrissimo Cardinali Blanchetto,* in contrarium allegatorum: ubi *in fine* fuit dictū quod licet de illa infirmitate dicta Clarix decesserit, tamen constitit, quod tempore factæ nominationis ipsa non habebat infirmitatem pro tali, ut ita de facili potuisset mori. 8

Secundò fuit dictum, quod sola infirmitas non est sufficiens ad inducendam suspicionem fraudis, nisi cum illa concurrant aliæ conjecturæ: *Ægid. decis.* 344. Rota *in antiquis, decis. 2. de præsumpt.* & ita loquuntur Doctores *in dict. cap. 2. de renunciat. in 6.* ut declarat *ibi,* Gemin. *sub numero 5.* Joan. Andr. *in fine,* Ancharanus *dict. consilio 388. n. tertio,* Sarnens. *in reg. de infirm. quæstion. 19. numero 2.* Decius *in cap præsent. numero 209. de probat.* & hanc esse communem opinionem testatur Paris. *consilio 13. num. 68. & consil. 14. num. 35. & seq. volum.* 1. Gabriel. *de legitimat. conclus. 2. numero 59.* Bursattus *consilio 40. numero 63. & 70.* nam imminentia mortis arguit potius desiderium salutis quam illius fraudis cogitationem: not. Doctores *in leg. sed & quæsitum, ff. de liber. & posthum.* 9 10

Neque fraus probatur ex eo, quòd nominatio fuerit facta, ne pecuniæ amitterentur; neque ex hoc potest allegari dolus, cùm facultas semper reservatur ad effectum ponendi pecunias in capite alterius, de cujus longa vita magis confidendum sit, alias sequeretur, quod neque ab infirmo levi infirmitate possit fieri nominatio, cùm & in illo casu fiat ad hunc effectum, & tamen hoc ab omnibus admittitur. 11

Non obstant decisiones coram Illustrissimo Domino Blanchetto de annis 1582. & 1583. in causa Romana Societatis: Quia de illo tempore nominatio poterat fieri quandocunque, hodie verò cùm sit restricta ad 15. dies, est diversa ratio, nam tunc poterat differri nominatio usque ad periculum mortis, & sic cessaret periculum mortis, quod facit contractum licitum: quod hodie cessat, stante brevissimo tempore 15. dierum, quo elapso, non potest amplius fieri nominatio, &c.

Romana Redhibitionis Librorum, Mercurij 2. Junij 1599.

Coram R. P. D. Mellino.

SUMMARIUM.

1 *Redhibitoria utilis datur etiam in libris quando propter vitium latens expedit eos non habere, vel multùm impeditur eorum usus.*
2 *Quando vitium latet, generalis protestatio, Talis qualis est, non relevat: sed necessaria est expressio in specie. Declara ut num. 3.*
4 *Ignorantia vitij rei venditæ non præsumitur in venditore, sed potius scientia.*
5 *Verba dubia contractus venditionis declarantur ex quantitate pretij.*

6 Redhi-

6 *Redhibitoria datur in totum, quando libri sunt venditi unico pretio, & unus sine alio manet imperfectus.*
7 *Redhibitoria non datur emptori scienti vitium.*
8 *Redhibitoria cessat quando vitium supervenit.*
9 *Tempus sex mensium præfinitum redhibitoriæ currit à die scientiæ.*
10 *Redhibitoria non habet locum quando vitium est modicum.*

DECISIO XX.

PLacuit Dominis Votum Reverendi Patris Domini mei Decani aliàs datum in hac causa tunc pendente coram Reverendo Patre Domino Ala:
1 & ideo concorditer resolverunt quod sit locus Redhibitoriæ utili, quæ habet locum etiam in libris; in quibus licèt non concurrat qualitas morbosi, vel vitiosi, propter quam datur emptori Redhibitoria directa; tamen si propter vitium latens expediat eos non habere, vel multum impediatur eorum usus, competit Redhibitoria utilis: Gloss. *in l. 1. Digestis, de ædilit. edict.* Azo *in Summa, Codic. de ædilit. edict. num. 6.* Odofred. Alber. & Baldus *numero 5. in leg. ultima, Codic. eodem tit.* Aret. *in §. ultim. num. 2. Institut. de susp. tut.* Et ista opinio est communis, ut per Anton. Gomez. *var. resolut. libro 2. cap. 2. tit. de empt. & vend. num.* 48.

Et ideo cum iste liber fuerit emptus pro pretio satis notabili scut. 205. ad effectum ut typis excuderetur, pro usu Ecclesiarum; & ex depositione peritorum & testium, & ex decreto Sacræ Congregationis Rituum constet esse ita refertum erroribus & varieratibus, ut imprimi non possit, & sic non possit servire ad usum destinatum; bene intrat supradicta communis opinio, quod sit locum utili Redhibitoriæ.

2 Non obstat quod liber fuit venditus *talis, qualis est.* Quia vitium non erat tale, ut ab emptoribus posset facilè cognosci, cùm pro eo detegendo, necessarium fuerit adhibere Peritos, qui præcedente diligenti discussione retulerunt librum continere errores & varietates. Et quando vitium non apparet, generalis protestatio non relevat, sed necessaria
3 est expressio in specie: Bald. *n.* 4. & Salicet, *n. 2. in leg. 1. Cod. de ædilit. act.* Et licèt hoc procedat solùm in venditore sciente vitium, & non in ignorante, in quo casu sufficit generalis protestatio, ut per Bald. *in d. l. 1.*
4 *num.* 4. & Veronens. *in l. 1. §. causa, ff. eod.* Tamen ignorantia non probatur, & scientia qualitatis rei præsumitur in venditore; ut benè deducunt informantes; Præsertim cùm etiam concurrant conjecturæ scientiæ.

Præterea dicebant Domini, quod illa generalis protestatio debet intelligi ultra expressa, & sic quando venditur liber talis, qualis est compositus vel correctus & reformatus à Joan. Petro Aloysio de ordine S. M. Greg. XIII. quod est falsum quantùm ad *Sanctuarium*, quod non fuit ab eo compositum, nec correctum, ut Periti testantur; & ideo generalis protestatio venditori non suffragatur. Et licet fuerit appositum verbum, *ut dicitur*; tamen fuit appositum ad effectum, ut venditor se non restringeret solùm ad compositionem factam à Joanne Petro Aloysio, ut etiamsi ab eo non esset liber ille compositus, sufficeret quod esset correctus & reformatus, & non ad effectum restringendi, ut liber talis, qualis est, intelligatur venditus; & quod non sit compositus, neque correctus, & reformatus; quia hoc repugnat intentioni contrahentium quæ fuit ut liber
5 imprimeretur. Quod etiam colligitur ex quantitate pretij, ex qua declarantur verba dubia contractus venditionis.

Non obstat, quod *Graduale de tempore*, est correctum: quia venditio est facta unico pretio, & emptores non emissent *Graduale* sine *Sanctuario*, cùm unum sine alio sit opus imperfectum, & non afferens tantam utilitatem emptoribus, quantam attulisset simul cum alio. Ideo datur Redhibitoria in 6
totum: *leg. cum ejusdem, & leg. ædiles 2. §. ultimo, ff. de ædil. edict.* Baldus & alij *in l. si prædium, Cod. de ædilit. act.*

Non obstat quod Redhibitoria non datur em- 7
ptori scienti vitium: *leg. 1. § si intelligatur, ff. de ædilit.* 8
edict. Quia ista scientia non probatur, & est multum inverisimilis, cùm fuerit emptus Liber, uti compositus, vel correctus: pro tanta summa, ad effectum ut imprimeretur.

Non obstat alia limitatio, quod Redhibitoria cessat, quando vitium supervenit: quia est vera in jure, sed non applicatur, cùm Liber tempore venditionis esset in eodem statu.

Non obstat quod tempus sex mensium præstitu- 9
tum Redhibitoriæ expiravit: quia currit à die scientiæ, *leg. cum sex ff. de ædilit. edict.* Gloss. *in l. cùm proponas, in vers sex mensium, Cod. de ædil act.* & , ut dictum est, ista scientia non probatur, neque præsumitur.

Non obstat demùm, quòd Redhibitoria non ha- 10
bet locum quando vitium est modicum: Quia vitium est magnum, cùm Liber non sit talis, ut imprimi possit, &c.

Bononiensis Bonorum de Muletis, Mercurij 17. Junij 1602.

Coram R. P. D. Pamphilio.

SUMMARIUM.

1 *Proximior venit eligendus, si inter illos de parentela, ex quorum numero sit facienda electio, plures concurrant habentes qualitates requisitas à Testatore*
2 *Proximitas gravati, vel gravantis an sit attendenda, est quæstio valde controversa inter Doctores, ita ut vix dignosci possit quænam opinio sit magis communis.*
3 *Proximitas gravati est attendenda secundum opinionem magis communem.*
4 *Conjecturæ admittuntur ad dignoscendum an sit attendenda proximitas gravati, vel gravantis.*
5 *Testator vocans simpliciter proximiores de parentela censetur intellexisse de proximiore gravati.*
6 *Testator qui suam dispositionem dirigit ad tempus remotissimum, non est verisimile quod in ea voluerit comprehendere illos qui verisimiliter non poterant adesse de tempore purificati fideicommissi.*
7 *Proximitas Testatoris attenditur in primo instituto tanquam proximiore; eo verò admisso, gravati proximitas attendenda venit.*
8 *Testator instituens extraneos in defectum propriæ lineæ, vocasse censetur omnes de linea, natos etiam, & conceptos diu post mortem suam.*
9 *Et etiam illos, qui nullo modo poterant Testatori ab intestato succedere.*
10 *Præferendus venit in electione is qui est de dilectis Testatoris.*
11 *Delectio Testatoris elicita à testamento plurimum operatur ad effectum ut dilectus in electione præferatur.*
12 *Affectio major cadit in illis de parentela, quam in extraneis.*
13 *Voluntas Testatoris præsumitur talis qualis fuit per hæredem declarata.*
14 *Hæres potest dubiam testatoris voluntatem declarare.*
15 *Proximior gravati qui sit ejus hæres præfertur in successione feudi.*
16 *Proximior ultimo defuncto præfertur in renovatione emphyteusis, quæ fit ex æquitate*, l. 1, ff. de aqu. quotid. & æst.
17 *Reus & possessor in dubio venit ab impetitis absolvendus.*
18 *Vincula duo magis quàm unum ligant.*
Declara ut num. 19.

20 *Testa-*

20 *Testator mandans eligi unum Doctorem de familia ad successionem, potest eligi Doctor etiam minus proximior, relicto proximiori.*
Declara, ut num. 21.
22 *Doctor junior seniori regulariter est minus excellens.*
23 *Iuvenis in Civitate Bononiæ accipitur pro viro secundum communem usum loquendi.*
24 *Senex dici non potest is qui quinquagesimum annum non excedit.*
25 *Senex an quis dicendus sit, Iudicis arbitrio relinquitur.*
26 *Qualitas in una parte dispositionis adjecta non censetur repetita in alia.*
27 *Qualitas uni nominato adjecta non censetur repetita in aliis postea nominatis.*
28 *Qualitatis receptio cessat ratione evitandi absurdum.*
29 *Electionis indignus ad succedendum reputatur is qui consensit alienationi bonorum Testatoris.*
Declara ut num. 30. *& seq.*
31 *Caducitatem non incurrit is, qui consensit alienationi in casu permisso à Testatore.*
32 *Consentiens non sibi præjudicat in juribus futuris.*
Ampli a ut num. 33.
34 *Hæres gravati an & quando possit avocare bona fidei commissaria alienata ab ipso gravato.*

DECISIO XXI.

IN causa Bonon electionis de Muletis, in qua quatuor adsunt competitores omnes de parentela & legum Doctores, videlicet Annibal Hercules senior, & Hercules junior de Marescottis, & Joannes Venentus, post resolutiones factas, quod testator senserit de utraque parentela, tam sua, quàm hæredis gravati; & quod electio facta de persona Annibalis, non sustineatur: Dubitavi quis eorum sit præferendus? Et Domini supradicta die resolverunt Joannem esse præferendum.

1 Substituit enim Ambrosius testator, deficiente linea masculina de muletis ultimo decedenti unum probum, modestum ac morigeratum juvenem & legum Doctorem Bonon. à Rectoribus & Prioribus deputatis eligendum. Et deinde subjunxit: *& si aderit aliquis legum Doctor, qui sit de parentela, is præferatur, & eligi debeat.* Cùm autem in hoc casu adsint plures legum Doctores de parentela, utique debet eligi proximior, & consequenter præferendus est Joannes, qui cæteris est proximior: *leg. cùm ita, §. in fideicommisso, ff. de leg.* 2. *leg. fin. Cod. de verb. signific.* Abb. *cons.* 51. *num.* 5.

2 Neque obstat quod ista major proximitas non sit respectu testatoris, vel gravati, ita ut vix dignosci possit, quænam sit magis communis opinio, ut patet ex allegatis per Illustrissimum Mantic. *de conject. ultim. volunt. lib.* 8. *cap.* 12. *num.* 30. & Pe-
3 regrin. *de fideicom. art.* 20. qui tamen *num.* 3. dicit magis communem esse, quod attendatur proximitas gravati: quod etiam dixit Rota *coram Robustereo in illa Bonon. de Berois, sub die* 5. *Maij* 1574. ubi *sub num.* 3. fuit dictum, hanc opinionem esse etiam veriorem.

In casu de quo agitur, visum fuit Dominis eandem opinionem omninò esse attendendam ex pluribus conjecturis, quæ hic concurrunt, & solent attendi in hac materia: Soc. *cons.* 249. *num.* 24. *lib.* 1. Hier. Gabr. *cons.* 86. *num.* 17. *& cons.* 107. *num* 8. *lib.* 1. & tenuit Rota *in d. causa Bonon. num.* 4.
4

5 In primis enim, quod testator in hoc perpetuo fideicommisso simpliciter vocavit Doctorem de parentela, absque expressione, de qua senserit; & sic conformando se cum dispositione Juris communis censetur intellexisse de proximiore ipsius gravati, juxta ordinem, quo ab intestato de jure communi succeditur, secundum terminos *dicti §. cùm in fideicommisso, & d. l. fin. Cod. de verb. significat.* Soc. jun. *cons.* 126. *num.* 22. *lib.* 1.

6 Præsertim quod, ut patet ex lectura testamenti, testator non cogitavit tam cito defecturam suam descendentiam; & cùm cogitationem direxerit ad longum tempus, non est verisimile quod voluerit præferre illos, quos incertum erat, de illo tempore exituros, & propterea Molin. *lib.* 3. *de primogen. Hispan. cap.* 9. *num.* 18. dicit, proximitatem 7
testatoris attendi in primo, qui tanquam proximior sit vocatus: Eo admisso, attendendam esse proximitatem gravati: quod etiam asserit Tiber. Dec. *cons.* 64. *num.* 6. *lib.* 2. qui alios allegat.

Suadetur hoc etiam ex eo, quod testator deficiente linea de Muletis, instituit eligendos de 8
Priores deputatos, prohibendo eis sic electis omnem alienationem causâ conservandi bona sua in perpetuum inter electos, & eorum descendentes, & sic dicitur vocasse eos etiam, qui diu post mortem suam concepti, & nati essent: *d. §. in fideicommisso*, ubi Glos. & Doctores: Et etiam illos, qui 9
nullo modo poterant testatori ab intestato succedere: *l. lege* 12. *Tabul. Cod de leg. hæred.* quo fit ut non possit censeri considerata prioritas in succedendo ab intestato ipsi testatori, sed potiùs successio gravati, & non fuerit habita ratio personarum, sed successionis sanguinis Muleti, ita ut fideicommissum transeat de uno in alium, secundùm ordinem successionis ab intestato: Socin. *d. cons.* 249. *sub num.* 21. *vers.* 14. *lib.* 2. *& cons.* 86. *num.* 11. *in fine. cum seq. lib.* 3. & hoc fuit ponderatum à Rota *in dict. causa Bonon. num.* 5.

Concurrit etiam particularis affectio, quam 10
habuit testator erga familiam de Venentibus, ex quo de illa deputavit suos executores, & illos nominavit in testamento, Abbas *in cap. Quoniam, il primo, num.* 8. *vers. ad idem, de offic. de leg.* Marzar. 11
cons. 28. *num.* 44. *&* 45. ubi quod hæc dilectio testatoris præsertim alicita ex testamento plurimum operatur ad effectum prælationis: *leg. cùm avus, ff. de condit. & demonstrat.* Socin. *in leg. quæ conditio, §.* 1. *ff. eodem tit.* Aymon. *cons.* 62. *num.* 8. Et licèt Venentes de tempore testamenti non essent de parentela suorum filiorum, tamen ex prædictis maxima oritur præsumptio: nam si testator 12
particulari affectione prosequebatur hanc familiam, quando non erat de parentela, multi majori sine dubio eam fuisset prosequutus, si fuisset de parentela; & ita verisimiliter testator interrogatus respondisset: *leg. tale pactum, in fin.* ubi Glos. *ff. de pact.* Socin. *in leg. ambiguarum, num.* 7. *in* 6. *conclus. ff. de reb. dub.* præsertim concurrentibus meritis Julij patris Joannis erga testatorem, & ejus filios.

Accedit etiam quod Joannes fuit hæres institutus ab ultimo gravato, quod est valdè ponderan- 13
dum, cùm talis præsumatur mens & voluntas testa- 14
toris, qualem declaravit ejus hæres; qui in dubio illam potest declarare: Imol. *in leg. inter stipulantem, §.* 1. *num.* 4. *in fin. ff. de verbor. obligat.* Mantic. *lib.* 3. *de conjectur. ult. volut. tit.* 1. *num.* 27. Et in simili videmus quod in feudo præfertur proxi- 15
mior gravati, qui sit ejus hæres: Natt. *cons.* 679. *num.* 12. *& cons.* 682. *num.* 10. & in renovatione emphy- 16
teusis, quæ fit ex æquitate, *leg.* 1. *§. præmittitur, ff. de aqua quotid. & æstiv.* præfertur magis proximus ultimo defuncto; maximè si sit ejus hæres: Gozad. *cons.* 86. *num.* 3. & fuit resolutum *in una Lucana emphyteusis* 6. *Iunij* 1567. *coram. bon. mem. Oradino.*

Considerabant autem Domini, quod aliàs etiam ponderatum fuit *in dict. causa Bonon.* quod Joañes est reus, & possessor, & pro eo in dubio pro- 17
nunciandum est; maximè quod hoc modo præcluditur via litibus, quæ aliàs orirentur, & quidem gravissimæ, occasione restitutionis bonorum fidei-

fidei commisso subjectorum: quod præcipuè præ
oculis habendum est.

Non obstant in contrarium deducta: nam quod
Marescotti sint de utraque parentela, & videantur
18 præferendi, ex regula, quod duo vincula magis li-
19 gant: *auth. Itaq. Cod. commun. de success.* procedit
data paritate gradus & affectionis: Socin. *dict.
cons.* 249. *sub num.* 21. Et ideò non applicatur,
cùm Joannes sit proximior & in potiori gradu,
qui magis attenditur, quàm duo, vel plures remo-
tiores, ut notissimum est: Et faciunt, quæ in simi-
li circa hanc regulam tradit Dec. *in leg. cum quid,
in prima lect. num.* 17. *& in secunda lectura, num.* 29.
ff. si cert. pet. Maximè quòd Parentela gravati pro-
cedit in Dominis Marescottis, ex eo quod sunt de
parentela gravantis, & eorum proximitas est valdè
remota ultra septimum, vel etiam octavum gra-
dum: & argui etiam potest parum benevola erga
testatorem, & ejus filios, ex latè deductis per in-
forman. pro Joanne.

20 Non obstat quod testator simpliciter vocaverit
Doctorem de parentela, absque expressione pro-
ximiorum; & ideò possit eligi etiam is, qui sit in
remotiori gradu: *leg. unum ex familia*, §. 1. cum *ibi*
not. *ff. de legat.* 2. quia hodie agitur de electione fa-
21 cienda, & eligendus est ille, qui est magis idoneus, &
plures habet qualitates; quidquid dicendum es-
set ad sustinendam electionem factam de idoneo,
omisso magis qualificato: *cap. licet ergo* 3. *quæst.* 1.
cap. quoniam. de Jur. Patron. Dec. *in cap. constitutus,
num. 6. de apellat.* & latè fuit deductum *coram bon.
mem. Joanne Card. Aldobrandino sub die* 18. *Martij*
1504. *in causa Toletana Canonicatus*, ubi fuit dictum,
quod eligens dignum, omisso digniore, multoties
peccat, & nonnunquam tenetur etiam ad restitu-
tionem.

Non obstat quod qualitas Doctoratus exuberet
in Annibale, qui videtur præ cæteris excellere, &
ideò sit præferendus: quia subjecta materia non
requirit excellentiam in Doctoratu, cùm non ver-
semur in electione Cathedræ, vel Curæ, ut loquun-
tur allegata pro Annibale; sed sufficit, quod eli-
gendus sit Doctor: quod etiam verisimiliter vide-
tur voluisse testator, dum vocavit Doctorem juve-
22 nem, in quo, ratione minoris experientiæ: regu-
lariter non cadit talis excellentia. Ultra quod
existente Doctore in parentela, videtur magis con-
templata qualitas ipsius parentelæ, quàm Docto-
ratus, cùm Doctorem de parentela præferat ex-
traneis.

Non obstat, quod in Joanne non concurrat
qualitas juventutis: quia præterid, quod testator
secundùm communem usum loquendi Civitatis
23 Bononiensis, non tam videatur respexisse ætatem,
quàm sexum, cùm promiscuè dicantur *Juvenes* pro
24 *Viris*; fuit dictum Joannem non posse dici senem,
cùm quinquagesimum annum non excedat, secun-
dùm Glos. *in proœm. 6. in vers. perfectum*: latè Me-
noch. *de arbitr. judic. casu* 59. ubi quòd hoc relin-
25 quitur arbitrio Judicis, ultra quod ista qualitas ju-
26 ventutis expressa in præcedenti dispositione, non
fuit repetita in vocatione Doctoris de parentela:
Bald. *in cons.* 232. *col. 2. vers. inspecta verò forma, lib. 5.*
Anan. *cons. 8. num. 5.* Paris. *cons. 38. num. 22. & 27.
lib. 2.* Maximè quod sumus inter diversas perso-
27 nas; & qualitas primo nominato adjecta, non cen-
setur repetita in aliis postea nominatis: Bart. *in l.
mulieri & Titio, in prima oppositione ff. de condit. & de-
monstrat.* Paris. *cons. 38. num. 26. in fine, & num. 28.
lib. 2.* Mantic. *lib* 10. *de conjectur. ultimar. voluntat.
tit. 6. num. 1.* aliàs sequeretur absurdum, quod
Doctor de parentela, qui non esset juvenis ex-
cluderetur ab extraneo juvene; quod est contra
mentem testatoris, qui in omni casu voluit præ-
ferri Doctorem de parentela: & vulgare est, ratio-
ne absurdi cessare repetitionem qualitatis: Abb. *in* 28
cap. secundò requiris, num. 11. ubi Decius *num. 3. de
appellat.* Felin. *in cap. causam, quæ, num. 4. in quinta
limitatione, de rescript.* Ruin. *cons.* 87. *numero* 10. *lib.* 3.

Non obstat quod Joannes fidejubendo consen- 29
serit pluribus alienationibus per gravatum factis de
bonis fidei commissi: & sic videatur indignus ele-
ctione: *de leg. cum pater*, §. *libertis, ff. de legat. 2. cum
alleg.* quia testator nullam prohibuit alienatio-
nem suis filiis, & descendētibus, quos tantùm ad in-
vicem substituit, & consequenter Joannes pro eis
fidejubens non dicitur contravenisse voluntati te-
statoris: & allegata in contrarium procedunt de
alienatione facta de re per testatorem prohibita 30
alienari, ut notat Glos. *in dict.* §. *libertis, in verb. ne id
alienarent.* Bart. *num. 2.* & Castr. *num. 4.* latè Bero.
cons. 64. num. 22. lib. 1. Præsertim quòd aliquæ ex
dictis alienationibus, fuerunt factæ pro solvendo
ære alieno ipsius testatoris: Bart. *in l. peto*, §. *Præ-
dium, ff. de legat. 2.* Doctores communiter *in leg.
filius familias.* §. *divi. ff. de legat.* 1. aliquæ cum pacto
francandi, & sic ex sui natura redimibiles: & aliæ
cedunt in portionem legitimæ, seu aliam quam gra-
vetus detrahere potest, juxta not. *in leg. Marcellus*, §.
res quæ, ff. ad Trebell.

Neq; obstat quod sit prohibita alienatio hæredi- 31
bus eligendis post lineam finitam: Quia ex hoc non
sequitur, quod Joannes ceciderit à commodo ele-
ctionis ex consensu præstito alienationibus factis
ante electionem per gravatum, qui non erat prohi-
bitus alienare; quia de eo tempore in bonis alie-
natis nullum jus competebat Joanni, qui non erat
expresse vocatus, & cujus jus pendebat à futura
electione, ut in simili casu fuit resolutum *in causa
Romana de Theodolis sub die 10. Januarij* 1597. *coram
Domino meo Litta.*

Præterquam quod Joannes dicitur habuisse 32
scientiam fidei commissi, sciebat etiam jus sibi
salvum fore in casu electionis avocandi alienata
ab emptoribus, quatenus alienationes fieri non
potuissent, cùm per hujusmodi consensum in hoc
non dicatur sibi præjudicasse: Bart. *in leg. si fun-
dum per fidei commissum, num. 1. vers. 2. cas.* & *ibi* Jas.
num. 31. ff. de leg. 1. idem Bart. *in leg. quæ dotis, num.
14. ff. solut. matrimon.* Alexand. *cons.* 40. *num.* 10. *lib.
4.* Bero *d. cons. 64. num. 17. lib. 1.* & tenuit Rota 33
in dict. causa Romana, de Theodolis, ubi quod per
consensum non censetur renuntiatum juri de fu-
turo etiam competenti ex causa de præterito, sed
quod requiritur expressa renunciatio: *leg. 1.* §. *quod
ante*, ubi Bart. *ff. quorum leg.* præsertim ad effe-
ctum, ut ipse, qui non alienavit, nec in aliquo vo-
luntati testatoris contravenit, efficiatur indignus
electione.

Non obstat quod tanquam hæres gravati etiam 34
facto inventario non possit revocare alienata per
defunctum; quatenus patiantur vires hæreditariæ;
Bald. *in leg. qui se patris, num. 9. Cod. unde libe.* Quia
electus ad hoc non cogitur; substitutio enim hæ-
redibus eligendis post finitam lineam facta est in
iis tantùm bonis quæ superextarent tempore ele-
ctionis; & ad ipsos devenerint ex sua hæredita-
te; ut patet in testamento, ibi, *ad quem sic electum,
& postquam sic electus fuerit, voluit ipse testator omnia
ejus bona tunc super extantia pervenire*; & paulo post
in prohibitione alienationis, ibi, *quamcunque
alienationem, & distractionem bonorum ad eos tunc
perventorum, &c.* & inferius in prohibitione de-
tractionis, ibi, *quoniam intentio & propositum testa-
toris est, quòd bona, quæ pervenerint ad dictos eligen-
dos, &c. ad leg. Mævio, §. fin. ff. de leg. 2.* & sic
videtur

videtur quodammodo eligendum substituisse in bonis, quæ superessent tempore electionis, juxta textum *in authent. contra cum rogatus*, *Cod. ad Trebell.*

Ultra quod in omnem eventum, ratione interesse, quod Joannes potest habere ne excludatur à dicta hæreditate, & electione, posset alienata ab emptoribus avocare, etiam quod esset hæres alienantis: ad notata per Alber. *in leg. fin. §. in computatione, sub num.* 20. *vers. si autem emptori, Cod. de jur. delib.* Hieron. Gabr. *cons.* 125. *num.* 12. *lib.* 1.

Cætera in contrarium deducta tolluntur ab informantibus, cum quibus Domini transierunt, &c.

Romana Invaliditatis Matrimonij, Veneris 28 Februarij 1603.

Coram R. P. D. Penia.

SUMMARIUM.

1 *Impotentia ex maleficio si patiatur vir, recurrendum est ad remedia divina, & supernaturalia.*

2 *Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam potentiam coëundi, à quo tempore debeat incipere, est anceps quæstio, ob varias Doctorum sententias, de quibus numero 3. & 4.*

5 *Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam potentiam coëundi, quod debeat incipere à die judicialis præcepti, est sententia magis tuta.*

6 *Diligentia summa est adhibenda in causa dissolutionis matrimonij, ut omnis fraus & error excludatur.*

7 *Confessio sacramentalis est facienda per conjuges, quando agitur de impotentia, antequam causa incipiatur.*

8 *Cohabitatio triennalis computanda est à die judicialis præcepti, secundum opinionem veterum, & recentiorum Canonistarum.*

9 *Triennalis cohabitatio conjugum ad experiendam eorum potentiam, an possit per Iudicem abbreviari necne, Rota noluit definire.*

10 *Marito attestanti se cognovisse uxorem potius standum est, quàm uxori neganti, & agenti pro invaliditate matrimonij.*

11 *Uxor quæ per plures annos cohabitavit cum viro, si alleget illius impotentiam, præsumitur propter aliam causam agere pro dissolutione matrimonij.*

12 *Triennalis cohabitatio conjugum non expectatur quando impotentia provenit ex frigiditate.*

13 *Triennalis cohabitatio conjugum expectatur semper quando impotentia provenit ex maleficio.*

14 *Pœnitentia salutaris non imponitur in dissolutione matrimonij ob impotentiam, quando hæc provenit à naturali impedimento, sed quando provenit ex maleficio.*

15 Cap. laudabilem, & cap. fin. de frigid. & maleficiat. declarantur.

DECISIO XXII.

Cum Camilla Galla post sex annos quibus cum Jacobo Briofo marito suo cohabitaverat, super separatione tori, & invaliditate Matrimonij ex causa impotentiæ coëundi mariti, contra ipsum, coram Vicario Sanctissimi litem intentasset: Judex, consultis Obstetricibus, quæ ipsam Virginem esse retulerunt, & Peritis, qui maritum genitalia habuisse ad generationem benè proportionata affirmaverunt, decrevit, ut Camilla ad cohabitandum cum marito per spatium triennij reverteretur, mandans, ut ambo conjuges peccata sua confiterentur, & Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumerent; & deinde simul cohabitantes, obsequia matrimonialia sibi invicem præstarent.

Post appellationem interpositam ab hoc decreto dubitavi an esset confirmandum, vel infirmandum? Et Rota, utraque parte informante, justum esse censuit: quatenus enim continebat, quod conjuges ad divina Sacramenta recurrerent ad explorandum impedimentum impotentiæ, justissimum erat: nam quando dubitatur de ambo- 1
rum conjugum, vel alterius impotentia, an proveniat ab impedimento naturali, vel ab accidentali, videlicet à maleficio, opera dæmonum, vel magorum perpetrato, ubi non apparet de vitio, aut morbo, vel defectu membrorum genitalium visibili, sicut non apparebat in hoc casu; ad remedia supernaturalia divina & Ecclesiastica potissimum recurrendum est: *cap. si per sortiariam*, 33. *quæst.* 1. ubi communiter Canonistæ, & præsertim Turrecremata, *quæst.* 1. & conveniunt Doctores Theologi, Sanctus Thomas, Sanctus Bonaventura, Petrus Paulus de Palude, Scotus, Durandus, & cæteri communiter, *lib.* 4. *Sentent. distinct.* 34. Joannes Nider *in formicario*, *lib.* 5. *cap.* 6. & Martinus del Rio *tom.* 3. *disquisitionum Magicarum*, *lib.* 6. *cap.* 2. *sect.* 3.

Præterea quatenus idem decretum præcipiebat ut Conjuges cohabitarent per triennium; non obstante, quod à tempore contracti matrimonij per sex annos, & ultra, cohabitaverant; justum etiam fuit visum in hac facti specie: quia licèt du- 2
bius sit articulus, an triennium debeat computari à tempore confessionis factæ, & præcepti Judicis, vel potiùs sufficiat computare triennium, qualitercunque simul conjuges per illud cohabitasse probentur; & tres circa hoc reperiantur Doctorum 3
sententiæ, quarum una dicit id esse arbitrarium: ut refert Hostiens. *in cap. finali*, *num.* 10. *vers. finaliter tamen de frigidis & malefic.* Anchoran. *in cap.* 1. *num.* 10. *vers. dicit Hostiens. eodem tit.* ubi Præpositus, *num.* 7. *vers. & ad id, quod.*

Altera affirmat, quod quando cohabitatio 4
præcessit per aliquos annos ante motum judicium, & mulier probat se Virginem, tunc sufficiat præcedenti triennio cohabitationis addere modicum tempus: & pro hac sententia allegantur Innocent. *in cap. finali*, *de frigid. & malefic. super verbo*, *Triennium*, ubi Abb. antiquus, *num.* 2. Præposit. *num.* 4. *vers. placet per istum textum* Zabarella *quæst.* 3. *num.* 4. Alexand. de Nævo, *num.* 17. *vers. & ista opinio.* Abb. *numero* 12. *vers. & hoc mihi plus placet*: Joannes de Tiburgo, *in glossa ad summ. Sancti Raymundi*, *lib.* 4. *tit. de impotentia coëundi*, § 6. *in gloss. super verbo*, *cohabitantes*, Gregorius Lopez *in legibus septipartitis Hispaniæ partis* 4. *tit.* 8. *l.* 5. *in glossa super verbo*, *dar plazo.* Joannes Baptista Laderchius *cons.* 81. *incipien. Quando mulier*, *numero* 2. Menoch. *de arbitr. cent.* 6. *nuper edita*, *casu* 519. *num.* 74. & pro eadem sententia in Capella Tholosana *decis.* 380. *aliàs decis.* 381. *numero* 6. allegatur quidam Dominus Vaboen. pro qua videntur facere textus *in cap. laudabilem*. §. *nec verò*, ibi *à tempore celebrati conjugij cohabitent per triennium*, & *in cap. finali*, *de frigid. & maleficiat.* ibi, *& constiterit nobis virum & mulierem infra prædictos octo annos per continuum triennium simul cohabitasse.* Et in hanc opinionem videbantur inclinare Domini de signatura Justitiæ super hac causa, antequam committeretur in Rota; & negari non possit quin magna ratione & auctoritate nitatur: & si arbitraria singulorum Judicum non essent periculosa, facilè esset hæc opinio tenenda.

Nihilominus tertia sententia firmans hoc trien- 5
nium non computandum à die contracti matrimonij, sed à die, quo Judex conjugibus indixit triennalem cohabitationem, tutior sæpè visa est, & gravibus rationibus munita.

Prima, quia cùm agatur de separando Matri- 6
monio, quod est magnum Sacramentum, omnis diligentia, & cautela adhibenda est, ut quan-

tum possibile est, omnis fraus, & error excludantur Hostiens. *in d. cap. fin. num. 10. vers. circa finem, & vers. sed benè caveat judex, de frigid. & maleficiat.* & ibi Antonius de Butrio *num. 6. vers. de cautela,* ideò enim Ecclesia induxit tam exquisitas solemnitates, antequam similia matrimonia dirimantur.

Secunda, quia à tempore præcepti judicialis, incipit adhiberi exacta diligentia, præmissis Confessione Sacramentali peccatorum, & Sacrosanctæ
7 Eucharistiæ sumptione, & aliis Ecclesiasticis remediis *d. cap. si per sortiarias, 33. quæst. 1.*

8 *Tertia,* quia hæc sententia est tutior & securior, & propter has rationes eam tenuerunt Veteres, & Recentiores Canonistæ, Hostien. *in d. cap.*
9 *finali, de frigid. & maleficiat. num.* 10. Et licèt ibi ambiguus videatur, ex quo recurrit ad arbitrium Judicis, nihilominus tamen *in Summa, eodem titulo*, §. *qualiter & quando, num. 12. vers. verum dici potest,* constanter affirmat semper tutus esse, quod à tempore præcepti Judicis debeat triennium computari. Eandem sequitur sententiam *in dict. cap. fin. de frigid. & maleficiat.* Joannes Andreas, *num. 8. super verb. terminos, & num. 11. super verbo, triennium:* ubi addit non licere Judici abbreviare: & Ancharan. *num. 9. vers. ex quo collige:* Antonius de Butr. *num. 20. vers. veritas est:* ubi dicit hanc esse veritatem: Henricus Boich. *in cap. 1. num.* 1. & 2. *de frigid. & maleficiat.* Joannes Brunel. *tract. de sponsal. conclus. 28. num. 10. & 14. vers. sed pro opinione:* Capella Tolosana *decis. 380. alias 381. num. 6. in fine*, ubi recitatis opinionibus concludit quod opinio Hostiensis videtur valde secura: eandem sententiam videtur tenuisse Sanctus Raymundus *in tractatu de Matrimonio, in Summa lib.* 4. *tit. de impotentia coëundi*, § 6. & eam tanquam tutiorem secuta est Rota in pluribus causis, & signanter *in causa Taurinen. dissolutionis Matrimonij, die* 10. *Octobris* 1596. *coram bonæ memoriæ Orano, & in causa Neapolitana dissolutionis Matrimonij, die* 5. *Martij* 1599. *coram Domine meo Seraphino Olivario tunc Rotæ Decano, nunc Patriarcha Alexandrino.*

Illud tamen verum est, quod cùm die 26. Novembris ejusdem anni *in eadem causa Calaguritana,* fuisset dubitatum, an tempus triennij posset arbitrio Rotæ abbreviari, & resolutum in eo casu non potuisse, noluerunt Domini generaliter definire hoc habere locum in omnibus causis: quia magnam persenserunt difficultatem.

In hac facti specie hanc tertiam opinionem tanquam tutiorem amplexa fuit Rota: *Primò*, quia impotentia naturalis mariti, quam opponebat uxor, nedum non erat explorata, sed potiùs ex relationibus Peritorum aderat præsumptio in contrarium.

10 *Secundò,* quia assertioni mariti pro Matrimonio asserentis, & se pluries, ac pluries Camillam cognovisse, potius standum erat, quàm assertioni Camillæ tendenti ad Matrimonij invaliditatem: *cap. si quis accepit, 33. quæst. 1. cap. continebatur, & cap. duo pueri, de desponsat. impuberum.*

11 *Tertiò,* quia cùm non esset verisimile quod Camilla tanto tempore tacuisset, nec conquesta fuisset de impotentia mariti, *cap. si quis accepit, 33. quæst. 1.* Hostiens. *in dict. cap. finali, num. 20. de frigid. & malefic.* præsumptio erat contra ipsam, quod non propter impotentiam, sed propter aliam causam judicium separationis Matrimonij moverit contra maritum, & ideò non erat pro dissolutione pronunciandum.

Quartò, quia dato quod adesset impotentia coëundi, cùm nondum esset exploratum, an proveneritex causa naturali frigiditatis, vel ex accidentali, videlicet ex maleficio, licèt in frigido non
sæpe expectetur triennium: in maleficiato tamen 12
semper expectatur: Hostiens. *in dict. cap. laudabilem, de frigid. & malefic. num. 1.* ubi Joannes Andreas *num. 8.* Abb. *num. 2.* Alexander de Nævo, *num. 3.* Præpos. *num. 4. vers. secus in maleficiato.* 13

Et Judex in hac causa, quando indixit pœnitentiam 14
istis conjugibus, potius videbatur inspexisse impedimentum provenieris à maleficio, quàm à Natura: quia ut dixit Hostiensis *in dict. cap. fin. num. 5. de frigid. & malefic.* non invenitur expressum, quod ad solvendum impedimentum naturale pœnitentia indicatur.

Nec obstant textus allegati pro secunda sententia: 15
nam ad textum *in cap. laudabilem*, illa poterat esse congrua interpretatio, ut conjuges cohabitare debeant per triennium videlicet à præcepto Judicis, vel à die indictæ Coufessionis computandum.

Ad *cap. final. de frigid. & malefic.* quod magis videtur urgere, respondit Capella Tolosana *in allegata decis. 380. alias 381. num. 6. vers. Nec obstat,* quod licèt videatur ibi petitio mulieris facta per octo annos, tamen post intelligi quod antea causa fuit ventilata diutius, & ad mandatum Judicis conjuges pœnitentiam egerunt, & simul cohabitaverunt, sicut expressè innuitur in textu, cùm dicit, *quod post plures terminos sibi à Iudicibus assignatos reversi ad eorum præsentiam consona voce dixerunt, quod non poterant commisceri:* hæc ibi. Et eodem modo respondet ad illum textum Joannes Brunel. *tract. de sponsalib. conclus. 28. num. 14. vers. nec obstat dictum cap. finale.*

Quibus omnibus consideratis, placuit Dominis in hac facti specie hæc tertia sententia: & quod Maritus adhibitis aliis Peritis, denuò inspiceretur, ut videretur an adesset aliquod impotentiæ signum, & ex qua causa proveniret, ut sine ullo errore sententia proferretur.

Et ita, &c.

Pampilonensis Abbatiæ de Azagra, Veneris 20. Junij 1603.

Coram R. P. D. Ludovisio.

SUMMARIUM.

1 *Subrogatio est danda collitiganti ne detur novus collitigans.*
2 *Subrogatio non debetur calumnioso litiganti.*
3 *Calumnia litigantis non resultat ex decisionibus contra ipsum emanatis, quæ non concernant merita causæ, & quando lis est in principio, nec aliqua fuerunt facta probationes.*
4 *Calumniosus litigator dici non potest, quandiu valet jus suum justificare.*
5 *Calumnia ut excludatur, sufficit qualibet probatio & colorata causa litigandi.*
6 *Subrogatio ut obtineatur, non est necesse probare bonum jus.*
7 *Sententia tribuit aliqualem præsumptionem boni juris, etiamsi ab ea fuerit appellatum.*
8 *Morbum caducum allegans in persona alicujus tenetur illum probare.*
9 *Vertigine laborantes magnam habent propensionem ad morbum caducum.*
10 *Medici judicio in arte sua standum est.*
11 *Confessio erronea confitenti non præjudicat.*
12 *Morbus Caducus si realiter non sit, non evadit talis ex eo, quod patiens asserat esse talem.*
13 *Dispensatio obtenta pro cautela conscientiæ, non probat inhabilitatem.*
14 *Inhabilitas oriens ex causa morbi cessat morbo recedente.*
15 *A morbo caduco liberatio probatur per testes de tali liberatione deponentes.*

16 *Mor-*

16 *Morbi præsumpta continuatio tollitur ex contraria probatione.*
17 *Litem introductam fuisse super titulo beneficij probatur per commissionem continentem clausulam,* Quam & quas.
18 *Subrogatio non est necesse quod impetretur à collitigante infra mensem, cùm mensis sit adjectus solùm ad invalidandam subrogationem à Tertio obtentam infra dictum tempus.*

DECISIO XXIII.

1 DOmini, utraque parte informante, concorditer resolverunt dandam esse subrogationem Joanni Lopez; quia constat de lite, & obitu collitigantis: juxta *Reg.* 28. ne detur novus collitigans, *cap.* 2. *ut lit. pendent. in* 6. fuit dictum *coram Reverendissimo Alexandrino in Collen. Parochialis* 12. *Decembris* 1595. *& coram me in Gerunden. Canonicatus* 14. *Maij* 1601.

2 Nec obstat quod ex decisione contra ipsum facta videatur detegi calumniosus litigator, qui non subrogatur: Bisig. *decis.* 2. *de rer. permut.* Cassad.
3 *decis.* 7. *de dol. & contum.* quia ultra quòd decisio facta fuit ipso non informante, facta etiam fuit non super meritis, sed super retardatione Brevis, ex clausula, *Arbitrio*: & in principio causæ nullisq; factis probationibus: quo casu non potest de calumnia convinci: Achill. *decis.* 7. *sub num.* 6. *ut lit. pend.* nec dici improbus litigator, quamdiu potest
4 jus suum justificare, ut fuit dictum *in illa Gerunden.*
5 & ad affectum Regulæ pro vitanda suspicione calumniæ sufficit quælibet probabilis & colorata causa litigandi: Rebuffus *super dict. reg glos.* 7. *num.* 3. fuit dictum *in Conchen. Archipresbyteratus* 19. *Januarij* 1598. *coram R. P. D. meo Litta & in allegata Gerunden.*

6 Licet autem pro impetranda subrogatione non
7 sit necessarium docere de bono jure superstitis eam petentis, tamen ex sententia, quam obtinuit Lopez ad sui favorem oritur aliqualis præsumptio, quod foveat bonum jus; etiam quod ab ea fuerit appellatum, ut per Alciat. *de præsumptionibus regul.* 3. *præsumpt.* 9 *num.* 11.

8 Non obstat prætensa inhabilitas ex morbo caduco: quia non probatur concludenter. Imò contrarium apparet ex fide Domini Galliani Medici, qui ipsum curavit, & testatur ipsum non incidisse in
9 morbum epilepticum, licèt ad illum magnam propensionem haberet propter vertiginem, cui erat obnoxius; & Medici judicio in arte sua standum:
10 ut *l. septimo mense*, ubi Bald. *in ult. addit. ff. de stat. homin.* Socin. jun. *consi.* 183. *num.* 11. *lib.* 2. Boër. *decis.* 223. *num.* 21. fuit dictum *in Romana Hæreditatis de Picchis* 15. *Junij* 1580. *coram Vicecomite*: & ob id
11 confessio Lopez in sua dispensatione tanquam erronea illi non præjudicat: *leg. non fatetur, ff. de con-*
12 *fessis* Decius *cons.* 408. *num.* 5. Nec potest facere morbum caducum illum, qui verè non est talis: ad tradita per Aymon. *cons.* 162. *num.* 4. *&* 5. & eo minus habet obstare, quia fuit pro cautela suæ conscientiæ petita: Rota *decis.* 11. *de sent. excomm. in antiq.*

14 Ubi etiam aliquando laborasset tali morbo, qui eum inhabilem reddidisset, constat de liberatione ex eademmet fide Domini Galliani, quæ coadjuvatur ex depositione plurium testium pro Joanne Lopez examinatorum, qui dicunt à pluribus annis illum non fuisse aliquid tale passum, & benè
15 concludunt, cùm subjungant se continuò cum ipso habitasse, & quod non potuisset id accidere ipsis ignorantibus: Ang. *in* §. *Hinc nobis, circa fin. auth. de hæred. & falcid.* Alexander *cons.* 167. *num.* 10. *lib.* 2. Decius *cons.* 101. *num.* 2. *ante med. vers. nec etiam in isto teste.* Paris. *cons.* 13. *sub numero* 17. *vers. tamen advertendum, lib.* 3.

Hinc cessat quod dicitur de præsumpta morbi continuatione: quia hujusmodi præsumptio tollitur ex probatione contraria: *leg. cùm de indebito, ff. de probat.* Paris. *cons.* 26. *num.* 76. *lib.* 2. 16

Non etiam obstat quod dicitur, litem non fuisse introductam super titulo beneficij: quia contrarium apparet in commissione Reverendissimo Domino Pacen. directa, quæ continet totum negotium principale cum clausula, *Quam, & quas.* 17

Minus etiam relevat, quod objicitur, fuisse petitam post mensem subrogationem: quia ultra quod dicitur fuisse intra mensis spatium porrectam supplicationem, Regula non arctat ad petendam subrogationem infra dictum tempus, & mentio mensis fit ad invalidandam non subrogationem post illum petitam, sed gratiam intra illum obtentam in præjudicium subrogandi: & propterea quando post mensem non fuit alteri concessa gratia, non prohibetur collitigans subrogationem quandocunque petere, ut fuit dictum *in illa Collen.* 18

Leodiensis Fructuum, Lunæ 31. Maij 1604.

Coram R. P. D. Litta.

SUMMARIUM.

1 *Vertigo capitis, & stomachi debilitas quando excusent à residentia.*
2 *Medici attestatio infirmitatem probat.*
3 *Medici attestatio tunc maximè probat infirmitatem, quando alij testes de illa deponunt.*
4 *Octogenarius dicitur senio confectus.*
5 *Senectus ipsa est morbus.*
6 *Infirmis non residentibus debentur de jure distributiones.*
7 *Senio confecti si non resideant, non amittunt distributiones.*
8 *Testis deponentes de qualitate morbi, non probant nisi sint periti.*
9 *Attestatio Medici in materia qualitatis morbi præfertur aliis testibus.*
10 *Infirmitas redditur verisimilis concurrente maxima senectute, & obitu subsecuto.*
11 *Deambulare, exire domo, & actus similes, non concludunt perfectam sanitatem; cùm fieri possint etiam ab infirmo pro recuperanda salute.*
12 *Morbus vertiginis non est perpetuus.*
13 *Infirmi, ut lucrentur distributiones, non tenentur intimare Capitulo eorum infirmitatem.*
14 *Capitulum sine consensu Episcopi statuere non potest super modo lucrandi distributiones.*
15 *Distributiones consumptas quando teneatur Capitulum restituere.*

DECISIO XXIV.

FUit resolutum probari tale impedimentum propter quod debuit quondam D. Joannes excusari à residentia, nam licet in confesso sit apud partes, quod Joannes non resederit ab anno 1596. citrà, constat tamen ex deductis per informantes pro legatariis de infirmitate illius, circa quam multi testes dantur; & in specie Medicus, qui est Professor ordinarius Universitatis Lovaniensis, & benè percutit tempus anni 1596. & in specie dicit, quod Joannes laborabat summa debilitate stomachi, & tali vertigine capitis, quod Ecclesiã 1
sine vitæ periculo frequentare non poterat: unde si sola Medici attestatio infirmitatem probet, secun- 2

3 cundum Anchar. *conſ.388.n.3.* à fortiori hoc in caſu
eam probabit; cùm ſimul cum ea concurrat depo-
ſitio aliorum teſtium; *Authent.multo magis, Cod.*
de ſacroſ. Eccleſ. qui teſtes addunt pro corroboratio-
ne ſuæ depoſitionis, quod aliquando vide-
runt Joannem cecidiſſe in terram, & parti-
culariter quando una vice ad Eccleſiam ac-
ceſſit.

4 Accedit quod Joannes erat Octogenarius,
& ſic ſenio confectus, ut probant teſtes, de quibus
5 *in ſummario Legatariorum*, quæ ſenectus ex ſe mor-
bus eſt; Unde cùm de Jure infirmis non reſidenti-
6 bus, aliàs tamen ſolitis reſidere, debeantur diſtri-
butiones, ut tenent Joannes Andreas, Card. &
Abbas *in cap. ad audientiam, de Cleric. non reſidend.*
Felin. *in cap. Apoſtolicæ, numero duodecimo, de except.*
7 Covarr. *var. reſolut. lib. 3. cap. 13. verſ. 6.* Item &
ſenio confectis, ut conſtat ex reſolutione Congre-
gationis Illuſtriſſimorum Interpretum ſacri Con-
cilij Tridentini, cujus copia datur: ideò,
&c.

Quibus non obſtant teſtes pro Capitu-
8 lo examinati: Quia ultra quod ſunt partes for-
males, nihil probant; nam dum dicunt infirmitatem
Joannis Chriſtiani non fuiſſe talem, propter
quam non potuerit reſidere, deponunt de eo-
rum judicio, & credulitate, & circa hoc præ-
valet atteſtatio Medici; maximè juncta depoſi-
9 tione teſtium de infirmitate deponentium, quæ
10 eo magis veriſimilis redditur, ſtante maxima ſene-
ctute ejusdem Joann. Chriſtiani, & obitu inde
ſubſecuto.

11 Et dum dicunt, quod Chriſtianus exibat do-
mo, deambulabat, & ibat ad viridarium: Fuit re-
ſponſum, hæc, & ſimilia ab eo fieri potuiſſe, ac de-
buiſſe pro recuperanda ſanitate.

12 Et ad illud, quod morbus vertiginis non ſit
perpetuus: fuit reſponſum, quod ultra vertiginem
laborabat ſenio, & aliis infirmitatibus, nec debe-
bat ſe ſubmittere tam imminenti periculo vitæ ſuæ,
ſed quantum in ſe erat, ſtudere recuperationi ſa-
nitatis.

Et dum pro Capitulo dicebatur hujuſmodi
infirmitatem non fuiſſe ſibi intimatam: fuit re-
13 ſponſum, quod jure cautum non reperitur, quod
talis intimatio debeat fieri per infirmos & ſenio
confectos, aliàs ſolitos reſidere, ad effectum con-
ſequendi diſtributiones.

Et quoad prætenſum ſtatutum, fuit dictum
de eo legitimè non conſtare: illud in omnem ca-
ſum, eſſe nullum, & invalidum, uti factum per Ca-
pitulum ſine conſenſu Epiſcopi, ſine quo Capitu-
14 lum ſuper modo lucrandi diſtributiones ſtatuere
non poteſt: ut fuit tentum *in Lucana Juriſdictionis 9.*
Aprilis 1601 *coram R. P. D. Pamphilio.*

Deducta etiam pro Capitulo circa conſum-
ptionem dictarum diſtributionum bona fide fa-
15 ctam non placuerunt Dominis: cùm minimè pro-
babiliter ignorare potuerit Capitulum infirmita-
tem, & maximam ſenectutem dicti Joannis Chri-
ſtiani; quodque infirmo de Jure debentur diſtribu-
tiones.

Neque hic applicantur deducta ex Puteo *de-
ciſ. 417. lib. 1.* & alia citata per informantes pro ca-
pitulo: quia procedunt in terminis indulti conceſſi
alicui de lucrandis diſtributionibus, quas alij non
fuiſſent lucraturi de jure communi; cujus indulti
conceſſio cùm potuerit probabiliter ignorari à
Capitulo, non mirum ſi illius intimatio neceſſaria
eſt ad effectum conſtituendi Capitulum in mala
fide.

Ex quibus, & aliis hic latius deductis per in-
formantes, fuit concluſum ut ſupra.

Virdunenſis fructuum, Lunæ 5. Julij 1604.

Coram R. P. D. Penia.

SUMMARIUM.

1 *Impeditus ſenio, vel morbo, lucratur diſtributiones quotidia-
nas.*
2 *Preces ad impetrandam gratiam probant contra exponen-
tes.*
3 *Infirmitas probatur per atteſtationes Medicorum.*
4 *Infirmo etiam non intereſſenti debentur fructus & diſtribu-
tiones quotidianæ.*
5 *Reſidere, & intereſſe, differunt inter ſe.*
6 *Decretum directum ad reſidentiam non eſt trahendum ad in-
tereſſentiam.*
7 *Decretum Capituli habet interpretationem paſſivam à Iure
communi.*
8 *Decretum Capituli contra jus, eſt invalidum.*
9 *Capitula Eccleſiarum poſſunt facere ſtatuta concernentia ſua
particularia negotia, ſine conſenſu Superioris.*
10 *Capitula Eccleſiarum non poſſunt condere ſtatuta ſuper Reſi-
dentia, vel ſtatu Eccleſiæ.*

DECISIO XXV.

HÆc cauſa fuit ſæpè propoſita & diſcuſſa, vide-
licet die trigeſimo primo Maij, & nono Junij.
Sed quia inter Dominos non conveniebat, non fu-
it capta reſolutio; quam deniq; utraq; parte infor-
mante fecerunt in hac propoſitione ſub die quinta
Julij, cenſentes Domino Nicolao Mario Decano
Eccleſiæ Virdunenſis ab anno milleſimo quingen-
teſimo nonageſimo ſexto, deberi fructus ac diſtri-
butiones præbendaram, quæ dari ſolent intereſ-
ſentibus Matutinis, & aliis Horis, & divinis Offi-
ciis, & Anniverſariis, quas ex tabulis Capitulari-
bus conſtabat non habuiſſe.

Ratio deciſionis fuit, quia ex deductis per
informantes pro Decano, & præſertim ex teſtibus
in Curia examinatis conſtabat de ſenio & morbo 1
Decani, unde oriebatur legitimum impedimen-
tum excuſans illum, quominus potuiſſet prædictis
Horis & divinis Officiis intereſſe, *cap. 1. verſ. quos
infirmitas*, ubi Gloſ. *verbo, infirmitas, de Clericis non
reſidentibus, libro 6.* ubi Archidiaconus *numero 2.*
Joannes Andreas *num. 1. & 4. in verbo, Infirmitas,*
Ancharanus *numero 1. verſ. hæc regula:* Gemin. *in di-
cto cap. 1. § qui verò, numero 1.* Prob. ad Monach. *nu-
mero 13. & 16.* Felin. *in cap. Apoſtolicæ, numero 12.
verſ. ſicut de infirmo, de except.* Corſet. *ſingul. 152. in-
cip. Infirmus:* Covarruvias *lib. 3. var. reſolut.
cap. 13. numero 8.* Natta *conſ. 41. numero 1.
lib. 1.*

Teſtium probationem reddebat veriſimi- 2
lem narrativæ Coadjutori impetratæ à Sanctiſſimo
D. N. Clemente Papa VIII. ad ſupplicationem
communiter Capituli & Decani, anni 1598. quam
ideò conceſſerat, quia expoſitum fuerat, Decanum
in 72. ætatis ſuæ anno conſtitutum, & aſſiduis mor-
bis & ægritudinibus affectum in ædibus detineri,
ita ut de cætero non poſſet Eccleſiæ deſervire, &
onera ſibi incumbentia per ſeipſum perferre com-
modè: hæc enim narrativa, aliis præſertim con-
currentibus contra Capitulum, probabat: *leg. cum
precum, Codice de liberali cauſa:* Gabriel. *titulo de con-
feſſ. clauſ. 4. num. 1.*

Concurrebant enim fides proborum vi- 3
rorum teſtantium de infirmitate Decani ante
aliquot annos; item atteſtationes Medicorum af-
firmantium Decanum triplici herniæ ſpecie labo-
rare.

Ex iſtis igitur ſenij, & morbi impedimentis 4
ſic probatis, Decano etiam non intereſſenti debe-
ban-

bantur fructus & distributiones, ut patebat ex *præcitatis*, & præsertim ex Probo ad Monach. *in dict. cap. 1. num 21. de Cleric. non residen.* & *ex decis. in causa Leodiensi fructuum, die 31. Maij, anno 1601. coram Domino Litta.*

Non obstabat, quod in resolutione seu decreto Capituli, *anni 1425.* super unione præbendæ Decanatui, diceretur Decanum non posse potiri fructibus nisi continuam in dicta Ecclesia faceret residentiam. Quia fuit responsum primò, decretum emanasse ex eo quod ante unionem præbendæ Canonicalis, Decanus propter fructuum exiguita-
5 tem non ita assiduè residebat. Cæterùm cùm aliud sit residere, aliud verò interesse, decretum conceptum de residentia, non erat trahendum ad interessentiam: Oldrad. *cons. 150. in incip. In Ecclesia: nu-*
6 *mero 2. in fine, & numero 3. in fine*, & sic casum de interessentia (de quo non loquebatur decretum) remansisse sub dispositione juris communis: *leg. commodissimè, ff. de liber. & posthum.* Socin. sen. *cons. 9. num. 6. lib. 3.*

7 Secundò fuit responsum tale decretum recipere interpretationem passivam à Jure communi, ut infirmus excusetur: Gabriel. *cons. 1. num. 3. lib. 1.*

Minùs obstabat alia Capituli provisio, constituentis, aliquem etiam moribundum non excusari à Matutinis, & in præbenda unita nullam admittendam excusationem.

8 Quia fuit responsum has Capitulares provisiones, præsertim contra jus conceptas, super fructibus & distributionibus esse invalidus: Oldrad. *cons. 150. numero 1. in fine, vers. præterea videtur*: Abbas *in cap. cum omnes, numero 4.* ubi Felinus *numero 9. vers. cæterum, de constitut.* Et ita censuit Rota in terminis similis statuti: *in causa Illerden. statuti die 3. Decembris anni 1593. coram Domino Andrea de Corduba, nunc Episcopo Pacensi, & in causa Leodiensi fructuum die 31. Maij anni 1601. coram Domino meo*
9 *Litta.* Licèt enim Capitula & Canonici possint facere statuta sine auctoritate Superioris concernentia sua singularia negotia, Glos. *in cap. constitutionem, in verb. statutum, de verborum significatione, lib. 6.* non tamen possunt statuere super statu Ecclesiæ sine consensu Episcopi, Anchar. *in*
10 *repetit. cap. 1. quæst. 6. numero 99. de Constitut.* Antonius de Butrio, *in cap. constitutus, num. 25. de rescript.* & fuit decisum *in dicta causa Illerdensi statuti, coram Domino de Corduba, & in causa Lucana Jurisdict. die 23. Februarij, & 9. Aprilis anni 1601. coram Domino Cardinali Pamphilio tunc Rotæ Auditore.*

Quæ opponebantur contra testes, levia visa fuerunt: quibus ideò etiam Rota credendum censuit; quia eorum dicta corroborabantur ex prædictis adminiculis.

De Remissoria, quam Capitulum prætendebat, Rota maturius deliberandum censuit.

Romana Invaliditatis Matrimonij, Veneris 14. Januarij 1605.

Coram R. P. D. Penia.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium dissolvitur ob impotentiam viri.*
2 *Cohabitatio triennalis conjugum, ad experiendam potentiam coëundi, incipit à die judicialis præcepti de cohabitando.*
3 *Inspectio mulieris non inducit sufficientem probationem impotentiæ viri, ita ut statim sit dissolvendum matrimonium.*

DECISIO XXVI.

Utraque parte informante, proposui memorialia loco causæ, super eo, an esset deveniendum ad legitimam inspectionem Camillæ Gallæ, pro explorandа ejus virginitate, aut violatione, ad effectum, ut si reperiretur effecta mulier, compelleretur tanquam legitima uxor perpetuò cum Jacobo marito convivere; aut contra, si reperiretur virgo, pronunciaretur à nexu matrimonij liberata, propter mariti impotentiam, qui clau- 1
stra pudoris aperire, vel penetrare non potuerit.

Ex Dominis visa fuit res exemplaris, & quodammodo in praxi difficilis, propter rationes *in decisione in hac causa facta die 28. Februarij anni 1603.* 2
contentas: quibus asseritur, sententiam de triennali cohabitatione à die Judicialis præcepti inchoandam: quamvis enim Jacobus, & Camilla consentirent ut fieret legitima inspectio, quia 3
tamen Camilla non aliter patiebatur se explorari, nisi cum hoc, quòd si fuisset reperta virgo, statim deveniretur ad dissolutionem Matrimonij: quod tamen non pendebat ab ejus voluntate, sed à præscripto Sacrorum Canonum: quod si hoc sibi non concedebatur, satis videbatur asperum, ut si in hac inspectione reperiretur virgo, deberet ejus pudor explorari: ideò Rota ut tutius procederetur in dissolutio tanti Sacramenti (quatenus ei locus foret) censuit ut conjuges ulteriùs cohabitarent.

Quanto autem tempore hæc cohabitatio adhuc duratura foret? Particulariter erat videndum.

Romana Invaliditatis Matrimonij, Veneris 28. Aprilis. 1606.

Coram R. P. D. Penia.

SUMMARIUM.

1 *Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam potentiam coëundi, incipere debet à die præcepti Iudicis de cohabitando.*
2 *Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam eorum potentiam, abbreviari potest per judicem, consideratis circumstantijs, si ante decretum præcessit cohabitatio per triennium.*
3 *Inhabilitas viri ad coëundum argui potest ex ipsius ætate, aspectu, & corporis qualitate.*
4 *Testes plures deponentes per eadem verba redduntur suspecti.*
5 *Probatio impotentiæ viri, quæ fit per inspectionem mulieris, est fallax, & inefficax pro dissolutione matrimonij.*
6 *Impotentia coeundi probanda venit per inspectionem, quando unus ex conjugibus affirmat, alter verò negat impotentiam.*

DECISIO XXVII.

Post decisiones in hac causa factas, dubitavi an esset locus ulteriori cohabitationi, vel potius esset deveniendum ad inspectionem Camillæ, ad effectum, ut si reperiretur virgo, dissolveretur matrimoniũ; vel è converso, si reperiretur corrupta, compelleretur redire ad maritum, & cum eo perpetuò cohabitare: & causa, utraque parte informante, reproposita, Rota conformiter censuit ad inspectionem Camillæ fuisse deveniendum.

Quia licèt triennium cohabitationis debeat 1
incipere à Judicis decreto, juxta deducta *in decisione in hac causa facta sub die 18. Februarij 1603.* nihilominus tamen non defuerunt Doctores affirman-

2 firmantes, quod quando ante decretum præcessit triennalis cohabitatio, possit Judex triennium futurum abbreviare, & arbitrio suo inspectis circumstantiis ad brevius tempus reducere, Anton. de Butrio, *in cap. laudabilem*, *num. 14. in fin. de frigid. & malefic.* ubi Præpositus *num. 8. vers. aut de impotentia apparet*, Anchar. *in cap. 1. numero* 10. *eodem tit.*

Difficultas in hoc casu reducebatur ad causas regulandi arbitrium, ut justum videretur devenire ad inspectionem: quamvis post decretum Rotæ, ut Camilla, & Jacobus conjuges cohabitarent, & darent operam rei uxoriæ, nondum effluxisset triennium, & Rota legitimas causas interfuisse censuit.

Primò, quia exiguum tempus desiderabitur ad triennium complendum, quod inceperat die 20. Junij anni 1603. quo tamen tempore sæpè fuit interrupta cohabitatio culpa Jacobi nolentis accedere ut debebat ad Camillam, quæ semper parata, mandatis Rotalibus obediendo, maritum expectabat.

3 Secundò idem suadebat ætas Jacobi, qui ad 60. annos accedere videbatur, & cum ætate concurrebat aspectus ejusdem Jacobi, & qualitas corporis tenuis & debilis: unde facilè inhabilitas ad maritale opus perficiendum arguebatur.

Tertiò concurrebat relatio Medicorum, qui die 2. Maij anni 1603. postquam explorassent, retulerunt quod licèt in eo non apparerent signa impotentiæ naturalis, sed potiùs contraria, nec videretur maleficiatus; apparebat tamen debilis complexionis.

Quartò accedebat relatio Obstetricum, quæ de mandato Vicarij Camillam inspexerunt, & virginem reperisse retulerunt: & licèt ea tunc inspectio non fuisset legitimè facta, nihilominus tamen aliquod adminiculum inspectioni iterum legitimè faciendæ præbebat.

Denique quæ de modestia, honestate, & pietate Camillæ extrajudicialiter intellecta fuerant, multùm moverunt aliquem ex Dominis, ut pro inspectione facienda faciliùs sentirent.

4 Quibus non obstabat prætensa quædam Camillæ confessio dicentis se fuisse cognitam à Jacobo: quoniam non placuit Dominis probatio facta per testes, qui videbantur instructi: cùm per eadem verba testificarentur.

5 Denique non obstabat, quod cùm probatio per inspectionem sit fallax, & lubrica, non poterat ex ea sumi certum argumentum ad dissolvendum Matrimonium.

6 Quia fuit responsum, quod cùm in hac materia non possit dari alia probatio, quando unus de conjugibus stat pro matrimonio, alius verò contra matrimonium, ideò controversia per hoc genus probationis dirimenda est: *cap. fin. de frigid. & malefic.* ubi Gl. *super verb. septima manu*, ubi communiter Canonistæ, *& cap. proposuisti, de probat.* juxta quem textum inspectio peragenda est, & legitimè facta quantum fieri poterit, omnem fraudem removebit.

Et ita, &c.

Bononiensis de Gargantibus, Mercurij, 27. Junij 1607.

Coram R. P. D. Marquemontio.

SUMMARIUM.

1 *Filius præsumitur mariti.*

2 *Filius præsumitur mariti, licèt probetur, mulierem tempore conceptionis concubuisse cum adultero.*

3 *Præsumptio, quòd filius sit mariti, est Iuris tantùm.*

4 *Præsumptio Iuris, quod filius sit mariti, cessat probata absentia ipsius mariti de tempore conceptionis.*

5 *Filius non præsumitur adulteri, sed mariti, quotiescunque ipsi marito patet accessus ad uxorem.*

6 *Mulieris assertio quod prolem ex adultero, non autem ex marito susceperit, non attenditur: & num 16.*

7 *Natus præsumitur conceptus nono, vel septimo, mense ante partum.*

8 *Dictio,* In circa, *denotat tempus incertum, saltem per sex menses.*

9 *Similitudo non est sufficiens conjectura ad probandam filiationem.*

11 *Filiatio non probatur ex nominatione & tractatu alicujus uti filij in præjudicium Tertij.*

12 *Filiationis famam ut probent testes, quomodo debeant deponere.*

13 *Filiatio ubi agitur in judicio peritorio concludentiùs probanda venit, quàm ubi agitur in judicio possessorio, & pro consecutione alimentorum.*

14 *Spurij de jure Civili nihil ex bonis paternis prætendere possunt: de jure autem Canonico sola alimenta.*

15 *Spuriis non suffragatur pro successione legitimatio obtenta absq; mandato patris post ipsius obitum.*

DECISIO XXVIII.

CUm hæreditatem Herculis, qui de anno 1595. condito testamento diem clausit, advenissent germani ipsius fratres, essentque bonorum possessionem adepti, fuit illis excitata controversia per Lucretiam, eo colore quòd ex amplexibus Herculis ipsa de anno 1594. effecta fuisset mater cujusdam filiæ, cui *Gentilis* nomen fuit; quæ cùm legitimata fuerit à Comitibus Palatinis, extitisset dicto Herculi suo Patri hæres, & pauló post defuncta, transmisisset dictam hæreditatem ad Lucretiam eandem suam matrem: causa in Rota commissa, & dato dubio an constet q. dictam Gentilem fuisse filiam q. Herculis, & Lucretiæ in casu, & ad effectum de quo agitur, fuit utraque informante negativè responsum.

Certum est, quòd Lucretia annis 1593. & 1594. habebat maritum Joannem Baptistam, atq; idcircò locus est præsumptioni, quod Gentilis fuit filia dicti Joannis Baptistæ: *leg. nam civium*, *& leg.* 1
filium, *ff. qui sunt sui, vel alieni juris*, *leg. quia semper*, *ff. de in jus vocan. leg. si vicinis*, *Codic. de nupt.* etiamsi eo tempore probetur copula, & adulte- 2
rium Lucretiæ cum Hercule: *leg. miles*, §. *functo. ff. ad Legem Juliam de adulter. leg. Titia*, *ff. de Carb. edict.* Cyn. *in dict. leg. si vicinus*, ibiq; Alberic. *num.* 3. Abb. *in cap. per tuas*, *in tertio notab. de prob.* Alexand. *cons. octogesimo octavo*, *num. 8. libro* 7. & innumeros refert Gabriel. *cons.* 14. *de præsumpt.* Menochius *de arbitr. cas. 89. num. 20. & præsumpt. 53. num. 2. lib. 6.*

Et licet ista præsumptio sit Juris, tamen esse ve- 3
riorem opinionem dixit Rota coram Achill. *decis. 1. qui fil. sint legit. & deinde in causa Firmana Juris patronatus*, *28. Januarij 1602. coram Illustrissimo Cardinali Pamphilio*, quamvis plurimi Doctores fuerint in alia sententia: ut patet ex congestis per Petrum *de prohib. feud. alienat. per Federic. quæst.* 11. *num. 354. & 382.* Et hoc casu cessat omnis diffi- 4
cultas, ex quo de tempore, quo Gentilis fuit concepta, non allegatur absentia mariti, quæ procul dubio admittitur adversus istam Juris præsumptionem *leg. filium*, *ff. de iis qui sunt sui vel alieni juris*, Curt. *in lege prima*, §. *idem Julianus. ff. de agnoscend. liber. lege tertia*, §. *si mater*, *ff. de Carb. edict.* Abb. *in dict. cap. tuas*, *num. 3.* & *ibi* Felin. & Dec. & Achil. *dict. decis. prima*, Mohed. *in decis. prima & secunda eodem titulo*, Alexand. *cons. 78. num. 7. libro 7.* Paris. *cons. 29. libro 2.* Covar. *de spons. p. 2. cap. 8. §. tertio*, *num.* 4. Gozzadin. *cons. 13. numero 45.* Decian. *dict. respons. 1. num. 98. & 99. &* 127. &

Rota *in dicta Firmana Juris patronatus* 13. *Januarij coram Reverend. Patre Dom. Coccino.*

5 Tamen cùm Lucretia non fuerit retenta in domo Herculis adulteri, sed ut plurimum in ædibus in quibus etiam ipse Joannes Baptista morabatur, ibique illam cohibebat Hercules, & per consequens nec illa in schemate concubinatus teneret, nec esset impeditus marito accessus ad illam, legis præsumptio est hoc casu firmissima, prolem esse mariti, non verò amasij adulteri; ut ex plurimorum sententia refert Menoch. *dict. præsumpt.* 53. *numero* 4. *lib.* 6. & faciunt tradita per Surd. *cons.* 1.
6 *num.* 54. *& seq. lib. primo*, nec attendi debet Lucretiæ prætensio, cùm ipsa facilè potuerit confingere se Gentilem de Hercule suscepisse, contra præsumptionem juris; Bald. *cons.* 129. *num.* 30. *libro* 1. *& cons.* 157. *numero secundo, libro* 3. Alexand. *cons.* 152. *numero* 7. *libro* 5. & propterea tanto magis absentia mariti de tempore, quo Gentilis potuit concipi, plenè & concludenter est probanda: præsertim quod Lucretia sit actrix, cujus intentionis fundamentum, est ipsa mariti absentia: Cravet. *cons.* 158. *numero* 3. Alexander *cons.* 157. *numero* 2. *libro* 5. Paleott. *de noth. & spur. cap.* 24. *num.* 2. Covar. *dict. num.* 8. *in princip.* Petrus *ubi suprà, num.* 357. Bero. *cons.* 161. *num.* 10. *vol.* 2. Paris. qui testatur de communi, *consilio* 64 *numero* 6. *lib.* 3. Ruin. *cons.* 53. *num.* 5. & allegat. *decis. in causa bonorum de Brucchis coram sanct. mem. Clemente VIII.* 23. *Junij* 1578.

7 Hic autem non adest talis probatio: quia testes non concordant præcisè circa absentiam Joannis Baptistæ de tempore, quo Gentilis potuit concipi; quæ ex regula Juris debuit esse à tempore Februarij usque ad mensem Maij, cùm ipsa Lucretia in principio Novembris partum edidit, *leg. septimo mense, de suis & legit. leg. Gallus in princip. de liber. & posthum.*

Primus enim, & Secundus loquuntur expressè de tempore nativitatis: Nonus & Undecimus nihil omninò firmant, & deponunt cum dictione
8 *In circa*, quæ denotat tempus incertum, saltem per sex menses: Alexand. *cons.* 29. *num.* 12. *& cons.* 82. *in fin vol.* 7. Guido Pap. *decis.* 290. *& singul.* 436. Rebuffus *in praxi, tit. de dispens. ætatis in verbo, seu circa, & in tract. de Nomin. quæst.* 11. *in fin.* Ultimus non probat, quia ejus depositio non est de actis: Quintus qui solus urgere videtur, deponit etiam ipse per verbum *in circa*: nec omninò satisfacit circa cognomen Joannis Baptistæ.

9 Nec verò à supradicta præsumptione hoc casu recedendum est, ex conjecturis deductis à similitudine, nominatione, tractatu, & Baptismo; ut per Doctores citatos per Surd. *decis.* 83. *num.* 21. & tenuit Rota *in allegatis decisionibus coram Achille, & Domino Coccino.*

Nam quòd Gentiles effigiem Herculis exprimeret, ultra quod unus tantùm testis de illa deponit; hanc in specie conjecturam rejiciunt, in his terminis Curt. Jun. *cons.* 31. *num.* 3. Alciat. *regul* 3. *præsumpt.* 38. *num* 7. Socin. *dict. cons.* 14. *num.* 7. Petrus *ubi supra,*
10 *numero* 459 ibique testantur de communi. Sicut & aliam de assertione matris rejiciunt, Barbat. *cons.* 58. *sub numero* 2. Curt. *dict. cons.* 31. *sub numero* 3. Capr. *cons.* 2. *sub numero* 1. Paleott. *dist. cap.* 74. *num.* 6. Menochius *dicto casu* 89 *numero* 27. & est text *in lege penultima, alias fin. §. mulier gravida, de probat.*

11 Idem dicitur de nominatione, & aliis, maximè in Tertij præjudicium; ut hoc casu Petrus *ubi supra, numero* 391. Gabriel *cons.* 140. *numero* 44. & *dict. cons.* 158. *numero* 7. *lib.* 2. Jas. *cons.* 106. *numero* 3. *volumine primo*, Pet. Duenn. *reg.* 341. *in* 1. *ampliat.* Natt. *cons.* 473. *numero* 24. & est text. *in leg. neque, Codice de probat.* Et accedit hoc casu, quod tractatus per modicum tempus duravit, cùm Hercules decesserit septimo mense post natam Gentilem: Dec. *cons.* 64. *num.* 21. *&* 22.

Præterea istæ conjecturæ probantur per testes singulares, vel de auditu: & descriptio in libro Baptismali redditur multùm turbida, ex depositione Parochi, qui in ejus dicto parum constans fuisse videtur; & hæc omnia facilè potuerunt procedere ex credulitate ipsius Herculis, ut dicitur *in præfata decisione Achill.*

Non obstat fama & communis reputatio filiationis: quia hæc ipsa aderat in aliis decisionibus, & aliæ urgentissimæ conjecturæ, quæ hic desiderantur; sed nec talis fama probata est, & in dictis testibus non adsunt requisita ad illam probandam, de quibus in terminis, Ruin. *cons.* 52. *numero* 7. *lib.* 5. Gozzad. *cons.* 13. *numero* 29. latè Peregrin. *ubi supra numero* 476. 12

Atque eo magis, quia agitur de gravi præjudicio, nempe de avocanda hæreditate à consanguineis possessoribus: quo casu certum est, requiri concludentiores probationes, quàm si de alimentis & Filiatione in possessorio ageretur; Bald. *cons.* 180. *numero* 30. *lib.* 9. Castr. *cons.* 434. *in princip. lib.* 1. Alciat. *dict. præsumpt.* 83. *numero* 6. *&* 8. Covar. *dict.* §. 30. *numero* 60. & facit *dict. decis.* 1. Achill. *num.* 6. 13

Denique in omnem eventum non potest constare de filiatione ad effectum successionis, cùm Gentilis fuerit spuria quæ in bonis paternis nihil ex regulis Juris Civilis prætendere potest: *auth. ex complexu, Cod. de natural. liberis*: & de æquitate Canonica sola alimenta; *cap. cùm haberet, de eo qui duxit in matrimon. quam polluit per adulterium* 14

Nec juvat legitimatio, utpotè obtenta absque Herculis mandato; & post illius mortem: Ancharanus *cons.* 241. *num.* 2. Decius *cons.* 338. *numero* 9. 15

Salamantina dimidiæ portionis, Veneris 23. Januarij 1609.

Coram R. P. D. Marcomontio.

SUMMARIUM.

1 *Morbus caducus, Comitialis à Iurisconsultis appellatur: & quare numero* 17.
2 *Morbus caducus semper est perniciosus, & curatu difficilis.*
3 *Morbus caducus in ætate provectis vix ulla arte est medicabilis.*
4 *Morbo caduco laborans, inhabilis est ad beneficia obtinenda.*
5 *Collatio beneficij facta laboranti morbo caduco, est nulla ipso jure.*
6 *Morbo caduco laborans est irregularis: prohibetur enim promoveri ad Ordines, & promotus suspenditur.*
7 *Irregularitas inhabilitat ad obtinenda beneficia.*
8 *Morbus caducus non inhabilitat de Iure ad obtinendum beneficium, in quo non requiritur aliquis Ordo sacer.*
9 *Morbo caduco laborans non est suo facto irregularis, sed ex accidenti.*
10 *Ordo debet esse annexus Canonicatibus ex dispositione sacri Concilij Tridentini.*
11 *Confessio nocet impetranti, etiam in his, quæ à voluntate ipsius non pendent.*
12 *Morbi caduci effectus.*
13 *Morbi caduci existentia probata, si quis illius deficientiam alleget, probare tenetur.*
14 *Epilepsia, & aliarum infirmitatum non est par ratio.*

15 *Epilepsia est intervallata mentis, & sensuum cum læsione convulsio.*

16 *Ordinum sacrorum administratio interdicta est cuilibet patienti mentis alienationem.*

18 *Morbo caduco affectis Sacramentorum administratio non est committenda.*

19 *Dimidiæ portiones in Ecclesia Salamantina assequuntur per ascensum, & novum titulum.*

20 *Beneficium ubi debet conferri Sacerdotibus, id debet intelligi de Sacerdote, qui tempore provisionis possit actu Missam celebrare.*

21 *Beneficio, quod requirit residentiam, non potest per Vicarium inserviri.*

DECISIO XXIX.

DOmini censuerunt non potuisse provideri quondam Bartholomæo de Escobar de dimidia portione in Ecclesia Salamantina. Ratio decisionis fuit, quia ex testibus datis *in summario Francisci Fryle*, & ex ipsa confessione Dominici, qui in jus & possessionem Bartholomæi subrogari obtinuit, constat quod dictus Bartholomæus de tempore factæ provisionis, & pluribus annis antea, patiebatur morbum caducum; seu ut Jurisconsulti appellant
1 Comitialem: *l. qui Tertiana, de ædil. edict. leg. 1. §. 1. ff. de auth. & consen. tutor.* qui morbus semper perniciosus,
2 & curatu difficilis, potissimùm tamen in ætate pro-
3 vectis vix ulla arte est medicabilis: Hippocrat. *lib. 5. aphorism. sect. 2. aphorism. 7.* ibique etiam Galenus, atque ex mente utriusque Joannes Marinell. *apud Hispan. sect. 2. aphorism. 45.*

4 Quo supposito sequitur, quod Bartholomæus
5 fuit inhabilis ad obtinenda beneficia, quodq; provisio illi facta, fuit ipso jure nulla: Ægidius *in cap. cum inter Canonic. num. 13. de elect.* Hostiensis, Joañes Andreas & alij quos refert Verallus *decis. 236. in*
6 *princ. p. 2.* Ubi etiam dicitur, caducum esse irregularem, cùm impediatur promoveri ad Ordines, & promotus suspendatur juxta textum cum Glossa *in cap. communiter, 23 distinct.* latè Majol. *de irregular.* Ir-
7 regularitas autem inhabilitat ad beneficia acquirenda, *cap. 15. §. 1. de sentent. excommunic. in 6.* Abb. *in cap. cum nostris, num. 22. de concess. prabend.* Rebuff. *de pacific. possess. num. 226.* Silvan. *de benefic. part. 3. quæst. 2. numero 11.* facit *lex 1. §. casum, ff. de postul.*

8 Nec obstat quod istud vitium, seu iste morbus non inhabilitet de Jure ad obtinendum Canonicatum, aut beneficium, in quo aliquis Ordo sacer non requiritur, ea ratione quod patiens talem morbum,
9 non est suo facto criminosus, aut irregularis, sed ex accidenti; Verall. *dict. decis. 236.* Chisan. *decis. 94.* faciunt tradita per Navarr. *cons. 14. num. 4. de rescript.* ex Innocent. *in cap. fin. de excessib. Prel.* unde infertur, quod in hoc casu Bartholomæus non erat inhabilis, quia dimidia portio non requirit susceptionem & annexionem Ordinis sacri: fuit enim responsum, quidquid sit in aliis Ecclesiis, attamen in Ecclesia Salamantina, in qua existit dimidia portio, de qua agitur, Ordinem Sacerdotalem esse dimidiis portionibus annexum: ut dixit Rota *in causa Salamantina integræ portionis 24. Aprilis 1582. coram fœlicis memoriæ Clemente VIII. tunc Rotæ Auditore*, & constat ex statuto illius Ecclesiæ dato *in summario Francisci num. 3.* Ubi etiam dicitur id obtinere ex imemorabili consuetudine, atque ista consuetudo tanquam magis laudabilis, est servanda: ut sentit Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 12.* ubi jubet, quod annectan-
10 tur Canonicatus & portiones Ordinibus sacris, ita ut dimidia pars saltem sint Presbyteri. Ubi verò consuetudo laudabilior habet, quod plures vel omnes sint Presbyteri, omninò observetur.

Non obstat quod dicitur morbum quondam Bartholomæi non probari ex confessione Dominici, quæ minimè pendet à voluntate confitentis: maximè cùm Dominicus non restrinxerit, nec coarctaverit suam impetrationē ad illum modum vacandi: fuit enim responsum quod in valore, & in aliis, quæ non pendent à confessione impetrantis, sua tamen confessio nocet impetranti: Et 11
quamvis ex clausulis generalibus possit Dominicus capere aliam vacationem, non ideò sequitur quod possit tollere illud quod præcisè in sua gratia narravit.

Deinde cum Dominici confessione concurrunt testes, etiam Medici, qui deponunt vidisse sæpiùs Bartholomæum corruentem, & ex ore 12
vomentem spumas, ita ut dubitari non possit quin detineretur comitialis morbi affectionibus, quas tradit Cornelius Celsus *lib. 3. cap. 24.*

Nec facit quod alij Medici dixerunt, morbum Bartholomæi non fuisse perpetuum, & incurabilem; Nam ultra quod attestati sunt contra 13
sententiam prædictam Hippocratis & Galeni; adhuc sufficit ad effectum, de quo agitur, quod constet de existentia illius morbi: & dictum Bartholomæum fuisse illo liberatum debet probari ab allegante, ut dicit in terminis Abbas *in dict. cap. cum inter Canonicos, num. 7. in fine*, post Joannem Andream Butr. & alios.

Non obstat quod aliqui podagra vehementi, vel alio morbo perpetuo impediti, fuerint nihilominus à Capitulo provisi de similibus dimidiis portionibus Ecclesiæ Salamantinæ, quando prius erant Sacerdotes, prout erat Bartholomæus eo tempore, quo illi facta fuit provisio de ista dimidia portione: Nam quidquid sit, an illud assumptum probetur, & an relevet; Respondetur non esse parem rationem Epilepsiæ, 14
& aliarum infirmitatum: quia Epilepsia, teste Gal. *lib. 3. de laborantibus locis*, est intervallata men- 15
tis, & sensuum cum læsione convulsio: quilibet 16
autem, quamlibet mentis alienationem patiens, interdicitur exequutione Ordinis ob periculum & scandalum circa Sacramenta: Isid. *libro tertio, quæst. 82. artic. fin.* Archid. & alij *in dict. capit. communiter.* 17
Et quidem si olim ille morbus fuit dictus Comitialis, quia talis videbatur illa concidendi, seu corruendi deformitas, ut ubi cuicunque è populo superveniret, statim Comitia dirimerentur; magna cum ratione Sacræ Ecclesiæ Antistites censuerunt, ne huic vitio affectis Sacramentorum administratio committeretur.

Non obstat quòd Bartholomæus esset jam presbyter, cùm enim stante illa passione esset ab Altari remotus, & ab Ordinario exprefsè prohibitus, ne 18
amplius celebraret, non debuit illi provideri de beneficio, per cujus assecutionem denuò addice- 19
retur, & restitueretur Altari: quod autem ad istas dimidias portiones deveniatur per ascensum & novum titulum, fuit dictum *in prædicta Salamantina coram Clemente Octavo*: facit *decisio* Rotæ *6 numero primo, quinto, & sexto, de consuet. in nov.* Bellam. *decis. 63. numero quinto*, & constat manifestè, ex quo per Capitulum fuit facta Bartholomæo nova provisio.

Nec subsistit, quod per alium deservire Bar- 20
tholomæus potuisset: Nam ultra quod dici potest statutum disponens, quod dimidiæ portiones remaneant Sacerdotibus de Missa, requirere Portionarium, qui de tempore sibi acquisitæ portionis possit actu Missam celebrare, ad not. per Barbos. *consilio trigesimo tertio, numero octavo, lib. 2.* Abbas *in capit. cum in cunctis, §. inferiora, numero decimo*, & Decius *numero duodecimo de election.* Paris. *consilio quinquagesimo, numero decima septimo, libro quarto*

21 *quarto*; cùm ista dimidia portio requirat residentiam, & etiam ex prædicto statuto sacerdotium, magis est quod Bartholomæus non inservivisset sufficienter per Vicarium: Lap. *alleg.* 35. *num. quarto, & allegat.* 117. *numero secundo*, Decius *in cap. cum omnes, numero quinto & sexto, de constitut.* Abb. *in capit. pen. de Cleric. non resid. num.* 4. Silv. *de benefic. part.* 4. *quæstion.* 1. *colum.* 1. *circa med.* facit Concil. Tridentin. *sess.* 22. *capit.* 3. *de reformat. & sess.* 24. *capit.* 12. §. *Præterea*, ibi, *omnes Divina per se, & non per substitutos compellantur obire officia.*

Denique ipsemet Dominicus dixit in sua impetratione, quod Bartholomæus non poterat adimplere ministerium, & servitium Altaris: sicque improbavit servitium, quod per Vicarium fieret. Atque ex his, utraque parte informante, fuit pro Francisco resolutum, &c.

Romana Bonorum Vener. 26. Junij 1609.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Curator dandus est tam furioso, quàm mente capto.*
2 *Dispositio Iuris in furioso, procedit in mente capto.*
3 *Furiosus quis dicatur?*
4 *Mente captus quis dicatur?*
5 *Furor probari debet ab allegante.*
6 *Mentis sana quilibet præsumitur.*
7 *Testibus deponentibus de sana mente magis credendum est, quàm iis qui de dementia testantur.*
8 *Testes deponentes de sana mente habent juris præsumptionem pro se.*
9 *Dubium facti decidi debet secundum naturalem æquitatem.*

DECISIO XXX.

1 ETsi curator nedum sit dandus furioso, verum
2 etiam mente capto: quod enim jus statuit in furioso, habet locum in demente, seu mente capto, & è contra: ut notat Fulgos. *in consilio.* 29. *ante num. primum, vers. super eo, quod quæritur*: Furiosus
3 enim est mente captus cum sæva dementia & quadam
4 veluti rabie: Mente captus verò est cum quieta dementia, Baldus *in l. humanitatis, num.* 15. *vers. venio, ad quartum notabile*: *Cod. de impuber. & aliis substitution.* sequitur Fulgos. *dicto loco num.* 1. *vers. nam eleganter.*

Tamen in casu isto non est locus curatori, quia de furore nullo pacto constat, qui debet probari
5 ab allegante, cùm quilibet præsumatur sanæ men-
6 tis: ex allegatis per Illustrissimum Mantic. *de conjectur. ult. volunt. lib.* 2. *tit.* 5. *num.* 2.

Circa dementiã verò, licèt probationes videan-
7 tur contrariæ; tamen magis est standum testibus deponentibus contra dementiam, quia cum, ut dictum est supra, quilibet præsumatur sanæ mentis, in con-
8 cursu magis est standum testibus, qui habent præsumptionem juris pro se; Baldus *in authent. omnes Peregrini, num.* 10. *in principio, Cod. commun. de success.* & latè prosequitur Francisc. Curtius *de Testibus, conclusion.* 3. *num.* 22.

Et si dicatur, quod ex depositionibus testium resultat dubium facti, quod debet decidi
9 secundum naturalem æquitatem, ut per Bald. *loc. prox. alleg.* tamen, nec ulla æquitas suadet, quod in concursu probationum magis credatur testibus deponentibus super dementia, quam deponentibus super sana mente.

Romana stupri, seu dotationis, Veneris 19. Martij 1610.

Coram R. P. D. Sacrato.

SUMMARIUM.

1 *Stuprata puella præsumitur Virgo tempore carnalis cognitionis, nisi contrarium probetur.*
2 *Et declaratur hoc procedere quando agitur civiliter ad effectum consequendi dotem, secus si criminaliter ad effectum pœnæ.*
3 *Virgo præsumitur mulier, quæ pro Virgine tenebatur & reputabatur.*
4 *Virgo præsumitur puella, quæ recusat ab aliis cognosci.*
5 Credo, *verbum importat explicitam confessionem in principali.*
6 *Zelotypia, & suspicio semper concomitantur impuros amores.*
7 *Virginitas præsumitur ex emissione sanguinis in cognitione carnali.*
8 *Testes mulieres, viles, & inhonestæ admittuntur, & probant cum tormentis, & junctis adminiculis in probatione stupri.*
9 & 10. *Stuprum non causatur ex attentatione facta à pueris.*
11 *Testis depositioni in judicio factæ magis standum est, quàm extra judicium.*

DECISIO XXXI.

IN causa stupri, quam Agatha civiliter, & ad effectum dotationis intentat contra Sixtum, Domini resolverunt constare de bono jure Domin. Aga- 1
thæ, hoc est de virginitate, quando primùm Sixtus illam carnaliter cognovit.

Primò, quia ista est qualitas, quæ inest à nativitate, & quæ per solum temporis cursum non mutatur: unde præsumitur durare, nisi contrarium probetur: Clarus qui de communi, *in sua praxi*, §. *Stuprum*, *vers. sed pone*: alios plures refert Menoch. *de præsumption. lib.* 6. *præsumpt.* 89. *per totam.*

Quibus non obstant Marsil. *consilio* 7. Cæpoll. *consilio* 57. *per totum*: Quia loquuntur ad effectum 2
pœnæ, & in statuto exorbitanti; secus ad effectum civilem, & in agente, ex dispositione juris communis; & quidquid in istis terminis dicere possent: attendenda est vera & communis, de qua supra. Non etiam obstat Bursat. cum aliis ab ipso allegatis, *consilio vigesimo, numero decimo.* Quia non loquuntur in qualitate, quæ insit à natura, & ideo non faciunt ad propositum casum.

Secundò, prædicta eò magis videbantur habere 3
locum in hac muliere, quæ in domo civilium & honestorum parentum, publicè & palam tam in habitu, quàm in cæteris se gerebat pro virgine; unde talis præsumebatur; arguendo à contrario sensu, *in l. apud Labeonem.* §. *si quis virgines*, *Digestis, de injuriis*: facit text. *in cap. si Judex*, §. *idemque esse censemus*, *de sent. excomm. in* 6.

Tertiò, fuit considerata confessio ipsiusmet 4
Sixti in judicio criminali, in qua dicit se credidisse & habuisse istam mulierem pro virgine; & addit optimam rationem, nempe quod ipse in domo contigua habitans, illam adamavit per tres annos, & ipsa eum: & cum eam pluries sollicitasset, illa semper negavit se posse illi complacere propter multos oculos, qui super illam invigilabant in domo paterna. Unde concludit, quod si hoc non potuit secum, esse credibile, quod neque potuerit cum aliis.

Non obstat, quod Sixtus loquens de virginitate 5
Agathæ utatur verbo, *Credo*, quia in principali illud verbum importat explicitam confessionem, Gloss.

Gloss. *in cap. ex litteris, verbo, occulta veritate, de jurisjurand.* Specul. *titul. de deposit.* §. *Sexto tractandum, numero undecimo,* Baldus *in l. 1. in fin. Cod. de falsf. cauf. adject. leg.* Abbas *in capit. quoties, numero octavo, de testibus,* Jason *in rubr. de jurejurand. numero decimo, vers. secundo adverte,* Decius *consilio quadragesimo septimo, numero sexto.* Maximè attenta ratione per illum expressa, quæ ampliat dictum: ad tradita per Baldum *in l. Conventicula, numero sexto, Cod. de Episcop. & Cleric.* Abb. *in dict. cap. quoties, numero sexto, de testibus,* Alexand. *consilio vigesimo quarto, numero 14. lib. 2.* Jason. *in l. fin. numero 6. Digestis, de offic. procur. Cæs.*

Minùs faciunt alia, quæ in eodem examine subjungit Sixtus, ex quibus apparet ipsum dubitasse de honestate Agathæ: quia non tollunt confessio-
6 nem expressam, maximè roboratam ratione, de qua supra: sed concludunt quandam suspicionem, sive Zelotypiam, quæ passiones nunquam absunt ab istis impudicis amoribus.

7 Quartò pro Agatha multùm facere videbantur duæ fœminæ in causa criminali examinatæ, quæ explicitè dicunt *che Sisto suergino Agata*: & quod ipsa viderunt signa virginitatis, & quod fuerunt etiam ostensa Sixto, qui non negabat stuprum, & hoc idem fatetur Sixtus in suo examine, nempè quando primùm cognovit Agatham, sibi ostensa fuisse dicta signa, licèt dicat potuisse esse procurata aliquo artificio muliebri: quæ responsione creditur posse etiam evitari depositio prædictarum mulierum.

Verùm Domini, non obstante hac possibilitate, habuerunt prædicta signa pro relevantibus, ex quo Doctores passim illa admittunt, nempè Gloss. *in capit. satis, 33. quæstion. 5.* Afflict. *decision. 236. numero tertio,* Abb Aretin. & alij *in cap. proposuisti, de probat.* immò ipsamet sacra Pagina *in Deuteronom. capit. vigesimo secundo,* ibi, *& ferent secum signa virginitatis ejus ad Seniores Urbis.*

8 Et licet dicatur, dictas fœminas esse viles, & forsan inhonestas; attamen illorum dictum visum fuit Dominis multum considerabile, cum sit adminiculatum ex confessione Sixti, *ad decis.* Cæsar. de Grass. *numero quarto & octavo, de sponsal. & matrimon.* & una illarum sustinuerit in tormentis; quod diluit maculam: Felin. *consilio trigesimo sexto, numero nono,* Clarus *in prax.* §. *fin. quæstion. vigesima quinta, in princip.* Et quia in istis materiis, non solent adhiberi personæ honestæ; unde debent admitti testes, quales haberi possunt: Jason. *in l. 1. in secunda lect. numero quadragesimo actavo, & in fin. & numero 50. Cod. de Summ. Trinit. & fide Cathol.* Decius *consilio 342. numero 2. & 3.* Grammat. *consil. 50. num. 14. in civilibus.*

9 Ad illud, quòd Agatha constituta in Monasterio pro exoneratione suæ conscientiæ, confessa fuerit se antequam Sixtus illam cognosceret, fuisse aliàs cognitam per quemdam puerum, dum iret ad scholam: fuit responsum talem cognitionem non concludere per necesse amissionem virginitatis, cùm potuerit esse simplex attentatum puerile, quod non causat stuprum: Baldus *in l. si quis non dicam, numero 17. Cod. de Episcop. & Cleric.* Benè Majol. *de irregular. lib. 1. cap. 29. num. 34.*

10 Et quod fuerit dilectum puerile, fit verisimile ex eo quod regulariter non admittuntur ad Scholas viri puberes cum puellis viripotentibus, & ex fide Baptismi Agatha erat ætatis tenerioris, unde virum admittere non poterat.

Secundò prædicta attestatio Agathæ visa fuit multum suspecta, tanquam extorta clam, & contra constitutiones Monasterij, & ad instantiam Fratris Sixti, ut scilicet idem Sixtus liberaretur à pœnis criminalibus, quæ illi jam constituto in carceribus imminebant.

Tertiò fuit dictum, quod quatenus in confessione Agathæ, posset fieri fundamentum, magis esset attendenda alia confessio, quam fecit in judicio, & in qua contrarium dicit: tum quia judicialis: ad notata *in l. unica, Cod. de confess.* Gloss. *in l. 1. verb. apud Judices, Digestis, de interrogat. act.* Abb. *in cap. ex parte, num. 14. de confess.* Tindar. *tractat. de testament. cap. 7. num. 31.* tum quia prior: Grammat. *consil. 59. num. 7. in criminal.* Cæsar. de Grass. *decision. 3. num. 3. de spons. & matrimon.* facit text. cum *ibi* notat per Bartol. *in l. generaliter num. 16. Cod. de non numerat. pecunia,* tum quia magis adminiculata: Abbas *in cap. litteras, num. 2. de præsumpt.* Roland. *consil. 40. n. 13. libro 1.* Gabr. *consil. 173. n. 4. lib. 1.*

Ad aliud, quod Sixtus non cognoverit Agatham in domo Patris, sed in domo Lucretiæ mulieris vilis & parum honestæ, unde retorquetur præsumptio de qua supra in secundo fundamento: fuit 11
responsum ex amore præcedenti, iteratis sollicitationibus contra honestatem Agathæ, de quibus supra, ex depositione prædictæ Lucretiæ, quæ in tormentis sustinuit se ad instantiam Sixti sollicitasse Agatham ad discedendum domo paterna; ex modicitate temporis; Nam Sixtus fatetur, *che in capo aduno, ò doi giorni, che non la vidde per casa del Padre, la trovo à casa di Lucretia,* & ibi rem habuit cum illa: ex eo quod, ut idem fatetur, Agatham ex post aluit, & vestivit, satis colligitur, vel quod Agatha ad instantiam Sixti discesserit à domo paterna, ut ipsamet deponit in suo examine; vel saltem quatenus discesserit sponte, & ex causa indignationis cum suis parentibus, ut profitentur informantes pro Sixto, diluitur suspicio, quod in illa domo fuerit stuprata antequam Sixtus ad illam accederet, &c.

Taurinensis Matrimonij Veneris 2. Decembris 1611.

Coram R. P. D. Penia.

SUMMARIUM.

1 *Mulier annorum octo, & mensium decem, matrimonium validè non cantrahit, nisi probetur prudens & discreta.*

2 *Ætas legitima à Legibus determinata requiritur in conjugibus pro validitate matrimonij.*

3 *Ætas annorum duodecim requiritur in fœmina pro contrahendo matrimonio.*

4 *Ætas annorum quatuordecim requiritur in masculo, ut valeat matrimonium contrahere.*

5 *Matrimonium ad sui validitatem requirit numerum annorum, pubescentiam corporis, & potentiam coëundi.*

6 *Matrimonium quandoq; contrahi potest ante pubescentiam per verba de præsenti, sed contrahentes debent esse pubertati proximi.*

7 *Pubertati proxima dicitur mulier quæ in undecimo vel circa duodecimum annum est constituta, secundùm aliquos.*

8 *Pubertati proximus dicitur qui ab illa distat per sex menses, vel minus secundùm aliquos: & hæc opinio venit amplectenda, num. 11.*

Et tenetur communiter à Doctoribus, num. 12.

Et approbatur à Rota, num. 13.

9 *Ætati alicui proximus dicitur, qui ab illa distat per sex menses.*

10 *Pubertati proximus dicitur, qui est circa finem pupillaris ætatis, vel ipsam excessit per tres dies secundùm Hostiens.*

14 *Pupillus dicitur qui est in ætate distante à pubertate per sex menses tantùm.*

15 *Impuberibus non est danda licentia contrahendi matrimonium, nisi ij sint adeò proximi pubertati, ut malitia suppleat ætatem.*

16 *Puber-*

16 *Pubertatis tempus anticipat potentia coeundi.*
17 *Matrimonium contractum cum puella majori septimo, & viripotente sustinetur, licet non possit dici pubertati proxima.*
Contrarium num seqq.
18 *Matrimonium contractum cum puella impubere ad hoc ut sit validum, non sufficit quod puella sit viripotens, sed insuper intelligat vim consensus conjugalis.*
19 *Malitia tunc dicitur ætatem supplere, quando in impubere, qui matrimonium contrahit, concurrit potentia coëundi, & scientia ejus, quod est matrimonij vinculo ligari.*
20 *Discretio est necessaria ad contrahendum matrimonium.*
21 *Discretio ad contrahendum matrimonium necessaria non qualibet sufficit, sed magna requiritur.*
22 *Discretio ad matrimonium necessaria præsumitur adesse concurrente ætate pubertati proxima.*
23 *Matrimonium est invalidum, si contrahatur cum puella ætatis longè distantis à pubertate.*
24 *Discretio puellæ non bene probatur ex aliquo ejus dicto, cùm potuerit instrui ad sic dicendum.*
25 *Puella quæ patitur se explorari, & tangi à viris, ad referendum ejus virginitatem, non discreta, sed innocens & imbecillis judicij ex tali permissione apparet.*
26 *Inspectio mulieris ad cognoscendam ejus virginitatem, indignum & indecorum est quod fiat à viris.*
27 *Matrimonium in dubio validum judicari debet,*
Declara ut num. 28.

DECISIO XXXII.

De mense Julio anno 1609. Præpositus Collegiatæ Ecclesiæ Oppidi Corgnati, seu ille qui curam animarum regebat, & de licentia Archiepiscopi Taurinensi. matrimonialiter per verba de præsenti copulavit Franciscum Mollum ætate & corpore habilem, & Catharinam Pomam in ætate octo annorum & decem mensium constitutam, prædictumque matrimonium per copulam carnalem subsequutam consummarunt, sicuti Periti Medici, & Chirurgi, qui puellam exploraverant, testabantur, affirmantes se de consensu, & bona volútate ejusdē Catharinæ eam visitasse, & vidisse apertas partes & obstacula virginalia, quæ ibi in virginibus reperiri solent, & Chirurgos adhibito tactu explorasse virginis pudenda, quæ affirmaverat non sensisse dolorem; imò retulisse se non sensisse ampliùs dolorem in actu copulæ, sicut senserat à principio. Unde prædicti Periti pariter retulerunt, sed claré cognovisse Catharinam fuisse defloratam, & carnaliter cognitam, nec propterea repertum signum aliquod lacerationis, aut violentæ violationis in pudendis illis partibus. Insuper addiderunt in puella apparere initia pubertatis, videlicet teneram lanuginem. Obstetrices etiam adhibitæ affirmabant se visitasse Catharinam, eamq; reperisse carnaliter fuisse cognitam, & adhibito tactu reperiisse aperta claustra virginalia.

Cæterùm, quia Catharinæ tutores in Curia Archiepiscopali querelam porrexerunt contra Franciscum Mollum tanquam raptorem, & ejusdem Catharinæ violatorem, Archiepiscopus eandem Catharinam sub sequestro poni mandavit: à quo prætensi conjuges, cum ad Nuncium Apostolicum appellassent, Nuntius ad eundem Archiepiscopum causam remisit, & cum ab hoc decreto iterum conjuges appellassent, causa introducta in Rota. Dominus Cardinalis Lancellottus, tunc Auditor die 8. Maij 1610. dubitavit an constaret de validitate Matrimonii, & tunc causa fuit dilata, quoniam valde tunc fuerat dubitatum, an
1 Catharina esset prudens, & discreta: nam in tam tenera ætate, nisi accedat discretio, non contrahit validum matrimonium: ideo ut veritas exploraretur, petita fuit Remissoria, & sub die 26. Aprilis 1610. fuit in Rota concessa, qua reproducta; proposito iterum dubio an constaret de valido matrimonio? eoq; proposito sub die 22. Junii, causa fuit remissa ad Kalendas, & die 2. Decembris iterum proposita, Rota contra Franciscum Mollium, & Catharinam Pomam prætensos conjuges solum informantes non constare de valido matrimonio respondit.

Primò quia cùm ad matrimonium validè contrahendum legitima ætas Legibus, vel Canonibus 2
determinata, requiratur, *cap. 1. de despons. impub.* nemp è in fœmina annus duodecimus, *cap. continebatur,* 3
de desponsat. impub, in masculo autem añus decimus- 4
quartus, *cap. attestationes, & cap. ex litteris, eod. tit,* quæ ætas ita à Sacris Canonibus constituitur, ut tunc conjuges habiles ad copulam, & ad consensum conjugalem mutuò præstandum præsumantur, *cap. puberes, de desponsat. impuber.* ubi id notant comuniter Gloss. & Doctores; in hoc casu puella longo tempore à pubertate distabat, videlicet ad minus duobus annis & duobus mensibus.

Secundò, quia tria regulariter requiruntur ad ef- 5
fectum ut matrimonium validè contrahatur, videlicet annorum numerus, pubescentia corporis, & effectus potentiæ coëundi: ita comuniter Canonistæ *in d. cap. puberes,* ubi Antonius de Butr. *num. 3.* Panormitanus *num. 3.* Alexander de Nævo, *num. 3.* Ancharanus *num. 3.* Præpositus *num. 2.* in hoc autem casu ita omnia defecisse videbantur; nam añorum numerus à Sacris Canonibus & legibus civilibus desideratus proculdubio deerat: pubescentia corporis erat imperfecta; nam ex assertione Peritorum lanugo in partibus pudendis solum oriri incipiebat: & licet potentia coëundi ex eorundem assertione non defuisset, deerat tamē discretio, ut mox patebit.

Tertiò, quamvis ante completam pubertatem 6
validè quandocunq; possit contrahi matrimonium per verba de præsenti, contrahentes tamen pubertati proximi esse debent: *cap continebatur, §. si autem fuerint,* ibi, *ætati proxima, & cap de illis,* ibi, *quod si ita fuerint ætati proximi, de desponsat. impub.* ubi communiter Canonistæ.

Pubertati autem proximæ puellæ ad hunc effe- 7
ctum dicuntur, quæ vel in undecimo, vel circa duodecimum annum sunt constitutæ; ut est expressus textus *in dict. cap. continebatur, §. si autem,* ibi, *si autem fuerit ætati proxima, ut in undecimo, vel circa duodecimum annum,* ut notant *ibi* Canonistæ cum Gloss. *in verb. proxima:* affirmantes proximam pubertati 8
dici, quæ distat à pubertate per sex menses, 9
vel minus. Sic Innocentius *ibidem, num. 2.* ubi eam puellam dicit esse proximam pubertati, quæ habet undecim annos completos cum dimidio: Et ratio est, inquit, quia legitima ætas ad contrahendum matrimonium, sunt undecim anni completi, & non incepti tantum: & quia circa hoc aliæ Glossæ variant, addit *ibidem* Innocentius, hoc esse tenendum, quidquid dicant aliæ Glossæ: non tamen negat quin possit contrahi matrimonium, si ante duodecimum, vel undecimum annum impuberes essent conjuncti, & aliqua præsumptio appareret pubertatis, Glossa *in dict. capitulo, continebatur, in verb. proxima:* ubi expresse affirmat, proximam pubertati dici, quæ distat à pubertate per sex menses, vel minus, per textum *in leg. non tantum, ff. excusat. tutor.* Ancharanus *ibidem, quæst. 2. num. 4.* Franciscus Cardinalis Zabar. *num. 6. in fine, quæstion. 1.* Panormitanus *num. 9. super gloss. in verb. proxima:* ubi ex sententia Glossæ ponit conclusionem, eum dici proximum alicui ætati, cum ab illa distat per sex menses, vel minus, licet circa finem mutare videatur, Alexander de Nævo, *num. 22.* Antonius de Butrio *num. 10.* ubi sequitur Innocentium: Marianus Socin. *in cap. puberes, & num. 58. de desponsatione impuber.* ubi pro hac parte allegat antiquos Canonistas, Tancredum, Vincentium, Innocentium, Joannem Andream, & alios.

Etin

Et in materia matrimoniali tam circumspectè locuti sunt, & senserunt antiqui Canonistæ, ne in tanto Sacramento contingeret error: ut Hostiens. *in dict. cap. continebatur, num. 1.* dixerit pubertati pro-
10 ximum dici illum, qui est circa finem pupillaris ætatis, vel ipsum excessit per tres dies.

Et licet hæc sententia Hostiensis communiter non teneatur, ut notavit Panormitanus *in dict. cap. continebatur, numer. 9.* & jura per eum allegata, loquuntur in alio casu, ut notavit *ibidem* Alexander de Nævo, *numer. 22.* nihilominus tamen inde
11 sumitur argumentum, quod in ista materia non sunt facilè amplectendæ aliæ Glossæ, & doctrinæ Doctorum juris Civilis, aliter definientes articulum de proximo pubertati, & præsertim *in l. pupillus, ff. de regulis jur.* & in §. *in Summa, Institut. de obligat. quæ ex delicto nascuntur:* Sic dixit in terminis Rota apud Puteum *decis. 66. incip. 26. n. 3. lib. 4. vers. & quidquid sit in alia materia.*

12 Communem verò sententiam Innocentij, & prædictæ Glossæ *in dict. cap. continebatur*, amplexi sunt in hac materia matrimoniali alii Viri graves, etiam sanctitate insignes, ut sanctus Raymundus de Penna forti *in Summa, lib. 4. titul. 1. de Sponsalibus, §. 5. vers. videtur autem,* & idem Cardinalis Zabarella *consil. 4. incip. Dico quod Sponsalia, num. 2. vers. quod autem puella.*

13 Et quod tollere videbatur omnem difficultatem, erat auctoritas Rotæ apud Puteum *prædicta decis. 66. lib. 2.* ubi in causa contingenti de anno 1543. affirmavit, proximum pubertati dici in hac materia, qui sex menses distat à pubertate: quæ sententia firmissimè probatur per text. *in leg. non tantum, Digestis, de excusat. tutor.* quem allegat Gloss. *in dict. cap. continebatur, in verb. proxima:* ubi Jurisconsultus eos pupillos dixit esse propè pubertatem, quorum
14 ætas distat à pubertate tantummodo per Semestre tempus, id est per sex menses, ut *ibidem* Gloss. interpretatur.

15 Et ideo Practici solent dare salubre consilium, quod Episcopi non debent leviter concedere facultatem impuberibus contrahendi matrimonium, nisi ita fuerint ætati proximi, quod malitia suppleat ætatem: ut rectè notavit M. Antonius Genuensis Episcopus Montis Marani, *in praxi Archiepiscopali Curiæ Neapolitanæ, cap. 104. in secunda impressione.*

Et quoniam informantes pro istis prætensis conjugibus valde laborabant in persuadendo matrimonio, quia inter eos copula carnalis fuit secuta, quam ad hunc effectum frequenter commemorant Canonistæ *in cap. puberes, & in cap. continebatur, & in cap. à nobis, & in cap. de illis, de desponsat. impub. & in cap. finali, de eo qui cognov. consanguin. uxor. suæ.* Super quo articulo valde obscurè, & intricatè loquuntur.

16 Et quidam tantum huic copulæ aliqui DD. tribuerunt, ut Panormitanus *in dict. c. à nobis, n. 3.* dixerit potentiā coëundi anticipare tempus pubertatis, & consequenter copulam habitam inter minores consummare matrimonium: & Marian. Socin. *in dict. cap. puberes, numer. 23. conclus. 2.* dixerit, quod
17 si clarum est, & appareat puellam majorem septennio esse viripotentem, matrimonium cum ea contractum tenere debeat: nec hoc casu tractandum esse utrum sit, vel non sit proxima pubertati, cum satis sit, quod appareat esse viripotens: *dict. cap. à nobis, de desponsat. impuber.*

18 Ideo Rota ultra potentiam coëundi ad validum matrimonium contrahendum cum impuberibus,
19 discretionem & intelligentiam postulavit, ut mulier impubes sic esset prudens & discreta; ut intelligeret vim consensus conjugalis, & quid esset matrimonii vinculis alligari: utrumque enim censuit Rota contineri sub nomine *malitiæ*, seu prudentiæ supplentis ætatem, de qua sæpè Canones in hac materia loquuntur: & signanter *in cap. de illis, il 2. & in cap. finali, de desponsat. impuber.*

Nec dubium, quin discretio ad matrimonium 20
contrahendum sit necessaria: S. Thom. *in 4. sentent. distinct. 36. quæstion. unic. artic. 5.* Panormitanus *in cap. de illis, il 2. num. 4. despons. impuber.* ubi Alexander de Nævo, *numero 6.* Baptista Trovamala *in Summa Rosella, in verb. Matrimonium 2. numero 2.* Angel. de Clavasio *in Summa in verb. Matrimonium 3. impedim. 16. numero 8.* Sylvester *in Summa in verb. Matrimonium 3. quæst. 2.* Joan. Tabiensis *in Summa in verb. Matrimonium 2. quæst. 6. numero 7.* Brunellus *de sponsalibus conclusion. 4. numero sexto.* Scotus *libro 4. sentent. dist. 35. quæstion. unica, art. 5. vers. quod si rursus, & in solut. ad 2. argumentum:* Covarruvias *in Epitome libro quarto, Decretal. part. 2. c. 5. n. 3.* Vigerius *in Institut. cap. 16. §. 7. vers. ad finem:* Anton. Cuccus *lib. 5. institution. majorum tit. 12. n. 256.* Henric. Henriquez. *lib. 11. de Matrim. cap. 13.*

Multi autem Doctores non fuerunt contenti 21
affirmare, ad hunc effectum contrahendi validum matrimonium, requiri in impubere quamlibet prudentiam, & discretionem, sed multam postulaverunt. Nam Panormitanus *in dict. cap. continebatur, numero sexto, de desponsation. impuber. vers. sed mihi satis placet:* de hac materia disserens, hanc posuit conclusionem; quod si puella est minor septennio quantumcunque fuerit cognita, non dicatur cum illa matrimonium consistere; quia non videtur habere consensum aptum ad discernendum quid sit Matrimonium, nisi sit multùm doli capax.

Summa Rosellæ *præcitato loco*, ad præstandum consensum aptum ad Matrimonium contrahendū, censuit puellam debere esse multum discretam, & doli capacem: Sylvester *loco præcitato*, eandem multum discretam puellam postulavit, ut posset discernere vires, Matrimonii: Covarruvias *præcitato loco, numero tertio, vers. quibus etiam subinfertur*, maximam postulat discretionem, quia ex potentia coëundi non est judicandum Matrimonium.

Et quamvis prædicti Doctores de minore septennio loqui videantur; illorum ratio majoribus etiam septennio applicatur, cum discretio ad 22
matrimonium necessaria præsumatur solùm ex ætate pubertati proxima.

Unde cùm hæc puella longè distaret à puber- 23
tate, Rota censuit non potuisse eum illa validum matrimonium contrahi: quod alias definierat in *causa Hipporegien. Matrimon. die 11. Decembris 1589. coram, R. P. D. Comitulo*, ubi in causæ, quæ tunc agitabatur inter Philibertum Venustum, & Veronicam Malgradam, puellam majoris ætatis, quam esset hæc Poma, habebat enim annos novem, & mensem unum cum dimidio; pronunciavit copulam cum ea subsecutam, non fuisse sufficientem ad inducendam validitatem matrimonii.

Non obstabant in contrarium allegata, & in primis testes vigore præsertim Remissoriæ examinati probantes maximam hujus puellæ discretionem ad intelligendas Matrimonii vires, & ad cognoscendum quid esset vinculis matrimonii obligati, etiam de tempore, quo primò fuerat prætensum Matrimonium inter ipsam, & Franciscum contractum: quia fuit responsum.

Primò

24 *Primò*, puellam ad suggestionem sibi subministratam quædam dicere potuisse, quæ aliqualem ejus solertiam indicarent; quale erat illud, quod nolebat alium maritum, cum nollet esse meretrix.

Secundò, fuit responsum, omnium testium dicta ad unum potissimum finem tendere, videlicet ad effectum Catharinæ erga Franciscum indicandum; & quod non licebat eo marito retento alium assumere ne diceretur meretrix: quæ tamen Rota non judicavit sufficere ad arguendam discretionem requisitam ad matrimonium contrahendum in tam puerili ætate. Ista enim à Francisco Doctore cupiente habere divitem puellam in uxorem, ipsi facilè, necnon testibus inculcari atque suggeri potuerunt. Discretio autem requisita per diversas alias interrogationes circa alias materias per prudentem Judicem investiganda fuerat.

Tertiò, fuit responsum, contra dicta te-
25 stium argui potius ejusdem Catharinæ ineptiam, ex quo ipsa sponte exhibuit se videndam & palpandam, nedum Obstetricibus, sed etiam Medicis & Chirurgis, qui etiam adhibito tactu circa pudenda, ejus virginitatem & violationem exploraverunt: nam si discreta & prudens fuisset, non permisisset se ita indignè tractari;
26 quemadmodum Rota indignum excessum judicavit in adhibitione virorum ad exploranda pudenda muliebria; quod Principes Seculares tanquam indignum & indecorum tam in maribus quàm in fœminis, etiam antiqui judicarunt, & prohibuerunt: *§. 1. verf. pubertatem, Institution. quibus mod. tutel. finitur, leg. fin. Cod. quando tutor. vel Curat. esse desin.*

Minus obstabant decantatæ historiæ ex SS. Gregorio & Hieronymo, & aliis, quos refert Covarruvias *præcitato loco*. Quia præterquam quòd fortassis sunt incertæ, ut censet Franciscus Connanus *libro 8. comment. Juris Civilis cap. 4.* & Covarruvias *præcitato loco*: quamvis essent certæ, non inferunt ad validitatem matrimonij.

27 Postremò non obstabat, quod cum ageretur de matrimonio, in dubio pro matrimonio videbatur pronunciandum, & arbitrium judicantis stat potius ad favorem Matrimonij, præsertim cum multi Canonistæ pronunciaverint hunc casum, Judicis arbitrio relinquendam, an scilicet constaret de discretione impuberum: Joannes de Anania *in cap. 1. de delictis puerorum*, Antonius de Butrio *in cap. attestationes in fin. de desponsat. impuber.* Panormitanus, & Præpositus *in capit. conti-*
28 *nebatur, eodem titulo*: Quia fuit responsum cum Covarruvia *præcitato loco* hoc arbitrium Judicis ante illam ætatem, ex communi opinione definitam non esse passim exhibendum: quinimò Judicem, qui ante illam ætatem arbitrari debet puerum esse proximum pubertati, maximis adducendum esse conjecturis, & tandem raro id agere debere.

Secundò dictum fuit periculosum esse in hac materia unius, vel alterius Judicis arbitrium.

Tertiò fuit dictum, magnorum tribunalium arbitrium tutius esse, & magis ab omni periculo abesse.

Postremò fuit dictum, Rotam ex deductis tutò pronunciasse contra Matrimonium, quia revera hæc puella inspecta ejus ætate, & aliis circumstantiis supra deductis, non apparebat ita discreta, qualem requirunt Doctores, ad effectum, ut posset vires Matrimonij intelligere.

Et ita, &c.

Bononiensis Professionis Veneris 9. Decembris 1611.

Coram R. P. D. Vbaldo.

SUMMARIUM.

1 *Professio valida dicitur, si emanavit in ætate legitima post annum professionis cum solemnitatibus requisitis.*
2 *Professio de iure Communi non vitiatur per morbum, quantumvis gravissimum.*
3 *Professio vitiatur propter morbum caducum, si ita disponant constitutiones Religionis.*
4 *Protestatio tollit consensum ab actu.*
5 *Consensus Religionis requiritur in professione Religiosi.*
6 *Professionis actus est ultrò citroque obligatorius tam ex parte Religionis, quam Religiosi.*
7 *Morbus caducus ut invalidet professionem probari debet de tempore sequutæ professionis.*
8 *Morbus caducus non probatur per testes deponentes vidisse quem in terram cadere.*
9 *Vertigo tenebricosa habet eadem ferè accidentia, quæ habet morbus caducus.*
10 *Vertigo tenebricosa facit patientem cadere in terram.*
11 *Morbus caducus non probatur ex eo, quod quis soleat cadere in terram, sed benè morbus similis, vel propensio ad illum.*
12 *Testes habentes affectionem ad causam, repelluntur, vel saltem in concursu aliorum sunt minori fide digni.*
13 *Testes qui non sint periti in re medica, non possunt deponere de qualitate infirmitatis.*
14 *Medici ut probent qualitatem morbi, deponere debent per sensum corporis; nempe quòd viderint infirmum, ita ut morbi qualitatem judicare potuerint.*
15 *Morbi qualitas ex accidentibus potissimum dignoscitur.*
16 *Probatio plenè requiritur ad effectum invalidandi professionem.*
17 *Peritorum judicio standum est.*
18 *Confessio extrajudicialis probata per tres testes, satis probat.*
19 *Morbum caducum patientes, impossibile est, quod frequentissimè non cadant.*
20 *Morbum caducum patientes exacto 22. ætatis anno vehementius anguntur.*
21 *Morbus caducus vix est aliqua arte medicabilis.*
22 *Morbus caducus ab antiquis appellabatur Herculeus propter ejus vim.*
23 *Protestatio non probatur per testes habentes interesse in causa.*

DECISIO XXXIII.

Domini dixerunt professionem à Josepho Maria emissam in Venerabili Religione Fratrum Minorum fuisse validam, cùm esset ab eo facta in ætate legitima, & post annum probationis, cum solemnitatibus requisitis: *cap. 1. de Regul. libro 6. cap. ad Apostolicam eodem titulo, cap. cum Gonsaldus, 17. quæst. 2. Speculat. in titul. de Regular. num. 1. & sequentibus*, Rota *decision. 216. num. 3. parte 2. divers.* & habetur per sacrum Concilium Tridentinum *Sess. 25. de Regul. cap. 15. & sequentibus.* 1

Neque de jure communi obstare videbatur allegatus morbus caducus in Josepho, cùm quilibet morbus etiam gravissimis non vitiet professionem: ut dicit Gloss. *in cap. sicut tenor, in verbo, extra mentem, de Regular.* & probatur *in cap. sicut nobis*, ubi Butr. Abb. & alij communiter: *cap. porrectum eodem titul.* 2

Unde difficultas oriebatur ex constitutionibus dictæ Religionis, quatenus essent confirmatæ à Papa, per quas expresse cavetur ut Novitii professio laborantis tali morbo, sit prorsus irrita, juxta *consil.* Navarr. *25. de Regular. numer. 2. & libro 3. ejusdem consil. 30.* & ex eo quod protestatio dicebatur 3 4

T

batur emissa à Fratribus in ipso actu professionis, juxta formam dictarum Constitutionum; ex qua videbatur deficere consensus Fratrum, & Religionis, casu quo iste professus laboraret morbo caduco; qui tamen consensus necessariò debet in-
5 tervenire, cùm actus professionis sit ultro citroque
6 obligatorius: Abbas *in cap. porrectum*, *sub numero* 10. *de Regular.* Navarr. *consil.26. numero* 16. *eodem titul.* & *consil.27. numero* 2. *de voto.* Ruin. *consil.128. num.3. libro* 1. Menochius *de præsumpt. lib.6. præsumpt.83. num.21.* & *seq.* cum aliis per Honded. *consil.* 38. *n.5. lib.2.*

Sed hæc non videbantur DD. obstare:
7 quia non fuit probatum, Josephum laborasse tali morbo tempore professionis prout erat necessarium: Gloss. *in dict. cap. sicut tenor. in verbo, extra mentem*, & *ibi* Doctores *supra* allegati Bero. *consil.* 29. *num.* 12. *lib.* 1. Rota *decis.* 107. *num.* 24. *parte* 1. *divers.* Honded. *dict. consil.*78. *n.* 72. *lib.*2.

8 Neque obstant testes examinati pro parte Josephi ad probandum, quod ipse etiam ante professionem & de tempore pueritiæ laborabat dicto morbo, & quod viderunt eum in terram cadere, & alia signa recensent ejusdem morbi: Quia fuit responsum, eos non necessariò concludere de morbo Comitiali, vel caduco; cum adsint alii morbi similes, & causantes eadem fe-
9 rè accidentia, ut est Vertigo, quam appellant tene-
10 bricosam, quæ facit patientem in terram cadere.
11 Unde ex hoc non infertur morbus caducus: ut fuit resolutum *in causa Leodiens. fructum* 31. *Maij* 1604. *coram bon. mem. Litta.* cujus copia data fuit; sed solùm similitudo dicti morbi, vel ad eum propensio: ut fuit dictum *in Pampilonens. Abbatiæ* 20. *Junii* 1603. *coram R. P. D. Ludovisio.*

Accedit quod dicti testes partim sunt fratres ejusdem Monasterii, & ideò aliquo modo
12 interessati: Natt. *consil.* 672. *num.58. lib.* 4. Præsertim cum dicant se habere affectionem ad causam *in Summario Anton. num.* 3. quo casu testes repelluntur, Paris. *consil.* 15. *num.*30. *lib.*2. Rota *decis.* 336. *numer.* 4. *part.* 1. *divers.* vel saltem in concursu aliorum multum minuitur de
13 eorum fide: Afflict. *decision.* 400. *numer.* 8. præterquam quòd cum non sint periti, non videntur posse deponere de tali infirmitate: Anchar. *consil.*330. *numer.*6. Aretin. *consil.*142. *numero* 14 *vers. sed tamen his non obstantibus*: Rota *in eadem Leodiens. fructuum*, 14. *Aprilis* 1606. *coram*
14 *Litta*: partim verò, licèt sint Medici & periti, tamen non deponunt nisi per modum responsi super facto eis proposito; non autem per sensum corporis, per quem morbi qualitatem dijudicare potuerint, quæ ex accidentibus potissimùm digno-
15 scitur: juxta tradita *in cap. communiter*, 33. *distinct.* & *ibi* Archidiacon. & alij *in d. Leodiens. fructuum*,
16 30. *Maij* 1604. nec verificatur quod accidentia expressa in illo casu concurrant in hoc fratre, & tamen ad effectum invalidandi professionem requiritur plena probatio: Mohedan. *decis.*3. *Regular.*

Tolli autem videbatur omninò fides dictorum testium ex aliis pro contraria parte inductis, qui sunt numero plures contestes, & periti in Arte, nec constat eos habere aliquam affectionem ad causam: Nam in primis plures testes dicunt, hunc Fratrem solitum præsentire morbum suum, eique occurrere, vel alicui rei inhærendo, vel comedendo, vel sedendo, vel aliud simile faciendo; & solitum recordari accidentium, quæ sibi occasione dicti morbi evenerant. Et tamen Medici deponunt *in Summ. Antonij*, *num.*8. quod patiens talem morbum non recordatur de ejus initio: sicut etiam Medici, qui dictum Fratrem visitarunt, deponunt illius accidentia non fuisse morbi caduci, sed vertiginis; ut supra: quorum judicio, tanquam in arte peritorum standum videtur: *l. septimo mense*, ubi Barr. *in l.*1. *num.*4 *ff. de ventr. inspic.* 17
Rota *decis.*107. *num.*6. *part.*2. *divers.* & fuit in nostris terminis dictum *in dict. Pampilonens. Abbatiæ coram Domin. meo Ludovisio.*

Accedit etiam confessio ipsius Josephi Mariæ ante litem motam, quod ipse tali morbo non laborabat, sed finxit se laborare, ut de Religione exiret: ut *in Summ. Antonij*, *num.*2. quæ confessio probata per tres testes, satis videtur probare se- 18
cundum magis communem opinionem de qua Hieronymus Gabriel *consil.*40. *num.*57. *lib.*2. præsertim cum duo ex dictis testibus sint Religiosi, & ex iis unus ex eadem Religione Minorum, quibus magis creditur: Castrens. *consil.*143. *Viso processu*, *col. ult. vers. dictum ergo*, *lib.* 2. Aymon. *consil.* 169. *numero* 3. & ista confessio etiam redditur verisimilis ex eo, quia iste Frater aliàs aufugit ex septis Religionis, & fuit eo nomine condemnatus, ut *in dict. Summ. n.* 13.

Ultimò considerabant Domini, testes, qui dicunt dictum Fratrem per triennium & ultra ante professionem aliquid non fuisse passum: ex quo sequitur, vel quòd ille non esset morbus caducus, quem patientes impossibile est non cadere frequentissimè; & exactò vigesimo se- 19
cundo ætatis anno anguntur vehementius; ut 20
testes periti deponunt *in dicto Summario*, *num.*11.
& talis morbus vix ulla arte est medicabilis, ut 21
ex mente Hippocratis, & Galeni fuit dictum *in causa Salamantina dimidæ portionis*, 23. *Januarii* 1609. *coram Dom. meo Marcomontio*, & 22
propter ejus vim, & magnitudinem, *Morbus Herculeus* à Veteribus appellabatur, Teste Galeno *in lib.* 6. Hippocrat. *de morb. vulg. comm.* 6. quem refert, pluribus aliis ad propositum congestis, Brison. *lib.* 3. *de verbor. significat. in verb. Comitialem morbum*: vel quod tali morbo, quicunque ille esset, fuisse liberatus; ut fuit dictum *in dicta Pampilonens. Abbatiæ* 20. *Junii* 1603. *coram Domino meo Ludovisio.*

Nec obstat prædicta protestatio: quia videbatur non sufficienter probari; cum de ea deponant tantùm Fratres ipsi interessati, & affectantes victoriam causæ, ut supra dictum est; cum tamen in illo actu professionis adfuerint plures laici, quorum nullus hoc deponit: ut *in dicto Summario*, *num.* 12. Ultra quod, non probato 23
morbo caduco, ut supra dictum est, protestatio illa nihil operatur.

Ex quibus & aliis allegatis per informantes DD. concluserunt pro validitate professionis, quæ etiam videbatur tutior opinio pro exoneratione conscientiæ dicti Fratris, & animæ salute.

Melitensis Testamenti Veneris 17, Februarij 1612.

Coram R. P. D. Manzanedo.

SUMMARIUM.

1 *Furiosus, & mente captus, activam testamenti factionem non habent.*

2 *Furiosus, & demens nemo præsumitur, sed sanæ mentis.*

3. *De-*

3 *Dementia concludenter probanda est.*
4 *Mentis sanitatem in Testatore sufficit adesse tempore testamenti.*
5 *Mentis sanitas præsumitur in testatore, cui in infirmitate administrata fuerunt Sacramenta.*
6 *Imbecillis, & mentis vigorem ætati correspondentem non habens, non prohibetur contrahere, & testari.*
7 *Consanguinei in causa civili admittuntur ad testificandum, maximè si habeant contestes.*
8 *Testes deponentes de dementia non probant, nisi eorum depositionis rationem afferant.*
9 *Dementia non probatur ex publica voce, & fama, ubi concurrat specialis probatio sanæ mentis.*
10 *Testibus deponentibus de sana mente magis creditur, quam deponentibus de dementia.*
11 *Dementia probanda est de tempore testamenti: ubi agitur de invaliditate ipsius ex capite dementiæ.*
12 *Testamentum ritè & rectè factum si appareat ex illius inspectione, tempore sanæ mentis factum præsumitur.*
13 *Maritus potest sermone maritali suadere uxori, ut ipsum hæredem instituat.*

DECISIO XXXIV.

CUm contra testamentum Hieronymæ opponeretur de invaliditate ex capite, quod testatrix esset mente capta & demens; Dubitavi an dictum testamentum esset nullum? Et Domini pro illius validate responderunt.

1 Licet enim certi juris sit, furiosum, & mente captum, non habere testamenti factionem activam, *leg. 2. §. furiosus, Digestis, de jure codicill. leg. ne codicillos, Cod. de Codicill. leg. furiosum, Cod. qui testament. facere poss. cap. fin. de success. ab intestato*, & utrobique Doctores.

2 Nihilominus etiam est indubitati Juris neminem dementem, sed potius sanæ mentis præsumi: text. *in d. l. ne Codicillos*, & *ibi* Bald. Paris. *consil. 87. in princip. lib. 3.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst. 18. num. 6.* & qui contrarium asserit, ad illius probationem tenetur: juxta text. *in dict. leg. ne codicillos, & in dict. cap. fin.* Decius & alii *in dicta leg. si furiosum, n. 20.* & Paris. *ubi supra, num. 3.* & Menochius *num. 7.* Quin & concludenter probanda est dementia, Bartol. *in l. potest, num. 15. ff. de hæred. instituend.*

3

4 Sed & in casu nostro, ultra dictam præsumptionem, adsunt testes testamentarij deponentes de tempore conditi testamenti Hieronymam sanæ mentis fuisse: quod sufficit pro illius validitate, quamvis antea demens exstitisset; cùm integritas mentis solùm de tempore testamenti exigatur: text. *in l. 2. & in l. qui testamento, §. quæcunque, vers. ne furiosus, ff. de testamentis, l. 2. & dict. l. furiosum, Cod. qui testamenta facere possunt*, & text. *in dict. cap. fin.*

Ultra quod de eadem sana mente ante testamentum, & in ipsa infirmitate, in qua decessit, deponunt & alii testes: quibus accedit, assuetam esse Hieronymam sua peccata confiteri
5 & Sacram Eucháristiam assumere, quæ etiam Sacramenta in ultima infirmitate illi administrata fuerunt; quæ plurimùm adjuvant sanæ mentis præsumptionem: ad not. per Cornel. *consil. 219. numer. 5. in princip. libr. 1.* Decianum *consil. 127. numer. 3. libro tertio*, Menochium *præsumpt. 45. num. 21. lib. 6.*

6 Et quamvis Hieronyma ex testibus in contrarium datis posset forsan dici imbecillis videri, quasi non habens illum vigorem mentis, quem ætas postulat; indeque indiscreta appareret, vel debilis ingenij, non potest dici ex eo non habere judicium ad contrahendum: ut *in leg. si frater, & ibi* Castr. *Cod. qui testam facere poss.* Socin. *consil. 47. num. 9. lib. 3.* cum aliis adductis per Rotam *decisione 577 parte 1. divers.* Ex quibus colligitur, quantum distet dementia ab indiscretione, seu imbecillitate.

Nec obstat quod aliqui ex testibus deponentibus de sana mente, sint consanguinei, cum isti in 7
civilibus admittantur ad testificandum absque ulla fidei diminutione: maximè quando habent contestes, ut in nostro casu: Bald. *consil. 20. num. 4. lib. 5.* cum aliis adductis *in una Sempronien. Parochialis 7. Maij 1573. coram Illustrissimo Mantica.*

Minùs obstant testes pro dementia inducti, 8
cùm deficiant in ratione sui dicti, & ex eo non probetur. Ratio enim magis quam dictum attenditur: Socin. *consil. 42. num. 4. lib. 1.* Paris. *consil. 88. num. 58. lib. 3.* præcipuè quando agitur de probanda dementia, quæ debet concludentissimè probari ex *supradictis*.

Nec publica vox, & fama, de qua isti testes 9
deponunt, quicquam facit; cùm tollatur ex probatione in specie super sanitate mentis ipsius Hieronymæ.

Et quamvis ex dictis testibus insania Hieronymæ videretur probata: in concurrentia tamen 10
probationum magis standum est testibus de sana mente deponentibus, cum illorum depositiones conveniant naturæ, & juri communi: ut respondit Corn. *in d. consil. 219. num. 7. lib. 1.* Decius *in d. l. furiosum, num. 20.* & Decian. *consil. 127. num. 35. lib. 3.* Gabriel. *de testibus, conclus. 4. num. 19.* Rota *d. decis. 577. num. 10.* Menoch. *præsumpt. 45. num. 21. lib. 6.* post Boër. *quæst. 23. n. 93.* dicentem quod plus creditur duobus testibus de sana mente, quam mille de insania deponentibus: Jason *in dicto consil. 2. n. 10. & seq. lib. 2.*

Ulteriùs, quia isti testes super deponentia 11
non deponunt de tempore conditi testamenti, prout est necesse ad illius invaliditatem: juxta text *in dict. lib. 2. & d. l. qui testamento, vers. ne furiosus*, cum aliis supra adductis.

Nec videtur admittendum, quod dementia præsumatur continuata etiam in actu testandi: cùm hoc excludatur ex testibus de sana mente de tempore testamenti deponentibus: Tum etiam quia ex inspectione testamenti ritè, & solemniter 12
facti, contrarium apparet: Illustrissimus Mantica *de conjecturis ultim. volunt. lib. 2. tit. 5. num. 7.* Honded. *consil. 78. num. 61. lib. 2.*

Minus facit juramentum appositum de non revocando testamento: cùm ex hoc potius videatur excludi fatuitas ipsius Hieronymæ quàm sanitas mentis.

Tandem non obstat depositio testium, quod Hieronyma fuerit astutiâ inducta ad testandum; cùm ex ipsis non appareat de minis; nec de metu per maritum incusso: & de jure maritis non sit 13
prohibitum judicium postremum uxoris in seipsos maritali sermone provocare: ut sunt verba text. *in l. fin. Cod. si quis aliq. testari prohib.*

Ex quibus pro validitate testamenti fuit conclusum, &c.

Romana Societatis Veneris 16. Novembris 1612.

Coram R. P. D. Cavalerio.

SUMMARIUM.

1 *Mulier in abortu decedens, mortua dicitur ex abortu, licet præcesserit febris.*
2 *Causa proximior, & vehementior attendenda est.*
3 *Voluptas enixa resultat ex expressione geminata.*

4 *Febris potest causare abortum.*
5 *Causa causæ est causa causati.*
6 *Mors tribuitur vulneri etiam quod post vulnus superveniat spasmus, & n.9. ubi affertur ratio.*
7 *Febris non semper causat abortum.*
8 *Abortus tribuendus potius est doloribus renum præcedentibus, quam febri subsequenti.*
10 *Mortem evenisse ex una causa minus urgenti, potius quam ex alia urgentiori, probandum est per allegantem.*
11 *Sanguinis effluxio in muliere quæ abortivit, & febri laborat, non febri, sed abortui tribui debet.*
12 *Medico deponenti mulierem ex abortu obiisse credendum est.*
13 *Peritis in arte standum est.*
14 *Medicis, qui infirmum curarunt, standum est potius quàm aliis.*
15 *Interpretatio in dubio fieri debet, quæ faveat ei, qui agit de damno evitando.*

DECISIO XXXV.

FUit aliàs facta societas officii scutor. 600. in favorem D. Francisci Contarelli super officio militis Lælii Sfortiæ Locatelli, in qua recognoverunt bonam fidem Boccardinus, & Bonetallus super periculo vitæ Dom. Joannæ Contarellæ, excepta partus, & prægnantiæ causa: quæ Joanna post aliquot annos nupsit, & facta est prægnans, & in quinto mense prægnantiæ passa est renum dolores, deinde correpta fuit febri & morbillis, & in die decimaquarta infirmitatis fecit abortum cum magna sanguinis fluxione, & post septem horas mortua est.

Cùm autem Domini. Contarellus disdicta societate cœpisset agere pro restitutione sortis, & solutione fructuum coram A.C. contra debitores Societatis, & instaret pro mandato executivo; & ipsi excepissent de lucro, tanquam D. Joanna non ex causa abortus, sed febris & morbillorum decessisset: D. A.C. voluit consulere Rotam, & proposito per me dubio, an sit locus petito mandato, vel lucro pecuniarum in casu, & ad effectum de quo agitur? Domini sub die 20. Junii præteriti non fuerunt concordes. Causa autem iterum per me proposita die 16. Novembris, pro majori parte censuerunt esse locum mandato; non autem lucro pecuniarum.

Cùm enim tota difficultas reduceretur ad illud, an dicta mulier censeatur decessisse ex causa abortus, an verò ex febri & morbillis? Domini valdè movebantur ex decisione aliàs facta *in causa Romana Societatis 27. Junii 1579. coram bon. mem. Oradino.* Cujus decisionis casus videbatur valde similis casui proposito: Nam ibi illa mulier passa erat multa incommoda occasione prægnantiæ, & postea febris supervenerat, & demum abortus &
1 mors: Et nihilominus Rota tunc resolvit mortem fuisse tribuendam abortui, & prægnantia, non autem febri: per textum *in leg. huic scripturæ, §. si servus, Digestis, ad leg. Aquil.* qui textus videbatur valdè in terminis: Nam ibi constabat servum lethaliter vulneratum, & tamen post vulnus supervenerat naufragium, ex quo obierat; & deciditur *ibi* non posse agi de occiso contra vulnerantem: quia præsumitur mortuus ex secunda causa urgentiori, videlicet ruinæ, & naufragii; nihilominus ibi constabat servum fuisse lethaliter vulneratum: unde applicando ad casum nostrum, licet præcessissent febris & morbilli; Tamen supervenit abortus cum maxima sanguinis effusione, qui sine dubio lethalis fuit, ut docuit eventus: & ideo hæc cau-
2 sa tanquam proximior, & vehementior attendenda est: ut *in d. §. si servus.*
3 Præsertim cùm appareat, partes enixè voluisse excipere hujusmodi causam partus, & prægnantiæ, quam geminatè expresserunt; ut apparet ex verbis instrumenti: argumento *leg. balista, ff. ad Trebellian.* cum similibus.

Nec videbatur obstare, quod febris potue- 4
rit causare abortum: & ideo mortem post abortum secutam attribuendam esse febri tanquam primæ causæ: ex regula vulgari, quod quidquid est causa causæ, est causa causati: *leg. manumissiones. ff.* 5
de just. & jur. Bald. *in consil. 237. vers. Nam quando,*
lib.2. ut in simili, si post vulnus superveniat spasmus 6
& mors, tunc mors attribuitur vulneranti: Baldus *consil. 328. vers. item an propter vulnus, eodem lib. 2.*

Nam placebat responsio: causam febris & 7
morbillorum in præsenti casu esse æquivocam, nempe potuisse gignere & potuisse non gignere hunc effectum abortus, ut experientia docet: &
cum ex depositionibus testium ultimo loco exami- 8
natorum appareat Dominam Joannam, antequam superveniret ei febris, passam fuisse dolores renum cum periculo abortus, non poterat dici abortum fuisse secutum ex febri.

Neque faciebat obstaculum simile allega- 9
tum de spasmo: quia ibi certum erat spasmum non potuisse contingere nisi ex vulnere illato, & ideò mors attributa fuit vulneri: ad tradita per Menochium *de arbitr. cas. 275. numero 7.*

Accedebat præmissis in præsenti casu adesse duos morbos, febrim videlicet cum morbillis, &
abortum cum accidentibus supra narratis: Unde 10
qui dicit mulierem hanc esse mortuam ex febri, id probare debet: ut in similibus terminis fuit dictum *in Romana causa partus 6. Jun. 1580. coram fel.*
record. Clemente VIII. quæ est 701. *p. 2. diversf.* illa 11
enim magna sanguinis effluxio non potest attribui febri, sed abortui, cujus est immediatus effectus: & ideò exitus acta probat, ut *in dict. decisione.*

Præterea fiebat vis in judicio Medicorum, 12
qui mulierem hanc curarunt, & for miter examinati deponunt eam obiisse ex abortu, quorum dictis
tanquam in Arte peritis standum est: *l. septimo men-* 13
se, ff. de statu homin. l. 1. ff. de ventre inspicien. Boët. *decis. 323. num. 29.* Baldus *dict. consil. 237. & consil. 238. lib. 2.*

Et pro altera parte licet inducantur etiam
alii Medici: Tamen videtur potius esse standum 14
judicio illorum, qui infirmitati, & curæ interfuerunt; ut fuit consideratum *in d. decis. Romana partus, in fine,* & fuit dictum *in Bononiens. professionis 9. Decembris præteriti coram R. P. D. meo Vbaldo.*

Tandem Domini valde movebantur ex eo, quia negari non potest quin res sit dubia propter concursum Medicorum, & testium variè deponentium, & propter difficultatem hujus probationis
ex quo morbo mulier decesserit: quo casu Rota 15
benigniorem interpretationem solet amplecti, ad favorem illius qui agit de damno evitando, contra illum qui agit de lucro captando: ut fuit in his terminis dictum *in dict. Romana Societatis coram Oradino.*

Et ita decisum fuit pro majori parte, &c.

Romana Societatis Officii Ven. 8. Martii 1613.

Coram R. P. D. Cavalerio.

SUMMARIUM.

1 *Mors tribuitur causæ ultimæ urgentiori, per quam saltem offuscatur prima, de qua erat dubium.*
2 *Mors mulieris potius tribuenda abortui subsecuto, quàm Febri præcedenti.*
3 *Abor-*

4 *Mors tribuitur causæ posteriori magis urgenti, per quam efficitur quod non possit cognosci, an prima causa esset sufficiens ad mortem.*

5 *Mors tribuenda causæ primæ, vel ultimæ, non autem mediæ.*

DECISIO XXXVI.

QUia Boccardinus, & litis consortes non acquiescebant decisioni factæ in hac causa die 15. Novembr. proximè præteriti; Iterum proposui dubium super iisdem, & Domini prout etiam aliàs pro majori parte steterunt in decisis.

Nec videbatur obstare responsio data decisioni in *causa Romana Societatis 27. Junij 1569. coram bon. mem. Oradino*, cujus fundamenta aliàs Domini amplexi sunt in præterita resolutione: quod scilicet in casu *d. decisionis*, mulier illa passa erat multa incommoda ante febrim, & erat malè disposita: in præsenti verò casu initium morbi videtur esse à febri.

Quia totum contrarium probatur ex depositionibus testium novissimè examinatorum, qui deponunt D. Joannam valdè fuisse perturbatam doloribus renum, & stomachi, antequam supervenirent febris & morbilli.

Præterea placebat Dominis fundamentum,
1 quia cum in hoc casu adessent duo morbi, videlicet febris & morbilli ex una parte, & abortus cum maxima sanguinis effusione ex altera parte; mors videtur adscribenda causæ, & morbo vehementiori, vel saltem confunditur, & obscuratur prima causa, de qua erat dubium, an posset inferre mortem, vel non; hæc est doctrina Buttrii *in cap. audientiam, num. 3. de homicid.* quem refert & sequitur Cæpol. *consil. crimin. 40. num. 21.* qui videtur esse casus
2 noster. Nam cum præcesserint febris & morbilli, de quibus erat dubium, an possent inferre mortem, cum aliqui testes deponant, quod non erant malæ conditionis; Supervenit postea abortus & maxima sanguinis effusio, quæ vel mortem attulit, vel acceleravit secundum Physicos: ut per eundem
3 Cæpol. *n. 27.* Ideo hic abortus cum sanguine tanquam causa superveniens, habilis ex se ad mortem inducendam, confundit & obscurat vires primæ causæ febris & morbillorum, de qua erat dubium an ad inferendam mortem potens existeret, ut sunt verba Butrii.

Confirmabantur prædicta: quia *in l. huic scripturæ, §. si servus, ff. ad leg. Aquil.* qui text. *in decis. Oradini*, & in *alia decisione facta in hac causa*, allegatur; ea videtur esse ratio, cur mors tribuatur naufragio, vel ruinæ supervenienti, non autem vulne-
4 ri præcedenti: quia causa superveniens non permisit discerni an vulnus, quamvis lethale, esset mortem illaturum. Unde simili ratione hic abortus superveniens non permisit discerni an febris & morbilli essent allatura mortem, ideo mors est potius tribuenda abortui.

Et tantò magis, quia hic habemus prægnantiam ab initio malam cum doloribus renum & stomachi, quæ continuavit, ut testes deponunt. Habemus in medio tempore febrim, & morbillos; &
5 demum abortum. Quare sive velimus attendere primam causam, erit mala prægnantia cum doloribus; sive ultimam, & erit abortus; media autem febris, & morbillorum, non erit attendenda: *leg. sed & si, §. solemus, Digestis, de hæred. instituen* faciunt tradita per Tiraquell. *in tract. cess. caus. limitat 20. num. 19.*

Placuit etiam ratio in *præfatis decisionibus* considerata, quod scilicet in hac confusione, & dubietate probationum, ea sumeretur interpretatio, quæ faveret Domino Contarello agenti de damno evitando, contra Boccardinum & alios agentes de lucro captando.

Et ita pro majori parte resolutum fuit, &c.

Romana Census scutorum 18000. Lunæ 11. Martij 1613.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Allegans nullitatem contractus gesti per minorem ob defectum interventus proximiorum, probare tenetur nedum existentiam proximiorum, sed etiam habilitatem de eo tempore ad interveniendum contractui.*
Contrarium num. 4.
Sed reprobatur num. 5.

2 *Qualitas quando est fundamentum alicujus, probari concludenter, & non præsumptivè.*

3 *Instrumentum cum Iudicis decreto habet pro se veritatis præsumptionem.*

6 *Assertioni Nobilis creditur.*

7 *Habilitas ad certum actum necesse est quod probetur de tempore quo ipse actus fuit celebratur.*

8 *Habilitas naturalis præsumitur.*
Intellige ut num 12.

9 *Habilitas requisita ad certum actum debet probari, etiam de hora confecti actus.*

10 *Habilitas de tempore ad tempus, an & in quibus personis præsumatur.*

11 *Infirmis esse potest de serò, qui de mane erat sanus.*

12 *Habilitas ad actum, ut præsumatur, distinctio personarum facienda venit.*

13 *Podagra laborans licet non decumbat, & appareat sanus, ita tamen domi detinetur, ut non possit moveri, ne defluant humores.*

DECISIO XXXVII.

CUm Excellentissimus Domin. Princeps Ursinus, tunc minor, cum decreto Judicis, & interventu proximiorum fidejusserit ad favorem D D. de Mareriis, pro D D. Virgilio & Fabio de Ursinis, Agentes cœperunt prætendere fidejussionem dicti Excellentiss. Principis fuisse nullam, ob non servatam formam statuti Urbis, *libro 1. cap. 113.* quia in ea facienda non intervenit bon. mem. Henricus Cajetanus S. R. E. Cardinalis Camerarius, proximior Domin. Excellentissimi Principis, quem in disputatione hujus dubii, præsupponebatur tunc fuisse præsentem in Urbe: unde dubitavi an ultra dictam præsentiam Eminentiss. Cardinalis, Excellentiss. Princeps tenetur probare aliquam habilitatem; & quatenus sic, an sit probata.

Et quantum attinet ad primam partem dubii, Domini affirmativè resolverunt. Ad secundam verò, negativè. Ratio primi dicti fuit, quia impugnans contractum ex quo non intervenerint 1
proximiores, tenetur probare nedum præsentiam, sed etiam habilitatem, prout tenuerunt Castren. *consil. 124. numero 2. vers. secundo videndum, libro primo*, Alexander ad Bartol. *in leg. si tertius, num. 6. Digestis, de aqua pluv. arcend.* Corn. *consilio 316. numero 8. lib. 1. & consil. 141. num. 7. libro 2. & consilio 242. numero 2. libro quarto* quorum sententiam pluries sequuta est Rot. ut per Guidob. *decision 98.* Achill. *decision. 4. de præsumption.* & novissimè *in causa Firmana restitutionis dotis 23. Junii 1603. coram bon. mem. Peunia*, & in aliis pluribus causis, ut in *decisionibus*, quarum copia data fuit.

Et prædicta procedunt nedum in habilitate accidentali, Bartol. *in dict. leg. si tertius, numero quinto, vers. ita hic propter ætatem, vel morbum*: Felin. *in cap. super his, num. 17. post med. vers. sic facit quod notat: & vers. sequenti, de accusat.* ubi loquens

quens de inhabilibus post alios exemplificat in mulieribus, pueris, infirmis, furiosis, & aliis.

Et prædicta procedunt optima ratione, quia similia opponens est actor, & fundatur in ista
2 qualitate habilitatis, & non impedimenti: unde illam concludenter, & non præsumptivè, tenetur probare: *leg. ab ea parte, Digestis de probat.* Alexander *consilio 27. numero septimo, libro 7.* Castr. *ubi supra, numero 2. vers. 2.* Videndus est Put. *decision. 375. num. 2. libro 2. in correct.* Achill. *decisione prima, de probat.* & in Puncto fuit dictum *in allegata causa Firmana restitutionis dotis coram bon. mem. Pennia, & in aliis.* Tum etiam quia alia pars habet intentionem fundatam in instrumento celebrato cum de-
3 creto Judicis; ex quibus oritur fortior præsumptio aliis præsumptionibus: Alciat. *de præsumption. reg. 3. præsumpt. 34. ante num. 1.* & dixit Rota *in causa Terdonens. fructuum 26. Octobris 1575. coram bon. mem. Episcopo Lauretano, sub n. 25.*

Quod procedit maximè in casu isto, in quo Excellentissimus Princeps in vigesimo ætatis anno constitutus, cum juramento asseruit se non habere alios proximiores, qui commodè possent intervenire: & cum semper fuerit magni ingenii, non est verisimile quod voluisset cum juramento asserere se non habere proximiores, qui commodè possent intervenire, si verè tunc bon. mem. Cardinalis potuisset intervenire: & ideò ejus agentes, qui hodie ista opponunt, gravantur ex persona ejusdem Excellentissimi Principis, dare concludentem, & non præsumptivam probationem. Abb. *in cap. per tuas, numero 5. vers. Unde dicendum: de condit. apposit.* Gemin. *cons. 27. num. 3.* Crescent. *decis. 4. n. 6. de except.*

4 Neque prædictis resistit, quod sufficiat probare adesse consanguineos, quia habilitas præsumitur: Felin. *in cap. in præsentia, numero 11. & vers. propterea dubito, de probat.* quem sequitur Curt. Jun. *in leg. 1. num. 23. Cod. unde vir. & uxor:* Lamberteng. *de contract. eorum qui sine certa solennitate: gloss. 12. in vers. Agnatum non habuerit quæst. 4. num. 4. & 5.*

5 Nam non est recedendum ab opinione superius firmata, quam Rota pluries, immò sæpissimè approbavit: quæ fulcitur optimis rationibus superius adductis: & absque alio scrupulo debet procedere in casu isto, stante nobilitate & qualitate Excellentissimi Principis: qui asseruit cum juramento se non habere proximiores valentes commodè intervenire: quæ quidem Nobilitas multum facit, ad hoc ut stetur ejus dicto: prout considerat Aymon. *in cons. 224. num. 6. in princip.* optimè Cret. *in cons. 332. num. 10. volum. 3.* licet ejus Agentes hodie conentur probare contrarium.

Ratio autem secundi dicti, quod non sit probata habilitas bon. mem. Cardinalis, fuit, quia decretum fuit interpositum die 18. Martii anno 1591. & Agentes nituntur infirmis probationibus; Primò quòd Dominus Cardinalis diebus vigesima, & vigesima prima ejusdem mensis, accessit ad arcem Sancti Angeli ad Consistorium, & aliqua decreta & subscriptiones fecerit: quæ probatio non relevat, cùm hæc omnia non percutiant diem contractus, cujus tempore habilitas requiritur: Castr. *cons. 455. sub num. 1. vers. Nam verb. sequentia, lib. 1.* Socin. *cons. 283. numero 4. vers. ex quibus infertur lib. 2.* Bero. *cons. 209. n. 2. lib. 1.*

Secundò nituntur alia probatione, scilicet quod eadem die 18. Cardinalis interposuit, & sub-
8 scripsit decreta, ex quibus dicitur resultare habilitas de eadem die: cùm habilitas naturalis præsumatur: Menoch. *de præsumpt lib..... præsumpt. 46. sub num. 8. vers. aut etiam ætatem.* Sed nec ista probatio relevat: clarum est enim quod ad probandam habilitatem decreto tempore, requiritur etiam probatio habilitatis in hora, qua actus fuit factus: ut vi- 9
dentur concludere Doctores præcitati: & expressè dicit Anchar. *in cons. 38. numero 8. vers. nec obstat: & numero 12. vers. constat autem,* ubi quod requiritur probatio horæ: cujus dictum sequuta fuit Rota *in causa Romana hæreditatis. 14. Junii 1610. coram Reverendissimo Domino meo Pirovano;* & idem expressè dicit, non habita mentione de Anchar. Verall. *decis. 218. part. 1.* & benè etiam facit Anguiss. *cons. 194. num. 2. vers. porrò licèt vera sint:* ubi ait non sufficere quod testes probent actum fuisse factum de nocte, nisi qualificent tempus, juxta formam statuti: & Alexand. *in dict. cons. 97. n. 5. vers. Unde qui se fundat. lib. 7.* ubi quod tempus debet limitatè probari.

Ad probandam autem habilitatem perso- 10
næ de certa hora, licet in quibusdam personis possit admitti, quod si erat habilis de mane, poterat esse habilis de serò: attamen secus est in aliis personis, quæ vacant honoribus & officiis, aut laborant infirmitatibus repentinis; prout erat bonæ memoriæ Cardinalis, cùm esset Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Camerarius, cujus negotia sunt magna, & laborabat podagra, & potuit esse quod vocatus à Papa ad audientiam, aut impeditus alio negotio ratione officii Camerariatus, non potuerit intervenire; aut quod ei supervenerit Podagra: ita eleganter in puncto Anchar. *in alleg. consil. 388. numero 13. vers. præterea iste Titius:* ubi quod ex quo Titius erat scholaris, verisimiliter potuit esse impeditus occasione studii, & lectionem suarum, quibus quilibet studens insistere debet: & *suprà, numero 2. dict. vers. nec obstat:* ubi quod esse potest, ut quis de mane sit 11
sanus, & de sero infirmus: Et hæc distinctio est etiam de mente Menoch. *loco superius allegato,* dum 12
ad præsumendas habilitates naturales distinguit inter ætatem & ætatem: sic ad præsumendas alias habilitates, distinguendum est inter personam & personam: atque ita manifestissimè apparet, quod in decidendis similibus articulis multum polleat Religio judicantis: ideoque stante qualitate D. Cardinalis, qui propterea poterat esse impeditus, ex probatione, quod fecerat decreta, & subscripserat mandata, non resultat probatio habilitatis de hora contractus; quia stantibus negotiis & infirmitatibus Domini Cardinalis, potuit non esse habilis de dicto tempore contractus: maximè cùm gesta per Dominum Cardinalem contineant brevis & facilis expeditionis; & Notarii expectant quamcunque horam diei, vel noctis & commoditatem Domini: Secus autem est in insistendo prædicto contractui, cui plures personæ, & gravissimæ debebant intervenire: & propterea non commodè qualibet hora diei hoc fieri poterat; & sic resultat, quod ista habilitas probata non suffragetur; cum respiciat actum, in quo Dominus Cardinalis interesse debebat: Ruin. *cons. 81. n. 6. lib. 5.* Felin. *in cap. in præsentia, num. 14. de probat.* Verall. *d. decis. 18. part. 1.*

Tertiò pro parte Excellentissimi Principis fuerunt examinati plures testes, qui nec etiam relevant: omisso enim quod contra aliquos opponitur defectus citationis, & juramenti, necnon & consanguinitatis; eorum dicta non tollunt quòd Do- 13
minus Cardinalis potuerit esse impeditus ratione officii, aut infirmitatis podagræ, qua laborat multoties enim, licèt homo non decumbat, & habeatur pro sano, ita tamen domi detinetur, ut non possit moveri ne humores defluant; ut experientia docet, & colligitur ex *leg. Podagra,* ubi Lucas de Penna, & Pyrrhus Aglebermeus & cæteri, *Cod. qui morb. se excus. lib. 10. & ex cap. legimus,* ubi Gloss. *1. de consecrat. dist. 5. &c.*

Cre-

Cremonensis Pensionum, Veneris 21. Februarii 1614.

Coram R. P. D. Pirovano.

SUMMARIUM.

1 *Pensionis solutio non potest retardari si adsint litteræ illius reservationis, & consensus Titularis.*
2 *Pensionis reservati non indiget justificatione concurrente consensu Titularis, nisi gratia reservationis sit conditionalis.*
3 *Pensionis reservatio dicitur conditionalis stante clausula*, super fructibus ad talem summam, ut asseris, ascenden.
4 *Verba*, ut asseris, *æquipollent clausulæ*, si ita est.
5 *Clausula*, si ita est, *habet implicitam conditionem.*
6 *Consensus Titularis præstitus reservationi pensionis, non liberat pensionarium in petitorio à justificatione narratorum, si reservatio est conditionalis.*
Declara ut num. 7.
8 *Conditio tacita in gratia non impedit effectum puræ dispositionis.*
9 *Taciti, & expressi non est par virtus, ubi agitur ad nullitatem actus, propter medium impediens illius productionem adesse.*
10 *Bigamia non contrahitur ex solo matrimonio cum vidua sed requiritur copula & consummatio.*
11 *Copula carnalis directè probari non potest.*
12 *Copula carnalis præsumitur ex cohabitatione conjugum post contractum matrimonium.*
Declara ut num. seqq.
13 *Præsumptio adducta ad effectum incapacitatis, & privationis, debet esse concludens, & necessaria.*
14 *Probationes imperfectæ non junguntur ad faciendam plenam probationem nisi sint in sua specie perfectæ.*
15 *Copula Carnalis non præsumitur ex cohabitatione conjugum post contractum matrimonium stante impedimento infirmitatis.*
16 *Infirmitas cum copula carnali non se compatitur.*
17 *Fides Parochi quando probet infirmitatem conjugum.*
18 *Matrimonium celebrari debet in Ecclesia ex dispositione sacri Concilii Tridentini.*
19 *Medicorum fides probat infirmitatem*
20 *Copula carnalis excluditur ex impedimento infirmitatis respectu viri, non autem mulieris.*
21 *Hectica febris præbet justam causam conjugibus abstinenti à commixtione.*
22 *Febri laborans habet justam causam abstinendi à commixtione conjugis, propter grave periculum imminens.*
23 *Præsumptio fundata in eo, quod potest esse, & non esse, non relevat.*

DECISIO XXXVIII.

Mandatum Domini Auditoris Cameræ visum est Dominis esse confirmandum, stantibus litteris Apostolicis reservationis pensionum, & consensu per titularem præstito cum obligatione Camerali; ex quibus parata dicitur executio: Mohed. *decis.* 13. *ut lit. pend.* Gig. *de pens. quæst.* 39. *numer.* 9. Cassad. *decis.* 10. *num.* 8. *de rescript.*

2 Nec ad effectum obtinendi mandatum erat necessarium, quòd pensionarii justificarent narrativam, scilicet fructus ascendere ad Ducatos mille, stante consensu Titularis reservationi præstito, per quem resultat virtualis confessio veritatis eorum narrativæ, æquipollens justificationi gratiæ, quando non est conditionalis: Felin. *in cap. olim, num.* 20. *in quarta & quinta limitat. de rescript.* & benè distinguitur *in Salamantina Pensionis*, 28. *Maij coram Gypsio*, & firmatum fuit *Lunen. Sarzanensis Pensionis*, 15. *Februarii eodem anno coram bonæ memoriæ Cardinali Seraphino*, *& coram Litta in Melevitana Pensionum* 28. *Novembris* 1598. *& in Giennen. Canonicatus* 28. *Novembris* 1605. *coram Pennia.*

3 Non obstat quod imò gratia prædicta videatur conditionalis, stante clausula *super fructibus*, 4 *& emolumentis ad mille Ducatos, ut asseris, ascen-* 5 *dens*, dum verba, *ut asseris*, videntur æquipollere verbis, *si ita est*, quæ habent implicitam conditionem: Felin. *in cap. ad aures, num.* 10. *in fin. vers. & adde istis, de rescript.* & ideò quòd versamur in 3. casu distinctionis *Salamantinæ pensionis*, 6 *& aliarum decisionum*, in quibus admittitur, quod consensus Titularis reservationi pensionum præstitus, non liberet pensionarios in petitorio à justificatione narratorum.

Quia Domini intellexerunt, quando gratia 7 continet expressam conditionem: ut si dictum sit, *dummodo medietatem fructuum non excedat*, vel *dummodo remaneant* 100. *pro Rectore*: ex quo tunc intentio pensionarii fundatur in dispositione conditionali, & qualificata, quæ non relevatur ex consensu Titularis posito sub eadem conditione: 8 secus autem in conditione tacita, & virtuali, quæ inest in qualibet gratia, *si ita est*, vel *si preces veritate nitantur*, cùm per eam affectus puræ dispositionis non impediatur: *leg. si ita expressim*, cum Gl. *ff. de condit. & demonstrat.* & ubi agitur ad nullitatem 9 actus propter medium impediens illius productionem adesse, non est par virtus taciti & expressi: ut dicit Bald. *in leg. eleganter*, § *si quis*, *ff. de condict. indebiti.* & sequitur Dec. *in reg. expressa nocent. num.* 2.

Defectum autem incapacitatis oppositum Vellano alteri ex Pensionariis, propter bigamiam ob Matrimonium per eum cum Vidua contractum, existimarunt Domini non obstare: quia bigamia non contrahitur ex solo Matrimonio cum Vidua, 10 sed requiritur copula & consummatio, quæ non probatur: *cap. debitum*, *de bigam.* & veriorem dixerunt opinionem adversus Magistrum sententiarum, *lib.* 4. *dist.* 27. quam probarunt Joan. Andr. ad Specul. *de dispens.* §. 4. *n.* 6. *littera F.* Covarruv. *in Clem. si furiosus*, *de homicid. part.* 1. §. 2. *num.* 2. Capell. Tholos. *decis.* 254. *&* 255. Majol. *de irreg. lib.* 1. *cap.* 33. *lib.* 4. & alii relati per Sanchez *de Matrimonio*, *lib.* 7. *disput.* 83. *num.* 4. *&* 5. Et ratio satis clara colligitur *ex dicto cap. indebitum* quia ubi corporum commixtio deficit, solus consensus non sufficit ad significandum Matrimonium Christi cum Ecclesia per Incarnationis Mysterium contractum nec vir ille dicitur carnem suam in plures divisisse.

Nec obstat quod etsi copula directè probari 11 non possit, *cap. præterea*, *de testibus*, *cap. litteris*, *& cap. sequenti*, *de præscript.* ex cohabitatione tamen ipsorum conjugum per duos menses post perfectum Matrimonium, sufficiens probatio co- 12 pulæ colligitur tanquam ex conjectura & præsumptione violenta: *cap. si quis accipiet*, 33. *quæst.* 1. *cap. laudabilem*, *fin. de frigid. & malef.* Ferretus *concl.* 203. *num*.... *lib.* 1. Abb. *cons.* 195. *numer.* 2. Cæpol. *cons.* 3. *&* 4. *inter Civilia*: Rota *coram Cantuccio*, *inter impress. decis.* 95. *per totam*, *parte* 2. *divers.*

Quia fuit responsum, quòd cùm hæc præ- 13 sumptio conjecturalis deducatur ad effectum incapacitatis & privationis ex sequuta bigamia, debet in suo genere saltem esse concludens & necessaria: *cap. in præsentia*, *de probat.* Lap. *alleg.* 25. *&* 53. Quod etiam fuit dictum *in Tullen. Monasterii Sancti Mansueti* 27. *Januarii* 1597. *coram Pennia*, in qua aliæ decisiones allegantur.

Et idem dicitur, quando imperfectæ probatio- 14 nes sunt conjungendæ ad constituendam plenam & perfectam probationem: Illæ tamen de per se in sua specie debent esse perfectæ; alias non relevant: latissimè Gabr. *de probat. conclus*.... Ideò cum ista cohabitatio non fuerit libera ad effectum maritalem prosequendum, sed à die & hora perfecti matrimonii impedita ex gravi infirmitate ipsius

Mariæ uxoris continuata usque ad horam ejus mortis, prout testantur Parochus evocatus ad celebrationem matrimonii, & Medici, qui illam in infirmitate curarunt, & utraque fides adminiculatur ex testamento & Codicillis ejusdem Mariæ, in quibus semper fuit enunciata infirma; & concurrunt Confessiones Mariti cum juramento etiam firmatæ: & coadjuvatur etiam ex juris præsumptione, ut non præsumatur cum prædicta infirmitate ad illam accessisse; juxta ea quæ habentur latissimè *in decis. 701. per tot. parte 1. divers.* sequitur
15 dicendum præsumptionem cohabitationis non deservire ad probandam commixtionem viri & uxoris, stante impedimento infirmitatis, ut se non
16 compatientis cum coitu: ut dicit Abb. *in cap. tenor, num. 3. de sent. & re judic.* etiam Sarnen. *super reg. de infirmis, quæst. 9. in tertio privileg. num. 7.* qui propterea confirmant limitationem *leg. filium eum definimus ff. de iis qui sunt sui, vel alieni juris*: ut natus in domo viri, non dicatur ejus filius, si præcedat simile impedimentum.

17 Non obstat quod fides Parochi non faciat fidem de infirmitate, uti de non pertinentibus ad ejus officium, Bald. *in l. 1. num. 19. de confessis*: Angel. *in tract. de testam. gloss. 3 n. 10. in fine.* Quia expressio causæ infirmitatis, est de pertinentibus ad ejus officium, cùm alias teneretur celebrare matrimonium in Ec-
18 clesia; ex Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 1. de reform.* Præterea fides per Titularem simpliciter producta fuit; ideò probatio non potest dividi, ut quoad matrimonium fidem faciat, quoad infirmitatem non credatur. Tollitur etiam quod similiter
19 dicebatur de fide Medicorum: quia quidquid sit, quando non est adminiculata, junctis tamen adminiculis testamenti & codicillorum, ac confessionis juratæ mariti, benè probat: Verall. *decis. 234 part. 1.* Rota *decis. ultim. p. 1. divers.*

20 Postremò non obstat quod non probatur talis infirmitas, quæ repugnet potentiæ sustinendi commixtionem; quæ licet respectu viri benè posset considerari, secus tamen respectu mulieris: Tiraquell. *de leg connub. glos. 1. part. 15. num. 75.* Sarnen. *in reg. de infirmis, quæst. 9. n. 66.*

21 Quia fuit primò responsum ex fide Medicorum constare eam laborasse febri continua, & etiam tempore matrimonii Hecticam confirmatam esse, quod genus morbi præstat justam causam abstinendi à commixtione: ut de simili dicit Abbas, *in cap se-*
22 *cundo, num. 5. vers. secundo, de conjug leprosor.* & de sola febri laborante, propter imminens grave periculum, tradit Sanch. *de Matrimonio, lib. 9. disput. 24. n. 5.*

Secundò fuit etiam dictum, quod cum dubitari non possit ex deductis eam fuisse infirmam, sufficere ad impediendum effectum privationis, ad quem probationes contrariæ in suo genere debent esse necessariæ, & concludentes, ut dictum est: ideò si morbus potuit esse, vel non esse talis, per quem copula & consummatio matrimonii impedita remanserit, non inde necessariò sequitur, alio non appa-
23 rente, quod talis non fuerit, & sic præsumptio remanet fundata in impossibili, quæ non relevat: *d cap. in præsentia, de probat. leg. non hoc, Cod. unde legitimi.* Et ita fuit resolutum.

Romana Donationis de Gualterucciis, Veneris 13. Nov. 1615.

Coram R. P. D. Cavalerio.

SUMMARIUM.

1 *Instrumentum publicum facit probationem probatam.*
2 *Donatio facta à furioso, etiam loco pio, non valet.*
3 *Dementia debet concludenter probari, cùm non præsumatur, sed potiùs contrarium.*
4 *Dementiam non probant testes nisi reddant rationem, etiam non interrogati.*
5 *Testis unicus non probat contra inducentem ex opinione Rotæ.*
6 *Insania non probatur, nisi testes dicant signa, & gesta, ex quibus deprehendatur.*
7 *Testes examinati in judicio criminali, non probant in civili nisi repetantur, si præsertim non fuerunt data interrogatoria.*
8 *Insania ad invalidandam donationem est probanda de tempore factæ donationis.*
9 *Furoris præsumptio est datio Curatoris.*
10 *Insania excluditur ab eo, cui non fuit datus Curator, & fecit actus, ut faciunt alii sanæ mentis.*

DECISIO XXXIX.

Rota censuit donationem factam per Lælium Collegio Clementino, esse validam: est enim subscripta ab ipsomet donante, & à testibus, & die sequenti fuit insinuata, & in ea concurrunt omnia requisita per statutum Urbis, *lib. 1. c. 149. & sequentibus.* De ea autem constat per publicum instrumen- 1 tum quod facit probationem probatam: Bart. *in leg. 2. in princip ff. de novi oper. nunc.* Bald. *in leg. 2. num. 6. Cod. quando fisc. vel privat.*

Verùm quia pro parte Domini Caroli opponi- 2 tur de dementia Lælii, & quod propterea donatio tanquam à furioso facta non subsistat, cùm furiosi nulla sit voluntas, *leg. furiosi*, ubi Dec. & Cagn. *ff. de regulis Juris.* Alexand. *cons. 86. numer. 11. vers. hoc præsupposito: libro 2.* Paris. *cons. 88. numero 2. libro 3.* Decian. *cons. 448. numero 22.* Sebast Medic. *de fort. cas. quæst. 5. numero 18. part. 2.* & in puncto de donatione facta loco pio, Jas. *cons. 141. n. 14. lib. 4.*

Domini non habuerunt allegatam dementiam 3 Lælii pro sufficienter probata, prout probari oportet. Regula enim est in dubio quemlibet præsumi sanæ mentis: juxta text. & Glos. *in leg. ne codicillos, Cod. de codicill.* Doct. *in leg. furiosum*, ubi Dec. *numero 30. Cod. qui testament. facere poss.* Paris. *cons. 83. num. 3. lib. 3.* cum alijs adductis per Menochium *de præsumpt. lib. 1. cap. 18 1. num. 7.* fuit dictum *in Meliten. testamenti 17. Februarii 1612. coram Reverend. Patre Domino meo Manzanedo*: & dementia est difficilis probationis, ita ut testibus de ea de- 4 ponentibus non sit credendum, nisi assignent rationem sui dicti, etiam non interrogati: Honded. *ubi supra, num. 70.* Bald. *in dict. leg. furiosum, num. 3.* quem refert, & aliàs secuta est Rota *in una Vlixbonensi professionis 22. Junii 1579.* quæ est 107. *n. 4. part. 2. divers.*

In proposito autem casu ad probandum furorem Lælii donantis, plura deducebantur: Et primò quidam testis inductus ab ipsomet Collegio donatario, qui fuit in Rota examinatus: verùm cùm esset unicus, non visum fuit posse in eo fieri fundamentum: tum quia Rota non ser- 5 vat opinionem illam, quod unicus testis sufficienter probet contra inducentem: tum etiam quia non videtur sufficienter deponere de insania, cum nihil dicat de signis & gestis, prout re- 6 quiritur: Rota *dict. decis. 107. n. 5. & decis. 129. n. 5. ead. part. 2.*

Secundò adducebantur complures testes exami- 7 nati in judicio criminali, qui licet realiter deponant de pluribus signis, & gestis à Lælio tanquam furioso: tamen Domini non censebant posse in iis fieri vim, tanquam non existentibus in actis & examinatis ad instantiam fisci: Unde nisi fuerint repetiti parte citata, nihil probant, cùm sint examinati sine interrogatoriis: *cap. 2. de testibus, leg. si*

quando

quando Cod. eodem: Salic. *in leg. ultim. in fin. Cod. de quæst.* Alexand. *cons. 180. num. 7. lib. 2.* Corneus *cons. 134. num. 3. lib. 4.* fuit dictum *in Beneventana Census 16. Decembris* 1594. *coram bon. mem. Pennia.*

Tertiò allegabantur depositiones duorum testium examinatorum coram Illustrissimo Cardinali Prothesaurario, qui ultra quod patiuntur easdem exceptiones; Domini considerabant Primum tantum ex ipsis percutere tempus celebrati instrumenti donationis, cùm dicat, quod de anno 1608. quo fuit facta donatio, Lælius habebatur pro furioso: alter verò, licèt deponat de aliquibus signis furioso convenientibus, nihil dicit de tempore: & tamen necessaria erat temporis expressio, & quod furor inesset de tempore donationis ad illam invalidandam:
8 Boer. *decis. 23. num.* 78. Honded. *ubi supra num.* 71. *& sequentibus.*

Et tantò facilius Domini iverunt in hanc sententiam: quia aderant aliquæ præsumptiones quod Lælius esset sui compos, & sanæ mentis, unde tanto magis probandum erat tempus, ut *ibi* Honded. *n. 72.*

9 Præsumptiones autem erant, quia Pater Lelii nullum dedit ei curatorem testamento, licèt eum dederit Carolo nepoti ex filio; cùm aliàs datio Curatoris sit non levis præsumptio furoris; ut per Honded. *n. 15.*

10 Altera erat præsumptio; quia donatio, de qua agitur, fuit satis cauta, & digna viro prudenti, cùm donator sibi caverit circa expensas, & participationem dimidiæ partis sui crediti recuperandi, quæ conveniunt potiùs viro sanæ menti, quàm mente capto: Alexand. *consil. 147. num. 5. lib. 7.* Bero. *cons. 56. num. 20. lib. 2.* faciunt tradita in simili de prodigo *in Benonien. de Eleonoris 9. Decemb.* 1613. *coram me.*

Et ex his conclusum fuit Donationem fuisse validam.

Ea autem, quæ dicebantur de revocatione hujus donationis, non visa fuerunt cadere sub præsenti inspectione, &c.

Pampilonensis Matrimonii, Veneris 11. Decembris 1615.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Coëundi impotentia naturalis quandoque est evidens, necessaria, & concludens: Quandoque est verisimilis, & aliquando dubia, & præsumptiva.*

2 *Impotentia coëundi quando est evidens devenitur ad dissolutionem matrimonii absque alia triennali cohibitatione, & absque juramento conjugum.*

3 *Impotentia coitus quando est verisimilis, sufficit pro dissolvendo matrimonio juramentum conjugum, & septima propinquorum manus, non autem requiritur cohabitatio triennalis.*

4 *Impotentia coitus in conjugibus, si sit dubia, requiritur cohabitatio triennalis.*

5 *Impotentia coëundi ex magnitudine, & arctitudine, dicitur concludens, & necessaria.*

Contrarium verius, num. 6.

7 *Oculus matronarum sæpè fallitur.*

8 *Medicorum judicium sæpè fallitur.*

9 *Iudices in rebus gravibus, & ubi agitur de præjudicio animæ, nullam debent relinquere diligentiam, ut veritas elucescat.*

10 *Impotentia coëundi ob magnitudinem, & arctitudinem, an & quando sufficiat ad dissolutionem matrimonii absque triennali conjugum cohabitatione.*

11 *Confessio sacramentalis non est necessaria ante triennalem conjugum cohabitationem quando impedimentum coitus non procedit à maleficio.*

12 *Arctitudo mulieris quando sit talis, ut penetrari non possit, cohabitatio triennalis non est demandanda, quia adest periculum peccati.*

DECISIO XL.

IN hac causa die decimo Decembris 1612. fuit resolutum deveniendum esse ad inspectionem Francisci: & postmodum in relationibus causarum fuit resolutum deveniendum esse ad inspectionem Mariæ: & cùm Medici inspexerint Franciscum, & retulerint ipsum non posse coire cum virgine valdè arcta, Obstetrices verò inspexerint Mariam, & retulerint quod esset virgo, & valdè arcta: ideò post dictas relationes, dubitavi an esset locus dissolutioni Matrimonii? & Domini pro intelligentia præmiserunt, quod cùm non agatur de impedimento ex maleficio & opera dæmonum, sed de im- 1
pedimento naturali; hujusmodi impedimenta naturalia possunt considerari triplici differentia, ut scilicet quædam necessariò & evidenter concludant impotentiam; alia verisimiliter; alia dubiè & præsumptivè: Butr. *in c. laudabilem, n. 14. de frigid. & malef.* Præposit. *n. ult.* Alex. de Nævo, *n. 16. & 17.* quos refert & sequitur Sanchez *de Matrimonio, lib. 7. disputatione 270. n. 2.*

Et prædicta signa operantur diversos effectus; 2
nam si necessario, & evidenter concludunt, potest deveniri ad separationem absque alia cohabitatione triennali, & absque alio juramento. Si ve- 3
rò verisimiliter concludunt, requiritur juramentum conjugum asserentium se non posse coire, & septima manus propinquorum jurantium se credere eos verum fateri: Non autem requiritur cohibitatio triennalis: ut latissimè probat Sanchez *de Matrimonio, loco supra allegato, numer. 3. & 4.* Si verò signa dubiè & præsumptivè concludunt, 4
requiritur cohabitatio triennalis, & juramentum prædictum, ut per Sanchez *dicto lib. 7. dispositione 108. per totam.*

Hoc stante, duæ oriuntur difficultates. Pri- 5
ma est, an in abstracto impedimentum magnitudinis & arctitudinis sit primæ speciei. Secunda, an in casu, de quo agitur, dictum impedimentum sit judicandum tertiæ speciei, scilicet quod necessariò, & evidenter concludat impedimentum; ita ut non sit necessarium juramentum, nec cohabitatio triennalis: ut voluerunt Innocent. *in cap. laudabilem, in verbo, justum judicium, de frigid. & malefic.* Joannes Andreas *num. 9.* Butr. *num. 13. & 14.* Præposit. *num. 6. super verb. justum judicium: & numero ultimo*, cum aliis per Sanchez, *de Matrimonio, dict. disput. 107. num. 7.*

Contrarium verò, scilicet quòd istud impe- 6
dimentum sit secundæ speciei; ita ut exigat juramentum, licet non cohabitationem triennalem, voluerunt Butrius *in cap. finali, num. 8. de frigid. & maleficiat.* Alexand. de Nævo, *in cap. laudabilem, numero 16. & 17. eodem titulo*, & in hac sententia residet Sanchez. *loco proximè allegato.* Et 7
ista posterior opinio fundatur optima ratione, quia oculus matronarum sæpè fallitur: *cap. ne aliqua, 22. quæstione prima*: & judicium Medico- 8
rum similiter sæpè est fallax, ut experientia demonstrat, & notatur *in cap. proposuisti, de probat.* Quare ista posterior opinio videtur magis tuta: 9
Nam cum tractetur de re gravissima, & in qua de maximo animæ periculo agatur, nulla Judicis in veritate indaganda, ac probationibus exquirendis superfluitas potest reprehendi. Joannes Andreas *in cap. fraternitatis, numer. 3.* Butrius *numero 18.* Ancharanus *num. 3. notab. 3.* Præposit. *n. 1. notab. 1, de frigid. & malefic.* Alexand. de Nævo *in cap. fin. num. 15. eodem titulo.*

Quantum

10 Quantum attinet ad ſecundam difficultatem, an in caſu, de quo agitur, verſemur in ſecunda, vel tertia ſpecie, ita ut ultra juramentum ſit neceſſaria cohabitatio triennalis? Rota cenſuit nos verſari in tertia ſpecie: quia Medici inſpexerunt Franciſcum: Obſtetrices verò Mariam: unde cùm judicia ſint ſeparata, ita ut non poſſint dici ſuper certo; quia Medici, nec Obſtetrices inſpexerunt utrumque: & propterea licet dixerint, Franciſcum non poſſe coire cum muliere valdè arcta, & Obſtetrices, quòd mulier ſit valdè arcta, non inde ſequitur per neceſſe quod Maria ſit valdè arcta quoad Franciſcum; & ideò in caſu iſto probatio eſt judicanda dubia & præſumptiva; unde perneceſſe requiritur cohabitatio triennalis, & poſtmodum juramentum, de quo ſupra dictum eſt: ut per Sanchez latiſſimè *dicto lib. 17. diſputatione* 108. *per totam*. Non
11 eſt tamen neceſſarium in hoc caſu, quod præcedat Confeſſio Sacramentalis: quia non agitur de maleficiato verè aut dubitativè. Hoſtienſis *in cap. finali, num. 5. verſ. ut agerent pœnitentiam:* Cardinalis *numero ſecundo, de frigid. & malefic.* & fuit dictum *in hac cauſa* 10. *Decembris* 1612.

Unus tamen ex Dominis dicebat melius eſſe devenire ad novam inſpectionem ab eiſdem de utroque: quia aut conſtabit de arctitudine reſpectivè ad Franciſcum, aut non: utroque caſu fa-
12 ciliùs, & breviùs cauſa poterit expediri: Et ultra quod ſi arctitudo eſſet talis; quæ penetrari non poſſet, cohabitatio triennalis fieri non poſſet abſque evidentiſſimo periculo peccati: quæ ſententia non diſplicuit aliis Dominis; ſed dixerunt, quod ſi opus erit, de hoc poterit particulariter videri, &c.

Peruſina Hæreditatis, 12. Iunii 1617.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1 *Mentis ſanitas naturaliter & de jure præſumitur, & contrarium aſſerenti incumbit onus probandi concludenter & n. 4.*

2 *Mentis ſanitas præſumitur etiam in Sene.*

3 *Notarii aſſertio teſtatorem eſſe ſanæ mentis, facit vehementem ſanitatis præſumptionem.*

5 *Dementia teſtatoris probanda eſt de tempore teſtamenti.*

6 *Teſtis depoſitio, quòd vidit à quatuor vel quinque annis citra, in ultimo tantum anno verificari poteſt.*

7 *Teſtis de tempore alternativè, & per dictionem* iu circa, *deponens, illud non probat.*

8 *Teſtis dubitativè deponens nihil probat.*

9 *Teſtes de alicujus dementia deponentia nihil probant, niſi rationem etiam non interrogati aſſignent.*

10 *Dementia quæ ſupervênit poſt teſtamentum conditum, non infringit illud.*

11 *Teſtamenti factionem non tollunt actus rationis uſum non excludentes, & intellectus, ſeu mentis exilium non inducentes.*

12 *Dementiam non arguit quilibet actus, licet omninò viro ſanæ mentis non conveniens.*

13 *Imaginatio quod læſa ſit, non autem rationis uſus ſive diſcurſus, ſimul ſtare poteſt.*

14 *Teſtamentum, cujus ſeries cuilibet ſanæ mentis viro congruit præſumitur factum de tempore habili, & in dilucido intervallo.*

15 *Mentis ſanitas probatur per communem reputationem, per famam, & per teſtes deponentes de rebus prudenter geſtis.*

16 *Mentis ſanitas arguitur ex frequentia Eccleſiarum, & Miſſæ auditione.*

17 *Mentem ſanam arguit frequentia Sacramentorum, præſertim in ultima infirmitate.*

18 *Dementiam excludit eleemoſynarum largitio, viſitatio amicorum, & converſatio cum illis.*

19 *Teſtibus de ſana mente deponentibus magis creditur quàm deponentibus de dementia.*

20 *Religioſorum atteſtationi de ſana alicujus mente plurimum defertur.*

21 *Teſtamentum furioſi valet ſtante diſpoſitione prudenti viro conveniente.*

22 *Mentis ſanitatem arguit prudens diſpoſitio.*

23 *Dementia arguitur ex inſtitutione cognatorum excluſis agnatis.*

24 *Cognatorum inſtitutio, omiſſis agnatis, eſt levis conjectura ad firmandam dementiam, & tollitur aliis urgentioribus conjecturis.*

25 *Præſumptio una cedit pluribus.*

26 *Conjecturis opus non eſt in claris.*

27 *Cognatorum inſtitutio excluſit cognatis dementiam non arguit.*

DECISIO XLI.

Contra Joannem Paulum hæredem ſcriptum inter cætera opponebatur dementia Margaretæ teſtatricis, ejus Materteræ, quæ probata impedit immiſſionem: eam tamen pro Dominis de Amicis dictæ teſtatricis ex fratre Nepotibus, ac prætenſis hæredibus ab inteſtato, non fuiſſe probatam, ac propterea ſtandum eſſe in deciſis 28. Novembris præteriti, Domini cenſuerunt.

Indubitata enim eſt Naturæ, ac Juris præſum- 1
ptio pro ſanitate mentis: & contrarium aſſerentibus probatio incumbit: *leg. nec codillicos 5. Cod. de codicillis, lege finali, Cod. de hæredib. inſtituend. cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtato*, ubique Scribentes Socin. *conſ. 42. num. 1. volum.* 1. Decian. *conſ. 127. num. 29. lib. 3. & conſ. 51. num. 33. & ſequentib. lib. 4.* Caldas *conſ. 24. num. 2. verſ. ſuffragatur, & num. 24.* cum cumulatis per Menochium *conſ. 683. num. 1. lib. 7.* & Farinac. qui de communi, *de pœn. temper. quæſtione 94. numero* 48. *ac in fragmen. criminal. in verbo, furor, numero* 230. & firmavit Rota *in Romana bonorum 26. Junii* 1609. *coram Reverendiſſimo Domino Decano in Meliten. teſtamenti* 16. *Februarii* 1612. *coram Reverendiſſ. Patre Dn. de Manzanedo in Romana donationis de Gualterucciis* 13. *Novembris* 1615. *coram Reverendiſſimo Patre Domino meo Cavalerio: & in dicta deciſione in hac cauſa, vigeſimooctavo Novembris præteriti.* Quæ præſumptio militar etiam in quan- 2
tumvis ſene: ut notatur *in lege ſenium, Cod. qui teſtament facere poſſunt*, Bald. & Salicet. *numero primo*, & Caſtr. *numero ſecundo, in fine*: idem Bald. *in lege ſenectus* 16. *numero* 1. *Cod. de donat.* Caputaq. *deciſ.* 200. *libro* 1. *in manuſcript.* & Cardin. Mantic. *de conjecturis, lib. 2. titulo 5. num. 5.*

Et pro ea hic concurrit etiam aſſertio Notarii 3
de teſtamento rogati per hæc verba: *Dei gratia, ſana ſenſu, viſu, mente, corpore, & intellectu; & in bona & recta ſcientia conſtituta*: quæ vehementem facit præſumptionem, ut præter allatos *in dicta deciſione* Alexandri de Nævo *conſil 37. num. 2. & 3.* Honded. *conſ. 78. num. 58. lib. 2.* Decian. *dict. conſ. 51. num. 41. volum. 4.* Magon. *deciſione Florentina 97. num. 12. & 13.* Probatio autem dementiæ, prout alia quæ- 4
libet, debet eſſe plena, & concludens: ut *in dicta deciſione Florent. 97. numer. 13.* & Rota *in dict. Meliten. teſtamenti.* & de tempore teſtamenti, *leg. 2. & leg.* 5
qui teſtamento §. quacunque autem. ff. de teſtament. Salicet. *in leg. furioſus, num. 2. Cod qui teſtament. facere poſſunt.* Pariſ. *de reſignatione Beneficiorum, libro 3. quæſtione 8. num. 21.* & dixit Rota *in Ravennaten. attentatorum 13. Martii 1589. coram bonæ memoriæ Orano in Parmen. ſtatus 24. Januarii 1607. coram Illuſtriſſimo Domino Cardinali Ludoviſio in dict. Romana Donationis de Gualterucciis, & in de Meliten. teſtamenti.*

Non obſtant igitur teſtes DD. de Amicis, quia præſertim Primus, Secundus, & Quartus, non concludunt, prout requiritur ex prædictis; actus & verba dictæ Margaritæ, de quibus deponunt fieri

fieri de tempore testamenti, nec ante; imò nec
6 post testamentum ante quemdam lapsum Margaritæ testatricis ex scalis de anno 1613. ex quo dicunt illam fuisse læsam in capite, & non sine periculo vitæ, ut ex fide Medicorum *in summario Laurentii prioris positionis. num. 7.* Tertius verò nullo modo includit tempus testamenti, vel ante, quia est examinatus, prout alii de anno præsenti; & deponit quod cœpit denuò conversari in domo dictæ Margaritæ ab annis decem, vel undecim citra, & quod eam cognovit sanam quatuor aut quinque annis circiter, & post dictos quatuor vel quinque annos, cognovit eam insanam; sed non dicit quod statim ab initio dictorum quatuor vel quinque annorum eam cognoverit talem, sed post illud tempus: quod etiam in ultimo tantum anno potest verificari: juxta Bart. *in lege Celsus, num. 22. & 23. Digestis de usu cap. & in lege 1. §. quod autem, num. 1. Digestis, de aq. quotid. & æstiv.* Felin. *in capite licet causam, num. 8. vers. tertia causa, de probat.* & sequitur Rota in pluribus decisionibus relatis per Gonzal. *super regul. 8. gloss. 9. in annot. num. 86.* Et quia alternativè loquitur, videlicet, *Dalli dieci, o undeci anni in qua, ch' io hò cominciato a repratticare, & l' hò conosciuta savia quattro o cinque anni in circa, e depo li quattro ò cinque anni l' hò conosciuta ch' era mattu, &c.* & sic nullum tempus firmare videtur: ideò
7 nihil probat: Alexand. *in leg. & si post tres, num. 6. vers. secus dicit, Digestis, si quis caution.* Rolan. *consil. 35. num. 23. libro 1.* cum aliis per Farinacium *de testibus, quæstione 68. ampliat. 9. numero 18 & consil. 116. sub num. 3. lib. 2.* & fuit tentum *in Parmen. status tertio Decembris 1607. coram Illustrissimo Domino Cardinali Ludovisio, & in Romana nullitatis contractus 28. Februarii 1611. coram Reverendissimo Attrebaten.* Quintus tandem, & ultimus, ultra quod est
8 unicus, & singularis, nihil etiam probat, quia dubitativè pluries loquitur; videlicet, *Potria esse da cinque anni più in circa* Butrius per illum textum *in cap. fin. de despons. impub.* cum pluribus per Farinacium *de testibus, dict. quæstion. 68. numero 20. & 21.* & Rota *in diction. Parmen. status 24. Januarii coram Illustrissimo Domino Cardinali Ludovisio, & in eadem 11. Januarii 1616. coram Illustrissimo Domino meo Damasceno.*

9 Imò cùm ratio, potiùs quàm dicta testium, sit consideranda, præsertim in hac materia, nam sine illa non creditur testibus de dementia deponentibus, etiamsi de ea non fuerint interrogati; ut post Socin. *consil. 42. num. 4. lib. 1.* & alios dixit Rota *in dict. Romana donationis de Gualteruccis, & in dict. Meliten. testamenti,* & Caldas, *dict. consil. 24. num. 25. vers. Item furor.*

Ipsi verò principaliter deducunt insaniam Margaritæ ex tribus actibus; videlicet, *d' insilzar un spillo con il fil bianco dalla parte della testa; d' infilzar un garofalo da spetiali nel panno; e di metter l' acqua in un canestro per abbeverare li piccioni, &c.* quos etiam actus, testes dictorum de Amicis admittunt fuisse post testamentum; ut primus & secundus *in summario Joannis Pauli num. 11.* ad quod tempus referri pro-
10 pterea debent illorum depositiones: & sic quatenus etiam de hoc tempore supervenisset dementia, illa tamen non infringeret testamentum: *dict. leg. furiosum,* & ibi omnes Scribentes: Ideò Dominis visum fuit nihil concludere: prædicti enim actus tendunt potiùs ad quandam levitatem, seu imbecillitatem
11 ingenii, vel memoriæ, quàm ad dementiam, cùm non excludant usum rationis, nec intellectus, nec mentis ex illum inducant; & sic non tollunt testamenti factionem: Jason. *in dict. leg. furiosum, num. 2.* Dec. *in leg. humanitatis 9. numero 1. vers. secus esset in eo, Cod. de impub. & aliis substit.* Ferret. *consil. 207. num. 3.* Paris. *consil. 88. numer. 40. 41. & 42. lib. 3. dict. decis. Florentina 97. num. 17.* Menoch. *dict. consil. 683. num. 12. & 15.* cum pluribus per Farinac. *in dict. verb. furor, numer. 237.* & Rota *decis. 107. num. 28. part. 2.* quæ etiam ita respondit testibus pro dementia exami- 12
natis *in dict. Meliten. testamenti.* Non enim quilibet actus, etiamsi non omninò viro sanæ mentis conveniat, dementiam arguit: ut latè per Decian. *dict. consil. 51. numero 82. cum sequentibus, libro 4.* Et simul 13
stare potest quod sit læsa imaginatio, non tamen memoria, & usus rationis seu discursus; ut ex Galeno consideravit Menoch. *dict. consil. 683. num. 14. vers. & ideò verè.*

Quinimò nec talem imbecillitatem, seu levitatē continuatam, ac permanentem probant, sed interpolatam ac discontinuam; deponentes de sermonibus & actibus delucida intervalla denotantibus, ut *in dict. summario Joannis Pauli numero 21.* Et ideò testamen- 14
tum, cujus series cuicunque sanæ mentis congruit, præsumitur factum de tempore habili & in dilucido intervallo, ut notatur *in dict. leg. furiosum:* Angel. *numero 1. vers. sed in dub.* Castr. *num. 3.* Alexand. *num. 2. vers. de hoc articul. & num. 3. vers. tamen putarem,* & Dec. *num. 27.* Alexand. de Nævo, *d. cons. 37. n. 3. vers. & debet, & n. 4.* Flam. Rub *consil. 47. n. 65.* Plot. *consil. 17. n. 12. vers. & hoc nisi:* Cephal. *cons. 753. n. 46.* Cardin. Mantic. *de conject. lib. 2. tit. 5. num. 6. in fine, vers. quarto & ult. num. 7. & 8.* Ant. à Gam. *decis. Regni Lusitaniæ 302. num. 2.* Odd. *consil. 93.* Menoch. *præsumpt. 45. num. 66. lib. 6. & dict. consil. 683. num. 6. dict. decis. Florent. 97. num. 22. vers. Maximè:* cum pluribus de communi, magis communi, & rationabiliori, per Honded. *consil. 78. numer. 61. volum. 2.* & sensit Rota *in dict. Meliten. testamenti.*

Quæ tanto magis sunt admittenda, cùm contra personas & dicta istorum testium deducantur plures exceptiones considerabiles: & sic etiam cessare visa fuit prætensa datio curationis eidem Margaritæ ad instantiam dictorum de Amicis: quia fuit de anno 1615. & sic longè post testamentum, & lapsum: Ultra quod allegatur, ad eam nulliter deventum fuisse, non servatis servandis, & supponitur ab illa appellatum.

In contrarium verò de sanitate mentis depo- 15
nunt quatuor testes Joannis Pauli, non solùm de communi reputatione, & formiter de publica voce & fama, per verba *fuit,* & *est,* ut *in ejus summario. num. 13.* juxta *decis.* Rotæ *577. num. 3. par. 1. divers.* Sed de scientia optimas reddentes rationes; videlicet quod prudenter sua bona & negotia administrabat, ut *in dict. summ. num. 14.* Menochius *dict. cons. 683. num. 4.* vendebat, & alios contractus inibat, *num. 15.* Quod considerant Zarabell. *consil. 50. num. 11.* Bero. *consil. 56. num. 11. volum. 2.* Farinac. *in dict. verb. furor, num. 283.* sua bona ac redditus clavibus custodiebat: *num. 16.* Alexand. de Nævo *dict. cons. 37. num. 6. vers. & etiam benè:* ad Ecclesias quotidie accedebat, & Missas audiebat, *num. 17.* Alexand. de 16
Nævo *ibidem dict. num. 6. circa med.* Dec. *dict. consil. 127. num. 34. vers. insuper.* Menoch. *dict. consil. 683. dict. numer. 4.* Sacramenta Sanctissimæ Eucharistiæ ac Pœnitentiæ frequentabat, illaque fuerunt ei exhibita usque ad obitum, *num. 18.* Alexander de Nævo & Decian. *ubi supra,* Menochius *dict. cons. 683. dict. num. 4.* Honded. *dict. consil. 78. num. 67.* Farinac. *loco citato, num. 282.* Rota *decis. 107. numero 20. part. 2. divers.* & in terminis receptionis Sacramen- 17
torum in ultima infirmitate admissum fuit *in dict. Meliten. testamenti:* eleemosynas largiebatur, *num. 19.* Alexander de Nævo *ibidem:* & demum visitabat, & visitabatur, *num. 20.* ut per eundem *ibidem* 18
numero 5. vers. & habuit conversationem: & Decian. *consil. 126. ubi supra,* Menochius *dict. consil. 683. dict.*

683. *dict. numero* 4. Et de his omnibus deponunt
19 à decem, & ultra annis citra, usque ad obitum; & sunt præferendi testibus qui de dementia deponerent: Decius *in dict. leg. furiosum, numero* 20. *& consil.* 448. *num.* 10. *&* 35. Corn. *consil.* 219. *num.* 7. *lib.* 2. Jason. *conf.* 2. *numero* 10. *lib.* 1. Paris. *d. consil.* 88. *num.* 22. *& sequentibus*, Boër. *decis.* 23. *num.* 93. Gabriel. *de testib. concl.* 4. *num.* 19. Menochius *præsumpt.* 45. *num.* 21. *lib.* 6. Decian. *dict. consil.* 127. *numero* 35. *lib.* 3. *& consil.* 51. *numero* 42. *libro* 4. Cæphal. *dict. consil.* 546. *num.* 82. *libro* 4. Cardin. Mantica *de conject. lib.* 2. *titulo* 5. *num.* 9. Honded. *dict. consil.* 78. *num.* 73. *volum.* 2. cum aliis per Caldas, *dict. consil.* 24. *sub num.* 24. Rota *dict. decis.* 577. *numer.* 10. *in dict. Romana bonorum, coram Reverendissimo Decano, & in dict. Meliten. testamenti.* Accedentibus
20 præsertim attestationibus plurium Religiosorum, qui eidem Margaritæ Sacramenta administrarunt, dicentium illam semper reperiisse in bona mente ac dispositione: quibus plurimum creditur in hac materia: Dec. *dict. consil.* 448. *numero* 20. *in fine*, Decian. *dict. consil.* 127. *num.* 34. *vers. in specie*, & Rota *dict. decis.* 107. *n.* 20. *part.* 2. *divers.* Quæ licet informes, tamen verificantur ex supradictis testibus formiter pro Joanne Paulo examinatis.

Et tandem visum fuit clariorem reddi probationem sanitatis ex ipsamet serie dispositionis factæ in testamento, in qua non solum nihil legitur sapienti inconveniens; & ideò etiamsi probaretur, Margaritam antea fuisse dementem, nihilo-
21 minus secundum aliquos, ut dicebat etiam unus ex Dominis, testamentum validum dici posset: ut per Joseph. Ludovic. *Perus. decis.* 1. *num.* 11. *&* 12. *in fin.* ubi de veriori & magis communi Crass. *in* §. *testamentum, quæstione* 21. *numero* 4. qui dicit ab hac non esse recedendum: & latè comprobant Decian. *dict. consil.* 51. *num.* 43. *& consil* 74. *num.* 27. *volum.* 5. Surd. *dict. consil.* 402. *num.* 32. & alii per Cald. *dict. conf.* 24. *n.* 2. *vers. facit etiam.*

22 Imò omnia videntur benè ac prudenter disposita, & ordinata: nam ultra institutionem, prohibitionem alienationis, & similia; adsunt Commendatio animæ Omnipotenti Deo, & omnibus Sanctis, legata pia, & dictis de Amicis sigillatim nominatis ex fratre Nepotibus, ac omnibus famulis & ancillis relicta; electio sepulturæ, provisio circa modum sepeliendi cum habitu Monachali Sancti Francisci; locus sepulturæ, & impensa funeris: ac demum institutio Jacobi Nepotis illegitimi ex filio prædefuncto, cum dispositione quod quatenus liberè non posset succedere, peteretur per Joannem Paulum habilitatio infra biennium. Quæ omnia & similia pro sanitate mentis in testamento, considerant Paris. *d. conf.* 74. *n.* 30. & Curt. Jun. *conf.* 304. *n.* 83. *vol.* 3. Dec. *d. conf.* 51. *n.* 46. *usque ad* 54. *& d. conf.* 74. *n.* 3.

23 Nec obstare Dominis visum fuit, quod dici possit à demente confectum, quia fuerunt instituti hæredes non venientes ab intestato, nempe cognati,
24 agnatis exclusis: Nam ultra quod hæc est tantum quædam conjectura, ut per Alexand. *conf.* 141. *num.* 8. *vers.* 2. *est conjectura, lib.* 1. & admittunt informantes pro Amicis, & quidem levis, cum peream coarctari videatur libera suarum rerum dispositio hominibus, quos aliquando mentis alienatione teneri contingeret, & contigisset, etiam si tunc sani
25 essent; contra not. *in leg. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. oblig.* & ideò prout etiam aliæ pro Amicis ponderatæ, tollitur ex pluribus aliis urgentioribus ex ipso testamento deductis, de quibus supra: *leg. ob carmen* §. *si testes, ff. de testibus, authent. itaque, Cod. commun. de success.* Surd, *conf.* 1. *numero* 60. *& conf.* 313. *num.* 51. & ex probatione sa- 26
nitatis pro Joanne Paulo facta: in claris enim, conjecturis non est locus: *vulg. leg. continuus, ff. de verbor. obligat.* Cessare visa fuit difficultas; quia Margarita, dictis de Amicis ejus ex fratre Nepotibus non prætulit extraneum, ut loquuntur Doctores ex adverso allegati; prout *dictum consil.* Alexandri declarat, Cald. *dict. consil.* 24. *sub numero* 6. Sed instituit descendentem ab ipso, videlicet Nepotem ex filio prædefuncto, quem etiam voluit habilitari, ut dictum est, quatenus non potuisset succedere: ac etiam instituit Joannem Paulum ejus ex Sorore similiter Nepotem, & sic in pari gradu conjunctum; & ita non penitus extraneum: nec dictos de Amicis præteriit sed particularibus honoravit relictis, ut dictum est.

Ultra quod etiam esse potest, quod potius insti- 27
tuerit Joannem Paulum ex justa causa, scilicet vel ob ejus benemerita erga ipsam, vel ob majorem affectionem, vel propter majorem indigentiam ipsius Joannis Pauli: quam ad excludendam dementiam considerant in his terminis, Dec. *dict. conf.* 51. *num.* 7. *vers. secundum: cum pluribus seqq.* & Menoch. *d. conf.* 683. *n.* 19. *& pluribus seqq.*

Cætera benè fuerunt sublata *in alia decisione* per informantes pro Joanne Paulo.

Et ideò ita decisum, &c.

Luca Molendini, Lunæ 18. Decembris 1617.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Conductor existens in culpa, non manutenendo rem conductam, tenetur de ruina rei conductæ.*
2 *Corrosio terræ quæ fit per aquas fluentes non dicitur casus fortuitus.*
3 *Aquæ solent corrodere terras, & ædificia adjacentia.*
4 *Conductor obligatus ad manutentionem rei conductæ non tenetur illam de novo facere, sed tantùm conservare.*
5 *Conservare, & manutenere, non autem de novo facere dicitur is, qui Molendinum refundat, & aquam divertit.*
6 *Casus, ob quem res locata periit, si dubium sit, an fuerit fortuitus, vel ne conductor venit absolvendus.*
7 *Ruinam ex culpa provenisse asserens, tenetur probare.*
8 *Bald.* in conf. 145. n. 3. lib. 3. *declaratur.*

DECISIO XLII.

FUit resolutum, sententiam Rotalem, in qua pronunciatur, Brachios teneri ad ruinam anni 1602. esse confirmandam.

Ratio Dominorum fuit, quia in concessione 1
Molendini fuit expressè conventũ, quod ipsi tenerentur ad conservationem, & manutentionem Molendini: Quare cùm prædicta non præstiterint, eorum culpa evenit ruina Molendini, & propterea pro ipsa tenentur: *leg. si creditor*, ubi Doctores, *Cod. de pignorat. act.* Paris. *conf.* 156. *lib.* 4. & fuit latè deductum *in decisionibus in hac causa factis.*

Quod autem prædicta ruina processerit culpa Brachiorum: satis patet: nam de anno 1595. pro parte ipsorum datæ fuerunt positiones, in quarum octava ponunt, *Che il palmento fabricato su il resto del vecchio fundamento e voto sotto e minaccia ruina*: & idem probatur per testes.

Quod comprobatur, quia Domini de Rota Florentina accesserunt ad locum de anno 1599. & adhibuerunt Peritos, qui retulerunt flumen corrosisse magnam partem terreni, & dicunt, *che si voltava*

si voltava verso detto molino con pericolo di lasuarlo in isola. Quare aut ruina anni 1602. est sequuta ex ista corrosione fluminis 1595. prout est valdè verisimile, cum ceciderit, ut dicitur *ad acqua chiara*: aut verò est sequuta est quo corrosio processit ulterius; & utroque casu sententia remanet justa: cum prædicta obvenerint culpa Brachiorum: nemo enim
2 potest inficiari corrosionem non esse casum fortuitum, & insolitum, qui excepturetur in locatione, cum aquæ soleant corrodere terras, vel ædificia sibi adjacentia: ut est text. cum Glos. *in leg. flumi-*
3 *num*, §. *idem Servius*, *ff. de damn. infect.* quem allegat Baldus *in consil.* 145. *col.* 1. *lib.* 3. ibi, *Si controversia aquæ insulam subverterint, deinde stipulatoris ædificia ceciderint, nihil eum ex stipulatu consecuturum.* videlicet de damno infecto: quia id nec operis, nec loci vitio factum est. Si autem aqua vitiet fundamenta, & sic ædificium ruat, committi stipulationem ait: multum enim interest, quod erat alioquin firmum, vi fluminis lapsum sit protinus: An verò ante sit vitiatum, deinde vi ceciderit.

Quare cum probetur longè ante ruinam, ædificium molendini fuisse vitiatum, debebat reparari, præsertim stante dicta visitatione Peritorum, & protestatione Præpositi.

Neque Dominis Brachiis potest opitulari quod procurarunt apponi catenas, ut occurrerent ruinæ; ut fuerat ordinatum per Peritos: quia fuit responsum, quod illa appositio catenarum non respicit corrosionem: & cessat omnis difficultas, quia fuit facta longè post ordinationem Peritorum, & longè postquam fuerant interpellati.

4 Prout nec eisdem potest opitulari, quod
5 non tenebantur de novo facere, sed solum manutenere, & conservare: quia refundando molendinum, & aquam divertendo, non dicebantur de novo facere, sed conservare: *leg. Minutius*, *ff. de rei vindicat.*

6 Non obstat, quod in dubio, An casus sit for-
7 tuitus, vel ex culpa, reus obsolvitur: ex Bald. *in consil.* 115. *num.* 3. *lib.* 3. ubi latissimè de hac materia, & ideò, qui dicit, ruinam processisse ex culpa, tenetur
8 hoc probare. Nam fuit responsum ex prædictis satis constare de culpa Brachiorum: ultra quod Bald. loquitur in ruina, quæ repentè evenit, & ex improviso propter magnum & insolitum diluvium aquarum, ut legitur *in principio illius consilii*, & clarius *in secundo & sexto fundamento*: & infra *sub num.* 3. *vers. sed hic in isto emptore*, *& per tot. consil.*

Ex quibus, & ex aliis deductis *in decisionibus* factis tam coram clar. mem. Francisco Pennia tunc Rotæ Decano, & R. P. D. meo Verospio, in quibus solvuntur omnes objectiones, Domini post maturam discussionem censuerunt pro confirmatione sententiæ Rotalis, &c.

Romana Societatis officii, Veneris 11. Januarij 1619.

Coram R. P. D. Sacrato.

SUMMARIUM.

1 *Obitus alicujus an evenerit ex una, vel alia causa remittitur Iudicis arbitrio.*
2 *Obitum secutum fuisse ex causa, quæ per multum tempus præcessit, non præsumitur.*
3 *Mulieres retinentes purgationes partus, non possunt vivere ultra dies* 45.
4 *Mors in dubio attribuitur ultimæ causæ, etiamsi prima fuerit mortalis.*
5 *Observantiæ contrahentium plurimum deferendum venit.*
6 *Medicis attestantibus de re ad eorum peritiam spectante standum est.*
7 *Peritis illis standum est, qui sunt plures in numero.*
8 *Testium major numerus in concursu attenditur.*
9 *Puerperium vulgò* Capoparto *appellatur.*
10 *Mors attribuitur primæ causæ, quando illa nunquam cessavit.*
11 *Mulieres infirmæ prægnantes reddi non solent.*
12 *Testibus verisimiliora, & magis præcisè deponentibus, magis venit deferendum, quam aliis.*
13 *Testibus quorum dictum remanet adminiculatum, magis deferendum est, quàm aliis.*
14 *Iuris dispositio mutatur etiam ex modica facti diversitate.*

DECISIO XLIII.

Societas, de qua agitur, fuit contracta super periculo vitæ Angelæ Catenæ, exceptuato tamen obitu ex causa partus, & prægnantiæ. Die 19. Maij 1616. dicta Angela peperit filium masculum, & die 10. Decembris insequentis ex hac vita migravit. Fuit dubitatum, an debitores Societatis illam fuissent superlucrati? Et resolutio pendebat ex eo, an Angela obierit ex causa dicti partus, vel non. Rota censuit Angelam non obiisse ex causa dicti partus, & consequenter ex obitu dictæ Angelæ debitores superlucratos fuisse Societatem.

Moti fuerunt Domini, quia hæc materia, an 1
quis fuerit mortuus potius ex una causa, quàm alia, est præcipuè arbitraria Judici: ut est text. *in leg. quod si nolit*, §. *si mancipium*, *ff. de ædilit. edict.* Marsil. *consil.* 7. *numero* 28. Gramm. *consil.* 49. *num.* 3. Menochius *de arbitr. judic. lib.* 2. *cent.* 3. *cas.* 275. *num.* 1. & in istis terminis obitus ex causa partus, est *decis.* 701. *num.* 7. *part.* 1. *divers.* Ex infrà scriptis autem facti circumstantiis Domini arbitrati fuerunt, quod Angela non obierit ex causa partus.

Primò, quia à die partus ad diem obitus in- 2
tercesserunt septem menses, ideò ex causa quæ per multum tempus præcessit, quis non præsumitur obiisse: *cap. præterea*, & *ibi* notant Glossa & Scrib. *de Clerico percuss.* & in terminis puerperii, hoc est retentionis purgationis partus, ex qua causa præ- 3
tenditur Angela obiisse, adest doctrina Hippocrat. *lib.* 1. *de morb. mulier. à numero* 43. *usque ad* 60. ubi concludit mulieres retinentes hujusmodi purgationes post partum, ad summam non excedere 45. dies. Quod repetit Ludov. Butr. *in coac. prænot. tract.* 3. *text.* 4.

Secundò, quia testes deponunt, Angelam per multos dies ante obitum febri acuta laborasse: 4
in dubio autem mors attribuitur ultimæ causæ, etiamsi prima fuisset mortalis, *leg. huic scripturæ*, §. *si servus*, *ff. ad leg. Aquiliam.* & in istis terminis argumentata fuit Rota *in alia Romana Societatis* 15. *Novembris* 1612. *coram Reverendissimo Patre Domino Cavalerio*, licèt *ibi* contrarium fuerit tentum: quia inter alia febris præcesserat partum; ideoque ex causa dictæ febris acutæ, quæ longè post partum supervenit in nostro casu, præsumendum est obiisse Angelam.

Tertiò, quia post partum, Angela per duo trimestria recepit fructus societatis; signum evidens quod nec ipsa, nec maritus, aut alii interesse habentes tenebant partum illum periculosum, quia alias non recepissent trimestria, sed disdixissent societatem, prout disdixerunt in ultima infirmitate: licet non in tempore; cum non disdixerint ante quindecim dies. Unde pro hoc intellectu 5
potest dici, quod adsit observantia ipsorummet contrahentium, cui maximè deferendum est: *leg. sed Julianus*, §. *perinde ff. ad Macedon.* Cravett. *consil.* 101. *n.* 4.

n.4. Cephal.*conf.272. n.144.* Menochius *conf.49.*
num.20. & 21. Surd. *conf.224. n.7.*

6 Quartò, super eo, quod Angela non decesse-
rit ex causa partus, adest judicium duodecim Me-
dicorum, quibus tanquam Peritis in Arte videtur
standum: *leg. septimo mense. ff. de stat. homin. cum*
concord.

Et licet pro contraria sententia adsint etiam octo
7 Medici; attamen visum fuit Dominis, quod in hoc sit
standum sententiæ plurium; sicut dicimus de testi-
bus, quorũ major numerus in concursu attenditur:
cap. licet causam, §. ex præmissis, ubi Abb. *n.9. ff. de probat.*
8 Gloss. *in cap. in nostra, in princip. de testibus,* Alexand.
conf.64 n.2. vol... Gabr. *conclus.4. n.50. de testibus,* & di-
xit Rota *in Viterbien. cursus aquarum 17. April. 1606.*
coram Illustrissimo Cardinali Ludovisio.

Nec obstant testes dati pro parte filiorum & hæ-
redum dictæ Angelæ, ex quibus prætenditur pro-
bari, quod Angela post partum non abegit puerpe-
rium, vulgò *cacoparto*, appellatum, nec similiter
9 menstruas purgationes: & quod semper male se ha-
buit, cum tumoribus ventris, remanentibus in cor-
pore pustulis, & aliis similibus morbis; unde præ-
tenditur quod ex quo semper malè se habuit, nec
unquam benè convaluit, quod mors sit attribuenda
partui, ut *in dict. decis.701. part. 1. divers. & in aliis Ro-*
10 *man. Societatis coram Oradino, & D. meo Cavalerio su-*
pra allegatis.

Quia in contrariũ adsunt testes pro parte debito-
rum examinati, deponentes Angelam habuisse bo-
nas purgationes, & quod ipsa gerebat solita negotia
domus, & in singulis diebus festis conferebat se ad
Ecclesiam, & spatiebatur per Urbem, & quod nun-
quam fuit visitata à Medicis, etiam si ipsi accederent
ad illius domum occasione aliorum infirmorum;
11 & signanter quod ipsa lactavit puerum: & quod
multum movit Dominos, duo ex dictis testibus de-
ponunt, quod ipsa Angela asserebat se prægnantem:
signum evidens, quod ipsa habebat se pro perfectè
sana, cùm non soleant mulieres infirmæ fieri præ-
gnantes; quibus testibus visum fuit Dominis magis
12 deferre: tum quia deponunt magis specificè, & ma-
gis verisimilia: juxta text. *in leg. ob carmen. §. si testes.*
ff. de testibus, & in cap. in nostra, eod. tit. & Rota *in re-*
centioribus decis. 237 n.5. tom.1. part.1. & decis.748. n.6.
tom.2. part. 2. tum quia remanent adminiculati ex
13 his, quæ dicta fuerunt *suprà in princip.* Abb. *in cap. licet*
jam, num.9. vers. 2. de probat. Gabr. *concl.4. num. 89.*
de testibus, & Rota *in recent. decis. 123. num.11. tom.1.*
part. 2. div. & in aliis *coram Oradino, & D. meo Cava-*
lerio, in quibus fuit conclusum obitum processisse ex
causa partus, nempe quia *ibi* factum multùm diver-
14 sè se habebat: cum tamen ex modica facti mutatio-
ne, totum Jus mutetur: juxta not. *in leg. si ex plagis, §.*
videtur, ff. ad legem Aquil. cum concord. &c.

Eugubina Beneficii, Veneris 1. Maij 1619.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1. *Manutentio datur Abbati existenti in quasi possessione deputandi Capellanos ad nutum amovibiles in aliqua Ecclesia Abbatiæ subjecta: probata generali quasi possessione respectu aliarum Ecclesiarum eidem subjectarum.*
2. *Manutentio datur ubi causa est universalis, licet non probetur exercitium particulare.*
3. *Pertinentia loci ad aliquam Ecclesiam, ex quibus probetur.*
4. *Capellanus ad nutum amovibilis potest etiam sine causa amoveri; cessante tamen odio & malitia in amovente. Et an hac arguatur ex amotione Capellani ab Ecclesia; in qua commoratus fuerat per triginta annos n. 7.*
5. *Inverisimilitudo deducitur ex diuturnitate temporis.*
6. *Insalubritas aëris Monasterii non potest allegari à Monacho ibi professo; cum ei proprius obstet consensus.*

DECISIO XLIV.

Domini perstiterunt in decisis 4. *Iunii præteriti*
videlicet dandam esse Domino Abbati Sanctæ 1
Mariæ de Sitria mandatum de manutenendo in
quasi possessione deputandi Capellanos ad nutum
amovibiles in Ecclesia, de qua agitur, ex generali
quasi possessione respectu omnium Ecclesiarum ei-
dem Abbatiæ subjectarum, optimè in alia positio-
ne probata per testes, scripturas, declarationes sa-
cri Concilii, & decisiones Rotales; quæ sufficit, quia
(ut dictum est) ubi causa est universalis, datur ma-
nutentio, licet non probetur exercitium particula- 2
re: Rota *decis.17. n.2. & seqq. part.2. divers.*

Hodie tamen etiam ad probationem particula-
ris quasi possessionis quoad istam Ecclesiam exhibi-
ta fuit pro Dominio Abbate visitatio de ejus ordi-
ne, & mandato in illa facta anno 1592. tanquam in
Ecclesia dependente à dicta Abbatia uti manuali
membro; & cum assertione quod Rector est Re-
verendus Dominus Gerardus Philanga Monachus
prædicti Monasterii, provisus à bonæ memoriæ
Cardinali Vastavillano tunc Abbate, ad prædicti
Commendatarii, & successorum suorum benepla-
citum; prout per litteras patentes expeditas sub an-
no 1584.

Ex qua visitatione etiam corroboratur proba-
tiò pertinentiæ hujus ecclesiæ ad dictam Abbatiam,
firmatæ *in decisione* ex testibus tunc datis *in summ.* 3
num.3. qui adminiculantur per duos ex infrascriptis
testibus examinatis pro Gerardo, deponentibus de
auditu ab ipso, quod recognoscebat dictum bene-
ficium à dicto Cardinali tunc Abbate, ut *in novo*
summ. numer. 30. & contra hanc quasi possessionem
Abbatis, nihil relevans deductum fuit per fratrem
Gerardum hodie informantem.

Sed quia *in decisione* fuit dictum posse amoveri
etiam sine causa, cessante, tamen odio, & malitia in 4
amoventem, prout aliàs declaravit Rota *in illa Re-*
gien. spolii 24. Ianuarii 1611. coram Reverendissimo Pa-
tre Domino meo Manzanedo, inter impress. novissimas
divers. decisiones 325. num.2. part. 2. Ideò ipse addu-
xit testes deponentes de quadam contradictione, &
resistentia per ipsum facta ministris Abbatis ne de-
lerent quædam insignia bonæ memoriæ dicti Illu-
strissimi Cardinalis Vastavillani in pariete Eccle-
siæ depicta: & inde deducebatur causa odii: tum
de asperitate loci & insalubritate aëris dictæ Abba-
tiæ, ad quam revocari prætenditur, in vertice mon-
tium sitæ, & expositæ prædonibus ibi continuò
morantibus: adeò ut dictus frater Gerardus octo-
genarius subjiciatur certo mortis periculo, ut di-
cunt iidem testes *super sexto*, maximè cum triginta
ab hinc annis commoratus fuerit in Ecclesia Sanctæ
Mariæ, sita (ut deponunt testes *super quarto,*) in pla-
no, ac commodiori loco, ibique per totum dictum
tempus laudabiliter animarum curam exercendo
inservierit, quæ in simili considerata fuerunt *in*
dict. Regien. spolii.

Verùm hæc Dominis visa fuerunt levissima:
nam quoad prædictam contradictionem, illa (ul-
tra quod non sufficienter probatur per duos testes
de auditu tantùm, & præsertim per secundum ab
ipsomet Gerardo) est nimis frivola, & remota,
ut enim apparet ex altero teste, qui est tertius *su-*
per undecimo, dum deponit de auditu ab ejus patre,
dictum

ctum impedimentum præstitum fuerat longo tem-
5 pore elapso, & inverisimile est, Abbatem se illud
ægrè tulisset, tamdiù distulisse indignati animi mo-
tum patefacere.

Quod alia verò non videbatur Gerardus posse
6 allegare pravitatem loci, & aëris Abbatiæ, ubi ipse
professus est; & sic proprium ei consensum obsta-
re: & ulteriùs conjecturam, si quæ hinc mala desu-
mi posset, purgari omninò per oblationem Abba-
tis, de illi providendo de alio consimili loco
Servitium verò per eum præstitum in dicta Eccle-
sia ab annis triginta, ex se solo non fuit receptum
7 pro sufficienti conjectura malitiæ in amovente:
prout nec super eo voluit se firmare Rota *in allegata Regien. spolii*; sed transivit ad aliam partem.

Et ideò ex præmissis Domini steterunt in decisis, &c.

Auximana Alimentorum, Lunæ 1. Iunii 1620.

Coram R. P. D. Pirovano.

SUMMARIUM.

Alimenta & sumptus litis debentur, probatis paupertate, & boni juris præsumptione.

2 *Paupertas ejus, qui instat pro alimentis, satis probata dicitur, si instans sit à patre ejectus, & in infantili ætate constitutus.*

3 *Natus in domo mariti ipsius mariti filius præsumitur.*

4 *Probatio contra præsumptionem* l. miles, §. defuncto, ff. ad leg. Jul. de Adulter. *non negatur.*

5 *Conceptus ante tempus matrimonii non præsumitur filius mariti.*

6 *Paternitas quando excluditur cessat obligatio præstandi alimenta.*

7 *Pariendi certum tempus non est homini præstitutum.*

8 *Partus quinque mensium, & quinque dierum solarium, non est naturalis, neque vitalis.*

9 *Partus si ante septimum mensem prodeat, non est vitalis.*

Contrarium num. 11.

10 *Partus quinque mensium est vitalis secundum aliquos.*

12 *Hippocratis opinio, quòd partus editus ante septimum mensem non sit vitalis, per Imperatores recepta est, & à Legistis comprobata.*

13 *Opinio illa est sequenda, quæ à rationibus contrariæ opinionis non convincitur.*

14 *Partus editus septimo mense dicitur perfectus.*

15 *Hippocratis sententia approbatur in Legibus non propter ejus authoritatem, sed propter rationes adductas ab ipso, & artis peritiam.*

16 *Temporis unius expressio aliud excludit.*

17 *Argumentum ab inclusione unius temporis, ad exclusionem alterius, validum est.*

18 *Menses septem requisiti ad sustinendum partum vitalem, an esse debeant Lunares, vel Solares.*

19 *Dies Solares sunt inæquales secundum diversas regiones.*

20 *Dies Lunares semper sunt certi.*

21 *Partus potest nasci, & vivere, si post dies centum sexaginta sex dies nascatur; dummodo sit conceptus in plenilunio, vel in interlunio.*

22 *Conceptionis tempus certum mulieres ignorant.*

23 *Alimenta præstandi cessat obligatio, quando non probatur paternitas.*

24 *Obligatio præstandi alimenta fundatur in paternitatis præsumptione.*

DECISIO XLV.

IN disputatione præsentis dubii, An debeantur
Petro alimenta, & sumptus litis, duo ei ne-
1 cessaria essent probanda: paupertas nempè, & bo-
ni juris præsumptio: Cresc. *decision.* 8. *de Iudic.*
Surdus *de aliment. titul.* 1. *quæst.* 120. *num.* 9. Covaruv. *practic. quæst. cap.* 6. *n.* 5. *in fin.* Seraphin. *decis.* 1098. *n* 1. & 2.

Primum non controvertebatur, quia constat 2
hujusmodi filium esse infantem, & ejectum à Patre nolente illum recognoscere in filium, & pietatis causa fuisse receptum in domo Turriani, à quo hucusque fuit alimentatus.

Secundum verò prætendebatur probari;
quia natus erat in domo Patris, in figura Matri-
monii, simul marito & uxore cohabitantibus,
nullo inter eos existente impedimento, & nomine
etiam patris baptizatus; quo casu intrat præsum- 3
ptio, *leg miles, §. defuncto, Digestis, ad leg. Iuliam de adult.* sæpe per Rotam approbata ad sustinendam qualitatem filiationis saltem pro obtinendis alimentis; dum de proprietate ejusdem disputatur.

Cæterum, quia contra hujus legis præsum- 4
ptionem non est denegata probatio in contrarium:
& pro Patre negabatur possibilitas hujus filiationis;
quia natus erat in quinto mense post sequutum
Matrimonium, quod contigit die 23. Januar. 1611.
partus verò editus die 28. Junii, & per consequens 5
puerum fuisse conceptum ante tempus Matrimo-
nii, in quo lex non præsumit paternitatem, & ea 6
remota cessare obligationem præstandi alimenta:
Possibilitas vero probationis pro puero sustinebatur ex eo, quod homini non est præstitutum certum tempus patiendi.

Domini examinando veritatem hujus opinio- 7
nis, quæ apud Philosophos, Medicos, & legum Professores admodum contraversa fuit; & à qua determinatio dubii propositi pendebat?

Censuerunt alimenta, & sumptus litis non 8
deberi Petro: cujus resolutionis sequela est, partum quinque mensium & quinque dierum Solarium non esse naturalem, neque vitalem, paternitatemque omnem excludere.

Hujus opinionis Antesignanus fuit Hippo-
crates: qui *in opusculo de septimestre partu in principio,*
sic loquutus est: *Septimestres autem nascuntur* 182.
diebus cum dimidio, & insuper accedente diei particula:
si enim primi mensis dies quindecim supputaveris, dein-
de quinque mensium dies 14. *& dimidium; (in sexa-*
ginta enim diebus quam proximè duo menses perficiun-
tur) his igitur sic se habentibus ad septimum mensem su-
persunt dies non plures quam viginti, & est tota sum-
ma dimidii anni, cum aliquantula diei parte. Hanc
Hippocratis sententiam sequuti sunt summi Philo-
sophi, & Medicinæ Magistri: Aristotel *libro* 7.
de histor. animal. capit. 4 Plinius *libro* 7. *nat Histor.*
capit. 5. Galenus *in lib. de Septimestre part. in verb. Se-*
ptimestes. Alexand *libro* 2 *prolem.* omnes affirmantes, 9
si maturiùs quam septimo mense partus prodeat
illum nullo modo, nec ullibi vitalem esse: quibus accedunt Aul. Gell. *libro* 3. *Noct. Act. capit.* 10. Amatus Lusitanus *cent. prima curat.* 27. Feder Bonaventura *de part. Octimestr. libro* 2 *capit* 26. Marcell. Donat. *de Medic. Histor mirab.* 6. *cap.* 13.

Et quamvis non desint, qui contrarium tue-
antur, scilicet, ut partus quinque mensium sit 10
vitalis, & exemplis conentur comprobare; eo
fundamento præsupposito quod homini non sit
præstitutum certum tempus pariendi, prout aliis
animalibus; quod non improbant supra dicti
Authores: & in ea opinione fuerunt Avicenna
libro tertio, suæ Medicin. tractatu secundo, quæstion. 21. 11
capit. 5. dum ait, ante septimum mensem multoties natum mori, quoniam natus vehementer tolerat; ergo si majori ex parte, non semper: sed aliquando potest partus esse vitalis: Cardanus vir suæ ætatis doctrinæ eximiæ in re Medica, *contradict.*

Medic. lib. 1. tractatu 3. contradict. afferens exempla de duobus filiis, quorum alter natus diebus 168. alter verò 170. Ferdinandus Mena, Professor publicus & Regis Catholici Medicus; *in commentario ad cap. 4. de Septimestr. part. Hippocratis,* afferens exemplum de Pincerna Regis Francorum: Franciscus Valles, ejusdem Catholici Regis Medicus *libro 6. Epidemiorum 2. section. 3.* Hieronymus Montuus Regis Galliæ Medicus *in libr. suo Anasc. morb. 40. & 41.* Horatius Angerius *in libr. inscript. quod certum non sit nascendi tempus:* ubi ponit exemplum puero Avenalis Comitatus Anximan. Diœcesis nato in quinto mense: Joannes Schenckius *observat. med. tomo tertio, libro 4. num. 152.* & ex Nostris multi relati per Roger. *consilio primo, numero decimoquarto, & seqq.*

12 Tamen placuit Dominis adhærere opinioni Hippocratis, quæ per Imperatores recepta fuit, & à nostris comprobata, ac etiam potest cum aliis
13 conciliari: vel demum, quia nec rationes contrariæ opinionis convincant, neque exempla conveniant casui de quo agitur.

Primò enim sententia hæc Hippocratis recepta fuit *in leg. intestato, Digestis, de suis, & legitim. hæred. in fin.* ubi habetur, justo tempore eum videri natum ex Hippocratis sententia, cum mater ante centesimum octogesimum secundum diem esset manumissa, & *in leg. septimo mense;*
14 *Digestis, de statu hominum,* ubi dicitur, *septimo mense nasci perfectum partum, jam receptum est propter auctoritatem doctissimi Viri Hippocratis.* Et ex Nostris comprobarunt Glossa *in §. Secundum verò illud, verb. perfecto, authent. de restitut. & ea quæ parit &c. in vers. Item plusquam sex mensibus;* Jacobin à Sancto Georgio, *in leg. quod certarum numero 4. Cod. de posthum. hæred.* Socinus *in leg. cum Avus, numero 111. Digestis, de condition. & demonstration.* Socin. Jun. *consilio trigesimo quinto, numero quinto & sexto, libro secundo,* Castr. *in leg. uxoris abortu, numero duodecimo, Codic. de Posthum. hæred.* Paris. *consilio 56. numero quinto, libro secundo,* Fulgos. *consil. 69. numero primo,* Alciat. *consilio 23. numero 2. libro nono,* M. A. Eugen. *consilio 28. numero 6.* Cassan. *consilio 19. num. 6.* Ursill. ad Afflict. *decision. 236. sub num. 1.* Burlatt. *consilio 63. numero decimooctavo, libro primo.* Tiraquell. *in leg. si unquam, in ver. susceperit libros numero 210. Cod. de revoc. donat.* Menochius *de arbitr. cas. 89. numero 34. & 35. & præsumpt. 52. lib. 6. numero 7. & consil. 284. num. 33. & 34.* Gulielmus de Benedictis *in repetit. cap. Raynutius part. 2. in verb. & soboles quam gestabat in utero, num. 24. & 25.* Camill. Borell. *consil. 28. numero 42.* Seraphin. *decision. 1282. num. 11.* & Cujac. *in dict. leg. septimo mense, section. 1. libr. 19. ad responsa Pauli.*

Neque ex prædictis obstare videtur; quod determinatio dierum centum, & octoginta duorum non contineat alterius minoris temporis exclusionem, & per consequens possibilitas partus supervenientis non excludatur: quod dicebatur sufficere ad hunc effectum præstandi alimenta.

15 Quia sententia Hippocratis censetur recepta *in dict. leg. intestato, & in leg. septimo mense:* non ex eo quod simpliciter hoc dixerit Hippocrates; sed quia cum ratione loquutus fuerit: rationes autem sententiæ *in opusculo supra allegato, de septimestri partu,* expressè excludunt possibilitatem vivendi in partu quinquemestri, dum expressè secundum ejus supputationem debet excedere
16 mediam anni partem: ergo per expressionem unius temporis, alterum censeri debet exclusum tanquam rationi deductæ contrarium: & ita valere
17 argumentationem ab inclusione unius temporis, in his terminis declarant Fulgos. *dict. cons. 69. n. 1.* Castr. *in leg. uxoris abortu, n. 2. Cod. de posth. hæred. institu.* Paris. *cons. 56. n. 5. lib. 2.* Cassan. *consil. 19. num 6.* Feder. Bonaventura *de Octimestr. part. lib. 7. cap. 26.*

Secundò visum fuit posse conciliari opi-
niones, quia Medici, & Philosophi dissentiunt in- 18
ter se, an septem menses secundum Hippocratis sententiam ad sustinendum partum vitalem, debeant esse Lunares, vel Solares: & quod sufficiant Lunares secundum veriorem, quam tradit
Galenus post alios, *in libr. de dieb. decret. & libr.* 19
de septimestre part. ea ratione, quia Solares sint inæquales secundum Regiones diversas: Lunares
verò semper sint certi. Contrarium verò alii te- 20
nuerint ob id, quod sex Lunares non constituant numerum 182. dierum requisitum secundum Hippocratis sententiam; ut Feder. Bonavent. *de Octimestr. part. lib. 2. cap. 1. vers. hæc sunt, & eodem lib. 2. cap. 16. in fin.* Marcell. Donat. *de Medic. Histor. mirabil. capit. 13. ante med.* Matth. Curt. *de mensibus Lunaribus.*

In hoc tamen non dissentiunt, quod non omnes menses debeant esse continui, sed sufficiant quinque intermedios esse continuos; primum verò, & septimum concisos, & deficientes admittendos esse: ut Galenus declaravit de septimestri partu, dum exposuit Hippocratis sententiam de 182. diebus: & idem tenuit Marcell. Donat. *de Medic. Histor. mirab. cap. 13. post medium;* & Franciscus Vallesius *controvers. Medic. lib. 2. cap. 11.*

Modò, primi mensis dies saltem quindecim numerentur, ultimi verò totidem, vel plures: Cardanus verò *de contradict. Med. lib. 1. contradict. 8.*
tractatu 3. & qui illum sequuntur, volunt par- 21
tum posse nasci, & vivere post dies 163. modo in Plenilunio, vel interlunio conceptus sit: quod tempus potest se habere de diebus quindecim primi mensis, & de aliquibus septimi mensis, & residuorum deficientia tribui potest ad validiores parentum vires: sed nihilominus secundum dinumerationem dierum præsentis casus, qui sunt 157. primi mensis dies quindecim respectivè ad plenilunium à die conceptionis ingredi non possunt.

Tertiò & ultimo rationes non convincunt, nec exempla allata conveniunt. Nam si in sola ratione firmetur opinio, quod homini non sit statutum certum tempus pariendi, de indeterminato tempore à die conceptionis intelligi non potest: quia absurda erat ratio. Si verò de tempore, in quo partus possit esset vitalis, illud quidem poterit esse incertum ratione editionis, sed non ratione habilitatis ad superveniendum: pro quo magis stringunt rationes Hippocratis; quam possibilitas allegata.

Similiter exempla non conveniunt, quia illa
fundantur in narrativa mulierum, quæ vel potue- 22
runt alios decipere, vel ipsæ decipi in tempore conceptionis, quod illis esset incertum: ut tenuerunt suppradicti Hippocrat. Aristotel. & Plinius: & ex Nostris comprobat Tiraquellus *in dict. leg. unquam in ver. susceperit liberos, numer. 210. & sequentibus, Codic. de revocand. donat.* In præsenti autem casu talis ignorantia cadere non potest, quia certus est dies contracti matrimonii, nempe 23. Januarii 1611. puer verò natus est die 28. Junii: Unde à possibili non potest variari tempus conceptionis ad augendum numerum dierum, & tempus nativitatis eundem numerum determinat.

Atque ita cum neque verè, neque per possibile 23
concludatur paternitas; visa fuit cessare omnis obligatio præstandi alimenta, quæ tota fundatur in pater-

Paternitatis præsumptione: Alciat. *reg. 3. præsumpt.*
24 *38 n. 9.* Covarruvias *de sponſ parte 2. cap. 8. n. 6. verſ. idem dicendum erit.* Surd. *de alim. tit. 1. quæſt. 12. num. 2. & 3.*

Etita &c.

Romana Bonorum 17. Maij 1621.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium probatur per duos teſtes, etiam mulieres.*
2 *Teſtimonium Religioſi præfertur teſtimonio laici.*
3 *Teſtis fides augetur per illius mortem.*
4 *Teſti unico, accedente veriſimilitudine, eſt valdè deferendum.*
5 *Matrimonium contractum præſumitur ex traductione ſponſæ ad domum ſponſi.*
6 *Fama probatur per teſtes dicentes quod publicè dicebatur.*
7 *Fama plurimum facit ad probandum Matrimonium, & illud ſemiplenè probat.*
8 *Matrimonium probatur ex copula ſubſequuta poſt ſponſalia.*
9 *Copula probatur ex ſola fama tanquam difficilis probationis.*
10 *Matrimonium præſumitur ex cohabitatione.*
Imò ad effectum legitimitatis, ſola cohabitatio ſufficit ad probandum Matrimonium, niſi conſtet de malo initio, nempè de concubinatu præcedente. n. 26. & 27. in addit. Ferentill.
11 *Teſtis unicus deponens de confeſſione alicujus, quod Matrimonium contraxerit; facit adminiculum.*
12 *Matrimonium non clandeſtinum, ſed in facie Eccleſiæ coram Parocho & teſtibus contractum probatur per ordinarias probationes.*
13 *Matrimonium primum quando non agitur de dirimendo ſecundo, ſed ad effectum ſucceſſionis, probatur per ordinarias probationes, & etiam per leviores.*
Etiamſi conſtet de concubinatu præcedenti, ut n. 28. in addit. Ferentill.
14 *Concilium Tridentinum, tempore quo publicatum non erat, non afficiebat illos de Parochia.*
15 *Denuntiationes non ſunt de ſubſtantia matrimonii, ſed ab bene eſſe; & illarum omiſſio non vitiat.*
16 *Denunciationum omiſſio probari debet ab allegante matrimonii clandeſtinitatem ob illarum defectum.*
17 *Matrimonium legitimè celebratur coram Parocho alterius ex conjugibus.*
18 *Matrimonium non probatur ex inſtrumento dotali, niſi præſumptivè, etiamſi de eo fiat mentio.*
Maximè in præjudicium alterius Matrimonii n. 19.
20 *Filiatio legitima ad effectum ſucceſſionis probatur per teſtes de fama, & communi reputatione.*
21 *Filiatio probatur ex nominatione utriuſque parentis, tanquam filii legitimi & naturalis: maximè ſi nominationes ſint plures.*
22 *Filiatio probatur ex communi reputatione & tractatu tam parentum, quam aliorum, cum pluribus demonſtrationibus amoris erga ipſum filium.*
23 *Filiatio reſpectu matris probatur ex effigie valde ſimili.*
24 *Effigies valde ſimilis eſt fortiſſimum naturæ argumentum.*
25 *Filiatio legitima plenè probatur ex pluribus conjecturis ſimul junctis.*

DECISIO XLVI.

CApta fuit reſolutio pro Tiberio informantes conſtare de ejus legitima filiatione ex q. Franciſco & Octavia, &c. Probatur enim Matrimonium inter Dom. Franciſcum & Octaviam contractum de an. 1565. in Eccleſia ſancti Jacobi de Murattis per duas Moniales dicti Monaſterii, in quo dicta Octavia educabatur, deponentes de viſu, intereſſentia, & mutuo conſenſu, ad interrogationem Parochi Domini Franciſci, & de ſubarrahatione per immiſſionem annuli per eun-

dem facta; & de interventu etiam Cappellani Monaſterii in præſentia Abbatiſſæ, & aliarum Monialium: *ut in Summario num. 11. 18. & 20.*
Certum eſt autem, Matrimonium probari per 1
duos teſtes, licet mulieres: *cap. ſuper eo il 2.* ubi Joannes Andreas *num. 4.* Butr. *num. 7.* Abbas *in 3. Notab.* & Aretin. *num. 3. de teſtib.* Socin. jun. *conſil. 31. num. 13.* ubi de communi, *libro 2.* Covarruvias *de ſponſ. part 2. cap. 8. §. 12. num. 8. poſt med. verſ. receptum tamen eſt*: qui etiam de communi; Verall. *deciſ. 205. part. 2.* & de recepta in praxi, Triviſan. *de ſponſ. privileg. 9. num. 54.* cum pluribus de communi, & magis communi atteſtantibus relatis per Farinacium *de teſtibus, quæſt. 59. num. 33.* à qua dicit in judicando & conſulendo non eſſe receden. Rota *deciſion. 772. ſub num. part. 2. in recent. & 273. & parte 4.* & quod duæ mulieres plene probent Matrimonium; Dec. *conſil. 342. num. 1.* Tiraquellus *de leg. connub. leg. 9. num. 74.* Farinacius *ubi ſupra num. 35. & 36.* & de teſtibus Monialibus, Angel. *conſil. 233. num. 1.* Præſer-
tim cùm ſint Nobiles, & Religioſæ, quarum te- 2
ſtimonium depoſitioni laicorum præfertur: Gloſſ. *in cap. Monachus, verbo, quorum, diſtinct. 77.* Alexander. *conſil. 43. numero 5. lib. 7.* Decius *dict. conſil. 342. num. 2.* Roland. *conſil. 24. num. 54. libro 1.* cum aliis per Menochium *conſil. 92. num. 9.*
& fides valdè augetur per illarum mortem, Ne- 3
vizan. *conſil. 26. num. 34.* Rota *deciſ. 594. numero 1. part. 1. diverſ.* Farinac. *dict. tract. quæſt. 67. num. 190.* Maximè cum earum depoſitionem morti proximæ confirmaverint, ut deponit Confeſſarius *in Summario numero 30.* cui tanquam qualificato, accedente veriſimilitudine ex aliis reſultante, eſt valde de-
ferendum, Verall. *deciſion. 27. parte 3.* Cæſar de 4
Graſſis *deciſion. 3. num. 6. de prob.* Rota *deciſ. 119. n. 4. part. 2. in recent.*

Quæ Matrimonii probatio confirmatur.
Primò ex ſtatim ſequuta traductione Octaviæ ad 5
domum viri cum rheda, permiſſu Abbatiſſæ, præſentibus & videntibus aliis Monialibus, de qua teſtes *in Summario, num. 12.* Abbas *in cap. ex parte, num. 26. de reſtitut. ſpol.* Covarruvias *de ſponſ. part. 1. cap. 4. §. 2. num. 1. verſ. 2. poteſt:* latè Menochius *præſumption. 1. numer. 55. & 58. lib. 2.* Gutier. *de Matrimon. cap. 40. num. 48.* quam traductionem puellæ; fuiſſe per Abbatiſſam præſentibus Monialibus extraneo factam ſine matrimonio, impium eſt cogitare.

Secundò ex publica voce, & fama de hoc
matrimonio contracto inter prædictos, de qua 6
bene deponunt teſtes *in Summario, numero 15.* ubi 1. 2. & 3. *ſuper 1. & 5. Che il Matrimonio ſi publico per tutta Roma, e ſi teneva è reputava Octavia per moglie di Franceſco*, & de publica voce & fama in Vicinia & Monaſterio. Alii vero deponunt, *che ſi diceva publicamente*: & ſic pariter probant formam: Caſſador. *deciſ. 3. n. 7. de probat.* Verall. *deciſ. part. 2.* quæ plurimum fa-
cit ad probandum Matrimonium; *capit. illud,* 7
ubi Abbas *numer. 4. de præſumpt.* Decius *conſil. 163. num. 3.* Crat. *conſilio 58. num. 8. libro 2.* Simon de Prætis *conſil. 134. numero 5.* Menochius *conſil. 18. num. 12. verſ. tertio confert*: Rota *deciſion. 273. n. 11. parte 4. diverſ.* ubi conſideratur fama in ſolo Monaſterio; & in terminis probationis primi Matrimonii poſt contractum ſecundum: Nicol. Superan. *conſil. 65. numer. 4.* Peter. Albingan. *conſil. 67. numer. 9. tom. 1. conſ. Matrimonium.* Et ex ſola fama ſemiplenè probari contractum Matrimonii, fuit dictum *in una Romana matrimonii 22. Junii 1611. coram Reverendo Patre Domino Pirovano*, impreſſa *poſt ſecundum vol. conſ. Farinac. 337. n. 4.*

Tertiò

Tertiò facit copula subsecuta, de qua per testes
8 *in Summario 16. capit. is qui fidem, cap. veniens 2.* ubi Doctores *de sponsal.* Decius *dict. consil. 163. num. 2. in fin.* Covartuvias *ubi supra §. 1. num.* 1. Menochius
9 *dict. consil. 15. num. 12.* Modern. *de probation. conclus.* 1019. *numero primo, & sequentibus*, quæ tanquam difficilis probationis ex sola fama probatur. Socin. Jun. *cons. 32. n. 20. & 23. lib. 2.* Cephal. *cons. 82. n.* 30. Honded. *cons. 15. n. 39. lib. 1.*

10 Quarto ex cohabitatione Octaviæ in domo Francisci, de qua per testes *in Summario num. 13. & 17.* Abbas *in cap. lator, num. 6. qui fil. sint legitimi*, Alciatus *reg. 2. præsumpt. 5. num. 1. & 2.* Paleottus *de Noth. & spur. cap. 19. n. 11.* cum pluribus per Modern. *de probation. concl. 798. n. 1.*

11 Quinto accedit confessio Francisci de matrimonio contracto in dicta Ecclesia, de qua licet deponat unicus testis *in Summario numer.* 20. facit tamen adminiculum, Martin. de Garatt. *cons. 61. num. 24.* Jacob Leon. *cons. 51. n. 5. inter dict. consil. Matrim. lib. 1.*

Non obstat quod videatur agi de præjudicio
12 alterius matrimonii per Domin. Franciscum postea contracti, & sic requirantur concludentes & majores probationes: Tum quia cum simus in primo Matrimonio non clandestino, sed in facie Ecclesiæ contracto coram testibus Monialibus, Parocho, & Capellano; sufficiunt ordinariæ probationes: Decius *dict. consil. 163. num.* 10. *& seq.* Rota *decis. 273. num. 12 & seq. parte 4. divers. & in Toletana Matrimonii 26. Iunii 1619. coram Illustrissimo Cardinali Sacrato*: Tum quia non agitur de diri-
13 mento secundo jam per mortem dissoluto, sed ad effectum successionis, licet in consequentiam tendat in præjudicium secundi: Socin. jun. *consil. 31. num. 16. & 17. lib. 2* & fuit resolutum *in d. Toletana Matrimonii coram Illustrissimo Sacrato*, & ad dictum effectum sufficiunt etiam leviores: juxta *cons.* Gemin. 27. *numero* 8. quod perpetuò Rota sequitur; Cæsar de Graffis *decis. 6. qui fil. sint. legitim.* Seraphin. *decis. 1282. n. 6. & decis. 2099. num.* 1. Rota *decis. 337. num. & 10. parte 1. & decision 34. num. 19. parte 2. divers. & decision. 198. 310 num. 1. & 406. num. 8. parte 1. in recent.* in quibus plures aliæ sunt relatæ.

Neque videbatur controverti posse validitas
14 matrimonii ob non servatas solemnitates sacri Concilii Tridentini: nam (omisso quod de tempore Matrimonii, Concilium non esset in dicta Parochia publicatum, prout ex ejus dispositione requiritur: ut per Rotam *decis. 429. num 3. part. 2. divers.* Seraphin. *decis. 189. n. 3. & fuit dictum in Pragen. Matrimon. ultim. Februarii 1618. coram. R. P. D. Pirovano*,) respectu denunciationum, illæ non sunt de
15 substantia, sed ad bene esse; & illarum omissio non vitiat: sæpè Sacra Concilii Congregatio declaravit: Sanchez *de Matrimon. lib. 3. disputat. 5. num. 3.* Seraphini *dict. decis. 199. num. 4.* Rota *in Leodien.*
16 *Matrim. 27. Iunii 1603. coram bon. mem. Iusto*, & in aliis passim: nec probatur, illas fuisse omissas, ut opus esset: Rota *in Brachinonens. Matrimon. 15. Martii 1604. coram bon. mem. Pennia*, quæ est *decis. 71. num. 11. parte 1. recent. & in Valentina illegitimitatis 16. Martii 1612. coram R. P. D. Pamphilio*, quæ est *354. n. 6. post d. 2. volumen cons. Farinac.*

Respectu verò Parochi, sufficit quod interve-
17 niat Parochus unius ex conjugibus: ut sæpe eadem Sacra Congregatio Concilii declaravit: Seraphin. *decis. 519. num. 3.* Rota *decision. 390. n. 6. parte 2. in recent.* In hoc autem casu, quidquid sit, an Capellanus Monasterii, qui intervenit, diceretur Parochus puellæ in eo degentis, ad hunc effectum, de quo per informantes, Matrimonium fuit contractum in præsentia Parochi veri; ut per dictas Moniales, *d. numer. 18.* deponentes ipsum se publicasse pro tali, & pro tali fuisse ab omnibus tentum & reputatum, ac fuisse servatas omnes solemnitates. Quod confirmant alii testes, licet de auditu: *dict. num. 18.* & ulterius, quod intervenit etiam licentia Vicarii; & in actu celebrationis Matrimonii fuisse publicè dictum, deponunt eædem Moniales, & hoc habuerunt pro certo, quia Abbatissa non permisisset aliter Matrimonium in dicta Ecclesia celebrari: ut *in dict. Summario n. 19.*

Objectioni autem, quæ ex adverso fieri posse dubitatur quod cum ipse Tiberius sit natus an. 1565. & Matrimonium inter Octaviam, & Franciscum contractum anno 1565. dicta Octavia non poterat tunc esse pubes & habilis ad contrahendum matrimonium, cum ex alio instrumento dicatur constare, quod Matrimonium inter parentes dictæ Octaviæ fuit contractum anno 1554. de mense Novembris; plures dabantur responsiones, & præsertim dicti instrumenti verba, (cujus tamen summarium non fuit datum) debere esse præcisa & necessaria quod dictum Matrimonium de dicto anno 1554. & non ante fuerit contractum: quæ tamen supponuntur, & ponderantur fuisse præteriti temporis, nempè *promiserunt in faciei S. Matris Ecclesiæ Matrimonium contrahere, prout contraxerunt cum dote infra scripta, videlicet, &c. quæ bona habuisse confessus fuit, &c. nec non scut. &c. de quibus habuisse confessus fuit 700. videl. 400. in una manu, jam est annus elapsus, alia verò de mense Martii præteriti 18* Et nihil etiamsi essent præsentis, & de desponsatione esset habita mentio, potuisse fieri *juxta formularium Placen. capit. 22. vers. item nota*: secundum quod in 18
instrumento dotali renovabantur sponsalia & Matrimonium in forma ad faciliorem illius probationem, & instrumentum dotale non probare matrimonium, etiam si de eo fiat mentio, nisi præsum- 19
ptivè, post Joannem Andr. & alios *in cap. illud, de præsumpt.* ubi Felin. *num. 3.* Roman *singul. 451.* & *ibi* Apostilla ad eum. Sed neque quoad Tertium, prout est Tiberius; & sic quod non in præjudicium alterius Matrimonii: Felinus *d. cap. illud, num. 4. vers. secundo intellige, & numer. 5.* Multo minus probare posse tempus matrimonii contracti; nec in omnem eventum excludi nativitatem Octaviæ ante Matrimonium, nec quin ipsa, tempore matrimonii contracti cum Francisco, potuerit esse viripotens, licet minor duodecimo: nec probari quod non esset pubertati proxima: ut plenius per informantes: quæ responsiones Dominis placuerunt, &c.

Probatio igitur ex prædictis Matrimonio, filiatio Tiberii ex dictis conjugibus facilius deducitur primò ex testibus de publica voce & forma ac 20
communi reputatione deponentibus *in summario, numero 16. 17. & 23.* quæ probat legitimitatem ad effectum successionis, Alberic. *in leg. filium, num. 6. vers. idem probatur, Digestis, de iis qui sunt sui, vel alieni juris*: Alexander de Nævo, *in cap. pervenit, numero 9. qui fil. sint legitimi.* Ruin. *consil. 51. num. 18. lib. 1.* Pacian. *de probat lib. 2. cap. 16. vers. in contrarium*: latè Menochius *de arbitr. dict. cas. 89. num. 86. lib. 2.* Paleot. *de Noth. & spur. cap. 23. n. 3. & 4.* ubi de communi: Cæsar de Graffis *decis. 6. num. 2. qui fil. sint legit.* Rota *decis. 357. n. 2. part. 1. divers.*

Secundò ex nominatione utriusque parentis tanquam legitimi filii & naturalis, ut *in dict. Summario, num. 16. & 23.* Doct. *in cap. per tuas, de prob.* Rolandus *consil. 22. num. 26. lib. 3.* latè Surdus *consil. 1. num. 47*: Seraphin. *decis. 1281. n. 2* eoq; magis 21
cum nominationes sint plures; Roland. *dict. cons. 32. numer.*

numer. 27. Parif. *confil.* 10. *num.* 56. *lib.* 2. Menoch. *dict. caf.* 89. *num.* 81.

22 Tertiò ex communi reputatione & tractatu tam dicti Francifci & Octaviæ, quam aliorum, cum pluribus demonftrationibus amoris erga ipfum: quia fuit ab ipfo Francifco foluta merces Nutrici: ut *in Summario Jurium, num.* 10. & penes eandem fuit pluries vifitatus, & retinebatur domi, alebatur à Patre, & tractabatur ficut alii filii, ut deponunt teftes *in Summario, num.* 24. *&* 25. Alexander latè *conf.* 88. *num.* 9. *lib.* 7. Gozad. *confil.* 13. *num.* 13. Parif. *confil.* 29 *num.* 9. *lib.* 2. Menochius *dict. caf.* 89. *num.* 69. cum relatis per Surd. *dict. confil.* 1. *num.* 46. & refpectu matris accedit etiam effigies Tiberii valde fimilis, de qua teftes, *in Summario n.* 26.
23

24 ponderata per Alciat. *reg.* 3. *præfumpt.* 37. *in fin.* Parif. *dict. confil.* 10. *num.* 59. *lib.* 2. Pacian. *de probat. dict. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 34. & effe fortiffimum naturæ argumentum, dicit Mohed. *decif.* 2. *fub n.* 1. *qui fil. fint legitim.*

25 Quæ & alia per informantes deducta, fi ex fe paterentur difficultatem, fimul juncta fatis vifa funt probare legitimam filiationem dicti Tiberii: *Burfat. conf.* 88. *n.* 7. *in fine*, Menoch. *d. cafu* 89. *num.* 66. Surd. *confil.* 1. *n.* 52. *verf. & quamvis:* cum allegatis per Modern. *de prob. concl.* 796. *n.* 1. *&* 6.

Et ita decifum folo Tiberio informante, parte adverfa pluries monita, ac diu expectata.

Giennenfis Thefaurariæ Lunæ 21. Junii 1621.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1 *Liber Chori, & Punctatoris probat deficientiam, & perfeverantiam in fervitio.*

2 *Infirmitas narrata in Coadjutoria, probanda eft talis, quæ per fe corpus aggravaret fine probabili fpe futuræ profperitatis, & valetudinis, & quæ præftaret impedimentum perpetuum, licet cum aliquo intervallo quietis.*

3 *Infirmitas in Coadjutoria expreffa, debet plenè, & concludenter probari.*

4 *Coadjutoria cum futura fucceffione tanquam exorbitans à jure communi, concedi non debet abfque urgenti neceffitate, & caufa non prius diligenter cognita.*

DECISIO XLVII.

EX narratis in gratia Coadjutoriæ cum futura fucceffione, de qua agitur, conceffa ad favorem Vitalis, per fel. rec. Paulum V. non fuit verificatum quòd Chriftophorus coadjutus ita affiduè continuis capitis doloribus gravaretur, quod non poffet ulterius per feipfum defervire, & onera Thefaurariæ incumbentia perferre. Teftes enim dati *in Summario* Vitalis *num.* 8. & Promotoris fifcalis *num.* 9. ultra quod multi ex eis attendendi non funt; cum aliqui deponant de auditu ab eodem Chriftophoro, ut primus, quartus, octavus, nonus & decimus, aliqui de auditu ab ejus Patre, ut quintus; & aliqui de auditu ab aliis, ut fecundus: omnes deponunt eundem Chriftophorum folum per aliquot vices, non autem continuò, & frequenter dictis doloribus laboraffe: videlicet fecundus per unam, vel duas vices; tertius & quartus per unicam, poftquam fuit Thefaurarius: fextus per aliquas vices: feptimus qui eft illius Medicus, per tres vices in uno anno, fubdens, quod ab una ad alteram tranfierunt duo, aut tres menfes: octavus per duas vices fimiliter in uno anno: nonus per duas, vel tres: duodecimus per plures. Primus autem exprefsè dicit fe illum vidiffe laborantem levi infirmitate, quæ duravit fi bene meminit fpatio trium hebdomadarum; fed quod ifti non fuerunt dolores capitis continui, qui illum impedirent venire ad Ecclefiam per plures hebdomadas, quàm illas, per quas dimifit venire: & quod multis vicibus non audet defervire fuam hebdomadam, quamvis hoc non fit ordinariè: & quod de hoc aliquoties fe excufat propter dictos dolores.

Et tolli vifa fuit difficultas ex libris Chori, feu Punctatoris Ecclefiæ, in quibus adnotantur deficientes in fervitio, & quibus in hac materia ftandum eft: ut ex allegatis per Rotam *decif.* 619. *num.* 1. *parte* 2 *in recent.* cùm in eis appareat, Chriftophorum defeciffe de anno 1617. folum, pro una die, & *del* 1618. pro tribus tantum, & demum *del* 1619. folum pro quatuor, ut in partitis dictorum librorum datis *in dicto Summario, Promotoris fifcalis, numero* 4. Sicque patet fupradictam narrativam non poffe dici verificatam, cum juxta illam, ac etiam fecundum naturam hujusmodi gratiarum, effet probanda talis infirmitas, quæ per fe corpus aggravaret fine probabili fpe futuræ profperitatis, & valetudinis, fecundum Felinum *in cap. quoniam frequenter, num.* 6. *ad fin. verf. & quando Innocent ut lit. non conteft.* quem in iftis præcifis terminis fimilis Coadjutoriæ fequuta eft, Rota apud Caput. *decif.* 240. *numero* 1. *parte* 1. & Gonzal. *ad reg.* 8 *gl.* 5. §. 9 *numero* 80. & quæ præftaret impedimentum perpetuum, licet cum aliquo intervallo quietis, ut in eifdem terminis not. poft alios Imola *in cap. fin. fub numero* 9. *de Cleric. agrot.* & Caputaq. *dict. decif.* 240. *n.* 2. & Gonzal. *loco citato, n.* 89.
1
2

Quæ etiam infirmitas effet juxta omnes Juris regulas plenè, & concludenter probanda, præfertim cum effe foleat potiffima caufa, & fundamentum hujusmodi Coadjutoriarum cum futura fucceffione, quæ funt exorbitantes à jure communi, & quæ fine urgenti neceffitate, & caufa non prius diligenter cognita, prohibentur à Sacrofancto Concilio Tridentino *Seff.* 25. *cap.* 7. & à Motu proprio fel. record. Pauli IV. 3 4

Et ideo ex hoc aliis omiffis Domini refponderunt gratiam prædictam non effe juftificatam.

Pampilonenfis Matrimonii Veneris 13. Maij 1622.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonii diffolutio fi prætendatur ob impotentiam coëundi, Judex primo loco mandare debet quòd uxor à mulieribus, & maritus à viris peritis infpiciatur.*

2 *Coëundi impotentiæ figna quando funt dubia, ante declarationem nullitatis matrimonii requiritur triennalis conjugum cohabitatio.*

3 *Matrimonium ut poffit diffolvi quando impotentiæ coëundi figna funt dubia, neceffe eft quod conftet conjuges fimul cohabitaffe, & incubuiffe operi maritali.*

4 *Conjuges operi maritali incubuiffe probatur fi conftet in eodem lecto cubuiffe.*

5 *Mulier infpicienda an fit potens ad cocundum, debebit per duas Obftetrices expertas, & non fufpectas infpici.*

6 *Obftetrices tres deputandæ veniunt, fi mulier quæ infpici debet, an fit apta ad coitum, in magna Civitate degat.*

7 *Obftetrices quot fint neceffariæ ad cognofcendum an mulier fit apta ad coitum, remittitur judicantis religioni.*

8 *Obftetrices deputandæ ad cognofcendum an mulier fit apta ad coitum, debent effe expertæ in opere nuptiali.*

9 *Matronæ deputandæ ad cognoscendum an mulier sit apta ad coitum, debent esse experitoribus, & non senes, nec juvenes.*

Declara ut num. 11.

10 *Experientiam in rebus si quis non habeat, faciliter eluditur.*

11 *Obstetrices deputatæ ad inspiciendam mulierem an sit apta ad coitum, referentes medio juramento, de veritate dicenda, rite referre dicuntur.*

13 *Periti dum referunt, satis est quod jurent de eorum credulitate.*

14 *Mulier inspicienda, an sit apta ad coitum, poni debet per tres quadrantes unius horæ in balneo immediatè ante inspectionem.*

15 *Matrimonium non est dissolvendum ob impedimentum conjugum medicabile.*

16 *Arctitudinis impedimentum ad coitum in muliere si est medicabile per scissionem, matrimonium non dissolvitur.*

17 *Arctitudo mulieris tunc est tollenda per scissionem quando id potest fieri absque periculo vitæ.*

18 *Mulierum peritia si non sit habilis ad judicandum, an mulieris impotentia ad coitum sit medicabilis, tunc adhibendi sunt Viri Periti.*

19 *Viri Periti pro judicanda impotentia mulieris ad coitum an possit medelis tolli, si non admittantur ad inspectionem mulieris, debent saltem audire Obstetrices & super illarum relationibus suam proferre sententiam.*

20 *Iudex in materia gravi consideratè procedere debet in iis maximè quæ ejus arbitrio sunt remissa.*

DECISIO XLVIII.

1 AGitur de dissolutione matrimonii ob impotentiam coëundi, unde fuit primo loco ordinatum ut à mulieribus inspiceretur uxor; à viris autem maritus, juxta not. *in cap. fin. de frigid. & maleficiat.* & ita fuit servatum *in causa Taurinens. Matrim. 2. Decembris 1591. coram bon. mem. Cardin.*
2 *Blanchetto*: & meis temporibus *in causa Romana invaliditatis matrimonii 28. Februarii 1603. coram bon. mem. Pennia*: Et cum mulieres retulissent, uxorem esse valde arctam, & periti virum non posse coire cum muliere valde arcta, sub *die* 11. *Decembris 1605.* coram me fuit dictum, quod signa hujus impotentiæ coëundi erant dubia & præsumptiva; & ideo quod pro declaratione nullitatis matrimonii requirebatur cohabitatio triennalis, & nova inspectio mulieris, & juramentum conjugum cum septima manu propinquorum, firmantium juramento se commisceri carnaliter nequire. Unde cum hoc quæratur, an sit locus dissolutioni Matrimonii, videndum est an prædicta fuerint adimpleta.

Et quantum attinet ad cohabitationem triennalem, & juramentum conjugum & propinquorum, animadvertebatur, quod licet *die 9. Octobris 1617.* mulier fuerit consignata viro quam accepit libentissimè; tamen non constat quod insimul habitaverint per triennium, & incubuerint operi nuptiali, & quod non potuerint insimul
3 commisceri, quod conjuges tenentur juramento firmare: ut *in capit. fin. de frigid. & malefic.* Nec appareret septimam manum propinquorum affirmare, quod interea conjuges incubuerint operi nuptiali, prout requiritur, ex text. *in dict. cap. fin.* & per Gloss. *ibidem in fin.* ubi dicit satis hoc probari, si constat conjuges habitasse in eodem lecto: Hostiens. *in cap. fraternitatis, ante num.* 1. *de*
4 *frigid. & malefic.*

Quantum attinet ad inspectionem, Judex subdelegatus in partibus *die 2. Aprilis 1621.* decrevit uxorem inspiciendam per Angelam Eydalgam, Philippam D.... & Mariam Braz obstetrices: Unde circa istam inspectionem de pluribus est videndum.

Et primo, an sufficiens numerus mulierum
5 fuerit deputatus? & affirmativè Domini resolverunt; quia sufficit deputatio duarum mulierum expertarum, & partibus non suspectarum: hic autem fuerunt deputatæ Obstetrices; secundum sententiam Baldi *in capit. proposuisti, num. 4. vers. &* 6
licet: de probat. & cessat omnis difficultas cum fuerint deputatæ tres mulieres, quæ videntur necessariæ in Civitate magna, cum plures, quæ habeant peritiam, in ea possint inveniri: ut videtur voluisse Barbat. *in de cap. proposuisti, num. 7.* qui 7
postea etiam hoc videtur relinquere judicantis religioni.

Secundo est videndum, an dictæ Obstetrices 8
essent aptæ ad referendum? cum text. *in dict. cap fin.* requirat quod mulieres deputandæ sint expertæ in opere nuptiali; Et fuit dictum quod sic: cum istæ essent Obstetrices. Sed cum Hostiens. *in cap. fra-* 9
ternitatis, ante num. 1. de frigid. & malef. requirat ut deputentur Matronæ peritiores, quæ nec senio 10
confectæ, nec juvenes sint, ne vetulæ beneficio visus frustratæ, juniores verò carentes experientia faciliter eludantur: In hoc casu una istarum Obstetricum erat ætatis 50. annorum: aliæ verò duæ ætatis 70. annorum: quæ ætas licet videretur magna, ita ut dictum *Hostiensis* videretur facere aliquam difficultatem: nihilominus ex qualitate re- 11
lationis, & ex diligentiis factis, visum fuit relationibus ipsarum esse adhibendam fidem.

Tertiò est videndum, an ritè fuerit facta re- 12
latio? & affirmativè pariter fuit resolutum: cum dictæ mulieres retulerint medio juramento de ve- 13
ritate dicenda, cum tamen sufficeret juramentum de credulitate, prout Periti jurant: Abbas *in cap. proposuisti, numero undecimo, vers. venio nunc ad secundam, de probation.* Et istæ mulieres fuerunt deputatæ *die 2. Aprilis 1621.* & eadem die fecerunt inspectionem, & duæ etiam relationem: tertia autem fecit relationem *die 3. Aprilis*, in quibus relationibus referunt se fecisse inspectionem eadem *die 2. Aprilis.*

Quartò est videndum, an dicta inspectio fuerit 14
rectè facta? & visum fuit quod sic: quia eadem die immediatè ante inspectionem fuit mulier posita in balneo, in quo permansit per tres quadrantes horæ, juxta cautelam Hostiens. *in cap. causam Matrimonii, numero quarto, de probat. & in cap. fraternitatis, ante numerum primum, vers. & propter medicinas mulierum, de frigid. & malefic.* quem sequitur Abbas *in dict. capit. fraternitatis, numero quarto not. 3. vers. & consuluit:* & Gregor. Lopez *parte quarta, titulo octavo, libro secundo, super verbo, mulieres*, & postmodum deventum fuit ad inspectionem, & tactum; & relatum quòd mulier fuerit reperta Virgo. Unde non potest negari, quin ista inspectio non fuerit bene facta: super qua inspectione cum tantum informaretur, super ea Domini responsum dederunt, omissis aliis supradictis circumstantiis, de quibus poterit videri.

Aliqui tamen ex Dominis circa istam inspe- 15
ctionem considerabant, quod etsi omnia concurrerent, nihilominus non sufficerent pro separatione tori, cum ex dicta inspectione non constet an 16
impedimentum arctitudinis sit medicabile saltem per scissionem absque periculo vitæ: quo casu 17
utendum est isto remedio, non autem deveniendum ad dissolutionem matrimonii: ut post alios, quos allegat, dicit Sanchez *de Matrimonio, lib. 7. disput. 93. n. 15.*

Et quando peritia mulierum non esset suffi- 18
ciens ad resolvendum, an impedimentum possit tolli, esset admittenda inspectio virorum peritorum, ut voluit Franciscus Aretinus *in consilio 142. num. decimoseptimo, vers. ne igitur facultas*, qui loqui- 19
tur in terminis, & respondet omnibus contrariis: vel saltem

saltem periti deberent audire relationes mulierum, & super illis suam proferre sententiam.

Et cum ista materia sit gravis, omnis mo-
20 dus est quærendus eruendæ veritatis: quia Judex nimis est oneratus cum talia ejus arbitrio sint commissa: ut dixit Hostiens. *in dict. capit. fraternitatis, ante n. 1.*

Et ita, &c.

Romana altius non tollendi, Lunæ 30. Maij 1622.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1 *Interdictum*, Ne quid in loco publico, *habet locum etiamsi quid fiat in privato, quod noceat publico.*
2 *Faber malleans propè scholas expelli potest.*
3 *Ædificium altius tolli non potest, si venti excludantur in damnum publicæ utilitatis.*
4 *Arbiter & moderator quilibet est rei suæ.*
5 *Ædificiis nobilibus & insignibus Civitatem ornari publicè interst.*
6 *Ædificium altiùs tolli potest cùm non fit ad æmulationem.*
7 *Ædificium jam cœptum habendum est in consideratione, ac si esset perfectum.*
8 *Ædificare ne liceat prope domum alterius ut ventus non impediatur, probandum est ab Actore quod ventus prorsus, & undique remaneat exclusus, ita ut locus penitus inutilis evadat.*
9 *Venti reuniti habent eandem vim eosdemque effectus prout ante refractionem, & impedimentum.*
10 *Venti Aquilonares refracti salubriores sunt quàm si impetuosi liberè ingrediantur.*
11. *Aëris insalubritas necessariò non resultat ab omnimoda ventorum Aquilonarium exclusione.*
12 *Experientia semper attendi debet tanquam rerum magistra.*
13 *Venti Orientales & Occidentales salubres sunt.*
14 *Ethesiæ sunt venti Aquilonares.*
Contrarium num seqq.
16 *Probatio dubia interpretanda venit contra ipsum producentem.*
17 *Conditio indefinita in teste non æquipollet universali.*
18 *Peritis insignibus in sua professione fides adhibenda venit.*
19 *Testibus deponentibus pro reo magis credendum est quam deponentibus pro actore in concursu parium probationum.*
20 *Testes contra ipsorum inductores plenè probant.*
21 Reo *sufficit testium probationes invicem conquassari.*
22 *Iuri alterius non derogatur quotiescunque potest aliter provideri publicæ utilitati*
23 *Elatio ædificii impediri non debet cessante alterius detrimento, & stante ædificantis utilitate.*
24 *Fenestras aperire, ex quibus inspici possit intra Monasterium Monialium, minimè licet.*
25 *Fenestras aperire non licet, si per eas inspici possit intra Collegium, ubi adolescentes Seminarii educantur.*
26 *Ædificare non impeditur vicinus cum fenestris respicientibus in domum vicini.*
27 L. altius Cod. de serv. & aqua: *non procedit in præjudicium loci publici.*

DECISIO XLIX.

PRoposito sub die 3. Decembris 1618 *coram R. P D. meo Pirovano* præsenti dubio, an liceret Ferrino altius tollere ejus palatium juxta ædes Seminarii ædificatum? fuit tunc firmatum, Seminarium gaudere privilegio loci publici, & prosequendo disputationem coram me, Seminarium prætendebat elationem dicti Palatii impedire ratione damni dicti ædibus imminentis.

Primò propter exclusionem Ventorum
1 Aquilonarium, ob quam asserebat dictas ædes reddi insalubres, & sic obstare interdictum, *Ne quid in loco publico*, quod habet locum etiamsi quid fiat in privato, quod noceat publico, *l. 2. §. idem Labeo, & §. idem ait,* ubi Bartol. *& §. si quis domum, & §. si quis in suo,* ubi idem Bart *ff. ne quid in loco pbulic.* Et adducebantur exempla de expel- 2
lendo fabro malleante penes scholas, & de non officiendo illarum luminibus, & alia, de quibus per Doctores *in l. 1. Digestis, sol matr.* & latè per Informantes pro Seminario: Et obstare etiam 3
dispositionem *leg. fin. Cod. de serv. & acq.* inducentis ipso jure servitutem altiùs non tollendi, ne venti excludantur in damnum publicæ utilitatis; juxta intellectum Ugon. quem post Gloss. sequitur *ibi* Cyn. *in fine*, Alberic. attestans secundum eos pluries obtinuisse de facto: Butrigar. Bartol. Bald. Salicet qui de communi: Angel. & Castr. idem Angel. *in l. Imperatores, ff. de servit. urban. præd.* cum aliis allegatis.

Secundò deducebatur damnum ex prospectu intus dictas ædes per fenestras dicti palatii ex infra allegandis: Sed Domini (pro majore tamen parte) hac in tertia propositione resolverunt eidem Ferrino licere dictum Palatium altius tollere, cum moderamine tamen quoad fenestras, & lumina, de quo infra.

Moti sunt autem, quia Ferrinus, qui est 4
reus, ultra vulgatissimas regulas, Quod Actore non probante, &c. Et quod quisque in re propria est moderator & arbiter, de qua in specie Gloss. *in l. per provincias, in verb. sui dominii, Codic. de ædific priv.* habet pro se in hanc materia regulam *l. altius. Cod. de servitut. & aqu.* & *ibi* not. per Gloss. & Doct. Cæpol. *de servit. urban præd. cap. 27 num 4.* latè Hond. *cons. 81. lib. 1.* & fuit dictum *in Tyburtina Calcarearum 14. Martii 1614. coram me.*

Præsertim cùm dictum Palatium sit valde 5
nobile & insigne, publiceque intersit Civilitatem similibus ædificiis ornari: *leg. prætor ait 20 §. hoc interdictum prohibitorium, ff. de nov. oper. nunc l. 2. Cod. de ædific. privat.* & *ibi* Gloss. *in verb. aspectus.* Salic *in sum. & 1. not.* Surd. *decis. 168. num. 9.* Simon de Præt. *consil. 73. num. 22.* qua ratione per Summos Pontifices & præsertim per fel. rec. Gregor. XIII. multa fuerunt indulta privilegia de 6
quibus in Bulla *Congrui* quotidie practicata: Cumque dicta elatio non fiat ad æmulationem, quod non prætenditur, nec præsumitur, Gloss. *in leg. fluminum, § fin. vers. non teneri, ff. de damn. infect.* quam *ibi* omnes sequi, & esse communem opinionem, late Padill. *in dict. l. altius, num. 22. vers sed in dubio.*

Nec obstare visum fuit damnum ex dicta elatione prætensum: Nam primo quoad impedimentum Ventorum Aquilonarium, & aëris insalubritatem, quamvis admissæ fuerint conclusiones juris super hoc firmatæ, & per informantes pro Seminario late comprobatæ Domini censuerunt factum in præsenti non verificari.

Inprimis enim circa exclusionem dictorum Ventorum, quamvis considerato præsertim statu, postquam erit perfecta fabrica Seminarii juxta plantam ex ordine Rotæ inter partes firmatam, qui status attendi debet, quia cum Seminarium prævenerit in constructione sui ædificii habendum est, 7
ac si ædificium perfectum esset: *leg. 2. §. idem Labeo, vers. deinde ait Prætor, ff. ne quid in loco public.* Bart. *in l. quominus, num. 10. ff. de flumin.* & *ibi* Jas. *n. 54.* Bald. *in l. item lapilli, n. 10. de rerum divis.*

Admissa etiam exclusione ventorum in ædes Seminarii per lineam rectam, quæ satis clarè apparere videbatur, ultra ocularem loci inspectionem ex dicta planta, & relationibus Peritorum, & depositionibus Testium tam Seminarii videlicet secundi

juxta

juxta 16. additionale, & super 18. & 19. & Quinti Testis *super 2. 3. & 17.* & Sexti *super 17.* Quarti *juxta 19.* atque etiam ex aliis infra dicendis, qui dum deponunt de ingressu dictorum Ventorum per reunionem, videntur necessariò supponere eorundem præce-
8 dentem refractionem ab obstaculum Palatii Ferrini. Nihilominus dicebatur id non sufficere Seminario actori, sed probandum esse, quod non adsint alii modi, nec aliæ viæ ingressus venti Aquilonaris, ad hoc, ut probatio per necesse concludat, juxta vulgatam regulam, & juxta terminos *dict. l. finalis*, quæ requirit, quod ventus prorsus, & undique excludatur; ita ut locus penitus inutilis efficiatur: ut in textu, ibi, *si inutilem aream faciat*; & tradunt *ibidem* Abb. *in fin.* & Cin. Bart. Bald. Angel. Castr. & Padill. *in summ.* Imol. *in leg. si priusquam n. 9. vers. 2.* ubi Alex. *num. 34. vers. 2. ff. de nov. oper. nunc.* Veron. *de servit. d. cap. 27. num. 4. vers. 1.* Jason *in l. ex hoc jure num. 14. ff. de just. & jur.* Paseth. *cons. 130. n. 23. sub vers. ad 4.* ibi, *tertia solutio:* Honded. *d. cons. 81. n. 29. 30. 31.*

Quod non solùm pro eodem Seminario probatum non fuit, sed pro parte Ferrini probatur ingressus Ventorum per alios tres modos; scilicet primò per Reunionem; *Secundò*, per descensum; *Tertiò*, à lateribus, ut *in ejus Summarion. 1. & 2.*

De ingressu enim per reunionem deponunt ex testibus ipsius, primus *juxta 1. & 21. super 9. & 10. super 19. & super. 3.* ubi quod sufficit minor distantia, quam duplicata, & Tertius *juxta 11. 19. & 22. super 1. & 10.* qui melius concludere visi sunt, quam testes Seminarii, quorum Quartus *juxta 18.* se remittit ad Mathematicos, Quintus & Octavus, *juxta idem* dicunt non posse dari certam regulam; nec quid certum determinari circa quantitatem distantiæ ad effectum hujusmodi reunionis.

Per descensum verò deponunt ex prædictis testibus Ferrini, idem Primus *juxta 11.* ubi dat exemplum de curtili Palatii Farnesiani, & Cancellariæ Apostolicæ: & reddit rationem, quia motus Ventorum est diametralis, non autem orizontalis, ita ut ab ejus principio propè mediam aëris regionem paulatim obliquè descendat: & quod hoc præcipuè procedit in ventis Septentrionalibus, qui ideò à Peripateticis *Apogæi* vocantur; & Tertius *juxta 16. & super 1.* & Septimus *juxta 8.* & Octavus *juxta 11.* & concordant etiam duo testes nuper pro parte Seminarii examinati, nempe Primus *juxta 11. in fine*, dicens, *&il corso del vento tengo che sia diametrale; e non Orizontale, & juxta 26.* & Secundus *juxta idem*, ibi, *Che il corso del vento sia diametrale, overo Orizontale, la mia opinione che sia misto.*

De ingressu autem Ventorum à lateribus, nempe per viculos venientes à Monte Citorio, & per vicum Orphanorum, deponunt ex eisdem testibus Ferrini Secundus *juxta 17. & super 1.* & Septimus *super 8. &* Nonus *juxta 17.*

Secundum verò caput probationis Seminarii actoris, nempe insalubritatis aëris, deficere pariter videbatur: tum ex premissis, quia remanente ingressu Ventis Aquilonaribus per supra dictos tres modos, aër non redditur insalubris per
9 hujus ædificii elationem, ut patet ex eisdem testibus *juxta 22. & super 5. d. 1. Summarii Ferrini n. 3.* ubi dicunt, Ventos hujusmodi reunitos habere eandem vim, eosdemque effectus, prout ante refractionem, & impedimentum. Quinetiam Primus secundus, tertius, sextus & octavus, *d. Summario, n. 4.* addunt, Ventos Aquilonares refractos salubriores esse; quam si impetuosi libere ingrediantur. Quod, & idem ipsum constanter affirmant testes Seminarii ut in depositionibus
10 eorum datis *in Summar. ejusdem Ferrini d. die 3. Decemb. 1618. num. 4.* Tum quia data etiam omnimoda Aquilonarium exclusione, non tamen 11
inde necessariò infertur insalubritas aëris prout expressè fatetur secundus testis Seminarii *juxta 31. d. Summarioli, num. 9.* dicens: *Quando non spira la Tramontana, il Seminario Romano non sarà necessariamente morboso*, prout id etiam *juxta 37.* una cum tertio teste *juxta idem* affirmat posse contingere in aliquibus aliis locis Urbis à Ventis Aquilonaribus retrusis, & latius deponunt testes Ferrini *in ejus Summar. n. 12. & 13.* ubi Primus, Tertius, Septimus & Octavus, inducunt simile de carceribus Curiæ Sabellorum, Hospitali S. Spiritus, Monasterio puellarum dicti Hospitalis, ac aliis Monasteriis in Urbe; intra quæ ventus Tramontanæ ingredi non potest, nisi perpendiculariter, & per descensum; & tamen in illis salubriter vivitur; licet cohabitatio sit angustior, ut victus incultior servetur; & fœtor, calor, & humiditas major ibi vigeat, ut docet experientia, quæ semper attendi debet tanquam rerum magistra, *vulg. c. quam sit, de elect. n. 6.*

Eoque magis, quia per elationem dicti 12
ædificii non impedientur Seminario flatus ventorum collateralium Aquilonaris, scilicet Magistri, & Græci, ut deponunt ex testibus Ferrini Primus Secundus, Quintus & Sextus, Testes Seminarii *d. Summariolo dato 3. Novembris num. 5.* Qui venti uti participantes naturam ipsius Aquilonaris sunt æquè salubres, ut dicunt iidem testes Ferrini, *dict. Summario, num. 7.* & Seminarii *d. Summariolo num. 6.* Prout etiam non excludetur liber ingressus Ventorum Orientalium, & Occidentalium, quemadmodum deponunt omnes testes ejusdem Ferrini, demptis Septimo, & 13
Octavo, ut *in dict. ejus Summario*, *numer. 8.* qui pariter venti sunt valdè salubres, ut plenè referunt Primus, Tertius, Septimus, Octavus & Nonus, ex testibus ejusdem Ferrini *d. Summario, num. 9.* & præsertim illi, qui *Ethesiæ* nuncupantur flantes tempore Æstatis, & ab Occidente æstivo, qui ideo nullum impedimentum recipere possunt ab obstaculo ædificii Ferrini etiam ad suum fastigium perducti; ut deponunt ex dictis testibus Ferrini Primus & Sextus *super 13.* Tertius *juxta 12.* & Quartus *super 14. dict. Summario, num. 5.* De quorum similiter Ventorum salubritata ac virtute humores exsiccandi & purgandi, plenè deponunt etiam duo testes ejusdem Seminarii ultimò examinati, nimirum Primus *juxta 35. & 37. &* Secundus *juxta 29. & 35.*

Nec obstat, quod duo prædicti testes, & præcipuè Secundus *juxta 32.* affirment Ethesias hujusmodi 14
esse ventos Aquilonares, & flare à Septentrione; ac proinde eorum ingressum per eleationem ædificii Ferrini impeditum remansurum esse, quemadmodum supra de ventis Aquilonaribus dictum est.

Nam ultra quod aditus illis patere posset per alios modos supra positos, in hos major fides adhibita fuit supradictis Testibus Ferrini deponentibus dictos Ventos non esse Septentrionales, sed Collaterales, & flare à parte circa Occidentem - æstivum: Tanto magis, quia concordant cum - 15
Quarto, Quinto, & Octavo ex primis Testibus ipsius Seminarii *juxta 17.* attestantibus, Ventos istos non esse propriè Aquilonares, sed laterales: Imò secund[9] ex dictis duobus pro Seminario ultimo loco examinatis, *juxta 30.* clarè deponit dictos Ventos flare à parte Occidentali: subdens, *il luogo poi preciso credo che sia il cantone del Seminario verso l' Occidente, e Rotonda*: Unde ex ista Testium Seminarii contrarietate probatio illius redditur dubia, & consequente contra ipsum producentem interpretanda: Butr. *in cap.*

in cap cum tu, numero quarto, vers. dicti testes, de testibus, & Not. *in cap. in præsentia, de probat.* Farinac *de testib. quæst. 68. §. 1. num. 60.* Cum itaque Seminarii incolumitati prospectum sit per ingressum tot aliorum Ventorum ejusdem benignitatis ac salubritatis, cessat dispositio *d. l. fin. Cod. de servit. & aqu* ex superius *allegatis.*

Nec obstant prædicti testes qui pro parte Seminarii dantur *in Summar. num. 6.* ad probandum, habitationem ipsius ex perfectione ædificii Ferrini reddi insalubrem, & morbosam: quia loquuntur cum expresso supposito, *Quando la Tramontana non spiri, & non habbia adito nel Seminario*, Primus, Tertius, & Quintus, *Quando non spiri l' estate la Tramontana, e l' Ethesie:* quæ conditio non verificatur, ex prædictis: & illi non concludunt, quod ædificium
17 perfectum tollat ventum, cum primus solum dicat *che darrà impedimento.* Quæ indefinita in teste non æquipollet universali: ut post alios Surdus *consilio 263. numero decimo, in fine, & 11.* Seraphinus *decision. 893. numero vigesimo secundo*, cum allegatis *in Perusina Bonorum 29. Octobris præteriti coram me.* Alii verò de parte tantum: & Dominis placuit magis stare testibus Ferrini tanquam verisimiliora deponentibus, propter supra relata exempla data in Urbe Hospitalis Sancti Spiritus, Palatii Farnesiani, Cancellariæ Apostolicæ, Curiæ Sabellorum, & alia, Gabr. *de Testibus. conclusione 4. n. 23.* cum relat. per Farinacium *de Testibus quæstion. 63. à numer. 127. cum pluribus sequentibus*, maximè quia ipsi sunt insignes, ac primarii Urbis Physici; & Mathematici; prout etiam plene referunt alii testes super eorum legalitate pro eodem Ferrino examinati, ut *in ejus Sum-*
18 *mario, num. 14.* quibus propterea fides adhibenda venit: Ancharan. *in cap proposuisti, num. 3. in not. de probat.* post Butrium *num. 5.* Abbat. *num 4.* Aretinum *num. 6.* & Dec. *num 34.* Crot. *consil. 153. n. 8. &*
19 *num. 17. & 18.* Et præsertim tanquam pro reo deponentibus; quibus data paritate magis standum est, quam deponentibus pro actore: Gloss. *in cap. in nostra, verb. adversa, & verb. præferenda, de Testibus*, Gabr. *dict. conclus. 4. n. 44.* latè Farinac. *d. quæst. 65. n. 130.*

Et tanto magis quia ex prædictis patet, in multis etiam cum eis concordare testes ejusdem Semi-
20 narii, qui fortius contra ipsum probant, Socin. jun. *consil. 69. num 11. lib. 1.* Gabr. *de Testib. conclus. 1. n. 9.* Cæsar de Grassis *decis. 7. num 2. de praben.* Rota *decis. 109 num. 5. parte 2. recent* cum relatis per Farinac. *dict. quæst. 72. num. 11. cum pluribus sequentibus*, Fer-
21 rino autem tanquam reo sufficit probationes invicem conquassari, Rota *decision. 238. n. 4. part. 1. divers.*

Nec subsistit, quod quando ædificium erit perfectum, omninò impedietur: ingressus Tramontanæ: cum multæ viæ ingressus remaneant, ut supra comprobatum est; & unus ex Dominis addebat, quod Seminarium abundantius etiam providere poterit in parte construenda, relinquendo
22 vacua, & lodias, per quas commodius venti hujusmodi ingredi possunt: & quoties publicæ utilitati potest aliter provideri juri alterius non derogatur: Honded. *dict. cons 81. n. 31.*

Quæ autem pro parte ejusdem Seminarii dicebantur de allisione Ventorum Australium ad dictum ædificium Ferrini, ac eorum reflexione, & restagnatione in ædibus Seminarii unde notabile aeris detrimentum timebatur, visa fuerunt plenè tolli per testes ejusdem Ferrini *in dict. Summario, num. 10.* qui optimè per Mathematicas, & naturales rationes ostendunt talem reflectionem, & restagnationem in ædibus Seminarii contingere non posse, & maximè propter obliquitatem faciei dicti ædificii. Cessante itaque damno Seminarii, &
32

stante utilitate Ferrini, fabricam inceptam perficere volentis, firma pro ipso remanet regula *d. l. altius*, cum aliis *supra in principio* allegatis.

Quo verò ad prospectum, non placuit Dominis ex hac causa impedire elationem dicti ædificii, sed omnes convenerunt quod Ferrinus faciat, & aptet fenestras versus Seminarium ad recipiendum tantùm lumen, non autem ad prospectum: 24
quia sicuti non licet elevare ædificium, seu aperire fenestras respicientes in Monasteria Monialium, etiam citra æmulationem, latè Bero. *consilio 13. n. 9. 10. & sequentibus. volum. 3.* Padil. *in dict. l. altius, num. 9.* qui dicit esse communem, cum relatis per Mar. Mut. *decision. Scil. 8. num. 6.* ubi quod est verissimum, & satis clarum *& in consuetud. Panormitan.* 25
cap. 29. num. 31. & 32. Ita nec etiam si respiciant in Collegium Seminarii, ex præscripto sacr. Concil. Tridentin. erecti, & ordinati pro communi bono Reipublicæ Christianæ ad instituendum & dirigendum vitam, & mores Adolescentum, & præsertim in Ecclesiasticis disciplinis; ut de similibus Clericis disposuit IV. Concil. Toletan. relatum *in capit. omnis ætas, 12. quæstion. 1.* à quo desumptum est Concil. Trident.

Nec applicatur, quod Vicinus possit ædificare, 26
seu ædificium extollere cum fenestris respicientibus in domum, seu curiam Vicini, juxta *dict. leg. altius*, cum sua materia; Tum ex prædictis; Tum etiam quia *dicta lex altius*, & similes non procedunt in præjudicium loci publici: quale est Seminarium, 27
ut fuit jam firmatum *de die 3 Decembris* 1618. & facit *lex opus, de oper. publ.* & notatur *in capit. Pisanis, de rest. spoliat.*

Et ita fuit resolutum utraque parte informante.

Romana Donationis de Gualterucciis Lunæ 12. Dec. 1622.

Coram R. P. D. Cavalerio.

SUMMARIUM.

1. *Dementia non præsumitur.*
2. *Dementia excluditur, si actus est factus prout fieri solet ab homine sanæ mentis.*
3. *Actus præsumitur factus à Viro sanæ mentis, si est talis qui à prudenti viro fieri consueverit.*
4. *Dementia probanda de certo tempore, non sufficit, si testes deponunt de tempore vicino.*
5. *Dementia ad annullandum actum, requiritur talis, quæ excludat rationem.*

DECISIO L.

Domini censuerunt donationem factam à Lælio, Collegio Clementino, esse validam; & sic standum in decisis *die 13. Novembris* 1615. non obstante quod contra eam allegaretur Dementia Lælii donatoris; cum pro dicta donatione militent omnes regulæ; quod nimirum sit in publico instrumento, & quod dementia non præsumatur, præsertim quando concurrunt contrariæ præsumptiones pro sanitate mentis, ut latè *in d. decis.* fuit probatum.

Inter alias vero præsumptiones ad exclusionem dementiæ, illa maximè urgere videbatur, quia donatio facta fuit cum omnibus cautelis & clausulis, quas apponere solent homines sanæ mentis, ut ponderat Cardin. Mantic. *de conject. ultim. volunt. libro 2. titulo 5. num. 7.* Honded. *consil. 78. num. 61. lib. 2.* Paris. *consil. 88. num. 45. lib. 2.* & dictum fuit *in Meliten. testamenti 17. Februarii 1612. coram Reverendissimo Domino meo Patriarcha, & in Romana hereditatis de Gracchis 5. Decembr. 1618. coram R. P. D.*

P. D. meo Remboldo. Cum etiam ex qualitate actus, qui geri potuit à Viro sanæ mentis, ita gestum esse præsumendum sit: Decius *consil. 448. num.* 14. *vers.* 4. *hoc idem, & num.* 15. & pluribus comprobatum fuit *in Romana donationis 11. Januarii 1619. coram Reverendissimo Domino meo Seleucien.*

Neque contrarium visi sunt probare testes examinati super dementia Lælii: Nam responsum fuit, illos non probare dementiam de tempore factæ donationis; neque concludere de tempore proximè præcedenti, aut subsequenti, aut quod donans non habeat dilucida intervalla, & sic cessare videbatur præsumptio dementiæ in actu, qui potuit fieri tempore medio, quo contrahens habebat dilucida intervalla: Cornel. *cons.* 219. *ante numerum primum, lib. 1. & in dict. Romana hæred. de Gracchis, & in dict. Romana donationis.*

5 Ultra quod potiùs dicti testes deponebant de debilitate mentis, quàm de furore; & sic non videbatur adesse talis defectus mentis, qui omninò removeret rationem, qualis requiritur pro annullando contractu: Decius *consilio* 127. *num.* 33. *& seqq.* cum adductis *in dict. Meliten. testamenti, & in d. Romana donationis.*

Ex quibus & aliis deductis *in prima decisione* Domini censuerunt donationem esse validam, & standum esse in decisis.

Pampilonensis Matrimonii Lunæ 36. Januarii 1623.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium ut possit dissolvi ob impotentiam coëundi, quid conjuges jurare debeant?*

2 *Et quid super hoc jurare debeant eorum propinqui.*

3 *Impedimentum coëundi inter conjuges quando est medicabile, matrimonium non dissolvitur.*

4 *Iuramentum præstandum à vicinis in dissolutione matrimonii ob impotentiam conjugum, quomodo supplendum sit in defectum propinquorum.*

5 *Impedimentum coitus quod uterque conjugum fatetur, probatur pro dissolutione matrimonii ex eorundem juramento cum septima manu.*

6 *Impedimentum coëundi inter conjuges quando non est medicabile, locus est dissolutioni matrimonii.*

DECISIO LI.

IN resolutione hujus causæ facta 13. Maij superioris anni, sublatis aliis, difficultates tres tantum remanserunt. Prima, quod conjuges non jurarunt, quod per triennium insimul habitaverint, & incubuerint operi nuptiali, & quod non potuerint insimul commisceri; *cap. fin. de frigid. & malefic.*
1

2 Secunda, quod non constabat, quod septima manus propinquorum jurasset, quod interea conjuges incubuerint operi nuptiali & quod ipsi verum dixerint, ut habetur *in d. cap. finali. & cap. laudabilem, eod. tit.*

3 Tertia, quia licet inspectio fuerit rectè facta, non tamen constabat an impedimentum esset medicabile: si enim est medicabile, dissolutioni minimè locus est: Sanchez *de matrimon. lib. 7. disputatione* 93. *num.* 15. Comitol. *Respons. moral.* 118. *lib.* 7.

4 Ad tollendas istas difficultates fuit concessa subdelegatio in partibus: & reproducto processu, ex eo constat, quod mulier rectè juravit cum septima manu virorum, qui etiam legitimè jurarunt: Et quamvis dicti viri non sint propinqui Mariæ, tamen cum ipsa in loco habitationis propinquos non haberet, sufficiunt, ut habetur *in dicto cap. laudabilem*: Sanch. *de matrimonio, libro* 7. 5
disput. 108. *num.* 12. & sufficit juramentum solius Mariæ, & virorum pro ejus parte, cum ipsa neget se fuisse cognitam: Franciscus verò etiam id affirmet; tunc enim juramentum utriusque cum septima manu utriusque partis probat, quando uterque impedimentum affirmat; ut habetur *in dicto cap. laudabilem*: latè Sanchez *de matrimonio, lib.* 7. *disputat.* 109. *num.* 23. & sic prima, & secunda difficultas sublatæ fuerunt.

Quantum attinet ad tertiam difficultatem, licet consideratione digna sit, tamen animadvertebant Domini quòd cum mulieres, quæ inspectionem fecerant, deponant Mariam esse valdè arctam, & Medici deponant Franciscum non esse aptum ad cognoscendam mulierem valdè arctam, satis constare impedimentum non esse medicabile; quia impedimentum ex parte mulieris erat ob angustiam naturalem vasis, non autem parte mulieris erat ob angustiam naturalem vasis, non autem propter aliquod accidens, quod arte Medica aut Chirurgica tolli possit. Quare cum satis 6
constaret utrumque impedimentum non esse medicabile, utique cessabat etiam tertium objectum.

Et ita conclusum.

Neapolitana Separationis Tori, Veneris 26. Maij 1623.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1 *Separatio tori est causa gravis & ardua, & ideò ejus causa concludenter probanda sunt.*

2 *Separationem toti prætendens ob morbum alterius conjugis debet illum concludenter probare per Medicos, & Peritos.*

3 *Lepra non sufficit ad inducendam tori separationem.*

DECISIO LII.

ALoysia est actrix in hoc judicio separationis à viro, per eam intentato in Tribunali Illustrissimi Domini Archiepiscopi, & prosecuto in Rota in gradu appellationis per eam interpositæ à diffinitivo decreto denegationis separationis: & ideò tenetur causas dictæ separationis per eam dedu- 1
ctas, & præsertim sævitiæ concludenter probare; cum causa sit gravis & ardua: Paris. *consil.* 54. *num.* 14. *&* 15. *lib.* 4. Natt. *consil.* 616. *num.* 1. Rolan. *cons.* 27. *num.* 2. *lib.* 3. Bertazz. *cons. crimin.* 228. *num.* 5 *lib.* 1. Barbos. *in rubr. ff. solut. matrimon. part.* 2. *n.* 27. latè Farin. *in prax. quæstion.* 143. *num.* 164. Rota *decis.* 441. *n.* 1. *parte* 2. *recent. & decis.* 294 *n.* 12. coram Sanctissimo, & *decis.* 39. *n.* 3. *&* 371. *num.* 1. *post secundum volumen.* Farinac. Nec ipsi mulieri creditur: Rota *decis.* 278. *numero* 9. *parte* 4. *divers. & dict. decis.* 39. *num.* 3. Et tanto magis, quia ipsa spontè & propria auctoritate divertit à viro, & illius cohabitatione: contra textum *in cap. porrò, de divort.*

Et eadem ratione debet concludenter probare 2
prætensum morbum viri per Medicos, & Peritos: *leg. semel, Cod. de re, milit. lib.* 12. Bertrand. *consil.* 164. *numer.* 4. *lib.* 3. Rebuff. *in praxi, tit. de infirm. benef. resignan. gloss.* 2. *num.* 4. Sebast. Medices, *de cas. fortuitis, quæst.* 6. *num.* 6. & debet esse talis propter quem sit 3
locus separationi, cum alias nec lepra sufficiat: *cap.* 2. *de conjug. lepros.* Barbos. *ubi supra n.* 28.

Nihil

Nihil autem penitùs præstitit Aloysia, nec in partibus, ubi causa per aliquot annos pependit; nec in Rota, licet sibi fuerint concessæ litteræ remissoriales super ejus articulis de mense Decembris præteriti; quas tamen nunquam expedivit, & nihilominus Rota resolvit illius personam non esse sequestrandam, ut melius suis probationibus incumberet; ut *in decisione sub die 10. Februarii præteriti*

Et ideò Domini unanimi voto responderunt pro Domino Consiliario informante, ipsam teneri redire ad matrimonialem cohabitationem, & virum à petitis esse absolvendum: procuratore dictæ Aloysiæ pluries monito, & citato.

Venusina Legati, Mercurii 28. Iunii 1623.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Ad Matrimonium contrahendum quis induci non debet metu pœnæ, & n. 32.*
2 *Ad matrimonium quis allici potest spe lucri, numer. 6. & 33.*
3 *Testator potest auferre legatum, vel hæreditatem ei, qui non contraxerit matrimonium cum certo genere personarum, vel contraxerit contra præceptum ipsius testatoris.*
4 *Pœna verè irrogatur quando aliquid, quod proprium est, abfit, vel abfuturum sit; & n. 13. & 15.*
5 *Lex certa & conditio potest dari in ea re, in qua est permissum id facere.*
7 *Pater non potest donare filio in potestate existenti.*
8 *Pater donare potest filio in potestate existenti contemplatione matrimonii.*
9 *Donatio inter vivos facta contemplatione matrimonii per patrem filio, si existat in contractu matrimonii est pars ipsius contractus, & cum eo confunditur; & numero 10.*
Amplia ut num. 11.
12 *Iuramentum tollit insinuationis defectum.*
14 *Bona sub conditione relicta remanent libera penes hæredem.*
16 *Hæreditas quando non est solvendo, an legatarius quantitatis concurrat cum legatario speciei, ad effectum diminutionis.*
17 *Hypotheca legalis constituta censetur usque ab initio pro legato conditionali.*
18 *Actio in conditionalibus non oritur nisi post purificatam conditionem.*
19 *Conditio legato apposita non retrotrahitur ad diem mortis testatoris, sed attenditur tempus purificationis conditionis.*
20 *Legatorio puro statim acquiritur jus.*
21 *Conditio legati purificata non retrotrahitur ad effectum, ut legata pura minuantur.*
Amplia, ut num. 22.
Declara, ut n. 23.
24 *Legatarius præfertur creditori chirographario quando hæreditas est solvendo, secus si non sit solvendo.*
25 *Creditores habentes hypothecam præferuntur legatariis.*
26 *Hæres non conficiens inventarium non tenetur solvere legatum pium de proprio.*
27 *Hæres non conficiens inventarium non tenetur in foro conscientiæ ultra vires hæreditarias.*
28 *Ecclesia, & loca pia, debent vivere secundum conscientiam.*
29 *Ecclesia, & loca pia non debent exigere legata ultra vires hæreditarias.*
30 *Pœna æquiparatur amissio magni lucri; & n. 35.*
31 *Metum justum infert amissio magni lucri: & n. 34.*
36 *Arrharum datio sustinetur, ita ut, si matrimonium non sequatur, arrhæ lucrentur.*
Declara, ut n. 37.
38 *Ias.* in leg. Titia, n. 10. ff. de verb. obligat. *declaratur.*
39 *Libertas, & causa pia, in Iure æquiparantur.*
40 *Pia causa præfertur libertati.*
Declara, ut num. 41.
42 *Matrimonia liberè contrahi debent.*
43 *Conditio quæ honestè adimpleri non potest, habetur pro impossibili, & de jure non obligat.*
44 *Textus* in l. cùm ita, §. videamus, ff. de condit: & demonstr. *declaratur.*
45 *Matrimonium quando dicatur contrahi cum indigno.*
46 *Matrimonium contrahere non valet is, qui Ordinibus sacris est insignitus.*
47 *Ordines sacros habens si contrahat matrimonium, est excommunicatus ipso jure.*
48 *Ordines habens, si contrahat matrimonium, etiam dimissa uxore, administrare non valet Ordines susceptos.*
49 *Ordines sacros habens, si contrahat matrimonium, majores Ordines suscipere prohibetur.*
50 *Conditio nubendi cum certa persona, cum qua ob gradum affinitatis matrimonium contrahere prohibetur, rejicitur.*
51 *Ius æstimari debet secundum tempus præsens.*
52 *Papa non solet dispensare matrimonium cum eo, qui reperitur sacris Ordinibus insignitus.*
53 *Matrimonium contrahere cum Clerico non videtur honestum, nec conveniens Nobili puellæ: & n. 55.*
54 *Ordo non sacer superveniens sponsalibus, ea non dissolvit.*
56 *Clericus an succedat in feudo.*
57 *Tapia* in Auth. ingressi, verbo, sua, Cod. de sacrosanct. Eccles. *declaratur.*
58 *Scientia quando absque interpellatione sufficiat ad effectum, de quo hic.*
59 *Matrimonium non benè contrahitur inter illos, qui sunt ætate valdè dispares.*
60 *Mulier quando nubit debet esse ætatis annorum 18. secundum Aristotelem.*
61 *Vir quando matrimonium contrahit debet esse annorum 36. juxta eundem Philosophum.*
62 *Adolescentia est ætas aptior ad nubendum.*
63 *Matrimonium honestè non contrahitur stante inæqualitate ætatis contrahentium.*
64 *Matrimonium honestè non contrahitur cum gibboso, & strumis infecto.*
65 *Fructus de facili corrupti nascuntur ex arbore corrupta.*
66 *Fructus bonus exire non potest ex radice infecta.*
67 *Sponsalia etiam juramento firmata dissolvuntur propter fœditatem notabilem, vel oculorum, aut nasi amissionem, aliamve gravem turpitudinem supervenientem.*
68 *Sponsalia dissolvuntur propter paralysim, vel lepram supervenientem.*
69 *Regula non coarctatur si afferantur aliqui casus exempli gratia.*
70 *Morbus gallicus minus gravis est, quam lepra.*
71 *Sponsalia dissolvuntur propter epilepsiam.*
72 *Sponsalia dissolvuntur si os malè oleat, nec arte Medica curari possit.*
73 *Minor censetur ignorare testamentum patris.*
74 *Lucri amissionem, ut quis incurrat propter contraventionem, debet ei notificari prohibitio.*
75 *Testatoris dispositio non currit contra ignorantem.*
76 *Testatoris dispositio non currit contra debitorem qui eum liberavit à toto debito, si centum intra mensem solverit, ubi debitori non fuit intimatum.*
77 *Debitor potest purgare moram qui omisit adimplere quod debebat infra certum tempus.*
78 *Minori, qui omittit adimplere ordinata à testatore, competit restitutio in integrum.*
79 *Minor non restituitur in integrum si transgrediatur voluntatem testatoris in committendo.*
Contrarium num. 80.
Declara ut num. 81.
82 *Textus* in leg. Julianus §. fin. ff. ex quibus caus. major. *quando procedat.*
83 *Minori, qui omisit implere præceptum Testatoris, succurritur absque restitutione.*
84 *Restituitur quis ex causa, ut conditio habeatur pro impleta.*
85 *Textus* in leg. Julianus, §. fin. ff. ex quibus caus. major. *declaratur.*
86 *Restitutio in integrum quæ conceditur minoribus, est favorabilior illa, quæ conceditur absentibus.*
87 *Minor in his, quæ gerit occasione matrimonii, habetur pro majore.*
88 *Minor quando non dicatur dolosè agere.*
89 *Principis voluntas, sive auctoritas quando adest, excludit omnem doli præsumptionem.*
90 *Princeps ubi est non potest committi dolus.*
91 *Infans non præsumitur aliquid fecisse dolosè contra præceptum testatoris.*
92 *Mulier restituitur adversus solutionem, non autem adversus matrimonium.*

93 *Errans in jure valdè dubio, non præsumitur in dolo.*
94 *Minori cuilibet competit restitutio in integrum, etiamsi agatur de commissione, non autem de omissione.*

DECISIO LIII.

CLaræ memoriæ Fabritius Gesualdus Princeps Venusinus, in ultimo, quod condidit, testamento; inter alia disposuit per hæc verba: *Dichiaro, e voglio che caso che D. Carolo morisse senza figli maschi legitimi, e naturali; e similmente i suoi figli morissero senza figli maschi legitimi, e naturali, lasciando solamente femine legitime, e naturales; in tal caso le femine, o femina si debbano casare con la famiglia di Gesualdo de piu prossimi à me, & alli sopraditti miei Descendenti, salvo sempre però, il beneplacito della Sede Apostolica: e caso che si maritessero con altri, siano obligati alli Padri della Compagnia di Giesù ducati, ducento milla in beneficio di questo Regno di Napoli, sicome nel caso preditto da mò per allhora li lascio, & li dono, &c.* Evenit casus, quod dictus Dominus Carolus obiit, relicto Domino Emanuele filio masculo, qui obiit relictis tantùm fœminis, inter quas Excellentissima Domina Isabella primogenita quæ de consensu Catholicæ Majestatis & Tutorum nuptui fuit tradita Excellentissimo Domino Principi Nicolao Ludovisio, Sanctissimi Domini nostri Gregorii XV. Nepoti: Unde cùm nupserit extra familiam Gesualdam, quæsitum fuit, an hujusmodi legatum deberetur.

1 Et pro declaratione hujus materiæ præmittendum venit, quòd licèt quis non possit invitari ad matrimonium metu pœnæ, *cap. Gemma, de sponsal. leg. Titia. ff. de verbor obligat. leg. Titio centum, §. 1. ff. de condit. & demonstrat.* tamen spe lucri allici potest: ut
2 *in dict. leg Titio centum, §. 1. & leg. cùm ita legatum, §. videant ff. de condit. & demonstrat leg. 2. ff. de instit. & substit cap. de illis, de sponsal. & can. quidquid, 1. quæst. 1.* latè Mantica *de conject. ultim. volunt. lib. 11. titulo 18. num. 1.* Sanchez *de matrimon. lib. 1. disput. 33. n. 6.* qui alios referunt.

Unde infertur, quod testator potest auferre
3 legatum & hæreditatem, si quis cum certo genere personarum non contraxerit matrimonium; quia licet ademptio videatur facta nomine pœnæ, *leg. unica, Cod. de his quæ pœn. nom. & leg. 1. ff. eod.* tamen
4 verè non irrogatur pœna, per quam aliquid; quod sit proprium, absit, vel absuturum sit; & ideò propriè pœna dici non potest: *leg. damnum, ff. de damn.*
5 *infect.* Sed est certa lex, & conditio rei, quæ datur, in qua est permissum: *leg. ob res, §. 1. ff. de pact. dot. leg.*
6 *1 ff. de solut.* Quare in hoc etiam casu dicitur quis invitari ad honestas nuptias spe lucri, quod fieri potest, ut in puncto consuluit Oldrad. *cons. 16 num. 1.* & sequitur Anchar. *in reg. nemo potest, col. 2. vers. Tertiò ad idem, de reg. jur. in 6.* & Aretin. *in leg si ita, stipulatus fuero, §. si tibi nupsero, col. 1. num. 3. & sequen. vers. quorum dictis adde: ff. de verb. obligat.* latè Cardin. Mantica, & Sanchez *locis citatis,* & Covarr. *de matrim. part. 2. cap. 3. § 3. numer. 6. & 7.* Castill. *de conject. ultim. volunt. cap. 25. num. 19. & sequent.* qui de communi testatur.

Hoc præmisso, ex pluribus fundamentis, una tantùm parte informante, causâ tamen per omnes Dominos visa, & maturè discussa, unanimiter fuit resolutum, legatum non deberi.

Primò, quia in hac facti specie agitur de pœna, cum agatur de auferendo proprium à D. Isabella: hoc enim clarè patet, si attendamus bona feudalia; quia dictus bonæ memoriæ Fabritius ante dictum testamentum ultimum, de anno 1586. in capitulis Matrimonialibus inter Dominam Mariam de Avalos, & Dominum Carolum Cæsarem ejus filium contemplatione futuri inter ipsos matrimonii omnia ejus Castra, Civitates, Terras, & jura feudalia, una cum integro statu supposuit pacto de succedendo ad favorem Domini Caroli & filiorum primogenitorum, & promisit non imminuere dictum statum, sed conservare: Unde dubitari non potest, quin dicta donatio fuerit valida: Quia licet regulariter loquendo, pater non pos- 7
sit donare filio in potestate existenti, *leg. 2. Cod. de inoff. donat. cum aliis,* hæc tamen regula, inter alia fallit, quando pater donat contemplatione matrimonii: quia licet non sit sponsalitia largitas, nec
8 donatio propter nuptias, quæ de jure subsistunt, ut per Gloss. communiter approbatam, *in leg. 2. in verb. potestate, Cod. de inoff. donat.* & latè deducit Georg. Acacius *de privil. parent. & liber privil. 5. num 18.* tamen est donatio inter vivos facta contemplatio- 9
ne matrimonii per patrem in filium collata, & quæ facta extitit in contractu matrimonii, fuitque, & est pars ipsius contractus, & confunditur cum toto ipsius contractu dotali, & fingitur esse unus contractus: juxta notata per Bald. *in leg petens, n. 31. Cod. de pact.*

Unde cùm contractus ipse dotalis valeat, ac- 10
quisitionis difficultate de patre in filium familias sublata, ob matrimonii favorem, idem censeri debet de donatione facta per Patrem filio in cohærentiis contractus matrimonialis, favore consimili in utroque casu locum habente, cujus etiam contractus retinet naturam: ut elegantissimè probat. Guid. Papæ *decis. 45. col. 2. num. 2. vers sed his non obstantibus,* Dec. *cons. 414. num. 14.* Natt. *cons. 609. n. 3. & sequent.* Vincent. de Franchis *decis. 205. num. 1. usque ad finem, & decis 436. num. 4. & sequent.* Joan. Franc. de Pont. *cons. 25. num. 1. & seq.* latè Becc. qui alios refert, *cons. 20. num. 3.* ubi firmat: & *num. 4.* eò magis procedere ait conclusionem, si adsit jura-
11 mentum prout adest in casu isto, licet donatio
hæc etiam sine juramento valeat, quod quidem 12
juramentum tollit etiam defectum insinuationis; ut ex communi sententia in casu nostro respondet Dec. *d. cons. 414. n. 14 in fin.* ubi de communi testatur, & *n. 15.* defendit, quod nec in hoc casu est necessaria insinuatio.

Quare cùm ista donatio fuerit valida, Excellentissima Domina Isabella non successit Avo, sed Patri: & sic quatenus legatum comprehenderet ista 13
bona, utique esset pœnale, quia agitur de bonis propriis dictæ Dominæ Isabellæ auferendis, ut *suprà* dictum est: Gloss. *in cap. de puellis, verb. nullatenus. 36. quæst. 2. & in cap. fin. in verb. & vi, & ibi* Abb. *num. 7. in fin. de Jurepatron* Roman. *cons. 263. in princ.* Paris. *cons. 5. n. 193. vol. 4.* Surd. *decis. 7. n. 15. & 232. n. 9. ad finem.*

Neq; in hac facti specie est agendum, an non conficiendo Inventarium Dominus Carolus sibi præjudicaverit, & sic Excellentissima Dom. Isabella non possit impugnare factum patris: Quia utcunque sit, satis est, quod semper agatur de proprio auferendo: & cessat omnis difficultas, quia Dominus Carolus non potuit adeundo approbare hanc dispositionem testatoris, quia sibi in hoc casu non censetur injuncta, cùm filia non nupserit post obitum patris; sed in hoc casu censeretur injuncta Dominæ Isabellæ cum nupserit post obitum patris; quæ non tenet, cum ista sit pœna.

Et idem, quod supradictum est de bonis feudalibus, dicendum est de domo magna in Civitate Neapolitana, de vasis aureis, argenteis, & crystallinis, gemmis, & aliis jocalibus: quia periter agitur de pœna: cum Dominus Fabricius de eis in dicto suo testamento disposuerit ad favorem primo-

14 primogenitorum tantum: unde cum defuncto Do-
mino Carolo defecerint primogeniti, ista bona re-
manserunt libera penes dictum Dominum Caro-
lum: Cephal. *cons.* 432. *num.* 20. Decius *consil.* 182. *In*
causa occurrenti, in princ. Jason *cons.* 3. *num.* 9. *lib.* 1. *&*
cons 164 *num.* 11. *lib.* 4. Castrens. *consil.* 454. *De eo*
quod primo loco, vers. quantum ad secundum, lib. 1.
Cui Domino Carolo successit Excellentissima Do-
15 mina Isabella, & etiam respectu istorum bonorum,
ut dictum est, agitur de pœna; quia agitur de bonis
propriis auferendis.

Neque dici potest, quod si hæreditas non est sol-
vendo, debeant concurrere legatarii, itaut utrum-
que legatum minuatur pro rata: nam hic concur-
runt legatarius speciei, & legatarius quantitatis:
16 & omisso quòd est magna quæstio, quando hære-
ditas non est solvendo, an legatarius quantitatis
concurrat cum legatario speciei ad effectum dimi-
nutionis? ut per Franch *decis.* 136. *totam*: In hoc
casu legatarius quantitatis est conditionalis: &
17 propterea licet pro legato conditionali censeatur
constituta hypotheca legalis usque ab initio, Ne-
18 gus. *de pignor.* 1 *membr.* 5 *part. numer.* 19. actio tamen
19 non oritur ante purificatam conditionem: quæ
quidem conditio non retrotrahitur ad diem mortis
quo inducta fuit, sed attenditur tempus existentiæ
dictæ conditionis: & hoc est speciale in legatis;
licèt secus sit in aliis contractibus, quando condi-
tio est causalis, vel mixta; quæ non pendet à vo-
luntate debitoris: ut per Negus. *loco cit. num.* 20.
ubi allegat textum *in leg. mater*, §. *eandem ff. de ex-*
cept. rei judic. & in leg. 1. §. *servi appellatione*, *ff. ad*
Syllan. & Gloss. & Bart. *in leg. si filius, in princ. ff. de*
verb. obligat. & Florian de S. Petr. *in leg. si is cui*, §. *hæ-*
20 *res, num.* 1. *ff quemad. servit. amitt.* dicit regulare
esse quod in legatis conditio non trahatur retro
quoad effectū de præterito: & allegat text. *in d. leg.* 1.

21 Ex quibus sequitur, quod cum ante purificatam
conditionem hujus legati fuerit acquisitum jus
legatario puro, non potest conditio alterius legati
retrotrahi ad effectum ut legatum purum debeat
diminui; ut patet ex supradictis.

22 Quæ conclusio procedit etiam, quod testator
usus fuerit verbis: *Damò per allhora lascio, & dono,*
&c. Quæ verba importans, *ex nunc, prout ex tunc*,
quia nihilominus conditio non retrotrahitur in
præjudicium puri legatarii, cui medio temporè
fuit jus quæsitum: Put. *decis.* 186. *lib.* 2. *in nov.* Ti-
raq. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.* 10. *num.* 68. *in fin.*
Burs. *cons.* 45. *n.* 17. *vol.* 1. Silv. *cons.* 97. *num.* 18. *in*
fin. & sequent. vol. 2. & in terminis legati Cavalc.
23 *decis.* 5. *n.* 110. *part.* 3. ubi ita concludit, si medio
tempore non esset alteri jus quæsitum: & ista
procedunt etiam quòd non constet fuisse factum
Inventarium, ut statim dicetur.

Et quamvis adessent bona Burgensatica, in qui-
bus potest sustineri legatum; tamen respectu isto-
rum bonorum duo fuerunt considerata: Alte-
rum quod ex istis bonis est solvendum æs alie-
num, & dotes Dominæ Hieronymæ Borromeæ scu-
torum triginta millia, de qua & meminit Paul.
Staiban. *in cons.* 57. Dominæ Mariæ de Avalos scu-
torum octoginta millia, & etiam ejusdem Antifa-
24 tum scutorum triginta millia: licet enim legata-
rius præferatur in re legata creditori Chirogra-
phario, quando hæreditas est solvendo: Gloss. *in*
l. is cui, §. *postquam, in verb. non habiliter, ff. ut in possess.*
legat. Bart. *in leg. creditoribus, numero* 3. *ff. de separat.* &
25 in omni casu, creditores habentes hypothecam
præferuntur legatariis: *leg. creditoris, ff. de distract.*
pign juncta *leg. qui generaliter, ff. qui pot. in pignor. hab.*
Surd. *decis* 44 *num.* 6. Bald. *in leg.* 2. *num.* 4. *Cod. si ad-*
vers. vend pignor. & fuit resolutum coram me, *in cau-*
sa Asculana domus 3. *Junii* 1602.

Et quamvis in hoc casu non fuerit confectum 26
inventarium; nihilominus neque hæres neque ha-
bens causam ab eo tenetur de proprio, ex quo
agitur de legato pio. Et ratio est, quia hæres 27
non conficiens inventarium in foro conscientiæ
non tenetur ultra vires hæreditarias, Bart. *in rubr.*
ff. de acquir. hæred. num. 3. & est communis opinio
ut per Covarr. *in cap.* 1. *num.* 16. *de testam.* Unde 28
cum Ecclesia & pia loca debeant vivere secundum 29
conscientiam, non debent exigere legatum ultra
vires hæreditarias: Bart. *in repet leg* 1. *num.* 44. *vers.*
Tertiò quæro: & num. 45. *Cod. de sacros. Eccles.* Rom.
in rub. ff. de acquir. hæred. num. 9. *versic. ultimò addas*,
Corn. *cons.* 39. *n.* 8. *lib.* 4. Roland. *de Invent.* §. *an hæ-*
res qui non confecit inventarium. Vincent. de Fran-
chis *decis.* 539. *num.* 29. *&* 30. qui latè.

Alterum, quod nihilominus agitur etiam re- 30
spectu istorum bonorum de pœna, cum agatur dè
amissione magni lucri, videlicet ducatorum du-
centorum millium, quæ in hoc casu æquiparatur
pœnæ: ut in puncto dicit Jason. *in leg. Titia, in*
princ. num. 10. *vers. secundò notabiliter limita*: *ff. de*
verb. oblig. ubi sic limitat conclusionem, quod quis
spe lucri potest invitari ad matrimonium: & mo-
vetur ex sententia Cyni *in leg. interposita, num.* 1 ibi
quandoque per Judicis officium, *Cod. de transact.* quem
sequitur Anchar. *in cap. Abb. num.* 2. *vers. & idem si*
timeretur de his quæ vi, met. caus. fiunt: & in cap. fin.
eod. tit. in 6. quibus in locis dicunt, quod amissio 31
magni lucri infert justum metum: quod etiam te-
nent alii, quos refert, & sequitur Sanchez *de ma-*
trim. lib. 4. *disput.* 5 *num.* 27. & hanc conclusionem
admisit Rota apud S. D. N. *decision.* 326 *num.* 1. Unde
Jason infert ad propositum, quod quis non potest 32
cogi ad contrahendum metu pœnæ, licet possit in- 33
vitari spe lucri: nisi tamen agatur de magno lucro 34
amittendo, cùm hoc inferat justum metum; & 35
ideò pœnæ æquiparatur: quod dictum Jasonis
sequitur Menoch. *consil.* 425. *num.* 19. *lib.* 11. quibus
addo Gam. *decis* 314. *num.* 2. *vers. respondebam etiam*,
& Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 296. qui
solum reprobat distinctionem, quandò lucrum
esset nullius considerationis.

Quæ quidem sententia eò magis videtur com- 36
probari ex eo, quia licet datio arrharum sustinea-
tur, ita ut si matrimonium non sequatur, arrhæ 37
lucrentur; secus tamen est, si attentâ qualitate
personarum agatur de magnis arrhis, quia tunc arr-
hæ non lucrantur: Joannes Andreas *in cap. Gemma*,
num. 9. *vers. sed quia jam vidi: de sponsal.* quem sequi-
tur Abb. *ibidem n.* 8. Socin. *cons.* 3. *n.* 3. *vers. & maxi-*
mè: lib. 1.

Hinc è converso, si pœna, quæ apponitur, est
modica, non habetur in consideratione, Petr. de
Bellapert. *in leg. Titia, n.* 4. *col.* 3. *vers. si verò contrahat*,
ff. de verb. oblig. Joan. Andreas, & Abb. *loco citat.* &
cæteri antiquiores quos allegat Bart. *in leg. Titia*, *n.*
4. *ff. de verborum obligationib.* licèt ipse contrarium
sentiat.

Neque huic opinioni Jasonis videtur resistere, 38
quod legatum sit factum piæ Causæ, quo casu de-
betur, etiam quòd conditio aliàs de Jure propter
libertatem matrimonii rejiceretur, ratione, quia
in Jure libertas, & pia causa æquiparantur: quæ 39
quidem pia Causa præfertur libertati: ut dicit in 40
nostris terminis Bart. *in leg. Titia*, § *ususfructus, ff. de*
condit. & demonstrat. post Guilielm. de Cuneo, quem
allegat Aretin. *consil.* 65. *num.* 2. *in fin. vers. & stat do-*
ctrin. Tiraq. *de privileg. piæ Causæ, privil.* 28. Gabriel.
cons. 131. *num.* 12. *volum.* 1. ubi de communi, Mantica
de conject. ultim. volunt. loco citato, num. 9. Paulus Du-
ran. *de condit. & mod. impossib. parte* 2. *cap.* 3. *num.* 30.
Sanchez *de matrim. loco supra citato, num.* 25. *vers. Ter-*
tiò, favore Causæ piæ.

Nam

41 Nam fuit responsum, quod prædicti Doctores loquuntur, quando in Jure conditio rejicitur, quia adversatur libertati matrimonii, ut si testator dixerit, *si arbitratu Titii nupserit*: *si non nupserit*: *vel nupserit tali*: & similibus, in quibus impeditur libertas; ut advertit etiam Ciofius *consil*. 30. *num*. 8. & *seq. vol*. 2. & isto casu debetur lucrum, quo quis invitatur ad contrahendum cum prædictis conditionibus præ causæ substitutæ, quia præfertur favor piæ causæ libertati: sed idem non est dicendum, quando agitur de lucro, in quo duo considerantur, conditio & lucrum. Quare etsi conditio reprobetur, non operatur quod piæ Causæ non debeatur lucrum, cùm pia causa præferatur libertati: & ideò lucrum dictæ piæ Causæ debetur, quia lucrum non est in Jure reprobatum:
42 sed secus est in pœna, quæ est à Jure improbata, favore publico, ut matrimonia liberè contrahantur, & propterea nullo pacto pœna debetur, etiam quòd prævaleat pia Causa libertati matrimonii, cùm semper militet ratio prohibitiva Juris: ut benè per Jason. *in leg. Titia, n*.17.*ff. de verb. oblig*. Did. de Medran. *de consen, connub. cap*. 15. *n*. 3.

Secundò principaliter fuit dictum, quod admisso etiam sine veri præjudicio, quod hic agatur de lucro, & non de pœna; & quod propterea regulariter loquendo, Excellentissima Domina Isabella teneretur nubere in familia; alias esset obligata ad legatum solvendum: nihilominus hæc regula intelligi & moderari debet, modo conditionem hone-
43 stè adimplere valeret, alias debet reputari impossibilis de se, & non obligat; & persequens legatum non debetur: *leg. cum ita legatum*, § *videamus*, 63. *ff. de condit. & demonstr*. Molin. *de primogen. Hispan. lib*. 2. *cap*. 13. *n*. 5 Mantic. *de conject. ultim. volunt. lib*. 2. *tit*. 18. *num*. 2. & Melchior Pelaez à Mieres, *de majorit. part* 1. *quæst*. 50. *num*. 10. Tellus Fernandez *in leg*. 30. *Tauri, num*. 9. Molin. *de justit. & jur. tom*. 1. *disput*. 207. Sanchez *de matrim. disput*. 33. *n*. 11.

44 Et quamvis text. *in dict. leg. legatum*, loquatur de indigno; tamen exemplificat, non autem restringit materiam: & propterea sufficit, quòd Domina Isabella honestè, & secundùm qualitatem personæ, cum illis de familia Gesualda contrahere minimè potuerit; ut considerant communiter Doctores *in dict. leg. cum ita legatum*, & præsertim Bart.
45 *num*. 2. qui regulam ad id tradit, dicens, illum dici indignum, cui non potest quis sine dedecore nubere secundum mores Civitatis, considerata qualitate natalium: ad quod allegat text. *in leg*. 3. §. *si emancipatus filius, ff. de contra tabul*. Oldrad. *consil*. 16. *incipiente, Thema tale est*: *n*. 2. Bertrand. *consil*. 148. *n*. 11. *lib*. 1. qui dicunt, quòd si nuptiæ dedecori sunt ipsi mulieri, & ejus conditioni, sive statui non conveniant, dicendum est præceptum illud inhonestum, & per hoc impossibile; & ideò rejiciendum: & novissimè ponderat Castill. *de conject. ultim. volunt. cap*. 251. *num*. 48. & *sequent*. ubi latissimâ & Fontanell. *de pact. nupt. tom*. 1. *clausf*. 6 *gloss*. 3. *n*. 25. & *sequent*.

46 In propositio autem, non est agendum de D. As-
47 canio Patriarcha Constantinopolitano Archiepis-
48 copo Barenum, qui incapax est matrimonii ratione
49 Ordinis: *cap si quis*, & *cap. erubescant*, 32. *distinct*. & contrahens est ipso jure excommunicatus, *Clem. unic. de consang. & affinit*. & etiam dimissa uxore non potest administrare in susceptis: neque si est Ordinis sacri, potest admitti ad alios majores suscipiendos: *cap*. 1. & *ibi* Abb. *num*. 3. & *cap*. 2. *qui Cleric. vel vovent*. Gloss. *in cap. super eo, in verb. bigamis, de Bigamis*. Covarr. *in epit. de sponsal. part*. 2. *cap*. 6. §. 3. *num*. 1. Navarr. *in Manual. cap*. 27. *num*. 195. latè Scyrus *in Thesaur. cas. conscient. lib*. 6. *cap*. 4. *num*. 22.

Nec est agendum de dispensatione: quia cum Testator dixerit; *si debbano casare con la famiglia de Gesualdi delli piu prossimi*, &c. *salvo sempre il beneplacito della Sede Apostolica*, intellexit de dispensatione obtinenda respectu gradus, non autem respectu alterius legitimi impedimenti: quia alias si non protulisset illa verba; *Salvo sempre il beneplacito*, &c. conditio propter impedimentum gradis 50
rejiceretur: ex allegatis per Sanchez *de matrim. lib*. 5. *disput*. 5. *num*. 19. & 20. *juncto numer*. 26. & propterea cum circa hoc impedimentum testator nihil expresserit circa dispensationem, in hoc casu conditio deficit, cum secundum præsentis temporis 51
jus debeat æstimari, secundum quod Dominus Ascanius est incapax: *leg. continuus* 137. §. *cum quis, ff. de verb. oblig. leg. si stipuler* 35. *in fin principii, ff. de verb. oblig*. & benè ad propositum Sanchez, *ubi suprà, n*. 26.

Et cessat omnis difficultas, quia hoc est impe- 52
dimentum, in quo Papa in istis terminis non est solitus dispensare: & propterea etiam, quod in hoc casu fuisset expressum de dispensatione obtinenda, deficeret conditio: Acost. *lib*. 1. *select. cap*. 8. *num*. 14. Molin. *lib*. 1. *de primogen. cap*. 13. *num*. 8. *cum pluribus sequentibus*, Pelaez à Mieres *de majoritate, parte* 1. *quæst*. 50. *num*. 2. Guttier. *consf*. 18. *num*. 9. Sanchez *loco allegato. numero* 19. Obstat quoque defectus ætatis, ut statim dicetur.

Adsunt insuper Dominus Cæsar, & Dominus Franciscus, nec non & Dominus Aloysius, Dominus Hieronymus, & Dominus Antonius. Quantum attinet ad Dominum Cæs. & Dominum Franciscum, cum ipsi sint uxorati, de eis non est agendū.

Quantum attinet ad Dominum Aloysium, ipse 53
est Clericus Beneficiatus incedens in habitu & tonsura: Unde videtur dicendum, quod Excellentissima Domina Isabella honestè, & secundùm decentiam personæ, non ex deficientia nobilitatis & morum cum ipso minimè potuisse contrahere: quia aut ipse volebat cōtinuare in habitu Clericali, ut esset clericus conjugatus, & saltem secundùm leges, quod sufficit, non videbatur quod honestè cum ipso Domina Isabella posset matrimonium contrahere: Paludan. *sup*. 4. *distin*. 27. *quæst*. 1. *artic*. 3. *cas*. 5. ubi inquit, quod Ordo non sacer superve- 54
niens sponsalibus, non dissolvit ea, nec ipso jure, cum non habeat oppositionem, &c. nec sponsa hoc petente, ut si diceret, *Elegi nobilem, ut esset miles strenuus, nolo habere Clericatum nec tonsuratum*: Subdit tamen idem Palud. quamvis secundum leges videretur sufficiens. Unde in hoc casu cum non agatur de sponsalibus jam factis, sed solùm de eo, an honestè potuerit contrahere cum Clerico, qui habitum, & tonsuram dimittere minimè vellet, utique dicendum est, quod saltem de honesta- 55
te Civili hujusmodi conjugia inter Primarios, & generosæ Nobilitatis Viros fieri minimè consueverunt, & hoc sufficit, ut suprà dictum est ex Bart. & aliis.

Aut verò intendebat habitum dimittere, & militiam suscipere: & in hoc articulo dicendum est, quod cum hoc non declaraverit, nihil facit; ut benè ad propositum Joan. Felix Scalaleo, quem refert Camill. Salernitan. *in addit. ad Neapodan. in proœm. consuetud. Neapol. num*. 33. Ubi in ea quæ- 56
stione, *quatenus sit verum, quod Clericus non succedat in feudo*? ponit tres diversos casus; scilicet quod aut tempore mortis feudatarii superest filius laicus, & habilis ad succedendum, qui post ejus mortem Clericatum assumpsit, vel Religionem est ingressus, & tunc feudum amittit. Aut verò quis erat Clericus in vita Patris, & antequam sit delatum feudum, per mortem ipsius patris laicatur & tunc

& tunc in feudo succedit. Aut mortuo feudatario successor proximus reperitur Clericus; & vult succedere; & isto casu iterum distinguit, aut ante sibi motam litem de feudo dimittit habitum, re integra, & tunc potest in feudo succedere: aut verò post motam quæstionem de feudo, ab eo qui erat successurus, & sic re non integra, & tunc excluditur à successione feudi: & iste tertius casus applicatur ad nostrum; quia de tempore, quo fuit nupta Excellentissima Domina Isabella, Dominus Aloysius erat in habitu, & tonsura, & beneficiatus: prout etiam est hodie; & propterea non est agendum quod suscipiendo Militiam, poterat honestè contrahere: quia ex prædictis sufficit quod militiam non susceperit, sed Clericus permanserit.

57 Et quamvis Tapia *in repet. auth. ingressi, in verbo, sua, cap. 14. numero 28.* quem sequitur Carolus de Grassis *de effect. Cleric. 4. effectu numero 87.* dicat quod in casu prædicto tempus non incipit currere Clerico, qui aliàs succedere deberet, nisi laicus, qui in ejus locum succedere vult; obtineat illi præfigi terminum, seu interpellet ad declarandam ejus intentionem, licet teneat contrarium D. Scalaleo; attamen quicquid sit de hac opinione, non applicatur ad casum nostrum; quia cùm Dominus Aloysius esset in habitu & tonsura & beneficiatus, sufficit quod sciret Dominam Isabellam velle contrahere extra familiam, nec erat opus alia interpellatione; cum ipsa non teneretur contrahere cum eo, qui actù esset Clericus, & incederet in habitu & tonsura; ut patet ex supra deductis: Et ideò sa-
58 tis erat sola scientia absque interpellatione ipsius Domini Aloysii: ut benè per Bart. *in leg denunciasse 17. numero 2. vers. quandoque denunciatio, ff. ad leg. Iuliam de adult.* latè Tiraq. *de retract. lignag. §. 36. numero 24. cum pluribus sequentibus*; & è converso, non sufficiebat, si probaretur quod Domina Isabella sciret Dominum Aloysium velle cùm illa contrahere, sed dictus Dominus Aloysius tenebatur illi intimare, quod cum alio non contraheret, & quod ipse volebat deserere vitam Clericalem: ut in simili est Text. *in d. leg. denunciasse, §. quid ergo,* ubi Bart. *n. 2. vers. quandoq; requiritur ad hoc,* ubi maritus debet denunciare uxori ne nubat, & quod abstineat à nubendo; quia intendit eam accusare: sic in proposito Dom. Aloysius tenebatur denunciare quod volebat deserere Clericatum, & contrahere; quia ex sola scientia, quod vellet contrahere, non resultabat quod vellet deserere Clericatum; ut benè Bart. *loco citato*, ubi quod ex scientia mulieris, quod vir volebat eam accusare, non inducitur denunciatio ne nubat, sic in casu nostro, ex scientia quod vellet contrahere, non inducebatur denunciatio quod vellet deserere Clericatum; quia aliàs cum ipso, cæteris cessantibus, non tenebatur nubere, ut suprà probatum est.

59 Ulterius fuit consideratum quod cùm de tempore contracti matrimonii Dominus Aloysius esset ætatis circiter annorum quadraginta, & Domina Isabella ætatis undecim annorum, ætas erat nimis dispar, cum vir excederet eam annis vigintinovem, ut ex multis considerat Tiraquell. *de leg. connubial. libro 6, numero 41. cum pluribus sequentibus,* & Torq. Tass *in dialog.* quem *Paterfamil.* inscribit: Aristot. *lib. 7. Polit. cap. 16. fol. 28. in parva impress.* ubi dicit mulierem debere esse annorum
60 octodecim, virum autem annorum triginta sex, &
16 ibi S. Thom. *sect. 12. §. propter, littera O, vers. concludit,* elegantissimè reddit rationem: & idem dicit Ægid. *de regim. Princip. lib. 2. part. 2. cap. 12.* ubi con-
62 cludit tempus posse anticipari; & quod adolescen-
63 tia sit ætas gloriosior ad nubendum: Sylv. nuptial, *in verb qualitas conjug. lib. 2. numero 108.* & propterea stante ista inæqualitate ætatis, non poterat Excellentissima Domina Isabella honestè contrahere cum Domino Aloysio; quia etiam respectu inæqualis ætatis minus honestè contrahi poterat: Paris. *consf. 29. num. 23. lib 3.* & in puncto considerat ex mente Doctorum Menoch. *cons. 426. n. 9. vers. considerat etiam, lib. 5.* & *cons. 1084. num. 19 vers. Tertius,* advertit in fortioribus, quod mulier erat ætatis 23. annorum, vir verò ætatis 47.

Quantum verò attinet ad Dominum Antonium, & Dominum Cæsarem, licet neque in istis ad-
sit aliquis defectus Nobilitatis egregiæ, & morum, 64
tamen Dominus Hieronymus est Gibbosus, & Dominus Antonius strumis infectus: unde honestè cum istis ipsa Domina Isabella contrahere minimè poterat: Paris. *cons. 29 n. 29. lib. 3.* & ex mente Doctorum considerat in puncto Menoch. *cons. 426 n. 9.* 65
vers. considerant, & meritò quidem, quia ex arbore 66
corrupta de facili fructus corrupti nascuntur, & ex radice infecta bonus fructus exire non potest: *cap. fertur, 1. quæst. 1.* & bene in his terminis considerat Hostiens. *in summ. de pœnit. & remiss. in §. de quib.* Sylv. Nuptial. *lib. 2. num. 98. vers. respondenda igitur.*

Hinc etiam in similibus videmus, quod spon- 67
salia etiam juramento firmata dissolvuntur fœditate notabili, vel oculorum, aut nasi amissione, vel turpiori alia superveniente, vel paralysi, vel lepra, ut habetur *in cap. quemadmodum, de jurejur. in prin-*
cip. quæ deformitates *in dicto Textu* proponuntur 68
exempli gratia, & ideò regulam non arctant: ut 69
considerat Sanchez *de matrimon. lib. 1. disputat. 57. num. 5.*

Hinc Doctores extendunt illum textum ad
morbum gallicum, qui certè minus gravis est, 70
quàm lepra, ut advertit Sanch. *loco alleg.* sic Navarr. *in sum. cap. 22. n. 25. & 27. cas. 8.* M. Ant. Cucchus *instit. moral. tit. 10. n. 63.* Henriq. *in summ. lib. 11. de matrim. cap. 14. lib. 6.* Peter à Ledesma *de matrim. quæst. 43. num. 3. cap. 5.* Philiarc: *de offic sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 1.*

Idem dicitur de gravi infirmitate superve-
niente incurabili, ut de Epilepsia; S. Thom. *super 4.* 71
distinct. 27. quæst. 2. artic. 3. ad. 3. Paludan. *ibidem, quæst. 1. artic. 7. cas. 7.* M. Anton. Cucchus *d. n. 63.* ubi dicit etiam idem esse, si eos malè oleat, nec arte Medica curari possit, subdens multos Jurispe-
ritos consultos in eandem sententiam descendisse, 72
Sanchez *loco citato, n. 2.*

Tertiò principaliter fuit consideratum, quod quatenus omnia contenta in isto fundamento cessarent; nihilominus legatum non deberetur, ea ratione, quia cum Excellentissima Domina Isabella esset minor, præsumitur ignorare nedum testamen-
tum Avi, de quo modò agitur, sed etiam testamen- 73
tum Patris, Bald. *consil. 440. columna 3 sub numero 2. vers. sed ex causa, lib. 3.* Aym. *consil. 193. numero 6.* qui de communi: Crot. *conf. 99.* & in his terminis dicunt Joan. Baptist. Plot. *cons. 15. numero 4.* Menoch. *consil. 426. numero 14. & sequentib.* Morot. *consil 97. in fin.* Odd. *consil. 79. numero 26.* Fontanell *de pact nu-*
ptial. tom. 2. gloss 3 num. 41. Unde ad effectum quod 49
Domina Isabella inciderit in amissionem lucri, de-
buisset illi notificari dispositio Avi; quod cum non 57
fuerit factum, non tenetur ad solutionem legati; dispositio enim Testatoris non venit contra ignorantem: *leg statu liberos, §. si quis hæredi, Digestis, de statu liber. & leg. si hæreditas. in princ. Cod. de statu liber. & leg. si in diem Digestis, de condit. & demonstrat* & utrobique notat Bart. Bald. *in leg. unic. num. 19. Cod. de his quæ pœn. nom.* Bart. *in l. fin. in princ.* post Gloss. *ibidem*, *in verb. delatam*, *C. de jur. deliberan.* Fontanell. latè *de pact. nupt. tom. 1.*

clauſ. 4. gloſ. 17. num. 9. & in punctò ita per iſtas rationes reſpondent Menoch. *dict. conſil. 425. num. 14. & ſequentibus,* Morot *conſil. 97. in fine.* Joan. Baptiſt. Plot. pariter *in præcit. conſ. 15. numero 4. & ſequentib.* ubi elegantiſſimè ornat concluſionem, Odd. *conſil. 79. numero 26.* ubi etiam quod non ſufficit interpellatio, niſi oſtendatur ſcriptura Fontanell. *de pact. nupt. tom. 2. gloſſ. 3. num. 41.* ubi quod Senatus ita judicavit.

Neque dicatur, quod prædicta poſſent habere locum ſi ageretur de pœna: ſecus tamen ſi agitur de lucro amittendo: quia ut *ſuprà* probatum eſt, agitur de pœna, & etiam Doctores prædicti indiſtinctè loquuntur: & in puncto Plot. Menoch. Morot. Fontanell. & Odd. Sed concluſio de plano precedit etiam in lucri amiſſione: ut in ſimili, quod contra debitorem non currat diſpoſitio
76 teſtatoris, qua eum liberavit ab omnibus ſi centum intra menſem ſolverit, ubi debitori non fuit intimatum teſtamentum: Anchar. *in cap. nos quidem de teſtam.* Barbat. *conſ. 50. Ex propoſitis, col. 1. n. 1. verſ. ſi quiſpiam dixerit, volum. 2.* Tiraq. *de retract. lignag. §. 35. in gloſſ. 4. verſ. ignorantes, n. 2.* latè Plot. *d. conſ. 15. n. 4. verſ. & ideo.* Neque poteſt conſtitui differentia inter hunc caſum debitoris, & caſum noſtrum, ex eo quod debitor moram poteſt purgare, cum peccaverit in omittendo: hic autem agitur
77 de peccato in committendo, ut in ſequenti fundamento dicetur.

Quartò fuit conſideratum, quod in omnem eventum Excellentiſſimæ Dominæ Iſabellæ competit reſtitutio adverſus ſolutionem iſtius legati. Et pro faciliori intelligentia hujus propoſitionis fuit conſideratum, quod aut transgreſſio minoris
78 conſiſtit in omittendo, aut in comittendo: ſi in omittendo, ſecundùm communem veram ſententiam, in iſto caſu minori competit reſtitutio in integrum, ex multis quos allegat Odd. *de reſtit. in integr. part. 2. quæſt. 82. art. 6. num. 62. verſ. ſed breviter.* Aut verò transgreſſio minoris conſiſtit in comit-
79 tendo, prout eſt caſus noſter, & una opinio eſt, quod minori non competat reſtitutio in integrum, Matth: Felician. de Peruſ. *in conſ. incipiente, Omnis difficultas, inter conſ.* Caſtr. *conſ. 259. num. 8. lib. 1.* Fulgoſ. *conſ. 61. num. 6. in fin. verſ. quod autem, & n. 7.* Aym. *conſil. 193. n. 5. & ult.* Cephal. *conſ. 356. n. 13. & ſeqq.* Sim. de Præt. *de interpret. ult. volunt. lib. 4. fol. 443. n. 3.* Odd. *de reſtit. in integr. quæſt. 82. artic. 6. num. 57.*
80 Molin. *de rit. nupt. lib. 3. quæſt. 29. n. 80. & ſeq.* Altera opinio eſt, quod competat reſtitutio, quam veriorem, & æquiorem dicit Odd. *de reſt. in integr. loc. alleg. n. 59.* pro qua in noſtris terminis allegat Aret. *conſ. 67. n. 8. & 9. verſ. ſed tamen his non obſtantib.* Dec. *conſ. 349. col. 1. & 2.* Ruin. *conſ. 199. n. 4. lib. 1.* quibus addi poteſt idem Ruin. *conſ. 33. n. 8. lib. 3.* Corn. *conſ. 184. col. ult. num. 8. verſ. quinimò, lib. 3.* Menoch. *conſ. 426. n. 18.* Ludov. Morot. *conſil 97. n. 23.*

81 Sed ut benè & doctè conſiderat idem Morot. *loco proximè allegato,* utraque opinio eſt vera: communis namque opinio procedit, quando minor eſt in dolo: contraria verò, ceſſante dolo; ut optimè diſtinguit. Aret. *in d. conſil. 67. n. 8. & 9.* ubi *in verſ. quinto & ultimo,* ibi, *unde fateor*: poſtquam firmavit concluſionem quod minor reſtituitur, dicit, quod ſi adeſſet dolus, non competeret reſtitutio; aliàs ſecus: & idem verbis expreſſis dicunt omnes Doct. qui in contrarium allegantur; nam Fulgoſ. *in d. conſ. 61. num. 6. in fin. & num. 7.* præſupponit culpam, & dolum minoris, ut benè advertit Morot. *loc. citat. num. 23.* reſpondendo contrariis admittit opinionem Aretini, ſcilicet ut procedat ceſſante dolo: nec etiam figit pedes, ut patet *d. num. 7. verſ quoniam tamen*: ſed dicit quod propter varias Majorum ſententias, & rationum conflictus rès ſcrupuloſitate non caret: Aym. verò, *in conſil. 193. num. 5. verſ. ſed in terminis*: loquitur quando adeſt dolus, & in ſpecie allegat Aret. *d. verſ. 5. & ult.* & ita etiam loquitur Sim. de Præt. verbis claris, & allegat Aymon. *loco citat.* Cephal. denique *in conſ. 356.* facit in contrarium: nam *num. 48. & infra, & num. 51. verſ. neque ultimum,* licet ſuſtineat opinionem Fulgoſii in caſu ſuo: tamen ceſſante dolo, tenet opinionem Aret. ut patet in reſponſione ad contraria: qui etſi loquatur de negligentia abſque dolo, & malitia, in qua procedit Text. *in l. 3. §. etſi hæres, ff. de minor.* & ſic de dolo in omittendo;
Tamen iſta concluſio non procedit de plano, quia 82
ut *ſuprà* dictum eſt, quando agitur de omiſſione, minor ex communi ſententia reſtituitur; ut benè
Aymon. *conſil. 193. num. 5. in fine,* imò Caſtr. *conſil.* 83
47. lib. 2. voluit abſque reſtitutione ſuccurri minori, qui omiſit implere præceptum teſtatoris, Morot. *d. conſil. 97. n. 4.* Molin. verò poſtremò *de rit. nupt.* loquitur de commiſſione doloſa.

Neque poteſt dici quod hæc concordantia opinionum procederet quando mora poſſet purgari, etiam quòd eſſet in committendo, aliàs ſecus:
quod enim factum eſt, retractari non poteſt: quia 84
idem eſt ſive actus poſſit retractari, ſive non: *leg. Iulianus, §. fin. ff. ex quibus cauſis major.* ubi reſtituitur quis ex juſta cauſa, ut conditio habeatur pro impleta: ut notat *ibi* Gloſſ. *in verb. militi,* & Bart. *num. 1. verſ. nam ſi debebat,* & in noſtris terminis exornat. Aretin. *conſil. 67. num. 9. verſ ſed ego habeo,* & benè etiam Ruin. *in dict. conſil. 33. num. 8. verſ. Et*
quamvis, & verſic. quia ego; lib. 3. qui in *verſ. Et* 85
quamvis, dicit quod etſi ille Text. loquatur in ab- 86
ſente, multò magis habet locum in minore, quia reſtitutio, quæ illi conceditur, eſt favorabilior, Menochius *dict. conſilio 426. n. 18. verſ. & adducit*:
Unde cum Excellentiſſima Domina Iſabella non 87
fuerit in dolo, etiam quod agatur de commiſſione, venit reſtituenda, ut patet ex prædictis: & etiam quod agatur de his, quæ geſſit occaſione matrimonii, in quo pro Majore habita fuit; Gloſſ. *in l. unica in verb. reformatione, Cod. ſi de momen. poſſeſſ.* & excepta ſententia, ut per Jaſon. *in leg. ſecundum, n. 33. ff. de verb. oblig.* ubi Alexand. *num. vigeſimo.* Abb. *in cap. fin. n. 108. de confeſſ.* latè Calderin. *in leg. ſi curatorem, Cod. de in integr. reſtit. in verb. implorare in integrum reſtitutionem: num. 38.*

Quod autem Excellentiſſima Domina Iſabella 88
non fuerit in dolo, ſatis patet; quia contraxit de conſenſu Catholicæ Majeſtatis, nec non de conſenſu matris, & alterius Tutoris: unde videtur dolus excluſus, cum matri, & alteri tutori credere potuerit: *leg. tutorem,* cum *ibi* not. *Digeſtis, de his quibus ut indign.* benè facit Textus *in leg. qui cum major, § fin. Digeſtis, de bon. libert.* & quod notat. Gloſſ. *in princip. in leg. Titio fundus, in verb. Titio, Digeſtis, de condit. & demonſtr.* & in puncto ita reſpondet Aretin. *in dicto conſil. 67. numero. 9. verſ. primo quia*: Morot.
conſil. 97. num. 35. & authoritas, & voluntas Catholicæ Majeſtatis excludit omnem doli præſumptionem, quia ut ait Bald. *in leg. reſcripta, columna ſecunda, numero 7. verſ. noto ergo; Cod. de prec. Imper. offer.* ubi 89
eſt Princeps, ibi non poteſt committi dolus: Jaſon. 90
conſil. 227. num. 58. libro 2. Quare conjungendo authoritatem & voluntatem Majeſtatis Catholicæ, Matris & Tutoris, concludendum eſt cum Baldo *in conſil. 358. columna prima, libr. 1.* Excellentiſſimam
Dominam Iſabellam Infantem undecim annorum, 91
magis propter cultum reverentiæ prædictorum nuptiis conſenſiſſe, quàm maritũ elegiſſe; & ideò non nupſiſſe contra præceptũ Teſtatoris doloſè, ſicuti

ibidem

ibidem Bald. concludit: & benè in puncto considerat Morot. *dict. consf. 97. numero* 27. Rimin. Sen. *con-*
92 *sil.* 427. *numero* 40. *& sequentib.* ubi mulier restituitur adversus solutionem, non adversus matrimonium; quod est impossibile. Ulterius excluditur dolus, quia ut patet ex deductis in principio; vel agitur de pœna, & hic cessat omnis difficultas: vel
93 est juris valdè dubii, an in hoc casu agatur de amissione lucri, vel de pœna. Unde cùm Excellentissima Domina Isabella erravit in jure valdè dubio, non præsumitur dolus: *leg. sed si lege*, §. *scire autem*, *Digestis, de petit. hæreditatis*, *leg. si quis gravi*, §. *si quis ignorans*, *Digestis*, *ad Syllan.* cum aliis qui possent allegari.

Sed cessat omnis difficultas in hac facti specie: quia cùm, ut dictum est in tertio fundamento, Excellentissima Domina Isabella ignoraret dispositionem Avi; communis est sententia, quod etiam
94 quod agatur de commissione, non autem de omissione, minori cuilibet competit restitutio in integrum ex capite justæ ignorantiæ, ut latissimè per Oddum *de restit. in integrum*, *part.* 1. *quæstion.* 8. *articul.* 9. *per totum*, ubi multos congerit de communi testantes, & in nostris terminis Roman. *consilio* 459. *in princip.* Castr. *consilio* 47. *Ultra ea, columna prima, sub numero primo*, *vers. non obstat*, *libro primo.* Idem Odd. *de restitut. in integrum*, *parte secunda*, *quæstione* 82. *articulo sexto*, *numero* 60. & magis in terminis, imò in individuo dicunt Menochius *dict. consf.* 426. *in fine*, Morot. *consf.* 97. *&* 98. & sentit. Molin. *de ritu nuptiarum*, *lib.* 3. *quæst.* 39. *num.* 84.

Et ita conclusum.

Camerinensis Matrimonii, Veneris 9. Februarii 1624.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1. *Mulier immundis spiritibus obsessa matrimonium contrahere non potest.*
2. *Furiosa, vel mente capta, seu alias sensu carens, matrimonium contrahere non potest.*
3. *Obsessio spirituum superveniens post contractum matrimonium, illud non dirimit.*
4. *Mentis sana quilibet præsumitur.*
5. *Obsessio ab immundis spiritibus probari debet per actus per aliquod tempus continuatos.*
6. *Obsessio à dæmonibus probata de tempore præsenti non inducit præsumptionem de præterito.*
7. *Probationes concludentissimæ requiruntur, ubi agitur de dirimendo matrimonio.*
8. *Præsumptiones & conjecturæ attendi non debent, ubi requiritur plena probatio.*
9. *Maleficium nunquam dirimit Matrimonium subsequens, nisi maleficium sit perpetuum, & tale quod non nisi Dei miraculo tolli possit.*
10. *Maleficium non præsumitur perpetuum, nisi post triennalem conjugum cohabitationem, & n.* 12.
11. *Dæmonis assertioni loquentis ex ore alicujus obsessi nullo modo est credendum.*
13. *Dispositio* cap. Laudabilem, de frigid. & maleficiat. *inducta est ut peragatur pœnitentia, & ea mediante impetretur à Dei misericordia, liberatio à maleficio.*

DECISIO LIV.

Sententia Ordinarii in partibus lata (prætermissis pro nunc prætensis illius nullitatibus) visa fuit Dominis injusta; & ideò revocanda.

1 Injustitia autem est patens; Primò, quia per eam dissolvitur matrimonium, inter partes legitimè contractum, prætextu quod mulier de tempore dicti matrimonii esset immundis spiritibus obsessa, nec posset matrimonium contrahere, sicuti si fuisset furiosa, vel mente capta, aut alias sensu carens: *capit. dilectus*, & *ibi* Gloss. & Doctores *de sponsalibus*, *& can. neque*, 21. *quæstion.* 7. Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disput.* 8. *n.* 13. *& seq.* 2

Quæ obsessio non justificatur ex actis: quidquid sit post matrimonium, de tempore, de quo fuit contractum, vel ante; prout necesse est ad illud dirimendum: juxta dispositionem *d. cap. neque*, *& cap. dilectus*, & *utrobique* post Gloss. & Doctores. 3
Imò in contrarium urget præsumptio à natura descendens, quæ homines sanæ mentis producit: ut ad propositum dicit Covarruv. *super Decreto* 2. *part.* *num.* 5. Sanchez *ubi suprà*, *num.* 7. *vers. dubitabis:* & latè de hac præsumptione fuit dictum coram me *in Perusina hæreditatis*, licet ad aliud propositum sustinendi testamentum, *sub die* 12. *Junii* 1617. & in alia *coram Reverendissimo Seleucien. sub die Veneris* 11. *Januarii* 1619. 4

Talis autem probatio non affertur ante matrimonium, nec aliquorum actuum per similes obsessos fieri solitorum, qui deberent esse per aliquod tempus successivum & continuum, Sanchez *ubi suprà*: Imò ex probationibus ejusdem mulieris constat de contrario; videlicet tam ex attestationibus Sacerdotum, & Confessariorum dictæ mulieris, quod ante Matrimonium ipsa quietè fuit consueta peccata confiteri, & Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum suscipere, & sine aliqua molestia: secus verò post Matrimonium contractum: quia in exhibitione Sacramentorum facit magnos strepitus, & actus per Confessarium relatos. Ac etiam probatur per Matronas, super recognitione illius virginitatis judicialiter electas, & cum juramento dicentes de dictæ mulieris moribus, & vita spirituali, devota, & de Sacramentorum frequentia, & maximo erga Deum spiritus fervore: *ut in summar. Josephi num.* 5. Et quod dicti motus fuerint detecti post ingressum Monasterii, & longè post tempus contracti Matrimonii: & ante dictum ingressum, quod ipsa conquesta est se invitam contraxisse Matrimonium, & profitebatur, se vovisse virginitatem Deo, volebatque Monachari, absque eo quod ullum unquam verbum factum reperiatur de dictis maleficiis ante primam sententiam, & ingressum in Monasterio, ut *in d summar. n.* 5. 5

Ex actibus autem post matrimonium gestis, ex quibus Sacerdotes Exorcistæ, & alii judicant ipsam ab eisdem spiritibus immundis vexatam, non infertur quod esset talis de tempore contracti matrimonii, vel antea; cùm ex præsenti non præsumatur in præteritum: Bald. *in leg. ex persona, colum.* 1. *vers. aut non potest concurrere, Cod. de procur.* Everard. *in loco, à tempore ad tempus: numer.* 2. *vers. status præsens*, Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 24. *num.* 10. Tanto minus cùm agatur de dirimendo matrimonio, ut ideò probationes debent esse concludentissimæ: Caputaq. *decis.* 149. *numer.* 9. *ibid.* 2. Rota coram Gregorio XV. *decis.* 351. *num.* 2. *& seq.* nec Rota attendit præsumptiones & conjecturas, quando requiritur plena probatio, Archill. *decis.* 1. *de probat.* Rota *decis.* 102. *num.* 6. *part.* 1. *divers.* Seraphin. *decis.* 1171. *num.* 2. *& decis.* 1249. *numero* 3. & fuit dictum *in Comen. Decimarum* 8. *Junii* 1612. *coram Cardinali Sacrato*, & coram Gregorio XV. *decis.* 278. *numer.* 6. Unde si maleficium, vel aliud impedimentum post matrimonium supervenit, illud dirimi non potest: *dict. cap. dilectus*, *& dict. cap. neque:* & *utrobique* Gloss. & Doctores, & latè Sanchez, *ubi suprà.* 6 7 8 9

Secundò, quia ob maleficium nunquam dirimitur matrimonium ſubſequens, niſi maleficium
10 ſit perpetuum, & tale quod ex ſolo Omnipotentis Dei miraculo tolli poſſit: ut ex *cap. 130. quæſt. 1. & cap. fin. de frigid. & maleficiat.* notant *cumulati* per Martin. del Rio *Diſquiſit. Magicar. lib. 3. ſect. 8. fol. 415. litera B, verſ. Dixi ſecundo,* & Sanchez *de matrimon. libro ſeptimo, diſputation. 94. numero 7. & 8.* & non præſumitur perpetuum niſi poſt triennalem cohabitationem, de qua *infrà.*

In propoſitio autem non cònſtat de hujuſmodi perpetuitate, & impoſſibilitate tollendi maleficium, nec hoc deducitur niſi ex depoſitione unius Exorciſtæ, qui mulierem apud S. Domum Lauretanam exorcizavit; & alius deputatus ab Ordinario nihil concludit: & dicunt, Dæmonem
11 ex ore obſeſſæ aſſeruiſſe maleficium eſſe perpetuum: cui nullo modo eſt deferendum, cum ſit aſſertio Patris mendacii, qui ineptiſſimè etiam dixit ſe à Deo fuiſſe deputatum cuſtodem virginitatis dictæ mulieris; ac ſi Divina Majeſtatis indigeret ope Dæmonis pro cuſtodia virginitatis, & dæmon eſſet egregius virginitatis cuſtos, dum ita ſæpè miſeram illam puellam opprimere nititur. Quinimò quando Dominus vult Electarum ſuarum virginitatem cuſtodire, ſolet deputare Angelos ſuos uti fecit Divæ Cæciliæ Virgini & Martyri, aliis.

12 Tertiò, quia non præceſſit cohabitatio triennalis juxta diſpoſitionem *cap. laudabilem, de frigid. & malefic.* de quo latè per Sanchez *diſput. 99. lib. 8. num. 7. & 8.* & Rota ſemper ſervavit, & ſervat dictam cohabitationem triennalem, quando agitur de maleficio: & eſt *deciſ. 192.* impreſſa *poſt 2. vol. Farinac.* In propoſito autem fuit tantummodo aſſignatus terminus quatuor menſium *ſub die 6. Decembr. 1622.*

Nec putarunt Domini iſtud requiſitum aſſignationis trienni ſuppleri ex præcedenti cohabitatione, cum ex teſtibus ipſiuſmet viri deprehendatur, ipſum nec ferè per annum in totum cohabitaſſe cum muliere, quæ ſemper habitavit in domo
13 fratris: inducta enim eſt diſpoſitio *d. cap. laudabilem,* ut peragatur pœnitentia, & mediantibus orationibus, frequentia Sacramentorum, jejuniis, & lacrymis, ac peregrinationibus, impetretur à Dei Miſericordia liberatio: Seraphin. *deciſ. 687. num. 4.* Rota *deciſ. 111. & 192. num. 3. poſt dict. ſecundum volum. conſ. Farinac.* & in iſtis terminis maleficii intelligitur text. *in cap finali, de frigid. & maleficiat,* ut oſtendit Sanchez *dict. lib. 7. diſput. 94. n. 8.*

Et ita utraque parte informante fuit reſolutum.

Giennenſis Theſaurariæ, Veneris 22. Martii 1624.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1 *Teſtes de auditus proprio probant quando agitur de probatione alicujus rei; quæ non niſi per dictum alterius probari poteſt.*
2 *Medici judicio in Arte ſua ſtandum eſt.*
3 *Dolores aſſidui, & continui cenſentur, qui aliquem vexari ſolent.*
4 *Infirmus dicitur qui ſæpè ſolet infirmari.*
5 *Teſti in facto proprio deponenti ſtandum eſt.*
6 *Infirmitas perpetua eſſe debet, ut quis propter eam ab onere deſerviendi in Choro eximatur.*
7 *Infirmitas perpetua cenſetur, quamvis per aliquod temporis intervallum non ſit continua.*
8 *Narrativa facti ut verificetur, ſufficit, quòd de facto juſtificetur.*
9 *Gratia ut ſuſtineatur, Rota de ſtylo ſolet æquitatem amplecti.*

DECISIO LV.

Receſſum fuit à deciſis ſub die Vigeſimo primo Junii, & tentum narrativam Coadjutoriæ cum futura ſucceſſione eſſe juſtificatam ſtrictè quoad infirmitatem Chriſtophori Coadjuti. Narrativa autem in ſpecie continet; *Primò*, dolores capitis, quibus gravatur Chriſtophorus: *Secundò*, illos eſſe continuos, eumque aſſiduè gravare: *Tertiò*, quod ad Eccleſiam in hebdomada ſibi contingente accedere, & inſervire, & Theſaurariæ incumbentia perferre non valeat.

Quoad primum, de dictis capitis doloribus deponunt omnes teſtes per Vitalem coadjutorem examinati, qui ſunt numero undecim *in ſummario, num. 3.* dicentes *ſuper tertio* ſe vidiſſe Theſaurarium conquerentem de capitis doloribus, & de auditu ejus querimoniarum ab ipſomet Chriſtophoro: & in ſpecie deponit octavus, Medicus dicti Chriſtophori, de facto proprio, quia illum curavit ab hac infirmitate, qui teſtes, excepto Medico, licet de auditu, tamen cum deponant de tempore non ſuſpecto, & aliter quam ex dicto patientis, dicta infirmitas difficilè probari poſſit, ſatis concludere videbantur, ex not. *in leg. teſtium, Cod. de teſtibus,* ubi Cyn. *num. 7. verſ. aut volo probare:* Bart. *numero 6. verſ. quòd intellige:* Alberic. *n. 4. verſ. aut aliquod,* & Salicet. *n. 3. & 9.* cum aliis relatis per Farinacium *de teſtibus, quæſt. 69. n. 156.* 1

Quod autem tales infirmitates, prout dolores pectoris, ſtomachi, & ſimiles, probari non poſſint aliter quam ex dicto patientis, conſtare videbatur ex diſcurſu Peritiſſimi Medici dato, cui eſt ſtan- 2
dum: *leg. ſeptimo menſe ff. de ſtatu hominum:* Bart. *in leg. 2. numero 3. ff. de teſtament.* Socin. Jun. *conſ. 183. n. 11. lib. 2.* Boër. *deciſ. 23. num. 74.* Mandoſ. *ad reg. 19. de infirm. &c. num. 4.* Rota *deciſ. 620. num. 3. parte 1. diverſ. & deciſ. 92. n. 3. part. 2. recent.* quamvis in hoc caſu plura etiam ſigna extrinſeca concurrant, ut infra; ex quibus videbatur ceſſare difficultas.

Secunda verò pars; quòd dolores ſint continui & aſſidui, probatur ex eiſdem teſtibus. Primus enim qui de viſu deponit, quod propter dictos dolores fuit impeditus deſervire Eccleſiæ per plures hebdomadas, quas dimiſit: & reddit rationem ſcientiæ, quia habet magnum tractatum cum dicto Chriſtophoro. Tertius, quod ex cauſa Chriſtophorus non incumbit Eccleſiæ, prout tenetur, nec vidit illum inſervire Choro, & Capitulo ſuis hebdomadis, prout de viſu deponunt nonus, decimus, & undecimus: & adminiculantur à quarto, & ſexto, de auditu à Chriſtophoro; & quod propterea utitur ſervitio alterius; ut per primum, ſecundum, ſextum, ſeptimum, & undecimum, qui etiam in celebratione Miſſæ ſibi contingente idem firmat.

Et probantur etiam ſigna extrinſeca; Nam ſecundus dicit, illum pluries exiviſſe de Choro ante finem Horarum; & ſextus, quod dum celebraret Miſſam, incidit in dolorem capitis taliter, quod niſi fuiſſet adjutus ab aſtantibus, cecidiſſet in terram, & quod pariter vidit illum ex dicta cauſa aliquibus vicibus exire de Choro, & ſe conferre Domum cum querimonia doloris capitis.

Et comprobatur ex teſtibus, qui illum in domo hujuſmodi doloribus gravatum, ut aſſerebat, viſitarunt, videlicet ſecundus, & nonus, qui dicunt eum jacuiſſe in lecto.

Unde apparet quod dicti dolores ſunt conti- 3
nui & aſſidui, cum tam frequenter ab eis vexetur, Gemin. & Franch. *in cap. 1. in princ. de reſtit. ſpoliat.* Gloſſ. Pragm. Sanct. *tit de cauſ. §. 1. in princip. verbo, jugiter, tom. 2,* latè Mandoſ. *ſuper gloſſ. facult. §. volentes*

lentes, verbo, assiduè. Surd. cons. 315. num. 24. cum relatis per Cened. singul. 12. num. 2. Et propterea
4 infirmus dicitur, qui sæpè solet infirmari, Archidiac. in cap. Pastoralis, circa med. verb. Valetudine: Joan. Andr. num. 1. vers. dicit Hugo: Anchar. num. 3. vers. quinto nota: & ibi Gemin. in §. verum, num. 6. vers. quis dicatur: de Cleric. ægrot. in 6. Bonifac. Vitalin. in procem. Clement. §. hac sanè, num. 15. & Menoch. de arbitr. lib. 2. cap. 60. num. 5. vers. hic ergo Judex.

Impossibilitas autem deserviendi probatur per dictum septimum testem Medicum deponentem quod dum afficitur dicto dolore capitis, impossibile est, quod possit deservire Ecclesiæ, & Thesaurariæ, & facere (ut dicunt) suas Hebdomadas; cui uti Perito, & in facto proprio deponenti deferendum est, ex suprà allegatis, & in terminis, ut quis liberetur ab onere Horarum, Azor. instit. moral. lib. 10. cap. 13. littera A. versic. quæres igitur, Vol. 1.

5 Nec obstare visum fuit, quod ex libro Punctatoris appareat dictum Christophorum parum defecisse in Servitio: quia suas Hebdomadas alteri Canonico demandabat: ut ex supradictis testibus, in summario numero 3. & potuit etiam aliquando per seipsum deservire, & simul dolore capitis vexari, quamvis suo maximo detrimento, & periculo, ut factum, ex depositione dictorum secundi, & sexti testium, comprobatur.

6 Prout non videbatur obstare quod probare deberet infirmitatem esse perpetuam, juxta decision. Veralli 240. part. 1. Quia ultra quod illa loquitur in Coadjutoria concessa propter debilitatem valdè diversam ab ista, ex allegatis per Informantes, cùm infirmus perpetuus dicatur, qui sæpè solet infirmari, ut suprà, satis dicitur justificata prædicta narrativa, etiam secundùm alleg. decision.
7 Veralli, quæ admittit infirmitatem esse perpetuam, quamvis cum aliquo temporis intervallo: & præsertim cum non fuerit simpliciter narratum, Christophorum dolore capitis vexari, sed conti-
8 nuò & assiduè; & ideò sufficere videbatur, prædicta justificari eo modo, quo narrata fuerunt: Ægid. decision. 116. in fine, decision. 9. num. 20. part. 2. divers. & decision. 410. num. 4. in fine, part. 1. recent.
9 Maximè juxta æquitatem, quam Rota de stylo solet amplecti pro sustinenda gratia: ut in dict. decis. 9. numer. 9. part. 2. divers. ex Sarnen. ad Reg. de valore, quæst. 11. in fine. Quæ tanto magis in hoc casu amplectenda videbatur, cum non adsit alius provisus, nec agatur de præjudicio Tertii.

Et ita decisum utraque parte informante.

Neapolitana separationis Tori, Veneris 28. Iunii 1624.

Coram R. P. D. Buratto.

SUMMARIUM.

1 *Uxori sævitiam viri alleganti onus probandi incumbit.*
2 *Sævitia viri ad effectum separationis Tori, quæ est gravis & ardua, & plenè, & concludenter probari debet.*
3 *Sævitia viri ad inducendam separationem, magna esse debet.*
4 *Maritus potest uxorem leviter, & moderatè verberare, præsertim cum causa.*
5 *Uxor verberata à marito solis pugnis, & alapis, non autem cum baculo, vel alio instrumento ad offendendum apto, non dicitur immoderatè verberata.*
6 *Verbera illata uxori à marito an fuerint ad correptionem, vel animo doloso, & odio, dignoscitur ex instrumento, cum quo illata sunt, nisi aliter constet.*
7 *Uxorem à marito dolosè percussam fuisse non præsumitur, licet cum baculo & sanguinis effusione, nisi probetur.*
8 *Percussio facta cum pugno in naso, unde multum sanguinis exivit, non est considerabilis.*
9 *Sævitia viri in uxorem non inducitur ex unico actu, sed inspicitur an adsit consuetudo & frequentia.*
10 *Impetus primi animi non sunt in potestate nostra.*
11 *Uxor semper debet esse sub timore, & reverentia viri.*
12 *Reconciliatio impedit Tori separationem.*
13 *Chirurgus & Obstetrix deponentes de iis, quæ ad eorum officium spectant, plenè probant.*
14 *Testem inducens nihil potest contra eum objicere.*
15 *Morbus contagiosus non sufficit ad Tori separationem, sed solum ad debiti negationem; & quando.*
16 *Clausula, quam, & quas, operatur, ut procedi possit prout in prima instantia.*

DECISIO LVI.

INtroducta de anno 1618. in foro Archiepiscopali Neapolitano causa separationis tori ad instantiam Nobilis mulieris contra virum; & nulla per eam probata causa, lataque sententia viro favorabili; & causa in gradu appellationis in Rota commissa, fuit de mense Novembris 1622. & eidem actrici concessa remissoria tam ad civitatem Neapolis, quam ad oppidum Madrid per eam petita, & lapsis solitis terminis etiam prorogatis, ac reportato processu Neapolim, cum testibus examinatis, fuit repropositum dubium resolutum 26. Maij anni 1623. & dictum, dictam Matronam teneri ad revertendum & habitandum cum Viro, prout prima vice conclusum fuerat.

Fundamentum fuit defectus probationum 1
utriusque causæ separationis propositæ, videlicet prætensæ sævitiæ; nec morbi contagiosi. Indubitata enim est conclusio, uxori alleganti sævitiam viri, onus probandi incumbere: Paris. cons. 54. num. 14. libro primo, Natt. consil. 616. in principio: 2
& probationem requiri plenam & concludentem, cùm causa sit gravis, & ardua: Paris. & Natt. proximè relati, & cumulati per Farinac. de delict. carn. quæstion. 143. §. probatio sævitiæ: Rota decis. 441. num. 2. parte 1. recent. & coram fel. record. Gregor. XV. decision. 294. numero duodecimo, & in Romana separationis Tori, coram bon. mem. Cardinal. Sacrato 28. Januarii 1613. in principio, impress. post consil. dict. Farinac. 157. in secundo volumine, & fuit etiam dictum in hac causa dict. die 16. Maij.

Prout etiam indubitatum est, sævitiam viri de- 3
bere, ad inducendam separationem, esse magnam: Abbas, in cap. ex transmissa, per illum textum, in principio, & numero 4. de rest. spol. Levis enim ver-
beratio est permissa, & præsertim cum causa; ut 4
post Gloss. fin. in capit. quemadmodum, de jurejurando, notant ibi omnes: Alexand. consil. 115. numero secundo, & tertio, volumin. 4. idem notant Doctores in capit. cum contingat, de for. compet. ubi post alios Felin. numero septimo, cum cumulatis per Farinacium dict. quæstion. 142. num. 195. & sequentibus, & præsertim num. 198. & dict. consil. 157. num. 4. & libro secundo, & Rota post dict. vol. consil. decis. 371. numer. 4. Trivis. decision. civil. 45. num. 14. & 15.

In proposito autem non visa fuit Dominis facta probatio alicujus verberationis, vel offensionis considerabilis, & sine causa: Nam testes examinati nihil deponunt de aliqua injuria vel offensione illata, exceptis 2. & 12. qui de visu de pugnis in faciem illatis cum effusione sanguinis ex naso; de quibus etiam deponunt 9. & 13. de confessione tamen extrajudiciali ejusdem viri; & quidquid sit de personis dictorum testium, præsupposito etiam citra veri præ-

præjudicium, quod probent in dicto; tamen non exinde resultat verberatio, vel offensa immoderata, sufficiens ad tori separationem.

5 Primò, quia non fuit cum baculo, flagellis, vel alio instrumento ad offendendum apto, sed solis pugnis, & alapis; & sic non potest dici immoderatè verberata: ut in specie consuluit Bertazol. *Consil. 228. numer. 13. & 16. libro primo, Crimin.* Farinac. *d. quæst 142. num. 204.* & ex instrumento di-
6 gnoscitur an fuerit ad correctionem, vel animo doloso, & odio: Signorol. *consil. 63. numero 8.* Rimin. Jun. *consil. 174. num. 40. in fin.* Farinac. *dict.*
7 *consil. 87. numer. 9.* nisi constet quod dolosè percussa fuerit: quod non præsumitur, etiamsi cum baculo, & sanguinis effusione: Guidop. *de præs. num. 91* Surdus *de alim. lib. 7. quæst. 19. num. 9.* Roland. *consil. 27. n. 17. & sequentibus, lib. 3.* Ludovic.
8 Morot. *consil. 41. num. 9. & 10.* Et quod non sit considerabilis percussio cum pugno, ex qua exivit sanguis è naso, quia ex illo de facili exit multum sanguinis; Gloss. Marginalis *in cap. cum illorum, 32. littera E. de sentent. excommun.* ubi Hostiens. *num. 10. in fin.* Abbas *num. 10.* & alii, Victor, *in Summar. Sacrament. tit. de Eucharist. quæst. 99.*

Secundò, quia non probatur aliqua alia inju-
9 ria durante matrimonio illata: & ex unico actu non inducitur sævitia, sed inspicitur an adsit consuetudo & frequentia: Cardinal. *consil. 9. in princ. & numer. 9. & 12. & 18.* Baldus *consil. 136. colum. 2. lib. 1.* Aldobrand. *dict. consil. 71. numero octavo, nono decimo, & seqq.* Roland. *consil. 27. numero 12. libro tertio,* Sanchez *de Matrimon. libro 10. disputat. 19. numero 16. vers. secundo existimo*: Farinac. *dict. quæst. 142. numero 203. & 304.* Rota *dict. decision. 37. num. 5. vers. & tanto minus: post secundum vol. cons. Farinac.*

Tanto minus, quia rixa inter dictos conjuges orta fuit inter prandium in familiaribus sermonibus, & ex levibus causis; quia uxor prætendebat virum deficere in observantia pactorum, & præsertim de retinendo ejus nepotem in domo: & è converso maritus conquerebatur de nimia expensa in victu facta; & deinde venerunt ad jurgia, ut deponunt 1. 11. & 12. & 14. testes; & ita res habuit originem ex levibus causis, & sine fundamen-
10 to: & potuit maritus ex primo impetu, qui non est in potestate nostra, moveri: ut considerat Baldus *d. cons. 136. libro primo* & Bertazol. *d. consil. 228. numero 24.* referens verba Baldi, ex Aristotel. quod uxor semper debeat esse cum timore, & reverentia
11 Viri.

Immò etiam probatur ex confessione mulieris in quodam ejus memoriali, quod maritus existimavit sibi per eam datam fuisse meritam; & quod uxor prædicta non revocaverit ad animum, sed rediisset ad cohabitandum cum viro, si ipse recepisset nepotem in domo, ut prætendebat eum teneri juxta conventionem; deponunt 13. & 14. testes: & inde etiam arguitur reconciliatio, si quæ injuria
12 vel offensio illata fuisset: quæ reconciliatio impedit tori separationem, Bertazol. *d. cons. 228. num. 11. vers. respectu verò*, Rimin. Jun. *d. consil. 174. num. 28.*

Minus etiam fuit probatus prætensus morbus contagiosus, nec quoad ipsum virum, nec quoad mulierem: & omissis testibus, qui nihil penitus deponunt, qui sunt 3. 11. 14. 15. & 16. vel de auditu, à prima uxore dicti Viri, qui sunt 3. 11. 14. 15. & 16. vel de auditu, vel ex relatione & assertione ipsius secundæ mulieris, & aliorũ, qui sunt 8. 9. & 10. & aliis, qui ignorant qualitatem morbi, qui sunt 12. & 6.

Cessat difficultas, quia ex depositionibus aliorum testium, inter quos sunt Chirurgus, & Obstetrix, constat etiam per ocularē inspectionem corporis, eum fuisse sanum, & ab omni morbo mundatum; ut deponunt iidem testes in *Summario Viri, numero 13.* qui plenè probant, eisque standum est tanquam de visu, & Peritis in Arte: *Leg. 1. Di-* 13
gestis, de ventr. inspiciendo, l. septimo mense, ubi Baldus, *in ult. addit. Digestis, de stat. homin.* maximè cum pars nihil possit contra illos, tanquam à se inductos objicere, *leg. si quis testibus,* ubi Doctores, *Cod. de testibus,* Mantic. *decis. 274. sub n. 1.* & fuit 14
sæpissimè dictum.

Quo verò ad mulierem nihil penitus probatur, quod ex carnali commixtione, & commercio cum viro, inciderit ipsæ in morbum contagiosum; & testes aliqui nihil deponunt, videlicet dicti Tertius, Undecimus, Decimus quartus, Decimus quintus, & Decimus sextus; nec non, Primus, Quintus, & Decimus: aliqui verò ex mulieris assertione, videlicet Secundus, Sextus, & Septimus, Octavus, Nonus, Duodecimus, Decimus tertius & Decimus septimus, & de auditu ab aliis, videlicet dicti Septimus, Nonus, Duodecimus, & Decimus tertius. Nec de hujusmodi prætenso morbo conquesta fuit, dum amicabiliter tractabatur de reversione ad matrimonialem cohabitationem.

Insuper dicebant Domini, hujusmodi morbum non sufficere ad separationem, sed solum ad 15
debiti denegationem, quatenus tamen periculum mortis suæ personæ immineret, quod hic non probatur, Navarr. *in man. cap. 22. sub numer. 23. vers. Quartò conjugem.* Joannes Bosch. *de injust. nupt. libro 2. numero 14.* Barbos. *ad rubr. Digestis, sol. matrimon. parte 2. numero 28. vers. quod etiam recipiendum:* Claud. *ad consil. Bertazol. consilio 228. sub littera D. circa medium, vers. his utrinque.*

Neque visa fuit Dominis relevans oppositio ex adverso facta, pendentiæ termini Remissorialium: cùm constet de lapsu terminorum: & ultima prorogatio fuit facta cum clausula *sine retardatione: ut in Summario mulieris, num....*

Non obstat nullitas sententiæ de partibus ex 16
defectu citationis: quia in omnem casum, dum in commissione adest clausula *Quam & quas*, pronunciari poterit prout in prima instantia, Achill. *decisione 17. de rescript.* Seraphin. *decis. 1241. numer. 2.* cum aliis *in Bonon. de Capacellis, 27. Novembris 1615. coram bon. mem. Andrea, & in Imolen. bonorum 21. Junii 1619. coram me.*

Et ita resolutum, &c.

Romana Hæreditatis de Arigoniis, Mercurii 13. Nov. 1624.

Coram R. P. D. Manzanedo.

SUMMARIUM.

1 *Sententiæ validitas colligitur ex revolutione actorum.*
2 *Sententia præcipitanter lata, est nulla & invalida.*
3 *Probationes tempore præfixo non faciens, non potest de Iudice conqueri.*
4 *Institutio hæredis est caput, & fundamentum testamenti.*
5 *Testamentum, in quo testator non scripserit, nec ore proprio nominaverit hæredis nomen, est nullum, & invalidum.*
6 *Testamentum nuncupativum non requirit solemnitates* leg. hac consultissima, & l. jubemus, Cod. de Testament.
7 *Testamentum nuncupativum implicitum facere dicitur is qui testatur per schedulam.*
8 *Testamentum per relationem ad schedulam, valet ac si Testator*

stator ore proprio hæredem nominasset, licet testes ignorent
dispsita in schedula.
9 *Testator disponens per relationem ad schedulam aliena manu*
scriptam præsumitur bene vidisse omnia contenta in ipsa
schedula
10 *Testamentum nuncupativum non redditur nullum, ex eo,*
quod unus ex testibus pro alio, qui scribere ignoret, sub
scribat.
11 *Demens nemo præsumitur.*
12 *Dementia plenè & concludenter probanda venit.*
13 *Actus impatientiæ ex morbi sævitia causati non excludunt*
usum rationis ac judicii.
14 *Testandi facultas non dicitur adempta per actus, qui usum*
rationis & judicii non excludunt.
15 *Dementia probari debet de tempore testamenti, ut testamen-*
tum nullum dici possit ratione dementiæ.
16 *Testator habens dilucida intervalla præsumitur condidisse te-*
stamentum tempore dilucidi intervalli.
17 *Testibus deponentibus de sanitate mentis magis credendum;*
quam aliis deponentibus de dementia
18 *Testium domesticorum, & familiarium fides minuitur.*
19 *Testem inducens non potest contra eum excipere.*
20 *Testatoris dementia si probetur, & testamentum sit factum*
sicut fecisset prudens, validum reputari debet.

DECISIO LVII.

ILlustrissimus quondam Cardinalis Arigonius de
anno 1615. sub die 15. Jun. condito testamento,
in quo instituit hæredes universales Reverendos
Patres Domin. Cyriacum, & Antonium, Fratres
de Roccis, necnon Reverendos Patres Dominum
Diomedem & Joannem Petrum, Fratres de Vare-
siis suos ex Sororibus Nepotes, post diuturnam
infirmitatem sub die 4. Aprilis sequentis anni ex
hac vita migravit; ob cujus mortem prætendentes
tunc Domina Lucretia Machiavella altera soror,
& alii filii, ac Nepotes respectivè Dominæ Cassan-
dræ jam defunctæ pariter sororis dicti Domini
Cardinalis, de quibus in testamento nulla fuerat
facta mentio, succedere in hæreditate illius ab in-
testato; cœperunt agere coram A. C. via monito-
rii pro relaxatione bonorum contra dictos hære-
des: pro quorum parte exhibito in actis testa-
mento, & causa discussa, fuit per A. C pro illius va-
liditate ad favorem hæredum pronunciatum.

A qua sententia cùm Pars Dominæ Lucretiæ,
& consortium appellasset, & causa fuisset in Rota
mihi commissa; dedi tunc dubium; An sententia
prædicta esset confirmanda, vel infirmanda? &
illo hodie proposito, & utraque parte acriter in-
formante; ac causa per omnes Dominos meos de
Ordine Sanctissimi examinata, fuit ab ipsis nemi-
ne discrepante unanimiter resolutum; dictam sen-
tentiam esse confirmandam; cùm quoad validi-
1 tatem non fuerit de eà dubitatum, ex quo constat
ex revolutione processus fuisse servata omnia re-
quisita; juxta *decis.* Caputaq. *260. part. 2. & decis.*
178. *& 602. num. 1. part. 2. recent.*

2 Neque dicatur, illam fuisse nullam & invali-
dam ex eo, quod fuerit præcipitanter lata, non fa-
ctis prius probationibus, nec examinatis omni-
bus testibus juratis. Qui cum ex eodem processu
appareat fuisse concessum tempus sufficiens ad
hæc peragenda, sibi debet imputare Pars, si non
3 curavit examen testium perficere; maximè quia
potuit etiam in hac secunda instantia, hanc & alias
probationes facere, juxta regul. text. *in leg. per*
hanc, Cod. de temp. appell.

Quò verò ad justitiam, licet acriter illam im-
pugnarent Informantes pro Domina Lucretia; ta-
men Domini dixerunt sententiam prædictam fuisse
quoque justam; dum in ea fuit declaratum vali-
dum, & non subjacere alicui vitio nullitatis testa-
mentum dicti Domini Cardinalis, quod in se con-
tinebat tam hæredis institutionem, quæ est caput, 4
& fundamentem testamenti, § *ante hæredis, In-*
stitut de legat. l. 1. ff. de hæred. instituend. l. fin.
Digestis, de jure Codicill. quam etiam omnia alia
requisita ad illius validitatem necessaria, de qui-
bus *in leg. hac consultissima, Codic. de testament.*
Crass. *in §. testamentum, quæst. 10.*

Neque visum fuit obstare quod primo loco 5
dicebatur, testamentum fuisse nullum & invali-
dum, ex eo quod testator non scripserit nomen
hæredis, nec ore proprio illum nominaverit, juxta
text. *in leg. hac consultissima, & l. jubemus, Cod. de*
testament. Quia respondebatur, solemnitates 6
prædictos requiri in testamento in scriptis, non
autem in testamento nuncupativo prout erat istud,
quod fuit scriptum à Notario, & deinde sub-
scriptum à Cardinali his præcisis verbis: *Ego*
Pompejus Cardin. Arigonius dispono ut supra manu
propria: quod genus testandi ad relationem sche- 7
dulæ scriptæ per Notarium habet vim testamen-
ti nuncupativi impliciti, & valet perinde ac si 8
ipsemet testator ore proprio hæredem nominasset,
absque eo quod testes legerint, viderint, aut
certiores facti fuerint de dispositis in dicta sche-
dula, Bartol. *in leg si ita scripsero, Digestis, de con-*
dit. & demonstrat. Jason. *in leg. ubi, §. illud, numero*
secundo, Digestis, de verbor. oblegat. Clar. *in §.*
testamentum, quæstione 36. num.... Cardinalis
Mantica *de Conjecturis libro 1. titul. 7. numero 7.*
Gutierez *pract. quæst lib. 2 quæstione quadragesimà*
prima, numero quarto, & sequentib. Magdalen.
de de num. testium, part. 1. cap 27. num. 9. & fuit
resolutum *in illa Romana testamenti, 9. Decem-*
bris 1620. *coram Reverendissimo Domino meo De-*
cano, ubi inter cætera ponderatur quod testator 9
hoc casu præsumitur bene vidisse prius institutio-
nem hæredis, ac omnia alia contenta in dicto te-
stamento manu aliena scripto: Jason. *in leg. si ita*
stipulatus, § Chrysogonus, num. 14. ff. de verb. obli-
gat. Alexand. *consil. 147. numero 3. libro 52.* Paris.
consil. 77 numero 26. & consil. 88. numero 34. libro 3.
quòd sine dubio censetur fecisse Cardinalis juris-
peritus consummatissimus, & qui non erat de tem-
pore testamenti adeò infirmitate gravatus, ut con-
tenta in eo videre non valeret; præcipuè cùm te-
stamentum esset nimis breve, & ictu oculi potuis-
set substantiam illius inspicere, prout fuit consi-
deratum *in dict. Romana testamenti, nuper alle-*
gata.

Nec refert quod in subscriptione testium 10
in dicto testamento, unus testis se subscripserit
pro alio nesciente scribere, quia hoc non ope-
ratur, quo minus testamentum non sustineatur,
maximè cum sit nuncupativum, prout ex supradi-
ctis fuit ostensum.

Minus obstant, quæ secundo loco contra-
dictum testamentum opponebantur de invalidi-
tate, ratione alienationis mentis, qua dicitur
Cardinalem de tempore testamenti laborasse:
fuit enim per Dominos responsum, istum defe-
ctum pro parte Dominæ Lucretiæ deductum nul-
lo modo probari. Regula enim est, neminem 11
dementem, sed potiùs sanæ mentis præsumi;
juxta text. *in leg. nec Codicilli & ibi* Bald. *Cod. de Co-*
dicill. leg. final. Cod. de hæred. institut. cap. fin. de
success. ab intestat. Paris. *consil. 87. in princip. libro 3.*
Menoch. *de præsumpt. libro primo, quæst. 18. numero*
sexto, & sequent. Unde debuit defectus ex adver- 12
so plenè & concludenter probari: Bart. *in leg. is*
potest, numero 15. Digestis, de acquir. hæred. Sali-
cet *in leg. final. numero secundo, Cod. de hæred. insti-*
tut. Ferret. *consil. 207. numero 15.* Rota *in una*
Meli-

Meliten. testamenti coram me, quæ est 384. *num.* 3. *part.* 1. *recent.* quæ præsumptio vehementius intrat pro Domin. Cardinali, qui ob illius singularem doctrinam & prudentiam à fel. rec. Gregor. XIV. fuit electus in Auditorem Sacræ Rotæ, & exinde ad apicem Cardinalatus à fel. rec. Clement. VIII. assumptus, & qui totius populi ore, maxima prudentia in rebus agendis pollebat, ut omnibus est notum.

13 Testes autem inducti pro parte Dominæ Lucretiæ nullatenus prædictam dementiam probant, sed tantum aliquot actus impatientiæ ex morbi sæ-
14 vitia, & dolorum acerbitate potius causatos, qui cum non excludant usum rationis ac judicii, non tollunt facultatem disponendi: juxta notata per Jason. *in leg. furiosum, numero* 4. *Codic. qui testament. facere possunt*, Dec. *in leg. humanitatis, Cod. de impuber.* Corn *cons.* 261. *num.* 21. *lib.* 4. Decian. *consil.* 51. *numer.* 82. *lib.* 4. Menoch. *cons.* 683. *num.* 14. Magdalen *de numero testium, parte* 2. *cap.* 4. *n.* 97. cum aliis *in Romana donationis* 11. *Januar.* 1619. *coram Reverendiss. D. meo Seleucien.*

15 Secundò, quia nec de dementiâ, nec de prædictis actibus à gravitate infirmitatis procedentibus deponunt de tempore testamenti, prout est necessarium ad illius invaliditatem: *l.* 1. *& l. qui testamento, §. quæcunque, vers. nec furiosus, ff. de testam.* Cornel. *dict. consilio vigesimo sexto, numero vigesimo secundo, lib.* 4.

Tertiò, quia dicti testes non concludunt quòd Cardinalis habere non potuerit dilucida interval-
16 la, quatenus ex dictis actibus resultaret dementia: quod multum facit ad excludendam invaliditatem testamenti, quod præsumitur factum de tempore dilucidi intervalli; prout fuerunt hæc omnia benè ac latè ponderata *in Perusina hæreditatis* 12. *Junii* 1617 *coram Domino meo Buratto, Romana donationis* 15. *Maij* 1619. *coram Reverendissimo Domino meo Seleucien. Romana hæreditatis de Gracch.* 1. *Decemb.* 1618. *coram Domino meo Remboldo*; *& in d. Meliten. testamenti, coram me.*

Ultra quod pro parte ejusdem D. Lucretiæ fuerunt examinati alii plures testes, qui dicunt, quod de tempore testamenti, D. Cardinalis erat compos mentis, & prudenter, ac congruenter loquebatur:
17 quibus testibus de sanitate mentis deponentibus debet magis credi, quam prædictis deponentibus de dementia: Decius *in leg. furiosum, n.* 20. *Cod. quò testam. facere possunt*, Cornel. *consil.* 219. *num.* 7. *libro* 1. Decian. *cons.* 127. *numero* 35. *libro* 3. Gabr. *de testibus, concl.* 4. *num.* 19. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 45 *n.* 21. Rota *decis.* 577 *num.* 10. *part.* 1. *divers.* etiam quòd essent numero pauciores, Boër. *decis.* 23. *num.* 93.

18 Nec refert quod istis testibus, cùm sint domestici & familiares ejusdem Domini Cardinalis, nempè Præfectus domus, Præpositus Cubiculo, Medicus, Secretarius, & alii, videatur de fide dimi-
19 nui: nam cum fuerint inducti pro parte Dominæ Lucretiæ, non videntur ab ea contra illos posse dari exceptiones, ad text. *in leg. si quis testibus, Cod. de testibus*, Menoch. *cons.* 60. *num.* 17. *&* 18. Grat. *decision.* 34. *num.* 12. *& sequentib.* Mantica *decis.* 274. *sub numero primo*, & fuit dictum *in Pacen. puritatis, 6. Aprilis* 1616. *coram me.*

Quibus accedit, & hoc movit etiam maximè
20 Dominos ad respondendum pro validitate dicti testamenti; quod Dominus Cardinalis rectè, ac prudenter disposuit in dicto testamento, reliquit enim hæredes, inter alios, duos Nepotes Prælatos in Curia cognitos, quos ipse maximè diligebat, & ad Prælaturam promoveri fecerat; omittendo alios forsan illi parum obsequentes: multa legata pia pro salute animæ suæ fecit; & familiæ distinctim secundum gradus, & pro uniuscujusque servitio, ac dignitate aliquid reliquit: ex quibus resultat, quod quatenus etiam possit dici probata dementia, nihilominus dictum testamentum ita factum, sicut quilibet alius prudens ac sanæ mentis fecisset, validum reputari debet, juxta sententiam Joan. Andreæ *in cap. fin. de success. ab intest.* Bald. *in cap.* 1. *ante numer.* 3. *titul. per quos fiat invest.* Alexandr. *in leg. furiosum, n.* 3. *Cod. qui testament. facer. poss.* Mantic. *de conject. ultim. volunt. lib.* 2. *tit.* 5. *sub num.* 7. *&* 8. Magdalen. *de num. testium part.* 2. *capt.* 4. *num.* 89. *& sequent.* Honded. *consil.* 78. *numer.* 61. *lib.* 2. Rota *divers. decis.* 129. *num.* 15. *parte* 2. & fuit dictum *in præallegata Romana testamenti, coram Domino meo Decano, & in Meliten. testament. coram me.*

Ex quibus ita fuit resolutum.

Venetiarum Matrimonii. Lunæ 19. Novembris 1604.

Coram R. P. D. Pennia.

SUMMARIUM.

1 *Auditor Cameræ non cognoscit de causis matrimonialibus.*
2 *Metus conditionalis, & non absolutus non impedit, neque dirimit matrimonium.*
3 *Metus justus & cadens in constantem virum, impedit & dirimit matrimonium.*
4 *Metus justus & cadens in constantem virum dicitur qui continet periculum mortis, vel cruciatum corporis.*
5 *Metus ut dirimat matrimonium quinque conditiones copulativè requirit, de quibus num. seqq.*
6 *Metus justus non dicitur, si malum, quod timetur, non sit grave.*
7 *Metus justus non dicitur, nisi timor mali eventus sit probabilis & rationabilis.*
8 *Metus justus non dicitur si incutiens metum minas exequi non valeat.*
9 *Metus justus non dicitur quando incutiens metum minas exequi non soleat.*
10 *Parentes iram contra filios conceptam facilè deponere solent.*
11 *Metus justus non dicitur quando is, cui minatur, facilè potest malis occurrere.*
12 *Sponsi per verba de futuro possunt recedere à contractu, quando devenit ad notitiam alterum eorum laborare aliquo gravi morbo, qualis diceretur Lepra, morbus gallicus, morbus caducus, gravis oris fœtor, deformitas, & similia.*
13 *Morbi matrimonium jam contractum non dirimunt, sive superveniant; sive ante contractum matrimonium adessent.*
14 *Matrimonii vinculum jure divino, & naturali est indissolubile.*
15 *Matrimonium nonnisi propter impedimenta sanctionibus Ecclesiæ expressa dirimi debet.*
16 *Impedimenta quæ impediunt, & dirimunt matrimonium, sunt duodecim.*
17 *Morbus caducus non impedit, neque dirimit matrimonium.*
18 *Maritus non potest propria auctoritate se ab uxore separare.*
19 *Matrimonia dirimi posse justa de causa pro libitu voluntatis, erronea est Græcorum opinio.*
20 *Morbo caduco laborantes juxta ritum Græcorum sunt inhabiles ad contrahendum matrimonium.*
21 *Morbum caducum dirimere matrimonium jam contractum, est erronea sententia.*
22 *Ecclesia Romana, ritus, & consuetudines Græcorum inter Latinos habitantium non respuit.*
23 *Ecclesia Romana non tolerat indistinctè Græcorum ritus in celebrandis divinis, sed eos tantùm, quos Sedes Apostolica approbavit.*
24 *Leges, vel mores contra jus divinum non valent.*

DECISIO LVIII.

PRæsupponebatur in facto, Michaelem Syrum Græcum cum Diana Brandamina Græca, ritu

Græco, Veneris anno 1588. contraxisse matrimonium, ex eoque carnali copula consummato susceptam fuisse filiam ; quæ paulò post mortua fuit. Eundem vero Syrum anno 1602. sive alterius mulieris amore captum, sive alia causa ductum ab eo matrimonio recedere voluisse, & super illius nullitate coram Archiepiscopo Philadelphiæ Græcorum Veneris habitantium Prælato super illius nullitate judicium introduxisse, coram quo duas potissimum ad dirimendum matrimonium causas proposuit ; Primam deductam ex metu reverentiali paterno ; quia pater comminatus fuerat. Alteram, quia fuerat deceptus, ex quo Diana laborabat morbo caduco, quem ipse tempore contracti matrimonii ignorabat.

In Judicio Venetiis agitato, cum Prælatus ille Græcus ad favorem Dianæ contra Syrum pronuntiasset, & Syrus ad Auditorem Cameræ appellasset, idem Auditor primam sententiam confirmavit : Causa introducta in Rota coram Reverendissimo Patre Domino Alexandro Justo, Rota sententiam illius Prælati Græci suspectam habuit, quia sibi plenè non constabat, an haberet auctoritatem à Romano Pontifice, vel à Patriarcha Græcorum Constantinopolis habitante ; qui nunc cum non recognoscat Romanum Pontifi-
1 cem, habetur Schismaticus. Sententiam verò Auditoris Cameræ, nullam & invalidam pronuntiavit ex defectu Jurisdictionis : quia A. C. non cognoscit de causis matrimonialibus.

Cum verò idem Syrus coram Reverendissimo Patre Domino Lancellotto peteret remissoriam ad probandum metum à Patre sibi illatum : & morbum caducum, quo laborabat Diana, & ritum Græcorum, juxta quem Syrus prætendebat probare quod morbus caducus impedit Matrimonium contrahendum & dirimit jam contractum: Rota Syro remissoriam negavit, quia articuli nedum visi fuerant irrelevantes ; verum suspecti etiam, & sapientes Græcorum Schismaticorum errorem : nam primus, secundus, & tertius, continentes metum paternum reverentialem, ex multis censebantur irrelevantes.

2 Primò, quia non continebant coactionem absolutam, sed conditionalem, quæ non impedit Matrimonii contractum, sicut nec Characteris impressionem : *cap. majores, §. item quæritur, de Baptism.* Rota *in una Valentina nullitatis susceptionis Ordinis*, coram Cæsar. de Grassis *decision. 9. titul. de his quæ vi metuve causa fiunt* : *num. 1 & seq.*

3 Secundò, quia in Matrimonio regula est, ut non alius metus quam justus, & qui in virum constantẽ cadat, matrimonium contrahendum impediat, & contractũ dirimat: *cap. 2.* ubi communiter Canonistæ, *de his, quæ vi, metusve causa fiunt, cap cum locum, de desponsal. leg. metum, Digestis, de eo quod metus causa:* communiter Doctores Scholastici *libro 4 sententiarum distinct. 29.* ubi Sanctus Thomas, *quæstion. unica, art. 3. quæstiuncula prima.* Bonaventura *quæstion. 1, num. 5.* Scotus *quæstion. unica, §. hic dicitur*: Durand. *quæstion. 1. numer. 7.* Petrus de Palude *quæstion. unica, artic. 3. conclusion 1. n. 17.* Dominicus Sotus *quæstion. 1. art. 3. vers. refutatur tamen*: Sanctus Antonin. *parte 3. tom. 1. cap. 7.* Henriquez *in Summa, lib. 11. de Matrimonio, capit. 9. numer. 1.* Petrus de Aragon. apud Sanctum Thomam 2. 2. *q. 88. artic. 3. hoc constituto sit prima conclusio*: Sylvester *in Summa, in verb. Matrimonium, 8. quæst. 11.* Thomas Sanchez *de Matrimonio, lib. 4. disputat. 12. num. 18.* ubi plures refert, Andr. Gail. *lib. 2. practicarum observationum, observ. 93. num. 7.* Martinus Navarrus *in manual. confession. capit. 22. numer. 51.*
4 ubi metum justum sive cadentem in virum constantem esse dixit illum, quo minus malum majoris evitandi causa eligitur. Alii magis in specie dicunt metum justum, sive cadentem in virum constantem cum esse, qui continet periculum mortis, vel cruciatum corporis, alias nihil operaretur: *leg. metum, ff. de eo quod metus causa: leg. interpositas, Cod. de transact.* ubi Gloss. *in verb. cruciatum, capit. cum dilectus, de his, quæ vi metusve causa fiunt*, ubi Gloss. *in verbo, metum*, & *ibidem* Abbas *numer. 2.* & Canonistæ, *in cap. veniens, il 2. de sponsal.* Alexand. *consil. 156. incip. viso processu, num 6. & 20. lib. 5.* Idem *consil. 69. incip. in casu prædicto, num. 2. lib. 3.* Andreas Gail. *lib. 2. practicarum, observatione 93. num. 7.*

Quibus accedebat, quia ad hunc effectum scilicet ad probandum matrimonium nullum, ob metum incussum, quinque conditiones copulativè requiruntur efficientes metum justum, id est cadentem in virum constantem. 5

Prima ut malum, quod timetur, grave sit, *l. 1. Digestis, de eo, quod metus causa.* 6

Secunda, ut æstimatio mali, quod timetur, sit fortis, id est, ut timens non vanè aut leviter credat malum illud sibi imminere, sed probabiliter, & rationabiliter: *l. metum, la 2. ff. de eo quod metus caus.* Bursat. *cons. 72. incip. Omissa facti seriosa, n. 30. lib. 1.* 7

Tertia, ut metum incutiens, potens sit minas executioni mandare : non est enim viri constantis, ac fortis, quibuscunque minis terreri : Gloss. *in leg. Metum, in verb. jactationibus, Cod. de his quæ vi:* ubi Salicetus *n. 2.* Roland. *cons. 83, num. 28. libro 2.* 8

Quarta conditio est, ut metum incutiens solitus sit minas exequi ; secus si sit homo minas jactans, facileque iram deponens, quales solent esse parentes erga filios: *leg. famosi, Digestis, ad legem Juliam Majestatis, leg. metum, Cod de his quæ vi:* ubi Bartol. *num. 1.* Paul. de Castr. *num. 1.* Alexander *n. 2.* Bald. *n. 1.* Salicet. *n. 2.* Decian. *consil. 18. num. 127. lib. 1.* Bursat. *cons. 72. n. 42. lib. 1.* 9 10

Quinta conditio est, ut timens non possit facilè occurrere malis, quæ sibi timet imminere : si enim posset alia ratione malis mederi, non esset justus metus: Angel. de Clavasio *in Summa, verb. metus, num. 5.* Sylvester *eodem verb. quæst. 1.* & prosequitur latè Thomas Sanchez *tractat. de matrimon. lib. de consensu coacto, disputat. 1. num. 19. & multis sequentibus.* Cum ergo in casu proposito non esset articulatus talis metus, meritò articuli tanquam irrelevantes fuerunt rejecti. 11

Articulus quartus, quintus, & sextus, continentes morbum caducum, quo dicebatur laborare Diana, antequam cum Syro contraheret matrimonium, qui pariter fuerunt rejecti tanquam irrelevantes : quia licet quis post sponsalia de futuro possit à contractu sponsaliorum recedere ; si intelligat sponsam, aut viceversa, si sponsa intelligat sponsum gravem morbum pati, quales sunt lepra, morbus gallicus, morbus caducus, gravis oris fœtor, aut deformitas, & similes ; isti tamen sive antecedant, sive subsequantur matrimonium perfectum & consummatum, non dirimunt illud quoad vinculum : *cap. quoniam, & capit. literas, de conjugio leprosorum*, Sanctus Thomas *lib. 4. sententiarum, distinct. 32. quæst. unica, art. 1. & 2.* & *ibidem* Sotus *quæstion. 1. artic. 1. vers. id autem quod de leprosis*: idem Sanctus Thomas *in supplemento ad tertiam partem quæstion. 64. artic. 1. ad quartum argumentum*: idem rursus Sotus *libro 4. sententiarum distinct. 34. quæst. 1. artic. 2. post medium, vers. hic addere operæ pretium est*: ubi expresse concludit, quod si quis duxerit uxorem vel leprosam, vel fœtorem ore spirantem, cujus causa molestissimum sit cum ea con- 12 13

convivere, & concubare, licet morbis illis ante matrimonium laborasset, quos vir ignoravit, & si præscivisset, nunquam eam duxisset, nihilominus matrimonium est legitimum, neque ullo modo ejus vinculum dirimi potest. Idem tenet Cajetanus *in Summ. in verb. Matrimonii usus:* & Henric. Henriquez *in Summa morali, lib.* 11. *cap.* 14. *num.* 6. *circa finem, & vers. multo justius.*

14 Hoc etiam tenet reliquus cœtus Theologo-
15 rum, cum vinculum Matrimonii jure divino & naturæ, sit indissolubile; non est fas illud nisi propter sola impedimenta Sanctionibus Ecclesiæ expressa dirimere: sic verè asseruit Dominicus Sotus *lib.* 4. *sententiarum, distinct.* 34. *quæst.* 1. *art.* 2. *paulò antè fin vers. hic addere operæ pretium est.*

16 Inter duodecim verò impedimenta, quæ impediunt Matrimonium contrahendum, & dirimunt etiam contractum, non ponitur morbus caducus, sive comitialis: & consequenter irrelevantes prorsus erant articuli continentes, Dianam morbo caduco laborasse, vel ante, vel post contractum matrimonium.

17 Quod verò iste morbus, & similes non sint de impedimentis impedientibus & dirimentibus matrimonium, patet ex versibus relatis communiter à Doctoribus Canonistis & Theologis: & signanter à Sancto Thoma *in supplemento ad tertiam partem quæst.* 50. *articul. unico*, & à Sancto Raymundo *in Summa, libro primo, de Matrimoni* §. 16. qui sic habent:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, jus, Ordo, ligamen, honestas.
Si sis affinis, si fortè coire nequibis,
Hæc socianda vetant connubia facta retractant.

Septimus, & Octavus articuli continentes, quod Syrus habita notitia morbi caduci, à Diana se separavit: meritò etiam fuerunt rejecti tanquam irrelevantes, & suspecti: quia si Syrus, ut profite-
18 batur, more Latino vivebat, nec potuit, nec debuit propria auctoritate se ab uxore separare, *capit. porrò, de divortiis, cap.* 1. *& 2. de conjugio leprosorum,* Ubi communiter Canonistæ: & propter hoc delictum, & turpitudinem suam non debuit consequi remissoriam ad probandum id unde sperabat reportare commodum. Quod si id fecit more Græco vivendo, suspecti reddebantur articuli de errore Græcorum: cum Græci inter cæteros errores, teneant divortia matrimoniorum fieri posse
19 justa de causa prolibito voluntatis: Guido Carmelita *in Summa adversus hæreses tit. de hæresibus Græc. cap.* 10. *in decimo errore Græcorum*, & Gabriel Prateolus *lib.* 7. *de Vitiis, & Sectis hæreticorum, cap.* 15. *in verb. Græci, hæresi* 12.

20 Nonum articulum continentem, quod juxta ritum Græcum, patientes morbum caducam inhabiles sunt ad matrimonium contrahendum:
21 quodque talis morbus matrimonium similiter dirimit jam contractum; meritâ censurâ, tanquam de Græcorum errore manantem, & contra substantiam Matrimonii pugnantem, Rota rejecit. Ecclesia enim Græca à Latina divisa, non potuit talem inducere impedimentum, & maximè non admisit Rota hanc prætensionem, quia Syrus profitebatur se vivere Ecclesiæ Latinæ ritu, quæ ut ex prædictis patet, non constituit hunc morbum caducum, aut alios similes inter impedimenta matrimonium contractum dirimentia.

22 Et quamvis Ecclesia Romana ritus & consue-
23 tudines Græcorum inter Latinos habitantium non respuat; non tamen tolerat indistinctè in Divinis celebrandis, aliis de ritibus exercendis, nisi quos Sedes Apostolica approbavit: *cap. licet Græcos, de Baptismo, & ejus effectu*, ubi Gloss. & Host. *n.* 2. & Abbas, *n.* 2. Idem Host. *in c. quoniam in plerisque de officio Ordinarii*, & extat Constitutio Pii edita Romæ, *anno* 1564. *incip. Romanus Pontifex.*

Valde quoque displicuit Dominis assertio Informantium pro Syro, affirmantium quod per Concilia Cræca fuerat eadem consuetudo approbata; videlicet quod morbus caducus inhabilitat ad contrahendum matrimonium; & est sufficiens ad dirimendum contractum: Quia licet talia Concilia Græca adessent, de quibus tamen non fuit doctum, ea non erant tenenda antequam essent per Sedem Apostolicam approbata: & maximè in hoc casu, in quo cum lex divina clamet, *Quos
Deus conjunxit, homo non separet,* non possunt intro- 24
duci aliqui mores, vel consuetudines, nec sanciri leges in contrarium: Host. *in cap.* 1. *de sponsal. super verb. superinduxit, & in verb. Evangelica.*

Denique decimus, & undecimus articuli continentes, Syrum ante, & post matrimonium ritu Latino vixisse; irrelevantes erant, quia probare faciebant contra ipsum, & more Latino vivendo tenebatur servare Canones Ecclesiæ Romanæ: quibus cavetur ne propter hujusmodi morbos matrimonium contractum dirimatur.

Denique cum præsupponeretur, Syrum ritu Græco verè contraxisse matrimonium per verba de præsenti, & illud consummaverit cum Diana per copulam carnalem, indissolubile remanebat; nec sibi fuerat concedenda Remissoria, quia articuli erant irrelevantes, &c.

Romana Donationis de Incasatis Veneris 26. Iunii 1626.

Coram R. P. D. Merlino.

SUMMARIUM.

1 *Donatio ob causam, quæ non fuit secuta, irritatur, & bona donata restitui debent.*
Declara ut num. seq.
2 *Donatio ob causam, quæ non fuit secuta, irritatur, si causa fuit finalis; secus si impulsiva donationis.*
3 *Causa impulsiva donationi adjecta non efficit quod donatio non dicatur simplex, & pura.*
4 *Donatio subsistit etiamsi causa impulsiva non verificetur.*
5 *Donatio facta occasione matrimonii, in dubio matrimonium non censetur causa finalis, sed impulsiva.*
5 *Donatio facta occasione matrimonii, non censetur matrimonium causa finalis, sed impulsiva si verbis conditionalibus concepta non reperitur.*
7 *Donans consanguineo occasione matrimonii, dicitur motus ad donandum potius à consanguinitate, quàm à matrimonio.*
8 *Donatio si nuncupetur libera & pura, non potest dici quod sit conditionalis.*
9 *Causæ in donatione expressæ, quæ commodum donatarii & non donantis respiciunt, non dicuntur finales, sed impulsivæ.*
10 *Causæ impulsivæ donationis si deficiant, adhuc donatum debetur.*
11 *Donatio si sit facta ob matrimonium indeterminatum, non dicitur ipsum matrimonium fuisse causam finalem donationis.*
12 *Causa finalis donationis dicitur illa quæ fuit expressa in procemio.*
13 *Donatio dicitur pura; licet in ea fuerit habita ratio conservandæ agnationis.*
14 *Causæ plures ubi concurrunt, una cessante non corruit dispositio.*
15 *Roland.* cons. 44. lib. 4 *declaratur.*
16 *Pater dotans filiam, propriæ obligationi satisfacit, nec præsumitur in e liberalitas.*
17 *Natt.* cons. 609. *declaratur.*
18 *Decis.* in Bonon. de Luparis coram Remboldo, *declaratur.*

19. Sexa-

19 *Sexagenarius matrimonium contrahere non impeditur.*
20 *Sexagenarius suscipiendæ prolis spe destitutus non dicitur.*
21 *Sexagenarii à contrahendo matrimonio arcebantur ex rigore Legis Papiæ Popeæ.*
22 *Lex Papia Popea prohibens matrimonium Sexagenarius, fuit subluta per Claudium mediante Senatus consulto.*
23 *Lex Papia Popea* Vanissima *fuit à Severo nuncupata, & tanquam talem abolevit.*
24 *Lex Papia Popea tanquam crudelissima fuit à Iustiniano damnata, & abrogata.*
25 *Senes etiam decrepiti de Iure Canonico possunt matrimonium contrahere, nisi alio impedimento laborent.*
26 *Sexagenarius non caret facultate generandi.*
27 *Donationis resolutio peti non potest, quando potest donatarius causæ donationis satisfacere.*

DECISIO LIX.

COsmus usque de anno 1582. donavit inter vivos Marco Antonio fratri germano omnia sua bona reservatis sibi scutis 500. ad testandum, & facta obligatione per eundem Marcum Antonium de solvendo scuta 22 singulis mensibus ipsi donanti. Verùm quia in proœmio Instrumenti dictæ donationis hujusmodi verba habebantur: Qui (nempe Marcus Antonius) *cum pro conservatione Domus & Familiæ eorundem sit animi, & intentionis ducendi uxorem, & dict. Dominus Cosmus ad finem & effectum, ut prædictus Dominus Marcus Antonius posset optimam conditionem invenire, & honorificè nubere, suamque uxorem, & familiam condecentius & commodius sustentare, ac ex iis, & aliis, &c. donavit, &c.* Et quoniam hucusque dictus Domin. Marcus Antonius, qui jam Sexagesimum agit annum, matrimonium non contraxit. Cosmus prætendebat donationem ob dictum matrimonium non contractum fuisse resolutam. Super quo, dubium proposui; & Domini responderunt donationem non fuisse resolutam.

1 Et moti sunt, quia licet vera sit conclusio, quod si quid donatum est intuitu certæ causæ, & causa illa non sequatur, donatio irritetur, & restituendum sit donatum: juxta not. *in l.* 1. *& in leg. cum*
2 *ancillam, Cod de condict. ob caus. & in l.1. Cod. de donat. quæ sub mod.* attamen id jure obtinet, quoties causa ea est, quæ principaliter, & primariò movet donantem, & sic si fuerit causa finalis, secus autem si fuisset impulsiva, ut quia tantum occasionem præstitisset ad donandum, nec intrinseca ratio motiva donantis illa extitisset; ut quia alioquin etiam fuisset donaturus: est text. *in l.* 2. § *fin. ff. de donat.* & ibi Gloss. Bart. & alii, & Gloss. *in dict. leg. cum ancillam, in verbo, non sequuta*; Alber. *in leg. si unquam, colum. 2. vers. in contrarium, Cod de revocand. donat.* Tiraquell. *in tractat. cess. caus. limit. 1 numer.* 1. Cephal. *consil.* 81. *numer.* 8. Rota *decis.* 587 *numer.* 6.
3 *part. 1. recent.* hujusmodi enim causa impulsiva donationi adjecta non efficit, quin adhuc donatio ipsa dicatur pura & simplex, Oldrad. *consil.* 5. *numero primo*, Socin. senior, *consil.* 53 *num.* 1. *ad finem, libro primo*, Bec. *consil.* 20. *numer.* 9. *lib.* 1. Bero. *consil.* 65. *numer.* 15. *lib.* 1. Monter. *decision. Aragon.* 10. *num.* 15. & 27. & *seq. lib.* 1. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 4. *gloss.* 1. *n.* 50. 53. & *seqq.* & quod donatum debea-
4 tur etiam si talis causa impulsiva non verificetur: ut per DD. allegatos.

5 Quod autem dictum matrimonium contrahendum non fuerit causa finalis, sed tantum impulsiva, deprehendebant DD. quia talis in dubio censetur: præsertim cum verbis conditionalibus non fuerit concepta, nec colligi possit quod aliter non fuisset Cosmus donaturus: Bartol. *in dict. l.* 2. § *fin. ff. de donat.* Cephal. *dict. consil.* 81. *num.* 9. Et
6 in terminis quod matrimonium contemplatum in donatione, referendum sit potius ad causam impulsivam, quàm ad finalem, dixit originaliter Oldrad. *dict. consil.* 5. *num.* 1. Dec. *consil.* 239. *num.* 2. Socin. senior, *consil.* 53 *numer* 2. *vers. Nec obstat. lib.* 1. Cravett. *consil.* 86. *num.* 2. & 114. *num.* 17. Monter. *de decis.* 10. *numer.* 6. Neguſ. Jun. *quæst.* 501. *num.* 14. qui dicit veriorem & communiorem: Surd. *decis.* 322. *num* 84. Card. Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 4. *numer.* 11. & in eisdem terminis, Rota *in Romana donationis de Cupis, 5. Junii 1602. coram bon. mem. Cardin. Pamphilio*, quæ est post Pic. *ad statut. Vrbis, decis.* 22. *num.* 8. & *in Interamnen. donationis 21. Maij, 1625. coram R.P.D. meo Buratto.*

Et quoniam hic concurrebat conjunctio san- 7
guinis, nempe fraternitas inter donantem & donatarium; qua sanguinis necessitudine, tanquam naturali motivo, censetur primariò motus ad donandum, non autem ex motivo matrimonii, quia hoc est accidentale: Dec. *consil.* 120. *num.* 4. Cephal. *d. consil.* 81. *num.* 12. Monter. *dict. decis.* 10. *numer.* 7. & 14. & 22. Surd. *cons.* 361. *num* 15. & 16. Neguſ. Jun. *quæstion.* 501. *numero secundo, & seqq.*

Et in Instrumento dicitur fieri dictam donationem sponte, & ob amorem & benevolentiam, quæ inter eos intercedebat, & ob puram, & meram liberalitatem: quæ verba excludunt donatio- 8
nem fuisse aliquo onere & conditione vinculatam, præter eam obligationem injunctam Marco Antonio donatario, ut scilicet quolibet mense præstationes suppeteret Cosmo: & etiam excludunt ipsum donantem alia ratione motum ad donandum, quam ob suam liberalitatem: ut per Surd. *d. consil.* 361. *num.* 17. loquitur de illo verbo, *sponte*, & de verbis *ob amorem, & benevolentiam*: Neguſ. *d. quæst.* 501. *n.* 13.

Quæ eò certiora videbantur, tum quia in pro- 9
œmio multæ rationes donationis recensentur, quæ beneficium duntaxat donatarii, non autem donantis respiciunt, nempè ut commodius se Marcus Antonius sustentare, & condecentiorem dotem recipere valeat: & proinde hujusmodi causæ omnino pro impulsivis, & non finalibus sunt habendæ: Cravett. *dict. consil* 85. *numer.* 2. Corn. *consil.* 101. *num.* 2. *vers. tamen finalis, libro* 1. Dec. *consil.* 238. *numero* 6. Surd. *consil.* 361 *num.* 19. Cephal. *toties relat. consil.* 81 *num.* 9. Gabr. *consil.* 57. *numer.* 11. *lib.* 2. Joan. Francisc. à Ponte *consil.* 25. *num.* 12. Mont. *dict. decision.* 10. *num* 7. Mantica *de tacit. libro tertio, titul.* 12. *num* 39. Quæ propterea etiamsi 10
deficiant, adhuc tamen donatum seu relictum debetur: Cornel. *consil.* 101. *col. ult. libr.* 1. & *consil.* 45. *colum.* 3. *libro* 3. Angel. *consilio* 124. Decius *dict. cons.* 238. *numer.* 6. Castill. *de usufruct. capit.* 30. *n.* 15. & Surd. *dict. consil.* 361. *n.* 19. & in his terminis Gabr. *d. cons.* 57. *num.* 8. *lib.* 2. & sequitur Barz. *decis. Bononiens.* 25. *n.* 82.

Tum etiam, quia non fuit contemplatum par- 11
ticulare, & determinatum matrimonium cum certa aliqua muliere, sed in genere Matrimonium per ipsum Marcum Antonium contrahendum, quod propterea impulsivæ causæ, non autem finali adscribendum monent in hoc articulo, Monter. *dict. decis.* 10. *numer.* 11. & *seqq.* Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 4. *gloss.* 1. *num.* 16. 17. 18. Molin. *de rit. nupt. lib.* 3. *capit.* 12. *numer.* 21. & *seqq.*

Nec obstare visum fuit, donationem processis- 12
se ex favore, & desiderio agnationis conservandæ mediante dicto Matrimonio in proœmio instrumenti, & sic dici ob illam causam: Juxta tradita per Modern. Roman. *discept. forens. cap.* 924. *num.* 31. qui alios allegat. Quoniam hujusmodi causa non visa fuit æquipollens, & proportionata, ut Cosmus Frater donaret omnia bona, & ita magis

gis agnationi quam ſibi proſpexerit: ſed urgentius,
& congruentius videbatur motivum, quod ex fra-
terno amore & correſpectiva præſtatione facienda
ſingulis menſibus eidem Coſmò donanti deſumi-
tur: mentioque illa conſervandæ familiæ appoſi-
ta fuit potius ad colorandam donationem, & ne
videretur Coſmus ſuper matrimonio mercaturam
cum fratre exercere, quam quòd revera plus con-
ſulere voluerit nepotibus ex fratre, quam ſibi: &
13 ita in puncto reſpondent & affirmant, non obſtan-
te hac ratione conſervandæ agnationis expreſſa,
adhuc donationem eſſe puram, & non ob cauſam;
Monter. *præallegat. deciſ.10.n.*10. & melius Rota *in
dict. Romana donationis de Cupis coram bon. mem. Car-
din. Pamphilio.*

Quod eò magis videtur dicendum in præſenti
facti ſpecie, ubi apparet non ſolum conſervationem
14 agnationis, ſed & alias cauſas, & motiva fuiſſe con-
ſiderata à donatore: undè licèt ceſſaret hujuſmo-
di cauſa conſervationis agnationis, mediante ma-
trimonio; non propterea reſolveretur donatio,
cum aliæ cauſæ verificentur: juxta tradita in pro-
poſito, per Surd. *conſil.361. num.*20. & Barz. *d. de-
ciſ. 25. num.86.* & dixit Rota *in dict. Interamnen. do-
nationis coram R. P. D. meo Buratto.*

15 Nec obſtant auctoritates in contrarium alle-
gatæ: Quia Rolanda *conſil.44. lib.* 4. conſuluit in
donatione, in qua erant verba, *ex cauſa Matrimo-
nii futuri: & ob cauſam dicti Matrimonii*, ut ibi *num.
9.* & conſtabat in illo caſu, quod ſemoto Matrimo-
nio donator non donaſſet: quod ſecus eſt in præ-
ſenti; quia dicitur ob merum amorem, & ob li-
beralitatem; & quia reciproca adeſt obligatio.

16 Molin. *de rit. nupt. lib. 3. cap.*12. loquitur in pa-
tre, qui cum teneatur dotare, non poteſt præſumi
liberalitas: quod ſecus eſt in fratre: ut poſt Ja-
ſon. *conſil. 161. num. 12.* diſtinguebat Rota *in dict.
Romana de Cupis coram Cardinal. Pamphilio,* & idem
Molina admittit diſtinctionem de qua ſupra, inter
Matrimonium in genere, & matrimonium parti-
culare.

17 Nat. *conſil. 609* conſuluit in caſu, in quo Pater
donaverat, ut filius cum quadam Bartholomæa
matrimonium contraheret, & ſic certum, & parti-
culare Matrimonium conſideratum fuerat: & in
iiſdem terminis, & cauſa loquitur Becc. *conſil.*20.

18 Nec deciſ. Bononienſ. *de Luparis 10. Junii 1612.
coram R. P. D. meo Remboldo,* applicatur. Quia *ibi*
nimis efficacia erant verba, quod donatio fiebat
ob cauſam omninò matrimonii, & non ob aliam
cauſam; & ſunt verba præciſa illius inſtrumenti:
& pactum erat expreſſum etiam, quod ſi matrimo-
nium non ſequeretur, donatio eſſet reſoluta.

Veruntámen dato etiam ſine veri præjudicio,
quod dictum Matrimonium fuerit cauſa finalis, &
ſic quod donatio eo non ſequuto reſolvatur, atta-
men nimis properè, & intempeſtivè viſum fuit agi
hodie ad illius reſolutionem: quia licet M. Anto-
nius ſexageſimum agat annum, non inde propter-
19 ea impeditur Matrimonium contrahere, nec ſpe
20 ſuſpiciendæ ex eo prolis omnino deſtitutus eſt.
21 Quamvis enim ex rigore antiquæ legis Papiæ Po-
peæ ſub Tiberio ampliatæ, ſexagenarii à connubiis
contrahendis arcerentur, de qua meminit poſt Se-
nec. Lactant. Firm. *de falſ. Relig. libro 1. cap. 16.*
22 Hujuſmodi tamen legem ſuſtulit primò Claudius,
non quidem Edicto, ut refert Suetonius Tranquil.
in ejus Vit. cap.23. ſed Senatusconſulto, prout ver-
bis diſertis teſtatur Ulpian. *in fragm. titul.16. de ſo-
lid. capacit. inter vir. & uxor.* & animadvertunt Lipſ.
ad librum ſecundum Annal. Corn. Tacit. & Cauſab. *ad
Sueton. dict. capit.23.* & deinde Severus teſte Tertul-
liano *in Apologetico, capite quarto, verſ. Nonne & nos:*
qui *Vaniſſimam* appellavit: & illam demum Ju- 23
ſtinianus, crudeliſſimæ Sanctionis notâ reprehen- 24
dit, & abrogavit, *in leg. Sancimus, la 2. & in leg. ſili-
bertas, Codic. de nupt.* ut obſervant Alciat, *diſpunct.
libro tertio, capit. 3.* Petr. Gregor. *ſyntagmat. Jur. lib.
9. capit. 6.* Menochius *de Arbitr. Judicum. caſ. 89.
num.* 57. Et jure Canonico ſancitum eſt, ſenes 25
etiam decrepitos capaces eſſe matrimonii, ſi nul-
lo alio impedimento præter ſenectutem laborent,
ut plenè poſt Theologos, & Canoniſtas explicat
Sanchez *de Matrim. libr. 7. diſputation 92. numer.19.
& 20.* & Sexagenarium non carere facultate gene- 26
randi teſtatur Ariſtot. *libro 5. de animal. hiſtor. cap.
14. & libro 7. polit. cap. 16.* & alii relati per Tira-
quell. *de Legib. connub. in lib. 6. numer.* 47. & Me-
noch. *loco præallegato.*

Quod maximè dicendum videtur in M. Anto-
nio, qui vividæ adhuc eſt valetudinis, & vir con- 27
ſtantiæ; & propterea, cum adhuc ſpes vigeat, &
ipſe poſſit ſatisfacere cauſæ, ob quam prætendi-
tur donatum fuiſſe, non rectè agitur ad donatio-
nis reſolutionem, ut in ſimili dixit Rota *in Romana
legati 4. Maij 1607. coram Juſto.*

Et ita, utraque parte informante, reſolutum.

Colonienſis Canonicatus S. Urſulæ, Mercurii 27. Ian. 1627.

Coram R. P. D. Vbaldo.

SUMMARIUM.

1 *Beneficium ſi appareat eſſe reſervatum, datur immiſſio vigore ſubrogationis gratioſæ, & ad hoc quæ requirantur.*
2 *Beneficium reſignatum in Curia, dicitur vacare in Curia, & cadit ſub reſervatione clauſa in corpore Iuris.*
3 *Clericatus probatur per literas patentes Ordinarii.*
4 *Probatio melior dari non poteſt, quàm propria confeſſio*
5 *Poſſeſſio probatur per publicum inſtrumentum adeptæ poſſeſſionis & probat ad omnes juris effectus, alio non exiſtente in poſſeſſione.*
6 *Ebrietas non probatur per teſtes dicentes quod aliquis bibebat.*
7 *Sanæ mentis quilibet præſumitur.*
Pro inſtrumento & illius validitate ſtat præſumptio, ibidem.
8 *Poſſeſſio beneficii dicitur tradita capitulariter, ſi totum Capitulum fuit intimatum ad interveniendum, licet non omnes vocati intervenerint; Nam totum Ius Capituli remanet in illis, qui interveniunt.*
9 *Ordinariè & non executivè per viam immiſſionis eſt procedendum inter habentes parem titulum.*
10 *Contradictor legitimus ad impediendam immiſſionem beneficii quis dicatur.*
11 *Beneficii immiſſio vigore ſubrogationis gratioſæ, non poteſt impediri per exceptiones, quæ reſpiciunt petitorium.*

DECISIO LX.

DOminus Gulielmus Steunuvech uſque de anno 1617. reſignavit in manibus Papæ Canonicatum Sanctæ Urſulæ de quo agitur, ad favorem Domini Gaſparis Pauli, qui, ejuſdem Canonicatus capta poſſeſſione, illum poſtea reſignavit, & ceſſit ad favorem Domini Georgii Pauli Stravii; ſed cùm poſtmodum obierit prædictus Gulielmus, fuit de eodem Canonicatu tanquam per obitum vacante proviſus à Capitulo vigore precum Imperialium Alexander Simonis, qui cum prætendat ſe eſſe in poſſeſſione, & cauſa fuerit in Rota introducta, dubitatum fuit, an Domin. Georgio eſſet danda immiſſio vigore ſubrogationis gratioſæ, quam ad partes expedivit, & per quam ſubrogatur

in jus & possessionem tam Gulielmi primi resignantis, quam Gasparis secundi? Et Domini utraque parte informante affirmativè responderunt.

1 Quia quotiescunque apparet beneficium esse reservatum, datur immissio vigore subrogationis gratiosæ, justificato solummodò Clericatu, & possessione ejus, in cujus locum fuit facta subrogatio; Seraphin. *decis.* 1426. *num.* 10. Rota *decision.* 154. *p.*1. *& decis.* 197. *parte* 2. *in recent.* tenuit Rota *in Cæsar-augustana Parochialis de Cossuenda* 13. *Novembr.* 1620. *coram R. P. D. meo Pirovano*, & in aliis.

In casu autem nostro, omnia supradicta requisita fuerunt sufficienter justificata; Nam de reservatione constat ex resignatione facta in Curia in manibus Papæ, tam per Guilielmum quam per Gasparem; quo casu beneficium dicitur vacare in

2 Curia; & ideò cadit sub reservatione clausa in corpore juris, vigore *capit.* 2. *de præbend. in* 6. Rota *decision.* 1. *numero quarto*, *de rerum permutat in nov.* Puteus *decision.* 38. *in fin. numero secundo*, *libro secundo*, *in nov.* Paris. *de resignat. lib.* 9. *quæst.* 14. *numer.* 1. & dixit Rota *in dict. Cæsaraugustana Parochialis*, & ante *in Montis Falisci Cappellania* 30. *Januarii* 1606. *coram bon. mem. Cardinal. Lancellotto.*

3 De Clericatu verò non dubitatur, & de eo constat per litteras patentes Ordinarii: Gloss. *in capit. inter quatuor, de Cler. Peregrin.* Rota *decision. vigesimasexta, de probat. in antiq.* Rebuffus *in prax.* 1. *parte*, *in form. liter. censur. n.* 22.

De possessione pariter dubitari non potest, tam respectu primi, quam secundi resignantis: Nam possessio dicti Gulielmi probatur ex confessione alterius partis in commissione Rotali, ubi explicitè fatetur pacificam possessionem Gulielmi de tem-

4 pore resignationis, ut *in Summario*, *numero sexto*, quia confessione nulla melior potest dari probatio: *capit. per tuas, de probationib.* Aymon. *consil.* 61. *n.* 3. Rota *decis.* 98. *n.* . *parte* 2. *divers.*

5 Possessio verò Domini Gasparis probatur per publicum instrumentum adeptæ possessionis, quod datur *in dict. Summario*, *num.* 7. & probat possessionem ad omnes juris effectus, alio in possessione non existente: *leg. Prædia*, ubi Bart. *ff. de acquir. possess. leg. non idcirco* ubi Baldus *Codic. de fid. instrument.* Rota *divers. decision.* 202. *numero tertio*, *parte prima*, *& decis.* 62. *numer. primo*, *parte* 2. Cassad. *decision* 20. *in fin. de præbend.* Puteus *decis.* 350. *num.* 4. *lib.* 1 *secundum nov. impressionem*, & fuit dictum *in Augustano Hospitalis* 2. *Febr.* 1611. *coram bon. mem. D. meo Vbaldo*; *& sæpè in aliis.*

Neque visa fuerunt obstare ea, quæ fuerunt opposita contra supradictam reservationem: & in primis, quod resignatio Gulielmi esset invalida ex defectu consensus ejusdem Gulielmi, sub prætextu quod fecerit supradictum resignationem

6 dum existebat in ebrietate. Quia Domini responderunt, hanc ebrietatem non esse aliquo modo probatam, cum testes deponant quidem, quod Gulielmus resignans & Gaspar resignatarius biberent; non autem aliquid dicunt circa ebrietatem, & testes instrumentarii qui pro hac parte dantur *in Summ. additionali*, *n.* 1. deponunt de contrario, quod dictus Gulielmus tempore resignationis non erat ebrius; quod fuit facta ista resignatio liberè sine dolo, & fraude, & quod ipse erat sanæ mentis; prout in dubio præsumitur. Mantic. *de con-*

7 *ject. ultim. volunt. libr.* 2. *tit.* 5. *num.* 2. prout pariter præsumptio stat pro instrumento, & illius validitate: Bald. *in leg. quoties*, *in fin. Codic. de judic.* Rota *decis.* 127. *num.* 2. *post* 2. *volum. consil. Farinac.*

Non obstat quod possessio Gasparis ultimi resignantis non fuerit capitulariter capta: Tum quia prædictus Georgius fuit, ut dixi, subrogatus tam ad possessionem Gulielmi, quam Gasparis; & sic sufficeret constare de possessione dicti Gulielmi primi resignantis: Tum quia licet in tradenda pos- 8
sessione dicto Gaspari non interfuerint nisi Abbatissa, & unus Canonicus; tamen cum fuerint factæ monitiones de ordine Abbatissæ ad congregandum capitulum, & fuerint vocati omnes Canonici tunc existentes; hoc videtur sufficere; Nam si vocati noluerunt venire, totum jus Capituli remansit in Abbatissa, & Canonico, qui intervenit; & sic possessio per eos data Gaspari, fuit capitulariter capta: Abbas *in capit. cum omnes, col fin. numero decimotertio*, *vers. Tamen unam diversitatem*, *de constit.* Puteus *decis.* 283 *lib* 3. *in nov.*

Non obstat quod Alexander habeat parem ti- 9
tulum vigore precum Imperialium, & sit in possessione: unde intret Regula, quod inter habentes parem titulum, procedendum sit ordinariè, & non exequutivè per viam immissionis: Quia cum 10
dictus Alexander non veniat ex eadem vacatione per resignationem, sed diversa per obitum; nec ex eodem fonte, scilicet à Sede Apostolica, nec habeat similem subrogationem non habetur pro legitimo contradictore ad impediendam immissionem, ut fuit sæpissimè tentum in Rota: Capuaquens. *decision.* 329. *parte* 1. & fuit resolutum *in Pampilonens. Parochialis de Arcoz.* 4. *Maij* 613. *coram bon. memor. Domin. meo Vbaldo in Barbastren Prioratus* 11. *Januarii* 1616. *coram Reverendissimo Patre Domino Verospio*, *& in Ratisbonens. Canonicatus* 17. *Novembris* 1617. *coram Reverendissimo Patre Domino meo Pirovano*, & in aliis.

Non obstat defectus publicationis resignationis juxta formam Constitutionis Gregorii XIII. quia istud objectum hodie cessat ex facto, cum *in Summario Georgii num.* 5. detur instrumentum publicationis; ubi Notarius coram testibus asserit fuisse adimpleta omnia servanda juxta formam dictæ Constitutionis, ultra quod Gratia Georgii capit etiam vacationem ob non publicationem.

Non obstat exceptio de assequutione alterius Canonicatus incompatibilis: Quia incompatibilitas non probatur: & in omnem casum cum tam 11
ista exceptio quàm alia proximè adducta respiciant petitorium, tanquam requirentes altiorem indaginem, non possunt impedire immissionem vigore supradictæ subrogationis gratiosæ: ut dixit Rota *in Jacen. Parochialis* 23. *Junii* 1603. *coram bon. mem. Cardinal. Pamphilio*, *& in Veronens. Canonicatus* 8. *Decembris* 1604. *Coram Illustrissimo Cardinal. Millino*, relatis per Modern Bonon. *de acquir. possess. quæst.* 18. *art.* 1. *sub num.* 29.

Cordubensis dimidiæ portionis, Veneris 11. Febr. 1628.

Coram R. P. D. Duran.

SUMMARIUM.

1 *Purus sanguine quis præsumitur, dum non probatur contrarium: & n.* 7.

2 *Remissoria non conceditur sine fumo, quando materia est objectiva.*

3 *Testes si fuerunt alias examinati, præsumitur facta jam probatio, quæ melius fieri potuit, ita ut nova facultas probandi præsumatur calumniosè petita.*

4 *Numerus testium supra* 40. *de Iure non admittitur.*

5 *Testibus alias examinatis si fuerit metus incussus ab adversario præsumitur in eo potentia in futurum.*

Item si penes se scripturas originales retineat.

6 *Remissoria non datur si illa tendat ad detegendam falsitatem cujus fumus non datur.*
8 *Examen novum non admittitur super articulis, super quibus fuerunt jam testes examinati.*
9 *Remissoria non conceditur si insurgat præsumptio, quod articuli sint potius imaginarii quam veri, & quando dicta præsumptio oriatur.*
10 *Et præsertim denegatur post testium publicationem, & discita testificata.*
11 *Testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam licet parte non citata multum Rota defert, si fuerunt recepti in tempore non suspecto.*
12 *Mulierem quinquagenaria gignere mirabile est, & de raro contingit.*
13 *Remissoria non datur ad probandam rem inverisimilem, & quasi impossibilem.*
14 *Probationibus per scripturas magis standum est, quam futuris testium depositionibus.*
15 *Puritatis, vel impuritatis sanguinis probatio desumi non potest ex cohabitatione in uno, vel in alio loco ejusdem Civitatis.*
16 *Impuritas sanguinis probatur ex sola fama & æstimatione.*
17 *Articulis est irrelevans si tendat ad probandam famam impuritatis, & fuerit jam probata fama in contrarium.*
18 *Fama an præsumatur orta ex materia articulorum, & an hoc casu sit suspecta uti originata ex causis non probabilibus.*

DECISIO LXI.

CUm contra Dominum Joannem Rubeum de Herrera pro visum Apostolicum de dimidia portione in Ecclesia Corduben. fuisset in partibus declaratum ei obstare statutum dictæ Ecclesiæ super puritate sanguinis, Rota in gradu appellationis revocando sententiam de partibus, pronunciavit
1 dictum statutum ei non obstare; non solùm, quia habet pro se regulam, quod quisque purus præsumatur dum non probatur contrarium, ad *leg. ab ea parte, ff. de probat.* & in his terminis Mantica *decision. 274. numero primo*, & Rota *decision. 182. numero primo, parte 1. recent.* sed etiam quia ex probationibus per Judices deputatos à Capitulo Corduben. in prima instantia & aliis deinde in gradu appellationis in Curiis factis, benè prout de jure requiritur constitit eum esse sanguine purum, nullaque labe Judæorum, aut Maurorum infectum; fuit latè firmatum *in decisionibus 27. Junii, & 15. Decembris 1625. coram bona memoria Hierosolymitano:* Sed cùm hodie commissa mihi appellationis causa à dicta sententia Rotali, Capitulum Corduben. instaret pro Remissoria ad faciendas desuper novas probationes, dubitavi an illi sit concedenda? & fuit negativè resolutum.

Et moti fuerunt Domini ex pluribus quæ Rota passim ad denegandam Remissoriam attendere
2 consuevit: & *Primò*, quia materia est objectiva, in qua sine fumo Remissoria concedi non solet: Verall. *decis. 60. 62. & 63. part. 3.* Put. *decis. 18. de dilat.* Rota *decis. 212. num. 5. & 6. part. 1. recent.* quæ loquitur in terminis.

3 Secundò, quia in partibus per Judices fuerunt examinati nonaginta testes, & ultra; unde præsumitur facta ea probatio, quæ melius fieri poterat, & consequenter hæc nova facultas probandi præsumitur calumniosè petita: Cravett. *consil. 134. num. 3.* Ægid. *decis. 38. post princip.* Verall. *decis. 63. part. 3.* Gregor. XV. *decis. 414. n. 1.*

4 Tertiò, quia numerus testium examinatorum fuit effrænatus, cùm de jure non admittatur examen testium supra 40. *cap. cum causam, & ibi* Gloss. *verb. effrænatum, de testibus: & cap. latores, de Cleric. excomm. ministr.*

Quartò, quia datur fumus, quod in aliis exa-
5 minibus in Civitate Corduben. fuit incussus metus nonnullis testibus, qui pro puritate deponebant, & quod scripturæ originales non apud Notarium, sed penes Capitulum custodiebantur, unde detegitur potentia Capituli in futurum: Caputaq. *decis. 30. n. 6. part. 3.*

Quintò & ultimò, quia cum Remissoria neces- 6
sariò tendat ad detegendam falsitatem & perjurium testium, qui super puritate deposuerunt, etiam ex hoc capite Remissoria denegatur: tum quia non datur fumus falsitatis, tum etiam quia 7
stat præsumptio pro puritate, de qua testes deponunt: prout in simili fuit resolutum *in Januen. pecuniaria, 5. Junii 1613. coram bon. mem. Ubaldo.*

Sed illud magis ad denegandam Remissoriam apud Dominos urgebat, quod articuli in actis dati, super quibus Remissoria petitur, aut sunt irrelevantes, aut improbabiles, aut demum evidenter calumniosi, ut ex eorum singulari discussione apparet.

In primo enim articulo ponitur, Joannem esse filium Sebastiani, & Beatricis: in secundo, quod dictus Sebastianus fuit filius Didaci & Theresiæ: & in tertio, quod dicta Beatrix fuit filia Alphonsi, & Isabellæ: qui articuli in hoc negantur, 8
& fuerunt jam in partibus dati; & super illis examinati per prædictos Judices Capituli testes, circiter octoginta, & consequenter frustra super eisdem petitur novum examen: Caputaq. *decis. 66. part. 3.*

In eo verò quod dicti articuli ulterius continent, dictam Theresiam Aviam Joannis paternam fuisse cognominatam de Palma, & Isabellam Aviam ejusdem maternam fuisse cognominatam de Corduba, non carent suspicione calumniæ: cum enim in articulis de partibus fuerit positum & probatum, Theresiam fuisse cognominatam de Soria, & Navarrette, Isabellam verò de Morales, & sic aliter circa idem, quam in novis articulis, inde insur- 9
git præsumptio, articulos novos esse potius imaginarios, quam veros; ita ut propterea Remissoria non sit danda: prout in simili Gregor. XV. *decis. 211. numero 4. & 5.* ubi Additio. Et tantò 10
magis post testium publicationem, & discita testificata: *cap. fraternitatis, & cap. antimavit, de testibus, Auth. & qui semel, Cod. de probat.* Farinac. *de testibus, quæst. 73. num. 68.* Gregorius XV. *decision. 497. & 583. num. 1.*

Quartus articulus, qui continet, dictam Isabellam fuisse filiam Joannis Gonzalez, ultra quod detegitur suspectus ex depositione testium examinatorum de anno 1604. qui deponunt eam fuisse Michaelis de Morales: quibus testibus quamvis 11
examinatis ad perpetuam rei memotiam, & parte non citata, multum detulit Rota, *in decisionibus coram bona memoria Patriarcha*; ex quo fuerunt recepti in tempore non suspecto; adhuc dictis testibus circumscriptis, hic articulus non solum inverisimilis est, sed etiam improbabilis videtur: quandoquidem prædictus Joannes Gonzalez erat jam defunctus, quando de anno 1480. fuit de hæresi condemnatus, ut legitur in inscriptione *habitelli* à Capitulo compulsati. Unde si dicta Isabella fuisset ejus filia, haberet hodie si viveret circiter 150. annos, & Beatrix filia Isabellæ, & mater Joannis quæ adhuc vivit, & non excedit annos octoginta, ut dicunt testes, qui illam in infantili ætate cognoverunt, haberet ad minus centum annos, & esset genita in quinquagesimo anno ætatis prædictæ Isabellæ ejus matris; & tamen, mulierem quinquagenariam gignere, pro re mirabili, & de raro contingentibus tradit textus *in leg. si major, Cod. de legitim. hæred.* Tiraquell. *de leg. connub. lib. 2. num. 22.* 12
Ad probandum autem rem inverisimilem, & quasi 13
impossibilem, Remissoria non datur: Imol. *in cap.*

*cap quia verisimile,sub.num.*1.*vers.quandoque est tanta,&c.* ubi etiam Abb. *num. 2. vers. quandoque est verisimilitudo maxima,&c. Extr.de præsumpt.* Gregor.XV.*decis.*414.*num.3.cum sequentibus.*

Quintus articulus,in quo habetur,quod Didacus Fernandez avus Joannis paternus, fuit filius Gundisalvi de Rubeo; similiter visus fuit Dominis suspectus & inverisimilis: quia ex testibus & fide Inquisitorum Corduben. nec non ex quodam instrumento publico antiquo, de quibus *in summario Joannis, num. 10.* clarè apparet dictum Didacum fuisse filium Matthæi Rubei; prout etiam fuit firmatum *in utraque decisione bonæ memoriæ*

14 *Manzanodi.* Quibus probationibus, uti per scripturas, sine dubio magis standum est, quam futuris testium Capituli depositionibus: Gloss. *in cap.1.verb.in scriptis,de cens.in 6.*Rota *decis.*582. *n. 6. part.1.recent.* & fuit millies decisum.

Et hinc etiam emanat irrelevantia sexti articuli continentis,quòd prædictus Gundisalvus erat Judæus: quia esto quòd fuerit talis, non relevaret: cum Joannes ab eo non descendat. Prout etiam, ex eadem ratione, est irrelevans septimus articulus, in quo ponitur quod Joannes Gonzalez fuit hæreticus; quia, ut supra dictum est, Isabella avia Joannis materna, non fuit ejus filia,sed Michaelis.

Octavus articulus, qui continet hæreses Alphonsi de Herrera, Ferdinandi Lopez, Theresiæ Diaz, & Catharinæ Sanchez, & quod eorum habitelli, vulgò *Benedictini*, qui hodie pro Rostris habentur in Claustris Ecclesiæ Corduben. similiter non relevant: quia dato, quod prædicti fuerint tales, & ut prætenditur ideo condemnati, dum non ponitur ex quo capite, & in quo gradu Joannem attingant, eum non afficiunt.

Neque obstat prætensio quod dictus Alphonsus fuerit Avus maternus Joannis, quia quamvis ejus Avus maternus nuncuparetur etiam Alphonsus de Herrera,tamen constat quod non est idem, sed alius ab eo de quo cantat articulus. Ille enim fuit condemnatus & combustus de anno 1486. & sic ab annis 242. & præterea erat penitus oculis orbatus; ut legitur in inscriptione habitelli à Capitulo compulsati: Alphonsus verò avus Maternus Joannis vivebat 40. ab hinc annis, quem cognoverunt testes, qui ulterius deponunt,eum fuisse sane visus.

Nonus articulus cantat habitationem familiæ Joannis fuisse in via aurificum Civitatis Corduben.qui ideò detegitur suspectus, ex quo testes Capituli deponunt parentes Joannis habitasse in via *del Batanero*: & in omnem casum non rele-

15 vat, quia ex habitatione in uno, vel alio loco ejusdem Civitatis, desumi non potest nec minima probatio puritatis, vel impuritatis sanguinis:ut sæpius fuit resolutum. Mantica *decis.274 n.9.*

Decimus & ultimus articulus, qui tendit ad

16 probandam famam impuritatis, quæ (ut contenditur) probatur ex sola fama & æstimatione; juxta Gloss. *in leg.1.ff. de probat.* Marl. *in leg.de minore*, §.*plurimum*, *num.*88.*ff.de quæstion.* Avendann. *in suo Dictionario, verbo Judices* & Joannes Guttier. *practic. quæstion. civil. libro tertio, quæstio-*

17 *ne decimaquarta, num. decimoseptimo*, redditur irrelevans, ex quo fuit probata fama in contrarium; ut in his terminis dixit Rota *decision.* 494. *num.duodecimo,& sequentibus,parte prima,recent.* & alibi sæpius.

18 Et tanto magis, quia fama, de qua in dicto articulo, quando probaretur, præsumeretur orta ex materia prædictorum articulorum, quæ ideò esset etiam suspecta, uti originata ex causis non probabilibus: Bald. *in leg. diffamari, num. 2. & 3. Cod.de ingen. manumiss.* Alexand. *consil.* 72. *num.*13. *in fin. lib.* 1. & in puncto famæ super impuritate, Mantic. *d.decision* 274.*num.9.*

Neque obstat quod dicebatur, testes de partibus non fuisse examinatos ad instantiam Capituli, sed Joannis: quia imò fuerunt examinati ex officio à Judicibus deputatis à Capitulo, qui ut videre est in depositionibus, fuerunt diligentissimi inquisitores. Ex quibus Domini unanimi consensu denegarunt Remissoriam.

Et ita utraque parte informante,&c.

Romana Successionis, Veneris 19. Ianuarii 1629.

Coram R. P. D. Durano.

SUMMARIUM.

1 *Iudicis recusatio fieri non potest à procuratore non habente ad id speciale mandatum.*

2 *Iudicis recusatio fieri non potest post litem contestatam, nisi probetur nova causa recusationis.*

3 *Testamentum primum tollitur ipso jure per secundum.*

4 *Immissio debetur hæc edi scripto vigore* leg fin.Cod.de edict. Div. Adr. tollen.*exhibenti testamentum in forma probanti non vitiatum.*

5 *Immissio ut concedatur vigore* leg.fin. Cod. de edict.Div. Adr. tollen. *sufficit quod hæres exhibeat testamenti exemplum in forma publica à Notario traditum.*

6 *Recognitio manus Testatoris non est necessaria quando agitur de testamento nuncupativo consignato & clauso per Testatorem coram Notario & Testibus qui se subscripserunt.*

7 *Testamentum primum, à quo testator nolle recedere dixit, nisi in secundo certa verba apposuerit, non dicitur sublatum per secundum in quo talia verba non legantur.*

Declara ut num 8.

9 *Sanæ mentis esse naturale est.*

10 *Insanum esse,est accidentale.*

11 *Demens nemo præsumitur.*

12 *Dementia Testatoris est probanda de tempore testamenti, ut illud reddatur nullum, & n.20.*

13 *Sanæ mentis Testatorem fuisse ostendit ipsum testamentum ritè & rectè conditum.*

14 *Sana mens arguitur ex ordinata scripturæ compositione; prout è contra ex inordinata præsumitur dementia.*

15 *Sana mens Testatoris arguitur ex institutione hæredum ab intestato venientium.*

16 *Mens sana arguitur ex Sacramentorum susceptione.*

17 *Sacramentorum susceptio non nisi hominibus sanæ mentis convenit,& permittitur.*

18 *Sanæ mentis præsumptio in Testatore deducitur ex eo, quod ipse testamentum subscripserit,& testes intervenerit.*

19 *Testibus habentibus interesse in primo testamento fides minuitur, si deponant de supervenienti dementia Testatoris,ad effectum annullandi secundum testamentum revocatorium primi.*

21 *Testes deponentes de dementia etiam non interrogati, debent adducere rationem eorum depositionis.*

22 *Memoriæ imbecillitas non infert defectum intellectus.*

Præsertim in infirmo,n.23.

24 *Dementia Testatoris non probatur ex rumoribus de illo factis,si post illos ritè,& rectè fuit testatus,& antea erat sanæ mentis.*

25 *Viri sanæ mentis, licet aliqua faciant de tempore testamenti sanæ menti non convenientia, non tamen insani reputantur, dum suspicio furoris ex aliis caussata amoveatur; & plura exempla referuntur numeris sequentibus.*

26 *Pater exhæredans filios suos sine causa, rem quasi furiosi facere dicitur.*

27 *Testamentum in quo filius sine causa exhæredatur, mero jure tenet, cum opus sit illud rescindi per querelam inofficiosi.*

28 *Testamentum furiosi est nullum ipso jure.*

29 *Testamenta plura referuntur, quæ valida fuerunt reputata, licet in eis dispositis viris sanæ mentis non convenirent.*

30 *Demens omninò, & in furore confirmatus, licet ordinatè testetur, adhuc ejus testamentum est nullum.*

31 *Demens licet faciat aliquos actus sapienti convenientes, non desinit esse demens.*

32 *Infirmus non reputatur sanus ex eo quod faciat aliquos actus sanis convenientes.*

33 *Dementia arguitur ex datione curatoris.*

Declara ut num. 34

35 *Contradictor legitimus dicitur qui venit ex primo testamento, ad impediendam immissionem hæredis in secundo instituti, agentis ex remedio,* leg. fin. C. de edict. div. Adr. tollen.

Declara ut num. 36.

DECISIO LXII.

IOannes Maria Vertema duo condidit testamenta: in primo, Venerabilem Archiconfraternitatem Sanctissimi Crucifixi de Urbe: in secundo, Franciscum, Catharinam, & Cæciliam de Vertimis hæredes instituit. Cùm autem Archiconfraternitas mortuo testatore vigore primi testamenti bonorum hæreditariorum possessionem occupasset; orta lite inter eam & dictas fœminas, (Franciscus enim nunquam causa) Judex causarum dictæ Archiconfraternitatis pronunciavit dictas Catharinam & Cæciliam esse immittendas pro duabus ex tribus partibus ex secundo testamento.

Sed cum habitus fuerit recursus ad Illustrissimum Cardinalem Protectorem, qui me in Judicem deputavit; Dubitavi hodie in Rota de viribus dictæ sententiæ: Et Domini esse confirmandam resolverunt.

Quia de validitate non est dubitandum: Nam ultra quod Illustrissimus Cardinalis in suis facultatibus potest procedere, nullis etiam servatis terminis substantialibus, fuerunt nihilominus servata omnia requisita, de quibus per Caputaq.
1 *decis.* 260. *part.* 2. & recusatio Judicis fuit facta per procuratorem non habentem ad id speciale mandatum, ad recusandum, de Jure requisitum: ad *leg. non solum*, § *fin. ff. de procurat.* Rebuff. *de recusat. artic. gloss.* 1. *num* 2. Paris. *consil.* 31. *num.* 102. *lib.* 1. Caputaquen. *decision.* 168. *part.* 1. Rota apud Gregorium XV. *decis.* 368. *num.* 1. & non
2 fuit proposita in tempore, sed post litem contestatem, quæ propterea non afficit, cum non probetur novam causam supervenisse: *leg. apertissimè, in principio, Cod. de judic. cap. inter Monasterium, de sent. & re judic.* Covarr. *pract. quæst. cap.* 26. *n.* 1. *in fin.* & Rota *decis.* 2. *n.* 2. *part.* 2. *divers.*

De justitia similiter visum fuit constare: quia
3 cùm per dictum secundum testamentum, primum ipso jure sublatum fuerit, §. *posteriorem, Instit. quibus mod. testam. infirm. cum vulgatis.* Et illud
4 productum fuerit in forma probanti, non vitiatum, & citatis hæredibus in eo institutis, debetur immissio ex *leg. fin. Cod. de edict. Div. Adrian. tollen.* Menoch. *de adipisc. remed.* 4. *n.* 368. latè Peregrin. *de fideic. art.* 48. *per tot.* & Rota apud Gregorium XV. *decis.* 206. *n.* 1. & alibi sæpius.

Nec relevat, quod in actis non fuerit productum originale seu matrix dicti secundi testamenti, juxta requisita *d. leg. finalis*: quia sufficit quod
5 productum fuerit exemplum, in publicam formam redactum, & traditum à Notario rogato; Jas. *in dict. leg. finali*: *sub num.* 4. ubi Zuccard. *n.* 92. *vers. sed nihilominus*, Menoch. *dict. remedio* 4. *num.* 654. & ita observat Rota, ut testatur Verall. *decis.* 53. *num.* 1. *part.* 2. *& in Perusina hæreditatis* 28. *Novembris* 1616. *coram bonæ memoriæ Buratto*, & novissimè *in Romana hæreditatis de Arigoniis* 23. *Januarii* 1627. *coram Domino meo Virili*.

Minus relevat quod non fuerit recognita sub-
6 scriptio testatoris; quia versamur in testamento nuncupativo, quod redditur certum eo ipso quod fuit per testatorem consignatum & à Notario clausum, & Notarius à tergo illus, rogitum consignationis coram septem testibus adnotavit, & ibidem testatur, ac testes prædicti etiam se subscripserunt. Unde non est opus alia recognitione: Bart. *in leg.* 2. *num.* 5. *vers. tunc si Tabellio ff. quemadmod. test. aper.* Paul. de Castr. *consil.* 93. *libr.* 1. Rota *decis.* 752. *num.* 6. *&* 7. *part.* 1. *d. vers. & in d. Romana hæreditatis coram Domino meo Virili, & in ead.* 28. *Junii* 1627. *coram eodem.*

Non obstat etiam, quòd in primo testamen- 7
to, in quo Archiconfraternitas fuit hæres instituta, adsit clausula derogatoria posterioris voluntatis, nisi in ea describerentur hæc formalia verba: *Ave Maria gratia plena*, *&c.* quæ in dicto secundo testamento non inveniuntur descripta, quo casu non censetur primum per posterius revocatum: ad *leg. si quis in principio testamenti*, & *ibi* communiter Doctores *ff. de legat.* 3. Jason. *in leg. si mihi & tibi*, § *in legatis, num.* 11. *ff. de legat.* 1. Corn. *consil.* 86. *num.* 7. *volum.* 3. Alexand. *consil.* 134. *num.* 1. *lib.* 1. Cæsar Grassis *decision.* 1. *num. primo & secundo, de testamen.*

Quia fuit benè responsum, quod in dicto se- 8
cundo testamento adest sufficiens derogatio, & ex quo testator in eo dixit, quod valere debeat non obstante quovis alio testamento habente clausulam derogatoriam, subdens, *Sotto qual si voglia parole derogatorie de quali non mi ricordo, ma se mi ricordassi adesso de verbo ad verbum lodire*: ut tradunt Bart. *in dict. leg. si quis in principio testamenti*, *num.* 8. Clar. *in* §. *testamentum*, *quæst.* 99. *vers. sed quæro*: Natt. *consil.* 639. *num.* 9. *lib.* 3. Modern. Roman. *discept.* 48. *num.* 21. *& sequentibus.* Hieronym. à Laurentiis *decis. Avenionen.* 81 *num.* 3. Et in puncto quod per verba illa, *Sotto qual si voglia parole derogatorie*; sit sufficienter derogatum cuicunque clausulæ derogatoriæ, etiam continenti dicta verba, *Ave Maria*: dixit Rota *decis.* 721. *num.* 3. *part.* 2. *recent. & in Romana legati* 9. *Junii* 1578. *coram Bubalo.*

Non etiam obstare visa fuit prætensa testato- 9
ris dementia de tempore secundi testamenti, in 10
qua fiebat principale fundamentum pro parte Archiconfraternitatis. Quia cum naturale sit quemlibet esse mentis compotem; furiosum verò, & insanum, accidentale; ut dixit Bald. *in leg. nec Codicillos. C. de Codicill.* ubi etiam Gloss. Bart. & alii; 11
præsumptio stat contra dementiam, *cap. fin. de success. ab intestat.* Propterea ad probandam dementiam, præsertim in Joanne Maria testatore, qui non solùm pro se habet sanæ mentis præsumptionem, sed in præcedenti tempore vitæ suæ talis probatur, efficacioribus, & urgentioribus proba- 12
tionibus de tempore conditi testamenti opus est, ita ut non sufficiat quod aliqua alia die probetur furiosus: ut latè Bart. *in leg.* 2. *num.* 3. *vers. sed quid ff. de bon. possess. fur.* Alexand *cons.* 85. *num.* 7. *vers. & illud rectè, lib.* 2. Roder. Suar. *alleg.* 1. *per totam.* Magon. *decis. Florentin.* 97. *n.* 13.

Et tanto magis, quia cum his concurrit quod 13
omnia in dicto secundo testamento descripta, 14
ritè, & ordinatè composita reperiuntur: debiti autem ordinis observantia, & recta scripturæ compositio, mentis integritatem adnotant; sicut inordinatio defectum: *cap.* 1. §. *si verò*, *de Cler. ægrot. in* 6. *cap. filii*, *de hæretic. eod. libr. cap. legitimus*, 93. *distinct.* Joannes Andr. *in cap. cum dilectus*, *de success. ab intest.* Alexand. *in dict. leg. furiosum*, *Cod. qui testam. facere poss.* Honded. *cons.* 78. *n.* 60. *lib.* 2. Tiraq. *de leg. connub. gloss.* 1 *part.* 11. *n.* 7. Mant. *de conject. ult. volunt. lib.* 2. *tit.* 5. *n.* 13. & Anton. Gram. *decis.* 262. *num.* 2.

Et

15 Et præterea, nulla major est sanæ mentis conjectura, quàm illa, quæ desumitur ex qualitate testamentariæ dispositionis Joannis Mariæ, qui instituit hæredes dictas fœminas sibi sanguine proximiores, & quibus circumscripto testamento à lege deferebatur ejus hæreditas; & legata pia fecit, qualia ipsius testatoris qualitati, & cuilibet prudenti viro conveniebatur: Suarez *dict. allegat.* 1. *num.* 2. *&* 10. Honded. *dict. consil.* 78. *num.* 61. *lib.* 2. Mantic. *ubi suprà, num.* 7. Afflict. *decis.* 143. *num.* 5. Joseph. Ludov. *decis. Perus.* 1. *num.* 9. Gram. *decis.* 73. *circa fin.* & Rota *decis.* 129. *n.* 15. *part.* 2. *diversorum.*

16 His accedunt fides Parochorum, quibus in hoc multum deferri debet, attestantium quod Joannes Maria in ultima infirmitate, in qua fecit testamentum, & ex qua dementiam ortam fuisse prætenditur, bis peccata sua cùm sana memoria, sensu perfecto, & animi dolore confessus fuit, & sacram Eucharistiam suscepit. Horum

17 enim Sacramentorum susceptio non nisi hominibus sanæ mentis convenit, & permittitur: ut latè Surd. *consil.* 89 *per tot.* Quæ ideò plurimum confert ad mentis integritatem præsumendam: Menochius *præsumpt.* 45. *num.* 21. *lib.* 6. Rota *decis.* 384. *num* 4. *parte* 1. *recent. & in Romana hæreditatis de Gracchis* 5. *Decembris* 1618. *coram bonæ memoriæ Remboldo.* Adminiculantur etiam attestationes Reverendissimi Episcopi Vices gerentis Illustrissimi Cardinalis Vicarii, & aliorum quatuor Sacerdotum, qui circa tempus conditi secundi testamenti Joannem Mariam personaliter visitarunt, & eum sani judicii, ut dicunt, repererunt. Et tandem

18 subscriptiones ipsiusmet testatoris, & septem testium, non parum faciunt, quia testator mentis expers non facile subscripsisset, & testes subscribere recusassent.

19 Unde non obstant testes de dementia deponentes. Quia ultra quod quidam sunt aliqualiter interessati, quia aut sunt legatarii ex primo testamento, aut alias eorum interest, ut illud sustineatur, quorum fides propterea saltem diminuitur,

20 *ad leg. omnibus, Cod. de test.* In primis non concludunt de dementia de tempore conditi secundi testamenti, de quo tempore, maximè supradictis attendis, illam determinatè concludere debent: juxta text *in leg.* 2. *& leg. qui testamento*, §. *quæcunque, vers. nec furiosus, ff. de testam.* & tradunt Doctores, *in dict. leg. furiosum.* Corn *consil.* 261. *num.* 22. *lib.* 4. Ant. Gramm. *dict. decis.* 262. *num.* 2. & Rota *dict. decis.* 384. *n.* 10. *part.* 1. *recent.*

21 Præterea non reddunt convenientem rationem sui dicti, quam tamen in hoc casu, etiam non interrogati exprimere debent. Cùm enim dementia cognoscatur per inquisitionem quandam, quæ se animo non offert nisi per multa & diversa media, circa quæ testes de facili possunt errare; ideò eis non creditur nisi causam sui dicti etiam non interrogati faciant manifestam: Bald. *in leg. solum, Cod de testibus.* Innocent. *in cap. cum causam, de testibus*, Fulgos. & Castr. *in dict. leg. furiosum*, ubi Jas. *num.* 6. Socin. *consil.* 42 *num.* 4. *lib.* 1. Surd. *dict. consil.* 89 *n* 4. Boer. *decis* 23. *num* 4. Magon. *d. decis.* 97. *n.* 5. Rota *in d. decis.* 384 *n.* 7.

22 Non obstat quod aliqui testes reddant rationem dementiæ: quia viderunt Joannem Mariam memoria destitutum, & facientem strepita, & alia more dementium. Quia memoriæ imbecillitas non infert intellectus defectum: Menoch. *dict. præsumpt.* 45. *num.* 31. & Rota *dict. decis.* 384.

23 *num.* 5. præsertim in Joanne Maria corporis infirmitate oppresso, juxta textum optimum *in leg. hac consultissima*, §. *at cùm humana fragilitas, Cod. qui testament. facere poss.*

Quod verò fecerit strepita, & alia hujusmodi, similiter non concludit dementiam continuatam, & confirmatam, & sic eum non fuisse in potestate mentis de tempore conditi testamenti, stante ut dictum est, quod antea communi existimatione sani consilii reputabatur, & testamentum condidit rectè, & ordinatè compositum, & ejus dispositionis qualitas convenit homini perfectæ mentis, & quod post prædicta strepita, ex testium depositione, sanus mente repertus fuit à Parochis, quibus fuit peccata confessus, necnon à Reverendissimo Domino Vicesgerente, & aliis Sacerdotibus supradictis: Quandoque enim sani intellectus Viri aliqua ex accidenti faciunt à sana mente aliena, etiam tempore conditi testamenti; & sic in fortioribus terminis: & tamen non ideò semper de Jure furorem supervenisse præsumitur, nec insani reputantur, quoad testamenti activam factionem, modo ex aliis suspicio furoris inde causata amoveatur. 24 25

Prout Pater qui filios suos sine causa exhæredat, meritò rem quasi furiosi facere dicitur: *leg.* 1. *&* 2. *ff. de inoff. testam.* & tamen ejus testamentum mero jure tenet, cum opus sit illud rescindi per querelam inofficiosi: *leg. si non mortis*, §. *si quis, & toto tit. ff. eodem.* Cùm tamen testamentum furiosi sit ipso jure nullum: *dict. leg.* 2. *& leg. filiusfamilias, ff. de testament. & dict. leg furiosum, Cod. qui testament. fac. poss.* 26 27 28

Ille etiam testator, qui apud Jurisconsultum *in leg. quidam in suo, ff. de condit. instit.* jussit ossa sua projicia in Tyberim, rem furiosi jussit, ut *ibi* textus dicit; & tamen ejus testamentum valuit. 29

Sicut valuit testamentum illius mulieris, quæ *in leg. fin. ff. de aur. & argent. legat.* jussit se sepeliri cum quibusdam ornamentis, quæ ipsa ad se sepeliri cum quibusdam ornamentis, quæ ipsa ad se sepeliendam fecerat ex Smaragdis & Margaritis.

Et facit bonus textus *in leg. servo alieno*, §. *fin. ff de legat. primò.* Et quod refert Paris. *consil. num.* 65. *vol.* 3. de testamento illius, qui peccata sua non confitebatur: Et Corn. *consil.* 219 *in fin. vol.* 4. de testamento alterius, qui Missam non audiebat, & cum dives esset, legata pro anima sua non reliquit. Et sic intelligit Roder. Suar. *ubi suprà.*

Et quod refert Valerius Maximus de testamento dotis benè ordinato, quod Senatus Romanus validum declaravit, quod scilicet furiosus ille non erat in continuo & confirmato furore, sed habens dilucida intervalla, ita ut ex benè ordinata dispositione judicatus fuerit in sanitatis intervallo esse de tempore facti testamenti.

Prout etiam sic intelligenda est decisio *in dict. Romana hæreditatis de Gracch. vers. tum etiam*; Quandoquidem qui prorsus demens est, & in furore confirmatus; si de facto testetur, quamvis ordinatè, semper ejus testamentum nullum est: Roder. Suar. & Mantic. *ubi suprà*, Menoch. *d. præsumpt.* 45. *num* 88. Siquidem tunc optima compositio non à persona, sed causa magis facta creditur: argumento optimi textus *in leg. fin. ff. de administrat. tutor.* Non enim propterea desinit esse furiosus, quamvis faciat aliquos actus Sapientis, ut dicit Roman. post Gloss. *in leg. filium emancipatum, num.* 3 *ff. de acquirend. hæred.* Zabarell. *consil.* 57. *vol.* 2. Corn. *consil.* 69. *volum.* 1. & Menoch. *consil.* 82. *n.* 284. 30 31

Ut in simili infirmus, etsi aliquos faciat actus, qui sanitatem arguunt, tamen non est sanus: Præposit. *in cap. Dilectus. extra de spons.* Corset. *singul.* 368. *verb. testamentum*: ubi meminit illius egregiæ sententiæ, quam dixisse quemdam fatuum Parisiensem, multi alii etiam referunt. 32

Non etiam obstare dixerunt Domini, quod Joanni Mariæ uti insano fuerit datus Curator ante dictum, 33

dictum testamentum, de quo agitur, quæ Curatoris datio dementiam arguit: Alexand. *dict. consil. 85. num. 9. lib. 2.* Bertrand. *cons. 48. num. 22. volum. 1. part. 2.* Surd. *dict. consil. 86. num. 19.* & Mantic. *ubi suprà, num. 15.* Quia quidquid sit an dicti Curatoris datio fuerit facta causâ cognitâ, & an fuerit ad hoc procurata, ut videtur ab habentibus pin-
34 guius interesse ex primo testamento, illa similiter non concludit dementiam ad effectum de quo agitur, ut in puncto Joan. Faber *in §. præterea*, & *ibi* Aretin. *Instit. quib. non est permiss. facere testam.* Jason *in dict. leg. furiosum, sub. num. 2. vers. tertio singulariter limitia*: Boer. *dict. decis. 23. n. 79.* & Rota *in dict. Romana hæreditatis de Gracchis*, & in omnem casum in conflictu probationum, Dominis ex supradictis visum fuit probationem sanæ mentis de tempore conditi secundi testamenti præponderare.

35 Tandem non obstat, quod Archiconfraternitas, quæ venit ex alio testamento, & sic ex pari titulo, & possidet, sit legitima contradictrix ad impediendam immissionem *ex dict. leg. fin.* Bart. *ibi sub n. 21. vers. aut compareat*, & Zuccard. *n. 374.* Menoch *de adipisc. dict. remed. 40. num. 565.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 48. num. 40.* Mohed. *decis. 13. ut lit. penden* & Caputaquen. *decis. 392. part. 1.* & Rota *in Reatina hæreditatis 4. Junii 1599. coram Justo.*

Quia est verum, ad effectum, ut non sit procedendum ex dicto remedio executivè, & summariè, ut loquuntur Doctores, & decisiones *suprà* allegatæ. Domini autem quamvis dixerint sententiam esse confirmandam, dixerunt tamen procedendum esse via ordinaria.

Et ita decisum utraque, &c.

Florentina Oratorii, Lunæ 18. Martij 1630.

Coram R. P. D. Queipo.

SUMMARIUM.

1 *Ultimus de familia potest bona, & jura fideicommisso perpetuo subjecta, extraneo hæredi relinquere.*
2 *Filiationis probatio quando sit insufficiens.*
3 *Filius natus ex uxore etiam adultera censetur mariti.*
4 *Et ista est præsumptio juris tantùm.*
5 *Infirmitas, vel senectus, vel absentia, aut alia similis impossibilitas accessus ad uxorem faciunt cessare præsumptionem, quod filius sit mariti.*
6 *Hæres licet possit impugnare factum defuncti, tamen rectius agit si illius voluntati obtemperet.*
7 *Causæ plures quando assignantur, sufficit unam esse veram, ut ex illa dispositio sustineatur.*
8 *Defuncti factum non potest hæres impugnare.*
9 *Hæres hæredis dicitur etiam hæres primi testatoris.*
10 *Defuncti factum potest impugnari ex actu, cui ipse dumtaxat consensit, non autem ad ejus observationem se obligavit.*
11 *Defuncti factum potest impugnari respectu juris supervenientis post dictum factum.*
12 *Hæres succedens jure proprio, & non hæreditario, potest factum defuncti impugnare: & num. 13.*

DECISIO LXIII.

Antonius senior de Puccis anno 1464. in Ecclesia Sanctissimæ Annuntiatæ Civitatis Florentiæ ex fundatione & donatione Jus Patronatus sibi, & suis descendentibus masculis per lineam masculinam acquisivit in Cappella, seu Oratorio Sancti Sebastiani inibi existenti, ex quo Antonius ultimus descendens, & dicti Juris Patronatus possessor extitit: Robertus junior maritus Dom. Octaviæ Cappon. quam etiam in hoc Jure Patronatus legatariã reliquit, eò quod ex dicto Antonio fundatore nullus masculus per lineam masculinam descendens superesset. Atque ita esset locus Regulæ textus *in leg. in solidum 88. §. Prædium, leg. cum Pater, §. libertis, ff. de legatis 2.* ubi Glos. 1
Bart. & Doctores tradunt, ultimum de familia posse bona & jura fideicommisso perpetuo subjecta, extraneo hæredi relinquere, ut tradit etiam Molin. *de primogenit. lib. 1. cap. 4. num. 23.* Peregrin. *de fideicommis. art. 51. num. 2.* Rota *decis. 203. num. 1. part. 2. recent.* & in terminis Juris patronatus post Anchar. *cons. 81. num. 2.* pluries tenuit Rota, ut per Cassad. *decis. 1. num. 3. de Jure patronat.* Seraph. *decis. 364. num. 2. in fin. cum sequentibus, & num. 13. & decis. 378 num 1. & sequentibus*, Rot. *decis. 375. num 4. & num. 14. part. 1. divers.* & apud Vivian. *de Jur. Patronat. decis. 12. sub num. 1. & decis. 13. sub num. 4. & decis. 41. sub num. 18.*

Sed cùm Laurentius de Puccis à prædicto Antonio descenderet, nec de hoc sit inter partes controversia, & is reliquerit Horatium, quem ut filium ex muliere conjugata susceptum multis modis agnovit, nempe instituendo eum in summa scutorum 400. annuorum, & legitimando uti filium, & insuper educavit, tractavit, & nominavit uti talem, & dispensationem super Clericatu obtinuit, ac alios actus similes fecit, de quibus *in summario Dominorum de Puccis.*

Et cùm dictus Horatius post mortem Roberti junioris, relictis hæredibus Dominis de Puccis decessisset, qui uti hæredes dicti Horatii Juris patronatus in dicto Oratorio Sancti Sebastiani ad se pertinee contendere cœperunt, & mota lite, causaque mihi commissa, proposui dubium super pertinentia dicta Juris Patronatus; & Domini responderunt ad Dominam Octaviam Cappo- 2
nam pertinere.

Nam difficultas præcipua circa filiationem prædicti Horatii vertebatur, & cùm in confesso apud partes sit ex muliere uxorata natum fuisse, probatio filiationis ex Laurentio insufficiens apparuit, propter Juris præsumptionem deductam ex textu in *leg. miles, §. defuncto. ff. ad leg. Juliam de adult.* ex qua communiter deducitur, ex uxore etiam adultera natum filium, mariti censeri; quamvis uterque id negaverit, ut docent Bald. & Abb. *in cap. per tuas, de probat.* Boër *decis. 299.* Hippolyt. *in leg. 1. §. ad quæst. num. 34 ff. de quæst.* Alciat. *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 37.* Castrens. *cons. 434. num. 1.* Covarr. *de spons. 2. part. cap 8. § 3. num. 8.* Mascard. *de probat. concl. 788. ex num. 2. lib. 2.* Menoch. *de arbitr.* 4
quæst. 89. ex num. 20.

Quamvis enim prædicta præsumptio juris tantum sit, ut tenent Emanuel. Cort. *in §. & quid sit tantum, 4. part. num. 45.* Paris. *cons. 19 ex num. 98.* Covarr. *ubi suprà*, Menoch. *in dict. quæst. 89. num. 104.* Achill. *decis. 1. num. 4. sub tit. qui filii sint legitimi*, tamen eas duntaxat probationes in contrarium ad- 5
mittit, ex quibus probetur ex marito susceptum non fuisse, vel propter infirmitatem, vel senectutem, vel absentiam, aut aliam similem impossibilitatem accessus ad uxorem, ut refertur *in leg. cùm diffinimus, ff. de his, qui sunt sui vel alieni juris*, & post Doctores suprà relatos firmavit Rota apud Achill *dict. decis. 1. num. 3 qui filii sint legitimi*, & apud Reverendissimum Dominum meum Decanum *dict. decis. 7. num. 2. & in Romana de Bonellis 29. Novembris 1613. & 28. Novembris 1614. coram bonæ memoriæ Ubaldo.* Ideò communis reputatio ac recognitiones Laurentii supradictæ, cùm ipsæ impotentiam coëundi mariti, aut ejus accessus ad uxorem non tangant, ad hujusmodi filiationis probationem non sufficere Dominis visum fuit.

Et

Et quamvis Laurentius Horatio in singulos annos scuta 400. uti filio naturali legitimato legaverit, & Robertus Laurentii hæres voluntatem ejus agnoscens persolverit, non exinde sequitur agno-
6 visse Horatium esse filium Laurentii: tum quia licet potuisset legatum ex defectu filiationis impugnare, rectiùs fecisse voluntati defuncti obtemperando dicendum est, secundùm textum *in leg. mulier. 22. in princip ff. ad Trebellian. leg. Patrem 19. ibi, plenam fidem, ac debitam pietatem sequutus, ff. quæ in fraud. creditor. leg. 11 Cod. de fideicomm.* tum quia etiam sublata causa filiationis, potuit legatum ex aliis sustineri, quæ fuerunt à testatore expressæ, nempe ut libentiùs posset Horatius divino obsequio inservire; & pro anima testatoris preces
7 effundere: & quando plures causæ assignantur, sufficit unam esse veram; ut ex illa dispositio sustineatur: juxta textum *in §. affinitatis; Instit. de nupt. leg. si non lex Ælia Sentia, ff. de hæred instituen.* Jas. *in authent. non licèt, num. 11. Cod. liber. præter.* Valasch. *consult. 60. num. 6.* Tiraquell. *in reg. cessante causa, limit. 22.* Ludov. Gomez. *decis. 91.*

8 Neque obstat non licere defuncti factum impugnare: *leg. Seia 73 ff. de evict.* & quod hæc regula
9 æquè militet in hærede hæredis, cùm etiam primi
10 testatoris hæres esse dicatur, ex *leg fin. Cod de hæred. instit.* Nam respondetur primò, prædictam regulam non procedere in eo actu, cui defunctus duntaxat consensit, non autem ad ejus observationem se obligavit, ut docet Fulgos. *cons. 61. & in leg. quoties ab omnibus, Cod. de fideicomm.* ubi Jason. *num.* 2. notat esse dictum quotidianum & digito ligandum, Tiraquell. *de retract. consang §. 1 glos. 9. num. 94. in fin.* quos sequitur Surd. *cons. 15. num. 30.* & hæc doctrina æquè verificatur in Laurentio testatore, & Roberto ejus hærede.

11 Secundò respondetur prædictæ Regulæ locum non esse respectu juris supervenientis post factum defuncti: secundum textum *in leg 3. & in lei. Lucius, ff de evict. leg. 1. Cod. de peric. & comm. rei vend.* ubi notant Bart. Bald. Castr. & Salic. Surd. *dict cons. 15. num* 27. Anton. Gomez. *2. tom. var. c. 2. num. 40. in fin.* Felician. de Sol. *de censibus, 1. part. lib. 1. cap. 2. num. 15.* Roderic. *de ann. reditu lib. 2. quæst. 9. num. 19.* Jus autem disponendi de hoc Jure Patronatus ad favorem extraneorum non cœpit competere nisi à tempore mortis Roberti; quia tunc duntaxat cœpit esse certum, non superesse masculum descendentem per lineam masculinam ab Antonio de Puccis fundatore, & prædicta causa eo tempore dumtaxat extitit, quapropter Domina Octavia Capponia eo jure utens, factum defuncti antecedens impugnare non prohibetur.

Tertiò respondetur, quod cùm Robertus in
12 hoc Jure Patronatus, & non hæreditario à Laurentio, successerit, juxta reg. text. *in leg. unum ex familia, ff. de leg. 2.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 8. num. 20. & 21. & lib. 2. cap. 4. num. 12.* respectu hujus Juris Patronatus factum defuncti potuit impugnare, secundùm textum *in leg. Lucius Titius 38. ff. solut. matrim.* & *ibi* Bart. *in fin num. 7.* Barbos. *num. 24.* Phanuc. *de invent. 7. part. ex num. 196.* Alciat. *in leg. filiusfamilias, §. Divi, in fin. de legat. 1.* Crot. *in leg si is qui, num 11. ff. de usucap.* Natt. *cons. 470. num. 13. lib. 2.* Tiraquell. *lib. 1. de retract. §. 1. glos 9. num. 53.* & conducit textus pro eorum sententia, *in leg. Seia 73 ff. de evict. leg. ult. Cod eodem tit.* Grammat. *decis. 913. ex n. 8. cum seqq.*

Et ita resolutum utraque parte informante, &c.

Florentina Canonicatus; Lunæ 3. Iunii 1630.

Coram R. P. D. Verospio.

SUMMARIUM.

1 *Instituendi necessitas cessat in transversalibus.*
2 *Patronis filius esse non potest unà cum patre in Iure patronatus hæreditario.*
3 *Ius patronatus gentilitium probatur ex eo quòd filius fuerit admissus ad præsentandum una cum patre.*
4 *Testator quando præsumatur prius fecisse aliud testamentum.*
5 *Actuum pluralitas præsumitur ubicunque sub diversa formà appareant celebrati.*
6 *Divisio bonorum facta in præjudicium vocatorum, an sustineatur?*
7 *Alienatio ex causa divisionis permissa est inter cohæredes fideicommisso gravatos.*
8 *Alienatio facta in extraneos ab hæredibus gravatis sustinetur, eis viventibus, cùm eorum vita durante nullum possis considerari præjudicium vocatorum.*
9 *Apoplexia morbus impedit, quòd patiens possis ad sacros Ordines promoveri.*
10 *Resignatio beneficiorum intra res menses publicari debet.*
11 *Præsentatio probat observantiam licèt non fuerit effectum sortita.*

DECISIO LXIV.

DUabus decisionibus firmarunt Domini coram me, qualitatem hujus patronatus esse hæreditariā, cùm causa inter patronos agitaretur, revocata decisione R. P. D. bon. mem. Buratti, in quà cùm super eodem patronatu dubitaretur inter præsentatos; probationes tunc datæ visæ fuerant concludere potius contrariam qualitatem gentilitiam.

Fundamentum posteriorum resolutionem illud fuit, quòd observantia, quæ pro qualitate gentilitia deducebatur, verè concludere non poterat, cùm præter contrariam Juris præsumptionem; iidem qui tanquam ex familia de Puccis dicebantur præsentasse, essent etiam hæredes Cardinalis Laurentii de Puccis, apud quem primum in eadem familia probatur fuisse hunc patronatum: Imò non nisi tanquam ipsius Cardinalis hæredes præsentassent.

Hoc ultimum decisionis fundamentum cœperunt controvertere Domini de Venturis, qui contrariam qualitatem gentilitiam defendebant, & cùm tertiò audiri obtinuissent super qualitate hujus patronatus, proposui dubium, An esset recedendum à decisis? quod Domini negativè resolverunt.

Novæ huic disputationi occasionem dedit testamentum, quod novissimè, & post resolutiones factas exhibitum fuit à Venturis, in quo cùm Cardinalis vocasset eos, qui aliàs sibi ab intestato successissent, putabant tolli responsiones datas in utraque decisione; quod filii, nepotes, licèt in gradu posteriores vocati simul censerentur ex testamento Cardinalis, in quo tanquam trans- 1
versali non cadebat necessitas instituendi, cùm secundùm formam successionis intestatæ, patruis, & patre superstitibus, jus aliquod habere filii, aut nepotes non potuissent, §. 1. *Auth. de hæred. ab intestat. venien. Authent. de succession. Cod. de suis & legitim.* Atque ita præsentationes, in quibus simul concurrerunt, sustineri non possent nisi tanquam factæ in capita, atque uti de patronatu gentilitio; 2
cùm in patronatu hæreditario vivente patre Patronus simul filius esse non poterat, Calderin. *cons.*

9. de

9. *de jurepatron.* Friederic. de Sen. *conf.* 111 *num.* 9. *verf. Praeterea si filius*, Verall. *decif.* 284. *num.* 2. *part.* 1. & 314. 3. *num.* 3. parte 2. Sicut hoc argumento ad probationem qualitatis gentilitiæ usa fuit Rota *in Florentina de Ricasolis* 10. *Maii* 1603. *coram Cardinali Lancelloto*, eamque sequuta fuit Decisio facta *in hac causa coram bonæ memoriæ Buratto vigesimoquinto Maij* 1616.

Verum hoc argumentum ex testamento Cardinalis id solùm concludebat, ut in successione ex forma ejusdem testamenti ipsius Cardinalis hæreditas proximioribus, & anterioribus in gradu deferretur, ejus verò divisionis, quæ apud ejusdem Cardinalis hæredes semper servata fuit, non solùm mentio aliqua non fiebat in eodem testamento, sed ex forma succedendi in eo data? eadem divisio subsistere non poterat, cùm ex stipite Alexandri cum Antonio Cardinali Pistoriensi, & Raphaële admitteretur Joannes Paulus nepos, & unà cum Roberto patre Jannottus & Pandulphus, ex stipite ejusdem Roberti; unde horum alterum ex his necessariò, & omninò sequebatur;
4 Vel quod aliud testamentum supponendum esset, & quidem diversum à primo, dum præter temporis diuturnitatem, quæ inter hoc testamentum, & mortem Cardinalis intercesserat alio modo, & forma, quàm in eodem testamento disponeretur, probabatur possessam fuisse Cardinalis hæreditatem, Glos. *in leg. omnium, Cod. de testam.* Decian. *conf.* 55. *num.* 35. Menoch. *præsumpt.* 16. *lib.* 6 *num.* 21. Mascard. *de probat. conclusione* 1174. *num.* 38. Rota *in Regien Juris patronatus* 11. *Maij*, 1623 *coram Domino meo Pirovano*, sicut generatim, & universè
5 hæc actuum pluralitas præsumitur ubicunque sub diversa forma appareant celebrati, Bald. *in cap. cùm Joannes Eremita* 10. *num.* 4. Felin. *num.* 8. *de fide instrument.* Menochius *dicta præsumpt.* 15. *libro* 6. *num.* 15. Rota *in Nepesina Tutela* 11. *Maij* 1619. *coram Cardinali Verospio.* Vel cùm iidem, qui fuerunt Cardinalis hæredes, ejusdem Cardinalis hæreditatem inter se patriti fuerint, & secum participes esse voluerint, quos aliàs exclusissent secundùm formam successionis intestatæ, neque opus sit eodem testamento ad probationem, An simul cum suis majoribus filii, & nepotes succedere debuissent, si eo non obstante fuerunt iidem nepotes admissi ad eam hæreditatem ab iis, qui ex forma ejusdem testamenti erant hæredes Cardinalis, ita ut ex utroque capite declaretur præsentatio tanquam de patronatu hæreditario.

Neque hæc facta ideò dici poterant, ut solùm eorumdem filiorum, & nepotum consensus adhiberetur in divisione, quæ facta fuit inter eosdem Cardinalis hæredes, ut cessaret inde du-
6 bitatio, an ex eadem divisione ipsis præjudicari potuerit tanquam vocatis ex rationibus, quas ponit Peregrin. *de fideicommissis, articulo* 52 *numero* 87. *& articulo* 53 *num.* 61 Hæc enim prodesse possent, si solùm eorum consensum appareret fuisse requisitum, non autem tanquam in effectu participes, & cohæredes admissi fuissent: præterquam neque verum est, ut non potuerit fieri eadem di-
7 visio inter ipsos cohæredes sine consensu nepotum, aut filiorum, qui succedere, sive in patronorum, sive in patris sui portione debuissent, *leg. cùm pater* 79. §. *hæreditatem*, & *ibi* Castren. *num.* 2. *Digestis, de legat.* 2. Peregrin. *de fideicommiss. articu-*
8 *lo* 40. *num.* 36. Dec. *conf.* 511. *num.* 6. Cùm immò sustineatur alienatio, etiam quæ facta sit in extraneum, adeò ut viventibus iis, qui alienarunt, considerari non possit præjudicium aliquod vocatorum; cum & prædecedere possint, & quandocunque consentire, *leg. servum filij* 46. §. *si quis ei, leg. servo legato* 12. § *si testator, Digestis, de legat.* 1. Peregrin. *eod. articulo* 40. *num.* 6. *&* 7 *& articulo* 51. *num.* 6. Castren *in leg. filiusfamilias*, § 11 *num.* 7. Ripa *num.* 47. *Digestis, de legat.* 1. Zanch. *in leg. hæredes mei* §. *cùm ita, num.* 405. *Digestis ad Trebell.* Gabriel. *conf.* 118. *lib.* 1. Surd. *conf.* 73. *num.* 72. *& conf.* 238. *num.* 9.

Quod verò eadem divisio, non autem testamentum effectum habuerit, cum probaretur ferè ex omnibus actis, qui fieri inter eosdem hæredes contigerunt, in quibus vel retenta, & servata semper fuit eadem forma, atque in laudo apparebat fuisse inter ipsos hæredes divisam Cardinalis hæreditatem, vel facta fuit mentio eorundem stipitum, & portionum hæreditariorum, vel admissi fuerunt qui aliàs non successissent secundum formam datam in testamento. Dixerunt tamen Domini, tolli prorsùs omnes difficultates ex ultima præsentatione, quæ successit anno millesimo quingentesimo octogesimo sexto, in qua præcisè & ad unguem servata fuit eadem divisio stipitum, & vocum, sicut in laudo divisa fuerat Cardinalis hæreditas, cùm sicut fuit in aliis omnibus decisionibus consideratum, posset hæc præsentatio inter cæteras ostendere hanc qualitatem hæreditariam, tam ratione ultimi status, quàm quia in ea ex stipite Alexandri intervenerat Robertus Joannis Pauli, à quo immediatè causam habent Lucretia, & Sibilla auctrices Dominorum de Venturis. Neque eadem præsentatio dici poterat successu caruisse, cùm Petrus de Nalus, qui ex 9
ea Canonicatum obtinuerat propter morbum apoplexiæ, ex quo ad sacros Ordines promoveri non potuit, resignare coactus fuerit hunc Canonicatum, & obtinuerit hac etiam de causa absolvi à fructibus, quos indebitè perceperat, imò 10
idem Canonicatus fuerit alteri collatus tanquam vacans à principio propter non publicatam resignationem (ex cujus resignationis causa idem Petrus provisionem suam obtinuerat) intra tres menses juxta constitutionem Gregorij Decimitertij, *de publicandis resignationibus.* Ea enim nova provisione, vel sublatum fuit solum impedimentum inhabilitatis ipsius provisi, & præsentationem Patronorum Papa potiùs confirmavit per provisionem, quæ non erat præsentationi contraria, vel adhuc non opus est videre, an ea præ- 11
sentatio fuerit effectum sortita, cum illa non deducatur ad effectum quasi possessionis quo casu, ut jus ex ea præsentatione quæsitum dici posset, opus esset probare, ut eadem præsentatio executionem habuerit, sed tantum ut ex ea appareat quid in hoc patronatu fuerit per Patronos observatum, ut benè, & in proposito distinxit, Rota *in Florent. Juris patronatus de Rica solis* 10. *Martij* 1603. *&* 11. *Febr.* 1604. *coram Cardinali Lancellotto.*

Et ita utraque, &c.

Elnen. Canonicatus, Veneris 6. Iunii 1631.

Coram R. P. D. Ghisilerio.

SUMMARIUM.

1 *Subrogato gratiosè danda est immissio, probato Clericatu; obitu defuncti in possessione beneficij, & ejusdem beneficij affectione.*

2 *Clericatus probatur ex litteris Ordinarij.*

3 *Obitus beneficiati in possessione beneficij, probatur ex confessione adversarij.*

4 *Possessio semel probata præsumitur usque ad obitum continuata, & suffragatur successori ad effectum obtinendi immissionem vigore gratiosa subrogationis.*

5 *Beneficij affectio in coadjutoriis pendet à validitate, & justificatione causæ, per quam fuit motus Papa ad concedendam coadjutoriam.*
6 *Coadjutoria cessat cessante causa ob quam fuit concessa.*
7 *Papa quando ex causa narratorum manus apponit super aliquo beneficio si narrata non sunt vera, Papa non intendit præjudicare collatoribus.*
8 *Ætas decrepita propriè est supra annos septuaginta.*
9 *Ætas est difficilis probationis.*
10 *Ætas probari potest per conjecturas, & indicia.*
11 *Ætas probari potest per testes singulares.*
12 *Ætas probatur per testes deponentes de proprio judicio, vel per aspectum.*
13 *Confessio annorum ejus, de cujus ætate quæritur, multum concludit.*
14 *Fides Baptismi non probat ætatem nisi fuerit extracta à Parocho.*
Amplia ut num. 15.
16 *Fides Baptismi à Parocho non extracta, probat, si fuerit extracta vigore compulsoriæ parte citata.*
17 *Libri Baptismi custodia præscripta fuit à Sacro Concilio Tridentino.*
18 *Presbyteratus Ordine non potest quis decorari ante annum 25. ex dispositione Sacri Concilij Tridentini.*
19 *Testes dubitativè deponentes non probant.*
20 *Testes melius informati debent aliis præferri.*
21 *Ebrietas ut tollat fidem testibus, probari debet tempore examinis.*
22 *Infirmitas alicujus benè probatur per testes.*
23 *Testibus peritis magis creditur quàm aliis in iis, quæ eorum peritiam concernunt.*
24 *Infirmitas alicujus bene probatur ex facto, scilicet si ille ex ipsa infirmitate decesserit.*
25 *Beneficium ex appositione manus Papæ ita remanet affectum, ut nullus inferior possit amplius se circa illud intromittere.*

DECISIO LXV.

CUm dubitaretur, An Cosmo Romeu à Sanctissimo deputato Coadjutori cum futura successione Francisco patruo in Canonicatus Ec-
1 clesiæ Elnen. vigore subrogationis gratiosæ esset danda immissio, fuit affirmativè resolutum; cum Clericatus Cosmi, obitus Francisci in possessione Canonicatus, & affectio Canonicatus benè probentur ut requisita necessaria in hoc judicio immissionis, Seraph. *decis. 1426. num.* 1 Rota *decis.* 154. *numero 1 part. 2. recent. & in Cusent. Abbatiæ* 20. *Decembris 1627. coram Eminentissimo Cardinali*
2 *Virili.* De Clericatu constat ex pluribus testibus, & ex litteris Ordinarii, quæ solæ sufficerent, Grammat. *decis. 81.* Seraph. *decis. 313. num.*
3 *1.* felicis memoriæ Gregor. XV. *decis.* 49 *num.* 6. *& 78. num. 5.* obitus autem Francisci in possessione Canonicatus probatur ex confessione partis, quæ superat alias probationes, *leg. cum te,* ubi not. *C. de transact.* Siquidem de tali confessione patet in titulo obtento à Capitulo, Rota
4 *decis. 4. part. 1. divers.* & datur instrumentum adeptionis possessionis, quæ præsumitur continuata usque ad obitum, & suffragatur successori ad effectum consequendi immissionem gratiosæ subrogationis ex notatis *in allegat. Cusentina Abbatiæ coram Eminentissimo Cardinali Virili,* bonæ memoriæ Cardin. Cavaler. *decis. 559. num. 3. & decis. 608. num.* 3. felicis record. Gregor. XV. *decis. 166. num. 9. & 394. num. 4.*

5 Affectio Canonicatus, de quo agitur, pendet à validitate gratiæ Coadjutoriæ, & à justificatione causæ, qua motus fuit Papa ad Coadjutorem admittendum, Rota *decis. 14. num 2. ut lit. pend. in nov. decis.* 419. *num.* 2. *parte 2. divers. in Barchinonen. præcedentiæ 27. Januarij 1601. coram bonæ memoriæ Cardinali Sacrato in Cœneten. Parochialis 4. Decembris* 1606. *coram bonæ memoriæ Cardinali Marquemontio; & in Oxomen. Archidiaconatus 19. Novembris 1614. coram bonæ memoriæ Buratto,* quam sequuta est Rota *in Leodien. Canonicatus Sancti Dionysij 25. Maij* 1626. *coram Reverendissimo Patre Domino meo Pirovano confirmata 9. Junij* 6
1628. quia cessante causa cessat etiam gratia, & 7
ideò cùm per Coadjutoriam Papa limitatam manum apposuerit ex causa narratorum, si narrata non sunt vera, Papa non intendit præjudicare Collatoribus ordinariis, & per consequens cessante gratia cessat & affectio ex suprà deductis: sed hanc validam, & justificatam censuerunt Domini ex quo bene probantur narrata in gratia, ætas ultra 70. annos, & infirmitas.

Quoad ætatem, illa probatur ex testibus octogenariis & nonagenariis deponentibus se cognovisse, coadjutum usque de anno 1552. quorum dicta adminiculantur ex aliis testibus concludentibus ætatem narratam ex aspectu & de judicio, atque etiam alio deponente Franciscum obiisse in ætate decrepita, quæ propriè est suprà 70. annos, ut firmat Odd. *de restitut. in* 8
integr. p. 1. q. 21. Modern. Rom. *de Judicibus, lib. 2,*
cap. 8. num. 154. & cùm ætas sit ex sui natura res 9
difficilis probationis, Bald. *in l. si minorem, C.* 10
de integr. restit. per conjecturas & indicia probari potest, *leg. cum ætate,* ubi Gloss. *ff. de probation. l. cum te, eodem.* Alciat. *in tract. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 14. num.* 8. *& seqq.* Socin. *cons. 3. num. 1. vol 2.* præcipuè quando agitur de ætate longæva, Mascard. *de probat. conclus.* 675. *num.* 2. Rota *decis.* 260. *num.* 1. *part. 2. divers.* & coram Mantic. *decis.* 124. *num.* 11
2. & potest probari per testes singulares, ut 12
tradit Farin. *fragm. crim. lit. A. num.* 187. & optimè comprobatur ex depositionibus testium deponentium de judicio suo, vel per aspectum, juxta theoricam Bar. *in leg. de ætate, num 7. &* 10. *ff. de minor.* quam passim sequuntur Doctores, & tenuit Rota *decis.* 131. *num. 2. & 3. part.* 1. *coram Caputaq.* Testes autem adducti pro Cosmo ferè omnes reddunt optimam rationem, vel de cognitione à pueritia, vel à juvenili ætate, vel
ex confessione ipsius Canonici Coadjuti, quæ 13
multum concludit, *l. Publia, in fin. ff. depos.* Abb. *in rubr. extra, de probat.* Paris. *cons.* 115. *num.* 12. *vol. 1.* Mascard. *de probat. concl. 673. num. 1.*

Probationes in contrarium adductæ per Antonium non relevant. Nam fides Baptismi, in 14
qua refertur, Franciscum coadjutum fuisse natum anno 1562. à quo usque ad ejus obitum elapsi sunt tantum modo 65. anni, non est extracta à Parocho, ut requiritur ad hoc, ut ex illa probatio ætatis concludatur, cùm agatur de his quæ spectant ad ejus officium: Bart. *in l. 2. C. de ponder. libr.* 10. Gabr. *de testibus concl.* 1. *num. 119.* Ruin. *cons. 56. num. 5. lib. 1.* Imò neque extracta fuit à Notario, neque ab aliquo, cui ex officio demandata esset custodia libri hujusmodi, sed fuit extracta à tertio, cui non probatur fuisse concessam hanc facultatem extrahendi, & licet dicatur, eum, qui extra- 15
xit, fuisse Presbyterum, & Vicarium loci, attamen nihil facit, quia non constat quod Presbyter & Vicarius custodirent librum, nec ex ejus persona potest accipere robur hoc prætensum instrumentum, Rota *decis.* 603. *num.*
3. p. 2. recent. & saltem debebat extrahi cum com- 16

pulsoria parte citata, *Auth. si quis in aliquo*, ubi Dec. *n. 9.* & 10. *C. de eden.* Rota *decis.* 1. *de fid. Instr. in nov.* Mohed. *decis.* 8. *eod. tit.* sanct. mem. Greg. XV. *decis.* 469. *num.* 4. Quinimò hæc fides Dominis admodum inverisimilis visa fuit; quoniam ex fide Parochorum patet quod eo tempore non extabat hic liber, cùm agatur de tempore

17 re ante Concilium Tridentinum, à quo tradita fuit, & præscripta custodia librorum, in quibus Baptizatorum nomina describuntur, & cùm de tempore quo in partibus fuit producta dicta fides, fuerit protestatum, quod formiter extraheretur, & non fuerit extracta, specialis compulsoria petita fuit denegata 17. Februar. 1631. *coram D. meo Ubaldo Ponente* Plurimi tamen fecerunt Domini attestationem authenticam susceptionis Ordinis Presbyteratus à Francisco Coadjuto de mense Decemb. 1583. ad quem promoveri non potuisset ante 25. ætatis annum ex

18 dispositione Sacri Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 12. *de reform.* à quo tempore ad annum 1627. quo fuit concessa gratia Coadjutoriæ, etiam quod Franciscus fuisset solùm annorum 24. concluditur, ut ipse haberet plusquam annos 67. quæ benè coadjuvare potest dicta testium Cosmi deponentium eundem Franciscum de tempore concessæ gratiæ excessisse annum septuagesimum.

19 Testes in contrarium adducti non obstant,

20 quia deponunt dubitativè, nec concludunt ætatem inferiorem, sed testes Cosmi melius informati debent aliis præferri, Alexand. *consil.* 141. *num.* 11. *lib.* 1. Felin. *in cap. in vestra, num.* 11. *de testibus*, Aymon. *cons.* 400. *num.* 35. Mantica *decis.* 61. *num.* 8. & eorum depositio redditur maximè verisimilis per supradictam fidem suscep-

21 tionis Ordinis Presbyteratus. Neque relevat exceptio prætensæ ebrietatis aliquorum testium, quia non probatur de tempore examinis, ut necessariò requiritur ad effectum, ut ebrietas adimat fidem testibus, Gravet. *cons.* 169. *numero* 5. Mascard. *de probat. concl.* 579. *numero* 6. Rota *in Hispalen. Primitiarum* 31. *Maij* 1617. *coram Eminentissimo Cardinali Pamphilio.*

22 Quo verò ad infirmam valetudinem Francisci Coadjuti, illa est concludenter probata ex testibus, quorum duo erant Medici, unus Physicus, alter Chirurgus, quillum curarunt ante concessionem gratiæ, & successivè usque ad ejus obitum deponentibus de lapsu in terram, post

23 quem Franciscus non amplius exiit è lecto, quibus uti peritis magis quàm aliis defertur, *leg. septimo mense*, ubi Bald. *in princip. ff. de stat. hominum*, Socin. jun. *cons.* 183. *num.* 11. *lib.* 2. Rota *decis.* 620. *num.* 3. *part.* 1. *divers. in Giennen. Thesaurariæ seu Coadjutoriæ*, 22. *Maij* 1624. *coram bo-*

24 *næ memoriæ Buratto.* Et hæc adversa valetudo comprobatur ex aliis sex testibus de ea deponentibus, & ex facto ipso, cum paulo post signatam supplicationem ex prædicto morbo decesserit.

Quare cùm copulativè ætas, & infirma valetudo narrata in gratia Coadjutoriæ fuerint justifi-

25 cata, est danda immissio Cosmo in vim subrogationis gratiosæ, stante affectione ex appositione manus Papæ, ex qua Canonicatus ita remansit affectus, ut nullus inferior se circa illum potuerit amplius intromittere: ad text. *in cap.* 1. *extr. de confirm. util. vel in util.* & *in cap. ut nostrum, de appellat.* juxt. not. per Doctores *in cap. inter dilectos, de excessibus Prælat.* Æneas de Falcon. *de reservat. benefic. prælud.* 3. *num.* 4. Paris. *consil.* 47. *num.* 30. & *sequentibus*, *lib.* 4. Rebuff. *in prax. benef. part.* 1. *de reserv. num.* 34. Gonzal. *sup. regul.* 8 *glos.* 52. *num.* 4. Rota *decis.* 570. *num.* 2. *part.* 1. & 190. *num.* 6. *part.* 2. *recent.*

Et hæc utraque parte informante fuerunt resoluta coram Reverendissimo Patre Domino meo Ubaldo, in cujus locum propter ejus absentiam fui subrogatus.

Romana Quarti Dotalis, Die Sabbati 26. Novemb. 1633. In Rota Martiniana.

Coram R. P. D. Dunozetto.

SUMMARIUM.

1 *Vxor mortuo marito potest prætendere lucrum dotale ex dispositione Statuti Vrbis* lib. 1. cap. 131.

2 *Statutum Vrbis* lib. 1. cap. 131. *ut habeat locum, requiritur matrimonij consummatio.*

3 *Mulier prætendens lucrum dotale vigore Statuti Vrbis*, lib. 1. cap. 131. *tenetur concludenter probare matrimonium fuisse consummatum.*

4 *Confessio partis benè probat contra seipsam.*

5 *Matrimonium habetur pro consummato ad effectum consequendi lucrum dotale, si per conjugem superstitem non steterit, quominus matrimonium consummaretur.*

6 *Matrimonium est à principio nullum propter impotentiam perpetuam.*

7 *Matrimonium ubi non adest, ibi nec dos, nec lucrum, seu donatio propter nuptias esse potest.*

8 *Matrimonium quando est nullum propter impotentiam viri, non debetur lucrum dotale.*

DECISIO LXVI.

Dominus Alexander Cavetanus contraxit matrimonium solemniter cum Domina Diana Grotta, cum qua cohabitavit per duos menses circiter: deinde obiit. Post ejus obitum Domina Diana ultra restitutionem dotis, cœpit prætendere lucrum dotale à Domino Camillo Cavetano patre, & fidejussore ex dispositione statuti Urbis *cap.* 131. *lib.* 1. Unde proposito è me dubio, an ei, 2
deberetur; Domini negativè responderunt.

Nam fuit consideratum dictum statutum in quo Domina Diana se fundat, requirere matrimonij consummationem, & ad effectum lucrandi Quartum dotale, ut ex ejus lectura evidenter apparet. Unde Domina Diana, quæ est actrix, & 3
petit dictum Quartum vigore dicti Statuti, deberet concludenter probare istam qualitatem à Statuto requisitam, & sic matrimonium verè consummatum fuisse: ut in terminis Statuti de lucro dotis, Paris. *cons.* 34. *num.* 10. & *seqq. lib.* 3. & *cons.* 62. *num.* 42. *lib.* 4. Rolan. à Valle, *cons.* 46. *num.* 8. *lib.* 4. Bero *cons.* 40 *n.* 25. *post med. lib.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *disput.* 19. *num.* 3. & 4. Rota *decis.* 101. *n.* 1. *part.* 2. *divers.*

Ex his autem, quæ pro parte dictæ Dianæ deducuntur, tantùm abest, ut probetur dicta qualitas, quinimò de contrario constat tam ex propria ejus confessione, de qua in *summario, numero nono*, asserentis se nunquam ab Alexandro carnaliter fuisse cognitam: quæ confessio in his terminis contra ip- 4
sam benè probat: Rota *divers. dicta decis.* 101. *num.* 11. *parte* 2. Greg *decis.* 357. *num.* 3. quàm ex relationibus Matronarum, quæ facta corporis suspectione post contractum matrimonium, eam Virginem & incorruptam esse retulerunt.

Non obstat quod per Dianam non steterit quo- 5
minus Matrimonium consummaretur, sed per Alexandrum; ideoque in hoc casu illud haberi debeat pro consummato: quod sufficit ad effectum consequendi lucrum dotale: Bald *in leg. Deo nobis*, *lib. num.* 7. *vers. sed juxta hoc*, *Cod. de Episcop.* & *Cleric.* Napodan, *in consuetud. Neap. in tit. de jur. Quart. folio* 256. *sub*

256. *sub num.*32. *& folio* 258. *num.* 43. Surd. *de*
alimentis, *titulo* 1. *quæstione* 32. *numero* 18. San-
chez *de Matrimonio*, *libro* 6. *disputatione*
38. Molfes. *ad consuetud. Neap. parte* 7. *tit. de Jur.*
Quart. quæstione 7. *per totum*, *& in addit. à num.*
15. *usque ad numerum* 21. Gramm. *decisione* 103.
sub numero 87. *vers. & licèt*, *cum sequentibus*, Gail.
observat. 80. *numero* 11. *vers.* 2. *limitatur libro* 2.
& in terminis Statuti Urbis, Rota *decisione* 92.
& 103. *parte* 2. *divers.* Quia de contrario appa-
ret ex depositionibus testium pro parte Alexan-
dri examinatorum, asserentium dictam Dia-
nam ut plurimum repulisse virum ad eam acce-
dere volentem, & persæpè ex lecto maritali
ad matrem confugisse, ac demum maximis cum
dissentionibus illum domo ejecisse. Ex quibus
potiùs constat de renitentia Dianæ, quàm de
ejus patientia.

Non obstant deducta ad probandam impo-
tentiam perpetuam Domini Alexandri: nam
omisso, an ex illis probetur, prot illam proba-
6 ri Domini non credebant; attamen dato, quod
illa esse probata, adhuc tamen non deberetur
dictum lucrum, cùm propter dictam impoten-
tiam Matrimonium fuerit à principio nullum:
cap. 2. & *ibi* Doctores *de frigid. & maleficiat.* San-
chez *de Matrimonio*, *libro* 7. *disputatione* 92. *nu-*
7 *mero* 2. cum aliis adductis per Bonacinam *de*
8 *matrimonio*, *quæstione* 3. *puncto* 13. *num.* 9. quo
casu cessat statutum de lucro dotali; quia ubi
matrimonium non adest, nec dos, nec lucrum,
seu donatio propter nuptias esse potest: ut in
terminis, quod lucrum non debeatur, quia
matrimonium est nullum propter impotentiam
viri: Bald. *in cap. juravit*, *numero* 1. *de probat.*
Phanuc. *de lucro dotali*, *glos.* 3. *numero* 6. Gomez
ad leg. 50. *Tauri*, *numero* 7. Barbos. *in leg.* 2.
Digestis, *soluto matrimonio*, *parte* 1. *num.* 158.
Molphes. *ad consuetud. Neapolit. tomo* 1. *parte* 7.
num. 7. *& seqq.*
Et ita utraque, &c.

Romana Quarti Dotalis, Die Lunæ 20. Novembris 1634.

Coram R. P. D. Dunozetto.

SUMMARIUM.

1 *Statutum Urbis* lib 1. cap. 131. *defert lucrum dotis post consummatum matrimonium, & num.* 13.

2 *Dotis lucrum, quando debetur ex statuto, vel pacto, an debeatur non consummato matrimonio; Quæstio ista inter Doctores est valdè controversa; Et pro utroque casu adsunt Doctores, qui de communi testantur.*

4 *Dictio*, juxta, *stat similitudinariè, ut dictiones*, sicut, tanquam, ad instar, *& similes.*

5 *Dictio*, juxta, *potiùs censetur stare demonstrativè quàm restrictivè.*

6 *Dictio*, juxta, *tunc multo magis dicitur stare demonstrativè quando est adjecta dispositioni, & prolata in materia, cujus natura sit disponere.*

7 *Dictio*, juxta, *tunc stat causativè, non autem relativè, & restrictivè, quando non constat de relato.*

8 *Dictio*, juxta, *quando constat de relato, tunc stat similitudinariè, & restrictivè ad relatum.*

9 *Lucrum dotale debetur uxori vigore statuti Urbis* lib. 1. cap. 131. *si per ipsam non steterit quominus matrimonium consummaretur.*

10 *Statuti vigore si aliquis prætendat aliquid ad se spectare, debet probare quod interveniant omnes qualitates à statuto requisitæ.*

11 *Testibus deponentibus super Affirmativa magis credendum est.*

12 *Testes si fuerint examinati in alio judicio, & eorum depositiones non producantur, non merentur attendi.*

13 *Uxor debet præstare patientiam successivam, ad hoc ut dicatur quod per ipsam non steterit, quo minus matrimonium consummaretur.*

DECISIO LXVII.

PRætendente Diana Grotta per obitum Alex- 1
andri ejus viri sine liberis ultra restitutionem
dotis sibi deberi Quartum dotale, juxta dispo-
sitionem Statuti Urbis, *cap.* 131. *libr.* 1. Illud
ei nondeberi Domini sub die 26. Novembris
1633. responderunt: ea moti ratione, quia
Statutum defert lucrum dotis post consumma-
tum matrimonium, quæ consummatio non
probabatur; prout nec etiam hodie visa fuit
Dominis probari: & propterea persiteruntin
decisis.

Nam licèt quæstio sit multùm controversa 2
apud Dominos, etiam quando lucrum dotis
debetur ex statuto, vel pacto, an debeatur non
consummato matrimonio? Ut latè per Cevall.
quæstion. 110. Bernard. Grev. ad Gayll. *conclus.* 80.
per tot. lib. 2. & pro utraque opinione adsint Do-
mini attestantes de communi opinione; attamen
in præsenti casum visum fuit Dominis nos ver-
sari extra istam difficultatem, quia lucrum do-
tis fuit promissum juxta dispositionem statuti Ur-
bis, quod ut suprà dixi, defert lucrum dotis 3
post consummatum matrimonium.

Et quod in isto contractu partes se confor-
maverint cum statuto Urbis, satis dignoscitur
ex ipso instrumento dotali, in quo fuit dictum,
(*juxta formam statuti*) illa siquidem dictio, *jux-*
ta, stat similitudinariè; ut dictiones *sicut*, *tanquam*, 4
ad instar, & similes, *l. si quis*, *C. de sepulchro vio-*
lato, *l.* 1. *C. de his, qui parent. vel liber. occid. leg.*
leges ut generales, *Cod. de legibus*, Bero. *cons.* 38. *num.*
3. *volumine* 1.

Neque obstat quod ista dictio, *juxta*, potius 5
censeatur stare demonstrativè, quam restrictivè
Bart. *in leg. Centurio num.* 39. & *ibi* Jas. *numero*
51. Rip. *num.* 173. *ff. vulg. & pupill.* Rota *decis.* 27.
num. 7. *part.* 2. *divers.* Maximè cùm illa sit adje-
cta dispositioni, & prolata in materia, cujus na- 6
tura sit disponere, & sic tanto magis stat causa-
tivè: Rota *decis.* 40. *num.* 3. *par.* 2. *divers.*

Quia hoc est verum, & benè procedit; quando 7
non constat de relato: quia tùnc dictio, *juxta*,
stat causativè; non autem relativè, & re- 8
strictivè secus verò quando constat de re-
lato, prout hic; quia constat de statuto, quo
casu prædicta dictio stat similitudinariè & restri-
ctivè ad dictum statutum: Bart. *in extravag. Ad*
reprimendum, *vers. prout*, *sub numero* 2. Alexand.
cons. 106. *numero* 21. *libro* 3. Decius *cons.* 63. *num.*
6. *& in leg. edita*, *numero* 84. *in fine*, *& numero*
sequenti, *Cod. de eden.* Curt. jun. *cons.* 92. *numero*
10. Ruin. *consil.* 25. *numero* 11. *lib.* 1. Socin. jun.
cons. 122. *num.* 33. *lib.* 3. Grat. *cons* 105. *num.* 2. *vol.*
2. Rota *dict. decis.* 40. *num.* 4. *&* 5. *part.* 2. *di-*
vers.

Z 2 Non

Non obstat, quod non steterit per Dianam
9 quominus Matrimonium, consummaretur, & propterea ei lucrum dotale denegari non possit: ex allegatis *in decisione*: quæ revidetur; & in his terminis Statuti Urbis adsunt *decisiones* 92. *&* 101.
10 *parte 2. diverf.* Quia ut suprà dictum est, cùm istud lucrum fuerit promissum juxta litteram statuti, Diana debet probare, quod intervenerint requisita à statuto: & si ipsa prætendit per se nõ stetisse quominus matrimonium consummaretur, hoc debet concludenter probare: ut ultra allegata *in decisione* tenent Surdus *consil.* 130. *num.* 1. *post med.* Gratian. *discept.* 745. *num.* 57. & fuit dictum *in Romana Census coram Reverendissimo Domino Decano* impress. apud Pic. *ad stat. Urbis decis.* 30. *numero* 4.

Non obstant testes examinati pro parte Dianæ deponentes, quod unanimi consensu per quadraginta dies isti conjuges insimul decubue-
11 runt, & quod de meridie in thalamo claudebantur, quibus testibus uti deponentibus super affirmativa, plurimum est deferendum ad probandam patientiam ipsius mulieris. Farinacius *de testibus, quæstione* 65. *numero* 200. *& sequentibus,* Rota *decis.* 355. *num.* 2. *parte* 1. *& decis.* 619. *num.* 9. *parte* 3 *diverf.*

12 Quia ultra quod dicti testes fuerunt examinati in alio judicio, nec eorum depositiones fuerunt adhuc in Rota reproductæ, & sic non merentur attendi, non deponunt de patientia successiva præstita ab ipsa Diana: quinimmò constat de contraria per alios testes pro parte Camilli examinatos, qui deponunt, quod ipsa egrediebatur è lecto, & ibat dormitum cum Matre, & interrogata de hoc, respondebat; *che così li piaceva di fare*: prout deponunt tertius, & quartus testis; & idem deponunt secundus, & tertius, dum dicunt, quod vir fuit ejectus domo: unde clarè patet quod Diana non probat intentionem suam: & quod dicti testes repugnant probationibus ipsius: & ex illis apparet ipsam
13 non præstitisse, ut dixi suprà, patientiam successivam, quam præstare tenebatur, ad effectum ut potuerit dici per eam non stetisse, quin matrimonium consummaretur: & traditur per Calder. *consil.* 5. *verf. respondebat*: Berett. *conf.* 45 *sub numero* 19. Socin. *conf.* 156. *numero* 10. *libro 2. verf. Primò enim.*

Non obstat quod Diana fassa fuerit se esse virginem, & quod Camillus in suis positionibus dixerit Alexandrum, ejus filium ivisse ad uxorem, & per quadraginta dies cum ipsa cohabitasse: quia non exinde propterea probatur continua cohabitatio Dianæ cum Alexandro, toto tempore, quo duravit matrimonium; nec quod per ipsum steterit quominus fuit consummatum matrimonium.

Et ita ex iis cum aliis deductis *in alia decisione*, utraque parte infotmante, fuit resolutum, lucrum dotis non deberi.

Giennensis Thesaurariæ, Lunæ 24. Novembris 1634.

Coram R. P. D. Verospio.

SUMMARIUM.

1 *Probatio unius ex duabus qualitatibus copulativè narratis, non sufficit ad validitatem gratiæ, quamvis qualitas, probata potuisset satis esse ad obtinendam gratiam.*

2 *Coadjutoriæ gratia obtenta sub prætextu dolorum, valere non potest, nisi quatenus dolores sint continui.*

3 *Capitis dolores, ex communi Medicorum schola connumerantur inter magnos, imò pestiferos, & acutos morbos.*

4 *Dolores qui non sint continui, dicuntur chronici.*

5 *Testis deponens super magnitudine morbi, debet illius signa referre.*

6 *Morbi gravis signa perspicua esse debent.*

7 *Morbi magni, quales sunt acuti, magna solent producere symptomata.*

8 *Capitis dolores secum trahunt in consensum totum corpus.*

9 *Peritia in teste perito inservit pro ratione, & num. 12.*
Intellige ut num. 13.

10 *Testis de auditu majorem fidem non meretur, quàm ille, à quo audivit.*

11 *Testis deponens de iis, quæ non cadunt sub sensum, sed signis externis deprehenduntur, debet referre signa ex quibus justificetur ejus depositio.*

14 *Testis licet possit uti sua peritia in cognoscendo rem, super qua deponit, ejus tamen peritia non suffragatur, si deponat ut testis, non autem uti peritus electus à Iudice.*

15 *Dolores licèt propriè non sint morbus, sed morbi symptomata, possunt tamen illius vim, & qualitatem ostendere.*

16 *Derivans ab aliquo tanquam à causa, id quoque illius signum est.*

17 *Dolores, seu symptomata morbi, quæ nuncupantur læsæ actionis, vix possunt ab ipso morbo distingui.*

18 *Coadjutoriæ gratia valere non potest, nisi coadjutus exprimat nominatim talem morbum, qui sit aptus impedire humanas actiones, cùm non sufficiat quæcunque inhabilitas, aut prava habitudo asserentis indigere auxilio Coadjutoris.*

19 *Morbus nisi sit gravss, ac sonticus, non impedit humanas actiones, & num.* 27.

20 *Partitæ extractæ ex libris Capituli impugnari non possunt ob iis, qui sunt de gremio ipsius Capituli.*

21 *Infirmitas excusat Canonicum non solum ab onere residendi, sed etiam ei ciuservat omnia privilegia præsentium pro lucrandis distributionibus quotidianis.*

22 *Consuetudo, secundùm quam absentia Canonici non possit per alium suppleri respectu præsentiæ personalis in Choro, attendenda est.*

23 *Debilitas adducta pro causa obtinendi Coadjutoriam debet esse talis, ut aggravet corpus sine spe futuræ prosperitatis.*

24 *Infirmitas adducta pro obtinenda Coadjutoria non est necesse quod sit continua, sed potest esse cum aliquo intervallo quietis.*
Declara ut num. 26.

25 *Debilitas corporis quomodo distinguatur à morbo.*

28 *Morbus non solùm est habitus contra naturam, sed habitus qui corporis usum deteriorem reddit.*

DECISIO LXVIII.

Cum ageretur de justificatione gratiæ in qua Christophorus Comez obtinuit sibi dari in Coadjutorem Vitalem in administratione & cura Thesaurariæ, quam idem obtinebat in Ecclesia Giennensi; visum fuit Dominis restringere difficultatem ad justificationem Narrativæ ejusdem gratiæ in ea parte, in qua expositum fuit, quod cùm ille à septem annis eidem Ecclesiæ inservisset, non poterat ampliùs inservire personaliter, ut decebat, ob varias corporis infirmitates, quas antea passus fuerat, & tunc patiebatur; & præcipuè propter continuos capitis

capitis dolores, quibus ita assiduè gravabatur, ut non posset ad Ecclesiam accedere in Hebdomada sibi contingente, & obire alia onera ejusdem Thesaurariæ.

Cum verò proposita *causa sub die 21. Jun. an. 1621.* non visa fuissent probari, quæ in ea Narrativa continebantur: Et iterum proposita causa *sub die 22. Martij anni 1624.* contrarium firmatum fuisset, quod nimirum gratia Christophori erat in ea parte justificata: Placuit Dominis iterum partes audire; & proposito hodie coram me dubio, confirmarunt decisionem primo loco factam: quia probationes, quæ datæ fuerunt tam pro parte Christophori, cui fuit concessus Coadjutor, quàm pro parte Vitalis, qui in ea gratia deputabatur in Coadjutorem, non visæ fuerunt concludere vel ipsam malam valetudinem, & ægritudinem Christophori ex capitis doloribus, vel qualitatem eorundem dolorum, ut nimirum essent magni, & ita continui, ut non paterentur quod posset interesse servitio Ecclesiæ, & exercere alia munera & onera dictæ Thesaurariæ.

1 Et quidem visa fuit necessaria probatio ejus qualitatis; quæ fuit primo loco neatrata respectu magnitudinis dolorum; non solum, quia fuit illa narrata copulativè ac simul cum altera qualitate, ut iidem dolores essent continui: quo casu succedit Regula, ut non satis sit probatio alterius qualitatis; quamvis illa per se satis esse potuisset ad ipsam gratiam obtinendam: juxta notata per Ægidium *in decis. 116.* & per Doct. *in cap. exhibita, de judic. & in capit. 2. de rescript.* & in terminis hujus gratiæ pluries decisum fuit coram Verall. *ut in illius decis. 128. 129. & 130. part. 1.* & co-
2 ram Put *decis. 63. libr. 2.* Sed quia neque potuisset sine ea qualitate deserere servitium Ecclesiæ, sive valere hæc gratia Coadjutoræ, quam idem obtinuit, ut fuit dictum coram Verallo *in adducta decis. 130. par. 1. & decis. 240. num. 2. eadem par.* & notant Doct. *in cap. 2. de Cleric. ægrotant. & in capit. 1. eodem tit. lib. 6.*

3 Hæc autem gravitas & magnitudo morbi non visa fuit probari ex depositione Testium, qui examinati fuerunt ad instantiam Christophori, & asserebant tales esse dolores quos ille patiebatur: licèt enim dolores capitis in magnis morbis connumerari possint, ut docet Galen. *de*
4 *Sanit. tuenda, libr. 6. cap. 12. in clas. 2.* & cum eo omnis schola Medicorum, ex quibus Celsus hunc morbum connumerat inter pestiferos & acutos, propter vehementes exacerbationes, quæ eum comitari solent; cùm alioquin potius Chronicus dicendus sit; ex sententia ejusdem Galeni, ut ex-
5 plicat Hierem. Triverus dictum Celsi *libr. 4. cap.*
6 *2. ejusdem, in tractat. de re medic.* Non tamen po-
7 terat ex eisdem testibus deprehendi ea magnitudo morbi, cùm illa referrent signa hujus ægritudinis, sive vehementiæ ipsorum dolorum; quæ tamen signa debuissent esse perspicua, tum supposita magnitudine morbi, ex quo magna symptomata prodire debuissent, ut docet idem Ga-
8 len. *lib. 2. de Symptomat. caus. cap. 2. class. 3. & lib. 1. de dieb. decretoriis capit. 6. class. 4.* Exemplo morborum acutorum, qui cum magni sint, magna etiam indicia præseferunt; tum habita ratione partis affectæ, quæ tanquam pars principalis, trahere debebat secum consensum totius corporis: Unde impossibile erat ut aliæ partes eo dolore non afficerentur, & non darent aliqua signa.

Neque hæc signa referebantur ab eisdem testibus, quatenus vel enumerabant paroxysmos in accessu ipsius morbi, ut dicebatur facere Sextus Testis *super tertio articulo*: vel quatenus in genere deponebant de vehementia eorundem dolorum, dum Septimus testis, qui id asserebat *super eodem articulo*, erat Medicus, qui ipsum Christophorum 9
curaverat, cui propterea satis esse videbatur pro ratione sua peritia: ex notatis *in leg. septimo mense, Digestis, de stat. homin.* & per Bartol. *in l. 2. num 3. Digestis, de testam.* & fuit animadversum *in 2. decis. hujus causæ, sub die 22. Martij anni 1624.* Nam duo dicebat Sextus testis.

Et primò quod illum viderat aliquando exire à choro, antequam divina officia explerentur; sed quod causa ejus discessus fuerint dolores, qui tunc temporis molesti essent, hoc testis referebat ex auditu ab eodem Christophoro, cui propterea non poterat dici debita major fides, quàm illi 10
danda esset: ut reperitur cautum *in cap. licet ex quadam, de testibus,* & notant post Gloss. *ibi*, Doct. *& in authent. si quis in aliquo, Cod. de edend.* Aymon. *consil. 6. num. 67.* Verall. *decis. 264. num. 8. part. 3.*

Secundò dicebat idem testis, quod ex vehementia eorum dolorum coactus fuerit ipse Christophorus interrumpere sacrificium Missæ: quod præterquam quod ipse non viderat, sed ab aliis audiverat; præterea non visum fuit satis esse ad ostendendam gravitatem eorundem dolorum, cùm semel tantum probaretur hoc illi accidisse.

Quod verò attinet ad posteriorem testem: primò ejus depositio reddebatur satis incerta, ex ea sola attestatione, quam faciebat, ut impossibile esset, quod Christophorus ad Ecclesiam accederet, dum vexabatur iis doloribus; quia 11
cum non possent cadere sub illius sensum, sed tantum signis externis deprehendi; tenebatur referre eadem signa, ex quibus tanquam ex rebus sibi cognitis justificaretur illius depositio: ex notatis per Doct. *in cap. cum causam, de testibus,* Innocent. *num. 3.* Bald. *num. 19. & in leg. Solam, Cod. eodem titul.* ubi Bald. *num. 1.* Salicet. *num. 3.* Bartol. *in tractat. de testibus num. 5.*

Neque poterat eidem testi suffragari peritia, 12
qua dicebatur potuisse illum cognoscere vim, & magnitudinem hujus morbi, ut propterea illa videretur esse instar rationis. Quia opus fuisset ut 13
idem testis fuisset ad hoc electus à Judice, & 14
super iis deponeret tanquam Peritus: neque satis erat ut deponeret tanquam testis; quamvis uti potuisset sua peritia in cognoscenda magnitudine ejusdem morbi: prout conclusionem superiùs firmatam notabiliter limitat Felin. *in capit proposuisti, numero 6. de probat. & in cap. significasti, num 3. de homicid.* ubi etiam Joannes de Anan. *num. 11.* Bartol. *in leg. Semel, Cod. de re milit. lib. 12.* Ruin. *consil. 58. num. 11. libr. 5.*

Secundò visus fuit hic testis sibi ipsi adversari, quatenus in sua depositione asserebat quod ter uno anno curaverat Christophorum, & quod tempore ejus depositionis erant elapsi tres menses, quibus ille nullos dolores passus fuerat, licèt enim tam hæc, quam ea, quæ supradicta sunt de molestia, quam Christoph. passus fuit ex iis doloribus in sacrificio Missæ, videretur pertinere ad alteram qualitatem, quæ fuit narrata, ut hi dolores essent continui, tamẽ non poterat cõsiderari qualitas morbi

morbi cum intermiſſione, & vacuitate dictorum
dolorum : quia licet illi propriè non eſſent mor-
15 bus, ſed ſymptomata morbi, poterant tamen
oſtendere illius vim & qualitatem ; ea ratione,
16 quia quidquid ab aliquo tanquam à cauſa derivat,
id etiam ejus ſignum eſt : ut docet Galen. 5. *de locis*
affect. 7. & 6. *Aphoriſmorum* 16. Imò tanquam ex
17 eo genere ſymptomatum, quæ dicuntur læſæ a-
ctionis, vix poterant ab eodem morbo diſtingui:
ut ex eodem Galen. & Averroë declarat Fernel.
lib. 2. de Symptomat. cauſ. cap. 6. & de ſignis, & illorum
differentiis, cap. 6. & 8.

Et hinc illud obſervatum eſt, non ſatis eſſe
18 quamcunque inhabilitatem, aut pravam habitu-
dinem illius, qui aſſerat ſe indigere opera, & au-
xilio Coadjutoris, ut ſimiles gratiæ valere poſſint,
ſed nominatim requiri morbum, qui ſit aptus im-
pedire humanas actiones: ut ſtatutum eſt *in capit.*
primo, §. ſi vero Epiſcopus, de Cler. ægrotant. lib. 6. &
fuit deciſum coram Verall. *in deciſionibus ſuperiùs*
adductis 130. 131. & 140. *part.* 1.

Et generaliter receptum eſt in quocunque alio
impedimento, quod dicatur provenire occaſione
19 alicujus morbi, ut non cenſeatur tale impedi-
mentum præſtare, niſi is morbus, qui ſit gravis,
acſonticus, hoc eſt qui vim nocendi habeat ; ut
traditur *in leg. quæſitum, Digeſtis, de re judicat.* & *in*
leg. ultim. Digeſtis, de Ædil. edict. & notant Cujac.
libr. 12. *obſervation capit.* 18. Alciat. *regul.* 1. *præſumpt.*
ultim & *in leg. morbus* 113. *de verb. ſignific.* Menoch.
de arbitr. Judic libro ſecundo, centur. 1. *caſ.* 60. Sar-
nen. *ad regul. de infirm. reſignan. quæſt.* 70.

Ex his excludebatur probatio alterius quali-
tatis, quæ etiam fuit narrata in gratia, quam ob-
tinuit Chriſtophorus, ut eſſent continui dolores
capitis, quibus ille afficiebatur: ad cujus quali-
tatis excluſionem datæ fuerunt pro parte Eccle-
20 ſiæ, plures aliæ probationes ; ſed præ cæteris plu-
rimùm moverunt Dominos duæ atteſtationes
deſumptæ ex libris Capituli, quarum prima erat
fides, quam faciebat unus ex eodem Capitulo,
cujus munus erat notare abſentes à ſervitio Ec-
cleſiæ ; & in hac apparebat quod ſpatio duorum
annorum ante obtendam gratiam, quatuor ſolis
diebus defecerat Chriſtophorus à ſervitio Eccle-
ſiæ, hoc eſt ſemel anno 1618 & tribus diebus
anno ſequenti. Ab anno verò 1619 quo fuit
conceſſa eadem gratia, apparebat ex alia atteſta-
tione Secretarij Capituli, quod idem deſideratus
fuerat ſolis diebus viginti ſeptem, nempè qua-
tuor diebus eodem anno 1619. & tribus ac vigin-
ti diebus ſpatio quindecim annorum, qui elapſi
fuerunt ab anno 1634. quo fuit ſubſcripta poſte-
rior hæc fides.

Eæ autem atteſtationes viſæ ſunt plenè proba-
re bonam valetudinem Chriſtophori, & quod
ij dolores illum non potuerint impedire, quo
minus ad Eccleſiam accederet, cùm non poſſet
Chriſtophorus impugnare fidem librorum, ex
quibus eæ atteſtationes deſumptæ fuerunt, dum
ipſe erat è gremio ipſius Capituli : ex notatis per
Doctores *in leg. admonendi, Digeſtis, de jurejurand.*
& Bartol. *ibi num.* 54. Felin. *in capit. ad audien-*
tiam, num. 16. *de præſcript.* Aymon *de antiq temp.*
parte prima, § quid in libro Officialis, num. 6 Verall.
deciſ. 156. *parte* 2. *num* 1. & in terminis probatio-
nis hujus abſentiæ, tenuit Rota *deciſ.* 629. *num.*
1, *p.* 2, *recent.*

Neq; dicatur quod utraque ea atteſtatio reddi
videbatur æquivoca, dum potuit illius nomen o-
mitti in libris Capituli propter hanc ipſam valetu-
dinem, quà laborabat ; vel quia haberi debuiſ-
ſet pro præſente, quamvis verè abeſſet, dum
eadem valetudo non ſolùm poterat illum excu- 21
ſare ab onere reſidendi, verum etiam ei conce-
debat omnia privilegia præſentium pro lucran-
dis diſtributionibus, quarum cauſa notabantur
abſentes in eiſdem libris Capituli : ut ſtatutum
eſt *in capit.* 1. *de Cler. non reſiden. libro ſexto*, & con-
ſideratum fuit *in deciſ. ſub die 22. Martij ann.* 1624.
vel etiam quia potuiſſet ſuas vices aliis commit-
tere.

Prior enim dubitatio removebatur ex decla-
ratione facta in priori fide ſuper conſuetudine
Eccleſiæ notandi abſentes ex cauſa infirmitatis,
addito nomini ejuſdem abſentis verbo, *patitur* ;
quo verbo dicitur in *eadem fide*, ſolitum fuiſſe
deſignari cauſam abſentiæ ex infirmitate.

Quod verò ſecundo loco dicebatur, ut omiſ-
ſum fuiſſet nomen Chriſtophori, eo, quia alter
potuiſſet ejus loco inſervire Eccleſiæ ; tollebatur
ex ejuſdem Eccleſiæ conſuetudine, quæ colli-
gebatur ex eiſdem atteſtationibus ; quia ex eis 22
conſtabat, quod non poterat præſtari ab aliis
hoc ſervitium reſpectu præſentiæ perſonalis in
Choro, ſed ſolum reſpectu celebrationis Miſſa-
rum ; & hanc conſuetudinem potiſſimùm atten-
di in hac materia notant Doctor. *in dict. cap.* 1.
de Cler. non reſiden. libr. 6. & tenuit Rota coram
Cardin. *deciſ. unic. eod. tit.* Covarr. *var reſolut lib.*
3. *cap.* 13.

Demum non viſa fuit obſtare differentia,
quam faciebant ultimo loco informantes pro Chri-
ſtophoro inter infirmitatem, & debilitatem ; ut 23
ſi prima adducatur pro cauſa obtinendi Coadju-
toriam, neceſſe ſit quod illa aggravet corpus 24
ſine ſpe futuræ proſperitatis. Infirmitas verò
poſſit eſſe cum aliquo intervallo quetis, ut dice-
batur tenuiſſe Rotam coram Verallo *deciſ* 240. *p.*
1. cujus auctoritatem ſequutus fuit Gonzal. *ſuper* 25
regul. 8. *gloſſ.* 5. §. 9. *num.* 85. Quia licet debili- 26
tas in hoc diſtinguatur à morbo, quod illa per-
petua ſit, morbus verò cum acceſſu, diſceſſu- 27
que ; tamen debet eſſe perpetuum impedimen-
tum quod ex eo morbo procedit ; ita ut aptum
ſit impedire cæteras functiones corporis : etiam
pro tempore, quo ipſe morbus non eſt infeſtus:
quod ſolum contingere poteſt in ægotatione gra-
vi, qualem conſtat non fuiſſe eam, qua laborat
Chriſtophorus ; ut colligitur ex *eadem deciſione*, &
patet ex definitione morbi relata per Juriſcon-
ſultum *in lib. prima, §. ſed ſciendum, Digeſtis, de*
Ædilit. edict. cùm in ea dicatur, morbum non
ſolum eſſe habitum corporis contra naturam, ſed 28
qui uſum illius faciat deteriorem : quod etiam ali-
bi dixit Juriſconſultus *in leg. qui tertiana*, 53. & *in*
leg. ultima, Digeſtis, eodem tit. & explicando verba
ejus edicti declaravit Aul. Gell. *libr.* 4. *noct. Attic.*
cap. 2. quem ſequuti fueruut Alciat. *in leg. inter ſtu-*
prum, §. verum, ff. de verb. ſignific. Menoch.
de arbitr. Judic. libr. 2. *cent.* 1. *caſ.*
69. *num.* 17.

Et ita utraque, &c.

Romana Dotis, seu Filiationis, Lunæ 11. Decembris 1634.

Coram R. P. D. Merlino.

SUMMARIUM.

1 *Filiatio ad effectum consequendi alimenta satis probatur ex tractatu, assertione parentis, & communi reputatione.*
2 *Filiatio naturalis levioribus probationibus justificatur.*
3 *Filiationis vehemens præsumptio oritur ex communi reputatione.*
4 *Filiationis vehemens præsumptio oritur ex assertione prætensi Patris facta in ultimo vitæ spiritu.*
5 *Testi unico omni exceptione majori Iudex arbitrio suo plurimum deferre potest.*
6 *Filiationis præsumptio est nomen Majorum impositum nato.*
7 *Alimenta præstita nutrici pro educatione infantis, filiationis argumentum præstant.*
8 *Filiationis probatio resultat ex eo quod quis nato necessaria ad victum subministraverit.*
9 *Fama dicitur testimonium populi.*
10 *Fama publica ad probandam filiationem plurimi fit à Doctoribus.*
11 *Similitudo nati indicat filiationem ejus, cujus faciem repræsentat.*
12 *Garamantes, & superioris Lybiæ populi ex similitudine formæ proprios liberos agnoscunt.*
13 *Similitudo natorum non est levis sed urgentissima conjectura ad probandam filiationem.*
14 *Similitud. natorum non à simplici imaginatione, sed magis ab insiti temperamenti convenientia regulariter proficiscitur.*
15 *Natus ex concubina ad quam alteri non patebat accessus, præsumitur filius concubinarij.*
16 *Testes singulares admittuntur quando agitur de probando illos actus ex quibus generalitas resultat.*
17 *Filiatio probari debet per urgentiores probationes quando agitur de consequutione dotis, vel alimentorum ex bonis fideicommissi.*
18 *Fideicommissi bona alienari possunt pro constituenda dote descendenti etiam illegitimæ, quæ velit nubere, vel Monachari.*
19 *Dotem filiæ spuriæ assignare tenetur hæres Avi in subsidium.*
20 *Filiatio quando non dicatur sufficienter probata per conjecturas resultantes ex tractatu, nominatione patris, & similitudine.*
21 *Exceptio quod testis deponens de filiatione alicujus, sit creditor ejusdem, non minuit fidem ipsius testis.*

DECISIO LXIX.

Margarita ex Flavia matre orta pulsavit Dominum Marcum Antonium Victorium Fratrem, & possessorem bonorum bonæ memoriæ Joannis Baptistæ Victorij, quem progenitorem suum ipsa asserebat, ut alimenta præstaret, & subinde etiam dotem. Decreto Auditoris Cameræ fuit Dominus Marcus Antonius ad hujusmodi alimentorum præstationem condemnatus. A quo cùm post interpositam appellationem, & causam mihi commissam, negaretur, Margaritam esse filiam Joannis Baptistæ; dedi dubium, an constet de illius filiatione? Quod per Dominos fuit hodie affirmativè resolutum.

1 Probatio enim filiationis desumpta fuit ex constanti denominatione, & ex frequentibus assertionibus ejusdem Joannis Baptistæ, quibus, dum viveret, imò & in ipso mortis articulo testatus est, puellam hanc esse suam filiam; ex tractatu quo se gessit erga eandem ad instar Patris; & ex communi omnium reputatione, quod Joannes Baptista ex Flavia hanc filiam susceperit: ex quibus saltem simul junctis probari filiationem non ambigebatur, cum ad hunc effectum admittantur, atque sufficiant conjecturæ & præsumptiones; Gloss. *in leg. Lucius, Digestis, de condit. & demonstrat. & in cap. Michaël. vers. constituerit, de filiis Presbyter.* Ancharan. *cons. 225. numero 6.* Surd. *consil 1. numero 38. & 40.* & dixit Rota *in Civitatis Castelli bonorum 8. Februarii 1602. coram bonæ memoriæ Cardinali Lancelloto,* impressa apud Modernos Forolivien. *de legibus decis. 51. numero 4.* cum aliis relatis *in Romana de Catalanis 27. Novembris 1630. coram me*; præsertim ubi agitur de probanda filiatione simpliciter naturali, ut advertit Natt. *cons. 473. numero vigesimo nono,* Rota *in dict. decis. 51. numero 4. vers. conjectura verò.* 2

3 Quod Joannes Baptista sæpenumerò coram diversis personis professus fuerit Margaritam esse suam filiam, atque illam uti filiam passim nuncupaverit palam, deponunt quinque testes *in Summario ejusdem Margaritæ, num. 2.* quam publicam denominationem, magnum esse veræ sobolis seu filiationis argumentum, tradunt Gloss. *in l. etiam Matris, vers. professio, Cod. de probat.* Bart. *in leg. neque professio, numero 2.* Bald. *num. 1.* Castrens. *num. 3. Cod. de testament.* Surdus *cons. 1. num. quadragesimo septimo,* Paleott. *de Noth & spur. cap. 23. numer. 2.* Giovagn. *consil. 21. num. 4. lib. 1.*

4 Et eo magis, quia idem Joannes Baptista ferè in extremo vitæ spiritu dum memor salutis æternæ, supremumque Dei judicium timens; veritatem omnino asseruisse præsumi debet, Viro Religioso, cujus probata fide & consilio in gravioribus utebatur negotiis, testatus est hanc esse suam filiam; & exoravit, ut illam commendaret ejus fratribus, & protectioni bonæ memoriæ Domini Cardinalis Burghesij, quæ protestatio eo tempore emanata pro filiationis justificatione magni facienda videtur, *argum. capit. literas, de præsumpt.* Ferret. *cons. 150 numer. 15.* Curt. sen. *cons. 69. num. 2.* Cravet. *consil. 6. num. 61.* Menochius *præsumption. 3 num. 1. lib. 5* & ponderavit Rota *in Romana de Bonellis 13. Februarij 1617. coram bonæ memoriæ Vbaldo; atque in dict. Romana de Catalanis coram me.* Et hujus viri depositioni ob ejus integritatem, & quia videtur omni exceptione major, quamvis testis unici, plurimùm deferendum est, arbitrio Judicis; juxta tradita per Decianum *cons. 92. num. 34. & 92.* Farinac. *de testibus, quæstione 63. num. 33.* Cardin. Seraphin. *dec. 676. num. 1. & 2.* 5

6 Tractatus, quo Joannes Baptista prosequutus est Margaritam tanquam filiam, & se uti parentem gessit erga illam, comprobatur ex eo, quod dum hæc puella Sacro Baptismatis lavacro fuit abluta, nomen *Margaritæ,* quo nuncupabatur ipsius Joannis Baptistæ mater, imponi voluit; nutrici alendam tradidit, atque eidem pro alumna præstitit alimenta, & salarium, vestes, medicinas, atque omnia congrua pro decenti puellæ sustentatione suppeditavit: ut de his deponunt testes dati *in Summ. num. 2.*

Quæ omnia paternæ erga liberos pietati, & officio conveniunt; & quem parentem esse ostendunt; prout de nomine Avito & gentilitio indito puellæ, quod filiationem indicet, tradunt Surdus *cons. 1 num. 45.* Giovagn. *cons. 21. num. 2. lib. 1.* Rota *decision. 332. num. 4. parte 5 divers. & in Romana de Javellis 13. Novembris 1613. coram bon. mem. Vbaldo.*

7 De alimentis præstitis nutrici, atque educatione infantis, quod arguant eum, qui præstat, esse progenitorem; advertit Baldus *in capit. per tuas, numero 1. de probat.* Paris. *cons. 10 num. 6. & 62. libro 2.* Surdus *dict. consil. 1. numero 46.* Giovagn. *dict. consil. 21. numer. 3.* Rota *dict. decis. 332. numer. 5. & 11. & in præallegata Romana de Javellis.*

8 Et demum ex testibus, medicinis, aliisque pro vitæ sustentatione necessariis exhibitis, inferri tractatum & probationem filiationis ejus, cui prædicta præstantur, scripsit Bald. *in dict. capit. per tuas, num.* 5. Felin. *num.* 15. *&* 17. *de probat.* Paris. *consil.* 10. *num.* 60. *&* 70 *lib.* 2. Riminald. jun. *consf.* 611. *numero* 30. *&* 33. Rota *decis.* 238. *num.* 9. *part.* 1. *divers. & decis.* 126. *num.* 13. *& decis.* 347. *num* 2. *parte* 1. *recent. & in Romana de Catalanis* 25. *Novembr.* 1630. *coram me.*

Prædictis adstipulatur etiam publica vox & fama, atque communis omnium reputatio, quod Margarita sit filia Joannis Baptistæ, de qua deponunt testes *Summario, num.* 2. quæ fama atque opi-
9 nio cùm sit quoddam totius populi testimonium,
10 quemadmodum in omnibus probationibus admittitur, ita pro justificanda filiatione à Dominis plurimi fit: *arg. capit. per tuas, de probation.* Gloss. *in capit. Michael. vers. constiterit, de filiis Presbyter.* Castr. *consil.* 151 *numero* 1. *libr.* 1. Surd. *consil.* 1 *num.* 56. Giovagn *consf.* 21. *num* 5. Rota *decis.* 347. *num.* 2. *parte* 1. *recent* & post Modern. Forolivien. *de legit. decis.* 51. *num.* 4. juncto etiam præcipuo, & planè paterno affectu, quo Joannes Baptista puellam prosequebatur, de quo in genere deponunt iidem
11 testes: nec non effigie, & expressa ferè vultus Joannis Baptistæ imagine, quam præfert hæc filia; ex cujus similitudinis typo posse dignosci filium esse illius, cujus faciem formamve refert, voluit Baldus *consil.* 390. *lib.* 2. Decian. *consf.* 1. *num.* 117. *libr.* 3. Tiraquellus *ad leg.* 7. *Connubial. num.* 52. *& sequentibus*, & ante illos docuerunt Aristoteles *lib.* 2. *politic. cap.* 2. & Stobæus *Sermon.* 42. qui referunt
12 Garamantas, & superioris Libiæ populos, qui privatim matrimonia nesciunt, & ob rejectam ex incesti lascivientis luxuria castitatis disciplinam proprios liberos ignorant, ex similitudine & forma dumtaxat illos agnoscere: Gratian. *discept. forens. capit.* 567. *numero* 29. Mohed. *decis.* 1. *&* 2. *qui filii sint leg.* & eruditè & luculenter docet Dominus Paulus Zacchias *Quæstion. Medico-legal. libr.* 1. *tit.* 5. *quæst.* 4. *per totum*: ubi monet, similitudinem natorum non esse levem, ut aliqui ex Jurisconsultis
13 autumant, sed imò urgentissimam conjecturam: quia hujusmodi similitudo non à simplici imagi-
14 natione, sed magis ab infiti temperamenti convenientia regulariter proficiscitur: quod philosophicis rationibus ostendit.

15 Ereò urgentior visa est hæc conjectura, quando non constat Flaviam cum aliis consuetudinem habuisse; sed continuò solùm cum illa conversatum fuisse Joannem Baptistam de tempore susceptæ sobolis & ante, ut deponunt testes: ex cujus conversationis assiduitate insurgit etiam præsumptio, quòd Margarita sit verè filia Joannis Baptistæ: Paris. *consil.* 10. *numero* 33. *libro* 2. Surd. *consil.* 1. *num.* 43. Menoch. *de arbitr. jud. cas.* 89. *numero* 26. & fuit dictum *in Romana filiationis* 23. *Januarii* 1613. *coram bon. mem. Cardinal. Marquemont.* Atque coadjuvatur præcedens conjectura ex similitudine formæ: quia stante hac continua conversatione Joannis Baptistæ, Flavia verisimiliter aliam imaginationem non concipiebat, cui suscepta proles possit assimilari: quæ omnia quatenus singula paterentur aliquam difficultatem, simul juncta perfectam, atque concludentem constituunt probationem, ut monuerunt Ancharanus *consil.* 225. *num.* 6. Riminald. jun. *consil.* 611. *num.* 41. Surd. *consf.* 1. *num.* 53.

16 Non obstat quod aliqui ex deductis testibus sint singulares: quoniam quando non agitur de probando certo actu speciali, sed in genere probandum est id, quod resultat ex actibus specialibus, prout est filiatio, & filiationis tractatus; ad concludendam hanc generalitatem admittuntur etiam testes singulares deponentes de illis actibus, ex quibus generalitas resultat, & simul junguntur ad plenam probationem constituendam: Doctores *in capit. qualiter, & quando, de accusat.* Cravet. *consil.* 73. *numero* 3. plenè Riminald. jun. *consf.* 7. *numero* 17. *& sequentibus*, & fuit dictum, *in Romana filiationis* 22. *Januarii* 1613. *coram bonæ memoriæ Cardinali Marquemontio.*

Minùs obstat quòd conjecturæ & præsumptiones solùm admittantur, ubi agitur de probanda 17
filiatione contra patrem; secus verò ubi agitur de consequendo dotem & alimenta ex bonis fideicommisso subjectis, contra tertium possessorem, prout est Dominus Marcus Antonius; tunc enim requiruntur urgentiores probationes, obstante etiam fideicommisso: Rota *in recent. decis.* 289. *numero* 1. *&* 8. *parte* 1. *& in Romana de Bonellis* 29. *Novembris* 1613. *&* 28. *Novembris* 1614. *coram bonæ memoriæ Vbaldo.*

Quoniam quoad qualitatem probationum, responsum fuit ex conjecturis in proposita facti specie propositis insimul coacervatis in materia filiationis, quæ directò probari non potest, resultare plenam atque concludentem probationem contra quoscunque, & ex juribus, authoritatibus, & decisionibus *suprà* deductis: Decisiones autem emanatas *in causa de Bonellis coram bon. memor. Vbaldo*, & alias, loqui ad effectum succedendi in universo fideicommisso, & excludendi vocatos, aut venientes ab intestato, qui non est casus præsens; nec ibi tot insimul concurrebant conjecturæ, & ita efficaces prout hìc adsunt.

Quo verò ad fideicommissum, placuit respon- 18
sio quod cùm bona fideicommisso subjecta per Avum, prout erat fideicommittens in casu proposito, in subsidium alienari possint pro constituenda dote nepti, etiam illegitimæ, qualis asseritur Margarita: Angel. *in auth. res quæ, numero* 3. Jason. *numero* 7. *Cod. comm. de legat.* Peregrin. *consf.* 115. *numero* 3. *libr.* 3. Molin. *de primogen. Hispan. libr.* 4. *cap.* 8. *numero* 19. Fusar. *de substit. quæst.* 351. *numero* 33. Rota apud Cardinalem Seraphinum *decisione* 58. *numero* 5. tam si velit nubere in sæculo, quàm si cogitet profiteri in Monasterio: Bart. *in dict. authent. res quæ, numero* 7. Peregrin. *de fideicommiss. artic.* 42. *numero* 57. Fusar. *dicta quæst.* 531. *numero* 28. consequenter eadem bona fideicommisso subjecta, penes collateralem, vel extraneum existentia, sunt eidem oneri obnoxia, & pro dote alienari possunt, non obstante fideicommisso, ut plenè discusso articulo resolvit Rota *in Spoletana fideicommissi, sub die* 4. *præsentis mensis coram me*, & hæredem Avi, in subsidium teneri dotem assignare nepti spuriæ, 19
consuluit Abb. *consil.* 115. *in princip. libro* 2. Marescott. *var. resolution. capit.* 83. *numero* 38. *libro* 2. Rota apud Cardinalem Seraphinum *decisione* 58. *numero* 6.

Demum non adversatur, quod tractatum Patris, & nominationem filiæ, similitudinem cum Patre, atque alias ex allegatis conjecturis non admiserit Rota *in Bononien. de Gargantibus*, *impressa inter Recent. decis.* 164. *num.* 7. *&* 8. *parte* 3. *& in dicta decisione de Bonellis.* Quoniam verum est, singulas 20
ex dictis conjecturis non sufficere, neque plenum facere gradum probationis, & singulæ aliquando per Rotam fuerunt rejectæ, & simul junctæ suffragantur: & doctrinæ, ac decisiones quæ in contrarium allegari possunt, vel procedunt, ubi agitur ad effectum excludendi venientes ab intestato à tota successione; vel ad excludendam præsumptionem *leg. miles.* §. *defuncto, ff. de adulter.* de qua *in*

in illa Romana de Catalanis coram me; & ubi non apparet, quod nemo alius accessum haberet ad mulierem, quàm prætensus genitor, & ubi mulier erat soluta.

Exceptiones contra testes, quòd sint creditores
21 Domini Marci Antonii, & similes, in hac materia non minuunt fidem eorum depositionis, ut respondit Rota *in Romana filiationis 22. Januarii 1613. coram Card. Marquemontio*, *& in Romana filiationis 10. Junii 1611. coram Reverendissimo Domino meo Pirovano.* Et quod dum deponunt de conversatione Joannis Baptistæ cum Flavia, non percutiant tempus conceptionis; non subsistit in facto: quia imò deponunt de anno 1620. & 1621. quo anno orta est Margarita.

Et ita utraque parte informante resolutum fuit.

Leodiensis Castri de Mombech, Veneris 15. Decembris 1634.

Coram R. P. D. Pirovano.

SUMMARIUM.

1 *Contractus mulierum celebrati cum solemnitatibus requisitis per statuta locorum, & justa concurrente causa, sunt validi.*

2 *Contractus dementium, & fatuorum, sunt nulli & invalidi.*

3 *Dementia plenè & concludenter probanda venit, si agatur de annullatione contractus.*

4 *Dementia de tempore contractus probari debet, ad hoc ut annulletur contractus.*

5 *Simplicitas, Innocentia, fatuitas, & stupiditas differunt à furore.*

6 *Simplices, Innocentes, & fatui, in prima specie non carent intellectu, licèt integrum animi vigorem non habeant, in secunda verò specie usum rationis non habent.*

7 *Simplicitas, innocentia, & fatuitas, non sunt sufficientes pro inducenda nullitate cujuscunq; contractus.*

8 *Testamentum conditum ab eo in quo concurrunt diversa signa dementiæ, sed non defectus totalis usus rationis & intellectus, validum reputatur.*

9 *Animi qualitas non potest aliter probari, quàm per actus exteriores.*

10 *Demens matrimonium contrahere nequit.*

11 *Sanæ mentis præsumptio viget ad sustinendum actum gestum.*

12 *Dementiæ præsumptio cessat in eo qui facit actus viro prudenti convenientes.*

13 *Dementia an probetur ex eo quod quis se percusserit, & capillos evulserit.*

14 *Dementia non probatur ex actibus qui provenire possunt ex atra bile, & melancholia.*

15 *Dementia probatur ex eo, quod alicui fuerit datus curator, Declara ut num. 16.*

DECISIO LXX.

VIsum fuit Dominis esse recedendum à decisis in hac causa 21. *Aprilis* 1632. quia renunciatio facta per Adrianam de usufructu Castri controversi de anno 1570. ad favorem Walteri & Cæciliæ
1 ejus conjugis, & prolis suscipiendæ, valida est, tanquam facta cum causa, scilicet matrimonii contemplatione; & Mamburno loco Curatoris assistente, & interveniente Judicis decreto; quibus concurrentibus similes contractus semper sustinentur: Tiraquell. *de leg. connub. gloss. 8. num. 91.* Lamberteng. *de contract. mulier. gloss. 3. numero 23. & 87.* Quod etiam fuit firmatum novissimè *in Romana pecuniaria 11. Decembris coram me*, & *in prima decisione* admittitur.

Neque obstat principale fundamentum ejusdem decisionis, Adrianam de tempore translationis, ususfructus, seu renunciationis, fuisse demen- tem & fatuam; atque ita ob carentiam sensus & 2
rationis contractum nullum, & invalidum remansisse: §. *mutum, vers. furiosus, Institut. de inutil. stipul.* Mantica *de contract. libro 1. titul. 12. num. 5 & libr. 3. tit. 10. num. 6.* Surdus *consilio 89. num. 26. & 30.*

Quia etsi ad eandem dementiam probandam detur instrumentum divisionis celebratæ inter Gulielmum & Walterum, & Agnetem filios alterius Gulielmi de anno 1565. in quo Adriana cessit usumfructum Castri controversi sibi quæsitum per obitum Gulielmi sui mariti, ad favorem filiorum suorum, & in eo prætendatur contineri particulam datam scilicet (*quò verò ad nostram Matrem Adrianam impotem mentis, obligamus nos illam manutenere, communibus expensis:*) ac etiam formiter sint examinati plures testes super eadem dementia deponentes, ac demum paulò post instrumentum renunciationis de anno 1570. Non tamen visum fuit prædicta in sua specie taliter esse probata, ut sufficiant ad annullandum actum renunciationis favore prolis Cæciliæ & Walteri suscipiendæ sequutum.

Non enim in ipsa confessione Gulielmi & Walteri Fratrum dividentium potest constitui fundamentum: quia datur Instrumentum divisionis per extensum, in quo talis obligatio fratrum de alimentanda Matre impote mentis non legitur; & quatenus adesset, de tali defectu esset intelligendum qui non impediret Adrianam ad se obligandum, ex quo in tali divisione non fuerunt adhibitæ solemnitates pro stultis requisitæ.

Neque testes dati in eorum ratione conclu- 3
dunt talem mentis alienationem in Adriana, quæ sufficiat pro annullatione actus renunciationis; quæ tamen probatio ad eundem effectum deberet esse plena, & concludens: Honded. *consil. 78. numer. 70. libr. 2.* Menoch. *præsumpt. 18 num. 7. lib. 1.* Rota *decis. 577. num. 7. parte 1. diversorum, & 384. num. 2. part. 1. recent.* Nec sufficit probatio de aliquo 4
tempore, sed de continuo, & de tempore contractus debent testes concludere, *l. 2. & l. qui testamento, §. quæcunque, Digestis, de testament.* Boër. *decis. 23. num. 78.* Honded. *cons. 78. num. 71. volum. 2. & decis. 364. num. 3. part. 1. recent.*

Deponunt enim testes, qui sunt sex, non de dementia & stultitia Adrianæ; sed quod erat sim-
plex, innocens, & debilis suorum sensuum, & vo- 5
cabatur fatua domicella, absque expressione signorum stultitiæ, & dementiæ; & quod nunquam habuit dilucida intervalla: quæ simplicitas, innocentia, fatuitas, & stupiditas cùm differant à furore & dementia, quandoquidem in prima specie, qui tales patiuntur defectus, non careant intelle-
ctu, licet integrum animi vigorem non habeant; 6
in secunda verò specie usum rationis non habeant. Castr. *in l. si frater, in princ. Cod. qui testam. fac. poss.* Dec. *consil. 112. num. 2.* Paris. *cons. 88. num. 37. & seq.* Menoch. *præs. 45. num. 66. & 68. lib. 6.* Rota *decis.*
107. num. 29. & 129. num. 15. p. 2. divers. ideo suffi- 7
ciens non est ad annullandum renunciationem, prout nec alium quemcunque actum, etiam Matrimonii, aut Professionis, aut Donationis, aut Testamenti: Rota *d. decis. 107. numero 26.* sequendo Socin. sen. *consilio 47. num. 9 lib. 3.* & Gabiaulam *in l. 1. numero 61. Digestis, de verb. obligat. & decision. 366. num. 4. coram bonæ memoriæ Cardin. Cavalerio*,
& in fortiori casu de testamento Rutilii Gracchii, 8
non obstante quod in eo concurrerent diversa signa dementiæ, sed non careret totali usu rationis, & intellectus; pro valido fuit responsum, 15. *Decembris 1618. coram bon. mem. Remboldo.*

Præ-

Præterea iidem testes eorum dicti rationem non afferunt, quare Adriana sit demens, & stulta, aut ita stupida, ut careat in totum usu rationis, prout necessarium est quando agitur, ut in præsenti, de
9 probanda qualitate animi, quæ aliter, quàm per actus exteriores, probari non potest, ex quibus interiora judicantur: secundum Gl. *in l. his qui*, §. *divi. in verb. sermonib.* quam *ibid.* sequuntur Bart. & Bald. *de tutor. & curator. datis ab his*, Socin. sen. *consil* 42. *num.* 6. *libr.* 1. Alexander *consil.* 147. *numer.* 6. *lib.* 7. Sed tantummodo dicant fatuam, simplicem, seu stupidam fuisse; quæ qualitas, ut dicebatur, non aufert totalem usum intellectus, & rationis, ideo probatio remanet imperfecta, æquivoca, & irrelevans pro annullatione renunciationis; maximè quia ad concludendam veram dementiam, furorem, & insaniam, ac carentiam intellectus, solent ponderari multa signa, & præsumptiones per Doctores, quæ cumulatur per Menoch *præsumpt.* 45. *num.* 22. *& seq. lib.* 6. & de illis per testes nulla mentio habetur.

Quinimò pro eadem Adriana multa concurrunt, ad probandum, quod non careret intellectu: nam testes deponunt de fatuitate & simplicitate Adrianæ, etiam dum esset puella; & tamen ma-
10 trimonium contraxit, & cum viro suo habitavit absque alia dementiæ querela; quod aliàs contrahere non potuisset: *capit. dilectus*, *de spons.* Doc. *consil.* 112. *in princip.*

Præterea filiis suis dividentibus bona paterna post obitum Patris, intervenit cum suo Mamburno seu Tutore de anno 1565. renunciando proprio juri ususfructus, & à Magistratu fuit admissa: & idem contigit in renunciatione, quam fecit de anno 1570. in qua fuit à Magistratu pariter admissa;
11 quo casu præsumitur fuisse sanæ mentis ad eundem actum sustinendum: Decius *consil.* 448. *numero decimo quarto*, Parif. *consil* 88. *num.* 34 *lib.* 3. Boërius *quæst.* 23. *num.* 80. Menochius *eadem præsumption.* 45. *numero vigesimo primo*, *vers. ita etiam quando à*
12 *Magistratu*: & faciliùs id admittens quando actus ille personæ prudenti convenit, sequendo Dec. *dict. consil.* 448. *num.* 15. & Rotam *decis* 377. *num.* 4. *parte* 1. *divers.* & idem admittitur *in allegat. decis.* 366. *num* 8. *coram bon. mem. Cardin. Cavalerio*, & de hujusmodi actu renunciationis facto per Adrianam contemplatione Matrimonii Walteri ejus filii cum Cæcilia, ac prolis ab eis suscipiendæ, dubitari non potest, quin conveniat personæ sanæ mentis, cum tendat ad propagationem suæ descendentiæ, & conservationem, ac etiam fuerit factum in executionem præcedentis divisionis de anno 1565. ratificata, in quibus omnia prudenter, & cautè gesta per Adrianam leguntur.

13 Non obstat quod Sextus testis deponat Adrianam Capillos aliquando suos dilacerasse, & alapis, & pugnis seipsam percussisse; quia ultrà quod singularis est, non videtur probabile dementiæ signum; cum potuerit ab atra bili, & melancho-
14 lia provenisse, quæ non infert ad signum dementiæ indubitatum, ut latè differit, & probat idem Menoch. *d. præsumpt.* 45. *num.* 58. *libro* 6.

Demum non relevat quod eidem Adrianæ post duos menses à die renunciationis factæ, deputati
15 fuerint ei Curatores uti dementi; quod inter signa ad probandam dementiam, & carentiam intellectus, solet ponderari per Angel. & Salicet. *in leg.* 1. *cum te, Codic. de probat.* & alios per eundem Menoch. allegatos, *in d. præsumpt* 45. *num.* 44.

16 Quia ex lectura ejusdem deputationis tollitur objectum, in qua non declaratur Adriana insana & stulta; sed ad assertionem parentum exponitur, propter impotentiam mentis non esse idoneam ad se, suasque res gerendas; quæ mentis impotentia potest intelligi de tali etiam, quæ non inferat ad carentiam totalis intellectus; ut supra fuit distinctum.

Et ita fuit resolutum utraque parte informante, &c.

Romana Quarti Dotalis, Ven. 15. Iunii 1635.

Coram R. P. D. Dunozetto.

SUMMARIUM.

1 *Lucrum dotale juxta Statut. Urb.* lib. 1. cap. 132. *ut debeatur, matrimonium debet esse consummatum.*
2 *Matrimonium non subsistit, si in altero ex conjugibus adsit impotentia perpetua coëundi.*
3 *Lucro dotis locus esse non potest, ubi non adest matrimonium.*
4 *Impotentia viri quando est temporalis, vel dubia, uxor tenetur præstare successivam patientiam per triennium; ut possit fieri experientia copulæ conjugalis.*
5 *Mulier si infra bimestre reclamaverit de impotentia viri, non tenetur ulteriorem patientiam præstare.*
Declara ut num. seq.
6 Cap. 1. de frigid. & malefic. *declaratur.*
7 *Confessio propria prævalet testibus aliisque probationibus.*
8 *Probatio contra propriam confessionem non admittitur.*
9 *Remissoria, ad probandum contrarium ejus, quod quis fuit confessus, non conceditur.*

DECISIO LXXI.

POstquam bis in hac causa fuit resolutum coram 1
me *sub diebus* 26. *Novembris* 1633. *&* 20. *Decembris* 1634. Dianam Grottam post obitum Alexandri viri non lucratam fuisse Quartum dotale, ex eo quod cum ejus viro matrimonium non consummavit, prout requiritur ex Statuto Urbis; juxta cujus dispositionem conjuges matrimonium contraxerunt: eadem Diana cœpit prætendere dictum lucrum nihilominus sibi deberi, ex quo per eam non stetit, quin matrimonium fuerit consummatum, cum per 40. dies cum ejus Viro cubuerit, ac debitam patientiam præstiterit. Unde assumpto onere hoc probandi, dedit articulos, super quorum relevantia dato particulari dubio, eoque hodiè à me proposito, DD. eos non relevare responderunt.

Non enim visa fuit relevare articulata mala valetudo, seu impotentia Alexandri: quia si illa pro- 2
baretur perpetua, & nulla arte sanabilis, etiam non relevaret, quia Matrimonium propter impotentiam perpetuam subsistere non posset, & conse- 3
quenter nec potest esse locus lucro dotali; ut in terminis tenent DD. *in cap.* 2. *de frigid. & malefic.* cum aliis cumulatis *in prima decisione.*

Si verò probaretur impedimentum, vel impo- 4
tentiam fuisse temporalem, vel dubiam: pariter quoque non relevaret: quia Diana tenebatur præstare successivam patientiam per triennium, ut posset fieri experientia copulæ conjugalis: juxta text. *in cap. laudabilem*, & *ibi* DD. communiter, *de frigid. & malefic.* Mascard. *de prob. conclus.* 311. *numero* 3. Sanch. *de Matrimon. lib.* 2. *disput.* 112. *num.* 12.

Nec relevat, quod Diana infra bimestre recla- 5
maverit; qua stante reclamatione, non tenebatur ulteriorem patientiam præstare: *capit.* 1. *de frigid.* 6
& malefic. Quia licèt text. *in d. cap.* 1. disponat, quod mulier quæ vult agere ad nullitatem Matrimonii,

monii, tenetur infra bimestre reclamare: non tamen dicit, nec inde inferri potest, quod non teneatur præstare patientiam, ut possit fieri experientia copulæ: juxta dispositionem *in d. cap. laudabilem*, quæ quidem dispositio ad nihilum deserviret, si sola mulieris reclamatio sufficeret.

Prout nec subsistit quod Alexander sponte recesserit domo Dianæ: quia contrarium constat tum ex testibus *in alia decisione* ponderatis, explicitè deponentibus, Alexandrum fuisse ejectum domo; tum etiam ex Monitorio super nullitate Matrimonii, ad instantiam Dianæ contra ejusdem Alexandrum exequutum; in quo Diana expresse declaravit se nolle amplius cum eo cohabitare: unde satis constat ipsam non præstitisse successivam patientiam, quam præstare tenebatur, ut potuerit dici per ipsam non stetisse, quin matrimonium fuerit consummatum, vel experimentum ad-
7 hibitum juxta Canonicas sanctiones: ex prædicto enim Monitorio clara resultat confessio ejusdem Dianæ, quæ prævalet depositionibus testium, & omnibus aliis probationibus in contrarium per ipsam faciendis: ad tradita per Surd. *cons. 6. num. 1.* Greg. XV *decis. 357. num. 3. & ibi* Addit. *num. 7. &*
8 *decis. 424. num.* 14. adeò quòd contra propriam confessionem, præsertim quandò (prout hic) est adminiculata testibus; non admittitur probatio:
9 & denegari solet Remissoria tanquam calumniosè petita; prout aliàs fuit firmatum *in Toletana Pensionis 9. Maij 1598. coram Litta,* Gregor. XV. *decis. 524 num 4.*

Et ita utraque, &c.

Bononiensis fideicommissi de Ramundinis Veneris 15. Februarii 1636.

Coram R. P. D. Dunozetto.

SUMMARIUM.

1 *Fideicommissum purificatum dicitur ad favorem ejus, qui docet se esse in casu vocationis.*

2 *Filiatio probatur per testes deponentes de nominatione, tractatu, & publica voce, & fama.*

3 *Filiatio legitima probatur ex partitis librorum Baptismatum, & Matrimoniorum, concurrentibus adminiculis.*

4 *Filiatio probatur ex eo, quod quis uti filius fuerit ab aliquo institutus.*

5 *Sororem Testatoris aliquam esse probatur ex eo, quod testator illam pro tali in testamento nominaverit.*

6 *Proximior dicitur qui probat se esse in certo gradu, dum alius non comparet qui se proximiorem esse doceat.*

7 *Iuvenis si sit eligendus ad effectum susceptionis prolis, ille dicitur talis, qui est in ætate habili ad generandum.*

8 *Vbi qualitas ad certum effectum requiritur, non est curandum de modo illam adimplendi, dummodo habeatur.*

9 *Iuvenis, vel senex an quis dicendus sit, relinquitur arbitrio Iudicis secundum subjectam materiam.*

10 *Iuvenes vocantur in Civitate Bononiæ potius respectu sexus, ad differentiam fœminarum, quàm respectu ætatis.*

11 *Electio digni, omisso digniore in concursu Parochialium, non sustinetur de jure speciali.*

12 *Electio digni omisso digniore, valet, quoties non agitur de concursu Parochialium.*

13 *Favori suo quilibet potest renunciare.*

14 *Renunciari non potest juri habenti aliquam mixturam cum honore, & voluntate Testatoris.*

15 *Citari debent in electione illi de quorum interesse agitur.*

16 *Executor ad aliquem eligendum si potest se extrajudicialiter informare, potest etiam eligere, nemine citato.*

17 *Exceptio de Iure Tertii non suffragatur ad impediendam immissionem.*

DECISIO LXXII.

QUondam Joann. Baptista Ramundinus testamentum condidit; in quo instituta hærede usufructuaria omnium suorum bonorum Ludovica ejus uxore, gravavit eam restituere dicta bona filiis masculis legitimis & naturalibus Melchioris, ejusdem Testatoris ex Francisco Fratre nepotibus; quibus decedentibus absque simili prole legitima & naturali, voluit, quod exequutores testamentarii, quatenus de tempore purificatæ conditionis supervixerent, sin minus Priores Quatuor Ordinum Mendicantium Civitatis Bononiæ, pro conservatione agnationis, & familiæ de Ramundinis, eligerent Juvenem ex legitimo Matrimonio conceptum, & natum de proximioribus cognatis ipsius testatoris; qui teneretur assumere nomen, & insignia familiæ de Ramundinis; quem sic eligendum ex tunc instituit, & substituit vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum; ut latiùs in dicto testamento dato *in Summario, num. 1.*

Decessit Ludovica hæres ac successivè Aloysius Franciscus filius dicti Melchioris ultimus hæres gravatus, absque filiis: Unde dicti Priores, prædefunctis aliis Exequutoribus in testamento deputatis, elegerunt Antonium Mariam Beliossum dicti testatoris ex Cornelia Sorore pronepotem, qui nomen & insignia ejusdem testatoris assumpsit, & cœpit agere coram Auditore Generali Bononiæ pro recuperatione quorundam bonorum dicto fideicommisso subjectorum, contra Lucatellos illorum possessores, à quo sententiam contrariam reportavit: Causa ad Rotam delata, & mihi commissa, dubitavi an constet de fideicommisso ad favorem dicti Antonii Mariæ Beliossi, seu Joannis Baptistæ de Ramundinis? & Domini responderunt affirmativè.

Existentia siquidem dicti fideicommissi non controvertebatur, & de illo satis apparet ex tenore ejusdem testamenti.

Quod autem illud sit purificatum ad favorem 1
ipsius Antonii Mariæ, seu Joannis Baptistæ, clarè desumitur ex præfata serie facti, in qua partes non discrepabant. Cum enim per obitum Aloysij Francisci ultimi hæredis gravati ex linea Melchioris, nulla relicta prole, factus fuerit locus electioni Juvenis proximioris de cognatione testatoris, dictique Priores ob defectum Exequutorum in testamento nominatorum, elegerint ipsum Antonium Mariam habentem omnes qualitates ab eodem testatore fideicommittente requisitas, utique dictum fideicommissum fuit purificatum ad favorem ipsius Antonii Mariæ electi, qui docet se esse in casu vocationis: Gloss. *in leg. qui duos, verbo, superstes fuit, Digestis, de rebus dub.* Crav. *consilio 208. numero tertio, vers. rursus alleganti.* Peregr. *de fideicommiss. artic. 43. numero* 17. Rota *decisione 267. numero primo, parte 2. recent.*

Quod verò dictus Antonius Maria habeat qualitates à fideicommittente requisitas, dubitari non potest. Nam quod ipse sit ex legitimo Matrimonio conceptus, & natus, probatur ex testibus formiter examinatis, qui apertè deponunt dictum Antonium Mariam esse filium ex Carolo Beliosso, & Valeria Scarpia conjugibus, constante matrimonio susceptum; qui testes cum deponant 2
de nominatione, tractatu, ac publica reputatione, & fama, dictam legitimam filiationem sufficienter probant: juxta doctrinam Bartol. *in leg. filium, numero primo, Digestis, de his, qui sunt sui, vel alieni juris.* Surdus *consilio 1. num. 46. & seqq.* Rota *decision. 766. num. 1. parte 2. recent.*

Con-

Concurrentibus præsertim partitis formiter ex-
3 tractis à Parocho ex libris Matrimoniorum & Baptismatum; ex quibus apparet Matrimonium inter prædictos Carolum & Valeriam contractum, præcessisse per undecim menses nativitatem dicti Antonii Mariæ eorum filii, quæ partitæ junctis depositionibus dictorum testium, legitimam filiationem Antonii Mariæ bene probant: Rota *in recent. decisione 132. numero secundo, parte 2.* & inter impress. per Farinac. *posth. lib. 2. consil. decis. 285. numer. 2. in fin.*

Quod autem idem Antonius Maria sit pronepos Corneliæ sororis Joannis Baptistæ fideicommittentis; & sic quòd sit proximior de cognatione ejusdem fideicommittentis, probatur ex eo, quod Carolus pater dicti Antonii Mariæ, fuit
4 filius dictæ Corneliæ, ut elicitur ex testamento ejusdem Corneliæ, quæ dictum Carolum uti ejus filium hæredem universalem instituit: Paris. *consil. 29. numero decimo, libro 2.* Cephal. *consilio quadragesimo octavo, numero* 18 *libr.* 1. Peregrin. *de fideicommiss. art. 43. numero 77.* Reverendissimus Dominus meus Decanus *decis.* 105. *numero 3.* Sanct. mem. Greg. XV. *decis.* 349. *num.* 5. Rota *in recent. decis. 472. num. 8. part.* 1.

5 Quod verò Domina Cornelia esset soror Joan. Baptistæ fideicommittentis, desumitur ex eo, quod idem Joannes Baptista illam in dicto testamento sororem nominavit, & uti tali legatum reliquit: Rota coram Greg. XV. *decis 422. num.* 1.

6 Non obstat quod Antonius Maria non probaverit se proximiorem de cognatione dicti testatoris: quia cùm ipse sit in gradu certo & successibili, neque alius concurrat, qui prætendat se esse proximiorem, habet intentionem fundatam, quod sit proximior: Surd. *consil. 241. numero 25. circa fin. & seqq.* Rota *decis. 575. numero 7.* & fuit dictum *in Ferrariens. bonorum de Taffonis, 6. Aprilis* 1615. *coram Eminentiss. D. Card. Pamphilio.*

Non obstat quod testator voluerit eligi aliquem Juvenem, qualis non videtur Dominus Antonius Maria excedens ætatem annorum 50. Nam Domini, omissa quæstione, quisnam in Jure dica-
7 tur Juvenis, vel Senex? Considerabant quod qualitas juventutis in casu de quo agitur, fuit contemplata à testatore ad certum effectum, nempè pro conservatione agnationis & familiæ de Ramundinis, & sic habilitatis ad suscipiendam prolem: Unde cùm Dom. Antonius Maria de tempore electionis esset uxoratus, ac plures haberet filios, & in dies alios etiam suscipiat, visum fuit satis constare de illius juventute, ad hoc ut dicatur consultum voluntati testatoris: nam ubi requiritur qualitas ad certum effectum, non est curandum de modo illam adimplendi, dummodo ha-
8 beatur effectus: Covarruvias *pract. quæst. cap 39. num. 7.* Mantic. *de conject. libr. 11. tit. 16. numero 4.* Peregr. *consil. 51. numero 17. libr. 5.* Fusar. *consilio 50. num.* 11. Puteus *decis.* 488. *numero septimo, libr. 2. in correct.* Seraphin. *decision. 389. numero 9. & 11.* Rota *in Romana domus 5. Novembris 1582. coram Robusterio.*

9 Præsertim cùm ad hoc, ut quis dicatur Juvenis, vel senex, relinquatur arbitrio Judicis, secundum subjectam materiam; juxta veriorem opinionem, de qua Menoch. *de arbitrar. cas. 59. numero 3. & seqq.* Gail. *observat. 91. num. 7. lib. 1.* Scacc. *de Judic. libr. 2. cap. 8. numero 249. & seqq.* Joseph. Ludovic. *decis. Lucen. 13. numero* 55. Peguer. *decisione 57. numero 21.* Rota *in Bononiens. bonorum de Mulettis 26. Junii 1602. coram bon. mem. Cardin. Pamphilio.*

10 Quibus accedit communis usus loquendi Civitatis Bononiæ, in qua Juvenes vocantur potius respectu sexus, ad differentiam fœminarum, quàm respectu ætatis; ut fuit ponderatum *in eadem decisione Bononiens. de Mulettis.*

Non obstat quod Dom. Antonius Maria de tempore electionis haberet duos fratres juniores, & sic habiliores ad suscipiendam prolem: unde infertur, electionem factam de Domin. Antonio Maria juvene, omissis aliis fratribus junioribus, fuisse invalidam; prout in simili dicitur de pluribus admissis, & approbatis in concursu Parochialium; quod electio digni, omisso digniore, non sustineatur: Garz. *de benef. part. 7. cap. 16. nu-* 11
mero secundo, & sequentibus, Rota *decision. 613. numero 6. parte 1. recent.* Greg. XV. *decis. 11. num. 8.*

Nam fuit responsum, id procedere in concursu Parochialium, ex dispositione Concilii Tri- 12
dentini, *in sess. 24. cap.* 18. & particulari constitutione sanct. mem. Pii V. super provisione Parochialium, non autem in aliis electionibus, in quibus sufficit Electores elegisse dignum, etiam omisso digniore; ut declarat Addit. ad Gregor. *dict. decis. 11. num 8.* idem Garz. *de benef. part. 7. cap. 16. num. 16.* Paris. *de resignat. libr. 4. quæst. 16. numer. 4.* & in terminis facultatis eligendi datæ in testamento, Bart. *in leg. cum quidam, num. 6. ff. de legat. 2.* Molin. *de primogen. libro 2. cap. 5. numero 46. vers. valebit tamen*: Molin. jun. *de justitia & jure, tom. 3. parte 1. tit. de major. disputat. 595. sub numero 2.* Sanch. *consil. moral. libr. 4. cap. 1. dub. 60. num. 11.* ubi alios cumulat.

Et visa fuit cessare difficultas, quia dicti fratres dictum fideicommissum non agnoverunt, nec voluerunt concurrere in dicta electione; quinimò illi expressè renunciarunt, atque electionem factam ad favorem D. Antonii Mariæ eorum fratris approbarunt; unde perinde haberi debent in hac consideratione, ac si non extarent: cùm quilibet possit suo favori renunciare: *leg. si quis in conscri-* 13
bendo, Cod. de pact. cap. fi. de terra, in fin. de privileg. Surd. *consil. 318 num 3.*

Non obstat, quòd quando jus renunciantis 14
habet aliquam mixturam cum honore & voluntate Testatoris, tunc dicto juri renunciari non potest: juxta *cons.* Castren. *259. sub num. 5. circa med. vers. dedit enim ipse testator lib....* Calder. *consil. 1. propè fin. vers. si verò esset introductum.*

Nam prædicti Doct. loquuntur in hærede, vel fideicommissario, qui testatoris hæreditatem acceptarunt, ac per consequens ejus factum seu voluntatem impugnare non possunt; ideoque non applicantur præsenti casui, in quo cùm fratres Dom. Antonii Mariæ non sint testatoris hæredes, dicto juri renunciare poterunt, *ex allegatis.*

Demum non obstat quod dicti fratres debue- 15
rint saltem vocari seu citari in dicta electione, ex quo de illorum interesse agebatur, juxta *cons.* Zabarell. *139. num. 2.* Cuman. *consil. 7. num. 2.* Quia 16
cùm dicta electio non esset actus judicialis, DD. Priores deputati ad eligendum in testamento potuerunt se extrajudicialiter informare, ac Dom. Antonium Mariam consanguineum testatoris eligere, etiam non citatis dictis fratribus; ut in terminis tenuerunt Gutierrez, *Canon. qq. lib. 2. quæst. 97. num. 13.* Sanchez *consil. moral. libr. 4. cap. 1. dub. 61. num. 1. in fin.*

Et in omnem eventum dicta exceptio tanquam 17
de jure Tertii non suffragatur Lucatellis, ad impediendam immissionē D. Antonii Mariæ, Socin. sen. *consil. 78. lib. 1.* Ruin. *consil. 35. num. 31.* Rota coram Martin. Andr. *decis. 87 num. 14.* cum aliis *ibi* relatis.

Et ita utraque, &c.

Roma-

Romana seu Tudertina Educationis, die Lunæ 14. Aprilis 1636.

Coram R. P. D. Pirovano.

SUMMARIUM.

1 *Pupilli melius, & securius penes Matrem educantur.*
2 *Vtilitas magna ex omnibus partibus movere debet animum judicantis in arbitrando loco, ubi pupillus sit educandus.*
3 *Romana Civitas omnibus præcellit, litteris, & bonis moribus; in qua Gymnasia & Academiæ, Seminaria, & Ludimagistri florent; qui pueris summa cum diligentia, & amore assistunt, & invigilant, ut virtutibus illos imbuant & exornent.*
Ludi-Magistri dum sunt mercenarij, in eis minor sollicitudo de puerorum cura solet esse.
4 *Pupillis æqualiter providere semper fuit præcipuum Legislatoribus, nedum ut alantur, sed ut liberalibus artibus instruantur.*
5 *Adolescentes sunt transferendi ad Civitates, ubi melius & moribus & literis ornari possunt.*
6 *Romanum Cœlum, cui dubium est quod aliis præferendum sit, circa aëris temperiem, & situs præstantiam, & rerum affluentiam pro salute corporis tuenda.*
7 *Iuvenum vivida ingenia in Vrbe, qua ratione proveniant.*
8 *Pupillus educandus est ibi, ubi ejus jura validius defendi possunt, absque impensa, ac etiam patrimonij diminutione.*
9 *Testatoris præceptum si contineat aliquam servitutis speciem, à legato, & institutione rejici solet.*
10 *Referens nihil aliud operari potest, quàm relatum.*
11 *Domicilium non dicitur quis mutare, dum se transfert aliò studiorum causa, aut mercaturæ, aut dignitatis, aut litis, aut melioris educationis.*
12 *Domicilio originis nunquam censetur renunciatum nisi per expressam animi declarationem, aut longi temporis cursum, qui debet annos decem excedere.*
13 *Iudex arbitrando potest modificare, seu declarare indiscretam testatoris voluntatem.*

DECISIO LXXIII.

Censuerunt Domini licere Dominæ Catharinæ educare pupillos filios in Urbe: quoniam si,
1 justa causa suadente, Judicis arbitrio permissum est in hac causa determinare persona Matris, penes quam pupilli meliùs & securiùs sint educandi, per *leg. 1. & penultim. ff. ubi pupill. educ. deb. l. 1. Cod. eod. titul.* Baldus *consil. 472. alias 487. incip. Pupilla morari debet: vol. 5.* cum aliis allegatis per Franch. *decis. 350.* Mastrill. *decis. 230. ac in decis. hujus causæ 13. Jan. 1634.* eò liberiùs Judex potuit arbitrari, & assignare locum in Urbe, ubi pupilli sint educandi, in quo cadere non potest maligna suspicio, nec tanta circumspectio periculi pupillorum, sed
2 utilitas magna ex omnibus partibus ponderata, quæ movere debet animum judicantis in arbitrando loco educationis, *leg. utilitatem, Digestis, de confirm. tut. l. 1. in princip. Digestis, de contr. tutel.* &c. *& ultima, Digestis, ubi pupill. educ. deb.* Cravet. *consil. 18. num. 3.* Surd. *de alim. titul. 4. quæst. 13. num. 4.* Valenz. alios referens *consil. 36. num. 22. & seqq.*

3 Et quod pertinet ad animorum dotes, ut litteris, & bonis moribus pueri imbuantur, absque hæsitatione fatendum erit, Urbem præcellere, in qua Gymnasia, & Academiæ, Seminaria, & Ludimagistri florent, qui pueris summa cum diligentia & amore assistunt & invigilant, ut virtutibus replenantur: quod de Civitate Tuderti dubitari potest, in qua Ludi-Magistri non affluunt, prout in Urbe, sed desiderantur, & mercede vel de publico conducuntur, vel ipsi mercenarii sunt, in quibus minor sollicitudo de puerorum cura solet esse: & hoc est quod Legislatoribus semper præcipuum fuit
4 æqualiter providere pupillis, nedum ut alantur, sed ut liberalibus artibus instruantur: *leg. qui filium, ff. ubi pupill. educ. deb. leg. cum plures, §. cum tutor. ff. de admin. & per tut. leg. de bonis, §. non solum, ff. de Carbon. edict.* & propterea non mirum si adolescentes sunt 5
transferendi ad Civitates, ubi meliùs & faciliùs & moribus, & litteris ornari possint, maximè quando, ut in præsenti, æquali impensa proprii domicilii & loci, ad quem transmigraturi sunt, sustentari valeant: atque ita pro translatione pupilli ad Civitatem Senarum, decisum fuisse refert Christophorus Medices *decis. 62. numero 5.* & de Puero Urbevetano, qui ex dispositione Avi materni expressa jussus erat educari penes Aviam maternam, idem responsum fuit *in Vrbevetana educationis 20. Martij 1618. coram Dom. Card. Vbaldo*, ut in Seminario Romano etiam invitus detineretur.

Si verò attendantur quæ ad corporis salutem pupillorum respicere possunt, nempè aëris temperies, & situs præstantia, & rerum affluentia pro salute corporis tuenda; cui dubium, quòd Cœlum Romanum præferendum sit? Quandoquidem ex Urbis latitudine, & amplitudine, ac magni 6
fluminis, ac rerum concursu, æquè cuique corporis temperaturæ convenire possit; ita ut ex hac universali convenientia, dixerit Mandos. *ad Reg. Cancell. 16. quæstion. 39. num. 7.* inde provenire vivida 7
Juvenum ingenia, ea ratione, quia ad invicem coincidunt aëris optima temperies, & ingenii incolarum præstantia; ita ut de una ad alteram possit argumentari, ex Arist. sententia *in probl. sect. 14. quæstion. 1. & 15.*

Demum inspecta etiam utilitate rerum, & patrimonii ipsorum pupillorum, educatio in Urbe est admittenda, dum sub Avunculorum patrocinio, bona, & jura pupillorum validius defendi poterunt absque impensa, ac etiam patrimonii diminutione, attenta oblatione per Dominam Catharinam matrem de filiis alendis in Urbe, pro summa jam in Civitate Tuderti decreta: & hæc ipsa patrimonii pupillorum sperata defensio adeo prævaluit, 8
ut Consilium Neapolitanum omisso tutore mandaverit pupillam penes Matrem educari, quæ ad secundas transierat nuptias contemplatione Vitrici magni nominis Advocati, referente tunc, & decisum attestante Carolo Tapia *decis. 51. num. 18.* quæ etiam comprobantur ex rationibus *decis. supradicta 62. num. 5. & seqq.* Christophori Medic.

Non obstat præceptum Alexandri Patris pupillorum, de quo in ejus testamento: *Che l'infrascritto suo herede non possi per nessun tempo mai levarsi dell'habitatione, & domicilio di Todi, & andar ad habitare in altri luoghi.*

Quoniam omisso quod tale præceptum tanquā 9
continens quandam servitutis speciem, à legato & institutione solet rejici: *leg. Titio centū, §. Titio centū il. 2. ff. de condit. & demonstr.* attamen cùm se referat ad similem Martii Patris dispositionem; ibi, *è conforme all'ordine particolare fatto dalla b. m. del signor Martio suo Padre, confirmando, in questo in tutto, & per tutto il detto testamento, con la medesima pena:* nihil plus referens operari potest, quàm relata dispositio continet: *leg. asse toto, ff. de hæred. instit.* Dec. *consil. 47. n. 1.* Ruin. *consil. 127. num. 4. lib. 2.* Craver. *consil. 45. numero 4.* Menoch. *præsumpt. 62. num. 14. lib. 4.* Berett. *consil. 130. num. 5.* loquens de dispositione relata ad testamentum paternum illiusque approbatione, sed Martii Patris dispositio duo determinat, Primum, quod nemo ex filiis suis descendentibus possit *innovare, ò lasciar in alcun modo il domicilio di detta* Città

Città di Todi è ſuo Territorio : Secundum, *che nonſi intenda prohibirli l'andare à qualche loro honeſto ſpaſſo per qualche meſe, & anno, in altri luoghi, come in Roma. & altrove*, ſubdens & *anco per molte altre occaſioni, purchè non mutino il domicilio come ſopra:* ergo cùm neque à primo, neque à ſecundo recedatur per filiorum in Urbe educationem; nihil opponi poteſt de contraria Patris diſpoſitione.

Nam ſive Alexandri verba attendantur, ſive
Martii diſpoſitio ſequatur, nulla poteſt eorundem
voluntati contraventio colligi, cùm de domicilii
deſertione loquantur; ut aliò ad habitandum ſe
11 transferant: quod quidem domicilium, ſi per ac-
cidens deſeratur, dum quia aliò ſe transfert ſtudio-
rum cauſa, aut mercaturæ, aut dignitatis, aut litis,
aut melioris educationis; non dicitur mutari:
text. eſt *in leg. aſſumptio, Digeſtis, ad municip. leg. ori-*
gine, Codic. de municip. & orig. libro decimo, leg. pen. in
fine, Digeſtis, de Senat. leg. provinciales, Digeſtis, de
verbor. ſignif. Menoch. *conſil. 329. num.* 37. Cephal.
conſil. 451. num. 125. Surdus alios referens, *conſil.*
346. num. 12. & *conſil.* 313. *numero* 71. affirmans nun-
12 quam domicilio originis cenſeri renunciatum, niſi
per expreſſam animi declarationem, aut longi tem-
poris curſum, qui debet annos decem excedere:
& iſta concluſio per Martium fuit admiſſa, dum
filiorum abſentiam per menſes, & annos permiſit
ex aliquo accidenti: & quoad locum, nominan-
do Urbem; ita ut educatio horum filiorum in
Urbe non contrà, ſed ſecundùm voluntatem pa-
13 rentum dici poſſit. Quibus omnibus accedit Ju-
dicis arbitrium, modificans ſeu declarans indiſcre-
tam, quatenus opus ſit, parentum voluntatem: per
l. Quintus Mutius, ff. de ann. legat. & alios pro hac
parte ad ſupradicta adductos.

Et ita, &c.

Gerundenſis altius non tollendi, Lunæ 24. Novembris 1636.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Ædificare uſque ad cœlum quisque poteſt in ſolo proprio.*
2 *Ædificium ſuum quis amplius extollere non poteſt ſi ſit conſtituta ſervitus altiùs non tollendi.*
3 *Ædificium ſuum quis ampliùs extollere non poteſt, ſi id vellet facere ad æmulationem.*
4 *Servitutem altiùs non tollendi, qui habet, dicitur habere jus prohibendi ne altiùs tollatur ædificium, in quo adeſt talis ſervitus.*
5 *Intellige tamen hoc, ſi dicta ſervitus ſit probato.*
6 *Verba intelligenda ſunt ſecundum qualitatem eis adjectam. & num 7.*
8 *Significatio etiam propria unius verbi reſtringitur ex adjectione aliorum verborum.*
9 *Qualitas adjecta uni verbo, illud qualificat, & actum in diverſa ſpecie reponit.*
10 *Verba intelligenda ſunt ſecundum ſubjectam materiam.*
11 *Verba non poſſunt trahi ultra limites ſubjectæ materiæ.*
12 *Libris Mercatorum ſi ex ſtatuto credatur, intelligi debet quoad res, quæ ad Mercaturam ſpectant, non quoad alias.*
13 *Statutum permittens quod filiifamiliâs poſſint ſe obligare; intelligitur quando ſe obligant ratione Artis.*
14 *Ædificium altiùs tollere ad æmulationem non licet.*
15 *Æmulatio non præſumitur, cùm in dubio quilibet præſumatur ædificare ad ſui principaliter utilitatem, non ut alteri noceat.*
16 *Ædificium fieri ad æmulationem ſi quis aſſerat, incumbit onus probandi.*
17 *Æmulatio in ædificando non præſumitur, etiamſi magnum damnum vicino inferatur, & parva utilitas proveniat ædificanti; niſi aliunde probetur, & n. 31.*
18 *Æmulationis præſumptio ut excludatur, non ſufficit modica utilitas ædificare velentis, & n. 19.*
20 *Ædificium unum quando alteri non impediat Solem.*
21 *Muta* deciſ. 18. *loquitur de Monaſterio Monalium.*
22 *Ædificare ad æmulationem quis non cenſetur licèt aliquod damnum inferat vicino.*
23 *In agro ſuo fodiens, ſi vicini fontem avertat; non tenetur de dolo, ſi non animò nocendi vicino, ſed agrum ſuum meliorem faciendi cauſâ, id faciat.*
24 *Aquæ venas qui in fundo ſuo incidit, ita ut aqua deſinat pervenire in alium fundum, ubi erumpebat, non dicitur vim facere, dummodo in hoc nulla ſervitus conſtituta ſit.*
25 *In ædificando tunc æmulatio intrat; quando conſtructio fit cum injuria alterius, & animo nocendi; non neceſſitatis, aut utilitatis propriæ cauſa.*
26 *Et quandò conſtructio non prodeſt ædificanti; & alteri nocet.*
27 *In ædificando quandò concurrit utilitas ædificantis, licèt vicino damnificetur, excluditur æmulatio, & præſumptio oritur quòd ratione propriæ utilitatis quis ædificare velit.*
28 *Vtilitas modica ſufficit, ad hoc ut dicatur ædificans non ædificare ad æmulationem.*
29 *Parum, & nihil æquiparantur.*
30 *Alciat. in* reg. 3. præſumpt. 3. *qualiter procedat.*
31 *Ædificantis modica utilitas ſi adſit, & magnum damnum inferatur vicino, tunc non excluditur æmulatio.*
32 *Sed hoc intellige, dum cum modica utilitate concurrit etiam inimicitia.*
33 *Patres Ieſuitæ obſequentiſſimi ſunt erga omnes alios Regulares, & hoc expreſsè profitentur.*
34 *Veriſimile quod non venit attendendum.*
35 *Patres Ieſuitæ ſunt Viri Religioſiſſimi.*
36 *Ædificium privatum altiùs tolli prohibetur, quando ex eo diſcooperirentur Religioſi, vel Religioſæ intra proprium Monaſterium.*
37 *Sed hoc intellige, quotieſcunque ex novo ædificio graviſſimum immineret Monaſterio præjudicium, etiam ſi non fiat ad æmulationem.*
38 *Ædificium quando nocet Eccleſiæ, vel Monaſterio, compelli poteſt Dominus ædificii vendere ſervitutem altiùs non tollendi.*

DECISIO LXXIV.

FUit reſolutum, ſententiam Rotalem, in qua ex-
titit pronunciatum, Patribus Dominicanis non
competere jus prohibendi Patribus Jeſuitis ne al-
tiùs tollant eorum ædificatum, eſſe confirman-
dam; cùm de ejus juſtitia conſtet: ex quo quisque 1
in ſolo proprio poteſt ædificare uſque ad cœlum:
leg. cum eo, leg. Imperatoris ff. de ſervitut. urban. prædior.
leg. altiùs, leg. in ædibus, Cod. de ſervit. leg. Proculus, ff.
de damn. infect. Borous *conſil. 134. num. 1. lib. 3.* Vin-
cent. de Franchis *deciſ. 223:* Anton. Gomez. *in leg.*
46. Taurinum. 6. Menoch. *de arbitr. caſu 156. num.*
3. & conſil. 298. num. 24. Gayl. *obſervat. 69. num. 1.* 2
lib. 2. & ibid. Grevæus pariter *num. 1.* qui alios re-
ferunt.

Neque obſtat quod Patres Dominicani præ-
tendant habere ſervitutem, & ſic jus prohibendi: 3
quo caſu non intrat Regula prædicta, ſcilicet,
quod quisquis in ſuo ſolo ædificare ad libitum poſ-
ſit: prout dicta Regula non intrat ex alio capite,
nempe quando fabrica fit ad æmulationem. Nam
reſpondetur quoad primum, quòd licèt verum ſit; 4
eum qui habet ſervitutem, habere jus prohibendi,
dict. leg. cum eo, ff. de ſervit. urban. prædiorum, leg. ſi in
meo fundo, ff. de aqua pluvia arcenda, leg. ſi quid, Cod.
de ſervitut. & aqua; dict. leg. altius, & dict. leg. ſi in ædi-
bus, Cod. de ſervit. Attamen Patres Dominicani 5
non probant hanc ſervitutem reſpectu ſui Mo-
naſterii: nam, etſi de anno 1260. quidam Macel-
larius convenerit cum Patribus Dominicanis
præ-

prædictis per infrascripta verba: *Promittens, quod nullo unquam tempore nec ipse, nec sui plantabunt in suo tenedone, hoc est tenuta, arberes; nec facient aliquid aliud, unde possit haberi prospectus per aliquem modum ad locum vestrum*; (scilicet Dominicanorum) *vel unde possit haberi accessus sive aditus, vel possit vobis aliquo modo, vel loco vestro unquam damnum sive præjudicium aliquod generari*: Nihilominus fuit responsum, quod ista verba intelliguntur respectu dicti Tenedonis Patrum Prædicatorum vicini, & prope Tenedonem Macellarii, non autem respectu Monasterii; quia etsi verba sint satis generalia, videlicet *loco vestro*, & apta comprehendere etiam Monasterium; attamen illa verba declarantur ex qualitate adjecta ibi, vel *unde possit haberi accessus sive*
6 *aditus*, quæ verba non possunt verificari in Monasterio, cùm adsit via intermedia: & propterea hujusmodi verba, & qualitates adjunctæ expressè ostendunt; quod non fuit intellectum de Monasterio, sed de alio Tenedone vicino, ad quem po-
7 terat dari accessus, & aditus; cùm propter dictam viam intermediam, non possit dari aditus neque accessus ad Monasterium: Bart. *in l. librorum, num. 13. ff. de verb. signif.* Bald. *in leg. precibus, num.*
8 *43. Cod. de impuber.* Gabr. *cons. 132. num. 38. volum. 1.* qui alios congerit, & probat significationem etiam propriam unius verbi, restringi ex adjectione
9 aliorum verborum. Et ratio est, quia qualitas adjecta restringit, & actum in diversa specie reponit: Bart. *in leg. si quis posthumo, § si filius*, ubi Jas. *num. 51. ff. de liber. & posthum.* Surd. *cons. 179. num. 40. lib. 1. & cons. 315. num. 26. & cons. 441. num. 24. & 25. lib. 3.*

Nec officiunt illa verba sequentia, videlicet, *vel possit aliquo modo loco vestro unquam damnum sive præjudicium aliquod generari*: Quia hæc verba sunt intelligenda respectu ipsius tenedonis Patrum Prædicatorum, de quo in dicto instrumento solùm agebatur; non autem quod simpliciter non fieret præjudicium Patribus Prædicatoribus: & proprius sensus illorum verborum, attenta tota serie, est, quòd in tenedone suo Macellarius non plantabit arbores, vel faciet aliquid aliud unde possit haberi prospectus aliquo modo *ad locum vestrum*, scilicet tenedonem Fratrum Prædicatorum, vel unde possit haberi accessus sive aditus ad illum; neque faciet aliquid, quod *vobis, vel loco vestro*, scilicet dicto tenedoni vestro damnum sive præjudicium generare possit; & propterea illa verba, *vel possit vobis aliquo modo præjudicium gene-*
10 *rare*, sunt intelligenda in ordine ad ipsum solùm tenedonem Fratrum, non autem simpliciter; cùm de ipso solo tenedone ageretur; & verba sunt intelligenda secundùm subjectam materiam: *leg. Proculus, ff. de usufruct. leg. Insulam, ff. de præscriptis verbis*: Nevizan. *cons. 92. num. 15. & 17.* ita ut non
11 possint trahi ultra limites subjectæ materiæ: Glos. 1. *in cap. cum ordine, de rescript.* ibi *super alia re*: Jas. *in leg. sæpe, num. 4. Cod. de transaction.* Ubi si ex statuto credatur libris Mercatorum, intelligi debet
12 quoad res, quæ ad Mercaturam spectant, non quoad alias: Bald. *in leg. fin. Cod. ad Macedonian.* ubi quod statutum permittens quod filii familias pos-
13 sint se obligare, intelligitur quando se obligant ratione artis: & plura deducit Felin. *in cap. cum ordine, num. 4. de rescript.* Bec. *consil. 5. n. 14.* Surd. *cons. 453. n. 53 usque ad fin. lib. 3.*

14 Quantum verò attinet ad æmulationem, respondetur, quod etsi verum etiam sit, non licere ad æmulationem altius tollere fabricam *leg. opus novum, ff. de operibus public. cap. Pisanis, de restit. spol.* Roman. *cons. 52. num. 4.* Gail. *ubi supra, numer. 17.* Thesaur. *decis. 16. num. 10.* Sichard. *cons. feud. 9. num. 15.* Menoch. *de arbitr. Judic. cas. 156. num. 3. & præsumpt. 29. num. 28. lib. 6.* Vivius *decis. 306. vers. contrarium verò*: *& decision. 403.* ubi *num. 6.* quod ita judicatum fuit; prout etiam dicit Clarus *in §. feudum, quæst. 30. vers. & superioribus annis cum quidam*: Honded. *cons. 80. num. 7. & 35. lib. 1.* ubi etiam de communi; tamen æmulatio non præsumitur; quia quilibet in dubio præsumitur ædificare ad sui utilitatem principaliter, & non ad æmulationem alterius: Glos. *in leg. fluminum §. fin.* ubi Bart. & alii, *ff. de damn. infect.* Jas. *in repetit. leg. quo minus, num. 23. ff. de fluminibus, & in leg. ex hoc jure, num. 11. ff. de justitia & jure*: Bald. *in leg. item* 15
lapilli, num. 4. circa med. ff. de rerum divisione, Gail. *allegata observatione 69. num. 30.* & *ibi* Grevæus *n. 6.* Honded. *dict. cons. 80. num. 34. volum. 1.* Mynsing. *decad. 11. cons. 2. num. 7.* Vivius *dict. decis. 306. n. 5.* Unde Patribus Dominicanis incumbit onus probandi, quod Patres Jesuitæ altiùs tollant ad æmulationem: Gail. *ubi suprà, num. 31.* cùm ædificans in 16
suo habeat regulam pro se: *leg. generaliter, § si petitur, in fine. ff. de fideicomm. libertat. leg. sive possidetis, Cod. de probat.* Dec. *cons. 400. num. 8. & cons. 173. numer. 5.* Cæpol. *cons. 138. num. 16. cum sequentibus, vol. 1.* Maximè quod in hoc casu excluditur etiã æmulatio ex testibus datis *in summario Patrum Jesuitarũ, n 15.*

Neque facit quod æmulatio satis probetur, ex 17
quo magnum damnum provenit Patribus Dominicanis, parva autem utilitas Patribus Jesuitis. Cephal. *cons. 130. num. 15.* qui etiam subdit, nec modicam utilitatem ædificare volentis sufficere ad excludendam hanc præsumptionem æmulationis, 18
quod voluit etiam Antonius Padilla *in dict. leg. altius. num. 22. vers. quod quidem*: ubi post Cravet. testatur de communi: *leg. 3 ff. de operibus publicis.* ubi Alberic. Gomes. *ad leg. Tauri 46. num. 8* Doctores *in dict. leg. altius*: Marsil. *singul. 54.* Dec. *in leg. nullus, & in leg. Domum, ff. de regulis juris*, Jason. *cons. 32. lib. 1. & in leg. quo minus quæst. 1. ff. de fluminibus*, Roman. *cons. 52. dub. 2.* Muta *in Capitulis Regni dec. 116 num. 110. & decis. 8. num. 5.*

Quia huic fundamento fuit responsum, non 19
probari quod parva utilitas resultet Patribus Jesuitis, magnum autem damnũ Patribus Dominicanis, imò eis nullum affertur damnũ circa aëris benignitatem; ædificium enim istud non impedit Solem, quia Monasterium Patrum Dominicanorum est in parte Orientali, & priùs habet Solem, 20
quàm Collegium Patrum Jesuitarum, nec etiam impedit ventum Occidentalem, quia Patres Jesuitæ sunt in depressiori loco, in eminentiori verò Dominicani, ita ut ipsis non impediatur Favonius, neque ventus Australis, qui est perniciosus, impeditur à dicto ædificio, quia Murus tendit ab ipso Meridie ad Septentrionem, minus impeditur ventus Aquilonaris, qui liberè perflat Cœnobium Pa- 21
trum Prædicatorum, ut benè dignoscitur ex planta: & sic cessat quod dicit Muta *in dict. decis. 8. num. 8.* qui etiam loquitur de Monasterio Monialium.

Ultra quod, si aliquod damnum inferretur Patribus Dominicanis, quod verè non infertur ex prædictis, adhuc non intraret æmulatio: *d. l.* 22
Proculus, leg. fluminum §. fin. ff. de damno infect. leg. si in ædibus, & leg. cum eo, ff. de servitut. urb. prædiorum, quia qui utitur jure suo, nimini facit injuriam, *leg. nullus videtur*, ubi Dec. *num. 1.* Cagnol. *num. 4. ff. de reg. Jur. dict. leg. fluminum, §. fin. ff. de aqu. pluv. arcend.* ubi qui in agro suo fodiens, vicino fontem 23
avertit, de dolo non tenetur, si non animo nocendi vicino, sed agrum suum meliorem faciendi id facit: *leg. si in meo fundo, ff. eod. tit.* ubi dicitur quod is vim non facit, qui venas aquæ in suo fundo incidit, ita ut ob id aqua desinat pervenire in alium fundũ, ubi 24
erumpebat, dumodo servitus eo nomine ei, in cujus

fundo aqua erumpebat, nulla conſtituta ſit: Gail.
25 *dict. obſervatione 69, num. 11. & num. 28.* dicit quod
æmulatio intrat, quando conſtructio fit injuria al-
terius, & animo nocendi; non neceſſitatis, aut
26 utilitatis propriæ causâ; & quando conſtructio
non prodeſt ædificanti, & alteri nocet: & ita lo-
quuntur Doctores, qui in contrarium poſſent alle-
gari: ut conſiderat Honded, *in dict. conſ. 80. num. 35.*
volum. 1. At quando concurrit etiam utilitas ædifi-
27 cantis, licèt vicinus damnificetur, excluditur æmu-
latio, & præſumptio exoritur quod ratione pro-
priæ utilitatis quis ædificare velit: Caſtr. *in dict.*
leg. cum eo, ff. de ſervitut. urban. prædior. Marſil. *dict.*
ſingul. 154. *in fin.* Alciat. *in reg. 3. præſumptione 23.*
aſſerens, etiam modicam utilitatem volentis ædi-
ficare, ſufficere.

28 Nec officit quod Padilla *in dict. leg. altiùs, num.*
22. aſſerat modicam utilitatem non excludere præ-
29 ſumptionem æmulationis; & parum & nihil æqui-
parari: Quia hic non ſumus in iſtis terminis; nam
utilitas eſt conſiderabilis, non parva, reſpectu vo-
lentium ædificare, licèt ſit modica inſpecto damno
vicini; & in hoc caſu benè procedit opinio Alcia-
ti, ut dicit Honded. *dict. conſ. 8. num. 35. volum.* 1.
Et eadem ratione reſpondetur *conſilio* Cephali 130.
30 cum ipſe poſt Cæpolam, quem allegat, aſſerat mo-
dicam utilitatem ædificantis, ſi adſit magnum
damnum vicini, non excludere æmulationem:
31 quia ut dictum eſt, iſta modica utilitas non con-
currit in caſu noſtro: & in omnem caſum, Cepha-
32 lus loquitur quando cum modica utilitate concur-
rit inimicitia, in qua principaliter ſe fundat: hic
33 autem nulla adeſt inimicitia; imò Patres Jeſuitæ
obſervantiſſimi ſunt erga omnes alios Regulares,
& hoc expreſsè profitentur; Et nugæ ſunt dicere;
quòd quidam Nobilis inſtituit hoc ædificium in
odium Patrum Prædicatorum, cum quibus ha-
buit litem occaſione cujuſdam Patris: quia nec
34 hoc eſt veriſimile, nec Patres Jeſuitæ Viri Religio-
ſiſſimi hoc paterentur.

35 Non obſtat quòd privatum ædificium altiùs
tolli prohibeatur, quando ex eo diſcooperirentur
Religioſi, vel Religioſæ intra proprium Monaſte-
rium: Cynus *in d. l. altius,* Covarr. *lib. 3. var. cap.* 4.
num. 8. Marſil. *d. ſingul.* 154. ubi admittit opinio-
36 nem Cyni quotieſcunque ex nova ædificio graviſ-
ſimum immineret Monaſterio præjudicium,
etiamſi non fiat ad æmulationem, & hoc propter
publicam utilitatem, quæ à Religioſis Domibus
provenit: Anton. Gomez *ad leg. 46. Tauri, num.*
6. ubi *num* 9. ait, quod ubi ædificium nocet Eccle-
37 ſiæ aut Monaſterio, compelli poteſt Dominus ædi-
ficii vendere ſervitutem altiùs non tollendi: Ca-
hebuſ. *deciſ. 152. num. 1. & 2.* quod etiam poſt alios
dicit Muta *dict. deciſ. 8. n. 6. & 7.*

Nam huic fundamento fuit reſponſum per
38 Dominos, quod Covarruvias & alii prædicti lo-
quuntur, quando privatus vult altiùs tollere in
præjudicium Eccleſiæ, & Religioſorum, vel etiam
in caſu quo Religioſi vellent altiùs tollere ædifi-
cium in præjudicium Eccleſiæ Monialium; ſed
quando agitur prout in caſu noſtro inter duo Mo-
naſteria Virorum, quia tunc illi qui volunt altiùs
tollere, habent privilegium à jure id faciendi,
dummodo non faciant ad æmulationem, vel alia
Pars non debeat ſervitutem; ideò non poſſunt
impediri quo minus jure proprio utantur, ex Co-
varruvia *in cap...., de reg. Jur. in 6. num. 4. per totum,*
verſ. quod verò diximus.

Et ita concluſum utraque parte infor-
mante.

Valentina Coadjutoriæ, Die Lunæ 12. Ianuarii 1637.

Coram R. P. D. Coccinò.

SUMMARIUM.

1 *Coadjutoria datur in favorem Eccleſiæ, ut cultus divinus debitis non fraudetur ſervitiis.*
2 *Coadjutoria datur ut ea ſervitia, quæ à Coadjuto præſtari non poſſunt, à Coadjutore præſtentur.*
3 *Coadjutoris expirat officium, ſi efficiatur inhabilis.*
4 *Coadjutoris officium expirat per mortem Coadjuti, vel tranſlationem; niſi Coadjutor habeat futuram ſucceſſionem.*
5 *Coadjutor ſi efficiatur impotens, non eſt qui coadjuvet: ſicuti ſi Coadjutus moriatur, vel transferatur, non eſt qui coadjuvetur.*
6 *A tutela, vel cura, licitum eſt arguere ad Coadjutoriam.*
7 *Tutela, vel cura expirat, ſi Tutor, vel Curator efficiatur inhabilis; puta mutus, ſurdus, vel cœcus.*
8 *Coadjutor ſi non deſerviat Eccleſiæ, & ei debita ſervitia non præſtet, Coadjutus poteſt petere novum Coadjutorem.*
9 *Papa de jure poteſt Coadjutorem dare cum futura ſucceſſione.*
10 *Sanctus Auguſtinus ſucceſſit in Eccleſia Hipponenſi de conſenſu poſſeſſoris.*
11 *Coadjutoria ſolùm tribuit Coadjutori exercitium, & non jus, cùm illud remaneat penes Coadjutum.*
12 *Res quando devenit ad ſtatum, à quo incipere non poteſt, non attenditur.*
13 *Dictio* enim, *juncta verbo futuri temporis, importat conditionem.*
14 *Irregularitas incurritur propter cæcitatem.*
15 *Cæcus efficitur inhabilis ad beneficia obtinenda.*
16 *Cæcus nec beneficia optare poteſt.*
17 *Legatarius ſolùm poſt obitum teſtantis plenum jus acquirit in legato.*
18 *A legatis ad beneficium licitum eſt arguere.*
19 *In proviſo ſub conditione habilitas requiritur de tempore purificatæ conditionis.*
20 *Coadjutor ſi de tempore vacationis ſit effectus cæcus, cùm ſit irregularis, & ſit inhabilis, non poteſt prætendere ſucceſſionem.*
21 *Defectus ſuperveniens poſt purificatam conditionem, non vitiat actum.*
22 *Clauſula*, ex nunc, prout ex tunc, *denotat inchoationem temporis.*
23 *In actu conditionali primum locum obtinet voluntas diſponentis.*
24 *Clauſula*, ex nunc prout ex tunc, *adjecta actui conditionali, ſumit robur à die eventus conditionis.*
25 *Retrotractio non habet locum quando res devenit ad ſtatum à quo incipere non poteſt.*
26 *Retrotractio in actu conditionali retrotrahi non poteſt in præjudicium ejus, cui medio tempore fuit jus quæſitum.*
27 *Actus conditionalis, ut eveniente conditione à principio incipere poſſit, debet eſſe in tali ſtatu de tempore purificationis conditionis, ut tunc poſſit inchoari.*
28 *Abb.* in conſ. 47. num. 2. & ſequentib. volum. 1. *declaratur.*
29 *Actus legitimi non recipiunt neque diem, neque conditionem.*
30 *Cæcus poteſt ſuccedere Patri Baroni, vel habenti jurisdictionem, licèt de novo talis dignitas cæco conferri non poſſit.*
31 *Quaſi ſatis ſit quod fuerit habilis tempore, quo ſpem habuit ſuccedendi, & ſuperveniens cæcitas non privat illum tali ſucceſſione.*
32 *Bart.* in leg. cæcus, ff. de judic. *declaratur.*
33 *Lex*, cæcus, ff. de judic. *procedit in cæcitate ſuperveniente illi qui eſt Iudex.*
34 *Lex*, cum Prætor. ff. de judic. *procedit in cæcitate, quæ venit antequam quis ſit factus Iudex.*
35 *Doctores loquentes in rebus prophanis, non ſunt trahendi nec applicandi in rebus ſacris.*
36 *Beneficii acquiſitio impeditur propter cæcitatem.*
37 *Papa ſi diſponat quod moriente, vel cedente Coadjuto, Canonicatus non poſſit impetrari, quia vult ut pertineat ad Coadjutorem, qualiter iſta diſpoſitio intelligatur.*

38 Cræ-

38 *Gratia conditionalis non obstante decreto irritanti non purificata conditione decretum non operatur.*
39 *Coadjuto mortuo, Coadjutori habenti successionem non requiritur alia collatio.*
40 *Clausula,* ex nunc, prout ex tunc, *quando non operetur.*

DECISIO LXXV.

Hieronymus de Torres Canonicus Valentinus
obtinuit sibi dari Coadjutorem cum futura
successione Franciscum Vincentium; & eo, prout
supponitur, ad cæcitatem redacto, dubitavi de or-
dine Datariæ, An sit concedenda gratia novæ Co-
adjutoriæ? & Domini responderunt esse conce-
dendam etiam cum futura successione.

Quantum enim attinet ad Coadjutoriam, res
1 visa fuit clara: quia Coadjutoria datur in favorem
Ecclesiæ, ut cultus divinus debitis non fraudetur
2 servitiis, & ut ea servitia quæ à Coadjuto ob sene-
ctutem, & infirmitatem præstari non possunt, à
Coadjutore præstentur: *cap. ex parte, de Cleric.
ægrot. cap.* 1. *eodem tit. in 6.* Put. *decis. 255. num.* 17.
lib. 3. *in correct.* & disponitur à Sacrosancto Con-
cilio Tridentino *sess. 25. cap. 7. de reformatione.*

Neque obstat, quod jam semel fuit datus Co-
3 adjutor: quia cùm sit effectus inhabilis ad servi-
endum, expiravit illius officium; prout cessat per
mortem Coadjuti, vel translationem illius, nisi
4 Coadjutor idoneus habeat futuram successionem.
5 Et ratio utriusque casus eadem est, quia si Coadju-
tor efficitur impotens, non est qui coadjuvet, simi-
liter si Coadjutus moritur, vel transfertur, non est
qui coadjuvetur: unde cessat Coadjutoria: ex
Add. per Joannem Andream *in cap. fin. num.* 10.
vers. probat hoc derivatio nominis, & *ibi* Card. *num.* 19.
vers. Per hoc facit derivatio nominis, de Cleric. ægrot.
6 & tam Joannes Andreas, quam etiam Cardin. con-
7 cludunt, licitum esse arguere à tutela, & cura, ad
Coadjutoriam; sed tutela & cura expirant, Tu-
tore, vel Curatore inhabili effecto, puta si efficia-
tur mutus, surdus, vel cæcus, Bart. *in leg.* 1. §. *mutus,
num.* 3. *ff. de tut.* & in nostris terminis Rota reso-
lut. *in causa Tirasonen. Coadjutoriæ 14. Januarii* 1611.
coram bonæ memoriæ Dionysio Cardinali Marcomontio,
8 ita pariter si Coadjutor non deserviat Ecclesiæ,
nec ei debita servitia præstare possit, Coadjutus
potest petere ut detur sibi novus Coadjutor.

Quantum verò attinet ad futuram successio-
nem, videlicet quod possit dari, si Sanctissimo Do-
mino nostro placuerit, res etiam visa fuit cla-
9 ra: quia summus Pontifex de Jure potest Coad-
jutorem cum futura successione deputare: *cap sicut
vir, §. ecce his auctoritatibus, 7. quæst.* 1. *& in cap. non*
10 *autem, eadem quæst.* 1. ubi Sanctus Augustinus suc-
cessit in Ecclesia Hipponensi de consensu posses-
soris: Put. *dict. decis. 225. numer. 20. lib. 3. in
correct.*

Nec in hoc casu obstat jus Francisci ex Coad-
jutoria prius illi concessa cum futura successione:
non quidem Jus quod oritur ex Coadjutoria, cum
11 illa tribuat Coadjutori solùm exercitium, jus au-
tem remaneat penes Coadjutum: Hostiens. *in cap.
de Rectorib. in verb. animarum, de Cleric. ægrot.* ubi
etiam Joannes Andreas *num. 1 in vers. causam habe-
ant:* Card. *num.* 1. Anania *num.* 2. Anchar. *num.* 3.
Abb. *in fin.* Boich. *in cap. consultationibus, num. 8 eo-
dem tit.* Anchar. *in cap. grandi, num 5. vers. Nam jus,
de supplen. negl. Prælat. in 6.* Glos. *in dict. cap. grandi:*
Garzias *de benef. part. 4. cap. 5. num. 75.* & fuit dictum
*in causa Hispalensi Praeminentiarum 20. Februarii
1617. coram bonæ memoriæ Martino Andrea.*
12 Non etiam obstat jus ex futura successione:
quia cùm propter cæcitatem res venerit ad casum,
à quo incipere non potuit, vitiatur: *leg. si à me, &*
leg. si alteri, aliàs incipit, *Julianus, Digestis, de judic.*
Oldrad. *cons. 53. num.* 3.

Et pro majori etiam dilucidatione hujus arti-
culi præmittendum est, *Primò*, quod gratiæ futu-
ræ successionis in casu isto non est pura ex verbis
illis, *Supplicatur Sanctitati vestræ, &c. Cùm primum
per cessum, vel decessum vacare contigerit, ex nunc prout
ex tunc, & è contra, etiamsi tempore vacationis officium
Coadjutoris exercere non inceperit, aut per illum steterit
quominus exercuerit; conferre, &c.* Dictio enim 13
cùm, juncta verbo futuri temporis, videlicet *cùm
primum per cessum vel decessum vacare contigerit*, im-
portat conditionem: *leg. hujusmodi, & leg. quodcun-
que, §. fin. ff. de verbor. obligat.* Cuman. *cons. 61. Pe-
trus hæres: num. 3. vers. ad secundum:* Bartol. *in
leg. 1. vers. secundo quæro, ff. de condit. & demonstrat.*
Bald. *in leg. ex his, Cod. quando dies legat. cedat. num.* 1.
& talis conditio dicitur expressa, secundum Bald.
*in rubr. de instit. & substit. num. 4. vers. quidam autem
dicunt:* Dec. *consil. 401. num. 1. tom. 2.* Grat. *cons. 1.
num 94. & cons. 138. num. 11. lib.* 1. Paris. *cons. 17. nu-
mer. 25. lib.* 1.

Secundò præmittendum est, quod cùm pro-
pter dictam cæcitatem sit incursa irregularitas, 14
Franciscus Coadjutor effectus fuit inhabilis ad be-
neficia obtinenda, ut probant Doctores per tex-
tum *in cap. hinc etenim, 49 distinct.* Addem. ad Simo- 15
net. *de reservat. quæst. 45. littera A*, ubi, quod nec
optare potest: Gonz. *glos. 34. num. 60. & 73.* Paris.
de resignat. lib. 5. quæst. 6. num. 36. Barbos. *de offic. &
potestate Episcopi, allegat. 42. num. 27. lib. 2. & in tract.* 16
Jur. Eccles. univers. lib. 1. cap. 33. num. 140. & latè post
alios, Menoch. *de arbitr. cas. 226.* & fuit dictum
*in causa Salamantina portionis, 24. Aprilis 1582. coram
sanctæ memoriæ Clemente VIII.*

Tertiò præmittendum est, quod tunc Franci-
scus dicebatur consequi Canonicatum, quando
Canonicatus vacasset per obitum, vel cessionem
Coadjuti; cùm sub dicta conditione fuerit con- 17
cessa futura successio, ad instar legatarii, qui in suo
legato post obitum solùm testantis plenum jus ac-
quirit: *leg. in tempus, ff. de hæred. instit.* Goffred.
in leg. pater filium, §. fundum, num. 1. & *ibi* Alciat.
num. 1 ff. de legat. 3. Bart. *cons. 76. incipiente, Pater
filio: col. 2. vers. me tamen non movet: lib. 1.* Alexand.
cons. 14. num. 4. lib. 1. Brunett. *de statut. tit. quod
standum mascul. artic. 6. num. 225. vers. quod autem,*
Fenuc. *de moment. temp cap. 5. num. 26.* Peregrin.
de fideicomm. art. 40. num. 62. Fusar. *de substitut. quæ-
stione 549. num. 10.* Thesaur. *decis. 209 num. 2.* Ran-
den. *de analog. c. 27. n. 30.*

Neque dicatur præfatos Dominos loqui in le-
gatis, & non in beneficiis: quia eadem est ratio in 18
beneficiis, cùm liceat arguere à legatis ad benefi-
cium: quia in utroque dicitur esse donatio: *leg. le-
gatum, ff. de legat. 2 cap. quia diversitatem, de concess. præ-
bendæ, cap. illum, ne sede vacant.* Oldrad. *consilio 68. n. 2.*

Ex quibus cùm provisio Francisci esset condi-
tionalis, sicut quando Canonicatus vacaverit per
obitum, vel cessum Hieronymi, & de illo tempo- 19
re gratia esset purificanda, sequitur quod habili-
tas Francisci requirebatur, & erat necessaria de
tempore vacationis, & sic de tempore purificatæ
conditionis: *cap. ei cui, de præben. in 6. leg. interve-
nit, ff. de legat. præstan.* Oldrad. *dict. cons. 58. num.
2. vers. contrarium videtur, & num.* 5. Anchar *in
Clement. unica, col 8 vers. quid dicendum, de concess.
præbend.* Cassad. *decis. 3. sub num. 6. vers. non obstat, &
n. 15. vers. taliter quod terminus conditionis, de præben.*
Crescent. *decis. 10. n. 9. de privil.* Navarr. *in cap. si quan-
do, except. 10. num. 7. & sequentibus, de rescript.* Unde
cum dicto tempore vacationis, Franciscus sit effe-
ctus cæcus, & sic irregularis, & incapax beneficiorũ

res est redacta ad eum casum à quo incipere non
21 potest, & futura successio corruit; licèt secus es-
set si cæcitas supervenisset post purificatam condi-
tionem, & sic post actum consummatum; ut di-
stinguendo dicit Oldrad. *in dict. cons. 58. n. 4.*

Non obstat clausula, *ex nunc prout ex tunc, & è*
22 *contra*; quæ denotat inchoationem temporis;
quasi videatur fieri, seu factam fuisse gratiam tem-
pore Datæ, & ex ea arguatur mens Papæ, quæ etiam
23 in actu conditionali primum locum obtinere de-
bet, ut aliàs dicebant insignes Advocati Curiæ:
ut refert Cassad. *dict. decis. 3. num. 15. in princip. de
prabend.*

24 Huic enim fundamento fuit per Dominos re-
sponsum, quod hæc clausula, *ex nunc prout ex tunc*:
adjecta actui conditionali, sumit robur à die Datæ,
ad quam non retrotrahitur, quando alteri medio
tempore fuit jus quæsitum: Cassad. *dict. decis. 3.
num. 15. de praben.* Mohed. *decis. 21. num. 4. eodem
tit.* Puteus *decis. 186. lib. 2. in correct.* Achill. *decis. 14.
num. 7. de appell.* Cott. *decis. 19.* Glos. *in Clement. uni-
ca, vers. ex tunc*, ubi Cardin. *num 9.* Ancharan. *n. 6.*
Imol. *num. 10.* Vitalin. *num. 17. & sequentibus, de
concess.* Additio ad Rotam *decis. 2. de concess. praben.
in nov.* Paris. *cons. 82. num. 17. lib. 4.* Gabriel. *cons. 185.
num. 6 & cons. 186. num. 19. lib. 1.* & alios congerit
Tiraquell. *de retract. convent. §. 2. gloss. 1. num. 87.* &
fuit dictum *in causa Mediolanen. praceptoria 16. Mar-
tii 1590. coram Bubalo: in causa Vallisoletana Deca-
natus 11. Decembris 1600. coram bona memoria Cardi-*
25 *nali Millino.* Neque etiam potest retrotrahi,
quando ante purificatam conditionem res deve-
nit ad casum à quo incipere non potest: paria enim
26 sunt, quòd retrotractio in actu conditionali non
possit fieri in præjudicium juris medio tempore
Tertio acquisiti, & quod ante purificatam condi-
tionem superveniat incapacitas, & inhabilitas pro-
27 visi; quia hoc casu, etiam extremum, à quo, non
est habile de tempore purificatæ conditionis,
ut latè per Cost. *de retract. cap. 27. num. 1.* qui dicit
quod res debet esse in tali statu de tempore purifi-
catæ conditionis ut tunc posset incheari; & alle-
gat Bartol. Castr. & alios.

28 Neque prædictis obstat Abb. *in cons. 47. num.
2. & seqq volum. 1.* Quia loquitur de cæcitate,
quæ supervenit post electionem, & sic post actum
consummatum: & propterea dicta electio non
29 vitiabatur, quia actus legitimi non recipiunt ne-
que diem neque conditionem, *cap. actus legitimi, de
reg. jur. leg. in ambiguis. §. 1. ff. eod. tit.* Oldrad. *dict.
cons. 58. num. 4.*

Et quamvis Abbas alleget inter alia, Bart. *in*
30 *leg. cacus. ff. de Jud.* qui *num. 1.* tenet cœcum posse
succedere Patri Baroni, vel habenti jurisdictio-
nem, licèt de novo talis dignitas cæco conferri
31 non possit, quasi satis sit quod fuerit habilis tempo-
re, quo habuit spem succedendi, & superveniens
cæcitas non privet illum tali spe.

32 Huic tamē fundamento respondetur, quod Bart.
potius favet casui nostro: nam explicando *dict. leg.*
33 *cacus.* opponit de text. in *leg. cum Prætor, vers. non au-
tem, ff. eod. titul. de judiciis*: & postea solvit obje-
ctum, scilicet ut *dict. leg. cacus*, procedat in cæci-
34 tate superveniente, postquam est Judex; textus au-
tem in *dict. leg. Prætor.* procedat in cæcitate, quæ
venit antequam esset factus Judex.

35 Et ultra quod Bart. loquitur in profanis, & non
sumus in casu in quo agitur de Canonicatu haben-
te annexum Ordinem sacrum, ad quem cæcus,
tanquam irregularis est inhabilis: loquitur in filio
Baronis, qui habebat fundatam spem super jure
certo de præsenti: sed in casu nostro cæcitas su-
pervenit ante purificatam gratiam Coadjutoriæ, &
sic antequam fuerit acquisitum plenum jus. Qua-
re non agitur de retentione Canonicatus, sed de 36
illius acquisitione, quæ impeditur propter cæcita-
tem ex *suprà deductis.*

Non obstat quod Papa disponat, quod mori-
ente, vel cedente Coadjuto, Canonicatus non 37
possit impetrari: Quia hoc est intelligendum si
conditio purificetur, & non superveniat impedi-
mentum canonicum, prout intervenit in casu isto
impedimentum cæcitatis: Mohed. *dict. decis. 21.* 38
num. 4. de prabend. ubi quod non obstante decreto
irritanti, si gratia est conditionalis, prout in casu
isto ex superiùs deductis, non purificata conditio-
ne decretum non operatur.

Et pari modo respondetur ad id quod deduce-
batur, videlicet quod mortuo coadjuto non re-
quiritur alia collatio, ut in *Causa Tirasonen. Coadju-* 39
toria 8. Aprilis 1599. coram bona memoria Penia, quæ
habetur apud Marches. *de commiss. par. 1. fol. 466.*
& apud Garz. *de benefic. parte 4. cap. 5. num. 158.*
Gonz. *ad reg. 8. glos. 5. §. 9. n. 79.* Lotter. *de re benef.
lib. 2. quæst. 25.* Quia hoc provenit ex clausula, *ex
nunc prout ex tunc, & è contra*: quæ non operatur
in casu isto; ex quo tempore purificatæ conditio- 40
nis Coadjutor, cui fuerat concessa futura succes-
sio, erat inhabilis ad Canonicatum propter cæci-
tatem, ut suprà deductum fuit.

Et ita conclusum utraque parte informante, &c.

Gerunden. Canonicatus & Sacristiæ, Lunæ 18. Maij 1637.

Coram R. P. D. Verospio.

SUMMARIUM.

1 *Beneficium remanet affectum per appositionem manus Papa.*
2 *Beneficium affectum per appositionem manus Papa Ordinarius conferre non potest.*
3 *Qualitas narrata Papa in impetratione gratia est plenè justificanda.*
4 *Liber Baptismatis ex communi consuetudine probat ætatem.*
5 *Testis probat ætatem si deponat de judicio suo, & per aspectum.*
6 *Ætas probatur per testem qui deponat aliquem habere certam ætatem, quia ita ab ipso audivit.*
7 *Ætas benè probatur si frater de alterius fratris ætate deponat.*
8 *Infirmitas probatur per testes de ea informatos ratione diuturna consuetudinis.*
9 *Infirmitas probatur per testes peritos.*
10 *Infirmitas bene probatur ex successivo obitu brevi tempore post narratam infirmitatem supervento.*
11 *Possessio beneficii semel probata præsumitur usque ad obitum continuata.*
12 *Servitium præstitum fuisse Ecclesia per eum qui possedit beneficium habens servitium annexum præsumitur.*
13 *Coadjutoria gratia concedi solet etiam in beneficiis non habentibus curam animarum.*
14 *Qualitas narrata Papa non est justificanda, si soleat Papa absque dicta qualitate gratiam concedere.*
15 *Instrumentis antiquissimis adhibenda est fides.*
16 *Libris continentibus ea qua ad officium scribentis spectant, credendum est.*
17 *Testium defectus tolluntur ex eorum numero.*
18 *Testium dicta magnum robur accipiunt ex approbatione adversarii qui illa non impugnat.*
19 *Possessori sufficit excludere Adversarium ex illius non jure.*
20 *Papa concedendo Coadjutoriam providet præsenti necessitati Ecclesia, & futura beneficij vacationi.*
21 *Coadjutor ut possit succedere in beneficio, tenetur omnia narrata justificare.*
22 *Papa concedendo Coadjutoriam censetur motus à necessitate, & utilitate Ecclesia.*
23 *Coadjutoria gratia non est nulla respectu Ecclesia, licèt nulla sit respectu Coadjutoris propter aliquem ejus defectum.*
24 *Coadjutoria litera non expedita tempore obitus Coadjuti, non possunt amplius expediri.*

25 Co-

25 *Coadjuti consensus requiritur ad validitatem Coadjutoriæ.*
26 *Coadjutoria duas continet gratias, quarum una deficiente non cessat altera.*
27 *Coadjutoriæ gratia respectu futuræ successionis, quando non dicatur dependere à gratia, per quam providetur necessitati Ecclesiæ, & Coadjuti.*
28 *Regula Cancellariæ de non judicando, juxta formam supplicationis, quando cesset.*
Et qualiter sit intelligenda, num. 30.
29 *Supplicationis sola signatura sufficit quando non agitur super canonizatione gratiæ, sed super absolutoria, quam quis petit tanquam possessor,*

DECISIO LXXVI.

CUm in dubio proposito ageretur de confirma-
tione decisionis factæ in hac causa sub die 16.
Junii præteriti, in qua declarata fuerat validitas
collationis factæ ab Ordinario ad favorem Jose-
phi; non impugnabantur à Joanne Augustino
ea, quæ fuerunt fundamentum ejusdem decisio-
nis, nempe pertinentia ejus collationis ad Or-
1 dinarium, & habilitas Josephi; sed cùm præ-
bendam, & officium hujus secundæ Sacristiæ illi
2 annexum, quam Josephus obtinuerat, sib confer-
ri per mortem Petri ultimi illius possessoris obti-
nuisset Joannes Augustinus ex concessione Sedis
Apostolicæ, vivente eodem Petro, cui deputatus
fuit Coadjutor cùm spe futuræ successionis; di-
cebat suam gratiam obstare provisioni Josephi,
cùm propter appositionem manus Papæ, indu-
cta fuisset affectio, & ex ea impedita Ordinario
facultas conferendi, juxta notata *in cap. 1. & cap.
2. de confirmat. util. vel inutil. & in cap. ut nostrum,
de appellat.* ubi notat Innocent. & Abb. *num. 1.*
Mandos. *in procem. Regul. Cancellar. §. 5, num. 1.* Un-
de in nova disputatione hujus dubii, solum actum
fuit de justificatione gratiæ Coadjutoriæ conces-
sæ Joanni Augustino, & an probata essent ea, quæ
ab illo narrata fuerunt in impetratione ejusdem
3 gratiæ, cum non aliter potuisset induci ea affectio,
dum ex iis censebatur Papa motus ut dictam gra-
tiam illi concederet, ut fuit resolutum *in Oxomen.
Canonicatus 19. Novembris 1614. coram bonæ memo-
riæ Buratto, & in Leodien. Canonicatus Sancti Dionysii
25. Maij 1636. coram Reverendissimo Patre Domino
meo Pirovano, & in Elnen. Canonicatus 16. Junij 1631.
coram Reverendissimo Patre Domino meo Ghisilerio.*

Et responderunt Domini justificatam esse gra-
tiam Joannis Augustini, & proinde illam obstare
provisioni Josephi.

Et primò visa fuit probari ætas annorum 54.
quæ fuit in illa narrata de persona Petri, ea enim
probabatur ex libro Baptismatis, & ex partita ex-
tracta ex eodem libro, in quo notatur, illum na-
tum fuisse die octava Martij 1577. qui liber ex
4 communi consuetudine, solet ætatem probare;
ut tradit Mandos. *super Regul. 8. quæstione 10. num.
3. in fine,* & tenuit Rota coram Verallo, *decisione
314. parte* 1. & coram Cardinali Seraphino *decis.
1138. n. 7.*

Præterea super eadem ætate Petri depone-
bant plures testes, ex quibus Tertius *super duode-
5 cimo*, illam concludebat ex judicio suo, & per
aspectum juxta theoricam Bart. *in leg. de ætate, Di-
gestis de minor.* quam Rota sequuta fuit coram eo-
dem Verallo *decis. 131. num. 2. part. 1. & in Macera-
ten legitimæ, 15. Martij 1627. coram Eminentissimo
Cardinali Ubaldo.* Quintus verò viderat partitam
ejusdem libri Baptismatis, & idem audiverat ab
6 ipso Petro; quam attestationem admisit Rota *in
dicta Elnen. Canonicatus coram Reverendissimo Patre
Domino meo Ghisilero*, & erat hic testis frater Petri,
7 quod plurimùm etiam conferre poterat ad effe-
ctum ut illius dicto esset in hoc plena adhiben-
da fides, ut tradit Bart. *in dicta leg. de ætate, sub.
n. 7. ff. de minor.*

Secundò visa fuit probari infirmitas Petri;
cùm fuerit narratum in gratia, quod ille pluri-
bus infirmitatibus vexaretur, & præcipuè distil-
latio quæ à cerebro in stomachum defluebat: hanc
illius infirmitatem probant quatuor testes è pluri-
bus, qui fuerunt examinati, è quibus unus erat
Medicus; alter Chirurgus, quorum opera Petrus
usus fuerat in sua valetudine: Tertius Aromata-
rius qui medicamenta composuerat occasione
ejusdem valetudinis: Quartus demum intimus 8
illius amicus: unde omnes poterant de ea fidem
facere tanquam plenè informati, vel ratione diu-
turnæ consuetudinis, ex notatis *in cap. venienti, de
testibus, & in leg. consensu, Cod. de repud.* & tradit Bar-
tol. *in leg. si quando, num. 4. Cod. unde vi:* Felin. *in
cap. in litteris, num. 16. de testibus,* vel ratione eorum
peritiæ, ad notata in *leg. septimo mense, Digestis, de
stat. homin. & in leg. 1. Digestis, de ventr. inspic.* & in
terminis similis gratiæ Coadjutoriæ tenuit Rota 9
*in dicta Elnen. Canonicatus sexta Junii 1631. coram
Reverendissimo Patre Domino meo Ghisilerio, & in
Giennen. Thesaurariæ vigesimasecunda Maii 1614. co-
ram bonæ memoriæ Buratto.* Et hanc illius valetu-
dinem comprobavit præterea eventus, cùm Petrus
obiisset elapsis duobus mensibus à die concessio- 10
nis gratiæ; quod etiam Rota consideravit *in dicta
decisione Elnen.*

Narratum fuit tertio loco, servitium, quod
Petrus Ecclesiæ præstiterat spatio decem & no-
vem annorum, & illud visum fuit probari ex in-
strumento possessionis, quo ostendebatur, eum
cœpisse officium hujus Sacristiæ, quia cùm præsu- 11
mi deberet ea possessio continuata usque ad obi-
tum, juxta præsumptionem Gloss. *in lege sive possi-
det, Cod. de probat.* ex illa probatum erat etiam 12
servitium Ecclesiæ pro toto tempore; cùm præ-
sumi deberet, Petrum non solùm retinuisse pos-
sessionem hujus præbendæ, & officii Sacristiæ;
quin etiam Ecclesiæ debitum obsequium impen-
derit: argumento text. *in cap. 1. de scrut. in ord. fa-
ciend.* ubi Glossa id notat *in verbo, æstimare, & in
cap. cùm in juventute, §. quis prætera, de præsumpt. &
in leg. cùm pater, §. rogo, Digestis, de legat. 2.*

Quartò demum narratum fuit, quod huic Sa-
cristiæ annexa esset cura animarum: Verum li-
cèt hæc qualitas non indigeret justificatione, cùm 13
etiam in aliis beneficiis, quæ non habent hanc
curam, soleant concedi similes gratiæ Coadju- 14
toriæ, ut propterea dici non posset, quod ea qua-
litas retraxisset Papam à concessione ejusdem
gratiæ; juxta notata per Ægidium *decisione 4. de
Rescript.* Felin. *in cap. super litteris, num. 5 eodem ti-
tulo* Cassador. *decis. 12. num. 15. de præben.* Tamen
illa remanebat etiam in hac parte justificata, quia
ostensum fuit in duobus instrumentis, quod Epis-
copus Gerundæ primùm erexerat officium Vica-
rii perpetui, cui commisit curam animarum,
quæ antea annexa erat secundæ Sacristiæ: Secun-
dò, quod idem officium Vicarii perpetui extinctum
fuerat, & restituta eidem Sacristiæ cura animarum:
è quibus instrumentis primum apparebat factum
anno 1329. alterum anno 1330. & utrumque eo- 15
rum plurimam fidem merebatur, propter anti-
quitatem: juxta notat per Glossam *in cap. cùm cau-
sam, de probat.* & *ibi* Abbas *num. 3.* Butr. *num. 2.* Spe-
culat. *eodem titulo, §. videndum, num. 12.* Aymon.
de Antiquitate tempor. lib. 1. §. 8. n. 8.

Præterea probata fuit qulitas hujus curæ ex
libris visitationum, quæ factæ fuerunt in hac Ec-
clesia ab Ordinariis anno 1404. & 1417. in quibus

libris plurimum etiam momenti visum fuit in esse,
16 cùm præter eorum antiquitatem continerent ea quæ pertinebant ad officium Visitatoris, ex notatis per Glossam *in Clementina 2. de offic. Ordinarii*, & per Bartolum *in leg. quadam*, § *nummularios, num. 3 ff. de edendo*: quem alii *ibi* sequuntur: & in his terminis tenuit Rota coram Verallo *decis. 158. part. 2. & in una Lucana Juris patronatus 11. Januarii 1616. coram. bonæ memoriæ Cardinali Vbaldo*, & Coram Card. Seraphino *decis. 78. n. 2.*

Ex iis verò libris apparebat plura solita fuisse exerceri per Sacristam, quæ spectare solent ad habentem, curam animarum, nempe excipere confessiones, populo Sacramenta administrare, eique publicas ferias & jejunia indicere, defunctorum cadavera tumulare; juxta notata *in Clement. dudum, de sepultur.* & tradit Barbosa *de officio & potestate Parochi, lib. 1. cap. 16. & lib. 2. c. 12. n. 10.*

Et demum super hac qualitate deponebant quinque testes examinati pro parte Joannis Augustini; ac tres alii examinati ad instantiam Josephi: ex quibus illa etiam probari visa fuit, non obstantibus exceptionibus quæ contra eosdem testes opponebantur, cùm illæ tollerentur vel ex nume-
17 ro ipsorum testium, juxta notata per Glossam *in l. 3. in verbo, ubi numerus, ff. de testib.* & per Doct. *in leg. si quis ex argentariis*, §. *cogentur, ff. de edend.* & *ibi* Alexand. *num. 2.* Jas. *num. 6.* Dec. *in cap licet*
18 *causam, num. 80. de probat.* Vel ex eorum qualitate propter auctoritatem quam recipiebant ex approbatione ipsiusmet Josephi qui hodie illos impugnat: juxta notata *in leg. si quis testibus, Cod. de testib.* & per Abbatem *in cap. præteritum, num 6. eodem titulo*, & *ibi* etiam Felin. *num. 7.* Jas. *in rubr ff. de jurejurand.*

Et hæc Domini dixerunt esse necessaria pro justificatione hujus gratiæ, quæ fuit concessa Joanni Augustino: quia reliqua, quæ fuerunt narrata in litteris, nempe valor præbendæ, & Sacristiæ Secundæ illi annexæ, & valor beneficiorum, quæ ille obtinebat, licèt aliàs necessaria, tamen non visa fuerunt pertinere posse ad decisionem hujus dubii, cùm in ea non ageretur de probando ali-
19 quo jure ipsius Joannis Augustini: ex quo ille jam obtinuisset immissionem, & hodie reperiretur in possessione ejusdem præbendæ, & Sacristiæ, satis illi erat nullitas collationis factæ ab Ordinario in persona Josephi, quem satis erat eidem Joanni Augustino excludere ex illius non jure: ex notatis per Doctores *in leg. qui accusare, Cod. de eden.* & *ibi* Dec. *num. 14.* Felin *in cap. olim, num. 10. de rescript.* Cassiador. *decis. 3. eod. tit. & decis. 2. de except.*

20 Ea verò duo censetur facere Papa in concessione similium gratiarum: *Primò*, prospicere Ecclesiæ, occurrendo tum præsenti illius necessitati propter infirmitatem Coadjuti, tum futuræ ejusdem vacationi. *Secundò* videtur voluisse providere Coadjutori de beneficio, præveniendo tempus vacationis, quæ est successura per obitum ejusdem Coadjuti.

21 Inter utramque verò provisionem, ea videtur esse differentia; quia ut posterior locum habere possit, tenetur Coadjutor justificare omnia narrata, dum ex iis omnibus Papa censetur motus ad eam gratiam illi concedendam: ut notant Doctores *in cap. ultimo, de præsumpt. & in cap. de lit. contest. lib. 6.* & *ibi* Joannes Andreas *num. 2.* Gemin. *num. 5.* Felin. *in cap constitutus, num. 1. de rescriptis*, Innocent. *in cap super litteris num. 19. eodem tit.* Sed non poterat idem dici de prima provisione, quia ut censeatur inducta affectio, ob quam adempta sit Ordinario potestas conferendi, satis est, ut vera sint ea, quæ fuerunt causa appositionis manus Papæ, nempe necessitas, aut utilitas Ecclesiæ, ex quibus solùm Papa censetur mo- 22
tus, ut ipsi Ecclesiæ provideret de Coadjutore, ut resolutum fuit in *Oxomen. Archidiaconatus 19. Novembris 1614. coram bonæ memoriæ Buratto*, in qua declarata fuit decisio facta *in eadem causa sub die decima Martii ejusdem anni, & in Elnen. Canonicatus 6. Junii 1631. coram Reverendissimo Patre Do-* 23
mino meo Ghisilerio, in qua Rota secuta fuit ultimam decisionem in *dicta causa Oxomen.* Et ita gratia, etiamsi nulla propter exceptionem, quæ contingebat in persona Coadjutoris, tamen ipsa debet sortiri effectum suum respectu Ecclesiæ, cùm non possit propter eam exceptionem dici, quod Papa eidem Ecclesiæ non providisset, ut consideratum fuit in *dicta Oxomen. Archidiaconatus, & in Toletana Capellaniæ prima Decembris anno millesimo sexcentesimo sexto, coram Card. Sacrato inter recen. decision. 587. parte 2.* & notavit Gonzal. *ad Regul. 8. gloss. 52. num. 48.*

Ex hac ratione tollebatur etiam altera exceptio, quæ opponebatur contra gratiam concessam 24
Joann. Augustino, quod cum tempore vacationis non fuissent expeditæ litteræ super Coadjutoria, non potuissent illæ expediri post mortem Co- 25
adjuti, quasi defecisse videretur illius consensus, qui erat necessarius ad validitatem ejusdem gratiæ: juxta not. *in cap. 1. de Cleric. ægrotant. lib. 6.* & per Rota *in Tullens. seu nullius Monasterii 29. Martii 1610. coram Cardin. Sacrato, & in Argentina Coadjutoriæ 21. Februarii & 2. Maij 1631. coram R. P. D meo Ghislerio.*

Nam contrarium veriùs esse probatur ex di- 26
stinctione earum duarum gratiarum, quæ continentur in gratia Coadjutoriæ, ex quibus fiebat, ut licet una videretur defecisse, non tamen dici poterat expirasse altera; ut tenuit Rota coram Puteo *decis 98 lib. 2.* quem refert Gonzal. *ad reg. 8. gloss. 5. § 9. num. 53.*

Et hoc præcipuè suaderi videbatur ex pluri- 27
bus clausulis, quæ erant in gratia Joannis Augustini, cum in iis diceretur, ut esse deberet locus futuræ successioni ad illius favorem, etiamsi beneficium vacasset de tempore Datæ, aut si ipse de tempore vacationis, Coadjutoris officium exercere non cœpisset cum clausula *ex nunc prout ex tunc*, & è contra; quæ omnia ostendere poterant, quod gratia futuræ successionis non dependebat à gratia, in qua providebatur necessitati Ecclesiæ, aut Coadjuti: ut ea consideravit Gonzal. *super eadem gloss. §. 9. num. 55.*

Neque visa fuit obstare Regula de non judi- 28
cando juxta formam supplicationis: Quia cùm non ageretur, ut adjudicaretur beneficium Joanni 29
Augustino, sive super canonizatione gratiæ, sed super sola absolutoria, quam idem petebat tanquam possessor, satis erat sola Signatura supplicationis, ut tenuit Rot. coram Mohedan. *decis. 34. aliàs 2. de privileg.* & coram Cassador. *decisione octava, de restitut. spoliat. & decisione secunda, de sentent. & re judic.* & tradit Sarnens. *ad reg. de non judic. juxt. form. supplicat. cap. 1. num. 7.* ubi ita declarat intelligendam esse eam regulam: Gabr. *consilio 190. numero decimotertio. lib. 1.*

Et ita utraque, &c.

Tiburtina Hæreditatis, Lunæ 22. Junij 1637.

Coram R. P. D. Carillo.

SUM-

SUMMARIUM.

1 *Appellans si intra triginta dies non redeat pro apostolis, vel causam committi faciat, sententia transit in judicatum.*

2 *Sententia transit in judicatum si appellans infra annum, vel ex causa infra biennium, non fuerit appellationem prosecutus.*

3 *Fatalia omnia quin sint lapsa, & causa deserta, quando non possit dubitari?*

4 *Restitutio in integrum peti, & terminari debet infra quadriennium à tempore, quo lapsus fuit annus, vel biennium.*

5 *Res judicata resolutans ex non prosecutione appellationis, exequenda venit non secus ac si appellatio non fuisset interposita.*

6 *Validitas sententiæ colligitur ex revolutione actorum.*

7 *Procurator mandatum acceptare dicitur per comparitionem quam facit in actis nomine mandantis.*

8 *Procuratoris revocatio non attenditur nisi ipsi procuratori & parti collitiganti fuerit intima.*

9 *Citatio contra procuratorem revocatum sustinetur, quando revocatio non fuit parti intimata.*

10 *Citatio ad primam diem cadit pro prima die juridica.*

11 *Citatio* ad hodie, per totam, *valet si fuerit personaliter executa.*

12 *Sententia lata eadem die qua fuit inhibitio præsentata, præsumitur lata ante executionem inhibitionis.*

13 *Termini non debent confundi, sed singula singulis referri*

14 *Citatio non requiritur in deputatione Iudicis, cujus persona fuit in commissione expressè nominata ei, cui commissio erat directa.*

15 *Clausula,* Quam & quas, *operatur quod sententia Iudicis appellationis sustineri possit prout in prima instantia.*

16 *Merita causæ non sunt amplius discutienda stante re judicata.*

17 *Mentis sanæ quilibet præsumitur de Iure.*

18 *Mentis sanæ quem esse, naturale est.*

19 *Testator præsumitur sanæ mentis nisi contrarium probetur.*

20 *Furorem Testatoris allegans de tempore conditi testamenti tenetur concludentissimè probare.*

21 *Probatio exactissima requiritur contra præsumptionem Iuris naturalis*

22 *Testes examinati in judicio criminali non probant in civili.*

23 *Testes examinati in judicio criminali ut probent in civili, debent repeti cum interrogatoriis.*

24 *Demens potest non esse is, qui actus faciat non omninò convenientes homini sanæ mentis propter ingenium imbecille, vel imaginationem læsam*

25 *Rationis usum non excludunt imaginatio læsa, seu ingenii imbecillitas, vel operationes inconvenientes homini sanæ mentis.*

26 *Dementes reputari non debent propter actus leves, ii, qui alioquin sunt sanæ mentis.*

27 *Testes deponentes de furore testatoris interrogari debent de signis, motibus, & actibus ipsius, ut ex illis percipi possit an verè Testator esset in statu furoris.*

28 *Testator an fuerit furiosus percipi non potest ex momento temporis, sed ex quodam discursu, & multitudine actuum.*

29 *Testibus deponentibus de alicujus dementia absque eo quod rationem assignent, non est danda fides.*

30 *Testator, qui prudenter & benè disposuit præsumitur fuisse sanæ mentis.*

31 *Sanæ mentis nulla major datur conjectura, quàm illa quæ desumitur ex testamentariæ dispositionis qualitate.*

32 *Notario, asserenti Testatorem sanæ mentis fuisse, standum est.*

DECISIO LXXVII.

POstquam Joannes Baptista Lacconius sub die quinta Aprilis 1610. suum ultimum condidisset testamentum, in quo hæredem universalem instituerat Petrum Paulum de Angelis: Franciscus Crucius, & alii venientes ab intestato prævia porrectione querelæ coram A. C. obtinuerunt condemnari Notarium tanquam culpabilem, & de Jure punibilem, testamentumque ab eo stipulatum, esse falsum, ac uti tale nullam fidem in Judicio, nec extra esse adhibendam. Sed interposita appellatione ab ista sententia per dictum Dominum Paulum hæredem institutum, fuit causa commissa Domino Gardinali Vicario, & Vicesgerens ab eo deputatus Notarium absolvit à crimine falsi, ac testamentum validum declaravit, ut in sententia ab eo prolata: *summ num.* 4. A qua licèt fuerit pro parte Crucii & aliorum appellatum, & per Judicem fuerit terminus Juris assignatus, tamen nihil fuit postea in causa actum, nisi de anno 1634. de quo tempore fuit causa commissa in Rota, super interesse Civili dumtaxat: Quare cùm pro parte Petri Pauli fuerit obtentâ alia commissio mihi directa super præfixione termini ad docendum de appellatione, ejusque legitima prosequutione, proposui dubium, an constaret de re judicata, quæ veniret exequenda? & Domini affirmativè responderunt.

Ratio resolutionis fuit, tum quia fuit appella- 1
tum à sententia lata super validitate testamenti, &
appellantes intra terminum assignatum scilicet
triginta dierum, non redierunt pro Apostolis,
nec causam appellationis committi curarunt: *cap.
ab eo; in princip.* ubi Clos. *de appellat. in 6. Clem:
quamvis, §. similiter, eodem tit.* Rota *decis. 57. num.
4. de appellat. in nov vers. moveor.* Mantic. *decis. 92.
num.* 1. Crescent. *decis. 2. num* 1. *de appellat.*

Tum etiam quia causam appellationis non 2
fuerunt prosequuti intra legitima tempora, hoc
est intra annum; & ex causâ intra biennium: Nam
10. Julii 1611. appellarunt, & de anno 1634. com-
miserunt causam in Rota quoad interesse Civile,
ita ut per viginti circiter annos siluerint. Unde
non potest dubitari quin sint lapsa omnia fatalia, 3
& causa deserta remanserit: *auth ei qui, Cod. de tem-
porib. & reparationib, appellat c. personas, c. cùm sit Rom.
de appellat. Clem sicut, eod. tit.* Alexand. *cons. 164. n 2.
lib.* 2. Surd *cons. 139.* Vestr. *de styl, Cur. lib. 7. cap.
fin. num. 8.* Mantic. *decis. 276. num. 2.* Imò nec du-
bitari potest quin fuerit lapsum omne tempus re- 4
stitutionis in integrum adversus lapsum terminum
ad prosequendam appellationem; quia restitutio
peti, & terminari debet intra quadriennium, à
tempore quo lapsus fuit annus; vel biennium:
*leg fin. Cod. de temp. in integr. restitut. Clement. 1. de
restitut. in integrum,* Glos. *in cap 1. in verbo, quadrienii,
eodem tit in 6.* Morl. *de in integr. restitut. in prælud. n.
15. 16. cum sequentibus,* Olasch. *consilio 30. num. 62.*
Rota *decis. 13. num. 2. parte secunda, recent.*

Ex quibus res judicata venit omnino exequen- 5
da, non secus ac si ab initiò provocatum non
fuisset: *ex dict cap. cùm sit Romana, leg. 1. leg. post
rem judicatam, ff. de re judic. leg 2. Cod, de execut.
rei judic.* Parlador. *lib. 2 rer. quotidian cap. fin p. 1. §. 1.
num. 6.* Mauson. *de execut. lib. 1. ampliat. 35 per tot.*
Boër. *decis. 295 num. 8. in fin.* maximè cum proveniat
ex sententia valida, & justa.

Validitas detegitur ex revolutione actorum, 6
in quibus apparet concurrere omnia, quæ ad hunc
effectum requirit Rota apud Caputaquens. *vulg.
decis. 260. p. 2. & decis. 204. part.* 1. *recent.* non ob-
stantibus nullitatibus ex adverso oppositis.

Non obstat prima nullitas deducta ex eò, quòd
fuerit citatus Barattanus, qui prætendebatur nun-
quam acceptasse mandatum procuræ, immò quod 7
fuisset revocatum: Quia acceptatio mandati pro-
curæ clarè apparet in comparatione facta in actis
causæ per ipsum Barattanum procuratorem con-
stitutum, ut ex fide publica Notarii data in respon-
sionibus pro Petro Paulo: cui non officit revoca- 8
tio, cùm non fuerit sibi, nec Procuratori consti-
tuto intimata, prout requirebatur: *cap. insinua-
tione 3. Cod. mandat. 13. de procur.* Gonzal. *in reg 8.
glos. 63.*

glos 63. num. 51, Grat. *discept. forens. cap.* 18. *num.* 37. Ximen. Toletan. *in concordan. utriusque jur par. part.*
9 *1. & 2. & in tit. de procur.* Vant. *de nullit. tit. ex defect. mandat.* & citatio in præjudicium constituentium sustinetur: Felin. *in cap. ex parte Decani, num.* 24. *de rescript.*

Nec obstat Secunda principalis nullitas desumpta ex citatione ad sententiam, executa ad hodie per totam sub prima Julii: quia ex lectura
10 ipsius citationis data in *summario Crucii, num.* 3. tollitur objectum. Etenim Cursor in pede ejusdem citationis retulit illam fuisse executam contra Fiscum sub die 28. Junii ad P. D. & sic ad oculum patet, quod illa cadebat sub die prima Julii, quæ fuit prima dies Juridica ob festa Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Commemorationis Sancti Pauli præcedentia. Unde contra eum, uti in causa principalem, non potest dubitari quin sententia fuerit ritè & rectè prolata: respectu verò Fisco adhærentium, Cursor retulit citatio-
11 nem fuisse executam sub eadem die prima Julii per totam, sicut fieri potuit stante executione personali: Seraph. *decis.* 1115. in qua decisione licèt, dubitaretur de validitate sententiæ ex alio capite, scilicet, quia fuerat lata eadem die qua Judici erat præsentata inhibitio, & Rota resolvit pro sustinendo actu, & præsumendum esse, inhibitio-
12 nem fuisse post sententiam subsecutam; tamen neque negari potest, quin in casu *dictæ decisionis*, sententia fuisset lata vigore citationis executæ ad hodie per totam, & Rota pro ejus validitate respondit, ut *ibi sub num. 2. vers maximè cùm citatio*: ideò prædicti termini citationum non debent confundi, sed singulis singula referri: Glos. *in leg. si ne-*
13 *gotium, verb. gestorum, Cod de negot. gestis,* Surd. *consil.* 376 *num* 20 Rota *decis.* 750 *num.* 1. *parte.* 1. *divers.*

Minus relevat tertia nullitas ex defectu citationis pro deputatione Vicemgerentis; ex quo inferri prætenditur non adfuisse Jurisdictionem:
14 Quia cùm Commissio fuisset directa Domino Cardinali Vicario cum præciso rescripto ut Vicemgerentem deputaret, nulla alia requirebatur citatio: Vicarius enim fuit in hoc merus executor: Rota *decis.* 191. *num.* 7. *parte* 2. *recent.* & in omnem eventum prædicti defectus tollerenrur per observationem terminorum substantialium postea factam, citatis aliis procuratoribus à Cruciis & litis consortibus constitutis, de quorum acceptatione non dubitatur: ex traditis per Rotam *in Toletana pensionis* 10. *Novembris* 1628. *coram Reverendissimo Patre Domino meo Dunozetto*, maximè cùm non fuerint adducta Jura de novo: Rota coram Reverendissimo Domino meo Decano *decis.* 319 *num.* 8. & *in Bracharen. de Garfeis* 27. *Novembris* 1600. *coram Sacrato.*

Prout etiam potuit Vicemgerens pronunciare super validitate testamenti, ejusque executione: tum quia causa in eo consistebat, tum etiam quia in Commissione aderat clausula, *quam, & quas*, quo casu optimè sustinetur pronunciatio, prout in prima instantia: Rota *decis.* 23 *de rescript in no-*
15 *vis*, Marc. *de clausul. part.* 1. *claus.* 120. *num.* 2. Marches. *de Commiss. part.* 2. & *part.* 1. *pag.* 200. *num* 59 *pag* 62. ubi decisiones Rotales refert, Seraphin. *decis.* 1241. *num.* 2 & 3. Achill. *decis.* 14 *num.* 1. & *sequentibus, de rescript.* Et ex his dixerunt Domini nullitates prædictas non obstare.

Justitia verò constat ex testamento nuncupativo facto à publico Notario, rogato coram Vi-
16 cario & septem testibus, & aliis solemnitatibus juris adhibitis, cujus validitas non potest amplius controverti stante dicta sententia, & re judicata, non obstante prætensa dementia testatoris, quia de eo non constat, & regula stat in contrarium, ut quilibet præsumatur sanæ mentis ex præsumptione Juris, si quidem naturale est unumquemque censeri mentis compotem: *leg. nec codicillos, C. de Codicil-* 17
lis, Dec. *in leg. furiosum, num* 30. *Cod. qui testament.* 18
facere poss. Honded. *cons.* 78. *num.* 53 *lib.* 2. Menoch. *præsumpt.* 181. *num.* 7. *lib.* 1. Caval. *decis.* 366. *num.* 3. & fuit dictum *in Meliten. testamenti*, 17. *Februarii* 1612. *coram bonæ memoriæ Manzanedo*: ubi Rota firmat pro indubitato, testatorem sanæ mentis præsumi, nisi contrarium probetur, & alleganti furorem de tempore testamenti, vel alterius a- 19
ctus, incumbit onus probandi, & quidem concludentissimè: Nam contra præsumptionem Ju- 20
ris naturalis requiritur exactissima probatio: *leg. fin. Cod de testam. dict. leg. nec Codicillos, Cod. de Co-* 21
dicill. Glos. *in cap. cùm dilectus, de success. ab intestat.* Bald *in leg. furiosum, Cod qui testamenta facere poss.* Spino, *de testament. gloss* 10. *in Rubrica, num* 9. 10. 11. Anton. Gomez. *in leg.* 3. *Tauri, num.* 7. & 8. Rota *decis.* 525. *num.* 1. *part.* 4. *recent.* & coram Reverendissimo Domino meo Decanus *decis.* 178. *num.* 8. *in fine.* & *num* 9.

Nec relevant testes in Judicio criminali examinati: Quia ultra quod tanquam examinati in judicio criminali, non probant in Civili, Bald. *in l.* 1. *num.* 23. Alexand *num* 26. *Cod. de edend.* Felin. *in cap. causam quæ, il* 1. *num.* 4. *de testibus*: non subsi- 22
stit in facto quod fuerint ritè, & rectè examinati; sed potius salvis exceptionibus contra eorum dicta, & personas adducendis, animo eos repetendi cum Interrogatoriis, prout de Jure debebat: Caval. *in puncto dict. decis.* 366 *num.* 5. Evacua- 23
tur eorum fides, ex quo benè possunt stare simul, ut quis habeat ingenium imbecille, vel imagina- 24
tionem læsam, aut actus faciat non omninò convenientes homini sanæ mentis, & nihilominus, quod non sit in statu dementiæ; ut ex auctoritate Galeni *libro tertio, de locis affect.* firmat Menochius *consilio* 693. *num. decimoquarto ad finem.*

Et ratio est, quia prædicta omnia non excludunt usum rationis, seu intellectum, nec mentis alienationem inducunt; quandoque enim viri sanæ mentis, etiamsi ex accidenti faciant aliqua levia, non reputantur dementes: Rota *dict. decis.* 525. 25
num 5 *parte* 4. *recent.* & *decisione* 178 *num.* 18. 19. & 21. *coram Reverendissimo Domino meo Decano.*

Et ulteriùs probatio dementiæ non relevat, ni- 26
si probetur concludenter de tempore testamenti, ut superiùs dixi: nec suffragatur aliqua probatio percutiens tempus antea, vel post testamentum: 27
quoniam testis deponens super furore, debet interrogari quid viderit, quæ signa, quos motus, vel actus fecerit testator, ut ex illis percipi possit 28
furor, & dementia testantis: nam hæc accidentia non possunt percipi ex momento temporis, sed ex quodam discursu & multitudine actuum: Baldus *in cap. causam quæ de testibus*, Aretin *in l.* 1. *si cert.* 29
pet. col. 3. Immò testibus de dementia deponentibus non creditur, nisi assignent rationem eorum dicti, licèt non fuerint interrogati: Rota *dec.* 107. *num.* 4. *parte* 2. *divers.* ubi plures DD. refert. & *dict. decision* 525. *num.* 3 *parte* 4. *recent.* & *coram Reverendissimo Domino meo Decano, dict. decis.* 178. *num* 10.

Unde cùm ex qualitate testamenti resultent signa, & actus sanæ mentis, ex quo testator reliquit plura legata locis, & causis piis, omnes nepotes venientes ab intestato institutionibus particularibus, & legatis honoraverit; dictumque Dominum Petrum Paulum hæredem institutum de sua familia de Zacconibus vocari mandaverit, 30
absque dubio præsumendum est, testatorem fuisse sanæ mentis, cùm fecerit testamentum prudenter,

denter,& rectè ordinatum,ut patet ex ejus lectura
in Summario Petri Pauli numero primò, quod suffi-
cit ad ejus validitatem, etiam si fuisset factum ab
eo, qui aliquando habuisset dilucida intervalla ;
quia nulla major sanæ mentis conjectura datur
31 quàm illa, quæ desumitur ex qualitate testamen-
tariæ dispositionis, *leg. Patronus*, §.*finali*, *Digestis*,
de legat. tertio,Bartol.*in l. 2. de bonorum possess.furios.
& infant. delat.* Baldus *in leg. furiosum*, *Codic. qui
testament.facere possunt*. Anton. Gomez. *in dict.l.3.
Tauri,num.octavo*,argument.text.*in leg Titia,in fine,
Digestis,de legat.3.*Rota coram Caval.*dict. decisione
366.n.7.& dict. decis.525.n.7.parte 4.recent.*& in ter-
minis *in Romana hæreditatis de Gracchis 5. Decembris*
1618.*coram bonæ memoriæ Remboldo.*

32 Maximè quia Tabellioni asserenti testatorem
fuisse sanæ mentis,prout hic, standum est ; cùm
prædicta signa & actus sani judicii præcesserint:
Spin.*de testam.in dict.gloss.* 10.*in rubr. num.*11.

Ex quibus,utraque parte informante,respon-
derunt DD. pro re judicata quoad partem senten-
tiæ,quæ fuit in Rota commissa super negotio Ci-
vili ; quia testamentum est validum, cum omni-
bus solemnitatibus juris conditum,& consequen-
ter hæredem in eo institutum, fuisse ritè,& rectè
institutum.

Aliæ decisiones in eadem causa habentur in
sequenti parte, id est sub diebus 25. Martii 1639.
&16. Maij ejusdem coram eodem R.P.D.Carillo.

Gerundensis Coadjutoriæ Ven. 26. Iunii 1637.

Coram R. P. D. Motmanno.

SUMMARIUM.

1 *In subrogatione gratiosa habente vim collationis, tertium requisitum probandum ad effectum obtinendi immissionem, est affectio ex appositione manus Papæ.*

2 *Affectio super beneficio ex appositione manus Papæ pendet à validitate gratiæ,& à justificatione causæ,qua Papa motus fuit ad concedendum, quatenus constet de veritate narratorum.*

3 *Papa non est præsumendus,quòd voluerit præjudicare Collatoribus ordinariis,nec illos prævenire circa collationem beneficiorum,nec afficere provisionem ex futura vacatione.*

4 *Beneficium non afficit decretum latum ex falsa causa.*

5 *Gratiæ causa cessante,cessat etiam ipsa gratia*

6 *Coadjutoriam si quis impetraverit sub narrativa,quòd aliquis Canonicus non potest ampliùs in Choro propter adversam valetudinem inservire,id concludenter debet probare.*

7 *Testes reddentes optimam causam sui dicti,bene probant eorum testificationis.*

8 *Infirmitas ad effectum Coadjutoriæ cum futura successione, debet præstare perpetuum impedimentum.*

9 *Narrata in gratia ad effectum,ut gratia non sustineatur, sufficit quod per adversarium probetur, quod res ita non sese habet.*

10 *Testes conciliantur,si alii deponant quod aliquid est factum,alii verò dicunt quod id debuit fieri.*

DECISIO LXXVIII.

VAcantibus de mense Junii anni 1623. Cano-
nicatu, & Præbenda, ac Beneficio Sanctæ
Anastasiæ cum Præpositura Eleemosynæ panis
Ecclesiæ Gerundensis per obitum quond. Francis-
ci Ballæ, Episcopus & Capitulum ac Sacrista Ma-
jor dictæ Ecclesiæ, eorundem Canonicatus &
Præbendæ, ac beneficii & Præposituræ ordinarii
Collatores respectivè, Joanni Canonicatum &
Præbendam, Hieronymo verò Beneficium cum
dicta Præpositura similiter contulerunt.

Verùm quia Josephus Balla de mense Martii
præcedentis obtinuerat se in dicti Francisci Coad-
jutorem cum futura successione quoad Canonica-
tum & Præbendam, ac Præposituram auctorita-
te Apostolica deputari ; ac ad jus & possessionem
Coadjuti gratiosè subrogari ; cujus subrogatio-
nis vigore petebat se in illorum possessionem im-
mitti : Dubitavi, an dicto Josepho esset danda
immissio ? & Domini eam denegandam esse cen-
suerunt.

Nam licet de Clericatu subrogati,ac de obi-
tu Coadjuti in possessione nulla sit inter partes
controversia ; non tamen probata est affectio ex 1
appositione manus Papæ, dum Coadjutoriam
concessit ; quod in subrogatione habente vim
collationis, ut hic, est tertium requisitum,immò
fundamentum gratiæ ; ad effectum obtinendi im-
missionem ; & idcircò concludenter probari de-
bet : ut dicit Rota *in Burgen. de Pancorvo 28. No-
vembris* 1588.*coram Gypsio.*

Cùm enim à validitate gratiæ,& à justificatio- 2
ne causæ, qua Pontifex motus fuit ad conceden-
dum, pendeat affectio, eatenus censetur Papa
apposuisse manum, quatenus constat de veritate
narratorum, sine qua ipse non prætendit Collato- 3
ribus ordinariis præjudicare, nec illos præveni-
re : Gonzales *ad regul.* 8.*gloss.*12.*num.*45.*cum seqq.*
neque afficere provisionem ex alia futura vaca- 4
tione, ut de decreto lato ex falsa causa ; quod
non afficiat beneficium, respondit Roman.*consil.*
335.*num.* 11. not. Prob. ad Menach. *in cap.... num.*
20.*de rescript.* & dixit Rota *decis.*12.*de concess.præb.*
in antiquis,& in Elnen. Canonicatus 6. Junii 1631. *co-* 5
ram R. P. D. meo Ghislerio, ubi exornatur conclu-
sio, quod cessante causa gratiæ, cessat & gratia :
ut per Tiraquell. *in tract.cessante causa;n.* 116.

In hoc autem casu narratum fuit, Francisc. 6
adversa valetudine teneretur, quòdque subinde,
& præsertim post quamcunque corporis exerci-
tationem, sanguinem exspueret, ac insuper Cho-
ro officiisque diurnis,& nocturnis interesse,atque
eleemosynas, quæ ex officio Præposito incum-
bunt, administrare non posset.

Et nihilominus ex testibus constat,prædictum
Franciscum, de mensibus Januarii, Februarii,
Martii,& Aprilis ; ac etiam ante, & post, usque
ad Festum Sancti Barnabæ dicti anni, & sic de
tempore datæ gratiæ comparuisse in Choro, &
horis Canonicis, diurnis pariter ac nocturnis
interfuisse, Missasque in eadem Ecclesia cele-
brasse ; qui testes optimam scientiæ causam red-
dunt : quia ipsimet viderunt, & de dicto tempo-
re suam ibidem residentiam fecerunt : immò is 7
qui fuit deputatus Officialis ad notandum nomina
celebrantium, refert ipsum Franciscum de dicto
mense Januarii, ter & vigesies celebrasse : de men-
se verò Februarii quotidie ; de mense Martii se-
mel & vigesies ; ac de mense Aprilis vigesies o-
ctìes, adeò ut controverti nequeat, quin exclu-
dant veritatem causæ ut supra narratæ,quod scili-
cet Franciscus adeò infirmæ esset valetudinis, ut
Choro, & divinis Officiis interesse non posset;
talis enim infirmitas ad effectum Coadjutoriæ 8
cum futura successione perpetuum debet præsta-
re impedimentum : Caputaq. *decis.*140. *num.2.
parte* 1. Gonzal. *ad reg.* 8. *gloss.* 5. § 9. *num.* 89. Rota
in Giennen. Thesauraria 24. Novembris 1634. *coram
R.P.D. meo Verospio.*

Et quamvis replicetur, Franciscum supradi- 9
cta saltem fecisse non sine detrimento valetudi-
nis, attamen sufficit ad exclusionem causæ,quod
simpliciter fuerit expressum,non posse officiis diur-
nis

nis intereſſe, & non fuerit additum ſine periculo
ſanitatis, de quo periculo deponunt Medici uti
teſtes examinati pro parte dicti Coadjutoris; ſed
non concludunt, quod propterea Franciſcus
omitteret reſidere, & alia non poſſet facere, ut
Papæ fuit narratum.

Veruntamen teſtes prædicti optimè conci-
liantur, dum alii deponunt de eo quod eſt fa-
10 ctum; alii verò de eo quod Franciſcus juxta Me-
dicorum conſilium facere non debuiſſet.

Et ita utraque, &c.

Romana Officii, Mandatariatus, Mercurii 1. Iunii 1637.

Coram R. P. D. Panzirolo.

SUMMARIUM.

1 *Notarii fides non facit fidem, maximè ſi careat teſtibus.*
2 *Officium vacat per obitum illius ſuper cujus vita periculo manebat.*
3 *Officit reſignatio coram Notario & teſtibus valet, quando in ejus erectione id fuit cautum.*
4 *Superioris licentia requiritur pro validitate reſignationis officiorum, quæ abſque illa non ſunt in commercio.*
5 *Officia quando ſunt de Regalibus Principis, nunquam eorum poſſeſſio alicui acquiritur in præjudicium Superioris.*
6 *Officia quando ſunt de Regalibus Principis, requiritur in translatione poſſeſſionis illorum in reſignatarium juramentum & literarum patentium expeditio.*
7 *Notarius ſi recipiat reſignationem officii nominè Superioris, tunc officium deſinit eſſe ſuper periculo vitæ reſignantis.*
Declara ut num. 8.
9 *Actus dicitur imperfectus ſi, dependeat à futuris probationibus.*
10 *Aeris mutatio æſtivis temporibus ponit in dubio vitam illius qui aerem mutat.*
11 *Officii reſignationem poteſt Superior non admittere, quando poteſt dubitari quod illa fiat in fraudem imminentis vacationis.*
12 *Obitus attribuendus eſt cauſæ indubitabili, non autem incertæ.*
13 *Acceſſus ad Vrbem à Civitate Neapolis de menſe Auguſti, & Septembris, eſt adeò periculoſus, ut ferè nullus venientium mortem evadat.*
14 *Accedens ad Vrbem à Civitate Neapolis, ſi per viginti dies ſanus permanſerit, & deinde infirmetur, adhuc infirmitas ab aeris mutatione cauſam habet.*
15 *Peritis in Arte plena fides præſtari debet.*
16 *Poſſeſſio anterior eſt manutenibilis.*
17 *Poſſeſſio proveniens à cauſâ infecta non eſt conſiderabilis.*
18 *Manutentionis in judicio inſpicitur ſola facti detentatio.*
19 *Petitorium quando reſpicit ipſam poſſeſſionem, poteſt de eo agi in judicio manutentionis.*

DECISIO LXXIX.

CUm fuerit reſolutum ſub die 23. Martii Præteriti, Benedicto Ruggerio dandum eſſe mandatum de manutenendo in quaſi poſſeſſione officii Mandatariatus Eminentiſſimi Gardinalis Vicarii: iterum hodie articulo diſcuſſo, Domini perſtiterunt in deciſis.

1 Quia prætenſa reſignatio Cicognolæ, in qua
ex adverſo ſit potiſſimum fundamentum, non
probatur niſi per quandam Notarii fidem, quæ
fidem non facere teſtatur Cæſar de Craſſis *deciſ.*
2. num. 13. de ſponſal. Gregor. *deciſ. 214. num. 2.* ma-
ximè cùm careat teſtibus: Rota *deciſ. 624. num.*
10. part. 1. recent. Ac proinde, quod dum pro parte
2 D. Equitis Joſephi concludenter non probatur,
quod à bonæ memoriæ Cardin. Mellino fuerat
admiſſa reſignatio dicti Officii, quod erat ſub pe-
riculo vitæ ipſius Cicognolæ, remanet indubita- 3
tum, quod ſecuta interim ipſius morte Officium
vacaverit: per ea quæ tradit Seraphin. *deciſion 1294.*
num. 5. Gratian. *diſcepat. 276. n. 63.* cùm non verſe-
mur in Officio, in cujus erectione fuerit cautum 4
valere ipſius reſignationem coram ſolo Notario
& teſtibus, de quo loquitur idem Seraphin. *de-*
ciſion 389. num. 3. ſed in iis, quæ reſpectu tituli non
ſunt in commercio ſine Superioris auctoritate, &
ſic neceſſariò requirebatur ipſius Cardinalis con-
ſenſus in reſignatione, ne officium diceretur vaca-
re per mortem: Roland. *conſil. 11 in princip. num. 3.*
lib. 2. Sarnen. *de infirm. reſignant. quæſt. 22.* Rota 5
deciſ 495. num. 2. & 3 part. 2. recent. Cùm enim
iſta officia dicantur de Regalibus Principis, nun-
quam alicui dicitur acquiri ipſorum poſſeſſio in
præjudicium Superioris: Luc. de Penn. *num. 2.*
Cod. de fundo limitroph. lib. 11. Molin. *de Magiſtrat.* 6
lib. 1. cap. 11. Quinimò etiam pro translatione
poſſeſſionis Officii in reſignatarium pro forma re-
quiritur expeditio literarum patentium: *leg. in his*
officiis, & leg. ad probatorias, Cod. de diverſ. offic. lib. 12.
Boërius *deciſ. 150. num. 9. in fin.* ac juramenti præ-
ſtatio, Boerius *deciſ. 249. num. 9.* Quæ omnia be- 7
nè concurrunt in Benedicto Ruggerio proviſo
à Cardinali.

Non obſtat, quod Notarius receperit reſigna-
tionem nomine Superioris, & quod propterea
tunc Officium deſineret eſſe ſub periculo vitæ Ci- 8
cognolæ; per ea, quæ tradunt Boërius *deciſ. 348.*
Pariſ. *de reſignat. quæſt. 9. num. 119.* Quia hoc pro-
cedit in ſimplici reſignatione, ac in abdicatione
à ſe proprii juris; ſecus autem quando fit reſig-
natio ad favorem Tertii, ut illi officium acquira-
tur: tali enim caſu fiunt plures diligentiæ, ne ad-
miſſio ſequatur in fraudem Domini directi: ut
benè per Seraphin. *dicta deciſ. 1294. n. 2.* Boërius
deciſ 149.

Non relevat dicere quod Dominus Cardina-
lis dederit ordinem Odoardo Tibaldeſco Secre-
tario, ut conſtito de ſuperviventia Cicognolæ
per fidem authenticam, reſignationem admitte-
ret: Quia duplex tempus venit conſiderandum: 9
Primum dum Cicognola degebat Neapoli, & po-
teſt dici, quod tunc adeſſet conſenſus quidam im-
perfectus, tanquam dependens à probationibus 10
faciendis circa vitam Cicognolæ, quæ probatio-
nes poſtea imperfectæ fuerunt declaratæ: Alterum
verò tempus, poſtquam Cicognola venit ad Ur- 11
bem, nam tunc ob intempeſtivam aeris commu-
tationem æſtivis temporibus, Cardinalis juſtè, &
probabiliter de ipſius morte dubitans, potuit
caſus evenit, tanquam in fraudem imminentis va-
cationis prout admiſſionem reſignationis dene-
gare: Caſtrac. *de Societ. cap. 40. num. 43. & ſeq.*
Seraphin. *dict. deciſ. 1249. num. 1.* & fuit reſolutum
in Gonchen. Notariatus 26. Novembris coram bon.
mem. Litta.

Nec relevat, ſi dicatur Cicognolam obiiſſe ex 12
nova cauſa venationis: quia non probatur; & ſic
obitus eſt attribuendus indubitabili cauſæ aeris:
Farinac. *de homicid. quæſtione 127. num. 72.* Et per 13
hoc optimè facit deciſ. 436. *per tot. parte 2. recent.*
Accedente præſertim judicio duorum princi pa-
lium Medicorum Urbis, atteſtantium acceſſum è 14
Civitate Neapolis ad Urbem, de menſe Auguſti,
& Septembris, eſſe adeò periculoſum, ut ferè
nullus venientium mortem evadat; in tantum ut
quamvis iſte, qui ad Urbem acceſſit, ſteterit ſanus 15
per 20. dies, & ultra, ſi poſtea infirmetur, infir-
mitas tribuenda omnino ſit mutationi aeris, &
non alteri cauſæ; Peritis autem in Arte præſtanda
eſt

est plena fides: Paris. *de resignat. lib. 12. quæst. 6. num. 18.* Farinac. *sup. cit. à num.* 101. Rota *divers. decis.* 610. *num. 3. parte* 1.

16 Nec dicatur, constare quidem quod Dom. Eques Josephus exegerit fructus Officii tam à Cicognola, quàm à Margano; non tamen constare quod ab ipso Margano Domini Cardinalis exegerit; vel saltem controverti non posse, quin possessio Domini Equitis sit anterior; & sic in concursu manutenibilis. Quia fuit responsum, quod data vacatione Officii per mortem Cicognolæ, sub cujus periculo vitæ residebat Officium, statim expi-

17 ravit locatio facta ab Equire ipsi Margano, ut supra ostensum est; & propterea cessante in Domino Equite dominio Officii, dato etiam quod post vacationem exegerit à Margano, ista exactio tanquam proveniens à radice paterter infecta, non visa fuit considerabilis.

Idque tanto magis, dum Dominus Eques post obitum Cicognolæ sciens Officium fuisse à Domino Cardinali locatum eidem Margano, & postea venditum Benedicto Ruggierio, agnoscens bonam fidem tacuit per quadriennium: *l. 3. §. in admittenda, leg. si id quod, §. finali, Digestis, de acquir. possess.* Bartol. *in leg. 1. §. hujus autem interdicti, num. 3. vers. secundo modo, Digestis, uti possidetis*: Menoch. *de retinend. remed. 3. num. 34 vers sed declaratur*: Man-

18 tic. *decis. 95 num. 5.* Cavaler. *decis. 625 num. 12.*

Demum non obstat, quod fundamenta superiùs deducta respiciant petitorium; & ideò cùm versemur in Summariissimo manutentionis, in quo sola detentatio facti inspicitur, non est locus dis-

19 cussioni, an resignatio Officii fuerit benè, vel malè facta; & per consequens an per mortem Cicognolæ vacaverit, cùm ista suis loco & tempore veniant discutienda: Fuit enim responsum, quod quando petitorium perimit ipsam possessionem, potest de eo agi etiam in judicio manutentionis, ut est celebre consilium Baldi 141. *num. tertio lib. primo*, quem secuta est Rota *divers. decis. 34. num. 21. in fine & num. 22. parte 2.* & coram Reverendissimo Domine meo Coccino Decano inter ejus impressas *decis. 488. num. 11. in fine, & num. 12.*

Et sic utraque parte informante fuit resolutum esse standum in decisis.

Toletana nullitatis Matrimonii, Veneris 18. Februarij 1639.

Coram R. P. D. Coccino.

SUMMARIUM.

1 *Ætas probatur ex partita libri Baptismatis.*
2 *Pubertas in muliere requirit ætatem duodecim annorum.*
3 *Matrimonium contractum cum muliere non pubere validum est, si malitia suppleat ætatem.*
4 *Impotentiam coeundi an maritus naturaliter patiatur, cognosci debet per Peritos Medicos mediante inspectione.*
5 *Cohabitatio triennalis conjugum ad effectum probandi potentiam coeundi; incipit currere à die prima cohabitationis quando adest impedimentum naturale.*
6 *Confessio peccatorum non est necesse quod præcedat cohabitationem ad effectum probandi potentiam coeundi, concurrente naturali impedimento.*
7 *Impedimentum coeundi si non sit naturale proveniens ex morbo, vel defectu visibili membrorum, in personis conjugum, ad remedia naturalia, divina, & Ecclesiastica recurrendum est.*
8 *Impotentia coeundi in conjugibus si dubitetur an proveniat ex maleficio, opera Dæmonum, vel Magorum perpetrato; deveniendum est ad exorcismos.*
9 *Exorcismos faciendi praxis relativè.*
10 *Experimenta, ut cognoscatur an impotentia coeundi i conjugibus sit naturalis, accidentalis, vel artificialis, facienda sunt de mandato Iudicis.*
11 *Cohabitatio triennalis conjugum incipere debet à die decreti Iudicis, si dubitetur an impotentia coeundi proveniat ex impedimento naturali perpetuo, vel accidentali.*
12 *Iudici arbitrarium est decernere cohabitationem conjugum ad cognoscendum an impotentia coeundi sit perpetua, vel temporalis.*
Declara ut num 16.
13 *Cohabitatio triennalis requiritur semper in maleficiato.*
14 *Cohabitatio triennalis non semper expectatur in frigido.*
15 *Impotentia mariti coeundi cum uxore, dicenda est accidentalis, dum ipse cum aliis mulieribus coire valet.*

DECISIO LXXX.

DOmina Antonia cùm esset annorum decem, 1
mensium quatuor, & dierum viginti octo, ut constat ex partita libri Baptismi, qui probat ætatem; Rota *decis. 643. num. 4. part. 1. in posthum.* Fa-
rinac. ultima die Octobris 1629. non adhuc pubes, 2
quia pubertas in muliere requirit ætatem annorum duodecim, *c. continebatur, de desponsat. impuber.*
Sanchez *de Matrimon. lib. 7. disputat. 104. num. 1.* 3
contraxit Matrimonium cum Domino Didaco prævia dispensatione, ut deponunt testes, quia malitia supplebat ætatem, hoc est, aderat potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum, quo casu validum est Matrimonium: *capit. de illis, il. 2. cap. impuberes, & cap. fin. de despons. impuber.* Sanchez *loco citato, num. 5.* Et die 30. Septembris 1632. quæ est dies festivitatis S. Hieronymi, quo tempore dicta Domina Antonia erat ætatis ann. 13. mensium quatuor, & dierum 25. vir, & uxor cœperunt simul cohabitare dormientes in separato lecto, sed cum facili, & libero transitu de uno ad alterum, quia Cameræ erant contiguæ, & illarum fores apertæ, ut probatur ex confessione dictæ Antoniæ facta coram Vicario, & etiam ex testibus examinatis.

His ita se habentibus, Domina Antonia 4. Maij 1633. introduxit Judicium coram Domino Vicario Matriti super dissolutione Matrimonii ob impotentiam perpetuam Domini Didaci in coeundo, & Vicarius adhibitis quatuor Medicis, ac duobus Chirurgis inspici fecit Dominum Didacum, & Medici prædicti prævio juramento retulerunt die 19. Augusti 1633. quod ille non patiebatur de-
fectum potentiæ naturalis, quæ posset videri aut 4
cognosci ex dicta inspectione, quæ fieri debet de jure, argumento text. *in cap. fin. ves. postmodum, de frigid. & malefic.* & ita fuit servatum *in causa Taurinen. Nullitatis Matrimonii coram bonæ memoriæ Francisco Penia, tunc Rotæ Decano*, quæ est *decis. 226. post 2. volum. consil. Farinac.* Unde Vicarius præfatus 6. Novembris 1634. decretum fecit, quod præfati conjuges continuarent suam cohabitationem cœptam dicta die Sancti Hieronymi anni 1632. usque ad diem Sancti Hieronymi 1635. & commisit eorum conscientiis, quod procurarent quantum in ipsis esset, consummare Matrimonium, & inte-
rim frequentarent Sacramenta, & offerent sacrifi- 5
cia, elargirentur eleemosynas, & operarentur opera pia loco pœnitentiæ.

Hoc decretum in aliqua parte visum fuit Dominis juridicum & justum & justum; sed non in ea parte in qua decernit cohabitationem triennalem incepisse, & esse computandam à die primæ cohabitationis ante decretum; quia licet in hac materia quando fuit habita relatio Medicorum, & apparet impedimentum esse naturale, non sit
necesse quod conjuges confiteantur peccata sua 6
antequam deveniatur ad cohabitationem trien-
nalem, Hostien. *in cap fin. num. 5. de frigid. & malefic.* 7
Attamen si dubitetur an impedimentum sit naturale, vel accidentale, vel à maleficio opera Dæmonum vel Magorum perpetrato, ubi non appa-

ret de vitio aut morbo, vel defectu membrorum
genitalium visibili, ad remedia naturalia divina,
& Ecclesiastica recurrendum est: *cap. si per sortiarias, 33. quæst. 1.* Doctores & concordant Theologi *super. 4. sentent.* Sanctus Thomas, & Sanctus Bonaventura, Petrus de Palude, Scotus, Durandus,
& alii: Joannes Hider. *in fornicario, lib. 5. cap. 6. vers.*
8 *pro solut.* Martinus del Rio *tom. 3. disquisitionum*
9 *Magicarum, lib... cap. 12. sect. 3.* & debet etiam
deveniri ad Exorcismos, qui quomodo sint faciendi, praxim ponit frater Hieronymus Menguas. *in suo fuste Dæmonum, sive flagello Dæmonum, exorcismo 6.* sed doctius, & melius Theoricam
ponit Sylvester *de strigibus, lib. 2. cap. 12.* & omnia
10 fieri debent jussu Judicis: & sic in isto casu cùm
11 dubitaretur an impedimentum esset perpetuum
naturale, vel accidentale, benè fecit Vicarius decernendo cohabitationem triennalem, cum requisitis *dict. cap. laudabilem*, & *ibi* Præposit. *num. 4. in opposit. de frigid. & malefic.* Cardin. *in cap. 1. eodem tit.* & *ibi* etiam Præpositus *num. 7.* Brunel. *de sponsal. conclus. 28. limit. 1.* & fuit resolutum *in dicta causa Taurinen. Matrimonii 27. Aprilis 1592. coram bonæ memoriæ Blanchetto*, sed dictam cohabitationem triennalem incipere, & computari debere à die decreti Judicis, non obstante quod multi Doctores teneant contrarium, ex allegatis per Sanchez *de Matrimon. lib. 7. disput. 110. num. 4. & 5.* tutius esse dicunt Hostien. *in d. cap. fin. de frigid. & malefic. num 10. & in summa eodem tit. §. qualiter, & quando. num. 12. vers. verum dici potest*: Joannes Andreas *in d. cap. fin. num. 8. & 11.* Ancharan. *num. 9.* Butrius *n. 10.* ubi dicit hanc opinionem esse veriorem Henrich Boich *n. 1. & 2* Brunel. *de sponsal. dict. conclus. 28. n. 10. & 14.* Capell. Tholos. *decis. 381. n. 6. in fin.* Et hanc sententiam perpetuò Rota servavit; ut in *decis. 192. n. 4. & 5. & decis. 226. n. 1 post. 2. volum. consil. Farinac. & decis. 277. n. 13. parte 4. coram bonæ memoriæ Buratto decis. 763. n. 12. & 14.* & propterea cùm à die Decreti non adsit cohabitatio triennalis, Domini responderunt non constare de triennali cohabitatione, quæ suffragaretur.

Non obstat quod videatur arbitrarium esse Judici, posse uti habitatione præcedenti, decretum; ut in *dict. decis. 226. num. 1. vers. nihilominus. post. 2. vol. cons. Farinac.* Quia est advertendum quod in maleficiato semper expectatur lapsus triennii; in frigido non semper: Hostien. *in dict. cap. laudabilem, de frigid. & malefic. num. 1.* Joannes Andreas *num. 8.* Abb. *num. 2.* Alexander de Nævo, *num. 3.* Præpos. *num. 2. vers. secus est in malefic.* Butrius *num. 15. vers. quod autem in maleficio*: Rota *decis. 192. num. 2. vers. propterea, post 2. volum. cons. Farinac.* Et in casu nostro cùm Didacus potens sit cum aliis mulieribus coire, ut ex multis constat; ejus impotentia cũ uxore potiꝰ est judicanda accidentalis, quã naturalis ex frigiditate: Capell. Tholos. *dec. 381. vers. ad prim.* & fuit resolutũ *in causa Bonon. rescissionis Matrimonii 12. Januarii 1596 coram bonæ memoriæ Cardinali Blanchetto.* Et propterea cessat dictum arbitrium abbreviandi triennium, sed illius lapsus expectandus est, ut patet ex prædictis, & ex Petro Ledesma *de matrimonio, quæst. 18. art. 2.* & dicitur *in dict. Bononien.* Removeturque omnis difficultas ex eo, quod in casu decisionis *bonæ memoriæ Penta*, constabat ex relationibus, maritum esse frigidum & debilem, non maleficiatum, ut patet ex lectura decisionis.

Et ita conclusum utraque parte informante, &c.

Romana Filiationis, Veneris 1. Iulii 1639.

Coram R. P. D. Carillo.

SUMMARIUM.

1 *Filiatio probanda ad effectum consecutionis alimentorum, lite pendente, admittit leves probationes.*
2 *Filiatio concludenter probanda venit quando de ea agitur principaliter ad effectum decidendi litem.*
3 *Filiatio probatur præsumptionibus & conjecturis.*
4 *Filiationis probatio certa non datur.*
5 *Filiationem non probant testes deponentes de fama inter vicinos, nisi specificent quo tempore, & à quibus talis fama ortum traxerit.*
6 *Filiatio non probatur per testes deponentes de commercio carnali inter prætensos parentes, nisi percutiant tempus conceptionis.*
7 *Testes nulliter examinati non probant.*
8 *Testis deponens de facto proprio, & contra inducentem plenè probat.*
9 *Filiatio non probatur ex eo quod quis fuerit ab aliquo filius nuncupatus.*
10 *Filii sæpe appellantur illi, qui diliguntur, qui licèt non sint tales.*
11 *Filiationis conjectura non resultat ex nominatione probata enunciativè, & in actu, qui potest convenire etiam extraneo.*
12 *Testis unicus nihil probat.*
13 *Confessio extrajudicialis ut præjudicet, probari debet per testes contestes de loco, & tempore.*
14 *Similitudo de per se non præbet conjecturam relevantem filiationis.*
15 *Singula quæ non possunt, simul unita juvant.*
Declara, ut num. seq.
16 *Conjecturæ quæ sunt imperfectæ, non conjunguntur.*
17 *Filiationis probatio æquivoca remanet quando quis ortum traxit à muliere, ad quam pluribus patebat accessus.*
18 *Falsitatis suspicio oritur ex tarditate judicii, quando obierunt ii, qui poterant esse informati de veritate facti.*
19 *Pietas paterna abscondi non potest.*
20 *Pater dicitur major amicus qui haberi possit in mundo.*
21 *Signa quæ consueverunt per parentes erga filios exerceri, quænam sint?*
22 *Filiationis præsumptio excluditur quando assertus pater prætensum filium penitus negligit.*
23 *Fama filiationis destruitur ex eo quod assertus pater prohibuerit natum describi pro suo filio in libro Baptizatorum, ita ut ex illa resultare non possit quasi possessio filationis.*
24 *Pater tenetur filios naturales alere pro exoneratione suæ conscientiæ.*

DECISIO LXXXI.

IN hac causa sub die 11. Januarii 1631. fuit dictum constare, quod Martia esset filia bonæ memoriæ Octavii de Clementinis, ad effectum consequendi alimenta: ut in *decision. emanata coram Reverendissimo Domino meo Pampilonens.* in cujus locum postea suffectus, Dubium præfatum repropoSui ad effectum ei assignandi dotem, & terminandi litem in petitorio. Et Domini in hac septima positione illud negativè resolverunt.

Ea moti ratione, quia quando agitur de pro- 1
banda filiatione incidenter ad effectum consequendi alimenta, per modum provisionis, lite pendente super negotio principali, sufficit quælibet levis probatio, ex congestis per Surdum *in consil. 1. num. 9. & in tractatu de aliment. titul. 1. quæst. 112. n. 11.* & dixit Rota *in decis. 289. n. 1. part. 1. recent.*

Quando verò agitur de ea principaliter in petitorio ad effectum decidendi litem, prout in pro-

propoſito, tunc eſt illa magis exactè probanda uti
fundamentum intentionis agentis: leg. non ignoret,
ubi Bartol. Cod. qui accuſar. non poſſunt: & notat.
Angel. in leg. liberorum, in principio, Digeſtis, de his,
qui notantur infamia: Abbas in capit pervenit, ubi
Decius num. 4 qui fil. ſint legitim. Alciatus reg. 3.
præſumt. 38. num. 6. & 7. Covarruvias de ſponſal. part.
2. col. 8. §. 3. num. 6. & ſic diſtinguendo tenuit Ro-
ta in dict decif. 289. num. 1. parte 1. & in deciſ. 164. num.
4. part. 3. recent.

3 Et quamvis in hac materia ſit ſtandum præ-
4 ſumptionibus, & conjecturis, cum in ea alia cer-
ta probatio dari nequeat; Gloſſ. in leg. Lucius, Di-
geſtis, de condit. & demonſtrationibus, Gloſſ. in leg. pri-
ma, Digeſtis, de probat. Ancharan. conſil. 225. num.
6. Menochius de arbitr. caſ. 89. num. 2. Surdus dict.
conſil. 1. num. 39. & 40. Attamen exiſtimarunt Do-
mini ex teſtibus validè examinatis, qui dantur in
Summario illorum de Clementinis, non reſultare ta-
les præſumptiones, & conjecturas; ita ut ex illis
dicta filiatio probata dici poſſit.

5 Nam prima deſumpta ex fama inter vicinos,
non relevat, cùm teſtes de ea deponentes non
dicant à quo tempore, & à quibus hæc fama ori-
ginem habuerit: poſſibile enim eſt, quod orto
fuerit poſt motam litem, & quod ipſamet Julia
mater Martiæ eam procuraverit; quando autem
tempus eſt de ſubſtantia, debent teſtes ſuper fama
deponere ſpecificè, & cùm omnibus requiſitis,
alias non ſuffragantur; Ruin. conſ. 52. num. 6. & 7.
lib. 5. Gozadin. conſil. 13. n. 29. Petr. fideicommiſſ.
quæſt. 11. num. 376. Rota dict. deciſion 164. num. octa-
vo, parte 3. recent.

6 Secunda deprompta ex conſuetudine dicti
Octavii cum dicta Julia matre Martiæ, nullius
eſt momenti: quia teſtes de ea deponentes, non
percutiunt tempus conceptionis, prout requiri-
tur: Salicetus in l. ultima, in fin. Digeſtis, de probat.
Caſtr. conſil. 115. num. 1. & tertio, lib. 5. Petra de
fideicommiſſ. dict. quæſt. 11. num. 40. Menoch. de
præſumpt. 53. num. 19 in 6. declarat.

7 Tertia elicita ex educatione dictæ Martiæ
ſumptibus ejuſdem Octavii, non ſubſiſtit: quia
reſultat ex dictis teſtium nulliter examinatorum,
& ſic nihil nocet: l. ſi quando, Cod. de teſtibus: Pariſ.
conſil. 531. num. 23. lib. 4. Caputaq. deciſ. 209. num.
7. parte 2. Rota coram Buratt. deciſ. 45. num. 2.
Ultra quod contrarium convincitur ex depoſitio-
ne Nutricis ejuſdem Martiæ formiter examina-
8 tæ, quæ aſſerit alimenta, & ſalarium ſemper re-
cepiſſe à dicta Julia, cui propterea uti inductæ à
dicta Martia, & deponente de facto proprio, ple-
na eſt fides adhibenda: Surdus in conſ. 550. n. 3.
lib. 4.

9 Quarta deducta ex eo, quod dictus Octavius,
dum loquebatur cum dicta Martia in infantili æta-
te, appellaret illam filiam; nec etiam concludit:
Quia illa nominatio videtur facta incidenter cau-
ſa blandiendi, ut fieri ſolet; & non ad effectum
approbandi veritatem: leg. nemo, §. 1 Digeſtis, de hæ-
red. inſtituend. Dec. in cap. per tuas num. 3. de probat.
Pariſ. conſ. 10. num. 15. 49. & 86. lib. 2. Solemus enim
ſæpè filii vocabulo vocare eos, quos diligimus; ut
ait Surdus de aliment. tit. 7. dict. quæſt. 112. num. 9.
ubi refert Cravet in conſ. 229. num. 10. & alios con-
10 cordantes; Quando autem nominatio facta fuit
per verba enunciativè prolata; & in actu, qui
æquè convenire poteſt etiam extraneo, non præ-
21 bet legitimam conjecturam ad affectum proban-
di filiationem: Gloſſ. in dict. cap. per tuas de probat.
Dec. conſ. 462. num. 10. Petra, de fideicommiſſ. dict.
quæſt. 11. num. 261. Menoch. de præſumpt. præſumpt.
53. num. 38. & 39. lib. 3. Surd. ubi ſupra, dict. num. 8.

Gratian. diſcept. for. cap. 562. num. 5. 6. & 7. & cen-
ſuit Rota apud Buratt. in deciſion 725 num 6.

Quinta, fundata in confeſſione dicti Octavii
ſuper defloratione dictæ Martiæ, minùs afficit:
Quia de ea deponit tantum unicus teſtis, qui de ju-
re nihil probat: capit. licet, il primo, c. veniens il primo, 12
de teſtam. Gabr. eod. titul. concluſ. 1. num. 1. Et ad hoc ut
confeſſio extrajudicialis præjudicet, debet probari
per teſtes côteſtes de loco, & tẽpore, ut notat Dom.
in c. licet ex quadam, extra de teſtibus: Pariſ. conſilio 60. 13
n. quadrageſimoquinto, Caſtr. conſil. 296. n. 3. volu n. 1.
Afflict. deciſ. 364. n. 4. verſ iſta tamen confeſſio: Rota
deciſ. 700. num. 33. part. 2. recent.

Sexta denique conjectura reſultans ex ſimili- 14
tudine dictæ Martiæ cum dicto Octavio, & Hie-
ronymo ejus filio legitimo & naturali, ſuper qua
deponit teſtis ultimo loco examinatus, non etiam
adverſatur: Quoniam argumentum proveniens ex
hac ſimilitudine, eſt multum fallax: & propterea
uti de per ſe nullius reputatur momenti; Gulielm.
Benedict. in cap Raynutius, in 3. parte. verb. quæ filium
ex eo ſuſcipiens, num. ſexto, de teſtibus. Curt. jun. conſ.
31. columm. 7. Gabr. conſil decimoquarto num. 7. de pro-
bat. Menochius de arbitr libro ſecundo, caſ. 80. num.
79. & de præſumpt. libro ſexto, dict præſumpt 33. num.
47. Mohed. deciſ. 1. num. 2. tit. qui fil. ſint legitimi.

Neque viſum fuit Dominis iſtas conjecturas 15
poſſe conjugi, adeò ut intrare debeat Regula, quod
quæ non poſſunt ſingula, ſimul juncta juvent; cap.
cum cauſam, ubi Gloſſ. & DD. de probat. Surd. d. conſ.
1. ante num. 53. verſ. & quamvis.

Quia cùm quælibet ex conjecturis ſupra rela- 16
tis ſit in ſe imperfecta, earum conjunctio nequit
fieri: Bald. in leg. ſi qui ex argentariis, §. 1. num. 2. &
ſeqq ff. de eden. Alex. conſilio 11. num. 3. & 5. lib. 4. Ga-
briel. de probat. concluſ. 1. num. 33. Mantica deciſ. 307.
num. 11. Rota deciſ. 519. num. 7. part. 2. recent. Maximè
cùm plures in contrarium urgeant potentiores pro
excluſione filiationis, quæ præfatas deſtruunt: leg.
Divus, de in integr. reſtitutione minor. Abbas in capit
transmiſſa, qui fil. ſint legit. in fine: & in terminis filia-
tionis, Gabr. conſil. 25. num. 6. lib. 2.

Et quidem prima provenit ex eo, quod ultra 17
acceſſum cujuſdam Medici, Martinus famulus
dicti Octavii continuò verſabatur in domo dictæ
Juliæ, de die & de nocte, tam in publico, quam in
ſecreto; ut deponunt teſtes in dict. Summar. n. 4.
unde fit quod probatio Patris æquivoca remaneat:
per textum in leg. vulgo concepti, ubi Gloſſ. Bald. &
alii, ff. de ſtat. homin. §. ſi adverſus, Inſtitut. de nupt. Ro-
ta dict. deciſ. 279. num. 2. p. 1 recent.

Secunda reſultat ex taciturnitate dictæ Juliæ 18
& Martiæ, viginti annorum ſpatio, quo auſæ non
fuerunt hujuſmodi litem excitare; ſed expectarunt
obitum doctorum Octavii, & Martini famuli, qui
de hoc erant bene informati: quando autem ad
agendum expectatur mors informatorum, ex hac
traditate oritur vehemens ſuſpicio falſitatis: ar-
gum. cap. tertio loco, de probat. leg conſenſu, § ſuper plagis
Cod de divort. Aymon. conſil. 28 num. 5. & 7. Rota de-
ciſ. 566 num. 7. & poſt 2. vol. conſ. Farinac.

Tertia deducitur ex quo dict⁹ Octavi⁹ poſt ma-
trimonium dictæ Juliæ penitus deſeruit ipſam, &
Martiam, abſque eo quod tanto temporis ſpatio
aliquod filiationis ſignum erga dictam Martiam
oſtenderit; quod eſſet contra pietatem paternam,
quæ abſcondi non poteſt: juxta notata per Bald. 19
in cap. per tuas, num. 4. verſ. dicit Gloſſ. de probat. Ma-
jor enim amicus mundi eſt Pater: leg. quidam cum 20
filium, Digeſtis de hæred. inſtit. & ſigna per quæ
quis dicitur tractari uti filius; ſunt illa quæ con- 21
ſueverunt circa filium exerceri; utpotè ipſum in

domo alere, eum ad scholas mittere, in testamento illum instituere, facere sibi vestimenta necessaria, eumque scribere in natalibus filiorum, & similia, prout censet Abb. *in d. cap. per tuas, num. 5. de probat.* quorum nullum in proposito concurrit.

22 Quarta colligitur ex eo, quod dictus Octavius alios filios naturales agnovit, & illos uti tales tractavit, & educavit, eosque filiis legitimis etiam commendavit; ut dicunt testes *in dict. Summ. num. 15.* quod cùm non fecerit similiter cum dicta Martia, præsumendum est illam, filiam suam non esse Gloss. *in d. capit. transmissæ, verb nota, qui fil. sint legit.* Felin. *in dict. cap per tuas, num. 17. de probat.* Alex. *cons. 88. num. 9. lib.* 10. Rota *d. decis. 289. n. 6. parte 1. recent.*

23 Quinta depromitur ex præceptio dicti Octavii, ne dicta Martia describetur in libro Baptizatorum uti ipsius filia, *dict. Summ. num....* ex qua prohibitione destruitur fama, ita ut ex illa resultare non possit quasi possessio filiationis: Petra, *de fideicomm. in dict. quæst.* 11. *num.* 453. Mascard. *de probat. conclus. 791. num. 13.* cum aliis relatis per Menochium *dict. præsumpt 59. num 44 lib. 6.*

Sexta & ultima conjectura oritur ex eo, quod dictus Octavius non solum toto tempore ejus vitæ non præstitit dictæ Martiæ alimenta, sed illam etiam præterivit in testamento, & tamen certum est, quod Pater filios naturales tenetur saltem
24 alere, pro exoneratione suæ conscientiæ: *cap cum haberet, in fin.* cum *ibi* not. per DD. *de eo, qui duxit in matrimonium*, & sequuntur infiniti relati per Surd. *de aliment. tit. 1. q. 9. per tot.* & signanter *sub num. 6.*

Ex quibus cùm constat non adesse sufficientem probationem pro dicta Martia resultantem ex depositionibus testium ritè, ac rectè examinatorum, responderunt DD. non constare de filiatione, & alii testes dati *in Summ. dicta Martia*, præter præfatos datos *in Summ. illorum de Clement.* tanquam nulliter examinati, non fuerunt habiti in consideratione.

Et ita utraque, &c.

Romana Fideicommissi de Arroniis, Lunæ 23. Iunii 1642.

Coram R. P. D. Bichio.

SUMMARIUM.

1 *Filiationis causa differt à causa legitimitatis.*
2 *Legitimitatis probatio non resultat ex probatione filiationis.*
3 *Filius natus ex legitima uxore in domo mariti, præsumitur filius ipsius mariti.*
4 *Filius natus in domo mariti, non præsumitur ipsius mariti, si de tempore conceptionis matrimonium non fuerat contractum.*
5 *Partus quadrimestris non est vitalis.*
6 *Filius natus ex concubina domi retenta præsumitur ipsius concubinarii.*
7 *Natus ex concubina tunc maximè præsumitur concubinarii filius, quando concurrit nominatio parentum, & communis reputatio.*
8 *Filiatio non probatur ex tractatu, & nominatione in præjudicium eorum, qui nullum jus habent à nominationibus, & tractantibus.*
9 *Filiatio tunc concludentiùs venit probanda quando agitur de ea ad effectum succedendi in bonis fideicommissi, & alios substitutos excludendi, quàm si agatur de ea ad effectum consequendi alimenta.*
10 *Filiationem tanquam necessarium antecedens probare debet, qui se legitimum, aut legitimatum affirmat.*
11 *Natus constante matrimonio est legitimus, etiam si fuerit anteà conceptus.*
12 *Legitimitas requisita à Testatore de tempore conceptionis, non verificatur in eo qui fuit conceptus ante secutum matrimonium, itaut ad successionem admitti non debeat.*
13 *Tempus illud attenditur, ad quod verba referuntur.*
14 *Qualitas requisita à testatore certo tempore, debet in eo verificari.*
15 *Substitutus non excluditur per eum, qui non habet qualitatem eo modo, quo Testator requisivit.*
16 *Legitimatus per subsequens matrimonium admittitur ad successionem, ad quam fuerunt vocati concepti ex legitimo matrimonio.*
Contrarium n 17.
18 *Generationis principium consistit in conceptione.*
19 *Verbum,* Generandos, *si sit directum ad patrem, non potest referri ad tempus post conceptionem.*
20 *Verbum,* Generandos, *denotat conceptionem futuram, & in fieri.*
21 *Larrea* decis. Granatens. 43. num. 25 *declaratur.*
22 *Legitimitatis qualitas expressa per Testatorem in certo gradu substitutionis ordinata in casu existentiæ filiorum, non censetur repetita in alio, nec trahenda est ad casum non existentiæ filiorum.*
Declara ut n. 23 & 24.
25 *Dictio* ut supra, *repetit qualitates suprà requisitas.*

DECISIO LXXXII.

Fabius senior in ultimis tabulis instituit sibi hæredem Fabium juniorem pronepotem suum, eique substituit per hæc verba: *Cui Fabio hæredi quandocunque decedenti substituit, &c. filios & liberos ejusdem Fabii masculos legitimos & naturales ex vero, & legitimo matrimonio verè, & non fictè procreandos; & non per subsequens Matrimonium, vel ex indulto, aut alio modo legitimos effectos; sed verè à principio ex corpore dicti Fabii generandos, &c. Dicto enim Fabio hærede quandocunque decedente sine liberis masculis, vel eis relictis, sed iis quoque, & eorum linea naturali extincta, substituit & succedere voluit vulgariter, & per fideicommissum, & omni meliori modo in dicta universa hæreditate Lucillum, &c. Quo Lucillo quandocunque decedente, substituit ejusdem Lucilli filios masculos legitimos & naturales ex legitimo matrimonio natos, ut supra dictum est, procreandos, &c.*

Obiit Fabius junior relicto Marco, quem Lælia Rampinella pepererat quartò mense postquam cum eodem Fabio Matrimonium contraxerat: & cum ipse Marcus tanquam filius legitimus & naturalis Fabii junioris prætenderet se vocatum ad fideicommissum Fabii senioris, illudque propterea non fuisse purificatum ad favorem Lucilli, contra eundem Lucillum bonorum fideicommissi possessorem introduxit judicium coram A. C. de voto Rotæ terminandum: & proposito dubio in Rota sub die 16. Januarii 1637. coram bon. mem. Coccin. An Marco esset danda immissio? Domini dixerunt quod coadiuvarentur probationes circa prætensam filiationem, in cujus rescripti executionem tribus testibus ad instantiam Marci examinatis; Ergo in locum bon. mem. Coccini subrogatus, reproposui idem dubium, quod hodie fuit negativè resolutum, nempè Marco non esse dandam immissionem.

Cum enim ex verbis testamenti suprà citatis vocentur ad fideicommissum filii Fabii junioris verè ex legitimo matrimonio procreandi, & à principio generandi ex corpore Fabii; duo Marcus ut obtineret, probare debuisset, videlicet se esse filium Fabii junioris, & prætereà legitimitatem à testa-

1 testatore requisitam: quia causa filiationibus differt à causa legitimitatis; & probata filiatione non
2 sequitur quod si probata legitimitas maximè quando in legitimitate consistit fundamentum: Buti. *in c.pervenit,column 2.in fin verf.ant filius agit qui fil.sint legit*: Præpos. *ibidem sub num.tertio,eodem verf.* Abb. *sub num. 4. verf. & ut habes Glossam*: Cæs. Manent. *consilio 138. num. 4. & seqq.* Rouit. *consilio 3.n.21.lib. 1.* Rom. *consil.22.n.24.& seqq.* Pacian. *de probat.lib. 2. cap.12.n.57.& seqq.* Selse *decis. Arragon. 390.n.3.*

3 Neutrum tamen probavit: nam Matrimonium, ex quo regulariter resultat præsumptio juris, quod filius natus ex legitima uxore in domo mariti, cum qua ipse cohabitabat, sit filius ipsius, *l.filium cum definimus ff. his qui sunt sui, vel alieni juris, leg. si vicinis, Cod. de nupt.* Marul. *singul 530.n. 2.* Gomez. *in l.9.Tauri,num.2.* Valascus *consult.134. num. 3.* Gamma *decis.152.sub num. 1. & sequentibus*, aliique relati ab Aria de Mesa *var. resolut. libro tertio, cap.39. num.1.* non erat contractum tempore conceptionis Marci, ut ad hunc effectum requiritur: Salicet. *in leg. ultim. § mulier, num. 2. Digestis, de probat.* Castr. *cons 115 num.3.libro primo.* Joseph. Roman. *consil. 12. num 27* Petra, *de fideicommiss.quæst. 11. num. 400.* Menochius *de præsumpt.l.6.præs. 53. num. 19.in 6.* declarat Rota *in Romana filiationis, 1.*
4 *Julii 1639.coram R.P.D.meo Carillo*, contractum siquidem fuit per quatuor solum menses ante quàm Marcus nasceretur, nec Marcus hodie viveret, si constante matrimonio conceptus fuisset, quia partus quadrimestris non est vitalis; juxta receptam
5 sententiam Hippocratis, quam sequitur Jurisconsult. *in leg.septimo mense, ff. de stat hominum, leg. in testato, in fine, ff.suis & legit.hæred.* Paris. *cons.56.n. 5.libro 2.* Mart. *vot.153. numer.2.* Seraphin *decis 1182. num. 11.* Et in puncto ad excludendam probationem filiationis, amplexa est Rota *in Auximana Alimentorum, Julii 1620.coram bon. mem. Pirovano.*

6 Et licet eandem præsumptionem in filio nato ex concubina, domi concubinarii detenta, admittat Gloss. *in cap. Michael verb. constiterit, de filiis Presbyter.* Abb. *in cap. transmissa, sub numero 9.in fin. qui fil.sint legit.* Paleottus *de noth. & spur. cap. 26.num. 3.* Covarr. *de sponsal 2.parte, cap. 8. §. 3. num. 8.* Menoch. *de arbitr. cas. 89 num 26. & dict. præsumption. 53. numer. 4.* Petra *de fideicommiss. quæ-*
7 *stion. 11. numero 2.* Eaque fortius procedat, quando ulterius concurrit tractatus fieri solitus filius, nominatio parentum, & communis existimatio, ut probat text *in cap. per tuas, de probat.* & latè expendit Arias de Mesa *variar.resolution.libro tertio, cap.39. num. 4.sequentibus.*

Casui nostro non applicatur, quia testes pro Marco examinati, non videntur concludenter deponere de concubinatu Lælio cum Fabio, immò aliqui ex testibus non excludunt, quod alii homines potuerint rem habere cum Lælia; cum fateantur in domo Fabii convenire consuevisse milites, ipsumque Fabium pro munere officii militaris, quod gerebat, sæpius extra domum per-
8 mansisse. Secluso autem concubinatu, seu admissa facilitate accessus aliorum hominum ad mulierem, solus tractatus & nominatio non probat filiationem in præjudicium Lucilli, qui causam non habet à nominantibus, & succedit ex fideicommisso majorum: Jason. *consilio 81.num. 2. & sequentib. & cons.106.num 2.& seqq lib 1.* Cæsar. Manent. *consil. 136 num.6* Surdus *consil.552 num.21. & seqq* Capic. Latro *decis.16 n. 15.* Rota *decis 645.sub numer.4 verf. 1.quod parte 4.recent. decis. 409. sub num.30.verf.quidquid sit, & n.33 p.5.*

Præsertim quia non agitur ad effectum consequendi alimenta, sed succedendi in universo fideicommisso, & excludendi substitutos, quo casu requiruntur fortiores probationes; ut distinguendo dixit Rota *in Romana de Bonellis 29 Novembris 1613. & 28. Novemb.1614. coram bon.mem. Ubaldo seniori, & in Romana dotis seu filiationis 11.Decembris 1639. coram Reverendissimo Domino meo Merlino Decano*, quæ est *decis.314.n.19. & 20.part.6. recent.*

Et ex his superflua videtur indagatio legitimitatis: quia supponit filiationem, quã ideò probare 10
debet tanquam necessariũ antecedens, qui si legitimum, aut legitimatum affirmat: ut post alios respondit Rom. *consil.89.n.39.lib. 1.* Alciatus *respons 5. num.54.& 57.tom.1.lib.4.* qui in specie ait non sufficere solam patris nominationem, vel tractatum: Menoch. *consilio 722.num.25. & consilio 1109. num. decimoquinto.*

Sed esto quod probata esset filiatio, ad huc deficeret legitimitas à testatore requisita, non 11
quia Marcus non sit legitimus, cum ad hunc effectum sufficiat natum fuisse constante matrimonio, quamvis ante matrimonium conceptus fuisset, si tunc temporis poterat consistere legitimum matrimonium, *l. nuper, Cod. de natural lib. §.si quis igitur dotalia, auth.quibus modis nat effic sui*; Baldus *in leg. Paulus, num.1. & in prima lect. Digest. de stat.homin.* Socin. jun. *consil. 12.num.17.verf & opinio ista: lib.quarto,* Alexander *cons 5 num 3 in fin.lib.7.* Ruin *9 .num.3.verf.& quamvis,lib.5.* Peregrin *de fideicommiss.artic 24.n.39.* Mantic. *de conject.lib.11.tit.12.n.26.* Fusar. *de substitut quæst 408.n.49.*

Sed quia fideicommittens voluit successores 12
in fideicommisso fuisse legitimos de tempore conceptionis, quo casu oportet Matrimonium de eo tempore constitisse; nec prodest, si subsequatur ante nativitatem: Marzar. *in epit. de fideicomm.quæstione trigesim.* Men. *cons.225. num.2.* Fusar. *de substitut. quæst 408 num.50.* ubi allegat concordantes: Sera-
phin. *decis.1300.circa fin.* nam illud tempus attendi- 13
tur ad quod verba referuntur: Gabr. *consil.53.num.* 14
14.lib.1. & qualitas requisita à testatore de certo tempore debet in eo verificari: Giovagn. *cons. 77. num.29 lib.1.* Mart. *cons.55.num.35.* ex text *in leg. inter socerum, Digest. de pact.dotal.* Paseth. *cons.151.n.5.& 6.* Bellon jun. *consil.34.n.14.* nec excludere possunt
substitutum, nisi filii habeant qualitatem eo modo, 15
quo fideicommittens requisivit: *leg. ex facto. §.si quis rogatus,ff.ad Trebellian.* Mantica *de conject. lib. 11. tit.12.sub num.24.*

Nec obstat contraria opinio Menoch. *d.cons.225. n.24.& præsumpt 81.n.21.circa fin lib. 4.* Intrigliol. *de*
substitut.cent 3.quæst.66.n.62. asserentium sufficere, 16
quod subsequatur Matrimium quamvis testator vocaverit conceptos ex legitimo matrimniũ: quia ea ratione moventur, quòd cùm lex præsumat affectum maritalem, sicque matrimonium tempore primi concubitus, satis filii dicuntur concepti ex legitimo matrimonium.

Nam quidquid sit de hac opinione, receptum 17
est apud omnes, quod matrimoniũ contractũ post tempus à testatore designatum, non suffragatur, quando (ut in casu nostro) testator abhorruit nominatim subsequens matrimonium Isern. *in c.1. §. naturales,n.9 & ibid.* Bald. *verf.quæro: si de feud fuerit controverf.* Cephal. *cons.82.n.74.* Menoch. *cons.227. sub n.18.* Odd. *de substitut.part.6.art.6.verbo, an leg n. 7.* Giurb. *ad consuet. Messan.c.1.gloss.4.part. sub n.121.* Marescor *var.resol.lib.3.c.18.n.51.* Rosental. *de feud. c.7.conclus.19.n.32.* aliique, quos refert Diaz de Ribadeneira *allegat.jur.tom.1.allegat.23.n.52.*

Voluisse autem testatorem, quod filii essent legitimi nedum de tempore nativitatis, sed etiam conceptionis, patet ex verbis testamenti, ibi, *ex vero & legitimo*

9

legitimo matrimonio verè, & non fictè procerandes : & infra, ibi , *ſed verè à principio ex corpore dicti Fabii*
18 *generandos* : principium enim generationis eſt in-
conceptione, Hippocr. *lib. de genitur. num.* 7. Andr. Laur. *Anatom. lib. 8. quæſt.* 12. *in fin. & cap.* 4. *in med.* Sennert. *in praxi Medicinali, lib.* 4. *part.* 2. *ſect.* 4. *c.* 4. Acharanſ. *de part. c.* 1. *ſub n.* 4. *& ſect.* 2. *c.* 1. *n.* 43. *in fin.*
19 & verbum, *generandos*, directum ad patrem , refer-
ri non poteſt ad tempus poſt conceptionem :
20 animadvertendo præſertim , quod teſtatur uſus
fuit verbo, *generandos*, quod denotat conceptionem futuram, & in fieri : quidquid dicendum eſſet ſi vo-
21 caſſet per verba denotantia conceptionem in eſſe
productam : in quibus terminis loquitur Larrea *deciſ. Granat.* 43. *n vigeſimoquinto*, ubi ponderat, quod in eo caſu verba non denotabant conceptionem in fieri, ſed in eſſe productam, quæ prædicari poteſt de toto tempore intermedio uſque ad nativitatem.

Non obſtat quod dicta verba requirentia legitimitatem de tempore conceptionis , appoſita ſint in primo gradu ſubſtitutionis ad favorem filiorum Fabii : ſed in ſecundo gradu, de quo hodie agitur, nulla fiat mentio legitimæ conceptionis ; ibi, *Sine liberis maſculis legitimis, & naturalibus, &c.* nec regu-
22 lariter qualitas legitimitatis expreſſa in uno gradu
ſubſtitutionis conceptæ in caſum exiſtentiæ filorum, cenſeatur repetita in alio , ſeu trahenda ſit ad caſum non exiſtentiæ : ut in terminis Socin. ſen. *conſilio* 63. *n.* 19. & 20. *lib.* 3. quem ſequitur Socin. jun. *conſil.* 67. *ſub n.* 22. *verſ. ſed non eundo* : *lib.* 3. Becc. *conſ.* 189 *n* 39. & 41. Peregrin. *de fideicomm. art.* 16. *ſub n.* 90.

Quia in puncto reſpondet Cæſ. Manent. *conſilio* 135 *num. vigeſimoſeptimo*, quod doctrina Socini recipit duas limitationes ; Alteram, quando ſunt po-
23 ſiti in conditione illimet filii , qui ſupra cum quali-
tate legitimitatis fuerant diſpoſitivè vocati : Et ratio eſt, quia circa caſdem perſonas ſicuti præſumitur eadem affectio teſtatoris ; ita & repetitio qualitatis ſuprà expreſſæ : quidquid ſit inter diverſas perſonas : Ruin. *conſil.* 134. *n.* 19. *conſil.* 140. *n.* 6. *lib.* 2. Vegg. *conſil.* 65. *n.* 93. Rub. *conſilio* 71. *n.* 6. ubi hoc modo concordat contrarias opiniones: Joan. de Anan. & Abb. Surd. *conſ.* 464. *ſub n* 7. & 8. *deciſ.* 206. *n.* 7. *part.* 3. *recent.*

Alteram, quando teſtator in aliis etiam ſubſti-
24 tutionibus eandem qualitatem appoſuiſſet ; inde
enim colligitur voluntas teſtatoris reſtricta ad filios ita qualificatos dumtaxat ; & una pars teſtamenti aliam declarat : ut in terminis, Menochius *conſil.* 117. *ſub n.* 71. *verſ.* 10. & *ultim.* Ruinus *conſil.* 92. *n.* 14. *lib* 3. Rauden. *de Analog. c. trigeſimoſexto , ſub n.* 55. Molin. *de primogen. lib.* 3. *cap.* 5. *ſub n.* 34. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 408. *n.* 43.

Utraque applicatur caſui noſtro : *Prima*, quia filii poſiti in conditione ſequentis ſnbſtitutionis ad favorem Lucilli , ſunt illimet ſuprà diſpoſitivè vocati, dictaque ſubſtitutio facta eſt ſub duplici conditione ; ſive dicti filii non extent, ſive extent, & deinde deficiant ; atque ideo concurrit nedum identitas perſonarum , ſed etiam indentitas caſus exiſtentiæ filiorum, quæ ſanè intelligenda eſt de filiis ſuprà vocatis , quos teſtator voluit præferri Lucillo.

Secunda , quia in poſteriori ſubſtitutione facta ipſi Lucillo decedenti, vocati fuerunt ejus filii legitimi & naturales ex legitimo matrimonio , ut ſupra dictum eſt, à principio generandi ; & ſic le-
25 gitimi de tempore conceptionis : quod denotat
dictio illa, *ut ſupra dictum eſt*: in puncto Cæſ. Manent. *deciſion.* 135. *ſub n.* 27. *verſ. ſed quando* : Ruin. *conſ.* 183. *ſub n.* 1. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 752. *n.* 6. Borgnin. *deciſ.* 33. *n.* 12. *part.* 4. Surd. *deciſ.* 319. *num.* 8.

Et ita deciſum utraque parte informante.

Melevitana Antianitatis, Mercurii 1. Iulii 1643.

Coram R. P. D. Veroſpio.

SUMMARIUM.

1 *Diſpenſatio Apoſtolica tollit inhabilitatem à particulari conſtitutione inductam.*
2 *Iuri poſitivo poteſt per Papam derogari , etiam in præjudicium Tertii, cui fuerit jus quæſitum.*
3 *Impeditus aliquid adimplere excuſatur ab impedimento , ſi factis diligentiis non valuit impedimentum removere.*
4 *Actus faciendus habetur pro facto in præjudicium illius à quo proceſſit impedimentum.*
5 *Equites Hieroſolymitani per particularem conſtitutionem excluduntur ab exercitio Caravanæ poſt annum quinquageſimum.*
6 *Impedimentum affectatum & procuratum non excuſat.*
7 *Impedito legitimè tempus non currit.*
8 *Impedimentum tunc maximè excuſat quando provenit ab Adverſario.*
9 *Infirmitas narrata in impetratione Gratiæ, ſi non fuit vera , vel non talis qualis fuit narrata , gratia dicitur ſubreptitia.*
10 *Infirmitatis qualitas probatur per teſtes deponentes, de viſu, & publico auditu.*
11 *Infirmitas probatur per teſtes de ſenſu viſus deponentes.*
12 *Medicis de infirmitate atteſtantibus tanquam peritis in Arte plenea fides adhiberi debet.*
13 *Infirmitas probatur juramento patientis.*
14 *Infirmitas probatur ex aſpectu corporis.*
15 *Gratia Pontificis remanet ſubreptitia, & nulla, ſi fuerit impetrata non facta mentione alicujus particularis conſtitutionis quæ poterat reddere difficiliorem Papam ad concedendam gratiam.*
Declara ut num. ſeq.
16 *Obreptio ceſſat, ob non factam mentionem eorum, quibus Pontifex in conceſſione gratiæ derogavit.*
17 *Derogatio generalis conſtitutionum certæ Religionis operatur, ut dicatur derogatum in ſpecie ſingulis conſtitutionibus, quamvis non fuerit facta mentio ſpecialis.*

DECISIO LXXXIII.

Ex duplici fundamento reſponderunt Domini , non obſtare Equiti Joanni de Anniorant defectum quartæ Caravanæ, ne reputari debeat inhabilis ad aſſecutionem Commendæ, à qua, ex diſpoſitione particularis ſtatuti Sacræ Religionis Hieroſolymitanæ , propter hujuſmodi defectum excludebatur.

Quia ſcilicet ea inhabilitas à Conſtitutione in- 1
ducta ceſſabat ex vi diſpenſationis Apoſtolicæ,
qnam ſuper ea obtinuerat : ut notat. Joan. Andr. *in cap. generali* 82. *num.* 3. *in* 47. *caſu, de reg. jur.* Dec. *in cap. at ſi Clerici*, §. *de addulteriis*, *n.* 168. *de judic.* Oldrad. *conſil.* 215. *n.* 5. Milis *in repert. in verb. diſpenſatus* 2
non eſt idem, dum maximè ea conſtitutio proveniebat ex jure poſitivo : cui poſſe à Summo Pontifice derogari non ambigitur , etiam ſi ex ea fuiſſet alteri jus quæſitum : *cap. propoſuit, de conceſſ. præbend.* ubi poſt Gloſſ. *in verb. diſpenſare*, tradit Hoſtienſ. *num.* 10. *in fin.* Butr. & Imol. *num.* 7. Alex. *conſilio* 2. *num.* 20. *lib.* 1. Bald. *conſil.* 477. *num.* 1. *vol.* 1. Rota *deciſ.* 36. *num.* 64. *part.* 5. *recent.*

Et quia ne eam Caravanam adimpleret , pro- 3
hibitus fuerat à Venerabili Lingua Franciæ, dum licet Paralyſis morbo affectus , non obſtante Medicorum conſilio , ſe ad illam accinxerat ; quæ prohibitio dum fuit cauſa immediata ne Caravanam explere potuerit , propter litem illi motam ſuper Nobilitate, quamvis ut eam prohibitionem removeret , omnem diligentiam Eques Joannes adhibuerit,

adhibuerit, potest eidem legitimam excusationem præbere super ejusdem Caravanæ defectu: ut probat. text. *in leg. sed & si*, § *si feria*, *ff. ex quibus caus. major.* Innocent. *in cap. ex transmissa, num.* 1. *de præscript.* Aymon. *consil.* 270. *num.* 3. Surd. *consil* 12. *numer.* 21. Menochius *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 2. *cas.* 118. *num.* 7. Afflict. *decis.* 29. *num.* 1. & 2. & *ibi* etiam Ursill. ad eum *num.* 4. Rota coram Verall. *decis.* 72. *n.* 5. *part.* 2. & coram Put. *decision.* 436. *num.* 4. *lib.* 2. & coram Seraph. *decis.* 1026. *num.* 3. adeo ut eadem
4 Caravana haberi debeat pro perfecta, in præjudicium Venerabilis Linguæ, à qua processerat impedimentum; ut in terminis Antianitatis, quæ currere debeat Equiti ab eo tempore, quo fuit impeditus suæ Nobilitatis documenta exhibere, in præjudicium illius, qui impedimento causam præbuit: firmavit Rota *in Civitaten. habitus* 19. *Decembris* 1608. *coram Manzanedo*, & coram Gregor. *decis.* 341. *n.* 1.

5 Et licet impedimento causam præbuisse videatur Joannes, dum ad eam Caravanam accessit Quinquagenarius, post tempus à Constitutione particulari Sacræ Religionis Hierosolymitanæ edita de anno 1631. excluduntur Equites ab illarum
6 exercitio; quod propterea impedimentum tanquam affectatum ab eoque procuratum suffragari non possit, ut habetur *in l. non exigimus*, § *si mihi*, *ff. si quis caution. in jud.* ubi Gloss. notat. *in verb affectavit*, *l. si quis in gravi*, § *si cum omnes*, *ff. ad Syllan.* cum aliis per Tiraquell. *de retract. lign.* §. 35. *gloss.* 4. *n.* 27.

Hæc tamen objectio cessat ex lite decennali, quam eadem Lingua super Nobilitate Joannis intentavit in hoc Tribunali, qua etiam illa succubuit: quæ sicut excludit causam affectati impedi-
7 menti in persona Equitis, ita operatur ut eidem tanquam legitimè impedito ex lite injusta, cursus ille decennalis obesse non possit: ut probat text. *in leg. si vehenda*, §. *idem juris*, *ff. ad leg. Rhodiam de Jact.* & *leg. ut perfectius*, *Codic de annal. except.* not. Gloss. *in cap si Capitulo, in verb. factam de concess. preb. lib.* 6. Decius *consil.* 356. *num.* 4. *volum.* 2. Menoch. *consil.* 39. *num.* 35. *volum* 1. Tiraquell. *de retract. lignag.* § 3. *gloss.* 4. *num.* 5. Præsertim cum impedimen-
8 tum præstitum fuerit à Venerabili Lingua, quæ Adversarii partes sustinebat: *leg. si cum ipse*, ubi Bartol. *ff. de excusat. Tutor. leg. intra utile*, ubi Bartol. *ff. de minor.* Purpurat. *consil.* 90. *num.* 6. Surd. *consil.* 374. *num.* 4.

Non obstat quod gratia dispensationis à Joanne impetrata, dici debeat subreptitia, dum in ea narravit se redactum inhabilem ad confectionem Caravanæ propter debilitatem in dimidia sua corporis parte contractam ante trigesimum circiter annum, dum erat addictus servitio Hospitalis Sancti Joannis in insula Meliten. Et tamen constat hoc medio corpore tres alias Caravanas ab eo fuisse peractas, videlicet de anno 1614. 1616. & 1618. Unde vel ea infirmitas narrata in Gratia, ve-
9 ra non fuit; vel saltem talis qualitatis, ut reddidisset inhabilem ad quartam adimplendam, & ita gratiam reddidit subreptitiam, ex defectu intentionis Summi Pontificis illam concedentis: *cap. super litteris*, & notat *ibi* Felin. *num.* 8. *de rescript.* Cardin. Zabar. *consil.* 69. *num.* 2. Surdus *consil* 337. *num.* 41. Rota *decis.* 418. *n.* 1. *part.* 1. *recent.*

Eadem enim qualitas infirmitatis probatur ex
10 depositione plurium testium de visu, & publico auditu, Equitem usque ab anno 1606. paralysis morbo laborasse, quæ tractu temporis talis evasit contumaciæ, ut de eo tempore quo Gratiam obtinuit, quartam Caravanam adimplere non potuerit; cum factus esset inhabilis ad incessum, & ad Arma Terra Marique pertractanda: quorum testimonio de sensu visus attestantium probatur infirmitas Equitis: ut notat Bart. *in l prima*, *Cod. de Men-* 11
dicant. valid. num. 5. *lib.* 11. & *in leg quæsitum*, *num* 6. *ff. de re judic.* Cardin. Alexand. *in cap. placuit.* 18. *distinct. num.* 4. Gabr. *de testib. concl.* 10. *num* 36. Rota *decis.* 45. *num.* 28. *part.* 6. *recent.*

Maximè dum illud coadjuvatur ex fide jurata 12
plurium Medicorum, qui eidem Equiti consilium præbuerunt, ut propter morbi contumaciam à Nautica professione abstineret, quibus etiam tanquam in Arte peritis debet plena fides adhiberi: ut notat Bartol. *in leg.* 2. *numero* 3. *ff. de testament.* Baldus *in leg. septimo mense*, *in addit. Digestis*, *de stat. homin.* Afflict. *ad Constitut. Regni Neapolitan. libr.* 1. *Rubr.* 96. *num.* 27. Socin. jun. *consil.* 18. *num.* 11. *lib.* 2. Rota *decis* 92. *numero* 3. *parte* 2. & *decis.* 45. *numero trigesimo nono*, *parte* 6. *recent.* & proprio ejusdem Equitis juramento, quo 13
illa etiam probari solet: ex not. *in leg. scire potest*, *Digestis*, *de excusat tutor in* § *consequens autem*, *vers. si quis dictam ægritudinem.* Specul. *in* §. *nunc breviter transcurren. numero sexto*, *de appellat.* Roman. *in l.* 2. § *quod diximus*, *numero quinto*, *vers. secundus modus: ff. si quis cantion.* Hippol. de Marsil. *in rubr. Cod. de probat. num.* 244. Accedente præsertim aspectu corporis, quo etiam illa justificatur; ut notat Bar- 14
tol. *in dict. l.* 1. *Cod. de Mendicant. num.* 4. *libro* 11. & *in dict. leg. quæsitum*, *num.* 6. *Digestis*, *de re judic.* quem sequitur Abb. *in cap. tenor*, *num.* 2. *eod titul.*

Neque etiam hæc redargui potest tanquam ob- 15
reptitia, propter taciturnitatem Ordinationis octavæ *de infirmis*, in qua sancitum est, Equitem redactum inhabilem ad Caravanam, posteà magno Magistro dispensationem obtinere, facta in sui locum alterius substitutione; cujus statuti notitia sicut reddere poterat difficiliorem Pontificem ad gratiæ concessionem, ita ejusdem taciturnitas efficit gratiam subreptitiam ac nullam: ex notat. per DD. communiter, *in cap super litteris*, *de rescript.* Rota coram Greg. *decis.* 150. *num.* 1. & coram Buratto *decis.* 510. *n.* 7.

Quia dum fuit in Brevi derogatum omnibus 16
constitutionibus Sacræ Religionis, quamvis Apostolica auctoritate roboratis, nec non ejus consuetudinibus; stabilimentis, usibus, & ordinationibus capitularibus, quomodolibet huic gratiæ obstantibus, cessat obreptio propter taciturnitatem prædictæ Ordinationis; cui sufficienter censetur 17
à Summo Pontifice derogatum, in ea stabilimentorum generali derogatione, quamvis illius facta non fuerit mentio specialis: ut notant Doct. *in leg. ultim. Cod. si contr. jus, vel utilit. public.* ubi Cyn. *numer.* 2. Bartol. *numero quarto in fin.* Baldus *in auth. omnes Peregrini*, *Cod. commun. de success. num.* 6. Alexander qui plures refert *consil.* 122. *num.* 8. *libro quarto*, Garz. *de benef. part.* 4. *cap.* 5. *num.* 37.

Et ita utraque, &c.

Melevitana Antianitatis, Lunæ 14. Decembris 1643.

Coram R. P. D. Verospio.

SUMMARIUM.

1 *Infirmitas narrata cum certa qualitate reddit gratiam subreptitiam, si non probetur talis qualis fuit narrata.*
2 *Testes plures numero præferuntur paucioribus.*
3 *Infirmitatis qualitas quæ non fuit narrata, non est justificanda, sed pro validitate gratiæ sufficit justificare infirmitatem narratam.*

4 *Infirmitas bene probatur per testes de certa scientia deponentes.*
5 *Gratia Apostolica interpretationem recipit à dispositione Iuris communis.*
6 *Debilitas corporis excusat à munere quod corpore impleri debet.*
7 *Debilitas corporis causata à morbo paralysis, sufficit quod probetur pro justificanda impotentia longi itineris narrata in impetratione gratiæ.*
8 *Paralysis, morbus increscens appellatur, quia cum patientis ætate augescit.*
9 *Paralysis morbus quò magis ætas patientis augetur, altius imprimitur, & vires imbecilliores reddit & n.*12.
10 *Medicis attestantibus de qualitate morbi plena fides adhiberi debet.*
11 *Gratia Pontificis subreptitiâ dicitur, si in ejus impetratione non fuerit aliquid narratum, quod potuisset reddere difficiliorem Pontificem ad concessionem.*
13 *Subreptio excluditur ex eo quòd Princeps potuerit saltem in genere habere notitiam de eo quod tacitum fuit.*
14 *Dispensatio non tollit illud impedimentum, quod non fuit expressum.*
15 *Ordinatio Religionis Hierôsolymitanæ 9.* de offic. fratr. *prohibens admitti quinquagenarios ad Caravanas peragendas, non est in usu.*
16 *Derogatio cum clausulâ,* Quorum tenores, &c. *tollit omnia obstacula quæ possent adversari ei qui gratiam impetravit.*

DECISIO LXXXIV.

Re proposito per me dubio super capacitate Equitis Joannis de Aniorant, pro consecutione Commendæ, cujus in præterita fuit declaratus habilis ex vi dispensationis Apostolicæ, quam à Sanctissimo Domino nostro obtinuerat, cùm illa de subreptione argueretur; eam non obstare Domini censuerunt, & sic confirmandam esse decisionem factam coram me sub die prima Julii præteriti.

Deducitur enim ea subreptio ex eo; quod non
1 justificatur infirmitas Equitis narrata in Brevi, & quidem continuatá, ac talis qualitatis, quæ præstaret impedimentum perpetuum: juxta doctr. Felin. *in cap. quoniam, numero 6. ad fin. ut lit. non contest.* Rota coram Verall. *decis.* 240. *num.* 2. *part.* 1. & coram Buratto *decis.* 228. *num.* 2. Quinimò contrarium probatur ex testibus deponentibus de pedestri in-
2 cessu ipsius Equitis, & Equitatu in Galliam, qui tanquam numero plures, præferri debent aliis adductis pro probanda infirmitate Equitis: juxta textum *in leg. ob carmen,* §. *ult. ff. de testibus, & in cap. in nostra, eodem tit.*

3 Sed ea subreptio tolli visa fuit ex narrativa ipsius Brevis: ibi: *Tu ob debilitatem dimidiæ partis tui corporis ab humeris deorsum ex paralysi, quā triginta circiter ab hinc annis, in Conventu Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani correptus fuisti contractam, ad dictum Conventum pro facienda Quarta Caravana, quæ tibi defecit, & petenda ac obtinenda antianitate accedere non possis.* Quæ narrativa non indiget aliqua justificatione infirmitatis continuæ, sive considerato contextu verborum, in quibus ea non legitur narrata, ac propterea justificari non debet; sed eo tantummodo verificari, quo enunciata fuit, *à triginta nempè annis à prædicta infirmitate fuisse correptum:* ut tradit Garz. *de benefic. part.* 6. *cap.* 2. *num.* 205. & 206. & pluries censuit Rota, ut coram Ægid. *decis.* 116. *in fin. decis.* 9. *n.* 10. *part.* 2. *divers.* & 410. *num.* 4. *in fin. part.* 1. *recent.* & coram Buratto *decis.* 778. *numero* 8.
4 prout plenè probant testes de certa scientia deponentes, ponderati in *præterita decis.* sive inspectâ dispositione Juris, à qua Gratia Apostolica recipe-
5 pere debet interpretationem: juxta text. *in cap. Ecclesia nostra.* 57. *de elect.* & advertit Roman. *in consil.* 228. *num.* 10. *vers. nec etiam præsumendum est,* & ponderavit Rota *in Lauden. Pensionis* 30. *Aprilis* 1635. *coram Reverendissimo Domino meo Decano,*
6 quod scilicet infirmitas prædicta debilitavit corpus Equitis; quæ debilitas excusat à munere Caravanæ, dum corpore impleri debet: juxta textum *in leg.* 1. §. *corporis debilitas, ff. de vacat. & excusat. muner.* Felin. *in cap. quoniam, num.* 6. *vers. dum dicitur, ut lit. non contest.* ubi etiam Innoc. *num.* 2. *in* Butr. *num.* 7.

Ex his etiam resultat justificatio alterius partis Narrativæ, quòd scilicet ad Conventum pro facienda quarta Caravana accedere non possit; cum 7
satis sit probare corporis debilitatem ratione morbi, qui inter increscentes, hoc est, inter eos qui cum 8
ætate augescunt, appellatur ab Hippocr. *in Epidemicis:* & partes corporis quanto magis ob auctam 9
ætatem imbecilliores evadunt, & altius imprimitur morbus: ut advertit Ludovic. Mercat. *de intern. morb. curat. lib.* 1. *cap.* 14. *tit. de paral.* §. *Periculosissimus:* Petr. Forest. *observ. Medicin. lib.* 10. *observat* 82. *n.* 11. Jo. Heurnius *de morb. capit. cap.* 24. *col.* 3. *vers. certè omnes nervorum affectus:* & attestantur Medici Parisienses per viginti dies ante obtentam dispensationem de qualitate ejus morbi, qui de die in diem, propter ingravescentem Equitis ætatem; tale cepit incrementum, ut illum reddat inhabilem ad maritimam expeditionem pro conficienda quarta Cara- 10
vana: cui attestationi plena fides in hac materia adhiberi debet: juxta textum *in leg. septimo mense, ff. de stat. hominum, & in leg. semel, Cod. de re milit. lib.* 12. notat Bart. *in leg.* 2. *num.* 3. *ff. de testam.* Rota *decis.* 620. *num.* 3. *part.* 1. *divers.* & *decis.* 45. *num.* 19. *part.* 6. *recent.* & coram Buratto *decis.* 778. *num.* 2. Quæ nec adversatur alteri attestationi Medicorum Messanensium: quia isti deponunt de morbi periculo, illi verò de morbo jam aucto, & incurso; & sic de tempore diverso, & ambæ attestationes concludunt corporis debilitatem in persona ipsius Equitis.

Neque ea corporis debilitas tollitur ex factis tribus præcedentibus Caravanis ab eodem Equite, quarum etiam notitia, sicuti potuisset reddere difficiliorem Pontificem ad concessionem gratiæ, ita 11
earum omissio reddit gratiam subreptitiam ac nullam; ut voluit Felin. *in cap. super litteris, num.* 8. *de rescript.* Cassad. *decis.* 12. *num.* 4. & 14. *de præben.* cum aliis per Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *n.* 24.

Quia cessat objectio, considerata natura ipsius 12
morbi; qui ingravescente ætate corpus debilius reddit, ac viribus destituit, ut attestantur Galen. 3. *de locis affectis, cap. ult. circa medium,* Rondeletius *in methodo curandorum morbor. lib.* 1. *cap.* 32. *in fin.* Capivacc. *lib.* 1. *cap.* 24. *circa med.* §. *licet Paralysis,* Gordon. *de morb. curat. cap.* 27. 2. *colum.* §. *si in puero.* Quæ debilitas pro causa concessionis hujus Gratiæ, ponderata fuit à Sanctissimo, prout constat ex præcitato tenore ipsius Brevis, qui dum concessit dispensationem super quarta Caravana, quæ deficiebat Equiti, notitiam habuit saltem in genere de tribus aliis jam peractis: ex qua notitia generica excluditur subreptio: ut probat textus *in leg. qui* 13
jure militari, ff. de testament. milit. Felin. *in cap. nonnulli, num.* 18. *de rescript. post med. vers. quia sufficit.* Rota coram Cassad. *decis.* 12. *numero sexto, de præbend.* & *decision.* 38. *numero tertio,* & *decision.* 210. *num.* 5. *part.* 1. *recent.*

Non etiam argui potest obreptio ex taciturni- 14
tate ætatis quinquagenariæ, quam compleverat Eques; cujus causa admitti non poterat ad confectionem quartæ Caravanæ, vigore Ordinationis 9. *de offic. Fratr.* quasi ea Ordinatio dici non possit ab ipsa dispensatione sublata, dum in Gratia expressa non fuit: ut in his terminis firmavit Rota coram Gregorio *decis.* 109. *n.* 8. & 739. *n.* 5. *part.* 1. *recent.*

Quia tollitur ex pluribus sententiis exhibitis 15
pro parte Equitis, ex quibus apparet de non usu

ejus

ejus Ordinationis: sicutetiam ex admissione facta
6 à Venerabili Lingua de persona Equitis, licet quinquagenarii, ad quartam Caravanam: & removetur ex amplissima derogatione Statutorum, Consuetudinum, Stabilimentorum, Usuum, ac Ordinationum capitularium quomodolibet huic gratiæ obstantium, apposita in eodem Brevi cum clausula, *quorum tenores, &c.* ex qua sublata fuerunt omnia obstacula, quæ nocere possent Equiti: juxta *consil. Butr.* 49. sæpius approbatum in hoc Tribunali, ut testatur Cassad. *decis.* 10. *num.* 2. *& decis.* 38. *numer.* 3. *super Reg.* Rota coram Put. *decision.* 415. *num.* 5. *& 6. lib.* 1. *&* 191. *num.* 6. *part.* 1. *recent.* & in similibus terminis *in Melevitana Indultorum 26. Junii 1828. coram bonæ memoriæ Cardinali Virili.*

Et ita, utraque, &c.

Senogalliensis Bonorum Lunæ 30. Maij 1644.

Coram R. P. D. Cerro.

SUMMARIUM.

1 *Appellans à sententia contra alium lata, facit omnia acta sua, perinde ac si ipso citato facta fuissent.*

2 *Tertius veniens ad causam non collitigantium, sed proprio juri adhærens, non facit acta sua, si veniat prout in prima, committendo causam; nec sententia lata eum afficit: secus si veniat per viam appellationis.*

3 *Clausula,* Quam & quas *in commissione apposita, operatur, quod Iudex appellationis procedere possit prout in prima.*

4 *Appellans à sententia contra alios lata, si in appellatione dicat à dicta sententia se valdè læsum, proculdubio facit omnia acta sua.*

5 *Clausula,* Quam & quas, *operatur, ut non constito de appellatione, seu etiam deserta, pronunciari possit prout in prima, non tamen potest tollere appellationem, & actus præcedentes.*

6 *Hæreditas ab intestato defertur proximiori.*

7 *Heredi ab intestato competit immissio ex interdicto* Quorum bonorum.

8 *Ægrotus interrogatus, an velit relinquere certum legatum, si interroganti respondeat,* Fate voi: *legatum non sustinetur.*

9 *Verba,* Fate voi, *non important dispositionem perfectam.*

10 *Verba,* si, fate voi: *prolata à testatore interrogata an velit certam dispositionem facere, requirunt subsequentem dispositionem, alias non dicitur dispositum, & numero 12.*

Secus si Testator interrogatus respondisset simpliciter, si: *ut num. 11.*

13 *Dispositio imperfecta ratione defectus voluntatis non sustinetur.*

14 *Ægroti in articulo mortis constituti absque animi deliberatione solent interrogantibus respondere affirmativè.*

15 *Ægroti in articulo mortis constituti liberum discursum, ac distinctam cognitionem habere non solent.*

16 *Legatum factum ad interrogationem alterius, sustinetur favore piæ causæ.*

Declara, ut num. 19.

17 *Legatum solo nutu factum sustinetur favore piæ Causæ.*

Declara, ut num. 19.

18 *Legatum collatum in alterius voluntatem sustinetur favore piæ Causæ.*

Declara, ut num. 19.

DECISIO LXXXV.

DEfuncto anno 1642. Petro de Albis de Corinaldo, Deputati & Syndicus Communicatis prætendentes jure legati fuisse sibi relictum unum prædium situm in Territorio dicti loci, *in contrata, dicta, il Roveto, seu Monte della Penna*, pro erigenda Collegiata in dicto loco; institerunt pro immissione in possessionem dicti prædii: & nemine citato obtinuerunt.

Interim verò Lavinia Cina soror uterina defuncti alibi degens, habita notitia de prædicto obitu fratris, statim se contulit ad locum Corinaldi, & adito Judice servatis servandis obtinuit sibi tanquam proximiori ab intestato hæredi tradi claves domus, consignari pecunias in domo defuncti repertas, & successivè uti talis adepta fuit possessionem bonorum hæreditariorum, ad quam pacificè conservandam obtinuit prius ab A. C. Monitorium cum inhibitione uti Vidua, in vim *leg. unica, Cod. quand. Imper. inter pupill. & via, &c.* quod præsentari fecit non solum Deputatis, & Syndico Communitatis, sed etiam Hieronymo Mannello Rectori Ecclesiæ Parochialis Sancti Petri dicti loci, cum quo nunc causa agitur.

Postmodum verò per aliud Monitorium speciale contra solos Deputatos & Syndicum, non vocato Hieronymo, movit judicium coram eodem A. C. à quo petiit & obtinuit immissionem dicti prædii.

Appellarunt ab hoc decreto Deputati & Syndicus; & commissa causa, an esset locus Ægidianæ: fuit per Judicem appellationis affirmativè responsum; & proinde exequendam esse sententiam, & mandatum de immittendo relaxatum.

Insurrexit in his terminis Hieronymus; & prætextu quod non fuisset in causa citatus, obtinuit denuò committi causam appellationis in Rota cum clausula, *sine præjudicio legitimæ executionis*: Unde dubitavi an esset locus executioni dictæ sententiæ, & mandati, etiam in præjudicium dicti Hieronymi? & Domini affirmativè responderunt.

Defectus enim citationis Hieronymi, qui pro nullitate sententiæ allegabatur, tollitur, quia cum 1
ipse appellaverit à sententia lata contra Deputatos, & causam appellationis, & nullitatis commiti fecerit, fecit omnia acta sua, quæ perinde illum afficiunt; ac si eo citato facta fuissent: ut monuit Innoc. *in cap. cum super, num. 6. vers. si attamen hæc tertia persona, de re judicat.* Rota penes Put. *decis.* 71. *lib.* 3. Achill. *decis.* 13. *de appellat. ac decis.* 98. *sub num.* 5. *part.* 5. *recent.* & in aliis relatis per Add. ad sanctmem. Greg. *XV. decis.* 259. *n.* 8.

Licet enim Tertius veniens ad causam, non 2
adhærendo juri collitigantium, sed ex proprio, & separato jure, possit venire prout in prima, committendo novam causam, & hoc casu non faciat acta sua, nec sententia lata eum afficiat: ubi tamen prout hic, venit per viam appellationis, licet alleget nullitatem sententiæ, semper facit omnia acta sua, quia aliter, jus appellandi & dicendi de nullitate sibi non competeret: ut distinguendo, dicit Rota *in recent. decis.* 98. *num.* 5. *in fin. & 6. part.* 1. Add. ad Greg. *dict. decis.* 259. *num.* 3. & fuit dictum *in Montis-Regalis Jurisdictionis 20. Junii 1602. coram Cardinali Millino*, impress. per Marches. *parte* 2. *fol.* 265. *n.* 4. *cum sequentibus.*

Et in hoc casu non attenditur clausula, *quam & 3
quas*, apposita in Commissione, cujus vigore procedi potest prout in prima, etiam si de hac non fuerit habita expressa declaratio: ut advertit Rota coram Cardinali Seraphino *decis.* 1241. *num.* 2. Quia præter quod dicta decisio loquitur in casu, in quo revera nulla fuerat interposita appellatio; in casu tamen nostro Rector in Commissione exposuit se valdè læsum à dicta sententia, ibi sentiens, à dicta sententia, & aliis gravaminibus totoque pro- 4
cessu se valdè læsum; quòd cùm esse non possit nisi cum supposito, quod sententia eum afficiat, utique appellans cum hac expressione, procul dubio fecit acta sua: ut notavit Rota *dict. decis.* 98. *num.* 6. *in fin.* & admittit *d. decisio* Seraphin. 1241. *sub num.* 3. *vers. non obstat: & in dict. Montis-Regalis Jurisdictionis*, penes Marchesan *num.* 6. Ubi quod dicta clau-

claufula, *quam & quas*, operatur folum,ut non con-
ftito de appellatione, feu etiam ea deferta, poffit
pronuntiare prout in prima: fed ex hoc non fequi-
tur, quod non fuerit appellatum,& commiffa cau-
fa appellationis, ex quibus actibus oritur appro-
batio fententiarum.

Juftitia verò eft patens: quia dum Petrus te-
ftator deceffit nullo condito teftamento, & Lavi-
nia foror uterina eft proximior, ad eam fpectat hæ-
6 reditas ab inteftato, & competit immiffio ex inter-
7 dicto, *Quorum bonorum*: *leg.1.ff.& Cod. quorum bo-
norum*: Menoch. *de adipifc. remed.2.n.49. & fequen-
tibus*, Rota *decif.115.n.1.part.1.& decif.415.n.2.part.
5.recent.* etiam fi agatur de re particulari, ut habe-
tur *in leg.2.Cod. quorum bonorum*: bonæ memoriæ
Buratto *decifione 386.numero fecundo*.

Nec obftat prætenfio quod prædium, de quo
agitur, fuerit legatum pro Collegiata erigenda:
quia præter quod teftes inducti pro Rectore ad
probandum hujusmodi legatum,pati videntur plu-
res exceptiones, ut latè deducitur ab informanti-
bus pro Lavinia; Dominis vifum fuit de eo non
conftare: quia ex atteftatione Patris Jofephi de
Paronis Confeffarii habetur,ad fuggeftionem quo-
rundam amicorum, & confanguineorum ibidem
adftantium, fe interrogaffe ægrotum morti proxi-
mum an vellet relinquere legatum fcutorum 1000.
pro erigendi Collegiata in dicto loco? Ægrotum-
8 que refpondiffe per hæc verba; *Padre fi*: quo re-
fponfo habito, agnofcentes iidem fcuta mille non
fufficere pro perficiendo opere,curaffe, ut ipfe ite-
rum interrogaret ægrotum,an vellet pro erectione
Collegiatæ relinquere prædium fitum in Territorio
9 dicti loci? eumque refpondiffe, *Padre fi, fate voi*:
hæc attamen verba nullatenus important legatum;
quia non continent difpofitionem perfectam, ut
opus effet; fed fimplicem declarationem quod
erat contentus relinquere, quæ cum expectet poft
10 fe complementum difpofitionis, & actus, remanet
femper præparatio fimplex fine effectu perfectæ
difpofitionis: ut poft Oldrad. *confil.* 119. dixit Ro-
ta coram Cardinali Seraphino *decif. 623. num.3. &
decif.* 1357. *numer.71. & in Romana, feu Tudertina
educationis* 1. *Martii* 1638. *coram Reverendiffimo Patre
11 Domino meo Carillo*: erat enim neceffarium, tefta-
torem actualiter & deliberatè voluiffe, & difpo-
fuiffe, abfque eo quod legatum diftuliffet in futu-
ram voluntatem interrogatis, ibi; *fate voi* Bald.
confil. 12. *numero 3. libr.2.* Mantic. *de conject.
ultim.volunt.lib.*12.*tit.*16.*numer.* 11. Rota apud Se-
raphin. *ubi fuprà num.8. & in dicta Romana, feu Tu-
12 dertina*. Aliàs nihil prodeft teftatorem ita voluiffe,
nifi doceatur voluntatem tranfiiviffe in difpofitio-
nem: Bald. *in leg.quidam cum filium, in 3. Notab.ff.
de hæred.inftit.* Dec. *conf.287.num.7.& confil.513.nu-
mer.*11. Gabriel *confil.* 111. *num.16.lib.*1. Rota coram
Seraphino *decifion.1486.num.15.*

Eoque magis, quia agnofcens idem Confeffa-
rius imperfectionem hujusmodi voluntatis, fubdi-
dit: *Signor Pietro, non tocca à me il difponere della vo-
ftra robba*: quibus verbis nullum aliud refponfum
dedit, quam *Sapere e Zappare*: quibus fæpius repe-
titis illinc ad modicum reddidit animam Deo.

Hinc attamen dupliciter excluditur perfectio
voluntatis; *Primò*, quia non folum teftator non
habuit legatum pro facto, fed interrogatus, nec
minus illud perficere voluit,dum refponfum dedit
omninò alienum & extraneum: *Secundò*, quia mor-
ti proximus morbo valdè gravatus, & fortè etiam
mente non fanus, non ex aliqua præordinata ejus
voluntate,aut determinatione relinquendi hujus-
modi prædium pro erectione Collegiatæ, fed fo-
lum ad fuggeftionem Patris Confeffarii fic impulfi
à circumftantibus, refpondit *Padre fi*: abfque alia
verborum expreffione, feu clariori fuæ voluntatis
declaratione. Unde difpofitio tanquam imper- 13
fecta ratione voluntatis, non fuftinetur; quippe
quæ non cenfetur facta ex animi deliberatione, fed
ex quodam morientium ufu, qui omnibus interro- 14
gantibus facillimè applaudentes affirmativè re-
fpondent, ad evitandas importunas interrogan-
tium vexationes eo tempore, quo mortis cogita-
tione turbati,ac fummis morbi cruciatibus affecti, 15
liberum prorfus difcurfum, ac diftinctam cogni-
tionem non habent: ut ad propofitum ratiocina-
tur Clar. *in §.teftamentum, quæft.* 37. *fub numer. 7.
verf. 3. fcias*: dicens, quoniam concurrunt hæc
duo, quod fcilicet teftator fit valdè gravatus infir-
mitate & quod non conftet ipfum habuiffe prius
animum ita teftandi; hanc opinionem effe magis
communem, magis æquam, & magis tutam; & fe-
cundum eam fuiffe judicatum: & latè compro-
bat Dec. *confil.86.numero* 22. *& fequentibus*, & plu-
res alii relati per Modern. Mantuan. *controv.* 549.
num.65.cum fequentibus, 72.73. & 80. Surd. *confil.
373.num.*11. quod præfumitur fic refpondiffe, ut fe
liberaret à moleftiis & fuggeftionibus.

Nec relevat favore piæ Caufæ fuftineri lega- 16
tum, nedum ab interrogatione alterius, & folo nu- 17
tu factum,fed etiam in alterius voluntatem colla- 18
tum; ut notant communiter Doctores, *in cap.cum
tibi*, ubi Gloff. *in fin.extra.de teftament.* & *ibi* Covar-
ruvias *in relect.* dicens magis communem *fub num.*
11. *& fequentibus, verf. Tertius hujus Capituli intelle-
ctus*: & dixit Rota *diverf.decif.74. num.*19. *& feq.
part.* 2. Id enim recipitur quando ceffat omnis fu- 19
fpicio infanæ mentis, ac importunæ fuggeftionis;
& conftat teftatorem ita voluiffe determinatè
difponere, ut explicat Covarr. *ubi fuprà, num.4.
verf. & tamen intelligenda*: & Clar. *dict.quæft.37.fub
num.6. verf.fcias, ergo fecus*: ubi prout hic de præ-
ordinata, vel determinata voluntate non conftat;
& dubitari poteft, Teftatorem non fuiffe fanæ
mentis; & interrogans nedum non redegit in
fcriptis, fed intellexit interrogatum nolle difpo-
nere, fubdens illi propterea verba fuperius relata;
quod ad eum non fpectabat difponere de illius
bonis: hoc enim cafu ex defectu perfectæ volun-
tatis difpofitio non fuftinetur; nec minus favore
piæ caufæ: ut notat pro indubitato Covarruv. *in
cap.relatum,il 1.fub numer.9. & fequentibus,de teftam.*
Clar. §. *teftamentum. quæft.7.fub n.3. & 4.* Grat.
difcept.forenf.cap.895.fub n.21. & 23. Surd. *decif.* 292.
*fub n.*15. & firmavit Rota *in recent.decif.576.fub n.3.
parte* 3.

Et ita conftito de validitate & juftitia fenten-
tiæ, dixerunt Domini mandatum A. C. effe exe-
quendum, utraque, &c.

Senogallienfis Bonorum, 15. Maij 1645.

Coram R. P. D. Cerro.

SUMMARIUM.

1 *Appellans à fententia contra alium lata, facit omnia acta fua perinde ac fi ipfo citato facta fuiffent.*

2 *Tertius veniens ad caufam, non collitigantium,fed proprio juri adhærens, non facit acta fua, fi veniat prout in prima committendo caufam; nec fententia lata eum afficit: fecus autem fi veniat per viam appellationis.*

3 *Tertius venies ad caufam ex proprio jure independente ab illo collitigantium,poteft venire prout in prima inftantia, etiam poft latam fententiam in caufa; fecus fi venit ad defenfionem unius ex collitigantibus.*

4 *Citare poffefforem fufficit in judicio immiffionis, abfque eo quod citentur intereffe habentes.*

5 Inter-

5 *Interesse habens in re in qua quis immissionem petit, non potest illam impedire contra possessorem.*

6 *Scriptura privata uti de antidata suspecta in concursu publici instrumenti non venit attendenda.*

7 *Attestationes extrajudiciales nullam merentur fidem.*

8 *Possessio absque scientia & patientia ejus qui possidet, alteri acquiri non valet.*

9 *Ægrotus respondens interroganti an velit certam dispositionem facere,* si, fate voi, *non dicitur perfectè disponere.*

10 *Declaratio animi quod quis sit contentus legatum facere, non importat legatum.*

11 *Legatum ut sit validum opus est quod Testator illud deliberatè faciat, nec sufficit quod illud relinquat in suspenso sub futura interrogantis voluntate.*

12 *Ægroti in articulo mortis constituti ad evitandas molestias adstantium interrogationes, solent affirmativè interrogatis respondere.*

13 *Alienatio sanæ mentis arguitur in ægroto, qui interrogatus de re gravi ad propositum non respondet.*

14 *Dispositio facta ab eo qui non erat sanæ mentis, non valet, licet sit facta ad pias causas.*

15 *Illatio fieri non potest de una dispositione ad aliam diversam.*

16 *Dispositio facta ad aliorum suggestionem quando constat de præordinata Testatoris voluntate, valida est.*

Declara, ut n. 17.

18 *Retentio non competit, quando creditum non est omninò certum, clarum, & liquidum.*

DECISIO LXXXVI.

AD impugnandam sententiam super immissione latam ad favorem Laviniæ Cinæ, iterum opponebatur defectus citationis, ex eo quod lata fuerit non citato Hieronymo Mannello Rectore Ecclesiæ Parochialis Sancti Petri de Corinaldo.

Sed hic defectus fuit abundè sublatus in *alia*
1 *decisione*, ex illa solida responsione, quæ etiam hodiè placuit Dominis, quod Hieronymus appellavit à sententia lata contra Deputatos, causamque appellationis, & nullitatis committi curavit; eo ipso fecit omnia acta sua, adeò ut citationis defectum amplius opponere non possit: juxta magistralem Theoricam Innocentii passim ab omnibus receptam *in cap. cum super, n. 6. vers. si attamen, de re judic.* cum aliis *in decisione* cumulatis.

2 Ubi ulterius fuit responsum non refragari, quod fuerit de nullitate oppositum, dum Hieronymus non venit prout in prima, sed per viam appellationis, adhærendo juri collitigantium, hoc enim casu, quamvis appellando nullitatem deducat, adhuc facit omnia actu sua.

Contraria verò procedunt, quando nullitatem allegans venit ut in prima, non adhærendo juri collitigantium, sed ex proprio & separato jure: ut optimè distinguendo docuit Add. ad sanctæ mem. Gregor. *decisione 259. numero quarto, & decisione 303, numero tertio.* Ubi quod electionem veniendi
3 prout in prima non habet, nisi ille Tertius, qui venit ex proprio jure independente à jure collitigantium: si enim veniat ad defendendum alterum ex litigantibus, vel illi adhæreat, non potest venire nisi in statu, & terminis: quod idem firmavit Rota coram Put. *decis. 71. num. 1. & 2. lib. 3. in correct.* & coram bonæ memoriæ Buratto *decisione 883, numero secundo, in fine, & tertio.*

Sed ulterius pro eversione hujus objecti advertebant Domini Rectorem de tempore petitæ, & obtentæ immissionis per Laviniam, non fuisse in possessione prædii controversi, ideoque non posse opponi amplius hujusmodi citationis defectum:
4 cum in judicio immissionis satis sit citari possessorem, absque eo quod citentur alii interesse habentes: ut probat Gloss. *in leg. de unoquoque, verbo, quos causa. ff. de re judic.* Molin. *de primog. Hispan. lib. 4. cap. 8. num. 3.* Cancer. *var. resolut. lib. 2. cap. 16. num. 100. cum sequentibus*, Rota *in Æsina Salviani 18. Junij 1627. coram Reverendissimo Domino meo Decano, & in Bonon. fideicommissi de Eleonoris, 3. Decembris 1632. coram Domino Queippo.* Dum enim alter prætendens interesse non possidet, & possessio 5
est plena, jus illius non læditur per immissionem, sed venire potest ex jure proprio, si quid habet; ideoque immissionem non impedit contra possidentem: Cæsar de Grassis *decis. ult. n. 4. de verb. signif.* Rota *decis. 538. in fin. part. 4. recent.*

Possessio verò Rectoris non probatur ex deputatione Oeconomi ab eo facta, minusque ex ejus, & Laboratorum attestatione: Quia deputatio 6
probatur tantummodo per scripturam privatam, quæ tanquam suspecta de antidata, non potest concurrere cum instrumento publico immissionis, & possessionis adeptæ per deputatos Communitatis: *leg. scripturas*, ibique communiter Scribentes, *Cod. qui potior. in pignor habeant.* Attestatio- 7
nes autem tanquam extrajudiciales nullam merentur fidem: Rota *in recent. decis. 471. n. 5. & decis. 462. in fin. part. 2.*

Tanto magis quia fidem Laboratores attestantur se recognovisse in Dominos, Deputatos Communitatis, qui possessionem non acceperunt sciente, & consentiente Rectore, ut declaravit per publicum instrumentum Confessarius *in summ. Laviniæ, num. 2.* Unde sine eorundem Deputa- 8
torum possidentium scientia, & consensu, nulla potuit Rectori acquiri possessio: *leg. 3. §. in amittenda, & §. si quis nuntiet. ff. de acquir. possess.* Pontan. *de spolio libro primo, capit. 14. numero 124.*

Licet etiam dici non posset, in facto non justificari hujus citationis defectum, cùm ad omnes actus causæ fuerit citatus Jacobus Amatus ut Procurator assertæ Collegiatæ erigendæ in Terra Corinaldi, & Communitatis dictæ Terræ; *d. summario Laviniæ, numer. 5.* qui tamen Jacobus fuerat constitutus Procurator non solum à Deputatis & Communitate, sed etiam à dicto Rectore in specie ad causam, quæ agitabatur, & agitanda erat contra dictam Laviniam: *eod. summ. numer. 4.* Unde cum Rector non haberet speciale, & separatum interesse à Jure Deputatorum, seu Collegiatæ erigendæ, sed unum & idem, ut ipsemet expressit in omnibus actibus, qui dantur *in eod. summ. num. 5. & 6.* Consequens est ut non esset separatim, & nominatim citandus, sed sufficiat citatio facta contra Jacobum uti Procuratorem Collegiatæ erigendæ; cui etiam ipse mandatum dederat.

Justitia verò est evidens: quia legatum prædii de quo agitur, non probatur: ut enim dicebatur in *alia decisione*; ex testibus & attestatione Patris Josephi Confessarii probatur tantummodo ægrum morti proximum Confessario interroganti an vellet relinquere legatum scutorum 1000. pro erigenda Collegiata? respondisse, *Padre si*; & Confessario replicante, an vellet pro dicta erectio- 9
ne relinquere prædium situm in Territorio dicti loci? iterum respondisse, *Padre si, fate voi*: quæ verba procul dubio non important dispositionem perfectam; sed simplicem declarationem, quod erat, contentus relinquere, quæ non importat 10
relictum, cum præsertim verba sonent, quod negotium committebatur ipsi Confessario interroganti, ibi, *fate voi*; Unde ægrotus non fecit legatum, sed declaravit se contentum quod confessarius ipse ad sui libitum disponeret, quod valdè distat à legato: post cujus perfectionem opus est, quod ipse 11
testator actualiter, & deliberatè disponat; nec sufficit quod illud relinquat in suspenso sub futura interrogantis voluntate: ut probant Bald. Mantica & alii *in decisione adducti, vers. nec obstat.*

Ubi ulterius, ad detegendam imperfectionem hujus voluntatis ponderatur, quod Confessarius illam agnoscens subdidit; *Signor Piedro, non tocca à me*

à me il disponere della Robba Vostra: Ægrotus autem
responsum dedit, *Sapere e Zappare,* quibus articula-
tis, illinc ad modicum expiravit: Si enim ægrotus
non solum ipse legatum perficere noluit, sed nec
minus Confessario interroganti voluit aptè re-
12 spondere, alterum ex duobus elicitur, Vel quod
ipse non habebat perfectam voluntatem dispo-
nendi, sed sic respondebat ad evitandas molestas
interrogationes adstantium, ut probant omnes
in decisione adducti; quibus addi possunt idem te-
nentes, Bec. *consil.* 86. *num.* 21. 22. *& 23.* Silvan. *con-
sil.* 87. *numer.* 29. Rota *decis.* 37. *num.* 6. *post secundum
vol. consil. Ferinac.* Ubi quod Ægroti morti proxi-
mi, vel gravitate morbi detenti, solent ut pluri-
mum respondere interrogantibus, *si si:* absque
tamen ulla deliberatione; Vel quod ipse non erat
amplius sanæ mentis, dum interroganti super una
13 re gravissima, respondit de alia, ad propositum
non faciente, & nihil prorsus significante, quod
sufficit ad hoc ut prætensa dispositio non valeat,
14 quantumvis facta sit ad pias Causas: ut probat
Covarruv. *cap. relatum, il primo, sub num.* 9. *& seq. de
testam.* Rota *decision.* 576. *sub numero* 3. *parte* 3. *recenti*
cum aliis *in prima decisione* allegatis.

Nec quidquam facit, quod ex tribus testibus
datis *in summ. Rectores, num.* 12. habeatur, Petrum
defunctum ante infirmitatem confecisse propria
manu minutam testamenti, in quo relinquebat hæ-
redes universales Fratres Minoris Observantiæ
Sancti Francisci, ex quo inferebat altera pars,
quod dum antecedenter apparet de voluntate re-
linquendi ad pias Causas, nedum per viam simpli-
cis legati, sed per viam universalis institutionis, le-
gatum prædii dici debeat emanasse ex deliberata
animi voluntate, non autem ad evitandas importu-
nas adstantium suggestiones.

Objectum enim procederet, si ante morbum
& suggestiones amicorum, defunctus declarasset
animum relinquendi pro erectione Collegiatæ, de
qua agitur; ac dum volebat relinquere Fratribus
Minoris Observantiæ, & postea voluntas non fuit
ad actum producta, eo quia, ut iidem testes depo-
15 nunt, Fratres noluerunt eam acceptare propter
excessiva onera legatorum, non potest ex ea inferri
ad relictum pro erigenda Collegiata, totaliter di-
versum & separatum: *leg. Papinianus exuli, Digestis,
de minor.* ex unica enim dispositione non potest in-
ferri ad aliam diversam: & Doctores tenentes su-
16 stineri dispositionem factam ad suggestionem alio-
rum, quando constat de præordinata voluntate
Testatoris, loquuntur de præordinatione illius-
17 met dispositionis, quæ ad suggestionem facta fuit,
non de alia: ut in specie declarat Clarus *in decisio-
ne* relatus *quæst.* 37. *n.* 7.

Quod autem saltem competat retentio pro le-
gato pecuniario scutorum mille, quod perfectum
videtur per primam responsionem factam Con-
fessario, cum verbis deliberatis: *Padre si:* nullam
habet subsistentiam; id enim probatur tantum-
modo per testes intercessatos, qui dederunt cau-
sam interrogationi, & Confessarius dicit se non
recordari, cum tamen verisimiliter de hoc etiam
recorderetur, sicut de aliis recordatus fuit.

Et ulterius non constat etiam de illius perfe-
ctione; licet enim prima vice responderit, *Padre si,*
dispositio adhuc mansit in suspenso, dum Confes-
sarius ad commutandum legatum subdidit, an
vellet relinquere prædium, ex quo scuta mille non
sufficiebant pro erectione Collegiatæ. Dum itaque
huic secundæ interrogationi non fuit data congrua
responsio, quæ deliberatam voluntatem continere
valeat, ex superius adductis, consequens est ut non
solum remaneat imperfecta secunda dispositio
prædii, sed etiam prima scutorum mille, quæ nun-
quam ab hac secunda fuit separata, sed usque ad
finem tractata & non conclusa: Retentio autem
non competit, quando creditum non est omninò
certum, clarum, & liquidum: Gabr. *comm. concl.* 18
lib. 5. *de restit. spoliat. conclus.* 1. *num.* 117. Grat. *discept.
forens. cap.* 734. *num.* 13. Surd. *decis.* 46. *in fin. vers.
Senatus tenebat:* & aliis adductis, Rota *in Romana
retentionis domorum* 23. *Maij* 1642. *coram Reveren-
dissimo Patre Domino meo Ghislerio;* & prius *in Ro-
mana Salviani de Casalibus vigesimo primo Junii* 1641.
coram me.

Romana Nullitatis Matrimonii, 19. Ianuarii 1646.

Coram R. P. D. Arguelles.

SUMMARIUM.

1 *Testes examinati in judicio criminali non probant in civili.*
2 *Testes examinati absque partis citatione, non probant nisi repetantur.*
3 *Testes examinati absque partis citatione non probant nisi repetantur, licet reus illos habeat pro repetitis.*
4 *Membrorum suorum nemo est dominus.*
5 *Minori dandus est curator.*
6 *Confessio minori non præjudicat.*
7 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam non probant.*
8 *Testes in causa matrimoniali debent esse omni exceptione majores.*
9 *Testes singulares non probant.*
10 *Mulieris testimonium in judicio criminali rejicitur.*
11 *Testis qui propriam detegit turpitudinem, non est audiendus.*
12 *Testis minus idoneus fidem non acquirit per obitum supervenientem, sed inservit pro levi conjectura.*
13 *Affinitas contrahitur solùm per copulam consummatam.*
14 *Affinitas probatur per testes deponentes de copula, licet non consummata.*
15 *Affinitas, ut dicatur contracta, quomodo testes deponere debeant de copula.*
16 *Religiosis major fides adhibenda venit, quàm laicis.*
17 *Testes de auditis non magis probant, quam ij, à quibus audivisse asserunt.*
18 *Testes interesse habentes in causa, non probant.*
19 *Testes de auditu nunquam probant, nisi id quod dicunt, audiverint à pluribus.*
20 *Mater quando agitur de dirimendo matrimonio, non admittitur in testem, quia reputatur suspecta.*
21 *Testes deponentes aliquem tractasse alium uti filium, non probant, nisi specificent tractatus.*
22 *Copula est difficilis probationis.*
23 *Meretrices in actu copulæ latebras quærunt.*
24 *Lucem odit qui malè agit.*
25 *Copula probatur per testes etiam minus habiles.*
26 *Testes singulares admittuntur quando probandum est aliquid in genere.*
27 *Testes singulares probant concurrentibus conjecturis.*
28 *Numerus testium potest eorum defectus supplere.*
29 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam, inserviunt pro adminiculo probationis imperfectæ.*
30 *Testes examinati in judicio criminali, pro informatione Curiæ, faciunt adminiculum in judicio civili.*
31 *Examen nullum testis, qui è vivis decessit, ex quadam æquitate sustinetur.*
32 *Examen testis mortui valet, licèt non fuerit receptum cum citatione partis, non secùs ac si citatio intervenisset.*
33 *Falsum deponere in præjudicium propriæ vitæ nemo præsumitur.*
34 *Confessiones extrajudiciales emanatæ tempore non suspecto, & pluries iteratæ, probant.*
35 *Copulæ præsumptio oritur ex eo, quod mulier secretum cubiculum cum viro ingrediatur, ibique per aliquod temporis spatium permaneat.*
36 *Copulæ præsumptio oritur ex confessione viri, præsente, & tacente muliere.*
37 *Copulæ præsumptio oritur ex frequenti accessu viri ad domum mulieris impudicæ.*

38 Co-

38 Copulæ præſumptio oritur ex juventute viri, & mulieris qui ſæpe inſimul conveniunt.
39 Iuventus vicina eſt lapſibus.
40 Copulæ præſumptiones deducuntur ex pluribus facti circumſtantiis quæ referuntur.
41 Turpitudinem propriam detegens auditur, quando agitur de ſalute animæ.
42 Teſtis propriam detegens turpitudinem probat, quando agitur de iis quæ concernunt animæ periculum.
43 Copula bene probatur per conjecturas, & præſumptiones violentas propter difficultatem probationis.
44 Singula, quæ parum proſunt, unita juvant.
45 Copulæ ſufficiens probatio an ſit, remittitur Iudicis arbitrio.
46 Probatio perfecta illa dicitur per quam Iudex inclinat ad aliquid credendum.
47 Matrimonia duo ſi fuerint contracta, & adſit dubium circa primum, ſtandum eſt pro ſecundo.
48 Conſanguinitas quomodo probetur.
49 Matrimonium contractum cum affine, nullum, & invalidum, eſt ex diſpoſitione ſacri Concilii Tridentini.

DECISIO LXXXVII.

LUcretia Mariotta accuſavit Franciſcum apud Judicem criminalem Urbis de inceſtu cum ipſa, & etiam Felice ejus ſorore commiſſo, & injuſto matrimonio ſecum contracto; & dictus Judex pœna Capitis prædictum Franciſcum damnavit, & inſuper matrimonium nullum declaravit; ſucceſſive Franciſcus venia criminis impetrata, matrimonium contraxit cum Galla, quæ inſtitit, citata dicta Lucretia; primum matrimonium nullum, & ſecundum validum declarari; & à Sanctiſſimo commiſſa cauſa Eminentiſſimo Vicario, cum Voto Rotæ fuit datum dubium, An matrimonium inter Franciſcum & Lucretiam ſit nullum?

Et multa quidem videbantur facere pro validitate
dicti matrimonii, & probationes in contrarium addu-
ctæ, partim nullæ ſunt, partim leviſſimæ: nam pro-
1 ducuntur depoſitiones teſtium examinatorum in judi-
cio Criminali, qui nullam fidem faciunt in Civili, cum
cauſa, & perſonæ ſint diverſæ: nam ibi ad pœnam
actum eſt, accuſante Lucretia Franciſcum: hic agitur
de nullitate matrimonii ad petitionem Annæ, citata
Lucretia pro ſuo intereſſe: Alexand. in l. 2. ff. jud. ſol.
Maſcard. de prob. concl. 348. num. 19. verſ. ſed iſtis
non diſſimulentur. Bathol. Socin. conſil. 4. num. 6.
vol. & facit text. in leg. ult. §. ſancimus, Cod. de teſti-
bus, Rota deciſ. 128. num. 5. poſt conſ. Farinac. cum
aliis cumulatis in Bononien. pecuniaria 26. Majii 1645.
§. Aſſertum vero circa finem, confirmata 16. Junii men-
ſis coram Reverendiſſimo Patre Domino meo Bichio.

Unde in Curia Archiepiſcopali Neapolitana admittitur Fiſcalis, quando agitur de matrimonio quoad vinculum, ſi velit defendere: Genuenſ. in praxi Archiepiſcop. cap. 21. numero 15. & quod non ſint eædem perſonæ, ſatis apparet, quia in his cauſis nihil petitur à parte, ſed à Judice, ut ait Genuenſ. in praxi Archiepiſcopali, cap. 21. num. fin. Abb. in cap. ex parte, de reſtitut. ſpol. num. 5. Præcipuè
cum teſtes fuerint ex adverſo, ſine partis citatione exa-
2 minati, & non repetiti; cap. 2. de teſtament. Capu-
taquenſ. deciſ. 4. parte 3. Clar. §. finali, quæſt. 45.
verſ. cæterum ſi in examine, numer. 10. & quæſt. 401.
verſ. item quæro: Buratt. deciſ. 776. num. 1. & deciſ. 114. numer. 14. ubi latè Addentes, num. 15. & deciſ. 634. numero 2. Coccin. deciſ. 119. num. 1. & deciſ. 131. num. 2. Rota deciſ. 159. num. 6. part. 4. recent. & deciſ. 58. numer. 6. part. 4. & diverſ. Farinac. de teſtibus, quæſt. 72. & num. 32. & 89. & poſt ejus conſ. deciſ. 250. num. 1. Valenſ. conſil. 90. num. 115. & eſt textus in leg. penultima, de his, qui ſunt ſui: l. à Divo Pio 15. §. ſi verum 4. verſ. ſed. eſt ſciendum: Digeſtis. de re judic. Pariſ. in praxi, tom. 1. parte 1. cap. 359. n. 1. cum aliis ibid.

Nec aliquid facit quod Franciſcus habuerit teſtes 3
pro repetitis: quia Farinac. dicta quæſt. 72. num. 150.
teſtatur, quod licet in multis Italiæ locis hoc ita obſer-
vetur; in Tribunalibus Urbis nunquam fuiſſe admiſ-
ſum, pro quo eſt ſingularis Gloſſa, in leg. pactum
inter hæredem 46. verb. cum liceat, verſus fin. verſ.
item pactum, Digeſtis, de pact. Quia nemo mem- 4
brorum ſuorum Dominus eſt: leg. liber homo, la
prima, 17. in ordine, Digeſtis, ad leg. Aquil. l. lege Cornelia, 4. §. finali, verſ. nemo enim: Digeſtis, ad leg. Corneliam, de ſicar. & facit textus in leg. amplius 3. §. cum vero, in fin. ibi, & in vito ei ſuccurratur: Digeſtis, de liber. cauſ. melior textus in leg. non tantum 6. verſ. fin. ibi, quid ergo ſi reſiſtat, qui damnatus eſt, adverſus provocationem, nec velit admitti ejus appellationem, perire feſtinans. adhuc putem differendum ſupplicium: Digeſtis, de appellat. tradit in propriis terminis Avend. reſp. 11. numero 5. Radin. de Majeſt Princip. in par. ſed per legitimos, numero 14. Gomeſ. tom. 3. var. cap. numer. 33. Royas ſingul. 193. in med, Rebuff. in proœmio ordin. Gall. gloſ. 5. n. 100. Pariſ. ubi ſuprà, n. 3. 4. & 5.

Deinde quia Franciſcus erat minor, & propterea 5
debuit ei curator dari: leg. clarum 4. Cod. de author. præſt. ubi Barboſa ſuo more multos congerit, leg. propter violatam, Cod. ad leg. Iuliam de Adult. facit textus in leg. fin. in princip. verſ. neceſſitate, Cod. de bonis quæ liber. Bart. in l. finali, §. pupillus, num. 2. in fin. ff. de verb. oblig. Pariſ. d. parte 5. capit. 3. §. 4. numero 5. in fine.

Ex quo capite naſcitur etiam, quod confeſſio Fran- 6
ciſci nil ei potuit obeſſe, & multo minus cauſæ, de qua hodie: ad text. in leg. cum & minores 4. Cod ſi adverſus rem judicat. Bald. in d. l. clarum, num. 1. §. nunc videndum num. 21. Gomeſ. lib. 3. var. cap. 7. n. 64. Clar. cum multis, lib. 5. §. finali, quæſt. 50. num. 2. & quæſt. 5. n. 52. Pichard. ad praxin. part. 3. §. num. 1. & 14. & apud Hiſpan. eſt text. 11. tit. 2. part. 3. ubi Greg.

Alii adducebantur teſtes examinati ad perpetuam 7
rei memoriam pro copula cum Felice probanda, qui non magis probant: cap. quoniam frequenter, ut lit. non conteſt. & ibi Barboſ. n. 2. Menoch. de præſumpt. præſ. 62. lib. 2. Farinac. de teſtibus quæſt. 76. num. 129. Mantic. deciſ. 142. num. . . . Gabr. tit. Depoſitio: concluſ. 2. num. 121. Rota deciſ. 439. in fine parte 4. recent.

Producebantur alii examinati in hoc Judicio, ſed 8
nec hi videntur attendi: quia in cauſa matrimoniali requiritur, ut teſtes ſint omni exceptione majores: cap. 1. §. inquiſita, de conſanguinitate & affinitate, cap. licet ex quadam 47. de teſtibus: Covarr. tom. 2. cap. 4. §. 12. num. 7. & 8. Rota deciſ. 147. num. 2. part. 1. recent. Gregor XV. deciſ. 351. numer. 2. Gutierrez. de matrim. cap. 44. num. 9. Sanchez. de matrim. lib. 2. diſput. 45. num. 30. Neguerol. allegat. 24. num. 127. & allegat. 23. numer. 31. Ricc. deciſ. 9. n. 6. part. 2. in Cur. Archiepiſcop. Genuen. in praxi, c. 21. numer. 4. & 5. & ſequenti. Maſcard. de probat. concl. 1360. n. 1. Farinac. de teſtib. dict. quæſt. 62. n. 106.

Et hæc qualitas articulanda, & probanda eſt: Barboſa cum multis, cap. 1. de conſanguinitate, & affinitate, numero 11. & 12. Noguer. ubi proximè, n. 22. Altograd. conſ. 55. num. 55. verſ. unde ſi contingeret: Et in puncto quando agitur de probando uno matrimonio contra illud: Genuen. in praxi Eccleſ. cap. 21. num. 24. Rota deciſ. 209. part. 2. diverſ. ibi, quia ad dirimendum: faciunt tradita per Molin. lib. 2. de primogen. Hiſpan. c. 6. numer. 5. cum multis ſeqq. & reſpondent Alciat. & Bart. ubi Addentes Carleval. de Iudiciis: tom. 2. l. 1. tit. 2. diſp. 8. n. 37. Nogueoroll. alleg. 32. n. 56. Paz ad leg. 64. ſtyl. n. 43. pa. 360.

Inſuper quia teſtes omnes ſunt ſingulares, contra
9 text. *in capit. 23. §. contra leg. de elect. cap. in omni negotio 4. de teſtibus. cap. cauſam 14. de probat cap. cum dilectus 20. de accuſ.* Farinac. *de teſtibus, quæſt. 64. num. 33.* Nogueroll. *d. allegat. 23. num. 88.* Nam de quolibet actu duo ſaltem debent eſſe conteſtes; Joannes de Amicis, *conſil. 127. num. 6. & num. 25.* Maſcard. *concluſ. 65. num. 2.* Farinac *de delict. carn. quæſtione 136. num. 30.* Guttierrez *de matrim. cap. 44. num. 56.* Sanchez. *lib. 11. diſput. 12. n. 11.* Giurb. *conſ. 37. n. 25.*

10 Præterea teſtimonium Felicis, quæ dicit de copula in judicio criminali, eſt reprobatum, ex textu *in l. 3. § ideoque Divus Hadrianus, verſ. fin.* ibi *quæve palam quæſtum. faciat, feceritve: ff. de teſtibus: num. 56. per tot.* Anton. Gomez. *var. lib. 5. reſolut. 10. num. 15.* Clarus *in §. fin. quæſt. 24. num. 14.*
11 quæ ex eo etiam repellenda venit, qui propriam turpitudinem confitetur: ad tradita *in cap. primo, de eo qui duxit in matrimonium, cap. inter dilectos, extr. de donationib.* & *ibi* Gloſſa *in verbo, turpitudinem, l. ſi creditoribus. Cod. de ſerv. pign. dat. manumiſſ. leg. transactione finita: Cod. de tranſact.* & in terminis confitentis copulam dixit Gloſſa *in cap. extraordinaria 11. 35. quæſtione tertia verb. dub. in fin. & in capit. cum M. Ferrarienſis, de Conſtitut.*

Alius teſtis in eodem Judicio examinatus, fatetur ſe
12 eſſe ſervum Felicis: ex quo ſatis apparet de ejus infamia, nec etiam fuit repetitus; & quamvis deceſſerit, non propterea reputatur idoneus, ſed levem præſumptionem facere dixit Farinac. *de teſtibus, quæſtion. 75. numer. 133.* Rota *deciſ. 194. num. 1. part. 5. diverſ.*

Et licet admittamus opinionem dicentium non eſſe
13 neceſſarium probare copulam conſummatam, per quam ſolam vir & fœmina una caro efficiuntur, & qua ſola contrahitur affinitas; *d. cap. extraordinaria, 11. 35. quæſt. 3.* ubi Gloſſa prima, & *ibi* Barboſa; Nogueroll. *d. allegat. 23. num. 90.* Sanchez. *de matrim. lib. 2. diſput. 21. num. 5. & lib. 7. diſput. 15. num. 11. diſp. 64. num. 8.* Pont. *de matrim. lib. 7. cap. 33. n. 2. & lib. 9. capite 10. in princip.* de quo jam dubitari non poteſt, propter Sacræ Congregationis declarationem ad Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. cap. 4. de reformat. matrim.* relatam *ibi* ab Eminentiſſimo Cardinali Bellarmino, ibi, *intellige autem fornicationem tum impedire matrimonium, cum intervenerit copula perfecta;* Navarr. poſt alios *in ſumm. cap. 22. num. 43.* non obſtante *cap. juvenis, 3. de ſponſal.* Quia *ibi* non dicitur impedimentum publicæ honeſtatis oriri ex attentata copula, ſed ex ſponſalibus contractis cum proxima ſeptennio, malitia ætatem ſupplente; & *ibi* Gloſſa, *verb. ergo dubia, circa fin. & in d. cap. extraordinaria verbo maritalem,* Abb. *d. cap. 3. num. 5.* ubi etiam Barboſa cum multis citatis, *num. 9. extr. de ſponſal. & in tract: de offic. & poteſt Epiſcopi, 3. parte, allegat. 1. numer. 179.* Anchar. *num. 1.* Socin. *num. 9.* Joan. Andreas *num. 1.* Hoſtienſ. *in principio,* Licet
14 (inquam) non ſit neceſſarium hanc conſummationem probare, quæ eſt impoſſibilis probatu, debent tamen dicere teſtes ſaltem ſe audiviſſe illos carnaliter ſe
15 cognoſcentes; Farinac. *de teſtibus, quæſt. 69. capit. 7. numer. 197,* Maſcard. *de prob. concluſ. 62. n. 1. & 2.* Barboſ. *in cap. præterea 27. num. 4. de teſtib.* Abb. *notab. primo.* Ricc. ad Maſcard. *concluſ. 452. num. 1.* Rota *deciſ. 91. num. 6. part. 2. diverſ.* Nogueroll. *d. alleg. 23. num. 91.* Seraph. *deciſion. 893. numor. 17.* & hoc ſolum dicit unus teſtis in informatione ad perpetuam rei memoriam.

Nec aliquid juvare videtur, quod quidam, R. Magiſter Religioſus graviſſimus, & alter etiam Religioſus deponant; ille, ſe audiviſſe à Franciſco; iſte à Matre Lucretiæ conſulentibus eos, quid poſſent in eo caſu facere propter copulam conſummatam: nam licet ei major ſit adhibenda fides quam laicis, *c. 34.* 16
quæſt. 2. Gloſſ. *in cap. Monachus, 9. verſ. compendia, 77. diſtinct.* & *ibi* Barboſa. Maſcard. *concluſ. 306. num. 1.* Farinac. *de teſtibus, quæſt. 61 num. 40. & quæſt. 65. num. 177.* tamen cum ſint de auditu alieno, non poſſunt majorem fidem facere quam illi, à qui- 17
bus audiverunt, qui nullum faciunt profectò, cum 18
ſint ſuſpecti & intereſſati: latè Farinac. *de teſtibus, quæſt. 69. num. 85. cum multis* & teſtes de auditu nunquam probant, niſi id quod dicunt, à pluribus audi- 19
verint: text vulg. *d. cap. licet ex quadam 47. de teſtib.* ibi, *non utique ab uno, cum non ſufficeret ille ſi viveret, ſed duobus ad minus:* Farinac. *d. quæſt. 69. n. 79. cum multis,* Cyriac. *controv. 150. num. 62.* Valenz. *conſ. 90. n. 77.* Dec. *conſ. 321. num. 8. verſ. præterea:* Cravett. *de antiq. tempor. parte prima, §. cito de familia, num. 6.* Alexand. Rodienſ. *conſil. 25. num. 85. lib. 2.* Et hic, unuſquiſque audivit ab uno ſolo, & hoc ſuſpe- 20
cto, ut eſt Mater, quando agitur de Matrimonio dirimendo: *cap. ſuper eo 22. de teſtibus,* Molin. *de ritu nuptiar. lib. 1. cap. 8.* cum aliis *ibid.* Et magis ſuſpectus Franciſcus, utpote ſuam proferens turpitudinem, de quo ſatis *ſuprà*: Præcipue cum deſideret Matrimonii invaliditatem, Molin *de ritu lib. 1. cap. 15. num. 54.* Maſcard. *concluſ. 103. n. 5. & 29.* Abb. *in d. cap. ſuper eo 5. num. 5. de eo qui cognovit. &c.* Menoch. *de arbitr. caſ. 103. n. 6.* Et quia nullus ex teſtibus ultra dictas exceptiones reddit ſui dicti rationem: Farinac. *de teſtibus, quæſt. 70. num. 1. & 3.* Rota *deciſion. 17. num. 14. part. 5. recent.* & Buratt. *deciſion. 534. n. 56.*

Nec conſanguinitas rectè probatur ex duobus te- 21
ſtibus dicentibus vidiſſe Camillum & Virginiam, Mariottam, Felicem & Lucretiam uti filias tractaſſe, quia debent deponere ſpecificè de hujuſmodi tractatibus; Ruin. *conſ. 52. num. 5. lib. 5.* Abb. *in cap. illud, de præſumpt.*

His tamen minimè refragantibus, primum matri- 22
monium fuiſſe invalidum dixerunt Domini; moti, quia cum copula ſit difficilis probationis, ut plurimis relatis, Farinac. *de delict. carn. quæſt. 136. num. 4.* & *poſt ejus conſ. deciſ. 32. num. 2. deciſ. 69. ſub num. 2.* ubi Add. *littera E.* Maſcard. *concl. 57.* ubi de veriori & communi, Menoch. *de præſumpt. libr. 5. pag. 41. & de arbitr. 2. caſ. 116. num. 11.* Fontanell. *de pact. nupt. clauſ. 5. gloſſ. 5. part. 2. num. 8.* cum allegatis *ibid.* Ripp. *de noct. temp. cap. 36. num. 2.* cum vel ipſæ Meretrices
ad hæc patranda delicta, latebras & obſcuritatem 23
affectant: Archidiac. *in dict. cap. extraordinaria, 11. 35. quæſt. 2. ſub. n. 3. verſ. ſed cum:* Rota *deciſ. 95. n. 15. part 2. diverſ.* & dixit Satyricus Poëta.

—— *Claude feneſtras*

Et alius:

Vela tegant rimas: iunge oſtia, tollito lumen.

Et alibi:

At Meretrix abigit teſtes veloque, ſeraque,
Rara eſt quæ ſummo in fornice rima patet.

Et eſt vulgaris regula, Qui male agit, odit lumen: 24
cap. conſuluit 24. verſ. nec vero; ff. de offic. & poteſt. jud. de leg. ubi Gloſſ. *in verbo, qui male agit.*

Ex quo naſcitur, ad illam probandam teſtes inha- 25
biles admitti poſſe: Gram. *conſ. crimin. 17. numero 6.* Ripa *de noct. temp. cap. 56. num. 6.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1109. num. 12.* Farinac. *de teſtib. quæſt. 62. n. 33. ubi de communi,* Roland. à Vall. *conſ. 3. num. 5. volum. 3.* adeò ut ſi non adfuerint alii, neque ex natura loci, vel actu, adeſſe potuerint, inhabiles plenè probare dixerit idem Ripa *ubi ſuprà num. 15.* Plut. *ad leg. ſi quando, n. 150. in fin. verſ. quod non concedo, Cod. unde vi:* Paz. *ad leg. ſtyl. 62. n. 42. fol. mihi 335.* text. *in l. conſenſu 8. §. Servius etiam, 6. C. de repud.* & *ibi* Barboſ.

Barbos. in fin. l. cum probatio 7. ff. de probation. cap.
veniens il 2. in ordine 38. ubi Gloss. fin. in puncto de te-
stibus cap. final. de testib. cogen. ubi Felin. num. fin. l. si
quando 9 ubi Gloss. verbo, manifeste C. unde vi: cap.
cum dilectus 32. versic. etsi, & ibi Gloss. de elect. cap
tertio loco 5 de probat. & ibi Gloss. verbo, jurati vers. &
meritò, & cap. testes. 3. §. servi: 4. quæstion. 3. Gabr.
6. part. de testib. concl. 7. num. 1. Farinac. de testib.
quæst. 62. num. 78. & 29. cum seqq. Guttierrez. de ma-
trim. d. cap. num. 20. vers. quando Zas consil. 2. n. 60.
vol. primo: Molin. de ritu nupt. lib. 1. cap. 8. num. 36.
Et quando concurrunt cum aliquo habili; securè do-
cet Guttierrez ubi suprà, num. 24. Bald. in l. si quis
ex argentariis, §. 2 ff. de eden. Imo ex unius testi-
monio, propter inopiam probationis, aliquando sta-
redixit: cap parvulos, 110. cap. cum itaque 11. de con-
secrat. distinct. 4. leg. Theopompus 14. ff. de dote præleg.
d. l. si quando C. unde vi: Paz d. l. 62. styli, num 14.
fol. mihi 334. & cum fama, & aliis adminiculis in de-
lictis, quæ occultè fiunt, admitti tenent Abb. in d.
cap. præterea. in fin. de testibus: Ripa de noct. tempor.
59. num. 3. Farinac de delict. carn. d. quæst 136. n. 8.
Præcipue quando adjuvatur depositionibus aliorum;
Rota decis 454. n. 5 part. 4.

Et per testes singulares probari posse quando
aliquid in genere probandum est: Guttierrez d.
26 cap. 44. num 53. & 55. & de magis communi, Cra-
vett. cons. 73. n. 34. & cons. 267. n. 4. ubi veriorem &
magis communem, num. 5 Dec. consil. 650. num. 11.
Jason. in l. admonendi, n. 212 ibi videtur ergo: ff. de
jurejur. Ferret. cons. 389. num 24. Surd. cons 94.
num. 14. Gregor. XV. decis. 374. numero 21. Pont.
de matrim. lib. 6 cap. 23. numero 6. Et quod regula
27 de testibus singularibus non procedat, quando cum
eis concurrunt conjecturæ: Cravett de antiquo tem-
pore. parte 4. numero 57. Castr. consil. 281 numer. 10.
in fine, vers item obstat. quod testes singulares: libro 1.
Roland. consil. 42. num: 47. volum. 2.

Sed in præsenti non solùm conjecturæ, & vehe-
mentissimæ præsumptiones concurrunt, sed multi
testes eas probant, quorum numerus potest supplere
28 defectus: Rota decision. 503 n. 3. 612. n. 1. 631 n 2. &
259. in fin. part. 4. recent. Anton Gomez. var. resolut.
cap. 10. n. 9.

Non obstat fuisse examinatos nonnullos in judi-
29 cio criminali ad perpetuam rei memoriam, quia fa-
ciunt sufficiens adminiculum ad complendam proba-
tionem factam coram Eminentissimo Vicario, etiamsi
alioquin imperfecta fuisset; Rota decis. 512 n. 5 &
151. n. 4. part. 4. recent. Caputaqueni. decis 206, n. 2.
part. 2.

Et quod testes examinati in Criminali pro infor-
matione Curiæ, faciant adminiculum in Civili: Rota
30 decis. 360. n. 1. post med. par. prima recent. prout de
examinatis ad perpetuam rei memoriam, Rota decis.
494 num 3 part. 1. recent. ubi aliæ referuntur: faciunt
tradita per Bart. in l. admonendi, num. 41. ff. de jure-
jurand. Ruin. cons. 48. num 10. lib. 4. Cravatt. cons.
192. n. 31. Dec. cons. 64 n. 2. vers. postremo.

31 Nec obstat quod unus fuerit mortuus: quia
ejus examen etiamsi diceretur nulliter factum; ex qua-
dam æquitate sustineri dixit Rota coram sanctæ me-
moriæ Gregor. XV. decis. 439 num. 18. & est text. in
32 l. fin vers. sin autem: Cod. de testibus; & imò valere
ac si parte citata deposuissent, tenent Anton Costa con-
sil. 40. num. 11 vers quoniam non fuit: Lambert. de
contract. gloss 11. num. 20. ubi in fin. dicit, in Senatu
Mediolani resolutum.

Accedit Francisci confessio coram Judice criminali,
quæ licet forsan nulliter facta videri posset, ex superius
33 deductis; Tamen multum movebat Dominos, quod
non videbatur verisimile voluisse falsum in perniciem
propriæ vitæ confiteri: ex text. in l. finali. in princip.
vers. sin autem, C arbitr. tut. ibi; neque enim sic homo
simplex (imo magis stultus) invenitur, ut in publico
inventario scribi contra se aliquid patiatur: Sanchez.
lib. 2. de Matrimon disputat. 45. n 34. in fin. facit text.
in cap. continebatur 6. §. consultissimi, de despons. im-
pub. cap. si quis acceperit, 3. quæst 1. maximè acce-
dente etiam confessione Felicis, dict. cap tertio loco
13 de præsumpt. cap si duo 4. 35. quæst. 6. licet textus
iste loquatur de confessione facta ab eo qui stabat pro
matrimonio, ut distinguit Sanchez l. 2. d. disp 45. n. 34.
Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2 cas. 103. n 10.

Tandem has confessiones non solum in Judicio 34
criminali, sed etiam multo ante contractum matrimo-
nium cum Lucretia, & quando nulla poterat adesse
suspicio collusionis, factæ fuerunt à Francisco: quæ
licet extrajudiciales, cum fuerint totiès geminatæ,
multum probant: Farinac. de reo confesso, quæst 32.
num 13. Bart. in l. cum scimus, num 7, C. de agricol. &
censit lib 11. Roman. in l. nuda ratio 26 num. 3. vers se-
cundo, ff d. donat, l unica, Cod. de plus petit. l mulier.
22. ff ad Treb Francisc Marc, decis. 166. n 10.

Adminiculantibus præsertim fama & testium depo-
sitionibus, qui licet non dicant de visu & auditu pro- 35
prio copulæ, præter unum; dicunt tamen post inho-
nestas allocutiones in cubiculum se recepisse in eoque
sufficienter demoratos: quod adminiculum ex dictis
confessionibus, & aliis testibus, præsumptionibus,
& conjecturis multum facit: ex text. in d. cap. tertio
loco, & ibi Abbas in princip. Vestr. in praxi, decis. 39.
n. 1. & 2. Seraphin. decis. 8, n. 7. unde adstruitur illud
Poëta:

Speluncam Dido Dux & Trojanus eandem
Deveniunt.

Ubi cùm vellet Didonis & Æneæ congressum signifi-
care, nihil aliud dixit, quam solos se in speluncam re-
cipisse, ut in simili Comicus:

Quid tunc fatue? 36

Accedit, Franciscum exeuntem præsente & tacente
muliere dixisse, strenue operam navasse: de cap. con-
tinebatur 6. §. consultissimi, d. cap tertio loco, de præ-
sumpt. Dec. cons. 577. n. 4. Rota decis. 93 n. 3. part. 2. 37
diversorum.

Jungitur frequens ad domum mulieris impudicæ
accessus: ex quo maxima etiam oritur præsumptio:
Farinac. de delict. Carn dict. quæst 136. n. 1 8. & 190. 38
Rota decis 95. n. 7. part 7. divers. 39

Quæ maximè confirmatur ex juventute utriusque
vicina lapsibus, ut ait Divus Ambros. de Vid. Gloss.
in cap si quis acceperit, 33. quæst. prima, verbo, tem-
pore, vers. Item quia: ubi adducit illum Ovidii ver-
sum:

A juvene & cupido credatur reddita Virgo?

Leg. si vero non renumerandi 12 §. si adolescens, ff mand.
Gloss. in verbo, adolescens, ubi adducit eundem Ovi-
dii versum: Farinac. de delict. carn. d. quæst. 136. 40
n. 10. cum multis ibid.

Faciunt etiam aliquid illæ matris lamentationes 41
factæ antequam de querela, nec Matrimonii dissolutio-
ne cogitaretur, consultatio & confessio Francisci co-
ram Magistro gravissimo pro obtinenda dissolutione,
vel dispensatione; quia quoties de animæ periculo
tractatur, auditur proferens suam propriam turpitudi-
nem: Gloss. in cap. inter dilectos, verb. turpitudinem,
extr. de donat. Abb. in d. cap. tertio loco 13 de præsumpt.
in princip. verb. Nota: ubi quod in iis, quæ concernunt
periculum animæ, probat testis, etiamsi in dicto dete- 42
gat suam turpitudinem propriam: Sanch. de matrim.
d. lib. 2. disput. 45. n. 34. in fine.

Et in hac materia propter difficultatem probationis,
ut dixi, admittuntur probationes per conjecturas, & 43
præsumptiones, si tamen violentæ sint; ex d. cap. ter-
tio loco: cap. ex his 12. de præsumpt. d cap. præterea 27.
de testibus, cap. nec aliqua 4. 27. quæst 1. cap.
dixit. 2. 32 quæst. 1. l. non omnes, § à barbaris, ff de
re militari: Gloss. in d. cap. 2. verb. suspicio, in

med. Ferret. *consil.* 390. *num.* 2. Guttierrez, *de Matrimonio, cap.* 44 *num.* 59. Farinac. *d. quæst.* 136. *num.* 2. 8. *& 58. de delict. carn.* Paz. *ad. d. l.* 62. *styli, n.* 19. Menoch. *consf.* 31. *num.* 18. *& 25.* Rota *post 2. volum. consf.* Farinac. *decis.* 32. *num.* 2. *& decisione* 35. *num.* 7. Seraphin. *decis.* 493. *n.* 7.

44 Ex quibus omnibus simul junctis, Domini arbitrati sunt satis constare de copula: nam in hac materia admittitur Regula vulg. Singula, quæ parum prosunt, &c. ut ait Gloss. *in d. cap.* 13. *de præsumpt. verb. dicta sunt:* Rota *decis.* 169. *n.* 14. *par.* 6. *recent. & in Florentina seu Bononiens. de Barbadoris,* 28. *Iunii* 1640. *coram bon. mem. Coccino.*

Et cùm hæc omnia Judicis arbitrio relinquantur.

45 *dict. cap. præterea* 27. *de testibus, in fin* ibi, *Etenim circumspectus Iudex, atque discretus, motum animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit:* & *ibi* Barbos. *cap si testes, in princip.* 4. *quæst.* 3. *leg. ob carmen.* 21. §. *testes, leg.* 3. §. *tunc magis, de test.* Anton. Gabriel. *dict. conclus...* *num.* 60. *& 62.* cum multis *ibid.* Guttierrez. *dict. cap* 44. *& 60* Bald. *in cap cum Joannes de fid. instrum. num.* 13. *vers. concordat:* Felin. *ibid. num.* 4. *vers. & in hoc:* Farinac. *de delict. carn. dict. quæst* 136. *num.* 6. *& 113.* cum illa dicatur perfecta probatio, per quam Judex inclinat ad aliquid firmiter credendum:

46 Imol. *in dict. cap.* 27. *n.* 2 *vers. ex prædictis:*

Et unus ex Dominis dicebat quod quando adsunt duo Matrimonia, si adsit dubium circa primum,

47 standum est pro secundo: Sanch. *lib* 1. *de Matrim. disput.* 18. *num.* 68. *fin.* Guttierrez. *cap.* 3. *n.* 18.

48 De consanguinitate non videbatur dubitandum, tum ex constanti assertione Camilli & Virginiæ, & dictarum sororum, & testium, licet super hoc non fuerint rectè inrerrogati: dum quia adsunt duo testes examinati formiter, qui deponunt vidisse eas educari, & tractari tanquam filias à Camillo & Virginia: Surd. *consil.* 1 *num.* 46. Pasch. *de patr potest. part.* 2. *cap* 2. *num.* 14 *& 15.* Intrigliol. *decis.* 35. *num.* 44. *& 45.* Scipio Nand. *in prompt. jur tom.* 1. *tit* 93. *num.* 1. Castil. *quotid. controv cap.* 104. *num.* 8. *lib.* 5. Rota *decis.* 76 *num* 2. *& decis.* 199. *part.* 3. *recent. & decis.* 176. *num.* 13. *& 14.* Garz. *de Nobilit. gloss.* 20. *n.* 6. *gloss. in cap. Michael,* 13 *verbo constiterit, de fil. Presbyt.* qui omnes, licet loquantur de probatione filiationis, id quoque procedit in probatione fraternitatis: Bart. *in l. nonnullus* 14. *in fin. ff. de prob. concl.* 411. *num.* 9. *& 790. n.* 16. Rota *post consf. crimin. Farinac. decis.* 72. *num.* 1. *in fine.* Sicut è converso ex ratione fratrum probatur filiatio: Nogueroll. *alleg.* 25. *n.* 79. Mascard. *d. consil.* 290. *n* 16. Rota *decis.* 76. *tom.* 2. *part.* 3. *recent.* Gratian. *discept. cap* 653. *n.* 70 *vers. quibus accedit, & n.* 71. Hodiern. *de verb. enunciat. lib.* 2. *quæst.* 33. *n* 19. 20. *& 21.*

49 Quo stante non potest dubitari Matrimonium primum fuisse nullum, ex Sacro Concilio Tridentino *sess.* 24 *de reformat. Matrimonii, cap* 4. ubi plurimos refert Barbosa, *& de offic. & potest. Episcopi part.* 3. *allegat.* 55. *n.* 165.

Et ita &c. Anna tantum informante, & Lucretia sæpius citata, & informare recusante.

Tridentina Matrimonii, Mercurii 27. Junii 1646.

Coram R. P. D. Celso

SUMMARIUM.

1 *Pactum de non recedendo à certo loco initum inter Conjuges an sustineatur, est quæstio valdè controversa.*
2 *Pactum prædictum sustinetur secundum aliquos.*
3 *Pactum præfatum non sustineri defendunt multi Doctores.*
4 *Vxor tenetur sequi Virum, non obstante pacto de non discedendo à certo loco, si justa superveniat causa discessus.*
Amplia ut num. 5.
6 *Infirmitas est justa causa ob quam Maritus possit discedere à loco, à quo non se discessurum convenit cum uxore, & n.* 8.
7 *Medicis deponentibus de infirmitate standum est, tanquam peritis in Arte.*
9 *Aeris intemperies, propter quam imminet periculum contrahendi infirmitatem, est justa causa, ut maritus non teneatur observare promissionem factam uxori de non discedendo à certo loco.*
10 *Inimicitia est justa causa, ob quam Maritus non tenetur servare promissionem de non discedendo à certo loco.*
11 *Bonorum defectus excusat à pacto initio per maritum de non discedendo à certo loco.*
12 *Causa legitima quænam dicatur, ut maritus possit recedere à certo loco, non obstante promissione facta uxori de non discedendo; remittitur arbitrio Iudicis.*
13 *Arbitrium regulatur à Iure.*
14 *Incontinentiæ occasio non est danda.*

DECISIO LXXXVIII.

IN Capitulis Matrimonialibus inter Jacobum Ferrum, & Evam Schaiteriam initis conventum fuit, quod idem Ferrus teneretur habitare in Germania, & præcipuè Augustæ, sive Bulsani. Verum quia ob aëris intemperiem sibi penitus adversi, & inimicitias capitales contractas, non poterat ibi morari nisi cum maximo vitæ discrimine; ideò ad Civitatem Bononiæ, ejus Patriam, una cum dicta uxore se conferre decrevit: sed recusante ipsa è Germania discedere, & lite in partibus introducta, plures emanarunt hinc inde sententiæ. Prima nempe ad favorem Jacobi; Secunda verò, & Tertia illius moderatoriæ; à quarum ultima cum appellatio fuerit mihi commissa, proposui dubium: An Ferrus teneretur servare pactum de non traducendo uxorem extra loca conventa? & Domini ipso tantum informante fuerunt negativam amplexi.

Nam licet satis controversa sit quæstio, an pacta 1
hujusmodi inter Conjuges de non recedendo à certo loco, veniant de Jure servanda? cujus affirmativam 2
tenet Villalob *comm. opin. verb. Vxor, num.* 74. Emanuel Suarez *receptar. sentent. eodem verb. n.* 110. Pont. *de Matrim lib.* 11. *cap.* 20. *numero octavo.*

Negativam verò latè tuetur Covarr. *tit. de Matrim.* 3
part. 2. *cap.* 7. *n.* 5. Gomes *var. resolut. lib.* 2. *cap.* 10. *de individ. n.* 24. Sanazar. *de sponsal. & matrim. cap.* 4. *n.* 37. *& seqq.*

Certum est tamen, quod quando justa & legitima 4
supervenit causa, ob quam Maritus in loco convento inhabitare non valet, tunc Uxor Maritum tenetur sequi, etiam non obstante pacto; Abb. *in cap.* 1. *num.* 5. *vers. & hoc verum, quia matrim. accusar. poss.* ibique Præposit. *eodem num. vers. nisi novus casus.* Hostiens. & Joan. Andreas *in princ.* Butr. *num.* 9. *vers. quæro,* & Anchar. *num.* 5. Tiraquell. *de legibus connub. lib.* 1. *gloss.* 1. *n* 37. *in fin. vers. atq; etiam:* Palac. Ruvios *in rubr. de notat. inter virum & uxorem,* §. 2. *n.* 3. *versic. quod non intelligunt,* Rebuff. *de privil. Schol. privil.* 75. *n.* 6. *vers. eodem tenore* Simon de Præt. *de interpretat ultim. volunt. lib* 4. *dubit.* 8. *num.* 55. *vers. intellige, & declara:* Giurb. *ad consuetud. Messan. part.* 1. *cap.* 1. *glossa* 1. *num.* 49. *vers. & si Matrimonii tempore:* Azeved. *lib.* 6. *recopil. tit.* 3. *leg.* 29. *circa finem.* Cancer. *variar. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 9. *vers. nisi aliqua:* Bursat. *consil.* 207. *num.* 13. *vers. Maritus tamen: lib.* 2. Bimius *consil.* 253. *num.* 47. *lib.* 3. Capell. Tholos. *decis.* 87. *num.* 1. *vers. nisi aliud:* Capyc. *decisione* 135. *num.* 2. Ursill. ad Afflict. *decis.* 307. *num.* 7. *vers. & melius:* Francis. Marc. *decis. Parlam. Delphin.* 740. *num.* 2 *vers. & hoc verum, part.* 2. & fuit decisum *in Faventina Dotis* 11. *Martii* 1624. *coram bon. mem. Coccino.*

Quæ

5 Quæ opinio procedit, etiamsi hujusmodi pactum fuerit juramento firmatum; ut probat Abbas *in dict. cap.* 1. *numero* 5 *vers. Nam sic daretur*: ibique Alexand. de Nævo *num* 6 *qui Matrimon accusare poss.* optime Sanchez *de Matrimon. lib.* 1. *disputat.* 40. *num* 3. & 4. quem refert & sequitur Pont. *eodem tractatu*, *capite* 20. *numero* 8. *in fine*, *vers. limitanda tamen*: *lib.* 12.

6 In proposito autem casu satis docet Ferrus de supervenientia justæ causæ, dum probat necessitatem recedendi à locis conventis, & revertendi ad patriam, ad effectum se liberandi ab infirmitatibus jam incursis; ut constat ex depositionibus testium, & præcipue Me-
7 dicorum, quibus tanquam in Arte peritis standum est: *leg. septimo mense, ff. de statu hominum, leg. semel, Cod. de re milit. lib.* 12. Bart. *in l* 2. *num.* 3 *vers. quæro: de testament.* Bald *consil.* 237. *num* 1. *vers. de quo standum est, lib* 2. Rota *divers. decis.* 620. *num* 3 *part.* 1. & coram sanct. mem. Gregor. *decis.* 125 *num* 9, Cavaler. *decis.* 220. *num.* 6. & *decis.* 778. *numer.* 2. coram Buratto.

Qua quidem causa infirmitatis ad effectum, de
8 quo agitur, justa, & sufficiens reputatur; per Sylvestr. *in Summa, verb. uxor, quæst.* 8. *vers. quia sic* Angel, de
9 Clavas. pariter *in Summa, eodem verbo, num* 9 *vers. nisi post pactum.* Et in specie de infirmitate contracta; vel periculo illam contrahendi ob cœli intemperiem, & aëris insalubritatem, firmat Hostiens. *in summa. tit. de conjug servorum, num* 5 *in fin.* Henric. Bohic. *in capit. de illis, num.* 2. *vers.* & *dico: de sponsal.* Capiblanc *de jur. Baron pragmat* 9 *sub num* 51. *vers. limitata*: Palaez *de majorat. part.* 1. *quæstion.* 57. *numero* 53. & *seqq.* Sanchez *de Matrimon. disput.* 40 *num* 3. Farinac *de delict. carn quæst* 143 *n.* 281. Capell. Tholos: *dict. decis.* 87 *n* 1 *vers. nisi aliud.*

10 Concurrit etiam causa inimicitiæ contractæ in dictis locis, de qua deponunt iidem testes *in Sum Iacobi num* 4 quam pariter esse legitimam, & sufficientem, ultra Doctores proximè allegatos probat Navarr *in Manual c.* 14. *sub numero vers.* 20. *nisi vero*: Bernard. Diaz *reg.* 800 *vers. qui ponit exemplum*: Ricc. *in collect. decis collect.* 1789 *vers. ubi limitat.* Et quod Jacobus omnia sua bona habet Bononiæ, & nihil peni-
11 tus possidet in locis prædictis, neque in tota Germania; ita ut male, & cum maxima jactura suæ substantiæ ibi domicilium perpetuum retinere possit.

12 Et hanc sententiam eo libentius Domini fuerunt amplexi; quia causa recedendi ac hujusmodi pacto, remittitur ut plurimum arbitrio Judicis, qui perpensis omnibus circumstantiis, potest ex facti contingentia omnia ejus arbitrio moderari: ad tradita per Mastrill. ad Capyc. *decis.* 135. *num.* 8 Menoch. *de arbitr. cas.*
13 469. *per tot.* & facit text. *in leg. Mævia, § uxore, ff. de annu. legat.* Et in dubio cum arbitrium reguletur à jure eam Judex debet capere resolutionem, quod uxor virum sequi teneatur: ut est text. *in cap. unaquæque,* 13. *quæst.* 2 Gloss *in cap. si quis necessitate, in verb eum sequi, in fin. vers. vel dic:* 34. *quæst.* 2. Bartol. *in d l. Mævia, §. uxore, numero* 4. *ff. de annu. legat.* cum aliis adductis per Tiraquell. *de legib connub. l.* 1 *num* 8. & 12. & tradit Menochius *de arbitr. cap* 364 *n* 8. &
14 *seq.* Præsertim quia alias daretur occasio incontinentiæ, ut ponderat Abb. *in dicto capit.* 1 *num.* 5. *in fin.* Henrich. Bohic. *in cap. de illis, num.* 2. *vers tunc enim, de sponsal.*

Et ita, &c.

Calaguritana Beneficii della casa della Reina, Merc. 4. Iul. 1646.

Coram R. P. D. Verospio

SUMMARIUM.

1 *Beneficia diœcesis Calaguritanæ ut quis possit obtinere, plura debent concurrere requisita, juxta Constitutionem Clementis VIII.*
2 *Beneficia diœcesis Calaguritanæ in concursu adjudicari debentei, qui majores habet qualitates, & n.* 8.
3 *Beneficia diœcesis Calaguritanæ in concursu adjudicari debent ei qui alius doctrina præeminet.*
4 *Sacerdos præferri debet in concursu beneficii.*
5 *In concursu beneficii præferendus venit is, qui alias curam animarum exercuit.*
6 *Ætas senior probatur ex aspectu.*
7 *Ætas senior attendenda venit in adjudicatione beneficii, quæ fit per concursum.*

DECISIO LXXXIX.

VAcantem beneficii medietatem in Parochiali Ecclesia oppidi della casa della Reina, per ascensum Petri Ruich ad aliud integrum ejusdem Ecclesiæ beneficium, Didaco Diaz de Medina adjudicandam esse, Domini responderunt.

Quia dum ex processu coram Ordinario in partibus 1
fabricato se probat filium naturalem & matrimoniale ipsius Ecclesiæ, & de tempore vacationis se opposuisse juxta motum proprium Clementis VIII. & approbatũ in examine ad curam animarum coram Examinatoribus Synodalibus peracto, ac demum majoribus se præditum qualitatibus, quàm in Francisco Adversario concurrant; merito illi debet beneficium ad judi- 2
cari: Gonzal. *ad regul.* 8 *gloss.* 9. *num.* 81. *cum seqq.* Lotther *de re benef. libro* 2. *quæst* 31. *num.* 133 Lara *de Cappell. libro* 1. *cap* 3 *num* 1. *cum seqq.* & pluries censuit Rota ut coram Gregor. *decis.* 11. *num.* 4. & *in Calaguritana Beneficii de Cornago* 6. *Iunii* 1642. *coram Reverendissimo Præside Vallisoletano in §. quia ex processu* & *in Calaguritana beneficii de la Braca, coram R. B. D. meo Peutingerio, in principio.*

Has vero majores qualitates probat Didacus ex pluribus Magistratibus ac scholasticis actibus in Complutensi Universitate peractis; ubi docet, etiam Philosophiæ, & Sacræ Theologiæ cursu expleto, in eadem Philosophia fuisse Licentiatum, & in Theologia Baccalaureatus Lauream obtinuisse; ob quam scientiæ præeminentiam debet in hujusmodi beneficii assecutione præferri, juxta dispositionem text. *in cap de multa, de præbent. in fine,* & *in capit. cum in cunctis, de elect.* Rota coram Gregor. *dict. decisione undecima, numero quarto,* & *in Calaguritana Beneficii de Corago* 10. *Maji* 1639. *in §. quia cum: coram Reverendissimo Patre Domino meo Ghislerio.* 3

Ostendit præterea ex patentibus litteris ordinarii se insignitum Charactere Sacerdotali, qui in prælatione beneficii alteri concedenda in concursu, solet admodum à Dominis ponderari, teste Guttierrez *consilio secundo, numero* 22. Lara *de Capellan. dict. capit tertio, numero decimoseptimo.* Rota *in Calaguritana Beneficii de Cornago,* 20. *Maji* 1639. *coram Reverendissimo Patre Domino meo Ghislerio,* & 6. *Iunii* 1642. *coram Reverendissimo Præside Vallisoletano,* & *in Calaguritana Beneficii de Longron.* 27. *Aprilis præteriti coram Reverendissimo Patre Domino meo Royas in § nec obstat:* & quod alias Animarum curam exercuit, & ab Ordinario ad audiendas fidelium Confessiones fuit approbatus: quas qualitates ad hunc effectum ponderat Lotther, *de re benef. dict.* 4 5

dict. libro secundo, quæstione 31. num. 138. Rota *in Ripana Parochialis 23. Iunii 1608. coram Sanctiss. D. N.*

Et denique ex ipso aspectu se in longè majori constitutum ætate constat; quam potissime attendam
6 esse in adjudicatione beneficii, argument. text. *in leg.*
7 *ultim. Digestis, de fid. instrum.* notant. Bald. *in consil. 167. in fine libr. 4.* Gutt. *consil. 2. num. 29.* Lambertin. *de jure patr. parte 2. lib. 2. quæst. 5. artic. 13. num. 1.* Roch. *eod. tract. verbo honorificum, numero quadragesimo secundo*, Rota *in Calaguritana Beneficii de Brinas 1. Martii 1629. coram Reverendissimo Patre Domino meo Decano.*

Et ex his eliditur approbatio Fancisci ad Curam Animarum per Examinatores à Nuntio deputatos; cùm data etiam scientiæ paritate, & idoneitate doctrinæ, Didaco debeat beneficium adjudicari, qui majoribus se præditum qualitatibus ostendit, ex auctoritatibus supra deductis.

Neque urget defectus præsentationis Capituli, quæ præcedere debuisset antequam Ordinarius instituisset Didacum: quia præterquam hæc eadem exceptio obstat Francisco, dum agitur de adjudicando alterutri beneficio, satis est pro victoria ostendere quod majores in altero qualitates concurrant ex superius deductis.

Et ita utraque &c.

Farfen. Bonorum, Merc. 23. Ianuarii 1647.

Coram R. P. D. Corrado.

SUMMARIUM.

1 *Filiatio respectu patris directè, atque præcisè probari non valet.*
2 *Filiatio justificatur præsumptionibus, & conjecturis.*
3 *Filiatio justificatur conjecturis, sive quæstio sit cum parentibus sive cum aliis.*
4 *Conjecturæ ad justificandam filiationem efficaciores requiruntur in decisoriis judicii, quam in præparatoriis, & provisionalibus.*
5 *Natus muliere domi retenta, ut dicatur ejus qui illam retinet, requiritur quod ad ipsam mulierem nulli alter patere accessus.*
6 *Patris certitudo excluditur si mulier cum pluribus viris habuit commercium.*
7 *Similitudo ex imaginatione mulieris concipientis causari solet, juxta Iuristarum sententiam.*
8 *Imaginatio mulieris prægnantis pluribus interdum objectis intenta, diversas solet concepto fœtui ingignere qualitates.*
9 *Filiationis argumentum desumptum ex similitudine nati, fallax requratur à Iuristis.*
10 *Fama filiationis destruitur ex contrariis probationibus.*
Filiationis conjecturæ deductæ ex tractatu prætensi patris concludunt contra ipsum tractantem, non autem contra Tertium.
11 *Bona Abbatiæ Farfens. emphyteutica, sunt transitoria ad quoscunq; etiam extraneos.*
Declara ut n. 13.
12 *Hæres gravatus non potest disponere de bonis fideicommissi, in præjudicium vocatorum.*

DECISIO XC.

IN alia propositione hujus causæ fuit resolutum, Catharinam esse immittendam in possessionem bonorum de quibus agitur: Quia non satis constabat Octavianum Camillum esse filium Tiberii de Soldatis, ita ut per subsequens matrimonium inter eum, & Annam contractum, legitimatus censeri posset; ac proinde capax succedenti in eisdem bonis, quæ sunt directi dominii Abbatiæ Farfen. ut habetur *in dec. sub die 9. Dec. 1644.*

Verùm quia postea ad coadjuvandam filiationis probationem plures testes inducti fuerunt, ideo re denuo discussa, adhuc Domini steterunt in decisis.

Quia licet verum sit, quod filiatio, quæ regulariter
respectu patris directè, atque preciosè probari non 1
potest ex conjecturis, ac præsumptionibus justifi- 2
catur: *ad leg. Lucius Titius*, ibique Gloss. fin. *in leg. quia semper, vers. Item quod dicit, Digestis, de in jus vocan. & in l. 1. in verb. quoties, vers. sed non est impossibile, Digestis, de probat. & in cap. Michael, in verb. constiterit, extra de fil. Bresbyter. & in capit. transmissæ, in verb. indiciis, qui fil. sint legitim.* Baldus *in cap. per tuas, sub n. 4. vers. oppono, quia difficilis est probatio*, ibique Decius *num. 12. vers. Tertiò nota, & sequentibus, de probat.* Butr. *in dict. cap. transmissæ, sub n. 10. vers. concurrit, & vers. quandoque est*, ibique Abbas *sub num. 10. vers. quia cum hæc res*, & Præposit. *sub numero 2. in Tertio notab. extr. qui fil. sint. legit.* Angel. *in dict. leg. prima, sub numero 4. vers. Tertio nota:* ibique Salic. *num. 2. vers. sed filiationis probatio: Digestis, de probat.* Anchar. *consilio 225. Videtur prima facie dicendum, numero sexto, vers. Cum enim:* Paris. *consilio decimo. num. 39. vers. & istud. ac sequenti, libro 2.* Bursat. *consil. 384. sub numero 18. vers. tertio & ultimo:* Surd. *cnsil. 1. sub num. 37. vers. removetur quoque: ac seq.* Paleott. *de Noth. & spur. cap. 22.* & alii adducti per Lup. *de illegit. comm. 2. §. 3. n. 1. & vers. præsumitur autem:* Rota *decis. 238 sub n. 2. vers. nam cnm certa, part. 1. divers. & in recent. decis. 409. n. 1. & decis. 430. n. 12. vers. quia cum hæc res, & seq. part. 5. & decis. 314. num. 1. vers ad hunc effectum, parte 6. & in Romana hæreditatis, de Gratian. 7. Februarii 1942. coram Reverendissimo Patre Domino meo Rojas, in §. sed quia*, & sæpe in aliis: sive quæstio sit cùm paren- 3
tibus, sive cum aliis, ut probatur *in dicto capit. per tuas, extr. de probationibus, leg. si vicinis, Cod. de nupt.* Præpos. *in dict. cap. transmissæ, ante fin. vers. hoc est dudubium*, ibi; *sed potest responderi: extr. qui fil. sint legitim.* Alexand. *consil. 88. omissis tribus primis, sub num. 9. vers tamen istis non obstantibus: lib. 7.* Natt. *consil. 235. sub n. 1. vers. Et hæc assertio: ac seq..* Rota *decis. 472. num. 8. vers. ex prædicto Jacobo, parte 1. & d. decis. 430 num. 14. vers. quia cum ut dictum est: & num. 66. vers. & si regulariter: parte 5. & dict. decision 314. n. 18 vers. minus obstat, ac seq. part. 6. recent.*

Hæ tamen in decisoriis judiciis, in quibus agitur de
magno, & perpetuo præjudicio, veluti de successio- 4
ne, hæreditate, vel fidecommisso, requiruntur efficaciores, quam in præparatoriis & provisionalibus; ut probat text. *in leg. si quis à liberis, § si vel parens, & leg. si neget, Digestis, de liber. agnoscen.* Baldus *in leg. eam quam, sub n. 8. vers. Dic pro solutione: Cod. de fideicommiss. & consil. 180. mortuo filio: sub num. 3. vers. præterea: lib. 3.* Aretin. *in dict. capit. per tuas, sub num. 27. vers. ex his etiam dicitur, extr. de probat.* Rolandus *consil. 22. num. 30. vers. Tertio respondetur libro 3.* Bursat. *dict. consilio 384 sub num. 18. vers. secundo dicitur:* Gabr. *consil. 21. sub. num. 44. vers. tamen: & num. 45. vers. credo igitur: libro 1.* Alciat. *in Rubrica, ff. de liber. & posthum sub n. 46. vers. sic idq; in proprietatis judicio: & de præs. reg. præs. 38. sub n. 8. vers. secundus est:* & distinguendo firmavit Rota *in recent. decis. 289. sub num. 1. vers. & licet ad effectum, parte 1. & decis. 164. sub num. 9. vers. Atqui hæc eo magis procedunt: parte 3. & dict. decis. 314. sub num. 19. vers. tunc enim parte 6. & in Romana de Ronellis 29. Novembris 1613. & 28. Novembris 1614. coram bonæ memoriæ Vbaldo, ac in Romana filiationis, 1. Julii 1639. §. 1. coram Reverendissimo Domino Carillo, & in Romana fideicommiss. de Arron. 23. Iunii 1642. coram Reverendissimo Patre Domino meo Bichio, in § Casui*

nostro

nostro, vers. praesertim quia non agitur: quales visae non fuerunt hactenus deductae pro eodem Octaviano Camillo.

5 Nam testes pro ejus parte examinati deponunt quidem; quod illa mulier concepit, seu praegnans apparuit eo tempore, quo degebat, & famulabatur, in domo praefati Tiberii; sed non bene concludunt quòd nullus alius tunc aditum ad eam haberet, vel ejus solius contemplatione retineretur, ut necessarium esset ad inferendam hanc legitimam praesumptionem, quod ex eo conceperit: Authent. quibus mod. natur. effic. sui: cap. 12. ad fin. vers. si quis autem defunctus fuerit, ibi, talibus enim solummodo hoc sancimus, ubi omnino indubitatus est, & concubina in domo affectus, & filiorum ibidem proles &c Baldus in leg. filium, sub numero 17. vers. sed pone, quidam puer natus est: ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris: & cons. 29. numero 3. vers. circa secundum, libr. 2. Alexander. cons. 157. circa primum dubium: sub num 2. vers. nisi illa fuisset, lib. 5 Ruin. consilio 109 sub numero 12. vers. Item ad hoc: lib. 3. Roland consilio 67. num. 2. vers. praemitto unum: &c. lib. 3. Alciatus in dicta rubrica, de liber. & posthum sub dict. num. 46. vers. sed etiam quod sit filius: Paleott. de Noth. & spur: capit. 26. sub num. 6. vers. sicut, nec is: & vers. si tamen: & fuit dictum in dict. Romana haereditatis de Gratianis 7. Februarii 1642. coram Reverendissimo Patre Domino meo Royas, in §. quinta elicitata fuit: ac in dict. Romana fideicommissi de Arron, coram Reverendissimo Patre Domino meo Bichio in § casui nostro non applicatur.

6 Eoque magis cum adversentur alii testes Catharinae, affirmantes eandem mulierem de anno 1638. & 1639. quo visa fuit gravida, cum aliis quoque nonnullis viris quos ipsi nominant conversari solitam fuisse; unde patris certitudo magis excluditur: ad text. in leg. vulg. concepti, cum ibi not. per Gloss. in verb. vulgo: & DD. ff. de statu homin. Socin. jun. cons. 86. sub num. 36. vers. nec rario, lib. 2. Natt. cons. 205. sub numero 2. vers. & maximè: ac seq. Paleottus de noth. & spur. dict. cap. 26. sub num vers. 5. quod si nihil: & seq. & in his terminis Respondit Rota in d. decis. 289. sub num. 2. vers. constat enim: p. 1. recent. & in dict. Romana filiationis, coram Reverendissimo Domino Carillo, in §. & quidem prima provenit ex eo: &c. & alios refert Mod. Roman. disceptat. 562. sub n. 13. vers. nec facit alia conjectura, & seq. vers. quibus additur.

Nec movit Dominos formae hujus pueri, ac Ti-
7 berii similitudo, de qua testes deponunt: Quoniam ea (ut Nostri plerique sentiunt) ex ipsius mulieris ima-
8 ginatione maximè causari solet, quae pluribus in-
9 terdum objectis intenta, diversas solet concepto foetui ingignere qualitates: Ideoque argumentum inde desumptum quasi ipsius naturae testimonio munitum, fallax nimium est; nisi alia certiora concurrant, ut concurrebant in illis casibus, in quibus à Rota id fuit aliàs approbatum: juxta Gloss. fin. in leg. quaeret aliquis, vers. sed accidit forte, Digestis, de verb. significat. & ex Nostris probant Bartol. in leg. Gallus, in princip. numer. 14. vers. sed hoc quod dicit de assimilatione; ibique late prosequitur Fortun. Garz. num. 118. vers. Alia fuit opinio: & sequenti, Castr. consil. 115. super primo, sub numero 3. vers. nec in hoc, libro 1. Paris. dict. consil. 10. num. 59. vers. similitudo etiam, ac seq. lib. 2. Decian. consil. 1. num. 117. vers. decimoquinto, lib. 3. Menochius praesumpt. 53. à num 45. vers. quinta est Conjectura, & seq. lib. 6. & de arbitr. judic. cas. 89. numero 97. vers. quinta Conjectura, & seq. Lup. de illegit. com. 2. §. 3. num. 47. vers. traditur insuper: Tiraquellus ad leg. Connubial. leg. 7. sub num. 52. vers. illud autem: Gulielm. Benedict. in repetit. cap. Raynutius, parte 3 in glossa, qua filium ex eo suscipiens, sub numero 16. vers. addunt nonnulli, & seq. de testament. Rota dict. Romana filiationis, coram Reverendissimo Domino Carillo in § sexta denique conjectura, & decis. 164 numer. 7. vers. nec vero, parte 3. recent. & alii cumulati per Modern. Roman. discept. 467 à num. 32. vers. quibus addendum, & seqq. Alphonsus Carranz. Hispan. de part. natural & legitim. cap. 20. à n. 42. vers. quinto quaeritur: & seqq.

Fama verò ac reputatio communis legitimè non 10
probatur per testes Octaviani Camilli, ut necessarium esset; immò contrariis evertitur: juxta theoric. Bartol. in leg. de minore, §. plurimum, sub num. 4. vers. veniamus ergo, & seqq. ff. de quaest. Ruin. consil. 57. n. 7. vers. potest etiam dici, libr. 5. Rota in dicta Romana fideicommissi de Bonellis. 28. Novembris 1634. coram bon. mem. Vbaldo, in §. nec quidquam faciunt testes: & dict. decision. 164. num. 9. vers. non obstat. fama, parte 3. recent. & in dict. Romana filiationis, 2. Iulii 1639. in §. nam prima desumpta ex fama, coram praefato D. meo Carillo.

Caeterae autem conjecturae, quae deducuntur ex magna praedicti Tiberii sollicitudine de muliere, ac partu, quem in domo propriae sororis emitti ac suscipi curavit: Ex pueri tanquam proprii filii educatione, tractatu, reputatione, confessione; ac demum institutione haeredis universali; suadent quidem ab illo agnitum fuisse suum, sed non probant, aliis non concurrentibus, eam esse talem, in praejudicium Tertii agentis ex fideicommisso, investitura, vel alio titulo independenti ab ipso Tiberio: Nam aliàs facile unicuique esset ejusmodi artibus filios sibi progignere, ad exclusionem legitimorum successorum: ut ad vertit Jason. consil. ad 81. In hoc puncto, n. 2. vers. Dico quod ista assertio & enunciatio: & consil. 106. Spectabilis & Clarissime Domine: numero 2. vers. secundo, & seqq. libro 1. Alciat. in dict. rubr. de lib. & posthum. sub dict. num. 46. vers. cum enim non sub sit ratio: Gratian. consil. 140. num. 44. vers. nec obstat, & sequentibus, lib. 1. Natt cons. 473. sub num. 24. vers. ad contraria: Surd. consil. 552. numero 21. vers. tamen hoc procedit: Rota in recent. dict. decision. 164. numero 8. vers. Item aliam, part. 3. & decis. 645. sub numer. 4. vers. primo quod, parte 4. & dict. decision. 409. numero 33. vers. Decisiones vero: ac decis. 597. sub numero 11. vers. quoniam assertio: & sequentibus, ubi num. 6. vers. quo vero ad conjecturas, & seqq. bene declarantur dicta in antecedenti decision. 490. procedere respectu successionis illius, à quo actus praedicti emanarunt, non autem respectu Tertii: p. 5. & in dict. Roman. fidei de Arron. coram R. P. D. meo Bichio. in §. casui nostro, & alii relati per Modern. Roman. dict. discept. 562. num. 77. vers. Praeterea: & seqq.

Nec visum fuit relevare, quod haec bona ex Sta- 11
tuto & consuetudine Abbatiae essent ad quoscunque etiam extraneos transitoria; ut fuit dictum in Farfen. bonorum 19. Decembris 1614. coram bon. mem. Buratto decis. 87. in recent. decis. 642. Ideo justè potuerit Tiberius instituere in illis haeredem dictum Octavianum Camillum.

Nam quoad eam partem, quae subjacet fideicom- 12
misso per Octavianum ejus Patrem ad favorem ejusdem Catharinae ordinato, in casu, in quo ille decessisset sine filiis legitimis & naturalibus; ut constat ex testamento condito die mensis Maji, anno 1627. non poterat sanè de illa in extraneos disponere in praejudicium substituti, l. qui filium, in fin. princip. ff. ad S. C. Trebellian. l. fin. §. sed quia nostra, & seq. Cod. comm. de leg. Gloss. in l. conficiuntur, §. 1. in verbo, testatur, in fin. ff. de jur. Codicill. Socin. jun. consil. 72. n. 46. vers. nec aliter: libro primo.

De residuo autem ratione detractionum, vel alia parte ad ipsum proprio jure spe- 13
ctante, minus potuit in favorem illius disponere:

nam eſto quod hæc bona ejuſmodi ſint naturæ, ut extraneis relinqui valeant; id tamen intelligi debet de
13 his, qui alias capaces exiſtunt, non verò de incapacibus, qualis eſt Octavianus Camillus, ceſſante prætenſa legitimatione, ut fuit *in anteced. deciſ.* probatum: *leg. ut gradatim*, §. *& ſi lege*, *ff. de muner. & honor.* Bald. *conſil.* 207. *Quæſtio eſt*; *ſpurius: num.* 3. *verſ. quid ergo eſt: lib.* 2. Ruin. *conſil.* 105. *num.* 11. *verſ. Prædicta etiam: libr.* 3. Gabr. *conſil.* 83. *à num.* 3. *verſ. Verum puto: & ſeqq. per tot. & conſil.* 84. *num* 36. *verſ. primo quia: & ſeqq uſque ad finem*, *lib.* 2. B^im. *conſil.* 2. *ſub num.* 66. *verſ. nam licet*, *& ſequent. lib.* 1. Franc-Cald. *de jur. Emphyt. lib.* 2. *quæſt.* 7. *ſub. n.* 39. *verſ. quod tamen juri repugnat*: & latius *quæſtion.* 19. *à numer.* 28. *verſ. ex eo igitur*, & alii relati per Modern. Roman. *diſcept.* 218 *num.* 35. *verſ. quinta concluſio*, *& ſequenti*, *& diſcept.* 758. *à n.* 22 *verſ. quo vero ad nominationem*, *& ſeq.*

Et ita fuit deciſum utraque parte informante.

Piſaurenſis Iocalium, 22. Iunii 1648.

Coram R. P. D. Arguelles.

SUMMARIUM.

1 *Iocalia transmiſſa per ſponſum ſponſæ animo donandi; repeti non poſſunt, etiamſi ſint pretioſa.*

2 *Donatio irrevocabilis tenet etiam in pretioſis.*

3 *Iocalia quæ ſponſæ maritus miſit non animo donandi, reſtituenda ſunt marito, vel ejus hæredi, ſi matrimonium diſſolvatur.*

4 *Iocalia pretioſa in dubio non cenſentur uxori donata, ſed conceſſa ad uſum.*

Iocalia pretioſa quæ donata non præſumuntur, reſtituenda ſunt, diſſoluto matrimonio.

6 *Donatio nunquam præſumitur.*

7 *Veſtes & ornamenta pretioſa nonniſi ad uſum uxori conceſſa cenſentur.*

8 *Iocalia pretioſa nunquam cenſentur uxori donata, ſive ante, ſive poſt conſummatum matrimonium fuerint ei tradita.*

9 *Iocalia transmiſſa ſponſæ ut ornatior compareat, non dicuntur donata.*

10 *Animus alicujus probatur per teſtes deponentes ex certa ſcientia, ac de publica voce & fama.*

11 *Animus & voluntas Teſtatoris probatur per duos teſtes.*

12 *Teſtes ſingulares admittuntur ad declarandum animum alicujus.*

13 *Animus alicujus probatur per duos teſtes conteſtes licet minus idoneos.*

14 *Teſtis unicus & ſingularis non probat.*

15 *Iocalia non præſumuntur donata per maritum uxori, per verba blanda & jocoſa.*

16 *Iocalia non præſumuntur donata, licet maritus dicat donare, illaque eſſe uxoris, quia intelligitur de donatione ad uſum.*

17 *Iocalia pretioſa donata non præſumuntur, neque inter Magnates.*

18 *Iocalia pretioſa à ſponſo non divite, ejus qualitate attenta non præſumuntur donata.*

19 *Iocalia pretioſa non præſumuntur donata, neque inter Nobiliſſimos, ſi attento eorum gradu ſponſus dives diti non poteſt.*

20 *Nobilitas & divitiæ non ſufficiunt pro præſumptione donationis, niſi actus à Nobili geſtus conveniat donationi, & agatur de rebus non magni valoris.*

21 *Donationis Iocalium præſumptio non intrat ex eo quod ſponſus ſit ſenex, & ſponſa juvenis, quando juventus ex aliis compenſata remanet.*

22 *Solutio plures in partes diviſa, incommodiſſima eſt creditori*

23 *Dotis exiguitas detrahit juventutis merito.*

24 *Compenſatio nulla conſiderari poteſt ubi non adeſt commodum burſale.*

25 *Dos quando eſt parva, ceſſat omnis præſumptio quod maritus voluerit uxori donare.*

26 *Conjecturæ ceſſant ubi conſtat de voluntate certa.*

27 *Iocalia non pretioſa, & ad quotidianum uſum deſtinata ſpectant ad uxorem irrevocabiliter, ideoque non veniunt reſtituenda.*

Intellige ut num. ſeqq.

28 *Iocalia non pretioſa reſtituenda veniunt, quando apparet ſponſum non habuiſſe animum donandi.*

29 *Iocalia etiam non pretioſa in dubio non præſumuntur donata à ſponſo, ſed ad uſum conceſſa ſponſæ.*

30 *Iocalia donata per ſponſum ſponſæ, reſtituenda veniunt; ſi matrimonium non fuerit conſummatum.*

31 *Sponſalitia largitas facta dicitur ob cauſam matrimonii.*

32 *Matrimonii conditio, quæ adjecta intelligitur in ſponſalitia largitate, non dicitur perfectè adimpleta, niſi ſequatur matrimonii conſummatio.*

33 *Conſummatio matrimonii præſumitur ex eo, quod ſponſi ſimul cubuerint.*

34 *Mulieris teſtimonium non attenditur, præſertim ſi ſit unica & ancilla illius pro quo deponit.*

35 *Copula probari debet per præſumtiones violentas.*

36 *Sponſalitiam largitatem ut lucretur uxor, non ſufficit præſumptio conſummationis matrimonii, deducta ex eo quod ſponſus domum ſponſam adduxerit ſuam.*

37 *Vbi jus aliquod inducitur ex præſumptione certa, ſeu ex aliquo facto, non eſt ſatisfactum niſi illud factum ſit perfectum.*

38 *Intentionis ſuæ fundamentum quilibet probare tenetur.*

39 *Reus in ſuis exceptionibus fungi debet partibus actoris*

40 *Publica vox, & fama multum facit ad probandam copulam.*

41 *Publica vox & fama multum facit ad probandum quod inter ſponſos copula carnalis non fuerit ſequuta.*

42 *Copulam carnalem ſequutam non fuiſſe præſumptio oritur ex inſtantia ſponſi, ut ſponſa cum ipſo cohabitaret, vel ingredretur Monaſterium.*

43 *Monaſterium ingredi non poteſt uxor poſt conſummatum, matrimonium.*

44 *Matrimonium non conſummati præſumptio oritur ex eo quod pater ſponſæ exegerit creditum, quod fuerat pro dote ſponſo aſſignatum, ipſo ſponſo vivente.*

45 *Exactio crediti delegati bona fide fieri non poteſt niſi delegationis cauſa ſublata.*

46 *Matrimonii non conſummati præſumptio oritur ex præpropera ſponſæ migratione è cubiculo.*

47 *Matrimonii non conſummati præſumptio oritur ex eo quod ſponſa alleget ſponſi ſenectutem.*

48 *Senis amplexum puell afugit.*

49 *Impotentia viri ad coitum ut poſſit allegari per ſponſam, non ſufficit quod una nocte ſui copiam feceri, ſed tempus conveniens expectandum venit.*

50 *Matrimonii conſummationem tunc ſponſa tenetur probationibus urgentioribus juſtificare, quando militant præſumptionibus in contrarium.*

51 *Sponſa tenetur ad domum viri accedere, & cum eo habitare de Iure Naturali, Divino, & poſitivo.*

52 *Vxor tenetur marito debitum reddere ad filiorum procreationem.*

53 *Procreatio liberorum eſt finis matrimonii.*

54 *Vxor tenetur ſequi maritum ad ſuum domicilium.*

55 *Vxor recuſans adire domicilium mariti, peccat mortaliter.*

56 *Matrimonium contrahens habet pro fine non ſolum liberorum procreationem, ſed omnia quæ veniunt ex natura matrimonii.*

57 *Vita conjugum conſuetudo venit ex natura matrimonii.*

58 *Donationis ſponſæ factæ, cauſâ non ſecutâ ob culpam ipſius ſponſæ, non poteſt quidquam ex donatione proveniens per ſponſam retineri.*

59 *Cauſa impleta non videtur, niſi plenè ſequatur illius effectus.*

60 *Veſtes quotidianæ ideo cenſentur donatæ per ſponſum ſponſæ, quia computantur in alimentis.*

61 *Vir non tenetur alere uxorem quæ ſine juſta cauſa ab eo recedit.*

62 *Mulier debet eſſe in obſequio viri.*

63 *Vir alit uxorem principaliter propter obſequia quæ ipſi ab uxore præſtantur.*

64 *Virum cogere ad præſtandum alimenta uxori, quando ipſa uxore, & dote fuit ſpoliatus, durum eſt.*

65 *Vir uxorem indotam alere non tenetur*

66 *Partis implementum non ſufficit, ſed totum venit adimplendum.*

67 *Obligatio ita venit adimplenda, ut Implementum non avocetur ab eo cui fuit adimpletum.*

68 *Poſſeſſionem adeptus non videtur is, qui ita nactus eſt, ut eam retinere non poſſit.*

69 *Præmium quis referre non debet ex actu pœna digno.*

70 Donata

70 *Donata parentibus sponsæ ob causam matrimonii repeti possunt ab ipsis parentibus, si non sequatur consummatio matrimonii, vel ab ipsa sponsa, ut n 72.*
71 *Donatio ob causam intercidit etiam quod causa non fuerit sequuta ob casum fortuitum.*
73 *Interesse præstare tenetur in donatione ob causam ille, qui non adimplet.*
74 *Sumptus in donatione ob causam factos reficere tenetur is qui non adimplet.*
75 *Pecuniæ non computantur inter res ad usum quotidianum sponsæ comparatas.*
76 *Quantitas pecuniarum probatur juramento partis, quando constat in genere de traditione pecuniarum.*
77 *Dictum unius, reputatur nullius.*
78 *Donata sponsæ à consanguineis viri dissoluto matrimonio restituenda veniunt per sponsam, sive pretiosa sint sive non: ut n. 89.*
79 *Donata sponsæ à consanguineis viri, censentur donata contemplatione ipsius viri.*
81 *Donata sponsæ à consanguineis viri, contemplatione ipsius viri donata præsumuntur, etiamsi sint muliebria.*
82 *Vestes laceratas restituendo non satisfacit mulier, cujus culpa matrimonium non fuit secutum, quia tali casu non valuit illis bona fide uti.*

DECISIO XCI.

DIssoluto matrimonio anno 1644. inter Dominam Comitissam Mariam Lauram Santinellam & bonæ memoriæ Dominum Camillum Pamphilium; istius hæres coram Auditoribus Eminentissimis Legati Urbinatens. petiit jocalia aliasque res per sponsum sponsæ traditas, ac transmissas; & per sententiam obtinuit condemnari ad restituenda jocalia & vestes pretiosas ac festivas dumtaxat.

Causa appellationis mihi commissa, dubitavi, an, & quæ res veniant per Comitissam restituendæ? Et Domini pro enucleatione dubii, animadvertebant res, de quibus agitur, esse triplicis speciei: *Primò* siquidem, Jocalia auro composita & margaritis gemmisque ornata considerabant. *Secundò*, vestes festivas, & pretiosas. *Tertiò*, vestes quotidianas, aliasque res parvi momenti, & crumenam nummorum.

1 Posita autem hac distinctione facti, intrat modò distinctio Juris per Rotam & Doctores communiter amplexata, quoad illas res in primo & secundo loco descriptas, nempè quod aut sponsus tales res sponsæ animo donandi tradidit per se, vel per Nunciũ habentem Commissionem ad donandum; & tunc intelliguntur donatæ irrevocabiliter, & repeti non possunt; per
2 text, *in leg. Mater. Cod de donat. ante nupt leg. cum hic status*, §. 1. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* juxta intellectum Bartol. *in leg penult.* §. *servus, ff. solut. matrimon.* Bald. *in authent. ex testamento, n 3 Cod. de collat.* & tunc nihil refert quod sint pretiosæ; cum etiam in pretiosis teneat donatio irrevocabiliter: *leg. quod adipiscendæ, & leg. nuper, ff de donat. inter vir. & uxor.* Roman. *consil.* 146. incipit, *Ista quæstio: per tot.* Palacios *in Rubrica de donat. inter vir. & uxor.* §. 5. Fontanell. *de pact. nupt. clausf.* 7. *gloss.* 3. *parte* 6. *num.* 76. Rota *decis.* 113. *num.* 1. *part* 1. *recent.* Surd. *decis.* 166. *num.* 12. *& seqq.* sanct. mem. Greg. XV. *decis.* 474. *n.* 1.

3 Aut verò constat quod sponsus noluit donare, sed duntaxat ad usum concedere; & tunc soluto matrimonio restituendæ sunt marito, vel ejus hæredi: *l. mortis suæ causa in fine, Digestis, de donat. inter vir. & uxor. in leg. commodato*, §. *sicut, Digestis, commodati:* Fontanell *ubi supra*, *d. num.* 74. *circa med. vers. aut verò constat sponsum*, *&c.* Rota *decis.* 113. *n.* 2. *p.* 1. *recent.*

4 Aut sumus in dubio, quia non constat de animo sponsi donandi; & isto casu Doct. in varias opiniones devenerunt; ut ex traditis à Bartolo *in leg. penult.* §. *servus num.* 2. *Digestis, solut matrimon.* ab Angel. *ibi num.* 3 Imol. *numero* 10. & Castr. *num.* 4. Fontanell. *ubi suprà numero* 67. Rota *decis.* 113. *num.* 2. *parte* 2. *recent.*

Sed communiter in hoc conveniunt, quod quando Jocalia sunt pretiosa, & vestes etiam festivæ, pretiosæ, & magni valoris, non censentur donata, sed transmissa ad usum sponsæ, & ut gratia ipsius sponsi, & ejus honoris, honestius, ac honorificentius incedere valeat; & ideo hæredibus viri veniunt restituenda: per text. *in leg. ut certo.* §. *interdum*, *vers.* 1. *ff. commodati: l. sed si vir bona* 31. *Digestis, de donat. inter vir. & uxor. l. id vestimentum* 25 *ff. de pecul & leg. Quintus Mutius* 27 § *cui legatum* 4. *vers. si factum*, ibi, *sive alterius visionis causa*, *&c. ff. de auro & argent. leg. l hoc legatum* 45 *l. si quid earum* 47. *Digestis, de legat.* 3. cum aliis per Palac. Rubios *dict.* §. 3. *& d.* §. 4. Bartol. *in dict. leg. penult.* § 1. *num.* 3. *vers. tertia opinio, ff. sol. matrimon.* Corn. *consf.* 81. *num.* 10. *& seqq. libro.* 1. Roland. *consil.* 10. *num.* 15. *libr. eodem.* Honded. *consil.* 30. *num.* 14. *lib.* 2. Surd. *de decis.* 166. *num.* 4 *& seqq.* Fontanell. *dict. clauf.* 7. *gloss.* 3. *part.* 6. *numer.* 74. *sub med. vers.* aut *sumus in dubio:* sanct. mem. Greg. XV. *dict. decis.* 474. *n* 1. Rota *d. decis.* 113. *num.* 3. *pag.* 1. *recent.* & multi alii statim citandi.

Quibus sic præmissis in facto, & in Jure, facilis visa fuit resolutio præsentis dubii, quoad res in primo & secundo loco descriptas, quod scilicet cum non probetur per Comitissam, donatas fuisse à sponso; nec à Nuncio donandi facultatem habente, 5 tanquam pretiosas, festivas, magni valoris, & deferendas duntaxat dum in publicum prodiret sponsa, censentur accommodatæ ad usum; & causâ ac gratiâ mariti, ejusque honoris, ut ornatior sponsa incederet: & ideo cum non versemur in primo casu, hoc sufficit ad effectum, ut dissoluto matrimonio veniant restituendæ: *leg. sicut certo*, §. *interdum*, *ff. commodati:* & communiter Doct. *in leg. penult.* §. *servis uxoris, ff. soluto matrim.* Bald. *in auth. ex testamento, num.* 30. *C. de collat.* Angel. *consil.* 339. *num* 2. *vers. contrarium:* Anchar. *consil.* 181. *num.* 3. Castr. *consf.* 438. *num* 2. *lib.* 2. Boerius *in consuetud. Bituricen. cap.* 8. *collat.* 4. *post med.* qui dicit ita fuisse pluries judicatum contra Viduas: Afflict. *decis.* 311. *numero primo & secundo*, qui testatur ita judicasse consilium Neapolitanum tribus vicibus contra Nobiles fœminas: Surd. *dict. decis.* 166. *num.* 4. *& seq.* Cardin. Mantic. *de tacitis: lib.* 21. *tit.* 6. *n.* 5. *&* 6. *qui de receptissima testatur sententia:* Palat. Rub. *in Rubric. de donat.* § 6. *numero quinto & undecimo*, *à numer.* 1. Cancer. *var. resolut. libro primo*, *cap.* 9. *num.* 191. Ripol. *var. cap.* 10. *num.* 72. Gomez. *ad leg.* 50. *Tauri*, *num* 3. & alii congesti à Merend. *controversf. lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 2. latissimè Sanchez *de Matrim. lib.* 6 *disputat.* 25. *num.* 10. *& seq.* Cyriac. *controv* 120. *num.* 50. *&* 67. & Rota pluries hanc opinionem sequuta est, ut coram Bisigneto *decis unica*, *sub num.* 4. *vers. quoad vasa, & Jocalia*; *& num seq. de donat. inter virum, & uxor. in Vrbevetana Jocalium* 22 *Junii* 1589. *coram Orano*; *in Ferrarien. lucri dotis* 13. *Martii* 1606. *coram Manzanedo*, quæ est *supra allegat. decis* 113. *part.* 1. *recent.* & coram sanct. mem. Greg. XV. *dict decis.* 474. *& in Romana Jocalium* 11. *Decembris* 1641. *coram bon. mem. Merlino in* §. *posito autem*, *&c.* ubi subdit rationem, posse credi maritum tradidisse hæc Jocalia ad pompam, & dignitatem suæ Familiæ, ut satisfaceret consuetudini Patriæ: dedecus enim fuisset, si ejus sponsa inculta prodiisset: Ideo rejicienda est 6 præsumptio donationis, quæ nunquam admitti solet dum alia recipi potest: *leg. cum de indebito, Digestis, de probat.* Sanchez, Cyriac. Fontanell. & alii superius allegati, & perpendit Rota *in dict. decis. unica, num.* 6. *coram Bisignetto*, *de donat. inter vir. & uxor. & d. decis.* 113. *num.* 4. *part.* 1. *recent.* & quod vestes, & orna-

usum latè multis citatis, Antonell. jun. *cent. 1. consil. 24. n. 1. & seq.*

8 Nec ulla distinctio est facienda, an Jocalia tradita fuerint ante, vel post cosummatum matrimonium: Quia quocunque tempore inspecto, nunquam censentur donata quando sunt pretiosa; semper enim militat eadem ratio non præsumendæ donationis, dum alia capi potest præsumptio; ut optime probat text. *in dict. l. sicut certo*, §. *interdum*, ibi *sponsa fortè sua vel uxori, Digestis commodat.* Imol *in leg. penult.* §. *Servus, sub num 12. vers. item attende, Digestis, solut. matrim.* Roland. *consil.* 10. *num.* 13. *volum.* 1. Clar. *in* §. *donatio, quæst.* 10. *num.* 3. Rota *in dict. decis.* 474. *num.* 2. coram sanct. mem. Gregor. XV. *& dict decis.* 113. *part.* 1. *recent. n.* 7. *&* 9. ubi prudenter dubitavit de opinione Anton. Gomezii contrarium tenentis; quem postea, & insuper Montalu. & Matienz male distinguentes apertè reprobavit Guttierrez *pract. quæst. civil. lib.* 2. *quæstion.* 19. *per totam*, & reprobat etiam Sanchez *de Matrim. dict. lib.* 6. *disputat.* 25. *num.* 28. Rota *in d. Romana Iocalium coram Merlino in* §. *nec vero ulla facienda*, & alii per Merend. *ubi suprà, n.* 4. & Leo *decis. Valentin.* 36. *n.* 8. *& d decis.* 113. *n* 9 *p.* 1. *recent.*

Prædictaque certiora sunt in casu nostro, quia nedum pro parte Comitissæ non probatum fuit nos versari in primo casu, prout debuit ad effectum defendendi donationem, quam prætendebat, & sat esset nos versari in tertio casu, nempe in dubio, quod scilicet, non constet de animo donandi, ad effectum

9 ut donatio excludatur: Sed insuper ex depositionibus Testium datis *in Summario hæredis num.* 10. probatur, sponsum prædictas res sponsæ transmisisse ut incederet ornatior, *e conforme alle sue pari*, (ut sunt verba testium;) ideo certum remanet, nos versari in secundo casu excludenre penitus donationem: ut probant supra allegati, & signanter Fontanell. *de pact. nupt. dict. claus.* 6. *gloss.* 3 *p.* 6. *num* 74. *circa*

10 *med.* & Rota *dict. decision.* 113 *n* 2. *p.* 1. *recent.*

Et prædictis testibus animum sponsi non donandi deponentibus omnino est inhærendum; cum unus sit Avunculus comitissæ, omnes sint formiter examinati, & deponant de certa scientia, & publica voce & fama, ex notatis per Bart ol. *in leg. admonendi, sub num.* 48. *ff. de jurejur.* Alexand. *cons.* 180 *sub num.* 6.

11 *vers. licet enim libr.* 2. Gabr. *de probat. concl.* 1. *n.* 8. & in fortioribus terminis quod ad declarandum animum, & voluntatem testatoris, sufficiant duo testes tradunt Mantica *de conject. lib.* 3. *tit.* 1. *numer.* 2.

12 Afflict. *decis.* 44. *n.* 27. *vers. testatorem, & num.* 29. *vers. ex quo probatur:* Rota *decis.* 761. *num.* 13. *p.* 1. *recent.* Imò quod sufficiant testes singulares, Cast. *consil.* 395. *n.* 1. *vers. isti quidem testes, post med. lib.* 2. Aymon. *cons.* 73. *num.* 33. *& consil.* 714. *n.* 16. Socin. jun. *consil.* 178. *num.* 6. *& seq. lib.* 2. Rota *decis.* 765. *n.* 7. *p.* 2. *recent, & decis.* 1302. *num.* 1. coram Sera-

13 phin.

Quodque ad hunc effectum sufficiant duo testes contestes & minus idonei, tradit Signorol *cons.* 188. *n* 15. Mandell. *consil* 529. *n.* 2. ubi de communi. Surd. *consil.* 129. *n.* 28. *in fine & consil.* 356. *n.* 12. Mantic *de conject. ult. volun. lib.* 12. *tit.* 16. *sub. num.* 2. *& seq.* & Rota *decis.* 381. *num.* 6. *& seq.* coram Cavaler. *& in Avenionens. fideicomm.* 9. *Decembris* 1637. §. *nec Dominis, coram Eminentiss. & Reverendiss. D. meo Card. Panzirolo.*

Absque eo quod quidquam obstet unicus testis à Comitissa datus, *num.* 2. deponens sponsum de his jocalibus & vestibus, dum sponsa exornabatur,

14 dixisse; *Mettetegliele aciose le goda, perche son sue:* Tum quia ista verba non probantur per testem unicum & singularem, *cap. licet, & cap. veniens de testibus.* Farinac. *de testibus, quæstion.* 63, *capit.* 1 *& seq.* Rota *in Florentina seu Bonon. de Barbadoris* 25 *Jul.* 1640. coram Coccino: Tum etiam quia 15

prolata non sufficerent ad inducendam donationem tanquam blanda & jocosa, ad hoc à sponso prolata ut puellæ sponsæ animum, & gemmis, & vestibus, & verbis recrearet; non autem ut inde desumi posset argumentum donationis: quemadmodum dicitur de verbis captatoriis, & blandis *in cap. cum venissent*, & *ibi* Canonist. *de instit. & in leg. ita stipulatus*, ubi Jason. *n.* 5. *ff. de verb. obligat.* latè multis congestis, Gomez. *in dict. leg. Tauri* 50. *num.* 3. & in his terminis Sanch. *de Matrim. d. lib.* 6. *disputat.* 25. *sub. num.* 14. *vers. at licet, & vers.* 3. *quia: & num.* 15. etsi vir fateatur res esse uxoris, contra Barbos. *& in dict. Romana Jocalium* 11. *Decembris* 1641. *coram Merlino, in* §. *deducta autem, &c. & in dict. decision.* 113. *num.* 10. *part.* 1. *recent.* sed juxta subjectam materiam intelligi deberent ad omne pejus de donatione ad usum: ut docet Bartol. *in leg.* 1. §. *nec Castrense, num.* 10. *vers. & ideo puto ff. de collat. bon.* Palatios *ad Rubr. de donat. inter vir. & uxor.* §. 7. *num.* 1. *& seq. &* §. 11. *à num.* 1. ubi latè multis adductis juribus: optima & singularis Gloss. *in l. cum quid in verb. pro canto. ff. si cert. pet.* multi apud Merend. *ubi supra ad num.* 4. *vers quo in casu, &c.* Tusch. *concl* 698. *num.* 27. *in verb. donatio*, cum aliis per Roland. *consil.* 10. *num*, 15. *&* 16. *lib.* 1. & Borgnin. 27. *in verb. donatio*, cum aliis per Rotam *decis* 64. *num.* 19. *& seq.* Fontanell. *ubi suprà num.* 76. Ursill ad Afflict. *decis.* 315. *num.* 1. Moder. Maceraten. *d. cons* 24. *n.* 3. ex Alexand. Roland. & aliis. 16

Nec placuerunt Dominis conjecturæ per informantes pro Comitissa ponderatæ: Nam prima deducta ex Nobilitate utriusque conjugis, non urget: Imo verior est Contraria, quod nempè Jocalia pretiosa, neque inter Magnetes, censentur donata; quemadmodum de pretiosis ornamentis traditis à Roberto Malatesta sponso filiæ Ducis Urbini sponsæ, consuluit Corn. *consil.* 81. *volum.* 1. & comprobant Laderch. *consil.* 118. *num.* 3. *&* 4. Honded. *consil* 30 *vol.* 2. & de Magnatibus Regni Viris primariis, & opulentissimis loquitur Gutierrez *pract. quæst. lib.* 2 *quæst.* 19. *num.* 4. *&* 9. & de familia Justiniana Clarissima & splendidissima loquitur dict. decis Romana *Jocalium coram Merlino:* & de familia Bentivolia Nobilissima loquitur dicta decisio 113. *parte prima recent.* quæ *numero* 14. subdit, quod contraria opinio aliquam probabilitatem haberet, si conjuges essent disparis conditionis, quæ disparitas hic cessat: Grat. *discept forens. cap.* 189, *num.* 19. *&* 20. Surd. *d. decis.* 166. *n.* 21. 17

18

Quæ doctrinæ caret difficultate, quando Maritus attenta ejus qualitate, non potest dici dives: Cancer. *dict. cap.* 9. *num* 192. plurimi apud Merend. *ubi supra num.* 3. probantes istam distinctionem etiam inter conjuges Illustrissimos: quia non solum qualitas, sed etiam facultates sunt consideranda: *leg. si filiæ* 43. *Digestis, de legibus, leg. quæro,* 60. *leg. sive generalis* 61 *& leg. cum post.* 69. §. *gener à Socero* 4. *ff. de jur. dot.* Menochius *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 88. *num* 49. *&* 50. *& cent.* 3. *cas.* 118. *num.* 15. ubi hoc tantum procedere in opulentissimis, & Principibus: Barbos. *in leg. quæ dotis* 34. *num.* 80. *vers.* 2. *limita: ff. sol. matrim.* Fontenell. *de pactis nupt. d. claus.* 7. *gloss* 3. *part.* 6. *num.* 77. Leo *dict. decis. Valentin.* 36. *numer.* 5. optimè Rota *dict. decis.* 113. *num.* 3. *part.* 1. *recent.* Imò & Nobilitatem & divitias simul non sufficere, nisi actus à Nobili gestus conveniret donationi; & in rebus non magnis: ex Bar. & aliis contra Barbos. defendit. Sanchez *de Matrim. d. disp.* 25. *n.* 19 *vers. cæterum:* ubi fusè 19

20

Secunda

Secunda verò conjectura deprompta ex senectute
21 sponsi, & juventute sponsæ: eò minus visa fuit relevans: Nam præterquam quod senectus ista non probatur, non intrat præsumptio donationis quando ex aliis manet recompensata juventus: Honded. *d. consil.* 30. *num.* 26. *lib.* 2. Bald. Novell. *in tract. de dot. part* 10. *num.* 10.

Et satis recompensata videtur juventus sponsæ ex eo, quod nupta fuerit cum tam modica dote, quæ licet fuerit scutor. trium millium, attamen duo millia erant accipienda in bonis stabilibus æstimatis, & reliqua mille in sex terminis, & sex annis, minutatim solvenda;
22 quæ solutio incommodissima est creditori: *l.* 3. *ff. de aliment. & cibar. legat. leg. planè* 3. *ff. famil. ercis.* cum aliis per Gloss. *ibi, verb non minimam*: & per Anton. Fabr. *in Rational.* Gait. *de Credito*, *cap.* 4. *quæst.* 8. *numer.* 1045. & 1046. ubi in puncto de dote;
23 nam exiguitas dotis detrahit juventutis merito: ut istis verbis, Surd. *decision.* 64. *num.* 36. *in fin.* & concludit Palat. Rub. *ubi supra* §. 11 in his pretiosis, non censeri donationem nec à Sene factam: quia cum *in* §. 10. loquutus fuisset de Sene; postmodum *in dict.* §. disting uit inter pretiosas, & quotidianas: quo argumento utitur Sanch. *dict. disputat.* 25. *num.* 19. *vers. Cæterum*: Leo, *ubi supra n.* 17.

24 Et nullam posse considerari recompensationem ubi non adest commodum bursale, dixit Bald. Novell. *d. tract. de dot. part* 10 *n.* 8. in puncto de donatione facta Juveni à Sene: quæ magis stringunt in proposito, ex eo quod Fratres Camilli sponsi, habuerunt dotes sex millium scutorum, licet fuissent minus divites:
25 Et quando dos est parva, non præsumitur donatio, etiamsi alias præsumeretur: Palac. Rub. *dict.* §. 1. *n.* 14. *in fine*, Fontanell. *ubi supra n.* 72.

Et tandem ista conjectura nihil omnino potest operari,
26 quando constat de voluntate (prout in casu nostro) Sponsi non donandi; ut probant omnes supra allegati: quibus addi possunt Honded. *dict. consil.* 30. *num* 25. *lib.* 2. Gail. *observ.* 144. *num.* 6. *lib.* 2. Cardin. Seraphin. *decis.* 712. *num.* 4 Reverendiss. Urgellen. *decision.* 405. *num.* 10. Rota *decis.* 478. *num.* 10. *part.* 4. *tom.* 2. *recent.*

Et hæc concordes Domini dixerunt quoad res in primo & secundo loco descriptas, & in sententia de partibus enumeratas, nempe filium Margaritarum, jocale aureum adamantibus ornatum, duos annulos aureos cum rubino, & adamante in eis aptatis, inaures aureos cum Margaritis ex eis pendentibus, & vestes sericas, ut vulgo dicitur, *L' habito di Broccatto Rosino, e la veste di Broccatto bianco.*

27 Quo vero ad alia in tertio loco descripta Domini non fuerunt concordes: quia licet pro majori parte censuerint quod ea tanquam non pretiosa, & ad quotidianum usum destinata, irrevocabiliter spectent ad viduam superstitem: & ideo non veniant restituenda; afflict. *decis.* 315. *num.* 3. & *ibi* Add. *vers. vestes missæ uxori*: & Ursill *num.* 1. Menoch. qui admittit, Judicis partes esse hoc arbitrari; *cas.* 215 *de arbitrar Iudic.* Guttierrez *pract. quæst. libr.* 2. *quæstion.* 19. *n.* 9. Cyriac. *contrrv.* 120. *num.* 54. & 72. Surd. *decis.* 166. *numer.* 8. Sanchez *de Matrimon. lib.* 6. *disput.* 25. *n.* 10. 11. 13. 22. 23. 24. 25. & *seq.* Fontanell. *de pact. nupt. d. clausf.* 7. *gloss.* 3. *part.* 6, *num.* 54. 55. 56. & 58. ubi de vestibus arbitrandis à Judice: & *d. clausf. gloss.* 7. 3. *part.* 7. *num.* 89. & Bartol. *in l. in his* §. 1. *ff. solut. matrim.* Bald. *in leg. cum à te, col. fin. Cod. de donat. ant. nupt.* Peregrin. *decis.* 140. *num* 3. Castill. *decis* 93 *num.* 9. Rota *in dict. Romana jocalium coram Merlino*, §. *finali*, Gom. *ubi sup. n.* 4. *ad fin.* Menoch *de arbitr. cas.* 88. *num.* 51. & *cas.* 218. *n.* 8 ubi plures Sanch. *de Matrim. d. disp.* 25. *num.* 20, alii per Merend. *d. cap.* 27. *num.* 5.

Unus tamen ex Dominis ajebat in præsenti casu non solum vestes pretiosas, sed etiam quotidianas, & 28 omnia alia parvi etiam valoris esse restituenda: Quia quando apparet de animo non donandi, nihil, nec modicum quidem, apud sponsam remanere debet; ut probant omnes allegati *in principio decisionis*: Ex 29 quibus multi etiam in dubio dixerunt, non præsumi donata, ex allegatis à Fontanell. *supra n.* 67. Ursill. ad afflict. *decis.* 315. *n.* 1, Sanchez *dict. disp.* 15 *n.*....

At in præsenti, testes *in Summ hæred n* 10. deponunt Dominum Camillum voluisse dumtaxat ad usum commodare, non autem donare: sed si intelligeretur 30 donatio, adhuc omnia essent restituenda; quia omnes præcitati Doctores loquuntur, non solum quando Matrimonium est ratum, sed etiam quando est consummatum; aliàs nihil sponsam lucrari: Gregor Lopez. *in lib.* 3. *tit.* 21 *part.* 4. Gomez *in l.* 50. *Tauri n.* 3. melius Palac. *de Rubr* §. 4. *in princip* & *in l.* 52. *Tauri n.* 16. Sanchez *d. lib.* 6. *de Matrim. disp* 19 *n.* 2 & 3. optima omnes ratione; quia cum ista sponsalitia largitas facta sit ob causam Matrimonii, *l. cum veterum* 31 15. *C. d. donat. ante nuppt.* ubi DD. non accedente consummatione, non est perfecte adimpleta conditio.

Nec dicatur, consummationem præsumi ex eo, 32 quod simul sponsi cubuerint: Nam ultra quod hoc 33 non probatur, solum enim producitur cujusdam Ancillæ testimonium, quæ nihil aliud dicit, quam quod sponsi remanserant soli in cubiculo; quæ cum sit mulier Ancilla, & unica, eam nihil probare clarius est, quam ut probatione indigeat: Farinac. *de testib* q. 59. *n.* 4. & 37. & *quæst.* 55. *n.* 57. & *n.* 113 & *quæst.* 63. 34 *cap.* 1. *num* 1. Et etiam admissa hac depositione, nihil relevat; quia ad probandam copulam, præsumptiones debent esse violentæ: *cap præterea* 27. *de testib. cap. ex literis* 12. *cap* 3. *loco* 13. *de præs.* Rota multis 35 citatis *in Romana nullitatis Matrimonii* 19. *Ian.* 1646. § & *in hac materia*, *coram me*: Et quod ad lucrandam largititatem sponsalitiam non sufficiat præsumptio consummationis Matrimonii, resultans ex eo, 36 quod Sponsus traduxerit Sponsam ad domum suam; docet Abb. *in cap fin de sponsal.* & aliis citatis Sanchez *dict. lib.* 6. *disp.* 19. *num.* 4. reprobato Gregorio Lopez.

Nec interest, quod opponitur in facto: Quia ut bene 47 notat Abb. *in dict. cap. fin. de sponsal. n.* 2. ubi jus aliquod inducitur ex præsumptione certa, seu ex aliquo facto; non est satisfactum, nisi illud factum sit perfectum: quæ sunt ipsius Abbatis verba, & optimus ille textus ad propositum.

Et cum hoc sit suæ intentionis fundamentum, id tenetur probare: quia in exceptionibus reum parti- 38 bus Actoris fungi oportere, ipsumque exceptionem 39 velut intentionem implere, his verbis Ulpian ait, *in leg. in exceptionibus* 19. *ff. de probat.* & ad idem est textus *in leg. ab ea* 5. *l. fi. pactum* 9. *l. quoties* 18. *eodem tit. lib.* 1. *de except.* cum aliis per Gloss. & Gotofred. *ubiq.*

Imo è contrario pro non consummatione Matrimonii, multa videntur urgere. Primò testes, qui deponunt se id audivisse sæpius à Domino Camillo, & de publica voce & fama, quæ cum multum attendatur, 40 etiam ad probandam copulam, *cap. præterea* 27. *de testib. cap.* 2. *de consanguin.* & *affinit.* à fortiori pro non culpa facit. 41

Secundo confessio Judicialis ejusdem sponsi, dum petiit ut sponsa cohabitaret, vel Religionem intraret: 42 quod ultimum fieri non poterat Matrimonio consummato: *cap. ex publico*, *de consanguinit.* & *affinit.* Sanchez cum multis, *de Matrim. lib.* 2. *disput.* 22. & 24. *per tot.* 43

Tertiò, non leve argumentum est Matrimonii non consummati, quod Pater sponsæ dotem pro- 44

promissam Camillo, â debitore eidem delegato exegit,
vivente eodem Camillo; quod contra bonam fidem
45 factum fuisset, si Matrimonium non habuisset pro
desperato.
46 Nec levis præsumptio est, ipsa propera, & ante-
lucana sponsæ è cubiculo, sive è cubili migratio,
ut colligitur ex cujusdam Poetæ versu.

Nec mora prosiluit tunicâ velata recinctâ, &c.

Et unus ex testibus Avunculus sponsæ pro argumento
non consummationis adducit, noluisse sequi Mari-
tum.
Accedit, quod ipsa allegat senectutem sponsi, &
47 licet non satis probetur, sufficit tamen ad præsumen-
dum, quod eum tanquam Senem aspexerit, imo despe-
xerit; ut ex alio Poeta.

48 *Et Senis amplexum culta puella fugit.*

Nec se excusare potest à culpa, ut prætenditur ab
49 informantibus pro ea: quia non sufficit copiam sui
nocte una Marito fecisse: nam debuit tempus conve-
niens expectare: ad tradita per Sanchez *de Matrim.*
lib. 7. disput. 108. *n.* 12. Narbon. *de ætat. ann.* 50. *q.* 6.
n. 1. quia ut ait Saliricus.

Quod non est hodie cras erit.

Et magis in puncto Plaut. *Summa tamen excusationis*
mea hæc est: Placebo tibi, si me culpam emendare permi-
seris.
50 Ex quibus præsumptionibus oritur saltem quod
sponsa majoris probationis onere prægravetur: Gloss.
& DD. *in leg. transactione, Cod. de transact.*
Sed & fortè sufficeret, etiam consummato matri-
51 monio, noln isse sponsam ad Viri domum accedere, &
cohabitare, ad quod de jure naturali, divino, &
positivo teneri docet Sanch. *supra, lib.* 9. *disp.* 4. *n.* 2.
sicut & debitum reddere ad liberorum procreationem
quæ finis est Matrimonii: idem Sanchez *lib.* 2. *disp.* 29.
n. 8. & 14. & sequi Maritum ad suum domicilium,
52 *c. unaquaque*, 13. *q.* 2. & *ibi* Gloss. & Barbos. Tiraquell.
leg. 1. *connub. gl.* 1. *p.* 1. *n.* 39. Sanchez *supra*, *lib.* 1.
53 *disput.* 40. *n.* 6. & *disp.* 41. *à n.* 1. sub pœna peccati
54 mortalis, *n.* 2. Navarr. *in summ. cap.* 14. *n.* 20. cum
55 aliis per eos adductis.
Præterquam quod contrahens Matrimonium, non
56 solum liberorum procreaionem intendit, sed omnia
quæ veniunt ex natura matrimonii, ut est illa indivi-
dua vitæ consuetudo; de qua in ejus definitione:
57 *cap. illud, in fine, de præs. leg.* 1. *ff. de nuptiis*, cum aliis
per Sanch. *dict. lib.* 2. *disp.* 1. *n.* 1. & Arist. *lib.* 8. *Ethic.*
cap. 12. *Homines*, ait, *conjugium subeunt, non solum*
procreationis, sed eorum etiam gratia, quæ ad ipsam con-
ferunt vitam: & ex Divo Thom. & aliis Sanchez *d.*
lib. 9. *disp.* 4. *n.* 4.
Et sic cum causa, propter quam fuit facta donatio,
58 non fuerit sequuta, & hoc sponsæ culpa, quæ Juris
præceptis & Judicis decerto insuper habitis, *Summ.*
num. 4. noluit cohabitare, nullo Jure poterit nec mo-
dicum ex dicta donationeretinere: *l.* 1. §. *finali, ff. de*
donat. leg. 1. §. *dictam* 8. *Cod. de condict. ob caus. l. si*
ego 9. *ff. de jur. dot.* quia causa non videtur impleta
nisi plene sequatur effectus: text. *fin l. n. ff. de condict.*
59 *caus. dat.*
Accedit, vestes quotidianas ideo censeri donatas,
60 quia computantur in alimentis: ut latè probat San-
61 chez *de Matrim. dict. disput.* 25. *n.* 10. 26 & 28. Sed Vi-
rum non teneri alere uxorem, quæ sine justa causa ab
eo recedit, multis probat Surdus *de aliment. tit.* 7. *q.* 16.
n. 1. & *tit.* 6. *q.* 10. *n.* 5. quia mulier debet esse in obsequio
62 Viri, & eam principaliter Maritus alit propter obsequia
63 quæ præstantur ab ipsa: Surd. *d. q.* 16. *num.* 12. & be-
64 ne *tit.* 3. *q.* 32. *n.* 8. & durum quidem fuisset ad alimen-
65 ta Virum cogere, uxore ipsa & dote spoliatum; cum
alias nec indotatam alere teneatur, ex *vulgatis.*
66 Nec sufficit partem implere, nisi totum perfectè im-
67 pletum sit: *leg. si quis aliam* 46. *ff. de solut.* & ita implea-
tur ut non avocetur ab accipiente: *l. si rem meam* 20. *ff.*
de solut. cum aliis per Gloss. *ibi, verb. rem meam.* Non 68
enim videtur possessionem adeptus, qui ita nactus est,
ut eam retinere non possit, per hæc verba ait Javole-
nus *in l. non videtur* 20. *ff. de acquir. possess.* Non ergo
sufficere potest una nocte cum viro cohabitasse, si am-
plius non licuit Marito illam individuam vitæ consue-
tudinem retinere ex sponsæ culpa. Unde ex actu pœ- 69
na digno non debet ullum legale præmium reportare:
l. sive hæreditaria 22. *in fin. ff. de negot. gest.* Sanch.
d. lib. 6. *disp.* 18. *n.* 6.
Iisdem rationibus tentari posse videbatur, etiam
donata matri, sorori, & fratribus sponsæ, esse resti- 70
tuenda, vel ab ipsis accipientibus; cum fuerint ob 71
eandem causam donata: quia rediit ad non causam
effectu matrimonii plenè non sequuto, *leg. nihil refert*
4. *in ff. de condict. sine caus.* Nec interest quod per
eos non steterit: quia etiam casu fortuito non sequu- 72
ta causa, donatio intercidit: *dict. l.* 2. § *fin. ff. de donat.* 73
Vel ab ipsa sponsa, quia in datione ob causam, qui non 74
adimplet, tenetur ad interesse: *l. naturalis* 5. §. 1. & 2.
ff. de præscript. verb. & ad sumptus propter illam cau-
sam factos: *l. qui pecuniam* 5. §. 1 *ff. de condict. caus.*
dat. & *ibi* Faber *lit. A colum.* 6. *fol. mihi* 266. & *col.* 2. 75
statim post princip.
Crumenam vero cum pecuniis omnino redden- 76
dam, securius affirmabant: cum non sit computan-
da inter res ad usum quotidianum comparatas, nec du-
bitetur de traditione, nec interesse quod non constet
de quantitate, quia id partis tradentis juramento defe-
rendum est, cum constat de traditione, dixit Dec.
consil. 146. *sub n.* 14. *post princip. vers. ex hoc*: Hip-
polyt. de Marsil. *singul.* 689. qui dicit menti tenen-
dum: Gait. *de credit. cap.* 2. *tit.* 3. *n.* 754. Nec obesse
testimonium de restitutione: quia ut est in Brocardi- 77
cis, dictum unius, dictum nullius: prolixè Farin. *de te-* 78
stib. d. cap. 63. *n.* 1.
Deinde, quia fuit missa ab Illustriss. Domino Chri-
stophoro Camilli Fratre, & sic in quocunque eventu, 79
sive sequuto, sive non sequuto matrimonio, eo disso- 08
luto debet restitui: quia donata à consanguineis Viri,
ejus contemplatione censentur donata, nulla habita
distinctione inter pretiosa, & quotidiana: ut ex Bar-
tol. Jas. & alii Rol. *cons.* 10. *n.* 11. *lib.* 1. Borgnin. *dec.*
64. *n.* 22. Cast. *dec.* 93. *n.* 15. *lib.* 1. Clar. *recept. sent.*
l. 4. §. *Donatio*, *q.* 10. *num.* 2. Thes. *lib.* 3. *q.* 5. *n.* 4.
Grat. *discept.* 139. *num.* 3. Font. *de pact. nupt. claus.* 7.
gloss. 3. *p.* 6. *num.* 92. Sanch. *d. lib.* 6. *disp.* 26. *n.* 11.
cum multis aliis & Sacr. Theologiæ, & Juris Doctori-
bus, in id expenden. *l.* & *si plures* 11. §. *in arrogato*,
ff. de vulgar. & *per alia jura*: Cancer. *var. lib.* 1. *c.* 9. 81
n. 194. Ripold. *d. cap.* 10. *n.* 309. Rota *in d. Rom.*
localium: §. *idemque dicendum coram Merlino*, et-
iamsi conveniant tantum uxori, ut contra Angel. Imol.
in l. sed si plures. §. *in arrogato, num.* 11. *vers. sed certe*:
Alexand. *num.* 13. *ff. de vulg.* Thesaurus *supra*, *n.* 5. 82
Unde missa à Sororibus Camilli, coronæ, flores, & alia
videbantur restituenda.
Addebant, quod non satisfacit sponsa reddendo
vestes tritas, & consumptas: quia cum ejus culpa
causa non fuerit sequuta, non potuit eis bona fide uti,
& quia tenetur ad interesse, ut supra dictum est.
Fuit tamen secundum communem DD. sententiam
& distinctionem, capta resolutio, esse restituendas res
dumtaxat descripta supra in §. & *hæc concordes Do-*
mini, &c.

Utraque parte informante, &c.

Peru-

Perusina Pensionis; Vener. 28. Maij 1649.

Coram R. P. D. Peutingerio.

SUMMARIUM.

1 *Sententia injusta executionem non meretur.*

2 *Pensionem nutu transferre non potest is, qui loqui non valet.*

3 *Pensio quatenus posset nutu transferri, ita certi, & indubitati nutus requirerentur, ut ex illis clara intentio transferentis desumeretur.*

4 *Actus æquivoci non possunt suffragari ad effectum ut pensio dicatur validè per nutus translata.*

5 *Pensio transferri per nutus non potest ab eo, qui habet indultum transferendi cum clausula,* Per te etiam in articulo mortis nominan.

6 *Clausula,* Per te etiam in articulo mortis nominan. *præcisam formam importat, adeo ut per aliam nullatenus possit adimpleri.*

7 *Decretum irritans taliter inducit formam, ut ea non servata actus corruat.*

8 *Nominare videtur is, qui ad interrogationem alterius annuendo consensum præstat.*

Declara ut n. 9. & 10.

11 *Apoplexia, quæ gravabat infirmum paulò ante obitum, non levis, sed fortis reputanda venit.*

12 *Apoplexia fortis sensuum omnium ruinam affert.*

13 *Testes singulares non probant.*

14 *Verba,* forse mi resolverò, *nihil determinant.*

15 *Sarnen. Mandos. & Paris. in locis hic allegatis, declarantur.*

16 *Voluntas transferentis pensionem, debet esse certa, & indubitata.*

DECISIO XCII.

Iudex ab A. C. deputatus contra Ludovicum Benedictionium Priorem Ecclesiæ Marciani in judicio Immissionis in quasi possessione exigendi annuam pensionem scut. 250. à bon. mem. Cardin. Ubaldo, ad favorem ejus Nepotis Rodulphi Monaldi super dicto Prioratu translatum, per sententiam pronunciaverat: à qua appellationis causa mihi commissa; Dubium proposui, an sententia A. C. sit exequenda? Et responsum fuit non esse exequendam: quia nimirum detecta fuit injusta:
1 sententia enim injusta executionem non meretur: Rota *decis.* 44. *p.* 4. *divers.* Cardin. Cavaler. *decis.* 165 *num* 4. *& seq.* Addit. ad Buratt. *decis.* 231. *num.* 8. *& seq. in recent. & decis* 323. *n.* 6. *part.* 5.

Ipsius autem injustitia deducitur ex eo, quod
2 bonæ memoriæ Cardinalis dum apoplexiæ morbo gravatus taliter oppressus fuisset, ut nullo modo loqui posset, nutu pensionem transtulerat; contra text. *in leg. nutu* 21. ibi, *dummodo is nutu relinquat, qui & loqui potest: Digestis, de leg.* 3. *leg. discretis* 10. *Codic. testament. facere possunt. & leg. jubemus* 29. *Digestis, de testament.* bonæ memoriæ Coccin. *decis.* 455. *num.* 3. *& seqq.* & latè comprobatur à Francisc. Caldas, *de jur. Emphyteut. lib.* 2. *quæst.* 1. *num.* 21. *cum sequent.* Quidquid enim sit de quæstione, an possit nutu transferri pensio? sine veri præjudicio, etsi nutu transferri pensio posset, nutus ita certi, &
3 indubitati esse deberent, ut ex illis clara transferentis intentio colligi, & necessariò inferri posset: ad textum, *in leg. quoties*, 9. §. *si quis nomen Digestis, de hæred. instituend. leg. nominatim* 24. *ff. de manum. testam.* Alberic. & Florian. de Sancto Petro *in dicta leg. nutu, Digestis, de leg.* 3. Thesaur. *Quæst. Forens. libro secundo, quæst.* 99. *numer.* 27. *vers. & talis sit nutus:* Crass. *de Success.* § *Institutio, quæstione* 17. *sub num.* 4. §. *cæterum in fin.* ibi, *dummodo ille nutus esset satis certus & dilucidus:* quales non fuerunt nutus Cardinalis Ubaldi, ex quibus ejus voluntas infertur: Nam oculorum motus, qui adducitur, affirmativam responsionem, vel negativam non inducit.

Neque motus capitis ejusdem Cardinalis consensum inducere potest: Nam duo testes Cardinalem nil aliud fecisse deponunt, nisi, *Vn atto con la bocca e con la testa, cioè alzondo gli occhi al cielo con mover anco la barba, & aprir la boca, e poi tomò subito al suo luogo di prima:* qui actus tanquam æquivoci suffragari nequeunt: Rimin. jun. *in rubr. institut.* 4
testam. n. 449. Aretin. *cons.* 71. *n.* 2.

Deinde hic modus transferendi pensionem, est 5
directò contrarius verbis indulti à sanct. mem. Urbano VIII. eidem Cardinali ad pensiones transferendum concessi, ibi, *Per te etiam in articulo mortis nominando:* quæ verba præcisam adeò formam 6
præseferunt, ut per aliam adimpleri nullo modo possint; ut probat text. *in leg. jubemus, per hanc* 16. ibi, *solatium publicum erogator manu sua sine ullo dolo & fraude singulis militibus enumeret: Codic. de erog. milit. annon. lib.* 12. ubi Bartol. *n.* 1. *vers. in text.* & Alexand. *in addit.*

Quod fortius in hoc casu procedit; quia hujusmodi indultum erat decreto irritanti munitum: 7
quod taliter formam inducit, ut ea non servata, actus corruat: Barbos. *claus.* 40. *numero trigesimo secundo,* Rota *decision.* 215. *num.* 7. *& 8. parte* 1. *divers.* & post Modern. Roman. *de Societ. offic. decis.* 61. *num.* 2. *&* 3.

Itaque non obstat quod Cardinalis alteri in- 8
terroganti annuendo consensum præstans, censeatur ipse nominasse, quia est actus valde periculosus, & fallaciis suppositus, ac procedere posset quando ipse tunc temporis loqui potuisset: juxta Gloss. *in dict. leg. jubemus, in verbo, quemadmodum, vers. sed quid si alius exprimat.* Alexander *numero nono,* & Jason *numero duodecimo, circa fin. vers. limita istam conclusionem, & seq. Cod. de testament.* Caldas *supra allegat. numero secundo, & sequent.* Vel saltem hic modus defendi posset, si de voluntate delibera- 9
ta Cardinalis, & de ejus manifesto consensu data fuisset pro parte Rodulphi aliqua probatio, quæ in dubium revocari non posset; non vero in præsenti 10
casu, dum de oppressione mentis Cardinalis, & adstantium suggestione meritò dubitari potest; juxta *leg. quoniam indignum* 15. *& dict. leg. jubemus, Codic. de testam.* & pluribus aliis relatis probat Jason. *ibidem, num.* 12. *vers. secundò limita:* Clar. *in* §. *testamentum, quæstione* 37. *numero* 6. *&* 7. & fuit dictum *in Senogalliens. bonorum* 30. *Maij* 1644. *in fin. coram Reverendissimo Patre Domino meo Cerro;* Quia ipse 11
Cardinalis non levi, sed forti apoplexia laborabat, prout indicat vitæ discrimen, in quo ipse existebat; ut convincitur ex Epistola biduò ante translationem ab ejus fratre exarata, *in Summario Ludovici num.* 21. & demonstravit effectus mortis ipsius intra duos dies post eandem translationem subsecutæ, Modern. Roman. *in quæst. Medico-legal. libro secundo, quæstione* 14. *num.* 9. & in similibus terminis ponderavit Menochius *consil.* 351. *numero* 34. *vers. & præsertim,* ac dixit Rota *decis.* 45. *numer.* 3. *part.* 6. Apoplexia enim fortis sensuum omnium 12
ruinam secum affert: ad tradita per dictum Modern. Roman. *d. quæst.* 14. *num.* 16. *& seqq.* & actus, qui pro translatario afferuntur, ac de quibus testes pro ipso examinati deponunt, sunt nimis æquivoci, & dubii, potius de proprio eorum judicio, quam veritatem deponentes.

Neque translatarius ad consequendam pensionem juvari potest ex antecedenti declaratione voluntatis Cardinalis, eandē pensionē in ipsum suum nepotem transferre volentis; de qua aliqui Testes 13
super hoc examinati deponūt: quia sunt singulares, 14
& alterius ex eis verba relata sunt indeterminata, dum dicit Cardinalem semel dixisse, *forse mi resol-*

verò &c. quod nihil certè determinat, ut fuit di-
14 ctum *in Romana pecuniaria 3. Martii 1595. coram Pennia,* inter ejus impressas *decis. 332. num. 5.*

Cui dicto tanto minus creditur, quia per biennium ante translationem pensionis à Cardinale emanavit, quo tempore utique si verè pensionem in Rodulphum transferre voluisset, id longè commodius, dum tunc meliori sanitate fruebatur, efficere potuisset.

15 Minus eidem suffragantur allegata per Scribentes pro eo, ex Sarnen. *ad Reg. de infirm. quæstione decimasexta, col. 1 vers. prædictis tamen non obstantibus*: quem sequitur Mendos. *ibidem, quæst.* 11. Paris. *de resignatione, libr. 6. quæst. 4. num. 35.* quia loquuntur in terminis Regulæ Cancellariæ *de infirmis*, disponentis de resignationibus factis per infirmos intra viginti dies antecedentes eorum obitum, quem dicti authores asserunt non comprehendere translationes pensionum, etiam factas in articulo mortis: & in casu Parisii, cum nutu aderat loquela: neque ibi tractatur de defectu consensus transferentis, vel formæ in faciẽda translatione præscriptę, prout hic ex supradictis de forma in Indulto Cardi-
16 nalis præscripta, quam non fuisse servatã constat; de consensu autem & de voluntatis transferentis defectu valde dubitatur; quæ cum debeat esse certa, & indubitata ex supra allegatis, & *ad l. quoties 9. § si quis nomen, ff. de hæred. instit.* & talis hic non ostendatur, ex his, & aliis ab informantibus deductis; meritò Domini resolverunt sententiam A.C. non esse exequendam.

Et ita utraque, &c.

Bononien. Pecuniaria, Lunæ 10. Ianuarii 1650.

Coram R. P. D. Otthobono.

SUMMARIUM.

1 *Administratio probatur ex instrumentis locationum factarum per Administratorem.*

2 *Locare bona, & cum conductore pacisci, sunt casus indubitatæ administrationis.*

3 *Testes plures numero si deponant de certa scientia, concludentissimè probant.*

4 *Testium defectus supplentur ex numero, & ex adminiculis.*

5 *Statutum Bononiæ vetat debitum ultra summam centum librarum probari per testes.*

6 *Debitum ratione administrationis probari potest per testes, etiamsi excedat summam centum librarum; non obstante Statuto Bononiæ sub* rubr. de Probation.

7 *Statutum Bononiæ vetans debitum libras centum excedent probari per testes, non procedit in casu probationis mixtæ resultantis partim ex testibus, & partim ex instrumentis.*

8 *Administratio probatur ex instrumento, in quo quis promittit reddere rationem, & reliquum solvere.*

9 *Administratione probata, præsumitur illius continuatio, concurrente aliqua conjectura.*

10 *Ætas probatur ex assertione contenta in aliquo instrumento certi temporis, ducendo calculos in posterum.*

11 *Administrationis mandatum quando expiret per supervenientiam majoris ætatis administrati?*

12 *Causa occasionali, & inductiva cessante non cessat affectus.*

13 *Administratio continuata præsumitur dum non docetur de finali redditione rationis.*

14 *Debita quo tempore fuerint contracta, probatur per testes.*

15 *Infirmitatis, & Podagræ initium probatur ex testibus.*

16 *Mandati revocatio non præsumitur ex causis existentibus ante ipsum mandatum, sed nova requiritur causa.*

17 *Podagra non impedit administrationem.*

18 *Podagra impedit quidem munera corporalia, non autem patrimonialia.*

19 *Testes examinati in criminalibus, non probant in civilibus.*

20 *Testes pauciores numero cedere debent numero majoribus.*

21 *Testes, quorum dicta per Scripturas adminiculantur, aliis præferendi.*

22 *Viri solent administrare bona uxoris extradotalia.*

23 *Instrumentis standum est potius quam testibus.*

24 *Eventus sequens formatur à primordio tituli*

25 *Maritus administrans bona extradotalia, tenetur omnes fructus perceptos restituere.*

26 *Hæres tenetur rationem reddere de fructibus bonorum, quos defunctus administravit.*

27 *Statutum Bononiæ mandat hæredem teneri reddere rationem administrationis defuncti.*

28 *Fructuum quantitatis probatur conjecturis quando debitum est certum in genere.*

29 *Fructuum quantitas uno anno percepta, sequentibus etiam annis percepta præsumitur.*

30 *Fructuum quantitas probatur à consuetis percipi annis præcedentibus.*

DECISIO XCIII.

SOlutis à Carolo Beccadello hærede Laurentii Bonsignorii libris 32400. in causam administrationis bonorum extradotalium Gesiæ Baldæ ab eo perceptis ab anno millesimo sexcentesimo secundo, usque ad annum millesimum sexcentesimum vigesimum primum, juxta formam instrumenti à Laurentio tunc vivente confecti, ut patet ex sententia confirmatoria mandati A. C. & decreto super executione rei judicatæ Reverendissimorum Patrum Dominorum meorum Royas & Bichii, præviis decisionibus coram iisdem emanatis, scilicet coram Domino Royas *sub die vigesimo septimo Aprilis anni millesimi sexcentesimi quadragesimi quarti*, & coram Domino meo Bichio, *sub diebus vigesimo sexta Maij anni millesimi sexcentesimi quadragesimi quinti, & decimo nono Januarii anni millesimi sexcentesimi quadragesimi sexti.* Subinde quia Laurentius continuavit administrare eadem bona extradotalia Gesiæ uxoris non solum usque ad annum millesimum sexcentesimum vigesimum primum, ut apparebat ex dicto instrumento ab ipso confecto: sed etiam usque ad annum millesimum sexcentesimum trigesimum septimum, quo ipse decessit; & ideò fuit hodie disputatum, An & quæ summa sit restituenda per Beccadellum Laurentii hæredem? & Domini dixerunt esse restituendas libras triginta mille.

Siquidem administratio bonorum extradota- 1
lium Gesiæ facta à Laurentio Bonsignorio marito, & continuata usque ad annum millesimum sexcentesimum trigesimum septimum, ad diem vigesimum tertium Decembris quo ipse obiit, probatur ex duobus instrumentis, quorum alterum celebratum de anno millesimo sexcentesimo vigesimo secundo, continet locationem ad novennium bonorum extradotalium Gesiæ factam à Bonsignorio Viro. Alterum verò emanavit de anno millesimo sexcentesimo vigesimo secundo, super eadem locatione, quo mediante fuit conductori permissum, quod pensio, quæ vigore dicti instrumenti solvi debebat, unica vice anticipatè solveretur in futurum in duobus terminis: ut *in summario Gesiæ,*
numero 3. Verum locare bona, & cum conductore 2
pacisci, est actus indubitatæ administrationis: *leg. codicillis 91, §. instituto filio*, & *ibi* Doctores, *Digestis, de leg. 2.* & probant plures relati à Modern. Tudert. *de locat. & conduct. tit. quibus locar. lic. vel non: quæst. 6. num. 1. folio 68.* Rota *in Romana domus, die 17. Martii præteriti, coram Reverendissimo Patre Domino meo Bichio.*

Eadem verò administratio probatur per sex testes pro Gesia examinatos, disertissimè deponentes de administratione Bonsignorii usque ad obitum, qui etiam coarctant negativam exclusivam administra-

strationis Gesiæ, excepto tantum quodam Horto
3 nuncupato, *de Calamosco*; & cum prædicti testes sint numero plures, & deponant de certa scientia, proinde ex eis resultat evidentissima probatio: Rota *decisione 243. numero 12. parte 6. & decisione 270. num. 1. & 2. & decisione 283. numero 2. parte 7. recent.* præsertim quia testium dicta corroborantur, & si
4 opus esset, supplerentur etiam defectus, qui tamen non adsunt ex eorum numero, & ex adminiculis instrumentorum: Alexand. *consil. 149. numero 6. libro 5.* Rota coram Cæsare de Grassis *decisione 5. num. 8. & 9. de sponsal. in recent. decisione 147. numero 83. parte 1.* & coram sanctæ memoriæ Gregor. *decis. 340. num. 6.*

Nec eorundem testium dicta debilitat statutum Bononiæ sub *rubr. de probat.* dum vetat debi-
5 tum ultra summam centum librarum probari per testes. Quia hujusmodi Statutum *in corpore*, ex-
6 cipit debitum ratione administrationis; ut ibi, *Possit etiam probari per testes, ubi petatur reddi ratio administrationis alicujus, super quibuscunque etiam administrationem tangentibus ab utraque parte, vel ab altera tantum.*

7 Et certè Statuti dispositio non extenditur ad casum probationis mixtè resultantis partim ex testibus, & partim ex instrumentis, ut in eodem Statuto disponitur, *in vers. possint tamen testes ultra dictas summas*: ut tradit Jason. *in leg. certi condictio 9. §. quoniam igitur, numero 9. Digestis, si certum petatur*, Surdus *decisione 174. numero 14.* Rota coram Reverendissimo Urgellen *decis. 36. n. 36.*

8 Insuper administratio Laurentii probatur ex ipsiusmet confessione emissa in publico instrumento de anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo, optimè vindicato à simulatione à Beccadello objecta, *in decisione Reverendissimi Patris Domini mei Royas*; quo fatetur statim mortuo Socero, suscepisse bonorum administrationem, cum pacto
9 reddendi rationem, & fructus restituendi Gesiæ uxori: ab administratione enim gesta in præteritum, ducitur validum argumentum continuationis in futurum; quando (prout in præsenti casu) ejusdem continuationis aliqua conjectura concurrit: *ad leg. eum qui 22. Digestis, de probat.* Honded. *consil. 20. numero 12. libro 1.* Rota *decisione 237. num. 2. & decisione 321. numero quarto, parte 1. recent.*

Neque dici potest mandatum ad administrationem in præfato instrumento anni millesimi sexcentesimi vigesimi primi à Bonsignorio confessatum expirasse, vel quia cessaverat tenera ætas Gesiæ, ob quam suspectum videbatur, vel ex ejusdem tacita voluntate elicita ex eo quòd in dicto Instrumento narratur velle illam statum suum recognoscere, & in posterum de eo deliberare, vel tandem qui ab anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo primo Bonsignorius magno ære alieno, ac podagra cæpit gravari.

Nam quoad ætatem, animadvertebant Domini quod Gesia longè ante annum millesimum sexcentesimum vigesimum primum, erat maturæ æta-
10 tis: siquidem in dicto instrumento asseritur, quod tempore mortis illius Patris sequutæ de anno millesimo sexcentesimo tertio, illa agebat decimum quartum annum, adeo quod de anno millesimo
11 sexcentesimo vigesimo, agebat annum trigesimum secundum, cum itaque etiam lapsa tenera ætate uxoris, Bonsignorius bona administraverit; patet quod tenera ætas Gesiæ non fuit causa finalis, aut conservativa administrationis, sed occasionalis, &
12 inductiva, & proinde ea cessante non expiravit mandatum: Bald. *in leg. 1. §. 1. in fine, Digestis, de offic. ejus*: Ripa *in leg. ex facto 43. numero 17. Digestis, de vulgar. & pupillar.* Decius *consil. 24. numero 1. & per tot.* Tiraquellus *in tractatu, cessante causa, limitatione 35.* Rota *decisione 733. numero 8. parte 2. recent.*

Nec tacita voluntas Gesiæ revocandi mandatum administrationis resultat per necesse ex eo, quod in Instrumento enuncietur se velle de statu suo liberare: imò verba Instrumenti, ibi, *si non ad reddendam rationem totalem, saltem ad declarandam summam*: potius innuunt continuationem; quia ex non redditione rationum totali, & perfectæ administrationis, præsumitur ea continuata potius
quam finita: Com. *consil. 61. lib. 1.* Paris. *cons. 81. n. 37. ante finem, lib. 1.* Socin. sen. *cons. 87. num. 13. lib. 1.* 13

Æs alienum Bonsignorius contraxerat ante annum millesimum sexcentesimum vigesimum primum, ut deponunt testes Beccadelli *in summ. numero 3.* prout etiam ante dictum annum cœpisse illius infirmitatem, & podagram, deponunt tres testes dati *in eodem summario numero 4.* ideò sicuti neutra ex his causis induxit revocationem mandati administrationis usque ad annum millesimum sexcentesimum vigesimum primum, ita nec postea; cum ad hujusmodi effectum requiratur quod causa de novo superveniat: Gabriel. *consil. numero 30. vers. tamen id non obstat: libro 1.* Mantic. *de tacit. & ambig. lib. 7. tit. 22. num. 46. & sequentibus*, Rot. coram Put. *decision. 287. num. 4. lib. 3. & decis. 200. num. 22. & sequentibus, parte 1. diversi.* & quod Podagra non impediat administrationem probatur ex text. *in leg. Podagra 3. Cod. qui morb. se excusar. lib. 10.* hic enim morbus impedit munia corporalia, non autem patrimonialia; ut dicunt relati per Paris. *de resignat. lib. 5. quæst. 3. num. 42.*

14
15
16
17
18

Neque obstant testes pro Beccadello inducti: 19
Nam illos octo examinatos in judicio Criminali jam nihil relevare resolvit Rota *coram Reverendissimo Patre Domino meo Bichio 19. Januarii sub § minus urgent*: quæ decisio de stylo Tribunalis est supponenda. Alii verò testes cedere debent probatio- 20
ni Gesiæ, cum sint numero pauciores: *cap. in nostra 32. de testibus*: præsertim, quia non solum testes 21
actricis sunt adminiculati Instrumentis supra ponderatis, Aymon. *consil. 73. num. 41.* Ruin. *cons. 35. num. 16. lib. 4.* Rota *decis. 245. num. 3. & decis. 315. num. 8. part. 1. recent.* ac solito, quod Viri administrant bona extradotalia; Cravet. *cons. 91. num. 7.* 22
Rota *decis. 343. num. 3. parte 4. recent.* & ponderavit decisio *Reverendissimi Patris Domini mei Bichii 26. Maij 1645. sub § seduxori.* Sed etiam quia testibus Beccadelli repugnat confessio Bonsignorii, de administratione ab ipso gesta usque ad annum 1621. cum illi contrarium deponat, nempe quod Gesia cœpit administrare ante annum 1620. ut *in summario Beccadelli, num. 5.* magisque standum est in- 23
strumentis quam testibus: *leg. census 10. Digestis, de probat.* Gloss. *in cap. tertio loco, 5. vera testium, eodem titulo*, Rota *decis. 91. num. 9. decis. 582. num. 6. part. 1. recent. & in Romana successionis 9. Maij 1644. in §. secundo testes, coram Reverendissimo Patre Domino meo Bichio, & in Placentina Beneficii 29. Maij 1648. in §. Major enim, coram R. P. D. meo Celso.*

Prædicta autem nedum probant continuatam administrationem Bonsignorii viri usque ad ejus obitum, sed etiam pactum reddendi rationem uxori de omnibus fructibus perceptis, quod usque ab initio susceptæ administrationis stipulatum fuisse fassus fuit maritus in sæpè memorato instrumento anno 1621. & cum non appareat restrictum ad certum tempus, complectitur omnem administra- 24
tionem, formando sequentè eventum à primordio tituli, ut debet; *leg unica, & ibi* Gloss. *in verb. Primord. Cod. de impon. lucrat. descript. lib. 10.* Anchar. *cos. 4. n. 3.*

Socin. ſen. *conſ.* 87. *n.* 14. *lib.* 1. Rota *deciſ.* 376. *n.* 3. *parte* 1. *recent.*

25 Atque ideò probata adminiſtratione uſque ad
obitum Bonſignorii, is tenetur omnes fructus per-
ceptos reſtituere, cum uxore diſſentiente perce-
perit: *leg de iis,* 17. *Cod. de donat. inter virum & uxo-*
rem, leg fin. Cod. de pact. convent. Bart. *in leg. filio, &*
filiæ 93. § *maritus, n.* 3. *Digeſtis, ad leg. falcidiam:*
Decius *conſ* 521. *n.* 4. Soc. ſen. *conſ.* 82. *n.* 9. *verſ. ali-*
quando, lib. 4. Cravett. *conſil.* 193. *num.* 15. Surdus
conſil. 290. *num.* 1. *& ſequent. & num.* 42. Honded.
26 *conſil.* 91. *n.* 61. *lib.* 1. Et ſicuti maritus tenebatur de
eis rationem reddere, ita tenetur Beccadellus ejus
hæres: Bero. *conſil.* 44. *n.* 17. *lib.* 1. & firmat. *dicta*
deciſio Domini mei Bichii. Ubi etiam oſtenditur,
27 Statutum Bononiæ allegatum idem approbare.

Admiſſa verò ex prædictis adminiſtratione
28 Bonſignorii, ac perceptione fructuum in genere
reſpectu quantitatis ſufficiunt conjecturæ: ut *in*
ſecunda deciſione Reverendiſſimi Patris Domini mei
Bichij, in paragrapho, Tandem.

Quantitas igitur benè deſumitur ex prænarrato
Inſtrumento anni milleſimi ſexcenteſimi primi,
quo inter cætera idem Laurentius faſſus fuit fru-
ctus perceptos ſpatio plurium annorum, quibus
bona coluerat, aſcendere ad libras bis mille an-
29 nuas; unde fructus poſtea percepti præſumuntur
aſcendere ad ſolitam quantitatem duorum mil-
lium librarum, Rota *coram Reverendiſſimo Vrgellen.*
deciſione 307. *numero* 5. *in Bononien. liquidationis fru-*
ctuum 30. *Maij* 1642. *coram bonæ memoriæ Merlino,*
extenſa per *Reverendiſſimum Patrem Dominum meum*
Cerrum in Bononienſ. pecuniaria, ſeu dotis, die decimo
octavo Junii præteriti, coram Reverendiſſimo Domino
meo Decano, & in Romana Domorum in Burgo, die
duodecimo Novembris præteriti, in §. *ex quibus coram*
30 *me.* Quantitas enim fructuum probatur à conſue-
tis percipi in præcedentibus annis Achill. *deciſ.*
22. *de reſtit. ſpoliat.* Seraph. *deciſ.* 1397. *n.* 3. Buratt.
deciſ. 173. *n.* 6. *& deciſ.* 722. *n.* 4.

Fuit itaque reſolutum eſſe reſtituenda triginta millia librarum: utraque parte informante.

Tridentina Matrimonii, Veneris 11. Martii 1650.

Coram R. P. D. Albergato.

SUMMARIUM.

1 *Aggravatoria non conceditur niſi præcedat declaratoria.*

2 *Aggravatoria concedi non poteſt per Iudicem de partibus vigore litterarum executorialium ipſi directarum.*

3 *Executoriales de ſtylo intimantur reo per Iudicem de partibus, & ſic intimatæ remittuntur ad Vrbem, ubi relaxatur Declaratoria, etiam ſi in ipſis executorialibus legatur tributa facultas Iudici de partibus relaxandi Declaratoriam.*

4 *Declaratoria relaxatur ſervatis quatuor terminis ad docendum de paritione, ſi de ea non doceatur.*

5 *Executio dicitur cœpta per relaxationem litterarum executorialium.*

6 *Vxor tenetur ſequi virum non obſtante pacto de non diſcedendo à certo loco, quando juſta ſupervenit cauſa diſceſſus.*

7 *Infirmitas eſt juſta cauſa propter quam maritus non tenetur ſervare pactum de non diſcedendo à certo loco.*

8 *Probationes concludentes requiruntur in cauſis ſeparationis tori, quæ dicuntur arduæ & graves.*

9 *Teſtes deponentes in cauſis ſeparationis tori, debent eſſe omni exceptione majores.*

10 *Sævitia ad effectum ſeparationis tori, probari debet talis, ut ſit apta incutere metum gravem & cadentem in virum conſtantem.*

Adeò ut non poſſit mulieri trepidanti conſuli per cautionem, & num. 11.

12 *Sævitiæ unicus actus licet atrox, non eſt ſufficiens pro ſeparatione tori.*

13 *Maritus poteſt uxorem percutere ad emendationem.*

14 *Separatio tori peti non poteſt ob cauſam deletam per reconciliationem ſequutam inter Conjuges poſt eventum dictæ cauſæ.*

DECISIO XCIV.

AGgravatoriam contra Evam Schaiteriam à Ja- 1
cobo Ferro ejus viro petitam denegarunt Do-
mini ex eo, quod Declaratoria hic in Curia lata
præcedere debuiſſet: Rota *in Colonien. præcedentiæ*
14. *Maij* 1646. *in fin. coram R. P. D. meo Peutingerio:*
conceſſa enim à Vicario Tridentino in vim execu- 2
torialium Rotalium, nullatenus ſuffragari valuit:
Lancellot. *de attent. part.* 1. *cap.* 1. *numer.* 34. Rota *in*
Vicen. Prioratus 19. *Martii* 1610. *coram Sanctiſſimo*
Domino noſtro tunc Rotæ Auditore, quæ eſt *poſt ſecun-*
dum Volumen conſiliorum Farinacii, deciſione 283 *nu-*
mero 1. *&* 2. *& in Avenionenſ. decimarum* 2. *Maij*
1644. *coram Reverendiſſimo Patre Domino meo Peu-*
tingerio. Nam licet ei data eſſet facultas decla- 3
randi & denunciandi, nihilominus de ſtylo Exe-
cutores in partibus, executoriales condemnato
dumtaxat intimant, & illis reproductis coram Ro-
ta, hæc tantum procedit ad ulteriorem executio-
nem: Veſtr. *in praxi, libro* 8. *capite ultimo, num.* 16.
verſu, & quamvis. Felin. *in cap. ad probandum nume-*
ro 6. *de re judicata;* Seraphin. *deciſione* 1116. *numero* 2.
cum aliis *in dicta Vicen. Prioratus, coram Sanctiſſimo*
Domino Noſtro, & in dict. Avenion. decimarum, coram
Reverendiſſimo Patre Domino meo Pautingero.

Verùm cùm modò ſoliti quatuor termini fue-
rint ſervati, juxta praxim relatam per Veſtr. *in dict.* 4
cap. ultim. numero 19. approbatam per Rotam *in*
Leodien Scolaſtriæ 2. *Julii* 1647. *coram Reverendiſſimo*
Patre Domino meo Veroſpio, in Ampurien. ſeu Civita-
ten. electionis Vicarii 26 *Junii* 1648. *coram Reverendiſ-*
ſimo Patre Domino meo Meltio, in Colonien. Vicariæ 4.
Maij, & 3. *Decembris* 1649. *coram Reverendiſſimo*
Patre Domino meo Otthobono, & alibi ſæpius, cenſue-
runt Domini eſſe procedendum ad ulteriora in
Declaratoria ob proterviam, & contumaciam di-
ctæ Evæ, mandatis Rotalibus parere recuſantis:
cap. Venerabilibus, § *porrò, de ſentent. excommunicat.*
in 6. Rota coram Seraph. *deciſ.* 551. *n.* 4. *in recent. de-*
ciſ. 407 *n.* 12 *parte* 4. *tomo* 2. *in Burgen. attentatorum*
14. *Martii* 1646. *coram Reverendiſſimo Patre Domino*
meo Otthobono, & in Toletano Canonicatus 28 *Junii eo*
anno 1646. *coram Reverendiſſimo Patre Domino meo*
Otthobono. Cùm enim per relaxationem executo- 5
rialium jamdiu fuerit cœpta executio, Rota *in*
Burgen. decimarum de Scalante 28. *Octobris* 1586. *co-*
ram Bubalo, in Cornetana pecuniaria 4. *Julii* 1601. *co-*
ram præclaræ memoriæ Cardinali Hieronymo Pamphi-
lio, quæ eſt *deciſ* 826. *part.* 4. *diverſ.* cum cæteris ad-
ductis per Add. ad ſanctæ memoriæ Gregorium
deciſione 458. *n.* 10. *verſ. cœpta*, utique debet ad ulte-
riora procedi, ut finis tandem litibus imponatur,
& mandata hujus ſacri Tribunalis debitæ execu-
tioni demandentur; juxta *leg. quidam exiſtimave-*
runt, in fine, Digeſtis, ſi certum petatur, Rota *in*
Montis Faliſci, ſupplementi legitimæ die decimo octavo
Junii, anno milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo ſe-
cundo, in principio, coram R. P. D. meo Bichio, &
in Anconitana dotis die vigeſimo quarto Aprilis
anno 1643. *coram Reverendiſſimo Patre Domino*
meo Cerro.

Nec ſubſiſtere viſa fuit prætenſa ſententiæ Rotalis injuſtitia, quatenus deducitur ex eo, quod Eva condemnata fuerit ad cohabitandum cum viro etiam extra Germaniam, contra formam in Capitulis matrimonialibus præſcriptam.

Quia

Quia cùm justa & legitima supervenerit causa,
6 ob quam Maritus in loco convento inhabitare non
von valuit; Eva eum sequi tenebatur, pacto non
obstante: Cancer. *variarum resolutionum libro 3.*
cap.7. numero 9.vers. nisi aliqua: Capyc. *decisione* 135.
num. 2. De supervenientia autem justæ causæ, satis
7 docuisse Fertum, Dominis visum est; tum ex inimi-
citiis in illis partibus contractis, tum ex infir-
mitatibus ibi eum pessimè habentibus, cui
propterea ad valetudinem recuperandam necesse
fuit in Patriam remeare, alioquin maximo vitæ
discrimini subjiciebatur ob nimiam aëris Germa-
nici inclementiam, ut deponunt testes *in summario*
numero 12. & latè probatur *in decisione in hac causa*
emanata die vigesimo septimo Junii, anno millesimo sex-
centesimo quadragesimo sexto, coram R.P.D. meo Celso.

Quæ verò de sævitia viri ad infirmandam di-
ctam sententiam adducebantur, habita non fue-
runt in consideratione; ex quo testes sunt singula-
res, & omnes ferè de auditu, & alio patientes de-
fectus, de quibus per informantes: & tamen ubi
de separatione tori agitur, quia est causa gravis &
8 ardua, requiruntur necessariæ & concludentes
probatione: Paris. *cons.54. n.15. lib.* 4. Roland.
consil. 27. *n.* 10. *lib.3.* Rota coram sanctæ memoriæ
Gregor. XV. *decis.* 274: *num.* 12. coram Buratto
decision. 711. *num.* 1. *decis.* 815. *num.* 1. *& 2. & coram*
9 *Reverendissimo Vrgellen. decis. 72. n. 2.* Quodque
testes de ea deponentes, sint omni exceptione ma-
jores: Gloss. *in capite* 1. & *ibi* Abb. *in 3. not. de con-*
sanguinitate & affinitate. Natt. *consil.* 616. *numer.1.*
Socin. jun. *consil* 86. *num. 6. & seq. lib.* 2. Barbos. *in*
Rubrica soluto matrimonio, parte 2. n.27. Rota *decisio-*
ne 441. *num. 2. parte* 1. *decis.* 324. *num. 3. part. 6. re-*
10 *cent.* & talis sævitia probanda est, quæ apta sit gra-
vem, & in constantem virum cadentem metum
incutere: Sanchez *de Matrimonio, lib.* 10. *disputatione*
18. *num.* 6. Pont. *eod. tractatu lib. 9. cap. 23. num. 5.*
Rota *in Neapolitana separationis tori die decimo sexto*
Martii anni millesimi sexcentesimi quadragesimi sexti,
coram Reverendissimo Patre Domino meo Peutingerio,
11 adeò ut mulieri trepidanti cautione mediante suf-
ficienter consuli nequeat; juxta notata *in capit. ex*
transmissa, in capit. literas, in fine, de restitut. spoliat cap.
1. & *ibi* Glossa *in verbo suspectum, ut lite non contest.*
Aldobrandinus *consil.* 71. *n.* 3. *libro* 1. Farinacius *con-*
sil. 157. *n. 4. lib. 2.* Guttierrez *Canonicarum quæstio-*
num, lib. 1. quæst. 24. num. 2. cum aliis cumulatis *in*
decisione 115. *num.* 1. *decisione* 324. *num.* 11. *parte 6.*
recent.

In proposito autem probatum fuit de tribus,
vel quatuor, & quidem levibus colaphis una vice
tantum impactis, qui licet graviores fuissent, ad
prætensum effectum non suffragarentur; cum
actus unicus quantumvis atrox, ad separationem
12 tori non sufficiat: Baldus *consil.* 176. *numero 3. libro*
primo. Bertazol. *consil crimin.* 228. *numero* 14. *libro* 1.
Sanchez *de Matrimonio, libro 4. disputatione 1. nu-*
mero 22. *& libro* 10. *dict. disputatione* 18. *sub numero*
16. Rota *decisione* 371 *numero 5. post secundum volu-*
men consil. Farinac. in recent. dicta decisione 155. *num.2.*
parte 6. in Romana Separationis tori, die quarta Julii
anni millesimi sexcentesimi vigesimi noni, §. *quæ verbe-*
ra: coram Eminentissimo Domino Cardinali Verospio,
& in Bononien. Separationis tori die vigesima prima Fe-
bruarii proximè præteriti, coram Reverendissimo Patre
13 *Domino meo Bichio:* maximè quando processit, ut in
hoc casu, ad emendationem uxoris, viro ex causa
permissam: Abbas *in capite, quemadmodum,* §. *illud*
autem, numero decimo quinto, de Jurejurando, Tira-
quellus *de legibus connub. leg. 1. gloss. 1. numero* 22. Ro-
landus *consilio 27. num 15. & 16. volum. 3.* Farinacius
dicto consilio 157. *num.* 15. *volumine* 2. & *ibi* post eum,

Rota *decisione* 39. *decisione* 37. utrobique *numero 4. in*
recent. decisione 355. *num. 4. decisione* 324. *numero 8.*
parte 6. in Romana Separationis tori die prima Februarij
anni 1616. *coram Sanctissimo Domino Nostro, & in*
præcitata coram Eminentissimo Domino Cardinali Ve-
rospio.

Et cessat quælibet difficultas: quia post hujus- 14
modi altercationes, & jurgia in obsequiis maritali-
bus perstitit Eva, & etiam in cohabitatione perse-
veravit ac thalamo; ex quo etiam fœtum conce-
pit. & puellam enixa est: ut in *summario numero* 11.
Quare illius causæ prætextu non potest nunc pe-
tere tori separationem, cum omnem amaritudinem
præcedentem subsecuta reconciliatio deleverit, &
separationis causam si quæ extitisset, prorsus ab-
luerit: Glossa *in capit. plerumque, verbo, nec reconci-*
liata, de donationibus, inter virum & uxorem, Berta-
zol. *dicto consilio* 228. *numero* 12. *libro* 1. Rimin. ju-
nior *consilio* 174. *numero* 28. Rota coram Seraphino
decisione 1315. *numero 3. & in Hispalen. Separationis*
tori, die vigesima septima Februarii anni millesimi sex-
centesimi vigesimi septimi, coram Eminentissimo Domi-
no Cardinali Machiavello.

Et ita Jacobo tantum informante fuit reso-
lutum.

Perusina Pensionis, Veneris 9. Decembris 1650.

Coram R. P. D. Peutingero.

SUMMARIUM.

1 *Pensionis translatio facienda est servata forma præscripta in indulto transferendi.*

2 *Pensionis translatio nutibus fieri non potest, quando indultum transferendi vult quod transferens nominet translatarium.*

3 *Pensionis translatio per nutus facta, tunc minus sustinetur, quando nutus emanarunt ab infirmo in ultimo vitæ spiritu constituto, & maximè morbo gravato. & ab importunis adstantium instantiis.*

4 *Pensio quatenus posset nutu transferri, requirerentur nutus ita certi & indubitati, ut claram transferentis intentionem convincerent.*

5 *Translatio pensionis per nutus tunc minus censetur valida, si deficiat inconcussa eorum certitudo, & perfecta sanitas mentis, ac deliberata voluntas transferentis.*

6 *Nutus, ut suppleant expressionem vocis, necesse est quod proveniant ab eo, qui perfecta memoria, ac ratiocinationis sanitate fruatur, ita ut ex illis arguere liberum consensum, & determinatam voluntatem Iudex possit.*

7 *Iudicis arbitrio deferri solet in cognitione sanæ mentis ejus, qui actum gerit.*

8 *Dementia infirmi arguitur ex eo quod Sacramenta Eucharistiæ, ac Pœnitentiæ non fuerint ministrata.*

9 *Sacramenti Pœnitentiæ capax quilibet est per signa, & nutus, dummodo sana mente fruatur.*

10 *Sarnen. & Paris. in locis hic relatis declarantur.*

DECISIO XCV.

Obtenta per Abbatem Rodulphum Monaldum Translatarium bonæ memoriæ Cardinalis Ubaldi, nova audientia adversus decisionem sub die vigesimo octavo Maij, anno millesimo sexcentesimo quadragesimo nono coram me emanatam, in qua dictum fuerat, sententiam Judicis A. C. deputati concedentem ei immissionem in quasi possessione exigendi annuam pensionem scutorum 250. super Prioratu Ecclesiæ Marciani, Perusinæ Diœcesis, tanquam injustum non esse exequendam: Hodie causam reproposui, qua denuò accuratè discussa, pro confirmatione ejusdem decisionis Domini

respon-

responderunt, ex hoc potissimo & inevitabili motivo, semper subsistente, quia forma præscripta in Brevi à sanctæ memoriæ Urbano Octavo eidem Domino Cardinali ad pensiones transferendas concesso, nequaquam ab ipso servata fuit.

Non enim coram Executore nominavit personam, ad cujus favorem pensionem reservari volebat, minusve eam coram Notario, & testibus transtulit, ut in dicto Brevi *in summario Rudolphi numero 2.* expressè legitur, ibi, *per te, etiam in mortis articulo nominandi*: & ibi, *seu si tibi magis placuerit pensiones hujusmodi in unam, vel plures personas per te quandocunque etiam coram solis Notario, & testibus trans-*
1 *ferre possis, concedimus & indulgemus.* Quæ quidem forma omninò à Domino Cardinali servanda erat; ut præter allegatos *in decisione*, quæ revidetur, §. *deinde, hic modus*, & §. *sequenti coram me*, tradit Cald. *de jur. Emphyteut. libro 2. quæstione 6. sub numero 20. vers. & primo obstat*: Riminald. junior *consil. 467. numero 13. & sequenti, libro 4.* Surdus *decisione 268. numer. 9.* Rota *coram Reverendissimo Vrgellen. decision. 225. numero 3. & 4.* Eò magis quia decreto irritanti munita fuit: ad tradita per Manticam *decisione 286. num. 2. & sequentibus.*

2 Non obstat quod idem Dominus Cardinalis nutu & signis, oculisque, & capite ad importunitatem cujusdam Fratris Ordinis Minorum sciscitantis ab eo, an pensionem hanc in præfatum Rodulphum ejus nepotem transferre vellet, annuerit, ac successivè eodem Religioso instante, per Canonicum quemdam ibi præsentem, vigore dicti Brevis, cassatio & renovatio dictæ pensionis ad favorem ejusdem Rodulphi nepotis effectivè facta fuerit: Quia cum in ventre Brevis Pontificii certus datus esset modus transferendi, ac specialis præscripta forma nominationis personæ translatarii ab ipsomet Cardinali transferente fiendæ, non potuit aliter nutu, vel similibus signis adimpleri; præsertim in re gravi, & maturam deliberationem requirente: ad textum *in leg. in quibuscunque negotiis, 47. Digestis, de act. & obligat. leg. ubi non voce 167. Digestis, de reg. jur.* & optimè confirmavit Rota *decis. 38. n. 24. 34. & 62. part. 6 recent.*

Quæ quidem conclusio in proposito casu magis visa fuit Dominis admittenda: quia constat quod nutus, & signa prædicta à Domino Cardinali emanurunt, eo tempore, quo ille lethalis apoplectici morbi gravitate maximè oppressus, & in extremis vitæ constitutus erat; non quidem super approbatione Scripturæ ac dispositionis, prius eo deliberatè mandante, conscriptæ, dum perfectæ mentis ac intellectus sanitate fruebatur; sed in ipso instanti suggerente, ac sollicitè & importunè nimium reiteratis vicibus magna voce clamante, & concutiente quodam Fratre Regulari.

4 Nec fuerunt adeò certa illa signa, ut claram & deliberatam demonstraverint ejus voluntatem, ita quod nullum reliquerint hæsitationi locum; prout in omnem casum necessarium fuisset; sed an consensus, vel afflictionis & vexationis, seu alterius passionis argumenta fuerint, non adeò dignosci potuit, ut concors fuerit circumstantium sententia; pluribus nempè consensum negantibus, & admirantibus; quibus fama, communisque opinio adhæsit, ut testes deponunt.

Ideoque meritò nullum super eis constitui po-
5 test pro validitate dicti actus fundamentum; cum deficiat inconcussa eorum certitudo, & perfecta omninò sanitas mentis, & intellectus, ac libera prorsus Cardinalis deliberatio, & declaratio: Bart. *in leg. nutu, in fin. vers. prædicta intelligo: ff. de leg. 3.* Clar. *in § testamentum, quæst. 37. num. 6. & 7.* Gabr. *comm. conclus. lib. 4. de testibus, conclusione 2. num. 10.* *vers. Tertio limita: cum seq.* Menochius *consil. 45. sub numero 44. vers. est ratio*: Mantica *de conject. ultim. volunt. lib. 2. titulo 6. sub numero 9. & decision. 60. numero 6.* ac aliis relatis respondit Rota *in Senogallien. bonorum 30. Maij 1644. in §. eò magis, & 15. Maij 1645. in §. Justitia verò, coram Reverendissimo Patre Domino Cerro.*

Nec obstat Medicorum Urbis discordia circa qualitatem morbi; aliis Apoplexiæ; aliis verò Aphoniæ judicantibus.

Nam quidquid de hoc sit: id unum planè 6
constat, quòd Cardinalis ejusmodi repetitis symptomatibus semel ac bis terque percussus, ut testes deponunt, haud perfectæ memoriæ, ac ratiocinationis sanitate fruebatur: ita ut vehementibus illis vocibus subitò excitatum, perfectum, ac liberum per hujusmodi notus; ac signa præbuisse consensum, oris proprii expressioni æquipollentem, ut opus esset, Judex decernere non valeat; cujus pru- 7
denti arbitrio in hac cognitione plurimum deferri solet: ut post Abb. probat Paris. *cons. 63. sub numero 8. vers & Abb. lib. 4.*

Præsertim quia ex attestatione Parochi relata 8
in summario præcedentis positionis dictæ Ecclesiæ Marciani numero 22. apparet Sanctissimum Eucharistiæ, imò nec Pœnitentiæ Sacramentum illi ministrari potuisse: cujus tamen mediantibus nutibus, ac signis, capax omninò erat; nec ullo pacto destitu- 9
tus fuisset, si mente, ac intellectu verè sanus extitisset.

Nec quicquam faciunt tradita per Sarnen. *ad Reg. de infirm. quæst. 16. in vers. Prædictis tamen non obstantibus*: quem refert Paris. *de resignat. libr. 6. quæst. 4. sub num. 35. vers. ubi pro hoc.*

Quia non tractant quæstionem propositam, 10
sed solum an sub illa Regula de beneficiorum resignatione disponente comprehendantur translationes pensionum. Et quatenus referunt translationem factam nutu magis quàm verbis per bonæ memoriæ Joannem de Urias; quæ valida fuit judicata; loquuntur de certis & indubitatis signis ab eo præstitis, qui perfecta mentis ac intellectus sanitate fruebatur, ita ut de voluntate deliberata, & consensu illius dubitari non posset; prout dubitari contingit in casu nostro.

Et ita utraque parte diligentissimè informante, resolutum fuit, &c.

Bononien. Hæreditatis, Veneris 14. Martii 1651.

Coram R. P. D. Bichio.

SUMMARIUM.

1 *Testamentum primum revocatur per posterius.*
2 *Testamentum primum non revocatur per posterius minus validum.*
3 *Testamentum factum ad interrogationem alterius, sustinetur, quando interrogans est persona non suspecta, & testator sanæ mentis.*
Amplia, ut n. seq. & n. 4.
4 *Testamentum ad interrogationem alterius sustinetur, etiamsi agatur de revocatione alterius præcedentis facti ad pias Causas.*
5 *Laborans in extremis non præsumitur velle revocare testamentum factum dum benè valebat.*
Declara, ut num. seq.
6 *Præsumptio cedere debet veritati.*
7 *Testatoris mens servanda est etiamsi fuerit expressa ab emittente spiritum, dummodo Testator sit sani judicii.*
8 *Testamentum ad interrogationem tunc maximè sustinetur, quando testator interrogatis respondet non per solam dictionem, sic, sed per verba dispositiva.*

9 Te-

9 *Testamentum ad interrogationem conditum ab oppresso gravi morbo tunc non sustinetur, quando concurrit aliqua fraudis suspicio: secus si ista absit.*

10 *Mortis proximitas pro validitate testamenti non est attendenda, sed mentis sanitas, & voluntas testandi.*

11 *Voluntas testandi benè probatur per tres testes de illa deponentes, quam solemnis dispositio fuit subsecuta.*

12 *Testamentum præsumitur scriptum de mandato Testatoris.*

13 *Testatorem sanæ mentis fuisse lex præsumit, nisi contrarium probetur, licet ejus obitui paulò post testamentum fuerit sequutus.*

14 *Dispositio facta ad favorem ejus qui erat ab intestato successurus, indicat Testatoris sanam mentem.*

15 *Testes deponentes de dementia Testatoris absque expressione actuum, qui illam probent, non merentur fidem.*

16 *Testibus deponentibus de sana mente Testatoris major fides adhibetur, quàm aliis deponentibus de dementia.*

17 *Testium rogitus in testamento adhibitorum probatur per depositiones duorum testium.*

18 *Sufficit quod testes fuerint rogati à quocunque præsente, & patiente testatore.*

19 *Statutum* Bononiæ lib. 4. de testam. §. si verò, & §. si aliqua, *inducens certam formam testandi, respicit certum effectum, scilicet obviandi fraudibus.*

20 *Forma inducta à Statuto ad effectum obviandi fraudibus, adimpleri potest per æquipollens, si effectus sequatur.*

21 *Statutum Bononiæ* rubr. de probat. § præterea, lib. 2. *declaratur.*

22 *Casus mixtus non comprehenditur sub dispositione Statuti.*

23 *Statutum excludens certas probationes intelligitur nisi illæ adminiculatæ sint alio probationum genere.*

24 *Solemnitas requisita à Statuto relaxatur tempore necessitatis.*

25 *Testamentum ad pias Causas non censetur revocatum per sequens absque speciali derogatione.*

Declara, ut num. 26.

DECISIO XCVI.

MOnasteriis Sanctorum Dominici, & Martini
de Bononia petentibus immissionem ex primo
testamento condito de anno *1637.* à Paulo
Burgugnono, annuendum non esse Rota censuit.
1 Quia illud per aliud testamentum posterius ad favorem
matris, & uxoris Testatoris conditum de
anno *1647.* revocatum fuit: §. *posteriore, Instit. quib.
mod. test. infirm.* Bart *in l. si jure, num. 3. ff. leg. 3.* Marescot.
var. resol. lib. 1. cap. 48. num. 1.
2 Neque urgent objecta adversus posterioris testamenti
validitatem ad hunc effectum necessariam,
dict. leg. si iure, Digestis, de leg. 3. Aretin. *in dict.
§. posteriore, num. 2.* Mantica *de conject. libro 12. titulo
primo, num. 39.* Quòd enim hæredes in eo instituti
fuerint prævia interrogatione Fratris Francisci
Mariæ Jacomelli Viri Religiosi, Testatorem tunc
morti proximum ad æternam salutem coadjuvantis,
qui fertur interrogasse Testatorem, an vellet
mediam hæreditatem Matri, & mediam Uxori relinquere?
non est momenti, quando testator
mentis compos erat, & articulatè ac distinctè loquebatur;
quia tunc ejus voluntas est clara, & à
testibus audita; nec præsumitur ab interrogante
seducta vel extorta, cùm Testator sciret, & posset
negativè respondere: & de cætero permissum sit
3 etiam in extremis laboranti condere testamentum,
ad alterius; maximè non suspecti interrogationem;
ut post Alexand. Socin. Cravet. Corn. Silvant.
& plures alios tradit Surd. *consil. 414. num. 58.*
ubi ait, his duobus concurrentibus, neminem inveniri,
qui contrarium sentiat: Salon. de Pace
cons. 7. sub num. 15. ubi quòd in his terminis opinio
Gloss. singularis *in leg. jubemus, verbo, quemadmodum
Cod. de testament.* Testamentum validum esse affirmantis,
communiter approbata est in Judiciis,
& in Scholis: Farinac. *consil. 97. num. 16. libro primo,*
Menoch. *consil. 45. num. 35. & præsumpt. 8. num. 14.*
libro 4. Perez. *consil. 9. num. 5.* Matthierez *recollect. lib.
5. titulo 4. libro 1. gloss. 16. sub num. 12. vers. sed quoties:*
Gratian *discept 659. num. 11.* Fusar *de substitutionibus
quæst. 288 num. 1. & 2.* Clar *in § testamentum, quæst 37.
num. 3.* Cyriac. *controvers 407. num 99 & 244.* Argentr.
in consuetud Britann cap. 581. num. 2. Gamm *decis.
46 num 5.* Peregrin. *decis. Patavin 80 num 5.* Rota
*decis. 638. num. 1. & 8 parte 1. divers. & decision. 581. n.
31 & 32.* ubi advertit, quod ferè omnes Docto- 4
res loquuntur etiam quando agitur de præcedentis
testamenti revocatione; & etiamsi præcedens
esset factum ad favorem piæ Causæ: *part. 4. tom. 3.
recent.* aliosque in terminis revocationis prioris
testamenti allegat Modern. Carpen *controv. forens.
cap. 3 num. 32. & sequentibus.* Nam præsumptio quod 5
laborans in extremis noluerit revocare primum
testamentum in bona valetudine conditum, Cancer.
var resolut tom. 1 cap. 4. num. 150. Sess. *decis. Aragon
56. sub num 30. vers tertia limitatio,* Menoch. *præsumpt
7. num. 40. vers. 4. lib 4.* cedit veritati per se- 6
cundum testamentum ritè compositum patefactæ:
Castr. *in leg. sancimus, num. 5. Cod. de testament.* 7
semperque mens testatoris etiam emittentis spiritum,
si alioquin sani judicii fuerit, servanda est:
Castill. *de conject. ultim. voluntat. cap. 27. num. 5.* Cyriac.
controv. 407. num. 115. Rota *inter consil. Farinac.
consil. 97. n. 30.*
Quod facilius procedit, ubi testator interro- 8
ganti non respondet simpliciter per verbum, *sic,*
quod plerumque in mortis agone positi facere
solent, ne importunis adstantium interrogationibus
turbentur; sed ipsa nomina hæredum protulit,
& per verba dispositiva eos se hæredes facere
declaravit: Surd. *dict. cons 414. sub num. 5. vers. ubi
dicit: & num. 62.* post Alciat. *cons. 534. num 12.*
aliàs *cons. 78. tom. 3. lib. 9. num. 12. vers. qua limitationes:*
Socin. jun. *cons. 144. n. 54. lib. 2.*
Eoque magis, si constat de præcedenti de- 9
liberata voluntate testandi: nam utrumque
seriam liberamque fuisse testatoris dispositionem
demonstrat, ac excludit omnem
fraudis suspicionem, ob quam in aliis casibus, de
quibus Doctores pro contraria parte allegati loquuntur;
Testamentum ab oppresso gravi morbo
conditum ad interrogationem alterius, executionem
non meretur: Surd. *d. cons. 414. num 53. in
fine,* Menoch. *d. consil. 45. num. 36.* ubi quod in his
terminis nulla est constituenda differentia, quod
agatur de revocatione Testamenti jam conditi,
vel non: Ludov. Bell. *consil. 54. num. 3. vers. si non constet:*
Gabriel. *de Testament. conclus. 2. num. 17. & 19.*
Thesaur. junior. *quæstione 99. num. 6. vers. tertia quod
procedat: & vers. nisi clarè constaret, & vers. quamvis:
& num. 7. circa finem:* ubi quod mortis proximi- 10
tas non est ita attendenda, quin magis consideretur
mentis sanitas, & præambula voluntas testandi:
& num. 15. & 16. vers. quando constaret: lib. 2. Mantica
de conject. lib. 2. tit. 6. sub num. 9 & 10, Sess. *decis.
Aragon 56 sub n. 30.*
In casu verò nostro, deliberata voluntas te- 11
standi probatur ex tribus testibus, nempe primo,
quinto, & octavo (quia sufficiunt ad probandam
præambulam voluntatem Testatoris, quam solemnis
dispositio subsecuta fuit; juxta notata per
Doctores *in leg. hæredes palam, §. si quis postea, Digestis,
de testament.* Bart. *in leg. 2. num. 39. Digestis, de vulgar.
& pupillar.* Surd. *cons. 129. num. 29. & cons. 414.
num. 67.* Joannes Franciscus à Ponte *consil. 63. num.
9. lib. 1.* Cancer. *variar. resolut. tom. 3. cap. 20. num.
410.* Buratt. *decis. 616. num. 16.* Rota *inter recent. decis.
765. num. 6. & 2. sequentibus, parte 2.* & in puncto

plures concordantes refert Altograd. *conſ. 73. n. 3.*) deponentibus quod ante interrogationem Fratris Franciſci Mariæ, Teſtator declaraverat ſe velle teſtari, faciendo ad hunc effectum perquiri Notarium: quod in puncto ponderat Surd. *d. conſ.* 414. *ſub n. 54. infra med.* ibi, *at quia Notarium, &c.* Negul. *quæſtion.* 18. *ſub num. 4. verſ. nec apparet.* Menoch. *d. præſumpt. 8. n. 34. lib. 4.* Papon. *conſ.* 36. *n. 50.* Aymon *conſ.* 117. *n. 1.* Theſaur. *dict. quæſt. 99. num. 6. in fine*, ubi quod ſufficit aliquo modo conſtare de præcedenti voluntate, *libro* 2. & mandan-
12 do eidem Franciſco Mariæ ut teſtamentum ſcriberet, prout ſcripſit, & de mandato teſtatoris ſcripſiſſe præſumitur; Decian. *conſil. 7. num. 4. libro 4.* Gabriel. *de teſtament. concluſ. 2. num. 15.* Cyriac. *controverſ.* 407. *num. 89.* & in puncto teſtamenti conditi ad interrogationem, Riminald. jun. *conſilio* 261. *num.* 7.

13 Inſuper omnes teſtes deponunt, teſtatorem articulatè reſpondiſſe, *Che laſciava mezza la ſua robba à ſua Madre, e mezza à ſua Moglie.* & ſecundis teſtis, tertius, quartus, ſextus, & nonus affirmant, quod erat ſanæ mentis; licet paulo poſtea deceſſerit; prout etiam lex præſumit, niſi contrarium probetur: *cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſt.* cum aliis allegatis *in deciſ. 34. n. 7. parte 5. deciſ. 298. n. 17. part. 6. recent.* in puncto Anton. Perez. *conſ. 9. n. 6.*
14 Gomez *in leg. Tauri n.* 103. & ipſa diſpoſitio facta ad favorem Matris aliàs ab inteſtato ſucceſſuræ demonſtrat: Honded. *conſ. 78. n. 61. lib. 2.* Mantica *de conject. lib. 2. tit. 5 n. 7.* Cyriac. *controv.* 407. *n.* 115. Rota *deciſ. 570. n. 20. & deciſ. 581. n. 45. part. 4. tom. 3. recent.*

15 Unde curandum non eſt de tribus teſtibus contrarium aſſerentibus; nullam enim reddunt ſui dicti rationem, explicando actus non ſanæ mentis, ut debuiſſent: Buratt. *deciſ. 256. n. 9.* Duran. *deciſ.* 168. *n.* 17. Rota *in recent. deciſ. 233. n. 26. & 28. p. 7.* Et præter quod iidem teſtes aliter prius
16 judicialiter, ac extrajudicialiter depoſuerant, eliduntur à pluribus de ſana mente teſtantibus: Cyriac. *dict. controverſ.* 407. *n.* 261. Rota *d. deciſ. 570. n. 17. part. 4 tom. 3. recent.* Concurrente maximè præſumptione educta ab inſtitutione Matris: ut in his terminis reſpondit Menoch. *conſ. 45. n. 41. & præſumpt. 8 ſub num. 34. verſ. tertium eſt ſignum, libro tertio*, Rota *dict. deciſion.* 570. *in fine.*

17 Defectum rogitus teſtium ex adverſo allegatum, tollunt quartus, ſextus & nonus teſtes, qui aſſerunt teſtes in teſtamento adhibitos fuiſſe à teſtatore rogatos: id quod etiam duobus teſtibus probari tradit Mantica *de conjecturis, lib. 12. tit. n.* 16. Surd. *d. conſ.* 41. *n.* 24. & alii relati *in Romana teſtam. ſeu hæreditatis* 17. *junii* 1611. *coram Sacrato*, impreſ.
18 apud Gratian. *diſcept.* 550. *n.* 46. & ſatis eſſe, à quocunque teſtes rogati fuerint præſente teſtatore, & patiente; voluit Alexand. *conſ 47. n. 4. lib. 2.* Mantica *de conject. lib. 2. tit. 11. n. 4.* Gratian. *diſcept. 550. n. 7. diſcept.* 843 *n.* 23. Magon. *deciſ. Lucen.* 32. *num.* 6.

19 Nihilque refert, quod neque duo ex teſtibus rogatis, neque unus ex illis, & Sacerdos qui teſtamentū ſcripſit, ſe cognoſcere Teſtatorē dixerint ut requirit Statutum Bononiæ *lib. 4. titulo de teſtament. §. ſi verò in Guardia. & §. ſi aliqua*: ubi diſponitur, quod aliàs ultima voluntas pro non legitima habeatur: Cùm enim forma hæc ſtatutaria ſit ſubſtantialis, & reſpiciat certum effectum, obviandi ſcilicet fraudibus, ut in puncto advertit Bero. *conſ. 1. n. 43. lib. 2.* qui effectus æquè benè ſequitur, ſi
20 aliunde certum ſit teſtibus vel Sacerdoti fuiſſe cognitum teſtatorem, prout in caſu noſtro, quo Sacerdos erat Confeſſarius Teſtatoris, & teſtes erant de eodem loco, & Parochia, ſatis dicitur eadem forma adimpleta per æquipollens: quod admitti dixit in his terminis, Rota *deciſ. 149. n. 13. & ſeq. part 6. recent.* ubi allegantur concordantes: & benè ad propoſitum Ancharius *quæſtione undecima, ſub n. 26. verſ. & etiam lib. 2.*

Aliud pariter Statutum Bononiæ *lib. 2. de prob. & ſolut. §. præterea, juncto §. ſalvo*: rejiciens probationem teſtamenti per teſtes, niſi de eo facta fuerit publica ſcriptura, ad cujus corroborationem teſtes producantur, non applicatur caſui noſtro: Tum quia ſchedula teſtamenti ſcripta à Fratre Franciſco Maria in continenti, & ſtatim ac Notarius haberi potuit, redacta fuit à Notario Terræ Plebis Centi in formam publici Inſtrumenti, & proinde vel publicum Inſtrumentum cenſeri debeat vel caſus iſte uti mixtus: hoc eſt participans de ſcriptura privata, & publico Inſtrumento, ſub ſtatuto non comprehendatur: Jaſon. *in leg. certi condictio, §. 1. n. 9. Digeſtis, ſi certum petatur*, Menoch. 22
conſ. 11. *n.* 5. Surdus *deciſ.* 147. *ſub n* 14. Duran. *deciſ. 36. n. 36.* & in proximis terminis Cyriac. *controverſ. 246. n. 3 & 5.* Surdus *deciſion. 43. n. 7. & deciſ. 277. n.* 2 3
21. tum quia Statutum excludens probationes per teſtes, vel etiam per privatam ſcripturam, & uno verbo certas probationes, intelligitur niſi illæ adminiculatæ ſint alio probationum genere: Bald. *in l. certi condictio 9. §. quoniam, n. 2.* ubi etiam Fulgoſ. Caſtr. & Alexand. *n. 3. Digeſtis, ſi certum petatur*, idem Bald. *conſ.* 279. *ſub n.* 1. *lib.* 4. Cyriac. *controv.* 252. *n.* 13. Rota Bononien. diverſ. *deciſ. 15 n. 8.* qui eſt caſus noſter: Nam Scriptura privata Religioſi adminiculatur ſupradicto publico Inſtrumento Notarii, ac teſtibus, quorum dicta cum tenorem Inſtrumenti referant, & fuerint in ſcriptis judicialiter redacta, eo magis ceſſat diſpoſitio Statuti, quia habere videtur vim publici Inſtrumenti: Bellon. *conſil. 22. n. 8.* Priſ. *conſil. 77. n. 20. lib. 3.* Socin. *conſ. 169. colum fin. n. 13. verſ. ex quibus etiam: libro* 2. Monterius *deciſ. Aragon.* 30. *n. 7. & ſeq.* Maximè, quia ipſa Scriptura privata Religioſi de per ſe aliquam fidem faciat: Statutum verò cenſetur rejicere ſolum ſcripturam, nullam de ſe facientem probationem; ut notat Materent. *ad dict. ſtatutum, §. ex adverſo, verb. poſſ.* ſaltem quando ut hic factæ fuerunt diligentiæ pro habendo Notario, ſed neceſſitas iminentis illū mortis expectare nō permiſit: nam neceſſitatis tempore ſolemnitas requiſita à Statuto relaxatur: ut in terminis ſimilis Statuti, 24
Roland. *conſ. 30. n. 13.* facit Surdus *deciſ. 277. ſub. n. 18. verſ. accedat.* & ferè in puncto Seſſ. *deciſ. Aragon. 430. num. 12. & 13.*

Quæ omnia ſimul juncta ſuffragantur hæredibus excipientibus de ſecundo teſtamento adverſus agentes ex primo, per ea quæ tradit Menochius *de adipiſcend. remed. 4. n. 781. in fine*, Cyriac. *controv. 246. n. 4.* Surd. *dicta deciſ 278. n. 12. & 13.*

Tandem non obſtat, quod primum teſtamentum uti conditum ad pias Cauſas, ac propterea 25
habens implicitam clauſulam derogatoriam ad ſequens teſtamentum, non cenſetur revocatum per poſterius ſine ſpeciali derogatione: Decius *in leg. fin. n. 54. Cod. de edict. Div. Adr. toll.* Socin. jun. *conſ. 183. n. 35. libro 2.* Mantic. *de conject. lib. 6. tit. 3. ſub num. 51. verſ. ſecundo conſidero*: Cancer. *var. reſol. part. 1. cap. 4. ſub n. 9.* Nam ſtante lapſu decennii inter unum, & alterum teſtamentum; quia tanto tempore præſumitur oblivio clauſulæ derogato- 26
riæ primo adjectæ, illud per ſecundum revocatur, etiam abſque aliqua ſpeciali derogatione, ut originaliter voluit Bald. *in leg. ſancimus, ſub n. 10. verſ. idem fortè, Cod. de teſtament.* quem ſequitur *ibid.*

Fulgoſ.

Fulgos. *sub n. 2. vers. quarta exceptio*: Castr. *sub n. 5. vers. Item post primum*: Corn. *n. 3. in fine*, Socin. *in leg. si mihi & tibi*, §. *in legatis*, *n. 15. vers. ex qua conclus. Digestis, de leg primo*, Alexand. *consil. 105. n. 7. lib. 4.* Capr. *cons. 31. num. 18. in fine*: & rejecta contraria opinione Aretini, tanquam communem sequitur Paris. *cons. 10. n. 17. lib. 3.* Ludovic. Bellus, *cons. 109. n. 36.* Clar. *in §. testamentum*, *quæst. 99. colum. 7. vers. scias etiam*: Cardin. Mantic. *de conject. lib. 12. tit. 8. n. 16.* Rota *in Perusina bonorum de Herculanis 11. Maii 1582.* §. *circa secundam partem coram Buratto*: ubi quod oblivio per lapsum decennii præsumpta, facit præsumere clausulæ derogatoriæ mentionem fuisse omissam potius ex infirmitate memoriæ, quam defectu intentionis: quod libentius recipiendum est, ubi fuerunt in secundo testamento instituti venientes ab intestato.

Et ita decisum, utraque parte informante.

Romana Nullitatis Matrimonii, Mercur. 19. Iunii 1651.

Coram R. P. D. Otthobono.

SUMMARIUM.

1 *Affinitas contrahitur in primo gradu cum sorore mulieris, quam quis carnaliter cognoscit.*
2 *Affinitas in primo gradu dirimit matrimonium.*
3 *Copula carnalis est difficilis probationis.*
4 *Copula carnalis probari potest ex conjecturis, & præsumptionibus violentis, etiam ad effectum dirimendi matrimonium.*
5 *Oscula conjuncta cum aliis actibus vehementem copulæ præsumptionem inducunt.*
6 *Concubitus mulieris cum viro inducit vehementem copulæ præsumptionem.*
7 *Impuberes admittuntur ad testificandum de iis, quæ occultè fiunt.*
8 *Affinitas contracta ex copula illicita probatur etiam per testes non omni exceptione majores.*
9 *Testis unici depositio adminiculatur ex testibus deponentibus de publica voce & fama.*
10 *Copulæ præsumptio oritur ex frequenti accessu viri ad domum mulieris, nisi alia causa accessus assignetur.*
11 *Iuventus viri & mulieris, ac frequens accessus ad domum mulieris inhonestæ, copulæ præsumptionem inducunt.*
12 *Confessio extrajudicialis viri, copulæ præsumptionem inducit.*
13 *Copulæ præsumptio oritur ex sententia condemnatoria ob delictum ex ipsa copula resultans.*
14 *Copula carnalis probatur ex pluribus conjecturis, quæ ad hunc effectum jungi debent.*
15 *Mulieres quod sint sorores germanæ probatur ex fide Baptismi, in qua filiæ eorundem parentum enunciantur.*
16 *Sorores esse probantur mulieres ex eo quod uti tales sese tractaverint.*
17 *Sorores esse probantur mulieres ex testibus deponentibus quod uti tales ab earum parentibus fuerunt tractatæ.*
18 *Sorores esse probantur mulieres ex communi reputatione & tractatu.*

DECISIO XCVII.

1 Fuit per dominos resolutum constare de nullitate matrimonii contracti inter Flaminium & Annam Mariam, quia cum Flaminius ante hoc matrimonium ex illicita copula habita cum Isabella ejusdem Annæ Mariæ sorore germana affinitatem in primo gradu contraxerit, hæc absque
2 dubio dirimit Matrimonium tam ex dispositione textus *in cap. tuæ fraternitatis, de eo, qui cognov. consanguin. uxor. suæ*, quam ex dispositione sacri Concilii Tridentini *sess. 24. de reformat. matrimon cap. 4.* ubi Barbos. *in collect. num. 1.* allegat. concord. Rota *in Pacen. Matrimonii 10. Maii 1610. coram S. D. N. & in Romana nullitatis Matrimonii 19. Januarii 1646. coram bon. mem. Arguelles.*

Copula Flaminii cum Isabella sicuti est difficilis probationis, ita justificari potest etiam ad effectum dirimendi matrimonium ex præsumptionibus & conjecturis, quando sunt efficaces & violentæ: *cap. litteris, de præsumpt.* Gigas *cons. 29. n. 21.* Rota *decis. 95. n. 12. & sequentibus, parte 2. divers.* cum aliis relatis *in d. Romana nullitatis Matrimonii, coram bon. mem. Arguelles.* 3 4

Et visa fuit hodie Dominis sufficienter probata ex depositionibus plurium testium datis *in summario Annæ Mariæ à n. 3. usque ad 9.* quatuor enim testes deponunt de ardenti amore Flaminii erga Isabellam, ac de osculis, aliisque actibus lascivis: ut *in dicto summario n. 4. & 5.* qui actus plurimum conferunt ad inducendam vehementem præsumptionem copulæ, dum in præsenti, alia adminicula concurrunt: Burs. *cons. 218. n. 3.* Mascard. *de probat. conclus. 64. n. 1.* cum aliis relatis per Sanchez *de matrim. lib. 10. disput. 12. n. 46.* 5

Accedit depositio octavi testis deponentis de visu de concubitu Flaminii & Isabellæ in eodem lecto, & de lascivis amplexibus per multum temporis spatium, *dict. summ. sub n. 4.* Inde verò oritur vehemens copulæ præsumptio; ut probat text. *in dict. cap. litteris, de præsumptionib.* Gigas *cons. 29. n. 13.* Farin. *de delict. carn. quæst. 136. n. 18.* Modern. Carpens. *controv. 174. n. 23.* Sanchez *dicta disput. 12. n. 43.* 6

Et licet is sit testis unicus & impubes, adhuc tamen attendi debet, quia etiam impuberes admittuntur in his, quæ occultè fiunt: Farinac. *cons. 31. sub n. 7.* & cum agatur de probando impedimento affinitatis ex illicita copula contracto, non requiruntur testes omni exceptione majores, ut conciliando textus *in cap. 1. de consanguin. & affinit. & in cap. discretionem, de eo qui cognov. consanguin. uxor. suæ*: benè distinguit Gigas *d. consil. 29. n. 20.* 7 8

Dictum verò testis, licet unici, adminiculatur, immò illius fides suppletur ex aliis testibus deponentibus de publica voce & fama, ut *in eod. summar. n. 8.* dum alia hic adsunt adminicula; Socin. jun. *cons. 32. n. 20. & seq. lib. 2.* Rota coram Caputaq. *decis. 288. n. 1. & decis. 296. part. 3.* siquidem dantur alii testes deponentes, quod sæpè Flaminius & Isabella soli remanebant in cubiculo, prohibito accessu cuicunque alii, nec ulla causa assignatur frequentis accessus, nisi inhonesti amoris; ex quo vehementem præsumptionem copulæ deduci tradunt post alios, quos referunt, Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 41. n. 11.* Modern. Carpens. *dict. controv. 174. n. 18.* Rota *decis. 95. n. 7. & 8. p. 2. div.* 9 10

Insuper concurrit utriusque juventus, & frequens accessus Flaminii ad Domum mulieris inhonestæ, ac confessio extrajudicialis ejusdem Flaminii, probata per testes *in d. summ. n. 6.* quam in proposito, junctis præsertim aliis, multum expendunt Socin. jun. *d. cons. 32. n. 17. lib. 2.* Cyriac. *controv. 171. n. 14.* Modern. Carp. *d. controv. 174. n. 22.* Rota *d. decis. 95. n. 3. part. 2. divers.* & prædicta omnia fuerunt ponderata *in d. Rom. nullitatis Matrimonii, coram bon. mem. Arguelles.* 11 12

Et ulterius adest sententia Criminalis contra Flaminium lata, ac absolutio à Sanctissimo petita, & obtenta nomine Flaminii, qui in Judicio criminali ea usus fuit; ut *in summario Annæ Mariæ, n. 2. & 11.* 13

Ex quibus omnibus simul junctis, prout ad hunc effectum jungi debent, negari non potest quin copula sufficienter justificetur: Gloss. *in cap. tertio loco, verb. dicta sunt, de præsumpt.* Valenz. *cons. 28. num. 12. lib. 1.* Roman. *cons. 21. n. 21.* Modern. Carpens.

pen*ſ.d.controv* 174.*num.*9 Rota *d.deciſ.*95.*n.*17.*part.* 2.*diverſ.* & *in d. Rom. nullitatis Matrimonii in* §. *ex quibus : coram bon.mem.Arguelles.*

15 Quòd verò Iſabella & Anna Maria ſint ſorores germanæ: Domini nullam habuerint difficultatem : quia id non controvertitur, & probatur ex fide Baptiſmatis, in qua filiæ ejuſdem Patris,&
16 Matris enunciantur ; ac etiam teſtibus deponen-
17 tibus de tractatu ac nominatione eorumdem pa-
18 rentum ; & quod mulieres uti tales ſe tractarunt, ac ab aliis communiter pro ſororibus habitæ ſunt, ac de præſenti habentur & reputantur : Caſtr. *conſ.*151.*num. libro* 1.Gratian.*diſcept.* 491.*num.* 21. & *ſeq.* Rota coram Pennia, *d deciſ.*223.*n.*3. & *in Britinorien. fideicommiſſ.* 24. *Martii* 1642.*coram R. P. D. meo Bichio.*

Fuit itaque reſolutum conſtare de nullitate Matrimonii,informante tantum AnnaMaria, Flaminio verò pluries citato , & informare recuſante.

Bononienſ.fideicommiſſi de Buceferris, Lunæ 24.Maii 1655.

Coram R. P. D. Zarate.

SUMMARIUM.

1 *Agens ex fideicommiſſo docere debet de purificatione omnium conditionum , ſub quibus fuit ipſius vocatio concepta.*

2 *Ad Generationem habilis unusquisque præſumitur, niſi inhabilitas probetur.*

3 *Fideicommiſſum ordinatum ſub conditione*,ſi ſine filiis , *non poteſt dici purificatum quousque durat ſpes,quòd ille, cui fuit facta ſubſtitutio,poſſit filios procreare.*

4 *Generandi inhabilitas non oritur ex morbo carunculæ.*

5 *Carunculæ morbus artis medicæ præſidio facilè tolli poteſt.*

6 *Sterilitas , quæ poteſt remediis tolli,non impedit generationem.*

7 *Succeſſioni locus non eſt,donec omnis ſpe , ſuſcipiendæ prolis non fuerit extincta, quando quis fuit vocatus ſub conditione negativa,*ſi ſine filiis.

8 *Ablativus abſolutus conditionem importat.*

9 *Fideicommiſſum ordinatum in caſu obitus ſine filiis,non purificatur ex eo,quod deficiat ſpes ſuſcipiendæ prolis,ſed expectandus venit obitus illius,cui fuit facta ſubſtitutio.*

10 *Fideicommiſſum ordinatum ſub conditione,ſi filios habuerit, purificatur ſtatim ac conſtat de impotentia generandi.*

11 *Ætas in ſubſtituto requiſita facit diſpoſitionem conditionalem.*

Declara ut num.ſeq.

11 Lex,Seius Saturninus,ff.ad Trebellian.& lex , ex his, Cod. quando dies legat. ced. *declarantur.*

13 *Dictio,*poſtquam,*adjecta inſtutione conditionem importat.*

14 *Subſtituti in defectum filiorum citandi veniunt in judicio, in quo agitur de probanda filiatione.*

DECISIO XCVIII.

FRanciſcus Maria Buccafertus in ejus ſupremo teſtamento hæredem univerſalem ſcripſit, Primum filium maſculum legitimum & naturalem,& ex legitimo matrimonio procreandum Domini Hyacinthi fratris germani, cum onere fideicommiſſi, & ordine primogenituræ. Deficiente verò prædicto Hyacintho abſque filiis legitimis & naturalibus,& ex legitimo matrimonio procreatis, ſubſtituit cum eodem onere fideicommiſſi, & ordine Primogenituræ primũ natu majorē prænominati Hyacinthi naturalem tantum, ex quocunque illegitimo , ſeu quovis prohibito coitu , ſub illa tamen adjectione , poſtquam ſcilicet dicti inſtituti aut ſubſtituti vigeſimum annum complevisſent, & medio tempore idem teſtator ſibi hæredem fiduciarium inſtituit Dominum Antonium de Argele.

Poſt obitum teſtatoris, Hyacinthus tanquam ſpe legitimæ prolis deſtitutus,petiit declarari bona fideicommiſſaria ad Philippum filium naturalem quinquennem ſpectare : cauſaque in gradu appellationis introducta coram me , propoſui dubium , an conſtaret de fideicommiſſo ad favorem Philippi ? Et Domini non conſtare pro nunc reſponderunt.

Ea moti ratione , quia ut fideicommiſſo locus ſit, deſideraretur ut is docuiſſet de exiſtentia omnium conditionum , ſub quibus filius illegitimus eſt vocatus ; juxta textum *in leg ſi hæredes plures, Digeſtis,de condit.inſtit. leg. cedere, Digeſtis.de verborum ſignificatione,leg.qui hæredi, Digeſtis,de cond.* & *demonſtrat.leg.cùm quærebatur,Digeſtis,judic.ſolv. leg. ſi quis ita, Digeſtis.de verbor.obligation.* Honded.*conſ.*78.*n.* 14.*lib.*1. Caſanat.*conſ.*1.*n.*1. Capreol.*conſ.*72.*n.*12. Modern.Lucen.*conſ.*83.*num.*1.*lib.*2. Modern.Neap *de fideicommiſſ.quæſtion.*1.*cap.*6.*n.*281. Hier. Leo *deciſ.* 44.*n.*7. 1

Exiſtentia enim primæ conditionis,nempe obitus Hyacinthi abſque filiis, non fuit juſtificata, cum ipſe adhuc in humanis ſit, & habilis præſumatur ad generandum, niſi inhabilitas probetur: Alciat.*præſumpt.*41.*n.*1.*reg.*1.& noſtri ævi alter Hippocrat. Paulus Zachias *Quæſt. Medico-legalium lib.* 2
3.*tit.*1. *quæſt.* 9.*num.* 10. Et ideò fideicommiſſum dici nequit ad ejus favorem purificatum ante dictæ conditionis eventum: *leg. unica,* § *ſin autem ſub conditione. Cod.de caduc.tollend.* Surdus *conſil.*403.*n.* 3
10. & 12. Peregrin.*de fideicommiſſ.art.*43.*num.*9. Tiraquelles *de retract.lignag.* §.1.*gloſſ.*2.*num.*25. Rota *deciſ.*593.*num.*1.*part.*1.*recent.* & coram Buratto *deciſ.*705.*num. etiam primo.*

Nec inhabilitas generandi , quæ ſola vivente Hyacintho eſt apta ad producendam purificationem conditionis, abſque filiis, deſumi poteſt ex carunculæ morbo , quo Hyacinthus afficitur , ut deponunt pro parte Philippi inducti. Quoniam hujuſmodi morbus ex prædictorum teſtium depoſitionibus non aperitur : & quando etiam pro- 4
baretur, nihil relevaret : quia non exinde dicitur 5
perpetua impotentia generandi , cum morbus hic Artis Medicæ præſidio facilè tolli poſſit : ut plurimi Auctores tradunt , inter quos Paræus *in ſua Chirurgia, lib.*18.*cap.*22.& *ſeq.*& Alphonſus Ferrus *in libello de Caruncula* , ubi non ſolum docet hujus morbi curationem,ſed *in fine,* ponit quomodo ſanati ſint conſervandi. Quin Amat. Luſitan.*curat. Medicin.cent.*4.*curat.*19. caſum proponit cujuſdam viri, tali morbo ſpatio unius menſis curati: ibique alios ſe curaſſe teſtatur : & apud Petr. Foreſt. *libr.Obſervat.*15.*obſervat.*20. Eſt caſus Prætoris,qui cum ob carunculas minus habilis fuiſſet effectus ad generationem , aliaque munia naturalia non adeò liberè exerceret, non modò morbo, impedimento curatus fuit,verum & ab uxore filios poſtea ſuſcepit , ut ille aſſerit *in fine dict. obſervat.* Et 6
homini non eſt impedimento ſterilitas, quæ poteſt remediis adhibitis auferri : ut alias dixit Juriſconſultus Paulus *in leg ſi quis poſthumos* 9.*Digeſtis,de liberis* & *poſthumis,*ibi, *Natura magis in homine generandi,* & *conſuetudo ſpectanda eſt, quam temporale vitium,aut valetudo, propter quam abducatur homo à generandi facultate* , *cap. ex literis* 3.*cap. fraternitatis* 6. *de frigid.* & *malefic.* ubi Doctores. Nunquam au- 7
tem ad ſucceſſionem admittituris , qui vocatus eſt ſub negativa conditione, *ſi abſque filiis* : *cap. generaliter, de Procurat. in* 6. cum aliis per Barboſ. *dict.* 2.*n.*2. niſi omnis ſpes ſuſcipiendæ prolis prorſus

fuerit

fuerit extincta: *leg. Lucius, Digestis, de hæredibus instituendis leg quidquid adstringendæ, Digestis, de verborum obligationibus* Modern. Hispan. *disquisition. legal.24 num 35.*

Quinimò ut animadverterunt Domini, testator non solum consideravit deficientiam filiorum Hyacinthi, verum etiam ejusdem Hyacinthi obi-
8 tum, & quidem per ablativum absolutum, ibi, *deficiente Domino Hyacintho absque filiis*, qui conditionem importat: *leg. si quis arbitratu, Digestis, de verborum obligationibus, leg à testatore*, ubi Gloss. *in verbo, condit, Digestis, de condition & demonstrationibus.* Rota *decis.* 161. *n.8. parte quarta, tom.2. recent.*
9 Quapropter licet Hyacintho nulla superesset spes legitimæ prolis; non adhuc factus esset locus vocationi Philippi, eodem Hyacintho patre vivente, ut in his præcisè terminis, Peregrin. *consil.* 28. *n.5 lib.* 4. Fusar. *de substitution. quæst.* 415. *n.* 2. distinguens inter conditionem, *si filios habuerit,*
10 vel, *si sine filiis decesserit*; Nam primo casu, admittitur purificatio statim ac constat de impotentia generandi, cum tamen in secundo casu requiratur implementum conditionis mortis, & defectus filiorum.

Neque probata est existentia alterius conditionis, nimirum ætatis vigininti annorum in Philippo nondum quintum annum excedente: &
11 quidem ista vera conditio est, cum diem incertam contineat, juxta text. *in leg. si cui, §. ergo, juncto §. hoc autem, Digestis, de leg* 1. *leg. si Titio, Digestis, quando dies leg ced. leg si ita scriptum fuerit, Digestis, de manum. testam. leg. si servus liber, Digestis, de statulib* Bartol. Bald. & cæteri Antiquiores *in leg. ex his, Codic quando dies leg. ced.* Peregrin *de fideicommiss. art* 51. *num* 26. Donell. *lib* 8. *comment. cap.* 31. Larrea *select. jur cap.* 8 *num.*4. & allegati per Noal. *de transmiss cas* 3. *n.* 8. Cujac. *lib* 36. *Digestor ad Julian. in dict. leg. si ita, Digestis, de manum. testament.*

12 Et his non adversatur text. *in leg. Seius Saturninus, Digestis, ad Trebell & dict. leg. ex his, Cod. quando dies leg. ced.* Ex quibus probatur in dicta adjectione ætatis conditionem non adesse. Quia respondetur *in istis Juribus* prædictam adjectionem non fuisse appositam substantiæ legati, aut fideicommissi, sed tantum solutioni; & ideo conditionem non inducere, secus verò in Juribus contrariis, & in nostro casu, ut rectè explicant Castr. *in dict. leg. Seius Saturninus*, Donellus *dict cap.* 31. Noal. *dict cas.* 3. *num* 13. *cum sequentibus.* Larrea *ubi supra num... prope finem*, & in specie Rota *decis.* 782.
13 *num* 13 *cum sequentibus part.* 1 *divers.* Et in præsenti conditionem inesse deprehenditur ex illa dictione, *Postquam*, ibi, *postquam ipse filius annum vigesimum suæ ætatis compleverit*, &c. quæ adject: institutioni conditionem præsefert, ut per Bartol *in leg. quibus diebus, §. Termilius, Digestis, de condition & demonstrationib. leg si ita, §. finali*, & *ibi* Gloss. *Digestis, de legat.* 2. Barbos. *dict* 172. *n.* 2. Gratian. *discept.* 168. *n.* 1. Rota *decis.* 46. *num.* 2. *part.* 2 *recent.*

An verò probata fuerit concludenter Philippi filiatio ex Hyacintho, Domini pro nunc no-
14 luerunt discutere, præsertim quod citati non fuerant in hoc judicio alii per testatorem vocati in casum decessus Hyacinthi sine filiis, etiam naturalibus; ad text. *in leg. de unoquoque, Digestis, de re judic.* Modern. Censenaten. *de Citat. tom.* 3. *cap.* 14. *n.* 128.

Et ita, &c.

Romana Primogenituræ, Lunæ 7. Maii 1657.

Coram R. P. D. Dunozetto.

SUMMARIUM.

1 *Primogenitus ad sacros Ordines promotus, excluditur à successione Primogenituræ habentis annexum onus ducendi uxorem, non secus ac si nunquam fuisset in rerum natura.*
2 *Primogenitura habens onus ducendi uxorem spectat ad secundogenitum, quando primò natus fuit promotus ad Ordines sacros.*
3 *Conditio institutioni adjecta non censetur repetita in substitutione.*
Declara ut num. seq.
4 *Conditio repetita censetur in substitutionibus, quando versamur in primogenituris ordinatis pro conservatione agnationis.*
5 *Qualitas uni adjecta, in aliis censetur repetita, quando versamur in primogenituris.*
6 *Verba,* Con li medesimi obligli sudetti, *in ultima substitutione per Testatorem apposita, inducunt repetitionem præcedentium obligationum in omnibus substitutis.*
7 *Qualitas primo adjecta regulariter in omnibus repetita censetur.*
8 *Qualitas primo adjecta tunc maximè in omnibus repetita censetur, quando eadem concurrit ratio.*
9 *Dictio* & sic, *est repetitiva onerum præcedentium.*
10 *Conditiones duæ si fuerint per Testatorem in institutione appositæ, & in substitutionibus dicat,* Con le dette Conditioni, *non sufficit unius, sed ambarum conditionum requiritur implementum.*
11 *Relatio fit ad proxima non autem ad remota.*
12 *Qualitas in primogenituris attenditur de tempore delatæ successionis.*
13 *Sufficit quod conditio semel fuerit adimpleta, licet postea adimplementum non duret.*
14 *Institutus cum obligatione aliquid implendi non potest admitti ac successionem nisi præstita cautione adimplendi voluntatem Testatoris.*
15 *Institutus sub conditione quam adimplere recusat, exclusus remanet ab omni jure successionis.*
16 *Donatum sub una conditione, sub contraria censetur ademptum.*
17 *Legatum factum mulieri si nubat Titio, non debetur, si mulier Titio nubere recuset.*
18 *Promissio facta, si matrimonium sequatur, corruit non sequutis nuptiis.*
19 *Substitutus in casu alienationis bonorum, secuta alienatione admittendus venit, non expectata morte alienantis.*
20 *Natus ex uxore præsumitur filius mariti, maximè si uti talis fuerit baptizatus, & ab ipso marito institutus.*
21 *Generatio filiorum in sene robusto non est impossibilis.*
22 *Filius natus ex uxore dicitur mariti, licet senis, quando nil probatur quod uxoris famam denigret.*

DECISIO XCIX.

Alexander Sarazanus in suo ultimo testamento, hæredem universalem scripsit Martium Milesium ex sorore nepotem, sub conditione ducendi uxorem, & assumendi nomen, & arma domus Sarazanæ, absque alia mixtura, cui in omnibus bonis succedere voluit ejusdem Martii primogenitum & successionem ipsi deferri mandavit; & filiis dicti Martii non existentibus, aut quandocunque deficientibus, vocavit Primogenitum secundi fratris dicti Martii; & eo, aut ejus descendentibus non existentibus, primogenitum, aut descendentes à tertio fratre: & casu quo tota descendentia masculina dictorum trium fratrum deficeret, voluit succedere masculos ex fœminis; & ultimo loco ejusdem Testatoris proximiorem cum perpetua primogenitura, & cum eisdem obligationibus, & repetito onere sumendi nomen Testatoris; & insuper prohibuit bonorum alienationem, & obligationem, etiam de licentia, aut cum derogatione Principis; sub ea lege, quod in casu con-

contraventionis, bona devoluta censeantur per duos menses ante ad favorem successuri in casu mortis.

1 Post obitum Testatoris, defunctis Martio, & secundo fratre sine filiis, & ultimo loco Alexandro tertio fratre post se relicto Jacobo Antonio Primogenito Sacerdote, & Josepho Ignatio in infante per Patrem hærede instituto, fuit sub die 22. Maii 1656. dubitatum, cui esset dandum mandatum de manutenendo super bonis suppositis primogenituræ? Sed quia talis dubii resolutio pendere videbatur à discussione negotii principalis; Domini mandarunt, quòd videretur de bono jure ad effectum manutentionis; quo hodie proposito, fuit resolutum, constare de bono jure Josephi Ignatii.

Ratio resolutionis fuit, quia Jacobus Antonius per Sacerdotii assecutionem amplius adimplere nequeat onus ducendi uxorem expressè à testatore Primogenitis injunctum; & propterea, licet ipse sit primò natus, à dicta Primogenitura remanet exclusus, ac si naturaliter obiisset, nec unquam rerum natura extitisset: Bart. *in leg Deo nobis, n.1. & seq. Cod. de Episc. & Cleric. & Authent. nisi rogati, sub n 3. Cod. ad Senat. Consult. Trebell.* Marzar. *de fideicomm. quæst. 31.* Melch. Pelaez. *de major. part. 2. c. 3. per tot.* & præsertim, *n. 13. & 27. & seq.* Sanchez *ad præcept. Decalog. lib. 3 cap. 15. n. 19. & cap. 16 n. 22.* Rota *in Mediolanens. Bonorum 31. Maii 1649. coram Eminentissimo Domino Cardinali Corrado*:

2 illaque fuit aperta ad favorem Josephi Ignatii licet secundò nati, uti habilis ad complendam illam conditionem, juxta notata per Pelaez *de major. part. 2. cap. 3 n. 23.* Duran. *de condit. appos. secunda parte, cap. 3. n. 34.* Fontanell. *de pact nupt. tom. 1. fol. 76. n. 34.*

3 Non obstat quod dicta conditio nubendi legatur tantum apposita in prima institutione, ideoque repetita non censeatur in substitutione: *leg. sub conditione, Digestis, de hæred. instit.* Anton. Gen. *var. tom. 1. cap. 12. n 37.* & præsertim cum illa sit per-

4 sonalis, & nominatim apposita Martio primo instituto. Quia regula quòd apposita in institutione, non censeantur repetita in substitutione, fallit in primogenituris, quæ prout hic instituuntur pro decore familiæ & ad conservandam agnationem: Surd. *cons. 241. n. 14.* Cyriac *controv. 312.*

5 *n. 3.* Rot. coram Seraphin. *decis. 459. n. 2. & divers. decis. 191 n. 2. part 2.* In istis autem, ex conjecturata mente Testatoris, qualitas uni adjecta, in aliis censetur repetita: Molin. *de Hispan. Primogen lib. 1 cap. 16. n. 24.* Castill. *controv. jur. tom. 2. cap. 4. n. 139. & seq. & tom. 6 cap. 117. per tot.* & signanter *n. 29.* Decian. *cons. 6. n. 3. vol. 5.* Peregrin. *cons. 23. n. 14. & 15. lib. 3.* Fusar. *de Substitut. quæst 430. n. 9* Pelaez, *ubi supra, part 2 cap. 3. per tot. & cap. 4. illat. 8. num. 10. vers. & non solum, & n. 15. & cap. 26. n. 33. & 75.*

6 Præter quod prædicta oneris repetitio in præsenti casu videtur indubitata, tam ponderando, quòd in ultima institutione Testator usus fuit verbis, *Con li medesimi oblighi sudetti, e con la detta perpetua successione di primogenito in primogenito*: ex quibus procul dubio idem infertur, ac si antecedentes obligationes de verbo ad verbum per Testatorem fuissent in sequentibus substitutionibus repetitæ: *leg. si Testamentum, §. sin autem, Cod. de Institut.* Bart. *in leg. talis scriptura, §. finali, n. 4. de leg. 1. & in l. 1. §. hoc edicto, n 2. Digestis, de postul.* Dec. *cons. 423. n 5.* Parif. *cons. 1. n. 134. lib. 3.* Rot. *decis. 715. n 2. & seq. part. 1 & decis. 506. n. 4 part. 4. recent.*

7 Eoque fortius, cum regulariter qualitas primo adjecta, in omnibus repetita censeatur: Peregrin. *de fideicomm artic. 16. n. 58 & artic. 25. n. 34. & 48.* Fusar. *de Substitut. quæst. 450. n. 1.* Rota *decis. 453. n. 8. part. 2. & decis. 222 n. 4 part. 4. recent.* cum aliis congestis per Gratian. *disceptat 773. num. 28. & seq.*

Et id absque difficultate, quando concurrit 8 eadem ratio, ex qua alias voluntas Testatoris servari non posset; Rustic. *in leg. cum avus, lib. 3. cap. 7. n. 146.* Molin. *de Primogen. lib. 1. cap. 6. n. 25.* Fusar. *cons. 175. n. 9. & seq. & tract. de Substitut. quæst. 450. n.* Tum attenda dictione, *& sic*, immediatè à 9 Testatore post onus injunctum Martio, & delatam successionem ejus filio apposita, ibi, *e cosi debbia decadere detta sua hæredità di primogenito in primogenito*, quæ dictio, *Et sic*, pariter est præcedentium onerum repetitiva, Covarr. *var quæst. lib. 2 quæst 21. n. 17.* Honded. *cons. 64. n. 7. & 40. lib. 2.* Rota *decis. 128. n. 4. part. 2. divers. & in Placcentina Bonorum 16. Martii 1654. coram R. P. D. meo Zarate.*

Tum denique animadvertendo, quòd duæ 10 tantum conditiones fuerunt per Alexandrum Sarazanum expressæ; altera de uxore ducenda; Altera de assumendo nomen, & arma; & sic cum verba, *con li medesmi oblighi sudetti*, sint in numero plurali concepta, non sufficit ad implementum unius ex dictis conditionibus, sed debent ambæ ad unguem adimpleri; ut in specie tradit Castrens. *cons. 189. n. 1. in fine.*

Nec quidquam facit, si dicatur dicta verba posse referri ad legata: quia cum hæc essent momentanea, non est verisimile quod de istis Testator fuerit locutus: immò cum *illa facta legantur* in principio testamenti, *deinde verò fuerit appositum* dictum onus nubendi, utique relatio po- 11 tius facta censetur ad proxima, quàm ad remota: Gloss. *in l. 1 Digestis, de legat. 1.* Cravett *cons. 147. n. 8.* Rota *in recent. decis. 277. n. 7 part. 2. & decis. 62. n. 10. & dict. 232. n. 17. part. 6.*

Potuit minus relevat, quod Jacobus Antonius de tempore delatæ successionis esset capax, & sic per assumptionem sacerdotii hæreditatem jam quæsitam non amiserit, cum in primogenitura at- 12 tendatur qualitas de tempore delatæ successionis, sufficiatque eo tempore eam conditionem adim- 13 plevisse, licet postea non perseveraverit, juxta doctrinam Baldi *in leg precibus tuis, n. 2. Cod. de impuber. & aliis substitut.* Molin. *de Primogen. lib. 1. cap. 19. n. 7.* Gamm. *decis. 27. n. 4.* Quia cum ipse non 14 præstiterit cautionem Mutianam de adimplenda voluntate Testatoris, ut tenebatur, ad hoc ut posset admitti ad dictam successionem, ut expressè disponitur in *leg. Mutiana*; ubi Gloss. & Doct. *Digestis, de condit. & de monstrat.* Immò per assecutio- 15 nem Sacerdotii declaraverit de facto se nolle nubere, & conditionem amplius adimplere nequeat, fuit ab omni jure exclusus, ac si nunquam fuisset admissus: *dict leg. Mutiana*, ubi Doctores, *Digestis, de condit. & demonstr. Aut cui relictum. Cod. de ind. vid. tollend.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 13. n. 16.* Rot. *decis. 354 n. 1. part. 4. div. & decis 241. n. 36. part. 5. recent.* Datum enim sub una conditione, sub contraria censetur ademptum: *leg. quid pones:* 16 *Digestis, quando dies legat, ced. leg. si legatur purè, Digestis, de adimend. leg* Peregr. *de fideicomm artic. 11. n. 127.* Ruinus *cons. 170. n. 11. & 12 lib. 3* Rot. coram Seraph. *decis. 1354. n. 1.* Surd, *decis. 66. n 15.*

Et similia de muliere, cui sit factum legatum 17 si Titio nupserit, si illi nubere recuset, legato privatur: Surd. *cons. 137. n. 19.* Et de promissione facta 18 si matrimonium sequatur, non secutis nuptiis, ipso facto promissio corruit: *l item quia, §. hujus rei, ff. de pact.* ubi Gloss. *in vers non servatis*, explicat, nec re, nec spe.

Præ-

19 Præterea eidem Jac. Antonio obstat caducitas per ipsum incursa ex causa alienationis nonnullorum bonorum, contra expressum præceptum Testatoris; quia cum eo casu per duos menses ante alienationem vocaret successuros in casu mortis, sequitur, quod ex hoc etiam capite sit factus locus successioni favore Josephi Ignatii, absque eo quod iste teneatur expectare obitum alienantis: *leg. cujus pater*, *§. in liberis*, *Digestis, de leg. 2.* Molin. *de Primogen. lib. 1. cap. 16. n. 32.* cum aliis pluribus congestis *in Mediolanensi Bonorum 31. Maji 1649. coram Eminentissimo Domino Cardinali Corrado.*

Ea verò, quæ fuerunt deducta contra filiatio-
20 nem Josephi Ignatii, Domini non habuerunt in consideratione; cum hujusmodi filiatio plenè justificata remaneat, dum uti filius à patre institutus, baptizatus, & est ex ejus uxore natus: *l. si vicinis scientibus, Cod. de nupt. l. non epistolis, Cod. de probat.* Sperell. *decis.* 174. *n.* 1. *part.* 3. in nihilo relevante,
21 quod de tempore ejus conceptionis pater esset senex annorum 78. cum generatio filiorum in sene robusto non sit impossibilis: Narbon. *de ætat. annor.* 65. *quæst.* 1. *n.* 9. Zacch. *quæst. Medico-leg. lib.* 1. *tit.* 1. *quæst.* 9. *n.* 54. *& seqq.* Simbald. *in Genantrop. oper. lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 3. *col.* 3. *&* 4. Rot. *decis.* 20. *n.* 25. *& seqq. part.* 5. *recent.* Giovagnon. *cons.* 6. *n.* 38. ubi
22 dicit, ex sola nativitate filium probari mariti, licet senis, quando nihil probatur, quod uxoris famam denigret.

Et ex his censuerunt Domini constare de bono jure dicti Josephi Ignatii, etiam ad effectum manutentionis; utraque, &c.

Romana prætensæ filiationis, Ven. 22. Junii 1657.

Coram R. P. D. Verospio.

SUMMARIUM.

1 *Filii nati ex publica meretrice dicuntur vulgo concepti.*
2 *Filii publicæ meretricis certum patrem ostendere nequeunt.*
3 *Sexagenarium non esse habilem ad generationem, de Iure præsumitur.*
4 *Filius potius præsumitur susceptus ex Iuvene, quàm ex sene: & n. 15.*
5 *Filiationis quasi possessio inducitur per actus gestos erga aliquem uti filium, contra ipsum agentem ejusq; hæredes.*
Declara ut n. seq. & n. 8.
6 *Senex mala valetudine affectus inhabilis reputatur ad generandum.*
7 *Ad Filiationis probationem multum confert jurata assertio illius, ex quo filium ortum duxisse militat præsumptio.*
8 *Filiationis quasi possessio non suffragatur in judicio decisorio præstationis alimentorum; maximè si contrariæ urgeant conjecturæ.*
Declara ut n. 9.
10 *Filiationis leviores probationes sufficiunt; ad effectum obtinend. alimenta, lite pendente super negotio principali.*
11 *Filiationis conjectura non inducitur ex eo, quod quis fuerit in libro baptismatum descriptus uti filius alicujus, ex cujus ordine talem descriptionem factam fuisse non apparet.*
12 *Septuagenarii prolem aliquando susceperunt.*
13 *Generandi possibilitas in eo, quem inhabilem jus reputat, non attenditur, nisi evidentibus probationibus concludatur.*
14 *In judiciis attenduntur ea, quæ accidunt secundum naturæ cursum; non autem, quæ rarò eveniunt.*
16 *Filiatio convinci debet per probationes urgentes, quando potentia generandi in eo, qui prætenditur pater, exclusa remanet ex naturali ratione, & juris præsumptione.*
17 *Alimenta non debentur deficiente probatione filiationis, & paupertatis.*

DECISIO C.

Licet in hoc Sacro Auditorio instituta, atq; vertente causa inter Matthæum, & Eugeniam agentes pro alimentorum præstatione in bonis quondam Joannis Baptistæ Veralli Marchionis Castri Viscardi prætensi eorum Patris naturalis, adversus Dominam Marchionissam Mariam ejusdem Joannis Baptistæ filiam legitimam & naturalem, necnon beneficiatam ab intestato hæredem; post habitas plures hinc inde probationes, Dubitavi an filiatio Matthæi & Eugeniæ sufficienti probationum genere concludatur? Et in negativam, post causam bis propositam, hodie Domini ivêre sententiam.

Siquidem constat ex testibus pro parte Marchionissæ productis, Angelam Matthæi & Eugeniæ matrem, Joanni Jacobo Ferrario, florida tunc favente ætate, ac publico quæstui expositam extitisse: Hinc
enim filii ex Angela progeniti *vulgò concepti* censen- 1
tur; neque ratione incertitudinis, Marchionem
Joannem Baptistam poterunt proinde in Patrem 2
assumere: juxta text. *in l. vulgo concepti, Digestis, de stat. homin. §. si adversus, Instit. de nupt. §. vulgo quæsitos, Instit. de success. cognat.* notant Doctores *in leg. filium, Digestis, de his qui sunt sui vel alieni juris*, ubi Bald. *num.* 11. Alberic. *n.* 13. Alexand. *cons.* 157. *n.* 1. *&* 2. *lib.* 2. Natta *cons.* 205. *num.* 2. *&* 3. Rota coram Mantica *decis.* 149. *n.* 10. *&* 11. *& decis.* 289. *n.* 2. *cum seq. part.* 1. *recent. & in Romana filiationis 1. Julii 1639. §. & quadam prima; coram Reverendissimo Salamantino, & in Farfen. bonor. 23. Januarii 1647. in §. eo magis, coram Eminentissimo Domino Cardi-
nali Corrado:* licet idem commercium carnale cum 3
Angela exercuisse probetur: Dum enim procreationis præsumptio in sene sexagenario ex dispositione Juris excluditur, de qua *in leg. si pater familias, §. ult. Digestis, de adopt.* Menoch. *de arbitrariis, cas.* 89. *n.* 58. *cum sequent.* Mascard. *de probat. conclus.* 78.
num. 43. *&* 45. habita prolis susceptio non quidem 4
Marchioni septuagesimum annum agenti, sed potius Joanni Jacobo Ferrario valdè famoso, & in ætate juvenili tunc constituto, necnon Angelæ, cum qua simul vivebat, prædilecto, adscribitur: ut in terminis notat Fulgos. *cons.* 212. *n.* 4. Socin. sen. *cons.* 65. *n.* 2. *lib.* 3. Giovagn. *cons.* 6. *n.* 42. *cum seq. lib.* 1. Surd. *decis.* 85. *n.* 17. *vers. Donum.*

Hinc urgere non poterit quod Marchio Matthæum & Eugeniam in filios, ut prætenditur, agnoverit; necnon eos in pluribus epistolis *filiorum* nomine appellaverit, ac ipsis alimenta præstiterit. Præterquam enim Epistolæ negantur ex adverso recognitæ; hic actus licet quasi possessionem filiationis
adversus agnoscentem in filios ejusque hæredes re- 5
gulariter inducere consueverit, Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 53. *n.* 23. Grat. *discept. forens.* 653. *n.* 72. & aliis relatis Juribus; & Responsum fuit *in Viterbien fideicomm. 2. Maij 1653. coram me:* In proposito tamen casu, hujusmodi epistolæ inefficaces exinde censentur, quod Marchio blanditiis sagacis mulieris cum aliis pariter se carnaliter com-
miscentis deceptus convincitur; postquam in senili 6
ætate constitutus, necnon mala valetudine correptus, pro suscipienda prole inhabilis extitisse præsumitur: Fulgos. *cons.* 212. *n.* 1. Paris. *cons.* 29. *n.* 96. *cum seq. lib.* 2. Menoch. *cons.* 80. *n.* 2. Giovagn. *cons.*
6. *n.* 50. *lib.* 1. Surd. *decis.* 83. *n.* 21. Accedente præ- 7
sertim iterata confessione Ferrarii, quod iidem met filii fuerint ex ipso progeniti: ut ponderat Alexand. *in cons.* 157. *n.* 1. *lib.* 5. Surd. *in d. decis.* 83. *n.* 6. *vers. Pro adversa autem parte.*

Præterea filiationis quasi possessio, ex tractatu 8
seu denominatione elicita, in hoc decisorio filiationis Judicio nullatenus posset suffragari; ut notat Covarr. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 8. *in §.* 3. *n.* 6. Rota coram Mantica *decis.* 149. *n.* 8. *& in decis.* 289. *n.* 2. *cum seq. part.* 1. *recent. & in Romana filiationis, 1. Julij 1639. §. ea moti ratione: vers. quando vero, coram Reverendiss. Compostellano, & in Farfen. bonor. 23. Januarii*

Januarii 1547. in §. hæc tamen : coram Eminentiſſ: Dom. meo Cardinali Corrado : urgentibus potiſſimè conjecturis in contrarium in propoſito caſu; ut ad-
9 vertit Surdus *dict. deciſ. 83. n. 21.* Quidquid dicendum foret in alimentis, lite ſuper principali nego-
10 tio pendente petitis; tunc enim probationes leviores admitti ſolent: ut dixit Rota *in dict. deciſ. 289. num. 1. part. 1. recent. & in Romana filiationis, 1. Julii 1639. coram Reverendiſſ. Salamantino.*

11 Hinc pariter altera filiationis præſumptio ex deſcriptione in libro Baptiſmi, ſub cognomento Veralli, deſumpta penitus arcetur: Quinimò nec ipſa deſcriptio, dum juſſu prætenſi patris non probatur expedita, pro conjectura filiationis poterit deſervire; ut advertit Lancellot. Gallia *conſ. 15. n. 105. verſ. præterea.* Capyc. Latro, *deciſ. 166. n. 52.* Rota *in Romana de Bonellis 29. Novemb. 1614. coram Ubaldo.*

12 Non etiam videtur urgere, quod Senes ſeptuageſimum licet annum explentes, prolem liquando ſuſceperint, ut teſtatur Menoch. *de arbitr. caſ. 89. n. 57. cum ſeq.* Rota *deciſ. 20. 25. & 26. part. 5. recent.*
13 Poſtquam enim inter caſus raro contingentes ſolet hic recenſeri poſſibilitas generandi, per prædicta, diſpoſitione juris contrarium præſumente, inefficax propemodum reputatur, niſi claris ac evidenti-
14 bus probationibus eadem concludatur: in Judiciis quippe accidentia ſecundum naturæ curſum inſpici ſolent, non autem, quæ raro ex poſſibilitate contingunt: ut dixit Menoch. in contrarium ex adverſo adductus *d. caſ. 89. n. 58.* Socin. ſen. *conſ. 65. n. 2. lib. 3.* Pariſ. *conſ. 29. n. 50. vol. 2.* Grat. *conſ. 6. n. 53. lib. 1.* Surd. *deciſ. 83. n. 21. in fin. & n. 22.*

Quinimò ex libero omnium ac præſertim Joan- 15
nis Jacobi Ferrarii ad Angelam acceſſu penitus removetur objectio: ex ipſo namque in ætate florenti tunc conſtituto filii concepti præſumuntur, ut in ſpecie ponderat Giovagn. *in dict. conſ. 6.* cæterique *ſupra relati :* quidquid dicendum foret, ſi Angela ſub ſchemate concubinatus, excluſo cæterorum acceſſu, à Marchione retenta fuiſſet.

In hanc præterea ſententiam Domini facilius inclinarunt ex maximo inveriſimilitudinis concurſu, quod Marchio ſenio penè confectus tribus continuis annis prolem ſuſceperit; cum tamen Angela ab ipſo Marchione ſub ſchemate concubinat⁹ per diverſa tempora in Caſtro retenta nunquam *ibidem* con-
cepiſſe probetur: cum itaque gignendi potentia tum 16
ex naturali ratione, tum ex præſumptione Juris in Sene ut plurimum excludatur; urgentibus proinde probationibus filiatio hæc debet omninò probari: ut notat Menoch. *de arbitr. caſ. 89. num. 64.* Surd. *deciſ. 83. n. 23.*

Et ita pro excluſione filiationis, necnon pro ali- 17
mentorum denegatione fuit hodie reſponſum; cum maximè paupertas ex adverſo nequaquam probetur: ut notat Grat. *diſcept. forenſ. cap. 552. n. 10.* & reſpondit Rota *coram Andrea, deciſ. 84. n. 1. & 6.* & in aliis relatis *in Toletana Matrimonii 1. Februarii 1649. in primo §. coram Eminentisſimo Cardinali Corrado.*

Concedimus licentiam imprimendi præſentes Deciſiones contentas in hoc Volumine, advertendo quod impreſſio concordet cum originalibus, & corrigantur errores: hac die 11. Decembris 1658.

ANGELUS CELSUS, S. Rotæ Auditor.

INDEX

INDEX COPIOSISSIMUS RERUM OMNIUM NOTABILIUM, QUÆ IN CONSILIIS, RESPONSIS & S. Rotæ Romanæ Decisionibus hoc Tertio Volumine Quæstionum Medico-Legalium contentis, pertractantur.

Prior numerus sedem materiæ, posterior paginam indicant.

A.

Ablativus.

Ablativus absolutus conditionem importat, n. 8. pag. 323.

Abortus.

Abortus nomen meretur partus deficiens in conditionibus ad partum naturalem requisitis, n. 4. p. 66.

Abortivus partus lato modo dictus, n. 1. ib. Vide *Partus*.

Abortus quando faciat exceptioni locum, & quando non, in instrumento societatis, n. 3. p. 84.

Abortus ex se non est aptus natus causare febrem, n. 5. ibid.

Abortus ex percussione super renes in gravida muliere facile evenit, & cur, num. 1. pag. 85.

Abortus quando faciat locum exceptioni, n. 2. p. 107.

Abort⁹ per se non causat febrem, n. 4. p. 108.

Abortus potest ex febri causari, n. 4. p. 220.

Abortus non semper causatur per febrim, n. 7. ibid.

Abortus tribuendus potius est doloribus renum præcedentibus, quam febri subsequenti, n. 8. ibid.

Abortus est causa habilis ad inducendam mortem, n. 3. pag. 221.

Abscessus.

Abscessus per decubitum fiunt in parte omnium debilissima, n. 4. p. 11.
Vide *Tumor*.

Accidens.

Accidentia Veneni ingeniti ita similia sunt accidentibus veneni propinati, ut distingui non possint, n. 7. p. 21.
Vide *Venenum*.

Accidentia morbi debent esse proportionata ipsi parti affectæ, n. 5. ibid.
Vide *Morbus*.

Accidentia sæva in vulnere lethali capitis primis diebus se manifestant, n. 7. p. 119.
Vide *Vulnus*.

Accidentia si non sint connaturalia morbo, non sunt ad morbum referenda, n. 22. pag. 152.

Actio.

Actio in conditionalibus non oritur nisi post purificatam conditionem, num. 18. pag. 243.

Actus.

Actus celebratus secundum leges, voluntarius & licitus, potius quam illegitimus debet præsumi, n. 8. p. 194.

Actu, quem quis impugnat, quando possit se juvare, n. 11. p. 195.

Actus si est factus, prout fieri solet ab homine sanæ mentis, dementia excluditur, n. 2. p. 239.

Actus præsumitur factus à Viro sanæ mentis, si est talis, qui à prudenti Viro fieri consueverit, n. 3. p. 240.

Actuum pluralitas præsumitur ubicunque sub diversa forma appareant celebrati, n. 5. p. 264.

Actus dicitur imperfectus si dependeat à futuris probationibus, n. 9. p. 288.

Actum non vitiat defect⁹ superveniens post purificatam conditionem, n. 21. p. 282.

In Actu conditionali primum locum obtinet voluntas disponentis, n. 23. ibid.

Actus conditionalis, ut evenente conditione à principio incipere possit, debet esse in tali statu de tempore purificationis conditionis, ut tunc possit inchoari, n. 27. ibid.

Actus legitimi non recipiunt neque diem, neque conditionem, n. 29. ibid.

Actus æquivoci non possunt suffragari ad effectum ut pensio dicatur validè per nutus translata, n. 4. p. 313.

Administratio.

Administratio probatur ex instrumentis locationum factarum per administratorem, n. 1. p. 314.

Locare bona, & cum conductore paciscí, sunt casus indubitatæ administrationis, n. 2. p. ead.

Administratio probatur ex instrumento, in quo quis promittit reddere rationem, & reliquum solvere, n. 8. p. 315.

Administratione probata, præsumitur illius continuatio, concurrente aliqua conjectura, n. 9. p. ead.

Administrationis mandatum quando expiret per supervenientiam majoris ætatis administrati, n. 11. p. ead.

Administratio continuata præsumitur dum non docetur de finali redditione rationis, n. 13. p. ead.

Administrationem non impedit Podagra, n. 17. p. ead.

Adolescens.

Adolescentes sunt transferendi ad Civitates, ubi melius & moribus & literis ornari possint, n. 5. p. 277.

Adolescentia.

Adolescentia est ætas aptior ad nubendum, n. 62. p. 245.

Ædificare, Ædificium.

Ædificare altius non licet si venti excludantur in damnum publicum, n. 2. p. 35.

Quanto minor est distantia inter unum ædificium & aliud, tanto majus incommodum emanat tam quoad Solis illustrationem, quam quoad ventorum perflatum, n. 5. ibid.

Ædificia Aquæ adjacentia corrodi solent, n. 3. p. 228.

Ædificium altius tolli non potest, si venti excludantur in damnum publicæ utilitatis, n. 3. p. 237.

Ædificiis nobilibus & insignibus Civitatem ornari publicè interest, n. 5. ibid.

Ædificium altius tolli potest cum non fit ad æmulationem, n. 6. ibid.

Ædificium jam cœptum habendum est in consideratione, ac si esset perfectum, n. 7. ibid.

Ædificare ne liceat propè domum alterius ut ventus non impediatur, probandum est ab actore quod ventus prorsus, & undique remaneat exclusus, ita ut locus penitus inutilis evadat, n. 8. p. 238.

Ædificii elatio impediri non debet cessante alterius detrimento, & stante ædificantis utilitate, n. 23. p. 239.

Ædificare non impeditur vicinus cum fenestris respicientibus in domum vicini, n. 26. ibid.

Ædificare usque ad cœlum quisque potest in proprio solo, n. 1. p. 278.

Ædificium suum quis amplius extollere non potest, si sit constituta servitus altius non tollendi, n. 2. ibid.

Ædificium suum quis amplius extollere non potest, si id vellet facere ad æmulationem, n. 3. ibid.

Ædificium ne altius tollatur dicitur is habere jus prohibendi, qui habet servitutem altius non tollendi, si in eo ædificio adest talis servitus, n. 4. ibid.
Intellige tamen hoc, si dicta servitus sit probata, n. 5. ibid.

Ædificium altius tollere non licet ad æmulationem, n. 14. p. 279.

Ædificium fieri ad æmulationem si quis asserat, incumbit ei onus probandi, n. 16. ibid.

Ædificium unum quando alteri non impediat Solem, n. 20. ibid.

Ædificare ad æmulationem quis non censetur, licet aliquod damnum inferat vicino, n. 22. ibid.
Vide *Æmulatio*.

Ædificium privatum altius tolli prohibetur, quando ex eo discooperirentur Religiosi, vel Religiosæ intra proprium Monasterium, n. 36. p. 280.
Sed hoc intellige, quotiescunque ex novo ædificio gravissimum immineret Monasterio præjudicium, etiamsi non fiat ad æmulationem, n. 37. ibid.

Ædificium quando nocet Ecclesiæ, vel Monasterio, compelli potest Dominus ædificii vendere servitutem altius non tollendi, n. 38. ibid.

Æger, Ægrotus.

Æger sic habendus, morbo recedente, ac si nunquam ægrotasset, n. 1. p. 69.

Æger excusatur ab admissione remediorum ob ipsam sanationis incertitudinem, n. 15. p. 175.

Ægrotans in articulo mortis constitutus absque animi deliberatione solet interrogantibus respondere affirmativè, n. 14. pag. 298.

Ægroti in articulo mortis constituti liberum discursum ac distinctam cognitionem habere non solent, n. 15. p. ead.

Ægrotus respondens interroganti an velit certam dispositionem facere, *si, fate voi*, non dicitur perfectè disponere, num. 9. pag. 299.

Æger interrogatus de re gravi, ad propositum non respondens præsumitur à mente alienatus, n. 13. ibid.

Æmulatio.

Æmulatio non præsumitur, cum in dubio quilibet præsumatur ædificare ad sui principaliter utilitatem, non ut alteri noceat, n. 15. p. 279.

Æmulatio in ædificando non præsumitur, etiamsi magnum damnum vicino inferatur, & parva utilitas proveniat ædificanti, nisi aliunde probetur, num. 17. ibid. & n. 31. p. 280.

Æmulationis præsumptio, ut excludatur, non sufficit modica utilitas ædificare volentis, n. 18. & 19. p. 279.

Ædificare ad æmulationem quis non censetur, licet aliquod damnum inferat vicino, n. 22. pag. ead.
Æmulatio tunc intrat in ædificando, quando constructio fit cum injuria alterius, & animo nocendi, non necessitatis, aut utilitatis propriæ causa, n. 25. p. 280.
Et quando constructio non prodest ædificanti, & alteri nocet, n. 26. ibid.
Æmulatio excluditur in ædificando quando concurrit utilitas ædificantis, licet vicino damnificetur, & præsumptio oritur quod ratione propriæ utilitatis quis ædificare velit, n. 27. ibid.
Utilitas modica sufficit, ad hoc ut dicatur ædificans non ædificare ad æmulationem, n. 28. ibid.
Æmulatio tunc non excluditur, si ædificantis utilitas sit modica, & magnum damnum inferatur vicino, n. 31. ibid.
Sed hoc intellige, dum cum modica utilitate concurrit etiam inimicitia, n. 32. ibid.
In agro suo fodiens, si vicini fonte avertat, non tenetur de dolo, si non animo nocendi vicino, sed agrum suum meliorem faciendi causa, id faciat, n. 23. p. 279.
Æquitas.
Dubium facti decidi debet secundum naturalem æquitatem, n. 9. p. 213.
Aër.
Aëris bonitas ab Orientis Solis illustratione maximè dependet, n. 1. p. 34.
Aër, cum in quiete est, non minus quam aqua motu privata, putrescit, n. 2. p. 35.
Aër colatus quis dicatur, n. 6. ibid.
Aëris salubritas quantum conferat in curatione vulnerum capitis, n. 5. p. 118.
Aëris mutatio efficacissimum remedium in diuturnis morbis, n. 3. p. 122.
Aëris mutatione corpora sensibiliter & evidenter mutationes recipiunt, n. 2. p. 88.
Aër patrius magis naturæ nostræ amicus est, quam alienus, n. 10. p. 89.
Aëris mutatio quibus corporibus proficua, & quibus damnosa sit, n. 11. p. 90.
Aëris mutatione sola sæpè curantur morbi alias incurabiles, n. 7. p. 89.
Aër frigidus, ac tenuis, iis, qui ad Phthisim sunt propensi, est contrariissimus, n. 7. p. 160.
Aëris intemperies est justa causa renunciandi Episcopatui, n. 5. p. 156.
Aëris insignes mutationes effigiem immutant, n. 5. p. 114.
Aeris evidentes, ac insignes mutationes Mores immutant, n. 12. p. 117.
Vide *Mores.*
Aeris insalubritas Monasterii non potest allegati à Monacho ibi professo; cum ei proprius obstet consensus, num. 6. pag. 231.
Aeris insalubritas necessario non resultat ab omnimoda Ventorum Aquilonarium exclusione, n. 11. p. 238.
Aeris mutatio æstivis temporibus ponit in dubio vitam illius qui aërem mutat, n. 10. p. 288.
Aeris intemperies propter quam imminet periculum contrahendi infirmitatem, est justa causa, ut Maritus non teneatur observare promissionem factam uxori, de non discedendo à certo loco, n. 9. p. 305.
Ætas.
Ætatis teneirioris beneficio non solum vulnera & ulcera facilè, sed ipsa ossa consolidantur verè; quod secus est in aliis ætatibus, n. 2. p. 69.
Ætates non annorum numero, sed viribus determinantur, n. 8. p. 132.
Ætatis mutatio quantum possit in superandis morbis longis & contumacibus, n. 3. p. 88.
Ætatis mutatione Epilepsia removetur, nisi magnoperè in victus ratione delinquatur, n. 11. p. 164.
Vide *Epilepsia.*
Ætates retardantur, & accelerantur, pro virium robore, n. 2. p. 173.
Ætatis ratione in subito insultu causæ interimentis, unus potest diutius vivere, quam alius; etiam si ambo ab eadem causa æqualiter patiantur, n. 10. p. 98.
Ætas declinans est humorum frigidorum & humidorum fœcundissima, n. 6. p. 109.
Ab Ætate quantoperè effigies immutetur, n. 2. p. 113.
Adolescentia est ætas aptior ad nubendum, n. 62. p. 245.
Ætas decrepita propriè est supra annos septuaginta, n. 8. p. 265.
Ætas est difficilis probationis. n. 9. ibid.
Ætas probari potest per conjecturas & indicia, n. 10. ibid.
Ætas probari potest per Testes singulares, n. 11. ibid.
Ætas probatur per Testes deponentes de proprio judicio, vel per aspectum, n. 12. ibid.
Ætas à legibus determinata requiritur in conjugibus pro validitate matrimonii, n. 2. p. 215.
Ætas annorum 12. requiritur in fœmina ut valeat matrimonium contrahere, n. 3. ibid.
Ætas annorum 14. requiritur in masculo pro matrimonio contrahendo, num. 4. ibid.
Ætati alicui proximus dicitur qui ab illa distat solum per sex menses. n. 9. p. ead.
Ætas probatur per testem qui deponat de judicio suo, & per aspectum, n. 5. p. 283.
Aut qui deponat aliquem habere certam ætatem, quia ita ab ipso audivit, n. 6. ibid.
Ætas bene probatur si frater de alterius fratris ætate deponat, n. 7. ibid.
Ætas probatur ex partita libri Baptismi, n. 1. p. 289.
Vide *Baptismus.*
Ætas senior probatur ex aspectu, n. 6. p. 306.
Ætas senior attendenda venit in adjudicatione Beneficii quæ fit per concursum, n. 7. ibid.
Ætas probatur ex assertione contenta in aliquo instrumento certi temporis, ducendo calculos imposterum, num. 10. pag. 315.
Ætas in substituto requisita facit dispositionem conditionalem, n. 11. p. 323.
Declaratur, n. seq. ibid.
Affinitas.
Affinitas contrahitur solum per copulam consummatam, n. 13. p. 302.
Affinitas probatur per testes deponentes de copula, licet non consummata, n. 14. ibid.
Affinitas, ut dicatur contracta, quomodo Testes deponere debeant de copula, n. 15. ibid.
Affinitas contrahitur in primo gradu cum sorore mulieris, quam quis carnaliter cognoscit, n. 1. p. 321.
Affinitas in primo gradu dirimit matrimonium, n. 2. ibid.
Affinitas contracta ex copula illicita probatur etiam per testes non omni exceptione majores, n. 8. ibid.
Agens.
Agentes primarii in partu sunt vires matris & fœtus, n. 3. p. 18.
Vide *Partus.*
Aggravatoria.
Aggravatoria non conceditur nisi præcedat declaratoria, n. 1. p. 316.
Aggravatoria concedi non potest per judicem de partibus vigore litterarum executorialium ipsi decretarum, n. 2. p. 316.
Alciatus.
Alciatus *in reg.* 3. *præsumpt.* 3. qualiter procedat, n. 27. p. 280.
Alienatio.
Alienatio ex causa divisionis permissa est inter cohæredes fideicommisso gravatos, n. 7. p. 264.
Alienatio facta in extraneos ab Hæredibus gravatis sustinetur, eis viventibus; cum eorum vita durante nullum possit considerari præjudicium vocatorum, n. 8. ib.
Alienatione sequuta, substitutus in casu alienationis admittendus est, non expectata morte alienantis, n. 19. p. 325.
Alienatio Mentis.
Alienatio sanæ mentis arguitur in ægroto, qui interrogatus de re gravi, ad propositum non respondet, n. 13. p. 300.
Alimentum.
Alimenta nonnisi à calore actuantur n. 20. p. 177.
Alimenta & sumptus litis debentur, probatis paupertate, & boni juris præsumptione, n. 1. p. 231.
Paupertas ejus, qui instat pro alimentis, satis probata dicitur, si instans sit à Patre ejectus, & in infantili ætate constitutus, n. 2. ibid.
Alimenta præstandi cessat obligatio, quando non probatur Paternitas, n. 6. p. 251. & n. 23. p. 235.
Alimenta præstita nutrici pro educatione infantis, filiationis argumentum præstant, n. 7. p. 271.
Alimenta nõ debentur deficiente probatione filiationis, & paupertatis, n. 17. p. 326.
Alimenta præstandi fundatur in Paternitatis præsumptione, n. 24. p. 233.
Anima.
Anima ipsa est principiũ motus, n. 4. p. 128.
Vide *Principium.*
Animal.
Animalia ex seminis copia stimulantur ad coitum, n. 6. p. 153.
Animalia ipsa corporis valetudine excitantur ad coitum, n. 8. p. 91.
Animal nullum moritur absque syncope, n. 9. p. 98.
Vide *Syncope.*
Animus.
Animi passiones vehementes in gravidis etiam multo post tempore ob earum repetitam memoriam periculum afferunt, n. 4. p. 86.
Declara, ut n. 10. p. 87.
Animi passiones subitaneæ, ac præsertim Ira, & Timor, multorum periculorum causa existunt, n. 3. p. 86.
Animi qualitas si debeat probari, testes debent testificari per actus exteriores quos viderint, n. 31. p. 185.
Exteriora indicant secreta animi, n. 32. ib.
Animi passiones quantam vim habeant in immutanda naturali effigie, n. 8. p. 115.
Animi passiones mores quomodo immutent, n. 14. p. 117.
Vide *Mores.*
Animi impetus primi non sunt in potestate nostra, n. 10. p. 250.
Animus alicujus probatur per testes deponentes ex certa scientia, ac de publica voce & fama, n. 10. p. 310.
Animus alicujus probatur per duos testes contestes licet min' idoneos, n. 13. p. ead.
Vide *Voluntas.*
Antimonium.
Antimonium venenositate caret, n. 2. p. 22. & n. 1. p. 25.
Antimonium respectu manifestarum qualitatum, venenum non est, n. 2. ibid.
Antimonium non est venenum ab occulta qualitate, vel àtotâ substantia, n. 3. p. 26.
Antimonium vomitum validè proritat, n. 5. ibid.
Antimonium non esse venenum ab effectu probatur, n. 6. ibid.
Antimonium steriles facit mulieres. Falsum, n. 11. p. 171.
Apoplexia, Apoplectici.
Apoplexiam concitant quidam vapores, n. 3. p. 44.
Apoplexiam concitant soporifera medicamenta valida, ut declaratur, n. 2. ibid. & n. 14. p. 47.

Apoplexia

Apoplexia non semper terminatur in paralysim, n. 7. p. 45. & n. 14. p. 47. n. 16. ibid.
Apoplexia ex immodico vini usu, num. 13. p. 47.
Apoplexia aliquando terminatur in fatuitatem absque paralysi membrorum exteriorum, n. 14. p. 47.
Apoplexiæ finitimi sunt affectus soporosi, n. 4. p. 57.
Apoplexia est sensuum omnium tam exteriorum quam interiorum ruina, n. 5. ibid.
Apoplexia est morbus senilis, & desinit in paralysim, n. 2. p. 58.
Apoplexia quid? n. 1. p. 59.
In Apoplexia omnis discursus & ratiocinatio perit, n. 2. ibid.
Apoplexiæ fortitudo unde cognoscatur, n. 4. ibid.
De Apoplexia se recolligentes ad pristinum mentis vigorem non facilè redeunt, n. 6. p. 60.
Apoplexia quando timenda in Arthriticis & cur, n. 8. p. 137. & n. 15. p. 138.
Vide *Arthritici.*
Apoplexia unde dicta, n. 3. p. 91.
Apoplexiæ morbus impedit, quod patiens possit ad sacros Ordines promoveri, n. 9. p. 264.
Apoplexia, quæ gravabat infirmum paulò ante obitum, non levis, sed fortis reputanda venit, n. 11. p. 313.
Apoplexia fortis sensuum omnium ruinam affert, n. 12. ibid.
Apoplectici cur moriantur, n. 5. p. 59.

Appellatio.
Appellans si intra 30. dies non redeat pro petendis apostolis, vel causam committi faciat, sententia transit in judicatum.
Vide *Sententia.*
Appellans à sententia contra alium lata, facit omnia acta sua, perinde ac si ipso citato facta fuissent, n. 1. pag. 297. & n. 1. pag. 299.
Appellans à sententia contra alios lata, si in appellatione dicat à dicta sententia se valde læsum, procul dubio facit omnia acta sua, n. 4. p. 297.
Appellatione omissa, vel deserta, clausula *quam & quas* operatur ut pronunciari possit prout in prima, non tamen potest tollere appellationem & actus præcedentes, n. 5. p. 298.

Aqua.
Corrosio Terræ quæ fit per aquas fluentes non dicitur casus fortuitus, num. 2. p. 229.
Aquæ solent corrodere Terras, & ædificia adjacentia, n. 3. ibid.
Aquæ venas qui in fundo suo incidit, ita ut aqua desinat pervenire in alium fundum, ubi erumpebat, non dicitur vim facere, dummodo in hoc nulla servitus constituta sit, n. 24. p. 279.

Arbiter, Arbitrium.
Arbiter & moderator quilibet est rei suæ, n. 4. p. 237.
Arbitrium regulatur à jure, n. 13. p. 305.

Arctitudo.
Arctitudo Mulieris quando sit talis ut penetrari non possit, cohabitatio triennalis non est demandanda, quia adest periculum peccati, n. 12. p. 226.
Arctitudinis impedimentum ad coitum in Muliere si est medicabile per scissionem, Matrimonium non dissolvitur, num. 16. pag. 236.
Vide *Impedimentum.*
Vide *Matrimonium.*
Arctitudo Mulieris tunc est tollenda per scissionem quando id potest fieri absque periculo vitæ, n. 17. p. 236.
Impotentia coëundi ob magnitudinem, & arctitudinem, an & quando sufficiat ad dissolutionē Matrimonii absq; triennali conjugū cohabitatione, n. 10. p. 226.

Argumentum.
Argumentum à matrimonio carnali ad spirituale, validum est, n. 15. p. 183.
Argumentum de reputatione ad non reputationem, vel contrariam reputationem, validum est, n. 19. p. 184.
Argumentum ab inclusione unius temporis, ad exclusionem alterius, validum est, n. 17. p. 232.
Argumentum naturæ fortissimum est effigies valde similis, n. 24. p. 235.
Argumentum filiationis præstant alimenta præstita Nutrici pro educatione infantis, n. 7. p. 271.

Ars.
Ars est naturæ ministra, n. 13. p. 17.
Vide *Natura.*
Artis minister Medicus, n. 4. p. 13.
Ars & natura excluduntur à sanationibus miraculosis, n. 1. p. 15.
Vide *Sanatio miraculosa.*
Artis liberæ libera opera esse debent, n. 10. pag. 140.
Nihil demit de libertate artis coactio artificis ad artem exercendam, necessitate publicæ salutis urgente, n. 41. p. 144.
Expertis, & peritis in arte magis credendum, quam rationibus in contrarium, n. 12. p. 174.
Vide *Periti.*

Arthritis.
Arthritis confirmata, & quæ Tophos contraxerit, est incurabilis in via naturæ, n. 1. p. 6.
Arthritis quando non sit legitima causa postulandi Coadjutorem, n. 9. p. 121.
Arthritis venere excitatur, n. 2. p. 136.
Vide *Venus.*
Arthriti laborans licet non decumbat, & appareat sanus, ita tamen domi detinetur, ut non possit moveri, ne defluant humores, n. 13. p. 222.
Arthritis non impedit administrationem, n. 17. p. 315.
Arthritis impedit quidem munera corporalia, non autem Patrimonialia, n. 18. ib.

Arthritici.
Arthritici ad Venerē sunt proclives, n. 2. p. 41
Arthritici plurimi fœcundissimi sunt, n. 5. pag. 42.
In arthriticis quando timenda apoplexia, & cur, n. 8. p. 137. & n. 15. p. 138.

Articulus.
Articulus est irrelevans si tendat ad probandam famam impuritatis, & fuerit jam probata fama in contrarium, n. 17. p. 259.
Examen novum non admittitur super articulis, super quibus fuerunt jam Testes examinati, n. 8. p. 258.

Assimilatio.
Assimilatio est opus facultatis formatricis, n. 11. p. 112.

Athleta.
Athletarum habitus periculosus tunc est, cum ad summum bonitatis pervenerit, n. 12. p. 47.

Atrophia.
Atrophiæ, & corporis consumptiones extremæ naturalem causam utplurimum habent, n. 9. p. 91.

Attestatio.
Attestationes extrajudiciales nullam merentur fidem, n. 7. p. 299.

Attractio.
Attractio fit à calore excedente, n. 10. p. 80.
Attractio seminis ab utero absque penis intromissione an sufficiat ad conceptionem, n. 1. & seqq. p. 76.
Vide, *Semen.*
Vide, *Uterus.*

Auditor.
Auditor Cameræ non cognoscit de causis matrimonialibus, n. 1. p. 253.

Aures.
Auris membrum est ad nobilissimam operationem & ad decorem fabricatum, n. 2. p. 63. vid. n. 11. & 13. ibid.
Auris ad auditionem facta, n. 4. p. 63.
Auris mutilatio facit hominem irregularem, n. 6. ibid.
Vide *Irregularitas.*
Vide *Mutilatio.*
Auriculæ totalis abscissio auditionem reddit deteriorem, n. 9. p. 64.
Auditio est operatio Auris internæ, non externæ, num. 12. ibid.

B.

Baptismus.
Baptismi fides non probat ætatem nisi fuerit extracta à Parocho, n. 14. & 15. p. 265.
Baptismi fides à Parocho non extracta, probat, si fuerit extracta vigore compulsoriæ parte citata, n. 16. p. 265.
Baptismi libri custodia præscripta fuit à sacro Concilio Tridentino, n. 17. p. 266.
Baptismi liber ex communi consuetudine probat ætatem, n. 4. p. 283 & n. 1. p. 287.
Vide, *Liber.* Vid. *Ætas.*

Barba.
Barba non semper decus, & ornamentum affert, n. 4. p. 114.

Beneficium.
Beneficium si appareat esse reservatum, datur immissio vigore subrogationis gratiosæ, & ad hoc, quæ requirantur, n. 1. p. 256.
Beneficium resignatum in Curia, dicitur vacare in Curia, & cadit sub reservatione clausa in corpore Juris, n. 2. p. 257.
Beneficii possessio dicitur tradita capitulariter si totum Capitulum fuit intimatum ad interveniendum, licet non omnes vocati intervenerint; nam totum jus Capituli remanet in illis, qui interveniunt, n. 8. ibid.
Beneficii possessio vigore subrogationis gratiosæ non potest impediri per exceptiones, quæ respiciunt petitorium, n. 11. ibid.
Litem introductam fuisse super titulo Beneficii probatur per commissionem continentem clausulam, *Quam & Quas*, n. 17. p. 207.
Beneficii collatio facta laboranti morbo caduco nulla est ipso jure, n. 5. p. 212.
Beneficium in quo non requiritur Ordo sacer, conferri potest morbo caduco laboranti, n. 8. ibid.
Beneficium ubi debet conferri Sacerdotibus, id debet intelligi de Sacerdote qui tempore provisionis possit actu Missam celebrare, n. 20. p. 212.
Beneficio, quod residentiam requirit, non potest per Vicarium inserviri, n. 21. p. 213.
Beneficii affectio in Coadjutoriis pendet à validitate, & justificatione causæ, per quam fuit motus Papa ad concedendam coadjutoriam, n. 5. p. 265.
Beneficium ex appositione manus Papæ ita remanet affectum, ut nullus inferior possit amplius se circa illud intromittere, n. 25. p. 266.
In concursu Beneficii, præferendus venit is, qui alias curam animarum exercuit, n. 5. p. 305.
Beneficium remanet affectum per appositionem manus Papæ, n. 1. p. 283.
Beneficium affectum per appositionem manus Papæ Ordinarius conferre non potest, n. 2. pag. ead.
Beneficii possessio semel probata præsumitur usque ad obitum continuata, n. 11. pag. ead.
Affectio super beneficio ex appositione manus Papæ pendet à validitate Gratiæ, n. 2. p. 287.
Vide *Gratia.*
Papa non præsumitur voluisse præjudicare collatoribus ordinariis, nec illos prævenire circa collationem beneficiorum, nec afficere provisionem ex futura vacatione, n. 3. ibid.

Decretum latum ex falsa causa non afficit beneficium, n. 4. ibid.
Beneficii acquisitio impeditur propter cæcitatem, n. 36. p. 282.
Beneficia Diœcesis Calaguritanæ ut quis possit obtinere, plura debent concurrere requisita, juxta constitutionem Clementis VIII. n. 1. p. 305.
Beneficia Diœcesis Calaguritanæ in concursu adjudicari debent ei, qui majores habet qualitates, n. 2. ibid.
Beneficia Diœcesis Calaguritanæ in concursu adjudicari debent ei, qui aliis doctrina præeminet, n. 3. ibid.
Sacerdos præferri debet in concursu Beneficii, n. 4. ibid.

Bigamia.

Bigamia non contrahitur ex solo Matrimonio cum vidua, sed requiritur Copula & Consummatio, n. 10. p. 223.
Vide *Matrimonium.*
Vide *Copula.*

Bonum.

Bona sub conditione relicta remanent libera penes Hæredem, n. 14. p. 243.
Bona donata ob causam, quæ non fuit sequuta, restitui debent, n. 1. p. 255.
Bonorum divisio facta in præjudicium vocatorum, an sustineatur, n. 6. p. 264.
Bona, & jura fideicommisso perpetuo subjecta, extraneo Hæredi relinquere potest ultimus de familia, numero 1. pag. 262.
Bona fideicommissi alienari possunt pro constituenda dote descendenti etiam illegitimæ, quæ velit nubere, vel monachari, n. 18. p. 272.
Bonorum defectus excusat à pacto inito per maritum de non discedendo à certo loco, n. 11. p. 305.
Bona Abbatiæ Farfens. emphyteutica, sunt transitoria ad quoscunque etiam extraneos, n. 11. p. 307.
Bona locare, & cum conductore pacisci, sunt casus indubitatæ administrationis, n. 2. p. 314.

Bruta.

Bruta mortua non sunt capacia Resurrectionis, n. 11. p. 162.
Vide *Resurrectio.*
Bruta non tam proficiunt per totam vitam ex auditu in quavis disciplina, quam muti & surdi à nativitate nutibus faciunt per diem unum, n. 2. p. 94.
Bruta assequi non possunt ea, quæ muti & surdi à nativitate assequuntur, n. 3. ibid.
Bruta non minorem intelligentiam habent, quam habere videantur muti & surdi, n. 9. ibid.
Vide *Mutus & Surdus.*
Bruta ab Homine distinguuntur per loquelam & scientiam, n. 10. ibid.
Bruta ex electione, & ex virtute non operantur, & in eis virtus & vitium non habet locum, n. 12. p. 95.
Bruta nonnulla parentibus non miscentur, & conjugalem fidem assequuntur, n. 13. ibid.

Bubones.

Bubones sunt signa Pestis demonstrativa, n. 7. p. 157.

C.

Callus.

Callus semper oritur ex fistula, n. 7. p. 69.
Partes Callum contrahentes potius disrumpuntur, quam distenduntur, n. 6. ib.

Calor.

Calor nativus quo imbecilior, eo citius à veneno superatur, n. 2. p. 175.
Calor debilis citius extinguitur veneno frigido quam fortis, n. 8. p. 176.
Vide *Venenum.*
Calor nativus excitatur coitu moderato, n. 14. p. 138.
Vide *Lectio.*

Calumnia, Calumniosus.

Calumnia litigantis non resultat ex decisionibus contra ipsum emanatis quæ non concernant merita causæ, & quando lis est in principio, nec aliquæ fuerunt factæ probationes, n. 3. p. 207.
Calumnia ut excludatur, sufficit quælibet probatio & colorata causa litigandi, n. 5. ibid.
Calumniosus litigator dici non potest quamdiu valet jus suum justificare, n. 4. ibid.
Calumnioso litiganti non est danda subrogatio, n. 2. ibid.
Vide *Subrogatio.*

Cancer.

Cancer ejus naturæ morbus est ut nunquam sanetur, n. 3. p. 14.
Cancrosi tumoris signa, n. 2. ibid.

Capellanus.

Capellanus ad nutum amovibilis potest etiam sine causa amoveri, cessante tamen odio & malitia in amovente, n. 4. pag. 230.
Et an hæc arguatur ex amotione Capellani ab Ecclesia, in qua commoratus fuerat per triginta annos, n. 4. ibid.

Capitulum.

Capitulum sine consensu Episcopi statuere non potest super modo lucrandi distributiones, n. 14. p. 208.
Capituli decretum habet interpretationem passivam à Jure communi, n. 7. p. 209.
Capituli decretum contra jus, est invalidum, n. 8. ibid.
Capitula Ecclesiarum possunt facere statuta concernentia sua particularia negotia sine consensu Superioris, n. 9 ibid.
Capitula Ecclesiarum non possunt condere statuta super residentia, vel statu Ecclesiæ, n. 10. ibid.
Capitulum quando teneatur restituere distributiones consumptas, n. 15. p. 208.

Caro.

Caro nihil est aliud, quàm sanguis concretus, n. 2. p. 73.
Caro Testudinis coctu difficilis est, & melancholica, n. 8. p. 89.

Caruncula.

Carunculæ quomodo impediant, ne viri semen liberè ad mulieris uterum permeare possit, n. 2. p. 124.
Carunculæ subsequuntur ad Gonorrhæam, & maximè Gallicam, n. 3. p. 124.
Carunculæ sterilitatem insanabilem excitant, n. 5. ibid. Contr. n. seq.
Carunculæ quando impediant generationem, n. 7. p. 125.
Carunculæ licet utplurimum difficulter curentur, aliquando tamen fœliciter sunt curatæ, n. 8. ibid.
Carunculæ morbus artis medicæ præsidio facilè tolli potest, n. 5. p. 322.
Carunculæ morbus non impedit generationem, n. 4. ibid.

Causa.

Causam ubi certam habem⁹ & evidentem, frustra incertam quærimus, n. 9. p. 21.
Causa accelerans mortem in prægnantia, & partu, non sufficiens causa exceptionis, n. 3. p. 61.
Causa, ex qua emanat effectus, est multò magis efficax, quam causa accelerans, n. 4. ibid.
Causa impulsiva, & coadjuvans non attenditur, n. 6. p. 62.
Causæ, ob quas Coadjutor dari debet, n. 1. pag. 119.
Causæ materiales morborum omnium articularium sunt cruditates, n. 7. p. 137.
Vide *Cruditas.*
Causa primaria & immediata mortis semper attendi debet in casibus exceptis in instrumento societatis, n. 4. p. 85.
Causa fovens, mediata, & impulsiva mortis in nullo censu habenda est, n. 5. ibid.
Causa evidens in agendo (nisi sit immanens) semper in principio est fortior quam procedente tempore, num. 5. pag. 86.
Effectus debet esse proportionatus suæ causæ, n. 6. ibid.
Causa proxima & evidente alicujus effect⁹ præsente, frustra remotam ac minus evidentem quærimus, n. 7. ibid.
Causa primaria est attendenda, quia per se movet, n. 3. p. 150.
Causa prima magis influit in causatum quam secunda, n. 4. ibid.
Causa primaria, ac proxima eadem cum immediata, n. 5. ibid.
Causa immediata quæ? n. 6. ibid.
Causa immediata sola attendenda, n. 7. ib.
Causa causæ est causa causati, n. 11. p. 151. & n. 5. p. 220.
Causæ secundæ effectus reducitur ad primam, n. 12. p. 151.
Causæ primæ tribuitur eventus, n. 13. ibid.
Causa proxima mortis est morbus, non accidentia morbi, nisi in quantum à morbo dependent, n. 14. ibid.
Vide *Morbus.*
Causa primaria, vel secundaria non dicitur respectu temporis anterioris, vel posterioris, sed respectu tantum efficientiæ, n. 17. ibid.
Ubi causa est magis evidens ad agendum, non est conveniens ab ea discedere, quærendo alias causas, n. 18. ibid.
Causa cessante cessat effectus, quemadmodum manente causa, tolli non potest effectus, num. 8. pag. 164. & num. 9. pag. 112.
Causa cessante, ob quam Coadjutoria fuit concessa, cessat Coadjutoria, n. 10. p. 174.
Vide *Coadjutoria.*
Ubi plures & evidentiores Causæ concurrunt, effectum citius sequi necesse est, n. 26. p. 177.
Causæ primæ, an secundæ mors supervenientis tribuenda sit, remittitur Judicis arbitrio, n. 12. p. 186.
Vide *Mors.*
Causa potissima cur Homines citius senescunt quàm deberent, sunt magni & diuturni morbi, n. 14. p. 176.
Vide *Morbus.*
Causæ duæ ad agendum potiores, & efficaciores sunt quam una tantum, num. 6. pag. 98.
In paritate Causarum præsumi debet semper occubuisse prius imbecilliorem, n. 8. ibid.
Causæ violentioris efficacia non permittit debiliorem causam quicquam efficere, n. 19. pag. 99.
Prægressæ, ac jam cessanti in totum Causæ nullus effectus tribui potest, n. 1. pag. 101.
Causa morbi, & mortis in prægnante, aut parturiente, debet esse primaria, & immediata, si locus exceptioni esse debeat, n. 11. p. 102.
Causæ secundæ effectus reducitur ad primam, n. 14. p. 106.
Quidquid est causa causæ, est causa causati, n. 13. ibid.
Causa prima, & immediata semper attendi debet, si sufficiens sit ad effectum producendum, n. 7. p. 106. & n. 3. p. 108.
Causa mediata, fovens, seu impulsiva, non est in censu habenda, n. 5. p. 108.
Causæ naturales semper eodem modo procedunt, & sunt certæ, & determinatæ; contra accidentales, n. 7. p. 112.
Omnis effectus ad causas naturales referendus, n. 8. ibid.
Causa in actu simul est cum effectu, num. 9. ibid.
Causæ causatorum consimilium debent esse consimiles, n. 15. ibid.
Causa proximior, & vehementior attendenda est, n. 2. p. 220.

Causæ

Causæ plures ubi concurrunt, una cessante non corruit dispositio, n. 14. p. 256.
Causæ plures quando assignantur, sufficit unam esse veram, ut ex illa dispositio sustineatur, n. 7. p. 263.
Causa legitima quænam dicatur, ut maritus possit recedere à certo loco, non obstante promissione facta uxori de non discedendo, remittitur Judicis arbitrio, n. 12. p. 305.
Causa impleta non videtur nisi plenè sequatur illius effectus, n. 59. p. 312.
Causa occasionali, & inductiva cessante, non cessat effectus, n. 12. p. 315.

Cauteria.

Cauteria in brachiis debent servare Reos à chordæ tormento immunes, n. 4 p. 69.
Cauteria gestantur ad curandos morbos, & ad præservandos homines ab ipsis morbis, n. 13. p. 154.
Cauteria diu gestata reddunt Homines infœcundos, n. 17. p. ead.
Cauteria in Senibus improbantur, & cur? n. 18. ibid.
Cauteria diu gestata tam viros quam mulieres steriles faciunt, n. 4. p. 170. & seq.
Cauteria diu gestata quando sterilitatem inducant, n. 12. p. 172.

Chalybs.

Chalybs mira vis in adjuvanda conceptione, n. 10. p. 171.

Chirurgi.

Chirurgi, & alii, in casibus difficilioribus debent Physicum convocare, alias puniendi sunt, n. 3. p. 43.
Chirurgi deponentes de iis, quæ ad eorum officium spectant, plenè probant, n. 13. p. 250.

Cibus.

Ciborum vitia, quibus in jejuniorum diebus utimur, n. 1. p. 20.

Cicatrix.

Cicatrices oculorum visioni maximè officiunt, n. 1. p. 82.
Pars cicatrizata in via naturæ nunquam potest ad pristinum statum redire, n. 11. pag. 84.
Visus omnino deperit ex cicatrice & corrugatione corneæ membranæ, n. 3. ibid.

Citatio.

Citatio contra procuratorem revocatum sustinetur quando revocatio non fuit parti intimata, n. 8. p. 285.
Citatio ad primam diem, cadit pro prima die juridica, n. 10. p. 286.
Citatio *ad hodie, per totam:* valet si fuerit personaliter executa, n. 11. ibid.
Citatio non requiritur in deputatione Judicis cujus persona fuit in commissione expressè nominata ei, cui commissio erat directa, n. 14. p. 286.
Citatio possessoris sufficit in Judicio immissionis absque eo quod citentur interesse habentes, n. 4. p. 299.
Vide *Immissio.*

Clausula.

Clausula, *si ita est, ut asseris*, habet implicitam conditionem, n. 4. & 5. p. 223.
Clausula *quam & quas*, operatur, ut procedi possit prout in prima instantia, n. 16. p. 250.
Clausula, *quam & quas*, probat litem introductam fuisse super titulo beneficii, n. 15. p. 286.
Clausula, *quam & quas*, operatur quod sententia Judicis appellationis sustineri possit prout in prima instantia, n. 15. ib.
Clausula, *ex nunc, prout ex tunc*, adjecta actui conditionali, sumit robur à die eventus conditionis, n. 24. p. 282.
Clausula, *ex nunc, prout ex tunc*, quando non operetur, n. 40. ibid.
Clausula, *quam & quas*, operatur, ut non constito de appellatione, seu etiam ea deserta, pronunciari possit prout in prima, non tamen potest tollere appellationem & actus præcedentes, n. 5. p. 298.
Clausula, *per te etiam in articulo mortis nominan.* præcisam formam importat, adeò ut per aliam nullatenus possit adimpleri, n. 6. p. 313.

Clericatus.

Clericatus probatur per litteras patentes Ordinarii, n. 1. p. 257. & n. 2. p. 265.

Clericus.

Clericus an succedat in feudo, n. 56. p. 244.
Cum Clerico matrimonium contrahere non videtur honestum, n. 53. & 55. ibid.
Clericus est integer testis & qualificatus, n. 12. p. 200.

Coadjutor.

Coadjutor quibus personis dare debeat, n. 3. p. 36.
Coadjutor non datur propter levem morborum, n. 1. ibid.
Ad obtinendum Coadjutorem non sufficit unum impedimentum, si plura adesse in supplicatione sit expositum, n. 13. pag. 37.
Coadjutor dari non debet nisi propter justas causas, n. 1. p. 119.
Coadjutor dari potest propter senium, n. 2. p. 120.
Vide *Senium.*
Coadjutor quibus Decrepitis concedatur, n. 4. ibid.
Ad Coadjutorem obtinendum requiritur impedimentum perpetuum ex Constitutionibus Pontificiis, n. 5. ibid.
Vide *Impedimentum.*
Coadjutorem merito potest petere vesicæ calculo laborans, n. 7. ibid.
Coadjutor jure peti non potest, cum causæ morborum sunt amovibiles, n. 8. ibid.
Coadjutorem postulandi quando Podagra non sit legitima causa, n. 9. p. 121.
Vide *Arthritis.*
Coadjutor non datur nisi morbo præsente, n. 10. p. ead.
Ad Coadjutorem obtinendum, calculo vesicæ extracto per incisionem, non cessat causæ justitia, n. 16. p. 175.
Coadjutore ægrotante, vel impedito, coadjutus lucratur distributiones quotidianas, n. 1. & 2. p. 198.
Coadjutor repræsentat in omnibus Coadjutum, n. 3. ibid.
Coadjutor non lucratur distributiones seu fructus pro Coadjuto excommunicato, n. 7. ibid.
Coadjutor inservit nomine proprio, quando est impeditus Coadjutus, n. 9. p. 199.
Declara n. 10. ibid.
Coadjutor ut possit succedere in beneficio, tenetur omnia narrata justificare, n. 21. p. 284.
Coadjutoris officium expirat, si efficiatur inhabilis, n. 3. p. 281.
Coadjutoris officium expirat per mortem Coadjuti, vel translationem, nisi Coadjutor habeat futuram successionem, n. 4. ibid.
Coadjutor si efficiatur impotens, non est qui coadjuvet: sicuti si Coadjutus moriatur, vel transferatur, non est qui coadjuvetur, n. 5. ibid.
Coadjutor si non deserviat Ecclesiæ, & ei debita servitia non præstet, Coadjutus potest petere novum Coadjutorem, n. 8. ibid.
Coadjutor dari potest à Summo Pontifice de jure cum futura successione, num. 9. ibid.
Sanctus Augustinus successit in Ecclesia Hipponensi de consensu possessoris, n. 10. ibid.
Coadjutori habenti successionem non requiritur alia collatio, Coadjuto mortuo, n. 39. p. 282.
Coadjutor si de tempore vacationis sit effectus cæcus, cum sit irregularis, & sic inhabilis, non potest prætendere successionem, n. 19. p. 281.

Coadjutoria.

Ad impetrandam Coadjutoriam, omnes enarratas in supplicatione causas justificare oportet, n. 3. p. 173.
Ad Coadjutoriam obtinendam singulæ causæ per se debent esse sufficientes, n. 4. ibid.
Cessante causa, ob quam Coadjutoria fuit concessa, cessat Coadjutoria, n. 10. p. 174.
Valetudo pro obtinenda Coadjutoria debet esse talis, ut sit absque ulla spe futuræ prosperitatis, n. 9. ibid.
Infirmitas in Coadjutoria expressa, debet plenè, & concludenter probari, n. 3. pag. 235.
Vide *Infirmitas.*
Coadjutoria cum futura successione tanquam exorbitans à Jure communi, concedi non debet absque urgenti necessitate, & causa prius diligenter cognita, n. 4. ibid.
Coadjutoria cessat cessante causa ob quam fuit concessa, n. 6. p. 265.
Coadjutoriæ gratia obtenta sub prætextu dolorum valere non potest, nisi quatenus dolores sint continui, num. 2. pag. 269.
Coadjutoriæ gratia valere non potest, nisi Coadjutus exprimat nominatim talem morbum qui sit aptus impedire humanas actiones, cum non sufficiat quæcunque inhabilitas, aut prava habitudo asserentis indigere auxilio Coadjutoris, n. 18. p. 270.
Coadjutoriæ gratia concedi solet etiam in Beneficiis non habentibus curam animarum, n. 13. p. 283.
Papa concedendo Coadjutoriam providet præsenti necessitati Ecclesiæ & futuræ beneficii vacationi, num. 20. & 22. p. 284.
Coadjutoriæ gratia non est nulla respectu Ecclesiæ, licet nulla sit respectu Coadjutoris propter aliquem ejus defectum, n. 23. ibid.
Coadjutoriæ literæ non expeditæ tempore obitus Coadjuti, non possunt amplius expediri, n. 24. ibid.
Ad validitatem Coadjutoriæ requiritur consensus Coadjuti, n. 25. ibid.
Coadjutoria duas continet gratias, quarum una deficiente, non cessat altera, n. 26. ibid.
Coadjutoriæ gratia respectu futuræ successionis, quando non dicatur dependere à gratia, per quam providetur necessitati Ecclesiæ & Coadjuti, n. 27. ibid.
Coadjutoriam si quis impetraverit sub narrativa quod aliquis Canonicus non potest amplius in choro propter adversam valetudinem inservire, id concludenter debet probare, n. 6. p. 287.
Infirmitas ad effectum Coadjutoriæ cum futura successione, debet præstare perpetuum impedimentum, n. 8. ibid.
Coadjutoria datur in favorem Ecclesiæ, ut cultus divinus debitis non fraudetur servitiis, n. 1. p. 281.
Coadjutoria datur ut ea servitia, quæ à Coadjuto præstari non possunt, à Coadjutore præstentur, n. 2. ibid.
A Tutela vel Cura, licitum est arguere ad Coadjutoriam, n. 6. ibid.
Coadjutoria solum tribuit Coadjutori exercitium, & non jus, cum illud remaneat penes Coadjutum, num. 11. ibid.
Infirmitas adducta pro obtinenda Coadjutoria, non est necesse quod sit continua, sed potest esse cum aliquo intervallo Quietis, n. 24. & 26. p. 270.

Cæcitas.

Cæcitas si est causa renunciandi Episcopatui, periculum Cæcitatis erit eodem modo causa justa, n. 7. p. 166.

Cæcitas in eo qui habet oculos apertos, sed demortuos, probatur per testes, & ex actibus & signis, unde liqueat aliquem ea facere quæ videns non faceret, n. 2. p. 194.
Cæcitas probatur per testes deponentes de actibus qui nonnisi cæcis conveniunt, num. 3. ibid.
Cæcitas probatur ex patientis querimonia, n. 4. ibid.

Cæcus.

Cæcus codicillos faciens tenetur servare solemnitates *leg. hac consultissima, Cod. qui testament. fac. poss.* n. 1. & 7. p. 194. & 195.
Cæcus licet quis non sit à nativitate, sed per accidens, adhuc continetur sub dispositione *leg. hac consultissima, Cod. qui testam. fac. poss.* n. 5. p. 195.
Cæcus per accidens, propriè cæcus dicitur, licet non fuerit talis à nativitate, n. 6. ib.
Cæcus efficitur inhabilis ad beneficia obtinenda, n. 14. p. 281.
Cæcus nec beneficia optare potest, n. 16. ibid.
Cæcus potest succedere Patri Baroni, vel habenti jurisdictionem, licet de novo talis dignitas cæco conferri non possit, n. 30. p. 220.
Quasi satis sit quod fuerit habilis tempore quo spem habuit succedendi, & superveniens cæcitas non privat illum tali successione, n. 31. ibid.

Cohabitatio.

Cohabitatio triennalis conjugum ad sumendam experientiam habilitatis coitus non sufficit nisi etiam concurrat concubitus, n. 11. p. 159.
Cohabitatio triennalis conjugum ad effectum probandi potentiam vel impotentiam coeundi, quando currere incipiat, n. 12. ibid.
Solemnitas præscripta per Canones conjugibus circa triennalem cohabitationem, est servanda, n. 13. ibid.
Cohabitatio triennalis conjugum injuncta per sacros Canones præcedere debet antequam procedatur ad declarationem nullitatis matrimonii ob impotentiam, n. 1. ibid.
Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam potentiam coeundi non est necessaria, quando constat per alias probationes de frigiditate viri, n. 2. p. 189.
Quod declaratur, n. 6. ibid.
Cohabitatio triennalis non requiritur, sed sufficit pro dissolvendo Matrimonio juramentum conjugum, & septima propinquorum manus, quando impotentia coitus est verisimilis, n. 3. p. 225.
Cohabitatio triennalis requiritur, si impotentia coitus in conjugibus sit dubia, n. 4. ibid.
Vide *Impedimentum.*
Vide *Impotentia.*
Cohabitatio triennalis non est demandanda, quia adest periculum peccati, quando arctitudo Mulieris est talis ut penetrari minimè possit, n. 12. p. 226.
Ex cohabitatione Matrimonium præsumitur, n. 10 p. 254.
Cohabitatio sola sufficit ad probandum matrimonium, etiam ad effectum legitimitatis, nisi constet de malo initio, nempe de concubinatu præcedente, n. 26. & 27. p. 235.
Cohabitatio triennalis conjugum requiritur, ante declarationem nullitatis Matrimonii, quando signa impotentiæ coeundi sunt dubia, n. 2. p. 236.
Cohabitatio triennalis requiritur ad probandam in conjugibus impotentiam coeundi, n. 1. p. 196.
Cohabitatio triennalis præfigitur conjugibus ad experiendam potentiam coeundi, licet per aliquot annos antea cohabitaverint, n. 11. p. 197.
Cohabitationis terminus qui præfigitur conjugibus ad experiendam potentiam coeundi, remittitur Judicis arbitrio, n. 12. ibid.
Cohabitationis ratio & modus statui debent à Judice, quando facienda est experientia potentiæ coeundi, ne alter ex conjugibus damnum aliquod patiatur, n. 13. p. ead.
Cohabitatione conjugum triennali habita, tunc maleficium præsumitur perpetuum, n. 10. & 12. p. 248.
Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam potentiam coeundi, à quo tempore debeat incipere? anceps quæstio, n. 2. 3. & 4. p. 205.
Cohabitatio triennalis conjugum debet incipere à die judicialis præcepti, secundum sententiam magis tutam, num. 5. p. 205. & n. 1. p. 209.
Eamque debet præcedere Confessio sacramentalis, n. 7. p. 206.
Et imponitur pœnitentia salutaris, n. 14. p. 206.
Cohabitatio triennalis computanda est à die judicialis præcepti, juxta opinionem veterum & recentiorum Canonistarum, n. 8. p. ead.
Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam eorum impotentiam, an possit per Judicem abbreviari, nec ne, Rota noluit definire, n. 9. p. ead.
Cohabitatio triennalis non expectatur quando impotentia provenit ex frigiditate, n. 12. p. 206.
Cohabitatio triennalis expectatur semper quando impotentia provenit ex maleficio, n. 13. ibid.
Cohabitatio triennalis conjugum ad experiendam impotentiam, abbreviari potest per Judicem, consideratis circumstantiis, si ante decretum jam præcessit alia cohabitatio triennalis, n. 2. p. 210.
Cohabitatio triennalis conjugum incipit currere à die primæ cohabitationis quando impedimentum naturale est, n. 5. p. 289.
Cohabitatio triennalis incipere debet à die decreti Judicis, si dubitetur an impotentia coeundi proveniat ex impedimento naturali perpetuo, vel accidentali, n. 11. p. 290.
Judici arbitrarium est decernere cohabitationem conjugum ad cognoscendum an impotentia coeundi sit perpetua, vel temporalis, n. 12. p. ead.
Declaratur, n. 6. ibid.
Cohabitatio triennalis requiritur semper in maleficiato, n. 13. ibid.
Nō semper expectatur in frigido, n. 14. ib.

Coitus, Coire.

Contagium in nullo actu promptius communicatur quam in coitu. n. 5. p. 65.
Coire possunt sexagenarii & ætate majores, n. 2. & 7. p. 132.
Vide *Sexagenarius.*
Coitus ipsa voluptas per se vitales vires dissolvit, n. 5. p. 136.
Coitus quando, & ex quibus dicatur moderatus, n. 9. p. 137.
Coeundi ipsa potentia Virilitas dicitur, n. 11. pag. ead.
Coitus moderatus calorem nativum excitat, n. 14. p. 138.
Coitum impedit maximè improspera valetudo, n. 1. p. 148.
Coitus frequentatio non requiritur ad generationem seu conceptionem, sed sufficit unicus congressus, n. 3. p. 41.
Vide *Generatio.*
Coitum Natura instituit ad Generationem ob specierum propagationem, n. 7. p. 153.
Vide *Natura.*
Ex potentia ad coitum elicitur etiam potentia ad Generationem, n 8. p. ead.
Coitus nimis frequens conceptioni obest, n. 16. p. 172.
Ad coitum stimulantur animalia ex seminis copia, n. 6. p. 153.
Ad coitum excitantur animalia ipsa corporis valetudine, n. 8. p. 91.
Vide *Animal.*

Conceptio, Concipere.

Conceptio ut plurimum fit menstruis desinentibus, n. 8. p. 67.
Conceptionis dies ipsasmet Matres latere solet, n. 22. p. 232.
Conceptio aliquando sequitur absque intromissione, & sine ulla penetratione vasis muliebris, sed sola seminis effusione propè uteri ostium, n. 14. p. 146.
Falsum, n. seq. ibid.
Conceptionis signum ex sanguinis apparentia post aliquot dies à concubitu, quanti faciendum, n. 9. p. 149.
Amor inter conjuges facit ad faciliorem conceptionem, contra odium generationem impedit, n. 6. p. 148.
Amor inter conjuges debet esse mutuus & reciprocus, ut facilius sequatur conceptio, n. 8. p. ead.
Vide *Fœmina.*
Conceptio impeditur in fœminis ex viscerum contumacibus obstructionibus, n. 1. p. 169.
Vide *Obstructio.*
Conceptio impediri solet Medicamentorum usu frequenti, n. 3. p. ead.

Conceptus.

Ad conceptum sufficit unicus congressus, n. 3. p. 41.
Concepti simul, simul nascuntur, num. 8. p. 126. n. 12. p. 127.
Concepti simul non semper eodem die nascuntur, n. 15. p. 127.
Concepti simul fœtus quando dicantur, n. 13. ibid.
Concepti simul, una eademque secundina includuntur, nisi sexu sint distincti: concepti autem diverso tempore, unusquisque propria includitur, n. 14. ibid.
Conceptus ante tempus matrimonii non præsumitur filius mariti, n. 5. p. 231.

Conditio.

Conditio indefinita in Teste non æquipollet universali, n. 17. p. 239.
Conditio legato apposita non retrotrahitur ad diem mortis Testatoris, sed attenditur tempus purificationis conditionis, n. 19. p. 243.
Conditio quæ honestè adimpleri non potest, habetur pro impossibili, & de jure non obligat, n. 43. p. 244.
Conditio legati purificata non retrotrahitur ad effectum, ut legata pura minuantur, n. 21. p. 243.
Amplia ut n. 22. ibid.
Conditio nubendi cum certa persona, cum qua ob gradum affinitatis Matrimonium contrahi prohibetur, rejicitur, num. 50. p. 244.
Conditio tacita in gratia non impedit effectum puræ dispositionis, n. 8. p. 223.
Conditio ut habeatur pro impleta, restituitur quis ex causa, n. 84. p. 246.
Conditio institutioni adjecta non censetur repetita in substitutione, num. 3. p. 324.
Declaratur n. seq. ibid.
Conditio repetita censetur in substitutionibus quando versamur in primogenituris ordinatis pro conservatione agnationis, n. 4. ibid.
Conditionem ablativus absolutus importat, n. 8. p. 323.
Institutus sub conditione quam adimplere recusat, excluditur ab omni jure successionis, n. 15. p. 324.
Donatum sub una conditione, sub contraria censetur ademptum, n. 16. ibid.
Legatum sub conditione, si Bertha nubat Titio, non debetur, si Titio nubere recusat, n. 17. ibid.

Conditiones duæ si fuerint per Testatorem in institutione appositæ, & in substitutionibus dicat, *con le dette conditioni*, non sufficit unius, sed ambarum requiritur implementum, n. 10. ibid.
Conditionem semel fuisse impletam sufficit, licet postea implementum non duret, n. 13. p. ead.
Promissio facta sub conditione si matrimonium sequatur, corruit non sequutis nuptiis, n. 18. ibid.

Conductor.
Conductor existens in culpa, non manutenendo rem conductam, tenetur de ruina rei conductæ, n. 1. p. 228.
Conductor obligatus ad manutentionem rei conductæ, non tenetur illam de novo facere, sed tantum conservare, n. 4. p. 229.
Conservare, & manutenere, non autem de novo facere dicitur is qui Molendinum refundat, & aquam divertit, num. 5. ibid.
Conductor venit absolvendus, si dubium sit an fuerit fortuitus casus ob quem res locata periit, n. 6. p. ead.

Confessio, Confiteri.
Confessio partis adversæ probat filiationem contestatam, n. 6. & 10. p. 195.
Articulans in judicio non fatetur, n. 7. pag. ead.
Articulans licet non fateatur, potest inservire pro adminiculo ad informandum animum judicis, n. 8. & 9. ibid.
Confessio extrajudicialis probata per tres testes satis probat, n. 18. p. 218.
Confessio erronea non nocet confitenti, n. 11. p. 207.
Confessio nocet impetranti etiam in his quæ à voluntate ipsius non pendent, n. 11. p. 212.
Confessio annorum ejus, de cujus ætate quæritur, multum concludit, n. 13. p. 261.
Confessio partis bene probat contra ipsam, n. 4. p. 266.
Confessionem explicitam importat in principali verbum, *Credo*, n. 5. p. 213.
Confessio propria prævalet testibus, aliisque probationibus, n. 7. p. 275.
Confessio extrajudicialis ut præjudicet, probari debet per testes contestes de loco & tempore, n. 13. p. 291.
Confessio minori nõ præjudicat, n. 6. p. 301.
Confessiones extrajudiciales emanatæ tempore non suspecto, & pluries iteratæ, probant, n. 34. p. 303.
Confessio extrajudicialis viri de copula habita facit illius præsumptionem, n. 12. pag. 321.

Confessio Sacramentalis.
Confessio Sacramentalis est facienda per conjuges, quando agitur de impotentia ad dissolvendum matrimonium, antequam causa incipiatur, n. 7. p. 206.
Vide *Cohabitatio, Pœnitentia.*
Confessio peccatorum Sacramentalis necessaria non est ad cohabitationem conjugum, quando impotentia est naturalis, n. 6. p. 289.
Sacramenti Pœnitentiæ capax quilibet est per signa, & nutus, dummodo sana mente fruatur, n. 9. p. 318.

Conjux.
Conjux sanus non potest cogi ad reddendum debitum, si adsit periculum magni morbi ex quo vita periclitetur, n. 3. & seq. p. 65.
Vide *Debitum Conjugale.*
Conjuges operi maritali incubuisse probatur, si constet in eodem lecto incubuisse, n. 4. p. 230.

Consanguinitas.
Consanguinitas quomodo probetur, n. 48. p. 304.

Consuetudo.
Consuetudo, secundum quam absentia Canonici non possit per alium suppleri respectu præsentiæ personalis in choro, attendenda est, n. 22. p. 270.
Consuetudo vitæ conjugum venit ex natura matrimonii, n. 57. p. 312.

Contractus.
Contractus mulierum celebrati cum solemnitatibus requisitis per statuta locorum, & justa concurrente causa, sunt validi, n. 1. p. 273
Contractus dementium, & fatuorum, sunt nulli, & invalidi, n. 2. ibid.
Contractus ut annulletur, dementia de tempore ipsius contractus probari debet, n. 4. ibid.

Contradictor.
Contradictor legitimus ad impediendam immissionem in possessionem beneficii quis dicatur, n. 10. p. 257.
Contradictor legitimus dicitur qui venit ex primo testamento, ad impediendam immissionem Hæredis in secundo instituti agentis ex remedio, *leg. fin. Cod. de Edict. Div. Hadr. tollen.* n. 35. p. 262.
Declaratur, n. 36. ibid.

Convulsio.
Convulsio insanabilis atque mortifera est, cujus exolutio cita non est, n. 12. p. 8.
Convulsio quibus modis naturaliter sanetur, n. 13. ibid.
Convulsioni febris superveniens remedio est, n. 14. & 15. p. 9.
Convulsio in febre contingens, perniciosa, n. 16. p. ead.

Copula.
Copula subsequuta facit præsumi habilitatem ad matrimonium, n. 12. p. 193.
Intellige ut n. seqq. ibid.
Copula subsequuta tunc facit præsumi habilitatem ad matrimonium, quando intervenit cum iis qui à natura habiles sunt ad generandum, n. 13. p. 193.
Dolor quem mulier sentit in actu copulæ inducit præsumptionem quod non sit apta ad generandum, n. 16. ibid.
Copula requiritur & consummatio Matrimonii cum vidua, ut sit Bigamia, n. 10. p. 223.
Copula carnalis directè probari non potest, n. 11. ibid.
Copula carnalis præsumitur ex cohabitatione conjugum post contractum matrimonium, n. 12. ibid.
Declara ut n. seqq. ibid.
Copula carnalis non præsumitur ex cohabitatione conjugum post contractum Matrimonium, stante impedimento infirmitatis, n. 15. p. 224.
Infirmitas cum Copula non se compatitur, n. 16. ibid.
Copula carnalis excluditur ex impedimento infirmitatis respectu viri, non autem mulieris, n. 20. ibid.
Ex Copula subsecuta post sponsalia probatur Matrimonium, n. 8. p. 234.
Copula probatur ex sola fama tanquam difficilis probationis, n. 9. ibid.
Copula est difficilis probationis, num. 22. p. 302.
Copula probatur per testes etiam minus habiles, n. 25. ibid.
Copulæ præsumptio oritur ex eo, quod Mulier secretum cubiculum cum viro ingrediatur, ibique per aliquod temporis spatium permaneat, n. 35. p. 303.
Copulæ præsumptio oritur ex confessione viri, præsente & tacente muliere, n. 36. pag. ead.
Copulæ præsumptio oritur ex frequenti accessu viri ad domum mulieris impudicæ, n. 37. ibid.
Copulæ præsumptio oritur ex juventute viri, & mulieris, qui sæpè insimul conveniunt, n. 38. p. 303.
Copulæ præsumptiones deducuntur ex pluribus facti circumstantiis quæ referuntur, n. 40. ibid.
Copula bene probatur per conjecturas, & præsumptiones violentas propter difficultatem probationis, n. 43. ibid.
Copulæ sufficiens probatio an sit, remittitur judicis arbitrio, n. 45. p. 404.
Copula probari debet per præsumptiones violentas, n. 35. p. 311.
Copulam carnalem sequutam non fuisse præsumptio oritur ex instantia sponsi, ut sponsa cum ipso cohabitaret, vel ingrederetur monasterium, n. 42. ibid.
Copula carnalis est difficilis probationis, n. 3. p. 321.
Copula carnalis probari potest ex conjecturis & præsumptionibus violentis, etiam ad effectum dirimendi matrimonium, n. 4. p. ead.
Oscula & tactus vehementem Copulæ præsumptionem inducunt, n. 5. ibid.
Concubitus mulieris cum viro vehementem facit copulæ præsumptionem, n. 6. ibid.
Copulæ præsumptio oritur ex frequenti accessu viri ad domum mulieris, nisi alia causa assignetur, n. 10. ibid.
Juventus viri & mulieris, ac frequens ad domum mulieris inhonestæ, copulæ præsumptionem inducunt, num. 11. ibid.
Confessio extrajudicialis viri copulæ facit præsumptionem, n. 12. ibid.
Copulæ præsumptio oritur ex sententia condemnatoria ob delictum ex ipsa copula resultans, n. 13. ibid.
Copula carnalis probatur ex variis conjecturis quæ ad hunc effectum jungi debent, n. 14. ibid.

Cor.
Cor petunt mediatè, vel immediatè omnia venena, n. 6. p. 176.
Vide *Venenum.*
Cor prout magis aut minus forte est eo fortius vel debilius veneno resistit, n. 7. ibid.
Cordis fortitudo major in gracilibus, quam in obæsis, n. 19. p. 177.

Corpus.
Corpus jejuniis affligere non licet in sanitatis notabile detrimentum, n. 4. p. 20.
Vide *Iejunium.*
Ex statu corporis in muliere conjectura desumpta, quando significet illam de recenti peperisse, n. 7. p. 135.
Corpora strictos, & angustos meatus habentia, serius à veneno læduntur, n. 15. p. 177.
Corpus ignavia hebetat, labor firmat, n. 4. & 5. p. 88.

Crapula.
Crapula post tres dies ad summum dissolvi solet, n. 4. p. 45.

Crisis.
Crisis est subitus motus in morbis, & mutatio ad salutem, vel ad mortem, n. 2. p. 9.
Crisis si intervenerit in sanatione, etiam instantanea, efficit ut ipsa sanatio à natura fieri censeatur, n. 5. ibid.
Crisis est naturæ motus, n. 6. ibid.
Crises fiunt ubi calor est vegetus, n. 11. p. 10.
Crisis est naturæ certamen cum morbo, n. 12. ibid.
Infirmi pereunt in instanti sine crisi, sed non salvantur in instanti absq; crisi, n. 4. pag. 9.
Crisis est naturæ opus, commonstratque ipsius naturæ virtutem supra morbum, n. 14. p. 17.
In sacra historia nullus morbus apparet sanatus per aliquam crisim, n. 15. ibid.
Crisis quid? n. 12. p. 162.
Crises in sanatione morborum semper excludit Miraculi efficientiam, quantum est ex hoc, n. 13. ibid.
Crisis in via naturæ absque signis concoctionis nunquam fiunt, n. 17. p. 93.
Vide *Natura.*

Cruditas.
Cruditates sunt causæ materiales morborum omnium Articularium, n. 7. p. 137.

Culpa.

Culpa.
Culpam latam habet ignorantia affectata, unde puniri debet, n. 9. p. 74.
Magna negligentia culpa est, & dolo æquiparatur, n. 11. ibid.
Curator.
Curatoris datio facit præsumptionem furoris, n. 9. p. 225.
Curator dandus est tam furioso quam mente capto, n. 1. p. 213.
Curator dandus est Minori, n. 5. p. 301.

D.

Dæmon.
DÆmonis assertioni loquentis ex ore alicujus obsessi nullo modo est credendum, n. 11. p. 248.
Debilitas.
Debilitas potest stare cum statu naturali, n. 4. p. 132.
Debilitatis duo genera, n. 6. p. 80.
Quando conveniat in debilitate evacuare, & quando non, n. 7. ibid.
Debilitas adducta pro causa obtinendi Coadjutoriam, debet esse talis, ut aggravet corpus sine spe futuræ prosperitatis, n. 23. pag. 270.
Debilitas corporis quomodo distinguatur à morbo, n. 25. ibid.
Debilitas corporis excusat à munere quod corpore impleri debet, n. 6. p. 296.
Debilitas corporis causata à paralysi probata justificat impotentiam longi itineris narratam in impetratione Gratiæ, n. 7. ibid.
Debitor.
Debitor potest purgare moram qui omisit adimplere quod debebat infra certum tempus, n. 77. p. 146.
Debitum Conjugale.
Debitum conjugale tenetur reddere uxor marito quantumvis leproso, n. 1. p. 64.
Non sufficit solus timor contagii ad denegandum debitum, maximè si morbus sit absque periculo, n. 2. ibid.
Non potest cogi sanus conjux ad debitum conjugale si adsit periculum magni morbi ex quo vita periclitetur, n. 3. & 4. p. 65.
Vide *Coitus.*
Debitum.
Debitum ratione administrationis probari potest per testes, etiamsi excedat summam centum librarum; non obstante statuto Bononiæ sub *rubr. de probation.* n. 6. p. 315.
Debita quo tempore fuerint contracta, probatur per testes, n. 14. ibid.
Decisio.
Decisio *in Bonon. de Luparis coram Remboldo* declaratur, n. 18. p. 256.
Declaratoria.
Declaratoria præcedente conceditur Aggravatoria, n. 1. p. 316.
Declaratoria relaxatur servatis quatuor terminis ad docendum de paritione, si de ea non doceatur, n. 4. ibid.
Decrepitas.
Decrepitas quæ ætas dicatur, n. 3. p. 5.
Decrepitas stupor membrorum familiaris, n. 7. ibid.
Vitia quæ à senectute in decrepitatem perveniunt, non sanantur, n. 4. ibid.
Decrepitus.
Decrepitis stupor membrorum familiaris, n. 7. p. ead.
Decrepitus quis potest dici aliquando serius, aliquando verò citius, n. 3. p. 120.
Quibus Decrepitis concedatur Coadjutor, n. 4. ibid.
Vide *Coadjutor.*
Decrepitus non præsumitur potens ad coeundum, n. 9. p. 133.
Decretum.
Decretum irritans taliter inducit formam, ut ea non servata actus corruat, num. 7. p. 313.
Defunctus.
Defuncti factum non potest Hæres impugnare, n. 8. p. 263.
Defuncti factum potest impugnari ex actu cui ipse dumtaxat consensit, non autem ad ejus observationem se obligavit, n. 10. ibid.
Defuncti factum potest impugnari respectu juris supervenientis post dictum factum, n. 11. p. 263.
Defuncti factum potest impugnare Hæres succedens jure proprio, & non hæreditario, n. 12. & 13. ibid.
Vide *Hæres.*
Demens.
Demens, & alii mentis defectu laborantes, licet aliqua secundum rationem agere, aut dicere videantur, non tamen cognoscunt dictorum, factorumve qualitatem, num. 8. p. 57.
Demens præsumitur qui proprium nomen ignorat, n. 9. p. 183.
Demens non potest Religionem profiteri, n. 13. p. 183. & n. 18. p. 184.
Dementes quandoque ex factis convincuntur, licet ex verbis prudentes appareant, n. 22. ibid.
Demens & furiosus post, præsumitur etiam fuisse retro, n. 26. pag. ead.
Demens dici non potest qui circa difficiliora malè ratiocinatur, si circa faciliora bene ratiocinetur, n. 5. p. 100.
Dementes licet aliquando prudenter loquantur, ex factis tamen convincuntur, n. 8. p. 101.
Demens donare non potest, n. 1. p. 191.
Demens ut possit disponere de bonis suis, debet habere dilucida intervalla perfectissima, n. 4. pag. ead.
Demens qui semel fuit, talis præsumitur fuisse de tempore dispositionis, nisi contrarium probetur, n. 6. p. ead.
Dementes quandoque ad propositum loquuntur, n. 7. p. ead.
Demens nemo præsumitur, sed sanæ mentis, n. 2. p. 219. & n. 11. p. 251. & num. 11. pag. 260.
Demens esse est accidentale, n. 10. ibid.
Demens omnino, & in furore confirmatus, licet ordinatè testetur, adhuc ejus testamentum est nullum, n. 30. p. 261.
Demens licet faciat aliquos actus sapienti convenientes, non desinit esse Demens, n. 31. ibid.
Demens Matrimonium contrahere nequit, n. 10. p. 274.
Demens potest non esse is qui actus faciat non omnino convenientes homini sanæ mentis propter imaginationem læsam, n.
Dementia.
Dementia probatur ex factis, n. 5. p. 182.
Religiosi magnam præstant authoritatem ad probandam dementiam, num. 8. pag. 183.
Dementia est passio cerebri de qua Physicus cognoscit, n. 7. ibid.
Dementiam excludunt Confessionis & Communicationis Sacramentalis actus, n. 20. p. 184.
Dementia medio tempore præsumitur probatis extremis, n. 25. ibid. & num. 6. pag. 188.
Dementia impediens contractum matrimonii, debet esse talis ut auferat usum rationis. n. 29. p. 185.
Actus loquendi ad propositum non excludit dementiam quando demens est in conspectu umbratæ quietis constitutus, n. 21. p. 184.
Dementia impediens professionem Religionis debet esse talis ut usum rationis auferat, n. 1. p. 187.
Dementia, seu stultitia, est intelligentiæ amissio, n. 5. p. 100.
Dementia concludenter probanda est, n. 3. p. 219.
Dementia non probatur ex publica voce, & fama, ubi concurrat specialis probatio sanæ mentis, n. 9. p. ead.
Dementia probanda est de tempore testamenti ubi agitur de invaliditate ipsius ex capite Dementiæ, n. 11. ibid.
Dementia debet concludenter probari, cum non præsumatur, sed potius contrarium, n. 3. p. 224.
Dementiam non probant Testes nisi reddant rationem, etiam non interrogati, n. 4. ibid.
Dementia Testatoris probanda est de tempore testamenti, n. 5. p. 226.
Dementia quæ supervenit post testamentum conditum, non infringit illud, n. 10. p. 227.
Dementiam non arguit quilibet actus licet omnino viro sanæ mentis non conveniens, n. 12. p. ead.
Dementiam excludit Eleemosynarum largitio, visitatio amicorum, & conversatio cum illis, n. 18. p. ead.
Dementia arguitur ex institutione cognatorum exclusis agnatis, n. 23. p. 228.
Dementiam non arguit cognatorum institutio exclusis cognatis, n. 27. p. ead.
Cognatorum institutio, omissis agnatis, est levis conjectura ad firmandam dementiam, & tollitur aliis urgentioribus conjecturis, n. 24. p. 228.
Dementia non præsumitur, n. 1. p. 239.
Dementia excluditur, si actus est factus prout fieri solet ab homine sanæ mentis, n. 2. ibid.
Dementia probanda de certo tempore, non sufficit, si testes deponunt de tempore vicino, n. 4. p. 240.
Dementia ad annullandum actum requiritur talis, quæ excludat rationem, n. 5. pag. ead.
Dementia plenè, & concludenter probanda venit, n. 12. p. 251.
Dementia probari debet de tempore Testamenti, ut Testamentum nullum dici possit ratione dementiæ, n. 15. p. 252.
Dementia Testatoris si probetur, & Testamentum sit factum sicut fecisset prudens, validum reputari debet, num. 20. pag. 252.
Dementia Testatoris est probanda de tempore Testamenti, ut illud reddatur nullum, n. 12. p. 260. & n. 20. p. 261.
Dementia Testatoris non probatur ex numoribus de illo factis, si post illos ritè, & rectè fuit testatus, & anteà erat sanæ mentis, n. 24. ibid.
Dementia arguitur ex datione curatoris, n. 33. p. 262.
Declara ut n. 34. ibid.
Dementia plenè & concludenter probanda venit si agatur de annullatione contractus, n. 3 p. 273.
Dementia de tempore contractus probari debet, ad hoc ut annulletur contractus, n. 4. ibid.
Dementiæ præsumptio cessat in eo qui facit actus viro prudenti convenientes, n. 12. p. 274.
Dementia an probetur ex eo quod quis se percusserit, & capillos evulserit, num. 13. ibid.
Dementia non probatur ex actibus qui provenire possunt ex atra bili, & Melancholia, n. 14. ibid.
Dementia probatur ex eo, quod alicui fuerit datus curator, n. 15. ibid.
Declara, ut n. 16. ibid.
Dementia infirmi arguitur ex eo quod Sacramenta Eucharistiæ, ac Pœnitentiæ non fuerint ei ministrata, numero 8. p. 318.
Denunciatio.
Denunciationes non sunt de substantia Matrimonii, , sed ad bene esse, & illarum omissio non vitiat, numero 15. pag. 234.

Denunciationum omissio probari debet ab allegante Matrimonii Clandestinitatem ob illarum defectum, n. 16. ibid.

Derogare, Derogatio.

Derogari potest jure positivo per Papam etiam in præjudicium Tertii, cui fuerit jus quæsitum, n. 2. p. 294.
Derogatio sanat obreptionem, n. 16. p. 295.
Derogatio generalis constitutionem certæ Religionis operatur, ut dicatur derogatum in specie singulis constitutionibus, quamvis non fuerit de illis facta specialis mentio, n. 17. p. ead.
Derogatio cum clausula, *Quorum tenores, &c.* tollit omnia obstacula quæ possent adversari ei qui gratiam impetravit, n. 16. p. 297.

Deus.

Deus tentari dicitur cum accedit quis ad locum peste infectum, n. 20. p. 141.
Vide *Pestis.*

Dictio.

Dictio, *ex causa partus*, in instrumento Societatis apposita, quid importet, n. 5. pag. 104.
Dictio, *ut asseris*, æquipollet Clausulæ, *si ita est*, n. 4. p. 223.
Dictio, *in circa*, denotat tempus incertum saltem per sex menses, n. 8. p. 211.
Dictio, *Credo*, importat explicitam confessionem in principali, n. 5. p. 213.
Dictio, *juxta*, stat similitudinariè, ut dictiones, *sicut, tanquam, ad instar*, & similes, n. 4. p. 267.
Dictio, *juxta*, potius censetur stare demonstrativè quam restrictivè, n. 5. ibid.
Dictio, *juxta*, tunc multò magis dicitur stare demonstrativè quando est adjecta dispositioni, & prolata in materia, cujus natura sit disponere, n. 6. p. ead.
Dictio, *juxta*, tunc stat causativè, non autem relativè, & restrictivè, quando non constat de relato, n. 7. ibid.
Dictio, *juxta*, quando constat de relato, tunc stat similitudinariè, & restrictivè ad relatum, n. 8. ibid.
Dictio, *etiam*, juncta verbo futuri temporis, importat conditionem, n. 13. p. 281.
Dictio, *ut suprà*, repetit qualitates antea requisitas, n. 25. p. 294.
Dictio, *generandos*, si sit directa ad patrem, non potest referri ad tempus post conceptionem, n. 19. ibid.
Dictio, *generandos*, denotat conceptionem futuram, & in fieri, n. 20. ibid.
Dictio, *postquam*, adjecta institutioni, conditionem importat, n. 13. p. 323.
Dictio, *& sic*, est repetitiva onerum præcedentium, n. 9. p. 324.

Dies Solaris, & Lunaris.

Dies Solares sunt inæquales secundum diversas Regiones, n. 19. p. 232.
Dies Lunares semper sunt certi, n. 20. ibid.

Discretio.

Discretio præsumitur adesse in majore septennio quæ sufficit ad validanda sponsalia de futuro, n. 5. p. 192.
Discretio quæ præsumitur in majore septennio ad validanda sponsalia de futuro non est talis quæ sufficiat ad validitatem matrimonii, n. 6. p. ead.
Discretionis anni ad validitatem matrimonii pro annis pubertatis accipiuntur, n. 7. pag. ead.
Discretio est necessaria ad contrahendum matrimonium, n. 20. p. 216.
Discretio ad contrahendum matrimonium necessaria, non quælibet sufficit, sed magna requiritur, n. 21. ibid.
Discretio ad matrimonium necessaria præsumitur adesse concurrente ætate pubertati proxima, n. 22. p. ead.
Discretio puellæ non bene probatur ex aliquo ejus dicto, cum potuerit instrui ad sic dicendum, n. 24. p. 217.

Dispensatio.

Dispensatio Apostolica obtenta ad cautelam conscientiæ, non probat inhabilitatem, n. 13. p. 207.
Dispensatio Apostolica tollit inhabilitatem à particulari constitutione inductam, n. 1. p. 294.
Dispensatio non tollit impedimentum quod non fuit expressum in supplicatione, n. 14. p. 296.

Dispositio.

Dispositio facta ab eo qui non erat sanæ mentis, non valet, licet facta sit ad pias Causas, n. 14. p. 300.
Ab una dispositione ad aliam diversam non fit illatio, n. 15. p. ead.
Dispositio facta ad aliorum suggestionem quando constat de præordinata Testatoris voluntate, valida est, n. 16. p. ead.
Declara ut n. 17. ibid.
Dispositio imperfecta ex defectu voluntatis, non sustinetur, n. 13 p. 298.
Dispositio facta ad favorem ejus qui erat ab intestato successurus, indicat sanam mentem Testatoris, n. 14. p. 320.

Distributiones quotidianæ.

Distributiones quotidianæ non debentur non residenti, n. 2. p. 197. & n. 6. ibid.
Distributiones quotidianæ non dantur nisi intervenientibus divinis officiis, num. 3. ibid.
Distributiones lucratur infirmus, quia per fictionem residere dicitur, n. 5. p. 198.
Declara, modò ante infirmitatem residere soleret, n. 4. & 6. ibid.
Distributiones debentur infirmis non residentibus de jure, n. 6. p. 208.
Et senio confectis, n. 7. ibid.
Infirmi non tenentur intimare Capitulo infirmitatem ut lucrentur Distributiones, n. 13. ibid.
Capitulum sine consensu Episcopi statuere non potest super modo lucrandi Distributiones, n. 14. ibid.
Distributiones consumptas quando teneatur Capitulum restituere, n. 15. p. ead.
Distributiones quotidianæ debentur infirmo etiam non interessenti, n. 4. p. 208.

Dolor.

Dolores capitis graviores, magnis morbis adnumerantur, n. 4. p. 36.
Dolorem abesse censendum est, ubi ex nullis signis apparet causa doloris, n. 9. ibid.
Doloris cognitionem assequi potest Medicus per conjecturas, & signa, n. 11. p. 37.
Doloris simulati optima conjectura, n. 12, pag. ead.
Dolores capitis gravativi & magis de nocte affligentes, an sint signum efficax morbi Gallici, n. 1. p. 53. & n. 10, p. 55.
Vide *Morbus Gallicus.*
Doloribus articularibus Venus est inimica, n. 1. p. 136.
Vide *Venus.*
Dolor renum Gravidis est familiarissima, n. 9. p. 87.
Dolor quem mulier sentit in copula denotat ineptitudinem & matrimonium concurrente teneriori ætate, n. 16. p. 193.
Dolores assidui, & continui censentur, qui aliquem vexare solent, n. 3. p. 248.
Dolores capitis, ex communi Medicorum schola connumerantur inter magnos, immò pestiferos & acutos morbos, n. 3. pag. 269.
Dolores qui non sunt continui, dicuntur Chronici, n. 4. ibid.
Dolores capitis secum trahunt in consensum totum corpus, n. 8. p. 269.
Dolores licet propriè non sint morbus, sed morbi symptomata, possunt tamen illius vim, & qualitatem ostendere, n. 15. p. 270.
Dolores, seu symptomata morbi, quæ nuncupantur læsæ actionis, vix possunt ab ipso morbo distingui, n. 17. ibid.

Dolus.

Dolus considerari non potest in eo qui jure suo utitur, n. 3. p. 201.
Dolus nec fraus probatur ex eo quod fiat translatio periculi vitæ, nec pecuniæ amittantur, n. 11. p. ead.
Dolus ibi committi non potest, ubi est Princeps, n. 90. p. 246.

Domicilium.

Domicilium non dicitur quis mutare, dum se transfert alio studiorum causa, aut Mercaturæ, aut dignitatis, aut litis, aut melioris educationis, n. 11. p. 278.
Domicilio originis nunquam censetur renunciatum nisi per expressam animi declarationem, aut longi temporis cursum, qui debet annos decem excedere, n. 12. ibid.

Donatio.

Donatio facta à demente, non valet, n. 1. pag. 191.
Donatio facta à Furioso, etiam loco pio, non valet, n. 2. p. 224.
Donatio inter vivos facta contemplatione Matrimonii per Patrem filio, si existat in contractu Matrimonii, est pars ipsius contractus, & cum eo confunditur, n. 9. & 10. p. 242.
Amplia ut n. 11. ibid.
Donatio ob causam, quæ non fuit secuta, irritatur, & bona donata restitui debent, n. 1. p. 255.
Declara, ut n. seq.
Donatio ob causam, quæ non fuit sequuta irritatur, si causa fuit finalis; secus si impulsiva donationis, n. 2. ibid.
Causa impulsiva donationi adjecta non efficit quod donatio non dicatur simplex & pura, n. 3. ibid.
Donatio subsistit etiamsi causa impulsiva non verificetur, n. 4. ibid.
Donatio facta occasione Matrimonii, in dubio Matrimonium non censetur causa finalis, sed impulsiva, n. 5. ibid.
Donatio facta occasione Matrimonii, non censetur Matrimonium causa finalis, sed impulsiva, si verbis conditionalibus concepta non repetitur, n. 6. ibid.
Donans consanguineo occasione Matrimonii, dicitur motus ad donandum potius à consanguinitate, quam à Matrimonio, n. 7. ibid.
Donatio si nuncupetur libera & pura, non potest dici quod sit conditionalis, n. 8. ibid.
Causæ in Donatione expressæ, quæ commodum Donatarii & non donantis respiciunt, non dicuntur finales, sed impulsivæ, n. 9. p. 255.
Donationis causæ impulsivæ si deficiant, adhuc donatum debetur, n. 10. ibid.
Donatio si sit facta ob Matrimonium indeterminatum, non dicitur ipsum Matrimonium fuisse causam finalem donationis, n. 11. ibid.
Donationis causa finalis dicitur illa quæ fuit expressa in prooemio, n. 12. ibid.
Donatio dicitur pura, licet in ea fuerit habita ratio conservandæ agnationis, n. 13. p. 256.
Donationis resolutio peti non potest, quando potest donatarius causæ Donationis satisfacere, n. 27. p. 256.
Donatio irrevocabilis tenet etiam in pretiosis, n. 2. p. 309.
Donatio nunquam præsumitur, num. 6. p. 309.
Donationis jocalium præsumptio non intrat ex eo quod sponsus sit senex, & sponsa juvenis, quando juventus ex aliis compensata remanet, n. 21. p. 311.
Donationis sponsæ factæ causa non secuta, ob culpam ipsius sponsæ, non potest quidquam ex donatione proveniens per sponsam retineri, n. 58. p. 312.
Donatio ob causam intercidit etiam quod causa non fuerit sequuta ob casum fortuitum, n. 71. ibid.
Interesse præstare tenetur in donatione ob causam, ille qui nõ adimplet, n. 73. ib.

Sumptus

Sumptus in Donatione ob causam factos reficere tenetur is qui non adimplet, n. 74. ibid.

Donatum.

Donata parentibus sponsæ ob causam Matrimonii repeti possunt ab ipsis Parentibus, si non sequatur consummatio Matrimonii vel ab ipsa sponsa, n. 70. & 72. p. 312.

Donata sponsæ à Consanguineis Viri dissoluto Matrimonio, restituenda veniunt per sponsam, sive pretiosa sunt, sive non, n. 78. & 80. ibid.

Donata sponsæ à Consanguineis Viri, censentur donata contemplatione ipsius Viri, n. 79. ibid.

Donata sponsæ à Consanguineis viri, contemplatione ipsius viri donata præsumuntur, etiamsi sint muliebria, n. 81. ibid.

Donatum sub una conditione, sub contraria censetur ademptum, n. 16. p. 324.

Dos.

Dotis exiguitas detrahit Juventutis merito, n 23. p. 311.

Dos quando est parva, cessat omnis præsumptio quod maritus voluerit uxori donare, n. 25. ibid.

E.

Ebrietas.

Ebrietas non probatur per testes dicentes, quod aliquis bibebat, n. 6. p. 257.

Ebrietas ut tollat fidem testibus, probari debet tempore examinis, n. 21. p. 266.

Ebriosi.

Ebriosi incurrunt morbos frigidos, num. 5. pag. 45.

Ebriosi sunt qui frequenter inebriantur, n. 9. p. 46.

Ecclesia.

Ecclesia in impositione jejuniorum non intendit corporeæ saluti præjudicare, n. 1. p. 108.

Ecclesia, & loca pia non debent exigere legata ultra vires hæreditarias, num. 29. pag. 243.

Ecclesia, & loca pia, debent vivere secundum conscientiam, n. 28. pag. ead.

Ecclesia Romana, ritus, & consuetudines Græcorum inter Latinos habitantium non respuit, n. 22. p. 254.

Ecclesia Romana non tolerat indistinctè Græcorum ritus in celebrandis divinis, sed eos tantum, quos Sedes Apostolica approbavit, n. 23. ibid.

Electio, Eligere.

In Electione præfertur is qui est de dilectis Testatoris, n. 10. & 11. p. 203.

Testator mandans eligi Doctorem de familia ad successionem, potest eligi minus proximior, relicto proximiori, n. 20. pag. 204.

Quod declaratur, n. 21. ibid.

Vide *Proximior.*

Electionis indignus ad succedendum reputatur is, qui consensit alienationi bonorum Testatoris, n. 29. ibid.

Quod declaratur, num. 30. & 31. & seq. ibid.

Electio digni, omisso digniore in concursu Parochialium, non sustinetur de jure speciali, n. 11. p. 276.

Electio digni omisso digniore, valet, quoties non agitur de concursu Parochialium, n. 12. ibid.

Citari debent in Electione illi de quorum interesse agitur, n. 15. ibid.

Executor ad aliquem eligendum, si potest se extrajudicialiter informare, potest etiam eligere, nemine citato, num. 16. pag. 276.

Epilepsia.

Epilepsia est morbus pueris familiaris, n. 1. & 14. p. 1. & 3.

Epilepsia quid sit? n. 2. p. 1. & n. 1. p. 30. n. 3. p. 58.

Epilepsia à flatibus generatur, n. 6. p. 2.

Epilepsia quam gravis morbus, n. 12. p. 3.

Epilepsia in pueris sanatur mutatione ætatis, n. 16. p. 4.

Epilepsia levis, vel gravis, quæ dicatur, n. 3. p. 30.

Epilepsia magna quæ sit, n. 4. ibid.

Epilepsia interdum à vapore excitatur, n. 10. p. 123.

Epilepsia ubi diu duraverit, non est amplius curabilis, n. 4. p. 163.

Epilepsia in pubertate secundum plurimum sanari solet, n. 5. ibid.

Quæ locum habent in Epilepsia per essentiam, non habent locum in Epilepsia per consensum, n. 6. p. 164.

Epilepsia mutatione ætatis removetur, nisi magnoperè in victus ratione delinquatur, n. 11. ibid.

Epilepsia dependens à causa extrinseca nunquam dici potest esse in habitu, n. 14. p. 156.

Epilepsia est morbus turpis, & excitat pessima symptomata, n. 2. p. 110.

Epilepsiæ duplex genus, n. 4. ibid.

Epilepsia levis quando dicatur, n. 6. ibid.

Epilepsia frequens quando dici debeat, n. 7. p. 111.

Epilepticus.

Epileptici omnes an interdicantur, celebratione quorumcunque actuum civilium, n. 2. p. 30.

Epilepticus in accessione morbi, non est sui juris, n. 5. ibid.

Epileptici, in levioribus epilepsiis, neque ante, neque post accessionem, sunt à mente alienati, contra, in gravioribus, n. 6. ibid.

Epileptici gravi morbo affecti, post accessionem per aliquot dies non sunt sanæ mentis, n. 7. ibid.

Epileptici gravi morbo tentati etiam ante accessionem per aliquod tempus extra mentem sunt, n. 8. ibid.

Epilepticus non potest promoveri ad Ordines, n. 1. p. 110.

Epilepticus etiam sanatus non debet incautè promoveri, & cur, n. 3. ibid.

Epilepticus, si sit perfectè sanatus, potest promoveri, n. 5. ibid.

Quomodo experiri liceat, an Epilepticus sanatus sit, necne, n. 10. p. 111.

Episcopus.

Episcopus non ex omni infirmitate potest Episcopatui renunciare, sed ex illa, ex qua redditur inhabilis ad exercenda munera Episcopatus, n. 4. p. 165.

Equites Hierosolymitani.

Equites Hierosolymitani per particularem constitutionem eximuntur ab exercitio Caravanæ post annum quinquagesimum, n. 5. p. 295.

Constitutio Religionis Hierosolymitanæ eximens Equites quinquagenarios ab exercitio Caravanæ, non est in usu, n. 15. p. 296.

Error in victu.

Errores in victu etiam minimi corpora debilia plurimum lædunt, n. 3. p. 20.

Error in victu non contingit ex plurium rerum adhibitione, si rectè adhibeantur, quæ alias nocere solent si non rectè adhibeantur, n. 2. p. 79.

Si prima infirmitatis causa præponderet errori in victu, mors tribuitur primæ causæ, n. 9. p. 186.

Errorem infirmi prævalere primæ causæ infirmitatis allegans, tenetur probare, n. 10. ibid.

Evacuare, Evacuatio.

Evacuatio eorum quæ superfluunt, est opus Medicinæ, n. 10. p. 83.

Facilius est repleta evacuare, quam evacuata replere, n. 9. ibid.

Eucharistia.

Eucharistiæ susceptio nonnisi hominibus sanæ mentis convenit, & permittitur, n. 17. p. 261.

Exceptio.

Exceptio quod Testis deponens de filiatione alicujus sit creditor ejusdem, non minuit fidem ipsius Testis, n. 21. p. 273.

Exceptio de jure Tertii non suffragatur ad impediendam immissionem, n. 17. p. 276.

Reus in suis exceptionibus fungi debet partibus actoris, n. 39. p. 311.

Excommunicatus.

Excommunicatus qui non potest lucrari & exercere per se, nec per alium facere potest, n. 8. p. 199.

Excommunicato Coadjuto, non lucratur Coadjutor pro eo, n. 7. p. 198.

Vide *Coadjutor.*

Excommunicatus est ille ipso jure qui Ordinibus sacris insignitus, Matrimonium contrahit, n. 47. p. 244.

Vide *Matrimonium.*

Vide *Ordo Sacer.*

Executoriales.

Executoriales de stylo intimantur Reo per Judicem de partibus, & sic intimatæ remittuntur ad Urbem, ubi relaxatur Declaratoria, etiamsi in ipsis executorialibus legatur tributa facultas Judici de relaxando Partibus declaratoriam, num. 3. pag. 316.

Executio dicitur cœpta per relaxationem litterarum executorialium, n. 3. ibid.

Experientia.

Experientia rerum Magistra est, n. 4. p. 109. n. 9. p. 156. n. 6. p. 170.

Experientia, ut sit bona, quas conditiones habere debeat, n. 13. p. 172.

Experientia est judex rerum evidenter apparentium, non Ratio, n. 13. p. 174.

Experientiam *in rebus si quis* non habeat, faciliter eluditur, n. 10. p. 230.

Experientia semper attendi *debet tanquam* rerum Magistra, n. 12. p. 238.

Experientia potentiæ coeundi inter conjuges.

Vide *Cohabitatio.*

F.

Faber.

Faber malleans propè scholas expelli potest, n. 2. p. 237.

Facultas.

Facultates omnes ac singulæ in animali sunt ad certam operationem destinatæ, & non ad aliam, n. 4. p. 39.

Facultates omnes indigent propriis instrumentis, n. 9. p. 40.

Facultas formatrix ex quo incipit formare, nunquam quiescit, n. 11. ibid.

Falsitas.

Falsitatis suspicio oritur ex tarditate judicii, quando obierunt ij qui poterant esse informati de veritate facti, n. 18. p. 209.

Falsitatis imaginem habet quod inverisimile est, n. 18. p. 200.

Falsum deponere in præjudicium propriæ vitæ nemo præsumitur, n. 33. p. 303.

Fama.

Fama probatur per Testes dicentes quod publicè dicebatur, n. 6. p. 253.

Fama plurimum facit ad probandum matrimonium, & illud semiplenè probat, n. 7. ibid.

Ex sola fama probatur copula tanquam difficilis probationis, n. 9. p. 254.

Impuritas sanguinis probatur ex sola fama & æstimatione, n. 16. p. 259.

Fama an præsumatur orta ex materia articulorum, & an hoc casu sit suspecta uti originata ex causis non probabilibus, n. 18. ibid.

Fama dicitur testimonium populi, n. 9. p. 272.

Fama publica ad probandam filiationem plurimi fit à Doctoribus, n. 10. ibid.

Fama & publica vox multum facit ad probandam copulam, n. 40. p. 311.

Fama, & publica vox multum facit ad probandum quod inter sponsos Copula carnalis non fuerit sequuta, n. 41. p. ead.

Fatalia.

Fatalia omnia quin sint lapsa, & causa deserta, quando non possit dubitari, n. 3. p. 285.

Vide *Sententia.* Vid. *Appellatio.*

Fatuitas, Fatuus.

Fatuitas ex morbo Regio, mala, n. 11. p. 28.

Fatui hominis est, quod clarum ac evidens est pro vero non recipere, n. 8. p. 86.

Fatui, & mente capti, qui omninò non sunt mente privati, possunt facere testamentum, n. 5. p. 194.

Vide *Testamentum.*

Fatuitas non est quod filia matrem instituat hæredem, imò rationi consonat, n. 6. pag. ead.

Fatuitas, simplicitas, innocentia, & stupiditas differunt à furore, n. 5. p. 273.

Fatui, simplices, & innocentes in prima specie non carent intellectu, licet integrum animi vigorem non habeant; in secunda vero specie usum rationis non habent, n. 6. ibid.

Fatuitas, simplicitas, & innocentia non sunt sufficientes pro inducenda nullitate cujuscunque contractus, n. 7. ibid.

Febris, Febricula.

Febris illico ab initio apparet in veneno intus genito, non sic in externo, num. 17. pag. 158.

Febriculæ longæ, & obstructiones quando judicandæ sunt pro causa sufficienti obtinendi Coadjutorem, n. 11. p. 174.

Febris dicitur provenire à primo morbo quando symptomata primi morbi concomitantur febrim supervenientem, n. 8. pag. 186.

Febris abortu per se non causatur, num. 4. pag. 108.

Febris potest causare abortum, n. 4. p. 220.

Febris non semper causat abortum, num. 7. pag. ead.

Febris Hectica præbet justam causam conjugibus abstinendi à commixtione, n. 21. pag. 224.

Febri laborans habet justam causam abstinendi à commixtione conjugis, propter grave periculum imminens, n. 22. ibid.

Fenestra.

Fenestras aperire, ex quibus inspici posset intra Monasterium Monialium, minimè licet, n. 24. p. 239.

Fenestras aperire non licet si per eas inspici possit intra Collegium, ubi Adolescentes Seminarii educantur, n. 25. ibid.

Ædificare non impeditur vicinus cum fenestris respicientibus in domum vicini, n. 26. ibid.

Fideicommissum.

Fideicommissum purificatum dicitur ad favorem ejus, qui docet se esse in casu vocationis, n. 1. p. 275.

Agens ex fideicommisso docere debet de purificatione omnium conditionum, sub quibus fuit ipsius vocatio concepta, n. 1. p. 322.

Fideicommissum ordinatum sub conditione, *si sine filiis,* non potest dici purificatum quousque durat spes procreandi filios ex parte gravati, n. 3. ibid.

Fideicommissum ordinatum in casu obitus sine filiis, non purificatur ex eo quod spes suscipiendæ prolis deficiat; sed expectandus est obitus illius cui fuit facta substitutio, n. 9. p. 323.

Fideicommissum ordinatum sub conditione, *si filios habuerit,* purificatur statim ac constat de impotentia generandi, n. 10. ibid.

Filiatio.

Filiatio legitima ad effectum successionis probatur per Testes de fama, & communi reputatione, n. 20. p. 234.

Filiatio probatur ex communi reputatione & tractatu tam Parentum, quam aliorū, cum pluribus demonstrationibus amoris erga ipsum filium, n. 22. pag. 235.

Filiatio respectu matris probatur ex effigie valde simili, n. 23. ibid.

Filiatio legitima plenè probatur ex pluribus conjecturis simul junctis, n. 25. ibid.

Filiatio probatur per actus proportionatos patri erga filios, quando præsumptio juris non repugnat, n. 1. p. 195.

Filiatio probatur ex nominatione parentum, n. 3. p. 195. & n. 5. ibid.

Filiatio probatur ex confessione patris, n. 6. & 10. p. 195.

Filiatio ad effectum successionis probatur levioribus probationibus, n. 12. ibid.

Filiationis probatio quando sit insufficiens, n. 2. p. 262.

Filiatio non probatur ex nominatione & tractatu alicujus uti filii in præjudicium Tertii, n. 11. p. 211.

Filiatio non probatur sufficienter ex similitudine, n. 9. ibid.

Filiationis famam ut probent testes, quomodo debeant deponere, n. 12. ibid.

Filiatio, ubi agitur in judicio petitorio, concludentius probanda venit, quam ubi agitur in judicio possessorio, & solum pro consequutione alimentorum, n. 13. ibid.

Filiatio ad effectum consequendi alimenta satis probatur ex tractatu, assertione Parentis, & communi reputatione, n. 1. pag. 271.

Filiatio naturalis levioribus probationibus justificatur, n. 2. ibid.

Filiationis vehemens præsumptio oritur ex reputatione communi, n. 3. ibid.

Filiationis vehemens præsumptio oritur ex assertione prætensi Patris facta in ultimo vitæ spiritu, n. 4. ibid.

Filiationis præsumptio est nomen Majorum impositum nato, n. 6. ibid.

Filiatio probari debet per urgentiores probationes quando agitur de consequutione dotis, vel alimentorum ex bonis fideicommissi, n. 17. p. 272.

Filiatio quando non dicatur sufficienter probata per conjecturas resultantes ex tractatu, nominatione Patris, & similitudine, n. 20. p. 272.

Filiationis argumentum præstant alimenta præstita Nutrici pro educatione infantis, n. 7. p. 271.

Filiatio probatur per testes deponentes de nominatione, tractatu, & publica voce, & fama, n. 2. p. 275.

Filiatio legitima probatur ex partitis librorum Baptismatum, & Matrimoniorum, concurrentibus adminiculis, n. 3. p. 276.

Filiatio probatur ex eo quod quis uti filius fuerit ab aliquo institutus, n. 4. ibid.

Filiatio probanda ad effectum consecutionis alimentorum lite pendente admittit leves probationes, n. 1. p. 290.

Filiatio concludenter probanda est, quando super ea lis decidenda est, n. 2. p. 291.

Filiatio probatur præsumptionibus & conjecturis, n. 3. ibid.

Filiationis probatio certa non datur, n. 4. ibid.

Filiationem non probant testes deponentes de fama inter vicinos, nisi specificè deponant quo tempore & à quibus talis fama ortum traxerit, n. 5. ibid.

Filiatio non probatur per testes deponentes, de commercio carnali inter prætensos parentes, nisi percutiant tempus conceptionis, n. 6. ibid.

Filiatio non probatur ex eo quod quis fuerit ab aliquo filius nuncupatus, num. 9. ibid.

Filiationis conjectura non resultat ex nominatione probata enunciativè & in actu qui potest convenire etiam extraneo, n. 11. ibid.

Filiationis probatio æquivoca remanet, quando quis ortum trazit à muliere, ad quam pluribus patebat accessus, n. 17. ibid.

Filiationis præsumptio excluditur quando assertus pater prætensum filium penitus negligit, n. 22. p. 292.

Filiationis fama destruitur ex eo quod assertus pater prohibuerit natum describi pro suo filio in libro Baptizatorum, ita ut ex illa resultare non possit quasi possessio filiationis, n. 23. ibid.

Filiationis causa differt à causa legitimitatis, n. 1. ibid.

Filiatio non probatur ex tractatu & nominatione in præjudicium eorum qui nullum jus habent à nominantibus & tractantibus, n. 8. p. 293.

Filiatio tunc concludentius venit probanda, quando agitur de ea ad effectum succedendi in bonis fideicommissi, & alios substitutos excludendi, quam si agatur de ea ad effectum consequendi alimenta, n. 9. ibid.

Filiationem tanquam necessarium antecedens probare debet qui se legitimum aut legitimatum affirmat, n. 10. ibid.

Filiatio respectu Patris directè, atque præcisè probari non valet, n. 1. p. 306.

Filiatio justificatur præsumptionibus, & conjecturis, n. 2. ibid.

Filiatio justificatur conjecturis, sive quæstio sit cum parentibus, sive cum aliis, n. 3. ibid.

Conjecturæ ad justificandam filiationem efficaciores requiruntur in decisoriis, quam in præparatoriis, & provisionalibus, n. 4. ibid.

Filiationis argumentum desumptum ex similitudine nati, fallax reputatur à Juristis, n. 9. p. 307.

Filiationis fama destruitur ex contrariis probationibus, n. 10. ibid.

Filiationis conjecturæ deductæ ex tractatu prætensi Patris concludunt contra ipsum tractantem, non autem contra Tertium, n. 10. ibid.

Filiationis quasi possessio inducitur per actus gestos erga aliquem uti filium, contra ipsum agentem, ejusque hæredes, n. 5. p. 325.

Declaratur, n. seq. & 8.

Ad filiationis probationem multum confert jurata assertio illius, ex quo filium ortum duxisse militat præsumptio, n. 7. ibid.

Filiationis quasi possessio non suffragatur in judicio decisorio præstationis alimentorum, maximè si contrariæ urgeant conjecturæ, n. 8. p. ead.

Declaratur, n. 9. ibid.

Filiationis leviores probationes sufficiunt ad effectum obtinendi alimenta lite pendente super negotio principali, n. 10. ibid.

Filiationis conjectura non inducitur ex eo, quod quis fuerit in libro Baptismi descriptus uti filius alicujus, ex cujus ordine talem descriptionem factam fuisse non apparet, n. 11. ibid.

Filiatio convinci debet per probationes urgentes quando potentia generandi in eo qui prætenditur pater excluditur juris præsumptione, & ratione naturali, n. 16. ibid.

Filius.

Filius natus ex uxore etiam adultera censetur Mariti, n. 3. p. 262.

Filius patronus esse non potest una cum patre in jure patronatus hæreditario, n. 2. p. 263.

Vide *Ius patronatus.*

Filius præsumitur esse mariti, n. 1. p. 210.

Filius præsumitur mariti, licet probetur, mulierem tempore conceptionis concubuisse cum adultero, n. 2. ibid.

Filius non præsumitur adulteri, sed mariti, quando ipsi marito patebat accessus ad uxorem, n. 5. p. 211. & n. 3. p. 293.

Filius junioris potius, quam senioris est existimandus, n. 4. p. 148.

Filius natus ex legitima uxore in domo mariti, non præsumitur ipsius mariti, si de tempore conceptionis matrimonium non fuerat contractum, n. 4. p. 293.
Filius natus ex concubina domi retenta, præsumitur ipsius concubinarii, num. 6. ibid.
Maximè quando concurrit nominatio parentum, & communis reputatio, n. 7. ibid.
Filius natus constante matrimonio, est legitimus, etiam si fuerit antea conceptus, n. 11. ibid.
Filius natus ex uxore præsumitur Mariti, maximè si uti talis fuerit baptizatus, & ab ipso marito institutus, n. 11. p. 326.
Filius natus ex uxore dicitur mariti, licet senis, quando nihil probatur quod uxoris famam denigret, n. 12. p. ead.
Filii nati ex publica Meretrice dicuntur vulgò concepti, n. 1. ibid.
Filii publicæ Meretricis certum patrem ostendere nequeunt, n. 2. ibid.
Filius potius præsumitur ex juvene, quam ex sene, n. 4. & 15. ibid.

Fistula.

Fistula quid sit, n. 7. p. 69.
Non datur sine callo, n. 7. ibid.

Fœmina.

Fœmina habet in se utrumque semen, masculeum & fœmineum, n. 13. p. 72.
Fœminæ ex frigidiori semine procreantur, n. 7. p. 148.
Fœminæ serius nascuntur, quam Mares, n. 10. p. 149.
Fœmina non semper moritur, quotiescunque Gemini sunt mas, & fœmina, n. 10. p. 156.

Fœtus.

In curandis Gravidis non licet eas negligere ut fœtus salvetur, n. 8. p. 49.
Fœtus masculi signa, n. 2. p. 48.
Fœt⁹ eandem distantiam servant in nascendo, quæ intervenit inter primam conceptionem, & superfœtationem, n. 10. pag. 127.
Fœtus quando dicantur concepti simul, n. 13. ibid.
Fœtus octimestris non est vitalis, num. 16. p. 128.
Fœtus septimestris ex Communi est vitalis, n. 1. ibid.
Fœtus imperfecti non sunt vitales, num. 2. ibid.
Fœtibus affert initium perfectionis septimus Mensis, n. 3. ibid.
Fœtus vivit vita Matris, n. 7. p. 129.
Fœtus vitalis signa absentia non vitalem denotant, n. 8. ibid.
Fœtus ad respirationem Matris respirat per vasa umbilicalia, n. 15. & 18. p. 131.
Fœtus fortiores ortum accelerare solent, n. 11. p. 150.

Forma.

Forma inducta à statuto ad effectum obviandi fraudibus, adimpleri potest per æquipollens, si effectus sequatur, n. 20. p. 320.

Frater, Fraternitas.

Fratres uterini succedunt inter se, licet à diversis patribus ortum duxerint, n. 18. p. 195.
Cognationis incertitudo dari non potest in fratribus uterinis, n. 16. ibid.
Fraternitas & sororitas probantur ex nominatione parentum, qui nominant talem & talem suos filios, n. 4. ibid.
Vide *Soror.*

Frigiditas.

Ignavia in venerem, aut segnities quædam nō potest dici frigiditas, n. 9. p. 169.
Frigiditas & impotentia viri probari potest per testes, n. 3. p. 189.
Vide *Impotentia.*

Frigidus.

Frigidus & impotens naturaliter non putatur qui ad copulam anhelans eam non perficit, sed virgam saltem arrigit & semen emittit, n. 8. p. 196.

Fructus.

Fructus de facili corrupti nascuntur ex arbore corrupta, n. 65. p. 245.
Fructus bonus exire non potest ex radice infecta, n. 66. ibid.
Fructus non debentur non residenti, n. 1. p. 197.
Fructuum quantitas probatur conjecturis quando debitum est certum in genere, n. 28. p. 316.
Fructuum quantitas uno anno percepta, sequentibus etiam annis percepta præsumitur, n. 29. ibid.
Fructuum quantitas probatur à consuetis percipi annis præcedentibus, n. 30. p. 316.

Fumus.

Fumus est subjectum ignis, n. 3. p. 190.

Furiosus, Amens.

Furiosus, & mente captus, in quibus differant, & quis uterq; sit, n. 1. & 2. p. 182.
Furiosus non potest contrahere matrimonium carnale, imò nec spirituale, n. 14. p. 183.
Furiosus & mente captus æquiparantur, n. 17. pag. ead.
Furiosi & mente capti faciunt multoties signa, & loquuntur ut prudentes, n. 23. p. 184.
Furiosus post, præsumitur etiam fuisse talis retrò, n. 26. p. 184.
Dispositio in furioso non procedunt in fatuo simplici seu stupido, n. 28. p. 185.
Furiosi, & amentes aliquando prudenter loquuntur, & ad interrogata optimè respondent, n. 7. p. 100.
Furiosus, & mente captus, activam testamenti factionem non habent, n. 1. p. 219.
Furiosus nemo præsumitur, sed sanæ mentis, n. 2. ibid.
Furiosus quis dicatur, n. 3. p. 213.
Dispositio Juris in furioso procedit in mente capto, n. 2. ibid.

Furor.

Furor est difficilis probationis, n. 4. p. 182.
Furor & dementia probantur ex factis, n. 5. ibid.
Furor & dementia sunt passiones cerebri, quas Medicus cognoscit, n. 7. p. 183.
Negativa furoris quomodo sit probanda per testes, n. 4. p. 157. & n. 5. p. 188.
Furor non probatus per aliquod tempus continuum, arguit dilucida fuisse intervalla, n. 5. ibid.
Furoris præsumptio est datio Curatoris, n. 9. p. 225.

G.

Garamantes.

Garamantes, & superioris Lybiæ populi ex similitudine formæ proprios liberos agnoscunt, n. 12. p. 272.
Vide *Similitudo.*

Gemellus.

Gemelli ex unico coitu procreantur, n. 13. pag. 78.
Gemelli in humana specie contra Naturæ legem nascuntur, n. 1. p. 155.
Gemellos nasci disparis sexus magis contra naturam est, quam ejusdem sexus, n. 2. ib.
Gemellorum partus sexu disparium magis est contra naturam, quam partus Octimestris, n. 5. p. ead.

Generare.

Generandi sibi simile à Natura inest, & est proprietas inseparabilis, n. 9. p. 125.
Generare possunt Sexagenarii Viri vegetæ virtutis, n. 1. p. 41.
Vide *Sexagenarius.*
Generare possunt Sexagenarii & ætate majores, n. 2. p. 132.
Declaratur ut n. 7. ibid.
Generare possunt Senes quandocunque possunt coire, n. 1. p. 153.
Generare possunt etiam Senes in ætate decrepita, n. 2. ibid.
Vide *Senex.*
Generare potest Vir, ut Proverbio fertur, quousque furfuris quartarium potest elevare, n. 4. ibid.
Generandi habilitas à Natura est, n. 5. ibid.
Ad Generandum non sunt amplius apti Senes transacto anno quinto supra sexagesimum, ex ipsa rei natura, num. 10. pag. 154.
Neque Generandi neque coëundi potentia præsumitur in Valetudinario, n. 14. ibid.
Præsumptio potentiæ generandi in Sene, vel Decrepito, habet locum in Sene robusto, non valetudinario, n. 19. ibid.
Generandi habilitas adest vigentibus viribus, cessantibus autem cessat, num. 22. pag. 155.
Ad Generandum unusquisque à Natura præsumitur habilis, n. 7. p. 156.
Dolor quem mulier sentit in actu copulæ inducit præsumptionem quod non sit apta ad generandum, concurrente ætate tenera, n. 16. p. 193.
Generandos, verbum denotat conceptionem futuram & in fieri, n. 20. p. 244.
Generandi possibilitas in eo quem jus inhabilem reputat, non attenditur, nisi evidentissimis probationibus concludatur, n. 13. p. 326.

Generatio.

Ad Generationem requiritur, ut viri semen habeat liberum transitum per virgæ meatum, n. 1. p. 124.
Generatio quomodo impediatur Carunculis, n. 7. p. 125.
Vide *Caruncula.*
Generationem maximè impedit improspera valetudo, n. 1. p. 148.
Generatio impeditur membri brevitate, n. 1. & 8. p. 167. & 168.
Vide *Membrum.*
Aptitudo corporis ad generationem non dicitur adesse in imbecillo & gracili, n. 15. p. 195.
Mulieris confessioni statur magis quam viri quoad aptitudinem ad generationem, n. 17. ibid.
Ad Generationem unusquisque præsumitur habilis, nisi inhabilitas probetur, n. 2. p. 322.
Generatio filiorum in Sene robusto non est impossibilis, n. 21. p. 326.
Generatio aliqua an sequi possit ex commixtione seminis humani cum brutino, n. 1. & 2. p. 38. & 39.
Generationis capaces sunt sexagenarii vegetæ virtutis, n. 1. p. 41.
Ad generationem seu conceptionem sufficit unicus congressus, nec requiritur frequentatio coitus, n. 3. p. 41.
Generationis principium consistit in conceptione, n. 18. p. 294.

Genitalia.

Genitalium non recta conformatio connumeranda inter causas impotantiæ coëundi, n. 11. p. 133.
Genitalium conclamata ignavia in Decreto valetudinario præsumi debet, n. 16. p. 154.
Vide *Valetudinarius.*

Glans.

Glandis, & Præputii privatio coitus delectationem ex parte Mulieris diminuit, n. 7. p. 168.

Gonnorhœa.

Gonnorhæa reddit Hominem infœcundum multis ex causis, n. 4. p. 124.

Gratia.

Gratiam vitiat quælibet expressio falsa, n. 5. p. 175.
In expressione causarum, ob quas petitur gratia, requiritur, ut ejus qualitatis sint, qualis fuerit narratum in supplicatione, n. 6. ibid.
Gratia subreptitia evadit, si narratis pluribus impedimentis pro obtinendo Coadjutore, omnia non probentur, n. 7. ibid.

Conditio

Conditio tacita in Gratia non impedit effectum puræ dispositionis, n. 8. p. 223.
Gratia ut sustineatur, Rota de stylo solet æquitatem amplecti, n. 9. p. 249.
Preces ad impetrandam Gratiam probant contra exponentes, n. 2. p. 208.
Vide *Signatura.*
Gratiæ causa cessante, cessat etiam ipsa Gratia, n. 5. p. 287.
Narrata in Gratia, ad effectum ut Gratia non sustineatur, sufficit quod per adversarium probetur rem non ita se habere, n. 9. ibid.
Affectio super beneficio ex appositione manus Papæ pendet à validitate Gratiæ, & justificatione causæ, qua Papa motus fuit ad concedendum, quatenus constet de veritate narratorum, n. 2. ibid.
Gratia conditionalis non obstante Decreto irritanti, non purificata conditione decretum non operatur, n. 38. p. 282.
Gratia dicitur subreptitia si infirmitas in impetratione narrata, non sit vera, vel non talis qualis fuit narrata, num. 9. pag. 295.
Gratia Pontificis remanet subreptitia & nulla, si fuerit impetrata non facta mentione alicujus particularis constitutionis, quæ poterat reddere difficiliorem Papam ad concedendum, n. 15. ibid.
Vide *Derogatio.*
Gratia Apostolica interpretationem recipit à juris comunis dispositione, n. 5. p. 596.
Gratia Pontificis subreptitia dicitur, si in ejus impetratione non fuerit aliquid narratum quod potuisset reddere Pontificem difficiliorem ad concessionem Gratiæ, n. 11. p. ead.
Vide *Infirmitas.*

H.

Habilitas.

Habilitas ad certum actum necesse est quod probetur de tempore quo ipse actus fuit celebratus, n. 7. p. 222.
Habilitas naturalis præsumitur, n. 8. ibid.
Intellige ut n. 12. ibid.
Habilitas requisita ad certum actum debet probari etiam de hora confecti actus, n. 9. ibid.
Habilitas de tempore ad tempus, an & in quibus præsumatur, n. 9. ibid.
Habilitas ad actum, ut præsumatur, distinctio personarum facienda venit, n. 12. ib.
Habilitas requiritur in proviso sub conditione de tempore purificatæ conditionis, n. 19. p. 281.
Habilitas generandi à natura est, num. 5. pag. 153.
Habilitas generandi adest vigentibus viribus, cessantibus autem cessat, num. 21. pag. 155.

Hæreditas.

Hæreditas quando non est solvendo, an legatarius quantitatis concurrat cum legatario speciei ad effectum diminutionis, n. 16. p. 243.
Hæreditas ab intestato defertur proximiori, n. 6. p. 318.

Hæres.

Hæres non conficiens inventarium non tenetur solvere legatum pium de proprio, n. 26. p. 243.
Hæres non conficiens inventarium non tenetur in foro conscientiæ ultra vires hæreditarias, n. 27. ibid.
Hæredi datur immissio in possessionem bonorum, n. idem. ibid.
Vide *Immissio.*
Hæredis institutio est caput & fundamentum Testamenti, n. 4. p. 251.
Hæres potest dubiam Testatoris voluntatem declarare, n. 14. p. 203.
Hæres gravati an & quando possit avocare bona fideicommissaria alienata ab ipso gravato, n. 34. p. 204.
Hæres licet possit impugnare factum defuncti, tamen rectius agit si illius voluntati obtemperet, n. 6. p. 263.
Hæres non potest impugnare defuncti factum, n. 8. ibid.
Hæres Hæredis dicitur etiam Hæres primi Testatoris, n. 9. ibid.
Hæres succedens jure proprio, & non hæreditario, potest factum defuncti impugnare, n. 12. ibid.
Hæredis institutio necessaria non est inter transversales, n. 1. p. 263.
Hæres Avi tenetur filiæ spuriæ dotem in subsidium assignare, n. 19. p. 272.
Hæres gravatus non potest disponere de bonis fideicommissi, in præjudicium vocatorum, n. 12. p. 307.
Hæredi ab intestato competit immissio ex interdicto *Quorum bonorum*, n. 7. p. 298.
Hæres tenetur rationem reddere de fructibus bonorum, quos defunctus administravit, n. 26. p. 316.
Hæres institutus sub conditione, quam adimplere recusat, exclusus remanet ab omni jure successionis, n. 15. p. 324.
Hæres institutus cum obligatione aliquid implendi non potest admitti ad successionem, nisi præstita cautione adimplendi voluntatem Testatoris, num. 14. ibid.

Homo.

Homo redditur infœcundus multis ex causis per Gonnorhæram, n. 4. p. 124.
Homo ut in nascendo nullum habet determinatum tempus, sic & in coëundo & generando, n. 3. p. 153.
Homo generare potest, ut Proverbio fertur, quousq; furfuris quartarium potest elevare, n. 4. ibid.
Homines fiunt infœcundi ex ipsa valetudine, n. 15. p. 154.
Homines redduntur infœcundi Cauteriis diu gestatis, n. 17. ibid.
Vide *Cauteria.*
Homo ne per momentum quidem potest sine respiratione vivere, n. 14. p. 162.
Homo quando senescat ante terminum naturalem, n. 1. p. 173.
Homo natura frigidus assumens venenum frigidum, citius moritur, quàm, qui naturâ calidus est, n. 9. p. 176.
Homines viri magis læduntur in Respiratione, quam mulieres, n. 11. ibid.
Vide *Respiratio.*
Hominem fortiorem esse Muliere controverti non potest, n. 13. p. 176.
Potissima causa, ex qua Homines citius senescunt, quam deberent, sunt morbi magni & diuturni, n. 14. ibid.
Hominès præstat magis graciles esse, quam crassos, n. 16. p. 177.
Homo per loquelam & scientiam à Brutis distinguitur, n. 10. p. 94.
Homines aliquando ob virium robur in morbis diutius vivunt, quam deberent, & è contra, n. 4. p. 98.
Hominis effigies quas potissimum ob causas insigniter immutetur, n. 1. p. 113.
Homo quando Matrimonium contrahit debet esse annorum 36. juxta Aristotelem, n. 61. p. 245.

Humor.

Humores ad extremam corruptionem devenientes excitant eadem symptomata quæ solet excitare pestis, n. 17. p. 52.
Humoris aquei deperditio, licet aliquando reparari possit, tamen naturaliter nonnisi longissimo temporis spatio id succedere potest, n. 6. p. 83.
Visio fieri non potest sine ope humoris aquei, n. 2. p. 82.

Hydrocephalus.

Hydrocephalus quid sit, n. 3. p. 1.
Hydrocephali duo præcipua genera, n. 4. pag. ead.
Hydrocephali aquosi quatuor species, n. 7. pag. 2.
Hydrocephali interni non curantur, quod de tertia specie verificatur, n. 8. ibid.

Hydrops.

Hydrops fieri non potest nisi vitiato hepate, n. 2. p. 13.
Hydrops nullam habet cum Prægnantia aut partu cognationem, n. 2. p. 106.
Hydropem quandonam menstrua retenta excitare solent, n. 4. ibid.
Vide *Menstrua purgatio.*

Hypotheca.

Hypotheca legalis constituta censetur usque ab initio pro legato conditionali, n. 17. p. 243.
Creditores Hypothecam habentes præferuntur Legatariis, n. 25. ibid.

I.

Iason.

Jason *in leg. Titia, n.* 10. *Digestis. de verb. obligat.* declaratur, n. 38. p. 243.

Iejunium.

Jejuniis corpus affligere non licet in sanitatis notabile detrimentum, n. 4. p. 20.
Ciborum vitia, quibus in jejuniorum diebus utimur, n. 1. ibid.
Ecclesia in impositione jejuniorum non intendit corporeæ saluti præjudicare, n. 1. p. 108.
Jejunii observantia si communem Hominum tolerantiam excedit, illaudabilis existimatur, n. 2. ibid.
Jejunans si ex Jejunio notabile corporis detrimentum incurrit, tenetur à jejunio abstinere, n. 3. ibid.

Ignis.

Ignis quo semel accensus pervasit, fert casus ut iterum accensus non pervadat, n. 13. p. 191.
Fumus est subjectum ignis, n. 3. p. 190.
Vide *Incendium.*

Imaginatio.

Imaginatio lædi potest, ratione illæsa permanente, n. 5. p. 32.
Imaginatio cum sit facultas animalis, non potest Formatricis (quæ naturalis est) operibus insistere, n. 5. p. 39.
Imaginatio in prægnante dirigit potentiam formatricem ad aliqua suo modo efformanda, ut communis fert opinio, n. 6. ibid.
Imaginationis effectus circa fœtus formationem videntur potius imaginarii, quam reales & veri, n. 10. p. 40.
Ab imaginatione Matris dependet natorum similitudo secundum communem, n. 1. p. 111.
Vide *Similitudo.*
Imaginatio, dato quod sit causa similitudinis natorum, est solum accidentalis causa, n. 10. p. 112.
Imaginatio quod læsa sit, non autem rationis usus, sive discursus, simul stare potest, n. 13. p. 227.
Imaginatio læsa, seu ingenii imbecillitas, vel operationes incongruæ non excludunt rationis usum, n. 25. p. 286.

Immissio.

Immissio in possessionem bonorum hæreditatis ex remedio *leg. fin. de Cod. de edict. div. Hadr. toll.* datur hæredi, n. 1. p. 193.
Nec impeditur per exceptionem quod quis non poterat testari, n. 7. p. 194.
Immissio datur vigore subrogationis gratiosæ, & ad hoc, quæ requirantur si Beneficium appareat esse reservatum, n. 1. pag. 257.
Immissio possessionem Beneficii vigore subrogationis gratiosæ, non potest impediri per exceptiones quæ respiciunt petitorium, n. 11. ibid.
Ordinariè & non executivè per viam immissionis est procedendum inter habentes parem titulum, n. 9. ibid.

Contradictor legitimus ad impediendam immissionem in possessionem beneficii quis dicatur, n. 10. ibid.
Vide *Beneficium*.
Immissio debetur Hæredi scripto, vigore *leg. fin. Cod. de edict. Div. Adr. toll.* exhibenti Testamentum in forma probanti, non vitiatum, n. 4. p. 260.
Immissio ut concedatur vigore *leg. fin. Cod. de edict. Div. Adrian. tollen.* sufficit quod hæres exhibeat Testamenti exemplum in forma publica à Notario traditum, n. 5. ibid.
Immissio danda est gratiosè subrogato, probato Clericatu, obitu defuncti in possessione Beneficii, & ejusdem Beneficii affectione, n. 1. p. 265.
Interesse habens in re, in qua quis immissionem petit, non potest illam impedire contra possessorem, n. 5. p. 261.
Impedimentum, Impeditus.
Impedimentum affectatum & procuratum non excusat, n. 6. p. 257.
Impedimentū tunc maximè excusat quando provenit ab adversario, n. 8. ibid.
Impeditus aliquid adimplere excusatur ab implemento, si factis diligentiis non valuit impedimentum removere, n. 3. ibid.
Impedito legitimè tempus non currit, n. 7. ibid.
Actus faciendus habetur pro facto in præjudicium illius à quo processit impedimentum, n. 4. ibid.
Impedimentum.
Impedimentum perpetuum requiritur ex Constitutionibus Pontificiis ad obtinendum Coadjutorem, n. 5. p. 120.
Impedimento stante ex quo vir non possit loca penetrare, etiam feminæ ejaculato Matrimonium non dicitur consummatum, n. 5. p. 146.
Dic ut n. seq ibid.
Impedimento non amoto, & secuta conceptione, uxore parere non potente, & se sectioni Cæsareæ tradente, atque inde evasa, an maritus possit petere matrimonii dissolutionem, n 17 p. 147.
Impedimenta pro obtinenda gratia debent esse perpetua, n. 8. p. 174.
Impedimentum coëundi visibile non adesse in viro, probatur ex ralatione Medicorum, n. 5. p. 189.
Impedimentum naturale coëundi quandoque est evidens, necessarium, & concludens: quandoque est verisimile, & aliquando dubium, & præsumptivum, n. 1. p. 225.
Impedimentum coëundi quando est evidens devenitur ad dissolutionem matrimonii absque alia triennali cohabitatione, & absque juramento conjugum, n. 2. ibid.
Impedimentum coitus quando est verisimile, sufficit pro dissolvendo matrimonio juramentum conjugum, & septima propinquorum manus, non autem requiritur cohabitatio triennalis, n. 3. ibid.
Impedimentum coitus in conjugibus si sit dubium, requiritur cohabitatio triennalis, n. 4 ibid.
Impedimentum coëundi ex magnitudine, & arctitudine, dicitur concludens, & necessarium, n. 5. ibid.
Impedimentum coëundi ob magnitudinem, & arctitudinem, an & quando sufficiant ad dissolutionem Matrimonii absque triennali conjugum cohabitatione, n. 10 p. 226.
Vide *Impotentia*.
Impedimentum coitus quando non procedit à Maleficio, Confessio Sacramentalis non est necessaria ante triennalem conjugum cohabitationem, n. 11. ibid.
Impedimentum coëundi inter conjuges quando est medicabile, Matrimonium non dissolvitur, n. 3. p. 240.
Impedimentum coitus quod uterque conjugum fatetur, probatur pro dissolutione Matrimonii, ex eorundem juramento cum septima manu, n. 5. p. 240.
Impedimentum coëundi inter Conjuges quando non est medicabile, locus est dissolutioni Matrimonii, num. 6. ibid.
Impedimenta quæ impediunt, & dirimunt Matrimonium, sunt duodecim, n. 16. pag. 254.
Impotentia.
Impotentiam coëundi adauget fistula in Perinæo, n. 22. p. 133.
Impotentia coëundi probatur ex eo quo quis pro tali impotentia medicamenta quærit, n. 6. p. 188.
Impotentia viri probari potest per testes, n. 3. p. 189.
Impotentia & frigiditas quando non est visibilis, & per alterum conjugem negatur, tunc cohabitatio triennalis est omnino necessaria ad probandam impotentiam, n. 4. ibid.
Vide *Cohabitatio*.
Impotentia coëundi non bene probatur ex assertione conjugum, n. 7. p. 190.
Impotentia coëundi visibilis in viro probatur ex relatione Medicorum, n. 5. pag. 189.
Impotentia naturalis coëundi quandoque est evidens, necessaria, & concludens: quandoque est verisimilis, & aliquando dubia, & præsumptiva, n. 1. p. 225.
Impotentia coëundi quando est evidens, devenitur ad dissolutionem Matrimonii absque alia triennali cohabitatione, & absque juramento Conjugum, n. 2. pag. ead.
Impotentia coitus quando est verisimilis, sufficit pro dissolvendo Matrimonio juramentū conjugum, & septimâ propinquorum manus, non autem requiritur cohabitatio triennalis, n. 3. ibid.
Impotentia coitus in conjugibus si sit dubia, requiritur cohabitatio triennalis, n. 4. ibid.
Impotentia coëundi ex magnitudine & arctitudine, dicitur concludens, & necessaria, n. 5. ibid.
Impotentia coëundi ob magnitudinem & arctitudinem, an & quando sufficiat ad dissolutionem Matrimonii absque triennali conjugum cohabitatione, n. 10. p. 226.
Impotentiæ coëundi signa quando sunt dubia, ante declarationem nullitatis Matrimonii requiritur triennalis Conjugum cohabitatio, n. 2. p. 236.
Impotentia coitus inter conjuges quando est medicabilis, Matrimonium non dissolvit, n. 3. p. 240.
Impotentia coitus inter conjuges quando non est medicabilis, dissolvit Matrimonium, n. 6. ibid.
Vide *Impedimentum*.
Impotentia coëundi in conjugibus, si est manifesta, statim dissolvitur matrimonium, secus si non sit manifesta, num. 2. p. 196.
Impotentiæ signis dubiis existentibus, non statim devenitur ad dissolutionem matrimonii, n. 4. ibid.
Impotentia coëundi apparere potest ex signis externis apparentibus in membris virilibus, n. 5. ibid.
Impotentia coëundi in viro non probatur ex eo quod per horas jacuerit cum muliere, & illam cognoscere non potuerit, n. 6. ibid.
Impotentia coëundi in conjugibus, ut dirimat matrimonium, debet esse naturalis, perpetua, & insanabilis, num. 7. ibid.
Impotentia coëundi non resultat ex impedimento aperitionis mulieris, n. 3. & 4. p. 197.
Impotentia coëundi non dissolvit illicò matrimonium, sed debent conjuges cohabitare per triennium, & experiri an impedimentum sit perpetuū, n. 5. p. 198.
Impotentiam ex maleficio si patiatur vir, recurrendum est ad remedia divina & supernaturalia, n. 1. p. 205. n. 7. p. 254.
Vide *Cohabitatio*. Vid. *Pænitentia*.
Impotentia viri non sufficienter probatur ex inspectione mulieris, ad dissolvendum matrimonium, num. 3. p. 209. & n. 5. p. 210.
Impotentia viri ad coeundum argui potest ex ipsius ætate, aspectu, & corporis qualitate, n. 3. ibid.
Impotentia coeundi probanda venit per inspectionem, quando unus ex conjugibus affirmat, alter verò negat impotentiam, n. 6. p. ead.
Impotentia viri quando est temporalis, vel dubia, uxor tenetur præstare successivam patientiam per triennium, ut possit fieri experientia Copulæ conjugalis, n. 4. p. 274.
Impotentiam coeundi an maritus naturaliter patiatur, cognosci debet per peritos Medicos mediante inspectione, n. 4. p. 289.
Impotentia coeundi si dubitetur an proveniat ex maleficio, deveniendum est ad Exorcismos, n. 8. p. 290.
Vide *Maleficium*.
Impotentia mariti coeundi cum uxore, dicenda est accidentalis, dum ipse cum aliis mulieribus coire valet, n. 15. ibid.
Impotentia viri ad coitum ut possit allegari per sponsam, non sufficit, *quod una nocte sui copiam fecerit, sed tempus conveniens expectandum venit*, n. 49. p. 312.
Incendium.
Incendii nocturni origo probatur per conjecturas & præsumptiones, n. 1. p. 190.
Incendium plerumque præsumitur culpâ inhabitantium contigisse, n. 9. p. 191.
Declaratur ut n. 10. ibid.
Infirmitas.
Infirmitas cum Copula carnali non se compatitur, n. 16. p. 224.
Infirmitatem Conjugum quando probet Parochi fides, n. 17. ibid.
Infirmitatem probat Medicorum fides, n. 19. ibid.
Infirmitas narrata in Coadjutoria, probanda est talis, quæ per se Corpus aggravaret sine probabili spe futuræ prosperitatis, & valetudinis, & quæ præstaret impedimentum perpetuum licet cum aliquo intervallo quietis, n. 2. p. 235.
Infirmitas in Coadjutoria expressa, debet plenè, & concludenter probari, n. 3. ibid.
Infirmitas excusat à residentia, num. 4. p. 197.
Infirmitas non excusat appellantem non redeuntem pro Apostolis, quia potest illos petere per procuratorem, num. 7. p. ead.
Infirmitas perpetua esse debet, ut quis propter eam ab onere deserviendi in Choro eximatur, n 6. p. 249.
Infirmitas perpetua censetur, quamvis per aliquod temporis intervallum non sit continua, n. 7. ibid.
Infirmitas an sit periculosa, necne, Medici judicio standum est, n. 5. p. 201.
Infirmitas periculosa per se non est sufficiens ad inducendam suspicionem fraudis in translatione periculi vitæ, nisi aliæ concurrant conjecturæ, n. 9. ibid.
Infirmitas, vel absentia, aut alia similis impossibilitas accessus ad uxorem, faciunt cessare præsumptionem, quod filius sit Mariti, n. 5. p. 262.
Infirmitas redditur verisimilis concurrente maxima senectute, & obitu subsequuto, n. 10. p. 208.
Infirmitatem probat attestatio Medici, n. 2. p. 207. & n. 3. p. 208. & n. 3. ibid.

Infirmitas alicujus bene probatur per Testes, n. 22. p. 266.
Infirmitas alicujus bene probatur ex facto, scilicet si ille ex illâ infirmitate decesserit, n. 24. ibid.
Infirmitas excusat Canonicum non solùm ab onere residendi, sed etiam ei conservat omnia privilegia præsentium pro lucrandis Distributionibus quotidianis, n. 21. p. 270.
Infirmitas adducta pro obtinenda Coadjutoria non est necesse quod sit continua, sed potest esse cum aliquo intervallo quietis, n. 24. & 26. ibid.
Infirmitas probatur per testes de ea informatos ratione diuturnæ consuetudinis, n. 8. p. 282.
Infirmitas probatur per testes peritos, n. 9. ibid.
Infirmitas bene probatur ex successivo obitu brevi tempore post narratam infirmitatem superveniente, n. 10. ibid.
Infirmitas est justa causa, ob quam maritus possit discedere à loco, à quo non se discessurum convenit cum uxore, n. 6. & 8. p. 305.
Infirmitas narrata in impetratione Gratiæ, si non fuit vera, facit gratiam subreptitiam, n. 9. p. 295.
Vide *Gratia*.
Infirmitatis qualitas probatur per testes deponentes de visu & publico auditu, n. 10. ibid.
Infirmitas probatur per testes de sensu visus deponentes, n. 11. ibid.
Infirmitas probatur juramento patientis, n. 13. ibid.
Infirmitas probatur ex aspectu corporis, n. 14. ibid.
Medicis attestantib' de qualitate morbi plena fides adhibenda est, n. 10. p. 296.
Infirmitatis qualitas quæ non fuit narrata, non est justificanda in impetratione Gratiæ, n. 3. ibid.
Infirmitas narrata cum certa qualitate reddit gratiam subreptitiam si non probetur talis qualis fuit narrata, n. 1. ibid.
Infirmitas bene probatur per testes de certa scientia deponentes, n. 4. ibid.
Infirmitatis, & Podagræ initium probatur ex testibus, n. 15. p. 315.
Vide *Arthritis*. Vide *Morbus*.

Infirmus.
Infirmus quando dicatur convaluisse, ita ut si decedat, non ex prima, sed ob novam infirmitatem decessisse dicendum sit, n. 5. & 11. p. 186.
Infirmus esse potest de serò, qui de manè erat sanus, n. 11. p. 222.
Infirmus dicitur qui sæpe solet infirmari, n. 4. p. 249.
Infirmus non reputatur sanus ex eo quod faciat aliquos actus sanis convenientes, n. 32. p. 261.
Infirmis non residentibus debentur de jure distributiones, n. 6. p. 108.
Vide *Distributiones*.
Vide *Residentia*.
Infirmi ut lucrentur distributiones non tenentur infimare Capitulo eorum infirmitatem, n. 13. ibid.

Inflammatio.
Inflammationes internæ non sunt solventibus medicamentis tractandæ, nisi aliquid urgeat, n. 8. p. 74.

Inhabilitas.
Inhabilitas oriens ex causa morbi, cessat morbo recedente, n. 14. p. 207.
Inhabilitas non probatur ex dispensatione obtenta pro cautela conscientiæ, n. 13. ibid.
Inhabilitas à particulari constitutione inducta tollitur per dispensationem Apostolicam, n. 1. p. 294.

Injuria.
Injuriam nemini facit qui suo jure utitur, n. 2. p. 201.

Insania.
Insania non probatur, nisi Testes dicant signa, & gesta, ex quibus deprehendatur, n. 6. p. 224.
Insania ad invalidandam donationem est probanda de tempore factæ donationis, n. 8. p. 225.
Insania excluditur ab eo cui non fuit datus Curator, & fecit actus, ut faciunt alii sanæ mentis, n. 10. ibid.
Vide *Dementia*.

Instrumentum.
Instrumentum cum Judicis decreto habet pro se veritatis præsumptionem, num. 3. p. 222.
Instrumentum publicum facit probationem probatam, n. 1. p. 224.
Possessio probatur per publicum Instrumentum adeptæ possessionis, & probat ad omnes juris effectus, alio non existente in possessione, n. 5. p. 257.
Pro instrumento & illius validitate stat præsumptio, n. 7. ibid.
Instrumentis antiquissimis adhibenda est fides, n. 15. p. 283.
Scriptura privata non attenditur adversus publicum instrumentum, n. 6. p. 299.
Instrumentis standum est potius quam Testibus, n. 13. p. 313.

Intellectus.
Intellectus proprium est definire, num. 12. p. 32.

Intemperies.
Intemperies omnes præsertim insignes virtutem dejiciunt, n. 3. p. 13.
Intemperies non potest introduci in instanti, n. 15. p. 92.

Interdictum.
Interdictum, *Ne quid in loco publico*, habet locum etiamsi quid fiat in privato, quod noceat publico, n. 1. p. 231.

Inverisimile.
Inverisimile habet falsitatis imaginem, n. 18. p. 200.
Inverisimilia deponentibus non est credendum, n. 17. ibid.
Vide *Testis*.
Inverisimilitudo deducitur ex diuturnitate temporis, n. 5. p. 231.

Iocalia.
Jocalia transmissa per sponsum sponsæ animo donandi repeti non possunt, etiam si sint pretiosa, n. 1. p. 309.
Jocalia quæ sponsæ maritus misit non animo donandi, restituenda sunt Marito, vel ejus Hæredi, si Matrimonium dissolvatur, n. 3. ibid.
Jocalia pretiosa in dubio non censentur uxori donata, sed concessa ad usum, n. 4. ibid.
Jocalia pretiosa, quæ donata non præsumuntur, restituenda sunt, dissoluto Matrimonio, n. 5. ibid.
Jocalia pretiosa nunquam censentur uxori donata, sive ante, sive post consummatum Matrimonium fuerint ei tradita, n. 8. p. 110.
Jocalia transmissa sponsæ, ut ornatior compareat, non dicuntur donata, n. 9. ibid.
Jocalia non præsumuntur donata per Maritum uxori per verba blanda, & jocosa, n. 15. ibid.
Jocalia non præsumuntur donata, licet Maritus dicat donare, illaque esse uxoris, quia intelligitur de donatione ad usum, n. 16. ibid.
Jocalia pretiosa donata non præsumuntur, neque inter Magnates, n. 17. p. ead.
Jocalia pretiosa à sponso non divite, ejus qualitate attenta, non præsumuntur donata, n. 18. p. 310.
Jocalia pretiosa non præsumuntur donata, neque inter Nobilissimos, si attento eorum gradu sponsus dives dici non potest, n. 19. ibid.
Jocalia non pretiosa, & ad quotidianum usum destinata, spectant ad uxorem irrevocabiliter, ideoque non veniunt restituenda, n. 27. p. 311.
Intellige ut n. seqq.
Jocalia non pretiosa restituenda veniunt, quando apparet sponsum non habuisse animum donandi, n. 28. ibid.
Jocalia non pretiosa in dubio non præsumuntur donata à sponso, sed ad usum concessa sponsæ, n. 29. ibid.
Jocalia donata per sponsum sponsæ, restituenda veniunt, si Matrimonium non fuerit consummatum, n. 30. ibid.

Irregularis.
Mutilatio membri totalis facit Irregularem, n. 10. p. 64.
Auris mutilatio facit Irregularem, n. 6. pag. 63.
Morbo caduco laborans est Irregularis, n. 6. p. 212.

Irregularitas.
Irregularitas inducitur ex membrorum mutilatione, n. 1. p. 63.
Irregularitas non contrahitur propter auriculæ abscissionem, n. 14. p. 64.
Irregularitas inhabilitat ad obtinenda beneficia, n. 7. p. 212.
Irregularitas incurritur propter cæcitatem, n. 14. p. 281.

Iudex.
Judex debet adhibere Medicos qui furorem & dementiam cognoscant, num. 6. p. 183.
Sufficit quod Judex ex vehementi opinione habeat informationem, ubi probationes claræ haberi non possunt, n. 8. p. 191.
Judices in rebus gravibus, & ubi agitur de præjudicio Animæ, nullam debent relinquere diligentiam, ut veritas elucescat, n. 9. p. 225.
Judex primo loco mandare debet quod uxor à Mulieribus, & Maritus à Viris peritis inspiciatur, si prætendatur Matrimonii dissolutio ob impotentiam coeundi, n. 1. p. 236.
Vide *Matrimonium*.
Judex in materia gravi consideratè procedere debet, in iis maximè, quæ ejus arbitrio sunt remissa, n. 20. p. 237.
Judicis recusatio fieri non potest à Procuratore non habente ad id speciale mandatum, n. 1. p. 260.
Judicis recusatio fieri non potest post litem contestatam, nisi probetur nova causa recusationis, n. 2. ibid.
Judex ex arbitrio suo plurimùm deferre potest Testi unico omni exceptione majori, n. 5. p. 271.
Judex arbitrando potest modificare, seu declarare indiscretam Testatoris voluntatem, n. 13. p. 278.
Judicis arbitrio deferri solet in cognitione sanæ mentis ejus, qui actum gerit, n. 7. p. 318.

Iudicium.
In Judiciis attenduntur ea quæ accidunt secundum Naturæ cursum, non autem ea quæ raro eveniunt, n. 14. p. 326.
Filiationis quasi possessio non suffragatur in Judicio decisorio præstationis alimentorum, maximè si contrariæ urgeant conjecturæ, n. 8. ibid.
Declaratur n. 9. ibid.

Iuramentum.
Juramentum Conjugum sufficit pro dissolvendo Matrimonio, quando impedimentum coitus seu impotentia sunt verisimilia, n. 3. p. 225.
Juramentum præstandum à vicinis dissolutione Matrimonii ob impotentiam Conjugum, quomodo supplendum sit in defectum propinquorum, n. 4. p. 240.
Juramentum tollit insinuationis defectum, n. 12. p. 242.

Iureconsultus.

Jureconsultus non potest cogi ad sumendum patrocinium causæ desperatæ: idemque dicendum de Medico quoad Morbum desperatum, n. 16. p. 141.
Vide de Medico, num. 17. ibid. & n. 44. p. 144.

Ius.

Juri alterius non derogatur quotiescunq; potest aliter provideri publicæ utilitati, n. 22. p. 239.
Jus acquiritur statim Legatario puro, n. 20. p. 243.
In Jure æquiparantur Libertas, & Causa pia, n. 39 ibid.
Jus æstimari debet secundum tempus præsens, n. 51. p. 244.
Errans in jure valde dubio, non præsumitur in dolo, n. 93. p. 247.
Juris dispositio mutatur etiam ex modica facti diversitate, n. 14. p. 230.
Qui jure suo utitur, nemini injuriam facit.
Vide *Injuria.*
Jus ubi aliquod inducitur ex præsumptione certa, seu ex aliquo facto, non est satisfactum nisi illud factum sit perfectum, n. 47. p. 311.

Ius patronatus.

Jus patronatus Gentilitium probatur ex eo quod filius fuerit admissus ad præsentandum una cum Patre, n. 2. p. 263.

Iuvenis.

Juvenis majoribus viribus dotatur, quam Senex, n. 13. p. 98.
Juvenes sanos ne vehemens quidem causa afficit, n. 15. p. 99.
Juvenis, dictio, in Civitate Bononiæ, accipitur pro Viro, secundum communem usum loquendi, n. 23. p. 204.
Juvenis si sit eligendus ad effectum susceptionis prolis, ille dicitur talis qui est in ætate habili ad generandum, num. 7. p. 276.
Juvenis an quis dicendus sit, relinquitur arbitrio Judicis secundum subjectam materiam, n. 9. ibid.
Juvenes vocantur in Civitate Bononiæ potius respectu sexûs, ad differentiam fœminarū, quam respectu ætatis, n. 10. ib.
Juvenum vivida ingenia in Urbe, qua ratione proveniant, n. 7. p. 277.
Juvenes vicini sunt lapsibus, n. 39. p. 303.

Iuventus.

Juventus vicina est lapsibus, n. 39. ibid.
Vide *Iuvenis.*

L.

Lac.

LActis absentia excludit omnem suspicionem recentis partus, n. 9. p. 135.

Larrea.

Larrea *decision. Granatens.* 43. *n.* 25. declaratur, n. 21. p. 294.

Lectio.

Lectio continua & iterata plurimos absumit spiritus, & hominem debiliorem reddit, n 1. p. 79.
Contrarium, n. 5. p. 80.
Attentio in legendo spiritus dissipat, n. 3. p. 79.
Lectio exercet caput & pectus, earumque partium calorem excitat, n. 4. ibid.
Lectio clara, sive exercitium per lectionem factum, morbis frigidis convenit, n. 8. p. 80.
Lectionis exercitium ut utile sit, fieri debet cum aliqua attentione, n. 9. ibid.

Legatarius.

Legatarius quantitatis concurrit ne cum Legatario speciei ad effectum diminutionis, quando Hæreditas non est solvendo, n. 16. p. 243.
Legatario puro statim acquiritur jus, n. 20. ibid.
Legatarius præfertur creditori chirographario quando Hæreditas est solvendo, secus si non sit solvendo, n. 24. ibid.
Legatariis præferuntur creditores Hypothecam habentes, n. 25. ibid.
Legatarius solum post obitum Testantis plenum jus acquirit in legato, n. 17. p. 281.
Vide *Legatum.*

Legatum.

Legatum factum mulieri *si nubat Titio*, non debetur, si mulier Titio nubere recuset, n. 17. p. 324.
Declaratio quod quis sit contentus Legatum facere, non importat legatum, n. 10. p. 299.
A legato ad Beneficium licitum est arguere, n. 18. p. 281.
Legatum relictum ab Ægroto ad interrogationem alicujus, per verba, *fate voi*, non sustinetur, n. 8. p. 298.
Legatum factum ad interrogationem alterius sustinetur favore piæ Causæ, n. 16. ibid.
Quod declaratur, n. 19. ibid.
Legatum solo nutu factum sustinetur favore piæ Causæ, n. 17. ibid.
Declaratur, n. 19. ibid.
Legatum collatum in alterius voluntatem sustinetur favore piæ Causæ, n. 18. pag. ead.
Declara ut n. 19. ibid.
Legatum ut sit validum opus est quod Testator illud deliberatè faciat, nec sufficit quod illud relinquat in suspenso sub futura interrogantis voluntate, num. 11. p. 299.

Legislator.

Legislatoribus semper fuit præcipuum Pupillis æqualiter providere, nedum ut alantur, sed ut liberalibus Artibus instituantur, n. 4. p. 277.

Legitimatio, Legitimatus.

Legitimatio dicitur actus proportionatus patri erga filios, n. 2. p. 195.
Legitimatus per subsequens matrimonium admittitur ad successionem, ad quam vocati fuerunt concepti ex legitimo matrimonio, n. 16 p. 293.

Legitimitas.

Legitimitatis causa differt à causa filiationis, n. 1. p. 293.
Legitimitatis probatio non resultat ex probatione filiationis, n. 2. ibid.
Legitimas requisita à Testatore de tempore conceptionis, non verificatur in eo qui fuit conceptus ante sequutum matrimonium, ita ut ad successionem admitti non debeat, n. 12. ibid.
Legitimitatis qualitas expressa per testatorem in certo gradu substitutionis ordinatæ in casu existentiæ filiorum, non censetur repetita in alio, nec trahenda est ad casum non existentiæ filiorum, n. 22. p. 294.
Declaratur, n. 23. & 24. p. ead. seq.

Legumen.

Legumina flatuosa sunt, melancholica, & articulis noxia, n. 9. p. 109.
Vide *Articulus.*

Lepra.

Marito lepra detento tenetur uxor reddere conjugale debitum, n. 1. p. 64.
Vide *Conjux.*
Lepra non sufficit ad inducendam Tori separationem, n. 3. p. 240.

Lex.

Leges de Ætatibus locutæ non distinxerunt Juventutem à Virilitate, n. 10 p. 137.
Lex præsumit semper filium Puberum Patri supervixisse, ob præsumptionem majoris roboris, n. 2. p. 97.
Leges semper in his rationem habent roboris, vel imbecillitatis morientium, n. 5. p. 98.
Lex *altius, Cod. de serv. & Aqua:* non procedit in præjudicium loci publici, n. 27. p. 239.
Lex certa, & conditio potest dari in ea re, in qua est permissum id facere, num. 5. p. 242.
Leges contra jus divinum non valent, n. 24. p. 254.
Lex Papia prohibens Matrimonium Sexagenariis, fuit sublata per Claudium mediante Senatusconsulto, n. 22. p. 256.
Lex Papia Popea, *vanissima* fuit à Severo nuncupata, & tanquam talem abolevit, n. 23. ibid.
Lex Papia Popea tanquam crudelissima fuit à Justiniano damnata, & abrogata, n. 24. ibid.
Lex *Cæcus, ff. de judic.* procedit in cæcitate superveniente illi qui est Judex, n. 33. p. 282.
Lex *cum Prætor, ff. de judic.* procedit in cæcitate, quæ venit antequam quis sit factus Judex, n. 34. ibid.
Lex *Sejus Saturninus, ff. ad Trebell.* declaratur, n. 11. p. 323.
Lex *Ex his, Cod. Quand. dies legat. ced.* explicatur, n. 12. ibid.
Lex *cum ita §. videamus, ff. de conditionibus & demonstrationibus*, declaratur, n. 43. p. 244.
Lex *Iulianus §. finali, ff. ex quibus causis majores, &c.* quando procedit, n. 84. p. 246.
Eadem lex declaratur, n. 85. ibid.

Liber.

Liber Chori, & Punctatoris probat deficientiam, & perseverantiam in servitio, n. 1. p. 235.
Libri Baptismi custodia præscripta fuit à Sacro Concilio Tridentino, n. 17. p. 266.
Liber Baptismatis ex communi consuetudine probat ætatem, n. 4. p. 283.
Libris continentibus ea quæ ad officium scribentis spectant, credendum est, n. 16. ibid.
Libris Mercatorum si ex statuto credatur, intelligi debet quoad res, quæ ad mercaturam spectant, non quoad alias, n. 12. p. 279.
Partitæ extractæ ex libris Capituli impugnari non possunt ab iis, qui sunt de gremio ipsius Capituli, n. 20. p. 270.

Libertas.

Libertas, & Causa pia in Jure æquiparantur, n. 39. p. 243.
Libertati præfertur Causa pia, n. 40. ibid.
Declara ut n. 41. p. 244.

Lucrum.

Lucri magni amissio pœnæ æquiparatur, n. 30. & 35. p. 243.
Lucri magni amissio metum justum infert, n. 31. & 34. ibid.
Lucri spe ad Matrimonium qui allici potest, n. 1. & 6. p. 242. & n. 33. p. 243.
Lucri amissionem ut quis incurrat propter contraventionem, debet ei notificari prohibitio, n. 74. p. 245.
Lucrum dotis, quando debetur ex statuto, vel pacto, an debeatur non consummato Matrimonio, n. 2. p. 267.
Lucrum dotale debetur uxori vigore statuti Urbis *lib.* 1. *cap.* 131. si per ipsam non steterit quin Matrimonium consummaretur, n. 9. p. 268.
Lucrum dotale juxta statutum Urbis *libro* 1. *cap.* 132. ut debeatur, Matrimonium debet esse consummatum, n. 5. pag 274.
Vide *Statutum.*
Lucro dotis locus esse non potest, ubi non adest Matrimonium, n. 2. p. 266.
Vide *Dos.*

Ludi-Magister.

Ludi-Magistri dum sunt Mercenarii, in eis minor sollicitudo de puerorum cura solet esse, n. 3. p. 277.

M.

Maleficium.

MAleficium nunquam dirimit Matrimonium subsequens, nisi Maleficium sit perpetuum, & tale, quod nonnisi Dei miraculo tolli possit, n. 9. & 10. p. 247.

Malefi-

Maleficium non præsumitur perpetuum, nisi post triennalem conjugum cohabitationem, n. 10. & 12. p. 248.
Dispositio *cap. laudabilem, de frigid. & maleficiat.* inducta est ut peragatur pœnitentia, & ea mediante impetretur à Dei misericordia Liberatio à maleficio, n. 13. ibid.
Maleficiati conjuges debent recurrere ad remedia supernaturalia, divina, & Ecclesiastica, n. 7. p. 289.
Si dubitetur an impotentia coëundi in conjugibus proveniat ex Maleficio operâ Dæmonum vel Magorum perpetrato, deveniendum est ad Exorcismos, n. 8. & 9. p. 290.
Exorcismos faciendi praxis remissivè, n. 9. ibid.
Maleficium si patiatur Vir, ratione cujus non possit cohabitare cum uxore, debet recurrere ad remedia divina, n. 1. p. 205.
Vide *Cohabitatio.*
Ad quod explicatur *cap. laudabilem, & cap. fin. de frigid. & maleficiat.*

Malitia.

Malitia supplet, n. 2. p. 192.
Malitia supplens ætatem non est admittenda nisi in iis qui sunt proximi pubertati, n. 3. & 4. ibid.
Malitia tunc dicitur ætatem supplere quando in impubere, qui Matrimonium contrahit, concurrit potentia coëundi & scientia ejus quod est matrimonii vinculo ligari, n. 19. p. 216.
Impuberibus non est danda licentia matrimonium contrahendi, nisi malitia suppleat ætatem, n. 15. ibid.
Malitia ætatem supplente, matrimonium cum impubere contractum validum est, n. 3. p. 289.

Mandatum.

Mandati revocatio non præsumitur ex causis existentibus ante ipsum mandatum, sed nova requiritur causa, n. 16. p. 315.

Mandosus.

Mandosus, *in loco hic allegato*, declaratur, n. 15. p. 314.

Manutentio.

Manutentio datur Abbati existenti in quasi possessione deputandi Capellanos ad nutum amoviles in aliqua Ecclesia Abbatiæ subjecta, probata generali quasi possessione respectu aliarum Ecclesiarum eidem subjectarum, n. 1. p. 230.
Manutentio datur ubi causa est universalis, licet non probetur exercitium particulare, n. 2. ibid.
Manutentionis in judicio inspicitur sola facti detentatio, n. 18. p. 289.
Petitorium quando respicit ipsam possessionem potest de eo agi in judicio manutentionis, n. 19 ibid.
Vide *Possessio.*

Maritus.

Mariti obligatio ad dotandam uxorem, quam indotatam duxit, valida est, licet sit contra rei naturam, n. 13. p. 161.
Maritus potest sermone maritali suadere uxori, ut ipsum Hæredem instituat, n. 13. p. 219.
Marito asserenti carnaliter cognovisse uxorem, credendum est, quamvis uxor contradicat, num. 6. p. 198. & n. 3. p. 196. & n. 10. p. 206.
Maritus potest uxorem leviter, & moderatè verberare, præsertim cum causa, n. 4. p. 249.
Maritus non potest propria authoritate se ab uxore separare, n. 18. p. 254.
Maritus potest discedere à quo non discessurum se convenit cum uxore, propter infirmitatē, n. 6. p. 305. & n. 7. p. 317.
Maritus non tenetur propter aëris intemperiem observare promissionem factam uxori de non discedendo à certo loco, n. 9. p. 305.
Maritus non tenetur propter inimicitias servare promissionem de non discedendo à certo loco, n. 10. p. 305.
Maritum excusat Bonorum defectus à pacto de non discedendo à certo loco, n. 11. ibid.
Maritus propter quas causas potest recedere, à certo loco, non obstante promissione facta uxori de non discedendo, remittitur arbitrio judicis, n. 12. p. ead.
Maritus administrans bona extradotalia, tenetur omnes fructus perceptos restituere, n. 25. p. 316.
Maritus potest uxorem percutere ad emendationem, n. 13. p. 317.

Mas.

Maris & fœminæ conjunctio per membrorum approximationem, & membri virilis in vas fœmineum intromissionem, cur à natura intenta, num. 7. pag. 77. & n. 11. p. 78.
Vide *Semen.*
Vide *Uterus.*
Mares ex calidiori semine procreantur, n. 7. p. 148.
Mares citius nascuntur quam fœminæ, n. 10. p. 149.
Mas multò citiùs ortum accelerat quam fœmina, n. 3. p. 155.

Mater.

Mater ut valet, ita & Puer in utero manens, n. 6. p. 129.
Matris vita vivit fœtus, n. 7. ibid.
Vide *Fœtus.*
Mater gravida lethali morbo laborans, fœtus, quos gestat, mortuos parit, aut non vitales, n. 9. p. 129.
Matres ipsasmet latere solet dies Conceptionis, n. 12. p. 130.
Matris assertio quod prolem ex adultero, non autem ex marito susceperit, non attenditur, n. 6. & 10. p. 211.
Mater, quando agitur de dirimendo Matrimonio filiæ, non admittitur in testem, quia reputatur suspecta, n. 20. p. 302.

Materia.

Materia de pariter defunctis tantundem difficilis, quantum nobilis, n. 1. p. 97.

Matrimonium.

Pro dissolutione Matrimonii stante evidentia impedimenti, non est necessaria Triennii expectatio, n. 1. p. 132.
Matrimonii dissolutio intentari non potest, nisi constito, quod impedimentum illud consummandi non sit amovibile, n. 1. p. 145.
Declaratur, n. seq. & 7. ibid.
Ad valorem Matrimonii, ut consummatum dici possit, requiritur potentia penetrandi vas fœmineum, n. 8. p. 146.
Quandocunque Conjuges assequi possunt Matrimonii finem, Matrimonium dicitur validum & consummatum, n. 9. ibid.
Penetratio vasis muliebris quatenus sit necessaria, ut Matrimonium dicatur consummatum, n. 11. ibid.
Matrimonium non dicitur consummatum per solam vasis penetrationem, sed per seminis effusionem intra uterum, n. 12. ibid.
Matrimonii valor non potest pendere à casu raro, n. 13. ibid.
Matrimonium an dissolvi possit permanente impedimento penetrandi vas fœmineum, secuta tamen conceptione per seminationem, n. 16. ibid.
Matrimonii dissolutio peti potest à Marito, non remoto impedimento, licet eo cognito, Copulam pluries continuaverit, n. 3. p. 145.
Matrimonii finis est filiorum procreatio, n. 10. p. 146.
Ex Matrimonii vinculo uxor tenetur sequi virum, & cum illo cohabitare, n. 4. p. 159.
Vide *Uxor.*
A Matrimonio non arcentur Muti & surdi à nativitate, n. 5. p. 94.
Matrimonii ipsius vim & finem Muti & surdi possunt tanquam impuberes apprehendere, n. 6. ibid. & seq.
Vide *Mutus & Surdus.*
Matrimonium ut dicatur validum, non solum requiritur usus rationis, sed etiam quod corpus sit aptum generationi, n. 14. p. 193.
Matrimonium ut valeat, requiritur copulativè potentia ad carnalem copulam, & prudentia rationis discernentis vim contractus matrimonii, n. 19. ibid.
Matrimonium esse validum in dubio pronunciandum est, n. 20. ibid.
Declaratur, n. 21. ibid.
Matrimonium non debet celebrari tempore Quadragesimæ sacræ, n. 22. ibid.
Minor decem annis Matrimonium contrahere non potest, n. 1. p. 192.
Vide *Malitia.*
Vide *Discretio.*
Bigamia non contrahitur ex solo Matrimonio cum Vidua, sed requiritur Copula & consummatio, n. 10. p. 223.
Matrimonio contracto præsumitur Copula carnalis ex cohabitatione Conjugum, n. 12. ibid.
Matrimonio contracto, stante impedimento infirmitatis, non præsumitur ex cohabitatione Conjugum Copula carnalis, n. 15. p. 224.
Vide *Copula.*
Matrimonium celebrari debet in Ecclesia ex dispositione Sacri Concilii Tridentini, n. 18. ibid.
Matrimonium probatur per duos Testes, etiam Mulieres, n. 1. p. 233.
Matrimonium contractum præsumitur ex traductione sponsæ ad domum sponsi, n. 5. ibid.
Matrimonium probatur ex Copula subsequuta post sponsalia, n. 8. p. 234.
Matrimonium præsumitur ex cohabitatione, n. 10. ibid.
Matrimonium non clandestinum, sed in facie Ecclesiæ coram Parocho & Testibus contractum probatur per ordinarias probationes, n. 12. ibid.
Ad probandum Matrimonium, sola cohabitatio sufficit ad effectum legitimitatis, nisi constet de malo initio; nempe de Concubinatu præcedente, n. 26. & vide in addit. Ferentill. n. 13. ibid.
Matrimonium primum quando non agitur de dirimendo secundo, sed ad effectum successionis, probatur per ordinarias probationes, & etiam per leviores, n. 13. ibid.
Matrimonium legitimè celebratur coram Parocho alterius ex conjugibus, n. 17. ib.
Matrimonium non probatur ex instrumento dotali, nisi præsumptivè, etiamsi de eo fiat mentio, n. 18. ibid.
Maximè in præjudicium alterius Matrimonii, n. 19. ibid.
Matrimonii dissolutio si prætendatur ob impotentiam coëundi, judex primo loco mandare debet quod uxor à Mulieribus, & Maritus à Viris peritis inspiciatur, n. 1. p. 236.
Matrimonium ut possit dissolvi, quando impotentiæ coëundi signa sunt dubia, necesse est quod constet conjuges simul cohabitasse, & incubuisse operi maritali, n. 3. ibid.
Matrimonium non est dissolvendum ob impedimentum Conjugum medicabile, n. 15. ibid. n. 3. p. 240.
Matrimonium non dissolvitur si arctitudinis impedimentum in Muliere est medicabile per scissionem, n. 16. p. 236.
Vide *Arctitudo.*
Matrimonium ut possit dissolvi ob impotentiam coëundi quid Conjuges jurare debeant? n. 1. p. 240.

Et quid super hoc jurare debeant eorum propinqui? n. 2. p. 240.
Matrimonium dissolvitur, quando impedimentum coeundi inter Conjuges non est medicabile, n. 6. ibid.
Vide *Impedimentum.*
Ad Matrimonium contrahendum quis induci non debet metu pœnæ, num. 1. p. 242. & n. 32. p. 243.
Vide *Lucrum.*
Matrimonium contrahens dicitur alienare propriam personam, quia non habet amplius sui corporis potestatem, n. 2. p. 197.
Arrharum datio sustinetur, ita ut si Matrimonium non sequatur, Arrhæ lucrentur, n. 36. p. 243. & seq.
Declara ut n. 37. p. 244.
Matrimonia liberè contrahi debent, n. 42. p. 244.
Matrimonium quando dicatur contrahi cum indigno, n. 45. ibid.
Matrimonium contrahere non valet is, qui Ordinibus sacris est insignitus, n. 46. ibid.
Matrimonium si contrahat Ordines sacros habens, est excommunicatus ipso jure, n. 47. ibid.
Matrimonium si contrahat, Ordines habens, etiam dimissa uxore, administrare non valet Ordines susceptos, num. 48. ibid.
Matrimonium si contrahat, Ordines Sacros habens, majores Ordines suscipere prohibetur, n. 49. ibid.
Vide *Ordo Sacer.*
Ad Matrimonium non solet dispensare S. Pontifex cum eo qui reperitur Sacris Ordinibus insignitus, num. 52. ibid.
Matrimonium contrahere cum Clerico non videtur honestum, nec conveniens nobili Puellæ, n. 53. & 55. ibid.
Vide *Clericus.*
Matrimonium non bene contrahitur inter illos, qui sunt ætate valde dispares, n. 59. p. 245.
Matrimonium vir quando contrahit debet esse annorum 36. juxta Aristotelem, n. 61. ibid.
Matrimonium honestè non contrahitur stante inæqualitate ætatis contrahentium, n. 63. ibid.
Matrimoniū honestè non contrahitur cum Gibboso, & strumis infecto, n. 64. ibid.
Matrimonium contrahi non potest à Muliere spiritibus immundis obsessa, n. 1. p. 247.
Vide *Obsessio.*
Matrimonium contrahere non potest furiosa, vel mente capta, seu alias sensu carens, n. 2. ibid.
Matrimonium contractum, obsessione spirituum superveniente, non dirimitur, n. 3. ibid.
Matrimonium subsequens nunquam dirimitur propter maleficium, nisi illud sit perpetuum, & tale, quod non nisi Dei miraculo tolli possit, n. 9. p. 248.
Matrimonium non impedit, nec dirimit metus conditionalis, & non absolutus, n. 2. p. 253.
Matrimonium impeditur, & dirimitur, metu justo, & cadente in constantem virum, n. 3. ibid.
Matrimonium ut metu dirimatur quinque conditiones copulativè requiruntur, n. 5. ibid. & n. seqq.
Matrimonium jam contractum morbi non dirimunt, sive superveniant, sive ante Matrimonium contractum adessent, n. 13. ibid.
Matrimonii vinculum jure divino, & naturali est indissolubile, n. 14. p. 254.
Matrimonium nonnisi propter impedimenta sanctionibus Ecclesiæ expressa dirimi debet, n. 15. ibid.
Matrimonium dirimi posse justa de causa pro libitu voluntatis, erronea est Græcorum opinio, n. 19. ibid.
Matrimonium non impedit, nec dirimit morbus caducus, n. 17. ibid.
Matrimonium jam contractum dirimi propter morbum caducum, est erronea sententia, n. 21. ibid.
Matrimonium dirimitur Impedimentis duodecim, n. 16. ibid.
Matrimonium contrahere potest sexagenarius, n. 19. p. 256.
Matrimonium etiam possunt contrahere de jure Canonico senes decrepiti, nisi alio impedimento laborant, n. 25. ibid.
In causa dissolutionis Matrimonii summa diligentia adhibenda est, ut omnis fraus & error excludantur, n. 6. p. 205.
Matrimonium dissolvitur ob impotentiam viri, n. 1. p. 209.
Matrimonium habetur pro consummato ad effectum consequendi lucrum dotale, si per conjugem superstitem non steterit, quominus matrimonium consummaretur, n. 5. p. 266.
Matrimonium est à principio nullum propter impotentiam perpetuam, n. 6. ibid.
Matrimonium ubi non adest, ibi nec dos, nec lucrum seu donatio propter nuptias esse possunt, n. 7. ibid.
Matrimonium quando est nullum propter impotentiam viri, non debetur lucrum dotale, n. 8. ibid.
Matrimonium ad sui validitatem requirit numerum annorum, pubescentiam corporis, & potentiam coëundi, num. 5. p. 215.
Matrimonium quandoque contrahi potest ante pubescentiam per verba de præsenti, sed contrahentes debent esse pubertati proximi, n. 6. ibid.
Mulier annorum octo & mensium decem matrimonium validè non contrahit nisi probetur prudens & discreta, n. 1. ibid.
Matrimonium contractum cum puella majore septennio & viripotente an sustineatur, n. 17. & seq. p. 216.
Matrimonium contractum cum puella impubere ad hoc ut sit validum, non sufficit quod puella sit viripotens, sed insuper intelligat vim consensus conjugalis, n. 18. & 19. ibid.
Vide *Discretio, Malitia.*
Matrimonium est invalidum si contrahatur cum puella ætatis longè distantis à pubertate, n. 23. p. 216.
Matrimonium in dubio validum judicari debet, n. 27. p. 217.
Declara ut n. 28. ibid.
Matrimonium non subsistit, si in altero ex conjugibus adsit impotentia perpetua, n. 2. p. 274.
Matrimonia duo si fuerint contracta, & adsit dubium circa primum, standum est pro secundo, n. 47. p. 304.
Matrimonium contractum cum affine, nullum, & invalidum est, ex dispositione sacri Concilii Tridentini, n. 49. ibid.
Matrimonii consummatio præsumitur ex eo quod sponsi simul cubuerint, num. 33. pag. 311.
Matrimonii non consummati præsumptio oritur ex eo, quod Pater sponsæ exegerit creditum, quod fuerat pro dote sponso assignatum, ipso sponso vivente, n. 44. ibid.
Matrimonii non consummati præsumptio oritur ex præpropera sponsæ migratione è cubiculo, n. 46. p. 312.
Matrimonii non consummati præsumptio oritur ex eo quod sponsa alleget sponsi senectutem, n. 47. ibid.
Matrimonii consummationem tunc sponsa tenetur probationibus urgentioribus justificare quando militant præsumptiones in contrarium, n. 50. ibid.
Matrimonii finis est liberorum procreatio, n. 51. ibid.
Matrimonium contrahens habet pro fine non solum liberorum procreationem, sed omnia quæ veniunt ex natura Matrimonii, n. 56. ibid.

Mederi.

Medenti satis est omnia cum ratione facere, n. 6. p. 44.
In medendo suam capacitatem prætergredi, culpa non vacat, n. 1. p. 42.
Medendi officium est munus publicum, quod quilibet etiam invitus exercere tenetur, n. 1. p. 139.
Dic ut n. 15. p. 140.
Mederi pauperi non tenetur Medicus, si alii adsint Medici qui idem facere possint, n. 24. p. 141.
Vide *Medicus.*

Medicamentum.

Medicamenta nonnisi à calore actuantur, n. 20. p. 177.
Medicamenta salubria etiam Veneni nomine donantur, n. 1. p. 22.
Medicamenta sterilitatem inducentia licet aliquando propinare, n. 11. p. 24.
Medicamenta interdum suo fine frustrantur, n. 1. p. 28.
Medicamenta soporifera, cum valida sunt, hominem infatuant, aut in apoplexiam præcipitant, ut declaratur, n. 2. & 14. p. 45. & 47.
Medicamenta contra morbum Gallicum ultra qualitatem occultam, habent suas manifestas qualitates quibus aliis morbis contrariantur, n. 15. p. 55.
Medicamentorum frequens usus conceptionem impedire solet, n. 3. p. 169.

Medicus.

Medicorum quidam errores, à divina & humana lege sunt punibiles, n. 2. p. 71.
Eventus mortalitatis Medico non imputandus, ibid.
Medicus tenetur in medendo sequi sententias certas & securas, n. 3. ibid.
Medicus recedens à communissima Peritorum opinione absque firmissimis rationibus, errat turpiter, & punibilis est, n. 4. ibid.
Medicus ex dolo in medendo delinquens, ægro moriente, videtur homicidii reus, n. 10. p. 74.
Medicus artis minister est, n. 5. p. 13.
Medici qui à sanguine detrahendo, ubi opus est, abhorrent, à Medicina facienda prohibendi sunt, n. 6. & 7. p. 73.
Medicus tenetur mederi ægroto in periculo existenti, aliàs, si moriatur, tenetur de homicidio, n. 2. p. 139.
Medicus tenetur lege præcepti etiam invitus mederi, n. 3. ibid.
Dic ut n. 36 p. 143.
Medicus interficere videtur, qui, cum potest ægrum sanare, renuit illi mederi, n. 6. p. 140.
Medicus tenetur mederi etiam nolentibus, & invitis, n. 7. ibid.
Amplia etiam ingratis, n. seq. ibid.
Dic ut n. 39. p. 143.
Medicus gaudet multis privilegiis, ut publicæ salutis curam gerat, n. 9. p. 140.
Medicus recipit mercedem pro honorario, n. 11. ibid.
Medicus non potest compelli ad ea, ad quæ per propriam artem non obligatur, n. 12. ibid.
Medicus contra suæ Artis dogmata Medicinam exercens, graviter errat, n. 14. ibid.
Medicus non tenetur desperatis mederi, n. 15. ibid.
Medicus suscipiens curam morbi desperati nemini facit injuriam, n. 17. pag. 141. & n. 44. p. 144.
Medicum convocare tenentur in casibus difficilioribus obstetrices, alias puniendæ sunt, n. 3. p. 43.

Medicus à publico non conductus, non potest quandocunque cogi ad medendum, n. 21. p. 141.
Dic ut n. 46. & 47. p. 144.
Medicus à publico conductus non tenetur ad casus insolitos, n. 22. p. 141.
Medicus non tenetur existentibus in loco aliis Medicis, infirmis mederi, n. 23. ibid.
Medicus non tenetur mederi pauperi, si alii adsint Medici, qui idem facere possint, n. 24. ibid.
Medicus cogi potest quandocunque ad medendum, ubi non sit alius Medicus, qui opem ferat, n. 25. ibid.
Medicus pestis tempore etiam non conductus, non existentibus aliis, potest cogi ad medendum, n. 26. p. 142.
Contrarium etiam in conducto.
Dic ut n. seq. ibid.
Medicus quilibet in Peste sine contagio potest cogi ad medendum, non existentibus aliis, n. 31. p. 142.
Medicus licet aliquando cogi possit ad medendum Peste infectis, non potest unquam cogi ad cohabitandum in loco infecto, n. 32. ibid.
Medicus tempore Pestis potest servire per substitutum, n. 33. p. 142.
Medicus non potest cogi ad medendum absque salario, quod in peste debet esse majus consueto, n. 34. p. 143.
Medicus quando sit reus mortis ægrotantis, si illi succurrere neglexerit, n. 38. ibid.
Medicus non tenetur mederi nolentibus, & invitis, nisi essent dementes, n. 39. ib.
Medicus quando, & quatenus teneatur mederi ob privilegia, quibus gaudet, n. 40. p. 143.
Medicus quando possit licitè curationem suscipere Morborum incurabilium, n. 43. p. 144.
Quæ habent locum in Medico Physico, habent etiam locum in aliis, qui veniunt nomine Medici, & in quibuscunque ejus ministris, n. 48. ibid.
Medici non per violentiam & per minas cogi debent ad medendum, sed blandè alliciendi mercede sufficiente oblata, n. 49. p. 145.
Ad Medicos exhortatio, n. 50. ibid.
Medicos Judex adhibere debet qui furorē seu dementiam cognoscant, n. 6. p. 183.
Medici ut probent qualitatem morbi, deponere debent per sensum Corporis, nempè quod viderint infirmum, ita ut morbi qualitatem judicare potuerint, n. 14. p. 215.
Medico deponenti Mulierem ex abortu obiisse credendum est, n. 12. p. 220.
Medicis, qui infirmum curarunt, standum est potius quam aliis, n. 14. ibid.
Medicorum fides probat infirmitatem, n. 19. p. 224. & n. 3. p. 208.
Medicorum judicium sæpè fallitur, n. 8. pag. 225.
Medicis attestantibus de re ad eorum peritiam spectante standum est, n. 6. p. 230.
Medicis in Arte sua standum est, num. 2. pag. 248.
Medici attestatio infirmitatem probat, n. 2. p. 207.
Maximè quando alii testes de illa deponunt, n. 3. p. 208.
Medici attestatio in materia qualitatis morbi præfertur aliis testibus, num. 9. ibid.
Medicis deponentibus de infirmitate standum est, tanquam peritis in Arte, n. 7. p. 204. & n. 12. p. 295.
Medicis attestantibus de qualitate morbi, plena fides adhiberi debet, n. 10. p. 296.

Membranæ.

Membranæ cum sint partes spermaticæ, non aliunde quàm ex spermate generari possunt, n. 7. & 14. p. 71. & 72.
Membranæ in fœtu ex semine muliebri generantur, n. 16. p. 72.

Membrum.

Membri brevitas impedit, quo minùs Vir possit penetrare ad violationem virginitatis, n. 1. p. 62.
Signa violationis virginitatis æquivoca sunt, & communia tam violationi factæ per membrum virile, quam factæ alio quocunque modo, n. 2. ibid.
Membri longitudo non potest impedire erectionem, licet impedire possit generationem, n. 6. p. 132.
Membrum auris est ad nobilissimam operationem & ad decorem fabricatum, n. 2. & 5. p. 63.
Vide *Auris.*
Membrum in coitu quàm penitissimè debet intrudi, alias difficilius sequitur conceptio, n. 9. p. 77.
Vide *Penis.*
Membri brevitas impedit generationem, n. 1. p. 167.
Vide n. 8. p. 168.
Membrorum suorum nemo est Dominus, n. 4. p. 301.

Memoria.

Memoria lapsa, læditur etiam Ratio: quod declaratur ibid. n. 1. p. 31.
Memoria quot modis læditur, n. 2. ibid.
Memoria lædi potest, non læsa ratione, n. 4 p. 32.
Memoria & Ratio habent distinctas sedes, n. 6. ibid.
Memoria & Ratio requirunt instrumenta diversimodè temperata, n. 7. ibid.
Absque memoria possumus intelligere, n. 11. ibid.
Memoria amissa, etiam amittitur Ratio, si frigida intemperies intendatur, n. 13. p. 33.
Actus absurdi ab iis facti qui memoriam amiserunt, non sunt ex Rationis læsione. n. 14. ibid.
Memoria etiam in totum deperdita, Ratio de necessitate non læditur, n. 8. p. 32.
Memoriæ imbecillitas non infert defectum intellectus, præsertim in infirmo, n. 22. & 23. p. 261.

Mens.

Mentis sanitatem in Testatore sufficit adesse tempore testamenti, n. 219.
Mentis sanitas præsumitur in Testatore cui in infirmitate administrata fuerunt Sacramenta, n. 5. ibid.
Mentis sanitas naturaliter & de jure præsumitur, & contrarium afferenti incumbit onus probandi concludenter, n. 1. & 4. pag. 226.
Mentis sanitas præsumitur etiam in sene, n. 2. ibid.
Notarii assertio, Testatorem esse sanæ mentis, facit vehementem sanitatis præsumptionem, n. 3. ibid.
Mentis sanitas probatur per communem reputationem, per famam, & per testes deponentes de rebus prudenter gestis, n. 15. p. 227.
Mentis sanitas arguitur ex frequentia Ecclesiarum, & Missæ auditione, n. 16. ibid.
Mentem sanam arguit frequentia Sacramentorum præsertim in ultima infirmitate, n. 17. ibid.
Mentis sanitatem arguit prudens dispositio, n. 22. p. 228.
Religiosorum attestationi de sana alicuj' mente plurimum defertur, n. 20. p. ead.
Mente sanus quilibet præsumitur, num. 5. p. 191. n. 4. p. 247. & n. 7. p. 257.
Mentis sanæ esse, naturale est, n. 9. p. 260.
Mentis sanæ Testatorem fuisse ostendit ipsum Testamentum ritè & rectè conditum, n. 13 p. 260.
Mens sana arguitur ex ordinatu scripturæ compositione; prout à contra ex inordinata, præsumitur Dementia, n. 14. ibid.
Mens sana Testatoris arguitur ex institutione hæredum ab intestato venientium, n. 15. p. 261.
Mens sana arguitur ex Sacramentorum susceptione, n. 16. ibid.
Mentis sanæ præsumptio in Testatore deducitur ex eo, quod ipse Testamentum subscripserit, & Testes intervenerint, n. 18. ibid.
Mentis sanæ viri, licet aliqua faciant de Tempore Testamenti, sanæ menti non convenientia, non tamen insani reputantur, dum suspicio furoris ex aliis causata amoveatur; & plura exempla referuntur, numeris seqq. post n. 25. ibid.
Mente captus quis dicatur, n. 4. p. 213.
Mentis sanæ quilibet esse præsumitur, n. 6. ibid. & n. 17. p. 286.
Mentis sanæ præsumptio viget ad sustinendum actum gestum, n. 11. p. 274.
Mentis sanæ quemlibet esse, naturale est, n. 18. p. 286.
Mentis sanæ nulla datur major conjectura quam quæ desumitur ex testamentariæ dispositionis qualitate, n. 31. p. 287.
Mens transferentis debet esse sana, si possit pensio nutu transferri, n. 7. & 9. p. 57.

Menstrua Purgatio.

Menstruæ purgationes, quomodo distinguantur à purgationibus puerperii, n. 2. p. 134.
Menstrua, ac puerperia si fluant, ex mœrore & tristitia, vel diminuuntur, vel in totum retinentur, n. 5. p. 102.
Menstruæ purgationis diminutio in puerperio morbum excitans, ex quo puerpera decedat, casum pro exceptione facit, n. 6. p. 104.
Menstrua retenta quandonam Hydropem excitare consuescant, n. 4. p. 106.

Meretrix.

Meretrices in actu Copulæ latebras quærunt, n. 23. p. 302.
Ex publica Meretrice nati, dicuntur vulgo concepti, n. 1. p. 325.
Meretricis publicæ filii certum Patrem ostendere nequeunt, n. 2. ibid.

Metus.

Metus conditionalis, & non absolutus non impedit, neque dirimit Matrimonium, n. 2. p. 253.
Metus justus & cadens in constantem virum dicitur qui continet periculum mortis, vel cruciatum corporis, n. 4. ib.
Metus ut dirimat Matrimoniū quinq; conditiones copulativè requirit, n 5. p. ead.
De quibus Conditionibus, n. seqq.
Metus justus & cadens in constantem virum, impedit & dirimit Matrimonium, n. 3. ibid.
Metus justus non dicitur, si malum, quod timetur, non sit grave, n. 6. ibid.
Metus justus non dicitur, nisi timor mali eventus sit probabilis & rationabilis, n. 7. ibid.
Metus justus non dicitur si incutiens metum minas exequi non valeat, n. 8. ibid.
Metus justus non dicitur quando incutiens metum minas exequi non soleat, n. 9. ibid.
Metus justus non dicitur quando is, cui quis minatur, facilè potest malis occurrere, n. 11. ibid.
Metus si fuerit incussus ab adversario testibus aliàs examinatis, præsumitur in eo potentia in futurum, n. 5. p. 258.

Minor.

Minor censetur ignorare Testamentum Patris, n. 73. p. 245.
Minori, qui omittit adimplere ordinata à Testatore, competit restitutio in integrum, n. 78. p. 246.
Minor restituitur in integrum si transgrediatur voluntatem Testatoris in committendo, n. 79. ibid.
Contrarium, n. 80. ibid.
Declaratur, n. 81. ibid.
Minori, qui omisit implere præceptum Testatoris, succurritur absque restitutione, n. 83. pag. 247.

Minori cuilibet competit restitutio in integrum, etiamsi agatur de commissione, non autem de omissione, n. 94. p. 247.
Vide *Restitutio in integrum.*
Minor in his, quæ gerit occasione Matrimonii, habetur pro majore, n. 87. p. 246.
Minor quando non dicatur dolosè agere, n. 88. ibid.
Minori dandus est Curator, n. 5. p. 301.
Allegans nullitatem contractus gesti per Minorem, ob defectum interventus proximiorum, probare tenetur nedum existentiam proximiorum, sed etiam habilitatem de eo tempore ad interveniendum contractui, n. 1. p. 221.
Contrarium, n. 4. p. 222.
Sed reprobatur, n. 5. ibid.
Miraculum.
Miracula omnia transcendunt simpliciter Naturæ potentiam, n. 1. p. 7.
Miraculorum triplex gradus, n. 2. ibid.
Miracula omnia habent aliquid quod admirationem excitat, n. 3. ibid.
Miracula quomodo aliquando etiam ex Naturæ virtute contingere videantur, n. 4. ibid.
Miraculum est opus arduum, n. 7. p. 8.
Vide *Sanatio Miraculosa.*
Deus servos suos in peculiari aliquo Miraculorum genere magis quam in alio interdum illustrat, n. 1. p. 11.
Satis est ad miraculi evidentiam, ut sanatio urgentioris morbi sit instantanea, licet remaneant alia morbi accidentia, n. 8. p. 12.
Miracula aut sunt præter naturam, aut contra naturam, aut supra naturam, n. 6. p. 15.
Miraculum non dicitur id quod naturæ vires non excedit, n. 2. ibid.
Miracula quædam videntur aliquando ex naturæ vi contingere, & quomodo, n. 1. pag. 17.
Miraculum clarius elucescit ex consequentibus ipsam sanationem, n. 6. p. 61.
Miraculum non possumus imaginari, ubi Natura ex se operatur, n. 15. p. 165.
Vide *Natura.*
Mola.
Mola, quid, n. 1. p. 70.
Mola est falsa quædam conceptio, n. 3. ib.
Mola quomodo generetur, n. 4. ibid.
Mola an generari possit absq; semine virili, n. 5. 10. & 17. p. 71. & 72.
Mola conceptus est præter naturam, & ideo non habet statutum tempus gestationis, n. 8. p. 71.
Molæ nutriuntur & augescunt per umbilicum, n. 9. p. 72.
Moniales.
Indulgentia Pontificum in dimissione Monialium à clausura, non respicit salutem particularem, n. 1. p. 121.
Contrarium, n. seq. ibid.
Quæ conditiones requirantur in morbo cujus causa Monialis dimitti debeat à Clausura, n. 4. p. 122.
Monialis non debet dimitti à Clausura, si morbus non sit contagiosus, n. 5. ibid.
Monstrum.
Monstro nascente membra humana ac belluina habente, datur sufficiens indicium inquirendi contra reum, num. 3. pag. 39.
Mulier non est ab omni suspicione libera quæ tale monstrum edit, unde ad ulteriora procedendum ut veritas habeatur, n. 13. p. 40.
Morbus.
Morbi prima, vel secunda causa an mortem attulerit, arbitrabitur judex, n. 12. p. 186.
Morbi causæ quæ non possunt probari nisi per testes domesticos & familiares, contra illos non sunt admittendæ leves exceptiones, n. 13. ibid.
Morbi causa si præponderet culpæ infirmi, mors superveniens tribuitur primæ causæ, n. 9. ibid.
Morbus quod sit mortalis, bene probatur ab eventu, n. 2. & 3. p. 186.
Morbus nullus potest succedere ex naturali partu, n. 3. p. 101.
Vide *Partus.*
Morbus ex nulla re naturaliter se habente dependere potest, qui res est præter naturam, n. 4. ibid.
Morbi magni ex magnis causis fiunt, n. 6. pag. 102.
Morbi acuti fiunt ab humoribus calidis, Chronici ab humoribus frigidis, n. 10. pag. ead.
Morbus interimens ubi sit primo, & per se culpa graviditatis, alia causa non est quærenda, n. 2. p. 103.
Morbus extra graviditatem si non sit aptus occidere, & cum graviditate occidat, graviditas sola est culpanda, n. 4. ibid.
Morbus succedens partu existente naturali, ex partu dici non potest, n. 1. p. 104.
Morborum duo genera in prægnante, vel parturiente consideranda, n. 1. p. 107.
Morbi qui, quantum, ac quomodo naturalem effigiem immutare consuescant, n. 9. p. 116.
Morbi à flatu excitati citò dissolvuntur, n. 5. p. 2.
Morbi sanari non possunt nisi eorum causæ tollantur, n. 15. p. 4.
Morbi curari possunt vel coctione, vel resolutione, vel discussione, n. 2. p. 5.
Morbi à calidis humoribus procreati, breves, à frigidis verò longi, n. 5. ibid.
Morbum magis incurabilem reddit natura partis affectæ, si cum morbo conveniat, & debilis sit, n. 8. ibid.
Morbi increscentes in senibus, qui? n. 10. pag. 6.
Morbum fieri per decubitum quando dicatur, n 3. p. 11.
Morbi longi non possunt naturaliter nisi paulatim & longo temporis intervallo superari, n. 6. p. 13.
Vide *Sanatio.*
Morbos natura superat concoquendo, n. 4. pag. 14.
Morbo existente crudo nullæ indicationes bonæ naturaliter esse possunt, n. 9. p. 17.
Morbi augmentum quando dicatur, n. 11. ibid.
Morbus in augmento dicitur crudus, n. 12. ibid.
Morbus non dicitur sanari qui alterum morbum facit, n. 5. p. 19.
Morbi accidentia debent esse parti affectæ proportionata, n. 5. p. 21.
Morbi ex aëris vitio excitati, sunt omnium perniciosissimi, n. 3. p. 35.
Morbus levis non est dignus nomine morbi, n. 2. p. 36.
Morborum magnorum signa conspicua apparent, n. 5. ibid.
Morbi magni supponunt magnas causas, n. 6. & 8. p. 36.
Morbus magnus magnum recessum à naturali statu significat, n. 7. ibid.
Morbus magnus æstimatur capitis dolor si fuerit gravior, n. 4. ibid.
Morbos prænuntiant spontaneæ lassitudines, n. 13. p. 55.
Morbi cordis statim atque inceperint, hominem perimunt, n. 5. p. 58.
Morbo magno prehensi post alium morbum necessariò pereunt, n. 6. ibid.
Morbi longi sanantur per concoctiones, n. 7. ibid.
Si quis subitò naturaliter à morbo liberetur, aliquam insignem evacuationem habeat necesse est, n. 8. p. 59.
Morbo lethali in prægnantia, vel partu succedente dummodo ex Prægnantia, vel partu immediatè non dependeat, non sit locus exceptioni, n. 5. p. 106.
Morbus ibi firmatur, si quæ pars ante morbum laboraverit, n. 3. p. 59.
Morbi status quando dicatur, n. 2. p. 60.
Morbi acuti per Lunæ motum, Chronici per motum Solis judicantur, n. 7. p. 67.
Quæ conditiones requirantur in morbo cujus causa Monialis dimitti debeat à clausura, n. 4. & 9. p. 122. & 123.
Qui ægris in morbis longis assistunt, non evitant, ob incommoda, quæ patiuntur, adversæ valetudinis insultus, n. 7. p. 122.
Morbus si non sit contagiosus non est justa causa dimittendi Monialem à clausura, n. 8. ibid.
Morbus ob cujus causam Monialis dimittitur à Clausura, debet probabiliter esse curabilis, n. 11. p. 123.
Morbus acutus tantumdem damni infert brevi tempore, si occidat, quantum morbus Chronicus, sed lethalis, tempore diuturno, n. 5. p. 129.
Morbi incurabiles aliquando sola aëris mutatione curantur, n. 7. p. 89.
Morbus est proxima causa mortis, non accidentia morbi, nisi in quantum à morbo dependent, n. 14. p. 151.
Qui morbo aliquo suffocante pereunt, non ante tertiam diem efferendi, & cur? n. 7. p. 162.
Morbus in habitu idem est ac connaturalis, n. 1. p. 163.
Morbi in habitu non sunt amovibiles, quia veluti naturales affectus sunt, n. 2. ibid.
Naturales dispositiones ad aliquem morbum contrahendum, superari non possunt, n. 3. ibid.
Morbus unus alterius est remedium, ut Quartana, ex qua Epilepsia quandoque sanatur, n. 7. p. 164.
Morbus quandonam redditur *habitualis* frequentia *accessionum*, n. 9. ibid.
Morbus non potest dici habitualis *durante* consensu, nisi jam in parte fixatus *sit*, n. 10. ibid.
Morbus in habitu solidas partes occupat, n. 12. ibid.
Si ex causa morbi renunciare licet Episcopatui, videndum primò an morbus sit sanabilis, necne, n. 1. p. 165.
Periculum incidendi in morbum idem operatur ac ipse morbus, n. 6. p. 166.
Morbi seniles vires tempore acquirunt, n. 3. pag. 167.
Morbi magni & diuturni causa sunt cur Homines citius senescunt quam deberent, n. 14. p. 176.
Morbus ibi firmatur, ubi pars ante morbum laboraverit, n. 23. p. 177.
Morbi dantur, & alia sanitatis incommoda veneficiis Diabolicis excitata, n. 1. p. 90.
Morbi quidam magni habent aliquando fortes, ac repentinos insultus à Natura, n. 2. p. 91.
Morbi uteri aliarum principum partium morbis associati, tam admirabilibus symptomatibus concomitantur, ut supernaturales existimentur, n. 4. ibid.
Morbis uteri plures Mulierum conflictatæ à Dæmone obsessæ existimantur, num. 5. ibid.
Morbos prænuntiant spontaneæ lassitudines, & qua ex causa, num. 6. ibid. & n. seq.
Morbi qualitas ex accidentibus potissimum dignoscitur, n. 15. p. 218.
Morbus contagiosus non sufficit ad Tori separationem, sed solum ad debiti negationem, & quando, n. 15. p. 250.
Morbi Matrimonium jam contractum non dirimunt, sive superveniant, sive ante contractum adessent, n. 13. p. 253.
Morbi præsumpta continuatio tollitur ex contraria probatione, n. 16. p. 207.
Morbi qualitas quomodo & à quibus probetur, n. 8. & 9. ibid.
Morbi gravis signa perspicua esse debent, n. 6. p. 269.
Morbi magni, quales sunt acuti, magna solent producere symptomata, n. 7. ibid.

Morbus nisi sit gravis, ac sonticus, non impedit humanas actiones, n. 9. ibid. & n. 27. p. 269. & 270.
Morbus non solum est habitus contra naturam, sed habitus qui Corporis usum deteriorem reddit, n. 28. ibid.
Morbi qualitas doloribus maximè ostenditur, n. 15. p. 270.

Morbus Caducus.

Morbo caduco vitiatur Professio si ita disponant Constitutiones Religionis, n. 3. p. 217.
Morbus caducus ut invalidet Professionem, probari debet de tempore sequutæ Professionis, n. 7. p. 218.
Morbus caducus non probatur per testes deponentes vidisse aliquem in terram cadere, n. 8. ibid.
Morbus caducus non probatur ex eo, quod quis soleat cadere in terram, sed bene morbus similis, vel propensio ad illum, n. 11. ibid.
Morbum caducũ patientes impossibile est, quod frequentissimè nõ cadant, n. 19. ib.
Morbum caducũ patientes exactò 21. ætatis anno vehementius anguntur, n. 20. ib.
Morbus caducus vix est aliqua arte medicabilis, num. 21. ibid.
Morbus caducus ab antiquis appellabatur Herculus propter ejus vim, n. 22. ibid.
Morbus caducus non impedit, nec dirimit Matrimonium, n. 17. p. 254.
Morbo caduco laborantes juxta ritum Græcorum sunt inhabiles ad contrahendum Matrimonium, n. 20. ibid.
Morbum caducum dirimere Matrimonium jam contractum, est erronea sententia, n. 21. ibid.
Morbum caducum allegans in persona alicujus tenetur illum probare, n. 8. p. 207.
Morbus caducus si realiter non sit, non evadit talis ex eo quod patiens asserat esse talem, n. 12. ibid.
A morbo caduco liberatio probatur per testes de tali liberatione deponentes, n. 15. ibid.
Morbus caducus, Comitialis à Jurisconsultis appellatur, & quare, n. 1. & 17. p. 212.
Morbus caducus semper est perniciosus, & curatu difficilis, n. 2. ibid.
Morbus caducus in ætate provectis vix ulla arte est medicabilis, n. 3. ibid.
Morbo caduco laborans, inhabilis est ad beneficia obtinenda, n. 4. ibid.
Vide *Beneficium.*
Morbo caduco laborans est irregularis, prohibetur enim promoveri ad Ordines, & promotus suspenditur, n. 6. ibid.
Morbus caducus non inhabilitat de jure ad obtinendum beneficium, in quo non requiritur Ordo sacer, n. 8. ibid.
Morbo caduco laborans non est suo facto irregularis, sed ex accidenti, n. 9. ibid.
Morbi caduci effectus, n. 12. ibid.
Morbi caduci existentia probata, si quis illius deficientiam alleget, probare tenetur, n. 13. p. ead.
Morbo caduco affectis Sacramentorum administratio non est committenda, n. 18. p. ead.

Morbus Dæmoniacus.

Morbus tam naturalis, quam Dæmoniacus ab iisdem causis naturalibus dependet, n. 11. p. 92.
Morbi Dæmoniaci licet difficulter cognoscantur, à multis tamen simul junctis signis cognosci possunt, n. 12. ibid.
Morborum Dæmoniacorum signa communia sunt morbis quoque naturalibus, n. 13. ibid.
In morbis naturalibus adsunt signa dependentia à causis, quæ inter se sunt compatibiles: in Dæmoniacis contra, n. 14. ibid.
Nihil nos magis perducit ad cognitionem morbi Dæmoniaci, quam ipsius morbi mos, n. 16. ibid.

Morbus Gallicus.

Morbus Gallicus levis an debeat dare causam divortio, n. 10. ibid.
Morbus gallicus non dependet à manifestis qualitatibus, sed ab occultis, n. 11. ibid.
Morbus gallicus quandonam gravis dicendus, n. 12. ibid.
Morbus gallicus habet quosdam grad⁹ majoris, & minoris malignitatis, n. 13. ibid.
Morbi gallici signum petitum ex dolore capitis absque febre, magis noctu quam diu affligente, fallax est, num. 1. & 10. p. 53. & 55.
Morbi gallici varia signa considerantur, n. 2. 3. & 4. p. 53. & 54.
Et rejiciuntur, n. 11. & seqq. p. 55.
Morbus gallicus habet quandam peculiarem venenositatem, quæ communibus remediis vinci non potest, sed requirit antidota propria, n. 8. p. 54.
Morbi gallici symptomata omnia apparent aliquando in personis quæ eo morbo non laborant, n. 14. p. 55.
Morbus gallicus latet aliquando ad plures menses, n. 17. p. 56.
Morbus gallicus à principio neglectus altas mittit radices, n. 19. ibid.
Morbus gallicus facilè inducit sterilitatem, n. 6. p. 168.
Vide *Sterilitas.*
Morbus gallicus minus gravis est, quam lepra, n. 70. p. 245.

Mores.

Mores ab ætate immutantur, n. 10. p. 116.
Mores pro mutatione temperaturæ ipsius corporis immutari solent. n. 11. ibid.
Mores immutantur ob aëris evidentes, ac insignes mutationes, n. 12. p. 117.
Mores mutat vitæ genus maximè à naturali & consueto alienum, n. 13. ibid.
Mores quomodo ab Animi passionibus immutentur, n. 14. ibid.
Mores contra jus divinum non valent, n. 24. p. 254.

Mors.

Mortis acceleratio ob causam prægnantiæ & partus non sufficit ad expiendum lucrum pecuniarum, n. 1. p. 61.
Mortis nullus casus datur in prægnantia, & partu, in quo ipse partus, & prægnantia culpari non possint, n. 2. ibid.
Vide *Prægnantia, Partus.*
Mors est privatio respirationis, n. 16. p. 131.
Vide *Respiratio.*
Positus in articulo mortis quando quis dicatur, n. 5. p. 139.
Mortis duo genera in prægnantia & partu evenientia, n. 2. p. 84.
Mortis causa primaria & immediata semper attendi debet in casibus exceptis in instrumento societatis, n. 4. p. 85.
Non vera causa fovens & mediata mortis, n. 6. p. ead.
Mortis celeritas, facta comparatione inter Pestem, & vulnus simpliciter lethale, commonstrat mortem ex peste non ex vulnere successisse, n. 23. p. 152.
Mors prius probari debet, quam mortui resurrectio, n. 1. p. 161.
Mortis probatio est difficilis, immò impossibilis probationis, antequam signa putrefactionis cadaveris se prodant, n. 2. ibid.
Mortis signa æquivoca sunt, ita ut etiam in viventibus appareant, n. 8. p. 162.
Morte non probata, probari non potest Resurrectio, n. 9. ibid.
Mortem provenisse à causa diversa ab ea quæ apparet, probandi onus incumbit alleganti, n. 4. p. 186.
Laborare in extremis dicitur ille qui deinde moritur ex illa infirmitate, nullis sanis intervallis, n. 7. p. 186.
Mors superveniens tribuitur primæ causæ, si prima infirmitatis causa præponderet culpæ infirmi commissæ in victu, n. 9. ibid.
Mors succedens, Partu existente naturali, ex partu dici non potest, n. 1. p. 104.
Quinam mortis casus in partu excipiantur in instrumento societatis, n. 1. p. 106.
Mortis casus ex morbo evenientes ad prægnantiam & partum non pertinente, locum exceptioni non faciunt. n. 6. ibid.
Mors illi morbo tribuenda est, cui accidentia supervenientia sunt magis cognata, n. 8. p. 107.
Mors tribuitur vulneri etiam quod post vulnus superveniat spasmus, n. 6. & n. 9. ubi affertur ratio, p. 220.
Mortem evenisse ex una causa minus urgenti, potius quam ex alia urgentiori, probandum est per allegantem, num 10. ibid.
Mors tribuitur causæ ultimæ urgentiori, per quam saltem offuscatur prima, de qua erat dubium, n. 1. p. 221.
Mors Mulieris potius tribuenda abortui subsecuto quam febri subsequenti, n. 2. ibid.
Mors tribuitur causæ posteriori magis urgenti, per quam efficitur quod non possit cognosci an prima causa esset sufficiens ad mortem, n. 4. p. 221.
Mors tribuenda est causæ primæ, vel ultimæ, non autem mediæ, n. 5. ibid.
Mors in dubio attribuitur ultimæ causæ, etiamsi prima fuerit mortalis. n. 4. p. 229.
Mors attribuitur primæ causæ quando illa nunquam cessavit, n. 10. p. 230.
Mors alicujus bene probatur per testes de illa deponentes, n 3. p. 199.
Mors imminens arguit potius desiderium salutis quam cogitationem fraudis, n. 10. p. 201.
Mors nihil aliud est quam syncope confirmata, n. 5. p. 43.

Mortuus.

Mortui apparent Homines, licet adhuc vivant, ex violentia aliquorum morborum, n. 4. p. 161.
Mortuus verè non distinguitur ab Homine aliquo morbo suffocante detento, n. 6. ibid. & n. 20. p. 162.
Mortuum esse hominem nonnisi ex cadaveris putredine pro certo deprehendi potest, n. 21. p. 163.
Mortuus an quis sit ex prima vel secunda morbi causa, arbitrarium est judici decernere, n. 12. p. 186.

Motus.

Motus ab interioribus ad exteriora, bonus; contra verò, malus: n. 9. p. 2.
Quod declaratur, n. 11. ibid.
Motus embrionis quomodo differat à motu ab alia causa excitato, n. 10. p. 49.
Motus in utero est magnum conceptionis signum, n. 9 ibid.
Motus principium est ipsa Anima, num. 4. p. 128.
Motus aliqui observantur in Cadaveribus, n. 14. p. 130.

Mulier.

Mulieres ex simplici retentione menstrua aliquando se gravidas existimant, cum non sint, n. 6. p. 135.
Mulieres velatæ absq; violatione panniculi uterum claudentis concipiunt, n. 3. p. 77.
Mulieres velatæ quomodo concipiunt, n. 12. p. 78.
Vide *Vterus.*
Mulieres eodem tempore, quo menstruari solent, solent etiam parere, n. 13. p. 150.
Mulieres admodum pingues non concipiunt, n. 2. p. 160.
Mulieres frigidos viros habentes non concipiunt, n. 5. p. 170.
Mulieres nimis crassæ, vel nimis tenues, non concipiunt, n. 7. ibid.
Mulieres Antimonio steriles fiũt, n. 11. p. 171.
Falsum ibid. n. 11. p. ead.
Vide *Antimonium.*
Mulieres insultus Asthmaticos facilius superant quam viri, n. 12. p. 176.

Mulier quando dicatur decedere ex partu ad evitandum lucrum societatis officii, n. 3. & 4. p. 185.

Mulieres morbis uteri conflictatæ, à Dæmone obsessæ interdum existimantur, n. 5. p. 91.

Vide *Morbus, Vterus.*

Mulieres dæmoniacæ existimatæ naturalibus remediis aliquando perfectè sanatæ sunt, n. 10. ibid.

Mulier ex partu decessisse dicitur, si ante partum bene se haberet, & post partum inciderit in infirmitatem, n. 1. p. 185.

Vide *Partus.*

Mulieres nobiles & honestæ, etiam infirmæ, non admittunt nisi domesticos & consanguineos, n. 14. p. 186.

Mulieres lactantes utplurimum non menstruantur, n. 7. p. 102.

Mulier ex partu, aut causa partus obiisse infra quemnam dierum terminum dici possit, n. 12. ibid.

Vide *Terminus.*

Mulieres fluxu albo detentæ si concipiant, in partu pereunt, n. 3. p. 103.

Mulier ex utero laborans & concipiens, si ex abortu, vel in partu decedat, casus exceptioni fit, n. 5. ibid.

Mulieres magis sanas reddunt partus, n. 12. p. 105.

Mulieres ob menstruorum, & puerperii retentionem, ut plurimum in calidos morbos labuntur, n. 3. p. 106.

Mulier in abortu decedens, mortua dicitur ex abortu, licet præcesserit febris, n. 1. p. 220.

Mulieris arctitudo quando sit talis ut penetrari non possit, cohabitatio triennalis non est demandanda, quia adest periculum peccati, n. 12. p. 226.

Vide *Cohabitatio.*

Mulieres infirmæ, prægnantes reddi non solent, n. 11. p. 230.

Mulier inspicienda an sit potens ad coëundum, debebit per duas Obstetrices expertas & non suspectas inspici, n. 5. p. 236.

Mulier inspicienda an sit apta ad coitum, poni debet per tres quadrantes unius horæ in Balneo immediatè ante inspectionem, n. 14. ibid.

Mulier quando nubit debet esse ætatis annorum 18. secundum Aristotelem, n. 60. p. 245.

Mulier restituitur adversus solutionem, non autem adversus Matrimonium, n. 92. p. 247.

Mulier immundis spiritibus obsessa Matrimonium contrahere non potest, n. 1. ibid.

Mulier furiosa vel mente capta, seu alias sensu carens, Matrimonium contrahere non potest, n. 2. ibid.

Mulierem quinquagenariam gignere mirabile est, & de raro contingit, n 12. p. 258.

Mulier prætendens lucrum dotale vigore statuti Urbis *lib.* 1. *cap.* 131. tenetur concludenter probare Matrimonium fuisse consummatum, n. 3. p. 266.

Mulier si infrà bimestre reclamaverit de impotentia Viri, non tenetur ulteriorem patientiam præstare, n. 5. p. 274.

Declara ut n. seq.

Mulieris testimonium in Judicio criminali rejicitur, n. 10. p. 302.

Mulier annorum octo & mensium decem Matrimonium validè non contrahit nisi probetur prudens & discreta, n. 1. p. 215.

Mulier debet esse in obsequio Viri, n. 62. pag. 312.

Muta.

Muta *decis.* 18. loquitur de Monasterio Monialium, n. 21. p. 279.

Mutilatio.

Mutilatio membrorum inducit irregularitatem, n. 1. p. 63.

Mutilato membro ad certam operationem destinato, necesse est eam operationem quoque deficere, n. 7. ibid.

Mutilatio totalis auriculæ auditionem reddit deteriorem, n. 9. p. 64.

Mutilatio cujuscunque partis, decori officit, n. 8. p. 63.

Mutilatio totalis membri facit irregularem, non autem mutilatio particulæ ipsius, n. 10. p. 64.

Mutus & Surdus.

Muti & Surdi à nativitate apti ut plurimum sunt ad apprehendenda plura, quæ cæteri hominum apprehendunt, licet imperfectius, ac tardius, n. 1. p. 93.

Muti & Surdi à nativitate magis proficiunt in quavis disciplina nutibus per diem unum, quàm Bruta ex auditu per totam vitam, n. 2. p. 94.

Muti & Surdi à nativitate assequuntur multa, quæ Bruta assequi non possunt, n. 3. ib.

Muti & Surdi a nativitate an puniri in delictis debeant, necne, n. 4. ibid.

Muti & Surdi à nativitate à matrimonio non arcentur, n. 5. ibid.

Muti & Surdi possunt tanquam impuberes apprehendere vim, & finem Sacramenti ipsius Matrimonii, n. 6. ibid.

Muti & Surdi non magis excusari debent in delictis, quam excusari deberent Advenæ, ubi in extera Regione commorantes, neque sermonem intelligentes, delinquerent, n. 7. ibid.

Muti & Surdi omnes cum Pueris & amentibus pari passu apud Leg. incedunt, n. 8. ibid.

Muti & Surdi non majorem intelligentiam habere videntur, quam habeant ipsa Bruta, n. 9. ibid.

Muti & Surdi à nativitate sunt in pejori conditione, quàm cæci à nativitate, n. 11. pag. 95.

Muti & Surdi, ex electione, & ex virtute non operantur, & in eis virtus, & vitium non habent locum, n. 12. ibid.

Muti & Surdi differunt inter se majori, aut minori intellectus perfectione, n. 16. & 17. p. 95. & n. 18. 19. & 20. p. 96.

Muti & Surdi quinam puniri possunt in delictis, & in quibusnam delictis, dummodo omnino levia non sint, n. 21. p. 97.

N.

Nasci.

NAscuntur contra naturæ legem Gemelli in humana specie, n. 1. p. 155.

Nasci Gemellos disparis sexus magis contra naturam est, quam ejusdem sexus, n. 2. ibid.

Vide *Gemellus.*

Nascuntur per aliquot dies, vel etiam hebdomadas post primum conceptum superfœtati partus, n. 1. p. 126.

Vide *Partus.*

Simul nascuntur, simul concepti, n. 8. p. 126. & n. 12. p. 127.

Vide *Conceptus.*

Non semper eodem die nascuntur simul concepti, n. 15. ibid.

Nascendi proprietas in septimo est aliquorum fœtuum, non omnium, n. 10. p. 129.

Nasci potest partus, si post dies centum & sexaginta sex nascatur; dummodo sit conceptus in plenilunio, vel in interlunio, n. 21. p. 232.

Nativitas.

Nativitas filii probatur per fidem Parochi attestantis se illum baptizasse, n. 2. p. 199.

Natura.

A Natura inest, & est proprietas inseparabilis, facultas generandi sibi simile, n. 9. p. 125.

Vide *Generare.*

Naturâ imbecillis non potest dici Valetudinarius, n. 3. p. 132.

Natura coitum instituit ad Generationem ob specierum propagationem, n. 7. p. 153.

Natura & Habitus, una eademque res esse videntur, n. 13. p. 156.

Ubi Natura ex se operatur, non possumus miraculum imaginari, n. 15. ibid.

In via Naturæ non fit transitus subitaneus de uno extremo ad aliud, n. 17. p. 93.

Repentinæ, & insperatæ mutationes, & crises nunquam in via Naturæ absque signis concoctionis fiunt, n. 18. ibid.

Ex Naturæ ordine fit, ut Juvenis majoribus viribus dotetur, quam senex, n. 13. pag. 98.

A Natura est effigiem cum ætate mutare, n. 5. p. 114.

Natura repugnante, omnia irrita, n. 4. p. 13.

Naturæ repugnat sanatio instantanea in morbis longis, n. 7. p. 12.

Vide *Sanatio.*

Ars Naturæ ministra, n. 5. p. 13.

Natura morbos superat concoquendo, n. 4. pag. 14.

Natura operatur per alterationem, & sic in tempore, n. 16. p. 17.

Naturæ vires superare aliquem effectum secundum quid, quot modis dicatur, n. 3. pag. 16.

Natura utitur calore & spiritu tanquam instrumentis ad suas actiones exercendas, n. 4. p. ead.

Naturæ frigidæ & humidæ ad generationem minus habiles; contra calidæ, & humidæ, n. 5. p. 148.

Natta.

Natta *cons.* 609. declaratur, n. 17. p. 256.

Natus.

Natus in domo Mariti, ipsius Mariti filius præsumitur, n. 3. p. 231.

Natus susceptus præsumendus ex Viro magis sano, potius quam ex valetudinario, n. 2. p. 148.

Natus, execto matris utero, ut probetur quod fuerit extractus vivus, quomodo testes deponere debeant, n. 23. p. 200.

Natus, execto matris ventre, ut probetur vivus ad effectum rumpendi testamentum, urgentes & concludentes probationes requiruntur, n. 24. ibid.

Natus præsumitur conceptus nono vel septimo mense ante partum, n. 7. p. 211.

Natus ex concubina ad quam alteri non patebat accessus, præsumitur filius concubinarii, n. 15. p. 272.

Natus ex muliere domi retenta, ut dicatur ejus qui illam retinet, requiritur quod ad ipsam mulierem nulli alteri pateret accessus, n. 5. p. 298.

Vide *Filius.*

Neapolis.

Accessus ad Urbem è Civitate Neapolis de mense Augusti & Septembris, est adeò periculosus, ut ferè nullus venientium mortem evadat, n. 13. p. 288.

Accedens ad Urbem è Civitate Neapolis, si per viginti dies sanus permanserit, & deinde infirmetur, adhuc infirmitas ab aëris mutatione causam habet, n. 4. ibid.

Nobilitas.

Nobilitas & divitiæ non sufficiunt pro præsumptione Donationis, nisi actus à Nobili gestus conveniat Donationi, & agatur de rebus non magni valoris, n. 20. pag. 310.

Vide *Donatio.* Vide *Iocalia.*

Nocturnum.

Nocturno tempore gesta expressè sciri non valent, n. 7. p. 191.

Nocturni incendii origo probatur per conjecturas & præsumptiones, n. 1. p. 190.

Nominare, Nominatio.

Nominandi facultatem habens infra certum tempus potest eo durante quandocunque nominare, n. 1. p. 201.

Nominatio periculi vitæ facta à graviter ægroto, qui facultatem nominandi habebat, non dicitur dolosa & in fraudem, n. 4. p. ead.

Nominare videtur is, qui ad interrogationem alterius annuendo consensum præstat, n. 8. p. 313.

Declara ut n. 9. & 10. ibid.

Nonimestris, & Decimestris.
Decimestres integris decem mensibus nascentibus rarissimi, n. 3. p. 126.
Notarius.
Notarii assertio, Testatorem esse sanæ mentis, facit vehementem sanitatis præsumptionem, n. 3. p. 226.
Notario asserenti Testatorem sanæ mentis fuisse standum est, n. 32. p. 287.
Notarii fides non facit fidem, maximè si careat testibus, n. 1. p. 288.
Notarius si recipiat resignationem officii nomine Superioris, tunc officium desinit esse super periculo vitæ resignantis, n. 7. ibid.
Declaratur n. 8. ibid.
Nutus.
Nutus requirerentur ita certi & indubitati, quatenus Pensio posset nutu transferri, ut transferentis intentionem ipsi convincerent, n. 4. p. 318.
Nutus, ut suppleant expressionem vocis, necesse est quod proveniant ab eo, qui perfectæ memoriæ, ac ratiocinationis sanitate fruatur, ita ut ex illis arguere liberum consensum, & determinatam voluntatem Judex possit, n. 6. ibid.
Vide *Pensio.*

O.
Obitus.
Obitus alicujus an evenerit ex una, vel alia causa, remittitur Judicis arbitrio, n. 1. p. 229.
Obitum secutum fuisse ex causa, quæ per multum tempus præcessit, non præsumitur, n. 2. p. ead.
Obitus Beneficiati in possessione Beneficii, probatur ex confessione adversarii, n. 3. p. 265.
Obitus attribuendus est causæ indubitabili, non autem incertæ, n. 12. p. 288.
Obligatio.
Obligatio præstandi alimenta cessat, quando non probatur Paternitas, num. 6. & n. 23. p. 231. & 232.
Obligatio præstandi alimenta fundatur in Paternitatis præsumptione, n. 24. ibid.
Obligatio ita venit adimplenda, ut implementum non avocetur ab eo cui fuit adimpletum, n. 67. p. 312.
Obsessio.
Obsessio spirituum superveniens post contractum matrimonium, illud non dirimit, n. 3. p. 247.
Obsessio ab immundis spiritibus probari debet per actus per aliquod tempus continuatos, n. 5. ibid.
Obsessio à Dæmonibus probata de tempore præsenti non inducit præsumptionem de præterito, n. 6. ibid.
Obstetrix.
Obstetrices non possunt quicquam parturientibus aut prægnantibus per os præbere, n. 2. p. 42.
Obstetrices in casibus difficilioribus Medicum convocare tenentur, alias puniendæ, n. 3. p. 43.
Obstetrices tres deputandæ veniunt, si mulier quæ inspici debet an sit apta ad coitum, in magna civitate degat, n. 6. p. 236.
Obstetrices quot sint necessariæ ad cognoscendū an mulier sit apta ad coitum, remittitur judicantis Religioni, n. 7. ibid.
Obstetrices deputandæ ad cognoscendum an mulier sit apta ad coitum, debent esse expertæ in opere nuptiali, n. 8. ibid.
Obstetrices deputandæ ad cognoscendum an mulier sit apta ad coitum, debent esse ex petitionibus, & non senes, nec juvenes, n. 9. ibid.
Declaratur n. 11. ibid.
Obstetrices deputatæ ad inspiciendam mulierem an sit apta ad coitum, referentes medio juramento, de veritate dicenda, ritè referre dicuntur, n. 12. ibid.
Obstetrices si non sint habiles ad judicandum an mulieris impotentia ad coitum sit medicabilis, tunc adhibendi sunt viri periti, n. 18. ibid.
Obstetrices quando inspiciunt an impotentia mulieris ac coitum possit medelis tolli, si viri periti non admittantur ad inspectionem mulieris, debent saltem audiri obstetrices, & Judex super illarum relationibus suam proferre sententiam, n. 19. ibid.
Obstetricum relatio quod mulier sit virgo, fallax est, n. 10. p. 196.
Obstetrix deponens de iis, quæ ad suum officium spectant, plenè probat, num. 13. p. 250.
Obstetricum oculus sæpè fallitur, n. 7. p. 225.
Obstructio.
Obstructiones contumaces viscerum in fœminis conceptionem impediunt, n. 1. p. 169.
Obstructiones in virginibus marito jungendis non semper impediunt conceptionem, immò aliquando per concubitum superantur, n. 8 p. 171.
Obstructiones partium naturalium, etiamsi rebelles, & contumaces sint, minus vitæ periculum habent, quam Phthisis, n. 11. p. 160.
Octimestris.
Octimestris fœtus non est vitalis, num. 16. p. 128.
Octimestris partus non est tam contra naturam, quam partus Gemellorum sexu disparium, n. 5. p. 156.
Vide *Fœtus.*
Vide *Partus.*
Oculus.
Oculorum cicatrices visioni summoperè nocent, n. 1. p. 82.
Oculorum affectus sunt diuturni, & cur, n. 5. p. ead.
Oculus Matronarum sæpè fallitur, n. 7. p. 225.
Officium.
Officium vacat per obitum illius super cujus vitæ periculo manebat, n. 2. p. 288.
Officii resignatio coram Notario & testibus valet quando in ejus erectione id fuit cautum, n. 3. ibid.
Superioris licentia requiritur pro validitate resignationis officiorum, quæ absq; illa non sunt in commercio, n. 4. ibid.
Officia quando sunt de Regalibus Principis, nunquam eorum possessio acquiritur in præjudicium Superioris, n. 5. ibid.
Officia quando sunt de Regalibus Principis, requiritur in translatione possessionis illorum in resignatarium, juramentum, & literarum patentium expeditio, n. 6. ibid.
Officii resignationem potest Superior non admittere quando potest dubitari quod illa fiat in fraudem imminentis vacationis, n. 11. ibid.
Si Notarius recipiat resignationem Officii nomine Superioris, tunc Officium desinit esse super periculo vitæ resignantis, n. 7. ibid.
Vide *Vita, Societas.*
Quod declaratur, n. 8. ibid.
Oleum.
Oleum morbillis & variolis est adversum, n. 5. p. 61.
Olus.
Olera omnia pravi sunt nutrimenti, n. 8. pag. 109.
Opinio.
Opinio & rumor communis facit præsumptionem, si cum ea concurrat verisimilitudo, n. 4. p. 190.
Ubi probationes claræ haberi non possunt, sufficit quod Judex ex vehementi opinione habeat informationē, n. 8. p. 191
Opinio illa est sequenda, quæ à Rationibus contrariæ opinionis non convincitur, n. 13. p. 282.
Ordo sacer.
Ordinibus sacris insignitus Matrimonium contrahere non valet, n. 46. p. 244.
Ordines sacros habens, si contrahat matrimonium, est excommunicatus ipso jure, n. 47. ibid.
Ordines sacros habens, si contrahat matrimonium, etiam dimissa uxore, administrare non valet Ordines susceptos, n. 48. ibid.
Ordines sacros habens, si contrahat matrimonium, majores Ordines suscipere prohibetur, n. 49. ibid.
Ordinibus sacris initiatus non solet dispensari à Papa ut matrimonium contrahat, n. 52. ibid.
Vide *Matrimonium.*
Ordo non sacer superveniens sponsalibus, ea non dissolvit, n. 54. ibid.
Ordines sacros suscipere non potest is, qui apoplexia est detentus, n. 9. p. 264.
Ordo debet esse annexus Canonicatibus ex dispositione sacri Concilii Tridentini, n. 10. p. 212.
Ordinum sacrorum administratio interdicta est cuilibet patienti mentis alienationem, n. 16. p. ead.
Morbo caduco laborans prohibetur promoveri ad Ordines, n. 6. p. ead.
Ordine Presbyteratus non potest quis decorari ante annum 25. ex dispositione sacri Concilii Tridentini, n. 18. p. 266.
Ordine Presbyte[illegible] insignitus præferri debet in concursu beneficii, n. 5. p. 305.
Vide *Beneficium.*
Ova.
Ova in pravos humores se convertunt si stomachum jam pravis humoribus refertum offendant, n. 2. p. 20.

P.
Pactum.
Pactum de commorando perpetuo apud uxorem non tenet ex aliquorum DD. opinione, n. 1. p. 159.
Ubi adest justa causa prohibens cohabitationem cum uxore, etiamsi Pactum de sua natura teneret, irritum evadit, n. 2. ibid.
Pactum quod maritus teneatur cohabitare perpetuo in loco ab uxore destinato, est contra jus divinum, n. 5. ibid.
Pactum prædictum est omninò licitum ex communi Doctorum opinione, n. 6. & 15. p. 160. & 161.
Pactum inter Conjuges non petendi, nec reddendi debitum, est validū, n. 14. p. 101.
Pactum de non recedendo à certo loco initum inter Conjuges an sustineatur, est quæstio valdè controversa, num. 1. p. 304.
Pactum prædictum sustinetur secundum aliquos, n. 2. ibid.
Pactum præfatum non sustineri defendunt multi Doctores, n. 3. ibid.
Pacto non obstante de non discedendo à certo loco, si justa causa superveniat discessus, uxor tenetur sequi virum, n. 4. & n. 5. p. 305.
Papa.
Papa non solet dispensare matrimonium cum eo, qui reperitur sacris Ordinibus insignitus, n. 52. p. 244.
Papa quando ex causa narratorum manus apponit super aliquo beneficio, si narrata non sunt vera, Papa non intendit præjudicare collatoribus, n. 7. p. 265.
Papa de jure potest Coadjutorem dare cum futura successione, n. 9. p. 281.
Vide *Beneficium, Coadjutoria.*
Papa si disponat quod moriente, vel cedente Coadjuto, Canonicatus non possit impetrari, quia vult ut pertineat ad Coadjutorem, qualiter ista dispositio intelligatur, n. 37. p. 282.
Papa derogare potest Juri positivo etiam in præjudicium Tertii, cui fuerit jus quæsitum, n. 2. p. 294.

Papa derogando in concessione gratiæ omnibus & singulis in contrarium facientibus, dicitur sufficienter derogare ad excludendam obreptionem, n. 16. & 17 p. 295.

Vide *Gratia*.

Papa concedendo Coadjutoriam censetur motus à necessitate & utilitate Ecclesiæ, n. 21. p. 284.

Papa non præsumitur voluisse præjudicare collatoribus ordinariis, nec illos prævenire circa collationem beneficii, nec afficere provisionem ex futura vacatione, n. 3. p. 287.

Paralysis.

Paralysis appellatur Morbus increscens, quia cum patientis ætate augescit, n. 8. p. 296.

Paralysis morbus quò magis ætas patientis augetur, altiùs imprimitur, & vires imbecilliores reddit, num. 9. & 12. pag. ead.

Paralysis morbus excusat à longo itinere & justificat impotentiam illud faciendi narratam in gratia, n. 7. ibid.

Parisius.

Parisius, in loco hic relato, declaratur, n. 15. p. 314. & n. 10. p. 318.

Partus.

Ad Partus actionem requiritur tam matris quam fœtus vegetus calor, n. 5 p. 16.

Partus figuræ aliæ naturales & difficiles, n. 10. p. 17.

Partus difficiles in quos morbos mulieres compellant, n. 19. p. 18.

In Partu difficili sternutare cur bonum, n. 18. ibid.

Partus impossibilis est quando fœtus brachium primò emittit foras, nisi intro reducentillud, n. 2. p. 18.

In Partus actione primarii agentes sunt vires matris & fœtus, n. 3. p. ead.

Partus & Prægnantia non sunt causæ mortis per se, n. 5. p. 61.

In Partu, & prægnantia, in quo ipse partus & prægnantia culpari non possunt, nullus datur Mortis casus, num. 2. pag. ead.

Partus Sextimestris est abortivus, num. 1. pag. 66.

Partus abortivus lato modo quando dicatur, n. 2. ibid.

Quanto pluribus conditionibus destituitur partus ad partum naturalem requisitis, tanto magis meretur nomen Abortus, n. 4. ibid.

Partus abortivus strictò modo, n. 3. ibid.

Vide *Fœmina, Mas.*

Partus superfœtati nascuntur per aliquot dies vel etiam Hebdomadas post primum conceptum, n. 1. p. 126.

Partus Undecimestres sunt de raro contingentibus, quæ non adaptantur in jure, n. 2. ibid.

Partus superfœtati non adolescunt ex Aristotele, n. 12. pag. 127.

Partus Gemellorum sexu disparium magis contra Naturam est, quam partus Octimestris, n. 5. p. 155.

Partus geminatio in homine periculi plena, n. 8. p. 156.

Partus sanus ex quibusnam cognoscatur, n. 2. p. 101.

Ex naturali Partu nullus morbus succedere potest, n. 3. ibid.

Partu existente naturali, succedens morbus, aut mors, ex partu dici non potest, n. 1. p. 104.

Partus naturalis quando dicatur, num. 2. pag. ead.

Partus naturalis quinque conditiones, n. 3. ibid.

Verba, *Ex Partu*, in instrumento Societatis apposita quid importent, n. 4. ibid.

Verba, *Ex causa Partus*, in instrumento Societatis apposita quid importent, n. 5. pag. 105.

Partus etiam retentis Puerperiis, quando debeat dici naturalis, n. 7. p. 105.

Partus in casibus exceptis, debet esse primaria, immediata, & finalis causa mortis, n. 8. ibid.

Partus reddit ipsas Mulieres magis sanas, n. 12. ibid.

Pariendi certum tempus non est homini præstitutum, n. 7. p. 231.

Partus quinque mensium & quinque dierum Solarium, non est naturalis, neque vitalis, n. 8. ibid.

Partus si ante septimum mensem prodeat non est vitalis, n. 9. ibid.

Contrarium, n. 11. ibid.

Partus quinque mensium est vitalis secundum aliquos, n. 10. ibid.

Hippocratis opinio, quod partus editus ante septimum mensem non sit vitalis, per Imperatores recepta est, & à Legistis comprobata, n. 12. p. 232.

Partus editus septimo mense dicitur perfectus, n. 14. ibid.

Menses septem requisiti ad sustinendum Partum vitalem, an esse debeant Lunares vel Solares, n. 18. p. 105.

Partus potest nasci, & vivere, si post dies centum & sexaginta sex nascatur; dummodò sit conceptus in Plenilunio, vel in Interlunio, n. 21. ibid.

Partus editus quinto mense non est vitalis, n. 17. p. 195.

Partui mulieris homines interesse non solent, n. 16. p. 200.

Declara ut n. 19. ibid.

Partus editus in sexto vel octavo mense non est vitalis, n. 26. p. 200.

Alleganti partum non esse vitalem incumbit onus probandi, n. 27. ibid.

Partus quadrimestris non est vitalis, n. 5. p. 292.

Pater.

Pater non potest donare filio in potestate existenti, n. 7. p. 242.

Pater donare potest filio in potestate existenti contemplatione Matrimonii, n. 8. pag. ead.

Parentes iram contra filios conceptam facilè deponere solent, n. 10. ibid.

Pater dotans filiam propriæ obligationi satisfacit, nec præsumitur in eo liberalitas, n. 16. p. 156.

Pater dicitur major amicus qui haberi possit in mundo, n. 20. p. 291.

Paterna pietas abscondi non potest, n. 19. ibid.

Pater tenetur filios naturales alere pro exoneratione suæ conscientiæ, n. 24. p. 292.

Signa quæ consueverunt Parentes erga filios exercere, quænam sint, n. 21. p. 291.

Patris certitudo excluditur si mulier cum pluribus viris habuit commercium, n. 6. p. 307.

Pectus.

Pectoris partes & musculi maximè in chordæ tormento anguntur, & distenduntur, n. 3 p. 69.

Vide *Quæstionis Tormentum.*

Pectus & Mammæ in puerperio quomodo se habeant, n. 3. p. 134.

Pecunia.

Pecuniæ non computantur inter res ad usum quotidianum sponsæ comparatas, n. 75. p. 312.

Pecuniarum quantitas probatur juramento partis quando constat in genere de traditione pecuniarum, n. 76. ibid.

Penis.

Penis brevitas & longitudo cur conceptionem impediant, n. 10. p. 78.

Pensio.

Pensio si nutu transferri possit, mens transferentis debet esse sana, n. 7. & 9. p. 57.

In transferendo pensiones, non sufficit, transferentem habere modicam cognitionem, sed requiritur discursus omninò sanus, n. 7. p. 60.

Pensionis translatio difficilius conceditur, quam impositio novæ, n. 9. ibid.

Pensionis solutio non potest retardari si adsint litteræ illius reservationis, & consensus Titularis, n. 1. p. 223.

Pensionis reservatio non indiget justificatione concurrente consensu Titularis, nisi gratia reservationis sit conditionalis, n. 2. ibid.

Pensionis reservatio dicitur conditionalis stante clausula, *super fructibus ad talem summam, ut asseris, ascenden*, n. 3. ibid.

Consensus Titularis præstitus reservationi pensionis, non liberat pensionarium in petitorio à justificatione narratorum, si reservatio est conditionalis, n. 6. ibid.

Declara ut n. 7. ibid.

Pensionem nutu transferre non potestis, qui loqui non valet, n. 2. p. 313.

Pensio quatenus posset nutu transferri, ita certi, & indubitati nutus requirerentur, ut ex illis clara intentio transferentis desumeretur, n. 3. ibid.

Pensio transferri per nutus non potest ab eo, qui habet indultum transferendi cum clausula, *per te etiam in articulo mortis nominan.* n. 5. ibid.

Voluntas transferentis pensionem, debet esse certa, & indubitata, n. 16. p. 314.

Pensionis translatio facienda est servata, forma præscripta in indulto transferendi, n. 1. p. 318.

Pensionis translatio nutibus fieri non potest, quando indultum transferendi vult quod transferens nominet translatarium, n. 2. ibid.

Pensionis translatio *per nutus facta*, tunc minus sustinetur, quando nutus emanarunt ab infirmo in ultimo vitæ spiritu constituto, & maximè morbo gravato, & ab importunis adstantium instantiis, n. 3. ibid.

Pensio quatenus posset nutu transferri, requirerentur nutus ita certi & indubitati, ut claram transferentis intentionem convincerent, n. 4. ibid.

Pensionis translatio per nutus tunc minus censetur valida, si deficiat inconcussa eorum certitudo & perfecta sanitas mentis, ac deliberata voluntas transferentis, n. 5. ibid.

Periti.

Peritis in arte magis credendum, quam rationibus in contrarium, n. 12. p. 174.

Periti non sunt eligendi quando ex probatis clarè resultat veritas facti, n. 15. p. 186.

Medico attestanti de non sana mente testatoris infirmi standum est tanquam perito in arte, n. 3. p. 187.

Peritorum relatione emanata, quando aliæ relationes sint perquirendæ, num. 6. pag. 166.

Peritis standum est, n. 5. p. 190. n. 13. p. 220.

Peritis standum est licet rationes non afferant, n. 6. p. 190.

Peritorum judicio standum est, num. 17. p. 218.

Peritis illis standum est qui sunt plures in numero, n. 7. p. 230.

Periti dum referunt, satis est quod jurent de eorum credulitate, n. 13. p. 236.

Periti viri tunc adhibendi sunt, cum Mulieri peritia non est habilis ad judicandum an Mulieris impotentia ad coitum sit medicabilis, n. 18. ibid.

Periti viri pro judicanda impotentia Mulieris ad coitum an possit medelis tolli, si non admittantur ad inspectionem Mulieris, debent saltem audire obstetrices & super illarum relationibus suam proferre sententiam, n. 19. ibid.

Vide *Obstetrix.*

Peritis insignibus in sua professione fides adhibenda venit, n. 18. p. 239.

Peritis in arte plena fides præstari debet, n. 15. p. 288.

Peritia.
Peritia in Teste perito inservit pro ratione, n. 9. & 12. p. 269.
Intellige ut n. 13. ibid.
Pestis.
Pestis per hyemem solet remitti, per æstatem verò & autumnum magis sævire, n. 1. p. 51.
Pestis signa, n. 2. & 3. ibid.
Pestis signa in cadaveribus ex ea extinctis observata, n. 4. ibid.
Pestis, & morbus pestilens differunt, n. 5. & 18. p. 51. & 52.
Et quæ sit illa differentia, n. 9. p. 51.
Pestis particularis non differt ab universali, circa quædam, n. 16. p. 52.
Mors ex peste cur excipiatur in instrumento societatis officii, n. 7. p. 51.
Morbus pestilens cur etiam non excipiatur, ut excipitur pestis in eodem societatis instrumento, n. 11. & 12. p. 52.
Pestis debet esse contagiosa ut gaudeat suis privilegiis quoad prædictam exceptionem, n. 14. ibid.
Contagium in peste multum facit ad periculi certitudinem, n. 15. ibid.
Pestilens febris datur sine peste, n. 10. ib.
Peste infectus dicitur positus in articulo mortis, n. 4. p. 139.
Pestis est morbus incurabilis & divinitus immissus, n. 13. p. 140.
Declara n. 44. p. 144.
Accedens ad locum peste infectum dicitur tentare Deum, n. 20. p. 141.
Pestis tempore Medicus non conductus non existentibus aliis, potest cogi ad medendum, n. 26. p. 142.
Pestis tempore, ubi plures Medici in loco existunt, quorum nullus mederi velit, unus, aut plures cogi possunt ad medendum prout sors tulerit, n. 28. ibid.
Pestis tempore sine contagio potest cogi Medicus quilibet ad medendum, non existentibus aliis, n. 31. p. 142.
Pestis tempore Medicus potest servire per substitutum, n. 33. ibid.
Vide *Medicus.*
Pestis est magis sufficiens causa mortis, quam quædam Capitis vulnera lethalia, n. 16. p. 151.
Pestis venenum, ut venena externa, sanos Homines adoritur, n. 10. p. 158.
Pestis venenum magis juvenes & robustos inficit, quam senes, ac debiles, & valetudinarios, n. 11. ibid.
Pestis venenum qua ratione tam inter externa, quam inter interna connumerari possit, n. 18. p. 158.
Pestis venenum cur tam citò putrefactionem avertat, n. 19. ibid.
Phreneticus.
Phreneticus à mente alienatus non potest de bonis suis disponere, n. 3. p. 191.
Phreneticus præsumitur perseverare in alienatione mentis, licèt quandoque ad propositum loqui videatur, n. 8. ibid.
Phthisis.
In Phthisim labuntur Homines ex sanguinis sputo, n. 9. p. 160.
Ex Phthisi pulmonis ulcera insanabilia consequuntur, n. 10. ibid.
Qui ad Phthisim sunt propensi aër frigid⁹ ac tenuis est contrariissimus, n. 7. p. 160.
Obstructiones partium naturalium, etiamsi rebelles & contumaces sint, minus vitæ periculum habent, quam habeat Phthisis, n. 11. p. ead.
Pinguedo, Pinguis.
Pingues citius intereunt quam graciles, n. 17. p. 99.
Piscis.
Pisces ratione ætatis senilis sunt maximè noxii, n. 5. p. 109.
Piscium usus ratione morbi articularis est noxius, & idcirco fugiendus, n. 7. ibid.
Pisces malè concoquuntur, & facilè putrescunt, n. 10. p. 109.

Podagra.
Podagram Venus excitat, n. 2. p. 136.
Podagra laborans, licet non decumbat, & appareat sanus, ita tamen domi detinetur, ut non possit moveri, ne defluant humores, n. 13. p. 223.
Vide *Arthritis.*
Pœna.
Pœna verè irrogatur quando aliquid, quod proprium est, absit, vel abfuturum sit, n. 4. & n. 13. & 15. p. 242. & 243.
Pœnæ æquiparatur amissio magni lucri; n. 30. & 35. p. 243.
Pœnæ metu ad Matrimonium contrahendum nemo induci debet, n. 1. p. 242. & n. 32. p. 243.
Præmium quis referre non debet ex actu pœna digno, n. 63. p. 305.
Pœnitentia.
Pœnitentia salutaris non imponitur in dissolutione Matrimonii ob impotentiam quæ provenit à naturali impedimento, secus si ex maleficio, n. 14. & 15. p. 206.
Possessio.
Possessio probatur per publicum instrumentum adeptæ possessionis & probat ad omnes juris effectus, alio non existente in possessione, n. 5. p. 257.
Possessio Beneficii dicitur tradita capitulariter, si totum Capitulum fuit intimatum ad interveniendum, licet non omnes vocati intervenerint, nam totum jus Capituli remanet in illis, qui interveniunt, n. 8. ibid.
Possessio semel probata præsumitur usque ad obitum continuata, & suffragatur successori ad effectum obtinendi immissionem vigore gratiosæ subrogationis, n. 4. p. 265.
Possessio beneficii semel probata præsumitur usq; ad obitum continuata, n. 11. p. 283.
Possessio anterior est manutenibilis, n. 16. p. 289.
Possessio proveniens à causa infecta non est considerabilis, n. 17. ibid.
Vide *Manutentio.*
Possessio absque scientia & patientia ejus qui possidet, alteri acquiri non potest, n. 8. p. 299.
Possessionem adeptus non videtur is, qui ita nactus est, ut eam retinere possit, n. 68. p. 312.
Possessor.
Possessori sufficit excludere adversarium ex illius non jure, n. 19. p. 300.
Prægnantia, Prægnantes.
Prægnantiæ signa potiora, n. 1. p. 84.
Prægnantia certo cognosci non potest, n. 3. ibid.
Prægnantiæ signa etiam ex simplici menstruorum defectu apparere solent, n. 5. pag. 49.
Prægnantiæ signum maximum est motus in utero, n. 9. ibid.
Prægnantia infallibiliter cognosci non potest in omnibus, n. 11. p. 50.
Prægnantes quædam, etiam primis mensibus purgantur, n. 6. p. 49.
Prægnantes interdū pro non prægnantibus, & è contra, existimantur, n. 12. p. 50.
Prægnantia quamvis sit causa mediata mortis, vel impediat adhiberi remedia, non facit ut pecuniæ in societatem datæ non admittantur, n. 13. & 14. ibid.
Prægnantiā quæ signa excludant, n. 4. ibid.
Mors ex partu & prægnantia cur excipiatur in instrumento societatis officii, n. 8. p. 51.
Nullus casus datur mortis in prægnantia & partu, in quo ipse partus & prægnantia culpari non possint, n. 2. p. 61.
Prægnantia & partus non sunt causæ Mortis per se, n. 5. p. 61.
Necesse est dari in prægnantia, & partu aliquos casus pro lucro, ut contractus societatis sustineatur, n. 8. p. 62.

Prægnantia nullo tempore certò cognosci potest universaliter loquendo, n. 9. p. 67.
In instrumento societatis non possunt comprehendi omnes cas⁹ mortis in partu aut prægnantia evenientes, n. 1. p. 84.
Prægnantes omnes sanguinem habent deteriorem & non purum, n. 11. p. 105.
Præsentatio.
Præsentatio probat observantiam licet non fuerit effectum sortita, n. 11. p. 264.
Præsumptio.
Præsumptio quod filius sit mariti est juris tantum, n. 3. & 4. p. 262.
Præsumptio juris, quod filius sit mariti, cessat, probata absentia ipsius mariti de tempore conceptionis, n. 5. ibid.
Vide *infirmitas, Senectus.*
Natus præsumitur conceptus nono, vel septimo mense ante partum, n. 7. ibid.
Præsumptio sanæ mentis in Testatore deducitur ex eo quod ipse Testamentum subscripserit, & testes intervenerint, n. 18. p. 261.
Præsumptiones & conjecturæ attendi non debent ubi requiritur plena probatio, n. 8. p. 247.
Contra præsumptionem juris naturalis probatio exactissima requiritur, n. 21. p. 286.
Vide *Filius.*
Vide *Natus.*
Præsumptio cedere debet veritati, num. 6. pag. 312.
Præsumptionibus & conjecturis Copula carnalis probari potest etiam ad effectū dirimendi matrimonium, n. 4. p. 321.
Vide *Copula.*
Præsumptio adducta ad effectum incapacitatis, & privationis, debet esse concludens, & necessaria, n. 13. p. 223.
Præsumptio fundata in eo, quod potest esse, & non esse, non relevat, n. 23. p. 224.
Præsumptio una cedit pluribus, n. 25. p. 228.
Primogenitus, Primogenitura.
Primogenitus ad Sacros Ordines promotus excluditur à successione Primogenituræ habentis annexum onus ducendi uxorem non secus ac si nunquam fuisset in rerum natura, n. 1. p. 324.
Primogenitura habens onus ducendi uxorem spectat ad secundo genitum, quando primo natus fuit promotus ad Ordines Sacros, n. 2. ibid.
Qualitas uni adjecta in aliis censetur repetita quando versamur in Primogenituris, n. 5. p. 324.
Qualitas in Primogenituris attenditur de tempore delatæ successionis, n. 12. ib.
Princeps.
Principis voluntas, sive Authoritas quando adest, excludit omnem doli præsumptionem, n. 89. p. 246.
Princeps ubi est, ibi non potest committi dolus, p. 90. ibid.
Principium.
Principiū motus est ipsa Anima, n. 4. p. 128.
Probatio, Probare.
Probationis tempus potest arbitrio judicis restringi & ampliari ex rationabili causa, n. 10. & 11. p. 183.
Plura de probatione furoris & dementiæ ad annullandam professionem, n. 24. & seqq. p. 184.
Probatio probationem non excludit, n. 16. p. 188.
Probatio plena resultat in ambiguis, ex conjecturis, n. 2. p. 190.
Probationes claræ ubi haberi non possunt, sufficit quod judex vehementi opinione habeat informationem, n. 8. p. 191.
Probatio plena requiritur ad effectum invalidandi professionem, n. 16. p. 218.
Protestatio non probatur per Testes habentes interesse in causa, n. 23. ibid.
Probationes imperfectæ non junguntur ad faciendam plenam probationem nisi sint in sua specie perfectæ, n. 14. p. 223.

Probationem probatam facit publicum instrumentum, n. 1. p. 224.

Probatio contra præsumptionem *l. Miles*, §. *Defuncto*, *ff. ad Leg. Iul. de Adulter.* negatur, n. 4. p. 231.

Probatio dubia interpretanda venit contra ipsum producentem, n. 16. p. 238.

Probationes Testium invicem conquassari Reo sufficit, n. 21. p. 239.

Probationes concludentissimæ requiruntur ubi agitur de dirimendo Matrimonio, n. 7. p. 247.

Præsumptiones & conjecturæ attendi non debent, ubi requiritur plena probatio, n. 8. ibid.

Probationes tempore præfixo non faciens, non potest de judice conqueri, n. 3. p. 251.

Probatio melior dari non potest, quam propria confessio, n. 4. p. 257.

Probationibus per scripturas magis standum est, quam futuris Testium depositionibus, n. 14. p. 259.

Probatio puritatis, vel impuritatis sanguinis desumi non potest ex cohabitatione in uno, vel in alio loco ejusdem Civitatis, n. 15. ibid.

Probatio præsumitur jam facta si Testes fuerunt alias examinati, quæ melius fieri potuit, ita ut nova facultas probandi præsumatur calumniose petita, n. 3. p. 258.

Probatio filiationis quando non sit sufficiens, n. 2. p. 262.

Probatio impotentiæ viri quæ fit per inspectionem mulieris, est fallax, nec sufficit ad dissolvendum matrimonium, n. 3. p. 269. & n. 5. p. 210.

Probatio unius ex duabus Qualitatibus copulativè narratis, non sufficit ad validitatem Gratiæ, quamvis qualitas probata potuisset satis esse ad obtinendam gratiam, n. 1. p. 269.

Probatio contra propriam Confessionem non admittitur, n. 8. p. 275.

Ad probationem alicujus rei interdum singula quæ non possunt, simul unita juvant, n. 15. p. 291.

Declaratur, n. 16. p. ead.

Conjecturæ imperfectæ non conjunguntur, n. 17. ibid.

Probatio perfecta illa dicitur per quam judex inclinat ad aliquid credendum, n. 46. p. 304.

Probare tenetur quilibet intentionis suæ fundamentum, n. 38. p. 311.

Probationes concludentes requiruntur in causis separationis tori, quæ dicuntur arduæ & graves, n. 8. p. 317.

Procurator.

Procurator mandatum acceptare dicitur per comparationem quam facit in actis nomine mandantis, n. 7. p. 285.

Procuratoris revocatio non attenditur, nisi ipsi procuratori & parti colliganti fuerit intimata, n. 8. ibid.

Citatio contra procuratorem revocatum sustinetur, quando revocatio non fuit parti intimata, n. 9. p. 286.

Vide *Citatio*.

Professio, Religiosa.

Ad Professionem emittendam nõ requiritur perfectus rationis usus, n. 1. p. 100.

Ad impediendum Professionem intellectus imperfectio debet esse talis, ut auferat integrum rationis usum, sicut & in contractu Matrimonii, n. 2. ibid.

In Professione emittenda non magnus, nec omnino perfectus necessarius est discursus, n. 3. ibid.

Professio valida dicitur si emanavit in ætate legitima post annum professionis cum solemnitatibus requisitis, n. 1. p. 217.

Professio ejure communi non vitiatur per morbum quantumvis gravissimum, n. 2. ibid.

Professio vitiatur propter morbum caducum si ita disponant constitutiones Religionis, n. 3. ibid.

Consensus Religionis requiritur in Professione Religiosi, n. 5. p. 218.

Professionis actus est ultrò citroque obligatorius tam ex parte Religionis, quam Religiosi, n. 6. ibid.

Professio ut invalidetur Morbo caduco, probari debet de tempore sequutæ professionis, n. 7. ibid.

Proximior.

Proximior quis probatur, quando non comparet qui proximiorem se esse probet, n. 14. p. 195.

Proximior venit eligendus, si inter illos de parentela, ex quorum numero sit facienda electio, plures concurrant habentes qualitates requisitas à testatore, num. 1. p. 203.

Testator vocans simpliciter proximiores de parentela censetur intellexisse de proximiore gravati, num. 5. ibid.

Proximior gravati qui sit ejus hæres, præfertur in successione feudi, n. 15. ibid.

Proximior ultimo defuncto præfertur in renovatione emphyteusis, quæ fit ex æquitate, *l. 1. ff. de aqu. quotid. & æst.* n. 16. ibid.

Testator mandans eligi unum Doctorem de familia ad successionem, potest eligi Doctor etiam minus proximior, relicto proximiori, n. 20. p. 204.

Declaratur n. 21. ibid.

Proximior dicitur qui probat se esse in certo gradu, dum alius non comparet qui se proximiorem esse doceat, n. 6. p. 276.

Proximitas.

Proximitas gravati, vel gravantis, an sit attendenda, est quæstio valde controversa inter Doctores, nec facilè dignosci potest quænam opinio sit magis communis, n. 2. p. 202.

Proximitas gravati est attendenda secundum opinionem magis communem, n. 3. ibid.

Conjecturæ admittuntur ad dignoscendum an sit attendenda proximitas gravati, vel gravantis, n. 4. p. 203.

Proximitas Testatoris attenditur in primo instituto tanquam proximiore; eo verò admisso, gravati proximitas attendenda venit, n. 7. ibid.

Pubes, Pubertas.

Pubertati proximi illi dicuntur qui ab ea solum distant per sex menses, n. 4. p. 192.

Pubertati proxima dicitur mulier quæ in undecimo, vel circa duodecimum annum, est constituta, secundum aliquos, n. 7. p. 215.

Pubertati proximus dicitur qui ab illa distat solum per sex menses, vel minus, secundum aliquos: & hæc opinio venit amplectenda, n. 8. & 11. p. 215. & 216.

Et tenetur communiter à Doctoribus, n. 12. p. 216.

Et approbatur à Rota Rom. n. 13. ibid.

Pubertati proximus dicitur qui est circa finem pupillaris ætatis vel ipsam excessit per tres dies secundum Hostiens. n. 10. ibid.

Pubertatis tempus anticipare potest coëundi potentia, n. 16. ibid.

Pubertas in muliere requirit ætatem duodecim annorum, n. 2. p. 289.

Puer, Puella.

Pueri ob nimiam frigiditatem & humiditatem cerebri Epilepsiæ obnoxii sunt, n. 14. pag 3.

Puer valet manens in utero, ut Mater valet, n. 6. p. 129.

Puer non præsumitur aliquid fecisse dolosè contra Præceptũ Testatoris, n. 91. p. 246.

Puer natus ex uxore etiam adultera censetur mariti, n. 3. p. 262.

Puella quæ patitur se explorari & tangi à viris ad referendum ejus virginitatem, non discreta, sed innocens & imbecillis judicii ex tali permissione apparet, n. 25. p. 217.

Puella impubes non potest contrahere matrimonium, nisi sit viri potens, & discretio suppleat ætatem, num. 1. 17. & seqq. p. 215. & 216.

Puella fugit senis amplexum, n. 48. p. 312.

Puerperæ.

Puerperæ nisi in partu ritè expurgentur, multis malis conflictantur, n. 1. p. 21.

Puerperium.

Puerperii tempus secundum Hippocratem ad quem diem extendatur, n. 6. p. 105.

Puerperium vulgò *Capoparto* appellatur, n. 9. p. 230.

Pulchritudo.

Pulchritudo non consideratur nisi in magno corpore, n. 3. p. 114.

Pupillus.

Pupilli melius, & securius penes matrem educantur, n. 1. p. 277.

Utilitas magna ex omnibus partibus movere debet animum judicantis in arbitrando loco, ubi pupillus sit educandus, n. 2. ibid.

Pupillis æqualiter providere semper fuit præcipuum Legislatoribus, nedum ut alantur, sed ut liberalibus artibus instituantur, n. 4. ibid.

Pupillus educandus est ibi, ubi ejus jura validus defendi possunt, absque impensa, ac etiam patrimonii diminutione, n. 8. ibid.

Q.

Quadrimestris.

Quadrimestris partus non est vitalis, n. 5. p. 291.

Quæstionis tormentum.

Quæstionis tormento exponi non debent, qui thorace sunt angusto, n. 5. p. 69.

Pectoris partes & musculi maximè in chordæ tormento anguntur & distenduntur, n. 3. ibid.

A chordæ tormento immunes esse debent qui cauteria gestant in brachiis, n. 4. ibid.

Qualitas.

Qualitas quando est fundamentum alicujus probari concludenter, & non præsumptivè, n. 2. p. 222.

Qualitas in una parte dispositionis adjecta, non censetur repetita in alia, n. 26. p. 204.

Qualitas uni nominato adjecta non censetur repetita in aliis postea nominatis, n. 27. ibid.

Qualitatis repetitio cessat, ratione evitandi absurdum, n. 28 ibid.

Qualitas morbi non probatur nisi à Peritis, n. 8. & 9. p. 208.

Qualitas morbi ex accidentibus potissimum dignoscitur, n. 15. p. 218.

Qualitas morbi doloribus maximè ostenditur, n. 15. p. 272.

Qualitas narrata Papæ in impetratione gratiæ est plenè justificanda, n. 3. p. 283.

Qualitas narrata Papæ non est justificanda, si soleat Papa absque dicta qualitate gratiam concedere, n. 14. ibid.

Qualitas animi non potest aliter probari, quam per actus exteriores, n. 9. p. 274.

Qualitas ubi ad certum effectum requiritur, non est curandum de modo illam adimplendi, dummodo habeatur, n. 8. p. 277.

Qualitas adjecta uni verbo, illud qualificat, & actum in diversa specie reponit, n. 9. p. 279.

Qualitas requisita à Testatore certo tempore, debet in eo verificari, n. 14. p. 293.

Qualitas legitimitatis expressa in certo gradu substitutionis, an censeatur repetita in aliis, num. 22. 23. & 24. pag. 294. & seq.

Dictio, *ut suprà*, repetit qualitates antea requisitas, n. 25. p. 294.

Qualitatem non habens eo modo quo testator requisivit, non excludit substitutum, n. 15. p. 293.

Infirmi-

Infirmitatis qualitas probatur per testes deponentes de visu & publico auditu, n. 10. p. 295.
Vide *Infirmitas.*
Qualitas infirmitatis narrata in impetratione gratiæ est justificanda, num. 13. & seqq. p. 296.
Qualitas uni adjecta in aliis censetur repetita quando versamur in Primogenituris, n. 5. pag. 324.
Qualitas primo adjecta regulariter in omnibus repetita censetur, n. 7. ibid.
Qualitas primò adjecta tunc maximè in omnibus repetita censetur quando eadem concurrit ratio, n. 8. ibid.
Qualitas in Primogenituris attenditur de tempore delatæ successionis, n. 12. ibid.

Quinquemestris.
Quinquemestris partus non est vitalis, n. 17. p. 195.
Quinquemestris partus, secundum aliquos est vitalis, n. 10. p. 231.
Quinquemestris partus & quinque dierum solatium, non est naturalis nec vitalis, n. 8. ibid.
Vide *Partus.*

R.

Ratio.
Ratio & Memoria habent distinctas sedes, n. 6. p. 32.
Ratio & memoria requirunt instrumenta diversimodè temperata, n. 7. ibid.
Ratio de necessitate non læditur, etiamsi memoria in totum deperdita sit, n. 8. ibid.
Ratio cum memoria amittitur, si frigida intemperies nimium intendatur, n. 13. pag. 33.
Ratione illæsa permanente, imaginatio lædi potest, n. 5. p. 32.
Vide *Imaginatio.*
Ratio plus læditur in soporosis affectibus, quam in phrenitide, n. 6. p. 57.
Rationis usus perfectus non requiritur ad professionem emittendam, n. 1. p. 100. & n. 9. p. 102.
Vide *Professio Religiosa.*
Rationis usum actus non excludentes, & intellectus, seu mentis exilium non inducentes testamenti factionem non tollunt, n. 11. p. 217.
Rationis usus ac judicii non excluditur actu impatientiæ ex morbi sævitia causati, n. 13. p. 252.

Recidiva.
Recidiva brevi tempore superveniens, præsumitur ex prima causa, n. 6. p. 186.

Redhibitoria actio.
Redhibitoria utilis datur etiam in libris, quando propter vitium latens expedit eos non habere, vel multum impeditur eorum usus, n. 1. p. 202.
Vide *Vitium.*
Redhibitoria datur in totum quando libri sunt venditi unico pretio, & unus sine alio manet imperfectus, n. 6. ibid.
Redhibitoria non datur emptori scienti vitium, n. 7. ibid.
Redhibitoria cessat quando vitium supervenit, n. 8. ibid.
Temp⁹ sex mensium Redhibitoriæ præfinitum, currit à die scientiæ, n. 9. ibid.
Redhibitoria non habet locum quando vitium est modicum, n. 10. ibid.

Regula.
Regula non coarctatur si afferantur aliqui casus exempli gratia, n. 69. p. 245.
Regula Cancellariæ de non judicando juxta formam supplicationis, quando cesset, n. 28. p. 285.
Et qualiter sit intelligenda, n. 30. ibid.

Relatio.
Relatio fit ad proxima, non autem ad remota, n. 11. p. 324.

Reminisci.
Reminisci & Recordari quid sint, n. 10. pag. 32.
Reminisci & Recordari non est simpliciter idem, n. 9. ibid.

Remissoria.
Remissoria non conceditur sine fumo, quando materia est objectiva, n. 2. p. 258.
Remissoria non datur si illa tendat ad detegendam falsitatem, cujus fumus non datur, n. 6. ibid.
Remissoria non conceditur, si insurgat præsumptio, quod articuli sint potius imaginarii quam veri, & quando dicta præsumptio oriatur, n. 9. ibid.
Remissoria non datur ad probandam rem inverisimilem, & quasi impossibilem, n. 13. ibid.
Remissoria, ad probandum contrarium ejus, quod quis fuit confessus, non conceditur, n. 9. p. 275.

Renunciare, Renunciatio.
Renunciatio est res gravis, nec de facili admittenda, n. 3. p. 156.
Si ex causa morbi renunciare licet Episcopatui, videndum primò an morbus sit sanabilis, necne, n. 1. ibid.
Renunciare Episcopus non potest Episcopatui ex omni infirmitate, sed ex illa, ex qua redditur inhabilis ad exercenda munera Episcopatus, n. 4. ibid.
Renunciari potest Episcopatui ob aëris intemperiem, n. 5. p. 166. & n. 14. p. 167.
Vide *Aër.*
Renunciatio Episcopatus si fieri potest ob Cæcitatem, poterit etiam fieri propter periculum ejusdem cæcitatis, n. 7. pag. 166.
Vide *Cæcitas.*
Renunciare potest quilibet favori suo, n. 13. p. 276.
Renunciari non potest juri habenti aliquam mixturam cum honore, & voluntate Testatoris, n. 14. ibid.

Res judicata.
Res judicata resultans ex non prosequutione appellationis, exequenda venit non secus ac si appellatio non fuisset interposita, n. 5. p. 285.
Stante re judicata, merita causæ non sunt amplius discutienda, n. 16. p. 286.

Residentia, Residere.
Necessitas corporis ut excuset à Residentia debet esse rationabilis, & talis quòd per alias personas non possit tractari, n. 5. p. 197.
Causa justa non excusat à Residentia nisi etiam concurrat licentia Superioris, n. 8. ibid.
Fructus non Residenti non debentur, n. 1. ibid.
A Residentia non excusatur absens ob negotium quod per procuratorem gerere poterat, n. 6. ibid.
Lis quando sit legitima causa absentiæ, seu non residentiæ in beneficio, num. 9. ibid.
Vide *Distributiones quotidianæ.*
A Residentia excusant infirmitas, seu corporis necessitas, vel evidens Ecclesiæ utilitas, n. 4. ibid.
Vertigo, & stomachi debilitas quando excusent à Residentia, n. 1. p. 207.
Residere, & interesse, differunt, n. 5. p. 209.
Decretum directum ad Residentiam, non est trahendum ad interessentiam, n. 6. ibid.
Capitula Ecclesiarum non possunt condere statuta super Residentia, n. 10. ibid.
Senio confecti, etsi non resideant, non admittunt distributiones, n. 7. p. 208.

Resignare, Resignatio.
Resignatio Officii coram Notario & Testibus valet quando in ejus erectione id fuit cautum, n. 3. p. 288.
Resignatio Officiorum potest non admitti à Superiore, quando potest dubitari, quod illa fiat in fraudem imminentis vacationis, n. 11. ibid.
Vide *Officium.*

Respiratio.
Respirationis privatio est ipsa mors, n. 16. pag. 131.
Respirationis & pulsus, est una eademque necessitas, n. 17. ibid.
Sine respiratione Homo vivere non potest ne per momentum quidem, n. 14. p. 162.
Potest quis sine apparente respiratione vivere, nunquam autem sine transpiratione, quæ non apparet, n. 17. ibid.
Respiratio quatuor partium officio fiat, n. 18. ibid.
Quomodo fiat, ut sine apparente respiratione homo per aliquod tempus vivat, n. 19. ibid.
In Respiratione magis læduntur Viri, quam mulieres, n. 11. p. 176.

Restituere in integrum.
Restituitur quis ex causa, ut Conditio habeatur pro impleta, n. 84. p. 246.
Non restituitur Minor in integrum si transgrediatur voluntatem Testatoris in committendo, n. 79. ibid.
Restituitur Mulier adversus solutionem, non autem adversus Matrimonium, n. 92. p. 247.

Restitutio in integrum.
Restitutio in integrum competit minori, qui omittit adimplere ordinata à Testatore, n. 78. p. 246.
Absque Restitutione in integrum succurritur minori, qui omisit implere præceptum Testatoris, n. 83. ibid.
Restitutio in integrum quæ conceditur Minoribus, est favorabilior illa, quæ conceditur absentibus, n. 86. ibid.
Restitutio in integrum Minori cuilibet competit, etiamsi agatur de commissione, non autem est de omissione, n. 94. p. 247.
Restitutio in integrum peti & terminari debet infra quadriennium à tempore quo lapsus fuit annus, vel biennium, n. 4. p. 285.

Resurrectio, Resurgere.
Resurrexisse mortuum qui vult probare, tenetur ante probare illius mortem, n. 1. p. 161.
Resurrectio probari non potest, morte non probata, n. 9. p. 162.
Resurrectio mortuis tantum hominibus competit, n. 10. ibid.
Resurrectionis non sunt capacia Bruta mortua, n. 11. ibid.

Retentio.
Retentio non competit quando creditum non est omnino certum, clarum, & liquidum, n. 18. p. 300.

Retrotractio.
Retrotractio non habet locum quando res devenit ad statum à quo incipere non potest, n. 25. p. 262.
Retrotractio in actu conditionali retrotrahi non potest in præjudicium ejus, cui medio tempore fuit jus quæsitum, n. 26. ib.

Reus.
Reus in suis exceptionibus fungi debet partibus actoris, n. 39. p. 311.
Reo sufficit testium probationes invicem conquassari, n. 21. p. 239.
Reo sufficit excludere adversarium per non jus ipsius, n. 19. p.

Robur.
Robur Senectuti adjungi non potest, n. 12. p. 98.
Ob virium robur aliquando Homines in morbis diutius vivunt, quam deberent, & è contra, n. 4. ibid.
Ratione majoris, vel minoris vigoris unus eidem causæ magis, aut minus resistere potest, quam alius, n. 11. ibid.
Robur nullum habent senes, n. 5. p. 175.
Vis ubi major est, celeritatem etiam operationis esse oportet, n. 15. p. 177.
Robur virium necessarium est ad vitam traducendam, n. 13. p. 130.

Vires in Senibus non præsumuntur, n. 21. pag. 155.

Rolandus.

Rolandus *conf.* 44. *lib.* 4. declaratur, n. 15. p. 256.

Roma.

Romana Civitas omnibus præcellit, litteris, & bonis moribus; in qua Gymnasia, & Academiæ, Seminaria, & Ludi-Magistri florent; qui Pueris summa cum diligentia, & amore assistunt, & invigilant, ut Virtutibus illos imbuant, & exornent, n. 3. p. 277.

Romanum cœlum, cui dubium est quod aliis præferendum sit, circa aëris temperiem, & situs præstantiam, & rerum affluentiam pro salute corporis tuenda, n. 6. ibid.

S.

Sævitia.

SÆvitiam Viri, uxori alleganti onus probandi incumbit, n. 1. p. 249.

Sævitia Viri ad effectum separationis Tori, quæ causa est gravis & ardua, plenè & concludenter probari debet, n. 2. ibid.

Sævitia Viri ad inducendam separationem Tori, magna esse debet, n. 3. ibid.

Sævitia Viri in uxorem non inducitur ex unico actu, sed inspicitur an adsit consuetudo & frequentia, n. 9. p. 250.

Sævitia ad effectum separationis Tori, probari debet talis, ut sit apta incutere metum gravem & cadentem in Virum constantem, n. 10. p. 317.

Adeò ut non possit mulieri trepidanti consuli per cautionem, & n. 11. ibid.

Sævitiæ unicus actus licet atrox, non est sufficiens pro separatione Tori, num. 12. ibid.

Salus.

Saluti alienæ prospicere nullus tenetur periculo propriæ, n 18. p. 141.

Dic ut n. 42. & 45. p. 144.

Primum charitatis opus est propriæ salutis curam gerere, n. 19. p. 141.

Salus publica privatæ saluti anteponenda, n. 37. p. 143.

Salutis publicæ interesse præponderat cuicunque exceptioni in contrarium, n. 42. p. 144.

Nullus tenetur ob Corporis salutem recuperandam, remedium admittere asperum & summi cruciatûs, n. 14. p. 174.

Sanatio.

Sanationes instantaneæ in morbis longis non fiunt naturaliter; quamvis fiant in acutis, n. 1. p. 9.

Sanatio instantanea in morbis diuturnis naturæ repugnat, n. 7. p. 12.

Ad celeres sanationes quæ conditiones requirantur ex parte naturæ, n. 6. ibid.

Sanatio miraculosa.

Sanationes quæ ob aliquam crisim præcedentem referri possunt ad opus Naturæ, non judicantur miraculosæ regulariter, n. 10. p. 2.

Sanationes miraculosæ debent fieri in instanti & esse perfectæ, n. 5. p. 7.

Sanatio miraculosa fit in instanti, & absq; ulla naturæ operatione, n. 5. ibid.

Sanationes miraculosæ circa morbos difficiles contingunt, n. 6. p. 8.

Sanationes instantaneæ, ut miraculosæ dicantur, quas conditiones requirant, n. 3. p. 9.

Sanationes instantaneæ in morbis longis, sunt miraculosæ, n 1. ibid.

In Sanationibus miraculosis duo de necessitate concurrere debent, n. 1. p. 13.

Ars & Natura excludi debent in probandis Sanationibus miraculosis, n. 1. p. 15.

Sanatio miraculosa debet esse undequaque perfecta, n. 17. p. 17.

Sanationes multæ miraculosæ existimantur de quibus jure dubitari potest, num. 6. p. 16.

Quæ conditiones observandæ sint in sanationibus miraculosis, n. 7. ibid.

Sanguis.

Caro nihil aliud est quam sanguis concretus, n. 2. p. 70.

Sanguis coagulatur ob fibras, n. 15. p. 72.

Sanguinis missio sic interdum necessaria est, ut ea omissa, aut retardata, ægri aliquando pereant, n. 5. p. 73.

Historia Galeni ad propositum, n. 1. ib.

Vide *Medicus.*

Sanguinis fluxus in Puerpera qualis, ac qualis in menstruata, n. 8. p. 135.

Sanguis extravenatus in jugulo repertus, non solum ex strangulatione per vim externam facta, sed etiam ex ea quæ per vim internã fit, adnotari solet, n. 5. p. 81.

Sanguinis promptuarium sunt vena & arteria magna, n. 2. p. 85.

Sanguinis sputum semper malũ, n. 3. p. 159.

Ex sanguinis sputo Homines in Phthisim labuntur, n. 9. p. 160.

Sanguinis effluxio in Muliere quæ abortivit, & febri laborat, non febri, sed abortui tribui debet, n. 11. p. 220.

Sanguine purus quis præsumitur, dum non probatur contrarium, n. 1. & 7. p. 258.

Sanguinis impuritas probatur ex sola fama & æstimatione, n. 16. p. 258.

Sanitas.

Sanitatem perfectam non probant, deambulare, exire domo, & actus similes, cum fieri possint, etiam ab infirmis pro recuperanda valetudine, n. 11 p. 208.

Sanitas senis non est absolutè Sanitas, n. 14. p. 98.

Sanus, Sanatus.

Sanatus quis dicatur, n. 8. p. 111.

Sanus quandonam quis dici debeat, n. 9. ib.

Sarnensis.

Sarnensis, *in loco hic allegato*, declaratur, n. 15. p. 314. & n 10. p. 318.

Sciatica.

Sciatica inter articulares omnes dolores, molestior & contumacior est, n. 7. p. 10. & n. 2. p. 11.

Ex Sciatica ægrotantes sæpissimè claudi fiunt, n. 8. p. 10.

Sciatica Vere exacerbatur, aut de novo prehendit, n. 10. ibid.

Vide *Podagra.*

Scriptura privata.

Scriptura privata uti de antidata suspecta in concursu publici instrumenti, non est attendenda, n. 6. p. 299.

Semen.

Semen humanum cum brutino commixtum an aliquid generare possit, n. 1. & 2. pag. 38.

Nihil in principio conceptionis formatur quod ex semine non fit, n. 12. p. 40.

Semen maris est principium formationis fœtus, n. 6. p. 71.

Declaratur, n. 11. p. 72.

Semen prope uterum emissum absque penis intromissione, an sufficiat ad conceptionem, n. 1. p. 76.

Vide *Uterus.*

Seminis tenuissimi spiritus ne per momentum quidem possunt in aëre externo conservari, n. 6. p. 77.

Seminis à mare effusio, & attractio ab utero, non sufficiunt ad hoc ut conceptio sequatur, n. 8. p. 78.

Si Seminis effusio prope uterum sufficeret ad conceptionem, supervacanea esset maris & fœminæ conjunctio per penis intromissionem in uterum, n. 7. & 11. p. 77. & 78.

Ex parte tantum feminis fieri potest conceptio, n. 13. p. 78.

Seminis attractio fit ab ipso utero appetitu sensitivo moto ad ipsum attrahendum, n. 15. p. 79.

Ex qualitate carnium senilium habetur qualitas seminis senilis, n. 11. p. 154.

Semen est sanguis exquisitè coact⁹, n. 12. ib.

Senex.

Senes ex confirmatis & diuturnis morbis secundum naturæ ordinem non convalescunt, n. 1. p. 5.

Senes frigidis morbis corripiuntur, n. 6. ib.

Senes conflictantur morbis nervosarum partium, n. 9. ibid.

Morbi increscentes in senibus, qui? n. 10. p. 6.

Senes ex articulorum morbis non convalescunt, n. 3. p. 6.

In senibus dolores coxendici fiunt maximè diuturni, n. 5. p. 11.

Senes sani dicuntur, licet debiles sint, n. 5. pag. 132.

Senes generare possunt quandocunque possunt coire, n. 1. p. 153.

Non est quid rarum & insuetum, sed naturale quod senes etiam in ætate decrepita generare possint, n. 2. ibid.

Vide *Generare.*

Senes multiplici ex causa sunt inepti ad Generationem, n. 9. p. 154.

Ex ipsa rei natura fit, ut senes transacto anno quinto supra sexagesimum, non sint amplius apti ad generandum, n. 10. ibid.

Vires in senibus non præsumuntur, n. 21. p. 155.

Senibus est familiaris visus obtusus, n. 12. p. 166.

Vide *Visus.*

Senes nulli robur habent, n. 5. p. 175.

Senis sanitas non est absolutè sanitas, n. 14. pag. 98.

Senes minima causa malè accipit, n. 15. pag. 99.

Senibus parum cibi offerri debet, *sed optimi succi, ob caloris imbecillitatem*, n. 12. p. 109.

Senes etiam decrepiti de Jure Canonico possunt Matrimonium contrahere, nisi alio impedimento laborent, n. 25. p. 256.

Senex dici non potest qui quinquagesimum annum non excedit, n. 24. p. 204.

Senex an quis dicendus sit, judicis arbitrio relinquitur, n. 25. ibid. n. 9. p. 276.

Senex mala valetudine affectus inhabilis reputatur ad generandum, n. 6. p. 325.

Senium, Senectus.

Senium & decrepitas, quæ ætas dicatur, n. 3. p. 5.

In senio dolores coxendici sunt diuturni, n. 5. p. 11.

Senium cur sit legitima causa obtinendi coadjutorem, n. 2. p. 120.

Vide *Venus.*

Ex senectutis culpa visus præ omnibus sensib⁹ detrimentum recipit, n. 10. p. 166.

Vide *Visus, Visio.*

Senectus retardatur, aut acceleratur pro majori, aut minori virium robore, n. 5. p. 167.

Senectus ætati consistentiæ comparata, viribus illi omninò cedit, n. 3. p. 175.

Senectuti robur adjungi non potest, n. 12. p. 98.

Senectus ipsa est morbus, n. 5. p. 208.

Senio confectus dicitur Octogenarius, n. 4. ibid.

Senio confecti, etsi non residerant, non amittunt distributiones, n. 7. ibid.

Senio, vel morbo impeditus lucratur distributiones quotidianas, n. 1. ibid.

Vide *Distributiones, Residentia.*

Senectus, vel absentia, aut alia similis impossibilitas accessus ad uxorem, faciunt cessare præsumptionem, quod filius sit mariti, n. 5. p. 262.

Sententia.

Sententia non est præcipitanter ferenda in his quæ concernunt periculum animæ, n. 9. p. 196.

Sententiæ validitas colligitur ex revolutione actorum, n. 1. p. 251.

Sententia præcipitanter lata, est nulla, & invalida, n. 2. ibid.

Sententia tribuit aliqualem præsumptionem boni juris, etiamsi ab ea fuerit appellatum, n. 7. p. 207.
Sententia transit in judicatum si appellans intra triginta dies non redeat pro apostolis, vel causam committi non faciat, n. 1. p. 285.
Vel si infra annum, & ex causa, biennium non fuerit appellationem prosequutus, n. 2. ibid.
Sententiæ validitas colligitur ex revolutione actorum, n. 6. ibid.
Sententia lata eadem die qua fuit inhibitio præsentata, præsumitur lata ante executionem inhibitionis, n. 12. p. 286.
Sententia injusta executionem non meretur, n. 1. p. 313.

Septimestris.

Septimestris pro ratione nascitur, n. 5. p. 66.
Quisnam septimestris ab Hippocrate dicatur pro ratione natus. n. 6. ibid.
Septimestres utplurimum intereunt, & ex multis pauci servantur, n. 10. p. 68.
Septimestres omnes inabsoluti nascuntur, & nullam firmitudinem habent, n. 11. p. ead.
Septimestris fœtus, ex Communi est vitalis, n. 1. p. 128.
Septimestres fiunt à fortitudine virtutis, n. 11. p. 130.
Septimestres ob eorum fortitudinem ortum in septimo accelerant, n. 12. p. 150.
Septimestres licet utplurimum non vivant, non omnes rejiciuntur tanquam non vitales, n. 12. p. 156.

Septuagenarius.

Septuagenarii prolem aliquando susceperunt, n. 12. p. 325.

Servitium.

Servitium præstitum fuisse Ecclesiæ à possessore beneficii habentis servitium annexum præsumitur, n. 12. p. 253.
Vide *Beneficium.*

Sexagenarius.

Sexagenarii viri vegetæ virtutis generare possunt, n. 1. p. 41.
Sexagenarii & ætate majores coire, & generare possunt, n. 2. p. 132.
Declara, ut n. 7. ibid.
Sexagenarius Matrimonium contrahere non impeditur, n. 19. p. 256.
Sexagenarius suscipiendæ prolis spe destitutus non dicitur, n. 20. ibid.
Sexagenarii à contrahendo Matrimonio arcebantur ex rigore Legis Papiæ Popeæ, n. 21. ibid.
Sexagenarius non caret facultate generandi, n. 26. ibid.
Sexagenarium non esse habilem ad generandum de jure præsumitur, num. 3. pag. 325.

Sextimestris.

Sextimestris dicitur abortivus, n. 1. p. 66.
Vide *Partus.*

Signatura.

Supplicationis sola signatura sufficit quando non agitur super canonizatione gratiæ, sed super absolutoria, quam quis petit tanquam possessor, n. 29. p. 284.
Vide *Gratia.*

Similitudo.

Similitudo natorum secundum communem opinionem dependet ab imaginatione matris, n. 1. p. 111.
Similitudo nati ad præsumptum parentem nihil relevat, & cur, n. 2. ibid.
Experientiæ plures comprobantes similitudinem Natorum esse ab imaginatione: remissive, n. 3. p. 112.
Similitudo duplex est, naturalis, & accidentalis, n. 4. ibid.
Nunquam determinari potest, an similitudo de qua agere contingit, sit naturalis, vel accidentalis, n. 5. ibid.
Similitudo est effectus patens, ad suas naturales causas referendas, num. 6. ibid.
Imaginatio, dato quod sit causa similitudinis Natorum, est solum accidentalis causa, n. 10. p. 112.
Vide *Imaginatio.*
Similitudo non consideratur solum inter Parentes, & filios, sed etiam inter fratres, & inter alias personas, n. 12. ibid.
Causatorum consimilium causæ debent esse consimiles, n. 13. ibid.
Vide *Causa.*
Similitudo semper probare debet filiationem, n. 15. p. 113.
Similitudo ad nullam aliam causam referri potest, quam ad facultatem formatricem residentem in semine progenitorum, n. 16. ibid.
Similitudo non est sufficiens conjectura ad probandam filiationem, n. 9. p. 211.
Similitudo nati indicat filiationem ejus, cujus faciem repræsentat, n. 11. p. 272.
Vide *Filiatio.*
Garamantes, & superioris Lybiæ populi ex similitudine formæ proprios liberos agnoscunt, n. 12. ibid.
Similitudo natorum non est levis, sed urgentissima conjectura ad probandam filiationem, n. 13. ibid.
Similitudo natorum non à simplici imaginatione, sed magis ab insiti temperamenti convenientia regulariter proficiscitur, n. 14. ibid.
Similitudo per se non præbet conjecturam relevantem filiationis, n. 14. p. 291.
Similitudo ex imaginatione Mulieris concipientis causari solet, juxta Juristarum sententiam, n. 7. p. 307.
Vide *Assimilatio.*

Societas.

In Societatis instrumento non possunt comprehendi omnes casus mortis in partu aut prægnantia evenientes, n. 1. pag. 54.
Vide *Prægnantia.*
Vide *Mors.*
Vide *Abortus.*
Societatis Officii lucro locus non est in casu excepto in instrumento, n. 1. p. 56.
Contractus societatis officii unde redditur licitus, n. 9. p. 105.
In instrumento societatis quinam mortis casus in partu excipiantur, n. 1. p. 106.

Solutio.

Solutio plures in partes divisa, incommodissima est Creditori, n. 22. p. 311.

Somnus.

Somni innaturales sunt conjuncti cum febre utplurimum, n. 8. p. 44.
Somno naturali oppressus non habet rationis usum, & comparatur dementi, aut mortuo, n. 3. p. 57.
Vide *Sopor.*

Sopor.

Soporosi affectus omnes conveniunt in sensuum internorum læsione, n. 1. p. 56.
Soporosi affectus spoliant hominem rationis & memoriæ usu, n. 2. p. 57.
Soporosi affectus apoplexiæ finitimi sunt, & tunc interficiunt, cum in apoplexiam terminantur, n. 4. ibid.
In soporosis affectibus Ratio magis læditur quam in phrenitide, n. 6. ibid.

Soror.

Sorores germanas esse quasdam mulieres probatur ex fide Baptismi, in qua filiæ eorundem parentum enunciantur, n. 15. p. 321.
Sorores esse probantur mulieres ex eo quod uti tales sese tractarunt, n. 6. ibid.
Sorores esse probantur mulieres ex testibus deponentibus quod uti tales ab eorum parentibus fuerunt tractatæ, n. 17. ibid.
Sorores esse probantur mulieres ex communi reputatione & tractatu, n. 18. ibid.
Sororem Testatoris aliquam esse probatur ex eo quod Testator illam pro tali in Testamento nominaverit, n. 5. p. 276.

Spiritus.

Lectionis exercitium plurimos absumere potest spiritus, n. 1. p. 79.
Vide *Lectio.*

Sponsalia.

Sponsalia dissolvi possunt etiam juramento firmata ob timorem infectionis, num. 6. pag. 54.
Sponsalium dissolutio quid, n. 4. ibid.
Sponsalia non dissolvuntur Ordine non sacro superveniente, n. 54. p. 244.
Sponsalia etiam juramento firmata dissolvuntur propter fœditatem notabilem, vel oculorum, aut nasi amissionem aliamve gravem turpitudinem supervenientem, n. 67. p. 245.
Sponsalia dissolvuntur propter Paralysim, vel Lepram supervenientem, n. 68. ibid.
Sponsalia dissolvuntur propter Epilepsiam, n. 71. ibid.
Sponsalia dissolvuntur si os male oleat, nec arte Medica curari possit, n. 72. ibid.

Sponsalitia largitas.

Sponsalitia largitas facta dicitur ob causam Matrimonii, n. 31. p. 311.
Sponsalitiam largitatem ut lucretur uxor, non sufficit præsumptio Consummationis Matrimonii, deducta ex eo quod sponsus domum sponsam adduxerit suam, n. 36 ibid.
Matrimonii conditio, quæ adjecta intelligitur in sponsalitia largitate, non dicitur perfecte adimpleta, nisi sequatur Matrimonii consummatio, n. 32. ibid.

Sponsus, Sponsa.

Sponsi interdum ex nimis frequentato coitu non generant, n. 15. p. 172.
Sponsi aliquando non generant ob disconvenientiam naturæ & seminis, n. 17. ibid.
Sponsi per verba de futuro possunt recedere à Contractu, quando devenit ad notitiam, alterum eorum laborare aliquo gravi morbo, qualis diceretur v. g. Lepra, morbus Gallicus, morbus caducus, gravis oris fœtor, deformitas, & similia, n. 12. p. 253.
Sponsa tenetur probationibus urgentioribus Matrimonii consummationem justificare, quando militant præsumptiones in contrarium, n. 50. p. 312.
Vide *Matrimonium.*
Sponsa tenetur ad domum viri accedere, & cum eo habitare de jure naturali, divino, & positivo, n. 51. ibid.

Spurius, Spuria.

Spurii de jure Civili nihil ex bonis paternis prætendere possunt: de jure autem Canonico sola alimenta, n. 14. p. 211.
Spuriis non suffragatur legitimatio obtenta absq; mandato patris post ipsius obitum, pro successione, n. 15. ibid.
Vide *Successio.*
Spuriæ dotem assignare tenetur hæres avi, in subsidium, n. 19. p. 272.

Sputum.

Sputum sanguinis semper malum, n. 3. p. 159.
Vide *Sanguis.*

Statutum.

Statutum Urbis *lib.* 1. *cap.* 131. ut habeat locum requiritur Matrimonii consummatio, n. 2. p. 266.
Statuti Urbis vigore *lib.* 1. *cap.* 131. Mulier prætendens lucrum dotale, tenetur concludenter probare Matrimonium fuisse consummatum, n. 3. ibid.
Uxor mortuo marito potest prætendere lucrum dotale ex dispositione Statuti Urbis *lib.* 1. *c.* 131. n. 1. ibid.
Statutum Urbis *lib.* 1. *cap.* 131. defert lucrum dotis post consummatum Matrimonium, & n. 1. & 3. p. 267.
Statuti Urbis vigore *lib.* 1. *cap.* 131. lucrum dotale debetur uxori, si per ipsam non steterit quominus Matrimonium consummaretur, n. 9. p. 268.
Statuti vigore si aliquis prætendat aliquid ad se spectare, debet probare quod interve-

interveniant omnes qualitates à Statuto requisitæ, n. 10. ibid.
Statutum permittens quod filii familias possint se obligare, intelligitur quando se obligant ratione Artis, n. 13. p. 279.
Statutum Bononiæ vetat debitum ultra summam centum librarum probari per Testes, n. 5. p. 315.
Statuto Bononiæ non obstante *sub rubr. de Probation.* Debitum ratione administrationis probari potest per testes, etiamsi excedat summam centum librarum, n. 6. ibid.
Statutum Bononiæ vetans debitum libras centum excedens probari per testes, non procedit in casu probationis mixtæ resultantis partim ex testibus, & partim ex instrumentis, n. 7. ibid.
Statutum Bononiæ mandat Hæredem teneri reddere rationem administrationis defuncti, n. 27. p. 316.
Statutum Bononiæ *lib. 4. de testam. §. si vero, & §. si aliqua*, inducens certam formam testandi respicit certum effectum, scilicet obviandi fraudibus, n. 19. p. 320.
Forma inducta à Statuto ad effectum obviandi fraudibus, adimpleri potest per æquipollens, si effectus sequatur, n. 20. ibid.
Statutum Bononiæ *rubr. de probat. §. præterea, lib.* 2. declaratur, n. 21. ibid.
Casus mixtus non comprehenditur sub dispositione Statuti, n. 22. ibid.
Statutum excludens certas probationes, intelligitur nisi illæ adminiculatæ sint alio probationum genere, n. 23. ibid.
Solemnitas requisita à Statuto relaxatur tempore necessitatis, n. 24. ibid.
Sterilitas.
Sterilitas insanabilis per carunculam excitatur, n. 5. p. 124. Contrar. n. seq.
Vide *Caruncula*.
Sterilitatem Medicamenta inducentia licet aliquando propinare, n. 11. p. 24.
Vide *Medicamentum*.
Sterilitas à morbo Gallico facile inducitur, n. 6. p. 168. Vide, n. 10. p. 181.
Sterilitas, quæ potest remediis tolli, non impedit generationem, n. 6. p. 322.
Sternutatio.
Sternutatio superveniens in partu difficili cur bona, n. 18. p. 18.
Stomachicus.
Stomachici qui? remissive apud Galenum, n. 6. p. 120.
Stomachici qui dicantur, n. 10. p. 133.
Strangulatio.
Ex strangulatione etiam per vim internam facta sanguis extravenatus interdum deprehenditur, n. 5. p. 81.
Signa animadversa in cadavere hominis per vim externam strangulati, n. 6. ibid.
Strangulatio per vim externam procurata præcludit vias spiritui vitali, unde animal suffocatur, n. 7. p. 82.
Stuprum.
Stuprum non causatur ex attentatione facta à pueris, n. 9. & 10. p. 214.
Ad probationem stupri admittuntur mulieres viles & inhonestæ, & probant cum tormentis, & junctis adminiculis, n. 8. ibid.
Vide *Virgo*.
Subreptio.
Subreptio excluditur ex eo quod Princeps potuerit saltem in genere habere notitiam de eo quod tacitum est, num. 13. pag. 296.
Vide *Derogatio*.
Vide *Gratia*.
Subrogatio.
Subrogatio est danda collitiganti, ne detur novus collitigans, n. 1. p. 207.
Subrogatio non debet dari calumnioso litiganti, n. 2. ibid.
Subrogatio ut obtineatur non est necesse probare bonum jus, n. 6. ibid.
Non est necesse quod subrogatio impetretur à collitigante infra mensem, cum mensis sit adjectus solum ad invalidandam subrogationem à Tertio obtentam infra dictum tempus, n. 18. p. 207.
Immissio in possessionem beneficii vigore subrogationis gratiosæ non potest impediri per exceptiones quæ respiciunt petitorium, n. 11. p. 257.
In subrogatione gratiosa habente vim collationis, tertium requisitum probandum ad effectum obtinendi immissionem, est affectio ex appositione manus Papæ, n. 1. p. 287.
Substitutio. Substitutus.
Substituti in defectum filiorum citandi sunt in judicio, in quo agitur de probanda filiatione, n. 14. p. 323.
Ætas in substituto requisita facit dispositionem conditionalem, n. 11. ibid.
Substitutus sub conditione negativa *si sine filiis*, non potest prætendere successionem, donec fuerit extincta omnis spes prolis suscipiendæ, n. 7. p. 322.
Substitutio facta in casu obitus sine filiis, non purificatur ex eo quod deficiat spes suscipiendæ prolis; sed expectandus est obitus illius, cui fuit facta substitutio, n. 9. p. 323.
Substitutus in casu alienationis bonorum, sequuta alienatione admittendus est, non expectata morte alienantis, n. 19. p. 325.
Conditio institutioni adjecta an & quando censeatur repetita in substitutionibus, n. 3. & 4. p. 324.
Verba, *con li medesimi obblighi sudetti*, in ultima substitutione per Testatorem apposita, inducunt repetitionem præcedentium obligationum in omnibus substitutis, n. 6. ibid.
Vide *Fideicommissum*.
Successio.
Successio non denegatur natis ex damnato coitu, quando non agitur de succedendo patri, sed fratri, n. 13. p. 195.
Vide *Spurius*.
Successio transversalis conceditur natis ex damnato coitu sed non punibili pœna temporali, n. 15. ibid.
Filius ut parentibus succedat, satis est quod nascatur vivus & perfectus, licet statim post parentes moriatur, n. 5. p. 199.
Successio ab intestato defertur proximiori, n. 6. p. 298.
Successioni locus non est, donec omnis spes suscipiendæ prolis non fuerit extincta, quando quis fuit vocatus sub conditione negativa, *si sine filiis*, n. 7. p. 322.
Vide *Fideicommissum*.
Suffocatio.
Suffocatio non fit solum à causa extrinseca, sed etiam ab intrinseca, n. 1. p. 33.
Suffocatio mortem affert ex respirationis prohibitione, & spirituum interceptione, n. 2. ibid.
Suffocationis tam ab extrinseca, quam ab intrinseca causa, eadem penè signa apparent, n. 3. 4. & 5. p. 33. & 34.
Tria signa magis certa mortis ex suffocatione per vim externam procuratæ, n. 7. p. 34.
Suggestio.
Dispositio facta ad suggestionem alterius, quando constat de præordinata Testatoris voluntate, valida est, n. 16. p. 300.
Declaratur, n. 17. ibid.
Vide *Dispositio*.
Vide *Testamentum*.
Superviventia.
Superviventia probatur per testes deponentes de obitu alicujus certo tempore, & de vita alterius, n. 4. p. 199.
Filius superviveus matri etiam per breve tempus, liberat patrem à restitutione dotis, n. 25. p. 200.
Superviventia filii post matris obitum est evidens signum vitæ ejusdem nascentis, n. 10. p. 200.
Symptomata.
Symptomata nullam requirunt per se curationem, n. 13. p. 3.
Symptomata quædam sunt præter syncopem, quæ hominem omni sensu & motu privare solent, n. 1. p. 58.
Symptoma formidabile est syncope, n. 4. p. 43.
Ex symptomatum sævitie arguitur vulnerum lethalitas, n. 6. p. 118.
Vide *Vulnus*.
Symptomata eadem omninò apparere possunt ex veneno assumpto, quæ ex veneno intus genito, n. 3. p. 157.
Symptomata primi morbi si concomitentur febrim supervenientem, ipsa febris dicitur provenire à primo morbo, n. 8. p. 186.
Syncope.
Syncope est formidabile symptoma, n. 4. p. 43.
Mors nihil aliud est quam Syncope confirmata, n. 5. ibid.
Syncope est præceps virium lapsus, n. 4. p. 58.
Qui syncope sæpius præhenduntur, de repente moriuntur, n. 9. p. 59.
Animal nullum moritur absq; syncope, n. 9. p. 98.

T.

Tapia.
Tapia *in authent. ingressi, verbo, sua, Codic. de Sacrosanct. Ecclesiis*, declaratur, n. 57. p. 245.
Temperamentum.
Temperamentum quale Veneri magis idoneum, n. 12. p. 137.
Temperamenti ratione quando unus præsumatur supervivere alteri, n. 18. p. 99.
Terminus.
Infrà quem dierum terminum dici possit Mulier ex partu, aut causa partus obiisse, n. 12. p. 103.
Termini non debent confundi, sed singula singulis referri, n. 13. p. 286.
Tertius.
Tertius veniens ad causam, non collitigantium, sed proprio juri adhærens, non facit acta sua, si veniat prout in prima, committendo causam, nec sententia lata eum afficit: secus si veniat per viam appellationis, n. 2. p. 297. & n. 2. p. 299.
Tertius veniens ad causam ex proprio jure independente à jure collitigantium, potest venire prout in prima, etiam post latam sententiam in causa; secus si venit ad defensionem unius ex collitigantibus, n. 3. p. 299.
Testamentum.
Testamentum ritè & rectè factum si appareat ex illius inspectione, tempore sanæ mentis factum præsumitur, num. 12. p. 219.
In conficiendo Testamento modica cognitio sufficiens est, n. 8. p. 60.
Testamentum corruit ob defectum sanæ mentis testatoris, n. 4. p. 187.
Testamentum imperfectum non dicitur propriè Testamentum, sed præparatio ad illius confectionem, n. 5. ibid.
Scriptura Testamenti facta per testatorem debet de Notario legi & publicari coram testibus, n. 2. ibid.
Testamentum factum ad suggestionem alterius, ab eo, qui est in articulo mortis constitutus, non valet, n. 10. & 12. p. 191.
Testamentum facere non possunt furiosi & mente capti, n. 1. p. 219.
Consanguinei in causa civili admittuntur ad rectificandum, maximè si habeant contestes, n. 7. ibid.
Testamentum, cujus series cuilibet sanæ mentis viro congruit, præsumitur factum de tempore habili, & in dilucido intervallo, n. 14. p. 227.

Testamenti factionem non tollunt actus rationis usum non excludentes, & intellectus seu mentis exilium non inducentes, n. 11. p. 227.
Testamentum furiosi valet stante dispositione prudenti viro conveniente, n. 21. p. 228.
Testamento rectè condito, dementia, quæ supervenit, non infringit illud, num. 10. p. 227.
Testamentum facere non possunt furiosi, & similes qui sunt omninò mente privati, n. 4. p. 194.
Secus de fatuis qui omnino non sunt mente privati, n. 5. ibid.
Testamenti caput & fundamentum, est Hæredis institutio, n. 4. p. 251.
Vide *Hæres*.
Testamentum, in quo Testator non scripserit, nec ore proprio nominaverit Hæredis nomen, est nullum, & invalidum, n. 5. ibid.
Testamentum nuncupativum non requirit solemnitates *leg. hac consultissima*, & *l. jubemus. Cod. de testament.* num. 6. ibid.
Testamentum nuncupativum implicitum facere dicitur is qui testatur per schedulam, n. 7. ibid.
Testamentum per relationem ad schedulam, valet ac si Testator ore proprio hæredem nominasset, licet Testes ignorent disposita in schedula, n. 8. ibid.
Testamentum nuncupativum non redditur nullum, ex eo, quod unus ex Testibus pro alio, qui scribere ignoret, subscribat, n. 10. p. 251.
Testamentum, si factum sit, sicut Prudens fecisset, à Testatore, cujus dementia probatur, validum illud reputari debet, n. 20. p. 251.
Testamentum primum tollitur ipso jure per secundum, n. 3. p. 260.
Testamentum primum à quo Testator nolle recedere dixit, nisi in secundo certa verba apposuerit, non dicitur sublatum per secundum in quo talia verba non leguntur, n. 7. ibid.
Declara ut n. 8. ibid.
Testamentum ritè & rectè confectum denotat Testatorem fuisse sanæ mentis, n. 13. p. 260.
Vide *Mens*.
Testamentum in quo filius sine causa exhæredatur, mero jure tenet, cum opus sit illud rescindi per querelam inofficiosi, n. 27. p. 261.
Testamentum furiosi est nullum ipso jure, n. 28. ibid.
Testamenta plura referuntur, quæ valida fuerunt reputata, licet in eis quædam disposita viris sanæ mentis non convenirent, n. 29. ibid.
Testamentum conditum ab eo in quo concurrunt diversa signa dementiæ, sed non defectus totalis usus rationis, validum reputatur, n. 8. p. 273.
Testamentum imperfectum ex defectu voluntatis non sustinetur, n. 13. p. 298.
Testamentum factum ad interrogationem.
Vide *Æger*. & infrà.
Testamentum primum revocatur per posterius, n. 1. p. 319.
Testamentum primum non revocatur per posterius minus validum, n. 2. ibid.
Testamentum factum ad interrogationem alterius, sustinetur, quando interrogans est persona non suspecta, & Testator sanæ mentis, n. 3. ibid.
Testamentum ad interrogationem alterius, sustinetur, etiam si agatur de revocatione alterius præcedentis facti ad pias Causas, n. 4. ibid.
Laborans in extremis non præsumitur velle revocare testamentum factum dum bene valebat, n. 5. ibid.
Declaratur, n. 6. ibid.
Testamentum ad interrogationem tunc maximè sustinetur quando Testator interrogatis respondet non per solam dictionem, *Sic*, sed per verba dispositiva, n. 8. ibid.
Testamentum ad interrogationem conditum ab oppresso gravi morbo tunc non sustinetur quando concurrit aliqua fraudis suspicio, secus si ista absit, n. 9. ibid.
Pro validitate Testamenti non attenditur mortis proximitas, sed sanitas mentis & voluntas testandi, n. 10. ibid.
Testamentum præsumitur scriptum de mandato Testatoris, n. 12. p. 320.
Voluntas testandi bene probatur per tres testes de illa deponentes, quam solemnis testamenti factio secuta sit, n. 11. p. 319.
Testamentum ad pias Causas non censetur revocatum per sequens absque speciali derogatione, n. 25. p. 320.
Declaratur, n. 26. ibid.
Testari.
Testari & contrahere non prohibetur imbecillis, & mentis vigorem ætati correspondentem non habens, n. 6. p. 219.
Testandi facultas non dicitur adempta per actus qui usum Rationis & judicii non excludunt, n. 14. p. 252.
Testator.
Testator potest auferre legatum, vel hæreditatem ei, qui non contraxerit matrimonium cum certo genere personarum, vel contraxerit contra præceptum ipsius Testatoris, n. 3. p. 242.
Testatoris dispositio non currit contra ignorantem, n. 75. p. 245.
Testatoris dispositio non currit contra debitorem qui eum liberavit à toto debito, si centum intra mensem solverit, ubi debitori non fuit intimatum testamentum, n. 76. p. 246.
Testator, quando Testamentum facit, si non scripserit, nec ore proprio nominaverit hæredis nomen, nullum est, & invalidum, n. 5. p. 251.
Vide *Testamentum.*
Testator disponens per relationem ad schedulam, aliena manu scriptam, præsumitur bene vidisse omnia contenta in ipsa schedula, n. 9. ibid.
Testator habens dilucida intervalla præsumitur condidisse Testamentum tempore dilucidi intervalli, n. 16. p. 252.
Testatoris dementia si probetur, & Testamentum sit factum sicuti fecisset prudens, validum reputari debet, n 20. ibid.
Testator vocans simpliciter proximiores de parentela, censetur intellexisse de proximiore gravati, n. 5. p. 203.
Vide *Proximior.*
Testator qui suam dispositionem dirigit ad tempus remotissimum, non est verisimile quod in ea voluerit comprehendere illos, qui verisimiliter non poterant adesse de tempore purificati fideicommissi, n. 6. ibid.
Testatoris voluntas præsumitur talis qualis fuit per hæredem declarata, num. 13. ibid.
Testator instituens extraneos in defectum propriæ lineæ, vocasse censetur omnes de linea, natos etiam & conceptos post mortem suam, n. 8. ibid.
Etiam illos qui ipsi Testatori ab intestato succedere non poterant, n. 9. ibid.
Testatoris dilectio plurimum operatur ad effectum ut dilectus in electione præferatur, n. 10. & 11. ibid.
Testatoris manus recognitio non est necessaria quando agitur de testamento nuncupativo consignato, & clauso per Testatorem coram Notario & Testibus qui se subscripserunt, n. 6. p. 260.
Testator quando præsumatur prius fecisse aliud Testamentum, n. 4. p. 264.
Testator præsumitur sanæ mentis, nisi contrarium probetur, n. 19. p. 286.
Testatoris furorem allegans de tempore conditi testamenti tenetur concludentissimè probare, n. 20. ibid.
Testator an fuerit furiosus, percipi non potest ex momento temporis, sed ex quodam discursu & multitudine actuum, n. 28. p. 286.
Testator qui prudenter disposuit, præsumitur sanæ mentis fuisse, n. 30. ibid.
Testatoris præceptum si contineat aliquam servitutis speciem, à Legato, & institutione rejici solet, n. 9. p. 277.
Testator ægrotus interrogatus an velit relinquere certum legatum, si respondeat, *fate voi:* legatum non sustinetur, n. 8. 9. & 10. p. 298.
Secus si respondisset simpliciter, *Si:* n. 11. ibid.
Vide *Æger.*
Testatoris mens servanda est, etiamsi fuerit expressa ab emittente spiritum, dummodo Testator sit sani judicii, num. 7. p. 319.
Testatorem sanæ mentis fuisse lex præsumit nisi contrarium probetur, licet paulò post obierit, n. 13. p. 320.
Testimonium.
Testimonium Religiosi præfertur Testimonio laici, n. 2. p. 233. n. 16. p. 302.
Testimonium Mulieris in judicio Criminali rejicitur, n. 10. ibid.
Testimonium Mulieris non attenditur præsertim si sit unica, & ancilla illius pro quo deponit, n. 34. p. 311.
Testis.
Testi deponenti de dementia non creditur, nisi reddat rationem dicti sui, etiamsi non fuerit interrogatus, n. 3. p. 182.
Testes singulares admittuntur ad probandum quid in genere, n. 12 p. 183.
Testis volens probare privationem intellectus in aliquo, debet reddere rationem dicti sui, n. 30. p. 185.
Testes quando dicantur judicare, non autem testificari, n. 33. ibid.
Testis deponens de furore ob projectionem lapidum, quomodo deponere debeat, n. 34. ibid.
Testes ut probent aliquem actum, sive dispositionem, debent ad illam specialiter vocari & rogari, n. 1. p. 186.
Testes deponentes de sana mente, debent concludenter deponere de actibus & signis multiplicatis & successivis excludentibus dementiam, n. 2. p. 157.
Testis deponens de insania, vel dementia alicujus, debet de proprio auditu & visu deponere, n. 3. ibid.
Testis singularis licet non probet, inservit tamen pro adminiculo, n. 3. p. 188.
Testes singulares, & infames non probant, n. 10. p. 189.
Testis de auditu non probat, n. 12. p. 191.
Testis prima depositio attenditur, num. 14. ibid.
Testibus peritis magis quàm aliis credendum est, n. 2. p. 191.
Testis singularis non probat, n. 9. ibid.
Testes habentes affectionem ad causam, repelluntur, vel saltem in concursu aliorum sunt minori fide digni, n. 12. p. 218.
Testes qui non sunt periti in re Medica, non possunt deponere de qualitate infirmitatis, n. 13. ibid.
Testes verisimiliora deponentes præferuntur aliis in concursu, n. 8. p. 193.
Testes verisimiliora deponentes tunc maximè sunt aliis præferendi quando sunt numero plures, n. 9. ibid.
Testes exceptionem non habentes aliis præferendi sunt qui exceptiones patiuntur, n. 10. ibid.
Testibus affectantibus effectuationem actus, domesticis, & subditis, fides minuitur, n. 11. ibid.

Teſtibus deponentibus de ſana mente magis creditur, quam deponentibus de dementia, n. 10. p. 219.
Teſtes dementiam non probant, niſi reddant rationem etiam non interrogati, n. 4. p. 224.
Teſtis unicus non probat contra inducentem ex opinione Rotæ, n. 5. ibid.
Teſtes examinati in Judicio criminali, non probant in Civili niſi repetantur, ſi præſertim non fuerunt data interrogatoria, n. 7. ibid.
Teſtis depoſitio, quod vidit à quatuor vel quinque annis citra, in ultimo tantum anno verificari poteſt, n. 6. p. 227.
Teſtis de tempore alternativè, & per dictionem *in circa*, deponens illud non probat, n. 7. ibid.
Teſtis dubitativè deponens nihil probat, n. 8. ibid.
Teſtes de alicujus dementia deponentes nihil probant, niſi rationem etiam interrogati aſſignent, n. 9. ibid.
Teſtibus de ſana mente deponentibus magis creditur, quam deponentibus de dementia, n. 19. p. 228. & n. 17. p. 252.
Teſtium major numerus in concurſu attenditur, n. 8. p. 230.
Teſtibus veriſimiliora, & magis præcisè deponentibus, magis venit deferendum, quam aliis, n. 12. ibid.
Teſtibus, quorum dictum remanet adminiculatum, magis deferendum eſt, quam aliis, n. 13. ibid.
Teſtis fides augetur per illius mortem, n. 3. pag. 233.
Teſti unico, accedente veriſimilitudine, eſt valde deferendum, n. 4. ibid.
Teſtis unicus deponens de confeſſione alicujus quod matrimonium contraxerit, facit adminiculum, n. 11. p. 234.
Teſtes deponentes quem non eſſe ſanum mente ad faciendum teſtamentum, etiam non rogati reddere debent rationem, ut probent, n. 2. p. 193.
Teſtes deponentes de inſania Teſtatoris per ſigna & actus, non probant, niſi rationem explicent, n. 3. ibid.
Conditio indefinita in Teſte non æquipollet univerſali, n. 7. p. 239.
Teſtibus deponentibus pro Reo magis credendum eſt, quam deponentibus pro Actore in concurſu plurium probationum, n. 19. ibid.
Teſtes contra ipſorum inductores plenè probant, n. 20. ibid.
Teſtes non dicuntur ſingulares ſi depoſitiones eorum tendant ad eundem finem, licet diverſimodè diſponant, n. 8. p. 200.
Subjectus ſolum ratione jurisdictionis eſt Teſtis idoneus pro Domino, n. 13. ibid.
Vaſallus non habens particulare intereſſe in cauſa, poteſt pro Domino & contra ipſum eſſe teſtis, n. 14. ibid.
Clericus dicitur Teſtis integer & qualificatus, n. 12. ibid.
Teſtes etiam minus idonei admittuntur ad probationem facti quod non poteſt per alios probari, n. 15. ibid.
Teſtibus inveriſimilia deponentibus non eſt credendum, n. 17. ibid.
Teſtis deponens de vita alicujus, rationem dicti ſui reddere tenetur, ut probet, n. 20. p. 200.
Teſtes de auditu proprio probant quando agitur de probatione alicujus rei, quæ nonniſi per dictum alterius probari poteſt, n. 1. p. 248.
Teſti in facto proprio deponenti ſtandum, eſt, n. 5. p. 249.
Teſtem inducens nihil poteſt contra eum objicere, n. 14. p. 250.
Teſtium domeſticorum, & familiarium fides minuitur, n. 18. p. 252.
Teſtem inducens non poteſt contra eum excipere, n. 19. ibid.
Teſtes ſi fuerint alias examinati, præſumitur facta jam probatio, quæ melius fieri potuit, ita ut nova facultas probandi præſumatur calumniosè petita, n. 3. p. 258.
Teſtium numerus ſupra 40. de jure non admittitur, n. 4. ibid.
Teſtibus alias examinatis ſi fuerit metus incuſſus ab adverſario, præſumitur in eo potentia in futurum, n. 5. ibid.
Item ſi penes ſe ſcripturas Originales retineat, ibid.
Teſtibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, licet parte non citata, multum Rota defert ſi fuerunt recepti in tempore non ſuſpecto, n. 11. ibid.
Teſtibus habentibus intereſſe in primo Teſtamento fides minuitur, ſi deponant de ſupervenienti dementia Teſtatoris, ad effectum annullandi ſecundum Teſtamentū revocatorium primi, n. 19. p. 261.
Teſtes deponentes de dementia, etiam non interrogati debent adducere rationem eorum depoſitionis, n. 21. ibid.
Teſtes deponentes de qualitate morbi, non probant niſi ſint periti, n. 8. p. 208.
Teſtes plures deponentes per eadem verba redduntur ſuſpecti, n. 4. p. 210.
Teſtibus deponentibus de ſana mente magis credendum eſt, quam iis qui de dementia teſtantur, n. 7. p. 213.
Teſtes deponentes de ſana mente habent juris præſumptionem pro ſe, n. 8. ibid.
Teſtes viles admittuntur in probatione ſtupri, ut declaratur, n. 8. p. 214.
Teſtis depoſitioni in judicio factæ magis ſtandum eſt quam extra judicium, n. 11. ibid.
Teſtes dubitativè deponentes non probant, n. 19. p. 264.
Teſtes melius informati debent aliis præferri, n. 20. ibid.
Teſtibus peritis magis creditur quam aliis, in iis, quæ eorum peritiam concernunt, n. 23. ibid.
Teſtibus deponentibus ſuper affirmativa magis credendum eſt, n. 11. p. 268.
Teſtes ſi fuerint examinati in alio judicio, & eorum depoſitiones non producantur, non merentur attendi, n. 12. ibid.
Teſtis deponens ſuper magnitudine morbi, debet illius ſigna referre, n. 5. p. 269.
Teſtis de auditu majorem fidem non meretur, quam ille, à quo audivit, n. 10. ibid.
Teſtis deponens de iis quæ non cadunt ſub ſenſum, ſed ſignis externis deprehenduntur, debet referre ſigna ex quibus juſtificetur ejus depoſitio, num. 11. ibid.
Teſtis licet poſſit uti ſua peritia in cognoſcendo rem, ſuper qua deponit, ejus tamen peritia non ſuffragatur, ſi deponat ut Teſtis, non autem uti Peritus electus à Judice, n. 14. ibid.
Teſti unico omni exceptione majori Judex arbitrio ſuo plurimum deferre poteſt, n. 5. p. 271.
Teſtes ſingulares admittuntur quando agitur de probando illos actus ex quibus generalitas reſultat, n. 16. p. 272.
Teſtis probat ætatem ſi deponat de judicio ſuo & per aſpectum, n. 5. p. 283.
Vide *Ætas*.
Teſtium defectus tolluntur ex eorum numero, n. 17. p. 284.
Teſtium dicta magnum robur accipiunt ex approbatione adverſarii qui illa non impugnat, n. 18. ibid.
Teſtes examinati in judicio criminali, non probant in Civili, n. 22. p. 286.
Teſtes examinati in judicio criminali ut probent in civili, debent repeti cum interrogatoriis, n. 23. ibid.
Teſtes deponentes de furore Teſtatoris, interrogari debent de ſignis & actibus ipſius, ut ex illis percipi poſſit, an verè Teſtator eſſet in ſtatu furoris, n. 27. ibid.
Teſtis deponentibus de alicujus dementia, ſi rationem non aſſignent, non eſt danda fides, n. 29. p. 287.
Teſtes reddentes optimam rationem ſui dicti bene probant, n. 7. p. 287.
Teſtes conciliantur, ſi alii deponant quod aliquid eſt factum, alii verò dicunt quod fieri debuit, n. 10. p. 288.
Teſtes nulliter examinati non probant, n. 7. p. 291.
Teſtis deponens de facto proprio, & contra inducentem plenè probat, n. 8. ibid.
Teſtis unicus nihil probat, n. 12. ibid.
Teſtes examinati in Judicio criminali non probant in Civili, n. 1. p. 301.
Teſtes examinati abſque partis citatione, non probant niſi repetantur, n. 2. ibid.
Teſtes examinati abſque partis citatione non probant niſi repetantur; licet Reus illos habeat pro repetitis, n. 3. ibid.
Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriam non probant, n. 7. ibid.
Teſtes in cauſa matrimoniali debent eſſe omni exceptione majores, n. 8. ibid.
Teſtes ſingulares non probant, n. 9. p. 302.
Teſtis qui propriam detegit turpitudinem, non eſt audiendus, n. 11. ibid.
Teſtis minus idoneus fidem non acquirit per obitum ſupervenientem, ſed inſervit pro levi conjectura, n. 12. ibid.
Teſtes de auditu non magis probant, quam ii à quibus audiviſſe aſſerunt, num. 17. ibid.
Teſtes intereſſe habentes in cauſa, non probant, n. 18. ibid.
Teſtes de auditu nunquam probant, *niſi id* quod dicunt, audiverint à *pluribus*, n. 19. ibid.
Teſtes deponentes aliquem tractaſſe alſum uti filium, non probant niſi ſpecificent tractatus, n. 21. ibid.
Teſtes ſingulares admittuntur quando probandum eſt aliquid in genere, num. 26. p. 303.
Teſtes ſingulares probant concurrentibus conjecturis, n. 27. ibid.
Teſtium numerus poteſt eorum defectus ſupplere, n. 28. ibid. & ſeq.
Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriam, inſerviunt pro adminiculo probationis imperfectæ, n. 29. p. 303.
Teſtes examinati in Judicio criminali, pro informatione Curiæ, faciunt adminiculum in judicio Civili, n. 30. ibid.
Teſtis examen nullum, qui è vivis deceſſit, ex quadam æquitate ſuſtinetur, n. 31. ibid.
Teſtis mortui examen valet, licet non fuerit receptum cum citatione partis, non ſecus ac ſi citatio interveniſſet, n. 31. ibid.
Teſtis propriam turpitudinem detegens auditur, quando agitur de ſalute Animæ, n. 41. ibid.
Teſtis propriam turpitudinem detegens, quando agitur de iis, quæ concernunt animæ periculum, n. 42. ibid.
Teſtes plures numero præferuntur paucioribus, n. 2. p. 296.
Teſtes ſingulares admittuntur ad declarandum animum alicujus, n. 12. p. 310.
Teſtes deponentes in cauſis ſeparationis Tori, debent eſſe omni exceptione majores, n. 9. p. 317.
Teſtes deponentes de dementia Teſtatoris abſque expreſſione actuum qui illam probent, non merentur fidem, num. 15. p. 320.
Teſtibus deponentibus de ſana mente Teſtatoris major fides adhibetur, quam deponentibus de dementia, n. 16. ibid.
Teſtium rogitus in teſtamento adhibitorum probatur per depoſitiones duorum teſtium, n. 17. ibid.
Sufficit quod Teſtes fuerint rogati à quocunque, præſente & patiente teſtatore, n. 18. ibid.

Teſtes

Testes plures numerò si deponant de certa scientia, concludentissimè probant, n. 3. p. 315.
Testium defectus supplentur ex numero, & ex adminiculis, n. 4. ibid.
Testes examinati in criminalibus, non probant in civilibus, n. 19. ibid.
Testes pauciores numero cedere debent numero majoribus, n. 20. ibid.
Testes quorum dicta per scripturas adminiculantur, aliis præferendi veniunt, n. 21. ibid.
Testes deponentes in causis separationis tori, debent esse omni exceptione majores, n. 9. p. 317.
Testis unici depositio adminiculatur ex testibus deponentibus de publica voce & fama, n. 9. p. 321.
Testes impuberes admittuntur ad testificandum de iis quæ occultè fiunt, n. 7. ibid.

Testudo.

Testudinis caro coctu difficilis est & melancholica, n. 8. p. 89.

Tetanus.

Tetanus est convulsionis species, n. 8. p. 8.
Vide *Convulsio.*
Tetanus morbus est gravis & exitialis, n. 9. ibid.
Tetanus tertia die, aut quinta, aut septima, aut decimaquarta occidit, n. 11. p.
Tetan' à causis frigidis generatur, n. 10. p. 8.

Torus.

Tori separatio est causa gravis & ardua, & ideo ejus causæ concludenter probandæ sunt, n. 1. p. 240.
Tori separationem prætendens ob morbum alterius conjugis debet illum concludenter probare per Medicos, & Peritos, n. 2. ibid.
Vide *Divortium.*
Tori separationem impedit Reconciliatio, n. 12. p. 250.
Tori separatio peti non potest ob causam deletam per reconciliationem sequutam inter conjuges post eventum dictæ causæ, n. 14. p. 317.
Vide *Morbus Gallicus.*

Tumor.

Tumor Oedematosus qui vocetur, n. 1. p. 12.
Tumoris cancrosi signa, n. 2. p. 14.
Tumor labiorum uteri qualis esse debeat in recenter enixa, n. 1. p. 134.
Tumores in inguinibus non nisi ab interno veneno excitantur, & cur, n. 6. p. 157.
Tumores Inguinum leniter apparentes Naturam invalidam ad pugnam cum morbo denotant, n. 8. ibid.

Tutelas.

A Tutela, vel cura licitum est arguere ad Coadjutoriam, n. 6. p. 281.
Tutela, vel Cura, expirat si Tutor, vel Curator efficiatur inhabilis; puta Mutus, Surdus, vel Cæcus, n. 7. ibid.

V.

Valetudinarius.

VAletudinarius dici non potest natura imbecillis, n. 3. p. 132.
In Valetudinario neque generandi, neque coëundi potentia præsumitur, n. 14. p. 154.
In Decrepito Valetudinario præsumi debet conclamata Genitalium ignavia, n. 16. ibid.

Valetudo.

Valetudo pro obtinenda Coadjutoria debet esse talis, ut sit absque ulla spe futuræ prosperitatis, n. 9. p. 174.
Vide *Coadjutoria.*

Variola.

Variolæ quando salutares, & quando exitiales, n. 1. p. 60.
Variolis detenti quomodo moriantur, n. 3. ibid.
Variolæ non solum externas, sed etiam internas partes obsident, n. 4. p. 61.
Variolis & morbillis oleum est adversum, n. 5. p. 61.
Vide *Oleum.*

Vena.

Venæ Sectio, Vide *Sectio Venæ.*
Vide *Sanguis.*
Vena, & arteria magna sunt sanguinis promptuarium, n. 2. p. 85.

Venditio.

Venditionis contractus verba dubia declarantur ex qualitate pretii, n. 5. p. 202.
Protestatio in venditione rei, *talis qualis est*, non relevat venditorem, quando vitium latet, n. 2. ibid.
Vide *Vitium.*
Vide *Redhibitoria actio.*

Venenum.

Veneni propinati signa comunia, n. 2. p. 21.
Veneni sumptionem quæ accidentia frequentius sequantur, n. 3. ibid.
Venena omnia sive mediatè, sive immediatè cor lædunt, n. 4. ibid. & n. 6. p. 29.
Venenum in corpore generari potest ex ejusdem impuritate, omnia symptomata veneni assumpti afferens, n. 6. p. 21.
Veneni ingeniti accidentia distingui non possunt ab accidentib' veneni propinati, n. 7. ibid.
Non ad Venenum assumptum, sed potius ad corporis impuritatem accidentia venenosa sunt referenda, n. 8. ibid.
Venenum denominatur non solum quod noxium est, sed etiam salubre medicamentum, n. 1. p. 22.
Venenum noxium & malum dicitur illud quod semper tale est, n. 8. p. 23.
Antimonium, Sabina, Oleandri folia, stercus columbarum, Borax, non sunt simpliciter venena, numero 2. & seqq. p. 22. & 23.
Venena temporanea nullo manifesto signo se produnt, n. 12. p. 24.
Venena temporanea ex Tabefacientium genere omnia sunt, n. 13. ibid.
Veneni propinati signa antecedentia nulla certa dantur ad Medicos pertinentia, n. 14. ibid.
Veneni ingeniti plura dantur signa antecedentia, n. 15. p. 25.
Veneni ingeniti & propinati eadem signa sunt, n. 16. ibid.
Venena propinata, maximè si reiterentur, mortem afferunt, n. 17. ibid.
Veneni assumpti signum familiarissimum, in iis qui evadunt sanati, est depilatio, n. 18. ibid.
Venena si non occidant, relinquunt semper aliquam noxam insignem & morbos diuturnos, n. 19. ibid.
Venena à tota substantia noxia, non possunt ullo modo ad benignam naturam reduci, n. 4. p. 26.
Veneni propinati præsumptio ex antecedenti statu ægrotantis desumpta, magni momenti est, n. 1. ibid.
Veneni propinati signa concomitantia, n. 2. ibid.
In veneno propinato accidentia supervenientia nullum ordinem servant, num. 3. p. 27.
In veneno propinato non solet adesse febris, ut in ingenito, n. 4. ibid.
Venenum aut est corrodens, aut putrefaciens, aut inflammans, aut congelans, aut etiam tabefaciens, n. 5. ibid.
Venena externa vel sunt præsentanea, vel temporanea, n. 6. ibid.
Venenum temporaneum, lentum est, & ex genere tabefacientium, n. 7. ibid.
Veneni assumpti signa in ipsa sumptione apparentia, sunt magni momenti, n. 9. ibid.
Accidentia ex propinato veneno provenientia, cum impetu apparent; secus ex veneno ingenito, n. 10. ibid.
Venena etiam administrata, interdum suo fine frustrantur, n. 1. p. 28.
Venena quæ ab excedenti qualitate occidunt, nisi illico in actum producantur, nullius effectus evadunt, n. 2. ibid.
Venena nisi repetantur, vix ex decem unus perire solet, n. 3. ibid.
Venena temporanea facilè nullius effectus sunt, n. 4. ibid.
Cadavera eorum qui externo veneno intereunt, difficillimè putrescunt, n. 4. p. 29.
Veneni assumpti singulare signum est læsio in ventriculo & lenta febricula, num. 9. ibid.
Sitis carentia est argumentum exclusivum veneni assumpti, quod declaratur, ibid. n. 7. ibid.
Venenum assumptum Ictericiam interdum parit, n. 5. ibid.
Veneni propinati præsumptionem præbet bona valetudo antecedens absque erratis in victu, n. 1. p. 44. & n. 1. p. 81.
Venena omnia sunt sapore & odore horribili & abominabili, n. 11. p. 46.
Venenum pestis.
Vide *Pestis.*
Venenum mixtum est Naturæ summè contrarium, n. 2. p. 81.
Cujuslibet veneni dantur signa propria, præter communia, n. 3. ibid.
Venenorum maximè exitialium signa nimis patentia sunt, n. 4. ibid.
Non datur secundum aliquos certitudo, Hominem ex propinato veneno obiisse, n. 1. p. 157.
Certa cognitio haberi potest Hominem non fuisse veneno externo sublatum, sed interno, n. 2. ibid.
Venena intus genita possunt referre naturam venenorum externorum, n. 4. ibid.
Venena externa non possunt omnia accidentia veneni interni excitare, n. 5. ibid.
Venenum Pestis, ut venena externa sanos Homines adoritur, n. 10. p. 158.
Venenum Pestis magis Juvenes & Robustos inficit, quam Senes, & Debiles, & Valetudinarios, n. 11. ibid.
Venenum Pestis externum est quoad modum nocendi, n. 12. ibid.
In veneno intus genito Febris illico ab initio apparet, non sic autem in externo, n. 15. p. 158.
Veneno externo sublata Cadavera non facilè putrescunt, & cur? n. 16. ibid.
Venena omnia majori ex parte calida, & sicca sunt, n. 17. ibid.
Venenum Pestis quanam ratione tam inter externa, quam inter interna connumerari possit, n. 18. ibid.
Venenum Pestis cur tam citò putrefactionem avertat, n. 19. ibid.
Venena putrefacientia, cur non facilè administrari possint, n. 20. ibid.
Venena serius lædunt Mulieres, quam Viros, n. 1. p. 175.
Reprobatur, sub n. 13. p. 176.
Venena omnia vel mediatè, vel immediatè cor petunt, n. 6. p. 175.
Venenum frigidum citius extinguit debilem calorem, quam fortem, n. 8. p. 176.
Venenum fungorum est strangulatorium, & respirationem abscindens, n. 10. & 21. p. 176. & 177.
Venena nonnisi à calore actuantur, n. 20. ibid.
Venenum quo in majori quantitate assumitur, eo citius occidit, n. 24. ibid.

Venti.

Venti Orientales minus salubres sunt, n. 4. pag. 34.
Venti Austrini cæteris omnibus minus salubres, ibid.
Venti Austrini visum, omnesque sensus hebetant, n. 2. p. 156.
Venti Austrini visum reddunt caliginosum, n. 11. p. 166.
Venti reuniti habent eandem vim eosdemque effectus prout ante refractionem, & impedimentum, n. 9. p. 238.

Venti Aquilonares refracti salubriores sunt quam si impetuosi liberè ingrediantur, n. 10. p. 238.
Venti Orientales, & Occidentales salubres sunt, n. 13. ibid.
Ethesiæ sunt venti Aquilonares, n. 14. ib. Contrarium, n. seq. ibid.

Venus.

Venus articularibus doloribus inimica, n. 1. p. 136.
Venus Arthritim & Podagram excitat, n. 2. ibid.
Venus summoperè calorem naturalem debilitat, n. 3. ibid.
Dic ut n. 13. p. 138.
In Veneris usu robustissimum quid excernitur, ex Hippocrate, n. 4. p. 136.
Post Veneris usum, tristitia ac mœror unde? n. 6. ibid.

Verbum.

Verbi significatio intelligenda est secundum qualitatem ei adjectam, n. 6. & 7. p. 279.
Unius verbi propria significatio restringitur ex adjectione aliorum verborum, n. 8. ibid.
Verborum significatio intelligenda est secundum subjectam materiam, n. 10. & 11. p. 279.
Verba, *fate voi*, non important dispositionem perfectam, n. 9. p. 298.
Verba, *si fate voi*, prolata à testatore interrogato an velit certam dispositionem facere, requirunt subsequentem dispositionem, alias non dicitur dispositum, n. 10. & 12. ibid.
Verba, *forse mi resolverò*, nihil determinant, n. 14. p. 313.
Verba, *con li medesimi oblighi sudetti*, in ultima substitutione per Testatorem apposita, inducunt repetitionem præcedentium obligationum in omnibus substitutis, n. 6. p. 324.
Verba, *ex partu*, in instrumento Societatis apposita, quid importent, n. 4. p. 104.
Verba, *ex causa partus*, in instrumento Societatis apposita, quid importent, n. 5. p. ead.

Vertigo.

Vertigo tenebriosa habet eadem ferè accidentia, quæ habet morbus caducus, n. 9. p. 218.
Vertigo tenebriosa facit patientem cadere in terram, n. 10. ibid.
Vertigine laborantes magnam habent propensionem ad morbum caducum, n. 9. p. 207.
Vertigo capitis, & stomachi debilitas quando excusent à residentia, n. 1. ibid.
Vertiginis morbus non est perpetuus, n. 12. pag. 208.

Vestis.

Vestes & Ornamenta pretiosa nonnisi ad usum uxori concessa censentur, num. 7. p. 309.
Vestes laceratas restituendo non satisfacit Mulier, cujus culpa Matrimonium non fuit secutum, quia tali casu non valuit illis bona fide uti, n. 82. p. 312.
Vestes quotidianæ ideo censentur donatæ per sponsum sponsæ, quia computantur in alimentis, n. 60. ibid.
Vide *localia.*

Victus Ratio.

Victus ratio sanorum modo instituta, & accidentia magna illicò ab assumpto cibo apparentia, propinati veneni suspicionem faciunt, n. 9. p. 158.
Vide *Venenum.*
Victus ratio multum à consueta diversa, effigiem mirum in modum immutat, n. 7. p. 115.
Vide *Error in victu.*

Vinum.

Vinum per se calefacit, n. 6. p. 45.
Vinum diversos producit effectus in Temulentis, n. 10. p. 46.
Et immodico vini potu Apoplexia interdum excitatur, aut alius similis nervorum affectus, n. 13. p. 47.
Vide *Apoplexia.*

Vir.

Vir non tenetur alere uxorem quæ sine justa causa ab eo recedit, n. 16. p. 312.
Vir alit uxorem principaliter propter obsequia quæ ipsi ab uxore præstantur, n. 63. ibid.
Virum cogere ad præstanda alimenta uxori, quando ipsa uxore, & dote fuit spoliatus, durum est, n. 64. ibid.
Vir uxorem indotatam alere non tenetur, n. 65. ibid.
Viri solent administrare bona uxoris extradotalia, n. 21. p. 315.

Virgo. Virginitas.

Virgines stuprantur absque ulla ampliatione locorum, cum loca habent humecta, ut immediatè post menstruam purgationem, n. 3. p. 62.
Rubor observatus in virgine stuprata cessat per quindecim ad summum dies, & cur, n. 4. ibid.
Virgo corrumpi potest absque Hymenis dilaceratione, si virga virilis exilis est, & vulva muliebris ampla & humida, n. 5. p. 63.
Rugarum obliteratio in virgine constuprata quando, & quomodo fiat, n. 6. p. 63.
Nulla pellicula naturaliter in Virginibus reperitur quæ virginitatem attestetur, n. 1. p. 74.
In muliere compressa possunt aliquando eæ virginitatis notæ adnotari quæ ex hymenis integritate habentur, n. 2. pag. 75.
Virginem esse violatam ex viarum latitudine, aut inviolatam ex earum angustia, inferri non potest, num. 3. ibid.
Quando Virgo comprimitur immediatè post menstruas purgationes, nulla signa violationis apparere possunt: quod declaratur, n. 5. ibid.
Vox crassior in virginibus defloratis non fit ex unico ac leni coitu, sed ex violento & sæpius iterato, n. 6. ibid.
Sicut & livor papillarum, n. 7. p. 76.
Colli venæ in deflorata virgine crassiores fiunt aliquando, & quando id succedat, n. 8. ibid.
Virginitas est qualitas quædam à Natura permanens, & ideo præsumitur adesse, n. 9. ibid.
Vide *Membrum.*
Vide *Mulier.*
Virgines viro maturæ, ac pessimè habentes, quamprimum nubere debent, ex Hippocrate, n. 9. p. 171.
Virgines sponsæ cur non illicò, sed aliquando, immò utplurimum post aliquot menses concipiant, n. 14. p. 172.
Virginem esse mulierem probatur ex relatione septem Matronarum expertarum, & ex publica fama, n. 1. 4. & 7. p. 188.
Virginitas mulieris probatur ex confessione mariti asserentis se eam cognoscere non potuisse, n. 2. & 5. ibid.
Virginitas quomodo à peritis Matronis sit exploranda, n. 9. p. 189.
Virginitas præsumitur ex emissione sanguinis in cognitione carnali, n. 7. p. 214.
Virgo præsumitur fuisse puella ante stuprum & tempore carnalis cognitionis, nisi contrarium probetur, n. 1. p. 213.
Quod declaratur n. 2. ibid.
Virgo præsumitur mulier quæ pro virgine tenebatur & reputabatur, num. 3. ibid.
Virgo præsumitur puella quæ recusat ab aliis cognosci, n. 4. ibid.
Inspectio mulieris ad cognoscendam seu explorandam ejus virginitatem, indignum est & indecorum quod fiat a viris, n. 26. p. 216.

Visio. Visus.

Visioni plurimum nocent cicatrices oculorum, n. 1. p. 82.
Visio fieri non potest sine ope humoris aquei seu albuginei dicti, n. 2. ibid.
Visus omnino deperit ex cicatrice & corrugatione Corneæ membranæ, num. 3. ibid.
Visus hebetatur in senibus ob Corneæ corrugationem, n. 4. ibid.
Visus hebetatur Austro, n. 2. p. 165.
Vide *Ventus.*
Visus sensus multo, ac puro, lucidoque spiritu indiget, n. 9. p. 166.
Visus ex Senectutis culpa præ omnibus sensibus detrimentum recipit, n. 10. ibid.
Visus ab Austro redditur caliginosus, n. 11. p. 166.
Visus obtusus senibus familiaris, n. 12. ibid.
Vide *Senium.*
Visus aliquando hebetudinem contrahit ex sola stomachi culpa, n. 13. ibid.

Vitium.

Vitium ab ætate proveniens, ea durante tolli non potest, n. 9. p. 10.
Vitia à juventute in senectutem pervenientia non sanantur, & multo minus quæ à senectute in decrepitatem, n. 4. p. 5.
Vitia ciborum quibus in diebus jejuniorum utimur, n. 1. p. 20.
Vitia naturalia emendari non possunt, n. 12. p. 123. & n. 1. p. 87.
Vitia facilius removentur ex accidenti evenientia, quam quæ à natura sunt, n. 6. pag. 89.
Quando vitium rei venditæ latet, generalis protestatio, *Talis qualis est*, non relevat; sed necessaria est expressio in specie, n. 2. p. 202.
Declaratur n. 3. ibid.
Vitii rei venditæ ignorantia non præsumitur in venditore, sed potius scientia, n. 4. ibid.
Vide *Redhibitoria actio.*
Vitam suam unicuiq; licet tueri, n. 5. p. 122.
Unusquisque tenetur evitare ea, quæ vitam propriam in periculo ponunt, n. 6. ibid.
Ad vitam traducendam necessarium est vitium robur, n. 13. p. 130.
Vitæ finitæ certæ notæ non sunt, n. 3. p. 161.
Vitæ genus maximè à naturali & consueto alienum, mores mutat, n. 13. p. 117.
Vitæ signa quænam sint, n. 6. p. 200.
Vita alicujus bene arguitur ex signis vitalibus editis post horas viginti quatuor à nativitate, n. 9. ibid.
Vitæ evidens signum filii nascentis, est supervivientia ipsius post matris obitum, n. 10. ibid.
Vita infantis ut probetur non est necessaria vocis emissio, aut ploratus, cum fine ipsis ex aliis actibus & motibus vita deprehendatur, n. 21. ibid.
Translatio periculi vitæ facta ab eo qui mortis timorem non habebat, non dicitur fraudulenta, licet realiter lethali morbo laboraret, n. 7. & 8. p. 192.
Vide *Nominatio.*

Vivens, vivus.

Viventem non spirare est impossibile, n. 15. pag. 162.
Dic ut n. 16. ibid.
Vivi pro mortuis aliquando elati, n. 5. p. 161.

Vivere.

Vivere is dicitur qui & motus, & pulsus, & vitæ capacis spiritus est compos, num. 7. p. 200.
Vivere potest partus, si post dies centum sexaginta sex nascatur, dummodo sit conceptus in plenilunio, vel in interlunio, n. 21. p. 232

Vix.

Particula *Vix*, difficultatem ac raritatem rei demonstrat, n. 7. p. 83.
Quod Vix fit, factibile tamen est, licet cum difficultate, n. 8. ibid.

Ulcus.

Ulcus.
Ulcera facilè consolidantur ætatis tenerioris beneficio; quod secus est in aliis ætatibus, n. 2. p. 68.
Ulcera in corpore excitata præservant à peste, n. 19. p. 152.
Vide *Pestis.*
Undecimestris.
Undecimestres rejecti per text. *in §. unum si quidem, authent. de restit.* n. 4. p. 126.
Undecimestres ab Astrologis rejecti, n. 5. ibid.
Undecimestres quales admiserit Hippocrates, n. 6. ibid.
Tam Decimestres, quam Undecimestres Hippocrati eodem dierum numero nasci, quomodo fiat, n. 7. p. 126.
Undecimestres qui non vitales, n. 9. ibid.
Undecimestres partus sunt de raro contingentibus quæ non adaptantur in jure, n. 2. p. 126.
Vide *Partus.*
Voluntas.
Voluntas enixa resultat ex expressione geminata, n. 3. p. 220.
Voluntas Principis, sive authoritas quando adest, excludit omnem doli præsumptionem, n. 89. p. 246.
Voluntas alicujus probatur per testes deponentes ex certa scientia, ac de publica voce, & fama, n. 10. p. 310.
Voluntas & Animus Testatoris probatur per duos Testes, n. 11. ibid.
Voluntas alicujus probatur per duos Testes contestes licet minus idoneos, n. 13. ibid.
Conjecturæ cessant ubi constat de voluntate certa, n. 26. p. 311.
Voluntas transferentis pensionem, debet esse certa & indubitata, n. 16. p. 314.
Vomitus.
Vomitus materiarum corruptarum pesti familiaris, n. 13. p. 158.
Differentia inter vomitum in Peste excitatum, & vomitum excitatum à propinato veneno, n. 14. ibid.
Votum.
Voti essentia per quænam compleatur, n. 4. p. 100.
Vide *Professio Religiosa.*
Vide *Demens.*
Uterus.
Ventris detumescentia in Puerperis qualiter eveniat, n. 4. p. 134.
Uterus in prægnantia, quantò magis tumescit, tantò crassior evadit, n. 5. ibid.
Uterus habet ex natura quandam virtutem seminis attractivam, qualem habet magnes ferri, n. 2. p. 76.
Ex semine prope uterum emisso absque penis intromissione an mulieres concipere possint, n. 1. ibid.
Uterus non minori attractione suo collo utitur ad deglutiendum semen maris, quam ventriculus gula ad deglutiendos cibos, n. 4. p. 77.
Uterus, quando fœmina libidine exardescit, os etiam externum ad deglutiendum prope se effusum semen aperit, n. 5. p. 77.
Vide *Semen.*
Uteri morbi aliarum principum partium morbis associati, tam admirabilibus symptomatibus concomitantur ut supernaturales existimentur, n. 4. p. 91.
Vide *Morbus.*
Uteri morbis plures mulierum conflictatæ, à Dæmone obsessæ existimantur, n. 5. ibid.
Vulnus, Vulnerans.
In Vulneribus Capitis sæpè Ægri ex Chirurgi ignorantia periclitantur, n. 1. p. 117.
Vulnus aliquando est periculosum, etiamsi non sit lethale, n. 2. & 4. p. 118.
Vulnera capitis cur præ cæteris facilem errandi occasionem Chirurgis præbeant, n. 5. ibid.
Vulnerum lethalitas arguitur ex symptomatum sævitia, n. 6. p. 119.
In Vulnere Capitis lethali accidentia sæva primis diebus se manifestant, num. 7. ibid.
Vulnera Capitis etiam cum ossis fractura non sunt ex primo capite lethalia, n. 9. ibid.
Vulnera ex primo capite lethalia quæ sint, n. 8. ibid.
Vulnerato ob Chirurgi ignorantiam decedente, vulnerans de occiso non tenetur, n. 10. ibid.
Vulnera non solum facilè, sed ipsa ossa consolidantur ætatis tenerioris beneficio; quod secus est in aliis ætatibus, num. 2. pag. 69.
Vide *Ætas.*
Vulnera facilè sanantur in teneriori ætate, n. 2. ibid.
Vulnerantibus pluribus Hominem, illoque decedente, nullus eorum condemnatur in pœnam homicidii, sed in extraordinariam, n. 29. p. 142.
Declara ut n. seq pag. ead. & p. 143.
Vulnera capitis quam magni momenti sint, n. 1. p. 150.
Vulnera magna aliarum partium magis tuto negliguntur, quam levissima ipsius capitis, n. 2. ibid.
Vulnere lethali existente semper viget præsumptio, quod vulneratus ex vulnere obierit, n. 8. p. 151.
Vulnerans infirmum non lethaliter, tenetur de homicidio, vulnerato decedente, n. 9. ibid.
Contrarium n. 20. p. 152.
Vulnera Capitis simplicia non sunt ex primo capite lethalia, n. 15. p. 151.
Vulneris gravitate cessante, cessant de necessitate omnia accidentia ad vulnus grave consequentia, n. 20. p. 99.
Vulnus alias salubre, in corpore morboso potest fieri lethale, n. 10. p. 105.
Uxor.
Uxor tenetur ex Matrimonii vinculo sequi Virum, & cum illo cohabitare, num. 4. pag. 159.
Vide *Matrimonium.*
Vide *Maritus.*
Uxor non tenetur sequi Maritum, ubi illa se exponeret vitæ periculo, n. 8. p. 160.
Uxor reddere tenetur debitum conjugale marito Lepra detento n. 1. p. 64.
Vide *Debitum conjugale.*
Uxor tenetur cohabitare cum viro, eique matrimonialia obsequia præstare, n. 1. pag. 197.
Uxori sævitiam viri alleganti onus probandi incumbit, n. 1. p. 249.
Uxor verberata à Marito solis pugnis, & alapis, non autem cum baculo, vel alio instrumento ad offendendum apto, non dicitur immoderatè verberata, num. 5. pag. 250.
Uxori verbera illata à Marito an fuerint ad correptionem, vel animo doloso, & odio, dignoscitur ex instrumento, cum quo illata sunt; nisi aliter constet, n. 6. ibid.
Uxorem à Marito dolosè percussam fuisse non præsumitur, licet cum baculo, & sanguinis effusione, nisi probetur, n. 7. ibid.
Uxor semper debet esse sub timore, & reverentia viri, n. 11. ibid.
Uxor quæ per plures annos cohabitavit cum marito, si alleget illius impotentiam, præsumitur propter aliam causam agere pro dissolutione Matrimonii, n. 11. pag. 206.
Uxor mortuo Marito potest prætendere lucrum dotale ex dispositione Statuti Urbis *lib.* 1. *c.* 131. n. 1. p. 266.
Uxor debet præstare patientiam successivam, ad hoc ut dicatur quod per ipsam non steterit, quominus Matrimonium consummaretur, n. 13. p. 268.
Uxor tenetur sequi virum, non obstante pacto de non discedendo à certo loco, si justa superveniat causa discessus, n. 4. p. 304. n. 6. p. 317.
Amplia ut n. 5. ibid. n. 6 ibid.
Uxor Monasterium ingredi non potest post consummatum Matrimonium, num. 43. pag. 311.
Uxor tenetur Marito debitum reddere ad filiorum procreationem, n. 52. p. 312.
Uxor tenetur sequi Maritum ad suum domicilium, n. 54. ibid.
Uxor recusans adire domicilium Mariti, peccat mortaliter, n. 55. ibid.

FINIS.

EIGENTHUM DER STADT AUGSBURG

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Zacchia, Paolo, 1584-1659 / Horstius, Johann Daniel, 1616-1685 / Franck von Franckenau, Georg, 1643-1704

Pauli Zacchiae ... quaestionum medico-legalium tomi tres

Bd.: 3

Francofurti ad Moenum (1688)

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- 2 Med 212
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11200151-0